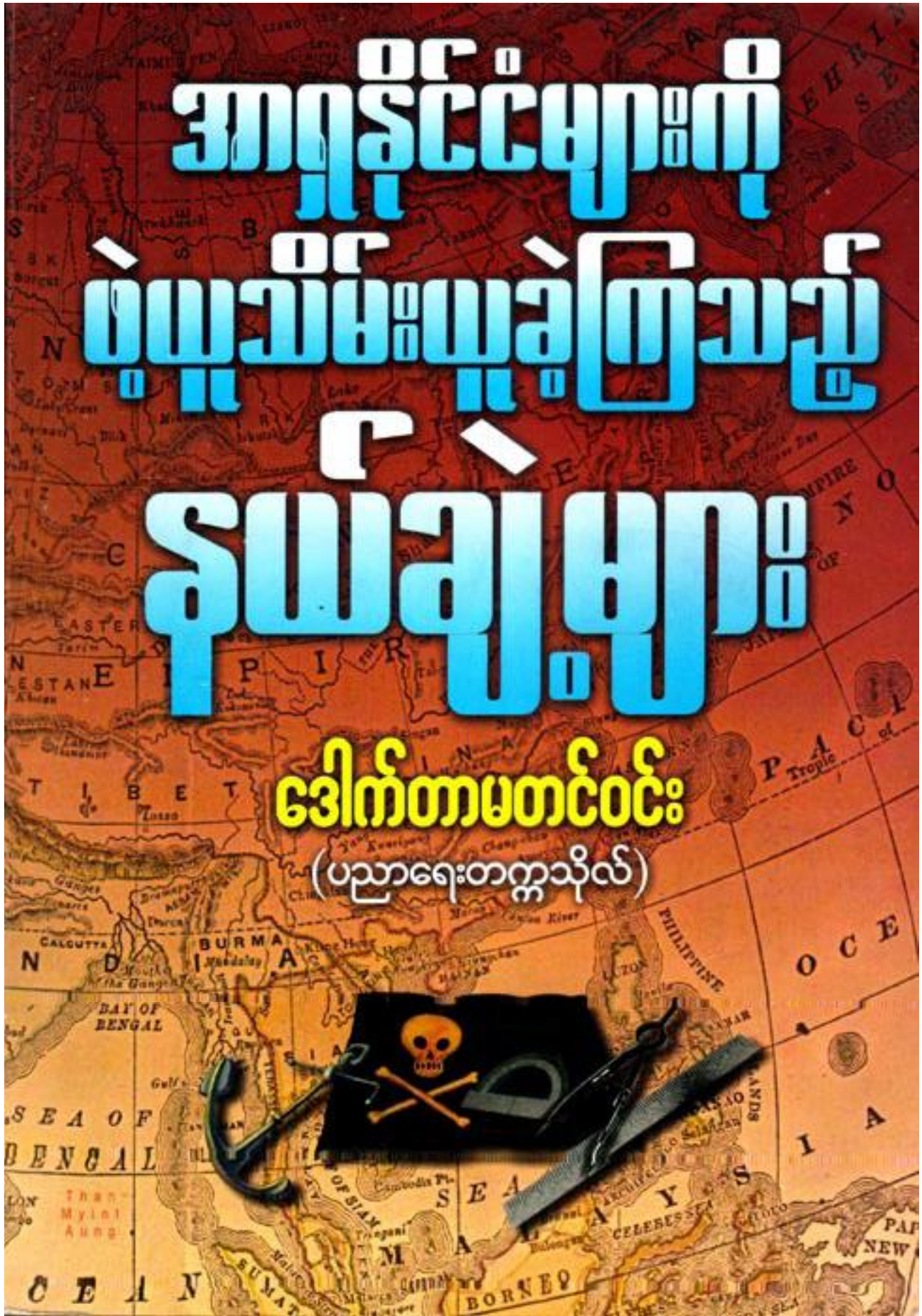
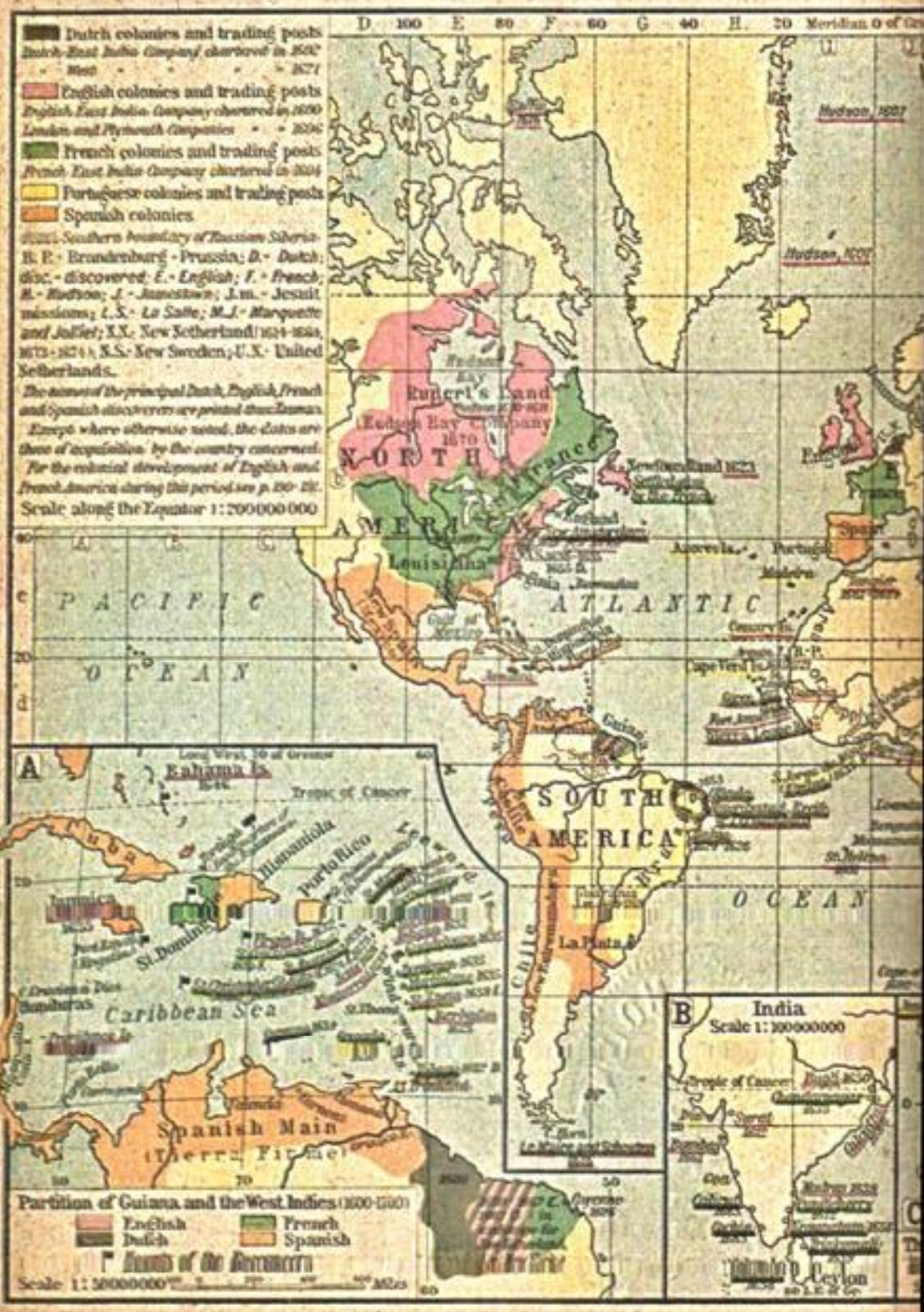

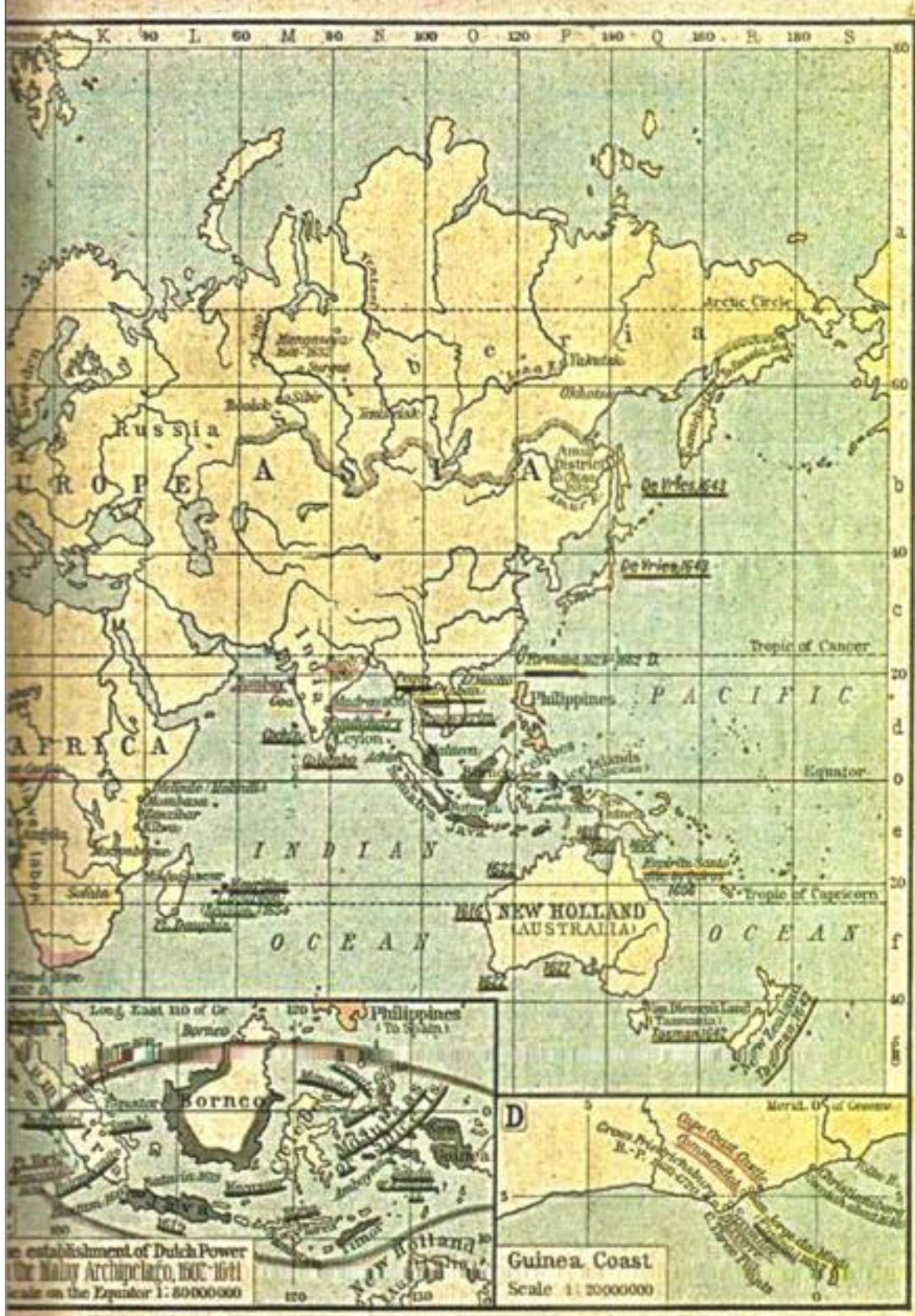
အာဂူနှင့်ငံများကို ပုံဖွဲ့သိမ်းယူခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များ

ဒေါက်တာမတင်ဝင်း
(ပညာရေးတက္ကသိုလ်)

The Spread of Colonization, 1600—1700.

© V. & K.

ဒို့တာဝန်အရေးသုံးပါး

- ◆ ပြည်ထောင်စုမပြိုကွဲရေး ဒို့အရေး
- ◆ တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုမပြိုကွဲရေး ဒို့အရေး
- ◆ အချုပ်အခြာအာဏာတည်တံ့ခိုင်မြဲရေး ဒို့အရေး

ပြည်သူ့သဘောထား

- ❖ ပြည်ပအားကိုးပုဆိန်ရိုး အဆိုးမြင်ဝါဒီများအား ဆန့်ကျင်ကြ။
- ❖ နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးနှင့် နိုင်ငံတော်တိုးတက်ရေးကို နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးသူများ အား ဆန့်ကျင်ကြ။
- ❖ နိုင်ငံတော်၏ ပြည်တွင်းရေးကို ဝင်ရောက်စွက်ဖက် နှောင့်ယှက်သော ပြည်ပနိုင်ငံများအား ဆန့်ကျင်ကြ။
- ❖ ပြည်တွင်းပြည်ပ အဖျက်သမားများအား ဘုံရန်သူအဖြစ် သတ်မှတ်ချေမှုန်းကြ။

နိုင်ငံရေးဦးတည်ချက် (၄)ရပ်

- * နိုင်ငံတော်တည်ငြိမ်ရေး၊ ရပ်ရွာအေးချမ်းသာယာရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊
- * အမျိုးသားပြန်လည်စည်းလုံးညီညွတ်ရေး၊
- * ခိုင်မာသည့်ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ဖြစ်ပေါ်လာရေး၊
- * ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်နှင့်အညီ ခေတ်မီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သော နိုင်ငံတော်သစ်တစ်ရပ် တည်ဆောက်ရေး၊

စီးပွားရေးဦးတည်ချက် (၄)ရပ်

- * စိုက်ပျိုးရေးကို အခြေခံ၍ အခြားစီးပွားရေးကဏ္ဍများကိုလည်း ဘက်စုံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် တည်ဆောက်ရေး၊
- * ဈေးကွက်စီးပွားရေးစနစ် ပီပြင်စွာ ဖြစ်ပေါ်လာရေး
- * ပြည်တွင်းပြည်ပမှ အတတ်ပညာနှင့် အရင်းအနှီးများ ဖိတ်ခေါ်၍ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်အောင် တည်ဆောက်ရေး၊
- * နိုင်ငံတော်စီးပွားရေးတစ်ရပ်လုံးကို ဖန်တီးနိုင်မှုစွမ်းအားသည် နိုင်ငံတော်နှင့် တိုင်းရင်းသား ပြည်သူတို့၏ လက်ဝယ်တွင်ရှိရေး

လူမှုရေးဦးတည်ချက် (၄)ရပ်

- * တစ်မျိုးသားလုံး၏ စိတ်ဓာတ်နှင့် အကျင့်စာရိတ္တ မြင့်မားရေး၊
- * အမျိုးဂုဏ်၊ ဇာတိဂုဏ်မြင့်မားရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များ၊ အမျိုးသားရေး လက္ခဏာများ မပျောက်ပျက်အောင် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရေး၊
- * မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်ရှင်သန်ထက်မြက်ရေး၊
- * တစ်မျိုးသားလုံးကျန်းမာကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ပညာရည်မြင့်မားရေး၊

ဒေါက်တာမတင်ဝင်း
(ပညာရေးတက္ကသိုလ်)

အာရှနိုင်ငံများကို
မှီယူ သိမ်းယူခဲ့ကြသည့်
နယ်ချဲ့များ

အာရှနိုင်ငံများကိုဖွဲ့ယူသိမ်းယူခဲ့ကြသည့်နယ်ချဲ့များ
ပထမအကြိမ်၊ ၂၀၀၃ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ၊ အုပ်စုပေါင်း

အဖုံးပန်းချီ သန်းမြင့်အောင်

မျက်နှာဖုံးခွင့်ပြုချက်အမှတ် ၈၄/၂၀၀၃(၁၁)နှင့် စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ်
၁၀၀/၂၀၀၃ (၁၁)တို့အရ ဦးကျော်ဦး (ယာယီမှတ်ပုံတင်အမှတ် ၆၆၈)ပါရမီစာပေ၊ အမှတ်
၂၃၀၊ ၂၉လမ်း၊ ပန်းဘဲတန်းမြို့နယ်၊ ရန်ကုန်က ထုတ်ဝေ၍ မျက်နှာဖုံးနှင့်
အတွင်းစာသားကို ဦးရှိန်ဘီး (၀၆၇၅၉)၊ ဝင်းလိုက်မိတ်အောင်ဆက်၊
ပင်မရေတပ်စက်မှုလက်မှုတပ်၊ အောက်ပုဇွန်တောင်လမ်း၊ သံလျက်စွန်း၊
ဗိုလ်တထောင်မြို့နယ်က ပုံနှိပ်သည်။

တန်ဖိုး ၄၅၀၀ ကျပ်

ပါရမီစာပေ

၂၃၀၊ ၂၉လမ်း (အထက်လမ်း)၊ ရန်ကုန် (ဖုန်း ၂၅၃၂၄၆)

၂/၄၊ ကမ္ဘာအေးစေတီတော်မုခ်ဦးစောင်းတန်း၊ ရန်ကုန်

၂၉၅၊ ဈေးအရှေ့လမ်း၊ ထားဝယ်

E-mail: paramibk@mvanmar.com.mm

မာတိကာ

စာရေးသူအမှာ	၇
နိဒါန်း	၉
၁။ ရေကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သော ပေါ်တူဂီများ	၁၃
၂။ အိန္ဒိယရောက် ပေါ်တူဂီများ	၁၇
၃။ သန်လျင်ကို ခေတ္တဖွဲ့ယူခဲ့သော ပေါ်တူဂီဇင်ကာ မြန်မာနှင့် ယိုးဒယားတို့အကြား ဖြစ်ပွားသောစစ်များနှင့် ပေါ်တူဂီကြေးစားများ	၂၂
၄။ မလက္ကာနှင့် မကာအိုကို သိမ်းယူခဲ့သော ပေါ်တူဂီများ	၂၇
စပိန်အရင်းရှင် နယ်ချဲ့များ	၃၂
ပုပ်ရဟန်းမင်းထံမှ အနောက်ဘက်သို့ နယ်ချဲ့ခွင့်ရသောစပိန်	၃၅
၁။ ဘာသာရေးကို လက်နက်အဖြစ်သုံး၍ တောင်အမေရိကတွင် နယ်ချဲ့ခြင်း အရှေ့ဘက်တွင် ဖိလစ်ပိုင်ကို သိမ်းယူခြင်း	၃၈
၂။ တောင်အမေရိကသားတို့အပေါ်တွင် စပိန်တို့၏ ရက်စက်မှု	၄၄
ဒပ်ချ်အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ	၄၉
၁။ ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့ကို ယှဉ်ပြိုင်လာသော ဒပ်ချ်နယ်ချဲ့များ	၅၄
၂။ ကျယ်ပြန့်စွာနယ်ချဲ့ခဲ့သော ဒပ်ချ်များ	၅၉
၃။ အာရှဒေသများကို စိုးမိုးလာသော ဒပ်ချ်နယ်ချဲ့များ	၆၄
အင်္ဂလိပ်တို့ နယ်ချဲ့ပြိုင်ပွဲတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာခြင်း	၆၉
အာရှသို့ အင်္ဂလိပ်အဝင်	၆၉
၁။ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အားပြိုင်ရသော နယ်ချဲ့များ	၇၅
၂။ အပြိုင်အဆိုင် အနိုင်ကြိုလာကြသော နယ်ချဲ့များ	၈၁
၃။ နယ်ချဲ့ပြိုင်ပွဲမှ ရှုံးထွက် ထွက်သွားရသူများ	၈၆
၄။ Savages အစစ်အမှန်ကို ကြံဆကြည့်စေလိုသည်	၉၁
၅။ အင်္ဂလိပ်များ ဦးစွာခြေချနိုင်ခဲ့သည့် အိန္ဒိယတိုက်	၉၆
၆။ အိန္ဒိယတွင် အခြေတည်၍ အာရှကိုဖွဲ့ယူခဲ့သော အင်္ဂလိပ်များ	၁၀၂
၇။ အရင်းရှင်နယ်ချဲ့ခေတ်ဦးတွင် ပေါ်ခဲ့သည့် ကျွန်စနစ်	၁၀၇
၈။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ ပြိုင်ဆိုင်မှု	၁၁၃
၉။ ဥရောပသားများအကြိုက် အာရှထွက်ကုန်များ	၁၁၈
ဝါဂွမ်းချည်	၁၁၈
ပိုးထည်	၁၁၉

လက်ဖက်ခြောက်	၁၁၉
ကော်ဖီ	၁၂၁
ကြွေထည်အိမ်သုံးပစ္စည်းများ	၁၂၂
၁၀။ အိန္ဒိယကို နည်းမျိုးစုံသုံးပြီး မျိုနိုင်ခဲ့သည့် ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့	၁၂၃
၁၁။ အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်များ သိမ်းယူခဲ့သည့်အကြောင်းရင်းများ	၁၂၈
၁၂။ အိန္ဒိယ၏ ခေတ်နောက်ကျမှုကြောင့် အင်္ဂလိပ်များ အသာစီးရသွားခြင်း	၁၃၂
၁၃။ အင်္ဂလိပ်များ ရေးခဲ့သည့် အိန္ဒိယသမိုင်းထဲမှ အမှန်တရားကိုရှာဖွေခြင်း	၁၃၇
၁၄။ အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်များက အပြီးတိုင် နှိမ်နင်းလိုက်ခြင်း	၁၄၂
၁၅။ ကြွယ်ဝဖွံ့ဖြိုးလာသော ဗြိတိသျှအင်ပါယာ	၁၄၇
၁၆။ အင်္ဂလန်တွင် စက်မှုခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေး ပေါ်ပေါက်ခြင်း	၁၅၂
၁၇။ တို့တိုင်းဌာနီ မြန်မာပြည်	၁၅၇
၁၈။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဦးစွာရောက်လာသော ဥရောပတိုက်သားများ	၁၆၂
၁၉။ သန်လျင်ကို ၁၀ နှစ်ကြာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီစွန့်စားရေးသမား	၁၆၇
၂၀။ သန်လျင်ကို ဖွဲ့ယူရန် ကြိုးစားပြန်သော ပြင်သစ်	၁၇၂
၂၁။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ အင်္ဂလိပ်များ ဝင်ရောက်လာခြင်း	၁၇၇
၂၂။ အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာခြင်း	၁၈၂
၂၃။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ မြန်မာ့မြေပေါ်တွင် တရားမဝင်သောပြိုင်ပွဲ	၁၈၇
၂၄။ အင်းဝပျက်သုဉ်းခါနီးအချိန်တွင် တည်ရှိသော နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး	၁၉၂
၂၅။ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးတွင် ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ လှုပ်ရှားမှုများ	၁၉၇
၂၆။ အလောင်းမင်းတရားကြီးနှင့် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့များ	၂၀၂
၂၇။ တပယင်းမင်းလက်ထက် နယ်ချဲ့များနှင့်ဆက်ဆံရေး	၂၀၇
၂၈။ အင်္ဂလိပ်ပိုင်နယ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ နယ်မြေထိစပ်ခြင်းမှ စသောပြဿနာ	၂၁၂
၂၉။ အင်္ဂလိပ်စစ်ရိပ်များ မြန်မာနိုင်ငံပေါ်သို့ သန်းလာခြင်း	၂၁၇
၃၀။ အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံကို ပထမအကြိမ် ကျူးကျော်ခြင်း	၂၂၂
က။ မဏိပူရအရေး	၂၂၂
ခ။ အာသံနယ်အရေး	၂၂၃
ဂ။ ရှင်မဖြူကျွန်းအရေး	၂၂၃
၃၂။ အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ် ပြီးဆုံးခြင်း	၂၂၆
၃၃။ အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ် ဒုတိယကျူးကျော်စစ်အကြား မြန်မာ့နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး အခြေအနေ (က) ကရောဖွတ်သံအဖွဲ့ (၁၈၂၆) ခု	၂၃၁ ၂၃၂
၃၄။ အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ် ဒုတိယကျူးကျော်စစ်အကြား မြန်မာ့နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး အခြေအနေ (ခ) မင်းလှရာဇာဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့ မေဂျာဘာနေ၏ သံကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့	၂၃၅ ၂၃၅ ၂၃၆

	မင်းကြီးမဟာမင်းလှစည်သူ သံအဖွဲ့	၂၃၆
၃၅။	အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ် ဒုတိယကျူးကျော်စစ်အကြား မြန်မာ့နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး အခြေအနေ (ဂ)	၂၄၀
	ပထမကျူးကျော်စစ်အပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးအခြေအနေ	၂၄၀
	သာယာဝတီမင်းလက်ထက် မပြေလည်သော နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးများ	၂၄၁
	သာယာဝတီမင်း၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ	၂၄၃
၃၆။	စစ်ရေးပြဿနာနှင့် ထိပ်တိုက်တိုးရသည့်မင်း	၂၄၅
	မြန်မာနိုင်ငံ ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေ	၂၄၅
၃၇။	မြန်မာနိုင်ငံကို ကျူးကျော်လိုသော လောင်စာလမ်းဘတ်၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ	၂၅၀
၃၈။	မြန်မာတို့ဘက်မှ ပြေပြစ်အောင်ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် လမ်းဘတ်၏ ကျူးကျော်ရန်စမှုများ	၂၅၅
၃၉။	စစ်ဖြစ်ရန် ရှေ့သို့တစ်လှမ်းတိုးလာသော အင်္ဂလိပ်များ	၂၆၀
၄၀။	မြန်မာနန်းတွင်းရေးအခြေအနေနှင့် အင်္ဂလိပ်ဒုတိယကျူးကျော်စစ်	၂၆၄
၄၁။	မင်းတုန်းမင်း၏ သံတမန်ရေးရာ လုပ်ဆောင်ချက်များ	၂၆၉
၄၂။	မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ဗြိတိသျှတို့နှင့်ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်များ ဖယ်ရာတို့ ဒုတိယအကြိမ် ရောက်ရှိလာခြင်း	၂၇၄
	ကာနယ်ဖိုက် သံအဖွဲ့	၂၇၆
၄၃။	ဖယ်ရာနှင့် ချုပ်ဆိုခဲ့သောစာချုပ်ကို ထပ်မံဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်သည့်စာချုပ် ၁၈၆၇	၂၇၉
၄၄။	ကနောင်မင်းသား မကျဆုံးမီနှင့် ကျဆုံးပြီး နိုင်ငံရေးအခြေအနေ	၂၈၄
၄၅။	မင်းတုန်းမင်းအရိုက်အရာကို ဆက်ခံသော သီပေါမင်းလက်ထက် ပြည်တွင်းရေးနှင့် ပြည်ပဆက်ဆံရေးအခြေအနေ သီပေါမင်းနှင့် ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့များ	၂၈၉
၄၆။	သီပေါမင်း၏ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး ကြိုးပမ်းမှုများ	၂၉၄
၄၇။	ဗြိတိသျှတို့က အနိုင်အထက်ပြုမှု၍ မြန်မာဘုရင့်နိုင်ငံကို သိမ်းယူခြင်း	၂၉၉
	အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၁ အင်ဒိုချိုင်းနားဟုတွင်ခဲ့သော အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံများ	၃၀၄
	အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၂ အရှေ့တောင်အာရှမှ ကုန်သည်နိုင်ငံ	၃၀၉
	အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၃ ဒပ်ချီအရင်းရှင်နှင့် ပြင်သစ်အရင်းရှင် အတူတူပင်ဖြစ်သည်	၃၁၄
	အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၄ ဘန်ကောက်ခေတ်မတိုင်မီ ယိုးဒယားနိုင်ငံနှင့် နယ်ချဲ့တို့၏ဆက်ဆံရေး	၃၁၈
	ဘန်ကောက်ခေတ် ယိုးဒယားနှင့် အရင်းရှင်နိုင်ငံများ၏ ဆက်ဆံရေး	၃၁၉
	အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၅ ၁၈၂၆ ခုတွင် ချုပ်ဆိုသော ယိုးဒယားနှင့်ဗြိတိန်တို့၏ ချစ်ကြည်ရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ်	၃၂၂

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၆	
ခေတ်မီလိုသော ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ (က)	၃၂၆
စတုတ္ထရာမမင်းနှင့် ဆာဂျန်ဘောင်းရင်းတို့၏ စာချုပ်	၃၂၉
အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၇	
ခေတ်မီလိုသော ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ (ခ)	၃၃၁
အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၈	
ယိုးဒယားနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုသော အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ၏လုပ်ရပ်များ	၃၃၅
အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၉	
ပြင်သစ်နယ်ချဲ့တို့က ယိုးဒယားနိုင်ငံကို အသာစီးဖြင့် ဆက်ဆံလာခြင်း (က)	၃၄၀
အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၁၀	
ပြင်သစ်နယ်ချဲ့တို့က ယိုးဒယားကို အသာစီးဖြင့် ဆက်ဆံလာခြင်း (ခ)	၃၄၄
ယိုးဒယားကို ကြားခံနယ်မြေဟု သတ်မှတ်ကြခြင်း	၃၄၇
နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဖျားဒေသ ၁	
အာရှတိုက် အရှေ့ဖျားမှ တရုတ်နိုင်ငံနှင့် နယ်ချဲ့များ	၃၅၀
နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဖျားဒေသ ၂	
နယ်ချဲ့တို့၏ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်မှုနှင့် တရုတ်နိုင်ငံ	၃၅၄
နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဖျားဒေသ ၃	
ဘိန်းကို လက်နက်အဖြစ်သုံးသော နယ်ချဲ့များ (က)	၃၅၈
နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဖျားဒေသ ၄	
ဘိန်းကို လက်နက်အဖြစ် သုံးသော နယ်ချဲ့များ (ခ)	၃၆၂
နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဖျားဒေသ ၅	
လင်ဇီဇူး၏ စာသံဝင်	၃၆၇
နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဖျားဒေသ ၆	
ဒုတိယ ဘိန်းစစ်ဖြစ်ခြင်း	၃၇၁

စာရေးသူအမှာ

ယခုအချိန်တွင် တစ်ကမ္ဘာလုံးရှိနိုင်ငံများ၌ နိုင်ငံရေး စစ်ရေး စီးပွားရေး လူမှုရေး ယဉ်ကျေးမှုစသည့် အရေးများကို သုံးသပ်ရာ ဆုံးဖြတ်ရာ ကိုင်တွယ်ရာတွင် ရှေ့သို့သာမျှော်ကြည့်၍ အလောသုံးဆယ် အလုပ်လုပ်နေလေ့ရှိကြသည်။ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးသော နိုင်ငံများတွင် ထိုသို့လုပ်နေသဖြင့် ကျန်နိုင်ငံများကလည်း မိမိတို့၏ခြေလှမ်းကို ကျနိုင်သမျှကျကာ အားခဲ၍ အမိလိုက်ရန် ကြိုးစားကြသည်။

ထိုသို့အမိလိုက်ရန် ကြိုးစားရာတွင် နည်းပညာခေတ်ဟုတွင်လာသည့်တိုင် နည်းပညာများကို ပိုမိုအဆင့်မြင့်စွာ သုံးစွဲနိုင်သည့်နိုင်ငံများတွင် နိုင်ငံရေး စီးပွားရေး စစ်ရေးစသည့် နယ်ပယ်တို့၌ တိုးတက်ထွန်းကားလာသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေ၏တွန်းအားကြောင့် နိုင်ငံငယ်များသည်လည်း နည်းပညာတိုးတက်အောင် ကြိုးစားကြရသည်။ ထိုသို့ နည်းပညာတိုးတက်အောင် ကြိုးစားကြသည့်လုပ်ငန်းများတွင် ပညာရေးသင်ကြားရေးလုပ်ငန်းလည်း ပါဝင်သည်။

ပညာရေးတွင် ဝိဇ္ဇာပညာရပ်များ သင်ကြားရမည့်အချိန် လျော့နည်းလာကာ သိပ္ပံပညာရပ်များ အထူးသဖြင့် နည်းပညာရပ်များကို ဦးစားပေးသော သင်ရိုးများ ရေးဆွဲသင်ကြားလာကြရသည်။ ဤကဲ့သို့သောအဖြစ်သည် တစ်နိုင်ငံတည်းသာ ကြုံတွေ့ရင်ဆိုင်ရသောအဖြစ်မဟုတ်ပေ။ ခေတ်၏တောင်းဆိုမှု လိုအပ်မှုအတွက် ဖြစ်ပေါ်လာရသော အပြောင်းအလဲဖြစ်သည်။ ထိုအပြောင်းအလဲတွင် မိမိတို့နိုင်ငံအကြောင်းကို မိမိတို့ ကောင်းစွာသိနားလည်စေသော ပထဝီဝင်ဘာသာ သမိုင်းဘာသာများ၏ သင်ကြားချိန်များ သင်ကြားသည့်ပမာဏများကို လျော့ချလိုက်ကြရသည်။ ထိုသို့လျော့ချလိုက်ခြင်းဖြင့် ပညာတတ်လူငယ်များတွင် ပထဝီဝင်နှင့် သမိုင်းကို သိရန်မလိုဟူသော တစ်ဖက်စောင်းနင်းအမြင်ကို ဖြစ်ပေါ်စေသည်။ ထိုသို့သော ပညာတတ်အမည်ခံ လူငယ်များတွင် မိမိတို့နိုင်ငံ ဖြတ်သန်းခဲ့ရသော အခက်အခဲများ မိမိတို့နိုင်ငံ ရင်ဆိုင်နေရသောပြဿနာများကို စဉ်းစားတွေးခေါ်ရာတွင် ဟန်ချက်မညီသော အတွေးများရှိတတ်ကြသည်။ ဟန်ချက်မညီသော ကောက်ချက်များ ချတတ်ကြသည်။ အဆိုးဆုံးမှာ သမိုင်းကို ဝါသနာမပါဘူးဟု ပြောရန်ကိုပင် ဝန်မလေးတတ်ကြတော့ပေ။

ထိုသို့သော ပညာတတ်လူငယ်များသည် နိုင်ငံကိုတည်ဆောက်ရာတွင် အဘက်ဘက်က တာဝန်ယူရမည့်သူများဖြစ်သည်။ တာဝန်လည်းယူနေကြသည့် သူများဖြစ်သည်။ ထိုသူများသည် မိမိတို့နိုင်ငံ၏အကျိုးကို သယ်ပိုးရာတွင်လည်းကောင်း၊ မိမိတို့နိုင်ငံ ရင်ဆိုင်နေရသော ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရာတွင်လည်းကောင်း သမိုင်းအမြင်ဖြင့် ကျယ်ပြန့်စွာတွေးဆရာတွင် အားနည်းသောအမြင်၊ ဟန်ချက်မညီသော ဆုံးဖြတ်ချက်များကို လက်ကိုင်ထားတတ်ကြသည်။

စာရေးသူသည် ဆရာတစ်ယောက်အနေဖြင့်သာမက စာရေးသူတစ်ယောက်အနေဖြင့်ပါ လူငယ်လူရွယ်များ၏အလယ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့ရသည်။ လူငယ်များသည် မိမိတို့၏နိုင်ငံကို မိမိတို့ချစ်မြတ်နိုးစိတ် ပြင်းထန်ကြသည်ကို သိရှိရသဖြင့် ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာဖြစ်ရသည်။ သို့သော် တချို့သောလူငယ်များက မိမိတို့နိုင်ငံ ကျွန်ုပ်တို့ရသည်ကို အကြောင်းအကျိုး အတိအကျ ဆက်စပ်သိမြင်ခြင်းမရှိဘဲ မိမိတို့ညွှန်လိုဟူသော တစ်ဖက်သတ် မြင်တတ်ကြသည်ကိုလည်း ဝမ်းနည်းစဖွယ် သိခဲ့ရသည်။ တချို့ကမူ အဟောင်းတွေက ပြောင်းကုန်ပြီ၊ သိစရာမလိုဟု တဖက်သတ်ဆိုတတ်ကြသေးသည်။

နိုင်ငံရပ်ခြားစာအုပ်များနှင့် ထိစပ်ရင်းနှီးခွင့် ရရှိသောသူများသည် မိမိတို့နိုင်ငံနှင့် မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ အာရှနိုင်ငံများ၏အကြောင်းကို သိမထားသဖြင့် အနောက်နိုင်ငံများမှ စာရေးသူများ၏ တစ်ဖက်စောင်းနင်း အယူအဆကို လုံးဝလက်ခံခဲ့ကြလေသည်။ အမှန်မှာ မျက်စိနှစ်ကွင်းရှိပါလျက် တစ်ကွင်းသာ အလင်းရနေသော သူများကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်ဟု ပမာပြုရပေမည်။

စာရေးသူ၏အမှာတွင် အချိုးစကားသည် ရှည်လျားခဲ့ပြီ။ ထိုသို့သောအချိုးစကားတွင် ပါသကဲ့သို့ သမိုင်းနှင့် ပထဝီဝင်အခြေအနေတို့၏အကြောင်းကို ကျောင်းများတွင် ကျယ်ပြန့်စွာ သင်ကြားချိန်မရပါက အစားထိုးအားဖြည့်သည့် အစီအစဉ်များ ရှိရပေမည်။ ထိုအစီအစဉ်များစွာအနက် စာပေသည် လွယ်လွယ်ကူကူနှင့် ထိရောက်မှုအရှိနိုင်ဆုံး ပညာရေးအားဖြည့် အစီအစဉ်ဖြစ်သည်။ ပညာရေးဟုဆိုသဖြင့် ကျောင်းနေရွယ် ကလေး ငယ်များအတွက်သာဟု မှတ်ယူခြင်းမပြုစေချင်ပါ။ လူငယ်လူရွယ်များ လူကြီးပိုင်းသို့ဝင်နေသူများအတွက်ပါ အချိန်ရလျှင်ရသလို ဖတ်ရှုရင်း မိမိတို့နိုင်ငံ၏ သမိုင်းကြောင်းတစ်လျှောက်တွင် ဇာတိမြေကို လက်မလွှတ်ဘဲ လွတ်လပ်စွာနေထိုင်နိုင်ရန် မည်ရွေ့မည်မျှကြိုးပမ်းခဲ့ရသည်ကို ပိုမိုသိနားလည်ပါက အမြင်ကျယ်ကာ အမြင် ကြည်စင်ပွင့်လင်းသူများ ဖြစ်လာနိုင်ကြပါသည်။

စာရေးသူသည် ကျောင်းဆရာတစ်ဦး၏ဘဝကို ရှည်လျားစွာဖြတ်သန်းပြီးမှ စာရေးသူတစ်ယောက်အဖြစ်သို့ ရောက်လာသူဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စာရေးရာတွင်လည်း ကျောင်းဆရာတစ်ယောက်ကဲ့သို့ တွေးသည့်အကျင့် ရှိနေပါသည်။ ထိုအကျင့်ဖြင့်ပင် “အာရှနိုင်ငံများကို ဖွဲ့ယူ သိမ်းယူခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များ”၏ အကြောင်း ကို စတင်ရေးသားခဲ့ပါသည်။ ဤသို့ရေးသားရာတွင် မည်သို့သောအကြောင်းရင်းခံဖြင့် ကမ္ဘာ့နယ်ပယ်အသီးသီးသို့ နယ်ချဲ့များ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ မည်သို့သောအကျိုးဆက်များကို ဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ နယ်ချဲ့တို့ကြောင့် သဘာဝ ကျကျ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာရမည့်အစား နယ်ချဲ့တို့၏ သူတို့အကျိုးစီးပွားအတွက် ဆူလွယ်နပ်လွယ် ဆောင်ရွက် ချက်များကြောင့် တိုးတက်လာသည်ဆိုသော်လည်း ကိုလိုနီနိုင်ငံများအနေဖြင့် မည်သို့သောရင်းစားများ ဆုံးရှုံးရ သည်ကိုပါ တစ်ပါတည်း ရေးသားတင်ပြသွားမည် ဖြစ်ပါသည်။

နိဒါန်း

စာရေးသူတွင် နိုင်ငံရပ်ခြားရောက် မိတ်ဆွေကလေးများ ရှိပါသည်။ သူတို့ကပြော၍ စာရေးသူ သိရသည်မှာ နိုင်ငံခြားတွင် နေထိုင်လျက်ရှိသူ အာရှတိုက်သားများကို ဥရောပ အိမ်ရှင်နိုင်ငံများက နှိမ်ချင်သည့်စိတ်ရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။ အထူးသဖြင့် ထိုသဘောထားမှာ နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့် တောင်းသည့်သူများ၏အပေါ်တွင် ထားသည့် သဘောထား ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထို့ပြင် အာရှဆိုသည်မှာ လူဖြူများအတွက် ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုး (Asia is the whitemen's burden.) ဟု အနောက်နိုင်ငံများတွင် ပြောစမှတ်ပြုကြသည်ဟုလည်း ဆိုပါသည်။

ထိုစကားအတွက် what you sow so you reap. မိမိစိုက်ထားသည်ကို မိမိရိတ်သိမ်းရသည်ဆိုသည့် သိုးဆောင်းစကားပုံကိုပင် ပြန်ပြောရမည်သာဖြစ်သည်။

လူဖြူများသည် အာရှအပါအဝင် တစ်ကမ္ဘာလုံးရှိ နိုင်ငံများသို့ မခေါ်ပင့်ချေ သွားရောက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ သွားရောက်အပြီးတွင် ရောက်လေရာရာ နိုင်ငံများ၏အရေးကိစ္စများတွင် မသိမသာတစ်မျိုး သိသိသာသာတစ်မျိုး ဝင်၍ပါတတ်ကြသည်။ အေးအေးချမ်းချမ်းဖြစ်နေသည့်နိုင်ငံတွင် ပူပူဆူဆူဖြစ်အောင် လုပ်ကြရင်း သူတို့အတွက် အမြတ်ထုတ်ယူတတ်သည်။ ပူပြီးသားဖြစ်နေလျှင် ပေါက်ကွဲအောင်လုပ်တတ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် နောက်ပိုင်း ဖြစ်သမျှ ကိစ္စများမှာလည်း သူတို့လုပ်ခဲ့သမျှအတွက် ပြန်ပြီးဝ လည်နေခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ယခုကဲ့သို့ ခံနေရသည်မှာလည်း သူတို့လုပ်ခဲ့သည့် ဆိုးသောအကြောင်းများအတွက် ဆိုးသည့်အကျိုးဆက် များသာဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်ကပြောလာနိုင်သေးသည်မှာ ယခုခေတ်တွင် ဟိုခေတ်တုန်းကနယ်ချဲ့ခဲ့သည့် လူများ လည်း မရှိတော့ပြီ။ ထို့အတူ အရင်းရှင်နယ်ချဲ့စနစ်လည်း မရှိပြီဟု ပြောလာနိုင်သည်။ သို့သော် နယ်ချဲ့စနစ်မှာ အသွင်တစ်မျိုးနှင့် ရှိနေဆဲပင်ဖြစ်သည်။ ဥရောပနိုင်ငံများသည် ယခင်ခေတ်များမှာကဲ့သို့ ကိုလိုနီများကို လက်ကိုင် မထားနိုင်တော့ဘဲ လက်လွှတ်လိုက်ရပြီဖြစ်သည်။ ထိုသို့လက်လွှတ်ပြီးသား ကိုလိုနီဟောင်းဖြစ်သည့် နိုင်ငံများက နိုင်ငံရေး လူမှုရေးပြဿနာများကို ဘာကြောင့်ဆက်လက်ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပေးနေရသည်ကို နားမလည်နိုင်သည့် သာမန်ဥရောပ ပြည်သူ့ပြည်သားများလည်း ရှိနိုင်သည်။

မသိနားမလည်သော အာရှတိုက်သားများကလည်း သူတို့၏လူဖြူသခင်ဟောင်းများသည် သူတို့ကို ကယ်မ ချင်စိတ်ရှိသည်ဟု ကျေးဇူးတင်ကာ အမေကိုကျော်၍ ဒွေးတော်ကို လွမ်းနေတတ်ကြသေးသည်။

ကိုလိုနီလက်ဟောင်းများကို ဆက်လက်ကူညီနေခြင်းမှာ အုပ်စုဖွဲ့ရန်၊ နိုင်ငံရေးဩဇာ ဖြန့်ကြက်ရန် ရည်ရွယ်ချက်များ များစွာပါရှိသည်။ ယခုကဲ့သို့ တခြားနိုင်ငံများမှ ပြဿနာများ၏ ရိုက်ခတ်ခြင်းကို ခံနေရသည့် ပြည်သူ့ပြည်သားများမှာ ယခင်ခေတ်က နယ်ချဲ့ခဲ့သူများမဟုတ်သဖြင့် အခံရခက်ကောင်း ခက်နေမည်ဖြစ်သည်။ နယ်ချဲ့လက်သစ်ကိစ္စမှာလည်း သာမန်ပြည်သူ့ပြည်သားများအနေဖြင့် ကောင်းကျိုးထက် ဆိုးကျိုးကပိုမည်ဖြစ်သည်။

အာဖရိကတိုက်မှ ကင်ညာနိုင်ငံ၊ ယူဂန်ဒါနိုင်ငံများတွင် လူဖြူများ မနေနိုင်တော့လောက်အောင် တော်လှန် ရေး ဖြစ်ပွားခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိသျှလူမျိုးများ အင်္ဂလန်ကို အားလုံးပြန်ကြရတော့သည်။ ထိုသို့ အင်္ဂလန်ကို ပြန်ကြသူများမှာ လူဖြူချည်းသက်သက်မဟုတ်ပေ။ အင်္ဂလန်နိုင်ငံသားမှတ်ပုံတင် တစ်နည်းဆိုပါက အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံကူးလက်မှတ်ကို ကိုင်ဆောင်ထားသည့်သူ အများအပြားလည်းပါဝင်သည်။ များသောအားဖြင့် အိန္ဒိယ တိုက်သားများဖြစ်သည်။ သို့သော် သူတို့သည် အိန္ဒိယနှင့် မည်သို့မျှ မသက်ဆိုင်တော့ချေ။ ဘိုးဘေးလက်ထက် ကတည်းက အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံကူးလက်မှတ်ကို ကိုင်ဆောင်ကာ စီးပွားရှာရန် ကမ္ဘာနိုင်ငံအသီးသီးကို ရောက်နေခဲ့

ဥရောပတိုက်မြေပုံ

ကြသူများဖြစ်သည်။ သူတို့သည် အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံကူးလက်မှတ်ကို ကိုင်ဆောင်ထားသော်လည်း ရောက်လေရာ လူဖြူစိုးမိုးသည့်နိုင်ငံများတွင် လူဖြူသခင်များကဲ့သို့ အခွင့်ထူးခံများ မဟုတ်ကြရှာပေ။ National Geographic Magazine စာအုပ်တစ်အုပ်ထဲတွင် စာရေးသူ ဖတ်လိုက်ဖူးသည့် ဆောင်းပါးနှင့် ဓာတ်ပုံကို သတိရမိသည်။ တောင်အာဖရိက နိုင်ငံခေတ်တွင် အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံကူးလက်မှတ် ကိုင်ဆောင်ထားသည့်တိုင်အောင် လူဖြူမဟုတ်သည့်

သူများမှာ အချို့သောပန်းခြံများအတွင်း ဝင်ရောက်ခွင့်မရှိဟု ဆိုပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ မဝင်ရသည့်သူများထဲတွင် အာရှတိုက်သားများလည်း ပါဝင်သည်။

ခေတ်တွေပြောင်းနေသည်။ တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း လူဖြူသခင်များနောက်ကလိုက်ပြီး စီးပွားရှာရင်း သားစဉ်မြေးဆက် နေထိုင်လာကြသည်မှာ မျိုးဆက်များစွာကြာပြီ။ အခြေတကျပင် ဖြစ်နေပြီဟု ဆိုနိုင်သည့် အချိန်ရောက်မှ အခြေချကာနေခဲ့သော နေရင်းစွဲနိုင်ငံတွင် ဆက်လက်နေထိုင်၍မရအောင် ဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ယခင်က လုံးဝမမျှော်လင့်ခဲ့သည့် အခြေအနေနှင့် ကြုံရသည်တွင် သူတို့သွားရမည့်နိုင်ငံသည် အင်္ဂလန်မှ တစ်ပါး အခြားမရှိပြီဟုဆိုရမည်။ ထိုသို့ဖြင့် အင်္ဂလိပ်နိုင်ငံကူးလက်မှတ် ကိုင်ဆောင်ထားသူ အာရှတိုက်သား အများအပြားသည် အင်္ဂလန်သို့ပြောင်းပြီး နေထိုင်ခဲ့ကြရသည်။ အင်္ဂလန်နိုင်ငံသား သာမန်အရပ်သူ အရပ်သားများ မှာ မူလကတည်းက ခပ်တင်းတင်း ခပ်တည်တည်နေတတ်သည့် အကျင့်စရိုက်ရှိသည့် လူမျိုးပီပီ ဝင်လာသမျှ လူမျိုးခြားများအား လက်ခံရသည်ကို မကြိုက်နိုင်ကြပေ။ ပြင်းပြင်းထန်ထန် ဆန္ဒပြခဲ့ကြသည်။ အိမ်တွေကို သူစိမ်းတွေလက်ထဲ မရောက်စေနှင့်ဆိုသည့် ကြွေးကြော်သံများကိုလည်း ကြွေးကြော်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ကြာလေလေ တစ်အိမ်ပြီးတစ်အိမ်ဆိုသလို လူဖြူမဟုတ်သောသူများ၏လက်ဝယ်သို့ ရောက်သွားကြသည်။ ထိုသို့ဖြင့် မြီတိန်တွင် လူဖြူမဟုတ်သော သူများပိုင်သည့် အိမ်အရေအတွက် များသည်ထက် များလာသည်။ လူဖြူမဟုတ်သောသူများသည် နေရာအနှံ့တွင် အခြေချပြီးစီးပွားရှာကြသည်။ မူလက သီးသီးသန့်သန့် နေတတ် သည့်လူမျိုးများ၏ နိုင်ငံမှာလည်း လူမှုရေးဖွဲ့စည်းပုံ အနေအထားများ ပြောင်းလာခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့သော အဖြစ်မျိုးသည် အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီအဖြစ်သို့ ရောက်ခါစကတည်းက မြန်မာများခံစားခဲ့ရသည့် ဒုက္ခဖြစ်သည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် သစ်တောများကို ခုတ်ထွင်ရှင်းလင်းစေသည်။ ထို့နောက် ဆန်စပါးစိုက်ပျိုး ရန် လယ်တွေတည်စေခဲ့သည်။ ထို့နောက် အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ အိန္ဒိယလူမျိုး အလုပ်သမားများကို အင်္ဂလိပ်အစိုးရက မြန်မာနိုင်ငံထဲသို့ သွင်းလာခဲ့သည်။ ကမ္ဘာဆန်စပါးဈေးကွက်တွင် ဈေးတက်နေသည့်အချိန်၌ အမြတ်အစွန်းများများ ရနိုင်သည့် စိုက်ပျိုးရေးကို တိုးမြှင့်လုပ်ကိုင်လိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် မြန်မာတို့၏စီးပွားရေး လူမှု ရေးပုံစံများ ကပြောင်းကပြန်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဗြိတိသျှကိုလိုနီဖြစ်သဖြင့် နယ်ချဲ့တို့က သူတို့ကိုယ် ကျိုး တစ်ခုတည်းကိုသာကြည့်ကာ တိုင်းတစ်ပါးသားများကို အတားအဆီးမရှိ သွင်းလာသည့်ဆိုးကျိုးကို ခံစား ခြင်း ဖြစ်သည်။

ယခုခေတ်တွင် လူဖြူများ ဖြေရှင်းရသည့်ပြဿနာသည် မည်သည့်အကြောင်းရင်းက စတင်သနည်းဆိုသည့် အချက်ကို ပြန်လည်စစ်ဆေးကြည့်ကြရန် လိုအပ်သည်။ ထိုသို့အကြောင်းရင်းအစကို ပြန်ရှာလိုက်သည့်အခါတွင် ဥရောပတိုက်သား လူဖြူတို့ကျင့်သုံးခဲ့သည့် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့စနစ်ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရမည်။ ကိုလိုနီနယ်ချဲ့စနစ်၏ ကောင်းမွန်ကို ခံစားပြီးသည့်နောက်တွင် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ မငြင်းဆန်သာသောကြောင့် ဆိုးမွေကိုလက်ခံပြီး ဖြေရှင်းပေးနေခြင်းဖြစ်သည်။ ကိုလိုနီအဖြစ်မှ လွတ်မြောက်သွားသော နိုင်ငံအများအပြားတွင် ဥရောပတိုက်သားများ ၏ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများလည်း ရှိနေသေးသည်။ ထိုထိုသောအတိတ်ကြောင်းများ ထိုထိုသော ပစ္စုပ္ပန်အကြောင်း များကြောင့် ယခုကဲ့သို့ ကြောင့်ကြစိုက်နေကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဥရောပအရင်းရှင်နိုင်ငံကြီးများက ကြောင့်ကြ စိုက်သည့်အခါတွင်လည်း သူတို့သဘောကျသည့်သူ၊ သူတို့ကိုဆရာတင်သည့်သူများကိုသာ သူတို့က နိုင်ငံ အကြီးအကဲများအဖြစ် တင်မြှောက်နိုင်ဖို့ ကြိုးစားမည်ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအတွက် အကျိုးရှိခြင်း မရှိခြင်း၊ အများသူငါ များအတွက် အကျိုးရှိခြင်း မရှိခြင်းများကို သေသေချာချာတွက်စစ်ချင့်ချိန်ပြီး ဆောင်ရွက်ပေးလိမ့်မည် မဟုတ်ချေ။ သူတို့စကားကို နားထောင်၊ သူတို့ကြိုးဆွဲတိုင်း ကပြီး သူတို့၏ ဩဇာခံအဖြစ် ပီပီပြင်ပြင်နေပေးမည့်သူများကိုသာ အရင်းရှင်များက သူတို့၏လက်ဝေခံ အုပ်ချုပ်သူများအဖြစ် ရွေးကြမည်ဖြစ်သည်။ ယခုတင်ပြခဲ့သည့် အချက်များကို ပြည်တွင်းပြည်ပမှာရှိသည့်လူငယ်များ သတိထားကာ လေ့လာသုံးသပ်သင့်သည်။

ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ပိုမိုပြီး ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဟန်ချက်ညီညီ သိနိုင် နားလည်နိုင်အောင် လေ့လာရန် လိုအပ်သည်။ စေ့စေ့စပ်စပ်လေ့လာရင်း ဟန်ချက်ညီအောင် ချင့်ချိန်ချိန်တွယ်တွက်ချက်ပြီးမှ လက်ခံ ရန် သင့်သည်။ ဤစာရေးသူသည် နိုင်ငံရပ်ခြားမှလူများကို မုန်းတီးရန် ပြောလိုခြင်းမရှိချေ။ မည်သည့်နိုင်ငံများနှင့် မျှမဆက်ဆံသင့်ဟူသော အစွန်းရောက်သဘောတရားကြီးကို ဖြန့်ဝေနေခြင်းလည်း မဟုတ်ပေ။ စာရေးသူ တင်ပြလို သည်မှာ နိုင်ငံတိုင်းသည် မိမိတို့နိုင်ငံအတွက်ကိုသာ သဘာဝကျစွာ ဦးစားပေးကာ စဉ်းစားတတ်ကြသည်။ ထို့နောက်မှ မိမိနှင့်အကျိုးတူ ပူးပေါင်းမည့်သူတွေကို စောင့်ရှောက်မည်ဖြစ်သည်။

အစောပိုင်းတွင် မိမိတို့ကို ပျူပျူငှာငှာဆက်ဆံထားသဖြင့် တစ်သမတ်တည်း မပြောင်းလဲသော သဘော ထားနှင့် ဆက်ဆံလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ရန်မသင့်ပေ။ သူတို့နိုင်ငံများတွင် မူဝါဒပြောင်းသည်နှင့် မိမိတို့၏အပေါ် မှာလည်း မူဝါဒပြောင်းမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မည်သည့်နိုင်ငံကိုပင် သွားသည်ဖြစ်စေ၊ မည်သည့်ကိစ္စနှင့် သွားသည်ဖြစ်စေ၊ မိမိတို့နိုင်ငံတော်အလံ၏အရိပ်နှင့် မကင်းစေသင့်ပေ။ နိုင်ငံတော်အလံ၏ အရိပ်ကို မခိုနိုင်တော့ ပြီဟုဆိုလျှင် အနည်းနှင့်အများဆိုသလို မိမိတို့ကို နှိမ်ကြမည်ဖြစ်သည်။

စာရေးသူတင်ပြလိုသည်မှာ ကိုလိုနီနယ်ချဲ့များ၏ အကြောင်းဖြစ်သည်။ ယခုတင်ပြပြီးခဲ့သည်မှာ ယခု ခေတ်တွင် ဖြစ်ပျက်နေသည့်အကြောင်းများသာ ဖြစ်နေသည်။ ယခုခေတ်အကြောင်းကလည်း ပြောမည်ဆိုပါက ဆုံးနိုင်မည် မထင်ပေ။ သို့သော် ကိုလိုနီနယ်ချဲ့များနှင့် ဆက်စပ်ပတ်သက်နေသော ဇာတ်ကြောင်းများကို ပြောမည် ဟုဆိုလျှင် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ၏အကြောင်းကို စေ့စေ့စပ်စပ်ပြန်၍ပြောမှ ဖြစ်ပေမည်။ ဥရောပနယ်ချဲ့သမိုင်း ကြောင်းကို ပြောတော့မည်ဆိုလျှင် ယိုးဒယားမှာရော စာရေးသူတို့၏ မြန်မာနိုင်ငံမှာပါ ကြေးစားတပ်သားများ အဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့ကြသည့် ပေါ်တူဂီများ၊ နည်းအမျိုးမျိုးကိုသုံးကာ အာရှနိုင်ငံများ၏ ပြည်တွင်းရေးကို ရှုပ်ထွေးအောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည့် ပေါ်တူဂီများ အာရှကို မည်သည့်နည်းဖြင့် ရောက်လာခဲ့သည်ဆိုသည့် အကြောင်းကစ၍ ပြောရမည်ဖြစ်သည်။

ရှေ့ကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေတွေ့ရှိခဲ့သော ပေါ်တူဂီများ

ပေါ်တူဂီနိုင်ငံက အာဖရိကအနောက်စွန်း၏ မြောက်ဘက် ဂျီဘရော်လ်တာရေလက်ကြားခြားကာ ကပ်လျက် တည်ရှိသည့် အိုင်ဘားရီးယန်းကျွန်းဆွယ်၏ (Iberian Peninsula) အနောက်ဘက်အစွန်း၌ တည်ရှိသည်။ ဥရောပနိုင်ငံဖြစ်သော်လည်း ပေါ်တူဂီလူမျိုးများ၏ သွင်ပြင်မှာ ဥရောပမြောက်ပိုင်းမှ လူမျိုးများနှင့် အသွင်သဏ္ဍာန်ချင်း မတူကြပေ။ မြေထဲပင်လယ် လူမျိုးအုပ်စုဝင်များ (Mediterranean racial stock) ဖြစ်သည့်အတွက် ကိုယ်လုံးကိုယ်ပေါက်မှာ ဂင်တိုတို့နှင့် အသားအရေက သံလွင်ရောင်ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ပေါ်တူဂီများ၏ မျက်လုံးအရောင်က အနက်ဖြစ်သလို ဆံပင်အရောင်ကလည်း အနက်ဖြစ်သည်။ တောင်အမေရိကတိုက်သား အများစုသည် စပိန်လူမျိုးများ ပေါ်တူဂီလူမျိုးများနှင့် သွေးနှောထားသူများမှ ဆင်းသက်ခဲ့သူ များပြားသည်။ နာမည်ကြီးဘောလုံးသမားဖြစ်ခဲ့သော မာရာဒိုနာနှင့် ပုံစံတူ လူမျိုးများကိုသာ မှန်းဆ၍ကြည့်လိုက်ကြစေလိုသည်။

ပေါ်တူဂီနိုင်ငံသည် တောင်ထူထပ်ပြီး ဖွံ့ဖြိုးခြင်း မရှိလှချေ။ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံတည်ရှိသည့် ဒေသကို ခရစ်တော်မပေါ်မီအတန်ကြာကတည်းက ရောမလက်အောက်ခံ ဒေသအဖြစ် သိမ်းထားခဲ့သည်။ အေဒီ ၅ ရာစုခန့်သို့ ရောက်သည်တွင် ထိုဒေသသည် ရောမ (Roman) များလက်ထဲမှတစ်ဆင့် ဗစ်စ်ဂုသ်များ (Visigoths) လက်ထဲသို့ကျရောက်သွားခဲ့သည်။ အေဒီ ၈ ရာစုတွင် မူဆလင်မိုး (Muslim Moors) လူမျိုးများ၏ လက်ထဲသို့ ကျရောက်ခဲ့ပြန်သည်။ အေဒီ ၁၁၈၅ ခုသို့ ရောက်သည့် အချိန်တွင်မှ ပေါ်တူဂီမင်းနိုင်ငံကို စတင်ထူထောင်နိုင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၃ ရာစုတွင်မှ မူဆလင်မိုးလူမျိုးများကို တိုက်ထုတ်ပြီး ပိုမိုကျစ်လျစ်သည့် ပေါ်တူဂီမင်းနိုင်ငံကို

အတည်တကျ ထူထောင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၃၈၅ တွင် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံနှင့် ကပ်လျက် ကက်စတီး (Castille) နယ်ကိုသိမ်းပိုက်လိုက်ပြန်ကာ ပိုမိုကျစ်လျစ်ခိုင်မာသော ပေါ်တူဂီမင်းနေပြည်ကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ပေါ်တူဂီ၏ အရှေ့ဘက်တွင် နယ်နိမိတ်ချင်းစပ်ကာ တည်ရှိသောနိုင်ငံမှာ စပိန်နိုင်ငံဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် မူဆလင်များနှင့် ပြင်းပြင်းထန်ထန် တိုက်ခိုက်ထားကြသည့် ရိုမန်ကက်သလစ် ခရစ်ယာန်များ ဖြစ်သည်။ စပိန်တို့သည်လည်း ထို့အတူပင် အာရပ်များနှင့် စစ်ဖြစ်ဖူးသော ရိုမန်ကက်သလစ်များဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် မူဆလင်များဖြစ်သော အာရပ်လူမျိုးများ ကြီးစိုးရာဒေသကိုဖြတ်ပြီး အာရှတိုက်သို့ သွားလာကာ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခြင်းပြုရန် အခွင့်မသာခဲ့ချေ။ အာရှတိုက်မှကုန်များကို အာရပ်များနှင့် အိန္ဒိယကုန်သည်များသည် သူ့ခေတ်နှင့်သူ ပင်လယ်ခရီးကိုသွားနိုင်သော သင်္ဘောများနှင့် တင်ဆောင်ပြီး ပင်လယ်နီနှင့် ပါရှန်ပင်လယ်ကွေ့တို့အထိ သယ်ဆောင်ရောင်းဝယ်လာခဲ့ကြသည်မှာ ကာလကြာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ရောမလူမျိုးတို့သည် ပါရှန်ပင်လယ်ကွေ့နှင့် ပင်လယ်နီတို့မှနေ၍ ကုန်ကြောင်းဖြင့် ဝင်လာသည့် အာရှတိုက်မှ ကုန်များကို အီဂျစ်နိုင်ငံ သင်္ဘောဆိပ်မြို့များမှ စောင့်ပြီး ဝယ်ယူခဲ့သည်။

ထိုအကြောင်းများကိုထောက်ကာ ကောက်ချက်ချလိုက်ပါက အာရပ်လူမျိုးများနှင့် အိန္ဒိယတိုက်သားများသည် ရှေ့ကြောင်းခရီးမှ ရွက်လွှင့်သွားလာကာ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်သည့် အလုပ်ကို အလွန်စောသည့် အချိန်ကတည်းက လုပ်ခဲ့ကြသည်ဆိုသည့် အချက်ကို သိနိုင်သည်။ ကုလားအုတ်ဝန်တင်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်း၊ လားဝန်တင်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်း၊

လှည်းကုန်သည်များ အုပ်စုလိုက် အုပ်စုလိုက် သွားလာပြီး ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်းစသည့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်သည့် နည်းမျိုးစုံကို လူငယ်များ သိထားသင့်သည်။ တချို့သောလူငယ်များက အာရှတိုက်သားများသည် ကုန်းတွင်းမှာသာ သွားလာတတ်သည်။ ရေကြောင်းခရီးကို မကျွမ်းကျင်ကြဟု မှားယွင်းစွာ ယူဆတတ်သည်။ ရှေးအခါက အနောက်ဘက်သို့သွားသည့် သင်္ဘောများကို အိန္ဒိယကုန်သည်ကြီးများနှင့် အာရပ်ကုန်သည်ကြီးများ ပိုင်ဆိုင်သလို တောင်တရုတ်ပင်လယ်ပြင်မှာ ကျက်စားသည့် ကုန်သင်္ဘောအများစုကို တရုတ်လူမျိုးများက ပိုင်ဆိုင်ကြသည်။

ယခုတင်ပြနေသော ပေါ်တူဂီကိစ္စကို ဆက်ရလျှင် ပေါ်တူဂီအပါအဝင် ဥရောပသားတို့သည် အာရပ်များ နေထိုင်သည့်အရပ်ကို ဖြတ်သန်းသွားလာပြီး ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် မလုပ်နိုင်သည့်အတွက် ဗင်းနစ်မြို့နိုင်ငံ (Venice) မှ ကုန်သည်များနှင့် ဂျီနိုအာ (Genoa) မြို့နိုင်ငံ မှ ကုန်သည်များထံမှတစ်ဆင့် အရှေ့တိုင်းထွက် ကုန်များကို ဝယ်ယူကြရသည်။ အီတလီကမ်းခြေတွင်ရှိသော ဗင်းနစ်နှင့် ဂျီနိုအာမြို့နှစ်မြို့မှာ မူဆလင်များနှင့် ဘာသာရေးစစ် မဖြစ်ဖူးသည့်အပြင် ကုန်သည်မြို့များပီပီ ဆက်ဆံရေး ပြေပြစ်အောင် ကြိုးပမ်းကြသောကြောင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးတွင် အောင်မြင်ခဲ့သည်။

ဤသို့ဖြင့် အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများမှ ကုန်သည်များ စားသုံးသူများသည် အာရှတိုက်မှ ကုန်များကို ထိုကုန်သည်မြို့နိုင်ငံ နှစ်နိုင်ငံမှတစ်ဆင့်ခံကာ ဈေးကြီးပေးပြီး ဝယ်ယူရတော့သည်။ ဈေးကြီးပေးပြီး ဝယ်ယူရသည့် ကုန်များမှာ ငရုတ်ကောင်း၊ ဇာတိပွိုလ်သီး၊ သစ်ကြံပိုးခေါက်၊ လေးညှင်းပွင့်၊ ကရဝေး၊ ဇီယာစသည့် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များ ဖြစ်သည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်ဟုသာ ခေါ်ရသော်လည်း ဆေးဖက်ဝင်ပစ္စည်းများလည်းဖြစ်သည်။ ထိုပစ္စည်းများကို ထိုခေတ်ဥရောပနိုင်ငံများတွင် ပရဆေးဆိုင်များ၌တင်ကာ ရောင်းချခဲ့ကြသည်။ ပေါ်တူဂီမြို့တော် လစ်စဘွန်းတွင် မြောက်ဥရောပနိုင်ငံများသို့ တင်ပို့ရန် လက်ကားရောင်းချပေးသည့်ဆိုင်များ ဖွင့်ထားခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေတွင် နိုင်ငံရေး စီးပွားရေး အမြတ်ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ထားနိုင်သော မြို့နိုင်ငံများမှာ ဗင်းနစ်နှင့် ဂျီနိုအာမြို့နိုင်ငံနှစ်ခုသာ ရှိခဲ့သည်။ ထိုမြို့နှစ်မြို့မှ ကုန်သည်များရရှိနေသော အကျိုးအမြတ်များကို ကောင်းစွာသိသော ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်နိုင်ငံတို့သည် သူတို့ကိုယ်တိုင် အကျိုးအမြတ်ကို ပြည့်စွာခံစားနိုင်အောင် အာရှနိုင်ငံများသို့ သွားရောက်လိုကြသည်။ ထို့ကြောင့် လေ့လာကြံဆကြသည့်အခါ အာရပ်ဒေသများကို ဖြတ်သွားစရာမလိုဘဲ အိန္ဒိယကမ်းခြေကို တိုက်ရိုက်ရောက်နိုင်သည့်လမ်းမှာ ရေလမ်းသာဖြစ်မည်ဟု မှန်းဆနိုင်ခဲ့ကြသည်။

ထို့ကြောင့် အာရှသို့သွားရောက်နိုင်သည့် ရေလမ်းကို ရအောင်ရှာမည်ဟု ဆုံးဖြတ်ချက်ချကာ ရေလမ်းခရီးအတွက် အဘက်ဘက်မှပြင်ဆင်ကာ လေ့လာကြသည်။ နယ်ချဲ့သမိုင်းကို လေ့လာနေသူများအနေဖြင့် အချက်တစ်ချက်ကို သတိထားရမည် ဖြစ်သည်။ ထိုအချက်မှာ အိုင်ဘားရီးယန်းကျွန်းဆွယ်သည် ဥရောပ

ပေါ်တူဂီ ဟင်နရီ

တိုက်မှ အတ္တလန္တိတ်ပင်လယ်ထဲသို့ လူတစ်ယောက်၏ ဦးခေါင်းတစ်လုံး ထိုးထွက်နေသည့်ပုံသဏ္ဍာန်ဖြင့် တည်ရှိနေသည်။ ထို့ကြောင့် ရေလမ်းခရီးကို ပေါ်တူဂီတို့က အနည်းနှင့်အများ ကျွမ်းပြီးသားဖြစ်နေလေသည်။ ထိုသို့ ပထဝီဝင်အခြေအနေက များစွာအားသာနေသည့်အပြင် ပေါ်တူဂီက မင်းသားဟင်နရီကလည်း (Henry the Navigator) ဟု နာမည်တွင်လောက်အောင် ပင်လယ်ရေကြောင်းသွားလာရေးကို စိတ်ဝင်စားခဲ့သည်။ သူသည် မင်းညီမင်းသားပီပီ စီးပွားရေးထက် နိုင်ငံရပ်ခြားတွင် သာသနာပြုရေးကို စိတ်ဝင်စားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု သမိုင်းများတွင် ဆိုကြသည်။ အိန္ဒိယသို့ရောက်အောင် ရွက်လွှင့်နိုင်ရေးသည် မင်းသားဟင်နရီအတွက် စွဲလမ်းမှုကြီးတစ်ခုဖြစ်နေခဲ့သည်။ သူ့စိတ်ထဲတွင် အိန္ဒိယသို့ ရောက်အောင်သွားကာ ခရစ်ယာန်သာသနာပြုရန် ဘုရားသခင်ကိုယ်တော်တိုင်က သူ့အားအမိန့်ပေးထားသည်ဟု ယုံကြည်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

မင်းသားဟင်နရီသည် အကြံပေးအရာရှိများ သမိုင်းပညာရှင်များ သင်္ဘောတည်ဆောက်မှု ကျွမ်းကျင်သူများ ရေကြောင်းကျွမ်းကျင်သူများ စွန့်စားရေးသမားများကို သူ့အနီးတွင် ခေါ်ယူခန့်ထားခဲ့သည်။ သူသည် အိန္ဒိယသို့ မည်သည့်ရေလမ်းဖြင့် မည်သို့ရောက်အောင် သွားမည်ဆိုသည့်အချက်ကို အစဉ်သဖြင့် ကြံစည်စဉ်းစားနေသည်။ ထို့နောက် ထိုကိစ္စ အောင်မြင်ရန်အတွက် အထူးစီမံကိန်းဆွဲရုံမျှမက ရေကြောင်းသိပ္ပံကိုပင် ဖွင့်လှစ်ပြီး သင်တန်းသားများခေါ်ယူကာ သင်ကြားပေးခဲ့သည်။

မင်းသားဟင်နရီသည် အိန္ဒိယကို ရေကြောင်းမှ ရောက်အောင်သွားရန်မှာ အာဖရိကကမ်းခြေကို မြှောင်ပြီး ရွက်လွှင့်သွားနိုင်မှ ဖြစ်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ သူ့ခေတ်၏ အသိပညာနယ်ပယ်သည် များစွာမကျယ်လှသေးသဖြင့် သူ၏ဆုံးဖြတ်ချက်သည် သူတို့ခေတ်တွင် အမှန်ဆုံးဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ ရွက်လွှင့်သည့်အကြောင်းကို မတင်ပြမီ ထူးခြားသဖြင့် တင်ပြလိုသောအကြောင်းတစ်ရပ်ရှိသည်။ ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့သည် သူတို့မတွေ့သေးသည့် မရောက်ရှိသေးသည့် မည်ကဲ့သို့သောသူများ နေထိုင်ကြမှန်းမသိ

သေးသည့် နယ်မြေများကို ပုပ်ရဟန်းမင်းများထံမှ အမိန့်ကိုခံယူကာ ခွဲဝေယူကြသည့်အကြောင်းသည် ထူးခြားလှသဖြင့် တင်ပြလိုသည်။ ရေကြောင်းခရီးလမ်းသစ်များကို ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်နှစ်နိုင်ငံစလုံး အပြိုင်အဆိုင် ရှာဖွေနေကြပြီဆိုသည့် အကြောင်းကိုလည်း နှစ်ဖက်စလုံးက သိကြသည်။ နယ်သစ်များသို့အမြန်ရောက်ကာ နေရာဦးကြရမည်ကိုလည်း သိကြသည်။ ထို့ကြောင့် ပုပ်ရဟန်းမင်းများ၏ သဘောတူညီချက်များ ရရှိသည့်အခါတွင် (Tordesilhas) ဆိုသည့်မြို့ကလေး၌ နှစ်ဖက်ကိုယ်စားလှယ်များ တွေ့ဆုံကြပြီး သဘောတူစာချုပ် ချုပ်ကြသည်။ ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့သည် ဗာဒီးအေ (Cape Verde) အနီးရှိ ကျွန်းများမှနေ၍ တိုင်းတာသည့်အခါတွင် လိဂ် ၃၇၀ ရှိသည့်နေရာ၌ စိတ်မှန်းဖြင့် မျဉ်းတစ်ကြောင်း သားလိုက်သည်။ (One league = 3 miles or 4.8 km ရှိသည်ဟုဆိုသည်။) ထိုမျဉ်းကြောင်းသည် ကမ္ဘာကို ဒေါင်လိုက်ခြမ်းလိုက်သည့် မျဉ်းဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက်ခြမ်းကို စပိန်က နယ်ချဲ့ခွင့်ရပြီး အရှေ့ဘက်ခြမ်းကို ပေါ်တူဂီက နယ်ချဲ့ခွင့်ရမည်ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ နယ်ချဲ့ခွင့်ကို အဆင့်ဆင့် အတည်ပြုပေးသွားသည့် ပုပ်ရဟန်းမင်းများမှာ အေဒီ ၁၄၅၄ ခုတွင် ပုပ်ရဟန်းမင်း ပဉ္စမမြောက် နိကိုလပ်စ် (Pope Nicholas V) က ပထမအကြိမ်၊ အေဒီ ၁၄၅၆ ခုတွင် ပုပ်ရဟန်းမင်း တတိယမြောက် ကာလစ်ကိတ်တပ်စ် (Pope Calixtus III) က ဒုတိယအကြိမ်၊ နောက်ဆုံးအေဒီ ၁၄၉၄ ခု ဂျွန်လ ၉ ရက်တွင် ထရော်ဆီလပ်စ်စာချုပ် (Treaty of Tordesilhas) ချုပ်သည့်အချိန်၌ ပုပ်ရဟန်းမင်း ဆဋ္ဌမမြောက် အလက်ဇန္ဒာ (Pope Alexander VI) က နောက်ဆုံးအကြိမ်အဖြစ် အတည်ပြုပေးခဲ့သည်။

ယခုတင်ပြခဲ့သည့်ဖြစ်ရပ်များကို သေသေချာချာ သတိထားပြီး စဉ်းစားသင့်သည်ဟု စာရေးသူက အလေးအနက် မှတ်ယူသည်။ ပုပ်ရဟန်းမင်း ပဉ္စမမြောက် နိကိုလပ်စ်က ပေါ်တူဂီမင်းသားကို နယ်ချဲ့ခွင့်ပေးသည့်စကားကို ဆိုကတည်းက မတွေ့ရသေးသည့်သူများကို ခက်ခက်ကျိတ်ကျိတ် နှိမ့်နှိမ့်ချချ သဘောထားသည့် ဝေါဟာရ

များ နာမဝိသေသနများ ကြိယာဝိသေသနများ အပြည့် ပါသည့်စကားများကို ဆိုခဲ့သည်။ ရဟန်းမင်းကြီးက ရေကြောင်းခရီးဖြင့် သွားလာပြီး တွေ့ရှိသည့်ရန်သူမူဆလင် များလက်မှ နယ်မြေများကိုဖြစ်စေ၊ ခရစ်ယာန်မဟုတ် သောကြောင့် တိတ္ထိများဟု သတ်မှတ်ထားသူများ နေ ထိုင်သည့် နယ်မြေများကိုပင်ဖြစ်စေ တွေ့ရှိသမျှ နယ် မြေများကို ကျူးကျော်ရန် (To invade)၊ သိမ်းယူ ရန် (To annex)၊ ကျွန်ပြုရန် (To exploite) ဟု သောအခွင့်အရေးများကို အပြည့်အစုံပေးသည်။ လုံးဝ ပေးသည်။ ထိုကဲ့သို့ သိမ်းမိသည့်နယ်မြေများ ကျွန်းများ ဆိပ်ကမ်းများကို သားစဉ်မြေးဆက် လုံးဝပိုင်ဆိုင်ခွင့် ရှိစေရမည်စသည်ဖြင့် ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်ရန် ခွင့်ပြု ထားသော အမိန့်ပေးထားသည်ကို ဖတ်ရှုလေ့လာရသည် မှာ စိတ်နှလုံးနောက်ကျိဖွယ်ရာပင်ဖြစ်သည်။

တစ်နယ်နှင့်တစ်နယ် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ကြ သည်မှာ လူသားများ အတည်တကျနေထိုင်တတ်သည့် အချိန်ကတည်းက အစဉ်တစိုက်လုပ်လာခဲ့ကြသည့်အလုပ် ဖြစ်သည်။ ဆန်ပေးပါက ဆေးရမည်ဆိုသကဲ့သို့ ပစ္စည်း ချင်းလဲလှယ်ရာမှ ကုန်သွယ်ခြင်းစခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ အဆင့်တူ အခွင့်တူ လုပ်ရသည့်လုပ်ငန်းကို အကြောင်း ပြုကာ သိမ်းပိုက်ဖို့ ကျူးကျော်ဖို့ ကြိုတင်ကြံစည် စီစဉ်ခဲ့ သူများ အာရှတိုက်ဘက်သို့ ရောက်လာသည့်အချိန်မှစပြီး

အာရှတိုက်တွင် ကပ်ရောဂါဆိုးကြီးများ ကျရောက်ခဲ့သည် နှင့် နိုင်းယုတ်နိုင်ငံသော အဖြစ်များနှင့် တိုးခဲ့လေတော့သည်။ ထိုရောဂါဆိုးများမှာ ယခုအချိန်တိုင် ပျောက်ကင်းအောင် ကုစား၍မရနိုင်သေးသည့် နိုင်ငံရေး လူမှုရေး ယဉ်ကျေး မှုပုံသဏ္ဍာန် ပျက်ယွင်းလာခြင်းဆိုသည့် ပြဿနာကြီး များ တည်ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဖြင့် ဥရောပတိုက် သားများက စတင်ခဲ့သည့် ပြဿနာအရပ်ရပ်အတွက် ယခုတိုင် ပြာပုံမှထိုးထွက်ဆဲဖြစ်နေသော နိုင်ငံများ၊ စိတ် ဝမ်းကွဲမှုကို ညှိနေကြရသည့်နိုင်ငံများသည် အာရှတွင် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ပြဿနာများ၏ လက် သည်ဖြစ်သော ဥရောပတိုက်သား ဘိုးဘွားများမှ ဆင်း သက်လာသူ လူဖြူများက အာရှသည် သူတို့အဖို့ ဝန် ထုပ်ဝန်ပိုးဖြစ်သည်ဟု ပြောနေသည်မှာ အံ့ဩစဖွယ်ပင် ဖြစ်သည်။ စာရေးသူ ပြောလိုသည်မှာ အစောပိုင်းတွင် တင်ပြထားသည့်အတိုင်း ကိုယ်ပျိုးသည့်အပင်ကို ကိုယ် ရိတ်သိမ်းရမည်။ ကိုယ့်တာဝန်ကို ကိုယ်ယူရမည်ဟူသော စကားပင်ဖြစ်သည်။

မှီငြမ်း

Panikkar, K.M. 1965. **Asia and Western Dominance**. Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd:

အိန္ဒိယရောက် ပေါ်တူဂီများ

ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်နိုင်ငံသားတို့သည် အိန္ဒိယသို့ရောက် ရန် တစ်ချိန်တည်းလိုလိုပင် ကြိုးစားအားထုတ်ခဲ့ရာတွင် ပေါ်တူဂီများက အချိန်စောပြီး အိန္ဒိယသို့ရောက်ခဲ့သည်။ စပိန်တို့၏အကြောင်းထက် မြန်မာနှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံ များတွင် ရောက်ရှိနေထိုင်ကာ အမှုထမ်းဖူးသည့် ထိုနိုင်ငံ တို့၏ နိုင်ငံရေး လူမှုရေးတို့တွင် များစွာပတ်သက်ဖူး သည့်ပေါ်တူဂီတို့၏ အကြောင်းကို ဦးစွာတင်ပြလိုသည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် နှစ်ပေါင်းများစွာကြာအောင် ကြိုးစားပြီး အရှေ့ဘက်ကိုသွားသော ရေကြောင်းကို တွေ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဝှတ်ဟုပ်အင်္ဂု(မျှော်လင့်ခြင်းအင်္ဂု)ကို တွေ့ပြီးနောက် ၁၁ နှစ် ကြာမှသာ ထိုအင်္ဂုကိုကျော်ကာ အရှေ့ဘက် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာတွင်းသို့ ဝင်ရောက်နိုင်ခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သမုဒ္ဒရာတွင်းသို့ ရောက်ပြီး ၁၄၉၈ ခု၊ မေလ ၂၇ ရက်တွင် အိန္ဒိယတိုက်ငယ် (Indian sub-continent) ၏အနောက်တောင် ကမ်း ခြေတွင် တည်ရှိသော ကာလီကတ်မင်းနိုင်ငံ၏ ဆိပ် ကမ်းသို့ ပေါ်တူဂီသင်္ဘောလေးစင်း ဆိုက်ရောက်ခဲ့ သည်။ အလံတင်သင်္ဘော ဆန်ဂေဘရီယာယ် (San Gabriel) ပေါ်တွင် အမြောက်အလက် ၂၀ တင်ထား သည်။ ဒုတိယသင်္ဘောမှာ ဆန်ရပ်ဖယ်(San Rafeal) ဖြစ်သည်။ တတိယသင်္ဘောမှာ အမြန်သင်္ဘောကလေး တစ်စင်းဖြစ်သည်။ စတုတ္ထသင်္ဘောမှာ တိုက်သင်္ဘော တစ်စင်းဖြစ်သည်။ သင်္ဘောတိုင်းတွင် လက်နက်များ တင်ထားပြီး သင်္ဘောပေါ်ပါသူများအနက် သင်္ဘောသား များမှအပ ကျန်လူများသည် ကောင်းစွာလေ့ကျင့်ထား သော စစ်သားများဖြစ်သည်။

အိုင်ဘားရီးယန်းကျွန်းဆွယ်သား ပေါ်တူဂီတို့၏ သင်္ဘောအုပ်စု အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာထဲတွင် ပေါ်ပေါက်လာ ခြင်းသည် အာရပ်များ အိန္ဒိယတိုက်သားများ နှစ်ပေါင်း ထောင်ချီကြာအောင် ရွက်လွှင့်နေခဲ့သည့် အစဉ်အလာ ကို လုံးဝတော်လှန်ပစ်လိုက်သည့် အဖြစ်ဟုဆိုရမည်။

ဗတ်စကိုဒဂါးမား

အကြောင်းမှာ အာရပ်များနှင့် အိန္ဒိယတိုက်သားများ သည် ကုန်သွယ်ရန် ပင်လယ်သမုဒ္ဒရာထဲ၌ ရွက်လွှင့် သွားလာကြသည့်အခါ သင်္ဘောပေါ်တွင် လက်နက် တင်ဆောင်ခြင်း လက်နက်တပ်ဆင်ခြင်း လုံးဝမပြုခဲ့ ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဗတ်စကိုဒဂါးမားနှင့် သူ၏လူများ သင်္ဘော လေးစင်းနှင့် ဆိုက်ရောက်သွားသည့် ကာလီကတ် (Calicut)သည် မာလဘာ (Marlaba) ကမ်းခြေပေါ် တွင်တည်ရှိသည်။ ထိုမာလဘာကမ်းခြေသည် အနောက် တောင် မုတ်သုံရာသီလေကို ကောင်းစွာရသည့်အတွက် ပေါ်တူဂီအုပ်စု မရောက်ခင်အချိန်ကပင် ပင်လယ်ကူး ကုန်တင်သင်္ဘောများ ဝင်ထွက်သွားလာကာ စည်ကား

ဖွံ့ဖြိုးသော မြို့တစ်မြို့ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က အုပ်စိုးနေသူ ဇာမိုရင် (Zamorin) သည် ဟိန္ဒူဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်ပြီး ကြွယ်ဝချမ်းသာသည်။ သြဇာလည်း ကြီးမားသည်။

ပေါ်တူဂီများသည် သူတို့တွေ့ရှိသော နယ်မြေများနှင့် နေထိုင်သောလူမျိုးများကို ကျူးကျော်ခွင့် (To invade)၊ သိမ်းပိုက်ခွင့် (To conquer)၊ ကျွန်ပြုခွင့် (To exploit) တို့ကို (Papal Bull) ဟုခေါ်သော ရိုမန်ကက်သလစ်ရဟန်းမင်း၏ စာချွန်လွှာနှင့် ချီးမြှင့်ခြင်းခံထားရသူများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့သော ခွင့်ပြု မိန့်များ ရရှိခဲ့သည့်တိုင်အောင် သူတို့သွားမည့်ဒေသသည် မည်သို့သောလူမျိုးများ နေသည်၊ မည်သို့သော နိုင်ငံများ ရှိသည်၊ မည်သို့သော ယဉ်ကျေးမှုများ ထွန်းကားသည် ဆိုသည့်အကြောင်းများကို ကြိုတင်သိထားကြခြင်း မရှိပေ။

ဗတ်စကိုဒဂါးမားတို့ ပေါ်တူဂီအုပ်စု ကာလီကတ် သို့ရောက်ချိန်တွင် ပေါ်တူဂီများသည် ဟိန္ဒူဝတ်ကျောင်းများကို ခရစ်ယာန်ဘုရားရှိခိုးကျောင်းများဟု ထင်မြင်ခဲ့သေးသည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့နောက် အိန္ဒိယအမျိုးသား ရေကြောင်းပြကိုလည်း ခရစ်ယာန်ဟု ယူဆခဲ့သေးသည်ဟု ဆိုသည်။ ၎င်းတို့တွေ့ဖူးထားသည့် မူဆလင်များမှာ မိုးလူမျိုးများသာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယတွင် တွေ့ရသော အာရပ်မူဆလင်များကို မြင်ရချိန်တွင် ပေါ်တူဂီများမှာ များစွာစိတ်မသက်မသာ ဖြစ်ခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ အာရပ်များကို တွေ့ရပုံမှာလည်း ထီးနန်းထဲသို့ ဝင်ကာထွက်ကာဖြင့် အရေးပါသော အခြေအနေဖြင့် တွေ့ရသောကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်။ ဇာမိုရင်သည် ကုန်သွယ်ရေးဝယ်ရေးကိုသာ စိတ်ဝင်စားပြီး ဘာသာရေးနှင့် နိုင်ငံရေးကိစ္စများကို စိတ်မဝင်စားသည့် ဘုရင်ဖြစ်သောကြောင့် အာရပ်ကုန်သည်များကို နန်းတော်ထဲ အရောက် ဝင်စေထွက်စေရန် ခွင့်ပြုထားခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ၁၅ ရာစု ကုန်ခါနီးထိ အာရှနိုင်ငံများသည် ထိုမျှလောက် ရိုးစင်းစွာနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ကုန်သည်အချင်းချင်းလည်း များသောအားဖြင့် အေးဆေးစွာ ဆက်ဆံခဲ့ကြသည်။

ဗတ်စကိုဒဂါးမားတို့အုပ်စုသည် လာကတည်းက

ခရစ်ယာန်သာသနာကိုလည်း ဖြန့်ဖြူးမည်။ သာသနာပြုရင်း မူဆလင်များကိုလည်း အလဲထိုးမည်။ ကုန်လည်း သွယ်မည်။ ထို့နောက် နယ်မြေများကိုသိမ်းပြီး ဒေသခံတွေကို ကျွန်ပြုမည်ဟု ကြိုတင်တွေးတောထားပြီးသား ဖြစ်နေသည်။

ဇာမိုရင်က ဗတ်စကိုဒဂါးမားတို့ကို ကောင်းစွာ လက်ခံသော်လည်း သူတို့၏ဦးတည်ချက်ကို ကြိုတင် သိရှိထားသည်ဟုဆိုသည်။ အာရပ်ကုန်သည်များက ပြောပြထားသောကြောင့် သိသည်ဟု ဆိုသည်။ ဇာမိုရင်ကိုယ်တိုင် ပေါ်တူဂီတို့၏ ပြောပုံဆိုပုံ ဆက်ဆံပုံတို့သည် အာရှအမြင်နှင့်ဆိုပါက ထောင့်မကျိုးသော မောက်မာသော ဆက်ဆံပုံဖြစ်သည်ဟု သိနိုင်လောက်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့က ကုန်ဝယ်ချင်သည်ဟုဆိုသည့်အခါ ဇာမိုရင်က ခွင့်ပြုသည်။ သို့သော် သတ်မှတ်ထားသည့်အခွန်ကို ထမ်းဆောင်ရမည်ဟု ဇာမိုရင်ကဆိုသည့်အခါ ဗတ်စကိုဒဂါးမားက အခွန်ပေးရန် ငြင်းဆိုသေးသည်ဟုဆိုသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဗတ်စကိုဒဂါးမားသည် သူသယ်လာသည့်ကုန်များကို ရောင်းပြီး သူဝယ်ချင်သည့် ကုန်များကိုဝယ်ကာ ပြန်လည်ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာသွားလေသည်။

ဗတ်စကိုဒဂါးမားနှင့် သူ၏လူများ ပေါ်တူဂီသို့ ပြန်ရောက်လာသည့်အချိန်တွင် မင်းညီမင်းသားများကိုယ်တိုင် ဆီးကြိုကြလေသည်။ ခရစ်ယာန်ကျောင်းတော်မှ သာသနာ့ဝန်ထမ်းများကလည်း ကောင်းချီးပေးရန် စောင့်ကြိုနေသူများထဲတွင် ပါဝင်သည်ဟုဆိုသည်။ သူတို့သည် အရှေ့ဘက်သို့သွားသည့် ရေကြောင်းလမ်းကို တွေ့ရှိခြင်းအားဖြင့် သူတို့မှန်းတီးသော မူဆလင်များကို အနိုင်ရလိုက်ခြင်းလည်း မဟုတ်။ မူဆလင်မဟုတ်သော အခြားကိုယ်ပိုင်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် တိုင်းပြည်တည်ထောင်ကာ နေကြသူတွေ ရှိနေသေးသည်ဆိုသည့်အချက်ကို ဗတ်စကိုဒဂါးမားတို့ ပြန်လာမှ သိကြရတော့သည်။ အစောပိုင်းက ပေါ်တူဂီတို့ ယူဆခဲ့ကြသည်မှာ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုမရှိဘဲ ရိုင်းစိုင်းစွာနေကြသည့်သူများနှင့် အခြေချနေထိုင်ကြသူများမရှိဘဲ မြေလွတ်မြေရိုင်းများသာ ရှိနေကြမည်ဟု ပေါ်တူဂီများက မှန်းဆခဲ့ကြသည်။ ထိုအယူအဆမှာ ၁၅ ရာစုကုန်ခါနီးတွင် ပေါ်တူဂီအပါအဝင် နယ်ချဲ့များ လက်ခံခဲ့ကြသော အမြင်ဖြစ်သည်။

ယခုတင်ပြခဲ့သော သမိုင်းကြောင်းအထိ ပျင်းရိ ငြီးငွေ့စရာကောင်းသည်ဟု မယူဆဘဲ သိပြီးသားသူတွေ ကိုယ်တိုင်က ဪ သည်အကြောင်းတွေကို မသိသေး သည့် ကလေးများလူငယ်များ သိရင်ကောင်းမည်ဟု တွေးမိကြသည်ဆိုပါက စာရေးသူ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ ဖြစ်ရပါမည်။

မည်သို့သောအခြေအနေများနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည် ဖြစ်စေ အရင်းအနှီးကြီးကြီး အကြံကြီးကြီးနှင့် စီမံကိန်း ချပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသော ဤကိစ္စကို ပေါ်တူဂီတို့က အဟောသိက် အဖြစ်မခံပါချေ။ သင်္ဘောအုပ်စုတစ်စုကို နောက်တစ်ခေါက် ထပ်၍လွှတ်သည်။ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံမှ ဒုတိယအကြိမ် လွှတ်လိုက်သော အမြောက်တင် ကုန် သင်္ဘောပါဝင်သည့် ရေကြောင်းခရီးသည်ပထမအကြိမ် စေလွှတ်သည့် ရေကြောင်းခရီးထက် အဆများစွာပိုမို၍ အားထည့်ထားသော ခရီးစဉ်ဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီဘုရင်ဒွန်မယ်နိုအယ် (Dom Manoel) က သင်္ဘော ၃၃ စီးကို စုစည်းလိုက်သည်။ လူပေါင်း ၁၅၀၀ ကိုလည်း ရွေးချယ်လိုက်သည်။ စစ်လက်နက် ပစ္စည်းအများအပြားကိုလည်း စုဆောင်းတပ်ဆင်လိုက် သည်။ ပထမခရီးစဉ်သည် ရေကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာ ဖွေဖို့ ဦးတည်သည်ဟုဆိုလျှင် ဒုတိယခရီးစဉ်မှာ ပေါ်တူ ဂီဘုရင်၏ ဩဇာကို အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာထဲတွင် ဖြန့်ကြက် ရန်ဖြစ်သည်။ တောင့်တင်းလှသည့် ပေါ်တူဂီရေတပ်ကို ဦးစီးချုပ်အဖြစ် တာဝန်ယူရသည့်သူမှာ ပက်ဒရို အယ်ဗာ ရက်ဇ် ကာဘရယ်လ် (Pedro Alvares Cabral) ဖြစ်သည်။ သူသည် ပေါ်တူဂီသူကောင်းမျိုးတစ်ဦး ဖြစ် သည်။ အခြားသင်္ဘောများကို ဦးစီးကြသူများကလည်း ထိုသို့ပင် မင်းဆွေစိုးမျိုး မိသားစုဝင်များဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီဘုရင်က ကာလီကတ်ကို တိုက်ရိုက် ရွက်လွှင့်သွားရန်၊ ဇာမိုရင်ကို စစ်ရေးခြိမ်းခြောက်မှုပြု ကာ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းတစ်ခု ဖွင့်လှစ်ရန်၊ ဖရန်စစ် စကင် (Franciscan) ဘုန်းတော်ကြီးငါးပါးကို ဇာမို ရင် ပိုင်နက်ထဲတွင် သာသနာပြုခွင့်တောင်းရန် စသည့် တာဝန်များကို ကာဘရယ် အားပေးလိုက်သည်။ ထို အချိန်ကတည်းက ဥရောပသားတို့သည် သူ့ယဉ်ကျေးမှု နှင့်သူ တည်ငြိမ်အေးချမ်းစွာ နေထိုင်လျက်ရှိသည့် အာရှ

တိုက်သားများကို သူတို့လိုသလိုပုံသွင်းရန် အတင်း အကျပ် လက်နက်အားကိုးနှင့် စီမံစပြုနေကြသည်ကို သတိထားမိကြစေလိုသည်။

ရွက်လွှင့်သွားသည့် သင်္ဘော ၃၃ စင်းအနက်မှ ၆ စင်းသာ အိန္ဒိယကမ်းခြေသို့ ဆိုက်ရောက်သွားခဲ့ သည်။ ဇာမိုရင်ကလည်း ပေါ်တူဂီတို့က ကုန်တိုက်ဖွင့် ရန် တောင်းဆိုသည်ကို လိုက်လျောခဲ့သည်။ ဇာမိုရင် အနေဖြင့် ထူးထူးခြားခြား လိုက်လျောခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ကာဘရယ်လ်၏ တပည့်ဖြစ်သူ ကောရီရာ (Correa) ဆိုသူက မောက်မောက်မာမာ ဆက်ဆံသော ကြောင့် ဒေသခံအိန္ဒိယတိုင်းရင်းသားများနှင့် အချင်းများ ကြပြီး ကောရီရာအပါအဝင် ပေါ်တူဂီ ၅၀ အသတ် ခံရသည်။ ကာဘရယ်လ်က အခြေအနေမဟန်မှန်း သိ လိုက်သည်နှင့် သင်္ဘောများကို ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာရင်း ကာလီကတ်ကို ပစ်ခတ်ဖြိုခွင်းတော့သည်။ ဇာမိုရင်က လည်း သင်္ဘောအစင်း ၈၀ လူ ၁၅၀၀ နှင့် ပေါ်တူဂီတို့ နောက်သို့ လိုက်လံဖြိုခွင်းခဲ့သည်။ ကာဘရယ်လ်သည် ဇာမိုရင်၏တပ်ကို မြင်သည်နှင့် ရွက်လွှင့်ဆုတ်ခွာခဲ့ကြ သည်။

ထိုကဲ့သို့ အရေးမလှသောကြောင့် ပြန်ခဲ့ရသည့် တိုင် ပေါ်တူဂီတို့သည် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာကို မစွန့်ခွာခဲ့ ပေ။ ဘုရင်မယ်နိုအယ်က သူ့ကိုယ်သူ “ရေကြောင်း သွားလာရေး၏ အရှင်သခင် အီသီယိုးပီးယား အာရေး ဗီးယား ပါရှားနှင့် အိန္ဒိယတို့ကိုအောင်မြင်သူ ကုန်သွယ် ရေးကိုကြီးစိုးသူ” (Lord of the Navigation and Conquest and Commerce of Ethiopia Arabia Persia and India.) ဆိုသည့်အမည်ကို ခံယူ သည်။ မဟုတ်မမှန်သည့် ဘွဲ့များကို ယူထားသည်မှာ အရှက်မရှိ ရှည်လျားလှသည်။ ထို့နောက် မယ်နိုအယ် သည် ပိုမိုအင်အားတောင့်တင်းသည့် ရေတပ်ကြီးကို စေလွှတ်ကာ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာကိုစိုးမိုးရန် ကြံဆောင်ပြန် သည်။ ဗတ်စကိုဒဂါးမားကို ရေတပ်ဦးစီးချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့ပြန်သည်။

ကာလီကတ်မှ ပြင်းပြင်းထန်ထန် တုံ့ပြန်မှုကို ခံရဖွယ်ရာရှိသည်ဟု ယူဆခဲ့သောကြောင့် ၅ လအကြာ တွင် အက်စတာမို ဒဂါးမားကို သင်္ဘော ၅ စင်းနှင့် ထပ်မံစေလွှတ်ပြန်သည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် အစောပိုင်းတွင် ရေတပ်များကို အဆက်မပြတ် အားဖြည့်သည့်စနစ်ကို သုံးခဲ့သည်။ ရေတပ်အုပ်စု တစ်စုပြီးတစ်စုသည် ကျွမ်းကျင်သည့် ရေတပ်ဗိုလ်ချုပ်များ၏ ကွပ်ကဲမှုအောက်တွင် ရွက်လွှင့်ကာ အရှေ့ဘက်ကို မကြောက်မရွံ့ သွားနေခဲ့ကြသည်။ အစောပိုင်းကသွားသူများသည် အချိန်မကြာခင် တပ်ကူလာတော့မည်ဆိုသည့်အချက်ကို သိသဖြင့် အားသွန်ပြီး ရွပ်ရွပ်ချွံချွံ တိုက်ခိုက်လေ့ရှိကြသည်ဟုဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ အလွန်ငွေကုန်ကြေးကျများသော စစ်ဆင်ရေးများကိုဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ခြင်းမှာ ပေါ်တူဂီတို့အနေဖြင့် ချမ်းသာကြွယ်ဝသောကြောင့် မဟုတ်ပေ။ ပေါ်တူဂီတို့၏ရေကြောင်းခရီးသစ်တွေ့ရှိမှုသည် ကုန်သွယ်ရေးတွင် ခေတ်တစ်ခေတ်ဆန်းတော့မည် ဆိုသည့်အချက်ကို ကောင်းစွာသိသောကြောင့် ဒပ်ချ်ကုန်သည်များက ငွေလုံးငွေရင်းနှင့် ကူညီခဲ့သည်။ ထို့နောက်မှ အမြတ်ကို ဝေခြမ်းယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဒဂါးမားနှင့် အပေါင်းပါများသည် တတိယအကြိမ် အိန္ဒိယသို့မရောက်မီကတည်းက သူတို့ဘုရင်သည် ရေကြောင်းသွားလာရေး၏အရှင်သခင်ဖြစ်သည့် အကြောင်းကို ပြသခဲ့ကြသည်။ ပြသလိုက်ပုံမှာ ကြိုတင်သတိပေးခြင်းမရှိဘဲ သမုဒ္ဒရာထဲတွင် ဆုံတွေ့ရသမျှ လှေသင်္ဘောများကို တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးလိုက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ မက္ကာမှလာသည့် သင်္ဘောများကိုတွေ့ပါက ကုန်ပစ္စည်းများကို သိမ်းယူသည်။ လူများကို သင်္ဘောမှဆင်းခွင့်မပေးဘဲ သင်္ဘောကို မီးတင်ရှို့သည်။ ပေါ်တူဂီတို့အနေဖြင့် ရေကြောင်းသွားလာရေးသည် အများနှင့်သက်ဆိုင်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို လက်ခံခဲ့သော်လည်း ထိုကဲ့သို့ လက်ခံခြင်းသည် ဥရောပနိုင်ငံများနှင့်သာ သက်ဆိုင်သည်ဟုသာ လက်ခံခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့သည် အာရှနှင့် ထိုအချက်သည် မသက်ဆိုင်ရုံသာမက သူတို့သခင်သည် ရေပြင်ကျယ်ကို ပိုင်သည့်သူဖြစ်သောကြောင့် သမုဒ္ဒရာမှာ တွေ့သည့်သင်္ဘောများကို သူတို့ကြိုက်သလို သိမ်းနိုင်သည်။ ဖျက်ဆီးနိုင်သည်။ အာရှတိုက်သားများသည်လည်း မိစ္ဆာတိတ္ထိများဖြစ်သောကြောင့် သတ်ချင်သလို သတ်နိုင်သည်ဟု ယူဆကြသည်။

ဇာမိုရင်ကလည်း ပေါ်တူဂီများ၏ လှုပ်ရှားမှုများ

ကိုသိထားသောကြောင့် သူပိုင်သည့်တပ်ကိုသာမက သူနှင့်ရင်းနှီးသော မူဆလင်ကုန်သည်ပိုင် သင်္ဘောများကိုပါ အကူအညီတောင်းကာ ဒဂါးမားတို့၏ ရေတပ်များကို ခုခံခဲ့သည်။ ဒဂါးမားတို့သည် လက်နက်အင်အားသာသည်။ သို့သော် ဒေသခံများက ပိုင်းဝန်းတိုက်ခိုက်ခြင်းကို မခံနိုင်သောကြောင့် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံအထိ ပြန်လည် ဆုတ်ခွာသွားကြရသည်။

ဒဂါးမားတို့ ပြန်ပြီးသည့်နောက် ဇာမိုရင်တို့ သင်္ဘောများ အေးအေးဆေးဆေး ကျောက်ချနေခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် နောက်ထပ်ရောက်လာသော ပေါ်တူဂီ သင်္ဘောအုပ်စုတစ်စုသည် ဇာမိုရင်တို့၏ သင်္ဘောများကို ဖရိုဖရဲဖြစ်အောင် တိုက်ခိုက်နှစ်မြုပ်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကို ဇာမိုရင်အား ဆက်ခံသူများက အနှစ် ၉၀ ကြာအောင် ခုခံတိုက်ခိုက်ကြသော်လည်း နောက်ဆုံးတွင် ပေါ်တူဂီတို့က လက်နက်များစွာ တပ်ဆင်ထားသည့် သင်္ဘောများကို ပိုင်သည့်အတွက် သမုဒ္ဒရာပြင်ကို စိုးမိုးနိုင်ခဲ့ကြသည်။

၁၅၁၀ ခုတွင် ပေါ်တူဂီဘုရင်ခံ အယ်လ်ဘူကတ် (Albuquerque) သည် ဂိုအာကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ အယ်လ်ဘူကတ်သည် ဂိုအာကို ရေတပ်အခြေခံစခန်းအဖြစ် ပြောင်းလဲတည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ဂိုအာကို ထိုသို့သိမ်းပိုက်နိုင်ခြင်းသည် ဟိန္ဒူဒေသခံ ရာဂျာတစ်ဦးဆီက အကူအညီရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုဟိန္ဒူရာဂျာသည် သူပြိုင်ဘက် မူဆလင် အာဒီရှာနီဆူလ်တန်၏ဩဇာကိုကျဆင်းစေလိုသောကြောင့် ပေါ်တူဂီများကို ကူညီခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤနည်းဖြင့် ပေါ်တူဂီများက ဂိုအာကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။

အယ်လ်ဘူကတ်က ဂိုအာကို ရေတပ်စခန်းအဖြစ် အခိုင်အလုံတည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဂိုအာတွင် ပေါ်တူဂီလက်အောက်ခံများ တိုးပွားလာအောင် ဒေသခံအမျိုးသမီးများနှင့် လက်ဆက်ကြပြီး ကပြားကလေးများမွေးရန် အယ်လ်ဘူကတ်က တိုက်တွန်းခဲ့သည်။

အယ်ဘူကတ်သည် ဂိုအာကိုသိမ်းပိုက်ပြီး မလက္ကာကိုသိမ်းပိုက်ပြန်သည်။ ထိုလုပ်ရပ်အားဖြင့် ပေါ်တူဂီတို့သည် ဥရောပကုန်သွယ်ရေး အင်ပါယာကို ထူထောင်လိုက်နိုင်သည်ဟု ဆိုရမည်။ မလက္ကာကိုသိမ်းပိုက်သည့်

အခါတွင်လည်း ပြိုင်ဘက်များ၏ ကုန်သွယ်ရေးများ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများကို စီးနင်းသိမ်းပိုက်လိုက်ကြပြန်သည်။ ပြိုင်ဘက်များပိုင်သည့် ကုန်တိုက်များ စခန်းများကို ဖျက်ဆီးကာ လူများကိုလည်း သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်။ ယခင်က ဥရောပမှာ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို ဖြန့်ချိနေသော ဗင်းနစ်နှင့်ဂျီနိုအာမြို့နိုင်ငံများသည် ထိုအရှေ့တိုင်းကုန်များကို ပေါ်တူဂီများထံက ပြန်၍ဖောက်သည် ယူရစေမည်ဟုလည်း အယ်ဘူကတ်က ကြိမ်းဝါးခဲ့သည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် ဂိုအာနှင့်မလက္ကာကို သိမ်းပြီး အရှေ့တောင်အာရှနှင့် တောင်အာရှကို ဩဇာဖြန့်ရန် စီစဉ်နေသည့် ၁၅၂၁ ခုနှစ်တွင် မလက္ကာဆိပ်ကမ်းသို့ ဥရောပ သင်္ဘောတစ်စီး ဆိုက်ရောက်လာခဲ့သည်။ ထိုသင်္ဘောမှာ စပိန်နိုင်ငံမှစေလွှတ်လိုက်သော မက်ဂျယ်လန် (Magellan) ၏ ဗစ်တိုးရီးယား (Victoria)

သင်္ဘောဖြစ်သည်။ စပိန်သင်္ဘော ဆိုက်ရောက်လာသည်နှင့် ဒေသခံမင်းများနှင့် စာချုပ်များ အလုပ်အမြန်ချုပ်နိုင်ရန် ပေါ်တူဂီတို့ ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် အာရှသို့ရောက်သည်နှင့် တွေ့ဆုံရသည့်လူများကို ဒုက္ခများစွာပေးခဲ့သည်။ ဒေသခံအချင်းချင်း မသင့်မတင့် ဖြစ်နေသည်ဟုဆိုလျှင် ထိုအချက်ကို အခွင့်ကောင်းယူပြီး သွေးကွဲသည်ထက် ကွဲစေရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတကာတွင် ရှိနေတတ်သော သစ္စာဖောက်များကိုလည်း အားပြုတတ်သည်။ ထိုနည်းကိုသုံး၍ ပေါ်တူဂီတို့၏ ၁၄၉၈ မှ ၁၅၄၂ အထိ ပထမပိုင်း ရေကြောင်းစိုးမိုးရေးမှာ အောင်မြင်ရခြင်းဖြစ်သည်။

စာရေးသူသည် နယ်ချဲ့တို့၏ လုပ်ကွက်များထဲတွင် အာရှနိုင်ငံများ မည်မျှလောက် အလူးအလဲခံရသည်ကို သမိုင်းကြောင်းနှင့်ချီကာ တင်ပြချင်သဖြင့် ပေါ်တူဂီတို့၏ လုပ်ရပ်များမှစပြီး ရေးခြင်းဖြစ်သည်။ အာရှတိုက်ကို ကျွန်ုပ်ပြုရန်လာခဲ့ကြသော ဥရောပတိုက်သားများ၏ အကြောင်းကို ဆက်လက်ရေးသားပါဦးမည်။ ကျွန်ုပ်မရေးသည့်အကြောင်းများ အတော်ပြီးပြည့်စုံသွားသည့်အခါတွင် ငါတို့က လွတ်လပ်ရေးမဆုံးရှုံးဘူးဟု ကြွားနေသောသူများသည် ကိုယ်ပိုင်မြေများကို စတုရန်းမိုင်ပေါင်း သိန်းကျော်အောင် ဆုံးသွားခဲ့သည့်အကြောင်းကို မဖုံးနိုင် မဖိနိုင်အောင် ပေါ်သွားမည်ဖြစ်သည်။

မက်ဂျယ်လန်

မှီငြမ်း

1. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance.** Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.
2. Panikkar, K.M.1951. **Asia and Western Dominance.** London: George Allen & Unwin Ltd.

သန့်လျင်ကို ခေတ္တဖွဲ့ယူခဲ့သော ပေါ်တူဂီဇင်ကာ

ဖော်ပြခဲ့ပြီးသော ဆောင်းပါးနှစ်စောင်ထဲတွင် ပေါ်တူဂီ များ မည်သို့မည်ပုံ အာရှရေကြောင်းထဲကို ဝင်ရောက် လာခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အမှန် အတိုင်း တိတိကျကျ ပြောရပါလျှင် ဗိန်းဗောင်းတီး၍ ဝင်ရောက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ကုန်သွယ်ရန်နှင့် သာ သနာ ပြုရန်ဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် အာရှတိုက် သို့ဝင်ရောက်လာသော ပေါ်တူဂီများသည် လက်နက်မပါ သော အာရှတိုက်သားများ၏ ကုန်သည်လှေများကို ပစ်ခတ်နှစ်မြုပ်ခြင်း၊ လူများကိုပစ်ခတ်သတ်ဖြတ်ရုံမက သင်္ဘောပေါ်မှအဆင်းမခံဘဲ မီးရှို့သတ်ခြင်းစသည့် ပြစ် မှုများကို ကျူးလွန်ခဲ့သည်။ ကျယ်ပြောလှသည့် အိန္ဒိယ တိုက်ကို သိမ်းယူနိုင်သည့် အင်အားမရှိသဖြင့် ဂိုအာ (Goa) ကိုဖွဲ့ယူခဲ့သည်။ ဂိုအာကို ဖွဲ့ယူပြီးသည့်အခါမှာ ရော မလက္ကာကို သိမ်းယူပြီးသည့်အခါမှာပါ ကပြား လူတန်းစားများကို မွေးမြူ ဖို့စီစဉ်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီ သွေးနှောသော ကပြားများကို မွေးရသည်မှာ ပေါ်တူဂီ များအနေဖြင့် အာရှတိုက်တွင် သစ္စာခံလူအင်အားတစ်ရပ် အဖြစ် သုံးနိုင်ဖို့ မွေးမြူခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ ကပြားလူတန်းစား မွေးမြူခြင်းကို စာ ရေးသူအနေဖြင့် ကြံစည်ပြောဆိုခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဥရောပ သမိုင်းစာအုပ်များတွင် အထင်အရှားအတိအကျ ဖော် ညွှန်းရေးသားထားသဖြင့် ရဲဝံ့စွာတင်ပြ ရေးသားခြင်းဖြစ် သည်။ ပေါ်တူဂီ အာဏာပိုင်များကိုယ်တိုင် ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ရန် ညွှန်ကြားခဲ့ကြသည်ဟု ထိုစာအုပ်များ တွင် ဆိုသည်။

အယ်ဖွန်ဆို ဒီ ဆူဇာ (Affonso de Sousa) ကို ဂိုအာဘုရင်ခံအဖြစ် ခန့်အပ်ပြီးသည့်နောက် ပေါ် တူဂီတို့အနေဖြင့် ရေကြောင်းကို ၁၅၄၂ ခုအထိ စိုးမိုး နိုင်သည့်အင်အား ရှိခဲ့သည်။ ထိုအချိန်အတောအတွင်း တွင် ကုန်သွယ်ရေးမှ အကျိုးအမြတ်ကို ရနိုင်သမျှရအောင် ပေါ်တူဂီများ အားထုတ်ခဲ့ကြသည်။ နှစ်ပေါင်း ၆၀ ခန့် ကြာအောင် ပေါ်တူဂီရွက်သင်္ဘောများသည် ဟင်းခတ်

အမွှေးအကြိုင်များကို သယ်ဆောင်ပြီး အရှေ့တိုင်းနှင့် အာရှတိုက်ကို ခေါက်တို့ခေါက်ပြန် ရွက်လွှင့်သွားလာ နေခဲ့ကြသည်။ အာရှတွင် အမှုထမ်းသည့် ပေါ်တူဂီ သူကောင်းမျိုးများသည် ချမ်းသာကြွယ်ဝခဲ့ကြသည်။ ဂိုအာကိုလည်း ခမ်းနားတင့်တယ်အောင် ပြင်ဆင်ထား လိုက်သည်မှာ အရှေ့တိုင်း၏ ဘေဘီလုံဟုပင် တင်စား ပြောဆိုခြင်း ခံခဲ့ရသည်။

ပေါ်တူဂီတို့အနေဖြင့် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင် ဂိုအာမျှကိုသာ ဖွဲ့ယူနိုင်ခြင်းမှာ ကာလီကတ်တွင် သူတို့ အထိနာခဲ့ကြသောကြောင့်ဟုဆိုနိုင်သည်။ မလက္ကာတွင် အထိနာခြင်းသည် ပေါ်တူဂီဩဇာ လျော့ပါးခြင်းတွင် အချက်တစ်ချက်အဖြစ် ပါဝင်သည်မှာ သေချာသည်။ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်သည် ကျယ်ဝန်းလှသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ ၏အားမျှဖြင့် သိမ်းယူ၍ မရနိုင်ချေ။ အမှန်အားဖြင့်ဆို လျှင် ကုန်သွယ်ရေးမှာရော သာသနာပြုရေးမှာပါ ပေါ် တူဂီတို့ကို အလဲထိုးမည့်ဒပ်ချ်များ မလက္ကာသို့ ရောက် မလာမီ အချိန်အတွင်းတွင်သာ ပေါ်တူဂီတို့ အနေဖြင့် မင်းမူနိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့ ဖွဲ့ယူထားသည့် ဂိုအာသည် ပေါ်တူဂီနှင့် အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသူများမှ ပေါက် ပွားသော ကပြားလူတန်းစားများ မွေးမြူရာ ပေါ်တူဂီ သာသနာရေးနှင့် လူမှုရေးအလေ့အကျင့်များ ဖြန့်ဖြူးရာ ဒေသအဖြစ် တည်ရှိခဲ့သည်မှာ နှစ်ပေါင်း လေးငါးရာ ကြာမြင့်ခဲ့သည်။ ထိုဂိုအာကို ၁၉၆၅ ခုတွင်မှ အိန္ဒိယ ဝန်ကြီးချုပ် အင်ဒီရာဂန္တီ၏ အမိန့်ဖြင့် ဝင်ရောက်တိုက် ခိုက်ပြီး ပြန်လည်သိမ်းယူခဲ့ရသည်။

ပေါ်တူဂီများသည် ဥရောပက ပြိုင်ဘက်များနှင့် ကုန်သွယ်ရေးမှာယှဉ်ပြီး နေရာမယူနိုင်တော့သည့်အချိန် တွင် တစ်ကိုယ်တော်စွန့်စားသူများ အုပ်စုလိုက်စွန့်စား သူများအနေဖြင့် တောင်အာရှနှင့် အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများမှ ဘုရင်များ မဟာရာဇာများထံတွင် ဝင်ရောက် အမှုထမ်းခဲ့ကြသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကို အာရှဘုရင်များက စိတ်ဝင်စားခြင်းမှာ သူတို့၏ထူးခြားသော ရဲစွမ်းသတ္တိ

ကြောင့်မဟုတ်ပေ။ သူတို့တွင် ယမ်းကိုအသုံးပြုကာ ပစ်ခတ်၍ရသော မီးပေါက်သေနတ်များ ပါရှိနေခြင်း ကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။

၁၆ ရာစုခန့်တွင် မြန်မာနိုင်ငံမှာရော ယိုးဒယား မှာပါ ပေါ်တူဂီသေနတ်သမားများကို ငှားရမ်းအသုံးပြု နေပြီဖြစ်သည်။ တပင်ရွှေထီးနှင့် ဘုရင့်နောင်တို့၏ လက်ထက်တွင် မြန်မာနှင့်ယိုးဒယားတို့ စစ်ဖြစ်ခဲ့ကြ သည်။ ထိုအချိန်တွင် နှစ်ဖက်စလုံးက ပေါ်တူဂီသေနတ် သမားများကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ မှာလည်း ပေါ်တူဂီများကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့သော ကြောင့် ပြဿနာပေါ်ခဲ့ဖူးသည်။

နန္ဒဘုရင်လက်ထက်တွင် ရခိုင်ဘုရင်မင်းရာဇာ ကြီးနှင့် တောင်ငူဘုရင် မင်းရဲသီဟသူတို့ ပူးပေါင်းပြီး ဟံသာဝတီကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ ဟံသာဝတီကျဆုံး သည့်အချိန်တွင် ရခိုင်ဘုရင်မင်းရာဇာကြီးသည် သူ၏ ဝေစုများကို သိမ်းပြီး ရခိုင်ကိုပြန်သည်။ ထိုအချိန်က မင်းရာဇာကြီးသည် သန်လျင်တွင် အကောက်ခွန်ရုံး တစ်ရုံး တည်ဆောက်နေဆဲဖြစ်သည်။ မင်းရာဇာကြီးက စစ်တိုက်ရန် ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီတပ်ဖွဲ့ ထဲမှ ဖိလစ်ဒီဗရစ်တို့ မြန်မာအပေါ် ဇင်ကာက သူ့ အား အကောက်ရုံးကို စောင့်ကြပ်သည့် တပ်မှူးအဖြစ် ခန့်ထားပေးပါရန် မင်းရာဇာကြီးကို ချဉ်းကပ်ပြီး တောင်း ပန်ခဲ့သည်။ မင်းရာဇာကြီးကလည်း တောင်ငူဘုရင့်ထံမှ ခွင့်ပြုချက်ကို တောင်းယူပြီး ဇင်ကာကို ဆောက်လုပ် ဆဲ အကောက်ရုံးပြီးစီးချိန်တွင် စောင့်ကြပ်ခွင့်ပေးမည်ဟု အမိန့်ချလိုက်သည်။ မင်းရာဇာကြီး ရခိုင်ကို ရောက် လောက်သည့်အချိန်တွင် ဇင်ကာက ဆောက်လုပ်ဆဲ အကောက်ရုံးကို အတင်းဝင်ရောက်သိမ်းယူလိုက်သည်။ ထို့နောက် ခံတပ်အဖြစ် အခိုင်အမာတည်ဆောက်လေ သည်။

ဇင်ကာသည် ထိုနည်းဖြင့် သန်လျင်ကို သိမ်း ပိုက်ပြီးသည့်နောက်တွင် ဂိုအာဘုရင်ခံ၏ အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို ခံယူခဲ့သည်။ သန်လျင်ကိုလည်း ပေါ်တူဂီပိုင်နက်အဖြစ် ဘုရင်ခံသို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်သည်။ ဂိုအာဘုရင်ခံက ဇင်ကာကို 'ပဲခူးနိုင်စစ်သူကြီး' ဆိုသောအမည်နှင့် 'သန်လျင်ကို အုပ် ချုပ်ရသူ' ဆိုသည့်အမည်ကို ပေးခဲ့သည်။ သူ၏တူမဖြစ် သူ ဒေါင်နာလွီဇာနှင့်လည်း ထိမ်းမြားပေးခဲ့သည်။ ထို

ဂိုအာဘုရင်ခံ၏ တူမဖြစ်သူသည် ပေါ်တူဂီ ဖခင်နှင့် မလေးမိခင်တို့မှ မွေးဖွားခဲ့သူဖြစ်သည်။

ဇင်ကာသည် ပဲခူးကို ရခိုင်ဘုရင်၏ ကြေးစား စစ်သားအဖြစ်တိုက်ခိုက်စဉ်က လုယက်ထားသော ရွှေ ငွေ ရတနာများနှင့် ဂိုအာရို ပေါ်တူဂီများထံမှ လက်နက် များ ကြေးစားစစ်သားများနှင့် သင်္ဘော ၆ စင်းကို ဝယ်ယူခဲ့သည်။ သန်လျင်ကို ပြန်ရောက်ချိန်တွင် စော စောက သန်လျင်မှာရှိနေသော ရခိုင်တပ်သားများကို နှင်ထုတ်ပြီး သူက ဘုရင်တစ်ဆူ မင်းမူခဲ့သည်။ မြန်မာ နိုင်ငံအောက်ပိုင်းတွင်နေထိုင်သူ လူသူအများကို ဇင်ကာ က အတင်းအကြပ် သိမ်းသွင်းခဲ့သည်။ လူသူအများက ကြိုက်သည်ဖြစ်စေ မကြိုက်သည်ဖြစ်စေ ဗရင်ဂျီဘာသာ ထဲသို့ အတင်းအကျပ်သွတ်သွင်းသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မွန်မြန်မာများမှာ ဇင်ကာက ဗုဒ္ဓသာသနာဝင် ဘုန်း တော်ကြီးများကို ကိုးကွယ်ထောက်ပံ့မှု မပြုရဟု အမိန့် ထုတ်ကာ တားထားသည့်အတွက် မူလက ကိုးကွယ်ခဲ့ သော ရဟန်းသံဃာများကိုပင် ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း မကိုးကွယ်ပုံသည့် အခြေနေသို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ ရဟန်းသံဃာများကလည်း ဝေးရာကိုပြေးတော်မူကြရ သည်။ တချို့လည်း လူဝတ်လဲခဲ့ကြရသည်။

သန်လျင်သည် ပဲခူးမြစ်ပေါ်မှာရှိသောကြောင့် ထိုခေတ်က ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောများလည်း ဝင်နိုင်ထွက် နိုင်ခဲ့သည်။ ဇင်ကာသည် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်မှစ၍ ပြည် တွင်း ပြည်ပကုန်သွယ်ရေးကို ချုပ်ကိုင်လိုက်သည်။ အားလုံးသော ပြည်တွင်းပြည်ပ ကုန်သင်္ဘောများကို လည်း သန်လျင်ကိုသာ ဝင်စေပါသည်။ သန်လျင်တွင် အကောက်ခွန်ပေးရသည်။ ဇင်ကာ၏ လုပ်ရပ်ကြောင့် ပြည်တွင်းတွင် အထက်နှင့်အောက် ကုန်စည်ဖလှယ်ရန် အလွန်ခက်ခဲသွားခဲ့သည်။ ပြည်ပကုန်သွယ်ရေးရော ပြည်တွင်းကုန်သွယ်ရေးပါ အလွန်ကမောက်ကမ ဖြစ် သွားလေတော့သည်။ အညာဒေသတွင် ဆားအလွန်ရှား သွားသည့်အတွက် ဆင်းရဲသားလူများစုမှာ များစွာဒုက္ခ ရောက်ကြရသည်။

မြန်မာနှင့် ရခိုင်ဘုရင်တို့သည် သူတို့မွေးထား သည့် မျောက်ဖြစ်သည့် ဇင်ကာက သူတို့ကိုပြန်၍ ခြောက်ပြီဆိုသည်ကို သိသည်နှင့် နှစ်ယောက်ပေါင်း အင်အားနှင့် တိုက်ခိုက်ကြသည်။ သို့သော် ထိုကဲ့သို့ ဖြစ်လာမည်ကို ကြိုတင်တွက်ဆထားသည့် ဇင်ကာ

က အင်အားဖြည့်တင်းထားပြီးဖြစ်သောကြောင့် ငဇင်ကာကို မင်းနှစ်ပါးတို့ မနိုင်ခဲ့ကြပေ။ ပို၍ဆိုးသည်မှာ ရခိုင်ဘုရင်သားတော် မင်းခမောင်းကို ပေါ်တူဂီငဇင်ကာက သုံးပန်းအဖြစ် ဖမ်းမိလိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ငဇင်ကာက ရခိုင်အိမ်ရှေ့မင်းသားကို ကရောင်းငွေ ငါးသောင်းနှင့်ရွေးရမည်ဟု တောင်းဆိုလိုက်သည်။ ငွေမတောင်းဘဲ ရခိုင်မင်းသားကို ပြန်လွှတ်လိုက်ရန် ဂိုအာဘုရင်ခံက ငဇင်ကာကို တိုက်တွန်းသော်လည်း ငဇင်ကာက နားမထောင်ခဲ့ချေ။ ရခိုင်ဘုရင်နှင့် တောင်ငူဘုရင်တို့သည် မင်းသားကို ပြန်ရရေးအတွက် နောက်ထပ်သွားရောက် တိုက်ခိုက်ခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် ငဇင်ကာတောင်းသည့် ကရောင်းငွေငါးသောင်းကိုပေးပြီး မင်းသားကို ရွေးယူရသည်။

ငဇင်ကာသည် မွန် မြန်မာတို့ တည်ထား ကိုးကွယ်ခဲ့သော စေတီပုထိုးများတွင်းမှ ဌာပနာများကိုလည်း ဖောက်ထွင်း၍ ယူခဲ့သည်။ ခေါင်းလောင်းကြီးများအပါအဝင် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ မြတ်နိုးကိုးကွယ်သည့် သာသနိကပစ္စည်းများကိုလည်း လုယူသည်။ ထိုပစ္စည်းများကို သည်အတိုင်း ဥရောပသို့ တင်ပို့ရောင်းချသည်လည်း ရှိသည်။ သံရည်ကျိုပြီး အမြောက်များလည်း သွန်းခဲ့သည်။

ငဇင်ကာသည် သူလုပ်ချင်သလို လုပ်နိုင်ခဲ့သည့် အခြေအနေများကြောင့် မာန်တက်ကာ ထောင်လွှားလာသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်နိုင်ငံလုံးကို သိမ်းပိုက်ရန်ပင် စီစဉ်ထားသည်။ တောင်ငူ ပြည်စသည့် မြို့တော်များကို သိမ်းပိုက်မည်။ ထို့နောက် အင်းဝကိုသိမ်းမည်။ ထိုသို့ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် သိမ်းကာ မြန်မာနိုင်ငံအလုံးကို သူရတော့မည်ဟုဆိုသော အစီအစဉ်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်တွင် အရည်အချင်းကောင်းများနှင့်ပြည့်စုံကာ ထက်မြက်သော်လည်း မိမိ၏ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ ဆုံးရှုံးမှုကိုသာ နားလည်သိရှိသည့် နတ်ရှင်နောင်နှင့် ပေါင်းမိသွားခဲ့သောကြောင့် တောင်ငူမြို့သည် ငဇင်ကာနှင့် သူ့လူများ၏လက်ချက်ဖြင့် ဖွတ်ဖွတ်ကြေခဲ့သည်။ သန်လျင်မှ တောင်ငူသို့ ငဇင်ကာသွားသည့် လမ်းပေါ်တွင်ရှိသည့် မြို့ရွာများမှာလည်း ဖွတ်ဖွတ်ကြေခဲ့သည်။

နောက်ဆုံးတွင် အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားအဖြစ် နာမည်ကျော်ကြားသည့် အင်းဝမဟာဓမ္မရာဇာသည် အင်းဝမှ သန်လျင်သို့ချီတက်လာကာ ဝိုင်းဝန်း

လုပ်ကြံသည်။ အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားကြီး သန်လျင်ကို လုပ်ကြံရသည်မှာ လွန်စွာခက်ခဲသည်။ သန်လျင် ရှိပေါ်တူဂီများ တည်ဆောက်ခဲ့သည့် ခံတပ်သည် ရေတက်ရေကျရှိသည့် ပဲခူးမြစ်ဝိုင်းရံလျက်ရှိသည့် နေရာဖြစ်သည်။ အညာသား စစ်သည်များအဖို့ ရေတက်သည့် မြစ်ချောင်းများနှင့် မကြုံစဖူး ကြုံရသဖြင့် ထူးဆန်းနေသည်။ သန်လျင်ခံတပ်သည် တောင်ကုန်းထိပ်တွင် တည်ရှိပြီး အမြောက်လက်နက်များကိုလည်း တောင့်တင်းစွာ တပ်ဆင်ထားသည်။ ထိုကဲ့သို့ လုပ်ရေးကြံရေး ခက်ခဲလှသည့် သန်လျင်ကို အင်းဝအင်အားစုက လုပ်ကြံရသည်မှာ အလွန်ခက်ခဲသည်။ အင်းဝတပ်သားများသည် ရေနွေးပူများ ပွဲလျက်ရည်များ လောင်းချနေသည့် ကြားမှ အမြောက်များ သေနတ်များဖြင့် ဆီး၍ပစ်ခတ်နေသည့်ကြားမှ ကျားကုတ်ကျားခဲ ကြိုးပမ်းတိုက်ခိုက်ကြသည်။ နောက်ဆုံးအချိန်တွင် ဥမင်တူးကာ ခံတပ်တိုင်းများကို ကြိုးနှင့်ဆိုင်းပြီး ဆင်အား လူအားများနှင့် ဆွဲယူကြရသည်။ ထိုသို့ဆွဲသည့်အချိန်ကျမှ ခံတပ်ပြိုကာ ခံတပ်တွင်းသို့ အောင်မြင်စွာ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်နိုင်ခဲ့သည်။ ခံတပ်အတွင်းတွင် ငဇင်ကာ၏ အတင်းအကြပ် သိမ်းသွင်းခြင်းကို ခံနေရသည့် လူစုထဲမှ မွန်အမတ်ကြီးတစ်ပါးကလည်း ခံတပ်တံခါးကို ဖွင့်ပေးခဲ့သည်။

ဤနည်းဖြင့် သန်လျင်ကို မဟာဓမ္မရာဇာ သိမ်းပိုက်မိသည်။ သစ္စာဖောက်သည့် နတ်ရှင်နောင်နှင့် အမျိုးဘာသာ သာသနာတို့ကို ဖျက်ဆီးသူ ပေါ်တူဂီငဇင်ကာတို့ကို မင်းမိန့်ဖြင့် ကွပ်မျက်ခဲ့သည်။ ကျန်ရှိသည့် ပေါ်တူဂီ စစ်သုံးပန်းများကို မဟာဓမ္မရာဇာက မသတ်ခဲ့ပေ။ ရွှေဘိုပတ်ဝန်းကျင်တွင် ရွာများတည်ပြီး နေစေရန် အထက်အညာသို့ အုပ်စုလိုက်ပို့ခဲ့သည်။

မဟာဓမ္မရာဇာ သန်လျင်ကိုရရှိခဲ့သည်မှာ ၁၆၁၃ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီကျဆုံးပြီးသည့်နောက်တွင် ငဇင်ကာက သန်လျင်ကို သိမ်းပိုက်မိခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၆၀၃ ခုတွင် ရခိုင်ဘုရင်မင်းရာဇာကြီးနှင့် တောင်ငူဘုရင်တို့ သွားရောက်တိုက်ခိုက်ရသည်ကို ထောက်၍ ငဇင်ကာသည် သန်လျင်ကိုဖွဲ့ယူထားသည်မှာ ၁၀ နှစ်ကျော်ကျော်မျှ ကြာသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသားများ ကံကောင်းသည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရန်စရန်ကြွင်းကို သူ့ခေတ်မှာပင် တလက်စတည်းရှင်းပေးနိုင်သည့် မဟာဓမ္မ

ရာဇာကဲ့သို့ ဘုရင်မျိုး ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆယ်စုနှစ် တစ်ခုကျော်ကျော်လောက်သာ မြန်မာ့မြေကို ဖွဲ့ယူခြင်း ကိုခံရသောကြောင့် ဖြေသာသေးသည်။ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်း များစွာ ဖွဲ့ယူထားခြင်းခံရပါက ယခုအချိန်မှာ အမျိုး ဘာသာသာသနာလည်း ပုံပန်းပျက်မတတ် ဖြစ်သွားနိုင် သည်။ ယခုအချိန်ကျမှ ဖြေရှင်းရမည်ဆိုပါကလည်း အရောင်မမည်းသည့်တိုင် ကျီးများကဲ့သို့ ဝိုင်း၍အာတတ် သော လူဖြူနိုင်ငံကြီးများကြောင့် ဆောင်ရွက်ရန် အတန် ပင်ခက်မည်ဟု စာရေးသူ မှန်းဆကြည့်မိသည်။

မြန်မာနှင့် ယိုးဒယားတို့၏အကြား ဖြစ်ပွားသောစစ်များနှင့် ပေါ်တူဂီကြေးစားများ

စာရေးသူသည် သိမ်းယူ၍ မရလျှင် ဖွဲ့ယူတတ် သည့်နယ်ချဲ့များ၏ သာဓကကို ပြနိုင်ရန် ယခုရေးနေ သော အခန်းဆက်ဆောင်းပါးများကို ရေးမိခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပေါ်တူဂီတို့ မလက္ကာတွင် လုပ်ခဲ့သည့် လုပ် ရပ်များကိုလည်းကောင်း နောက်ပိုင်းတွင် ဒပ်ချ်များနှင့် မည်ကဲ့သို့ပြိုင်ဆိုင်ပြီး ပေါ်တူဂီများဘက်က အရှုံးဖြင့် တစ်စတစ်စ ကျဆုံးသွားသည့် ဖြစ်ရပ်များကို အရှည် မတင်ပြဘဲ စာရေးသူတို့နှင့် ကပ်လျက်တည်ရှိသော ယိုးဒယားများနှင့် ပေါ်တူဂီတို့၏ဆက်ဆံရေးအကြောင်း ကို တင်ပြလိုသည်။ ဥရောပသားများက သိမ်းလိုမရခဲ့ လျှင် ဖွဲ့ယူတတ်သည်ကို ပေါ်လွင်စေချင်၍သာ ယိုး ဒယားအကြောင်းကို ထည့်သွင်းရေးသားနေခြင်း ဖြစ် သည်။

ယိုးဒယားသမိုင်းဆရာများ၏ ရေးသားချက် အရ ၁၅၁၆ ခုနှစ်တွင် ပေါ်တူဂီနှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတို့ မဟာမိတ်ဖွဲ့လိုက်သည်။ ယိုးဒယားသည် အရှေ့တောင် အာရှမှာတွင် အင်အားအကြီးမားဆုံးနိုင်ငံ ဖြစ်သော ကြောင့် ပေါ်တူဂီတို့က အလွန်စိတ်ဝင်စားသည်ဟု ဆို သည်။ အထူးသဖြင့် မလက္ကာအပေါ် ယိုးဒယားနိုင်ငံက ဩဇာသက်ရောက်သည့်အတွက် ပေါ်တူဂီများက ယိုး ဒယားဘုရင်နှင့် ဆက်ဆံပြီး မလက္ကာမှာ အခြေချလို ကြသည်ဟု ယိုးဒယားသမိုင်းစာအုပ်များတွင် ရေးသား ထားသည်။ အခြားသော အာရှသမိုင်းစာအုပ်များထဲတွင် ဖော်ပြထားချက်အရ ပေါ်တူဂီတို့ အရှေ့တောင်အာရှရှိ

မလက္ကာကို သိမ်းယူခဲ့သည်မှာ ၁၅၁၁ ခုနှစ်တွင် ဖြစ် သည်။ သို့ဖြစ်၍ ယိုးဒယားသမိုင်းများအဆိုအရ မလက္ကာ အပေါ်တွင် ယိုးဒယားက အမှန်တကယ်ဩဇာသက်ရောက် သည်ဟုဆိုပါက ယိုးဒယားတို့၏ ဩဇာခံနယ်မြေသည် အစောပိုင်းကတည်းက ဖွဲ့ယူခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်ဟု ဆိုရ ပါမည်။

ပေါ်တူဂီများနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ပြီးသည့် အချိန် တွင် ပေါ်တူဂီတို့ကို လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့် လွတ် လပ်စွာ ကုန်သွယ်ခွင့်နှင့် နယ်မြေအနှံ့အပြားတွင် စခန်း များတည်ဆောက်ခွင့် ပေးခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ထိုသို့ သော အခွင့်အရေးများကို လက်ခံရရှိသည့် ပေါ်တူဂီများ သည် အပြန်အလှန်အားဖြင့် ယိုးဒယားဘုရင်ကို အမြောက် သေနတ်များ ရောင်းချရသည်။ ပေါ်တူဂီများကလည်း ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်ရေးနှင့် ပတ်သက် ပြီး စိတ်ဝင်စားနေသည့်အတွက် ယိုးဒယားတွင် အခြေ ချပြီး သူတို့ကုန်တိုက်ဝန်ထမ်းများစားရန် ယိုးဒယားမှ ဆန်များကိုဝယ်ယူလိုသည်။ ဤသို့ဖြင့် ဆက်ဆံရေးက လည်း အဆင်ပြေနေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ယိုးဒယားတို့ စစ်ဖြစ်သည့်အချိန် တွင် ယိုးဒယားဘက်မှ ပေါ်တူဂီတပ်သား များစွာပါဝင် တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ အခမဲ့တိုက်ခိုက်ပေးခြင်း မဟုတ်ချေ။ ကြေးစားတပ်သားများအဖြစ်သာ တိုက်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ယိုးဒယားက ပေါ်တူဂီများကို ငှားရမ်းထား သည့်အတွက် စစ်ကြီးများဖြစ်ပွားသည့်အချိန်တွင် ယိုး ဒယားသည် အတော်အတန် ခံနိုင်ရည်ရှိလာသည်။ မြန်မာဘုရင်များသည်လည်း နောက်ဆုံးတွင် ပေါ်တူဂီ သေနတ်သမားများကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့ရသည်။ ပေါ် တူဂီတို့သည် အမြောက်များ သေနတ်များကို သွန်းလုပ် တတ်သည်။ ကောင်းစွာပစ်ခတ်တတ်သည်ဟု ဆိုသော် လည်း ဦးစီးကွပ်ကဲကာ တိုက်ခိုက်သောသူများ၏ အရည် အချင်းကလည်း များစွာအရေးပါသည်။

ယိုးဒယားသည် ပေါ်တူဂီနှင့် မဟာမိတ် မဖွဲ့ခင် ကတည်းက နိုင်ငံခြားသားအများအပြားကို လက်ခံထား ခဲ့ပြီးပြီဖြစ်သည်။ ဘုရင့်အနားတွင် ဂျပန်များ၊ တရုတ် များ၊ ဖာရဆီများစသည့် အရှေ့တိုင်းသားတွေမှာ ရှိပြီး သားဖြစ်သည်။ ယိုးဒယားသမိုင်းဆရာများ၏ အဆိုအရ သူတို့၏ဘုရင်များသည် နိုင်ငံခြားသားများ အထူးသဖြင့် ဥရောပတိုက်သားများနှင့် ဆက်ဆံရန် လိုလားသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုစကားများအရ ပေါ်တူဂီများနှင့် မဟာမိတ် ဖွဲ့ပြီး လက်နက်များရရှိခြင်း၊ စစ်ပွဲတွင် ဝင်ရောက်တိုက် ခိုက်ပေးခြင်းစသည့် ပေါ်တူဂီတို့ထံမှ ရရှိသည့်အကူ အညီများသည် ယိုးဒယားဘုရင်များအဖို့ရာမှာ ကျေနပ် စရာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့သော် မလေးနယ်တစ်နယ်ဖြစ် သည့်ပက်တာနီသည် မူလက အယုဒ္ဓယ၏ပဏ္ဏာဆက် နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံဖြစ်ခဲ့ပါလျက် ပေါ်တူဂီများနှင့် ပူးပေါင်း ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ၁၆၃၀ ခုတွင် ယိုးဒယားနယ်များ ဖြစ်သော (Phathalung & NaKhon Si Thammarat) တို့ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ပေါ်တူ ဂီများနှင့် မသင့်တင့်သော ဒပ်ချ်တို့သည် ယိုးဒယားဘုရင် ၏ဘက်မှ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၆၃၆ ခုနှစ်တွင် ပက်တာနီနယ်စား မင်းသမီးက လက်နက်ချခဲ့ သည်။

ထိုအချိန်၌ ယိုးဒယားထီးနန်းတွင် စိုးစံနေသူ ဘုရင်မှာ (King Prasattong) ဖြစ်သည်။ သူသည် ပက်တာနီ အရေးအခင်း ပြီးသည့်အချိန်တွင် ပေါ်တူဂီ များကို ရက်ရက်စက်စက် ဆက်ဆံခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆက်ဆံသဖြင့် ယိုးဒယားဘုရင်အပေါ် အပြစ်တင်ရန် အကြောင်းမရှိချေ။ သူ၏ဘက်မှ ကောင်းစွာမျက်နှာသာ ပေးထားပါလျက် ပေါ်တူဂီတို့က သစ္စာဖောက်ခဲ့ခြင်းဖြစ် သည်။ စာရေးသူတို့၏ဘုရင်များရော ယိုးဒယားဘုရင် များပါ အဖြောင့်တွေးတတ်ကြသည်။ နိုင်ငံခြားသားများ ထံမှလက်နက်ကို ငွေနှင့်ဝယ်ယူသည်။ သူတို့ကိုငှားရမ်း အသုံးပြုသည်။ ငွေကြေးပေးသည်။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု နှင့်ပတ်သက်လျှင်လည်း အတားအဆီးမရှိ လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ခွင့်ပေးသည်။ သူတို့အနေဖြင့် အပြန်အလှန်အား ဖြင့် မျှော်မှန်းချက်ထားရှိသည်မှာ သစ္စာစောင့်သိ ရှိသေ ခြင်းဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာကို မတွေ့မီကပင် ကျူး ကျော်ခွင့်၊ သိမ်းပိုက်ခွင့်၊ ကျွန်ပြုခွင့်စသည်တို့ကို ပေါ် တူဂီနှင့်စပိန်တို့သည် သူတို့ရဟန်းမင်းကြီး၏ ခွင့်ပြုမိန့် အရ လက်ခံရရှိပြီးဖြစ်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို ယိုးဒယား များရော မြန်မာများပါ မည်သို့မျှ နားလည်သိရှိနိုင်စွမ်း မရှိပေ။

ယိုးဒယားဘုရင် (Songtam 1610-1628) လက်ထက်ကတည်းက ပေါ်တူဂီတို့သည် ယိုးဒယား ဘုရင်နှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ထားသော ဒပ်ချ်သင်္ဘောများကို ဖမ်းဆီးရုံမျှမကဘဲ ယိုးဒယားသင်္ဘောတစ်စင်းကို ပစ်ခတ်

နှစ်မြုပ်ခဲ့ဖူးသည်။ ထို့ကြောင့် ပေါ်တူဂီနှင့် ယိုးဒယား များသည် ရန်သူအဖြစ် ရောက်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရင် (Prasattong) က ပြတ်ပြတ်သားသား ဆက်ဆံ ခြင်းသည် မှန်ကန်သည်။ ထိုသို့မလုပ်က အခြေအနေ ပိုမိုဆိုးဝါးလာတော့မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပက်တာ နီမှ သူပုန်များကို ကူညီခဲ့သောပေါ်တူဂီများကို ၃ နှစ် အကျဉ်းချထားခဲ့သည်။ ယိုးဒယားနှင့် မပြေမလည်ဖြစ် ပြီးနောက် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံသည် စပိန်လက်အောက်သို့ ရောက်သွားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ပေါ်တူဂီအရေးအခင်း ကို ယိုးဒယားတို့သည် မနီလာမှာရှိသည့် စပိန်ဘုရင်ခံ နှင့်ဆက်သွယ်ပြီး အေးချမ်းစွာဖြေရှင်းနိုင်ခဲ့သည်။

ပေါ်တူဂီများသည် ထိုဖြစ်ရပ်များ ဖြစ်ပွားပြီးသည့် နောက်တွင် ကုန်သည်များအနေနှင့်ရော လက်နက်ရောင်း ချရင်း ကြေးစားစစ်မှုထမ်းပေးသည့် ကြေးစားစစ်သား များအနေနှင့်ပါ ခေတ်မှိန်သွားခဲ့လေသည်။

နယ်ချဲ့တို့သည် အာရှနိုင်ငံများမှ ရလာနိုင်သော အခွင့်အရေးများ ကုန်ပစ္စည်းများကို လောဘရမ္မက်တက် သောကြောင့် ပထဝီဝင်အခြေအနေတို့၏ တားဆီးမှုတို့ ကို ကျော်ဖြတ်ပြီး လာခဲ့သူများဖြစ်သည်။ သူတို့ရောက် လေရာရာ အရပ်ဒေသတွင် အခွင့်မသာခင် မျက်နှာချို သွေးပြီး မိတ်ဆွေဖွဲ့ခဲ့ကြသော်လည်း အခွင့်သာသည်နှင့် ရနိုင်သမျှကို အကုန်သိမ်းယူတတ်ကြသည်။ သိမ်းယူ၍ မရသေးခင်အချိန်၌ ရနိုင်သမျှကို ဖွဲ့ယူတတ်သည်။ သူတို့နှင့် ထိစပ်မိသမျှ အာရှနိုင်ငံများ လူမျိုးများတွင် မြင်ရသည့်အနာရော မမြင်ရသည့်အနာများပါ ဗရပူဖြစ် လာသည့်အချိန်ကျမှ လူမှုအခွင့်အရေးဆိုသည့် ဝေါဟာ ရကို နယ်ချဲ့ခဲ့သော နည်းသစ်များသုံးကာ နယ်ချဲ့ဆဲဖြစ် သောမျက်နှာဖြူများက မြတ်နိုးစွာ သုံးစွဲလာတတ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

မှီငြမ်း

1. **The Cambridge History of South-east Asia.** 1999. Singapore: Craft Print Pte Ltd.
2. Syamananda, Rong. 1993. **A History of Thailand.** Bangkok: Thai Watana Panich Co.Ltd.
3. Wyatt, David K. 1982. **Thailand A Short History.** New Haven and London: Yale University Press.

မလက္ကာနှင့် မကာအိုကို သိမ်းယူခဲ့သော ပေါ်တူဂီများ

ပေါ်တူဂီတို့၏အကြောင်းကို ရေးသားရာတွင် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဇာတ်သိမ်း၍မရနိုင်ချေ။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် ၁၆၄၀ ခုနှစ်ခန့်မှစပြီး ပေါ်တူဂီများသည် နယ်ချဲ့လုပ်ငန်းတွင် ဦးဆောင်နေသည့်နေရာကို လက်လွှတ်ရသည့်အကြောင်းကို တင်ပြထားခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မတိုင်ခင်ကစပြီး ၁၉ ရာစုအထိ အရှေ့အာရှနိုင်ငံကြီးတစ်နိုင်ငံဖြစ်သော တရုတ်နိုင်ငံပိုင် မကာအို (Macao) ကို ပေါ်တူဂီတို့ မည်သည့်နည်းပရိယာယ်များကို သုံး၍ ဖွဲ့ယူခဲ့သည်ဆိုသည့်အချက်ကို တင်ပြပါဦးမည်။

၁၅၁၁ ခုတွင် မလက္ကာ (Malacca) ကို ပေါ်တူဂီများ သိမ်းပိုက်လိုက်သည့်အခါ ပစိဖိတ်သမုဒ်ပြင်၌ ဥရောပ သင်္ဘောများ ပြည့်နှက်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ မလေးကျွန်းဆွယ်တည်ရှိနေသည့် နေရာဝန်းကျင်ရှိ ပင်လယ်ပြင်တွင် တရုတ်သင်္ဘောများ ရွက်လွှင့်သွားလာပြီး ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် လုပ်နေခဲ့သည်မှာ ကြာခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် မလက္ကာကိုသိမ်းပြီး မကြာခင်မှာပင် တရုတ်နိုင်ငံသည် အလွန်ကျယ်ပြောသည့်အပြင် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ဖွံ့ဖြိုးသည့်အကြောင်းကို သိလာကြသည်။ ၁၅၁၆ ခုတွင် ပေါ်တူဂီ ရပ်ဖယ် ပရက်စ်တာရယ်လို (Raphael Peresterello) ရွက်လှေ တစ်စင်းနှင့် တရုတ်ကမ်းခြေအထိ သွားရောက်ပြီး မလက္ကာကို စွန့်စားခန်းအပြည့်နှင့် ပြန်ရောက်လာသည်။ နောက်တစ်နှစ်သို့ ရောက်သည့်အချိန်တွင် အခြားပေါ်တူဂီ ကုန်သည်များလည်း စွန့်စားသွားလာကြပြန်သည်။

ထိုသို့တရုတ်ပြည်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်သည့် ကုန်သည်များထံမှ ကြားရသည့်အကြောင်းအရာများမှာ အားရစရာကောင်းသည့်အတွက် ပေါ်တူဂီအာဏာပိုင်တို့သည် တရုတ်နိုင်ငံနှင့် သံတမန်အဆက်အသွယ် လုပ်ချင်လာသည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်နိုင်ငံကို သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ဖို့ စီစဉ်ခဲ့သည်။ ဆေးကုန်သည် (Thomas Pires) ကို သံအမတ်အဖြစ် ခန့်အပ်ပြီး ပေါ်တူဂီဘုရင်

၏စာတစ်စောင်ကို သယ်ဆောင်ကာ သွားစေခဲ့သည်။ သူတို့ကို (Fernand d'Antrade) က ယခင်က ကန်တုန်ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသော Guanzhou ကို ရောက်သည်အထိ စောင့်ကြပ်လိုက်ပါခဲ့သည်။ d'Antrade ဆိုသူသည် မလက္ကာရှိ ရေကြောင်းဌာနချုပ်မှ အကြီးအကဲဖြစ်သည်။ သူသည် လုံခြုံရေးတာဝန်နှင့် လာရသော်လည်း မလက္ကာမှ ငရုတ်ကောင်း ကုန်ချိန်အတော်များများကို တရုတ်နိုင်ငံတွင် ရောင်းချရန်ယူခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ သူသည် တရုတ်နိုင်ငံတွင် ငရုတ်ကောင်းအဝယ်လိုက်သည် ဆိုသောသတင်းက ကြားထားပြီးဖြစ်သောကြောင့် ခရီးသွားဟန်လွှဲ ရောင်းရန် ဝယ်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

တရုတ်နိုင်ငံသို့ ဝင်ရောက်သည့် အချိန်တွင် ယခင်က ကန်တုန်ဟုခေါ်သည့်မြို့တွင် သံအဖွဲ့ကို တရုတ်အရာရှိများက ကောင်းစွာကြိုဆိုသည့်ပြင် d'Antrade သယ်ဆောင်လာသည့်ငရုတ်ကောင်းများကိုလည်း တရုတ်ကုန်သည်ကြီးများက ချုပ်၍ဝယ်လိုက်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

ပေါ်တူဂီသံအဖွဲ့ ဆိုက်ရောက်လာပြီ ဆိုသည့် အကြောင်းကိုလည်း ဘေဂျင်း (Beijing) ရွှေမြို့တော်သို့ လျင်လျင်မြန်မြန် အကြောင်းကြားခဲ့သည်။ သံအဖွဲ့ကို ရွှေမြို့တော်အထိ သွားရောက်ခွင့် ရရှိရန်အတွက် အချိန်စောင့်ခဲ့ကြရသည်။ ထိုသို့ပေါ်တူဂီသံအဖွဲ့ တရုတ် ဆိပ်ကမ်းမြို့တော်တွင် စောင့်နေသည့်အချိန်၌ အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းစုမှ ရောက်လာသည့်ပေါ်တူဂီတို့နှင့် ပတ်သက်သည့် သတင်းများမှာ ကောင်းလှသည်မဟုတ်ချေ။ မလေးကျွန်းဆွယ်ရှိ နယ်များတွင် စိုးစံနေသော အချို့စုလ်တန်များသည် တရုတ်ဧကရာဇ်များကို ပဏ္ဏာဆက်သူများဖြစ်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုစုလ်တန်တို့က သူတို့ထံသို့ ရောက်လာသည့် ပေါ်တူဂီများ၏ ရန်မှ လွတ်မြောက်အောင် ကူညီပါရန် ဘေဂျင်းသို့ စာပို့ခဲ့သည်။

Bitang ကို အုပ်ချုပ်သူစုလ်တန်ကမူ ပေါ်တူဂီ

များသည် ကုန်သွယ်ရန်ရောက်လာကြသည်ဟု အကြောင်း ပြသည့်တိုင်အောင် သာသနာပြုရန်နှင့် နယ်မြေသိမ်း ပိုက်ရန် ဦးတည်ချက်များနှင့် လာကြသူများဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာထဲတွင် ပင်လယ်ဓားပြများကဲ့သို့ ကျင့် ကြံခဲ့ကြသည်ဆိုသည့် အကြောင်းများကို ဘေဂျင်းတွင် နန်းစံနေသော ဧကရာဇ်ထံ သံတော်ဦးတင်ခဲ့ကြသည်။

သို့သော် ဘုရင်မင်းမြတ်က ဆိုက်ရောက်ပြီးဖြစ် သော ပေါ်တူဂီသံအဖွဲ့ကို ရွှေမြို့တော်သို့ ဆက်၍တက် လာစေရန် ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ခွင့်ပြုသည့်အတိုင်း သံအဖွဲ့ သည် ဘေဂျင်းမြို့တော်သို့ ရောက်သွားကြသည်။ ဘေဂျင်းသို့ရောက်သည်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့၏ မူလဇာတိ ရုပ်ကို ပြသလိုက်သည့် လုပ်ရပ်တစ်ခုကို သံအဖွဲ့ဝင်ဟု ဆိုနိုင်သည့် သူတစ်ယောက်က လုပ်ပြလိုက်လေသည်။ ထိုလုပ်ရပ်မှာ သံအဖွဲ့ကိုစောင့်ရှောက်ရန် တာဝန်ယူထား ရသည့် ရေကြောင်းမိုလ်ချုပ်၏ ညီတော်သူ (Simon d'Antrade) ဆိုင်မွန်ဒန်ထရိုတ်သည် တရုတ်ပိုင်နယ် ရှန်ချမ်အထိ သင်္ဘောဖြင့်ဆန်တက်သွားပြီးလျှင် ထိုဒေသ တွင် တရုတ်အာဏာပိုင်များမှ ခွင့်ပြုချက်တောင်ခံခြင်း မပြုဘဲ သူ၏ လူများနှင့်အတူ သင်္ဘောမှဆင်းပြီးလျှင် ခံတပ်တစ်ခု တည်ဆောက်လေတော့သည်။ ထိုအပြု အမူသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် သူတို့စိတ်ထင်တိုင်း လုပ်လာခဲ့သည့် ပုံစံအတိုင်း လုပ်ကိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်တွင် မူလကတည်းက တရုတ်ဧကရာဇ်ထံသို့ မလေးစုလ်တန်များ လျှောက်ထားခဲ့သည့် အချက်သည် အမှန်တကယ်ဖြစ်ကြောင်း ပေါ်တူဂီများကိုယ်တိုင် သက် သေပြလိုက်သည့်အဖြစ်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ သို့သော် တရုတ်ရေတပ်က ဆိုင်မွန်တို့လူစုကို တိုက်ခိုက်နှင်ထုတ် လိုက်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပေါ်တူဂီဆိုင်မွန်၏ ပင်လယ် ဓားပြကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ပြုမူလိုက်သည့်အချက်ကို ဘေ ဂျင်း ရွှေနန်းတော်မှ ကြားသိသည်နှင့် တရုတ်အာဏာ ပိုင်များက ပေါ်တူဂီသံအမတ်ကို လက်ခံရန် ငြင်းဆိုခဲ့ သည်။ သူ့ကို Guanzhou သို့ ပြန်ပို့ပြီး ထောင်သွင်း အကျဉ်းချထားလိုက်သည်။ ထိုပေါ်တူဂီသည် ၁၅၂၃ ခုတွင် ထောင်ထဲ၌ ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။

တရုတ်ဧကရာဇ်များသည် ပေါ်တူဂီများ ရောက် မလာမီက နိုင်ငံခြားသားများနှင့်ပတ်သက်၍ အဆိုးမမြင်

ခဲ့သေးသောကြောင့် နိုင်ငံခြားသားများနှင့် ဆက်သွယ် လိုစိတ် ရှိနေသည်ဟု ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ ထိုအချိန်က စိုးစံနေသော မင်မင်းဆက်သည် မွန်ဂိုများကို တော်လှန် ပြီး တက်လာရသည့် မင်းဆက်ဖြစ်သဖြင့် မျိုးချစ်စိတ် ပြင်းထန်သည်။ မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာကို ပြန်လည်တည်ဆောက်လိုစိတ် ပြင်းထန်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် တောင်တရုတ်ပင်လယ်တကြောတွင် တရုတ် သင်္ဘောများ သွားလာပြီး မလေးကျွန်းဆွယ်က နယ် အသီးသီးနှင့် ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်ခဲ့သည်။ မလေး နယ်တချို့က အုပ်ချုပ်သူများအပေါ်တွင် တရုတ်ဧကရာဇ် ၏ ဩဇာကိုလည်း သက်ရောက်စေခဲ့နိုင်စွမ်းရှိသည်။ ထို အချက်များကိုထောက်၍ မင်မင်းဆက်သည် ပေါ်တူဂီ များ စတင်ရောက်ရှိချိန်အထိ တိုင်းတစ်ပါးသားတို့နှင့် အဆက်အသွယ်လုပ်လိုစိတ် ထက်သန်ခဲ့သည်ဟု ကောက် ချက်ချနိုင်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့နှင့် တွေ့ကြုံပြီးသည့်နောက် မှ တရုတ်ဧကရာဇ်က ထိုသူတို့နှင့် မဆက်ဆံတော့ဟု ဆုံးဖြတ်လိုက်ခြင်းမှာ ပေါ်တူဂီတို့ဘက်မှ မှားယွင်း သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် ရောက်ရာ အရပ်တွင် နိုင်ငံရေးအရ စိုးမိုးနိုင်ရေးအတွက် ကြိုးစား တတ်ကြသည်။ ရောက်ရာအရပ်တွင် ဒေသခံများကို နိုင်လိုမင်းထက် ဆက်ဆံတတ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်စထက်တစ်စ ပေါ်တူဂီတို့၏ ပင်လယ်ဓားပြသရုပ် ကို လူသိသူသိ များလာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် တရုတ်ဧကရာဇ်တို့က သူတို့နှင့်ဆက်ဆံရန် ငြင်းဆန်ခဲ့ လေတော့သည်။

အစောပိုင်းက တင်ပြခဲ့သော ဆောင်းပါးများထဲ တွင် ပေါ်တူဂီဘုရင်သည် သူ့ကိုယ်သူ ရေကြောင်းသွား လာရေး၏ အရှင်သခင်၊ သူ့လူများ ရှာဖွေတွေ့ရှိထား သည့်နယ်များကို စိုးမိုးသူစသည့်ဘွဲ့များကို တင်ကြီးပြီး ခံယူထားသည့်အကြောင်း တင်ပြပြီးဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၁၁ ခုလောက်တွင် ကုန်းတွင်းပိုင်းဒေသများကို သိမ်း ယူရန် သူတို့၏အင်အားမျှနှင့် မတတ်နိုင်မှန်း သိလာ ကြသည်တွင်မှ နယ်မြေသစ်များ၏ အရှင်သခင်ဆိုသည့် ဝေါဟာရကို ပေါ်တူဂီဘုရင်က မသိမသာဖြုတ်ထားခဲ့ သည်ဟုဆိုပါသည်။ သို့သော် သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ) နှင့် မလက္ကားကျွန်းကျင်ရှိ နယ်များကို ကနဦးကတည်းက

ရည်ရွယ်ထားခဲ့သည့်အတိုင်း ပေါ်တူဂီတို့က သိမ်းပိုက်ရန် အားထုတ်ကြသည်။

သမုဒ္ဒရာပြင်တွင် တွေ့ရှိသည့် လှေသင်္ဘောဟု သမ္မုကို သူတို့၏အရှင်သခင်ပိုင် ဒေသအဖြစ် လုံးဝ သတ်မှတ်ပြီး ပင်လယ်ခရီးမှာ တွေ့သမျှ လှေများ သင်္ဘောများပေါ်မှ ကုန်များကို စိတ်ကြိုက်သိမ်းယူခဲ့ ကြလေသည်။ ပေါ်တူဂီတို့၏အကြောင်းပြချက်မှာ အာရှ တိုက်မှ လှေ သင်္ဘောများသည် သူတို့ထံမှ ရေကြောင်း သွားလာရေး လိုင်စင်ခံထားခြင်း မရှိသောကြောင့် သူတို့ သိမ်းပိုက်နိုင်သည်ဟု ဆိုသည်။ မလေးကျွန်းဆွယ် တစ်လျှောက်မှာရှိသည့် နယ်ကလေးများသို့ ရောက်လာ သည့်အခါတွင်လည်း သူတို့၌ မီးပေါက်လက်နက်များ ပါသည်ဖြစ်၍ ဒေသခံများကို လုံးဝဂရုမစိုက်တော့ချေ။ သူတို့အနေဖြင့် အဆင်ပြေမည်ဟု ယူဆသည့်နေရာတွင် သင်္ဘောကပ်ပြီး ကုန်းပေါ်တက်ကာ ခံတပ်တည်ဆောက် ကြတော့သည်။ ထိုခံတပ်ပေါ်တွင် အမြောက်လက်နက် တင်ကာ ပတ်ဝန်းကျင်ကို သူတို့ပိုင်အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး သူတို့လုပ်ချင်သလို လုပ်ကြတော့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပေါ် တူဂီများ၏ အနိုင်ယူစိုးမှိုးလိုသည့် လုပ်ရပ်များ၊ သဘော ထားများကို ဘေဂျင်းနန်းတော်က အစောပိုင်းကတည်း က သိထားသည့် ပြင်သံအဖွဲ့ကို လက်ခံတွေ့ဆုံခြင်းမပြု ရသေးခင် သံအဖွဲ့တွင် ပါဝင်သော ကျန်ပေါ်တူဂီများ က တရုတ်မြေပေါ်တွင် တရုတ်တို့ထံမှ ခွင့်မတောင်းဘဲ ခံတပ်ဆောက်ခြင်းဖြင့် ပေါ်တူဂီစရိုက်ကို သက်သေပြ ပြီးသား ဖြစ်သွားသည်ဟုဆိုရမည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ဘေဂျင်းက လက်သင့်မခံတော့ခြင်း ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးအရ သံတမန်ရေးအရ တရားဝင် အဆက်အသွယ် မလုပ်နိုင်တော့သော်လည်း ပေါ်တူဂီ ကုန်သည်ကလေးများသည် သူတို့ပိုင် သင်္ဘောများနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတောင်ဘက်ပိုင်းရှိ ဆိပ်ကမ်းများကို ဝင် ထွက်သွားလာပြီး ကုန်ရောင်း ကုန်ဝယ်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုရောင်းဝယ်ခြင်းကို ဒေသခံအုပ်ချုပ်သူများကလည်း မတားမြစ်ခဲ့ချေ။ အချို့သော ဒေသခံအုပ်ချုပ်သူများ သည် သူတို့အတွက် အကျိုးအမြတ် ပိုမိုရရှိစေရန် ကုန် သွယ်ရေးကို အားပေးအားမြှောက် ပြုထားခဲ့သည်ဟုဆို သည်။

သို့သော် ကြာရှည်ဆက်ဆံလာလေလေ နိုင်ထက် စီးနင်းလုပ်တတ်သည့် ပေါ်တူဂီအကျင့်စရိုက်များကို ဖုံးဖိထားရန် မလွယ်လေလေ ဖြစ်လာလေသည်။ သို့ဖြင့် မဟုတ်မခံသည့် တရုတ်များနှင့် အချင်းများကြသော ကြောင့် တရုတ်ဒေသခံအာဏာပိုင်များက ပေါ်တူဂီတို့ ကို တရုတ်ဆိပ်ကမ်းများတွင် သင်္ဘောများ ဆိုက်ကပ်ပြီး ရောင်းချခွင့်ကို ရုပ်သိမ်းခဲ့သည်။ သို့သော် တရုတ်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်လုပ်ခြင်းဖြင့် နှစ်ဦး နှစ်ဝ အကျိုးကျေးဇူးများသောကြောင့် ပေါ်တူဂီများက အကြိမ်ကြိမ်တောင်းပန်ကာ၊ လက်ဆောင်များပေးကာ တောင်းပန်ကာ ပြန်လည်ပြီး ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် လုပ် ခဲ့ကြပြန်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ပေါ်တူဂီများသည် ဆိပ်ကမ်းတစ်ခု ဝင် တစ်ခုထွက်၊ တစ်ကျွန်းဝင် တစ်ကျွန်းထွက်နှင့် ကုန် များ ပြန်လည်ဝယ်ယူသည့်လုပ်ငန်း ရောင်းချသည့် လုပ် ငန်းများကို လုပ်ကြပြန်သည်။ ထိုအချိန်အတောအတွင်း တွင် တရုတ်နိုင်ငံ ဆိပ်ကမ်းတစ်လျှောက် ပင်လယ်စားပြ များ ထကြွနေခဲ့သည်။ ထိုသူများကို လိုက်လံဖမ်းဆီး နှိမ်နင်းသည့်တာဝန်ကို တရုတ်ရေတပ်ဗိုလ်ချုပ်တစ်ပါး က ဦးဆောင်ပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့ရသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ သည် ထိုဖြစ်ရပ်ကို အခွင့်ကောင်းယူကာ တရုတ်အာဏာ ပိုင်များကို မျက်နှာလုပ်ခဲ့သည်။ ကိုယ်ကျိုးစီးပွားရှာဖို့ အကွက်ကိုစောင့်နေသည့် ပေါ်တူဂီ သင်္ဘောတစ်စင်းက တရုတ်ရေတပ်ကို ကူညီခဲ့သည်။ အစဆုံးရေးသားခဲ့သည့် ဆောင်းပါးတွင် ပေါ်တူဂီများသည် ကုန်သည်သင်္ဘော များမှာလည်း အမြောက်များတပ်ဆင်ထားသည်ဆိုသည့် အချက်ကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ တရုတ်ရေတပ်ကို ပေါ်တူဂီကုန်သည်သင်္ဘောက စစ်ရေးတွင် ကောက်ကာ ငင်ကာ ကူညီနိုင်သည်မှာ ထိုကဲ့သို့ လက်နက်တပ်ဆင် ထားသည့် ကုန်သည်သင်္ဘောဖြစ်သည့်အချက်ကြောင့် ပင် ဖြစ်သည်။

ထိုကိစ္စပြီးသည်နှင့် ကျေးဇူးသိတတ်သော တောင် ပိုင်းဒေသဘုရင်ခံက ပေါ်တူဂီများကို မကာအိုတွင် ကုန် စည်များချကာ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းအဖြစ် အသုံးပြုခွင့် ပေးလိုက်သည်။ Macao ဟု ယခုခေါ်သည့်နေရာကို ယခင်က Amakau ဟုခေါ်ခဲ့ကြသည်။ မကာအိုသည်

ကျွန်းဆွယ်သေးသေးကလေး တစ်ခုဖြစ်သည်။ ပြည်မကြီးနှင့် ကျွန်းဆက်တစ်ခုဖြင့် ဆက်သွယ်ထားသလို တည်ရှိနေသည်။ ထိုနေရာသည် အစောပိုင်းက များစွာ အရပ်အနေသင့်သည်ဟု မဆိုနိုင်သော်လည်း ပေါ်တူဂီများအတွက်မှာမူ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းတစ်ခုအဖြစ် အရတော်လေစွဟု ပြောရမည့်အနေအထားတွင် ရှိသည်။

အချို့သောသမိုင်းစာအုပ်များတွင် ပေါ်တူဂီများသည် ၁၅၅၇ ခုနှစ်ကတည်းက မကာအိုကို အပိုင်ရသည်ဟု ဖော်ပြထားသော်လည်း ခိုင်ခိုင်မာမာ သုတေသန ပြုထားသည့် သမိုင်းကျမ်းများတွင် ပေါ်တူဂီတို့သည် တရုတ်များက မကာအိုကို မြေငှားချသည့် သဘောဖြင့် ပေးထားသည့်စည်းမျဉ်းများအတိုင်း နေခဲ့ရသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ မကာအိုတွင်နေသော ပေါ်တူဂီတို့သည် ၁၈၄၉ ခုအထိ တရုတ်အာဏာပိုင်များထံသို့ နှစ်စဉ်နှစ်တိုင်း သတ်မှတ်ချိန်တွင် မြေငှားခ မှန်မှန် ပေးသွင်းခဲ့ရသည်။ မကာအိုတွင် ဖြစ်ပွားသော ရာဇဝတ်မှုနှင့်ပတ်သက်သည်ဖြစ်စေ၊ တရားမမှုနှင့် ပတ်သက်သည်ဖြစ်စေ တရုတ်အရာရှိများကသာ စီရင်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ မကာအိုတွင် တရုတ်နိုင်ငံသုံး ငွေကြေးကိုသာ သုံးကြရသည်။ ထို့ပြင် မကာအိုမှာ အိမ်များဆောက်သည်ဖြစ်စေ၊ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းစသည့် အများသူငါနှင့် သက်ဆိုင်သော အဆောက်အအုံများ ဆောက်သည်ဖြစ်စေ အာဏာပိုင်များထံမှ ခွင့်ပြုချက်တောင်းခံရသည်။ ခွင့်ပြုသည့်အခါမှာလည်း သတ်မှတ်ထားသည့် အခွန်အခများကို ပေးသွင်းပြီးမှသာ ဆောက်လုပ်ကြရသည်။ ထိုကဲ့သို့ မြေငှားသူများအဖြစ် ပေါ်တူဂီများ နေထိုင်လာသည်မှာ ၁၉ ရာစု အလယ်ပိုင်းလောက် ရောက်သည့် အချိန်အထိ ဖြစ်သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် ဗြိတိသျှများနှင့် ပြင်သစ်များ ရောက်ရှိလာပြီး အင်အားသုံးကာ တရုတ်ဆိပ်ကမ်းများကိုဖွင့်ပေးစေသည်။ ထိုဆိပ်ကမ်းမြို့များတွင် ကုန်တိုက်များတည်ဆောက်ကာ ကုန်များဝယ်ယူသိုလှောင်နိုင်သည့် အဆင့်ကို ရောက်ချိန်အထိ ကုန်သွယ်ရေးရာဘီကုန်ပါက ဆိပ်ကမ်းမြို့များတွင် မည်သည့်နိုင်ငံခြားသားမှ ဆက်လက်နေထိုင်ခွင့် မရှိပေ။ အားလုံးသော နိုင်ငံခြားကုန်သည်များကို မကာအိုသို့ပြောင်းရွှေ့နေရန် တရုတ်

အာဏာပိုင်များက အမိန့်ချမှတ်ထားသည်။ ထိုသို့ အခြား ဥရောပတိုက်သားများ တရုတ်ကုန်သွယ်ရေးတွင် ဝင်ရောက်လာသည်အထိ ပေါ်တူဂီများသည် မကာအိုတွင် မြေငှားနေသူများသာ ဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် နောက်မှလိုက်လာသည့် နယ်ချဲ့အရင်းရှင်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက လူဦးရေအရ ငွေကြေးအရင်းအနှီးအရ အားနည်းသူများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နောက်မှလိုက်လာသူများလေလေ သူတို့၏အခြေအနေအရပ်ရပ်မှာ ကျဆင်းလာလေလေဖြစ်သည်။ ၁၇ ရာစု အစောပိုင်းကတည်းက ကျဆင်းလာသည့် ပေါ်တူဂီများသည် နောက်ဆုံးတော့ မကာအိုကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရလာခဲ့သည်။

မကာအိုကို ရရှိခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ နောက်ပိုင်းတွင် အကျယ်အဝှံတင်ပြမည်ဖြစ်သော်လည်း ပေါ်တူဂီများနှင့်ပတ်သက်သော နယ်ချဲ့ဇာတ်လမ်းသည် အပြီးသတ်တော့မည်ဖြစ်သဖြင့် အတိုချုပ်တင်ပြလိုသည်။ တရုတ်အစိုးရသည် နိုင်ငံခြားသားများနှင့် ဆက်သွယ်ရန် ရောင်းဝယ်ရန်ကိစ္စသည် စိတ်မချရဟု သိထားလေသည်။ ထို့ကြောင့် ကုန်သွယ်ရန်ဆိပ်ကမ်းမြို့အဖြစ် အစောပိုင်းက မြို့တစ်မြို့ကိုသာ သတ်မှတ်ထားသည်။ ထိုမြို့များတွင် နိုင်ငံခြားသားကုန်သည်များ ရှောင်ကြဉ်ရမည့်ကိစ္စ အရေအတွက်များစွာကို သတ်မှတ်ထားသည်။ ထိုသို့သော အကျပ်အတည်းကြားထဲမှ ဗြိတိသျှများ ဦးဆောင်သည့် ဥရောပကုန်သည်များသည် တရုတ်နှင့် ဆက်လက်၍ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်နေခဲ့ကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် တရုတ်များထံ၌ ဘိန်းကိုသုံးဖူးသည့်သူများ ရှိနေခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အချို့သော သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဒပ်ချီများသည် အရှေ့လယ်ပိုင်းမှ ရခဲ့သည့်ဘိန်းကို အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းဆွယ်များရှိ နယ်ကလေးများတွင် ဆေးဝါးတစ်မျိုးအဖြစ် ဖြန့်ဖြူးရောင်းချခဲ့သည်။ တရုတ်ကမ်းရိုးတန်းက ကျွန်းကလေးများကို ဝင်ထွက်ကြရင်း လှေငယ်တက်စင်းဖြင့် သွားလာနေကြသည့် တရုတ်လူမျိုးများကို ဘိန်းသုံးတတ်အောင် သင်ပေးခဲ့ကြသည်။ ဘိန်းအပါအဝင် မူးယစ်ဆေးများသည် စလုံးသုံးလုံးဖြင့် တင်စားရမည့်ဆိုးကျိုးကို ပိုင်ဆိုင်သည်။ စမိပါက စွဲတတ်ပြီး စွဲမိပါက စန့်တတ်လေသည်။ ထိုကဲ့သို့ စန့်ခြင်း (သေဆုံးခြင်း) သည် ဘိန်းမဲ

ကို သုံးသည့်အချိန်တွင် လျင်မြန်လှသည် မဟုတ်ချေ။ ထိုသို့ဖြင့် ဘိန်းစွဲသောသူတို့သည် သူတို့အရပ်သို့ လာရောက်ကုန်သွယ်သည့် ကုန်သည်များထံမှ ဘိန်းကိုဝယ်ယူ သုံးစွဲကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဘုရင်၏ခွင့်ပြုမိန့်ဖြင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီဆိုသည့် အမည်ကို ခံယူကာ ကုန်သွယ်ရေးကုမ္ပဏီတစ်ခု ဖွဲ့စည်းထားကြသူများဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သောကုမ္ပဏီက ဘိန်းကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ အိန္ဒိယတွင် မြေကွက်ကျယ်ကြီးများကို ဒေသခံ မဟာရာဇာများထံမှ ငှား၍ စိုက်ပျိုးကြသည်။ ထိုဘိန်းတန်ချိန်အများစုကို တရုတ်နိုင်ငံသို့ တင်ပို့ရောင်းချခဲ့သည်။

ထိုအချိန်တွင် တရုတ်ပြည်တွင်ရော ဗြိတိန်မှာပါ ဘိန်းမရောင်းရအမိန့်ထုတ်ထားသဖြင့် ဘိန်းသည် တရားမဝင်သော ကုန်ဖြစ်နေသည်မှာ အတန်ပင်ကြာခဲ့လေပြီ။ ဘိန်းအရောင်းအဝယ်ကိစ္စကို သိသွားသော တရုတ်အာဏာပိုင်များသည် ဒုတိယအကြိမ် ဘိန်းမစားရ၊ ဘိန်းမရောင်းရ အမိန့်ကို ထုတ်ပြန်လိုက်ပြန်သည်။ ဘိန်းရောင်းနေသည့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက အနည်းငယ်မျှပင် ဂရုမစိုက်ဘဲ ဘိန်းများကို တရုတ်နိုင်ငံတွင်းသို့ ခိုးသွင်းပြီး ဆက်လက်ရောင်းချနေခဲ့သည်။ ဘိန်းပိတ်ပင်သည့်အမိန့် နှစ်ခါပြန်ထုတ်ထားသော တရုတ်ပြည်မှ ဧကရာဇ်၏အမိန့်ဖြင့် ဘိန်းမင်းကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းခံရသူ လင်ဇီနူးက ဘိန်းသိုလှောင်ထားသည့် နိုင်ငံခြားသားများ ကိုယ့်ဘိန်းသေတ္တာများကို ကိုယ်ယူပြီး ပြန်ကြရန် တောင်းဆိုသော်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့သည် အလေးမထားသည့်ဟန်ဖြင့် ဆက်လက်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဘိန်းမင်းကြီး၏အမိန့်ဖြင့် နိုင်ငံခြားသားများပိုင်သည့် ကုန်တိုက်များထဲမှ ဘိန်းသေတ္တာနှစ်သောင်းကို ထုတ်ယူဖျက်ဆီးလိုက်ကြသည်။ ထိုအချိန်တွင်မှ ဗြိတိသျှတို့က သင်္ဘောများကို ရွက်လွှင့်ကာ ပြန်ထွက်သွားခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်များသည် မကြာမီတွင် သေနတ်များ အမြောက်များပစ်ခတ်ပြီး ပြန်ဝင်လာခဲ့ကြသည်။

ထိုဖြစ်ရပ်မှ စတင်ဖြစ်ပွားခဲ့သော တရုတ်နှင့် ဗြိတိသျှတို့ကြားမှာ ဖြစ်သောစစ်ကို ဘိန်းစစ်ဟု ခေါ်သည်။ ထိုပထမဘိန်းစစ်အပြီးတွင် တရုတ်တို့က ကုန်

သွယ်ဆိပ်ကမ်းမြို့များ အရေအတွက်တိုးကာ ဖွင့်ပေးရသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့အား ဟောင်ကောင်ကျွန်းကိုလည်း ပေးရသည်။ ထိုအချိန်တွင် ကေသရာဇာ အင်္ဂလိပ်တို့ကို အမှီပြုကာ မကာအိုကျွန်းကလေးကို အပိုင်ရလိုက်သူများမှာ ပေါ်တူဂီမြေခွေးများ ဖြစ်သည်။ မကာအိုကို ၁၉၉၉ ဒီဇင်ဘာလ ၂၀ ရက်တွင် တရုတ်နိုင်ငံသို့ ပြန်လည်လွှဲအပ်ပေးရသည်။ ပေါ်တူဂီများ ဖွဲ့ယူထားနိုင်သည့် နယ်မြေများတွင် မကာအိုသည် ပေါ်တူဂီတို့ အကြာဆုံး ပိုင်ရသည့်မြေဖြစ်သည်။ မကာအို၏ အကျယ်အဝန်းသည် ၁၆ စတုရန်းကီလိုမီတာ ကျယ်ဝန်းသည်။ မိုင်အားဖြင့် ၆ စတုရန်းမိုင် ကျယ်ဝန်းသည်။ မြေပြင်ပြန့်ပြူးပြီး အပူပိုင်းရာသီဥတုရှိသော တရုတ်နိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းရှိ ကျွန်းကလေးဖြစ်သည်။ အနီးတွင် ကပ်လျက်တည်ရှိသော ကမ်းလွန်ကျွန်းကလေးများကိုပါ မကာအိုဧရိယာတွင်းသို့ သွင်းထားသည်။

နေထိုင်သူအများစုသည် တရုတ်လူမျိုးများ ဖြစ်ကြသည်။ ၁၉၉၅ ခု သန်းကောင်စာရင်းအရ ၉၉ ရာနှုန်းရှိသည်။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများမှာ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဗရင်ဂျီဘာသာများ ဖြစ်သည်။

မှီငြမ်း

1. **The Cambridge History of South-east Asia.** Volume 1, Part II.1999. Singapore: Craft Print Pte Ltd.
2. Cryorstal, David.(Editor) 1999. **The Cambridge Paperback Encyclopedia.** New Delhi: The Cambridge University Press.
3. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance.** Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

စပိန်အရင်းရှင် နယ်ချဲ့များ

စာရေးသူသည် မြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်းမှာရော တောင်အာရှ၊ အရှေ့တောင်အာရှနှင့် အရှေ့အာရှနိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေးသမိုင်းမှာပါ အမျိုးမျိုးသောနည်းများနှင့် ထိပါးနှောင့်ယှက်ခဲ့သော နယ်မြေများကို သိမ်းလို့မရက ဖွဲ့ယူတတ်သော ပေါ်တူဂီများ၏အကြောင်းမှတစ်ဆင့် ရေးသားခြင်းသည် တော်တော်နှင့်ထွက်၍ မရနိုင်လောက်သည့် ဝင်ပါတောကြီးထဲသို့ ဝင်လိုက်မိခြင်းဖြစ်သည်။

အကြောင်းမှာ ပေါ်တူဂီနှင့် နိုင်ငံချင်းစပ်လျက်ရှိသည့် စပိန်ကလည်း ပေါ်တူဂီနှင့်အပြိုင် ဟင်းခတ်

အမွှေးအကြိုင်များထွက်သည့် ကြွယ်ဝသော အာရှနိုင်ငံများသို့ ရောက်အောင်သွားရန် ကြိုးစားခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ နယ်မြေကို ရေကြောင်းခရီးလမ်းမှ တစ်ဆင့်ရှာဖွေခဲ့ရာတွင် စပိန်က တစ်မျိုးတစ်ဖုံအောင်မြင်ခဲ့သည်။ ထိုအကြောင်းကိုတင်ပြမှသာ နယ်ချဲ့အကြောင်းကပြည့်စုံမည်ဖြစ်သည့်အတွက် စပိန်အကြောင်းကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။

ယခုတင်ပြခဲ့ပြီးသည့် အကြောင်းများထဲတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်ကို လိုချင်သောကြောင့် ရေ

ပေါ်တူဂီနိုင်ငံနှင့် စပိန်နိုင်ငံ

ကြောင်း ခရီးသစ်ကို ရှာဖွေခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဖတ်ကြရမည်ဖြစ်သည်။ သမိုင်းကို သေသေချာချာ မဖတ်ဖူးသေးသည့် လူငယ်များအနေဖြင့် အခြားအဖိုးတန်ပစ္စည်းများကို အကြောင်းမပြုဘဲ အဘယ်ကြောင့် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်ကိုမှ အကြောင်းပြုရသနည်းဟု တွေးတော စောကြောမိကြမည်ဟု ယူဆမိသည်။ ယခုခေတ်တွင် ငရုတ်ကောင်းကို နေရာတကာတွင် အစေ့အဖြစ်လည်းကောင်း၊ အမှုန့်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ အထုပ်များဘူးများတွင် ထည့်သွင်း၍လည်းကောင်း ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် ရောင်းချနေကြပြီဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အလွယ်တကူ ရနေသောကြောင့် ငရုတ်ကောင်း၏ တန်ဖိုးကို များသောအားဖြင့် သိသူနည်းပါးကြသည်။ အလယ်ခေတ် ဥရောပနိုင်ငံများတွင် ငရုတ်ကောင်းအပါအဝင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များသည် အစားအသောက်ကို ပိုမိုဖွယ်ရာအောင် ချက်ပြုတ်သည့် ဟင်းခတ်ပစ္စည်းအဖြစ်သာမက ဆေးဖက်ဝင်ပစ္စည်းများလည်း ဖြစ်သောကြောင့် များစွာအရေးကြီးခဲ့သည်။ သမိုင်းစာအုပ်များထဲတွင် ထိုအလယ်ခေတ်ဥရောပတွင် ငရုတ်ကောင်းသည် အဖိုးတန်ကျောက်မျက်ရတနာနှင့်တန်းတူ တန်ဖိုးကြီးမားခဲ့သည်ဟု ဖတ်ရှုမှတ်သားခဲ့ရသည်။

ရောမခေတ် ကုန်ခါနီးတွင် ရောမမြို့တော်ကို ပိုင်းထားသည့် ဘာဘေးရီးယန်းများက သူတို့တောင်းသည့်အချိန်အတွယ်အတိုင်း ငရုတ်ကောင်းများကို ပေးမည်ဟုဆိုပါက ဆုတ်ခွာပေးမည်ဟု ရောမအာဏာပိုင်များထံသို့ စာပို့ဖူးသည်ဟု ဆိုသည်။ ရောမခေတ်မှာ တည်းက ဥရောပတွင် တန်ဖိုးထားရကောင်းမှန်း သိနေသည့် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို နောက်ပိုင်းခေတ်များတွင် ပိုမိုလူသိများလာခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် အရှေ့အလယ်ပိုင်းနယ်များနှင့် ဥရောပနိုင်ငံများသည် ကရူးဆိတ် စစ်ပွဲများအတွင်းတွင် ထိစပ်မိသွားသည့်နောက်ပိုင်း၌ အစားအစာထဲတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များ ထည့်ပြီး စားသောက်ခြင်းကို ဥရောပတွင် အထူးအလေးထားလာကြသည်။ အကြောင်းမှာ ထိုအချိန်က ဥရောပတွင် ရှည်လျားသောဆောင်းတွင်းကာလ၌ အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များကို နွေးထွေးစွာထားနိုင်ရန်နှင့် မြက်

စသည့် တိရစ္ဆာန်အစားအစာများ လုံလောက်အောင် သိုလှောင်နိုင်ရန် ခက်ခဲသည်။ ထိုခေတ်က အတတ်ပညာ အဆင့်မမြင့်သေးသဖြင့် အသားစားရန် မွေးမြူထားသည့် တိရစ္ဆာန်များကိုလည်း ရေခဲသည့်အချိန်တွင် အနွေးဓာတ်ပေး၍ မွေးမထားနိုင်ပေ။ ဆောင်းဝင်စတွင် တစ်ဆောင်းတွင်းလုံးစားရန် သတ်ဖြတ်ပြီး အသားများကို ကျပ်တင်ထားရသည်။ ရေခဲသည့်အချိန်တွင် အသားများသည် လျှင်မြန်စွာပုပ်သိုးခြင်း မရှိတတ်ကြပေ။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ကျပ်တင်သားများကို ပြုတ်၍ပင် စားစား ကြော်၍ပင်စားစား အညှီနဲ့မှာ ပြင်းလှသည်။ ထိုအနံ့ကိုသတ်နိုင်သည်မှာ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များသာ ဖြစ်သည်။

အစောပိုင်းကာလ ဥရောပနိုင်ငံများတွင် ငရုတ်ကောင်း အပါအဝင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များသည် မင်းဘုရားများနှင့် သူတို့၏အသိုင်းအဝန်းတွင်သာ သုံးနိုင်သည့်ပစ္စည်းဖြစ်ခဲ့သည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို ထိုခေတ်က ဥရောပ၌ ပရဆေးဆိုင်များတွင် တင်ပြီး ရောင်းချခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ ဟင်းခတ် အမွှေးအကြိုင်များသည် ပူသည့်အရသာရှိသောကြောင့် အအေးမိရန် အလွန်လွယ်သော ဥရောပတွင် ဆေးအဖြစ်လည်း သုံးကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို ဥရောပကဲ့သို့ အလွန်အေးသောဒေသတွင်သာမက အပူပိုင်းဒေသတွင်လည်း အစားအစာများထဲတွင် ထည့်ရုံမက ဆေးမယ်များအဖြစ်လည်း သုံးစွဲတတ်ကြသည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များသည် မိုးများပြီး ပူအိုက်စွတ်စိုသည့် အပူပိုင်းဒေသမှာရှိသော အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းစုများတွင် သဘာဝပေါက်ပင်များအဖြစ် အများအပြား ပေါက်ရောက်လေ့ရှိသည်။ ထိုအကြောင်းကို ဥရောပတိုက်သားအားလုံးက သိခဲ့ကြသည်မဟုတ်။ တစ်ဆင့်ခံရောင်းချသော ကုန်သည်များရှိသည့် အိန္ဒိယတွင် ပေါက်ရောက်သည်ဟု မှတ်ယူခဲ့ကြသည်။ အစောပိုင်းက အာရှဒေသနှင့် ရေကြောင်းမှ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်နေသော အာရပ်ကုန်သည်များထံမှ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို ဗင်းနစ်နှင့်ဂျီနီအာ ကုန်သည်မြို့နိုင်ငံများက လက်ဝါးကြီးအုပ်ဝယ်ယူခဲ့ကြသည်။

ထိုမှတစ်ဆင့် ဥရောပနိုင်ငံများက လက်လီဝယ်ယူကြ ရသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေမျိုးကို ကျော်လွှား နိုင်ရန် ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့က ဦးစွာကြိုးစားနိုင်ခဲ့ကြ သည်မှာလည်း လုံလောက်သောအကြောင်းရင်းရှိသည်။ ထိုနိုင်ငံ နှစ်နိုင်ငံတည်ရှိသော ပထဝီဝင်အနေအထား သည် အရှေ့ဘက်သို့ရွက်လွှင့်ရန် အခြေအနေကောင်း သည့်အနေအထားတွင် ရှိနေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

စပိန်နိုင်ငံသည် အိုင်ဘားရီးယန်းကျွန်းဆွယ်ပေါ် ရှိ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံ၏အရှေ့ဘက်တွင် ကပ်လျက်တည်ရှိ သည်။ စပိန်နိုင်ငံ၏ နယ်မြေအကျယ်အဝန်းသည် ကျွန်း ဆွယ်ကြီး၏ ၁၃ ပုံ ၁၁ ပုံခန့် ကျယ်ဝန်းသည်။ စပိန် နိုင်ငံတည်နေပုံသည် အလွန်အဆင်ပြေသည်ဟု ဆိုနိုင် သည်။ စပိန်နိုင်ငံ၏အလယ်ပိုင်းတွင် မြေပြန့်လွင်ပြင် ကြီးတည်ရှိသည်။ နိုင်ငံ၏ နယ်နိမိတ်တစ်လျှောက်တွင် တောင်တန်းများတည်ရှိသည်။ မြေထဲပင်လယ်ကမ်းခြေ၊ အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာနှင့် ဘစ္စကေးပင်လယ်အော်တို့နှင့် လည်း ထိစပ်နေသည့်အတွက် ရေပြင်နယ်နိမိတ်ကလည်း ကျယ်ဝန်းလှသည်။

စပိန်နိုင်ငံအကြောင်းကို ပြောလျှင် ရှေးဟောင်း သမိုင်းမှာကတည်းက လူမျိုးပေါင်းစုံ ဝင်ရောက်ခဲ့သည့် အကြောင်းမှစကာ ပြောရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် နယ် ချဲ့စနစ်အကြောင်း တင်ပြချက်များတွင် အားနည်းသွား မည်ဖြစ်သဖြင့် ရှေးဟောင်းသမိုင်းအကြောင်းကို အသေး စိတ် မပြောတော့ပြီ။ သို့သော် စပိန်သမိုင်းတွင် အလွန် အရေးကြီးသော အာဖရိကတိုက်မှတစ်ဆင့် ဝင်ရောက် လာသည့် မိုးလူမျိုးများနှင့်ပတ်သက်သည့် သမိုင်းကြောင်း ကိုမူ အနည်းငယ်ပြောရန်လိုသည်ဟု ယူဆသည်။ (Moor) လူမျိုးများသည် အာဖရိကတိုက်မှ ဂျီဘရော် တာ ရေလက်ကြားကိုဖြတ်ကာ စပိန်နိုင်ငံတွင်းသို့ ခရစ် နှစ် ၇၁၁ ခု တွင် ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုမိုးလူမျိုးတို့၏ ခေါင်းဆောင်မှာ Tariq ဖြစ်သည်။ အာဖရိကတိုက်က စပိန်ဘက်သို့ကူးသည့် ဂျီဘရော်တာရေလက်ကြား ဆို သည်မှာ ဂျီဘရော်တာကျောက်ဆောင်ကြီးကို အစွဲပြုပြီး ခေါ်ခြင်းဖြစ်သည်။ စပိန်ဘက်မှာတည်ရှိသည့် ကျောက် ဆောင်ဖြစ်သည်။ ထိုကျောက်ဆောင်၏ မူလအမည်

က (Jabul-ut-Tariq, the rock of Tariq) မှ ရွှေ့ လျောလာသည့် အမည်ဖြစ်သည်။

နှစ်နှစ်အတွင်းတွင် မိုးမူဆလင်များသည် စပိန် တစ်နိုင်ငံလုံးကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ စပိန်ကိုသိမ်းပြီး နောက် မကြာခင်တွင် ပေါ်တူဂီကိုလည်း သိမ်းပိုက်ပြန် သည်။ ပေါ်တူဂီအကြောင်းကို တင်ပြစဉ်က ၈ ရာစု တွင် မိုးတို့၏လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ကြောင်း တင်ပြခဲ့သည်ကို သတိရကြလိမ့်မည်။ စပိန်မှတစ်ဆင့် တခြားဥရောပနိုင်ငံများကို ဆက်လက်သိမ်းပိုက်ရန် မိုး လူမျိုးများက ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် မူဆလင်မိုးလူမျိုးတို့သည် စပိန်နိုင်ငံကိုသာ ဆက်လက်အုပ်စိုးခဲ့ကြသည်။ စပိန်၏ပတ်ဝန်းကျင်တွင် တည်ရှိသော ဥရောပနိုင်ငံများသည် ခရစ်ယာန်နိုင်ငံများ ဖြစ်သည်။ ထိုခရစ်ယာန်များနှင့် အကြိမ်ကြိမ် စစ်ထိုးနေ ခဲ့ရသော်လည်း စပိန်ကို မိုးများက နှစ်ပေါင်း ၅၀၀ ခန့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် မိုးလူမျိုးတို့သည် စပိန် လူမျိုးတို့၏ တိုက်ခိုက်နှိမ်နင်းမှုကို ခံရပြီး တောင်ပိုင်း ကို ဆုတ်လာခဲ့ရသည်။

ထိုစဉ်က မိုးမူဆလင်များပိုင်ခဲ့သည့် ကော်ဒိုး ဘား (Cordoba) နယ်သည် ၁၂၃၆ ခုနှစ်တွင် ခရစ် ယာန် စပိန်နယ်ဖြစ်သော ကက်စတီး (Castile) ကို ပိုင်ဆိုင်သည့် ဘုရင့်လက်အောက်ကို ကျရောက်ခဲ့သည်။ မိုးလူမျိုးများသည် တောင်ပိုင်းမှ ဂရင်နာဒါ (Grana-da) နယ်ကလေးအထိ ဆုတ်ခွာသွားခဲ့ကြရသည်။ ဂရင် နာဒါဒေသကို မိုးလူမျိုး မူဆလင်များက နောက်ထပ်နှစ် ပေါင်း ၂၀၀ ခန့် ဆက်လက်အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြပြန်သည်။ သို့သော် မိုးလူမျိုးများ၏ဩဇာသည် အကျဘက်သို့ ရောက်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ကက်စတီးနယ်မှ ဘုရင်ကို ကျန်ရှိနေသေးသည့် မိုးလူမျိုးများ နေထိုင်သည့်ဒေသမှ ဘုရင်က ပဏ္ဏာဆက်သရသည်အထိ မိုးလူမျိုးတို့၏ အင်အားနှင့် အရှိန်အဝါ ကျဆင်းလာခဲ့သည်။

ထိုအချိန်တွင် စပိန်နိုင်ငံကက်စတီးနယ်မှ ဖာဒီ နန်မင်းသားနှင့် အာရဂွန်နယ်မှ အစ်ဘေယံလာမင်းသမီး တို့လက်ဆက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့လက်ဆက်ပြီးသည့်နောက် စပိန်လူမျိုးများ ပိုင်ဆိုင်သည့်နယ်များ ပူးပေါင်းလိုက်

ကြသည်။ ထိုသို့ပူးပေါင်းထားသော အင်အားဖြင့် မိုးလူမျိုးတို့ကို ဆက်လက်နှိမ်နင်းခဲ့ကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၄၉၂ ခုမှာ ဂရင်နာဒါမှ မိုးလူမျိုးများ လက်နက်ချခဲ့ရသည်။

စာရေးသူ၏ ‘ရာဇဝင်ထဲကမိန်းမသားစာအုပ်’ ကို ၁၉၉၂ နှစ်တွင် စတင်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ထိုစာအုပ်ထဲတွင် ရာစုပေါင်းလေးခုခန့်မျှ စပိန်တွင် အခြေချနေထိုင်ခဲ့သော မိုးလူမျိုးများနှင့်ဂျူးလူမျိုးများကို ဘုရင်မအစ်ဘေးလားက မည်ကဲ့သို့ရက်ရက်စက်စက် နှိမ်နင်းခဲ့သည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို တင်ပြထားသည်။ ဤဆောင်းပါးတွဲများတွင် သမိုင်းကွင်းဆက်မိရုံမျှ တိုတိုတုတ်တုတ် တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ စပိန်ဘုရင်နှင့် ဘုရင်မသည် အလွန်ရက်စက်သော နည်းအမျိုးမျိုးကိုသုံးကာ မိုးနှင့်ဂျူးတို့ကို သတ်ဖြတ်နှိမ်နင်းသည့်အပြင် အဆင့်မြင့်သည့် မိုးယဉ်ကျေးမှုလက်ရာများ အသွင်သဏ္ဍာန်များကိုပါ လက်စတုံးအောင် ဖျောက်ဖျက်ပစ်ခဲ့သည်အထိ တဆုံးတဆ လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့သောအကြောင်းများကြောင့် ပေါ်တူဂီသာမက စပိန်များကပါ သူတို့နှင့်ကုန်းကြောင်းအရ ဆက်နေသော မူဆလင်အာရပ်ပိုင်နယ်များကို ဖြတ်သန်းသွားလာနိုင်ခွင့်လည်း မရကြသည့်ပြင် သွားလာပါကလည်း ဘေးကင်းမည် မဟုတ်ချေ။ ထို့ကြောင့်သာ ထိုကုန်းလမ်းကိုမသုံးဘဲ အာရှတိုက်သို့ ရောက်ရလေအောင် ရေလမ်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ပုပ်ရဟန်းမင်းထံမှ အနောက်ဘက်သို့ နယ်ချဲ့ခွင့်ရသော စပိန်

ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးများ၏ ခွင့်ပြုမိန့်များအရ ပေါ်တူဂီတို့က အရှေ့ဘက်ပိုင်းကို နယ်ချဲ့ခွင့်ရပြီး စပိန်များက အနောက်ဘက်ပိုင်းကို နယ်ချဲ့ခွင့်ရခဲ့သည့်အကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။ စပိန်နှင့်ပေါ်တူဂီတို့ နယ်ချဲ့ရန် ရေကြောင်းခရီးလမ်းသစ်ကို ရှာဖွေသည့်ပွဲတွင် ပေါ်တူဂီတို့က အာရှကမ်းခြေကို အရင်ပန်းဝင်သည့်အကြောင်းကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။ ပေါ်တူဂီတို့က အရှေ့ဘက်

ခြမ်းတွင် ပန်းဝင်စောသကဲ့သို့ပင် စပိန်တို့ကလည်း အနောက်ဘက်ခြမ်းတွင် ထူးခြားသည့်အတွေ့အကြုံများကို တွေ့ခဲ့သည်။ ထိုအတွေ့အကြုံသစ်များကြောင့်လည်း စပိန်နိုင်ငံသည် များစွာအကျိုးရှိလာခဲ့သည်။

အနောက်ဘက် ရေကြောင်းလမ်းသစ်ကို စပိန်နိုင်ငံအတွက် ဖွင့်လှစ်ပေးလိုက်သူသည် ခရစ်စတိုဖာ ကိုလန်ဘတ်စ် (Christopher Columbus) ဖြစ်သည်။ ကိုလန်ဘတ်စ်သည် ဂျီနိုအာမြို့မှ ဆင်းရဲသားတစ်ယောက်ဖြစ်သည်။ သူက ကမ္ဘာကြီးသည် လုံးဝိုင်းသည်။ အနောက်ဘက်ကိုသွားခြင်းဖြင့် အရှေ့ဘက်သို့ ရောက်နိုင်သည်။ ခရီးကလည်း လူသူအများ ယူဆထားသကဲ့သို့ များစွာရှည်လျားမည်မဟုတ်။ ကိုလန်ဘတ်စ်သည် အနောက်ဘက်လမ်းကြောင်းမှ ဂျပန်နှင့် အိန္ဒိယသို့ သွားချင်သည်ဟု တစ်နယ်ပြီးတစ်နယ် လျှောက်သွားကာ ရေကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေချင်နေသော မင်းသားများ ဘုရင်များထံသို့ ချဉ်းကပ်ပြီး တင်ပြနေခဲ့သည်။ စပိန်က ဖာဒီနန်နှင့် အစ်ဘေးလားတို့က ကိုလန်ဘတ်စ်၏ တင်ပြချက်ကို လက်ခံကြပြီး လိုအပ်သည့် အရင်းအနှီးများကို ထုတ်ပေးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် ကိုလန်ဘတ်စ်သည် သင်္ဘောကလေးသုံးစင်းနှင့် လူ ၈၈ ယောက်ပါဝင်သော အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့နှင့် အနောက်ဘက်သို့ ရှေးရှုပြီး ရေကြောင်းခရီးသစ်ရှာရန် ထွက်ခဲ့ကြသည်။

၆၉ ရက် ရွက်လွှင့်ပြီးသည့်အခါတွင် ကိုလန်ဘတ်စ်တို့ စီးနင်းလိုက်ပါလာသည့်သင်္ဘောသည် ကုန်းမြေကို တွေ့ရှိကာ သင်္ဘောကပ်မိကြသည်။ ထိုကျွန်းများကို ကိုလန်ဘတ်စ်က အိန္ဒိယတိုက်ငယ်အနီးက ကျွန်းစုများဟု သေသည်အထိ မှတ်ထင်သွားခဲ့သည်။ သူသည် ထိုကျွန်းစုများကိုကျော်ပြီး ရွက်လွှင့်သွားရဦးမည့် အမေရိကတိုက်ကြီးသို့ မရောက်ခဲ့ချေ။ သူသည် ဥရောပတွင် မသိကြသေးသော တိုက်အသစ်ကြီးတစ်ခု အနီးရှိ ကျွန်းများသို့ သူရောက်ခဲ့သည်။ အနောက်ဘက်ရေကြောင်းမှ အရှေ့ဘက်ရှိဒေသများကို ပတ်သည့်လမ်းတွင် ထိုတိုက်အသစ်တစ်ခု တည်ရှိနေသည်ဆိုသည့်အချက်ကို သိမသွားခဲ့ချေ။ အချိန်အတော်ကြာသည့်တိုင်အောင် ကိုလန်ဘတ်စ် တွေ့ခဲ့သည့်ကျွန်းစုများကို အိန္ဒိယတိုက်

ငယ်၊ သို့မဟုတ် တိုက်ငယ်အနီးမှကျွန်းများဟု ဥရောပ တိုက်သားအများက မှတ်ထင်နေခဲ့ကြသေးသည်။ သိ သွားကြသည့်အချိန်တွင်လည်း အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစု ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသည်မှာ ယခုတိုင်ပင် ဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီတို့နှင့် ပတ်သက်သည့်အကြောင်းကို တင်ပြစဉ်က မလက္ကာဝန်းကျင်နယ်များကို သိမ်းပိုက်ဖို့ ကြိုးစားနေသည့်အချိန်တွင် စပိန်သင်္ဘောတစ်စင်း ဆိုက် လာသောကြောင့် ပေါ်တူဂီတို့က ဒေသခံအုပ်ချုပ်သူများ နှင့် လျင်လျင်မြန်မြန် စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုခဲ့သည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို တင်ပြပြီးပြီဖြစ်သည်။ ထိုစပိန်သင်္ဘော အုပ်စုကိုဦးဆောင်လာသူသည် ပေါ်တူဂီလူမျိုး (Ferdinand Magellan) ဖာဒီနန်မက်ဂျယ်လန် ဖြစ်သည်။ သူသည် သူ၏ပေါ်တူဂီအထက်လူကြီးများနှင့် မသင့်တင့် သောကြောင့် အာရှမှ ဥရောပသို့ ပြန်သွားခဲ့သည်။ ထို့နောက် စပိန်လက်အောက်ခံဖြစ်သွားသည်။ သူက လည်း အနောက်ကိုဆက်၍ ရွက်လွှင့်ပါက အရှေ့ဘက် သို့ ရောက်မည်ဆိုသည့် ကိုလန်ဘတ်စ်၏ အယူအဆ ကို လက်ခံသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၁၃ ခုတွင် အမေရိက အလယ်ပိုင်း ပနားမားတောင်ကုန်းများကို စပိန်လူမျိုး (Balboa) ဆိုသူက ဖြတ်ကျော်ပြီး ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာကို ရောက်ခဲ့သည်။

ခရစ်နှစ် ၁၅၁၉ ခုသို့ ရောက်သည်တွင် မက် ဂျယ်လန်သည် အနောက်ဘက်ရေကြောင်းခရီးကို စတင် ခဲ့သည်။ သူ၏အုပ်စုတွင် သင်္ဘောငါးစင်းနှင့် လူပေါင်း ၂၇၀ ပါဝင်သည်။ သူသည် အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာကို ဖြတ်ကာ တောင်အမေရိကတိုက်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုတောင်အမေရိကတိုက် ကမ်းရိုးတန်းအတိုင်း ဆက် လက် ရွက်လွှင့်သွားခဲ့ရာ တောင်ဘက်အစွန်ဆုံးအထိ ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုနေရာသို့ ရောက်သည့်အချိန်တွင် သူ၏အုပ်စုဝင် သင်္ဘောတစ်စင်းသည် ကွဲသွားခဲ့သည်။ တစ်စင်းမှာ ထွက်ပြေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သုံးစင်းသာ ကျန်ခဲ့သည်။ တောင်အမေရိကတိုက် တောင်ဘက်စွန်း နှင့် ကျွန်းတစ်ကျွန်းအကြားရှိ ရေလက်ကြားကိုဖြတ်ကာ သမုဒ္ဒရာပြင်ကျယ်ထဲသို့ သူတို့၏ သင်္ဘောများ ရောက် သွားသည့်အချိန်တွင် အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာနှင့်မတူဘဲ

ငြိမ်သက်အေးချမ်းသည့် သမုဒ္ဒရာပြင်တစ်ခုသို့ ရောက် သွားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မက်ဂျယ်လန်က ထိုသမုဒ္ဒရာ သစ်ကို ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။ ထို သမုဒ္ဒရာအထိ ရောက်သည့်အချိန်နှင့် ထွက်လာသည့် အချိန်အကြားတွင် ၁၄ လ ကြာမြင့်ခဲ့သည်။ တောင် အမေရိကတိုက် တောင်ဘက်အစွန်းနှင့် ကျွန်းတစ်ခု ကြားရှိ မက်ဂျယ်လန်တို့ သင်္ဘောများရွက်လွှင့်ပြီး ဖြတ် ခဲ့သော ရေလက်ကြားကို မက်ဂျယ်လန်ရေလက်ကြား ဟု ယခုတိုင်ခေါ်ဆိုသည်။ ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာထဲသို့ ဝင်မိ ပြီး အနောက်မြောက်ဘက်သို့ စွန့်စားရွက်လွှင့်ခဲ့သဖြင့် ၁၀၈ ရက်ကြာသည့်အခါ နောင်သော် ဖိလစ်ပိုင်ဟု အမည်တွင်လာမည့် ကျွန်းစုများသို့ ရောက်ခဲ့သည်။

သမုဒ္ဒရာပြင်တွင် အစာငတ်ရေငတ်ဖြင့် အတိ ဒုက္ခရောက်ခဲ့ကြသည့် မက်ဂျယ်လန်တို့သည် ထိုကျွန်းစု များသို့ရောက်သည့်အခါတွင် ပျူငှာစွာကြိုဆိုပြီး အစား အစာများ ကျွေးမွေးကာ သူတို့နှင့်မိတ်ဆွေဖွဲ့ကြသည့် ကျွန်းသားများနှင့် တွေ့ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ စိတ်ရင်း စေတနာကောင်းဖြင့် ကြိုဆိုသူများကို စပိန်များက နိုင် ထက်စီးနင်း ဆက်ဆံခဲ့ကြသည်။ စပိန်တို့သည် ကောင်း စွာဆက်ဆံခြင်းကို အားနည်းခြင်းနှင့် သဘောတူဟု ယူဆခဲ့ကြပုံပေါ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြဿနာများ ပေါ် ပေါက်ကာ တိုက်ပွဲများဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ မက်ဂျယ်လန် ကိုယ်တိုင် နယ်ခံခေါင်းဆောင်နှစ်ဦး အချင်းချင်းတိုက် ခိုက်ကြသည့်ပွဲတွင် နယ်ချဲ့ပီပီ ဝင်၍ပါခဲ့သောကြောင့် သေဆုံးခဲ့သည်။ ကျန်သည့်စပိန်လူမျိုးများကလည်း မောက်မာကြသောကြောင့် နယ်ခံများ၏သတ်ဖြတ်ခြင်း ကို ခံခဲ့ရသည်။

စပိန်များသည် အနောက်ဘက်မှနေ၍ အရှေ့ ဘက်သို့ ရောက်အောင်လာကြသည့် ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များထွက်သည့် ကျွန်းစုများကို ရှာဖွေရန်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မက်ဂျယ်လန် သေဆုံး သွားသည့်တိုင် ကျန်သင်္ဘောများကို ဆက်ပြီးရွက်လွှင့်ခဲ့ ကြသည်။ သင်္ဘောသုံးစင်းကျန်သည့်အထဲမှ တစ်စင်းကို စွန့်ပစ်ပြီး မီးရှို့ခဲ့သည်။ ကျန်နှစ်စင်းတွင် တစ်စင်းက အနောက်ဘက်လမ်းအတိုင်း ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာကို ဖြတ်

ပြီး စပိန်ကိုပြန်မည်။ နောက်တစ်စင်းသည် မျှော်လင့်ခြင်း အငှက်ကို ဖြတ်ပြီးပြန်မည်ဟု တိုင်ပင်ထားကြသော်လည်း ကျန်သင်္ဘောနှစ်စင်းအနက် တစ်စင်းသည် ပေါ်တူဂီများ၏ သိမ်းပိုက်ခြင်းကို ခံရသည်။ ဗစ်တိုးရီးယားဟုအမည်ပေးထားသော နောက်ဆုံးလက်ကျန် သင်္ဘောသည် မျှော်လင့်ခြင်းအငှက်ပတ်ကာ စပိန်ကိုပြန်ရောက်ခဲ့သည်။ စပိန်နိုင်ငံမှ စတင်ထွက်ခွာစဉ်က ပါသွားခဲ့သည့် လူ ၂၇၀ ထဲမှ စပိန်ကို ပြန်ရောက်လာသည့် လက်ကျန်လူမှာ ၁၈ ယောက်သာ ဖြစ်သည်။ စပိန်ကို ၁၅၂၂ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည်ရောက်ရှိသည်ဟုဆိုရာ ခရီးသွားနေသည့်အချိန်မှာ ၃ နှစ်ကြာသည်။ ထိုခရီးစဉ်ကို အကြောင်းပြုကာ ကမ္ဘာကို ပထမဆုံး တစ်ပတ်ပတ်ပြီး ရွက်လွှင့်နိုင်သည်မှာ စပိန်သင်္ဘောများဖြစ်သည်ဟု မှတ်တမ်းတင်ရသည်။

ယခုတင်ပြပြီးခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို ထောက်၍ ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့၏ ရေကြောင်းခရီးသစ်ရှာဖွေမှု ပြိုင်ပွဲတွင် အာရှတိုက်ရှိ အိန္ဒိယကို ပေါ်တူဂီက အရင်ပန်းဝင်ခဲ့သည်။ စပိန်ကလည်း ထိုခေတ်က

အနောက်ဘက်သို့ ရွက်လွှင့်သွားလျှင် အရှေ့ဘက်သို့ ပြန်ရောက်လာနိုင်ကြောင်း သက်သေပြနိုင်သော ကမ္ဘာကိုတစ်ပတ်ပတ်သည့် ခရီးကိုစတင်ခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်များ၏ နောက်ပိုင်းတွင် ထိုခေတ်ကမာနကြီးသည့် မောက်မာသည့် ရက်စက်သည့်ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ မည်ကဲ့သို့ ပြိုင်ဆိုင်ခဲ့ရသည် ဆိုသည့်အကြောင်းကို ဆက်လက်တင်ပြ မည်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ **မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း၊** အတွဲ ၃၊ ၈-စင်း။ ၁၉၅၆၊ ပထမအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ မြန်မာနိုင်ငံဘာသာပြန်စာပေအသင်း။
- 1. Panikkar, K.M.1965. Asia and Western Dominance. Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.
- 2. Nehru, Jawaharlal. 1964. **Glimpses of World History.** Bombay: India. Asia Publishing House.

ဘာသာရေးကို လက်နက်အဖြစ်သုံး၍ တောင်အမေရိကတွင် နယ်ချဲ့ခြင်း

ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့အား အပြိုင်နယ်ချဲ့ဖို့ သိမ်းပိုက်ဖို့ ကျွန်ုပ်တို့ဆိုသည့် အချက်သုံးချက်ပါဝင်သော ပုပ်ရဟန်း မင်းကြီး၏ ခွင့်ပြုမိန့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ် သည်။ ရေကြောင်းလမ်းသစ်ရှာဖွေရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ရာတွင် စပိန်သည် ကမ္ဘာ၏ အနောက်ဘက်ခြမ်းကိုသာမက အနောက်မှပတ်ကာ အရှေ့ဘက်မှ အာရှတိုက်သို့ရောက် သွားကာ ကမ္ဘာကိုပတ်ပြီး စပိန်ကိုပြန်ဝင်နိုင်သည်အထိ အောင်မြင်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးပြီဖြစ်သည်။

မက်ဂျယ်လန် ကမ္ဘာကိုပတ်နေသည့်အချိန်တွင် စပိန်လူမျိုး (Corte's)သည် မက်ဆီကိုမြို့တော်သို့ ဝင်ရောက်ပြီး အက်ဇတက်ခီနိုင်ငံ (Aztec)ကို စပိန် ဘုရင်မင်းမြတ်၏ ပိုင်နက်အဖြစ် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ကော်တီးသည် ခရစ်နှစ် ၁၅၁၉ ခုတွင် မက်ဆီကိုနိုင်ငံ သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ပီဇာရို (Pizarro)အမည်ရှိ စပိန် လူမျိုးသည် ယခုခေတ် တောင်အမေရိကတိုက်တွင် တည်ရှိသော ပီရူးနိုင်ငံ၏ နယ်နိမိတ်ထဲတွင် ရှိသည့် အင်ကာ (Inca) နိုင်ငံတော်ကို ခရစ်နှစ် ၁၅၃၀ ခုတွင် ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် အချင်းချင်းပြိုကွဲနေသည့် ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေကို စပိန်များက အခွင့်ကောင်း ယူခဲ့သည်။ စပိန်လူမျိုး ပီဇာရို ဦးဆောင်သော စပိန်များ က ရက်စက်မှု လှည့်စားမှုများကိုသုံးကာ အင်ကာနိုင်ငံ တော်ကို ဖြိုခွဲခဲ့သည်။ နိုင်ငံကိုသိမ်းပိုက်ရင်း အက်ဇ တက်ခီနှင့် အင်ကာတည်းဟူသော ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေး မှု နှစ်ရပ်ကို ဖျက်ဆီးလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ အစောပိုင်း တွင် နယ်သစ်ရှာဖွေသူများသည် ရိုးသားသည့် စိတ် ဝင်စားမှုနှင့် လာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရောက်လာသော အခွင့်အရေးသမားများကမူ လူယက် ဖျက်ဆီးရန် အနည်းငယ်မျှပင် ဝန်မလေးတတ်ကြသူများ ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းဖြင့် စပိန်ပိုင် တောင်အမေရိကနိုင်ငံ များသည် လွန်စွာဒုက္ခရောက်ခဲ့ကြသည်။

ထိုဒေသများတွင် ရွှေနှင့်ငွေများ ထွက်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ပီရူးကိုပိုင်ဆိုင်သည်နှင့် ပီရူးမှရွှေနှင့် ငွေများ သည် စပိန်သို့ စဉ်ဆက်မပြတ် ဝင်နေတော့သည်။ စပိန် သည် ထိုအချိန်မှစပြီး ဥရောပ အရေးအခင်းများတွင် တွင်ကျယ်လာသော အင်အားကြီးနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ် လာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ စပိန်သို့ဝင်လာသော ရွှေနှင့်ငွေ များသည် ဥရောပနိုင်ငံများသို့ နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ရောက် ရှိသွားကြသည်။ ဤကဲ့သို့ ရွှေနှင့်ငွေများကို ပေါပေါ များများသုံးနိုင်လာသည့် ဥရောပနိုင်ငံများသည် အာရှ တိုက်မှပစ္စည်းများကို ဝယ်နိုင်သည့်အား များသည်ထက် များလာခဲ့သည်။

စပိန်သည် ကမ္ဘာ့အနောက်ဘက်ခြမ်းတွင် ရွှေ ငွေ အထွက်များသည့်နိုင်ငံများကို ပိုင်သည့်အချိန်သို့ ရောက်သည့်နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ဟင်းခတ်အမွှေး အကြိုင်များထွက်သည့် အရှေ့တောင်အာရှသို့ လာဖြစ် အောင် လာသည်ကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ပေါ် တူဂီများသည် အရင်ရောက်သူများလည်း ဖြစ်သည်။ မူလကတည်းက ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီး၏ အမိန့်ဖြင့် အရှေ့ ဘက်တွင် နယ်ချဲ့ခွင့် ရထားသူများလည်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် စပိန်များသည် အနောက်ဘက်မှ ပတ်ကာ အရှေ့ဘက်သို့ရောက်လာသည်တွင် စပိန်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့၏အကြားတွင် စာချုပ်တစ်ခု ထပ်မံချုပ်ဆိုရ ပြန်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၂၉ ခုတွင် ဆာရာဂိုဆာ စာချုပ် (Treaty of Saragossa) ကို စပိန်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့ ချုပ်ဆိုပြီးစီးကြသည်။ စာချုပ်တွင် မိုလုကပ်စ်ကျွန်း၏ အရှေ့ဘက် ၁၇ ဒီဂရီ ရှိသည့်နေရာတွင် စည်းတစ်ခု သားပြီး ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ခွဲဝေ လိုက်ပြန်သည်။ ထိုသို့ခွဲဝေရာတွင် မက်ဂျယ်လန် တွေ့ရှိ ထားသည့် ကျွန်းစုသည် ပေါ်တူဂီပိုင်နက်ထဲသို့ ရောက် သွားခဲ့လေသည်။

ထိုအချိန်တွင် စပိန်ကလည်း နောက်ထပ်သင်္ဘော အုပ်စုတစ်စုကို အရှေ့တောင်အာရှသို့ စေလွှတ်လိုက်ပြန် သည်။ ထိုသင်္ဘောအုပ်စုသည် မည်သည့်ဒေသကိုမျှ ထပ်၍မသိမ်းနိုင်တော့သော်လည်း မက်ဂျယ်လန် တွေ့ရှိ သည့်ကျွန်းစုကိုမူ ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများဟု အမည်ပေးနိုင် ခဲ့သည်။ စပိန်ဘုရင် ပဉ္စမမြောက်ချားလ်စ်၏သားတော် ဖိလစ် (Prince Philip) ကို ဂုဏ်ပြုသောအားဖြင့် (Philippines)ဟု အမည်ပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့ သို့ ဖိလစ်ပိုင်ဟု အမည်တွင်လာသော ကျွန်းစုများကို ၁၅၄၂ ခုဝန်းကျင်၌ စပိန်တို့ နေရာဦးလိုက်သည့်အခါ ပေါ်တူဂီတို့က ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ စပိန်များကလည်း ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများဟု အမည်ပေးထားခြင်းကို ရုပ်သိမ်း ခြင်းမပြုခဲ့ချေ။ စပိန်တို့ ဖိလစ်ပိုင်ကို အမှန်တကယ် အုပ်စိုးနိုင်သည်မှာ ၁၅၇၁ ခု ကျမှဖြစ်သည်။

အရှေ့ဘက်တွင် ဖိလစ်ပိုင်ကို သိမ်းယူခြင်း

စပိန်တို့ ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းကိုသိမ်းပိုက်စဉ်က သွေး တစ်စက်မှ မကျခဲ့ဟုဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ ဖိလစ် ဘုရင်က တောင်အမေရိကတိုက်ရှိ ပီရူးနိုင်ငံ၊ မက်ဆီကို နိုင်ငံတို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်စဉ်က သွေးချောင်းစီးခဲ့ သည့်အဖြစ်နှင့်ပတ်သက်၍ များစွာစိတ်အနှောင့်အယှက် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အဖြစ်မျိုးတို့ကို ရှောင်ချင် သောကြောင့် ဖိလစ်ပိုင်မှာ သွေးချောင်းစီးမှုများကို ရှောင် ရှားရန် အမိန့်ပေးခြင်းကလည်း တစ်ကြောင်းအဖြစ် ပါဝင်သည်။ နောက်အကြောင်းတစ်ခုမှာ ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်း စုသည် တစ်ကျွန်းစီကွဲနေသဖြင့် တကယ်တမ်း စပိန် များ ရင်ဆိုင်ရသည်မှာ မင်ဒါနာအို (Mindanao) ကျွန်း မှ အုပ်ချုပ်သူတစ်ယောက်သာ ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဒေသခံများသည် ထိုအချိန်ကလူဦးရေနည်းပြီး စစ် အင်အားမှာလည်း မကြီးမားသဖြင့် စပိန်များအဖို့ သိမ်း ယူရန် လွယ်ကူသည်ဟုဆိုသည်။

ထိုထက်ပို၍ စိတ်ဝင်စားဖွယ်အချက်များ ရှိနေ သေးသည်။ တစ်ချက်မှာ ဒုတိယမြောက် ဖိလစ်ဘုရင် သည် လီဂက်စပီ (Legaspi) ဆိုသူ ဗိုလ်ချုပ်နှင့် ရိုမန်

ကက်သလစ်ဘုန်းတော်ကြီးတစ်ပါးဖြစ်သူ (Andres de Urdaneta) တို့ကို ဖိလစ်ပိုင်စစ်ဆင်ရေးတွင် ပူးတွဲ တာဝန်ပေးခဲ့သည့်အချက်ဖြစ်သည်။ ထိုရိုမန်ကက်သလစ် ဘုန်းတော်ကြီးသည် ဘုန်းကြီးမဝတ်ခင်က ဖိလစ်ပိုင် ကျွန်းစုကို စတင်ပြီးနေရာဦးခဲ့သည့် သင်္ဘောအုပ်စုထဲမှ သင်္ဘောတစ်စင်းကို ဦးစီးခဲ့သည့် ကပ္ပတိန်ဖြစ်ခဲ့သည်။ စစ်သင်္ဘောကပ္ပတိန် ဖြစ်သည်ဆိုလျှင် စစ်ဗိုလ်ကြီး တစ်ယောက်လည်း ဖြစ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုရိုမန် ကက်သလစ်ဘုန်းတော်ကြီးနှင့် ပါလာသော သာသနာ ပြုများက စပိန်များအနေဖြင့် နောက်ထပ်သိမ်းယူမိသည့် နယ်များကို နိုင်ငံရေးအရ ကျွန်ပြုသည်ထက် ရိုမန် ကက်သလစ် သာသနာတွင်းသို့ သွတ်သွင်းသည့်နည်း ကို သုံးပြီး စည်းရုံးယူသင့်သည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

ရိုမန်ကက်သလစ် သာသနာပြုများ အနေဖြင့် ကံကောင်းသည့်အချက်တစ်ခုမှာ အစ္စလာမ်အယူသည် ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်း တောင်ပိုင်းတွင်သာ စတင်ရောက်ရှိ သေးသောကြောင့် မြောက်ပိုင်းနှင့် အလယ်ပိုင်းအထိ ပျံ့နှံ့မှုမရှိသေးသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ စပိန် ဘုန်းတော်ကြီးနှင့်အဖွဲ့တို့သည် ပြင်းထန်သည့်ပြိုင်ဘက် များမရှိဘဲ သာသနာပြုနိုင်ခဲ့ကြသည်။

ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများမှ ဒေသခံများမှာ ရိုးရာဓလေ့ ထုံးစံများနှင့် နတ်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို စွဲမြဲစွာယုံကြည် ခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုအချိန်တုန်းတွင် ရိုမန်ကက်သလစ် ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲသို့ ဝင်ကြသော် လည်း နတ်ကိုးကွယ်မှုကိုလည်း ဆက်လက်ကျင့်သုံးခဲ့ ကြသည်ဟုဆိုသည်။

စပိန်နိုင်ငံမှ ကုန်သည်များ အုပ်ချုပ်သူများအနေ ဖြင့် ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းစုများကို သိမ်းပိုက်ရာတွင် ရည်ရွယ် ချက်များ တိတိကျကျထားရှိခဲ့သည်။ ပထမရည်ရွယ် ချက်သည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို ဖောက်ကား ရောင်းဝယ်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ နောက်တစ်ချက်မှာ တရုတ်နိုင်ငံ ဂျပန်နိုင်ငံတို့နှင့် ဆက်သွယ်ရန် အခွင့် အလမ်း သာစေရေးဖြစ်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံ၊ ဂျပန်နိုင်ငံ များတွင် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုရန်လည်း ရည်ရွယ်

သည်ဟုဆိုသည်။ ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းသားများကို သာသနာ ပြုရန်ကိစ္စမှာ ပဓာနဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ဖိလစ်ပိုင် ကို အခြေခံစခန်းအဖြစ် သဘောထားခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် မထွက်ချေ။ မိုလုကပ်စ်ကျွန်း (Molucus) များကို လည်း ပေါ်တူဂီက အပိုင်စီးထားပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ ကြောင့် စပိန်များအနေဖြင့် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရရှိအောင် မည်သို့ဆောင်ရွက်ရမည်ကို မသိနိုင်ချေ။ ပေါ်တူဂီများကလည်း သန္နိဋ္ဌာန်ခိုင်မာစွာချပြီးလျှင် ခရစ် နှစ် ၁၅၆၈ ခုတွင် တစ်ကြိမ်၊ ခရစ်နှစ် ၁၅၇၀ ခုတွင် နောက်တစ်ကြိမ် လီဂတ်စ်ပီကို ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းမှ ထွက် သွားသည်အထိ ရည်ရွယ်ပြီး လာရောက်တိုက်ခိုက်သေး သည်။ သို့သော် မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။

ခရစ်နှစ် ၁၅၈၀ ခုတွင် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံသည် စပိန်ဘုရင်၏လက်အောက်သို့ ရောက်သွားခဲ့သည်။ ထို ဖြစ်ရပ်၏နောက်ပိုင်းတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ထွက် သည့် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းစုများတည်ရှိရာ သမုဒ္ဒ ရာပြင်သည် ဥရောပတိုက်သားများအချင်းချင်း အကြိတ် အနယ် နယ်မြေလုရာဒေသကြီးတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။

မူလဒေသခံဖြစ်သည့် တာနိတ် (Ternate) ကျွန်းမှ စူလ်တန်ကလည်း ဝင်ရောက်လာသည့် ဥရောပ တိုက်သားများကို တွန်းလှန်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်ကို အချိန် ကောင်းဟု စပိန်များက သတ်မှတ်ပြီး စစ်အင်အားသုံး ကာ စစ်ပွဲထဲသို့ ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်။ ပြင်းပြင်းထန် ထန် တိုက်ပွဲဆင်တော့မည်ဟု စိတ်ပိုင်းဖြတ်ထားသော ကြောင့် စပိန်များဘက်က စစ်သင်္ဘောစင်းရေတစ်ရာမျှ သုံးခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် သူတို့ငှားရမ်းထားသည့် တရုတ်သင်္ဘောသားများက တော်လှန်ကြသဖြင့် စပိန် သင်္ဘောသား များစွာသေဆုံးခဲ့ကြသည်။

နောက်ပိုင်းကာလများတွင် ပေါ်တူဂီများနှင့် စပိန်များအတွက် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်ထွက်သည့် ဒေသများကို အပိုင်စီး စိုးမိုးထားရန် ပို၍အခက်အခဲ တွေ့သွားခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ထွက်သည့် အရှေ့တောင်အာရှ ဒေသသားများဘက်မှ

ကူညီပြီး ပေါ်တူဂီများနှင့် စပိန်များကို တိုက်ခိုက်ပေး မည့် ဒပ်ချ်များ ရောက်ရှိလာကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုဒပ်ချ်များက ဒေသခံများကို ကူညီသည်မှာ ဟင်းခတ် အမွှေးအကြိုင်များကို သူတို့တစ်ဦးတည်းပိုင် လက်ဝါး ကြီးအုပ်ချင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်တို့၏နိုင်ငံ ဖြစ်သော နယ်သာလန်သည် စပိန်လက်အောက်ခံ ဖြစ်ခဲ့ ဖူးသည်။ ဥရောပတွင် စပိန်တို့ထံမှ လွတ်လပ်ရေးရခဲ့ ပြီးသည့်နောက် ဒပ်ချ်တို့သည် ပေါ်တူဂီရော စပိန်ကိုပါ ချေမှုန်းရုံမက ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများကို သိမ်းယူရန်အထိ စိတ်ကူးလာခဲ့ကြသည်။

စပိန်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့အနေဖြင့် ခရစ်ယာန် သာ သနာပြုရန် ဆောင်ရွက်သည့်အခါတွင် ဂိုဏ်းမတူပါက ခရစ်ယာန်အချင်းချင်း အပြန်အလှန် ထိပါးနေတတ် ကြသည်။ ထိုကိစ္စကို အကြောင်းပြုကာ ဂျပန်နိုင်ငံက စပိန်သာသနာပြုများကိုရော ပေါ်တူဂီသာသနာပြုများ ကိုပါ ၁၆၁၄ ခုနှင့် ၁၆၂၄ ခုအကြားတွင် ဂျပန်မှ နှင်ထုတ်ခဲ့သည်။ ရိုမန်ကက်သလစ်ချင်း တူသည့်တိုင် အောင် အဖွဲ့ချင်းမတူပါက သည်းမခံနိုင်ကြခြင်းသည် သည်းခံဖို့ဟောပြောသည့် ယေရှုသခင်၏ အဆုံးအမ ကိုပင် မလေးစားမလိုက်နာရာ ရောက်နေခဲ့ကြသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။

ဂျပန်က အိယေယာစူ ရှိုဂွန် (Shogun Ieyasu) သည် မူလက ဖိလစ်ပိုင်နှင့်ဆက်သွယ်ရန် စိတ်ထက် သန်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ယေဒိုမြို့ကို ကူးသန်းရောင်း ဝယ်ရေး မြို့တော်ကြီးဖြစ်စေရန် ဦးတည်သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ စပိန်များကိုလည်း လွတ်လပ်စွာ ကုန်သွယ်ခွင့်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် ဖိလစ်ပိုင်မှ စပိန်များလွတ်သည့် သံအဖွဲ့ကိုပင် လက်ခံ တွေ့ဆုံခြင်း မပြုခဲ့တော့ချေ။

ပေါ်တူဂီများက အရှေ့အာရှကုန်သွယ်ရေး နယ် ပယ်တွင်းသို့ စပိန်ဝင်မလာအောင် တားမြစ်ခဲ့သော်လည်း စပိန်တို့က အခြားဒေသမှ ကုန်သည်များ ဖိလစ်ပိုင်သို့ လာရောက်ပြီး ဖောက်ကားရောင်းဝယ်အောင် ဆွဲဆောင် နိုင်ခဲ့သည်။ ဖိလစ်ပိုင်၏မြို့တော် မနီလာသည် တရုတ်၊ ဂျပန်၊ ယိုးဒယား၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ဟင်းခတ်အမွှေး

အကြိုင်ထွက်သည့်ကျွန်းများမှ ကုန်သည်များဝင်ရောက် ဖောက်ကားသည့် မြို့တော်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့ သည်။ ၁၆ ရာစု မကုန်မီအချိန်က တရုတ်ကုန်သွယ် ရေးသည် တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့သည်။ မနီလာကို စပိန် တို့ပိုင်ဆိုင်သည့် မက်ဆီကိုက ငွေဒင်္ဂါးများနှင့် ရွှေချောင်း များ တင်ဆောင်လာသည့် စပိန်သင်္ဘောများ လာရောက် ကြပြီး တရုတ်ပိုးထည်များ၊ ကတ္တီပါစများ၊ ကြေထည် ပစ္စည်းများ၊ ကြေးနီနှင့် ကျောက်စိမ်းပစ္စည်းများကို ဝယ် ယူကြသည်။ မက်ဆီကိုမှလာသည့် ရွှေငွေများကြောင့် တရုတ်ဆိပ်ကမ်းတွင် ကုန်သွယ်ရေးဖွံ့ဖြိုးသည့်မြို့များ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကုန်သွယ်သည့်နည်းကို သုံးကာ မနီလာမြို့သည်လည်း ဖွံ့ဖြိုးသည့် မြို့တစ်မြို့ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

စပိန်များသည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ထွက် ရှိရာ ကျွန်းများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်သည့်အခါတွင် ဖိလစ်ပိုင်ကို အခြေစိုက်စခန်းအဖြစ် ထားနိုင်ဖို့ ကြိုးစား သည်ဆိုသည့်အချက်သည် ထင်ရှားလှသည်။ ထို့ကြောင့် ဒပ်ချ်များက ဖိလစ်ပိုင်ကို စပိန်များ၏လက်မှ တိုက် ခိုက်သိမ်းယူနိုင်ရန် ကြံစည်ကြိုးစားနေခဲ့သည်။

ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်နှင့် ဒပ်ချ်တို့၏အကြောင်းများကို ခဏထားပြီး ယခုလေ့လာဆဲဖြစ်သော ၁၆ ရာစု အရှေ့ တောင်အာရှက မလတ္တာရေလက်ကြားကို စိတ်ကူးဖြင့် လှမ်းကြည့်လိုက်ပါက ဥရောပ သင်္ဘောများသည် ရေ ကြောင်းလမ်းရှိသမျှကို ဝင်လိုက်ကြ ထွက်လိုက်ကြ၊ ကျွန်းကြီးကျွန်းငယ်ဟူသမျှတွေပေါ်သို့ တက်လိုက်ကြ၊ နိုင်ထက်စီးနင်းလုပ်နိုင်ပါက လုပ်လိုက်ကြ၊ မလုပ်နိုင် သေးပါက အသာတကြည်ပေါင်းပြီး ရောင်းသမျှကို ဝယ်လိုက်ကြဖြင့် အလွန်အမင်း အလုပ်ရှုပ်နေသည်ကို မြင်ရမည်ဖြစ်သည်။ အမှန်အားဖြင့် ဥရောပတိုက်သား တို့သည် သူတို့ဒေသမှာကတည်းက နိုင်ငံရေး စစ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးကိစ္စများတွင် အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်ခဲ့ကြသောသူ များဖြစ်သည်။ အခုကဲ့သို့ ရေကြောင်းလမ်းသစ် ရှာဖွေ တွေ့ရှိသည့်အချိန်တွင် သူတို့နိုင်ငံများ၌ အရောင်းတွင် ကျယ်မည့် ကုန်များကို လက်ဦးမှုရလိုစေဖြင့် အရှေ့ တောင်အာရှတွင် လာရောက်ပြိုင်ဆိုင်ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဥရောပသားများ အာရှဒေသတွင် ခြေရှုပ်လာသည်နှင့်အမျှ ထိုကဲ့သို့သော အတွေ့အကြုံ သစ်ကို မည်သည့်နည်းဖြင့် လက်ခံရမည်ကို မသိသေး သည့် အာရှတိုက်သားများအဖို့ မူလကရှိခဲ့သော အေး ချမ်းမှု ပျက်ပြားသွားသည်အထိ အလုပ်များသွားခဲ့သည်။ မူလက ကုန်ရောင်းခြင်း၊ ကုန်ဝယ်ခြင်း သို့မဟုတ် ကုန် စည်ချင်းဖလှယ်ခြင်းဆိုသည်မှာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်း ဖြစ် သဖြင့် မည်သူနှင့်မဆို ဆက်ဆံ၍ရသည်။ ဥရောပသား များ ရောက်လာချိန်တွင် တစ်ဦးနှင့်ဆက်ဆံပါက နောက် တစ်ဦးနှင့် ဆက်ဆံ၍ မဖြစ်နိုင်အောင် အတားအဆီး များနှင့် ကြိုလာရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ထိုတစ်နယ် တစ်ကျေးမှ သူများက ဒေသခံများကို အညှာအတာကင်း မဲ့စွာ မောက်မောက်မာမာ ဆက်ဆံသည်ကိုလည်း ကောင်း၊ ရန်လုပ်သည်တို့ကိုလည်းကောင်း ခံစားလာ ကြရသည်။ မခံမရပ်နိုင်၍ ပြန်လည်ခုခံသည့်အချိန်တွင် လူဖြူချင်းတူသော်လည်း နိုင်ငံချင်းမတူသည့် သူများက ဝင်ရောက်ကူညီကြပြန်သည်။ ကူညီသူများသည် မိတ် ဆွေများပါတကားဟု တွေးနေသည့်အချိန်မှာပင် ကူညီ သည့်လူက တစ်ဖက်လူကဲ့သို့ပင် မိမိတို့ကိုနိုင်စားပြန် သည်ကို ကြိုရပြန်သည်။ ထိုအဖြစ်မျိုးသည် ပေါ်တူဂီ စပိန်နှင့် ဒပ်ချ်တို့၏ စားကျက်လူခြင်းကို ခံရသော အရှေ့တောင်အာရှ၏ သမိုင်းတစ်ကွေ့မှ ဖြစ်ရပ်များဖြစ် ကြသည်။

စပိန်တို့သည် ပေါ်တူဂီတို့ ဒပ်ချ်တို့နှင့် ယှဉ်ပြိုင် သည့်အခါ အနိုင်မရခဲ့သည့်တိုင် ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများကိုမူ လက်မလွှတ်ရအောင် ထိန်းထားနိုင်ခဲ့သည်။ ဖိလစ်ပိုင် ကျွန်းများကို ထိန်းသည့်နည်းမှာ ဒေသခံ ကြားခံလူများ အား အာဏာနှင့်တကွ တာဝန်များကို လွှဲပေးသည့်နည်း ကို သုံးခြင်းဖြစ်သည်။ ခါးစည်းပြီးခံရသည့် လူထုက သူတို့ကို ဖိနှိပ်သည့်သူကို ကြည့်လိုက်သည့်အခါတွင် ဒေသခံအချင်းချင်း ဖြစ်နေသည်ကို မြင်ရမည်။ ဒေသခံ ခေါင်းဆောင်များသည် စပိန်များ ပေးအပ်ထားသည့် အခွင့်အရေးကို ယူပြီးနောက် မိမိတို့တိုင်းရင်းသားများ ကို ဗရင်ဂျီသာသနာဝင်များ ဖြစ်လာအောင် အာဏာဖြင့် တိုက်တွန်းပေးကြရသည်။

ဖိလစ်ပိုင်

စပိန်ဘုရင်မင်းမြတ်က ခန့်အပ်ထားသည့် ဘုရင်ခံသည် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စစ်ရေး၊ တရားစီရင်ရေး သာသနာပြုရေးစသည့် အရေးကိစ္စတိုင်းတွင် ဘုရင်မင်း မြတ်၏ ကိုယ်စားလှယ် ဖြစ်ခဲ့သည်။ စပိန်နှင့် ဖိလစ်ပိုင်တို့သည် ထိုခေတ်က အတိုင်းအတာအရ အလှမ်း ကွာဝေးလွန်းသည့်အတွက် စပိန်ကိုလိုနီဖြစ်သည့် ဖိလစ်ပိုင်နှင့် အာရှဘုရင်များ၏ ဆက်ဆံရေးကိုလည်း ဘုရင်ခံက တာဝန်ယူရသည်။

သူသည် သံအဖွဲ့များကို လက်ခံတွေ့ဆုံရသည်။ စာချုပ်များကို ချုပ်ဆိုရသည်။ စစ်ကြေညာရသည်။ စစ်ပြေငြိမ်းကြောင်း ထုတ်ပြန်ရသည်။ ဘုရင်မင်းမြတ် ကိုယ်စားဆိုသည်ထက် ဘုရင်မင်းမြတ်ကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ရသည်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဆိုသဖြင့် သူသည် သူဆောင်ရွက်ချင်သလို ဆောင်ရွက်၍ ရမည် ဟုထင်လျှင် လုံးဝမှားမည်ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ခံဖြစ်သူကို ကွပ်ကဲရန် တာဝန်ယူရသည့် ရုံးတော်ကိုလည်း ဖွဲ့စည်း

ထားပြီး မြင့်မားသည့်အာဏာကို ပေးအပ်ထားသည်။ အကယ်၍ ဘုရင်ခံဟောင်းသည် တာဝန်ပြီးဆုံး၍ နောက်တစ်ယောက်ကို လွှဲအပ်ပေးမည်ဆိုလျှင် သူ့ကို ဆက်ခံသည့် ဘုရင်ခံကိုယ်တိုင် သဘာပတိမူသည့်အဖွဲ့က စစ်ဆေးသည်ကို ခံရသည်။ ထို့အပြင် စပိန်ဘုရင် ကိုယ်တိုင်ကလည်း အထူးစုံစမ်းစစ်ဆေးသူတစ်ယောက် ကိုခန့်ထားပြီး စစ်ဆေးနိုင်သေးသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုကဲ့သို့ စုံစမ်းစစ်ဆေးသည့် ကွပ်ကဲသည့် နည်းမျိုးစုံထဲတွင် အကြီးမားဆုံးသောကွပ်ကဲမှုမှာ ဗရင်ဂျီ သာသနာ့ဝန်ထမ်းများ၏ ကွပ်ကဲခြင်းဖြစ်သည်။ ဗရင်ဂျီဘုန်းတော်ကြီးများသည် တိုင်းရင်းဘာသာစကား များကိုလည်း တတ်မြောက်ပြီး တိုင်းရင်းသားများနှင့် အကျွမ်းတဝင် နေထိုင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အုပ်ချုပ် သည့်သူများကို သူတို့မနှစ်သက်ပါက ဘုရင်မင်းမြတ် ထံ တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ သာသနာ့ဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းများ မှ တစ်ဆင့်ဖြစ်စေ တိုင်ကြားနိုင်ကြသည်။

ဤနည်းဖြင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ၏ အစောပိုင်း စပိန် ကိုလိုနီဘဝကတည်းကပင် ဗရင်ဂျီခင်ကြီးများ၏ ဩဇာ သည် လူဝတ်ကြောင်များ၏ နိုင်ငံရေး အုပ်ချုပ်ရေး လုပ်ငန်းများအပေါ်တွင် သိသိသာသာ လွှမ်းမိုးခဲ့သည်။ ယခုအချိန်အထိ ဗရင်ဂျီသာသနာ၏ လွှမ်းမိုးမှုသည် အလွန်ကြီးမားသည့်အကြောင်းကို ဖိလစ်ပိုင်၏ ခေတ် ပြိုင် နိုင်ငံရေးဖြစ်ရပ်များက သက်သေပြနေသည်။

ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းစုများသည် စပိန်လက်အောက် တွင် နှစ်ပေါင်းသုံးရာခန့် နေခဲ့ရသည်။ ထိုကျွန်းစုများ ကို အခြေပြုကာ အာရှနိုင်ငံများဆီသို့ စပိန်သာသနာ ပြုများ ကုန်သည်များ စွန့်စားသူများက တက်လှမ်းဖို့ ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ သည် စပိန်ကိုလိုနီအဖြစ်မှ ခရစ်နှစ် ၁၈၉၈ ခုတွင် အမေရိကန် ကိုလိုနီအဖြစ်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ စပိန်နှင့်အမေရိကန်တို့ စစ်ဖြစ်သည့်အခါ တွင် စပိန်တို့က စစ်ရှုံးခဲ့သဖြင့် အမေရိကန်တို့၏လက် သို့ သူတို့ပိုင် ဖိလစ်ပိုင်ကို လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ခြင်းဖြစ် သည်။

စပိန်တို့သည် ဖိလစ်ပိုင်ကို အခြေစိုက်စခန်း အဖြစ်သုံးပြီး ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များ ထွက်ရာကျွန်း များကို ဖွဲ့ယူရန်နှင့် ဖြစ်နိုင်ပါက သိမ်းယူရန် ကြိုးစား ခဲ့သော်လည်း အောင်မြင်ခြင်း မရခဲ့ပေ။ ထိုသို့သော နယ်လုသူများကြောင့် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ် ဒေသသည် ပိုမိုရှုပ်ထွေးသည့် နိုင်ငံရေးဖြစ်ရပ်များနှင့် ကြုံတွေ့လာဦးမည့်အကြောင်းကို ဆက်လက်လေ့လာ ပါက ပိုမိုရှင်းလင်းသွားမည်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R. (Editor-In- Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Hall, D.G.E. 1964. **A History of South-East Asia**. London: Macmillan & Co. Ltd.
3. Nehru, Jawaharlal. 1964. **Glimpses of World History**. Bombay: India. Asia Publishing House.

တောင်အမေရိကသားတို့အပေါ်တွင် စပိန်တို့၏ရက်စက်မှု

စပိန်အကြောင်းသည် အရှေ့တောင်အာရှသို့ ပေါ်တူဂီ တို့ကစပြီး နောက်ပိုင်းရောက်လာသည့် အခြားဥရောပ တိုက်သားများ၏အကြောင်းနှင့် နှိုင်းစာပါက သိပ်ပြော ရန် အကြောင်းအချက်များစွာမရှိဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း တောင်အမေရိကတိုက်နှင့် ပတ်သက်သည့် စပိန်တို့၏ အကြောင်းမှာ ပြောစရာများလှသည်။ စာရေးသူသည် အရှေ့တောင်အာရှဘက်ကို ပို၍အာရုံစိုက်မိသောကြောင့် တောင်အမေရိကတိုက်နှင့် ပတ်သက်လျှင် အနည်းငယ် ပြောခဲ့လျှင် လုံလောက်ပြီဟု ယူဆမိခဲ့သည်။

ထိုအချိန်တွင် စာဖတ်နာသည့် တူကလေး တစ် ယောက်က တောင်အမေရိကတိုက်တွင် စပိန်များ မည် ကဲ့သို့သော နည်းများကိုသုံးကာ နယ်ချဲ့ခဲ့သည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို ထည့်ပြီးပြောမှသာ နယ်ချဲ့တို့၏ သရုပ် သကန်ပိုပြီးပေါ်လွင်မည်ဟု သတိပေးသောကြောင့် စာ ရေးသူလည်း ပြန်လည်စဉ်းစားကြည့်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ စဉ်းစားပြီးသည့်နောက်မှ ဟုတ်ပေသားပဲဟု သဘောရလာ သည်။ ထို့ကြောင့် စပိန်များ တောင်အမေရိကတိုက်ကို မည်သည့်နည်းဖြင့် သိမ်းယူသည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို တင်ပြလိုက်ရသည်။

ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးသည် ခရစ်တော်၏ လှူပြည် ရှိ ကိုယ်စားလှယ်တော်ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အခွင့်အာဏာ ကိုသုံးကာ ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင် မဖြစ်သေးသည့် ကမ္ဘာ့ နယ်ပယ်တစ်ဝက်ကို စပိန်အား ဝေစုအဖြစ်ပေးပြီး ကျန် တစ်ဝက်ကို ပေါ်တူဂီတို့အား ပေးခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြပြီးဖြစ်သည်။ ပုပ်ရဟန်းမင်း၏ ခွင့်ပြုချက်ကို နိုင်ငံအချင်းချင်း သက်သေခံ စာချုပ်ချုပ်ကြသည့်အခါ (Treaty of Trodesilhas) အချို့က (Treaty of Tordesillas) ဟု ခေါ်ကြသည့် စာချုပ်ဖြစ်ပေါ်လာ သည် ဆိုသည့်အချက်ကိုလည်း တင်ပြပြီးဖြစ်သည်။

ထိုစာချုပ်အရ စပိန်က နောက်တွေ့သည့် တောင်

အမေရိကတိုက်၏ အရှေ့ဘက် အစွန်ဆုံးဒေသကလွဲ၍ ကျန်ဒေသအားလုံးကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ရသွားခဲ့သည်။ တောင် အမေရိကတိုက်၏ အရှေ့ဘက်အစွန်ဆုံးဒေသမှာ နောင် သောအခါ ပေါ်တူဂီပိုင် ဘရာဇီးလ် (Brazil) နိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ထိုအမေရိကတိုက်ကို ကမ္ဘာသစ်ဟု ဥရောပသား များက ခေါ်ကြသည်။ တောင်အမေရိကတိုက်တွင် စပိန် တို့ အလံစိုက်ပြီး အခြေချသည့်အချိန်မှာ ပေါ်တူဂီတို့ သည် အာဖရိက၊ တောင်အာရှ၊ အရှေ့တောင်အာရှမှာ ရှိသည့်နိုင်ငံတချို့ကို ဖွဲ့ယူ၍လည်းကောင်း တိုက်ခိုက်၍ လည်းကောင်း နယ်ချဲ့ခဲ့သည်မှာ အတန်ပင်ကြာခဲ့ပြီဖြစ် သည်။ တောင်အမေရိကဆိုသည်မှာ ယခုအခါ အမေရိ ကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် မက်ဆီကိုတို့ နယ်ချင်းစပ်နေ သည့် နယ်စပ်မျဉ်းမှစကာ တောင်အမေရိကတိုက် တောင်ဘက်စွန်းအလွန် ပင်လယ်ပြင်ထဲမှ Terra del Fuego အမည်ရှိ အတ္တလန္တိတ်ရေပြင်ကို မျက်နှာမူနေ သော ကျွန်းအထိကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။

စပိန်များ တောင်အမေရိကမြေပေါ်တွင် အလံ စိုက်ပြီး သိမ်းပိုက်လိုက်သည့်အခါတွင် ဦးတည်ချက် သုံးချက်ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်လိုဆိုပါက three Gs: gold, God and glory. ဖြစ်သည်။ မြန်မာ ဘာသာသို့ပြန်ဆိုပါက စပိန်များသည် ဂျီသုံးလုံးနှင့် စသော ဦးတည်ချက်များ နောက်သို့လိုက်ခဲ့ကြသည်။ ရွှေ၊ ဘုရားသခင်နှင့် ဂုဏ်ကျက်သရေ ဟုဆိုနိုင်သည်။ Hernando Cortes ၏ မက်ဆီကို အောင်မြင်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည့် သမိုင်းဆရာက ကျွန်ုပ်တို့သည် ဘုရားသခင်ကို ပူဇော်ဖို့နှင့် ချမ်းသာ ကြွယ်ဝအောင် ကြိုးစားဖို့ လာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

စပိန်များကို (Conquistadores or conquerors) အောင်နိုင်သူများဟု ခေါ်ကြသည်။ ထိုအောင်နိုင်သူများ အတွက်မှာ လိုအပ်ချက်နှစ်ချက် တွဲလျက်နေသည်။ ထို အချက် နှစ်ချက်စလုံးအတွက် ဒေသခံတိုင်းရင်းသား အရေအတွက် များစွာလိုအပ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့

သိမ်းပိုက်မိသော ဒေသများမှ လူအများအပြားကို ရိုမန် ကက်သလစ် ဗရင်ဂျီဘာသာထဲသို့ ခပ်သုတ်သုတ် သွတ် သွင်းပြီးသည့်အချိန်တွင် စပိန်များ၏ အကျိုးအတွက် စိုက်ခင်းများ ရွှေတွင်း၊ ငွေတွင်းများမှာ အတင်းအကြပ် အလုပ်လုပ်ခိုင်းခဲ့ကြသည်။

တောင်အမေရိကတိုက်ကို စပိန်များ သိမ်းပိုက် လိုက်သည့်အချိန်က ဒေသခံတိုင်းရင်းသား အရေအတွက် သည် ၅၅ သန်းမှ သန်း ၁၀၀ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိခဲ့သည် ဟုဆိုသည်။ ထိုမျှလောက် ဦးရေများသည့် သူများသည် ယဉ်ကျေးမှုကြီး လေးခုကို ကိုယ်စားပြုထားသည့် လူမျိုး လေးမျိုးအဖြစ်နေခဲ့သည်။ ထိုယဉ်ကျေးမှုများအကြောင်း ကို ကြားဖူးနားဝရှိကြသည့် သူများသည် ၁။ အက်ဇ် တက်စ် (Aztecs)၊ ၂။ မာယာ (Mayas)၊ ၃။ ချိဘ် ချာ (Chibchas) နှင့် ၄။ အင်ကာ (Incas) တို့ဖြစ် ကြသည်။

ထိုလူမျိုးကြီးများသည် လူမှုရေး နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးတို့တွင် အဆင့်မြင့်မြင့်ဖြင့် တိုးတက်သည့် အသွင်ကိုဆောင်ခဲ့သော လူမျိုးကြီးများဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့ သို့ လေးစုထဲမှ တစ်စုဖြစ်သော မာယာတို့သည် စပိန် များရောက်လာချိန်တွင် အချင်းချင်း မညီမညွတ်ဖြစ်ကာ ပြိုကွဲစပြုနေခဲ့ပြီဟု ပြော၍ရသည်။

ထိုလူမျိုးများသည် လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးနှင့် ပတ်သက်သော နည်းပညာများကို အတော်အဆင့်မြင့် မြင့် တတ်ကျွမ်းခဲ့သူများဟု ဆိုနိုင်သည်။ စိုက်ပျိုးမြေ ကွက်များအတွင်းသို့ ရေသွင်းသည့်နည်း၊ လှေကားထစ် စိုက်ပျိုးနည်း၊ စိုက်ခင်းများကို မြေဩဇာပေးသည့်နည်း၊ မြေကွက်နှင့် သီးပင်စားပင်များကို အလှည့်ဖြင့် စိုက်ပျိုး သည့်နည်း၊ သီးထပ် သီးညှပ် စိုက်ပျိုးသည့်နည်းစသည် တို့ကို ကောင်းစွာတတ်ကျွမ်းခဲ့သောသူများ ဖြစ်ကြသည် ဟု ဆိုသည်။

ထိုတောင်အမေရိကတိုက်သားများ စိုက်ပျိုးခဲ့သော စားပင်သီးပင်များမှာ ပြောင်း (maize or corn) ပဲ အမျိုးမျိုး၊ ငရုတ်သီး၊ ခရမ်းချဉ်သီး၊ သခွားသီးနှင့် သခွားနွယ်ဝင် အသီးအမျိုးမျိုး၊ ပိန်းဥ၊ မျောက်ဥ၊ ကန်စွန်းဥ၊ အာလူး၊ မြေပဲ၊ နာနတ်သီး၊ သဘောသီး၊ ထောပတ်သီး၊ ကာကာအို(ချောကလက်)၊ အမေရိကန် ဝါဂွမ်း၊ ဆေးရွက်ကြီးစသည့် စားပင်သီးပင်များ ဖြစ်

ကြသည်။ တောင်အမေရိကတိုက်သည် စားပင်သီးပင် အမျိုးအရေအတွက်အများအပြား၏ ဇာတိမြေဖြစ်သည်။

အင်ကာများသည် ခွေးများကိုလည်း အများ အပြား မွေးမြူထားခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့နောက် ပူးကလေးများကိုလည်း အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်အဖြစ်ရော၊ စားဖို့ပါ မွေးမြူထားတတ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ဘို့မပါ သော ကုလားအုတ်နှင့် ဆင်ဆင်တူသည့် (llamas) ဆိုသော တိရစ္ဆာန်များကိုလည်း ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးများကို သယ်ဆောင်ရန် မွေးမြူထားခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ထို သတ္တဝါနှင့် တူပြန်သော alpacas ဆိုသည့် သတ္တဝါ များကိုလည်း သားမွေးများရနိုင်ရန် မွေးမြူခဲ့ကြသည်။ ထူးခြားသည်မှာ တိရစ္ဆာန်များကို လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး မှာမသုံးဘဲ လူများကိုယ်တိုင် လက်ဖြင့်စိုက်ပျိုးခဲ့ကြ သည်။ မြေဆွရန် သစ်သားချောင်းများကိုသာ သုံးစွဲခဲ့ ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

စပိန်များသည် သူတို့သိမ်းပိုက်ပြီးသည့် နယ်မြေ များတွင် စိုက်ပျိုးရန်အတွက် ဥရောပမှ ဝက်များ၊ သိုးများ၊ ဆိတ်များ၊ မြည်းများ၊ အသားစားနွားနှင့် နို့စား နွားများ၊ မြင်းများကို တင်သွင်းခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ သူတို့သည် တိရစ္ဆာန်များကို တပ်ဆင်ပြီး ဆွဲခိုင်းလို ရသည့် ထွန်များ၊ ဥရောပမှာရနိုင်သည့် သစ်စေ့သစ်ဆန် များ မျိုးစေ့များ၊ သစ်သီးပင်ပေါက်များနှင့် ဟင်းသီး ဟင်းရွက်မျိုးစေ့များကို သယ်ဆောင်သွားကြသည်။

စပိန်များသည် ပထမဆုံး Hispaniola ဟု အမည်ပေးထားသည့်ကျွန်းတွင် စခန်းချကြသည်။ ထို ကျွန်းကို ယခုခေတ်တွင် နှစ်ပိုင်းပိုင်းထားပြီး တစ်ပိုင်း သည် စပိန်စကားပြောသူများ နေထိုင်သည့် ဒိုမီနီကန် သမ္မတနိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ နောက်တစ်ပိုင်းမှာ ပြင်သစ် စကားပြောသူများ နေထိုင်ကြသည့် ဟေတီ ဖြစ်သည်။ ထိုဟစ်စပန်နီအိုလာကျွန်းကို စပိန်များက စမ်းသပ်ရာ နယ်မြေအဖြစ် သုံးကြည့်ခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့သယ်လာ ခဲ့သည့်အပင်များ ဖြစ်ထွန်းမှု ရှိ မရှိ။ သတ္တဝါများ အသက်ရှင်ပြီး မျိုးပွားနိုင်မှု ရှိ မရှိ။ ယဉ်ကျေးမှုလေ့ များ တည်ဆောက်လို ရ မရစသည့်အချက်များကို စမ်း သပ်ခဲ့ကြသည်။

ထိုကျွန်းပေါ်တွင် စပိန်များတူးခဲ့သည့် ရွှေတွင်း သည် အချိန်တိုတိုအတွင်း အထွက်ဆုတ်သွားခဲ့သည်။ ထို့နောက် ထိုရွှေတွင်းတွင် တွင်းတူးသမားများအဖြစ်

စပိန်များ ခိုင်းစေခဲ့ကြသည့် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများသည် အစုလိုက်အပြုံလိုက် သေဆုံးခဲ့ကြသည်။ သူတို့သည် ဥရောပသားများနှင့် ပါလာသော ရောဂါပိုးများ၏ ဒဏ်ကို ခံနိုင်ရည်မရှိသေးခြင်းသည်လည်း အသက်တိုရခြင်း အကြောင်းရင်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ စပိန်များက ရက်စက်စွာစေခိုင်းသည်ကို ခံရသဖြင့် အားအင်ကုန်ခန်းခြင်းသည်လည်း သေဆုံးခြင်း၏ အကြောင်းရင်းတစ်ခု ဖြစ်သည်။ အစားအစာကို ဝလင်အောင် မစားရခြင်းသည်လည်း အကြောင်းရင်းတစ်ချက်အဖြစ် ထည့်တွက်နိုင်သည်။

စပိန်များသည် နောက်ပိုင်းတွင် တောင်အမေရိက တိုက်မကြီးပေါ်သို့ တက်ရောက်ပြီး နယ်မြေများကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ မက်ဆီကိုမှာရှိသည့် အက်ဇတက်စ် (Aztecs) နိုင်ငံတော်နှင့် ပီရူးမှာရှိသော အင်ကာ (Inca) နိုင်ငံတော်တို့သည် အလွန်ပင်ကြွယ်ဝချမ်းသာသည်ဆိုသည့်အချက်ကို စပိန်များသိသွားကြသည့်အခါ မူလက စခန်းချခဲ့သော ဟစ်စပန်နီအိုလာ အပါအဝင် ကာရစ်ဘီယန်ပင်လယ်ထဲမှ ကျွန်းများသည် ဒုတိယတန်းစား စခန်းများဖြစ်သွားကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ထိုကျွန်းများသည် ဗြိတိသျှ၊ ပြင်သစ်၊ ဒပ်ချ်နှင့် အမေရိကန်တို့လက်ထဲသို့ ကျရောက်သွားကြသည်။

မက်ဆီကိုကို ဦးဆောင်ပြီး သိမ်းပိုက်ခဲ့သူသည် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း (Hernando Cortes) ဖြစ်သည်။ စပိန်များသည် မြင်းစီးရင်း လက်ဝါးကပ်တိုင်ကို ဆောင်ကာ လက်တစ်ဖက်မှ ဓားဖြင့်ခုတ်ပြီး နောက်တစ်ဖက်မှ သေနတ်နှင့်ပစ်ရင်း ဘာသာဘာဝ ရိုးသားစွာ လုပ်ကိုင်စားသောက် နေထိုင်ကြသူများကို ရက်ရက်စက်စက် တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့အတွက် ပို၍ အစွမ်းထက်သော လက်နက်မှာ ထိုတိုင်းရင်းသားများ လက်ခံယုံကြည်သည့် ရိုးရာပုံပြင်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုပုံပြင်မှာ အသားဖြူပြီး မုတ်ဆိတ်ပါသော နတ်ဘုရား ပြန်လည်ကြွရောက်လာမည်ဆိုသော ပုံပြင်ဟုဆိုသည်။

ကော်တီးစ်၏ စုတ်ပြတ်နေသော တပ်သား ၄၀၀ သည် ထိုအချိန်က ခမ်းနားလှသည့် အက်ဇတက်စ်တို့၏ (Tenochtitlan) မြို့တော် ယခု မက်ဆီကိုစီးတီးဟုခေါ်သည့် မြို့တော်ဆီသို့ နယ်ချဲ့တို့တက်ကျမ်းသည့် စစ်ဆင်နည်းအရ စနစ်တကျ ချီတက်သွားသောအချိန်တွင် အက်ဇတက်ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် မည်ကဲ့သို့

နားလည်ရမည်မှန်း မသိ၊ မည်သည့်နည်းဖြင့် ထိုသူတို့ကို တွေ့ဆုံရမည်မှန်းမသိ ဖြစ်သွားကြရှာသည်ဟုဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ သူတို့ကို ထိုကဲ့သို့အကြောင်းမဲ့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကြမည့်သူများ ရှိနိုင်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို နားလည်းမလည်၊ မျှော်လည်းမမျှော်လင့်ထားခဲ့ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ နားမလည်နိုင်ဘဲ မျှော်ကြည့်နေကြသူများသည် စပိန်များက သူတို့ပိုင်မြို့တော်ကို ဖျက်ဆီးပြီး လူများကိုသတ်ဖြတ်ကြပြီဆိုသည့်အချိန်တွင် သည်းခံမနေနိုင်တော့ဘဲ ပြန်လည်ခုခံကြသည်။ သို့သော် လက်နက်ကောင်းများကို သုံးနိုင်သည့် စပိန်များကို အံ့မတုနိုင်ကြပေ။ ထိုအချိန်တွင် တစ်ဖက်ကလည်း သူတို့၏ ရိုးရာပုံပြင်ပါ ဖြစ်ရပ်များလားဆိုသည့် တွေဝေမှုကလည်း ဝင်လာခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် နောက်ဆုံးတွင် ကော်တီးစ်၏ ခြေထောက်အောက်မှ မြေပြင်ကိုပျံ့ပြီးနန်းကာ အက်ဇတက်စ် ခေါင်းဆောင်များက အညံ့ခံခဲ့ကြရသည်။

စပိန်နယ်ချဲ့ ကော်တီးစ်သည် ဒေသခံများကို အနည်းငယ်မျှပင် မညာတာခဲ့ချေ။ ရက်စက်စွာ ပြတ်သားပြီး၊ ပြတ်သားစွာ ရက်စက်ပြလိုက်သည်။ သူတို့ကို ခုခံသူများအား ဖမ်းဆီးပြီး ရက်စက်စွာ ညှဉ်းပန်းသည်။ ပြီးမှသတ်ဖြတ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက်မှ မက်ဆီကို ရှေးဟောင်းမြို့တော်ကြီးကို ဘုရားသခင်၏ နာမတော်နှင့် စပိန်ဘုရင်မင်းမြတ်၏ နာမတော်ကို တိုင်တည်ပြီး သိမ်းယူခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုအချိန်တွင် အင်ကာယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားနေသည့် ပီရူး (Peru) နှင့် ဘိုလီဗီးယား (Bolivia) မှ စပိန်နယ်ချဲ့တစ်ဦးဖြစ်သူ (Francisco Pizarro) ကလည်း ကော်တီးစ်က အက်ဇတက်စ်မြို့တော်ကို သိမ်းယူခဲ့သည့်နည်းအတိုင်း ရက်ရက်စက်စက် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားသည့် ဒေသနှစ်ခုကို သိမ်းပိုက်ခဲ့စဉ်က သွေးချောင်းစီးခဲ့ကြောင်းကို စပိန်များကိုယ်တိုင် ဝန်ခံခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ရက်စက်စွာ နှိမ်နင်းသတ်ဖြတ်ပြီး နယ်သိမ်းတိုက်ပွဲများ ထပ်မနား ဆင်နွှဲခဲ့သောကြောင့် ဆယ်စုနှစ်များစွာမကြာခင် အချိန်တွင် လက်တင်အမေရိကတိုက် တစ်ခုလုံးသည် အိုင်ဘားရီးယန်းကျွန်းဆွယ်က ဥရောပသားများ လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွားခဲ့သည်။ တောင်အမေရိကတိုက်သည် လက်တင်အမေရိကတိုက်ဟု တွင်လာရ

ခြင်းမှာ စပိန်နှင့်ပေါ်တူဂီ ဘာသာစကားများသည် ရောမ ဧကရာဇ်နိုင်ငံသားများ ပြောဆိုရေးသားခဲ့သည့် လက် တင်ဘာသာစကားမှ ဆင်းသက်လာသော စကားများ ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ လက်တင်အနွယ် ဘာသာစကား ပြောသည့်သူများ လက်ထဲသို့ ကျရောက်သွားသောကြောင့် လက်တင်အမေရိကတိုက်ဟု တွင်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ ရောမတည်ရာဒေသကို ရောမ မတိုင်မီကတည်းက လက်တီယမ်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ကြသည်။

လက်တင်အမေရိကဟု တွင်လာသည့် ရှေး ဟောင်းယဉ်ကျေးမှုများ ထွန်းကားရာဒေသအကြောင်း ကို အနည်းငယ်တင်ပြရန် လိုသည်ဟု ယူဆပါသည်။ ၁၄၉၂ ခု ကိုလန်ဘတ်စ်နှင့် သူ၏လူများ အနောက် အိန္ဒိယကျွန်းစုကို ရောက်ခဲ့သည်။ သူတို့သည် နယ်မြေ သစ် ရှာသူများ (Explorers) များဖြစ်သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် အခွင့်အရေးရှာသည့်သူများ (Exploiters) များ အမေရိကတိုက်ပေါ်သို့ ရောက် လာကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဥရောပတိုက်မှ လူဖြူများ ရောက်လာသည့် အချိန်သို့ရောက်မှ တောင်အမေရိက တိုက်သားများသည် ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ထိတွေ့ခွင့်ရခြင်း မဟုတ်ပေ။ အစောပိုင်းကတည်းက ယဉ်ကျေးမှုအဆင့် မြင့်မားပြီးသား ဖြစ်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို သိသွားကြ ပြီးသည့်နောက်ပိုင်းတွင် ပညာရှင်များသည် ဆွေးနွေးကြ ငြင်းခုံကြ ဆက်လက်လေ့လာကြနှင့် အဖြေရှာခဲ့ကြ သည်။ အမေရိကတိုက်တွင် ယဉ်ကျေးမှုသည် သီးခြား ရပ်တည်ကာ တိုးတက်ခဲ့ခြင်းဟုတ် မဟုတ်၊ အမေရိက တိုက်နှင့် အာရှတို့သည် အလာစကာ (Alaska) နှင့် ဆိုက်ဘေးရီးယား (Siberia) ဆက်တိုက်လို ဖြစ်နေ သည့်လမ်းကြောင်းမှ ဝင်ကြ ထွက်ကြလေသလော။ ထိုနေရာမှာလည်း ခေတ်သစ်ကမ္ဘာဟု ခေါ်နိုင်သည် အထိ အခြေချသူများ ရောက်လာကာ လူနေအိမ်ခြေ များလာသည်အထိ ရေခဲပြင်မှာနေပြီး သားကောင်များ နောက်သို့ လိုက်နေတတ်ကြသူများ ကူးလိုက်သန်းလိုက် နေတတ်ကြသည်မဟုတ်လောဟု စောကြောတွေးတော စရာ ငြင်းခုံစရာများခဲ့သည်။ ကိုလန်ဘတ်စ် မရောက် မီကတည်းက ဥရောပသားများသည် အမေရိကကို ရောက်ခဲ့ဖူးကြသည်ဟု ယုံကြည်သည့်သူများလည်း များ သည်။

အချို့သောပညာရှင်များသည် တောင်အမေရိက

ဘက်သို့ အီဂျစ်ကလူများ ရေကြောင်းမှတစ်ဆင့် ရောက် ခဲ့ရမည်ဟု တွေးမိကြသည်။ မှန်းဆခဲ့ကြသည်ဟု ပြောမှ ပို၍ဆီလျော်မည်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ မက်ဆီကို မှာရော ပီရူးမှာပါရှိနေခဲ့သည့် ယဉ်ကျေးမှုလက်ရာအချို့ ဥပမာ နေနတ်ဘုရားကို ပူဇော်သည့်အဆောက်အအုံ မျိုးသည် ပီရုမစ်နှင့် အလွန်တူနေသောကြောင့် ဖြစ် သည်။ ထိုသို့သော ပစ္စည်းသက်သေမျိုးကို အထောက် အထားပြုပြီးနောက် တောင်အမေရိကရှိ ရှေးဟောင်း နိုင်ငံများသည် အီဂျစ်ယဉ်ကျေးမှုကို လက်ခံရရှိခဲ့မည် ဟု ယူဆခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၉၆၉ ခုနှင့် ၁၉၇၀ ခုတွင် Thor Heyerdahl ဆိုသူ နော်ဝေနိုင်ငံသား အော်စလို တက္ကသိုလ်က ပီအိပ်ချ်ဒီဘွဲ့ရထားသည့် ပညာရှင် တစ် ယောက်သည် လေ့လာရေးခရီးနှစ်ခု ထွက်ခဲ့သည်။ အာဖရိကကမ်းခြေမှ စတင်ကာ အီဂျစ်နေနတ်သား ရာ (Ra) ကို ဂုဏ်ပြုပြီး အမည်ပေးထားသည့် ကျူရီး လေ့ကြီးတစ်စင်းပေါ်တွင် အပေါင်းအဖော် ပညာတတ် သူ မတတ်သူတစ်သင်းနှင့် ရှေးမူရှေးဟန်အတိုင်း ခရီး ထွက်ခဲ့သည်။ ပထမ ရာမှာ ခရီးလမ်းဆုံးကို ရောက်လှ ရောက်ခင်အချိန်မှာပင် ရေထဲနစ်သွားလေသည်။ ထို့ နောက် ၁၉၇၀ ခုတွင် ဒုတိယ ရာ ကိုတည်ဆောက်ပြီး အာဖရိကတိုက်မှပင် စတင်ကာ အမေရိကတိုက်သို့ ရွက်လွှင့်၍ ထွက်ခဲ့ကြသည်။ ဒုတိယ ကျူရီးသင်္ဘော ရာသည် ဘာဘားဒိုးကျွန်း (Barbados) သို့ ဆိုက် ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုနည်းဖြင့် တောင်အမေရိကတိုက်နှင့် အာဖရိကတိုက်တို့သည် အဆက်အသွယ် ရှိနိုင်ကြောင်း သက်သေပြခဲ့နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် လွန်စွာဝေးကွာ သည်ဟု ထင်ရသည့်ဒေသများသည် အဆက်အသွယ် ရှိခဲ့ဖူးသည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် တိုက်နှစ်တိုက်မှ ယဉ် ကျေးမှုများသည် ကိုလန်ဘတ်စ်တို့ နယ်သစ်ရှာဖွေသူ များ အမေရိကကို မရောက်ခင် ပဝေသဏီကတည်းက ဆက်စပ်ပတ်သက်မှုရှိသည်ဟု သိလာရသည်။

အိန္ဒိယဝန်ကြီးချုပ် ရှရီနေရှူး ရေးသားသော Glimpses of World History စာအုပ်ထဲတွင်လည်း မာယာအက်ဇတက်ခ်နှင့် အင်ကာယဉ်ကျေးမှုများ အဆင့် မြင့်သည့်အကြောင်းကို စိတ်ဝင်စားဖွယ် ဖော်ပြထား သည်။ ထိုအကြောင်းများကို ပြန်လည်ပြောပြပါက စာဖတ်သူများသည် စပိန်နယ်ချဲ့များအကြောင်းကို မျက် ခြည်ပြတ်သွားမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စပိန်များ

မည်ကဲ့သို့ သွေးစုပ်သည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို ဆက်လက် ပြောမည်ဖြစ်သည်။

ဥရောပအလယ်ခေတ်တွင် ကံကျွေးချစနစ်ကို သုံးပြီး မြေကျွန်များကို စေခိုင်းသည့်နည်းစပိန်တို့ တိုက်ရိုက်ကူးယူသည်။ ထိုနည်းဖြင့် အမေရိကတိုက်ရှိ သူတို့၏ ကိုလိုနီများတွင် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများကို စိုက်ပျိုးရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ခိုင်းစေကြသည်။ တောင်အမေရိကတွင် အလွန်ပေါများသည့် ရွှေထွက်ရာနယ်များ၌ ရွှေတွင်း ငွေတွင်းများကို ဒေသခံ လူအားကိုသုံးကာ တူးဖော်ကြသည်။ ထို့နောက် ရသမျှရွှေများငွေများကို သင်္ဘောများနှင့်တင်ပြီး စပိန်သို့ပို့ကြသည်။ စပိန်သည် ထိုနည်းဖြင့် ကြွယ်ဝသည်ထက် ကြွယ်ဝလာသည်။ လက်တင်အမေရိကနိုင်ငံများရှိ လူများမှာမူ ပင်ပန်းဆင်းရဲလွန်း၍ သေဆုံးကုန်ကြသောကြောင့် လူဦးရေနည်းပါးလာသည်။ ထိုအချိန်တွင် အာဖရိကတိုက်သားများအား ကြက်ငှက်များကို ဖမ်းယူသကဲ့သို့ ရက်စက်စွာ ဖမ်းယူပြီး ကျွန်အဖြစ် အမေရိကတိုက်တွင် စတင်ခိုင်းစေခဲ့ကြသည်။

ပေါ်တူဂီများနည်းတူ စပိန်များသည်လည်း သွေးနှောသည့်နည်းကို သူတို့ကိုလိုနီများတွင် သုံးကြသည်။ ဤကဲ့သို့သောနည်းဖြင့် တောင်အမေရိကတိုက်တွင် သွေးအမျိုးမျိုး ရောနှောခဲ့ခြင်းကြောင့် မူလဒေသခံတိုင်းရင်းသားများသည် မျိုးပျောက်လုနီးပါး ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ မျိုးပျောက်သည်မှာ လူမျိုးများသွေးနှောသည့်အကြောင်းရင်းတစ်ခုကြောင့်သာ ပျောက်သည်မဟုတ်။ မိမိသည် မည်သည့်အမျိုးမှ ဆင်းသက်လာသည်။ မည်ကဲ့သို့သော ယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာများသည် မိမိတို့ပိုင် ယဉ်ကျေးမှုဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို မသိဘဲ တောတောင်အနံ့ လျှောက်သွားကာ မဝရေစာ ရှာစားနေရသူများ၊ စာပေမတတ်ဘဲ နိမ့်ပါးလျော့ကျသူများ အဖြစ်သို့ ရောက်သွားသည်ဟု ဆိုလျှင်လည်း အမျိုးပျောက်သွားသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ မကြာသေးခင်က အင်ကာတို့နေထိုင်ခဲ့သည့် မြို့တော်ဟောင်းတစ်ခုကို တူးဖော်သည်တွင် ရုပ်မပျက်အောင် ထိန်းထားသည့် အလောင်းများကို တွေ့ရှိကာ ပညာရှင်များ လေ့လာနေ

ကြသည့်သတင်းကို ကြည့်လိုက်ရသည်။ ထိုရှေးဟောင်းတူးကွက်ကို လေ့လာနေကြသူများမှာ ဥရောပတိုက်သားများ ဖြစ်ကြသည်။ အမှန်တကယ် အမွေခံဖြစ်ထိုက်သူများမှာ စပိန်များ၏ ရက်စက်မှု၊ ဖိနှိပ်မှု၊ နယ်ချဲ့တို့၏ ဓလေ့အတိုင်း သူတို့က သခင်အဖြစ်ခံယူကာ တိုင်းရင်းသားများကို ခွဲခြားနှိမ့်ချဆက်ဆံမှု ပြုဖန်များလာသောကြောင့် ကိုယ်ပိုင်ဇာတိ ကိုယ်ပိုင်အစဉ်အလာတို့အကြောင်းကို မသိတော့ဘဲ တစ်နေ့စာ တစ်နေ့ရှာစားကြရသည့်သူများအဖြစ်သို့ ရောက်သွားရှာကြပြီဖြစ်သည်။

ကိုလိုနီများသည် လွတ်လပ်ရေးရသွားကြသည်မှာ ကာလအတန်ကြာပြီဟု ပြောမည်ဆိုလျှင် ဟုတ်သည်။ လွတ်လပ်လာသည့်နိုင်ငံတွင် အများစုက စပိန်စကားပြောပြီး စပိန်သွေးပါသည့် သူများကသာ ဦးဆောင်ခွင့် ရသည်ဟုဆိုပါက ကိုလန်ဘတ်စ် မရောက်ခင်က မြင့်မားခဲ့သည့် ယဉ်ကျေးမှုသည် အမှန်တကယ် သေဆုံးပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ပြီဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သောအဖြစ်ဆိုသည် စပိန်များ၏ ရက်စက်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော အကျိုးဆက်သာဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း၊ အတွဲ ၃၊ ၈-စင်း။ ၁၉၅၆။ ပထမအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ မြန်မာနိုင်ငံဘာသာပြန်စာပေအသင်း။

1. Fisher, James S.(Editor), 1989. **Geography and Development**: Columbus, Ohio, Merrill Publishing Co.
2. Heyerdahl, Thor. 1970. **The Ra Expedition**; Translated by Patricia Crampton. Middlesex, England. Penguin Books Ltd.
3. Nehru, Jawaharlal. 1964. **Glimpses of World History**. Bombay: India. Asia Publishing House.

ဒပ်ချ် အရင်းရှင် နယ်ချဲ့များ

လူမျိုးအမည်နှင့် နိုင်ငံအမည် လုံးဝကွဲပြားခြားနားသည် စာရေးသူတို့ ငယ်ငယ်က နို့ဆီဘူး နို့စိမ်းဘူးများပေါ်
မှာ နယ်သာလန်နိုင်ငံနှင့် ဒပ်ချ်လူမျိုးတို့ ဖြစ်ကြသည်။ တွင် ဟော်လန်ပြည်မှာ လုပ်သည်။ တချို့ဘူးများတွင်

နယ်သာလန်နိုင်ငံ

နယ်သာလန်မှာ လုပ်သည်ဟု ရေးသားထားသည်ကို အမှတ်တရရှိသည်။ စာရေးထားသမျှကို စာဖတ်ဖို့ ဝါသနာကြီးသူပီပီ လိုက်ဖတ်မိတတ်သည်။ စာရေးသူ တို့ မိခင်အပါအဝင် အမျိုးသမီးကြီးများ အလွယ်တကူ ခေါ်ကြသည်မှာ ကုလားမ ခြင်းတောင်းဆွဲနို့ဆီ ဖြစ် သည်။ နို့ဆီဘူးပေါ်တွင် ဒပ်ချ်အမျိုးသမီးကလေး၏ ပုံပါသည်။

ထိုကဲ့သို့တစ်နည်းတစ်ဖုံ စာရေးသူတို့နှင့် ရင်းနှီး ခဲ့သော နယ်သာလန်နိုင်ငံသည် ဂျာမနီနိုင်ငံ အနောက် မြောက်ပိုင်းနှင့် ဘယ်လ်ဂျီယန်နိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းတို့၏ အကြား မြောက်ပင်လယ်ကမ်းခြေပေါ်တွင် တည်ရှိ သည်။ နိုင်ငံ၏အကျယ်အဝန်းမှာ စတုရန်းမိုင် ၁၅,၇၆၅ ရှိသည့်အတွက် နိုင်ငံငယ်ကလေးဟု ဆိုနိုင်သည်။ နယ် သာလန် (Netherlands) ဟု ခေါ်ဆိုသည်မှာလည်း ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အောက် ပေ ၂၀ နိမ့်သည့်နေရာ တွင် တည်ထားသည့်နိုင်ငံ ဖြစ်သောကြောင့်ပင်။ နယ် သာလန် ဆိုသည့်အမည်သည် မြေခိုမိဒေသဟု ဆိုလို သည်။ နယ်သာလန်သည် စတုရန်းတစ်မိုင် (၄၂၇ စတုရန်း ကီလိုမီတာ) ပတ်လည်တွင် လူဦးရေ ၁၁၀၆ ယောက် နေထိုင်သည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အနောက်ဥရောပမှာ လူနေအထူထပ်ဆုံး နိုင်ငံဖြစ်သည် ဟု ဆိုနိုင်သည်။ သို့သော် မြေပေါ်တွင် နေထိုင်လုပ်ကိုင် စားသောက်ကြသည့် လူဦးရေကနည်းပြီး မြို့ကြီးပြ ကြီး တိုက်တာအမြင့်ကြီးများပေါ်တွင် နေထိုင်ကြသည့် လူဦးရေက ပိုပြီးများသည့်အတွက် လူနေထူထပ်သော် လည်း များစွာအနှောင့်အယှက် မဖြစ်လှဟုဆိုသည်။

ပင်လယ်ရေအောက် ပေ ၂၀ နိမ့်သည့်နေရာမှာ နေကြသည့် ဒပ်ချ်များသည် သူတို့နိုင်ငံ၏ ၄၀ ရာနှုန်း ရှိသည့်မြေကို ရာစုပေါင်းများစွာ ကိုယ့်အင်အားနှင့်ကိုယ် ဆည်ဖို့ခဲ့ကြသည်။ သူတို့သည် ပင်လယ်ပြင်နှင့် ကုန်း မြေစပ်ကြားတွင် တာရီးကြီးများ တည်ဆောက်ထား သည်။ မြေဧရိယာများစွာတွင် ဝင်နေသည့်ရေများကို ရေဆင်းတူးမြောင်းများ ဖောက်လုပ်ပြီး ရေများကို အချိန် ရှိသရွေ့ ထုတ်ပစ်နေကြသည်ဟု ဆိုသည်။ လျှပ်စစ် ဓာတ်အားသုံးသည့် မော်တာများကို မသုံးနိုင်ခင်အချိန် က လေရဟတ်ကြီးများကို လှည့်ပတ်နေစေပြီး မြေပြင်

က ရေများကိုထုတ်ကာ ပင်လယ်ဒီရေအကျတွင် ပင် လယ်ထဲသို့ စီးဆင်းသွားစေသည်။ ဒီရေတက်ချိန်တွင် ရေများပြန်မဝင်နိုင်စေရန် တာရီးကြီးများတွင် ဖောက် ထားသော ရေထွက်ပေါက်များကို ပြန်ပိတ်ထားလိုက် ကြသည်။

တာရီးကြီးများ (dikes) တည်ဆောက်ပြီး ပင် လယ်ရေကိုတားသည့် နည်းလမ်းကို ဒပ်ချ်များ သုံးခဲ့ သည်မှာ ခရစ်နှစ် ၁၀၀၀ ခုခန့်ကတည်းက ဖြစ်သည် ဟုဆိုသည်။ တာရီးကြီးများ တည်ဆောက်ပြီး ရေလျှံ သည်ကို တားဆီးထားသည့်ကြားက ရေလျှံကာ ရေ လွှမ်းမိုးခြင်းကို ခံရတတ်သည်။ ထိုသို့ရေလျှံသည့်အချိန် တွင် စိုက်ခင်းများ ပျက်စီးလာသည်တို့ကို မကြာခဏ ကြိုပြုပြီးသည့်နောက် လေရဟတ်ကြီးများကို အသုံးပြု လာကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရေနွေးငွေ့သုံး ရေစုတ် စက်များကို သုံးလာကြသည်။ ထိုစက်များနှင့် ရေဝင်နေ သည့် မြေထဲမှ ရေများကိုစုပ်ထုတ်ပြီး တူးမြောင်းများ မှတစ်ဆင့် ပင်လယ်တွင်းသို့ ထုတ်ပစ်နိုင်သည့်အချိန်သို့ ရောက်မှ ဒပ်ချ်လူမျိုးတို့သည် ပင်လယ်ရေပြင်ထက် များစွာနိမ့်နေသော မြေပြင်ပေါ်တွင် စိုက်ပျိုးရေးကို အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့ကြလေသည်။

ထိုကဲ့သို့သော အတတ်ပညာအား လူအင်အား ဖြင့် ရရှိလာသည့်မြေပေါ်တွင် စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်၍ ကောင်း နေသည့်ကြားက ၁၉၅၃ ခုတွင် ဒပ်ချ်တို့သည် သဘာဝ ဘေးအန္တရာယ်ကြီးများကို ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထိုနှစ်တွင် မုန်တိုင်းသည် တစ်နာရီ မိုင်တစ်ရာ (၁၆၁ ကီလိုမီတာ) ခန့် တိုက်ခတ်ပြီး ပင်လယ်ရေများတက်လာကာ စိုက်ပျိုး ရေးကို ပဓာနထားသည့် မြို့ရွာများကို ရေလွှမ်းခဲ့သည်။ လူပေါင်း ၁၈၀၀ ခန့် သေဆုံးပြီး လူပေါင်း ၁,၀၀၀,၀၀၀ လောက် အိုးမဲ့အိမ်မဲ့ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က ငွေကြေး ဖြင့် ဒေါ်လာသန်းငါးရာဖိုးခန့် ပျက်စီးခဲ့သည်။

ထိုသို့သော ဆုံးရှုံးမှုကြီးများ ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေ ရန် ဒပ်ချ်တို့သည် မြစ်ဝကျွန်းပေါ် စီမံကိန်းတစ်ခုကို ရေးဆွဲပြီး ဆောင်ရွက်ကြသည်။ ထိုစီမံကိန်းအသစ်အရ ကြီးမားသည့် တံတိုင်းလေးခုကို တည်ဆောက်ကာ ရေ ဝင်ပေါက်များကို ပိတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုလုပ်ဆောင်ချက် ကို ဒပ်ချ် အံ့ဖွယ်ရာလုပ်ဆောင်ချက်အနေဖြင့် နယ်သာ

လန်ကို လေ့လာသူများက လက်ခံကြသည်။ ရာစုပေါင်းများစွာ ဆည်ဖို့လာခဲ့သည့် မြေသစ်များပေါ်တွင် စိုက်ပျိုးရေး လုပ်ငန်းကြီးများလည်း ဖြစ်ထွန်းခဲ့သည်။ မြို့သစ်များလည်း ပေါ်ပေါက်လာသည်။ စက်မှုလုပ်ငန်းကြီးများလည်း ထွန်းကားလာခဲ့သည်။

ပထဝီဝင်အနေအထားနှင့်ပတ်သက်၍ တင်ပြရာတွင် အချက်အလက်များ တစ်ဆက်တည်းဖြစ်နေသောကြောင့် ယခုခေတ် နယ်သာလန်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအကြောင်းကို ပြောရမည်ဆိုပါက ဒပ်ချ် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများသည် ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းများ ဖြစ်ကြသော်လည်း နိုင်ငံတော်အစိုးရက များစွာလွှမ်းမိုးထားနိုင်သည်။

နယ်သာလန်နိုင်ငံ တည်နေရာကို လေ့လာပါက သယံဇာတပစ္စည်းများ ထွက်ရှိသော်လည်း နည်းပါးသည်။ တည်နေရာကိုကြည့်လျှင် ကူးသန်းသွားလာရေးမှာ အချက်အချာကျသည့်နေရာတွင် တည်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံရပ်ခြားနှင့်ဆက်သွယ်ပြီး ကုန်ရောင်းဝယ်သည့် လုပ်ငန်းများ ထွန်းကားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော နိုင်ငံမျိုးသည် နိုင်ငံခြားကုန်သွယ်ရေးပေါ်တွင် အမှီပြုရသည့် စီးပွားရေးကို တည်ဆောက်ထားလေ့ရှိသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၀၀ ပြည့်လောက်မှ စပြီး ဒပ်ချ်များသည် ပင်လယ်ခရီးကို တွင်ကျယ်စွာ သွားလာသည့် လူမျိုးဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပင်လယ်ငါးဖမ်းလုပ်ငန်းနှင့် ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းကြောင့် ဒပ်ချ်များသည် ကြွယ်ဝလာခဲ့သည်။ အခုအချိန်တွင် ကမ္ဘာ့အကြီးဆုံး ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်းသည် နယ်သာလန်တွင် တည်ရှိသည်။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားလာသည့် ထိုဆိပ်ကမ်းမှာ ရောတာဒမ် (Rotterdam) ဆိပ်ကမ်းဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းကာလမှစ၍ ဒပ်ချ်များသည် အသားစားနွား နို့စားနွားများကို မွေးမြူပြီး နို့ဆီ ထောပတ်နှင့် ဒိန်ခဲများကို အကြီးအကျယ် ထုတ်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် နိုင်ငံခြားသို့ အများအပြား တင်ပို့ခဲ့သည်။ နယ်သာလန်သည် ပန်းစိုက်ပျိုးသည့်နိုင်ငံအဖြစ် ကျော်ကြားသည်။ ကျူးလစ်ပန်း၊ နာဆစ်စပ်ပန်းများကို အများအပြား စိုက်ပျိုးပြီး နိုင်ငံခြားသို့ တင်ပို့ရောင်းချခဲ့သည်။ ပန်းအပြင် ဂျုံအမျိုးမျိုး၊ အာလူး၊ သကြားမုံလာဥ၊ ဟင်းသီးဟင်းရွက်နှင့် အသီးအနှံများ စိုက်ပျိုးသည်။

နယ်သာလန်နိုင်ငံ၏ မြို့တော်မှာ အမ်စတာဒမ်

Amsterdam ဖြစ်သည်။ ထိုမြို့သည် နယ်သာလန်တွင် အကြီးဆုံးမြို့လည်းဖြစ်သည်။ အမျိုးသားမြို့တော်ဖြစ်ကာ ထိုမြို့တွင် ဘုရင်မ ရုံးစိုက်သည်။ အစိုးရရုံးစိုက်ပြီး ကမ္ဘာ့ရုံး တည်ရှိသည့်မြို့မှာ (The Hague) သဟိတ်ဂ် ဖြစ်သည်။

နယ်သာလန်နိုင်ငံ၏ အကြောင်းကို ပြောသည့်အခါတွင် ဘယ်လ်ဂျီယန်အကြောင်းကို မပြော၍ မဖြစ်ပေ။ တစ်ချိန်တုန်းက တောင်ပိုင်းမှ ဘယ်လ်ဂျီယန်နှင့် မြောက်ပိုင်းမှ ဟော်လန်ကိုပေါင်းပြီး နယ်သာလန်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘယ်လ်ဂျီယန်သည် တောင်ပိုင်း နယ်သာလန် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဘယ်လ်ဂျီယန်သည် အနောက်ဥရောပ ယဉ်ကျေးမှုများ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဖြတ်သန်းရာ ဒေသတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ ဘယ်လ်ဂျီယန်သည် လူမျိုးအနေဖြင့်ရော ဘာသာစကားအနေဖြင့်ပါ လုံးဝ မတူသည့်အုပ်စုများ နေထိုင်ကြသည်။ ပြင်သစ်စကားပြောသည့် (Walloons) ဝေါလွန်းအုပ်စုဝင်များသည် ဘယ်လ်ဂျီယန်တောင်ပိုင်းတွင် နေထိုင်ကြသည်။ မြောက်ပိုင်းတွင် ဒပ်ချ်စကားနှင့် (dialect) ဆင်တူသည့် စကားကို ပြောသော (Flemish) များ နေကြသည်။ ဘယ်လ်ဂျီယန်၏ မြို့တော်သည် ဘရပ်ဆဲလ် (Brussels) မြို့တော်ဖြစ်သည်။

ဘယ်လ်ဂျီယန်ရှိ အထည်ရက်လုပ်သည့် လုပ်ငန်းသည် အလယ်ခေတ်ကတည်းက ထင်ရှားခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ယခုခေတ်တွင် စက်မှုလုပ်ငန်း လွန်စွာထွန်းကားသည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ဘယ်လ်ဂျီယန်သည် သံမဏိအများဆုံး ထုတ်လုပ်တင်ပို့သည့် အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများအနက်မှ တစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။

လူဇင်ဘတ်ဂ်နယ်ကလေးသည် ဘယ်လ်ဂျီယန်၏ အရှေ့တောင်ဘက်စွန်းတွင် တည်ရှိသည်။ လူဇင်ဘတ်ဂ် (Luxembourg) ဟုပင် အမည်တွင်သည့် မြို့တော်သည် ဥရောပ၌ အချမ်းသာအကြွယ်ဝဆုံး နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံငယ်ကလေးတွင် ကြီးကျယ်သည့် ဘဏ်လုပ်ငန်းကြီးများ များစွာရှိသည်။ ထိုနိုင်ငံသုံးနိုင်ငံတွင် ဆက်စပ်နေသော သမိုင်းကြောင်းရှိသောကြောင့် တစ်ဆက်တည်း တင်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ အမှန်တကယ် အထူးပြုပြီး ပြောရမည့်နိုင်ငံမှာ နယ်သာလန်နိုင်ငံ ဖြစ်သည်။

သမိုင်းကြောင်းမှတစ်ဆင့် ပြောရမည်ဆိုပါက ရောမဧကရာဇ် ဂျူးလီးယပ်ဆီဇာသည် နယ်သာလန် တည်ရှိသည့် ဒေသကို ဘီစီ ၅၅ တွင် အောင်မြင်ခဲ့သည်။ ဂျူးလီးယပ်ဆီဇာသည် အင်္ဂလန်ကျွန်းကိုပင် အောင်မြင်ခဲ့သူဖြစ်သောကြောင့် သူ့ဖြတ်သန်းသွားလာ သည့်ဒေသများကို သိမ်းပိုက်ခဲ့မည်မှာ သေချာလှသည်။ ထိုစဉ်က နယ်သာလန်တွင် (Celtic) လူမျိုးများနှင့် ဂျာမန်အနွယ်လူမျိုးများ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဘီစီ ၁၂ ရာစုနှင့် အေဒီ ၃ ရာစုအတွင်းတွင် နယ်သာလန်မှ ရိုင်းမြစ်တည်ရှိသည့် နေရာအထိ ရိုမန်များ၏ အာဏာ စက် ကျရောက်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၅ ရာစုတွင် နယ်သာလန် ဖြစ်လာမည့်ဒေသတွင် (Franks & Saxons) များ စတင်အခြေချခဲ့သည်။ ထိုနည်းဖြင့် နယ်သာလန်သည် ချာလီမိန်း၏ နိုင်ငံတော်တွင်းသို့ ရောက်ရှိလာသည်။

ချာလီမိန်း၏နိုင်ငံတော် ကျဆုံးသွားသည့်အချိန် တွင် နယ်သာလန် (ဟော်လန်၊ ဘယ်လ်ဂျီယန်နှင့် ဖလန်းဒါး) နယ်များသည် မြို့စားနယ်စားများ၊ များမျိုး မတ်နွယ်များ၊ သာသနာရေးဆိုင်ရာ ဂိုဏ်းအုပ်ဂိုဏ်းချုပ် များ၏လက်ထဲသို့ တနယ်စီကွဲပြီး တစ်စစီ ရောက်သွား ကြသည်။ အေဒီ ၁၀ ရာစုကျရောက်သည်တွင် ဗိုက် ကင်းဟုခေါ်သည့် ပင်လယ်စားပြုများ ဝင်ရောက်တိုက် ခိုက် ဖျက်ဆီးသည်ကို နယ်သာလန်သည် ထောင်း ထောင်းကြေသည်အထိ ခံခဲ့ရသည်။

ထိုကဲ့သို့ ခံရပြီးသည့်နောက်ပိုင်းတွင် အကွဲကွဲ အပြားပြားဖြစ်နေသော နယ်မြေများကို ပြန်လည်စုစည်း ပြီးနောက် မြေရှင်ပဒေသရာဇ်များ သီးခြားစီအုပ်ချုပ် သော နယ်ကလေးများ ဖြစ်လာကြသည်။ တစ်စိတ် တစ်ပိုင်းအနေဖြင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးကို ဆုပ်ကိုင် ထားနိုင်သော်လည်း ထိုပဒေသရာဇ်နိုင်ငံငယ်ကလေး များသည် သာသနာစောင့် ရောမနိုင်ငံတော်ကို သစ္စာ စောင့်ကြရသည်။ ဘာဂန်ဒီနယ်စားများ၏ လက်ထက် တွင် နယ်သာလန်သည် စုစည်းစည်း ဖြစ်စပြုလာ သည်။ ထိုခေတ်က ဥရောပတွင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက တစ်နိုင်ငံကို ရယူပိုင်ဆိုင်လိုပါက ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသည်။ ထိုဖြစ်နိုင်ခြေရှိသော လုပ်ရပ်များမှာ နယ်စားတစ်ဦးထံမှ နောက်တစ်ဦးက နယ်မြေများကို ဝယ်ယူခြင်း၊ နယ်စား တစ်ဦး၏ သားက နောက်တစ်ဦး၏ သမီးကို လက်ထပ်

ပြီး နယ်မြေကို အပိုင်ရအောင် ကြံဆောင်ခြင်းစသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသို့ လုပ်ဖန်များလာသည့်နောက်တွင် သြစတြီးယားနိုင်ငံ၏ လက်အောက်သို့ နယ်သာလန် ဖြစ်လာမည့်နယ်များ ကျရောက်သွားကြလေသည်။ ထို့ နောက် လက်ပြောင်းလက်လွှဲ များသောကြောင့် စပိန် ဘုရင်များ လက်အောက်တွင် နယ်သာလန်နယ်သားများ အတန်ကြာနေခဲ့ရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ကုန်သည်များ အဖြစ် သင်္ဘောသားများအဖြစ် နယ်တကာသို့ ရောက်စ ပြုလာသည့် နယ်သာလန်သားများသည် ဗဟုသုတ ကြွယ်ဝလာကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ အမြင်ကျယ်သူများက စပိန်ကိုတော်လှန်ရန် ကြိုးစားလာခဲ့သည်။

နယ်သာလန်အနေဖြင့် စပိန်ကို တော်လှန်မည် ဟုဆိုပါက တစ်ပါတည်းတော်လှန်ရန်လိုသည့် အင်အား စုမှာ ရိုမန်ကက်သလစ် အယူဝါဒဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ရိုမန်ကက်သလစ် သာသနာ့ဝန်ထမ်းများသည် လက် အောက်ခံ နယ်များမှ မတွန်းလှန်နိုင်အောင် ဘုရင်နှင့် သူကောင်းမျိုးများဘက်မှ ရပ်တည်နေသည့် အင်အား ကြီးတစ်ရပ် ဖြစ်သည်။ ဘုရင်ဆိုသည်မှာ ဘုရားသခင် က သဘောတူရွေးချယ်ခြင်းကို ခံယူထားရသည့်သူ ဖြစ် သည်ဆိုသော အတွေးအခေါ်ဖြင့် တော်လှန်လျှင် အပြစ် ဖြစ်မည်ဆိုသော အကြောက်တရားကို ရိုမန်ကက်သလစ် ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်များက လူထုလက်ခံအောင် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ကြိုးစားသွတ်သွင်းခဲ့ကြသည်။

နယ်သာလန် မြောက်ပိုင်းသားများသည် ရိုမန် ကက်သလစ်အယူကို တော်လှန်သော ပရိုတက်စတင့် ဂိုဏ်းသားများ ဖြစ်လာကြသည်။ ဖိလစ်ဘုရင်ကလည်း ရိုမန်ကက်သလစ် စပိန်ဘုရင်ပီသသည့်အတွက် မြောက် ပိုင်းသားများကို ဖိနှိပ်နှိမ်နင်းသည်။ ထိုအချိန်တွင် နယ်သာလန် သူကောင်းမျိုးများနှင့် ကယ်လ်ဗင်နစ် ပရိုတက်စတင့်များ (Calvinists) ၏ စပိန်ဆန့်ကျင် ရေး၊ ရိုမန်ကက်သလစ်အယူဆန့်ကျင်ရေးများကို ဖိလစ် ဘုရင် ရင်ဆိုင်လာရလေသည်။

အေဒီ ၁၅၆၈ ခုတွင်ဖြစ်ပွားသော အံ့ကြွမှုသည် ဒပ်ချ်တော်လှန်ရေး အသွင်သဏ္ဍာန်ကို ဆောင်လာခဲ့ သည်။ ထိုတော်လှန်ရေးကို အော်ရိန်းချ်မင်းသား ပထမ ဝီလီယံ (William 1, The Prince of Orange) က ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၅၇၉ ခုတွင် ဟော်လန် ဇီးလန်

နှင့် ယူးထရစ်ချ် (Holland, Zeeland, Utrecht) နယ်များပါဝင်သည့် မြောက်ပိုင်းနယ် ၇ နယ်သည် နယ်သာလန်ပြည်ထောင်စု (United Provinces of Netherlands) ကို ဖွဲ့စည်းလိုက်ကြသည်။ သို့သော် ဘယ်လ်ဂျီယန်နိုင်ငံဟု ယခုသီးခြား တည်ရှိနေသော တောင်ပိုင်း နယ်သာလန်ပြည်နယ်များသည် မြောက်ပိုင်းနယ်များနှင့် ဘာသာအယူဝါဒ မတူသောကြောင့် မြောက်ပိုင်းသားများနှင့် မပူးပေါင်းကြချေ။ မြောက်ပိုင်းပြည်ထောင်စုသားများသည် ၁၅၈၈ တွင် စပိန်ကိုလိုနီဘဝမှ လွတ်မြောက်ပြီဟု ကြေညာခဲ့ကြသည်။

ထိုအခြေသို့ ဆိုက်ရောက်လာသည့်အခါ စပိန်များက ဝက်ဖားလီးယား စာချုပ်ဖြင့် (Treaty of Westphalia) ၁၆၄၈ ခုတွင် နယ်သာလန်ကို လွတ်လပ်ရေး ပေးခဲ့သည်။ မူလက နယ်သာလန် တောင်ပိုင်းနယ်ဖြစ်သည့် ဘယ်လ်ဂျီယန်သည် ရိုမန်ကက်သလစ်အများစု ရှိနေသောကြောင့် စပိန်၏လက်အောက်ခံအဖြစ် ဆက်လက်နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုနယ်ကို ပထမပိုင်းတွင် စပိန်ပိုင် နယ်သာလန်ဟု ခေါ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဩစတြီးယားပိုင် နယ်သာလန်ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသည်။

နယ်သာလန်မြောက်ပိုင်း နိုင်ငံများ၏ လွတ်လပ်ရေးသည် စပိန်လက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း သို့မဟုတ် စပိန်ကိုလိုနီအဖြစ်မှ လွတ်မြောက်ခြင်းဟု သာမန်အားဖြင့် ကျောင်းများတွင် သင်ကြားခဲ့ကြသည်။ အမှန်မှာ ဒပ်ချ် တော်လှန်ရေးကို ဦးဆောင်သူများသည် သူကောင်းမျိုးများ မဟုတ်ချေ။ သူကောင်းမျိုးများသည် ရှေ့ဘက်မှ နေရာယူထားကြသော်လည်း တကယ်တမ်း တက်ကြွစွာ ဦးဆောင်တော်လှန်သူများသည် ဒပ်ချ် ကုန်သည်ကြီးများ တစ်နည်းဆိုလျှင် ဒပ်ချ်ဘူဇာများဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်ကုန်သည်လူတန်းစားက ဦးဆောင်တော်လှန်ခြင်းသည် အင်္ဂလိပ် ဘူဇာတော်လှန်ရေးဟု ခေါ်ရမည့် ၁၆၈၈ ခု အင်္ဂလန်တွင် ဖြစ်ပွားသည့်တော်လှန်ရေးထက် နှစ်ပေါင်း ၄၀ စောခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ စောစီးစွာ လွတ်လပ်သွားသောကြောင့် နယ်မြေဆင်းရဲနေသဖြင့်(နေထိုင်စိုက်ပျိုးရန် မြေကျဉ်းနေသဖြင့်) ကမ္ဘာအနှံ့သို့ခြေဆန့်ပြီး စီးပွားရေးနယ်ပယ်ချဲ့ထွင်နေချင်သည့် ဒပ်ချ်များသည် ရေငတ်တုန်းတွင် ရေတွင်းထဲကျသလို ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ အစောပိုင်းကာလများတွင် ဒပ်ချ်တို့သည် စပိန်၏လက်အောက်ခံဖြစ်နေသောကြောင့် စိတ်ရှိသလောက် ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများကို ချဲ့ထွင်ခြင်းမပြုနိုင်ခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် ရေကြောင်းခရီးသစ်ရှာဖွေသည့် ပေါ်တူဂီများနှင့် အကျိုးအမြတ် ခွဲဝေယူဖို့ သဘောတူချက်များထားကာ ငွေကြေး ထောက်ပံ့ခဲ့ကြသေးသည်။ ပေါ်တူဂီများနှင့် ကုန်သွယ်ရေးများကို ဖက်စပ်လုပ်ကိုင်ခဲ့ရသေးသည်။

စပိန်တို့ထံမှ လွတ်လပ်ရေးရလာပြီးသည့်နောက် ဒပ်ချ်တို့သည် အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများ၊ သီဟိုဠ် (ယခု သီရိလင်္ကာ)၊ တောင်အာဖရိက၊ ဘရာဇီးလ်၊ ဂျပန် စသည့်နိုင်ငံတို့တွင် ဒပ်ချ်အခြေစိုက်စခန်းများ တည်ဆောက်ခဲ့ကြသည်။ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် နယူးနယ်သာလန်နယ်များကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ ၁၇ ရာစုတွင် နယ်သာလန်ပြည်ထောင်စုသည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးတွင် ဦးဆောင်သောနိုင်ငံနှင့် ရေကြောင်းအင်အားကြီး နိုင်ငံဘဝသို့ ရောက်ခဲ့သည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်း၊ အတွဲ ၆၊ နိ-ပစ်၊ ၁၉၆၂။ ပထမအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ မြန်မာနိုင်ငံဘာသာပြန်စာပေအသင်း။

1. Copley, Gregory R. (Editor-In- Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.

2. Fisher, James S. (Editor), 1989. **Geography and Development**: Columbus, Ohio. Merrill Publishing Co.

ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့ကို ယှဉ်ပြိုင်လာသော ဒပ်ချ်နယ်ချဲ့များ

မြန်မာလူငယ်များ ကျောင်းသားများနှင့် အနေဝေးလှ သည့်နယ်သာလန်နိုင်ငံမှ ဒပ်ချ်လူမျိုးများနှင့် ပတ်သက် သော ရေမြေသဘာဝ လူမျိုးသဘာဝများနှင့် ပတ်သက် သည့်အကြောင်းများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တင်ပြပြီး ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်များနေထိုင်သည့် နိုင်ငံအကြောင်း ကို တင်ပြလိုက်သည်နှင့် သူတို့၏ရန်သူသည် ပင်လယ် ဖြစ်သကဲ့သို့ ထွက်ပေါက်သည်လည်း ပင်လယ်ပင်ဖြစ် သည်ဆိုသည့်အချက်ကို သဘောပေါက်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

နယ်သာလန်နှင့်ပတ်သက်သည့် စာများကို ဖတ် ရှုလေ့လာရင်း စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသည့် အချက် တစ်ခုကို သတိပြုမိသည်။ နယ်သာလန်နိုင်ငံ၏ မြို့တော် အမ်စတာဒမ်မြို့လယ်တွင် သစ်ပင်များအုပ်ဆိုင်းနေသော တူးမြောင်းများကို တွေ့သည့်အခါ အချို့သောသူများက ဗင်းနစ်မြို့နှင့်တူသည်ဟုဆိုကြသည်။ မြောက်ပိုင်းဗင်းနစ် မြို့တော်ဟု ခေါ်သင့်ကြောင်းလည်း ပြောတတ်ကြသည် ဟုဆိုသည်။ သို့သော် ထိုအတွေးမှာ အပေါ်ယံကြော ရှုမြင်မှုဖြစ်သဖြင့် မှန်သည်ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ အီတလီ နိုင်ငံရှိ ဗင်းနစ်မြို့သည် ပင်လယ်ပြင်တွင် တည်နေသော ကြောင့် ရေဝင်နေသောချောင်းများ မြောင်းများကိုလမ်းမ များသဖွယ်သုံးကာ ဝှန်ဒိုလာဟုခေါ်သော လှေများဖြင့် ကူးသန်းသွားလာကြသည်။ အမ်စတာဒမ်မြို့တော်အပါ အဝင် နယ်သာလန်မြို့များတွင် ရှိနေသော တူးမြောင်း များသည် ရေနုတ်မြောင်းများ ဖြစ်သည်။ ကုန်းတွင်းကို ဝင်နေသည့် ပင်လယ်ရေကို တူးမြောင်းများသွယ်ကာ ပြန်လည်စုပ်ထုတ်သည့် မြောင်းများသာဖြစ်သောကြောင့် များစွာကဗျာမဆန်ချေ။ ထိုအကြောင်းကို တင်ပြခြင်း မှာ နယ်သာလန်နိုင်ငံ၏ ပထဝီဝင်အနေအထားသည် ပင်လယ်ပြင်နှင့် အစဉ်သဖြင့် စစ်ထိုးနေရသည့် အနေ အထားဖြစ်သည့်အကြောင်းကို သတိထားမိစေချင်သော ကြောင့် ဖြစ်သည်။

နယ်သာလန်မြောက်ပိုင်းသားများ လွတ်လပ်ရေး ရခဲ့ပြီဖြစ်ကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ တောင်ပိုင်း ဖြစ်သည့် ဘယ်လ်ဂျီယန်နှင့် လူဇင်ဘတ်တို့သည် စပိန် များ၏လက်အောက်တွင် ကျန်ရစ်နေဆဲဖြစ်သည်။ မြောက် ပိုင်းနယ်များ တော်လှန်ခြင်းမပြုမီ စပိန်တို့လက်က မလွတ်လပ်မီကတည်းက နယ်သာလန်သားများသည် ပေါ်တူဂီနှင့် ဖက်စပိစ်းပွားရေးလုပ်ငန်းများ လုပ်ထားခဲ့ သည်။ ပေါ်တူဂီများ ရေကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေနေပြီ ဟုဆိုသည်နှင့် ဘယ်လ်ဂျီယန် တစ်နည်းဆိုပါက နယ် သာလန် တောင်ပိုင်း၏မြို့တော် အင့်တွပ် (Antwerp) မှ ကုန်သည်များသည် ပေါ်တူဂီများကို ငွေရင်းငွေနှီး စိုက်ထုတ်ပေးခဲ့ကြသည်။

ရေကြောင်းခရီးသစ် တွေ့ရှိသည့်အချိန်တွင် ပေါ် တူဂီသင်္ဘောများ ပြန်လည်ဆိုက်ရောက်လာသည်နှင့် ကုန်စည်များကို သူတို့၏မြို့တော်လစ်စဘွန်း (Lisbon) တွင် သင်္ဘောများပေါ်မှ ချလေ့ရှိသည်။ ပေါ်တူဂီများ သည် ငွေရင်းနည်းပါးသောကြောင့် အရှေ့ဘက်ကို သွား သည့်သမုဒ္ဒရာကူးသင်္ဘောကြီးများကိုသာ တည်ဆောက် နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဥရောပတိုက် မြောက်ဘက်ပိုင်းသို့ သွား ရောက်ပြီး လက်လီဖြန့်ချိသည့်အချိန်တွင် အသုံးပြုရန် ပေါ့ပါးသေးငယ်သည့် လှေများကို တည်ဆောက်ထားခဲ့ နိုင်ခြင်း မရှိဟုဆိုသည်။ ထို့နောက် သမုဒ္ဒရာတွင် ရွက် လွှင့်သော သင်္ဘောအရေအတွက်မှာလည်း များများစား စား မရှိသောကြောင့် ဥရောပမြောက်ပိုင်းသို့ ကုန်စည် များ ဖြန့်ချိရန် မသွားနိုင်ကြပေ။ အာရှတိုက်ဘက်သို့ ပြန်လည်ရွက်လွှင့်ကြရန် စိုင်းပြင်းနေခဲ့ကြသည်။

သို့ဖြစ်၍ နယ်သာလန်ကုန်သည်များသည် လစ် စဘွန်းမှ လက်ကားဝယ်ယူခဲ့သည့် အာရှတိုက်ထွက်ကုန် များကို ဥရောပမြောက်ပိုင်းတွင် လက်လီဖြန့်ချိသည့် လုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ လက်လီ ဖြန့်ချိသည့်လုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ရင်း လက်ကားဖြန့်ချိ

ရန် အစီအစဉ်များ ရေးဆွဲလာသည်အထိ ဒပ်ချ်တို့၏ ကုန်သွယ်ရေး အသိအမြင်များ ပွင့်လန်းလာသည်။

နယ်သာလန်တောင်ပိုင်း အင့်တွပ် (Antwerp) နှင့် လစ်စဘွန်းကုန်သည်များ၏ စီးပွားရေး ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှုသည် စပိန်ဘုရင် ဒုတိယဖိလစ်၏ နှိပ်ကွပ် မှုများကြောင့် ရပ်ဆိုင်းသွားခဲ့သည်။ အင့်တွပ်ကုန်သည် များသည် အရောင်းရတွင်ကျယ်သည့် အာရှတိုက်မှ ကုန်များကို ဖောက်ကားရောင်းဝယ်မှု မပြုရသည့်အချိန် တွင် စီးပွားရေးကျဆင်းလာခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်ကြောင့် လွတ်လပ်နေပြီဖြစ်သော မြောက်ပိုင်းနယ်သာလန် ဖြစ် လာမည့် ဟော်လန်နှင့် ဇီးလန်က ဆိပ်ကမ်းမြို့များ သည် ကုန်သွယ်ရေးတွင် ပိုမိုအရေးပါ အရာရောက်လာ သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် နယ်သာလန် တောင်ပိုင်း မြို့တော် အင့်တွပ်က ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများသည် နယ်သာလန် မြောက်ပိုင်းမြို့တော် အမ်စတာဒမ်ကို ပြောင်းရွှေ့လာခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ဖြင့် နယ်သာလန် မြောက်ပိုင်းသည် ပင်လယ်ရေကြောင်း ကူးသန်းသွားလာ ရေး၏ ဗဟိုအချက်အချာဒေသ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

စပိန်ဘုရင်က ဒပ်ချ်သင်္ဘောများကို လစ်စဘွန်း မြို့တော်သို့ လာရောက်ခွင့်မပေးတော့သည့် အချိန်တွင် အာရှကုန်များသည် ဥရောပမြောက်ပိုင်းတွင် ဈေးတက် သွားခြင်း ပြတ်လပ်သွားခြင်းစသည့် အဖြစ်များနှင့် ကြုံ ရသည်။ ဒပ်ချ်များကလည်း သူတို့ကိုယ်တိုင် အရှေ့ အာရှကို အရှေ့မြောက်ဘက်က ပတ်ပြီးသွားသည့် ခရီး လမ်းကိုရှာဖွေရန် ဖြစ်နိုင်ခြေရှိမရှိကို လေ့လာနေခဲ့ကြ သည်။ တချို့သော ဒပ်ချ်သင်္ဘောသားများအနေဖြင့် ပေါ် တူဂီသင်္ဘောများပေါ်တွင် သင်္ဘောသားများအဖြစ် လိုက် ပါရင်း အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းဆွယ်များနှင့် ပတ်သက် သည့် ဗဟုသုတများကို ရရှိလာခဲ့သည်။ သို့ဖြစ်၍ အရှေ့တောင်အာရှသို့ ဒပ်ချ်များ ရောက်ရှိသွားပါက ထို ဒေသ၌ တွင်ကျယ်နေပြီဖြစ်သော ပေါ်တူဂီများနှင့် ဒပ်ချ် များ အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်လာကြမည်၊ မသင့်မတင့်ဖြစ် ကြမည်ဆိုသည့်အချက်များမှာ သေချာသည့်အကြောင်း ကို ခန့်မှန်းရန် လွယ်ကူသည်။

ဒပ်ချ်များအနေဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်း

ဆွယ်များသို့ အရောက်သွားရန်မှာ တွန်းအားနှစ်ခု ရှိနေ သည်။ ပထမတွန်းအားသည် လစ်စဘွန်းမြို့နှင့် ဆက် သွယ်ပြီး အာရှထွက်ကုန်များကို ဝယ်၍မရနိုင်သည့်အချိန် တွင် မိမိတို့ကိုယ်တိုင် အာရှထွက်ကုန်များကို ရအောင် ယူရမည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယတွန်းအား သည် စပိန်နှင့်ပေါ်တူဂီတို့၏ ကြီးစိုးမှုအမျိုးမျိုးကို တွန်း လှန်နိုင်မှုဖြစ်မည်ဆိုသော ခံစားချက်ဖြစ်သည်။ ထိုတွန်း အားနှစ်ခုသည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များ ထွက်ရှိရာ အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းများသို့ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ သွား ရောက်ကြပြီး ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များ ဝယ်ယူနိုင် ရန်နှင့် နယ်သာလန်၏ ထွက်ကုန်များကို ရောင်းချရ မည့် ဈေးကွက်ကောင်းများကို ရှာဖွေနိုင်ရန် ဖြစ်သည်။

ဒပ်ချ်များအနေဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှမှ နယ် မြေများကို သိမ်းပိုက်နိုင်မည်၊ ထိုနယ်မြေများအပေါ်တွင် သူတို့၏ဩဇာကို ဖြန့်ကြက်နိုင်မည်ဟုဆိုပါက ပေါ်တူ ဂီနှင့် စပိန်များကို စီးပွားရေးအရ နိုင်ငံရေးအရ အံ့တု နိုင်ပြီဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထို့ပြင် အမြတ်အစွန်းများ ပိုမို ရရှိ လေလေ ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ကို တော်လှန်ရာတွင် ပိုပြီးအားရှိလာလေလေ ဖြစ်လာသည်။ ဒပ်ချ်များသည် ထိုကဲ့သို့ စီးပွားရေးအရ နိုင်ငံရေးအရ အောင်မြင်မှုရရှိ နိုင်ရန် ဥရောပတိုက်တွင်သာ စစ်ရေးအရ ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ကို ရင်ဆိုင်ရမည် မဟုတ်ချေ။ ပင်လယ်ပြင်များ တွင်လည်းကောင်း၊ အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်များ တွင်လည်းကောင်း အင်နှင့်အားနှင့်ယှဉ်ပြိုင်ပြီး ပေါ်တူဂီ များထံမှ ကုန်တိုက်များ ဈေးကွက်များကို လုကြရန် စီစဉ်လာခဲ့ကြသည်။

စပိန်ကိုတော်လှန်သူ ဒပ်ချ်များသည် ပေါ်တူဂီ များကို ရန်သူဟုသတ်မှတ်သည်မှာ အကြောင်းရှိသည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၈၀ ခုတွင် စပိန်ဘုရင် ဒုတိယမြောက်ဖိလစ် သည် ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန် နှစ်နိုင်ငံစလုံး၏ ဘုရင်ဖြစ်လာ သည့်အတွက် ပေါ်တူဂီတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးသည် ဒပ်ချ် တို့၏ ပစ်မှတ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၉၂ ခုတွင် အမ်စတာဒမ်မြို့တော်၌ ဒပ်ချ်ကုန်သည် ထိပ်သီးကြီး များ အစည်းအဝေးကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုအစည်းအဝေး တွင် အိန္ဒိယနှင့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်နိုင်ရန် ကုမ္ပဏီ

တစ်ခု ဖွဲ့စည်းရမည်ဟူသော ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခု ချခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယဘက်ကိုသွားသည့် ရေကြောင်းခရီးနှင့်ပတ်သက်သော အချက်အလက်များစုရန် လစ်စတွန်းကို ဒပ်ချ်တို့က ကိုယ်စားလှယ်တစ်ယောက် စေလွှတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကိုယ်စားလှယ်၏ အမည်မှာ ကော်နယ်လီးယပ်စ် ဒီ ဟောက်တမ် (Cornelious de Houtman) ဖြစ်သည်။ ရေကြောင်းလမ်းခရီးနှင့် ပတ်သက်၍ အရှေ့ဘက်တွင် ပေါ်တူဂီတို့ ရင်ဆိုင်နေရသည့် အခြေအနေများ အချက်အလက်များကို ဒပ်ချ်များထံ ပေးပို့နေသူ နောက်တစ်ယောက်လည်း ရှိသေးသည်။ သူ့အမည်မှာ ယန် ဟိုင်ဂင် လင်စ်ခိုတန် (Jan Huygen Linschoten) ဖြစ်သည်။ သူသည် ဂိုအာမှာရှိသော ရိုမန်ကက်သလစ် ဂိုဏ်းချုပ်ထံတွင် အတွင်းရေးမှူးအဖြစ် အမှုထမ်းနေသောသူဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ သူများမသိနိုင်သည့် အချက်အလက်များကို သူသိနိုင်သည်။ အထူးသဖြင့် အရှေ့တိုင်းတွင် ပေါ်တူဂီများ ရင်ဆိုင်နေရသော အခြေအနေကို သိနိုင်သည်။

ပေါ်တူဂီ ဒွန်မယ်နိုအယ် (Dom Manoel) ကလည်း ဒပ်ချ်များသည် တစ်နေ့မဟုတ်တစ်နေ့ အရှေ့တောင်အာရှကိုသွားသည့် ရေကြောင်းခရီးလမ်းကို ရအောင်ရှာကြလိမ့်မည်ဟု ရိပ်မိသိရှိထားသည်။ ထို့ကြောင့် ရေကြောင်းခရီးနှင့် ပတ်သက်သည့် အချက်အလက်များကို ထိပ်တန်းလျှို့ဝှက်သည့် ကိစ္စတစ်ရပ်အဖြစ် ပေါ်တူဂီတို့က သတ်မှတ်ပြီး သိုသိုသိပ်သိပ် ထားခဲ့ကြသည်။ ၁၅၀၄ ခုတွင် မယ်နိုအယ်က အမိန့်တစ်ခု ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ထိုအမိန့်မှာ အာဖရိကတိုက် ကွန်ဂိုကမ်းခြေမှ လွန်သည်နှင့် ရေကြောင်းကိုပြသည့် အမှတ်အသားများကို မြေပုံပေါ်တွင် ရေးသားဖော်ပြခြင်း မပြုရဆိုသည့် အမိန့်ဖြစ်သည်။ ထိုအမိန့်မထုတ်ပြန်ခင်က ရေးဆွဲခဲ့သည့်မြေပုံများကိုလည်း ပြန်လည်သိမ်းဆည်းကာ ရေကြောင်းခရီးနှင့် ပတ်သက်သည့် အမှတ်အသားများကို ဖျက်ပစ်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် အစိုးရပိုင် မြေပုံရေးဆွဲသည့်ဌာနကို လျှို့ဝှက်ထားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဒပ်ချ်များကလည်း သူလျှို့ဝှက်ထားပြီး ရေကြောင်းခရီးလမ်းနှင့် ပတ်သက်၍ စုံစမ်းလေ့လာခဲ့ကြသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၅၉၅ ခုတွင် အာရှနှင့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရန် ပထမဆုံး ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာသွားသည့် ဒပ်ချ် သင်္ဘောအုပ်စုတွင် သင်္ဘောလေးစင်းပါဝင်သည်။ ထိုခရီးစဉ်ကို (Houtman) က ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုသင်္ဘောအုပ်စုသည် အင်ဒိုနီးရှားကျွန်းစုများအထိ ရောက်ခဲ့ပြီး နှစ်နှစ်ခွဲကြာသည့်အခါမှ ဟော်လန်သို့ ပြန်ရောက်ခဲ့သည်။ သင်္ဘောတွင် လိုက်ပါသွားသည့် လူ ၂၉၅ ယောက်အနက် ၈၅ ယောက်သာ နယ်သာလန်ကို ပြန်ရောက်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုမျှလောက်သော အဆုံးအရှုံးနှင့် ကာမိသည်ဟု ထိုခေတ်အနေဖြင့် ယူဆနိုင်လောက်သည့် အမြတ်အစွန်းများကိုလည်း ရရှိခဲ့သည်။

ထိုရေကြောင်းသွားလာမှုသည် ပုံမှန်ရေကြောင်းခရီးများအတွက် ရှေ့ပြေးခရီးဖြစ်သကဲ့သို့ ဒပ်ချ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကြီး ဖွဲ့စည်းနိုင်ရေးအတွက်လည်း အခြေခံအကြောင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၆၀၂ ခု၊ မတ်လ ၂၀ ရက်တွင် နယ်သာလန် လွှတ်တော် (States General) က ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်သော လက်ဝါးကြီးအုပ်ပိုင်ခွင့် (The monopoly of trade) ကို ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ထိုအခွင့်အရေးအပြင် မဟာမိတ်ဖွဲ့ပိုင်ခွင့်၊ စာချုပ်များကို ချုပ်ဆိုပိုင်ခွင့်၊ နယ်မြေများ သိမ်းယူနိုင်ခွင့်၊ ခံတပ်များကို ဆောက်လုပ်နိုင်ခွင့်စသည့် အခွင့်အရေးများကိုလည်း လွတ်လွတ်လပ်လပ် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သုံးခွင့်ပေးခဲ့သည်။

အစောပိုင်းကတည်းက ရိုမန်ကက်သလစ် ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးသည် ရိုမန်ကက်သလစ် ဘာသာဝင်အများ နေထိုင်ကြသည့် စပိန်နှင့်ပေါ်တူဂီတို့ကို သူတို့မသိသေးသည့် ကမ္ဘာ့နယ်မြေများကို သိမ်းယူခွင့် ကျူးကျော်ခွင့် ကျွန်ပြုခွင့်စသည့် အခွင့်များကို ခွဲဝေပေးခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းအချိန်တွင် ရိုမန်ကက်သလစ်ဘာသာကို တော်လှန်သည့် ပရိုတက်စတင့်ဘာသာဝင်များ နေထိုင်ရာ နယ်သာလန်မြောက်ပိုင်းသားများသည် သမ္မတနိုင်ငံသားများဖြစ်ရာ လွှတ်တော်မှ (တစ်ခါက ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီးက ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့အား) ပေးခဲ့ဖူးသည့်

အခွင့်အရေးများနှင့်တူသော အခွင့်အရေးများကို ပေးခဲ့သည်။ ဥရောပနယ်ချဲ့များသည် တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦးမည်မျှ လောက်ပင် အချိန်ကွာခြားသည်ဖြစ်စေ၊ အယူမတူသည် ဖြစ်စေ နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ရပ်တွင်မူ အာရှတိုက်သားများကို သူတို့နှင့်တန်းတူရည်တူ လူများအဖြစ် သဘောမထားဘဲ သူတို့က လုပ်ချင်သလို လုပ်ခွင့်၊ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခွင့်၊ စေစားခွင့်၊ ဖိနှိပ်ခွင့်ရှိသည်ဟု ယူဆသည့် နေရာတွင်မူ တူညီကြသည်။

ထိုဖြစ်ရပ်များသည် အတိတ်က ဖြစ်ရပ်များသာ ဖြစ်သည်။ ယခုအချိန်တွင်သူတို့၏သဘောထား ပြောင်းသွားပြီဟု ပြောတတ်ကြသည်။ အင်အားကြီးနိုင်ငံများက ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများအပေါ်ထားသည့် သဘောထားမှာ သူတို့၏ဘိုးဘေးများ ထားရှိခဲ့သည့်သဘောထားအတိုင်းသာဖြစ်သည်။ အင်အားကြီးနိုင်ငံများသည် သူတို့၏ ဩဇာခံများနှင့် ဆက်ဆံသည့်အခါတွင် အပြစ်ဟူသမျှကို မမြင်ချင်ယောင်ဆောင်တတ်သည်။ သူတို့၏ဩဇာကိုမခံဘဲ မိမိနိုင်ငံနှင့် မိမိအမျိုးကို မိမိတို့စိတ်ကြိုက်စောင့်ရှောက်သည့်သူများဆိုလျှင် ပိတ်ဆို့ကာဆီးမှုများများစွာလုပ်တတ်ကြသည်။ စာရေးသူ တင်ပြသည့် အချက်အလက်များသည် အင်္ဂလိပ်ဘာသာနှင့် ရေးသားထားသည့် သမိုင်းစာအုပ်များ ပထဝီဝင်စာအုပ်များကို ကိုးကားထုတ်နုတ် ရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။ တစ်အုပ်နှင့်တစ်အုပ် ရေးသားသည့်ဟန်ချင်း မတူပေသည့် တိုင် အာရှတိုက်သားများကို လူချင်းတူတူ သူချင်းမျှမျှ မစဉ်းစားတတ်ကြသည့် နယ်ချဲ့တို့၏သရုပ်မှာ ထိုကျမ်းစာအုပ်များကို သူများတင်ပြသည့်အချက်များတွင် အလွန် ပီပြင်စွာပါနေကြသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၀၄ ခုတွင် ရေတပ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီး S. Van der Hagen နှင့် ပေါ်တူဂီတို့၏ ရန်သူတော်ကြီးဖြစ်သူ မလဘာဒေသ၏ ဧကရာဇ် ဇာမိုရင် ‘the Zamorin, the Emperor of Malabar’ တို့ နှစ်ဦးနှစ်ဘက်အကြားတွင် စာချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ စာချုပ်မှာ ပါသည့် အရေးအကြီးဆုံးအချက်မှာ မလဘာဒေသမှ ဘုရင်မင်းမြတ်၏ပိုင်နက်နှင့် အိန္ဒိယတိုက်တစ်ခုလုံးတွင် ရှိနေသော ပေါ်တူဂီများကို နှင်ထုတ်ရန်ဆိုသည့်အချက်

ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အချက်ပါသည့် စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုသည်ဟုဆိုသည်မှာ အိန္ဒိယသားများကို ချစ်သောကြောင့် မဟုတ်သည့်အကြောင်းကို စာဖတ်သူတိုင်း သိမည်ဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီနှင့် ဇာမိုရင်က သင့်တင့်နေသည်ဟုဆိုပါက ဒင်္ဂါနယ်ချဲ့က ဇာမိုရင်ကို အရင်ဖြိုမည် ဖြစ်သည်။ ဇာမိုရင်က ပေါ်တူဂီများနှင့် မသင့်တင့်သည့် သူဖြစ်၍ ဒင်္ဂါနယ်ချဲ့က ငါ့ရန်သူ၏ရန်သူကို ငါကမိတ်ဖွဲ့ပြီး အင်အားနှစ်ရပ်ပေါင်းကာ ရန်သူကို ချေမှုန်းမည် ဆိုသည့်နည်းကို သုံးခြင်းဖြစ်သည်။

သို့သော် အယ်လ်ဘူကတ်၏ ခံစစ်ကို မထိုးဖောက်နိုင်သေးသမျှ ကာလပတ်လုံး စာချုပ်ပါအချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်နိုင်မည် မဟုတ်ချေ။ ထိုအချက်ကို သေသေချာချာ နားလည်သဘောပေါက်ခဲ့သည့် ဒင်္ဂါနယ်ချဲ့ကလည်း အင်ဒိုနီးရှားကျွန်းများပေါ်မှ အင်အားလျော့ပါးနေပြီဖြစ်သော ပေါ်တူဂီများ၏ အခြေခံစခန်းများကို ဖြိုခွင်းရန်စီစဉ်ခဲ့ကြသည်။ ၁၆၀၅ ခုတွင် ဒင်္ဂါနယ်ချဲ့သည် အရှေ့တောင်အာရှရှိ(Amboyna) ကျွန်းကို ပေါ်တူဂီများလက်မှ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစပြီး ကျွန်းဆွယ်ဒေသများတွင် စီးပွားရေးအရရာ နိုင်ငံရေးအရပါ နှစ်ဖက်စလုံးမှ ကျူးကျော်ရန်စလိုသည့် အပြုအမူများကို ထင်ထင်ရှားရှား ပြသလာခဲ့ကြသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၁၉ ခု၊ မေလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် ဒင်္ဂါတို့က ဂျကာတာကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ပါသည်။ ဦးဆောင်တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်သူမှာ (Jan Pieterz Coen) ဆိုသူ ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်သို့ရောက်သည်တွင်မှ ဒင်္ဂါအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ အနေအထားသည် အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းဆွယ်ဒေသတွင် ခိုင်မာလာခဲ့သည်။

Coen သည် ဒင်္ဂါကုမ္ပဏီကို အခြေခိုင်ခိုင်ချပေးနိုင်ခဲ့သူ ဖြစ်သည်ဟုဆိုပါက (Anthony Van Diemen) အန်ထော်နီဗန် ဒိုင်မန် ဆိုသူသည် ပေါ်တူဂီများကို လုံးဝကျဆုံးသွားစေပြီး ဒင်္ဂါနိုင်ငံတော်ကို တည်ထောင်ပေးခဲ့သူ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရမည်။ ၁၆၃၃ ခုတွင် အန်ထော်နီဗန် ဒိုင်မန်သည် အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုဒေသတွင် ဒင်္ဂါဘုရင်ခံချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၄၁ ခုနှစ်တွင် သူသည် ပေါ်တူဂီတို့ကို သူတို့ ခြေကုပ်ယူထားသည့် အရှေ့ပိုင်းဒေသများနှင့် မလက္ကဒေသတို့ကို လက်လွှတ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနည်းဖြင့် အယ်လ်ဘူကတ်၏ ခံတပ်စခန်းများကို ပြိုကွဲစေခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ အရှေ့တောင်အာရှ ဒေသကို သူတို့လက်သို့ ကျရောက်လာအောင် ဆောင်ရွက်ပြီးသည့် နောက်ပိုင်းတွင်မှ ပေါ်တူဂီတို့ ဆက်လက်ချုပ်ကိုင်ထားနိုင်သေးသည့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ကုန်သွယ်ရေးကို သူတို့၏ ပစ်မှတ်အဖြစ် တစ်ဆင့်တက်ပြီး ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၀၃ ခုတွင် Admiral Sebalt de Veert က နယ်သာလန်လွှတ်တော်သို့ ကျွန်တော်တို့သည် ဒေသခံဘုရင်နှင့် ဒေသသားများကို မဟာမိတ်များအဖြစ် ထိန်းသိမ်းဆက်ဆံထားနိုင်မည်ဟု ဆိုပါက ကိုလန်ဘိုတွင်ရှိနေသည့် ပေါ်တူဂီများကို တိုက်ခိုက်ရန် အလိုလားအပ်ဆုံး အလွယ်ကူဆုံးဖြစ်မည်ဟု အစီရင်ခံခဲ့သည်။ အိန္ဒိယကို သိမ်းရန်မှာ အိန္ဒိယအနီး၌ တည်ရှိသော သီဟိုဠ် (ယခု သီရိလင်္ကာ) မှ ပေါ်တူဂီအင်အားစုကို ဖြိုရမည်ဆိုသည့် မဟာဗျူဟာကို ဒပ်ချ်များက သုံးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

နယ်ချဲ့တို့သည် တိုင်းရင်းသားအချင်းချင်း အိမ်နီးနားချင်း အချင်းချင်းကို သွေးခွဲပြီး ဆက်ဆံတတ်သည်။ အာခံသောသူများ၏ နယ်များကို ရက်စက်စွာ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်တတ်သည်။ နာခံမည့်သူများကိုမူ ကျောသပ်ရင်သပ်ဖြင့် ခိုင်းစေချင်သည့် ကိစ္စဟူသမျှကို ဖတ်ဖတ်မောသည့်တိုင်အောင် ခိုင်းတတ်သည်။ ဆက်လက်လေ့လာလေလေ ပုံပေါ်လေလေ ဖြစ်လာပေမည်။

ကျမ်းကိုး

1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**: Fourth Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
2. Harrison, Brian. 1964. **South-East Asia, A Short History**: Second Edition. London: Macmillan & CO. Ltd.
3. Panikkar, K.M. 1965. **Asia and Western Dominance**: Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

ကျယ်ပြန့်စွာ နယ်ချဲ့ခဲ့သော ဒင်္ဂါများ

နယ်ချဲ့စာရင်းထဲသို့ဝင်လာသည့် ဒင်္ဂါလူမျိုးများ မည်သို့မည်ပုံ အာရှတိုက်သို့ရောက်ရှိလာသည်ကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ တချို့နေရာများမှာ အကြောင်းအရာအရ ဆက်စပ်မှုကို ဦးစားပေးပြီး ဖော်ပြလိုက်ရသောကြောင့် သက္ကရာဇ်စဉ်အတိုင်း မတင်ပြနိုင်ဘဲ ခုန်ကျော်သွားရတတ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင်မှ သက္ကရာဇ်များကို ပြန်လည်ဆက်စပ်မိအောင် တင်ပြရသည်။ ထိုအခါများတွင် အကြောင်းအရာများ အနည်းငယ်ထပ်သွားကောင်း ထပ်သွားမည်ဖြစ်သည်။ သမိုင်းဖြစ်ရပ်များကို လေ့လာရာတွင် ထိုသို့တင်ပြလိုက်သည့်အတွက် ပို၍ရှင်းလင်းသွားမည့်အကြောင်းကို တင်ပြထားလိုသည်။

၁၆ ရာစု နောက်ပိုင်းကာလများမှစပြီး ဒင်္ဂါတို့သည် စပိန်၏ထမ်းပိုးအောက်မှ လွတ်မြောက်အောင် ရုန်းကန်နိုင်ခဲ့သည်။ စပိန်ဘုရင် ပိတ်ဆို့ထားသည့် ကုန်သွယ်ရေးကို ကိုယ့်နည်းကိုယ့်ဟန်ဖြင့် ပြန်လည်ပွင့်လန်းအောင် ဒင်္ဂါများက ကြိုးစားနိုင်ခဲ့သည်။ ရေကြောင်းလမ်းကို တခြားနိုင်ငံများက မသိအောင် မည်မျှပင် ပေါ်တူဂီတို့က သိုသိပ်လျှို့ဝှက်ထားသည်ဖြစ်စေ ဒင်္ဂါများက ရအောင်ဖော်ထုတ်ကာ အာရှကိုရောက်အောင် လာခဲ့သည်။ ဒင်္ဂါတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်ဒေသတွင်သာမက အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တစ်ဝိုက်ကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်နိုင်အောင် နယ်ချဲ့ရန် ပြင်ဆင်နေသည့် အကြောင်းအထိ တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ယခုတစ်ပတ်တွင် စပိန်ကို တွန်းလှန်ရသည့် အနှစ် ၈၀ စစ်ပွဲ (၁၅၆၈-၁၆၄၈) အပြီး ၁၇ ရာစုတွင် ဒင်္ဂါနိုင်ငံအကြောင်းကို တင်ပြလိုသည်။ ၁၇ ရာစု နယ်သာလန်သည် စီးပွားရေး နိုင်ငံရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု နယ်ပယ်များတွင် ရှေ့ခေတ်သို့ ရောက်သွားခဲ့သည်ဟု ပြောနိုင်သည်။ မြန်မာများအနေဖြင့် ဒင်္ဂါများနှင့် များစွာ

ဆက်စပ်မှုမရှိခဲ့သည့်အတွက် အာရှတွင် ဒင်္ဂါများ မည်မျှတွင်ကျယ်ခဲ့သည် ဆိုသည့်အချက်ကို သတိမထားမိကြပေ။ ယခုတင်ပြမည့် အချက်အလက်များကို ဖတ်ကြရသည့် လူငယ်များထဲက တချို့အတွက် အံ့သြခြင်းကြီးစွာ ဖြစ်သွားနိုင်လောက်အောင် အာရှတွင် ဒင်္ဂါများ မင်းမူနိုင်ခဲ့သည်။

နယ်သာလန်နိုင်ငံ၏ ကိုလိုနီ တစ်နည်း ဒင်္ဂါကိုလိုနီများတွင် အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစု (အင်ဒိုနီးရှား) (East Indies-Indonesia)၊ ဘော်နီယို (Borneo)၊ သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ) Ceylon (Sri Lanka) တောင်အာဖရိက (South Africa) တို့ ပါဝင်ကြသည်။

ဒင်္ဂါများ၏ အရေးကြီးသော ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများသည် ဂျပန်နိုင်ငံ၌ တည်ရှိသော နာဂါစကီ (Nagasaki) ဒင်္ဂါအခေါ်အားဖြင့် ဒီဂျီမာ (Dejima) ထို့နောက် ဖော်မိုဆာ (Formosa) ဟု ဒင်္ဂါတို့က ခေါ်ဆိုကြသည့် ထိုင်ဝမ် (Taiwan) တရုတ်နိုင်ငံတွင် တစ်ချိန်က ကန်တုံ (Canton) ဟု ခေါ်သည့်ဒေသ၊ ဘင်္ဂလား (Bengal) မှ ကိုရိုမန်ဒယ်ကမ်းခြေ (Coromandal Coast)၊ မလာဘာကမ်းခြေ (Malabar Coast)၊ အိန္ဒိယက ဆူရတ် (Surat)၊ အာရေဗျနှင့် ပါရှားက မော်ကာ (Mokka)၊ ဘာဆရာ (Basra)၊ နှင့် ဂမ်မရွန် (Gamron) စသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

အာဖရိကတိုက်က တိုင်းရင်းသားများကို စပိန်များက ကြက်ကလေး ငှက်ကလေးများကို ဖမ်းသလို ဖမ်းယူပြီး တောင်အမေရိကသို့ သင်္ဘောနှင့်တင်ကာ ရောင်းချကြသည့်အကြောင်းကို စပိန်နှင့်ပတ်သက်သည့် ဆောင်းပါးတွင် တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အာဖရိကတိုက်မှ ကျွန်ုပ်တို့ အမေရိကတိုက်သို့ တင်ပို့သည့် (Gold Coast) ဟု ခေါ်သောကမ်းခြေမှ ဆိပ်ကမ်းအချို့ကို

လည်း ဒပ်ချ်များက အပိုင်စီးထားနိုင်ကြသည်။ Caribbean Islands ကာရစ်ဘီယန်ပင်လယ်ထဲမှ ဒါဇင် ဝက်လောက်ရှိသော ကျွန်းများကိုလည်း ဒပ်ချ်တို့ပိုင်ခဲ့ သည်။ တချို့ကျွန်းများသည် စစ်မဟာဗျူဟာအရ အရေးကြီးသည့် နေရာတွင်တည်ရှိသည်။

ထို့ထက်ပို၍ စိတ်ဝင်စားစရာ ကောင်းသည်မှာ မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် ဒပ်ချ်တို့ပိုင်ခဲ့သည့် နယ် သာလန်သစ်ဆိုသည့် ဒေသရှိသည်။ ထို နယ်သာလန် သစ် (New Netherlands) သည် ယခု နယူးယော့ခ် မြို့နှင့် ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသဖြစ်သည်။ ယခု နယူးယော့ခ် ဖြစ်သွားသည့်နေရာသို့ ဒပ်ချ်တို့က အင်္ဂလိပ်တို့ထက် စော၍ရောက်ခဲ့ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင်မူ ယခုတင်ပြ ခဲ့သော ဒေသများသည် နယ်ချဲ့အချင်းချင်း လက်ပြောင်း လက်လွှဲ လုပ်လိုက်ကြ၊ စစ်လျော်ကြေးအဖြစ် ပေးလိုက် ကြနှင့် ပိုင်ရှင်များ ပြောင်းသွားခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်သော တချို့နယ်များကို ဒပ်ချ်တို့ တစ် ချိန်က ပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြောင်းကို သမိုင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် စာပေများကို အဖတ်နည်းသူများ အသိနည်းကြသည်။ စာရေးသူသည် ဒပ်ချ်တို့ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော အရေးကြီးသည့် နယ်ပယ်များ မည်ကဲ့သို့ လက်ပြောင်းသွားကြသည်ကို သမိုင်းကြောင်းနှင့်ယှဉ်ကာ တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။

ယခုလောလောဆယ်တွင် စာရေးသူသည် ဒပ်ချ် တို့ မည်ရွေ့မည်မျှလက်လှမ်းမီခဲ့သည်၊ လက်တံရှည်ခဲ့ သည်ဆိုသည့်အချက်တို့ကို တင်ပြချင်သောကြောင့် ဒပ်ချ် ပိုင်ဒေသများ၏အကြောင်းကို ဆက်လက်တင်ပြလို သည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် တောင်အမေရိကတိုက် အရှေ့ မြောက်ဒေသတွင် စိုက်ခင်းများအဖြစ်သုံးသည့် ကိုလိုနီ များ တသီတတန်းကြီး ပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုဒေသ များ၏ အမည်များမှာ (Demarary; ဒမ်မာရာရီ၊ the Essequibo region; သအက်ဆီကီဘိုနယ်၊ Berbice; ဘာဘီစာ၊ Guyana; ဂူယာနာ၊ Suriname) ဆူရီနမ်၊ and Brazil ဘရာဇီးလ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုပိုင်နက်တို့၏ အမည်များကို ဖော်ပြလိုက် သည်နှင့် ဒပ်ချ်လူမျိုးတို့၏ နယ်သာလန်နိုင်ငံသည် ၁၇

ရာစုနှင့် ၁၈ ရာစုများတွင် တစ်ကမ္ဘာလုံး၌ အကြီးမား ဆုံး ရေကြောင်းခရီးမှ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရာတွင် အသာ ဆုံး နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုအချက်နှင့် ပတ်သက်ကာ ပိုလွန်၍ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည် မှာ ပင်လယ်ပြင်အောက် ပေနှစ်ဆယ်မျှနိမ့်သည့် ကျဉ်း မြောင်းသည့် နိုင်ငံငယ်က ပိုင်ဆိုင်သောကြောင့်ဖြစ် သည်။ ထိုနိုင်ငံငယ်မှလူများသည် မိမိတို့ထက်အင်အား ကြီးမားပြီး ကျယ်ပြောသည့် နိုင်ငံများက တွန်းသိပ် ဖိညှပ်ထားခြင်းကိုလည်း ခံရသေးသည်။

ထိုကဲ့သို့ ကိုလိုနီများပိုင်ဆိုင်လာခဲ့သည်မှာ စပိန် တို့၏ ကိုလိုနီဘဝမှ လွတ်မြောက်ရန် ဒပ်ချ်တို့က တော် လှန်ပုန်ကန်သည့်အခါတွင် အင်အားကြီးမားသော စပိန် နိုင်ငံကို စီးပွားရေးအရ တိုက်ပွဲဆင်ရင်းက ဖြစ်ပေါ်လာ သည့် အကျိုးအမြတ်ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ စပိန်တို့သည် တောင်အမေရိကတိုက် ရွှေတွင်းငွေတွင်း များရှိသော ဒေသမှနေပြီး ရွှေတုံးများ ငွေတုံးများကို ထုတ်ယူရရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ ရရှိလာသော ရွှေငွေများကို အမိနိုင်ငံသို့သာလျှင် တင်ပို့ရမည်ဟု စပိန်ဘုရင်က အမိန့်ထုတ်ထားသည်။ ဘုရင့်အမိန့်ကိုနာခံကာ တောင် အမေရိကမှ စပိန်သို့ ရွှေငွေများ သယ်ဆောင်လာရာတွင် သင်္ဘောအုပ်စုကြီးဖြင့် သယ်ဆောင်လေ့ရှိကြသည်။ ထို အချိန်၌ ဒပ်ချ်ကုန်သည်သင်္ဘောနှင့် နယ်မြေရှာဖွေရေး သင်္ဘောများက သမုဒ္ဒရာပြင်သို့ထွက်ကာ စပိန်သင်္ဘော အုပ်စုကို တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ထိုလုပ်ရပ်မျိုးကို အင်္ဂလိပ် တို့လည်း လုပ်လေ့ရှိသည်။ စာရေးသူတို့ ကျောင်းနေစ အချိန်သည် ကိုလိုနီခေတ်နှောင်းပိုင်းဖြစ်သည်။ လွတ် လပ်ရေးရပြီးစအချိန်တွင်လည်း ကိုလိုနီခေတ်က ပြဋ္ဌာန်း ခဲ့သော စာအုပ်များကို မပြင်ရသေးချေ။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ် ပင်လယ်စားပြဗိုလ်ကြီးများကို သူရဲကောင်း စစ်သူကြီးများအဖြစ် ချီးကျူးရေးသားထားသည့် စာများ ကို ဖတ်ရှုသင်အံ့ခဲ့ကြရသည်။ အသက်နည်းနည်းကြီး လာသည့်အချိန် ကျောင်းများတွင်လည်း မှန်မှန်ကန်ကန် သုံးသပ်သင်ပြတတ်သည့် ဆရာများနှင့်ကြိုကာ ထိုဆရာ များက သမိုင်းသင်ခန်းစာများကို သင်ကြားသည်နှင့် ကြိုလာသည့်အချိန်၊ ကိုယ်တိုင်လည်း စာအုပ်စာတမ်း

များ ရှာဖွေဖတ်ရှုနိုင်သည့်အချိန်သို့ ရောက်သည့်အခါမှ သူတို့သူရဲကောင်းများဆိုသည်မှာ သူ့ခိုးလက်က သူ့ဝှက် လူသူများဖြစ်ကြောင်း နားလည်ခွင့်ရခဲ့သည်။

ဒပ်ချ်များသည်လည်း ထိုနည်းတူပင်။ ခြင်္သေ့ များ၏အစားအစာကို အုပ်လိုက်ဝင်ပြီးလှသည့် တော ခွေးများကဲ့သို့ ကျင့်ခဲ့သူများဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် တောခွေးများသည် အုပ်စုနှင့်ဖြစ်သောကြောင့် ရဲစိတ် ဝင်ကာ ခြင်္သေ့များ၏သားရဲတွင်းသို့ လိုက်ပြီးလှသကဲ့ သို့ စပိန်နှင့် ပေါ်တူဂီပိုင် ဒေသများအထိပင် လိုက်ခဲ့ ကြသည်။

သားရဲတွင်းများဟု ဥပမာပေးထားသည့် ဒေသ များမှာ အရှေ့တောင်အာရှဒေသ ဖြစ်သည်။ ဥရောပ တစ်လွှားရှိနိုင်ငံများတွင် လူကြိုက်များသည့် အရှေ့တိုင်း ကုန်များကို ဒပ်ချ်များအား မရောင်းရဟု စပိန်များက ပိတ်ပင်လိုက်သည့်အခါတွင် ဒပ်ချ်တို့ကိုယ်တိုင် စပိန် နှင့်ပေါ်တူဂီ ပိုင်နက်များအထိ ရောက်အောင်လိုက်သွား ကြလေတော့သည်။

ဤနေရာတွင် စာရေးသူ ငယ်ငယ်က ဖတ်ဖူး သည့်အကြောင်းအရာတစ်ခုကို တင်ပြလိုသည်။ ဥရောပ နိုင်ငံများမှ ကြေးရတတ် ဂုဏ်ကြီးရှင်အမျိုးသမီးများ သည် အရှေ့တိုင်းက အမွှေးအကြိုင်အမျိုးမျိုး၊ နံ့သာ အမျိုးမျိုး၊ ပိုးဖဲကတ္တီပါအမျိုးမျိုး၊ လက်ဝတ်ရတနာ အမျိုးမျိုးတို့ကို သယ်ဆောင်လာမည့်သင်္ဘောများ ဆိုက် ရောက်တော့မည့်ရက်ကို သူ့ထက်ငါ ဦးအောင်စောင့်ပြီး ပစ္စည်းများကိုလည်း ဦးအောင်ဝယ်လေ့ရှိကြသည်ဟု ဆိုသည်။ သူ့အသိုင်းအဝိုင်းနှင့်သူ အုပ်စုလိုက် နေတတ် ကြသဖြင့် ပွဲလမ်းသဘင်များတွင် သူ့ထက်ငါသာအောင် ဝတ်ဆင်ဖို့ ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် အရှေ့တိုင်းမှ ပစ္စည်းများကို လက်ဦးမှုရယူချင်ကြသည် ဟု ဆိုသည်။

သင်္ဘောပတ် တစ်ပတ်တွင် အခါတိုင်းလက်ဦး သည့် အုပ်စုဝင်များက နောက်ကျသွားသည်။ ထိုအုပ်စု ဝင် အမျိုးသမီး များက သူများထက်ပို၍ မဆန်းပြားနိုင် မလှပနိုင်တော့သဖြင့် စိတ်ပျက်လက်ပျက်ဖြစ်သွားကြ သည်။ အုပ်စုဝင်အမျိုးသမီးတစ်ယောက်က စိတ်မပျက်

နှင့်။ သူတို့က ငါတို့ထက် အဝတ်အစားအားဖြင့် သာ သည်ဆိုလျှင် ငါတို့က သူများထက် ဖက်ရှင်တွင်သာရ မည်ဟုပြောကာ ထူးခြားသော ဖက်ရှင်တစ်ခုကို ထွင်၍ အုပ်စုဝင်များ ဝတ်လိုက်ကြသည်။ ဖက်ရှင်ထွင်သည့် နည်းနှင့် သူတို့အုပ်စုကို အနိုင်နှင့်ပိုင်းနိုင်ပြီဟု ထင်ကာ စောင့်နေကြသည့် အရှေ့တိုင်းထွက် ဝတ်ကောင်းစားလှ များ ဝတ်စားထားသည့်အုပ်စုကို သူတို့က ဖက်ရှင်ဖြင့် အနိုင်ရလိုက်သည်ဟု ဆိုသည်။ သူတို့၏ဖက်ရှင်မှာ သူတို့စီးထားသည့်ဖိနပ်များအောက်က ခွာထူထူကြီးများ တပ်ပြီး ဒေါက်မြင့်ဖိနပ်များဖြစ်အောင် ထွင်ထားခြင်း ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုဇာတ်ကြောင်းသည် အမှန် တကယ် ဖြစ်ကောင်းမှ ဖြစ်ပါလိမ့်မည်။ သို့သော် ထိုကဲ့သို့သော ပုံတိုပတ်စကလေးများထဲတွင် ဖြစ်ရပ်မှန် ကလေးများ ပါဝင်နေတတ်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်မှန်မှာ ဥရောပတိုက်သူများသည် သင်္ဘောပတ်နှင့် ပါလာတတ် သည့် အရှေ့တိုင်းကုန်များကို စောင့်မျှော်နေတတ်သည် ဆိုသည့်အကြောင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအကြောင်း များကြောင့်လည်း အလွန်ပင်ပန်းဆင်းရဲသည့် ခရီးကို စွန့်စားသွားလာပြီး ကုန်ဝယ်ကြ ကုန်ရောင်းကြသည့်သူ တွေ များလာခြင်းဖြစ်သည်။

စာရေးသူသည် ဆိုဗီယက်တွင် ပညာသင်ဘဝ နှင့်နေရစဉ် သူငယ်ချင်း ဇိုယာနှင့် ဗလာဒီမီးလ်နှင့် ဆုဒေါင်းလ်ဟု အမည်ရှိသော ရှေးဟောင်းမြို့တော်နှစ်ခု သို့ လေ့လာရေး သွားခဲ့ကြသည်။ ထိုမြို့တော်ဟောင်း နှစ်မြို့သည် ပုဂံနှင့်ညောင်ဦးကဲ့သို့ တစ်ဆက်တည်း တည်နေသည့် မြို့တော်နှစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုမြို့တော်များ တွင် စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသည့် အရာများကို မြင်ခဲ့ ကြားခဲ့ရသည်။ သို့သော် ယခုတင်ပြနေသောအကြောင်း အချက်များနှင့် ဆက်စပ်နေသမျှကိုသာ ပြန်လည် တင် ပြမည် ဖြစ်သည်။ စာရေးသူနှင့်ဇိုယာတို့ နေ့လယ်စာ စားကြမည့်အချိန်တွင် အမှတ်တရဖြစ်အောင် အဆောက် အဦးကြီးတစ်ခု၏ မြေအောက်တွင်ရှိသော ရှေးဟောင်း စားသောက်ဆိုင်ကို ရွေးချယ်လိုက်ကြသည်။ ထိုစား သောက်ဆိုင်တွင် အရာရာကို ရှေးဟောင်းပုံစံအတိုင်း ဖြစ်အောင်ကြိုးစားထားသည်။ မီးတုတ်ပုံသဏ္ဍာန် လျှပ်

စစ်မီးသီးများကို ထွန်းထားသည်။ စားပွဲများကလည်း ဝက်သစ်ချသား ကြမ်းကြမ်းကြီးများဖြင့် ပြုလုပ်ထားသည်။ စားစရာဟင်းများကို မြေအိုးများတွင် ထည့်ကာ ချပေးသည်။ ဇွန်းများသည်ပင် သစ်သားကို ဇွန်းပုံလုပ်ကာ ဆေးရေးထားသည့် ဇွန်းများဖြစ်သည်။ ထိုဆိုင်တွင် ရောင်းချသည့် ဟင်းအမည်များသည် ရှေးကဟင်းအမယ်များနှင့် အမည်မှစ၍ တူအောင်ရေးထားသည်။ အရသာအနေဖြင့် အမှန်တကယ် တူမတူကိုမူ စာရေးသူတို့ မသိနိုင်ပေ။ တစ်ခုထူးသည်မှာ သိုးသားကုန်သည်ကြီးချက်ဆိုသည့် ဟင်းထဲတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များ ထည့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

ရှုရှုတွင် စားသောက်ပြီးကြသည့်အချိန်၌ ခံတွင်းရှင်းအောင် လက်ဖက်ရည်သောက်တတ်ကြသည်။ ထိုသို့ သောက်နိုင်သည့်အရည်များကို သိချင်သောကြောင့် ဖျော်ရည်စာရင်းယူပြီး ကြည့်လိုက်သည်တွင် စာရေးသူ၏ မျက်လုံးများ တောက်ပြောင်လာအောင် စိတ်ဝင်စားသွားသည့်အမည်ကို တွေ့ရသည်။ ဘာသာပြန်ရလျှင် ဇာဘုရင်၏ သောက်ရေဟု ခေါ်ရမည်ဖြစ်သည်။ တန်ဖိုးကလည်း ၇ ပြား (ကိုပက်) ဆိုသဖြင့် ‘ကိုင်း ကုန်ချင်ကုန် ခန်းချင်ခန်း သောက်လိုက်ကြရအောင်ဟေ့’ ဟု သူငယ်ချင်းနှစ်ယောက် နောက်ပြောင်ပြောဆိုကာ နှစ်ခွက် မှာလိုက်ပါသည်။ ဖန်ခွက်ထဲတွင် ခပ်နွေးနွေး အရောင်ဝါဖန်ဖန် အနံ့မွှေးမွှေးအရည်များ ပါလာသည်။ စပ်စုလိုစိတ်အပြည့်ဖြင့် ချွေချွေတာတာ မြည်းစမ်းလိုက်ပြီးသည့်အချိန်တွင် စာရေးသူ ရယ်မိသည်အထိ စိတ်လက် ရွှင်မြူးသွားရသည်။ လက်ဖက်ရည်ကြမ်း ခပ်ဖျော့ဖျော့ထဲတွင် ပျားရည်နည်းနည်းစွက်ပြီး လေးညှင်းပွင့်ကလေးများကို ထုပြီးထည့်ထားသည့် ငရုတ်ကောင်းအနံ့လည်း မဆိုစလောက်ပါသည့် အရည်များဖြစ်နေသောကြောင့်ပင်။ ၂၀ ရာစုတွင် ၇ ကိုပက်မျှသာ ပေးရသော်လည်း ၁၅ ၁၆ ရာစုခန့်က ထိုသောက်ဖွယ်အရည်ကို ဇာဘုရင်မှသာ သောက်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ပျားရည်မှာ သူတို့ဥရောပတွင် ပေါ်သော်လည်း လက်ဖက်ခြောက်မှာ ထိုခေတ်က ရှားပါးကုန်ဖြစ်သည်။ လေးညှင်းနှင့် ငရုတ်ကောင်းက ပို၍ရှားပါးမည်မှာ သေချာသည်။

သူတို့ခေတ်တွင် ထိုဖျော်ရည်သည် ဖျော်ရည်မည်ကာ မတွဲ ဖြစ်မည်မထင်ချေ။ အကြောင်းမှာ အအေးမိသည့် အခါတွင် ထိုဖျော်ရည်က အခိုးပွင့်စေမည်မှာ သေချာသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

နယ်ချဲ့သမိုင်းနှင့် ပတ်သက်သောဆောင်းပါးထဲတွင် ဤကဲ့သို့သော တိုလီထွာလီကလေးများကို ထည့်သွင်းရေးသားနေသဖြင့် မပြုငြင်စေလိုပါ။ စာရေးသူသည် စာဖတ်သည့်လူငယ်များတွင် ကြားဖူးမှတ်ဖူးသည့် ဗဟုသုတ များစေချင်သောကြောင့် ထည့်ရေးခြင်း ဖြစ်သည်။ အသိပညာနယ်ပယ်သည် အလွန်ပင်ကျယ်ဝန်းလာပြီဖြစ်သည်။ ကျွန်တော် ကျွန်မတို့ အထူးပြုခဲ့သည့် ဘာသာရပ်ကို ကောင်းကောင်းသိသည်။ ကျွန်သည့်ကိစ္စဘာမျှမသိဟု ဂုဏ်ယူဝင့်ကြွားရန် မသင့်တော်တော့ချေ။ အသိပညာနယ်ပယ်များကလည်း ဆက်နွှယ်နေသောကြောင့် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်သိနိုင်အောင် ကြိုးစားကြရန် သင့်သည်။

တင်ပြခဲ့သော ဥပမာကလေးနှစ်ခုမျှကို ထောက်ထားပြီး စဉ်းစားမည်ဆိုလျှင် စပိန်တို့က ဥရောပနိုင်ငံများသို့ လက်လီဖြန့်ဖြူးရောင်းချမည့် ဒပ်ချ်များအား အရှေ့တိုင်းကုန်များကို လက်ကားရောင်းချမပေးတော့ဟု ဆိုလိုက်သည်နှင့် ဒပ်ချ်များအနေဖြင့် စီးပွားရေးအရ မည်မျှလောက် နှစ်နာသွားမည်ဆိုသည်ကို ဆက်စပ်စဉ်းစားပြီး နားလည်နိုင်သည်။ ထိုအချက်ကြောင့် စပိန်နှင့်ပေါ်တူဂီများကို နိုင်ငံရေးအရ တော်လှန်ချင်သည့်စိတ် စီးပွားရေးအရ ပြိုင်ဆိုင်ချင်သည့်စိတ်များ မည်မျှလောက် တက်ကြွလာမည်ဆိုသည့်အချက်ကို ခန့်မှန်းနိုင်သည်။

သမိုင်းပညာရှင်အချို့၏ အဆိုအရ အစောပိုင်းတွင် ဒပ်ချ်တို့သည် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်သို့ သွားရောက်ကြရာတွင် စစ်ရေးအရ နယ်ချဲ့ရန် နယ်လုရန်ထက် စီးပွားရေးနှင့်ပတ်သက်သော ဦးတည်ချက်သာ ထားရှိခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ အကယ်၍ ထိုအချက် မှန်သည်ဆိုပါက အစောပိုင်းအချိန်တွင်သာ မှန်နိုင်ပါလိမ့်မည်။ ယခင်တစ်ပတ်က တင်ပြခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများထဲတွင် ၁၆၀၂ ခု၊ မေလ ၂၀ ရက်နေ့၌ ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယ

ကုမ္ပဏီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖွဲ့စည်းသည့်အခါတွင် နယ်ချဲ့ခွင့် သိမ်းယူခွင့်နှင့် ကျွန်ပြုခွင့်တို့ကို ဒင်ချ် လွှတ်တော် (State General) မှ ပေးအပ်ခဲ့သည်ဟု ပါပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဒင်ချ်များသည် ၁၆ ရာစု မကုန် ခင် တစ်နည်းဆိုပါက သမုဒ္ဒရာပြင်ကိုထွက်ပြီး သူ တစ်ပါးတို့ နယ်ချဲ့ထားသော သိမ်းပိုက်ထားသော ဒေသ များ၏ ကြွယ်ဝမှုကို မမြင်ခင်အချိန်အထိ ဒင်ချ်တို့သည် နယ်မြေများကို လုရန် နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရန် ရည်ရွယ်ချက် မပြင်းထန်ဟု (မပါဘူးဟု မဆိုလိုပါ) ပြောကောင်း ပြောနိုင်ပါလိမ့်မည်။

ဒင်ချ်များသည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် ပေါ်တူဂီများနှင့် စစ်ပြိုင်ဖို့ကိစ္စများကို ရှောင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ကျွန်းစုဒေသဖြစ်၍ ဟင်းခတ်အမွှေး အကြိုင် ထွက်သော်လည်း အပြင်လူ အရောက်အပေါက် နည်းသေးသည့် (တချို့ဒေသတွင်) ရှိပင်မရှိသေးသည့် ကျွန်းများမှ အုပ်ချုပ်သူ တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များ နှင့် စာချုပ်များကို တစ်ချိုးတစ်ခု ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ အစောပိုင်းက မည်သည့်ဒေသကိုမှ သိမ်းပိုက်ခြင်းမရှိဟု ဆိုသည်။ ကျွန်းများ၏ ကမ်းခြေများတွင် ကုန်ရောင်း ဝယ်ရေးစခန်း (Factory) တစ်ခုကို တည်ဆောက်ထား ကာ အမြောက်တပ်ဆင်ထားသည့် ခံတပ်ကို ကာကွယ် ဖို့ တည်ဆောက်ထားတတ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ဒင်ချ်များသည် စရိတ်ကျဉ်းကျဉ်းနှင့် သိုသိပ်စွာ လှုပ်ရှားပြီး ကြီးမားသည့် ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန် ကုန်သွယ် ရေးစခန်းကြီးများ၏ ပိုင်နက်များကြားမှနေကာ ထွက်

ဝင်သွားလာကြသည်။ သူတို့၏မျက်စိအောက် တည့် တည့်မှာပင် သူတို့မသိအောင် ကုန်များကို သယ်ဆောင် ရောင်းဝယ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ဒင်ချ်များသည် ရေ ကြောင်း သွားလာရေးတွင် အတတ်ပညာအနေဖြင့်ရော ကျွမ်းကျင်မှုအနေဖြင့်ပါ ပေါ်တူဂီများ စပိန်များထက် သာသည်ဟုဆိုသည်။ သူတို့၏ စစ်လက်နက်များမှာ လည်း အခြားသူများ၏ လက်နက်များထက် သာသည်။ အစောပိုင်းက သူတို့သည် လက်နက်အင်အား နယ်မလှ သေးဘဲ စီးပွားကုန်သွယ်မှု ကျွမ်းကျင်ခြင်းကိုသာ လက် နက်သဖွယ် အသုံးပြုခဲ့သည်ဟု ဆိုကြသည်။

ကျမ်းကိုး

1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia:** Fourth Edition. London Macmillan & Co. Ltd.
2. Harrison, Brian. 1964. **South-East Asia, A Short History:** Second Edition. London Macmillan & CO. Ltd.
3. Panikkar, K.M. 1965. **Asia and Western Dominance:** Sixth Impression. London George Allen & Unwin Ltd.
4. Wintle, Michael. (Contributer). **“Dutch Empire”** Microsoft(R) Encarta(R) 99 Encyclopedia.

အာရှဒေသများကို စိုးမိုးလာသော ဒင်္ဂါနယ်ချဲ့များ

အစောပိုင်းကာလများတွင်သာ ဒင်္ဂါများသည် ကုန်သွယ်ရေးသက်သက်ကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်သည့် သဘောကို ဆောင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ နယ်မြေသိမ်းပိုက်ခြင်းကို လက်တွေ့မလုပ်ခင် ပြင်ဆင်နေသည့်သဘောပင် ဖြစ်သည်။ သူတို့သည် သူတို့ထက် လက်ဦးမှုရနေသော သူများ၏လက်ထဲမှ ကြွယ်ဝမှုနှင့် ကုန်သွယ်ရေးကို လက်ပြောင်းယူနိုင်ရန် နည်းလမ်းသစ်များ ရှာနေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ကျိတ်ချ်နည်းလမ်းရှာလိုက်သဖြင့် အရှေ့တိုင်းကုန်သွယ်ရေးကို သူတို့ထက်စော၍ ချုပ်ကိုင်ထားသူများထက် ပိုမိုတိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးသည့် နည်းမျိုးစုံကို သုံးနိုင်လာကြပြီဖြစ်သည်။ ယခုတင်ပြနေသည်မှာ များစွာ အကျဉ်းရုံးပြီး တင်ပြနေခြင်းဖြစ်သဖြင့် ၁၆ ရာစုလောက်မှစတင်ကာ ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဥရောပတိုက်သားများ၏ စီးပွားရေး၊ စစ်ရေး၊ လူမျိုးရေး၊ ဘာသာရေးတိုက်ပွဲများသည် အချိန်တိုတိုအတွင်းတွင် ဖြစ်ခဲ့သည့် သဘောမျိုးသို့ သက်ရောက်နေသည်။ အမှန်မှာ တင်ပြခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်နှင့် နောက်ပိုင်း ဒင်္ဂါတို့၏ ယှဉ်ပြိုင်မှုသည် နှစ်ပေါင်းရာချီပြီး ကြာလာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

အစောပိုင်းကတည်းက အရှေ့တောင်အာရှတွင် ရောက်ရှိနေပြီး နေသားကျနေပြီဖြစ်သော ပေါ်တူဂီများနှင့်စပိန်များသည် ဒင်္ဂါတို့နှင့် စရိုက်သဘာဝ မတူကြပေ။ မတူသည့်အချက်များစွာထဲမှ ပဓာနကျသည့် အချက်မှာ ဒင်္ဂါအများစုသည် ကယ်လီဖော်နီးယားဟု ခေါ်သည့် ပရိတ်တစ်တောင်ပိုင်းသားများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရိုမန်ကက်သလစ် စပိန်နှင့် ပေါ်တူဂီများကဲ့သို့ မည်သည့်အပိုင်းကို မည်သူကသာ နယ်ချဲ့ခွင့်ရှိသည်ဆိုသော ပုပ်ရဟန်းမင်းကြီး၏ သတ်မှတ်ချက်ကို နှာခံရန် မလိုကြချေ။ ထို့အပြင် ဒင်္ဂါတို့သည် ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်

များကဲ့သို့ ရေကြောင်းသွားလာရေးကို ဘုရင်က ထိန်းချုပ်ထားခြင်းကို မခံရချေ။ ကုန်သွယ်သည့်အခါတွင်လည်း ဘုရင်ပိုင်သင်္ဘောများနှင့် ကုန်ကူးခြင်း မဟုတ်ဘဲ ပြိုင်ဘက်ကုမ္ပဏီများ စိတ်ကြိုက်ယှဉ်ပြိုင် ရွက်လွှင့်ပြီး ကုန်ကူးနိုင်ခဲ့ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ တစ်သီးပုဂ္ဂလ အစုအဖွဲ့များနှင့် ကုန်သွယ်ခြင်းသည် သူတို့၏ ငါးဖမ်းလုပ်ငန်းမှ ရရှိသည့် အမြတ်များထက် လျော့နည်းနေသည့်အချိန်များ ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်သည့်လုပ်ငန်းနှင့် အရှေ့တိုင်းကုန်များ ရောင်းဝယ်သည့်လုပ်ငန်းများကို နည်းလမ်းမှန်မှန်ဖြင့် ရေရှည်လုပ်ဆောင်ခဲ့သော် အမြတ်အစွန်း ပိုမိုရရှိနိုင်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို ဒင်္ဂါများက သဘောပေါက်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ပြိုင်ဘက်ဒင်္ဂါကုမ္ပဏီများသည် စုပေါင်းပြီး ညှိနှိုင်းကြ၊ တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အလျှော့ပေးကြသည့်နည်းကို သုံးကာ စုစည်းနိုင်အောင် ကြိုးစားလာကြသည်။

ထိုသို့ဖြင့် ၁၆၀၂ ခုတွင် ဒင်္ဂါအရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီကို ထူထောင်လိုက်ကြသည်အထိ စည်းလုံးရေးရခဲ့သည်။ ဒင်္ဂါဘာသာဖြင့် (Vereenigde Geoc-troyeerde Oost-Indische Compagnie, VOC) အင်္ဂလိပ်လို ပြန်ဆိုပါက (Netherlands Chartered East India Company.) ခေါ်ဆိုရမည် ဖြစ်သည်။ ဒင်္ဂါကုမ္ပဏီဒါရိုက်တာများဖြစ်သည့် လူကြီးလူကောင်း တစ်ဆယ့်ခုနစ်ဦးက ဗွီအိုစီဟု အတိုကောက်ခေါ်ဆိုကြသည့် သူတို့ကုမ္ပဏီမှ အရာရှိများကို ဒေသခံ မင်းနေပြည်များ၏ မင်းများနှင့် မလိုလားအပ်သည့် စစ်ဖြစ်ပွားခြင်းများကို ရှောင်ကြဉ်ရန် အမိန့်ပေးထားခဲ့သည်။ သို့သော် ဩဇာကြီးမားသည့် ဘုရင်ခံချုပ်များဖြစ်သော Jan Pieterszoon Coen (1618-23, 1627-9) နှင့်

Antonio van Diemen (1636-1645) တို့ သည် ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲများ၏ အမိန့်များ ညွှန်ကြားချက်များကို လျစ်လျူရှုထားတတ်ကြသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၁၉ ခုတွင် ကိုအင် (Coen) သည် ဂျကာတာ (Jakarta) မြို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။ ထို့နောက် ဘာတေးဗီးယား (Batavia) အမည်ဖြင့် မြို့တော်တစ်ခုကို တည်ထောင်လိုက်သည်။ ထိုမြို့တော်သည် ဒင်္ဂါအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ (VOC) ရုံးစိုက်သည့် မြို့တော်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကိုအင်သည် ဘန်ဒါ (Banda) ကျွန်းစုမှ အင်္ဂလိပ်များကို ဖယ်ရှားခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၆၀၅ ခုတွင် မာလုကု (Maluku) က ပေါ်တူဂီများကို တိုက်ထုတ်ခဲ့သည်။ ၁၆၄၀ ခုတွင် သီရိ လင်္ကာရှိ Negombo & Gale နယ်များက ပေါ်တူဂီ များ၊ ၁၆၄၁ တွင် မီလာကာသို့မဟုတ် မလက္ကာ (Melaka) က ပေါ်တူဂီများကို တိုက်ထုတ်ခဲ့သည်။

စပိန်များကို ၁၆၄၃ ခုတွင် ထိုင်ဝမ်မြောက်ပိုင်းနှင့် ၁၆၆၃ ခုတွင် မာလုကု (Maluku) တို့မှ တိုက်ထုတ်လိုက်သည်။ ထိုစစ်ပွဲများအပြီးတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ရောင်းဝယ်ရေးကို ဒင်္ဂါတို့က လက်ဝါးကြီးအုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ဖွံ့ဖြိုးသည့် ကုန်သွယ်ရေးနယ်ပယ်များမှ ထွက်သွားသည်အထိ ဖယ်ထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ပြီးသည့်နောက်ပိုင်းတွင် ခံတပ်များ၊ တပ်ရင်းများ၊ စစ်သင်္ဘောများကိုထားရှိပြီး ဒင်္ဂါ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ဩဇာအာဏာကို ကြီးထွားစေခဲ့သည်။ ထိုသို့သောသူတို့အကျိုးကျေးဇူးများ ရရှိအောင် လုပ်ဆောင်ပေးရာရောက်သည့် ဘုရင်ခံချုပ်များ၏ လုပ်ဆောင်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ဒင်္ဂါအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ လူကြီးများသည် အပြစ်တင် ပြောဆိုခြင်းမပြုဘဲ ဆိတ်ဆိတ်နေခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၇ ရာစုအလယ်ပိုင်းတွင် ကုန်သွယ်ရေး အရှိန်အဟုန် တိုးမြှင့်ရန်ဆိုသည့် အကြောင်းပြချက်ဖြင့် စစ်ဆင်ရေးများ လုပ်ဆောင်နေသည်ကိုမူ နယ်သာလန်ရှိ ကုမ္ပဏီလူကြီးများက သည်းမခံတော့ဟုဆိုသည်။ ထိုသို့သည်းမခံနိုင်သည်မှာ ဒေသခံများကို စာနာသောကြောင့်မဟုတ်ပေ။ ကုန်သွယ်ရေးတိုးတက်သည်က နောင်မှ

ရရှိမည့်အကျိုးဖြစ်သည်။ စစ်စရိတ်ကုန်ကျမှု များသည့်အတွက် ငွေပင်ငွေရင်းထဲမှထုတ်၍ ပေးရသည်က အလျင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အတိုးအပွားနည်းသွားမည် စိုးသောကြောင့် စစ်စရိတ် ထုတ်မပေးခြင်း ဖြစ်သည်။

ဒင်္ဂါများသည် ပေါ်တူဂီတို့၏ အားနည်းချက်လစ်ဟာချက်များကို ကောင်းစွာသိထားကြသည်။ သူတို့၏သင်္ဘောများပေါ်တွင် အာရှမှ ကုန်များကိုတင်ကာ ဥရောပသို့ တစ်ခေါက်သွားလိုက်၊ ကုန်ရောင်းချပြီးမှ အာရှသို့ ပြန်လာလိုက်ဖြင့် လုပ်နေပါက ကြားထဲတွင် ကုန်သွယ်ရေးကိစ္စများ လစ်ဟင်းသွားမည်မှာ သေချာသည်။ နောက်တစ်ချက်မှာ သူတစ်ပါးတို့က မိမိတို့လက်ဝယ် ရရှိပြီးသားနယ်ပယ်များကိုပါ လုယူနိုင်သည်။ ထိုသို့သောအချက်များကို ဒင်္ဂါများက သတိထားမိကြသည်။ ထို့ကြောင့် ကိုအင်က ကုမ္ပဏီလူကြီးများထံမှ ခွင့်ပြုချက်ကိုတောင်းပြီး အစုရှယ်ယာရှင်များကို သုံးနှစ်လုံးလုံး အမြတ်ငွေ ခွဲဝေပေးခြင်းမပြုဘဲ ငွေပင်ငွေရင်းများကို အာရှနိုင်ငံများကြားမှာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားရန် ယူထားခဲ့သည်။ အာရှနိုင်ငံများအချင်းချင်း ရောင်းဝယ်နေကျ ထုံးစံအတိုင်း လက်လီရောင်းသည့် ဈေးကွက်များကိုလည်း မပျက်စေဘဲ ဒင်္ဂါတို့က သင်္ဘောများကိုသုံးကာ အာရှနိုင်ငံများအတွင်းတွင် လှည့်လည်ရောင်းဝယ်နေခဲ့ကြသည်။ ထိုအာရှဈေးကွက်မှ အမြတ်အစွန်းသည် သူတို့တွင် သင်္ဘောစင်းရေများစွာ ပိုင်လာစေသည်။ အာရှတွင် ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများလည်း အရေအတွက်များများတိုး၍ ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။

ကိုအင် (Coen) သည် အာရှတွင် ဂျကာတာ မြို့တော်ကို ဒင်္ဂါအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီပိုင် မြို့တော်အဖြစ် တည်ဆောက်လိုက်သည်။ ထို့နောက် ဥရောပပြိုင်ဘက်များ အာရှပြိုင်ဘက်များနှင့် ယှဉ်ပြိုင်သည့်နေရာတွင် သူတို့ကုမ္ပဏီက အသာစီးရရှိရေးအတွက် အသုံးဝင်သောသတင်းများကို သူတို့ပိုင် ကုန်သွယ်ရေးစခန်းမြို့များရှိ ကိုယ်စားလှယ်များက ထောက်လှမ်းစုံစမ်းကာ ဂျကာတာသို့ ပို့စေခဲ့သည်။ ထိုသတင်းအချက်အလက်များပေါ်တွင် အခြေပြုပြီးမှ ဒင်္ဂါအရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက အရေးကြီးသည့် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် ကိစ္စများကို

ဆုံးဖြတ်ချက် ချလေ့ရှိသည်။ သတင်းစုဆောင်းသည့် ဆိုရာတွင် ဥရောပနိုင်ငံများမှ သတင်းများမှအစပြုကာ ဒပ်ချ်တို့နှင့် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် အဆက်အသွယ်ရှိသော ဝေးလံသီခေါင်သည့် ကျွန်းစုများအထိ ဒေသတိုင်းက သတင်းများကို စုဆောင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဒပ်ချ်တို့စုဆောင်းလေ့ရှိသည့် သတင်းများထဲတွင် ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ဆိုင်သော သတင်းများသာမက နိုင်ငံရေးသတင်းများပါ ပါဝင်သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ပြိုင်ဘက် တစ်ဦးတစ်ယောက်ကို အပြတ်နှိမ်နင်းတော့မည်ဆိုပါက ဈေးကွက်တွင် အရှုံးခံတန်ခံလိုက်သည်။ သူတို့က ဈေးကို များစွာနှိမ်နှိပ်ပြီး ရောင်းသည့်အခါတွင် ပြိုင်ဘက်အတွက် ဈေးကွက်ပျက်လေတော့သည်။ ဒပ်ချ်တို့ကမူ နောက် တစ်နေရာတွင် သူတို့ရှုံးထားသမျှကို ကာမိအောင် ပြန်၍ ယူတတ်သည်။ ကုန်ပစ္စည်းများ အထွက်နည်းသည့် သတင်းနှင့် နိုင်ငံရေး မတည်မငြိမ်ဖြစ်နေသည့် သတင်း ကို အနံ့ရထားပါက ဒပ်ချ်များက ဈေးကိုဝယ်ထားတတ် သည်။ အာရှနိုင်ငံများအကြားတွင် ဒပ်ချ်သင်္ဘောများ မှန်မှန်ပြေးဆွဲနေသည့်အတွက် အာရှနိုင်ငံငယ်များသည် သူတို့၏ ရောင်းကုန်ကို တခြားနိုင်ငံသို့ တင်ပို့ရန်နှင့် တခြားနိုင်ငံများမှကုန်ကို မိမိတို့နိုင်ငံသို့ သွင်းကုန်များ အဖြစ် ပြန်လည်သယ်ယူရန် ဒပ်ချ်သင်္ဘောများနှင့် အဆင် ပြေအောင် ပေါင်းထားကြရသည်အထိ ဒပ်ချ်တို့ တွင် ကျယ်လာခဲ့သည်။

ထိုသို့သောနည်းများကိုသုံး၍ ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ (ဗီအိုစီ) သည် အာရှကုန်သွယ်ရေးတစ်ခုတည်း နှင့်ပေါ်တူဂီတို့ ကောင်းစားချိန်က ငရုတ်ကောင်း ရောင်း ဝယ်ရေးမှ ရရှိခဲ့သော အမြတ်အစွန်းနှင့် တန်းတူသော အမြတ်အစွန်းကို ရရှိခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် အာရှဝန်းကျင် တွင် ငကြင်းဆီနှင့် ငကြင်းကိုကြော်သလိုမျိုးရော အာရှ ကုန်များကို ဥရောပတိုက်ကို သယ်ဆောင် ဖြန့်ဖြူးရေး ကိုပါ လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့သော လုပ်ဆောင်မှုမျိုး သည် ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့အပေါ်တွင် ထိရောက်သည့် အတားအဆီး ဖြစ်စေခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအတွက်လည်း အရှေ့တောင်အာရှတွင် တော် တော်နှင့် အခြေမချနိုင်အောင် တားဆီးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုမျှ

သာမက အာရှနိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေး နိုင်ငံရေးပုံစံများ ကိုလည်း များစွာပြောင်းလဲစေနိုင်ခဲ့သည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် ဘာတေးဗီးယားဟု သူတို့ခေါ် သည့် ဂျပကာတာတွင် VOC ဟု ဒပ်ချ်လို အတိုကောက် ခေါ်သည့် ကုမ္ပဏီ၏ ဗဟိုအစိုးရအဖွဲ့ကို ထားသည်။ အမြင့်ဆုံး အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ထဲတွင် ဘုရင်ခံချုပ်နှင့် အရှေ့ အိန္ဒိယကျွန်းများဆိုင်ရာ ကောင်စီအဖွဲ့ဝင်များ ပါဝင် သည်။ ဘာတေးဗီးယားတွင် ဘုရင်ခံချုပ်နှင့် အုပ်ချုပ် ရေးအဖွဲ့ဝင်များနေပြီး သူတို့ပိုင်နယ်မြေများက ကုန် သွယ်ရေးစခန်းများတွင် တာဝန်ယူရမည့် တပ်ရင်း တပ်ဖွဲ့များကို ဦးစီးရန် စစ်ဗိုလ်များနှင့် အရာရှိများကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။ ဒပ်ချ်တို့၏ ကုန်သွယ် ရေးစခန်းများ ခံတပ်များသည် ဘာတေးဗီးယား အသေး စားကလေးများအဖြစ် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခြင်း ဖြစ် သည်။ ဘာတေးဗီးယားတွင် အာရှနှင့်ဆိုင်သော အုပ်ချုပ် ရေးအဖွဲ့ ရှိသည်ဟုဆိုသော်လည်း ထိုအဖွဲ့သည် အမ် စတာဒမ် (Amsterdam) ရှိ ကုမ္ပဏီလူကြီးများထံမှ ညွှန်ကြားချက်ကို လိုက်နာရသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ထို ကုမ္ပဏီလူကြီးများအဖွဲ့သည် နယ်သာလန် အစိုးရအဖွဲ့ ဖြစ်သော (State General) နှင့်လည်း နီးစပ်သည့် သူများဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ဒပ်ချ်များတွင် မလက္ကာမှ ပေါ်တူဂီများနှင့်လည်းကောင်း၊ မနီလာက စပိန်များနှင့်လည်းကောင်း တူညီသည့် သဘာဝတစ်ခု ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ တူညီသည့်သဘာဝမှာ ဘာတေးဗီးယား ဒပ်ချ်များသည် ကိုယ်ပိုင်ဦးဆောင်မှုနှင့် ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်စွာ ဆုံးဖြတ်မှုတို့ကို အသုံးပြုတတ် ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ သူတို့၏အမိနိုင်ငံများ နှင့် ကိုလိုနီမြို့တော်များကို သင်္ဘောနှင့် အသွားအပြန် လုပ်ပါက နှစ်နှစ်ကနေ သုံးနှစ်အထိ ကြာတတ်သော ကြောင့် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။

အရှေ့တောင်အာရှမှ မြို့တော်များကို အုပ်ချုပ် နေကြသည့် ဥရောပအစိုးရများသည် တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုနှင့် နိုင်ငံခြားသား လူများကို အုပ်ချုပ်နေခဲ့ ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများသည် ပဝေဏီကာလကတည်းက လူအများ

ကြိုက်သော သဘာဝထွက်ကုန်များရှိသည်ဖြစ်၍ ကမ္ဘာ့ အရပ်ရပ်မှ လူသူအများလာရောက်ပြီး ဖောက်ကား ရောင်းဝယ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်၊ အိန္ဒိယ၊ ဂျပန်နှင့် ပါရှားနိုင်ငံသားများ လာရောက်နေထိုင်ပြီး ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခဲ့ကြသည်။

ဥရောပသား အုပ်ချုပ်သူများက ပဝေဏီကာလ ကတည်းက လာရောက်နေထိုင်ခဲ့ကြသော ကမ္ဘာ့အရပ် ရပ်မှ လူသူများကို သူတို့တည်ထောင်သည့် မြို့များထဲ သို့ ဝင်ခွင့်မပေးခဲ့ချေ။ သူတို့လိုခြံရံရေးကို စိတ်မချသော ကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ မြို့တံခါးများကို ညတိုင်း ညတိုင်း ပိတ်သည့်အချိန်တွင် အာရှတိုက်သား ဧည့်သည် များ ကုန်သည်များနှင့် မိသားစုများသည် မြို့ပြင်သို့ ထွက်ခွာပေးကြရသည်။ အာရှသားများကို မယုံကြည် ဟုဆိုသော်လည်း တရုတ်လူမျိုးများကိုမူ ဥရောပသား များက သူတို့မြို့များ စည်ပင်အောင် အသုံးချခဲ့ကြသည် ဟုဆိုသည်။ မနီလာတွင် စပိန်များ တောင်အမေရိကမှ သယ်ဆောင်လာခဲ့သည့် ရွှေငွေစသည့် အဖိုးတန်သတ္တု များနှင့် လုပ်ထားသော လက်ဝတ်ရတနာများကို တူ အောင် လုပ်ပေးနိုင်သည့် တရုတ်လူမျိုး ရွှေပန်းထိမ် ငွေပန်းထိမ်ဆရာများ ရှိခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။

တရုတ်လူမျိုးများသည် စပိန်များလိုချင်သည့် ပစ္စည်းများကို ပုံပြု၍ သင်ပေးပြီး မကြာခင်မှာပင် ဆရာ များထက် တော်သည့် လက်စောင်းထက်သည့် ပညာရှင် များ ဖြစ်သွားတတ်သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ စပိန်များ အစပြုခဲ့သည့်အတိုင်း ဘာတေးဗီးယားမှ ဒပ်ချ်များက တရုတ်များကို လက်မှုပညာသည်များအဖြစ် သူတို့အလို ရှိသည့် ပစ္စည်းများကို ထုတ်လုပ်စေသည်။ သူတို့က တော့ ဈေးကြီးဈေးကောင်းရသည့် ဥရောပအထိ သယ် ဆောင်ရောင်းဝယ်ကြသည်။

ဒပ်ချ်များက ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများအား စိုက်ခင်းများကို ဓားမဦးချလုပ်စေပြီး ထွက်ကုန်များကို ကုမ္ပဏီက ဝယ်ယူမည့်အကြောင်း အာမခံချက်ပေးထား ခဲ့သည်။ အခွန်အတုတ်များကိုလည်း လျှော့ပေါ့ခဲ့သည်။ ဘာတေးဗီးယားဝန်းကျင်ဒေသများမှ မြေများကို ဒပ်ချ် များက တရုတ်လူမျိုးများအား အငှားချထားပေးခဲ့သည်။

တရုတ်များက ဂျားဗားလူမျိုးများကို ငှားရမ်းကာ စိုက် ပျိုးလုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုနည်းဖြင့် အင်ဒိုနီးရှားတွင် တရုတ်လူမျိုးများ အခြေချနေထိုင်လာခဲ့ကြသည်။

ပေါ်တူဂီများ စပိန်များသည် သူတို့သိမ်းပိုက်ထား သည့်နိုင်ငံများတွင် တိုင်းရင်းသူများကိုယူကြပြီး ကပြား လူတန်းစားများမွေးကာ သူတို့၏အကျိုးကို အကာ အကွယ်ပေးမည့် အင်အားကို ပွားအောင်လုပ်ခဲ့သည် ဆိုသည့်အချက်ကို အစောပိုင်းကတည်းက တင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်များသည် သူတို့အနေဖြင့် အာရှတွင် ကာလကြာအောင် အခြေချနေထိုင်ရုံမက ထာဝရတည် ရှိမည့် ဒပ်ချ်ကိုလိုနီထူထောင်ရေးအတွက် စီမံကိန်းများ ချခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၆၀၉ ခုနှစ်ကတည်းက နယ် သာလန်ရှိ မိဘမဲ့ကျောင်းများမှ အပျိုကြီးများ မိန်းမငယ် များပါဝင်သည့် အမျိုးသမီး ၃၆ ယောက်ကို အရှေ့ တောင်အာရှသို့ ပို့ခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်အချင်းချင်း အိမ်ထောင် ကျပြီး ထာဝရကိုလိုနီတည်ထောင်နိုင်ရန် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုအစီအစဉ်မှာ မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် နောက်ပိုင်းတွင် မျက်နှာဖြူအမျိုးသမီးများကို ဒပ်ချ် ကိုလိုနီများကို သွားခွင့်မပေးဟူသောအမိန့်ကို ၁၆၅၃ ခုတွင် ဥပဒေထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေမှာ နှစ်ပေါင်း ၂၀၀ တိုင်တိုင် အာဏာတည်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ထို့နောက် ဒပ်ချ်များကလည်း စွန့်စားရေးသမား လူကြမ်းလူရိုင်းများကို အာရှသူအမျိုးသမီးများနှင့် လက် ဆက်စေပြီး ကပြားလူတန်းစားမွေးကာ သူတို့အတွက် သစ္စာရှိစွာ အမှုထမ်းမည့် လူတန်းစားတစ်ရပ်ကို မွေး ထုတ်ခဲ့သည်။ စာရေးသူ ယခုတင်ပြနေသည့် အချက် များမှာ စိတ်ကူးယဉ်ကာ မဟုတ်တမ်းတရား ပြောနေ ခြင်းမဟုတ်ချေ။ အနောက်နိုင်ငံများမှ သမိုင်းပညာရှင် များ ရေးသားထားသည့် သမိုင်းစာအုပ်များကို ဖတ်ကာ ရေးသားနေခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့သည် ကပြားလူတန်းစား မွေးရုံမျှသာမက သူတို့၏ကုမ္ပဏီတွင် ငါးနှစ်သက်တမ်း အရ ကန်ထရိုက်စနစ်ဖြင့် ငှားထားသော အလုပ်သမား မျိုးစုံကို ခြေငြိမ်စေချင်သောကြောင့် ထိုကဲ့သို့ ကပြား လူတန်းစားများ ပေါ်လာမည့်အစီအစဉ်ကို ချမှတ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

အကယ်၍ လက်ထပ်ယူချင်သည်ဟု ဆိုပါက ကုမ္ပဏီမှ ခွင့်ပြုချက်ကို အရင်ရယူရမည် ဖြစ်သည်။ ကုမ္ပဏီကလည်း သူတို့လူတွေ တရားဝင် လက်ထပ် ပေါင်းသင်းမည့် မိန်းမသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာထဲသို့ ဝင်ပါမည်ဟု ကတိပေးသည့်အခါတွင်မှ လက်ထပ်ခွင့် ပေးသည်။ မွေးလာသည့်ကလေးများ တစ်နည်းဆိုပါက ကျွန်ုပ်တို့ကိုလည်း ခရစ်ယာန်အဖြစ် မွေးမြူကြရသည်။ အစောပိုင်းက ထိုကပြားများကို ဘာတေးဗီးယားသို့ လာ ရောက်ခွင့် မပေးခဲ့ချေ။ နောက်ပိုင်းမှ လာခွင့်ပေးခဲ့သည်။

ထိုခေတ်က နိုင်ငံခြားသားများနှင့် လက်ဆက် ကြသည့် အာရှတိုက်သူများကို လေ့လာပြီး မှတ်တမ်း တင်သွားသည့် သူ၏အဆိုအရ မည်သည့်အမျိုးနှင့် လက်ဆက်ပြီး ပေါက်ပွားခဲ့သည့်သူဖြစ်ပါစေ သူတို့အိမ် တွင် တိုင်းရင်းသူများပီပီ နေထိုင်စားသောက်ကြသည် ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ဘုရားရှိခိုးကျောင်းတက်သည့် ကိစ္စမျိုးဖြင့် အပြင်သို့ထွက်တော့မည်ဟုဆိုလျှင် လက် ဝတ် လက်စားများကိုလည်း များစွာဝတ်သည်။ ပိုးဖဲ ကတ္တီပါများနှင့် ချုပ်ထားသည့် အဝတ်များကိုလည်း ဝတ်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ အိမ်ပြန်ရောက်သည့် အချိန် တွင် စိတ်ကြိုက်လွတ်လပ်စွာ ဝတ်စားနေထိုင်ကြတော့ သည်ဟု ဆိုသည်။ အစောပိုင်းတွင် အာရှတိုက်သူများ နှင့် လက်ဆက်ခွင့်ရခဲ့ကြသူများ စွန့်စားရေးသမားများ တိုက်ခိုက်မှုများတွင် ဝါသနာထုံသူ ခြေသလုံးအိမ်တိုင် သမားများ ဖြစ်ပါသည်ဟု ဆိုသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် ကုမ္ပဏီအရာရှိများနှင့် စစ်တပ် က အရာရှိများပါ အာရှတိုက်သူများနှင့် လက်ဆက်ခဲ့ ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ဖခင်ဖြစ်သူက ရာထူးရာခံရှိသော သူဖြစ်ပါက သားရလာသည့်အခါတွင် ဖခင်ဖြစ်သူက သားကို သူတို့၏အသိုက်အဝန်းတွင် မွေးမြူလေ့ရှိသည်။ ထိုသို့ဖြင့် သားဖြစ်သူများသည် ဖခင်ဘက်မှယဉ်ကျေးမှု နှင့် ပိုမိုရင်းနှီးတတ်သည် ဟုဆိုသည်။ သို့သော် သူတို့ သည် ယဉ်ကျေးမှုအားဖြင့် ကြားထဲတွင်ရောက်နေသည့် အတွက် မည်သည့်ဘက်ကမှ သူတို့ကို များစွာအထင်

မကြီးတတ်ကြပေ။ သို့သော်လည်း နှစ်ဖက်စလုံးနှင့် ဆက်စပ်လျက်ရှိသော ထိုသို့သောလူမျိုးများသည် ကြားခံ အလုပ်များကို လုပ်သည့်နေရာတွင် ကျွမ်းကျင်တတ်ကြ သည်ဟု ဆိုသည်။ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်လုပ်သည့် နေရာ မှာရော သံတမန်ရေးရာများတွင်ပါ သူတို့က အစွမ်းအစ ရှိသည်။ အတွေးအခေါ်ဖြန့်ဖြူးလိုပါက သူတို့ကို သုံး၍ အလွန်ကောင်းသည်ဟု မှတ်တမ်းများတွင် ဆိုသည်။ စာရေးသူသည် ဥရောပတိုက်သား နယ်ချဲ့များ၏ တစ် ရစ်ပြီးတစ်ရစ် တစ်လိမ့်လိမ့်တက်လာသည့် နယ်ချဲ့ လုပ်ငန်းများတွင် အစောပိုင်းက သူတို့ဆီတွင် မရနိုင် သောကုန်များကို ယူရန်သာစိတ်ကူးရှိရာမှ သူတို့အထင် မကြီးနိုင်သည့် ဒေသမှလူများ၏ ထက်မြက်သလောက် ရိုးသားသည့် ယဉ်ကျေးပျူငှာရှိသည့် ဓလေ့ထုံးစံများ ကို အသုံးပြုပြီးလျှင် ရွှေကိုယူသည်။ ငွေကိုယူသည်။ ကျွန်းသစ်၊ ရေနံ၊ ဆန်ရေစပါး အားလုံးကုန်အောင် ယူ ပြီးသကာလ ထာဝရကျွန်ပြုနိုင်အောင် လူကိုပါယူသည် ဆိုသည့် သမိုင်းသက်သေများကို ဆက်လက်တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R.(Editor-In- Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Fisher, James S.(Editor), 1989. **Geography and Development**: Columbus Ohio, Merrill Publishing Co.
3. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**: Fourth Edition. London. Macmillan & Co. Ltd.
4. Tarling, Nicholas.(Editor) 1999. **The Cambridge History of South-east Asia**: Volume 1, Part II. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

အင်္ဂလိပ်တို့ နှယ်ချဲ့ပြိုင်ပွဲတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာခြင်း

အာရှသို့ အင်္ဂလိပ်အဝင်

အင်္ဂလိပ်တို့သည် တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင် သူတို့ပိုင်ကိုလိုနီ များကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုရာတွင် အာရှအပါ အဝင် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးသို့ သူတို့အရင်ရောက်ခဲ့ကြ မည်ဟု ထင်စရာပင်။ ထို့ပြင် ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်က ဒေသ များသို့ရောက်သည်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့က အပိုင်စီးနိုင် သိမ်း ပိုက်နိုင်သဖြင့် သူတို့ပိုင်သော ကိုလိုနီများ ကမ္ဘာပတ် လည်တွင် ရှိခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့်လည်း ဗြိတိသျှအင်ပိုင် ယာကို နေမဝင်အင်ပိုင်ယာဟုပင် ခေါ်ရသည်ဟု ယူဆ နေကြမည့်သူ အရေအတွက်လည်း နည်းမည်မဟုတ် ချေ။ ကမ္ဘာကို မမျိုနိုင်ခင်က အင်္ဂလန်သည် မည်သို့ သောနိုင်ငံမျိုးဖြစ်သည်။ သူတို့သည် မည်သို့သောဉာဏ် နိဗ္ဗာန်နက်များ ထုတ်ကာ ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်တွင် ကိုလိုနီ များ ထူထောင်ခဲ့ကြသည်ကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် အခြားဥရောပနိုင်ငံသားများ ကဲ့သို့ပင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်ကို အလွန်ကြိုက် နှစ်သက်ကြသည်။ မြေထဲပင်လယ်ဆိပ်ကမ်းမြို့များမှ တစ်ဆင့် ဝင်ရောက်လာသည့်ဥရောပကောင်းနှင့် လေး ညှင်းတို့ကို ရာစုပေါင်းများစွာကတည်းက ဝယ်ယူသုံးစွဲ ခဲ့ကြသည်။ အခြားဥရောပသားများနည်းတူ အင်္ဂလိပ်တို့ သည် ကျပ်တင်ထားသည့်အသားများကို ဆောင်းဦးမှ စ၍ နွေဦးပေါက်သည်အထိ စားကြရသည်။ အသား စိမ်းများသည်လည်း ထိုခေတ် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ မွေးမြူရေး လုပ်ငန်းမှရသည့် အသားများမှ အရည်အသွေးညံ့သည် ဟု ဆိုသည်။ ထို့ပြင် ပင်လယ်ဝန်းရံထားသည့် ကျွန်း နိုင်ငံဖြစ်သဖြင့် ပင်လယ်ငါးဖမ်းလုပ်ငန်းနှင့် အသက် မွေးသည့်သူလည်း များသည်။ ထိုကဲ့သို့ အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှု ပြုသူများ၏ အကျိုးအခွင့်ကို ကာကွယ် သည့်အနေဖြင့် ငါးကို အသားထက်ပိုပြီးစားရန် အတင်း

အကြပ် တိုက်တွန်းထားသောကြောင့် ဟင်းခတ်အမွှေး အကြိုင်သည် အင်္ဂလန်တွင် အလွန်အသုံးလိုသည့် အရာ တစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် သူတို့သောက်သုံးသည့် အရည် များထဲတွင် အမွှေးအကြိုင်ထည့်သည့် ဓလေ့သည် လည်း ထိုခေတ်က ထွန်းကားသည်။ ထိုခေတ်အင်္ဂလန် နိုင်ငံသားများသည် လက်ဖက်ခြောက်ကို မတွေ့ဖူးကြ သေးချေ။ ထို့ကြောင့် လက်ဖက်ရည် သောက်ရကောင်း မှန်းပင် မသိသေးချေ။

အင်္ဂလိပ်များသည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်နှင့် အခြားအရှေ့တိုင်း ကုန်များကို ဒပ်ချ်များထံမှ ဝယ်ယူခဲ့ ကြသည်။ အစောပိုင်းတွင် မြေထဲပင်လယ်အရှေ့ဘက် ကမ်းဒေသ (Levent) မှ ကုန်သည်များထံက ဝယ်ယူ ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဒပ်ချ်များသည် ပေါ်တူဂီများ ထံမှ အရှေ့တိုင်းကုန်များကို လက်ကားဖောက်သည် ယူကာ မြောက်ပိုင်း ဥရောပနိုင်ငံများသို့ သယ်ဆောင်၍ လက်လီရောင်းချကြသည်။ ၁၅၉၉ ခုတွင် ဒပ်ချ်တို့က ငရုတ်ကောင်း တစ်ပေါင်ဈေးကို သုံးရှိလင်မှ ၈ ရှိလင် အထိ ၅ ရှိလင် တိုးမြှင့်သတ်မှတ်လိုက်သည်။

ထိုကဲ့သို့ ၅ ရှိလင်ဈေးတက်သည်ကို မကျေနပ် သောကြောင့် ၁၅၉၉ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၂၄ ရက် နေ့ မွန်းတည့် ၁၂ နာရီတိတိတွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည် ကြီး ၂၄ ဦးတို့ တွေ့ဆုံပြီး အရေးပေါ်အစည်းအဝေး ကျင်းပခဲ့ကြသည်။ သူတို့အစည်းအဝေးလုပ်သည့်နေရာ သည် လန်ဒန်မြို့၊ လီဒင်ဟောလမ်းမှ မထင်ရှားသော သာမန်အဆောက်အအုံတစ်ခုမျှသာ ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုအဆောက်အအုံ တည်ရှိရာနေရာသည် ယခုတိုင် ဗြိတိသျှဝန်ကြီးချုပ် ရုံးစိုက်ရာ ဒေါင်းနင်းလမ်းအမှတ် ၁၀ အိမ်တော်နှင့် တစ်မိုင်ခန့်သာဝေးသည့် နေရာဖြစ် သည်။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်ကြီး ၂၄ ဦးတို့က အစုရှယ်ယာ

၁၂၅ စု၊ အရင်းငွေ ပေါင် ၇၂၀၀၀ ဖြင့် စီးပွားရေးကုမ္ပဏီ တစ်ခုကို တည်ထောင်ရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် စည်းဝေးခဲ့ ကြခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုကုန်သည်ကြီး ၂၄ ဦးသည် အခက်အခဲများ နှင့် အလားအလာများကို အပြန်ပြန်အလှန်လှန် ဆွေး နွေး ညှိနှိုင်းကြပြီးသည့်နောက်တွင် အရှေ့အိန္ဒိယ ရောင်းဝယ်ရေးကုမ္ပဏီကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်လိုက် ကြသည်။

ဒပ်ချ်ကုန်သည်များက ငရုတ်ကောင်းဈေးကို တိုးမြှင့်သတ်မှတ်လိုက်သောကြောင့် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည် ကြီးများက အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို ထူထောင်လိုက် သည်ဆိုသော အကြောင်းအရာများကို (Larry Collins and Dominique Lapierre) တို့နှစ်ဦး ပူးပေါင်း ရေး သားပြီး မောင်ပေါ်ထွန်းမြန်မာပြန်ခဲ့သည့် သန်းခေါင်ယံ လွတ်လပ်ရေး (Freedom at Midnight) စာအုပ် ထဲတွင် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းလောက်အောင် ဖော်ပြ ရေးသားထားသည်။ ထိုစာအုပ်ထဲတွင် ရေးသားထား သည့်အတိုင်း အစည်းအဝေးလုပ်ခဲ့သည်မှာလည်း မှန်ပါ သည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်များသည် ငရုတ်ကောင်းဈေး တက်သည့်အချိန်ကျမှ အရှေ့တိုင်းနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက် သွယ်ပြီး ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုရန် စဉ်းစားမိသည်ဆို သည့်အချက်မှာ အတိအကျမှန်သည်ဟု မဆိုနိုင်ပေ။ အထူးသဖြင့် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီထူထောင်ပြီးမှ တွေး မိကြသည် မဟုတ်ချေ။ ထို့ထက်များစွာစောသည့် အချိန် ကတည်းက ကုန်ကူးသန်းရေး ဈေးကွက်ရှာဖွေရေးစသည့် ဦးတည်ချက်များဖြင့် အရှေ့တိုင်းကိုသွားရောက်ရန် နည်း အမျိုးမျိုးကို စူးစမ်းရှာဖွေကာ အင်္ဂလိပ်များ စိုင်းပြင်းနေ ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

ရေကြောင်းခရီးလမ်းသစ်ကို ရှာဖွေမတွေ့ခင်က ဗင်းနစ်သင်္ဘောများသည် အင်္ဂလိပ်ဆိပ်ကမ်းများအထိ လာရောက်ကာ ကုန်ရောင်းခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် နယ်သာလန်သင်္ဘောများ ဘော်လ်တစ်နိုင်ငံများက သင်္ဘော များ လာရောက်ဆိုက်ကပ်ကာ အရှေ့တိုင်းကုန်များကို တင်သွင်းရောင်းချခဲ့ကြသည်။ သင်္ဘောများအပြန်တွင် အင်္ဂလန်ပြည်ထွက် သိုးမွေးထည်များကို ဝယ်ယူပြီး ပြန်

လည်ရွက်လွှင့် ထွက်ခွာသွားတတ်ကြသည်။ ထိုအချိန် က အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကုန်ရောင်းဝယ်ရေးသည် တက်ကြွ ခြင်းမရှိဘဲ လက်ဝေခံမျှသာ ဖြစ်နေခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် ၁၆ ရာစုမတိုင်မီက ဝေးလံ သီခေါင်သည့် နိုင်ငံရပ်ခြားဒေသများအထိ ရွက်လွှင့် သွားရောက်နိုင်သည့် သင်္ဘောများကို တည်ဆောက်နိုင် ခြင်း မရှိခဲ့သေးပေ။ သင်္ဘောအုပ်စုများ ဖွဲ့စည်းထားခြင်း ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်အတွက် အဖွဲ့အစည်းများ ဖွဲ့စည်း ထားခြင်းစသည့် ဓလေ့များလည်း မရှိခဲ့သေးချေ။ အင်္ဂလိပ်များသည် သူတို့၏သင်္ဘောများကို ပိုမိုကောင်း မွန်အောင် ပြုပြင်ပြီးသည့်အချိန်တွင် ပေါ်တူဂီတို့သည် ရေကြောင်းလမ်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေတွေ့ရှိပြီး အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာကို စိုးမိုးခဲ့သည်။ မကြာခင် အချိန်အတော အတွင်းတွင် စပိန်တို့သည် အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာကို စိုးမိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့သည် ဗင်းနစ်နှင့် ဂျီနိုအာမြို့နိုင်ငံသားများထံမှ ရေကြောင်းခရီးနှင့် ပတ် သက်သော ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော အသိ ပညာများရခဲ့သည်။ ထိုအသိပညာများရရှိသည့် ကျေးဇူး ကြောင့် အခြားဥရောပနိုင်ငံများထက် စောကာ အာရှကို ရောက်နိုင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟုလည်း ဆိုနိုင်သည်။ အချိန် ကာလအားဖြင့် ကွာခြားချက်ကို နှိုင်းယှဉ်၍ ပြရမည် ဆိုပါက ပေါ်တူဂီတို့သည် ၁၅ ရာစု မကုန်ခင်ကတည်း က အိန္ဒိယသို့ ရောက်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၇ ရာစု ဆန်းစတွင်မှ အိန္ဒိယသို့ ရောက်ရှိသည်။

အင်္ဂလိပ်များသည်လည်း အရှေ့တိုင်းဈေးကွက် ကို လိုချင်မက်မောသောစိတ် ရှိခဲ့သည်။ အရှေ့တိုင်းသို့ ရောက်နိုင်သည့် ရေကြောင်းလမ်းကို ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်နှင့် ဒပ်ချ်တို့ အပိုင်စီးထားကြပြီဖြစ်ကြောင်း သိလာရသည့် အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည်လည်း အရှေ့ဘက်သို့ ရောက်နိုင်သည့် ရေကြောင်းလမ်းသစ်ကို ရှာဖွေရန် အလွန်အမင်း စိတ်ဝင်စားခဲ့ကြသည်။ ကြိုးစားခဲ့ကြ သည်။ အရှေ့မြောက်ခရီးလမ်း၊ သို့မဟုတ် အနောက် မြောက်ခရီးလမ်းမှသွားသော် အာရှသို့ ရောက်မည်ဟု ကြံစည်ကြကာ ထိုရေကြောင်းလမ်းများကို ရှာဖွေရန် စနည်းနာကာ လမ်းစရာခဲ့ကြသေးသည်။

သတ္တမမြောက်ဟင်နရီဘုရင် (၁၄၈၅-၁၅၀၉) လက်ထက်ကပင် ဘရစ်တိုလ်မြို့(Bristol) မှ ဂျွန် ကာဘော့ (John Cabot) သည် အရှေ့တိုင်းမှ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များနှင့် ပိုးထည်များကို ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရေလမ်းခရီးသစ်များကို ရှာရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသေးသည်။ ဂျွန်ကာဘော့သည် ဘရစ်တိုလ်မြို့တွင် လာရောက်နေထိုင်ခဲ့သော ဂျိနီအာမြို့သားဖြစ်သည်။ အမေရိကတိုက်သစ်ကို ရှာဖွေတွေ့ရှိသွားပြီဆိုသည့်သတင်းကို ရရှိသည်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ရေကြောင်းခရီးသစ် ရှာဖွေရေးလုပ်ငန်းကို နှစ်တစ်ရာခန့် ကြာသည့်တိုင်အောင် ရပ်ဆိုင်းထားလိုက်သည်။ သို့သော် အရှေ့တိုင်းသို့ရောက်အောင် သွားဖို့ ကိစ္စကိုမူ အင်္ဂလိပ်များ ဆက်လက်စိတ်ဝင်စားနေခဲ့ကြောင်း သိသာသည်။ ထို့ကြောင့် မြောက်ပိုင်းပင်လယ်များကို ဖြတ်သန်းသွားလာရန်လည်းကောင်း၊ အနောက်မြောက်ဘက် ရေကြောင်းလမ်းမှလိုက်ကာ အာရှသို့ ဝင်ရန်လည်းကောင်း စူးစမ်းလေ့လာနေကြခြင်းဖြစ်သည်။

၁၆ ရာစုကုန်ခါနီးသည့်အချိန်တွင်မှ မျှော်လင့်ခြင်း အငှက်ပတ်ကာ အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာထဲသို့ ဝင်မှသာ အရှေ့တိုင်းသို့ ရောက်နိုင်မည်ဆိုသည့် အချက်ကို အင်္ဂလိပ်များ စိတ်နှလုံးတုံးတုံးချပြီး ယုံကြည်သွားကြသည်။ အင်္ဂလိပ်များအဖို့ ထိုကဲ့သို့ အာဖရိကတောင်ပိုင်းမှဖြတ်ကာ အာရှတိုက်သို့ဝင်ရန်မှာ မကျွမ်းကျင်သော ကိစ္စဖြစ်နေခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ပေါ်တူဂီတို့နှင့် နီးစပ်သောကြောင့် သူလျှိုထားကာ ရေကြောင်းလမ်းကို စုံစမ်းနိုင်ခဲ့ကြသေးသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ပေါ်တူဂီများနှင့်လည်း အဆက်အဆံ ကျပါးသည်။ ပထဝီဝင်တည်နေရာကလည်း ထိုခေတ်အဖို့ တောင်ပိုင်းဒေသများ ပင်လယ်များနှင့် အနေဝေးသည်။ အရှေ့ဘက်ရေကြောင်းခရီးကို မည်သည့်နည်းဖြင့် သွားရမည်ဆိုသည်ကို သိမည်ကိုထား၍ လမ်းစရာရန်ပင် အင်္ဂလိပ်များအဖို့ ခက်ခဲနေသည်။

ပေါ်တူဂီတို့ကလည်း သူတို့၏ သင်္ဘောများပေါ်တွင် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောသားဆိုပါက လုံးဝခန့်ထားခြင်း

မပြုခဲ့ချေ။ ထို့အတူ ပေါ်တူဂီသင်္ဘောသားများကိုလည်း အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများပေါ်တွင် အမှုမထမ်းရဟု ပေါ်တူဂီအာဏာပိုင်များက အမိန့်ထုတ်ထားခဲ့သည်။ နောက်အချက်တစ်ချက်မှာ အင်္ဂလိပ်များသည် အရှေ့တိုင်းက ပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူသည့်နည်းတူ သူတို့ဆီတွင် အရှေ့တိုင်းသားများ ဝယ်ယူရန် အလိုရှိမည့်ပစ္စည်းများကို ထုတ်လုပ်နိုင်ရမည် ဖြစ်သည်။ ၁၆ ရာစု အင်္ဂလန်တွင် သိုးမွေးထည်များကိုသာ ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုပစ္စည်းများသည် ရာသီဥတု ပူနွေးသော အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းနိုင်ငံများတွင် ရောင်းပန်းလှနိုင်မည့် ကုန်မျိုးမဟုတ်ချေ။ ထိုအကြောင်းများကြောင့် မိုင်ပေါင်း ၁၆၀၀၀ အထိ သွားရောက်နိုင်သည့်သင်္ဘောများနှင့် အခြားအရင်းအနှီးများကို ထုတ်ယူဖို့ကိစ္စသည် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်ကြီးများအနေဖြင့် အချိန်ယူကာ တွက်ချက်စဉ်းစားစရာကိစ္စကြီး ဖြစ်နေသည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် သူတို့၏ သင်္ဘောများကို အနောက်ဘက် ရေကြောင်းခရီးများသို့ ရွက်လွှင့်သွားရောက်စေခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ရည်ရွယ်ချက်သည် ပင်လယ်စားပြုအလုပ်ဖြင့် စီးပွားရှာရန်ဖြစ်သည်။ တောင်အမေရိကတိုက်မှ စပိန်ကိုလိုနီများတွင် ရွှေတွင်းများ ရှိရာ ထိုရွှေတွင်းများမှ ရွှေများကို တင်ဆောင်လာသည့် စပိန်သင်္ဘောများကို တိုက်ခိုက်လုယူရန် ရည်ရွယ်ကာ သူတို့၏ သင်္ဘောများကို အနောက်ဘက်ပင်လယ်သို့ စေလွှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုသို့သော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အင်္ဂလိပ်ဘုရင်မ အယ်လီဇဘက်၏ သဘောတူညီချက်ကို ယူကာ ၁၅၇၇ ခုတွင် အနောက်ဘက်ရေကြောင်းအတိုင်း ထွက်ခွာသွားသူမှာ ဆာ ဖရန် စစ်ဒရိတ် (Sir Francis Drake) ဖြစ်သည်။ သူသည် သင်္ဘောငါးစင်းဖြင့် အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာကိုဖြတ်ကာ တောင်အမေရိကတိုက် တောင်ဘက်စွန်း မက်ဂျယ်လန်ရေလက်ကြားမှတစ်ဆင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာဘက်သို့ ထွက်ခဲ့သည်။ ဆာဖရန်စစ်ဒရိတ်သည် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာကို အစောပိုင်းကပင် ကိုယ်တိုင် မြင်တွေ့ခဲ့သူဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ အမေရိကတိုက်ရှိ စပိန်ပိုင်နယ်များကို လာရောက်တိုက်ခိုက် လုယက်ပြီး

စပိန်ပိုင်သင်္ဘောများကို နှစ်မြုပ်သည့်အလုပ်ကို နောက်ပိုင်းတွင် ဆာဘွဲ့ရလာမည့် ဖရန်စစ်ဒရိတ်က လုပ်ခဲ့ဖူးသည်။ ထိုစဉ်က ကုန်းကြောင်းမှ စပိန်ပိုင် နယ်မြေများကိုဖြတ်ကာ သွားလာရင်း ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာကို သူမြင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်ကတည်းက ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာသည် အင်္ဂလန်သင်္ဘောများအတွက်ဟု သူကဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် သင်္ဘောငါးစင်းနှင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာသို့ ဖရန်စစ်ဒရိတ် ဝင်ခဲ့ရာတွင် သုံးစင်းသည် မက်ဂျယ်လန်ရေလက်ကြားကို ဖြတ်ကျော်ရင်း မုန်တိုင်းဒဏ်ကြောင့်ရော မီးလောင်ခြင်းကြောင့်ပါ ပျက်စီးသွားသည်။ ထိုဒဏ်များကို ကြောက်လန့်သဖြင့် တစ်စင်းထွက်ပြေးသွားခဲ့သည်။ ဆာဖရန်စစ်ဒရိတ်သည် ပစိဖိတ်သို့ ရောက်သည်အထိ သင်္ဘောတစ်စင်းတည်းနှင့် ဆက်၍ရွက်လွှင့်လာခဲ့သည်။ ထိုသင်္ဘော၏ အမည်မှာ (Golden Hind) ဖြစ်သည်။ ဆာဖရန်စစ်ဒရိတ်သည် မျှော်လင့်ခြင်းအငှက်ကို ဖြတ်ကျော်ကာ ၁၅၈၀ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်သို့ပြန်ရောက်လာသည့်အခါ စပိန်များထံမှ သူလုယူလာသည့် ရွှေငွေများအပြင် လေးညှင်းပွင့် ပေါင်ချိန် အနည်းငယ်ကိုလည်း သယ်ဆောင်လာခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ဆာဖရန်စစ်ဒရိတ်သည် တာနိတ်ကျွန်း (Tarnate Island) မှ ဘုရင်ဖြစ်သူနှင့် မိတ်ဖွဲ့နိုင်ခဲ့သည်။ တာနိတ်ဘုရင်ကလည်း သူတို့အား ဖိနှိပ်ဆက်ဆံတတ်သည့် ပေါ်တူဂီတို့ကို ပြန်လည်ခုခံနေရသူ ဖြစ်သောကြောင့် မဟာမိတ်အဖြစ် အင်္ဂလိပ်များကို လက်ခံချင်နေသည့် အကြောင်းကို ဆာဖရန်စစ်က ဘုရင်မအား တင်လျှောက်ခဲ့သည်။ ဆာဖရန်စစ်ကို မက်ဂျယ်လန်ရေလက်ကြားမှ ထွက်ကာ မက်ဂျယ်လန်ရေလက်ကြားမှပင် ပြန်လာရန် ဘုရင်မက အမိန့်ပေးထားသော်လည်း မျှော်လင့်ခြင်းအငှက်ကို ပတ်ကာ ပြန်ခဲ့သည့်အတွက် အင်္ဂလိပ်များအဖို့ စိတ်အားတက်ကြွစရာ ကောင်းနေသောကြောင့် ဖရန်စစ် ဒရိတ်တွင် အပြစ်မရှိတော့ချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် စည်းကမ်းကြီးသည်ဆိုသော်လည်း မည်သည့်နည်းဖြင့် အကျိုးအမြတ်ရသည်ဖြစ်စေ အကျိုးအမြတ်ကိုသာ ရှေ့တန်းတင်ကြသည်။ အမြတ်နှင့်အပြစ်ကို လွယ်ကူစွာ ထေလိုက်နိုင်သည်။ ဖရန်စစ်ဒရိတ်ကြောင့် အရှေ့အိန္ဒိယ

ကျွန်းစုကိုလည်း အင်္ဂလိပ်အထက်တန်းစားနှင့် ကြေးရတတ်များသည် များစွာစိတ်ဝင်စားလာကြသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်၏ နောက် ခြောက်နှစ်ကြာသည့်အချိန်တွင် သောမတ်ကာဗင်းဒစ်ရှ် (Thomas Cavendish) သည် အနောက်ဘက်သို့ ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာခဲ့ပြီး မက်ဂျယ်လန် ရေလက်ကြားမှဖြတ်ကာ ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာထဲသို့ ဝင်ခဲ့သည်။ သူသည် ဖိလီပိုင်ကျွန်းများကို ဦးစွာ ဆိုက်ရောက်ပြီးမှ ဂျားဗားကျွန်း၏ အနောက်တောင်ဘက်သို့ ဆိုက်ရောက်ခဲ့သည်။ သူသည် အင်္ဂလန်ကို ပြန်ရောက်လာသည်တွင် သတင်းစကားအသစ်များ အယူအဆအသစ်များကို သယ်ဆောင်လာခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်များ စစ်ဖြစ်နေသည့်အချိန်တွင် ပေါ်တူဂီများကို ကူညီခြင်းအားဖြင့် ပေါ်တူဂီတို့ထံက အရှေ့တောင်အာရှ ဈေးကွက်ကို ခွဲဝေရယူနိုင်သည်ဟူသော သတင်းစကား ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံရေးသည် လျင်မြန်စွာ ပြောင်းလဲနေသည်။ ၁၅၈၈ ခုတွင် စပိန်ရေတပ်သင်္ဘောအုပ်စုကြီး (The Spanish Armada) ကို အင်္ဂလိပ်များက လုံးဝပျက်စီးအောင် ဖျက်ဆီးပစ်လိုက်နိုင်သည်။ ထိုအောင်မြင်မှု ရရှိပြီးသည့်နောက် မျက်နှာသာရနိုင်ကောင်းသည် ဟူသော မျှော်လင့်ချက်ဖြင့် မည်သူ့ကိုမျှ ကူညီရန်မလိုတော့ဟု အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်ကြီးများက ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် ကုန်သည်ကြီးများက ဘုရင်မထံမှ မျှော်လင့်ခြင်းအငှက်ကို ဖြတ်ပြီး အာရှကိုသွားခွင့်ပေးပါရန် တင်သွင်းလျှောက်ထားကြသည်။ ပထမ လျှောက်ထားချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ဘုရင်မက ပြန်ကြားသည့်စာကို မတွေ့ကြရဟု ဆိုသည်။ ကုန်သည်ကြီးများသည် ပေါ်တူဂီသင်္ဘောများကို သမုဒ္ဒရာပြင်မှာ ဖရန်စစ်ဒရိတ်က တိုက်ခိုက်ပြီးနောက် ရရှိလာသည့် အကျိုးအမြတ်များကို တွက်ဆကြကာ အရှေ့ဘက်ကို သွားသည့်အချိန်တွင် သူတို့၏ ရေကြောင်းကုန်သွယ်ရေး စရိတ်များ ကျေစေရန် ဒရိတ်ကဲ့သို့ပင် ပေါ်တူဂီသင်္ဘောများကို တိုက်ခိုက်လုယူမည်။ ထိုသို့တိုက်ခိုက်ကာ ရရှိလာသည့် ပစ္စည်းပစ္စယများကို သူတို့၏ ရေကြောင်းသွားလာရေး စရိတ်စကအဖြစ် အသုံးပြုမည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်ဟု

ဆိုသည်။ ထိုအကြောင်းများကို ဥရောပသမိုင်းဆရာများ ရေးသော စာအုပ်များတွင် ဖတ်ရသောကြောင့်သာ ယုံကြည်ခဲ့ရသည်။ ယုံရမည်ပင် ခက်ခဲသည့် ကောက်ကျစ် စဉ်းလဲမှုများကို လူကြီးလူကောင်းဟု သတ်မှတ်ထားသူ များ၏ စိတ်တွင် မည်ကဲ့သို့ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ကို စဉ်းစား၍ပင် မရနိုင်ချေ။

လိုရင်းကို ဆိုရသော် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီကို ဖွဲ့စည်းနိုင်ခဲ့ပြီးသည့်နောက် မည်သည့်လမ်းကိုရွေးကာ အရှေ့ဘက်သို့ ရွက်လွှင့်သွားသင့်သနည်း ဆိုသည့်ပြဿနာကို အဖြေရှာကြရသည်။ တောင်ဘက် ရေကြောင်းမှ စွန့်စားသူများ၏ အတွေ့အကြုံများဖြင့် ချိန်ထိုးစဉ်းစားပြီးသည့် အချိန်တွင် မျှော်လင့်ခြင်းအငှက်ကို ပတ်၍ သွားခြင်းသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်ဆိုသော ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ချနိုင်ခဲ့ကြသည်။

အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ပထမဆုံး ရွက်သင်္ဘောသည် ၁၆၀၁ ခု၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၄ ရက်တွင် (ပါမောက္ခဒီ ဂျီ အီးဟော၏စာအုပ်တွင် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ထွက်ခွာသည်ဟု ဆိုသည်။) အရှေ့ဘက်သို့ ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာခဲ့သည်။ ကပ္ပိတန် လန်ကက်စတာ (Captain Lancaster) က ထိုသင်္ဘောကို ဦးစီးခဲ့သည်။ ထိုသင်္ဘောသည် အာချင်နှင့် ဆူမတ်ထရာကျွန်းများသို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ထွက်ခွာသွားချိန်မှစ၍ ရေတွက်ပါက နှစ်နှစ်ခွဲကြာသည့်အချိန် ၁၆၀၃ ခု နိုဝင်ဘာလတွင် ငရုတ်ကောင်းအချိန် ၁,၀၃၀,၀၀၀ ပေါင်ကို တင်ဆောင်ပြီး အင်္ဂလန်သို့ ပြန်လည်ဆိုက်ရောက်လာခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ထွက်သည့် ကျွန်းများဆီကိုသာ ဦးတည်ပြီး အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများ ရွက်လွှင့်ခဲ့သည်။ သို့သော် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအနေဖြင့်လည်း အကျိုးအမြတ်နည်းပါးသည့်အပြင် နိုင်ငံမှ ပြည်ပသို့ ရွှေဒင်္ဂါးများထုတ်ယူသုံးစွဲခြင်းကို ဆန့်ကျင်သည့် စီးပွားရေးပညာရှင်များ ထိုအချိန်က ရှိနေခဲ့သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် အိန္ဒိယ မှ အဝတ်အထည်များကို မိုလုကတ်စ် (Moluccas) နှင့် ဘန်တန် (Bantam) စသည့်ဒေသများတွင် သွားရောက် ရောင်းချပြီးမှ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို

ဝယ်ယူကာ အင်္ဂလန်သို့ပြန်ခဲ့သော် ပို၍အကျိုးအမြတ် ကျန်မည်ဟု တွက်ဆခဲ့ကြသည်။ ထိုနည်းကိုသုံးရန် လည်း ဆုံးဖြတ်လိုက်ကြသည်။ အိန္ဒိယမှ အဝတ်များကို ဝယ်ယူရန် ကုန်သွယ်ရေးစခန်းအဖြစ် ဆူရတ် (Surat) ကို ၁၆၁၂ ခုနှစ်တွင် ရွေးချယ်ခဲ့ကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ် ဒေသကို အပိုင်စီးထားသည့် ပေါ်တူဂီနှင့် ဒပ်ချ်များက အင်္ဂလိပ်များကို လက်မခံဘဲ ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသောကြောင့် အိန္ဒိယကို သူတို့၏ ကုန်သွယ်ရေး ဗဟိုဒေသအဖြစ် အင်္ဂလိပ်တို့က သတ်မှတ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် မတ်ဆူလီပတန် (Masulipatam) ကို သူတို့၏ ကုန်သွယ်ရေး စခန်းတစ်ခုအဖြစ် ၁၆၄၁ ခုတွင် သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုနှစ်အတွင်းမှာပင် မဒရပ်စ် (Madras) ၌ ခံတပ်ဆောက်လုပ်ခွင့်ကို (Raja of Chandragiri) ရာဂျာချန်ဒရာဂီရိထံမှ အင်္ဂလိပ်တို့ ရရှိခဲ့သည်။ ၁၆၆၅ ခုတွင် ဘုံဘောကိုရရှိခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့အဖို့ အခြေအနေကောင်းလာသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ၁၆၆၅ ခုတွင် ဒုတိယမြောက်ချားလ်စ်ဘုရင်က အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။ ကုမ္ပဏီကလည်း သူတို့အခြေချသည့် ဒေသများတွင် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ယူချင်သည့်စိတ် ပြင်းထန်နေသည်နှင့် အတော်ပင်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အိန္ဒိယ မဟာရာဇာများ၏ လွှမ်းမိုးမှုမှ လွတ်မြောက်အောင် ဆူရတ်မှ ဘုံဘော (Bombay) သို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့ကြသည်။

အစောပိုင်းကာလတွင် အိန္ဒိယ၌ ခြေကုပ်ရရန် နည်းမျိုးစုံသုံး၍ ကြံဆောင်ခဲ့ရသော အင်္ဂလိပ်များသည် ၁၆၆၅ ခုနှစ်သို့ရောက်သည့်အချိန် ၆၅ နှစ်ခန့်အတွင်း တွင် အလွန်မောက်မာလာကြသည်။ မည်မျှထိမောက်မာခဲ့သနည်းဟုဆိုလျှင် မဂိုဘုရင်ကိုပင် ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲ ဖြစ်သူ အင်္ဂလိပ်က စိန်ခေါ်သည့်အခြေအနေအထိ ရောက်ခဲ့ရသည်။ ဤသို့မောက်မာလွန်းသောကြောင့် ဘင်္ဂေါလ် (Bengal) တွင် ရှိသည့် သူတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများကို သိမ်းပိုက်ခြင်း ခံခဲ့ရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲများက နောက်တစ်ခါ ဤကဲ့သို့

ရှက်ဖွယ်ကောင်းသည့် အပြုအမူမျိုးကို ရှောင်ပါမည်ဟု အနူးအညွတ် တောင်းပန်သောကြောင့် မဂိုဘုရင် အောရန်ဇစ် (Moghul Emperor Aurangzeb) က စစ်ပြေငြိမ်းရန် သဘောတူခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များကိုလည်း အောရန်ဇစ်က မှတ်သားလောက်သည့် ဒဏ်ငွေပေးဆောင်ရန် အမိန့်ချမှတ်ခဲ့သည်။

ဘင်္ဂေါလ် (မြန်မာအခေါ် ဘင်္ဂလား) တွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်တိုက်များ ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ရန် ပြန်လည်ရောက်ရှိလာသည့်အချိန် ၁၆၉၀ ခုတွင် ဟူဂလီမြစ်ကမ်းပေါ်ရှိ ကာလကတ္တား (Calcutta) ကို ရွေးချယ်၍ စခန်းချခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖြင့် အင်္ဂလန်မှ အရှေ့ဘက်သို့ စီးပွားရှာရန် ထွက်လာခဲ့သည့် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် နှစ် ၁၀၀ ခန့် ကြာသည့်အခါတွင် ဘုံဘေမဒရပ်စ်နှင့် ကာလကတ္တားဆိုသည့် စခန်းမြို့သုံးမြို့တွင် ကောင်းစွာခြေကုပ်ယူခဲ့နိုင်သည်။ တချို့သောသူများက ထိုအချိန်မှစပြီး အင်္ဂလိပ်တို့သည် နိုင်ငံရေးဩဇာများဖြန့်နိုင်ပြီဟု ယူဆခဲ့သည်မှာ မမှန်ချေ။ နောင် အနှစ် ၁၀၀ လောက်ကြာမှသာ အိန္ဒိယနိုင်ငံအလုံးကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည်ဖြစ်သောကြောင့် ဤမျှစောသည့် အချိန်ပိုင်းတွင် နိုင်ငံရေးဩဇာ မဖြန့်နိုင်သေးချေ။

အမှန်တကယ်သေချာသော အချက်တစ်ခုရှိသည်။ ထိုအချက်မှာ အရင်ရောက်ခဲ့သည့် နယ်ချဲ့များရော

နောက်မှရောက်လာသည့် အင်္ဂလိပ်များပါ အရှေ့တိုင်းကုန်များကို ဖောက်ကားရောင်းဝယ်ပြီး ကောင်းစားလာသည့်တိုင်အောင် အရှေ့တိုင်းသားများကို အထင်သေး မုန်းတီးနေခဲ့ကြသည့်အကြောင်းကို သမိုင်းစဉ်တွင် သူတို့၏ဆောင်ရွက်မှုများက သက်သေပြလျက်ရှိကြောင်း ဆက်လက်တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Crystal, David. (Editor) 1999. **The Cambridge Paperback Encyclopedia**: New Delhi: The Cambridge University Press.
2. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**: Fourth Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
3. Harrison, Brian. 1964. **South-East Asia, A Short History**: Second Edition. London : Macmillan& CO. Ltd.
4. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance**: Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.
5. Tarling, Nicholas.(Editor) 1999. **The Cambridge History of South-east Asia**. Volume 1, Part II. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အားပြိုင်ရသော နယ်ချဲ့များ

နယ်ချဲ့ဟု ဤစာအုပ်တွင် ညွှန်းဆိုသည်မှာ အရင်းရှင် နယ်ချဲ့စနစ်ကို ကျင့်သုံးပြီး သူတစ်ပါးတို့ ဘိုးစဉ် ဘောင်ဆက်ကတည်းက ပိုင်ဆိုင်နေထိုင်ခဲ့သည့် နယ် များကို လာရောက်သိမ်းပိုက်ကာ စိုးမိုးအုပ်ချုပ် သွေးစုပ် သည့်သူများ၊ မူလက တည်ရှိပြီးဖြစ်သည့် ယဉ်ကျေးမှု များ၊ လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဓလေ့များ၊ အတွေးအခေါ်များကို ပျက်ပြားကျန်ရစ်အောင် လုပ်ဆောင်တတ်သည့် လုပ် ဆောင်ခဲ့သည့် သူများဖြစ်သည်။

ထိုသို့သောနည်းဖြင့် လူမျိုးများမှာ ယခုဖော်ပြ ခဲ့ပြီးသမျှကို အစီအစဉ်အတိုင်း ပြောပါက ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်၊ ဒပ်ချ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်း တွင် ပြင်သစ်လည်း ပါလာဦးမည်ဖြစ်သည်။ သူတို့ သည် ပထမပိုင်းတွင် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာမှတစ်ဆင့် ဝင် လာခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာ၊ ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာတို့ဘက်မှတစ်ဆင့် အရှေ့ဘက်နိုင်ငံ များသို့ လာရောက်ကြသည်။ ထို့နောက်မှ အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာကိုဖြတ်ကာ အာဖရိကကမ်းရိုးတန်းကို ပတ်ပြီး ဥရောပသို့ပြန်နိုင်သည့် အခြေအနေအထိ တိုးတက်လာ ခဲ့သည်။ ထိုဥရောပတိုက်သားများသည် အရှေ့တိုင်းမှ ကုန်များကို ဝယ်ယူလိုသည့်အကြောင်းရင်းခံဖြင့် ရေ လမ်းခရီးသစ်ကို ရှာခဲ့သည်ဟု ပြောခဲ့ကြသည်။

အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံများမှ ကုန်သည်သင်္ဘောများမှာ လက်နက်တင်လေ့ မရှိသော်လည်း ဥရောပတိုက်သား များကမူ စတင်လာရောက်ချိန်မှစကာ သူတို့၏သင်္ဘော များပေါ်တွင် လက်နက်တင်လာခဲ့ကြသည်။ သာမန် သင်္ဘောသားများသာမက တိုက်ရည်ခိုက်ရည် ပြည့်ဝပြီး သား စစ်သားများကိုပါ တင်ဆောင်လာခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပင်လယ်ပြင်ထဲ၌ တွေ့သည့်ကုန်သင်္ဘောများမှ ကုန် စည်များကို တိုက်ခိုက်ယူငင်လေ့ရှိသည်။ လူများကို သတ်လေ့ရှိသည်။ ထို့နောက် သင်္ဘောများကို မီးတင်ရှို့

ကြသည်။ ပစ်ခတ် နှစ်မြှုပ်ကြသည်။ မူလကတည်းက ယဉ်ကျေးပြီးသား မြို့ပြများကို ရောက်သည့်အချိန်တွင် လည်း ပမာမခန့်သည့်ဆက်ဆံနည်းမျိုးဖြင့် ဆက်ဆံပြီး လူယက်ယူငင်သည့် အလုပ်များကို လုပ်တတ်ကြသေး သည်။

ထိုသို့သောနည်းမျိုးကို အနောက်ကလာသည့် လူမျိုးတစ်မျိုးတည်းက သုံးခဲ့သည်မဟုတ်ချေ။ လူဖြူမျိုး တစ်မျိုးကသုံးပြီး နောက်တစ်မျိုးကလည်း သူထက်သူ လူစွမ်းကောင်းအဖြစ် အလားတူ မကောင်းမှုများကို ကျူးလွန်ခဲ့လေသည်။ စာရေးသူက နယ်ချဲ့များသည် ဝင်လာကတည်းက ရိုင်ရိုင်ပါပင်ဟု ပြောသည်မှာ လူ များယိမ်းယိုင်လာသည်ဟု ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ပေ။ ရိုင်ရိုင် ဆိုသည်မှာ ပေါရာဏစကားဖြစ်သည်။ ဝရန်းသုန်းကား နှင့် တွန်းထိုးပြီး ဝင်လာကြသည်ကို တင်စားပြောဆို ခြင်း ဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီနယ်ချဲ့များ ဝင်လာပြီးသည့်နောက် စပိန် များ ဝင်လာသော်လည်း စပိန်တို့သည် အရှေ့တောင် အာရှတွင် ဖိလိပိုင်မှလွဲ၍ နေရာမရခဲ့ချေ။ ဒပ်ချ်တို့ နှင့်ပတ်သက်၍ အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်ဒေသကို အထူးပြု၍ တင်ပြနေခြင်းသည် အာရှတိုက်တွင် ဖြစ် ပျက်ခဲ့သည်တို့နှင့် အဆက်အစပ်မိချင်သောကြောင့် ဖြစ် သည်။ တကယ်တမ်းပြောရလျှင် တောင်အမေရိက ပတ် ဝန်းကျင်၌ စပိန်သင်္ဘောများကို ဒပ်ချ်များက နှစ်မြှုပ်ခဲ့ သည်မှာ ရာနှင့်ချီကာ ရေတွက်နိုင်သည်။ ပေါ်တူဂီခံတပ် အများအပြားကိုလည်း သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီပိုင် ဘရာဇီးလ် (Brazil) ကုန်သွယ်ရေးစခန်း များစွာကို လည်း သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ၁၆၂၁ ခုတွင် မြောက်အမေရိ ကတိုက် ဟဒ်ဆန်မြစ်တစ်လျှောက်၌ ဒပ်ချ်တို့ ကိုလိုနီ ထူထောင်ခဲ့သေးသည်။

တောင်အာရှနှင့် အရှေ့တောင်အာရှမှာလည်း

ပေါ်တူဂီတို့ထံမှ ကုန်သွယ်ရေးကို အနိုင်ကျင့်ကာ အရ ယူပြီးနောက် ဒပ်ချ်လူမျိုးများ နေရာကောင်းများကိုရကာ အတန်ပင် ကြီးပွားခဲ့သေးသည်။ သူတို့က ကုန်သွယ်ရေး နှင့်ပတ်သက်၍လည်း နည်းအမျိုးမျိုးကို သုံးတတ်သည်။ အစောပိုင်းတွင် ကုန်သည်ဆိုသည်မှာ ကုန်ရောင်း ကုန်ဝယ် အလုပ်မှလွဲ၍ မလုပ်သင့်ကြောင်း ကြွေးကြော်ခဲ့သည့် ဒပ်ချ်လွှတ်တော်ကလည်း လူယက်သိမ်းပိုက်ခြင်းသည် ရောင်းဝယ်သည်ထက် နေရာကျသည့်အကြောင်းများကို သိလာသည့်အခါတွင် ကုန်သည်၏အလုပ်မှာ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် လုပ်ရန်သာဖြစ်သည်ဆိုသည့် စကားကို မပြောကြတော့ချေ။

ဒပ်ချ်များကလည်း ပေါ်တူဂီများထံမှ သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ) ကို လူယက်သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ ဘန်ဒါ (Banda) တွင် နေရာယူပြီး ပေါ်တူဂီရေတပ်ကို အပြတ်တိုက်ခိုက်နှိမ်နင်းလွှတ်လိုက်ခြင်းစသည့် လုပ်ရပ်မျိုးတို့ကို ၁၆ ရာစုကတည်းက တွင်တွင်လုပ်နေပြီ ဖြစ်သည်။ ၁၆၀၈ ခုတွင်မူ ပေါ်တူဂီတို့ကို ၁၂ တိုင်တိုင် စစ်ရပ်စဲရေးပေးရန် သဘောတူရသည်အထိ အကျပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ နယ်သာလန် လွှတ်တော် (States-General) က ၁၆၀၉ ခုတွင် ပီယယ်တာ ဘို့သ် (Pieter Both) ကို နယ်သာလန်ပိုင်အိန္ဒိယ (အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းဆွယ်များ) ၏ ဘုရင်ခံချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်လိုက်လေသည်။ သူသည် နယ်သာလန်မှာရှိသော ကုမ္ပဏီလူကြီးများထံမှ 'မိုလကပ်စ်၊ အမ်ဘျိုင်းနာနှင့် ဘန်ဒါတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးသည် ဒပ်ချ်အိန္ဒိယကုမ္ပဏီပိုင် ဖြစ်စေရမည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင်ရှိသော အခြားမည်သည့်နိုင်ငံကမှ ထိုကုန်သွယ်ရေးတွင် ပါဝင်ခြင်း မရှိစေရ ဆိုသည့် ညွှန်ကြားချက်ကို ဦးထိပ်ရွက်ပြီး လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် ၁၆၁၁ ခုနှစ်တွင် ဂျကာတာကို သူတို့၏ ဗဟိုဌာနချုပ်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်။ ထို့နောက် ဘာတေးဗီးယား (Batavia) ဟု ၁၆၁၉ ခုတွင် အမည်ပေးခဲ့သည်။ ဂျကာတာဆိုသည့် အမည်ကို ၁၉၄၉ ခု လွတ်လပ်ရေးရပြီးချိန်တွင်မှ ပြန်၍ယူခဲ့ကြရသည်။ သမိုင်းနှင့် ရင်းနှီးမှုနည်းပါးနေသော လူငယ်များ သတိထားကြရမည်မှာ အင်ဒိုနီးရှားသည် နယ်သာ

လန်၏ ကိုလိုနီဖြစ်ခဲ့ပြီး သူတို့ထံမှ လွတ်လပ်ရေး ရခဲ့သည်ဆိုသည့် အကြောင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီ ပြင်သစ်ကိုလိုနီများကိုသာ သိကြသောသူများ၍ ဒပ်ချ်ကိုမူ သိသူနည်းပါးသည်။ သေသေချာချာ လေ့လာလေလေ ဒပ်ချ်တို့သည်လည်း နယ်ချဲ့ရာတွင် အလွန်ရက်စက် ဆိုးသွမ်းခဲ့ကြသူများဖြစ်ကြောင်း သိလာရလေဖြစ်သည်။

စာရေးသူက ထိုအကြောင်းကို ပြန်ပြောနေရသည်မှာ နယ်ချဲ့တို့သည် သူတို့လိုချင်သည့် ပစ္စည်းကို ဈေးနှုန်းချိုသာစွာနှင့် အလကားလောက်နီးနီး ရအောင် ဒေသခံများကို လှည့်စားတတ် အနိုင်ကျင့်တတ်ရုံမျှမက ချေ။ သူတို့အချင်းချင်းလည်း နည်းနည်းမှ မညာတာဘဲ စားမာန်ခုတ်တတ်ကြသည်။ ရက်စက်စွာ တိုက်ခိုက်တတ်သည်ကို တင်ပြလိုသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် တောင်အာရှ အရှေ့တောင်အာရှ မှာသာမက အရှေ့အာရှမှာလည်း များစွာတွင်ကျယ်ခဲ့သည် ဆိုသည့်အချက်ကို တင်ပြစရာ ရှိနေသေးသည်။ ယခုလောလောဆယ်တွင်မူ နောက်ထပ်ရောက်လာသည့် အင်္ဂလိပ်များနှင့် မည်သို့သောဇာတ်များ ခင်းခဲ့ကြသည် ဆိုသည့်အချက်ကို တင်ပြချင်သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ယခင်ကတည်းက ရှိနေခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ကို နည်းမျိုးစုံသုံးကာ ပထုတ်ရန် အပြုတ်တိုက်ရန် ဉာဏ်နီ ဉာဏ်နက်များကို သုံးကာ ဆောင်ရွက်သကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်များနှင့် တွေ့သည့်အချိန်တွင်လည်း ထိုနည်းကိုပင် သုံးခဲ့ကြသည်။

၁၆၁၁ ခု ကျော်လာသည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် သူတို့၏ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် လုပ်ငန်းကို အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများအရောက် ဖြန့်လာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒပ်ချ်တို့၏ ကုန်သွယ်ရေး ပြိုင်ဆိုင်မှုသည် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ထိပ်တိုက်တိုးသည့် အခြေအနေသို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ နှစ်ဖက်သော ဥရောပ ဌာနေကုမ္ပဏီများမှ လူကြီးများသည် အလုပ်သဘောအရ စပ်တူသဘောအုပ်စု ထူထောင်ရန် ကြိုးစားကြသော်လည်း ကိုယ့်လူများကို ကိုယ်မထိန်းနိုင်ခဲ့ကြပေ။ ထို့ကြောင့် သူတို့အလိုရှိသကဲ့သို့ ပြေပြစ်

ညီညွတ်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။ ၁၆၃၇ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒပ်ချ်တို့အကြားတွင် ချုပ်ဆိုထားသော စစ်ရေးသဘောတူညီမှု စာချုပ်လည်း ပျက်ပြားသွားခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ကုန်သွယ်ရေးတွင် အရှိန်ရနေပြီဖြစ်သောကြောင့် ဂျပန်နှင့် တရုတ်နိုင်ငံများသို့ သွားရောက်ပြီး ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကိုလည်း ပြင်းထန်စွာ တိုက်ခိုက်ကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိန် (အင်္ဂလိပ်) နှင့် နယ်သာလန် နှစ်နိုင်ငံတို့၏အကြားတွင် စစ်ပွဲဖြစ်ပွားသည်။ ၁၆၅၄ ခုတွင် ဝက်မင်စတာ (Treaty of Westminster) စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီး စစ်ပွဲပြီးဆုံးသွားသည်။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်ဒေသကို အခိုက်အတန့်အားဖြင့် လက်လွှတ်လိုက်ရသည်။ ထို့နောက်မှ သူတို့လက်ဝယ်သို့ ရောက်နေပြီဖြစ်သော အိန္ဒိယနိုင်ငံက ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများကို အာရုံပိုပြီးစိုက်ခဲ့သည်။

အိန္ဒိယ၌ အာရုံစိုက်ရန်ကြိုးစားသည့် အင်္ဂလိပ်များအကြောင်းကို ဆက်၍မပြောမီ ဒပ်ချ်နှင့် မြန်မာ၊ ဒပ်ချ်နှင့် ယိုးဒယားတို့၏ အကြောင်းကို အနည်းငယ်ပြောချင်သည်။ ဒပ်ချ်များသည် ရခိုင်မင်းများထံမှ ကုန်တိုက်ဖွင့်ခွင့်တောင်း၍ ဖွင့်ခွင့်ရသည့်အချိန်တွင်လည်း အချိန်များစွာ မကြာခဲ့ချေ။ ကုန်တိုက်ကိုပိတ်၍ ပြန်သွားခဲ့ကြသည်။ မြန်မာမင်းများနှင့် ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်များက ဝေဖန်သည်မှာ စိတ်ဝင်စားစရာ ကောင်းသည်။ သူတို့ပြောသည်မှာ မြန်မာတို့သည် သီးခြားနေလိုသည့် လူမျိုးဖြစ်သည်။ မိမိတို့စားသုံးမည့် ရိက္ခာများကို မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ထုတ်လုပ်လေ့ရှိသည်။ (self-sufficient existence of it's own) ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ မြန်မာမင်းများသည် တစ်ခါမက နိုင်ငံခြားသား ကုန်သည်များကို ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သော်လည်း ကုန်သွယ်ရေးကို တကယ် အားမပေးခဲ့ကြောင်းကိုလည်း ပြောသည်။ ထိုအပြောမျိုးကို ပြန်လည်ချေပစရာ အကြောင်းအချက်များ ရှိသည့်တိုင် မြန်မာအကြောင်း တင်ပြပြီးသည်နှင့် ယိုးဒယားနှင့် ပတ်သက်သည့်အကြောင်းကို တင်ပြမည်ဖြစ်သောကြောင့် ရှင်းသွားမည်ဖြစ်သည်။

စာအုပ်တစ်အုပ်တွင် အနောက်ဘက်လွန်မင်းနှင့် သာလွန်မင်းတို့၏လက်ထက် ပေါ်တူဂီတို့ ဒပ်ချ်တို့၏ လုပ်ရပ်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ငဇင်ကာခေါ် ဖိလစ်ဒီဗရစ်တို့သည် မြန်မာတို့၏ အမျိုး ဘာသာ သာသနာကို ဖျက်ဆီးသူဖြစ်သောကြောင့် ကွပ်မျက်ခံရသည့်အကြောင်းကိုလည်း ဖော်ပြထားသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် (သာလွန်လက်ထက်) မြန်မာဘုရင်က အင်းဝသို့ပြန်ကာ နန်းစံသောကြောင့် ဒပ်ချ်များအဖို့ ကုန်သွယ်ရေးတွင် တွက်ခြေ မကိုက်သော်လည်း ကုန်တိုက်ကို ပိတ်မပစ်ခဲ့ပေ။ အကြောင်းမှာ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၆၄၃ မှ စ၍ ဒပ်ချ်တို့သည် သန်လျင်တွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ထားခြင်းဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာမြေတွင် ခြေချနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ သန်လျင်ဆိပ်ကမ်းကို သူတို့လက်လွှတ်လိုက်ပါက အင်္ဂလိပ်များ မြန်မာမြေပေါ်တွင် ခြေချခွင့်ရသွားမည် ဖြစ်သည်။ သန်လျင်နှင့် အင်းဝ ကူးသန်းနေရသောကြောင့် စရိတ်စားသော်လည်း ကုန်တိုက်ကို အချိန်အတန်ကြာသည့်တိုင်အောင် ဒပ်ချ်တို့က ဆက်လက်ဖွင့်ထားခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် ၁၆၄၇ ခုတွင် မြန်မာမင်းနိုင်ငံကိုလာ၍ ကုန်တိုက်ဖွင့်ခဲ့သည်မှာ ၁၀ နှစ်မျှပင် မကြာခဲ့ချေ။ ထိုအချိန်က ပင်းတလဲမင်း နန်းစံနေသည့်အချိန်ဖြစ်သည်။ မြန်မာများအနေဖြင့် ထိုအချိန်ကို ခေတ်ကောင်းချိန်ဟု မခေါ်နိုင်ချေ။ ဒပ်ချ်များကလည်း ၁၆၇၉ ခုတွင် သူတို့၏ကုန်တိုက်ကိုပိတ်ပြီး ပြန်သွားကြသည်။ ထိုသို့ကုန်တိုက်ပိတ်ပြီး ပြန်ခြင်းသည် အင်္ဂလိပ်များကို အခွင့်အရေးပေးရာရောက်သည်ဟု ဒပ်ချ်တို့က ယူဆပြီး ၁၆၈၀ ခုတွင် သန်လျင်ကုန်တိုက်ကို ပြန်၍ဖွင့်ရန် လေးလေးနက်နက် စဉ်းစားခဲ့ကြသေးသည်ဟုဆိုသည်။ သို့သော် အင်းဝမင်းက ကျည်ဆန်များတွင် ထည့်သွင်းအသုံးပြုသော ယမ်းမှုန့်၏ကုန်ကြမ်းဖြစ်သည့် ယမ်းစိမ်းကို ရောင်းချခြင်းပြုမည်မဟုတ်ဟု ငြင်းဆန်လိုက်သည်နှင့် ကုန်တိုက်ကို ပြန်မဖွင့်တော့ဘဲ တစ်ခါတည်း ပိတ်သွားခဲ့သည်။ အနောက်တိုင်း သမိုင်းပညာရှင်များက ဥရောပကုမ္ပဏီများနှင့် အရှေ့တိုင်းမင်းများ၏ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော ဆက်ဆံရေးသည် အပြောင်းအလဲမြန်သည်။ ယခုပင် သင့်တင့်လိုက်

ယခုပင် မသင့်တင့်လိုက်ဖြင့် နှစ်ဖက်စလုံးတွင် ပြောင်းလဲမှု များသည်ဟုဆိုသည်။ အမှန်ဆိုပါက အရှေ့တိုင်းမှ အုပ်ချုပ်သူများရော လူထုကပါ နားလည်သည့် ကုန်သွယ်ရေးသည် တည်ငြိမ်ပြီး သူ့အကျိုးကိုယ့်အကျိုးမျှတအောင် ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည့် ဆက်ဆံရေးတစ်ခုဖြစ်သည်။ အနောက်နိုင်ငံများမှ ကုန်သည်များ အာဏာပိုင်များသည် အလကားလောက်နီးနီး ရမှသာ သူတို့အတွက် တွက်ခြေကိုက်သည်ဟု ယူဆကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ဥပမာအားဖြင့် မြန်မာနှင့်ဒပ်ချ်တို့ ကုန်သွယ်ရာတွင် အင်းဝနေပြည်တော်သို့ တက်နေရ၍ စရိတ်ကုန်သည်ဆိုသော်လည်း စရိတ်စက နုတ်ပြီး အသားတင်အမြတ် ၄၀ ရာနှုန်း ရသည်ဟုဆိုသည်။ ထိုမျှလောက် အမြတ်ကို သူတို့မကျေနပ်နိုင်ကြပေ။

ယိုးဒယားနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးသားထားသည်မှာ မြန်မာတို့နှင့် ဆက်ဆံသည်ထက်ပိုပြီး အမြတ်အစွန်းရသည်ဟု မဆိုနိုင်သည့်အကြောင်းပါသည်။ သို့သော် ပြိုင်ဆိုင်မှုအနေဖြင့် ပို၍များသဖြင့် ခြေသွက်ကြသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ယိုးဒယားတွင် ၁၇ ရာစုအတွင်း ခြေရှုပ်နေကြသည့် လူမျိုးများမှာ ပြင်သစ်၊ ဒပ်ချ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ အကြောင်းတိုက်ဆိုင်လာပြီဖြစ်၍ ပြင်သစ်များ အာရှတိုက်သို့ မည်သည့်အချိန်လောက်က ရောက်လာသည့်အကြောင်းကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ၁၆၂၀ ခုလောက်မှ စတင်ကာ အာရှရေပြင်မှာ ကျက်စားနေခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကိုမူ ၁၆၆၄ ခုကျမှ တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

အိန္ဒိယတွင် ပြင်သစ်ကုန်တိုက်များ စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ စပိန်ကို အင်္ဂလိပ်က အပြတ်ရှင်းပြီးသည့်နောက်တွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် သူတစ်ပြန်ကိုယ်တစ်ပြန် လက်ဦးမှုယူပြီး တိုက်ခိုက်နေခဲ့သည်မှာ ကြာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်ကလည်း အင်္ဂလိပ်၏ ခြေလှမ်းကို ကြည့်နေသည်ဖြစ်သောကြောင့် အင်္ဂလိပ်နောက်က ထက်ကြပ်မကွာ လိုက်ပါနေခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်က အိန္ဒိယတွင် အခြေချလျှင် ပြင်သစ်ကလည်း ထိုနေရာတွင် အခြေချနိုင်ရန် ကြိုးစားမည်မှာ သေချာသည်။

၁၆၆၈ ၁၆၆၉ ခုများတွင် ပြင်သစ်တို့သည် အိန္ဒိယရှိ ဆူရပ်နှင့် မတ်ဆူလီပတန်တို့တွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၆၇၃ ခုတွင် ပွန်ဒီချယ်ရီကို အပိုင်ရယူနိုင်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားကို ၁၆၆၀ ခုနှင့် ၁၆၈၀ ခုများတွင် သာသနာပြုများမှတစ်ဆင့် ချဉ်းကပ်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် တစ်ဘက်က သာသနာပြုသည်။ နောက်တစ်ဖက်က စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အင်ဂျင်နီယာပညာများကို ယိုးဒယားသားများကို သင်ကြားပေးပြီး ခံတပ်ဆောက်နည်းများကိုလည်း ပြသခဲ့သည်။ အမှန်တကယ် ထူးခြားလှသော သာသနာရေးပြုနည်းတစ်ခုဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်များကို ယိုးဒယားဘုရင် ဆောင်တစ် (၁၆၁၀ ၁၆၂၈) က ကြိုဆိုခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်များကိုမူ မိတ်ဆွေဟောင်းကြီးများ ဖြစ်သည့်အတွက် ပိုမို၍ မျက်နှာသာပေးခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်ကပွတိန် (William Kelling) သည် အနောက်ပိုင်းမှ ဂျားဗားသို့ ၁၆၀၅ ခုတွင် သင်္ဘောသုံးစင်းနှင့် သွားခဲ့သည်။ ထိုခရီးတွင် ယိုးဒယားသံတမန်တစ်ယောက်နှင့် သိကျွမ်းခဲ့ရသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုယိုးဒယားသံတမန်က နယ်သာလန်သို့အသွားတွင် ဆုံကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသံတမန်သည် ကပွတိန်ကလေးကို သူတို့နိုင်ငံသို့ အဝတ်အစားများ သွားပြီးရောင်းလျှင် များစွာတွင်ကျယ်မည်ဖြစ်ကြောင်း၊ သူတို့နိုင်ငံတွင် ဆင်များ မြင်းများကို အဝတ်ဝတ်ပေးရန် အဝတ်စ အများကြီးလိုသည်ဟု ပြောသောကြောင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့ အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကလည်း သိပ်စိတ်ဝင်စားသွားလေသည်။ ထို့ကြောင့် ကပွတိန်ဟစ်ပွန် (Hippon) ကို (Globe) ဆိုသည့် သင်္ဘောတစ်စင်းနှင့် အင်္ဂလန်မှ ၁၆၁၁ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၅ ရက်နေ့တွင် ထွက်ခွာသွားစေခဲ့သည်။ ဟစ်ပွန်သည် အင်္ဂလန်မှ ရွက်လွှင့်လာပြီး သီဟိုဠ် (ယခု သီရိလင်္ကာ) မတ်ဆူလီပတန်နှင့် ဘန်တန်တို့သို့ ဝင်ပြီးနောက် အယုဒ္ဓယသို့ ရွက်လွှင့်လာခဲ့သည်။ ၁၆၁၂ ခု၊ ဂျွန်လ ၂၃ ရက်တွင် ပက်တာနီဆိပ်ကမ်းကို ဂလုပ်သင်္ဘော ဆိုက်ကပ်ခဲ့သည်။ ကပွတိန်ဟစ်ပွန်မှာ ပက်တာနီဆိပ်ကမ်းတွင် ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။

၁၆၁၂ ခု၊ ဩဂုတ်လတွင် အယုဒ္ဓယသို့ ဂလုပ် သင်္ဘောဆိုက်ရောက်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကို ယိုးဒယား ဘုရင်က ကောင်းစွာကြိုဆိုခဲ့သည်။ ယိုးဒယား ဘုရင် ဖြစ်သူက အင်္ဂလိပ်ဘုရင်ထံမှ သဝဏ်လွှာကို ယူလာ သည့် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များကို ဆုလာဘ်များပေးရုံမက ချောင်ဖရောမြစ်ကမ်းပေါ်မှ ဒင်္ချ်နှင့် ဂျပန်ကုန်တိုက် နှစ် တိုက် တည်ရှိသော မြေကွက်နှစ်ခုကြားတွင် နေရာပေး ခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီအဖို့ အယုဒ္ဓယကုန်တိုက်မှ အကျိုး အမြတ် အရနည်းသည်ဟု ဆိုသည်။ အကျိုးအမြတ် နည်းရသည်မှာ ကုန်ဖိုးကို ငွေနှင့်မချေဘဲ နောက်တစ် ခေါက်ကျမှ ပစ္စည်းနှင့် ကုန်ဖိုးချေမည်ဟု ကတိကဝတ် ပြုသည့် ထုံးတမ်းစဉ်လာ ရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် ပေါ်တူဂီနှင့် ဒင်္ချ်များကလည်း အင်္ဂလိပ်များ ကို အခက်မတွေ့တွေ့အောင် ဆောင်ရွက်တတ်သည့် အတွက် အင်္ဂလိပ်များသည် ၁၆၂၅ ခုတွင် အယုဒ္ဓယ ကုန်တိုက်ကို ပိတ်၍ ပြန်သွားကြသည်။ ၁၆၆၁ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အယုဒ္ဓယ၌ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ကုန်တိုက်ကို အသစ်တစ်ဖန် ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပြန် သည်။ ထိုကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်များ ယိုးဒယားသို့ ပြန်လာ သည်ကို အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းများတွင်ရော ယိုး ဒယားမှာပါ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရာတွင် စိုးမိုးနေ သော ဒင်္ချ်များ ယိုးဒယားနိုင်ငံ အရေးအခင်းများတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်နိုင်သည်အထိ အသာစီးရနေသည့် ဒင်္ချ်များက ဟန်မဆောင်နိုင်လောက်အောင် မကျေမနပ် ဖြစ်လာသည်ဟု ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒင်္ချ်တို့သည် ဥရောပတိုက်တွင်လည်း မသင့်မြတ်ကြပေ။ ယခုကဲ့သို့ အမြတ်ကြီးစားရသည့် လုပ်ငန်းတွင် ယှဉ်ပြိုင်ကြရသည့် အခါတွင်လည်း မသင့်မြတ်ခဲ့ကြပေ။ ထိုအချိန်တွင် ဒင်္ချ်များကလည်း ယိုးဒယားဘုရင်၏ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော ထိန်းချုပ်မှုများကို မကျေနပ်ဖြစ်နေသည့် အချိန်ဖြစ်ရာ အင်္ဂလိပ်များလာခြင်း၊ ယိုးဒယားတွင် တရုတ်လူမျိုးများ တွင်ကျယ်နိုင်ခြင်းစသည့် အချက်များ ကို ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း မကန့်ကွက်နိုင်သော်လည်း ကုန် သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်လျှင် သူတို့အား အခွင့်ထူးများ

ပေးရန် ဖွင့်၍တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဒင်္ချ်တို့၏ တောင်းဆို ချက်ကို ယိုးဒယားဘုရင်က မလိုက်လျောဘဲ နေသည် တွင် စော်ကားမောက်မာသည့် အပြုအမူတစ်ခုကို ၁၆၆၄ ခုတွင် ဒင်္ချ်များကလုပ်ခဲ့သည်။ ထိုအပြုအမူမှာ ချောင် ဖရောမြစ်ဝကို ပိတ်ဆို့ထားလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒင်္ချ် တို့တွင်ရှိသော လက်နက်တပ်ဆင်ထားသည့် သင်္ဘော အုပ်စုကို မယှဉ်နိုင်သည့်အတွက် ယိုးဒယားဘုရင် နာရိုင် (King Narai) သည် ဒင်္ချ်တို့၏ တောင်းဆိုချက်များ ကို လိုက်လျောကာ ထိုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂၂ ရက်တွင် ဒင်္ချ်တို့နှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုခဲ့ရသည်။ ထိုစာချုပ်ကို အတို ချုပ်အနေဖြင့် ယိုးဒယားသမိုင်းဆရာကြီး ရောင်ဆာယာ မာနန္ဒက သူ့စာအုပ်စာမျက်နှာ ၇၃ တွင် တင်ပြထား သည်။

- စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များမှာ
- ၁။ အယုဒ္ဓယဘုရင်နှင့် ဒင်္ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ တို့သည် ချစ်ကြည်စွာဆက်ဆံရေးကို တိုးမြှင့် ရန် သဘောတူညီကြသည်။
- ၂။ ဒင်္ချ်တို့သည် ယိုးဒယားတွင် ကန့်သတ်မှု ချုပ် ချယ်မှုမရှိဘဲ လွတ်လပ်စွာ ကုန်သွယ်ခွင့်ရှိသည်။ သို့သော် သူတို့သည် တည်ဆဲအကောက်ခွန် နှုန်းထားများအတိုင်း ပေးဆောင်ရမည် ဖြစ် သည်။
- ၃။ ယိုးဒယားများသည် တရုတ်လူမျိုးများကို သူတို့ ၏သင်္ဘောများပေါ်တွင် အလုပ်လုပ်ရန် ခန့် ထားခြင်း မပြုရ။ အကယ်၍ တရုတ်လူမျိုး တစ်ယောက်ယောက်ကို ယိုးဒယားသင်္ဘောပေါ် တွင် တွေ့ရှိခဲ့သော် ထိုသင်္ဘောကို ဒင်္ချ်တို့က သိမ်းပိုက်မည်။
- ၄။ သမင်သားရေနှင့် နွားသားရေတို့သည် ဒင်္ချ် တို့၏ လက်ဝါးကြီးအုပ်ကုန်များ ဖြစ်စေရမည်။
- ၅။ အကယ်၍ ဒင်္ချ်ကုမ္ပဏီမှ ယိုးဒယားတွင် နေ ထိုင်လျက်ရှိသော အမှုထမ်းတစ်ယောက် ယောက်သည် ယိုးဒယားတွင် ရာဇဝတ်ပြစ်မှု ကြီးတစ်ခုခု ကျူးလွန်မိခဲ့သော် ယိုးဒယား ဘုရင်နှင့် တရားသူကြီးများသည် ထိုသူ့ကို တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် မရှိစေရ။ ထိုသူကို နယ်သာ

လန်ဒင်ခံ၏ ဥပဒေအတိုင်း တရားစီရင်ခိုင်းရန် ကုမ္ပဏီ၏အကြီးအကဲထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးစေ ရမည်။

ယိုးဒယားသမိုင်းဆရာများကိုယ်တိုင်က ထိုစာချုပ် သည် ယိုးဒယားအတွက် များစွာအကျိုးယုတ်စေသည့် စာချုပ်ဖြစ်သည်ဟု ဝန်ခံကြသည်။ ထိုစာချုပ်ကို လေ့ လာလိုက်သည်နှင့် မြန်မာမင်းများက အနောက်တိုင်း သား ကုန်သည်များကို မလိုက်လျောဘဲ အဘယ်ကြောင့် တင်းတင်းကျပ်ကျပ် ဆက်ဆံခြင်းဖြစ်သည် ဆိုသည့် အချက်မှာအလိုအလျောက် ရှင်းလင်းသွားလောက်သည်။ နယ်ချဲ့များသည် အာရှသို့လာကတည်းက သိက္ခာစောင့် စည်းခြင်း လူလူချင်းညှာတာခြင်း မကောင်းမှုပြုရမည် ကို ရှက်ကြောက်ခြင်းစသည့် လူကောင်းသူကောင်းတို့ ၏လက္ခဏာ ပါးရှားခဲ့သည်။ ယခုအချိန်တွင်လည်း ဥရောပတိုက်သား မျက်နှာဖြူများသည် အာရှတိုက်သား များကြောင့် သူတို့တွင် ဝန်ပိသည်ဟု အသံကောင်းဟစ် နေကြပြန်သည်။

အာရှနိုင်ငံများကို ဖဲ့ယူ သိမ်းယူခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များ

ကျမ်းကိုး

1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**. Fourth Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
2. Harrison, Brian. 1964. **South-East Asia, A Short History**. Second Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
3. Nehru, Jawaharlal. 1960. **The Discovery of India**. Fourth Edition. Bombay: Asia Publishing House.
4. Syamananda, Rong. 1993. **A History of Thailand**. Bangkok: Thai Watana Panich Co.Ltd.
5. Tarling, Nicholas.(Edited) 1999. **The Cambridge History of South-east Asia: Volume 1, Part II**. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

အပြိုင်အဆိုင် အနိုင်ကြွလာကြသော နယ်ချဲ့များ

စာရေးသူသည် နယ်ချဲ့များ၏အကြောင်းကို ပြောသည့် အခါတွင် အာရှတစ်ခွင်ကို ပို၍အာရုံစိုက်မိနေသည်မှာ မိမိနိုင်ငံနှင့် ပိုပြီးသက်ဆိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အမှန်အားဖြင့် ဥရောပမှာကတည်းက နယ်ချဲ့များသည် တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံ လုယက်တိုက်ခိုက်နေခဲ့ကြသည်မှာ ကြာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းကာလများတွင် ဥရောပမှာရှိသော နယ်မြေများကို လုယက်တိုက်ခိုက်လိုက်ကြ၊ ပြန်လည်သင့်မြတ်လိုက်ကြဖြင့် ပဒေသရာဇ်နယ်ချဲ့စနစ်အသွင်ကို ဆောင်ခဲ့သည်။

အရှေ့ဘက်တွင်ရှိသော အာရှနိုင်ငံများမှ ကြွယ်ဝမှုများကို ရယူဖို့ ပြိုင်ဆိုင်လာသည့်အခါတွင် ဥရောပပဒေသရာဇ်များသည် ဇာတ်ရံမျှသာ နေရာရခဲ့လေတော့သည်။ ခွင့်ပြုမိန့် စာချွန်လွှာများကိုပေးခြင်း၊ နယ်ချဲ့ကုမ္ပဏီများကို လွတ်လပ်စွာကုန်သွယ်ခွင့်၊ ကျူးကျော်ခွင့်၊ သိမ်းပိုက်ခွင့်၊ ကျွန်ပြုခွင့်ပေးခြင်းစသည့် အခွင့်အရေးများကိုလည်း တစ်စတစ်စနှင့် ပေးလာခဲ့ကြရသည်။ နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ငန်းများကို တကယ်တမ်း လက်တွေ့လုပ်ဆောင်ခဲ့သူများမှာ ကုန်သည်များ စုစည်းထူထောင်ထားသည့် ကုမ္ပဏီများဖြစ်ကြသည်။ ကုမ္ပဏီဒါရိုက်တာလူကြီးများထဲတွင် ကုန်သည်များသာ ပါဝင်သည်ဟု မဆိုနိုင်ပေ။ ဘုရင်အုပ်ချုပ်သည့် နိုင်ငံများမှ သူကောင်းမျိုး များကြီးမတ်ရာများလည်း ပါဝင်သည်။ နယ်သာလန်ကဲ့သို့ အစောပိုင်းကပင် အာဏာကို လွှတ်တော်က ရယူထားသည့်နိုင်ငံဟုဆိုပါက အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းနှင့် နီးစပ်သည့်သူများသည်လည်း ကုမ္ပဏီတွင် ဒါရိုက်တာလူကြီးများအဖွဲ့တွင် ပါဝင်ကြသည်။ နယ်ချဲ့များသည် အာရှ အာဖရိကနှင့် အမေရိကတိုက်များ၌ နယ်ချဲ့သည့်အခါတွင် နည်းသုံးနည်းကို သုံးခဲ့ကြသည်။ ထိုနည်းသုံးနည်းကို အတိုကောက် M 3 policy ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသည်။ အမ် တစ်ခုသည် ကုန်သွယ်ခြင်းကို ကိုယ်စားပြုသည်။ နောက် အမ်တစ်ခုသည် သာသနာပြုခြင်း၊ တတိယအမ်သည် စစ်ပြုခြင်း ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ Merchant, Missionary and Military ဆိုသည့် နည်းသုံးနည်းနှင့် နယ်ချဲ့လာသည့် အကြောင်းကို အာရှမှာသာမက ကမ္ဘာတစ်ခွင်လုံးမှာပင် ရှင်းပြစရာ မလိုအောင် အလွန်မြင်သာနေခဲ့ပေသည်။ စပိန်များသည် တောင်အမေရိကတိုက်ကို သိမ်းပိုက်ပြီး သည်နှင့် တိုင်းရင်းသားအုပ်စုကြီးကို ခပ်သုတ်သုတ် ရိုမန်ကက်သလစ် ဘာသာတွင်းသို့ သွတ်သွင်းပေးလိုက်ကြပြီးနောက် စစ်အင်အားကိုသုံးထားသည့် ကုန်သည်များက ရွှေတွင်းတူးသည့်နေရာတွင် ထိုကဲ့သို့သော အသစ်စက်စက် ရိုမန်ကက်သလစ်ဘာသာဝင်များကို ကျွန်များအဖြစ် သုံးခဲ့ကြသည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးပါပြီ။

ယခုဆက်လက်တင်ပြမည့် ခေါင်းစဉ်သည် ပြိုင်ရင်းဆိုင်ရင်းအနိုင်ကြွလာကြပြီဟုဆိုသဖြင့် ရုတ်တရက်ဆိုသော် သူတို့အချင်ချင်း ပြိုင်ဆိုင်ရင်း အနိုင်ကြွလာကြသည်ဟု ယူဆစရာဖြစ်သည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် ထိုသို့ယူဆ၍ ရနိုင်သည်။ သို့သော် နယ်ချဲ့တို့၏ အနိုင်ကြွခြင်းကို ခါးစည်းပြီးခံရသူများမှာ နယ်ချဲ့အချင်းချင်းက စီးပွားပြိုင်နယ်အဖြစ် သတ်မှတ်ထားသောနယ်များမှ အုပ်ချုပ်သူများနှင့် တိုင်းရင်းသားများသာဖြစ်သည်။

အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်များတွင် ဦးစွာ ရောက်နှင့်နေသည့် ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ကိုပင် ထိုဒေသများမှ တိုက်ထုတ်နိုင်လောက်အောင် ဒပ်ချ်များက အင်အားကြီးမားခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ အင်အားပြည့်ဖြိုးနေသော ဒပ်ချ်တို့က လက်သင့်မခံသောကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသများတွင် နေရာမယူခဲ့နိုင်ကြပေ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဆူရတ်တွင် စခန်းချရသည်ဟု စာရေးသူတင်ပြပြီးဖြစ်သည်။ ထိုသို့တင်ပြခဲ့သည်ကို ထောက်၍ အင်္ဂလိပ်များသည် အရှေ့တောင်အာရှကို မသွားဘဲ မရောက်ဘဲ နေခဲ့သည်ဟုယူဆပါက မှားယွင်းပေသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၂၃ ခု ဝန်းကျင်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင် ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် အောင်မြင်မှုကိုရအောင်

ကြီးစားနိုင်ပြီ ဖြစ်သည်။ အချို့သော သမိုင်းဆရာများသည် အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းဆွယ်များနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို များစွာအလေးပေး မှတ်တမ်းမတင်ခဲ့ကြသော်လည်း ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ကုန်သွယ်ရေးသည် အင်္ဂလိပ်များအတွက် ဖြစ်ထွန်းသင့်သလောက် ဖြစ်ထွန်းခဲ့သည်ဟု သမိုင်းဆရာအချို့က မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြပြန်သည်။

သက်သေပြရမည်ဆိုပါက ခရစ်နှစ် ၁၆၀၂၊ ၁၆၀၆ အတွင်းတွင် ဂျားဗားကျွန်းမှနေပြီး လန်ဒန်သို့ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များအပါအဝင် အရှေ့တိုင်းကုန်များ တင်ဆောင်ပြီး ပြန်လည်ရွက်လွှင့်သွားခဲ့သည့် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘော အရေအတွက်မှာ ၂၈ စင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ တစ်စင်းသည် သမုဒ္ဒရာပြင်ကျယ်ထဲတွင် ပျောက်ဆုံးသွားခဲ့ပြီး နောက်တစ်စင်းသည် ဘရစ်တန်နီ (Brittany) ကမ်းခြေတွင် ကွဲအက်နစ်မြုပ်သွားခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ သင်္ဘောအားလုံးတွင် တင်ထားသည့် ငရုတ်ကောင်းတန်ချိန်ကို ပေါင်းလိုက်ပါက တန်ချိန် တစ်သောင်းကျော်သည်။ ပျောက်ဆုံးသွားသည့် သင်္ဘောနှင့် ကွဲအက်သွားသည့် သင်္ဘောနှစ်စီးပေါ်တွင် ဆုံးရှုံးသွားသည့် ငရုတ်ကောင်းတန်ချိန်မှာ ၆၆၀ တန် လောက်သာရှိသည်ဟု ဆိုသည်။

၁၆၅၉ ခုနှင့် ၁၆၈၁ ခုအကြားတွင် ကုန်သွယ်ရေးရာသီ ၁၉ ရာသီရှိသည်ဟုဆိုသည်။ ထိုကာလအတွင်း ဘန်တမ်မှ လန်ဒန်သို့ရွက်လွှင့်ခဲ့သော အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီပိုင် ကုန်သင်္ဘောစင်းရေမှာ ၈၇ စင်းရှိသည်။ ထိုအရေအတွက်အနက် သင်္ဘော ၄ စင်း ဆုံးရှုံးခဲ့သည်။ ထိုဒုတိယအုပ်စုဝင် သင်္ဘောများသည် ငရုတ်ကောင်း တန်ချိန် ၈၄၀၀၀ ကို တင်ဆောင်သွားခဲ့သည်။ ထိုကုန်ချိန်ထဲမှ တန် ၁၅၀၀ သည် သမုဒ္ဒရာထဲတွင် ဆုံးရှုံးခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုစာရင်းများကိုပြုပြီး အရှေ့တောင်အာရှတွင် အနောက်နိုင်ငံများ၏ ကိုလိုနီချဲ့ထွင်ရေးသမိုင်းကို ရေးသားသည့် သမိုင်းဆရာများက အင်္ဂလိပ်များသည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် စခန်းများ ချမထားနိုင်သည့်တိုင် အောင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များအနက် အရေး အကြီးဆုံးဖြစ်သော ငရုတ်ကောင်းကို ကောင်းစွာဝယ်ယူပြီး လန်ဒန်သို့သယ်ဆောင်ကာ ပြန်လည်တင်သွင်းနိုင်ခဲ့သည်ဆိုသည့်အချက်ကို သက်သေပြကြသည်။ တင်ပြခဲ့

သည့်ခုနှစ်များကို လွန်လာသည့်အချိန်တွင် အင်ဒိုနီးရှားနှင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအကြား၌ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ရေး ပိုမိုဖြစ်ထွန်းလာသည်ဟု ဆိုသည်။ ၁၆၀၂ ၁၆၁၆ ခုနှစ်များထက် နောက်ပိုင်း ကုန်သွယ်ရေးကာလများတွင် ကုမ္ပဏီပိုင်သင်္ဘောစင်းရေမှာ နှစ်ဆခွဲလောက် များလာခဲ့သည်။ ကုန်တင်ပို့သည့်တန်ချိန်မှာလည်း သုံးဆခန့် များလာသည်။

ကုန်သွယ်ရေးကျဆင်းနေသည့် ၁၆၃၀ ခုများနှင့် ၁၆၄၀ ခုများမှာပင် တစ်နှစ်ကို အင်္ဂလိပ်သင်္ဘော ၃၄ စင်း မှန်မှန်ထွက်နေသည်ဟု ဆိုသည်။ ၁၆၄၉ နှင့် ၁၆၅၀ ခုအကြားတွင် သင်္ဘော ၁၄ စင်း ထွက်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့်ဒပ်ချ်တို့ ပထမအကြိမ် စစ်ဖြစ်သည့် ၁၆၅၂ မှ ၁၆၅၄ ခုနှစ်များအကြားတွင် ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများ ရပ်တန့်နေခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ၁၆၅၆ ခုနှင့် ၁၆၅၉ ခုနှစ်များ အကြားတွင်လည်း ဒပ်ချ်များက ဘန်တမ်ကို ပိတ်ဆို့ထားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်များ ကုန်မဝယ်နိုင်ခဲ့ကြပေ။ ထိုအချိန်ဝန်းကျင်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ နိုင်ငံရေးအခြေအနေ မငြိမ်မသက်ဖြစ်နေခဲ့သည်။ ဘုရင်ကိုနန်းချပြီး တက်လာသည့် ကရွမ်းမဲဝဲ (Cromwell) ၏ လက်ထက် ၁၆၅၇ ခုတွင် ကုမ္ပဏီအား ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော ခွင့်ပြုမိန့် စာချွန်တော်အသစ်ကို ကရွမ်းမဲဝဲက ထုတ်ပေးခဲ့သည်။ ကရွမ်းမဲဝဲလက်မှ အာဏာကို ဘုရင်ဖြစ်သူက ပြန်လည်ယူနိုင်သည့်နောက်ပိုင်း ၁၆၆၁ ခုတွင် ဒုတိယမြောက်ချားလ်စ် ပြန်လည်နန်းတက်လာသည်။ ထိုကာလတွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ၁၇ နှစ်ရာစုအတွင်း အင်ဒိုနီးရှားနှင့် အမြင့်ဆုံးစံချိန်အထိ တင်ကာ ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်ခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ ဒပ်ချ်များက မလိုလားသဖြင့် ပိတ်ပင်တားမြစ်ထားသည့်တိုင် အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းများမှ ကုန်များကို ရအောင်ဝယ်ယူပြီး လန်ဒန်အရောက် တင်ပို့ ရောင်းချသည့်အလုပ်သည် ဒပ်ချ်များကိုယ်တိုင် တစ်ချိန်က လုပ်ခဲ့သည့်အလုပ်ဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်များ လက်အောက်တွင်ရှိသော နယ်များက ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို ပေါ်တူဂီများနှင့် စပိန်များ မသိလိုက်အောင်၊ သိလျှင်လည်း မမြင်လိုက်အောင်၊ မြင်လျှင်လည်း ဖမ်း၍မိမိအောင် ဒပ်ချ်များလည်း ရောင်းဝယ်ခဲ့ဖူးသည်ကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဒပ်ချီတို့၏ နောက်မှလိုက်လာသည့် အင်္ဂလိပ်များကလည်း ဒပ်ချီများ လုပ်ခဲ့သည့်နည်းအတိုင်း လိုက်၍လုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၇၈၃ ခုနှစ်တွင် မာဆဒင် (Marsden) ဆိုသူက (History of Sumatra) ဆုမထြာသမိုင်းဆိုသည့် စာအုပ်ကို ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က ထိုသမိုင်းဆရာ၏အသက်မှာ ၂၉ နှစ်မျှသာ ရှိသေးသည်ဟုဆိုသည်။ သူရေးသည့်စာအုပ်တွင်ပါသော အချက်အလက်များကို မှီငြမ်းပြုသင့်ပေသည်။ အကြောင်းမှာ သူသည် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ၏ အတွင်းရေးမှူးအဖွဲ့ထဲတွင် ၁၇၇၁ နှင့် ၁၇၇၉ ခုများအတွင်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ခဲ့သူဖြစ်ကာ ဆုမထြာကျွန်းတွင် အတင်းအကြပ် ငရုတ်ကောင်းစိုက်ပျိုးစေခဲ့သည့်စနစ်ကို ကောင်းစွာနားလည်ပြီး မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဆုမထြာကျွန်းတွင် ကုမ္ပဏီက စိတ်အဝင်စားဆုံးနှင့် ဝယ်ယူဖို့ သတ်မှတ်ထားသည့်ကုန်မှာ ငရုတ်ကောင်းသာ ဖြစ်သည်။ ကျန်သည့်ကုန်ပစ္စည်းများကို အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ပုဂ္ဂလိကကုန်သည်များ ဝယ်ယူလိုက် ဝယ်ယူခွင့်ပေးခဲ့သည်။ ငရုတ်ကောင်းကိုမူ ကုမ္ပဏီနှင့်သာဆိုင်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ ထိုကျွန်းက ဒေသခံဘုရင်နှင့် အကြီးအကဲများက အင်္ဂလိပ်များကို လာရောက်ကုန်သွယ်ရန် ဖိတ်ခေါ်ခဲ့ကြသည်။ ကုန်တိုက်များလည်း ဖွင့်ခွင့်ပေးကြသည်။ သို့သော် အခက်အခဲများ ရှိကြသည်။ ထိုအခက်အခဲများမှာ လိုချင်သည့် ငရုတ်ကောင်းကုန်ချိန် (ပမာဏ) ကို လိုချင်သည့်အချိန်ကာလအတောအတွင်း လိုသလောက် ရနိုင်ရန်နှင့် ဆက်ဆံရသည့် မင်းများ အကြီးအကဲများနှင့် ပြေလည်ရန်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ အကြီးအကဲများနှင့် ဆက်ဆံရေး ပြေလည်မှလည်း ကုန်ချိန်လိုသလောက် ရမည်ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ အဆင်ပြေရန်မှာ အချင်းချင်း၏ကြားတွင် စကားပေါက်ဖို့လိုသည်။ ထိုဒေသတွင်နေထိုင်ပြီး ကုန်များဝယ်ယူရန် တာဝန်ယူရသည့် ကုမ္ပဏီကိုယ်စားလှယ်များက ငရုတ်ကောင်းစိုက်ခင်းများကို သွားရောက်ကြည့်ရှုရမည်။ ထွက်ရှိသည့်ကုန်များကို ကုမ္ပဏီပိုင်သော်တင်ရန် လိုအပ်သည့်အတိုင်းအတာအထိ ချုပ်ပြီးဝယ်ယူနိုင်ရန် လိုအပ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်မှာ ထိုဒေသတွင် ဩဇာရှိဖို့ လိုအပ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ ကုန်လိုချင်သလောက် ဝယ်ယူရန်မှာ

ဒေသခံမင်းများအနေဖြင့် မူလကထားရှိခဲ့သော ကတိကဝတ်များကို အမှန်တကယ်စောင့်ထိန်းရန်၊ ပြိုင်ဘက်ကုမ္ပဏီများနှင့် မဆက်ဆံဘဲ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့်သာ ဆက်ဆံရန် ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် စာချုပ်စာတမ်းများချုပ်ဆိုကာ ချုပ်ကိုင်ရန် ကြိုးစားလာသည်။ ထိုကဲ့သို့ စာချုပ်ရန် စီစဉ်ကြရာတွင် သူတို့ဘက်မှတောင်းဆိုသည်မှာ သူတို့လိုချင်သည့် ငရုတ်ကောင်းကိုသာ စိုက်ပျိုးရမည်ဟု ဒေသခံတောင်သူများကို သူတို့အကြီးအကဲများက အမိန့်ပေးပြီး အတင်းအကြပ် စိုက်ခင်းရန်ဆိုသည့်အချက်လည်း စာချုပ်တွင် ပါဝင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ပေးမည်ဆိုပါက ကုမ္ပဏီက သူတို့ကို သူတို့ရန်သူများနှင့် စစ်ဖြစ်ပွားသော် အကူအညီပေးမည်ဟုဆိုသည်။ ဒေသခံခေါင်းဆောင်များကို သူတို့နေရာတွင် မြဲစေရမည်။ ထို့ပြင် သူတို့ကို အခွန်လည်းပေးဦးမည်ဟုသောအချက်လည်း စာချုပ်တွင်ပါဝင်မည်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်များလည်း ဒပ်ချီများနည်းတူ သူတို့၏အကျိုးကိုသာ တစ်ဖက်သတ်ကြည့်ပြီး လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒပ်ချီများရှိစဉ်ကလည်း သူတို့၏ကုန်တိုက်ဝန်းကျင်ဒေသများမှာ နေထိုင်ကြသည့်သူများကို ဖယ်ရှားပြီး လူငှားဖြင့် လေးညှင်းစိုက်ခင်းများကို စိုက်ပျိုးခဲ့ကြသည်။ မူလမြေပိုင်ရှင် တောင်သူများကိုမူ တောင်ကုန်းဒေသများတွင် နေရာပေးခဲ့သည်။

ငရုတ်ကောင်းဖြစ်စေ လေးညှင်းဖြစ်စေ ထိုစဉ်အချိန်က အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်များတွင်သာ စိုက်ပျိုးနိုင်သည်။ အထွက်ကောင်းသည်။ သို့သော် ဒေသခံများအနေဖြင့် ထိုဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကိုသာ စားသောက်၍ မရနိုင်ချေ။ သူတို့အမြဲစားသောက်ရမည့်ဆန်၊ ပြောင်းနှင့် ပိန်းဥစသည့် ပင်မအစားအစာများကိုလည်း စိုက်ပျိုးရမည်ဖြစ်သည်။ ယခုကဲ့သို့ အနောက်နိုင်ငံသားများက ပိုင်စိုးပိုင်နင်းဖြင့် သူတို့လိုချင်တာကိုသာ အတင်းအကြပ်စိုက်ခင်းလာသည့်အချိန်တွင် ဒေသခံများအနေဖြင့် များစွာဒုက္ခရောက်ခဲ့ကြရသည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် အာရှတွင်မည်ကဲ့သို့တွင်ကျယ်လာသည်ဆိုသည့်အချက်ကို နားလည်ရန်မှာ ပေါ်တူဂီစပိန်နှင့် ဒပ်ချီတို့ကို နားလည်မှသာ ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် တင်ပြခဲ့ပြီးသော်လည်း ယခုထပ်မံဖြည့်စွက် တင်ပြလိုသည်။ ပေါ်တူဂီများသည် အာရှသို့ အစောဆုံးရောက်ခဲ့သူများဖြစ်သော်လည်း သူတို့သည် ဒပ်ချီများရောက်လာ

ချိန်တွင် ဒပ်ချ်တို့ကို နိုင်အောင် နှိမ်မထားနိုင်ခဲ့ချေ။ အကြောင်းမှာ ပေါ်တူဂီတို့တွင် အားနည်းချက်များရှိသည်။ သူတို့၏နိုင်ငံသည် အိုင်ဘားရီးယန်းကျွန်းဆွယ်၏ အပြင်ဘက် ကမ်းရိုးတန်းတွင် ရှိသော်လည်း သေးငယ်သည်။ နယ်သာလန်ထက် သေးနိုင်မည်လားဟု မေးပါက နိုင်ငံ၏အကျယ်အဝန်းထက် ထွက်ကုန်လုံးဝ မရှိခြင်းသည် ပေါ်တူဂီတို့၏ အားအနည်းဆုံးအချက် ဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းတွင် သင်္ဘောတည်ဆောက်ကာ ကုန်သွယ်ရေးကိုဖွံ့ဖြိုးအောင် လုပ်နိုင်မည့်အလားအလာကြောင့် သူတို့ကဲ့သို့ ရေလမ်းခရီးရှာဖွေရန် အခွင့်မသာသေးသည့် စပိန်လက်အောက်ခံ နယ်သာလန်တောင်ပိုင်း (ဘယ်လ်ဂျီယန်သားတွေ) က ပေါ်တူဂီများကို သင်္ဘောတည်ဆောက်ရန် ငွေထုတ်ပေးကြသည်။ ထို့နောက် ရရှိလာသော အကျိုးအမြတ်များကို ခွဲဝေယူခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် နယ်သာလန်နိုင်ငံသည် စပိန်ဘုရင့်လက်အောက်မှ လွတ်မြောက်လာကြသည့်အခါ နယ်သာလန်သားများက ပေါ်တူဂီတို့ထံမှာ သူတို့၏ အစုရှယ်ယာများကို ပြန်လည်ထုတ်ယူသွားကြသည်။ ထို့ကြောင့် ပေါ်တူဂီများတွင် ငွေပင်ငွေရင်း နည်းပါးလာသည်။ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံ၏ လူဦးရေလည်း နည်းပါးသည်။ ထို့ပြင် ပင်လယ်ရေကြောင်းကုန်သွယ်ရေးကို ဆောင်ရွက်နေစဉ်အချိန်မှာပင် စပိန်လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွားခဲ့ရသေးသည်။ ထိုသို့သော အားနည်းချက်များကြောင့် ပေါ်တူဂီတို့အနေဖြင့် ဒပ်ချ်များကို ပြိုင်ဆိုင်ရန် စုစည်းပြီးသားအင်အား နည်းပါးနေခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပေါ်တူဂီတို့ မူလကပိုင်ခဲ့သည့် အရှေ့တောင်အာရှမှ အမ်ဘိုင်းနား (Amboyna) ကျွန်းနှင့် တာနီတ် (Ternate) ကျွန်းများကို ဒပ်ချ်များက သိမ်းယူနိုင်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီများအနေဖြင့် ဒပ်ချ်များကို အရှုံးပေးလိုက်ရခြင်းသည် အင်္ဂလိပ်များအနေဖြင့်လည်း အရှုံးပေါ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ အကြောင်းမှာ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ပေါ်တူဂီတို့နှင့်ညီ၍ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် လုပ်ရန် စီစဉ်ထားခဲ့သမျှကိစ္စများ အလိုအလျောက် ပျက်ပြားသွားခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် အစောပိုင်းတွင် အခွင့်အရေးဟူက ရသမျှကို မလွတ်တမ်းယူမည်။ ယူ၍လည်း ရမည်ဟု ဆိုသည်နှင့် စိတ်ထားမြင့်မြတ်စရာလည်း မလို၊ သိက္ခာရှိစရာလည်း မလိုဟု မပြောသည့်တိုင်အောင် အနောက်

နိုင်ငံသားများသည် ရသာလျှင် ဘနဖူးကိုပင် သိုက်တူးရန် ဝန်မလေးတတ်ကြသည့်သူများဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ပေါ်တူဂီတို့နှင့်လက်တွဲမည့်ကိစ္စ ပျက်ပြားသွားသည်နှင့် အင်္ဂလိပ်များသည် ဒပ်ချ်များနှင့်လက်တွဲရန် ကြိုးစားခဲ့သေးသည်။ လန်ဒန်မှာရာ သည်ဟိတ် (The Hague) မှာပါ ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးချက်များ လုပ်ချင်သလောက် လုပ်နေသော်လည်း အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်ဒေသတွင် ကိုယ်ရသလောက် ကိုယ်ယူနိုင်အောင် သူတို့၏ကုမ္ပဏီအသီးသီးရှိ ကိုယ်စားလှယ်များက ကြိုးစားဆောင်ရွက်နေခဲ့ကြသည်။ ဒပ်ချ်များသည် သူတို့၏လက်ထဲတွင် ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင် ဆုပ်ကိုင်ထားပြီးဖြစ်သည့် အကျိုးအမြတ်များထဲမှ အပြန်အလှန်အားဖြင့် မည်သည့်အကျိုးအမြတ်မှ ရနိုင်ခြေမရှိသော အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီနှင့် လက်တွဲရန် စိတ်ကူးခြင်း လုံးဝမရှိခဲ့ကြပေ။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီနှင့် ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတို့၏ ဒါရိုက်တာ လူကြီးများသည် ဥရောပတွင် ဆွေးနွေးပြီး သဘောတူညီချက်များ ရရှိခဲ့သည်။ သို့သော် အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများရှိ သက်ဆိုင်ရာကုမ္ပဏီများ၏ ကုန်တိုက်များတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသော အရာရှိများထံသို့ သတင်းပေးပို့ခြင်းမပြုရသေးမီ အချိန်အတောအတွင်း အမ်ဘိုင်းနား သတ်ဖြတ်မှုကြီးဟု သမိုင်းတင်ခဲ့ကြရသည့် ကြောက်လန့်စဖွယ် သတင်းကြီးသည် သက်ဆိုင်ရာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီဌာနချုပ်နှင့် ဒပ်ချ်ကုမ္ပဏီဌာနချုပ်တို့သို့ ရောက်ရှိလာသည်။

ထိုသတင်းနှင့်ပတ်သက်၍ နှစ်ဖက်တာဝန်ခံအရာရှိများမှ သတင်းပို့သည့် အချက်အလက်များသည် ညီညွတ်ခြင်း မရှိကြချေ။ တစ်ဖက်က တစ်ဘက်ကို အပြစ်ဖို့ပြီး သတင်းပို့ထားခြင်းကို ယခုအချိန်အထိ သေသေချာချာ ဖြေရှင်းပြီး မှတ်တမ်းတင်ထားနိုင်ခြင်း မရှိကြချေ။ သေချာသည့်အချက်မှာ အမ်ဘိုင်းနားကို ဒပ်ချ်တို့က လက်ဦးမူယူထားသည်။ ထိုအခွင့်အရေးကို ဒပ်ချ်တို့က လက်မလွှတ်ချင်ကြပေ။ ထို့ကြောင့် ကျွန်းပေါ်သို့ ကုန်ဝယ်ရန်တက်လာသည့် မည်သူ့ကိုမဆို တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သူတို့၏ ကိုယ်ကျိုး မထိခိုက်အောင် ကာကွယ်ရမည်ဆိုပါက ဖြူသည် မဲသည် စဉ်းစားမည်မဟုတ်ချေ။

ဥရောပတိုက်သားချင်းဖြစ်သည့်တိုင် လိုချင်သည့်

ကုန်ပစ္စည်းကို ရမည်ဆိုပါက တိုက်တန်တိုက်ရန် လူယူ တန်က လူယူရန်၊ တားဆီးရမည်ဆိုပါကလည်း သတ်ဖြတ်ရန်ပင် ဝန်မလေးလောက်အောင် လောဘတက်နေပြီဖြစ်သည့် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကလည်း လာကတည်းက ငရုတ်ကောင်း လောဘဦးစီးပြီး လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ငရုတ်ကောင်းသာမက အခြားသော ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များပါ ထွက်ရှိသည့် အမ်ဘိုင်းနားကျွန်းပေါ်သို့ တားဆီးသည့်တိုင် အင်အားသုံးကာ တက်ရောက်ကြရန် ဝန်လေးမည်မဟုတ်ချေ။ ထိုကဲ့သို့ လောဘဇောတိုက်သောကြောင့် အမ်ဘိုင်းနား သတ်ဖြတ်မှုကြီး ပေါ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် အင်္ဂလိပ်နှင့် ကုန်စည်ဝယ်ယူရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် အပိုင်းတွင်သာ လက်တွဲရန် မလိုလားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကို ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်ရာတွင်မူ လက်တွဲခဲ့သည်။ ဥပမာ ပါရုန်ပင်လယ်ကွေ့တွင် ကျောက်ချထားသည့် ပေါ်တူဂီရေတပ်သင်္ဘောများကို ၁၆၂၄ နှင့် ၁၆၂၅ ခုများတွင် ဒပ်ချ်နှင့် အင်္ဂလိပ်ရေတပ်သင်္ဘောများ ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ ၁၆၂၆ ခုတွင်လည်း အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒပ်ချ် ရေတပ်သင်္ဘောများသည် ဘုံဘောကျွန်းပေါ်တွင် တည်ရှိသည့် ပေါ်တူဂီစခန်းကို ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်ခဲ့သေးသည်။ စပိန်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၆၂၅ နှင့် ၁၆၃၀ ခုများတွင် စစ်ဖြစ်နေသော်လည်း အရှေ့ဘက်ပင်လယ်ပြင်များတွင် အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီပိုင် သင်္ဘောများက ပေါ်တူဂီ သင်္ဘောများကို မတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြချေ။ အကြောင်းမှာ ပေါ်တူဂီများသည် စပိန်လက်အောက်သို့ ရောက်နေသဖြင့် အင်္ဂလိပ်များက ပေါ်တူဂီများကို သူတို့၏ပြိုင်ဘက်ဟု မယူဆသည့်အကြောင်းကိုပြသသည့်သဘောဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဆိုလျှင် အစောပိုင်းက အဘယ့်ကြောင့် ဒပ်ချ်တို့နှင့် ပူးပေါင်းကာ ပေါ်တူဂီတို့ကို တိုက်ခိုက်ရသနည်းဆိုသည့်ပုစ္ဆာကို အဖြေထုတ်ရန် လွယ်ကူသည်။ ဒပ်ချ်များ လက်ထဲရှိ ကုန်သွယ်ရေးကို အရယူနိုင်ရန် ဒပ်ချ်များနှင့် မဟာမိတ် ဖွဲ့ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

၁၆၃၀ ခုတွင် မက်ဒရစ်စာချုပ် (Treaty of Madrid) ဖြင့် ပေါ်တူဂီနှင့် အင်္ဂလန်တို့၏အကြားတွင် ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်သော မကျေနပ်မှုများ ပြိုင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်မှုများ ရပ်ဆိုင်းလိုက်သည့်အကြောင်းကို ကြေညာခဲ့သည်။ ၁၆၄၀ ခု ရောက်သည့်အချိန်တွင်

ပေါ်တူဂီတို့သည် စပိန်များ၏လက်အောက်မှ လွတ်မြောက်သွားခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ပေါ်တူဂီနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ပိုမိုအဆင်ပြေလာခဲ့သည်။ ၁၆၅၄ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်တို့အနေဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် လွတ်လပ်စွာ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခွင့် ရှိသည်ဟု ပေါ်တူဂီတို့က သဘောတူညီသည့် ကြေညာချက်ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။

ဥရောပ သမိုင်းဆရာများရေးသည့် သမိုင်းစာအုပ်တိုင်းတွင် အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံများမှ ဘုရင်များသည် စိတ်အပြောင်းအလဲ မြန်သည်။ တစ်ချိန်ပြီးတစ်ချိန် လျှင်လျှင်မြန်မြန် အပြောင်းအလဲလုပ်တတ်သည်ဟု စွပ်စွဲရေးသားခဲ့ကြသည်။ သဘောတူညီချက်များ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုလည်း လိုက်နာလေ့မရှိဟုလည်း နှိမ့်ချရေးသားခဲ့ကြသည်။

ယခုတင်ပြခဲ့သည့် ကုန်သည်ယောင်ဆောင်ထားသော နယ်ချဲ့များ ကုန်သည်အလုပ်ကို လုပ်ကိုင်ရင်း ဥစ္စာသိုက်တူးကာ အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံများကို အမြစ်မှတူးပြီး ဖြိုနေကြသူများ၏ လုပ်ရပ်များကို အကျဉ်းရုံးကာ လေ့လာလိုက်သည်နှင့် သူတို့၏ စွပ်စွဲပြောဆိုချက်များသည် သူတို့ကိုယ်တိုင်၏ စိတ်နေသဘာဝနှင့် လုပ်ရပ်များသာ ဖြစ်သည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို သိနိုင်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Bastin, John. 1967. **The Emergence of Modern Southeast Asia.** Englewood Cliffs: N.J: Prentice-Hall.
2. Crystal, David. (Editor) 1999. **History of South-East Asia.** Fourth Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
3. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia.** Fourth Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
4. Harrison, Brian. 1964. **South-East Asia, A Short History.** Second Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
5. Tarling, Nicholas. (Editor) 1999. **The Cambridge History of South-east Asia.** Volume 1, Part II. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

နယ်ချဲ့ပြိုင်ပွဲမှ ရှုံးထွက် ထွက်သွားရသူများ

ခရစ်နှစ် ၁၇၉၉ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၃၁ ရက်နေ့တွင် ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို တရားဝင် ဖျက်သိမ်းလိုက် ရသည်။ ထိုကုမ္ပဏီသည် နှစ်ပေါင်း ၇၉ နှစ်မျှ သက် တမ်းရှိခဲ့ပြီး နယ်ချဲ့ကုမ္ပဏီများထဲတွင် အတက်ကြွဆုံး အအောင်မြင်ဆုံး ဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့ပါလျက် ထိုကဲ့သို့ နယ်ချဲ့ပြိုင်ပွဲများ မပြီးဆုံးခင် အရှုံးဖြင့်ထွက်ခွာသွားရ သည့်အကြောင်းရင်းများကို လေ့လာကြည့်သင့်သည်။

သမိုင်းစာအုပ်များထဲတွင် ရေးသားထားသည့် အကြောင်းအချက်များကို လေ့လာကြည့်သည့်အခါတွင် ဒပ်ချ်များ နယ်ချဲ့ပြိုင်ပွဲမှ ထွက်သွားရသည့်အကြောင်း ရင်းများသည် ကုမ္ပဏီ၏ ငွေရေးကြေးရေးကိစ္စ၊ ဒပ်ချ် များနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ အကြားတွင် ဖြစ်ပွားသော စစ်ပွဲ များအတွက် စစ်စရိတ်များ ကုန်ကျမှု၊ လူဦးရေလျော့ပါး မှု၊ ကိုလိုနီများကို လက်လွှတ်ရမှု၊ ရေကြောင်းကုန်သွယ် ရေး ကျဆင်းလာမှုစသည့် အကြောင်းများကြောင့် ဖြစ် သည်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။

ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ငွေရေးကြေးရေး ကိစ္စများကို နယ်သာလန်အစိုးရအနေဖြင့် ဝင်ရောက် စွက်ဖက်စစ်ဆေးသည့်အလေ့အထမှာ အစောပိုင်းကတည်း က မရှိခဲ့ချေ။ နယ်သာလန်လွှတ်တော်မှ အမိန့်စာချွန် လွှာ ချပေးစဉ်ကတည်းက ထိုအချက်ကို ထည့်သွင်းထား ခြင်းမရှိခဲ့ချေ။ ကုမ္ပဏီဒါရိုက်တာ ၁၇ ဦး၏ သဘော တူညီချက်ဖြင့်သာ အစုရှယ်ယာဝင်များအတွက် အမြတ် ငွေကို နှစ်စဉ်ခွဲဝေပေးလေ့ ရှိခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုကဲ့ သို့ အမြတ်ငွေ ခွဲဝေပေးသည့်အချိန်တွင် အမြတ်ငွေများ များများပေးနိုင်မှသာ ကုမ္ပဏီအတွက် နောက်ထပ်အစု ရှယ်ယာဝင်များကို ရရှိနိုင်မည်ဟု တွက်ဆကာ ချေးငွေ များကိုပါ ငွေရင်းထဲတွင် ထည့်သွင်းပြီး အမြတ်အဖြစ် ခွဲပေးခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ဖြင့် အုပ်ချုပ်ရေးစရိတ်များ ပိုလာခြင်း ကိုလိုနီများကို ထိန်းသိမ်းရသည့် စရိတ်များ လည်း တက်လာခြင်းများကြောင့် အကြွေးတင်ခဲ့သည်

မှာ နယ်သာလန်သုံးငွေ ဆယ်သန်း၊ ထို့နောက် သန်း ၂၀ စသည်ဖြင့် အကြွေးစာရင်း တက်လာခဲ့သည်။

အိန္ဒိယမှ ကွယ်လွန်သူ ဝန်ကြီးချုပ် ရှီရီနေရှူး ရေးသော The Discovery of India ဆိုသည့် စာအုပ်ထဲတွင် နယ်ချဲ့သည့်နိုင်ငံများသည် အပြိုင် အဆိုင် အနိုင်ကြဲ တတ်ကြသည်။ အနိုင်ကြဲ ကြဲရာတွင် ဥရောပတွင်ရှိသော နိုင်ငံအချင်းချင်းလည်း စစ်ခင်းလေ့ ရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ ဥရောပတွင် နိုင်ငံအစိုးရချင်း စစ် ခင်းနေသည်ဆိုသည့် အကြောင်းပြချက်ဖြင့် အာရှဘက် မှာလည်း ကုမ္ပဏီအစိုးရ အချင်းချင်း စစ်ခင်းနေတတ် ကြပြန်သည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် မိခင်နိုင်ငံများ အချင်း ချင်း သင့်တင့်နေပြီး အာရှကုမ္ပဏီ အစိုးရအချင်းချင်း စစ်ခင်းနေပြန်သည်ဟု ရေးသားထားသည်။ ဤနေရာ တွင် အာရှကိုသာ အလေးထားပြီး ပြောသော်လည်း သူတို့ကိုလိုနီများသည် အနောက်ခြမ်းရှိ ကမ္ဘာသစ်ဟု ခေါ်တွင်သည့် အမေရိကတိုက်များတွင်ရော အာဖရိက တွင်ပါ တည်ရှိနေသောကြောင့် ထိုဒေသများတွင်လည်း တိုက်ခိုက်ခြင်း၊ လုယက်သိမ်းပိုက်ခြင်းစသည်တို့ ဖြစ် ပွားခဲ့ပေသည်။

ဒပ်ချ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ရောင်းပန်း ဝယ်ပန်းလှသည့် ကုမ္ပဏီဖြစ်ပါလျက် ကြွေးတင်သည့် အထိ ဖြစ်ရခြင်းမှာ သူတို့ကုမ္ပဏီ၏ ဖွဲ့စည်းမှု အုပ်ချုပ် မှုများမှာ စနစ်တကျမရှိခဲ့သောကြောင့်ဟု ဆိုရမည်ဖြစ် သည်။

အင်္ဂလိပ်များနှင့် စစ်ဖြစ်ရခြင်းကို ဒပ်ချ်တို့၏ ကုန်သွယ်ရေးကျဆုံးခြင်း၊ ကုမ္ပဏီ ပိတ်ပစ်ရခြင်းတို့နှင့် ပတ်သက်သော အကြောင်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟု သမိုင်း စာအုပ်များတွင် ဖော်ပြထားသည်ကို လေ့လာဆန်းစစ် ကြည့်သင့်သည်။ ဒပ်ချ်များနှင့် အင်္ဂလိပ်များ စစ်ဖြစ်ရ သည်မှာ လေးကြိမ်ဖြစ်သည်။ စစ်ဖြစ်ရသည့် ပဓာန အကြောင်းမှာ စီးပွားရေးနှင့် ကိုလိုနီချဲ့ထွင်ရေးတွင်

အနိုင်ရလိုမှုဖြစ်သည်။ ထိုစစ်ပွဲများသည် အတိကျဆုံး စကားဖြင့် ပြောရသော် ကိုလိုနီဗိုလ်လုပွဲများ ဖြစ်ကြသည်။

အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများ၊ ဘောလ်တစ်ပင်လယ်နှင့် အာတစ်ဒေသများတွင် အပြိုင်အဆိုင် ကုန်ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ရင်း တစ်ဦးနှင့်တစ်ဦး ထိပါးမိကြခြင်း၊ တစ်ဦးနယ်ထံမှ တစ်ဦးက လုယက်ကြခြင်း၊ နိုင်သည့်ဘက်က သတ်ဖြတ်သည်အထိ အတင့်ရဲကြခြင်းများသည် စစ်ဖြစ်စေသည့် လတ်တလောအကြောင်းရင်းများသာ ဖြစ်သည်။ ဖော်ပြခဲ့သောနယ်များကို ဒပ်ချ်သင်္ဘောများက ၁၇ ရာစု အစောပိုင်းတွင် လုံးဝအပိုင်စီးထားနိုင်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်တွင် ပြည်တွင်းစစ်အပြီး ကရွမ်းမိဝဲ အာဏာရလာခဲ့သည်။ သူ၏လက်ထက် ၁၆၅၁ ခုတွင် ရေကြောင်းသွားလာရေး ဥပဒေတစ်ရပ် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေအရ အင်္ဂလန်သို့ တင်ပို့မည့် ကုန်များကို အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများ သို့မဟုတ် တင်ပို့သည့် ကုန်များထွက်ရှိရာဒေသမှ သင်္ဘောများနှင့်သာ တင်ပို့ရမည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုရေကြောင်းဥပဒေအရ အရှေ့တိုင်းမှ ကုန်များကို သူတို့ပိုင် သင်္ဘောများဖြင့် ဥရောပသို့ တင်ဆောင်လာကာ လက်လီ လက်ကား ဖြန့်ချိနေသည့် ဒပ်ချ်ကုန်သည်များအဖို့ များစွာထိခိုက်စေခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်များသည် ထိုကဲ့သို့သောရေကြောင်းဥပဒေများကို ထုတ်ပြန်ထားသော်လည်း ဒပ်ချ်တို့နှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသေးသည်။ အကြောင်းမှာ ဥရောပတွင် အင်္ဂလိပ်များနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ထားသည့် နိုင်ငံမရှိဘဲ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးအရ အင်္ဂလန်နိုင်ငံသည် မဟာမိတ်ကင်းမဲ့နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောအုပ်စုနှင့် ဒပ်ချ်သင်္ဘောအုပ်စုတို့သည် ၁၆၅၂ ခုနှစ်၊ မေလတွင် ပဋိပက္ခဖြစ်ကြသည်တွင် စစ်ကိုရှောင်၍ မရနိုင်တော့ချေ။ မူလဓာတ်ခံအနေဖြင့် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြတ်ရှင်းချင်စိတ်ကလည်း ပြင်းထန်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ပထမအင်္ဂလိပ် ဒပ်ချ်စစ်ပွဲတွင် ဒပ်ချ်ကုန်သည် သင်္ဘောအုပ်စုသည် ဆုံးရှုံးမှုများကာ အထိနာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့၏စစ်သင်္ဘောအုပ်စုကို အစောင့်သင်္ဘောအုပ်စု (Convoy protection) အဖြစ် အားထည့်ဆောင်ရွက်ဖို့ အမိန့်ပေးထားရသည်။ ထိုနှစ်နိဝင်ဘာ

လတွင် အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြားကို ဖြတ်သွားသည့် ဒပ်ချ်သင်္ဘောအုပ်စုကို လိုက်လံတိုက်ခိုက်သော အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများကို ဒပ်ချ်တို့က အပြတ်နှိမ်နင်းနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုအစောင့်သင်္ဘောအုပ်စုသည် ၁၆၅၃ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် သွားသည့်လမ်းအတိုင်း ပြန်လာသောအခါ အင်္ဂလိပ်ရေတပ်သင်္ဘောများ၏ တိုက်ခိုက်ချေမှုန်းခြင်းကို ခံလိုက်ကြရသည်။ ထိုနှစ် ဇွန်လမှာလည်း ဒပ်ချ်သင်္ဘောများသည် အုပ်စုပျက်ပြီး အကွဲကွဲအပြားပြား ဖြစ်သွားသည့်တိုင်အောင် အင်္ဂလိပ်ရေတပ်၏ တိုက်ခိုက်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောအုပ်စုက ထိုကဲ့သို့ ချေမှုန်းလိုက်ပြီးသည့်နောက် ဒပ်ချ်တို့၏ ကမ်းခြေကို ပိတ်ဆို့ထားလိုက်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် ၁၆၅၄ ခု၊ ဧပြီလတွင် ဒပ်ချ်တို့က စစ်ပြေငြိမ်းရန် ကမ်းလှမ်းခဲ့သည်။

ထိုအချိန်က အင်္ဂလန်တွင် အရှင်သခင်ဖြစ်နေသည့် အော်လီဗာ ကရွမ်းမိဝဲ (Oliver Cromwell) ၏ တောင်းဆိုချက်များသည် သက်ညှာသည့် တောင်းဆိုချက်များ ဖြစ်သည်။ နယ်သာလန်သို့ အင်္ဂလန်မှ သွားရောက်ကာ ပြေးဝင်ခိုလှုံနေသည့် ချားလ်စ်စတူးဝပ်ကို အကူအညီမပေးဘဲ နေလိုက်သည်နှင့် အင်္ဂလိပ်များ၏ဘက်မှ လျော့သွားခဲ့သည်။ သို့သော် ကမ္ဘာ၏ အနောက်ဘက် အရှေ့ဘက်တို့တွင်လည်းကောင်း၊ ဥရောပတွင်လည်းကောင်း အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒပ်ချ်တို့၏ အကြား၌ တည်ရှိနေဆဲဖြစ်သော ကုန်သွယ်ရေးဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ကြပေ။

ကရွမ်းမိဝဲ ဦးဆောင်သောအစိုးရ ပြုတ်ကျသွားသည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလန်ကို ဒုတိယမြောက် ချားလ်စ်အဖြစ် ပြန်လည်အုပ်စိုးခွင့်ရခဲ့သည့် ချားလ်စ် စတူးဝပ်၏လက်ထက် ၁၆၆၀ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်က ရေကြောင်းသွားလာရေး ဥပဒေကို ပြန်လည်အတည်ပြုခဲ့ပြန်သည်။ ၁၆၆၀ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒပ်ချ်တို့သည် စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်နှင့် နယ်သာလန် နှစ်နိုင်ငံအကြားတွင် ဖြစ်ပွားပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် အငြင်းပွားဖွယ် ကိစ္စမှန်သမျှကို ဆွေးနွေးဖြေရှင်းပြီးပြီဟု ဆိုသည့်တိုင် သဟိတ်မြို့တော် (The Hague) တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသည့် အင်္ဂလိပ်သံအမတ်သည် ကိစ္စတိုင်းတွင် ထိပ်တိုက်တိုးရန် ကြိုးစားခဲ့သည်ဟု ဆို

သည်။ ဒုတိယမြောက် ချားလ်စ်ဘုရင်ကလည်း နယ် သာလန်မှာရှိသည့် ဝီလီယံအော့ဖ် အောရိန်းချ် (Prince William of Orange) မင်းသားကြီးကို ကူညီနေခဲ့ သည်ဟု ဆိုသည်။ ဒင်ချ်တို့ကလည်း ပဒေသရာဇ်များ ၏ ရှေးမူရှေးဟန်ဖြင့် အုပ်ချုပ်မှု ဆုံးဖြတ်လုပ်ကိုင်မှုတို့ ကို လက်မခံလိုကြပေ။

စစ်ဖြစ်သည့်အချိန်တွင် မြောက်အမေရိကတိုက် တွင်ရှိနေသော ဒင်ချ်တို့လိုနီတစ်ခုဖြစ်သည့် မန်ဟတ် တန် (Manhattan) ကျွန်းပေါ်မှ နယူးအမ်စတာဒမ် (New Amsterdam) ကို အင်္ဂလိပ်တို့က ၁၆၆၄ ခု တွင် သိမ်းပိုက်လိုက်သည့်အတွက် ၁၆၆၅ ခုတွင် အင်္ဂလိပ် နှင့်ဒင်ချ်တို့၏အကြား စစ်ဖြစ်ပွားပြန်သည်။ နယ်သာ လန်ပိုင်ခဲ့သော (New Amsterdam) သည်ယခုအခါ တွင် (New York) ဟုခေါ်သော အမေရိကန်ပြည် ထောင်စု၏ မြို့တော်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘုရင်များကို အမေရိကန်သားများက တော်လှန်အပြီးတွင် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု ဖြစ်သွားသည့်အချိန်အထိ နယူးယော့ခ် ဟုပင် ဆက်လက်ခေါ်တွင်ခဲ့သည်။

ထိုစစ်ပွဲ၏ အစောပိုင်းကာလများတွင် အင်္ဂလိပ် တို့ဘက်မှ အသာစီးရနေခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်က လည်း စတာလင်ပေါင် နှစ်သန်းခွဲအထိ စစ်စရိတ်အဖြစ် ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ဒင်ချ်ရေတပ်သင်္ဘောအုပ်စုသည် ဇွန်လ ၁၆၆၅ ခုတွင် (Lowestoft) ဒေသအလွန်၌ အထိနာ စွာ ရှုံးနိမ့်ခဲ့သည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်ရေတပ်သည် ဒင်ချ် ကမ်းခြေကို ပိတ်ဆို့ထားနိုင်ခဲ့ချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့၏ မဟာမိတ်နိုင်ငံများကလည်း သက်ဆိုင်ရာ ပင်လယ် ဆိပ်ကမ်းများကို ပိတ်ဆို့ထားရမည့်ကိစ္စနှင့် ပတ်သက် ပြီး သဘောထားကွဲလာကြတော့သည်။

ထိုအချိန်တွင် ဒင်ချ်များဘက်မှ ပါဝင်ကူညီသူ များမှာ ပြင်သစ်များဖြစ်သည်။ ၁၆၆၆ ခု၊ ဇန်နဝါရီလ တွင် ပြင်သစ်တို့သည် ဒင်ချ်များဘက်မှ ရပ်တည်ကာ စစ်ပွဲတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်။ နောက်တစ်လ အကြာတွင် ဒိန်းမတ်သည်လည်း စစ်ပွဲတွင်းသို့ ဝင် ရောက်လာပြန်သည်။ ထို့ကြောင့် နှစ်စုဦးတိုက်ရသည့် အင်္ဂလိပ်ရေတပ်သည် လေးရက်ကြာစစ်ပွဲဟု ခေါ်စမှတ် ပြုသည့် ဇွန်လပိုင်းတွင် တိုက်ကြသည့် စစ်ပွဲအပြီးတွင် ရှုံးနိမ့်သွားခဲ့သည်။ ဒင်ချ်များသည် အချိန်ကာလတိုတစ်ခု

အထိ အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြားကို ပိုင်ဆိုင်သွားလေသည်။ ဂျူလိုင်လတွင် ဒင်ချ်တို့ဘက်မှ တစ်ခါစစ်ရှုံးကြပြန်ကာ အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြားအား ဖြတ်သန်းခွင့်ကို လက် လွှတ်ရပြန်သည်။

ထိုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် လန်ဒန်မြို့တော်၌ ပလိပ် ရောဂါကပ်ဆိုးကြီး ကျရောက်ခဲ့သဖြင့် လူအများအပြား သေဆုံးသည့်အပြင် လန်ဒန်မီးကြီးဟုသမိုင်းတွင်ခဲ့သည့် မီးကြီးလည်း တစ်မြို့လုံး ကုန်လောက်အောင် လောင်ခဲ့ သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့ရေတပ်ကို ပင်လယ်ပြင်သို့ ထွက်စေပြီး ဒင်ချ်တို့နှင့် တိုက်ခိုက်ဖို့ကိစ္စကို အင်္ဂလိပ် များ လက်လျှော့လိုက်ကြရသည်။ ဒင်ချ်များသည် အင်္ဂလိပ်များ အခက်တွေ့နေသည့်အချိန်တွင် အခွင့် ကောင်းယူကာ (Chatham) တွင်ရှိသော အင်္ဂလိပ် ရေတပ်စခန်း ဌာနချုပ်ကို မီးတိုက်ခဲ့ကြသည်။ စစ်ပြေ ငြိမ်းစာချုပ်ကို ၁၆၆၇ ခု၊ ဇူလိုင်လတွင် ချုပ်ဆိုကြ သည့်အခါ ရေကြောင်းသွားလာရေးဥပဒေတွင် ပါသော အချက်အလက်အချို့နှင့် ပတ်သက်ပြီး အင်္ဂလိပ်တို့က အနည်းငယ် လျှော့ပေးခဲ့သည်။ ထိုစာချုပ်ကို (Treaty of Brenda) ဟုခေါ်ဆိုသည်။ စစ်ပြေငြိမ်းသည့်တိုင် နယူးအမ်စတာဒမ်ကို ဒင်ချ်တို့ ပြန်၍မရခဲ့ကြပေ။

ထိုစစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ်ကို ချုပ်ဆို၍ပြီးသည့် နောက် အင်္ဂလိပ်နှင့်ဒင်ချ်တို့သည် မဟာမိတ်စာချုပ် တစ်စောင်ကို ထပ်မံချုပ်ဆိုကြပြန်သည်။ ထိုစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုရသည်မှာ စပိန်ပိုင် နယ်သာလန်ဟုခေါ်သည့် တောင်ပိုင်းမှ ဘယ်လ်ဂျီယန်နယ်ကို ပြင်သစ်များ ဝင် ရောက်တိုက်ခိုက်ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒင်ချ်တို့ပူးပေါင်းကာ ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက် ကြရန် မဟာမိတ်ဖွဲ့သည့်စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခြင်းဖြစ် သည်။ မည်သို့ပင် မဟာမိတ်ဖြစ်ရန် ကြိုးစားကြသည် ဖြစ်စေ မူလကအကျိတ်အခဲများကို နှစ်ဖက်စလုံးမှ လူများ၏စိတ်တွင် ချေဖျက်နိုင်ခြင်း မရှိကြပေ။

ထိုကဲ့သို့ ဒင်ချ်များနှင့် မဟာမိတ်စာချုပ် ချုပ် ဆိုထားသည့်ကြားမှ အင်္ဂလိပ်ဘုရင် ချားလ်စ်သည် ၁၆၇၀ ခုတွင် ပြင်သစ်များနှင့် တိတ်တဆိတ် ဒိုဗာတွင် (Dover) စာချုပ်ချုပ် ဆိုခဲ့သည်။ ထိုစာချုပ်အရ ဒင်ချ် တို့ကို ပြင်သစ်များက ၁၆၇၂ ခုတွင် တိုက်ခိုက်ပါက ချားလ်စ်က ကူညီမည်ဆိုသော စာချုပ်ဖြစ်သည်ဟု ဆို

သည်။ ဥရောပနယ်ချဲ့များသည် စာချုပ်စာတမ်းများ ချုပ်ဆိုကာ ဆောင်ရွက်တတ်သည်ကို စနစ်တကျရှိသည် ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ စနစ်ကျခြင်းကို အပြစ်ပြောစရာ မရှိချေ။ သူတို့၏စိတ်က သစ္စာမရှိခြင်းကိုမူ အပြစ် ပြောရမည်ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် ငွေကြေးအရ လက်ကျန်မရှိ လောက်အောင် မွဲတေနေပြီဖြစ်သောကြောင့် မြန်မြန် တိုက်ကာ မြန်မြန်နိုင်ချင်သည့် ဇောရှိသည်။ သို့သော် ပထမဆုံးတိုက်သည့် ဆိုးပင်လယ်ကွေ့ (Sole Bay battle) တိုက်ပွဲသည် အနိုင်အရှုံးကို အဆုံးအဖြတ် မပေးနိုင်သော တိုက်ပွဲဖြစ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ဒပ်ချ် ပင်လယ်ကမ်းခြေကို အင်္ဂလိပ်တို့က ပိတ်ဆို့ထားနိုင် ခြင်း မရှိခဲ့ပြန်ပေ။ ပြင်သစ်များ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် သည့်အချိန်တွင်လည်း နေရာမကျ ဖြစ်ခဲ့ပြန်သည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်က နောက်ထပ်စစ်ဆင်နိုင်ရန် စစ်စရိတ်များ ထပ်မံထုတ်ပေးမည်ဟု စီစဉ်ခဲ့သည်။ ဂရိတ်ယာမောက် (Great Yarmouth) ကို ထိုးစစ် ဆင်ရန် တပ်များစုနေခဲ့ကြသည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ် တို့က ထိုးစစ်မဆင်တော့ဘဲ လက်လျှော့ခဲ့သည်။ ၁၆၇၃ ဩဂုတ်တွင် အင်္ဂလိပ်ရေတပ်သည် (Kijkduin) အရပ် တွင် ချေမှုန်းခြင်းခံခဲ့ရသောကြောင့် ထိုးစစ်ကို ပြန်၍ ရုပ်သိမ်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုထိုးစစ်ကို နောက်ဆုတ်ခြင်း ၏အကြောင်းတစ်ခုလည်း ရှိသေးသည်။ ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ခရစ်ယာန်ချင်းတူသော်လည်း ဂိုဏ်း ချင်း မတူသည်ကတစ်ကြောင်း၊ နိုင်ငံရေးစနစ်ကလည်း ကွဲပြားခြားနားသောကြောင့်တစ်ကြောင်း ပြင်သစ်တို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့က မလိုလားပေ။ အကယ်၍ ပြင်သစ်များက နယ်သာလန်ကို နိုင်ပါက ရိုမန်ကက်သလစ် အာဏာ ရှင် ဘုရင်စနစ် (Catholic Absolutist Regime) ကို ထူထောင်လိမ့်မည်ဆိုသည့် ကောလာဟလကို ကြား သည့်အတွက် အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်က ထိုစစ်ပွဲကို ရှုတ်ချခဲ့ သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘုရင် ချားလ်စ်သည် စည်းမျဉ်းခံဘုရင် ဖြစ်သဖြင့် ပါလီမန်က စစ်စရိတ်ငွေများကို ရပ်ဆိုင်း လိုက်ပြီဟုဆိုသည်နှင့် စစ်ဆက်၍ မတိုက်နိုင်တော့ဘဲ စစ်ပြေငြိမ်းရန်ကိုသာ အရေးတောင်းခဲ့ရတော့သည်။

အင်္ဂလိပ်နှင့် ဒပ်ချ်တို့အကြားတွင် ဖြစ်ပွားသည့် စတုတ္ထစစ်ပွဲ (၁၇၈၀ ၁၇၈၄) သည် ကိုလိုနီကိစ္စနှင့်

ပိုမို၍ ပတ်သက်သည်။ ထိုအချိန်တွင် ဒပ်ချ်တို့သည် အဘက်ဘက်က ဖိစီးတိုက်ခိုက်ခြင်းကို ခံရသည့်အတွက် အလွန်နစ်နာခဲ့သည်။ အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများထဲမှ ဂျား ဗားကို ရေကြောင်းကနေပြီး အင်္ဂလိပ်တို့က ပိတ်ဆို့ထား လိုက်သည့်အတွက် အခြားသော ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်း မပြုခဲ့နိုင်ချေ။ သို့ဖြစ်၍ ဒပ်ချ် အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် များစွာအထိနာခဲ့သည်။

ဥရောပစစ်မျက်နှာတွင် နယ်သာလန်ကို ပြင်သစ် တို့က ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းကို နပိုလီယံစစ်ပွဲများ အတွင်းတွင် ခံခဲ့ရသည်။ ဒပ်ချ်တို့ကလည်း ပြင်းပြင်း ထန်ထန် ခုခံသည်။ မည်မျှလောက်အထိ စွန့်စားပြီး ခုခံကြသနည်းဆိုသော် ပင်လယ်ရေများကို တားဆီးထား သည့် ရေကာတာကြီးများကိုပင် ဖြိုချလိုက်သည်။ ထို နည်းဖြင့် ပင်လယ်ရေထဲတွင် ရန်သူတို့ကို မျောပါစေ သည့်အပြင် သူတို့၏အသက်အိုးအိမ် စည်းစိမ်များကို လည်း အထိခိုက်ခံခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ နပိုလီယံ စစ်ပွဲ များအပြီးတွင် နယ်သာလန်သည် ပြင်သစ်၏အမှီခံ နယ်တစ်ခုအဖြစ်ကို ရောက်ခဲ့ရသည်။ ထိုကဲ့သို့ဖြစ်သွား သည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အရှေ့တောင်အာရှ တွင်ရှိသော ဒပ်ချ်များပိုင်ခဲ့သည့် နယ်မြေများသည် ရန်သူနယ်မြေများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့သိမ်းပိုက် နိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟူသော သဘောဖြင့် ဒပ်ချ်ပိုင် မလက္ကာ နယ်များ (၁၆၄၁ ခုက ဒပ်ချ်များ ပေါ်တူဂီများထံက သိမ်းပိုက်ခဲ့သည့်နယ်မြေများ) ကို အင်္ဂလိပ်တို့က သိမ်း ပိုက်ခဲ့ပြန်သည်။ ဆုမာကြားကျွန်း၏ အနောက်ဘက် ကမ်းခြေတွင်ရှိသော (Padang) ကိုလည်း ၁၇၉၅ ခု တွင် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ နောက်တစ်နှစ်တွင် မိုလကပ်စ် ကို သိမ်းပိုက်လိုက်ခြင်းအားဖြင့် ဒပ်ချ်တို့၏ ဟင်းခတ် အမွှေးအကြိုင်နှင့် ပတ်သက်သောကုန်များကို လက်ဝါး ကြီးအုပ်ထားမှုကို တစ်ခါတည်းအပြီးအပြတ် ဖျက်သိမ်း လိုက်သည်။ ဂျားဗားကျွန်းတွင်လည်း နယ်တချို့ကိုသာ ချန်ထားပြီး ကျန်နယ်မြေများကို အင်္ဂလိပ်တို့က သိမ်း ပိုက်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ မသိမ်းဘဲ ချန်ထားခဲ့သော နယ်ထဲတွင် ၁၉၄၉ ခုတွင်မှ ဒပ်ချ်များထံမှ လွတ်လပ် ရေးရခဲ့သည့် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ကျန်ခဲ့သည်။

နပိုလီယံစစ်ပွဲများအပြီးတွင် စစ်ကာလအတွင်း၌ ကမောက်ကမ ဖြစ်သွားသော ဥရောပနယ်မြေများကို

ပြန်လည်ခွဲဝေရန်ဟူသော ဦးတည်ချက်ဖြင့် ဗီယက်နာ ကွန်ဂရက်ကို ၁၈၁၅ ခုတွင် ကျင်းပကြသည်။ ဩစထြေးယားနိုင်ငံ ဗီယက်နာမြို့တွင် ကျင်းပသည့်ကွန်ဂရက် ဖြစ်သည့်အတွက် ဗီယက်နာကွန်ဂရက်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုကွန်ဂရက်တွင် ဒပ်ချ်တို့ပိုင်ခဲ့သည့် နယ်များကို အင်္ဂလိပ်တို့က ပြန်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် နယ်သာလန်ကို အင်္ဂလိပ်တို့က ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလန်အကြားတွင် ကြားခံနယ်မြေအဖြစ် ထားရန် စီစဉ်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ နယ်သာလန်အသစ် ဖွဲ့စည်းသည့်အခါ ဘယ်လ်ဂျီယန်လည်း နယ်သာလန်ထဲသို့ ပါသွားခဲ့သည်။ ၁၈၃၀ ခုတွင် ဘယ်လ်ဂျီယန်နယ်သားတို့က ပုန်ကန်ပြီး နယ်သာလန်နိုင်ငံမှ ခွဲထွက်ခဲ့သည်။

ဒပ်ချ်များက အင်္ဂလိပ်တို့အား ပေးခဲ့ရသည့် ကိုလိုနီနယ်များမှာ သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ)၊ အိန္ဒိယ ကမ်းခြေမှ ကုန်တိုက်များ၊ တောင်အာဖရိက နယ်များ ဖြစ်သော ကိပ်နယ်များ (Cape Provinces) နှင့် အနောက်အာဖရိကနယ်များ ဖြစ်ကြသည်။ အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုများနှင့် ဆူရီနမ်ကျွန်းတို့သည် ဒပ်ချ်များ လက်တွင် ကျန်ရစ်ခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်များသည် အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုများတွင်ရော အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများတွင်ပါ ပြန်လည်ရှင်သန်ဖို့ ကြိုးစားခဲ့ကြသေးသည်။ သို့သော် သူတို့၏ နောက်မှတက်လာသည့် အင်္ဂလိပ် နယ်ချဲ့များက အသာစီးရသွားပြီဖြစ်သဖြင့် ဒပ်ချ်များမှာ အာရှတွင် ယခင်အချိန်က ရှင်သန်သကဲ့သို့ ပြန်လည် ရှင်သန်ခွင့် မရနိုင်ကြတော့ချေ။

နယ်သာလန်နိုင်ငံသည် မူလကတည်းက လူဦးရေ နည်းပါးပြီး နယ်မြေအားဖြင့်လည်း ကျဉ်းမြောင်းသည့်အကြောင်းကို အခါခါတင်ပြပြီးခဲ့ပြီ။ လူဦးရေသည် စစ်ပွဲများအတွင်းတွင် အများအပြား ကျဆုံးမှုကြောင့် ပိုမိုနည်းပါးလာသည့်အပြင် အတတ်ပညာရှင်များသည် တခြားနိုင်ငံများသို့ထွက်ပြီး သူတစ်ပါးတို့၏ နယ်မြေများအတွက် မြေကွက်များဖော်ပေးသည့် လုပ်ငန်း၊ အဝတ်အထည် ကုန်ချောထုတ်သည့် လုပ်ငန်းများတွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသဖြင့် အမိနိုင်ငံတွင် လူဦးရေ ပိုပြီးနည်းပါးလာသည်။ ထို့ပြင် မိမိတို့၏ ဘိုးဘွားပိုင်မြေများတွင် စိုက်ပျိုးရန် လူအင်အား၊ အဝတ်အထည် ကုန်ချောထုတ်သည့် ရက်ကန်းများတွင် အလုပ်

လုပ်မည့် လူအင်အား၊ မိမိပိုင်သင်္ဘောများတွင် သင်္ဘောသားလုပ်မည့် လူအင်အားများပါ မရှိသလောက် နည်းပါးသွားခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

တစ်ခါတုန်းက ရုရှားဧကရာဇ်ဖြစ်လာမည့် မဟာဝီတာလောင်းလျာ မင်းသားသည် နယ်သာလန် သင်္ဘောကျင်းများတွင် သင်္ဘောတည်ဆောက်သည့် အတတ်ပညာကို ဆင်းရဲသားယောင်ဆောင်ပြီး သင်ယူခဲ့ဖူးသည်။ သူ့ရောက်သည့်အချိန်မှာ ဒပ်ချ်သင်္ဘောစင်းရေသည် နယ်သာလန်ဆိပ်ကမ်းတွင် ၃၀ ထက်ပိုပြီး မရှိဟု ဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ သင်္ဘောများ ပင်လယ်သို့ ထွက်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ စစ်ပြီးသည့်အချိန်တွင် စင်းရေအားဖြင့် ရာချီပြီး ဆိုက်ထားရသည်ဟု ဆိုသည်။ အကြောင်းမှာ ဒပ်ချ်သင်္ဘောများ ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာကာ သွားရောက်ရမည့် ကိုယ်ပိုင်ကိုလိုနီများလည်း မရှိတော့ချေ။ ထို့ပြင် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်လုပ်ရမည့် နယ်များကိုလည်း အင်္ဂလိပ်တို့က အပိုင်စီးထားလိုက်ကြပြီဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဖြင့် တစ်ချိန်တစ်ခါက လျှမ်းလျှမ်းတောက် ကျော်ကြားခဲ့သည့် ဒပ်ချ်တို့သည် နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ငန်းတွင် တံခွန်စိုက်ခဲ့ပါလျက် နယ်ချဲ့မျက်နှာစာမှ စောစောပင် ထွက်ခွာသွားခဲ့ရသည်။

ကျမ်းကိုး

1. **Anglo-Dutch Wars.** Microsoft(R) Encarta. 99 Encyclopedia.
2. Bastin,John. 1967. **The Emergence of Modern Southeast Asia.** Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
3. Crystal, David.(Editor) 1999. **History of South-East Asia.** Fourth Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
4. **Dutch Empire.** Microsoft(R) Encarta. 99 Encyclopedia.
5. Treasure,Geoffrey. 1985. **The Making of Modern Europe, 1648-1780.** London and New York: Methuen & Co. Ltd

Savages အစစ်အမှန်ကို ကြံဆကြည့်စေလိုသည်

စာရေးသူသည် ခေါင်းစဉ်ကို အဆန်းထွင်ကာ အင်္ဂလိပ် စကားလုံးကို သုံးထားခြင်း မဟုတ်ပေ။ နယ်ချဲ့များနှင့် ပတ်သက်၍ စာရေးသူသည် စာမျိုးစုံကို ဖတ်နိုင်မှ ကောင်းမည်ဟုယူဆသောကြောင့် အင်္ဂလိပ်လို ရေးထားသည့် စာအုပ်များကို စုံလင်အောင်ကြိုးစား၍ ဖတ်ခဲ့သည်။ အစောပိုင်းမှ ထုတ်သည့်စာအုပ်ရော နောက်ပိုင်းမှ ထုတ်သည့်စာအုပ်ပါ တတ်အားသမျှ ရှာဖွေဖတ်ရှုပါသည်။

ထိုသို့ဖတ်ရှုခဲ့သော စာအုပ်များထဲမှ ဥရောပသမိုင်းစာအုပ်တစ်အုပ်တွင် နယ်ချဲ့ရသည့် နောက်ခံအကြောင်းရင်းများနှင့် ပတ်သက်၍ ရေးထားသည်များကိုဖတ်ရသည်။ ဥရောပမင်းများက ကျက်သရေတိုးချင်သောကြောင့် နယ်ချဲ့လိုခြင်း၊ သာသနာပြုချင်သောကြောင့် နယ်ချဲ့ချင်လိုခြင်း၊ လူသူမရှိသည့်နယ်များတွင် အခြေချချင်သောကြောင့် နယ်ချဲ့လိုခြင်း၊ ဈေးကွက်လိုချင်သောကြောင့် နယ်ချဲ့ချင်လိုခြင်းစသည်ဖြင့် အချက်အလက်များစွာကို ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဆက်လက်၍ ရေးသားထားသည့် အချက်များထဲတွင် ပါလာသည်မှာ သူတို့သည် ဈေးကွက်များကို အပိုင်ရသည့်အခါ ထိုဒေသများတွင် ရောက်ရှိနေမည့် မျက်နှာဖြူနယ်ချဲ့များသာမက ထိုဒေသများမှ Savages များကလည်း သူတို့ရောင်းချသည့် ကုန်များကို ဝယ်ယူသုံးစွဲမည်ဖြစ်သည်ဟု ရေးသားထားသည်။

ထိုအချက်အလက်များကို ထည့်သွင်းရေးသားထားသည့် စာအုပ်အမည်က Modern History ဖြစ်ပါသည်။ ထိုစာအုပ်ကို ရေးသားသည့် ဆရာကြီးများမှာ Carlton J. H. Hayes & Parker Thomas Moon တို့ဖြစ်ကြသည်။ စာမျက်နှာ ၂၂၆ အောက်ဆုံးအပိုဒ် အောက်ဆုံးအကြောင်းမှ ပြန်လည်ရေတွက်ပါက ၇ ကြောင်းမြောက်၌ ‘...the savages in the colonies, as well as the white colonists, would

buy manufactured goods, and the manufacturers in the mothercountry would enrich themselves by selling such goods to the colonies’. ဟု ရေးသားထားသည်။

savages ဆိုသည့် ဝေါဟာရကို Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English တွင် ဖွင့်ဆိုထားသည်မှာ 1. In a primitive or uncivilized state 2. fierce; cruel ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုလိုက်ပါက ရှေးကျ၍ မယဉ်ကျေးသော (ရိုင်းစိုင်းသော) ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သောဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်များသို့ သက်ရောက်သည်။ ထိုအချက်များကို ရှင်းရန်လိုပါလိမ့်မည်။ မည်သူတို့က ရိုင်းစိုင်းသနည်း၊ မည်သူတို့က ရက်စက်ကြမ်းတမ်းသနည်းဆိုသည့် အချက်များကို ထင်ရှားလာသည့်တိုင် ရှင်းရန်လိုသည်။

ရှေးကျ၍ မယဉ်ကျေးသောဆိုသည့် စကားသည် မည်သည့်လူသုံးကုန်ပစ္စည်းကိုမှ မလုပ်တတ်မကိုင်တတ်လောက်အောင် ယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်ခြင်း ဖွံ့ဖြိုးခြင်း မရှိသေးသည့်၊ ယဉ်ကျေးမှု ကင်းမဲ့သည့်သူများဟု ဆိုလိုခြင်းဖြစ်သည်။ အမှန်ကိုဆိုရသော် ထိုသို့မဟုတ်ဘဲ ဖြောင့်ဖြောင့်ကြီး ဆန့်ကျင်နေသည်ဟုပင် ပြောရလိမ့်မည်။ ဂရိသမိုင်းဆရာကြီး ဟီရိုဒိုးတပ်စ် (Herodotus) သည် သူကြားခဲ့သမျှ မြင်ခဲ့သမျှအကြောင်းခြင်းရာများကို မှတ်တမ်းတင်လေ့ရှိသူ ဖြစ်သည်။ သူ၏ မှတ်တမ်းထဲတွင် အရှေ့ဘက်နိုင်ငံများမှ လူများသည် မြေကြီးထဲမှထွက်သည့် ဆီများကို မီးထွန်းရန် အသုံးပြုသည့်အကြောင်း၊ အရှေ့ဒေသများတွင် သိုးမွေးများမှာ အပင်တွေ့ပေါ်တွင် အသီးများအဖြစ် သီးနေသည့်အကြောင်း စသည့်အချက်များကို မှတ်တမ်းတင်သွားသည်ဟုဆိုသည်။ သူဆိုလိုသည်မှာ အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံများတွင် ရေနံကို မီးထွန်းသည့်အခါ အသုံးပြုသည့်အကြောင်းနှင့်

ချည်ငင်၍ရသော ဝါဂွမ်းပင်အကြောင်းများ၏အကြောင်းကို ပြောခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ အာရှတိုက်တွင် ယဉ်ကျေးမှု ဖွံ့ဖြိုးခြင်း နည်းပါးသေးသည့် နေရာဒေသများ၊ လူမျိုးများ ရှိနေဦးမည်ဖြစ်သော်လည်း ယဉ်ကျေးမှုအဆင့် မြင့်မားသည့်နိုင်ငံများသည်လည်း အလွန်ရှေးကျသော ကာလကတည်းက ပေါ်ပေါက်ထွန်းကားခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

အင်္ဂလန်အပါအဝင် ဥရောပနိုင်ငံများ မပေါ်ပေါက်သေးမီကာလက ဥရောပတိုက် မြေထဲပင်လယ် ဒေသဝန်းကျင်တွင် ယဉ်ကျေးမှုဖွံ့ဖြိုးခဲ့သည့် နိုင်ငံများ ရှိခဲ့သည်။ ဥရောပတွင် အထွန်းကားဆုံး လက်နက်နိုင်ငံ တော်မှာ ရောမဖြစ်သည်။ ထိုရောမနိုင်ငံတော်နှင့် အာရှ တိုက်မှ နိုင်ငံများသည် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုအရ ဆက်သွယ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ကုန်သွယ်ရာတွင် အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာမှ သင်္ဘောများနှင့် အာရှကုန်များကို တင်ဆောင် လာကြသည်။ ထို့နောက် ကုန်းကြောင်းဖြင့် အီဂျစ်အထိ ကုန်ပစ္စည်းများကို သယ်ယူခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ သယ်ယူလာသည့် ကုန်များကို ကြိုတင်စောင့်ဆိုင်းနေသော ရောမကုန်သင်္ဘောများပေါ်သို့ ပြောင်းရွှေ့တင်ဆောင် ကြရသည်။ ရောမနိုင်ငံသားများသည် အင်အားကြီးမားပြီး ကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ကြသည့်သူ များပီပီ ကောင်းစွာနေထိုင် စားသောက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ ကောင်းစွာနေထိုင် စားသောက်နိုင်အောင် အရှေ့တိုင်း ကုန်များက အားဖြည့်ပေးခဲ့သည်။ ရောမနှင့်ခေတ်ပြိုင် ထွန်းကားခဲ့သည့် အာရှနိုင်ငံများဘက်သို့ ဥရောပသား များ လာရောက်ကာ ကုန်ပစ္စည်းများ ဝယ်ယူလိုကြသည့် အကြောင်းရင်းကို လေ့လာကြည့်သင့်သည်။

သာသနာစစ်ပွဲများဟု ခေါ်ဆိုသော ခရူးဆိတ် စစ်ပွဲများ ပြီးသည့်နောက်ပိုင်းတွင် ဥရောပသားများသည် ယခင်က နေထိုင်စားသောက်ခဲ့သည့်အတိုင်း ဆက်လက် မနေနိုင် မစားနိုင်ကြတော့ချေ။ အကြောင်းမှာ ဥရောပ ဘုရင်များ၏တပ်များသည် အရှေ့အလယ်ပိုင်းဘက်သို့ လာရောက်ကာ ကြာရှည်ကြာများ နေထိုင်ကြရင်း စစ်တိုက်ကြရသည်ဖြစ်ရာ အရှေ့တိုင်းယဉ်ကျေးမှုများနှင့် ရင်းနှီးနှီးစပ်လာခဲ့ကြသည်။ ခရူးဆိတ်စစ်ပွဲများသည် ၁၀၉၆ ခုမှစပြီး ၁၂၇၀ ခုအထိ ၈ ကြိမ်တိုင်တိုင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော ကာလရှည်ကြာကာ အကြိမ်များစွာတိုက်ရ သော စစ်ပွဲကြီးဖြစ်သည်။ ခရစ်ယာန်များအဖို့ အထွတ်

အမြတ်ဖြစ်သည့် ဂျေရုဆလင်မြို့သည် မူဆလင်ဘုရင် များလက်ထဲသို့ ကျရောက်နေခြင်းကို အကြောင်းပြုပြီး ဖြစ်သည့်စစ်ဟု သမိုင်းစာအုပ်များစွာမှာ ဖော်ပြထားခဲ့ သည်။ ဥရောပနိုင်ငံများက ဘုရင်များ မင်းညီမင်းသား များ နိုက်သူရဲကောင်းများနှင့် များလှစွာသော ဆင်းရဲ သား တောင်သူလယ်သမားများသည် အရှေ့အလယ် ပိုင်းသို့ ချီတက်လာပြီး အကြိမ်ကြိမ် စစ်ထိုးခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ အကြိမ်ကြိမ်စစ်ထိုးခဲ့သော်လည်း နောက်ဆုံး စစ်ပွဲတွင်မူ အရုံးနှင့်နိဂုံးချုပ်ခဲ့ရသည်။

သမိုင်းစာအုပ်များတွင် သာသနာစစ်ဖြစ်ကြောင်း ကို ဖော်ပြထားသည့်တိုင် သာသနာရေးခေါင်းဆောင် များကိုယ်တိုင်က စစ်ချီတက်ဖို့ လှုံ့ဆော်သည့်အခါတွင် မူဆလင်နယ်က ကြွယ်ဝမှုများကို သွားရောက်တိုက်ခိုက် ယူငင်ကြရန် ကိစ္စကိုလည်း ထည့်သွင်းပြောကြားခဲ့ကြ သည်။ သာသနာရေးစစ်၏ စစ်ရေးဆိုင်ရာ ရည်ရွယ် ချက်များထဲတွင် အာရှမှကြွယ်ဝမှုကို လုယက်ယူငင်ရန် ဆိုသည့်ရည်ရွယ်ချက် ပါနေသည်မှာ သတိချပ်သင့်သော အချက်ဖြစ်သည်။

ရေချိုးသည့်အခါ ရေနေ့နှင့်ချိုးပြီး အမွှေးနံ့သာ သုံးလေ့ရှိခြင်း၊ အစားအသောက် ချက်ပြုတ်ရာတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များထည့်ပြီး ချက်ပြုတ်ကြခြင်း၊ ဝတ်ဆင်သည့် အဝတ်အထည်များကလည်း အလွန် လှပသည့် ပိုးဖဲကတ္တီပါများ ဖြစ်ကြခြင်း၊ ကြမ်းခင်းမှ စ၍ လှပသောကော်ဇောများ ခင်းကာ အလှအပပစ္စည်း များဖြင့် နေထိုင်သည့်အခန်းကို ပြင်ဆင်တတ်ကြခြင်း သုံးတတ်ကြခြင်းစသည်ဖြင့် အစောပိုင်းက ဥရောပ တိုက်သားများနှင့် ရင်းနှီးခြင်းမရှိသည့် ယဉ်ကျေးမှုများ နှင့် ကြာရှည်ကြာများ စစ်တိုက်ရင်း နီးစပ်လာခဲ့ကြ သည်။ သူတို့ရောက်ခဲ့သည်မှာ ပါလက်စတိုင်းကဲ့သို့ သော အရှေ့အလယ်ပိုင်း ဒေသဖြစ်သည်။ အာရှတိုက် စင်စစ်ကို မရောက်သေးဘူးဟု ပြောနိုင်သည်။ သို့သော် အလွန်စောသည့် အချိန်ကတည်းက အရှေ့အလယ်ပိုင်း ဒေသနှင့် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းဒေသများ ကူးလူးဆက်ဆံ ပြီး ဖောက်ကား ရောင်းဝယ်နေခဲ့ပြီဖြစ်ကြောင်း သက် သေများ ရှိသည်။ အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်းဒေသတွင် တည်ရှိသော မိုဟန်ဂျိုဒါရှိသည့် လွန်ခဲ့သည့်နှစ်ပေါင်း ၅၀၀၀ ခန့်က ပင် ထွန်းကားခဲ့သည်။ ထိုမိုဟန်ဂျိုဒါရှိနှင့် အရှေ့

အလယ်ပိုင်းဒေသ (ယခု အီရတ်နိုင်ငံတွင်းမှာ တည်ရှိ ခဲ့သော) ဥူးရိမြို့တို့သည် ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်မှုများ ရှိခဲ့ကြောင်းကို နှစ်မြို့စလုံးတွင် တူညီသောငွေဒင်္ဂါးများ တွေ့ရှိခြင်းကြောင့် သိနိုင်သည်။

ထို့ကြောင့် ဥရောပမှလူများက အာရှတိုက်တွင် ရှိနေသောသူများသည် တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ရင်း မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်တွင် ရှိသော အရာများကို အကောင်းအဆိုး မခွဲခြားတတ်သူများဟု ထင်မြင်ယူဆခြင်း ကိုမှားယွင်းသည်ဟု ပြောလိုသည်။ ဥရောပသားများက ထိုနယ်များကို လာရောက်သိမ်းပိုက် ယူငင်ပြီး သာသနာလည်း ပြုရဦးမည်။ ထိုနယ်များမှ ကုန်ကြမ်းယူကာ ကုန်ချောထုတ်ပြီးနောက် ကိုလိုနီနယ် များတွင် နေထိုင်သော မယဉ်ကျေးသေးသည့်သူများကို ပြန်လည်ရောင်းချရဦးမည်ဟု ရေးသားထားခြင်းသည် ပညာနှင့်ယှဉ်ပြီး ရေးသည့်စကားမဟုတ်ဟု ပြောလို သည်။

ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များ အာရှသို့ လာရောက်နိုင်ခြင်း မရှိခင်က မည်ကဲ့သို့ စားသောက် ကြသည်။ မည်ကဲ့သို့ ဝတ်ဆင်ကြသည်ကို လေ့လာရန် လိုအပ်ပြီဖြစ်သည်။ ကုန်သည်များအဖြစ် အာရှသို့ မလာ ရောက်ကြခင်က အင်္ဂလန်တွင် မည်ကဲ့သို့စားသောက် ခဲ့ကြသည်ကို ဖော်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ တစ်ဆောင်းတွင်း လုံး ကျပ်တင်သားကို ပြုတ်စားရသည်မှာ ညှိလှသဖြင့် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် လိုချင်သည်ဟု ဆိုကတည်းက ရှင်းလောက်ပြီ ဖြစ်သည်။ သူတို့သည် အစောပိုင်းက ဟင်းသီးဟင်းရွက်ကိုပင် မျိုးစုံအောင် မစားတတ်ကြ သေးကြောင်း ပြောပါက နှိမ်သည်ဟု ထင်ကောင်းထင် ကြမည်။ ကမ္ဘာသစ်ဟုခေါ်သော အမေရိကတိုက်ကို ရှာဖွေ၍ မတွေ့သေးခင်က အာလူး၊ ပြောင်းဖူးစသည် တို့ကိုပင် မသိကြသေးပေ။

အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏ ထွက်ကုန်မှာ သိုးမွေးထည်များ သာဖြစ်သည်။ မြောက်ပိုင်းလမ်းမှ အရှေ့အာရှနိုင်ငံများ သို့ သွားရောက်ပြီး သိုးမွေးထည်များကို ရောင်းရန်ပင် စီစဉ်ခဲ့ကြသေးသည်။ အင်္ဂလန်တွင် လူအများဝတ်ဆင် ကြသည်မှာလည်း အများအားဖြင့် သိုးမွေးထည်များ ဖြစ်ကြသည်။ သိုးမွေးထည်ပြီးလျှင် နွားသားရေ၊ သိုး သားရေများနှင့် ချုပ်လုပ်ထားသော အဝတ်အထည်များ

ကိုလည်း ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ထို့ပြင် လျှော်ချည်တစ်မျိုး လည်း ရှိသေးသည်။ Flax ဆိုသည့် အပင်များကို အခင်းလိုက်စိုက်ပျိုးကာ လျှော်ကိုခွာပြီး ထုသည်။ ရလာ သည့်လျှော်ချည်မျှင်များကို ထုတ်ယူပြီး ရက်လုပ်သည့် အဝတ်အထည်များကို အဝတ်အထည်အဖြစ်လည်း ရက် လုပ်ဝတ်ဆင်ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ လျှော်နှင့်ရက်လုပ် သည့် အဝတ်အထည်များကို အတွင်းခံအဝတ် အပါ အဝင် အဝတ်အထည်များ၊ အိပ်ရာအိပ်ခင်းများစသည့် ဖြင့် လိုအပ်သလို သုံးစွဲဝတ်ဆင်ကြသည်။

စာရေးသူ အခုတင်ပြခဲ့သည့် အချက်များမှာ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးထားသော ကျမ်းကိုးအခိုင်အမာ ကို ကိုးကား၍ ပြန်လည်တင်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ အာရှ သို့ ရေကြောင်းခရီးဖြင့် လာကြတော့မည့်ဆဲဆဲတွင်သူ တို့ဆီမှ ဘုရင် ဘုရင်မနှင့် မင်းညီမင်းသားများ၏ ပုံတူ များထဲတွင် အဝတ်အထည်များက ပိုးဖဲကတ္တီပါများ ဖြစ်နေသည်ကို မြင်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလန်တွင် သိုးမွေးထည်၊ သားရေထည်နှင့် လျှော်ထည်များကိုသာ ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြသည်ဆိုသောအချက်မှာ သံသယဖြစ်စရာ ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နေပေမည်။ အမှန်မှာ အထက်တန်းစား သူကောင်းမျိုးများ ဝတ်ဆင်သည့် အဝတ်အစားများ ချုပ်လုပ်ရန် ပိုးဖဲကတ္တီပါစားကဲ့သို့သော အထည် အကောင်းစားများ ရတနာများ အမွှေးအကြိုင်များမှာ အရှေ့တိုင်းက လာသည့်ကုန်များဖြစ်သည်။ ထိုကုန်များ သည် အလွန်ဈေးကြီးသည်။ သင်္ဘောကုန်သည်များက လည်း ကုန်သင်္ဘောတစ်ခေါက် တစ်ခေါက်ကြားတွင် အချိန်ကြာသည့်အတွက်လည်းကောင်း၊ သွားရင်းလာ ရင်း ဆုံးရှုံးခဲ့သည်ကို ကာမိကာ အမြတ်များများ ကျန် စေရန်လည်းကောင်း ဈေးတင်ပြီး ရောင်းချကြတတ်ကြ သည်။ ထို့ကြောင့် ကုန်သည်များအဖို့ အကျိုးအမြတ် များစွာကျန်ခဲ့သည်။ ဈေးနှုန်းမြင့်တင်ပြီး ရောင်းသမျှ ပစ္စည်းများကိုလည်း ငွေကြေးများစွာသုံးနိုင်သည့် ဘုရင် ဘုရင်မများနှင့် သူကောင်းမျိုးများသာ ဝယ်ယူဝတ်ဆင် နိုင်ကြသည်။

အင်္ဂလန်ကျွန်းသည် ရောမလူမျိုးများ လက် အောက်တွင် နေခဲ့ကြသဖြင့် ရေချိုးသည့်ခလေး ရှိခဲ့ကြ သည်ဟုဆိုသည်။ ရောမလူမျိုးများကဲ့သို့ ဘုံရေချိုးအိမ် တွင်စု၍ ရေချိုးတတ်ကြသည်။ ကိုယ့်အုပ်စုလိုက် ကိုယ့်

ဘာသာကိုယ် သတ်မှတ်ထားသည့် ယာတောအိမ်များ တွင် ရေချိုးကြခြင်းဖြစ်သည်။ ရေချိုးအိမ်များကို ပိုင် သည့်သူများမှာ ကြွယ်ဝသည့်လယ်ပိုင်ရှင်ကြီးများ ဖြစ် ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရေချိုးခြင်းကို ပိတ်ပင်သည့် ခရစ်ယာန်ဂိုဏ်းများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ရေ မချိုးရတော့သည့်အချိန်တွင် အိပ်ခန်းများ၌ ရေထည့် သည့် ရေတကောင်း၊ ဇလုံစသည့်ပစ္စည်းများကို ထား လေ့ရှိသည်ဟု ဆိုသည်။ မျက်နှာသစ်၊ လက်ဆေးပြီး သွားတိုက်ကာ၊ သန့်ရှင်းစွာနေထိုင်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြပြန် သည်ဟု ဆိုသည်။

အာရှတိုက်ကို လာရောက်ကြသည့် ၁၅၊ ၁၆၊ ၁၇ ရာစုများတွင် အနောက်တိုင်းနိုင်ငံများတွင် နေထိုင် ကြသူများသည် ဟာသနောကာ ပြောရမည်ဆိုပါက ရေ မချိုးသည့် ကိုမိုးသူ မမိုးသူများ များလှပါသည်။ ပထမ မြောက် အယ်လီဇဘက်ဘုရင်မလက်ထက်တွင် ဝင်ဆာ ရဲတိုက်၌ ရေချိုးခန်းများ ထည့်ပေးခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ဘုရင်မကိုယ်တိုင်သည် တစ်လတွင် တစ်ခါခန့် ရေချိုး သည်ဟု ဆိုသည်။ ၁၆ ရာစုခန့်က ယခင်အများသုံး ရေချိုးအိမ်များ ဖွင့်လှစ်ထားရှိသည့်ခလေး ပပျောက်သွား သည်။ လူနေအိမ်များတွင် ရေချိုးရန် အခန်းထည့်ပေး ခြင်းလည်း မရှိဟုဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်အသစ် ခြေအိတ် အသစ်နှင့် အတွင်းခံအသစ်များကို လဲလှယ်ပေးလျှင် လုံလောက်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ အချို့သူများက ရေတစ်ခါမှ မချိုးဖူးဘူးဆိုသည့် အချက်ကို ဂုဏ်ယူကာ ပြောနေတတ်သေးသည်။

အင်္ဂလန်မှ ဘုရင်မအကြောင်းကို ပြောသည့်အခါ ပြင်သစ်က ဘုရင်များ မိဖုရားများကိုပါ သတိရလာ သည်။ တစ်ပါတည်းပြောချင်သည်မှာ လူဝီ ၁၄ (၁၆၃၈- ၁၇၁၅) သည် တစ်နှစ်နေမှ တစ်ခါသာ ရေချိုးသည်ဟု ဆိုသည်။ သူ၏ နန်းတော်ရှိ သူကောင်းမျိုး အမျိုးသမီး များသည် တစ်ပတ်တစ်ခါထက်ပိုကာ မျက်နှာသစ်လေ့ လက်ဆေးလေ့မရှိကြဟု ဆိုသည်။ ဆင်းရဲသူဆင်းရဲသား များအနေဖြင့် ရေချိုးကန် ရေချိုးဇလုံတို့ကို တစ်နှစ်မှ နောက်တစ်နှစ်ကိုသာ ကူးသွားမည်၊ သုံးစွဲဖို့ထား၍ မြင် တောင်မှ မမြင်ဖူးခဲ့ဟု ဆိုသည်။

စာရေးသူတို့ အာရှတိုက်တွင် ရေချိုးသည့်အကျင့် ရှိနေခြင်းမှာ ရာသီဥတု ပူသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဥရောပ

မှာ ရာသီဥတုက အေးသောကြောင့် ရေချိုးစရာမလိုဘူး ဟု ပြော၍မရပေ။ အေးသည်ဆိုပါက ရေနွေးနှင့်ဖြစ်စေ ရေချိုးသန့်စင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ရေချိုးခြင်းသည် တစ် ကိုယ်ရေ သန့်ရှင်းရေးအတွက် အရေးကြီးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ယခုတင်ပြခဲ့သည့်အကြောင်းများကို ထည့်ရေး ခြင်းသည် ယခုအချိန်တွင် ချမ်းသာကြွယ်ဝပြီး ကမ္ဘာ တွင် ရှေ့တန်းသို့ ရောက်နေသည့်နိုင်ငံမှ လူများကို နိမ့်ချချင်သောကြောင့် မဟုတ်ပေ။ အာရှကို စတင်လာ ရောက်သည့်အချိန်တွင် သူတို့အတွက် မရှိလျှင် မဖြစ် လောက်အောင် လိုအပ်သည့်ပစ္စည်းများကို အလကား လောက်နီးနီးရအောင် ယူခဲ့ကြသူများ၊ လူယက်တိုက် ခိုက်ပြီး ယူခဲ့ကြသူများ၊ ဥရောပတိုက်သား အချင်းချင်း ကိုပင် မညှာမတာ ပင်လယ်ဓားပြတိုက်ပြီး ယူခဲ့ကြ သည့်သူများက အာရှတိုက်သားများကို အရိုင်းအစိုင်း များ (Savages) ဟု ခေါ်ခဲ့ခြင်းသည် သူတို့၏သဘော ထား မမှန်ကန်ခြင်းကို ပြဆိုနေသည့်အကြောင်းကို တင်ပြချင်သောကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။ သူ့ခေတ်နှင့်သူ အများက ခေါ်ဆိုကြသည့်အတိုင်း သမိုင်းစာအုပ်ထဲသို့ ရောက်လာသည့်စကားလုံး ဖြစ်နိုင်သည်ဟု ယူဆရ သည်။

အမှန်ကိုဆိုသော် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု အမျိုးမျိုး သည် အာရှတိုက်မှာသာ စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်း ဖြစ် သည်။ ဂျူဒါဝါဒ၊ ခရစ်ယာန်ဝါဒနှင့် အစ္စလာမ်ဝါဒတို့ သည်ပင်လျှင် အရှေ့အလယ်ပိုင်းတွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် အယူဝါဒများဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်များအနေဖြင့် အရှေ့ တောင်အာရှကျွန်းဆွယ်များတွင် နေရာမရနိုင်တော့သဖြင့် အိန္ဒိယ၌ အခြေချနိုင်အောင် ကြိုးစားခဲ့ကြရသည်။ ထို အိန္ဒိယတိုက်ငယ်သည် အယူဝါဒများ မွေးဖွားရာဒေသ ဖြစ်သည်။

အယူဝါဒလည်း မရှိ။ ယဉ်ကျေးမှုလည်း မရှိ သည့်ဒေသမှ လူများကို ခရစ်ယာန်သာသနာတွင်းသို့ သွတ်သွင်းပြီး ကယ်တင်ရမည့်သဘောကို နယ်ချဲ့လာ ကြသည့် လူမျိုးတိုင်းက ပြောခဲ့ကြသည်။ များသော အားဖြင့် မူလကပင် ရှိပြီးသား ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုများ ကို ပစ်ပယ်ခိုင်းပြီး သူတို့၏အယူကို အတင်းအကြပ် ဖြစ်စေ ဖြားယောင်း၍ဖြစ်စေ သွတ်သွင်းခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်

သည်။ သူတို့၏အခိုင်းအစေများ ဖြစ်လာသည့်အချိန်တွင် ခြောက်လန့်စရာ လက်နက်တစ်ခုအဖြစ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကို သုံးရန်စီမံခွဲခြားကို ကယ်တင်ရန် ကြိုးစားသည်ဟု ဆိုကြခြင်းဖြစ်သည်။

နယ်ချဲ့တို့သည် မြေလောဘရှိသည်ဟု ဆိုရမည်။ နယ်ချဲ့တိုင်းသည် နယ်မြေသစ်များကို အပိုင်ရယူလိုသည်။ သူတို့နိုင်ငံသားများအတွက် နေရာချထားပေးရန် သူတစ်ပါးတို့၏မြေများကို သိမ်းယူလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ သူတို့ရောင်းသည့်ပစ္စည်းကို လိုချင်သည်ဖြစ်စေ မလိုချင်သည်ဖြစ်စေ ဝယ်ယူအောင် ရောင်းချနိုင်မည့် ဈေးကွက်ကိုလည်း လိုချင်သည်။ ထိုကဲ့သို့ မြေကို တစ်ပါတည်းသိမ်းပြီး ဈေးကွက်ကို အပိုင်လိုချင်သည့် လောဘသည် အာရှကုန်များပေါ်မှ အမြတ်အစွန်းများ ရာနှုန်းထောင်ပေါင်းများစွာချီပြီး တိုးတက်လာလေလေ ပိုမိုပြင်းထန်လာလေလေ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့ဝင်သမျှ နယ်ပယ်များကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်နိုင်အောင် အကြောင်းပြချက်များကို ကောင်းသည်ဖြစ်စေ မကောင်းသည်ဖြစ်စေ ရှာဖွေလာကြခြင်းဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီများသည် ယခင်က မရောက်ဖူးသည့် သမုဒ္ဒရာပြင်ကို ရောက်လာကတည်းက သူတို့ဘုရင်သည် ရေကြောင်းသွားလာရေး၏ အရှင်သခင်အဖြစ် သမုတ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် တွေ့သမျှ အာရှတိုက်သားများ၏ ကုန်သည်လှေများကို ဓားပြတိုက်ကြလေသည်။ ဒပ်ချ်များကလည်း အစောပိုင်းတွင် ကုန်ရောင်းရန် ကုန်ဝယ်ရန်အတွက်သာဟု ပြောခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ရောက်သမျှနေရာကို အပိုင်သိမ်းခွဲကြသည့် အပြင် သူ့နိုင်ငံနှင့်သူ လွတ်လပ်စွာ နေထိုင်ကြသည့် ယိုးဒယားတွင် အနိုင်ကျင့်ကာ စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုသည်အထိ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

ဒပ်ချ်များ၏နောက်မှ လိုက်လာကြသည့် အင်္ဂလိပ်များသည် အစောပိုင်းတွင် အင်္ဂလန်၏ ထိုခေတ်က တစ်မျိုးတည်းသောထွက်ကုန်ဖြစ်သည့် သိုးမွေးထည်များကို မည်သည့်နည်းဖြင့် ရောင်းချရမည်ကိုတွေးတောနေခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အနောက်ဘက်ကိုရော အရှေ့ဘက်ကိုပါ သုတ်သုတ်ပါအောင် သွားလာခဲ့ကြသည်။ အနောက်ဘက်ရေကြောင်းကို လေ့လာသည်ဟု ဆိုကာ စပိန်ကိုလိုနီများမှ စပိန်သို့သယ်ဆောင်လာ

သော ရွှေချောင်းများ ငွေတုံးငွေခဲများလည်း အလွန်များခဲ့သည်။ စပိန်သည် ထိုရွှေတုံးရွှေခဲများကို လိုနီများမှနေ သယ်လာကြသည်ဖြစ်ရာ စကားပုံအတိုင်း ပြောရမည်ဆိုပါက သူ့ခိုးလက်မှ သူ့ဂုဏ်လုခံရသည်ဟု ပြောရမည်သာ ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဖြင့် အင်္ဂလိပ်များသည် ပင်လယ်ပြင်သို့ထွက်ကာ ပင်လယ်ဓားပြများကဲ့သို့ ကျင့်ကြံရန် အလေ့အကျင့်ရသွားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ပင်လယ်ပြင်သို့ရောက်သည်နှင့် ပေါ်တူဂီသင်္ဘောများကို တွေ့လျှင်လည်း တိုက်ခိုက်လုယက်သည်။ စပိန်သင်္ဘောများကို တွေ့လျှင်လည်း လုယက်တိုက်ခိုက်သည်။ တိုက်ချင်တိုင်း တိုက်ကာ လုယက်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ တိုက်ခိုက်ကာ ရရှိလာသည့်ရတနာများကို အရင်းလုပ်၍ ကုန်သွယ်ရန် အိန္ဒိယတွင် အခြေချခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ သော ဓားပြတိုက်သည့်နည်းကို သုံးကာ အရိုင်းအစိုင်းဟု သူတို့ခေါ်ခဲ့သူများထံမှ ရွှေငွေရတနာ လူကိုပါမကျန် အပိုင်စီးခဲ့ကြသည့်ပုံများကို တင်ပြဦးမည်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Bastin, John. 1967. **The Emergence of Modern Southeast Asia.** Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.
2. Grigson, Geoffrey & Charles Harvard Gibbs-Smith.(Editors) 1954. **People, Places, Things and Idea.** London: The Waverley Book Co. Ltd.
3. Hayes, Carlton J. & Parker Thomas Moon. 1952. **Modern History.** Fourth Edition. New York: The Macmillan Company.
4. Kramer, Ann.(Chief Editor) 1997. **The Dorling Kindersley Children's Illustrated Encyclopedia.** Fourth Edition, Reprint. Slovakia. Neografia.
5. Tarling, Nicholas.(Editor) 1999. **The Cambridge History of South-east Asia.** Volume 1, Part II. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

အင်္ဂလိပ်များ ဦးစွာခြေချနိုင်ခဲ့သည့် အိန္ဒိယတိုက်

အင်္ဂလိပ်များသည် ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်နှင့် ဒင်္ဂါများကို နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဖြတ်ကျော်ပြီး တောင်အာရှ၊ အရှေ့တောင်အာရှ၊ အရှေ့အာရှဝန်းကျင် နိုင်ငံများကို ကိုလိုနီများအဖြစ် သိမ်းသွင်းခဲ့သည့်အပြင် နိုင်ငံများ ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ငန်းကို လုပ်ဆောင်သည့်အခါ အိန္ဒိယကို အခြေချရာဒေသအဖြစ် ရွေးချယ်ခဲ့သည့်အကြောင်းကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်များ အာရှတွင် မည်သို့သောနည်းများကိုသုံးကာ နယ်ချဲ့ခဲ့သည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို ဆက်လက်၍ မတင်ပြမီ သူတို့၏အခြေချရာ ဒေသအဖြစ် အင်္ဂလိပ်များ ရွေးချယ်လိုက်သည့် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အကြောင်းကို တင်ပြထားဖို့လိုသည်ဟု စာရေးသူ ယူဆသည်။ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်အတွင်းတွင် ယခုလောလောဆယ် တည်ရှိနေသောနိုင်ငံများမှာ ပါကစ္စတန်၊ အိန္ဒိယ၊ ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ် တို့ဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံသုံးနိုင်ငံအပြင် မြောက်ဘက်စွန်း ဟိမဝန္တာတောင်ခြေတွင် နီပေါနှင့် ဘူတန်ဆိုသည့် နိုင်ငံငယ်ကလေး နှစ်နိုင်ငံလည်း ရှိသည်။

အိန္ဒိယတွင် ယဉ်ကျေးမှု အဆင့်မြင့်သူများ အခြေချနေထိုင်ခဲ့သည်ဟု ရဲဝံ့စွာဆိုနိုင်သော အထူးခြားဆုံး သက်သေများမှာ မိုဟန်ဂျိုဒါရီမြို့ဟောင်းနှင့် ဟာရပ္ပမြို့ဟောင်းများဖြစ်ကြသည်။ ထိုမြို့များကို အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်းဒေသတွင် တူးဖော်တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ထိုမြို့နှစ်မြို့သာမက အခြားသောမြို့များလည်း ရှိနိုင်သေးသည်။

ထိုမြို့နှစ်မြို့အနက် မိုဟန်ဂျိုဒါရီ မြို့တော်ဟောင်းအကြောင်းကို တင်ပြလိုသည်။ ထိုမြို့တော်ကို တည်ဆောက်ကာ လူများနေထိုင်ခဲ့ကြသည်မှာ ခရစ်တော် မပေါ်မီ အနှစ် ၃၀၀၀ လွန်ခဲ့သည့်နှစ်ပေါင်း ၅၀၀၀ လောက်ကဖြစ်နိုင်သည်ဟု ပညာရှင်များက ခန့်မှန်းကြသည်။ ထိုမြို့တော်ကို မိုဟန်ဂျိုဒါရီဟု ခေါ်ဆိုသည်မှာ ရှေးရှေးကအမည်ကို မသိနိုင်တော့သဖြင့် (City of the Dead) ဟု ကွယ်လွန်သူများ၏ မြို့

တော်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည့်အမည်ကို ပေးထားခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုမြို့တွင် ထူးခြားသည်မှာ အိမ်တိုင်း၌ ရေချိုးခန်းများ ထည့်သွင်းတည်ဆောက်ထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ရေကို ရေချိုးခန်း၏အပေါ်ဘက်မှ မြေကိုမီးဖုတ်ပြီး စဉ့်ရေသုတ်ထားသည့် ရေပိုက်များကိုသုံးကာ စီးဆင်းစေသည်။ ရေချိုးခန်းကြမ်းပြင်ကို တစ်ဖက်တွင် နိမ်၊ လျှောဆောက်ကာ သုံးပြီးသားရေကို ထုတ်ပစ်သည့်စနစ်ကို သုံးထားသည်။ ရေဆိုးထုတ်ပစ်သည့် စနစ်ကလည်း လွန်ခဲ့သည့်နှစ်ပေါင်း ၅၀၀၀ ခန့်က မြို့တွင်တွေ့ရှိရသည်မှာ ထူးထူးခြားခြား ရှိလှသည်။ ထိုမျှအဆင့်မြင့်သည်ဆိုခြင်းကို သက်သေသက္ကာယနှင့်သာ မတင်ပြနိုင်ပါက ပုံပြင်ဟု ထင်လောက်ပေသည်။ အိမ်များမှ ရေဆိုးများကို လမ်းများ၏နံဘေးက တစ်ဖက်တစ်ချက်ရှိ မြောင်းများထဲသို့ထုတ်ပြီး ထိုရေမြောင်းများကို မြို့ပြင်ဘက်ရှိ ရေမြောင်းကြီးအထိ သွယ်တန်းထားသည်ကို တူးဖော်တွေ့ရှိရသည်။

အိမ်များကို အုတ်များနှင့် ဆောက်လုပ်ထားသည်။ အိမ်များမှာ အသေးအကြီး ကွာခြားသော်လည်း သုံးထားသည့်အုတ်များမှာ သေသေချာချာ ဖုတ်ထားသည့် အကောင်းစားအုတ်များဖြစ်ပြီး အရွယ်အစားကြီးသည်။ အသေးစားအိမ်များတွင် အခန်းနှစ်ခန်းသာ ပါသော်လည်း မျက်နှာစာများကိုမူ နန်းတော်တမျှ လှပအောင် ပြင်ဆင်ထားတတ်ကြသည်။ ၈၅ ပေခန့် ကျယ်ဝန်းပြီး တူးကွက်သည် ၉၇ ပေခန့်နက်သည်။

အိမ်အကြီးကြီးများတွင် နှစ်ထပ် သုံးထပ်ရှိတတ်သည်။ ကြမ်းပြင်ကို ကောင်းစွာခင်းထားတတ်သည်။ အိမ်အပြင်တွင် ကျယ်ဝန်းသည့်ဝိုင်းများနှင့် ပိုင်းခြားထားတတ်သည်။ တံခါးမများ ပြတင်းပေါက်များ ထည့်သွင်းထားပြီး လှေကားများမှာ ကျဉ်းမြောင်းသည်။ အိမ်များအနေဖြင့် ကြီးသည်ဖြစ်စေ၊ ငယ်သည်ဖြစ်စေ ကိုယ်ပိုင် ရေတွင်းများ ရေထွက်ပေါက်များနှင့် ရေချိုးခန်းများ

ပါရှိသည်။ နံရံများကလည်း သုံးလေးပေခန့်ထူသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုကဲ့သို့သော လူနေအိမ်များအပြင် တိုင်လုံးကြီးများနှင့် တည်ဆောက်ထားသည့် အဆောက်အအုံကြီးများကိုလည်း တွေ့ရသည်ဟု ဆိုသည်။ ခန်းမကြီးများသည် စတုရန်းပေ ၈၀ ခန့် ကျယ်ဝန်းပြီး မည်ကဲ့သို့ အသုံးချခဲ့ကြသည်ဆိုသည့်အကြောင်းကိုတော့ အဖြေရှာနိုင်ခြင်း မရှိကြပေ။ နန်းတော်ကြီးများ၊ မြို့တော်ခန်းမကြီးများ ဖြစ်နိုင်သည်ဟုသာ မှန်းဆကြသည်။

မြို့ထဲတွင် အထူးခြားဆုံးမှာ ရေကူးကန်ကြီးဖြစ်သည်။ ရေကူးကန်မှာ အမိုးမပါဘဲ ၃၉ ပေရှည်ပြီး ၂၃ ပေ ကျယ်ဝန်းသည်ဟု ဆိုသည်။ ၈ ပေခန့် နက်သည်။ ရေကူးကန်၏နံရံလေးဘက်တွင် လှေကားထစ်အဆင့်ဆင့်တက်သွားရသော အဆောင်ဆောင် အခန်းခန်းများ တည်ရှိသည်။ ရေကူးကန်ထဲသို့ ရေလွှတ်သည်မှာ အခန်းများထဲမှ တစ်ခန်းမှာတည်ရှိသည့် ရေတွင်းမှ ဖြစ်သည်။

ရေချိုးကန်မှ ရေများကို ခြောက်ပေခန့်ကျယ်သည့် ရေမြောင်းမှတစ်ဆင့် ထုတ်ပစ်သည်။ ရေမြောင်းကို အဖုံးဖြင့် ကောင်းစွာဖုံးထားသည်။ ထိုရေကူးကန်အဆောက်အအုံကြီး တစ်ခုလုံးသည် ပေ ၁၈၀ ရှည်ပြီး ၁၀၈ ပေ ကျယ်ဝန်းသည်။ အပြင်နံရံများမှာ ၈ ပေခန့် ထူထဲသည်။

မြို့တွင်းတွင် လမ်းများသည် ကျယ်ဝန်းရုံမက ကျယ်လည်းကျယ်ပြန့်သည်။ လမ်းဘေးတစ်ဖက် တစ်ချက်တွင်လည်း ရေမြောင်းများ ထည့်သွင်းထားသည့်ပြင် အမှိုက်သရိုက်များကို စစ်ထုတ်သည့် ရေစစ်များလည်း ထည့်ထားသည်ဟု ဆိုသည်။ မြို့ဟောင်းတူးကွက်များကို မတွေ့ဘဲ စာဖြင့်မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကိုသာ တွေ့ရပါက ယုံရမည်ပင် ခက်လောက်အောင် ခေတ်မီကာ ခမ်းနားကြီးကျယ်သည်။ ထိုမြို့သူ မြို့သားများမှာ မည်သည့်နည်းဖြင့် ပြောင်းရွှေ့သွားမှန်း မသိကြသည့်အတွက် လူသက်သေမပြနိုင်ချေ။ နှစ်ထောင်ပေါင်းများစွာကြာပြီဖြစ်သည့် ကာလတွင် ဖြစ်ခဲ့သောကြောင့် သက်သေမစုံလင်တော့ချေ။ သို့သော် ပစ္စည်းသက်သေများမှာ အသေးရော အကြီးပါ အထင်ကရဖြစ်နေသောကြောင့် တင်ပြခဲ့သည့် အချက်အလက်များသည် ခိုင်မာသော အထောက်အထားများဖြစ်ကြသည်။ စည်ပင်

သာယာရေးနှင့်ပတ်သက်ပါက ခေတ်မီမြို့များက မိုဟန်ဂျီဒါရိုကို အရှုံးပေးရမည့် အနေအထားသို့ပင် ရောက်ခဲ့သည်။

စာရေးသူသည် နယ်ချဲ့များ၏အကြောင်းကို ပြောရာမှ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ နယ်နိမိတ်အတွင်းမှာ ရှိသည့် မိုဟန်ဂျီဒါရိုအကြောင်းကို ပြောနေမိခြင်းမှာ အာရှတိုက်သားများသည် ဥရောပသားများ ယူဆသကဲ့သို့ အရိုင်းအစိုင်းများ မဟုတ်ကြကြောင်းကို သက်သေထုချင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် လူငယ်လူရွယ်များအနေဖြင့် တတ်စရာ သိစရာများလွန်းသောကြောင့် အချိန်လုကာ ပြေးလွှားနေကြရသည်။ စာရေးသူ ယခု တင်ပြနေသည့် အကြောင်းအရာများကို သိနိုင်ခွင့်ရသည့်သူများ နည်းပါးမည်ဖြစ်သည်။ သတင်းစာထဲတွင် ပါလာသည့်အခါတွင် ခရီးသွားဟန်လွှဲဆိုသလို ဖတ်ခွင့်ရသွားနိုင်သည်။ ထိုသို့တွေးမိသောကြောင့် အိန္ဒိယ ရှေးဟောင်းယဉ်ကျေးမှုနှင့် ပတ်သက်သောအကြောင်းအရာများကို တင်ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။

ဆက်လက်တင်ပြလိုသည်မှာ မိုဟန်ဂျီဒါရိုမြို့သူ မြို့သားများသည် အစားအသောက်တွင် ဂျုံကို ပမာနထားပြီး စားသောက်ကြသည်။ ဘာလီနှင့် စွန်ပလွန်သီးများကိုလည်း စားလေ့ရှိသည်။ သိုးသား၊ ဝက်သားနှင့် ငါးများ၊ ဥများကိုလည်း စားကြသည်။

အဝတ်အစားဝတ်ရာတွင် ဝါဂွမ်းမှရသည့် ချည်ထည် သိုးမွေးထည်များကို ဝတ်တတ်ကြပြီး အဆင်တန်ဆာ အမျိုးမျိုးကိုလည်း ဝတ်ဆင်ကြောင်း တူးကွက်များတွင် တွေ့သောပစ္စည်းများက သက်သေပြနေပေသည်။

အိမ်သုံးပစ္စည်းများထဲတွင် မြေအိုးများကို သုံးခဲ့ကြသည်။ အိုးလုပ်သည့်အခါ အိုးထိန်းစက်ကိုသုံး၍ လုပ်သည်။ အိုးများကို ရိုးရိုးအတိုင်း သုံးသည်လည်း ရှိသည်။ ပန်းချီရေးခြယ်ပြီး သုံးသည်လည်းရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ စဉ့်သုတ်ပြီး သုံးသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်ဟု ဆိုသည်။ ကြွေထည် ကြေးဝါ ကြေးနီနှင့် ငွေထည်များကိုလည်း အတွေ့ရနည်းသည့်တိုင် တူးကွက်များတွင် တွေ့ခဲ့ကြရသည်။

အထည်ရက်လုပ်သည့် ပစ္စည်းများ၊ အပ်၊ အရိုးနှင့်ဆင်စွယ်ကိုသုံး၍ လုပ်ထားသည့် ခေါင်းဖုံး၊ သို့သော် ဘီး၊ ဓား၊ ပုဆိန်၊ တံစဉ်၊ ငါးမျှားချိတ်၊ အမွှေးရိတ်

သည့်ဓားပါးများစသည်တို့ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ အလေး အဖြစ် သုံးဟန်တူသည့် လေးထောင့်ကျောက်တုံးအမာ များကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ကလေး ကစားစရာပစ္စည်း များထဲ၌ ဘီးပါသည့်လှည်းပုံ၊ ထိုင်ခုံပုံများကို တွေ့ရ သဖြင့် ထိုပစ္စည်းမျိုးကို တကယ့်ဘဝမှာလည်း သုံးခဲ့ ကြမည်ဟု ခန့်မှန်းနိုင်သည်။ ထို့ပြင် အံစာတုံးများကို လည်း တွေ့ရသည်ဟုဆိုသည်။

ထိုခေတ်က အိမ်မွေးတိရစ္ဆာန်များ၏ အမျိုး အမည်ကို ကျန်ရစ်ခဲ့သည့် အရိုးများအရ လေ့လာတွေ့ရှိ ရသည်မှာ ဘို့ပါသည့် နွားသိုး၊ ကျွဲ၊ သိုး၊ ဆင်နှင့် ကုလားအုတ်များ ဖြစ်ကြသည်။ မြင်းရှိမရှိ မသိနိုင်ပေ။ ကလေး ကစားစရာများပေါ်တွင် ခွေးရုပ်ကလေးတွေ ထွင်းထားသဖြင့် ခွေးမွေးမြူခဲ့ကြမည်ဟု သိနိုင်သည်။

တံဆိပ်ပေါင်း ငါးရာခန့်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ စဉ့်သုတ်ထားပြီး အရွယ်အားဖြင့်သေးငယ်သည်။ တံဆိပ် များပေါ်တွင် တကယ်ရှိသည့် တိရစ္ဆာန်ပုံများကိုရော ဒဏ္ဍာရီထဲမှ တိရစ္ဆာန်ပုံများကိုပါ တွေ့ရသည်။ စာရေး သားထားသော်လည်း အဓိပ္ပာယ်မကောက်နိုင်ကြချေ။

မိုဟန်ဂျီဒါရီမြို့သားများနှင့် ဟာရပပွမြို့သား များပါ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ကိုကျော်ကာ အခြားသောဒေသ များနှင့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ကြသည့် အကြောင်းကို လည်းသိနိုင်သည်။ ထိုမြို့နှစ်မြို့တွင် တွေ့ရှိရသည့်တံဆိပ် များကို အရှေ့အလယ်ပိုင်း မြစ်နစ်သွယ်မြစ်ဝှမ်းဒေသမှ ဥူးရလိုမြို့များတွင်လည်း တွေ့ရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ သံဖြူ၊ ကြေးဝါနှင့် အဖိုးတန်ကျောက်မျက်ရတနာများကို တွေ့ရသဖြင့် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်အပြင်ဘက်ရှိ နယ်များ နှင့်ဆက်သွယ်ပြီး ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခဲ့သည်ဟု ဆို နိုင်သည်။

အိုးထိန်းစက်ကိုသုံးပြီး အိုးများလုပ်တတ်ခြင်း၊ စဉ့်သုတ်အုတ်များကို ဖုတ်တတ်ခြင်း၊ မာကျောသည့် သတ္တုကို အပေါက်ဖောက်တတ်ခြင်း၊ သတ္တုကို ပုံသွင်း ခြင်းစသည့် အတတ်ပညာများသည် မိုဟန်ဂျီဒါရီမြို့ သားများ တတ်မြောက်ခဲ့သော အဆင့်မြင့်အတတ်ပညာ များဖြစ်သည်။

မိုဟန်ဂျီဒါရီမြို့သားများသည် မိခင်နတ်သမီးကို ကိုးကွယ်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို တူးကွက်များတွင် တူး ဖော်ရရှိသည့် ရုပ်တုများအရ သိရသည်။ နောက်ဆုံး တင်ပြရမည့်အချက်မှာ မိုဟန်ဂျီဒါရီမြို့သားများသည်

မည်သည့်မျိုးနွယ်ဝင်များဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ် သည်။ ထိုအချက်ကို အတိအကျပြောရန် ခက်လှသည်။ ရှေးဟောင်းသုတေသန ပညာရှင်များ၏ မှန်းဆချက်အရ ဖြစ်နိုင်ခြေအရှိဆုံးမှာ ဒရာဗီးဒီးယန်း (Dravidians) များဖြစ်သည်။ ဒရာဗီးဒီးယန်းများသည် သူတို့၏နောက် မှ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာသော အာရိ ယန်များ (Aryans) များကို ရှောင်ရန် ရွှေ့ပြောင်းရင်း အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ တောင်ဘက်ပိုင်းသို့ ရောက်သွား ကြခြင်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။

နယ်ချဲ့များ၏ အကြောင်းကို ပြောရန်ကိစ္စကို တိုက်ရိုက်မပြောဘဲ တူးကွက်များအရ အိန္ဒိယတိုက်ငယ် အတွင်းတွင် ထိုကဲ့သို့ အဆင့်မြင့်သော ယဉ်ကျေးမှုများ ထွန်းကားခဲ့ကြောင်းကို တင်ပြနေခြင်းသည် ဗဟုသုတ ပို၍ရသည်ဟုဆိုကာ သဘောကျသည့်သူများလည်း ရှိ မည်။ သဘောမကျနိုင်သည့် သူများလည်း ရှိနိုင်သည်။ ထိုမျှရေးကျသည့် ယဉ်ကျေးမှုအကြောင်းကို ပြောမည့် အစား နယ်ချဲ့များနှင့် ခေတ်ပြိုင်ထွန်းကားခဲ့သည့် ယဉ် ကျေးမှုများ၏ အကြောင်းကိုလည်း ပြောသင့်သည်ဟု တွေးမိသူများလည်း ရှိနိုင်သည်။

နယ်ချဲ့များနှင့် ခေတ်ပြိုင်ကာလတွင် အာရှ၌ မည်ရွေ့မည်မျှ ယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားခဲ့သည့်အကြောင်း ကိုလည်း ပြောသင့်သည်ဟု စာရေးသူကိုယ်တိုင် ယူဆ သည်။ စာရေးသူက ရေကြောင်းသွားလာရေးနှင့် ပတ် သက်၍ ပြောချင်သည်။ စာကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် နှံ့နှံ့စပ်စပ် မဖတ်မိသေးသောသူများက အာရှတိုက်သား များသည် ကုန်းတွင်းသားများဖြစ်သည်။ အာရှဘက် သို့ လာရောက်သည့် ရေကြောင်းခရီးလမ်းကို ပေါ်တူဂီ တို့က တွေ့ရှိခြင်းသည် တစ်ကမ္ဘာလုံးအတွက် အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာသို့သွားသည့် ရေကြောင်းခရီးကို တွေ့ရှိခြင်း ဖြစ်သည်ဟု ယူဆကြသည်။ ထိုအကြောင်းကို ထည့် သွင်းပြောဆိုရသည်မှာ စာကိုနှံ့စပ်အောင် မဖတ်ဘဲ လက်လွတ်စပယ် မပြောသင့်သည့်အကြောင်းကို တင်ပြ ချင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အမှန်အားဖြင့် အာဖရိက တိုက်ကို အလွန်ရှေးကျသည့်အချိန်ကတည်းက ပတ်ခဲ့ သော လူမျိုးတစ်မျိုးရှိသည်။ ထိုလူမျိုးသည် မြေထဲ ပင်လယ်အရှေ့ဘက်ကမ်း အေရှမိုင်းနားတွင် နေခဲ့သည့် သူများ ဖြစ်သည်။ သူတို့ကို ဖိုနီးရှန်း (Phoenicians) များဟုခေါ်ကြသည်။ သူတို့သည် ပင်လယ်နိမ့် သင်္ဘော

များနှင့်ထွက်လာပြီးနောက် အာဖရိကတိုက်ကို ပတ်ကာ မြေထဲပင်လယ်ထဲသို့ ဂျီဘရော်လ်တာ ရေလက်ကြားဟု တွင်လာမည့် ရေလက်ကြားမှ ပြန်လည်ဝင်ခဲ့ကြသည့် အကြောင်း ရှေးဟောင်းသမိုင်းများတွင် ဖတ်ရှုရဖူးသည်။

အာရှတိုက်ဘက်ပိုင်းမှ ရေပြင်တစ်လွှားသည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင် နေထိုင်ကြသူများ၊ သဲကန္တာရများ၏ အစွန်း သမုဒ္ဒရာကမ်းစပ်တွင် အခြေချနေထိုင်သည့် အာရပ်များ၊ တရုတ်လူမျိုးများစသည့် အာရှတိုက်သားများ ဥဒဟိုသွားလာရောင်းဝယ် ဖောက်ကားနေခဲ့ကြသည်မှာ ကြာပြီဖြစ်သည်။

ခရစ်တော်ပေါ်ပြီးသည့်နောက် တစ်ရာစု အေဒီ လောက်ကတည်းကပင် အိန္ဒိယသားများသည် အရှေ့ဘက် ပင်လယ်များသာမက မြေထဲပင်လယ်တိုင်အောင် ကူးလူးသွားလာပြီး ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားခဲ့ကြသည်။ ဥရောပကို သွားရောက်ရောင်းချသည့် ငရုတ်ကောင်းအပါအဝင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များသည် အိန္ဒိယကုန်သည်များက သယ်ယူ၍ တစ်ဆင့်ဖြန့်ဖြူးရောင်းချခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဂိုသ်လူမျိုး အလာရစ်ခ် (Alaric the Goth) သည် သူ၏ ဘာဘေးရီးယန်းတပ်များဖြင့် ရောမမြို့ကို ဝိုင်းရံထားပြီးသည့်နောက် ရောမမြို့က ငရုတ်ကောင်း ပေါင် ၃၀၀၀ ပေးမည်ဟုဆိုပါက သူ၏ တပ်များကို နှုတ်ပေးမည်ဟု ရာဇသံပေးပို့ခဲ့သည်။ မြို့ကို အဆုံးမခံနိုင်သောကြောင့် ရောမအာဏာပိုင်များက ငရုတ်ကောင်း ပေါင် ၃၀၀၀ ကို အိန္ဒိယကုန်သည်များထံမှ ဝယ်ယူကာ အလာရစ်ခ်ကို ပေးအပ်လိုက်ရသည်ဟု ဖတ်ရှုမှတ်သားရဖူးသည်။

ရောမခေတ်က စာရေးဆရာများ၏ စာများကို လေ့လာလိုက်သည့်အခါတွင် ရောမမြို့သို့ အိန္ဒိယမှ တင်သွင်းသည့် ဇိမ်ခံပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူသုံးစွဲမှု များလာသောကြောင့် ရောမမြို့တွင် ရွှေခန်းသွားပြီဟု ရေးသားထားကြောင်း ဥရောပသမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဖတ်ရှုရသည်။ ထိုအကြောင်းအရာများသည် အိန္ဒိယကို ဥရောပတွင် အသိများကြသည့်အကြောင်းကို ဖော်ပြနေပေသည်။ ထို့ကြောင့်သာလျှင် ကိုလန်ဘတ်က အမေရိက ကမ်းခြေအနီးရှိ ကျွန်းစုများကို ရောက်ရှိသော အခါ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ဝန်းကျင်က ကျွန်းများကို တွေ့ပြီဟု ယုံကြည်ခဲ့သည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုကျွန်းငယ်များကို အင်ဒီးစ်ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ နောက်

ပိုင်းမှ ကိုလန်ဘတ်ရောက်ခဲ့သည်မှာ အရှေ့ဘက်အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာထဲရှိ ကျွန်းများမဟုတ်ဘဲ ကမ္ဘာ၏အနောက်ဘက်ခြမ်းမှာ လူသူမသိသေးဘဲ ရှိနေသောတိုက်ကြီး နှစ်တိုက်ကြားမှ ကျွန်းစုများဖြစ်သည့် အကြောင်းကို ဥရောပသားများ သိလာကြသည်။ ထို့ကြောင့် အင်ဒီးစ်ဟု ခေါ်ခဲ့သော ကျွန်းစုများကို အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုများ (West Indies) ဟု အမည်ပြောင်းကာ ခေါ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ အိန္ဒိယကို အသိများခြင်းမှာ အိန္ဒိယမှ ထွက်ကုန်မဟုတ်သည့်တိုင် အိန္ဒိယကုန်သည်များက သယ်ဆောင် ရောင်းဝယ်ကြသည့်ကုန်များကို အသိများခဲ့ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ဟုဆိုလိုက်သည်နှင့် အိန္ဒိယတွင် များစွာထွက်ရှိသော်လည်း အထွက်များသည့် ကျွန်းများမှတစ်ဆင့် အိန္ဒိယကုန်သည်များက ဝယ်ယူပြီး ဖြန့်ဖြူးခဲ့ကြသည်။ ထိုပြင် အိန္ဒိယတွင် အထည်ရက်လုပ်သည့် အတတ်ပညာသည် အလွန်ရှေးကျသော အချိန်ကတည်းက ဖွံ့ဖြိုးခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ချည်ထည်များ ဖြစ်သည်။ ပိုးထည်ကို တရုတ်နိုင်ငံထက် နောက်ကျမှ အိန္ဒိယသားများက ရက်လုပ်တတ်ကြပြီး အမျိုးအစားအားဖြင့်လည်း တရုတ်ကို မမီဘူးဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ဖြန့်ဖြူးရောင်းချသည့် အိန္ဒိယကုန်များတွင် ပိုးထည်များပါဝင်သည်။ အိန္ဒိယကုန်သည်များသည် ထိုသို့ အရှေ့ဘက်ကို သွားချည်အနောက်ဘက်ကို သွားချည်ဖြင့် ကုန်စည်ကူးသန်းမှုများ အထပ်ထပ်အခါခါလုပ်ရာမှ သူတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုများကို အမှတ်မထင်ရော အမှတ်ထင်စွာပါ ဖြန့်ဖြူးခဲ့ကြသည်။

စာရေးသူသည် အိန္ဒိယနှင့် ပတ်သက်သည့် အကြောင်းအရာများကို ဖတ်ခဲ့ဖူးသည်မှာ သတင်းစာဆောင်းပါးများကို မရေးမီကတည်းကပင် ဖြစ်သည်။ ‘သာသနာ့ဩဇာနှင့် မြန်မာပညာရေး’ ဆိုသည့် ခေါင်းစဉ်နှင့် စာတစ်အုပ်ရေးဖြစ်လျှင် ကောင်းမည်ဟူသော အတွေးပေါ်ကာ ဖတ်မိခြင်းဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယတွင် ခရစ်တော်မပေါ်ခင်ကတည်းက ထွန်းကားခဲ့သည့် ဓာတုဗေဒနှင့် သင်္ချာကဲ့သို့သော ဘာသာရပ်များ၏ အကြောင်းကိုလည်း နှစ်ခြိုက်စွာဖတ်ခဲ့ရသည်။ ထို့နောက် ဇာတ်တော် နိပါတ်တော်များတွင်ပါရှိသည့် သမားတော်ကြီးဇီဝကအကြောင်းသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ဆေးပညာ အဆင့်မြင့်သည့်

အိန္ဒိယနိုင်ငံ

အကြောင်းကို ဖော်ပြနေသည်။ ထိုသို့ အိန္ဒိယအကြောင်း နှင့်ပတ်သက်သော ဇာတ်တော်များ သမိုင်းကြောင်းများ ကို ဖတ်ရင်း အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့၏ လျှို့ဝှက် ဆန်းကြယ်သော အတတ်ပညာများ၊ ထိုဒေသများတွင် ထွက်ရှိသော သဘာဝပေါက်ပင်များမှ ထွက်ရှိသည့် အစားအစာများ၊ ဆေးများ၊ သယံဇာတများကို ဥရောပ တိုက်သားများ များစွာစိတ်ဝင်စားခဲ့သည့်အကြောင်းကို ပါ ဖတ်မိလာသည်။ အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့သို့ ရောက်ချင်နေသည်။ ထိုဒေသများနှင့် ပတ်သက်သည့် ကြွယ်ဝမှုများအကြောင်းကို သိချင်နေသည်မှာ သူတို့ ဥရောပတွင် မရှိသည့်ပစ္စည်းဝ များကို ယူချင်နေသော ကြောင့် ဖြစ်သည်။

တစ်ဖက်က သူတို့လိုချင်သော ပစ္စည်းများနှင့် ပတ်သက်၍ လောဘတက်ကာ အိန္ဒိယကို အထင်ကြီး သည်။ တစ်ဖက်ကလည်း ယဉ်ကျေးမှုများကို လေးနက် စွာ နားမလည်နိုင်သည့်အတွက် အထင်သေးသည်။ ဥရောပသားများသည် လိုချင်သည့်အရာကို လက်နက် အားကိုးနှင့် ယူကျင့်ရှိခဲ့ကြသည်။ ဥရောပတွင်လည်း လူမျိုးအချင်းချင်း နိုင်ငံအချင်းချင်း ထိုသို့ပင် ယှဉ်ပြိုင် တိုက်ခိုက်ကာ လိုချင်သည်ကို အရယူခဲ့ကြသည်မှာ ကြာခဲ့ပြီဖြစ်ရာ မရောက်ဖူးသေးသည့်နိုင်ငံများသို့ သွား ရောက်မည်ဟု ကြံဆတွေးတောကာ စီစဉ်ပြင်ဆင်နေ စဉ်ကပင် လက်နက်အားကိုးဖြင့် လိုချင်သည်တို့ကို ယူရန် အသင့်ပြင်ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

အာရှရေပြင်သို့ ဝင်လာကတည်းက အင်္ဂလိပ် သည် ပေါ်တူဂီလှေသင်္ဘောများကို ပင်လယ်ဓားပြတိုက် ကာ စရိတ်ကျရန် စီစဉ်ခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထိုကိစ္စသည် အထူးသို့သိပ်စွာ လျှို့ဝှက်ထားသော ကိစ္စမဟုတ်ချေ။ ထိုသို့လုပ်ကြံမည့်အကြောင်းကို သူတို့၏ ဖွဲ့စည်းပြီးစ အင်္ဂလိပ်အရှေ့ကုမ္ပဏီတွင် ကုန်သည်ကြီးများ အချင်း ချင်း ပွင့်လင်းစွာတိုင်ပင်၍ စီစဉ်ထားခဲ့ကြခြင်း ဖြစ် သည်။။ ဥပမာ (By allying themselves with the Shah of Persia , English captured Ormuz in the Persian Gulf from the Portuguese in A.D. 1622 and obtained permission to settle in Gombroon and take half the custom dues.) ဟု (An Anvanced History of India) စာအုပ်တွင် ရေးသားထားသည်။

အစောပိုင်း ကာလကတည်းက တစ်ဖက်တွင် ယှဉ်ပြိုင် ဘက်များကိုလည်း ရှင်း၍ နောက်တစ်ဖက်တွင် ဒေသ ခံများထံမှ အကျိုးအမြတ်ရအောင် ယူသည့်နည်းများကို သုံးခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်လည်း ထိုနည်းများကို ပင် ဆက်လက်သုံးစွဲကာ အာရှမှ ဒေသအများအပြားကို ဈေးကွက်အဖြစ် အပိုင်ယူကာ နယ်ချဲ့ခဲ့ကြသည်။ ဒပ်ချ် များက မည်မျှပင် ပိတ်ဆို့တားမြစ်နေသည်ဖြစ်စေ အင်္ဂ လိပ်တို့သည် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် ထွက်ရာဒေသသို့ အရောက်သွားပြီး ဖောက်ကားရောင်းဝယ်ခဲ့ကြသည်။ ဒပ်ချ်များကလည်း သူတို့နေရာဦးထားသည့် ဒေသသို့ ရောက်လာသည့်သူများကို ဥရောပတိုက်သားချင်းပင် ဖြစ်စေ ရက်ရက်စက်စက် သတ်ဖြတ်လုပ်ကြံခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်များကလည်း အကျိုးအမြတ်ရမည်ဆိုပါက မိမိ ဘက်မှ အသက်မည်မျှပင် စတေးရသည်ဖြစ်စေ ဆက် လက်သွားရောက်ပြီး ရောင်းဝယ်ခဲ့ကြသည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို စာပေဖြင့် တင်းတင်းမာမာ မှတ်တမ်း တင် ရေးသားခဲ့ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဥရောပသားအချင်းချင်း ဈေးကွက် လုရင်း အပြတ်ရှင်းလေ့ရှိသည်။ ရောက်လေရာရာ အရပ် ဒေသများမှာလည်း နည်းပရိယာယ်မျိုးစုံကို သုံးကာ ချဉ်းကပ်လှည့်ပတ် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ကြသဖြင့် နေမဝင်အင်ပါယာ ထူထောင်နိုင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Majumdar,R.C., H.C. Raychaudhuri, Lalikinlar Datta. 1965. **An Advanced History of India**. New York: St Martin's Press.
2. Nehru, Jawaharlal. 1960. **The Discovery of India**. Fourth Edition, New Impression. Bombay: Asia Publishing House.
3. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance**. Sixth Impression London: George Allen & Unwin Ltd.

အိန္ဒိယတွင် အခြေတည်၍ အာရှကိုဖွဲ့ယူခဲ့သော အင်္ဂလိပ်များ

အိန္ဒိယတိုက်ငယ် (Indian Sub-continent) ထဲသို့ အခြားသောဒေသသားများ ဝင်ရောက်လာနိုင်သည့် လမ်းမှာ နှစ်ကြောင်းရှိသည်။ တစ်ကြောင်းမှာ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အနောက်မြောက်ပိုင်းမှ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင်းသို့ ဝင်သည့်ကုန်းလမ်းဖြစ်သည်။ နောက်တစ်ကြောင်းမှာ သမုဒ္ဒရာကိုဖြတ်ပြီးလာရသည့် ရေလမ်းဖြစ်သည်။ မူဆလင်များသည် အစ္စလမ်အယူ ထွန်းကားခဲ့သော ဂါဇနီ၊ ဂဟာရ်၊ ဆမာကန်၊ ကာဘူး (Ghazni, Ghur, Samarqand, and Kabul) စသည့် ဒေသများမှ တစ်ဆင့် အိန္ဒိယသို့ဝင်ခဲ့သည်မှာ ထိုအနောက်မြောက်ကုန်းလမ်းမှဖြစ်သည်။ ထိုကုန်းလမ်းသည် ယခုအချိန်တွင် လူသိများနေသော အာဖဂန်နစ္စတန် တည်ရှိရာ ဒေသကို ဖြတ်ကျော်လာရသည်။

မဂိုဏ်းရာဇ်များသည် သူတို့ဝင်လာသည့် လမ်းကြောင်းကနေပြီး နောက်ထပ်လူမျိုးခြားများ ဝင်လာမှာ စိုးရိမ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် နောက်ပိုင်းမှ ဝင်ရောက်လာသူများကို ကာဆီးဖြတ်တောက်နိုင်ရန် အင်အားကြီးမားသည့် ကြည်းတပ်ကြီးကို အနောက်မြောက်ဒေသတွင် ခိုင်ခန့်စွာ တပ်စွဲထားစေသည်။ သူတို့သည် သမုဒ္ဒရာဘက်မှ သူစိမ်းများ ဝင်ရောက်လာနိုင်ခြေရှိသည်ဆိုသည့် အချက်ကို သတိထားမိဟန် မတူကြချေ။ ထို့ကြောင့် ရေလမ်းကြောင်းကို စောင့်ကြပ်ရန် အင်အားကြီးသည့် ရေတပ်ကြီးများကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်း မရှိပါပေ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ခေတ်သစ်သမိုင်းတွင် ထင်ရှားလာသည့် မာရထာ (Marathas) မင်းများသည် နယ်ချဲ့များကို ရေတပ်အင်အားနှင့် အံ့တုရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ သို့သော် အချိန်အခါရော အခြေအနေပါ နောက်ကျသွားခဲ့ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ မဂိုမင်းများက ရေတပ်အင်အားကို

တိုးချဲ့ရန် မလိုဘူးဟု ယူဆခဲ့သည်ဟုဆိုသည်နှင့် တို့အာရှသားများသည် ကုန်းတွင်းသားများဖြစ်သည်။ ရေလမ်းကို မကျွမ်းသောကြောင့် ကြောက်နေခြင်းဖြစ်သည်ဟု မယူဆသင့်ပေ။ အိန္ဒိယသားများသည် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာကို လှေသင်္ဘောများနှင့်ဖြတ်ပြီး ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို ဖော်ပြရေးသားခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ အချိန်ကာလအားဖြင့် မည်သည့်အချိန်ခန့်က စသည်ဟု မပြောတတ်နိုင်အောင် ရှေးကျသည့်ကာလကတည်းက ရောင်းဝယ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ အေဒီ ၇ ရာစုခန့် ရောက်သည့် အချိန်တွင် အာရပ်မူဆလင် အင်အားကြီးမားလာသောကြောင့် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာနှင့် ပင်လယ်နီတစ်ဝှမ်းမှာ အာရပ်ကုန်သည်များ ကြီးစိုးလာကြသည်။

ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေတွင် ဥရောပ ကုန်သည်များ အသုတ်လိုက်အသုတ်လိုက် တက်သုတ်ရိုက်ကာ အချင်းချင်းတွန်းထိုးတိုက်ခိုက်ရင်း အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ထဲသို့ ဝင်ရောက်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။

အေဒီ ၁၅၈၀ ခုတွင် ဖရန်စစ်ဒရိုတ်သည် ကမ္ဘာကိုပတ်လာနိုင်ပြီး အင်္ဂလန်သို့ ပြန်လာနိုင်ခြင်း၊ စပိန်ရေတပ်ကြီးကို အင်္ဂလိပ်တို့က နိုင်လိုက်ခြင်းစသည့် အကြောင်းများသည် အင်္ဂလိပ်များကို များစွာအားတက်စေခဲ့သည်။ အကျိုးအမြတ်များကို ပိုမိုရချင်သည့်ဇောကြီးလာသည်နှင့်အမျှ ထပ်မံ၍ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများကို စေလွှတ်ခဲ့ကြသည်။ အရှေ့တောင် အာရှကုန်းပိုင်းသို့ အဦးဆုံးရောက်ရှိခဲ့သည့် အင်္ဂလိပ်လူမျိုးမှာ ရပ်ဖ်ဖစ်ချ် (Ralph Fitch) ဖြစ်သည်။ ၁၅၈၃တွင် ရပ်ဖ်ဖစ်ချ်သည် အဖော်သုံးယောက်နှင့်အတူ အော်မုဇ် (Ormuz) ကို ရောက်ခဲ့သည်။ အော်မုဇ်ဆိုသည်မှာ ပါရှန်ရေလက်ကြား အဝင်ဝရှိ ပေါ်တူဂီတို့၏ အခြေခံစခန်းဖြစ်သည်။ ထို

စခန်းက ပေါ်တူဂီများသည် ရပ်ဖိတ်ချ်ကို ဖမ်းဆီးပြီး အိန္ဒိယတွင်ရှိသော ပေါ်တူဂီစခန်းမြို့ဖြစ်သည့် ဂိုအာ (Goa) သို့ ပို့လိုက်သည်။ ရပ်ဖိတ်ချ်ကို အာမခံနှင့် လွှတ်ထားသည့် အချိန်အတွင်းတွင် သူသည် ဂိုအာမှ ဟူဂလီ (Hugly) သို့ ထွက်ပြေးလွတ်မြောက်ခဲ့သည်။ ဟူဂလီဆိုသည်မှာ ဂင်္ဂါမြစ် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်၌ တည်ရှိသည်။ ဂိုအာမှတစ်ဆင့် ဟူဂလီသို့ ရောက်သွားသော ရပ်ဖိတ်ချ်ကို ပေါ်တူဂီများက ဖမ်းမိန့်မထုတ်နိုင်ချေ။ သူတို့၏ပိုင်နက် နယ်မြေမဟုတ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ရပ်ဖိတ်ချ်သည် ဟူဂလီမှ ပဲခူးသို့ ပေါ်တူဂီသင်္ဘောကို စီးကာ အရောက်သွားခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ဟံသာဝတီ နေပြည်တော်ကြီးသည် မတိမ်းယိမ်း မပျက်စီးသေးချေ။ ရပ်ဖိတ်ချ်သည် ပဲခူးမှတစ်ဆင့် ဇင်းမယ်ကို ကုန်းကြောင်းဖြင့် သွားခဲ့သည်။ ၁၅၈၈ ခုတွင် မလက္ကာသို့ သင်္ဘောစီးပြီး သွားခဲ့ပြန်သည်။ မလက္ကာတွင် ရက်သတ္တ ၇ ပတ်ကြာအောင် နေခဲ့သည်။ ရပ်ဖိတ်ချ် လန်ဒန်ကို ပြန်ရောက်သည့်နှစ်မှာ ၁၅၉၁ ခုဖြစ်သည်။ ရပ်ဖိတ်ချ်ကဲ့သို့သော စွန့်စားရေးသမားထံမှ ရရှိသည့် သတင်းများသည် အာရှနှင့်ဆက်ဆံချင်နေသော ကူးသန်းရောင်းဝယ်ချင်နေသော အင်္ဂလိပ်များ၏ စိတ်ဝင်စားမှုကို ကောင်းစွာလှုံ့ဆော်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။

၁၅၉၁ ခုနှင့် ၁၅၉၃ ခု အကြားတွင် ဂျိမ်းစ် လန်ကက်စတာ (James Lancaster) သည် ကိပ်ကို မိုရင် (Cape Comorin) နှင့် ပီနန် (Penang) သို့ သင်္ဘောဖြင့်ဆိုက်ရောက်ခဲ့သည်။ အဲဒီ ၁၅၉၆ ခုတွင် သင်္ဘောအုပ်စုတစ်စုသည် ဘင်ဂျမင်ဝုဒ် (Benjamin Wood) ၏ ဦးဆောင်မှုဖြင့် အရှေ့ဘက်သို့ ရွက်လွှင့်ထွက်ခွာခဲ့ကြသည်။ အဲဒီ ၁၅၉၉ ခုတွင်မူ စွန့်စားရေးသမား ကုန်သည်ဖြစ်သူ လန်ဒန်မြို့သား ဂျွန်မီလ်ဒင်ဟောလ် (John Mildenhall) သည် ကုန်းကြောင်းဖြင့် အိန္ဒိယကိုရောက်လာခဲ့ပြီး အာရှတွင် ၇ နှစ်ကြာအောင် နေထိုင်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ယခုထိ တင်ပြခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို စုစည်းပြီး သုံးသပ်လိုက်သည့်အခါ နားလည်လာရသည်မှာ အစောပိုင်းက အနောက်ဘက်နှင့် အရှေ့ဘက်ဒေသ

များသို့ ရေကြောင်းခရီးဖြင့် သွားရောက်ပြီး ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်သည့်ကိစ္စသည် တစ်ဦးချင်းသို့မဟုတ် အုပ်စုတစ်စုချင်းကသာ စိတ်ဝင်စားသည့်ကိစ္စ ဖြစ်သည်။ အဲဒီ ၁၆၀၀ ပြည့် ၃ ဇင်ဘာလ ၃၁ ရက်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်ဘုရင်မ ပထမအယ်လီဇဘက်က အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီဟူသောအမည်ဖြင့် ကုမ္ပဏီဖွဲ့စည်းခွင့် စာချွန်လွှာကို ထုတ်ပေးခဲ့သည်။ အရှေ့ဘက် ကုန်သွယ်ရေးကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအနေဖြင့် လက်ဝါးကြီးအုပ်ရောင်းဝယ်ခွင့်ကို ဘုရင်မက ၁၅ နှစ် သတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။

ပထမပိုင်းတွင် ကုမ္ပဏီက အစုရှယ်ယာရှင်တစ်စု၏ ငွေရင်းပေါ်တွင် အခြေတည်ပြီး သင်္ဘောအုပ်စုတစ်စုချင်းကို အရှေ့ဘက်သို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုသင်္ဘောအုပ်စု ပြန်လာသည့်အချိန်တွင် ကုန်များကိုရောင်းချ၍ ပေါ်လာသော အမြတ်များကို အစုရှယ်ယာရှင်များက ခွဲဝေယူသည်။ ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် အင်္ဂလန်ရှိ ရွှေချောင်းများ ငွေချောင်းများကို အရှေ့တိုင်းကုန်များ ဝယ်ယူရန် ထုတ်ပြီးမယူသင့်ဘူးဟူသော ရှေးဆန်သည့် အယူအဆ တစ်ရပ်ကလည်း အင်္ဂလန်တွင် ထွန်းကားနေဆဲဖြစ်သည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို ယခင်ဆောင်းပါးတစ်စောင်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းကာလက ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကိုသာ စိတ်ဝင်စားနေခဲ့ကြသဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်ဘက်ကိုသာ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများကို တိုက်ရိုက်စေလွှတ်ခဲ့သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ပေါ်၌ အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယက ဆူရတ် (Surat) ဒေသတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်လှစ်ရန် စတင်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြိုးပမ်းသည့်ခုနှစ်က ၁၆၀၈ ခုနှစ် ဖြစ်သည်။

နောက်ပိုင်းတွင်မူ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဆူရတ်မှ တစ်ဆင့် ဘုံဘော (Bombay)၊ မဒရပ်စ် (Madaras)၊ ကာလကတ္တား (Calcutta) တို့သို့ ရောက်သွားသည်အထိ တဖြည်းဖြည်း ခြေဆန့်လာခဲ့ကြသည်။ ကပ္ပတိန်ဟောကင်း (Captain Hawkins) ကို လန်ဒန်ကုမ္ပဏီရုံးချုပ်မှ ၁၆၀၉ ခုတွင် အိန္ဒိယသို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ပထမပိုင်းတွင် မဂိုဏ်းကဏ္ဍက သူ့ကိုကောင်းစွာလက်ခံ

တွေ့ဆုံသည်။ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်မြင့်ပြီး ထီးနှင့်နန်းနှင့် ကြာငှန်းနှင့် နေထိုင်နေကြပြီဖြစ်သော အာရှတိုက်ရှိ နိုင်ငံ များတွင် ဧည့်သည်များလာသည့်အခါတိုင်း ယဉ်ကျေး ပျူငှာစွာ လက်ခံသည့်ဓလေ့ ရှိခဲ့သည်။ အိမ်ရှင်၏ သဘောထားပြောင်းလဲခြင်း၊ မပြောင်းလဲခြင်းတို့မှာ အိမ် ရှင်အပေါ်မှာ မူတည်သည်ထက် ဧည့်သည်ဖြစ်သူ၏ လုပ်ဆောင်မှုများ ကျော်စောသတင်းများနှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည်။

ဟောကင်း တောင်းပန်သည့်အတိုင်း မဂိုဏ်းကရာဇ် ကလည်း အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များကို ဆူရတ်တွင် စခန်း ချခွင့်ပေးလိုသည့် ဆန္ဒရှိသည်ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။ သို့သော် ပေါ်တူဂီကုန်သည်များ ထကြွလာကြသည်က တစ်ကြောင်း၊ ဆူရတ်ကုန်သည်များက ဆန့်ကျင်လာ ကြသည်က တစ်ကြောင်းတို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ကုန်တိုက်ဆောက်ခွင့် ပေးမည်ပြုပြီးမှ ထိုကိစ္စကို မဂို ဇကရာဇ်က ဖျက်သိမ်းလိုက်သည်ဟု ဆိုသည်။ အေဒီ ၁၆၁၁ ခုနှစ်တွင် ဟောကင်းသည် အဂ္ဂရာ (Agra) မှ ထွက်ခွာလာခဲ့သည်။ သူသည် ဆူရတ်တွင် ဆာဟင်နရီ မစ်ဒယ်လ်တန် (Sir Henery Middleton) ဦးစီး သော အင်္ဂလိပ်သင်္ဘော သုံးစင်းနှင့် ဆုံခဲ့သည်။ မစ် ဒယ်လ်တန်သည် ဆူရတ်ကုန်သည်များ ပင်လယ်နီနှင့် ဆက်သွယ်၍ ကုန်သွယ်နေခြင်းကို နှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီး ခဲ့သည်။ နောက်တစ်နှစ်ဖြစ်သည့် ၁၆၁၂ ခုတွင် ကပ္ပတိန်ဘက်စ် (Captain Best) ဦးဆောင်သည့် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောနှစ်စင်းသည် ဆူရတ်ကို ဝင်ရောက် ဆိုက်ကပ်ခွင့်ရခဲ့သည်။

ပေါ်တူဂီတို့က ဆူရတ်သို့ တပ်တစ်တပ်စေလွှတ် ခဲ့သည်ကို ကပ္ပတိန်ဘက်စ်က နှိမ်နင်းလိုက်နိုင်သည်။ အေဒီ ၁၆၁၃ ခုတွင် မဂိုဏ်းကရာဇ်ဂျဟန်းဂီးရ် (Jahangir) က အင်္ဂလိပ်များ ဆူရတ်တွင်အခြေချပြီး ကုန်ရောင်းရန် ကုန်ဝယ်ရန် အခွင့်ပေးခဲ့ရသည်။

မကြာမီအချိန်အတွင်း ကုမ္ပဏီမှ အင်္ဂလိပ်ဘုရင် ပထမမြောက် ဂျိမ်းစ်၏ သံအမတ်ကြီးအဖြစ် ဆာ သောမတ်စ်ရိုး (Sir Thomas Roe) ကို မဂိုဏ်းတော် သို့ အရောက်စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ရည်ရွယ်သည်မှာ မဂို

ဇကရာဇ်နှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုရန် ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်များက သူတို့၏ သံအမတ်သည် အရည်အချင်းပြည့်သူ အလွန်တော်သူ ဖြစ်သည်ဟု အင်္ဂလိပ်တို့က ညွှန်းဆိုခဲ့ကြသည်။ နားလည်မှု ပြည့်ဝ သည်၊ ပြောရေးဆိုမှု ကျွမ်းကျင်သည်၊ ပညာတတ် သည်၊ အပင်ပန်းခံပြီး ကြိုးစားသည်၊ ဥပဓိရုပ် ကောင်း သည်ဟု ဆိုကြသည်။

ဆာသောမတ်စ်ရိုးသည် ဂျဟန်းဂီးရ်၏ နန်းတော် တွင် အေဒီ ၁၆၁၅ ခုနှစ်ကုန်မှ ၁၆၁၈ ခုအထိ တစ် ဆက်တည်း နေထိုင်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ကူးသန်းရောင်း ဝယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုနိုင်ရန် အခက်အခဲများ ရှိနေသော ကြောင့် စာချုပ် မချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သော်လည်း ကုမ္ပဏီနှင့် ပတ်သက်၍ အခွင့်အရေးအချို့ကို တောင်းဆိုနိုင်ခဲ့သည့် အပြင် မဂိုဏ်းတော်အတွင်း၌ နေရာအနံ့ဆိုသလို ကုန် တိုက်များ ဖွင့်လှစ်နိုင်ခွင့်ရခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ဆူရတ် မှာရှိသည့် ကုန်တိုက်တွင် ဥက္ကဋ္ဌနှင့် ကောင်စီအဖွဲ့ဝင် များ ရှိကြသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက် တွင် အဂ္ဂရာ၊ အာမာဒါဘတ်ဒ်နှင့် ဘရောက်ချ် (Agra, Amadabad and Baroach) ကုန်တိုက်များ တည်ရှိ သည်။ ဆူရတ် ကုမ္ပဏီလူကြီးများသည် ပင်လယ်နီနှင့် ပါရှန်ပင်လယ်ကွေ့တို့တွင် တည်ရှိသည့် ကုန်သွယ်ရေး စခန်းများကိုလည်း အုပ်ချုပ်ကွပ်ကဲရသည်။ မဂိုအင်ပါ ယာအတွင်းတွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များ စိတ်ဝင်စား သည့်ကုန်များမှာ ဒေသဆိုင်ရာ လက်ရက်ထည်များနှင့် မဲနယ်တို့ဖြစ်ကြသည်။ မဲနယ်သည် ဆိုးဆေးများစွာ ထွက်သည့် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ထွက်ကုန်ဖြစ်သည်။ မဲနယ် ကို (Indigo) ဟု အင်္ဂလိပ်များက ခေါ်ဆိုသည်မှာ ပထမ ဆုံး သူတို့တွေ့ထိရသည့် အိန္ဒိယနှင့်ဆက်သွယ်နေသော ကုန်ပစ္စည်းဖြစ်ခြင်းကြောင့်ဟု ဆိုသည်။ မဲနယ်ကို အပင် ငယ်များမှ ထုတ်ယူသည်။ အိန္ဒိယမှ လက်ရက်ထည်များ ကို အင်္ဂလိပ်တို့က ပါရှားနှင့် ဘန်တမ်တွင် ပြန်လည် ရောင်းချကြသည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် ၁၆၄၁ ခုတွင် မတ်ဆူလီ ပတန် (Masulipattan) ၌ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းသစ် ကို ဖွင့်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုစခန်းသည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏

အရှေ့တောင်ဘက်၌ တည်ရှိသည်။ ဂိုးလ်ကွန်ဒါမင်း နိုင်ငံ (Kingdom of Golkunda) သည် မတ်ဆူလီ ပတန်၏ ပဓာနဆိပ်ကမ်းမြို့ဖြစ်သည်။ ဒေသခံမင်းများ သည် ကုမ္ပဏီထံမှ အခွန်ကောက်ခံပြီးဖြစ်သော်လည်း အခြားအခွန်အခများကို ပေးရမန် များလာသောကြောင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက အိန္ဒိယရှိ ကုမ္ပဏီ၏ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းကို နေရာသစ်ရှာရန် အခွင့်ပေးခဲ့ သည်။ နေရာသစ်ရှာနေချိန်တွင် ချန်ဒရာဂီရီဘုရင်က မဒရပ်စ်တွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ပေးခဲ့သည်။

ထိုနှစ်တွင် မဒရပ်စ် (Madaras) တွင် ကုန်တိုက် ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ကုန်တိုက်အဖြစ်သာမက ခံတပ်အဖြစ် အခိုင်အမာဆောက်လုပ်ထားသည့် ကုန်တိုက်ကို ဖို့တ် စိန်ဂျော့ချ် (Fort St. George) ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဖို့တ်စိန်ဂျော့ချ်သည် ကိုရိုမန်ဒယ် ကမ်း ခြေတစ်လျှောက်တွင်ရှိသော အင်္ဂလိပ်စခန်းများ၏ ဌာန ချုပ်ကြီးအဖြစ်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖို့တ် စိန်ဂျော့ချ်၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့ ရောက်လာသည့် စခန်းများမှာ ဘင်္ဂလား၊ ဘီဟာနှင့် ဩရိသနယ်များ ဖြစ်ကြသည်။

၁၆၆၅ ခုတွင် ချားလ်စ်က ကုမ္ပဏီတွင် အစု ရှယ်ယာ အများဆုံးဝယ်ယူထားသည့် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ ကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် ၁၆၆၅ တွင် (၁၆၆၈ ဟု လည်း မှုကွဲရှိသည်) ဒုတိယချားလ်စ်ဘုရင်ထံမှ ဘုံဘော ကို ရရှိခဲ့သည်။ ချားလ်စ်ဘုရင်က ဘုံဘောကို ကုမ္ပဏီ လက်ဝယ်သို့ လွှဲပြောင်းပေးသည်ဟုဆိုသော်လည်း နှစ်စဉ် နှစ်တိုင်း ကုမ္ပဏီက ဘုရင်ကို ပေါင်စတာလင် ၁၀ ပေါင် ဆက်သရမည်ဆိုသည့် သတ်မှတ်ချက်မှာ ဆက်လက် တည်ရှိသည်။ ဒုတိယချားလ်စ်ဘုရင်က ဘုံဘောမြို့ကို မည်သည့်နည်းဖြင့် ရထားသည်ဆိုသည့်အကြောင်းသည် စိတ်ဝင်စားဖွယ် ကောင်းသောအကြောင်း ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘုရင် ဒုတိယချားလ်စ်နှင့် ပေါ်တူဂီမင်းသမီး ကက်သရင်း အော့ဗ် ဘရာဂန်ဇာ (Catherine of Braganza) တို့သည် ၁၆၆၂ ခုတွင် လက်ထပ်ကြ သည်။ ဥရောပနိုင်ငံများတွင် ထိုခေတ်က မင်းသား

မင်းသမီးများ လက်ထပ်ကြခြင်းသည် အကျိုးအမြတ်ကို မျှော်ကိုးပြီး လက်ထပ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ကက်သရင်း ဘက်မှ ပေါ်တူဂီပိုင်နယ်ပယ်များနှင့် ပေါ်တူဂီရွှေဒင်္ဂါး နှစ်သန်းတို့ကို လက်ဖွဲ့ကြေးအဖြစ် ချားလ်စ်ကို အပိုင် ပေးကြရသည်။ ချားလ်စ်ဘက်မှ ပေါ်တူဂီကို ရေတပ် အင်အားဖြင့် ကူညီပါမည်ဆိုသော သဘောတူညီချက်ကို ပေးခဲ့ရသည်။ ထိုနည်းဖြင့် ကက်သရင်းဘက်မှ လက်ဖွဲ့ ကြေးထဲတွင် ဘုံဘော ပါလာသည်။ ဘုံဘောကို ထိုအချိန် လောက်က ပေါ်တူဂီတို့ သိမ်းယူထားပြီးဖြစ်သဖြင့် ဘုံ ဘောသည် ပေါ်တူဂီပိုင်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုခေတ်က ဘုံဘော သားများသည် သူတို့၏ မြို့ကို လက်ဖွဲ့ကြေးအဖြစ် လက် ပြောင်းသွားခဲ့ကြောင်းကို သိကောင်းမှ သိပေမည်။

ထိုကဲ့သို့ မင်းသားမင်းသမီး လက်ထပ်ပြီး ရွှေ နန်းတော်ထဲတွင် ပျော်ရွှင်စွာ စံစားကြသည်ဟု ဆိုပါက တစ်နည်းတစ်ဖုံ သဘာဝကျသေးသည်။ သို့သော် ကက် သရင်းက ရိုမန်ကက်သလစ်အယူကို မစွန့်ခဲ့ချေ။ ချားလ်စ် ကလည်း ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အင်္ဂလိပ်ကန် ကျောင်းတော်ဂိုဏ်းဝင် ဘုရင်ချားလ်စ်ကို ကက်သရင်းက အဆိပ်ခတ်ပြီး သတ်ရန်စီမံသည်ဟု စွပ်စွဲကြကာ တရား ခွင့်ကိုတင်ရန် ကြိုးစားကြသည်ကို ချားလ်စ်က ကန့် ကွက်တားမြစ်ခဲ့သည်။ ကက်သရင်းကို ကွာရှင်းပစ်ရန် တိုက်တွန်းကြသည့်အခါတွင်လည်း ချားလ်စ်က မကွာ ရှင်းခဲ့ပေ။ ထိုသို့ဆိုသဖြင့် ကက်သရင်းကို မြတ်နိုးသည် ဟု ယူဆရန် အကြောင်းမရှိချေ။ ချားလ်စ်က မောင်းမ များစွာနှင့် ပျော်ပါးနေပြီး သားသမီးများ ပွားစီးနေခဲ့ သည်ဟုဆိုသည်။ ကက်သရင်းကိုမူ နန်းတော်တစ်နေ ရာတွင် အထီးကျန်နေစေခဲ့သည်။ ကက်သရင်းသည် ချားလ်စ် မရှိတော့သည့်နောက်တွင် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံသို့ ပြန်သွားခဲ့သည်။

ဘုံဘောအကြောင်းကိုပြောရာမှ ထိုဇာတ်လမ်းကို ကြားဖောက်၍ တင်ပြခြင်းမှာ အာရှတိုက်က ဘုရင် များသာ မိဖုရားများ မောင်းမများ များပြားသည်မဟုတ်။ ဥရောပ ဘုရင်များသည်လည်း လက်ထပ်ထိမ်းမြားထား သော မိဖုရားရှိသည့်တိုင် မောင်းမမိသံများ များပြား သည့်အကြောင်းကို တင်ပြလို၍ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဤ

ဇာတ်လမ်းသည် ဥရောပဘုရင်နှင့် မင်းသားများသည် ငွေကြေးဥစ္စာ ရလိုသောကြောင့် ထိမ်းမြားလက်ထပ်ခဲ့ကြသည့် သာဓကများစွာအနက်မှ တစ်ခုသာဖြစ်သည်။

ထိုအကြောင်းကို သိရခြင်းဖြင့် မြတ်နိုးစိတ်ဖြင့် ဆောင်ရွက်အပ်သော လက်ဆက်ခြင်း ထိမ်းမြားခြင်း ကိစ္စများကိုပင် ဥရောပဘုရင်များသည် လောဘဇောဖြင့် ဆောင်ရွက်တတ်သည်။ ထို့ပြင် သူတို့သည် ဖောက်ပြန်နိုင်သည့် အခွင့်အလမ်းများကိုလည်း များစွာယူထားခဲ့ကြသည်ဆိုသည့်အချက်များကို သိလာနိုင်သည်။ ထိုသို့ သိထားခြင်းအားဖြင့် မိမိတို့ဘုရင်များနှင့် မတူညီသည့် အချက်ကို နှိုင်းယှဉ်သုံးသပ်သည့်အခါတွင် အထောက်အထားကောင်းများ ရနိုင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ ပေးရန် သာဓကများစွာရှိသေးသည်။ ချားလ်စ်က ဘုံဘောကိုလည်း မြေငှားဒယူကာ ကုမ္ပဏီသို့ ထုတ်ငှားခဲ့သည်။ ထို့နောက် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ် လုပ်ကိုင်ခွင့်ကိုလည်း ပေးသည်ဆိုသဖြင့် ကုမ္ပဏီလူကြီးများသည် ဝမ်းသာအားရဖြင့် သူတို့ကုမ္ပဏီ၏ ပင်မအခြေစိုက်စခန်းကို ဆူရတ်မှ ဘုံဘောသို့ ပြောင်းခဲ့ကြသည်။ ဘုံဘောသည် ကုန်သွယ်ရေးကြောင့် များစွာထွန်းကား တိုးတက်လာသဖြင့် ဆူရတ်ထက်ပို၍ ဖွံ့ဖြိုးလာသည်။

အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အမိန့်ငံရှိ မင်းများ၏ သဘောထားပြောင်းလဲမှု၊ မိမိတို့ကိုယ်တိုင် ဆုံးဖြတ်နိုင်မှုတို့ကြောင့် ၁၆၆၀ ခုလောက်မှစပြီး စီးပွားရေး တိုးတက်ကောင်းမွန်လာခဲ့သည်။ ကုမ္ပဏီ၏ သဘောထားနှင့် လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များကလည်း ပြောင်းလဲလာ

ခဲ့သည်။ ကုန်သွယ်ရေးကို ဦးတည်ခဲ့သည့် ကုမ္ပဏီသည် နယ်မြေများကို သိမ်းပိုက်နိုင်သော ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်နိုင်ခွင့်ရှိသော သူတို့၏ သြဇာကို လက်တွေ့အသုံးချလိုစေ ပြင်းထန်လာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ နယ်မြေများကို သိမ်းပိုက်လိုသည့် လောဘဇောသည် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာဘက်ကို ထွက်လာချိန်ကပင် ရှိခဲ့ပြီးသားဖြစ်သည်။ ထိုလောဘဇော ပိုမိုပြင်းထန်လာခြင်းမှာ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ ကျယ်ပြန့်လှသည့် နယ်မြေကြီးပေါ်တွင် အကွဲကွဲ အပြားပြားဖြစ်နေသော မင်းနိုင်ငံများ၏ လျော့ရဲမှုကို တွေ့လာသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Majumdar, R.C., H.C. Raychaudhuri, Lalikinlar Datta. 1965. **An Advanced History of India**. New York: St Martin's Press.
2. Nehru, Jawaharlal. 1960. **The Discovery of India**. Fourth Edition, Bombay: Asia Publishing House.
3. Panikkar, K.M. 1965. **Asia and Western Dominance**. Sixth Impression London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Tarling, Nicholas. (Editor) 1999. **The Cambridge History of South-east Asia**. Volume 1, Part II. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

အရင်းရှင်နှယ်ချဲ့ခေတ်ဦးတွင် ပေါ်ခဲ့သည့် ကျွန်စနစ်

နှယ်ချဲ့ခေတ်ဦးတွင် ပေါ်လာသည့်ကျွန်စနစ်သည် ခေတ်သစ် ကျွန်စနစ်ဖြစ်သည်။ အစောဆုံးအချိန်မှ စတင် ရေတွက်ပါက နှစ်ပေါင်း ၆၀၀ ခန့် ကြာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ သို့သော် ခရစ်မပေါ်မီ နှစ်ပေါင်းသုံးလေးထောင်ကစပြီး ခရစ်နှစ်ဦးအထိ တည်ရှိခဲ့သောကျွန်စနစ်ကဲ့သို့ ကာလအားဖြင့် မဝေးကွာလှချေ။ ထို့ကြောင့် ကျွန်စနစ်နှစ်မျိုးနှင့် သမိုင်းစဉ်ပေါ်မှာ သူတို့၏ သက်ရောက်မှုကို နှိုင်းယှဉ်နိုင်အောင် ခေတ်ဟောင်းကျွန်စနစ်ကစပြီး တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။

စာရေးသူတို့ခေတ်က အလယ်တန်းတွင် မြစ်ဝှမ်း ယဉ်ကျေးမှုများအကြောင်းကို သင်ယူခဲ့ရသည်။ အီဂျစ်မှ နိုင်းလ်မြစ်ဝှမ်း ယဉ်ကျေးမှု၊ မြစ်နှစ်သွယ် မြစ်ဝှမ်းမှ ဘေဘီလုံနီးယား ယဉ်ကျေးမှု၊ အိန္ဒိယမှ အိန္ဒြမြစ်ဝှမ်း ယဉ်ကျေးမှု၊ တရုတ်နိုင်ငံမှ မြစ်ဝါမြစ်ဝှမ်း ယဉ်ကျေးမှု စသည့် ယဉ်ကျေးမှုများအကြောင်းကို သင်ယူရခြင်းဖြစ်သည်။ အချိန်ကာလအားဖြင့်ရော နေရာဒေသအားဖြင့် ပါ ဝေးကွာလှသည့် ယဉ်ကျေးမှုများ၏အကြောင်းသည် ပုံပြင်သဖွယ်ဖြစ်နေကာ စိတ်ဝင်စားဖွယ်လည်း ကောင်းလှသည်။ သို့သော် ကောင်းစွာနားမလည်မီအချိန်မှာပင် သင်ခန်းစာများ ပြီးဆုံးသွားခဲ့သည်။ ထိုသို့ ကောင်းစွာ နားမလည်ခဲ့ဟုဆိုသည့်တိုင်အောင် မိမိပိုင်မြေ မိမိပိုင် ဒေသတွင် မိမိတို့၏အစဉ်အလာအတိုင်း နေထိုင်ခဲ့သည့် သူများကို အကြမ်းဖက် ဖမ်းဆီးပြီး ကျွန်အဖြစ် သေသည်အထိ ရက်စက်စွာ ခိုင်းစားခံရခြင်းသည် လွန်စွာ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းမည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို တွေးဆရင်း စိတ်ဆင်းရဲကြရဖူးသည်။

ဂရိယဉ်ကျေးမှုများကို သင်ယူရသည့်အချိန်တွင် သူတို့၏ မြင့်မားသည့်ယဉ်ကျေးမှုကို ကြည့်ညှိစိတ်နှင့် တွေးတောပြီး မှတ်သားခဲ့ရသည်။ သူတို့၏ အတွေး

အခေါ်သည် နယ်ပယ်အမျိုးမျိုးတွင် ကျယ်ပြန့်စွာပါဝင် နေသည့်အတွက်လည်း များစွာအထင်ကြီး လေးစားခဲ့ရသည်။ သို့သော် ကျွန်ကို စကားပြောသည့်လက်နက် ကိရိယာအဖြစ်မျှသာ သဘောထား သတ်မှတ်သည့် ထို ဂရိလူမျိုးများကို မည်ကဲ့သို့ နားလည်ရမည်မှန်း မသိခဲ့ချေ။

ထိုအဆိုကို ရှင်းလင်းတင်ပြလိုသည်။ ဂရိများ အတွက် ရုပ်ဝ ပုစ္ဆည်းများနှင့် လုပ်ထားသည့် ကိရိယာ များမှာ အသံတိတ်လက်နက်ကိရိယာများ ဖြစ်ကြသည်။ ကျွဲနွားစသည့် တိရစ္ဆာန်များသည် အသံထွက်သော ကိရိယာများဖြစ်ကြသည်။ လူဖြစ်သော ကျွန်များသည် စကားပြောသည့် လက်နက်ကိရိယာ ဖြစ်ကြသည် ဟုဆိုသည်။ ထိုသို့သတ်မှတ်သည့်တိုင် ဂရိများ ထွန်းကားသည့်ခေတ်တွင် ကျွန်အဖြစ် အသုံးပြုမည့် လူသူ သုံးပန်းများတွင် ပါလာသောပညာတတ်များကို ဂရိတို့က သူတို့၏ကလေးများ ကျောင်းသွားသည့်အချိန်တွင် ထိန်းကျောင်းပေးသည့် အကြီးတော်များအဖြစ် သုံးခဲ့ကြသည်။ ကျွန်ဖြစ်လာကြသည့်သူများသည် သူ၏ နိုင်ငံတွင် မင်းသားများ ဖြစ်ချင်ဖြစ်မည်။ အသိပညာ ရှင်များလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ အတတ်ပညာရှင်များလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ သာမန်အသည်သားများလည်း ဖြစ်ချင်ဖြစ်နိုင်သေးသည်။ ဂရိသို့ ရောက်လာသည်မှာ သူတို့၏ ဇာတိနိုင်ငံဘက်မှ စစ်ရှုံးသည်တွင် ကျွန်များအဖြစ် သိမ်းကျူးဖမ်းဆီးပြီး ခေါ်ဆောင်ခြင်းကို ခံခဲ့ကြရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပညာတတ်များ များစွာပါခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဂရိများကလည်း သူတို့ကို အထိုက်အလျောက် နေရာပေးခဲ့ကြသည်။

စစ်နိုင်သည့်နိုင်ငံများသို့ စစ်ရှုံးသည့်နိုင်ငံများမှ လူများကို ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်လာပြီး ကျွန်ဈေးတွင်

တင်ပြီး ရောင်းချလေ့ရှိကြသည်။ ထိုအခါ စစ်နိုင်သည့် နိုင်ငံမှ ကြေးရတတ်များက ကျွန်ဈေးသို့လာကြတာ လူ များကို ကျွဲများနွားများကိုဝယ်သလို သွားဖြူကြည့် လှည့် ပတ်ကြည့် ထိုးနှက်ကြည့်ပြီး စိတ်တိုင်းကျမှ ကြိုက်ဈေး ပေးကာ ဝယ်တတ်ကြသည်။ မိန်းမများနှင့် ကလေး သူငယ်များကိုလည်း ကျွန်ဈေးတွင်တင်ပြီး ရောင်းချခဲ့ ကြသည်။

ထိုသို့ဖြင့် ခေတ်များပြောင်းလာခဲ့သည်မှာ ရောမ အင်ပါယာ ထူထောင်နိုင်သည့်အချိန်တွင် ကျွန်စနစ်၏ အရက်စက်ဆုံး အဆိုးရွားဆုံးအဆင့်သို့ ရောက်သွားခဲ့ လေတော့သည်။ ရောမတို့သည် ဖမ်းမိလာသည့် သူများ ကို လက်တီဖွန်ဒီးယားဟုခေါ်သည့် စိုက်ခင်းကျယ်ကြီး များထဲတွင် ကျွန်အဖြစ် ခိုင်းကြသည်။ အိမ်များတွင် လည်း ခိုင်းစေကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဘုန်းမီးနေလ တောက်ပလာကြသည့် ရောမလူမျိုးများသည် အပျင်း ဖြေစရာ ရှားလှသည်ဟု ဆိုရမတတ်ပင် ထူးခြားသော စိတ်ကူးတစ်မျိုးကို ရလာခဲ့ကြသည်။

သူတို့သည် သူတို့သွားရောက်တိုက်ခိုက်ပြီး ဖမ်း မိလာသူများထဲမှ ကြံ့ခိုင်သန်စွမ်းသူများကို စိတ်ကြိုက် ရွေးချယ်ကြသည်။ တိုက်ခိုက်သည့် နည်းအမျိုးမျိုးကို သင်ပေးခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ သင်ပေးသည့် တိုက်ခိုက် နည်းများ တတ်ကျွမ်းသွားကြသည့်အခါတွင် လူလူချင်း တိုက်ခိုက်ကြသည်ကို ရုံသွင်း၍ပြသခဲ့သည်။ ထိုသို့ ရုံသွင်းပြီး ပြသနိုင်သည့်သူများကို ဂလက်ဒီယေးတား များ (Gladiators) ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ လေ့ ကျင့်သင်ကြားထားသူများကို အားကစားရုံကြီးများထဲ တွင် လူလူချင်း တိုက်ခိုက်သည့်ပွဲ၊ လူနှင့်သားရဲတိရစ္ဆာန် များ တိုက်ခိုက်သည့်ပွဲစသည့် ပွဲများကိုဆင်နွှဲစေကာ မင်းယောက်ျား မင်းမိန်းမများက ပျော်ပွဲရွှင်ပွဲအမှတ်ဖြင့် ကြည့်ရှု ကြသည်။

ထိုသို့သော တိုက်ခိုက်ပွဲများသည် အလွန်ရက် စက်ကြသည်။ လူလူချင်း တိုက်ခိုက်သည့်ပွဲများတွင် တူညီသောလက်နက်များကို အကိုင်ခိုင်းကာ တိုက်ခိုက် စေခဲ့သော် တိုက်ခိုက်သည့်နေရာတွင် ကြမ်းကြုတ်မှုနှင့် ဉာဏ်ကစားပြီး လှည့်ပတ်တိုက်ခိုက်မှုများကို မမြင်ရဘဲ

နေမည်ကို စိုးရိမ်ကြဟန်တူသည်။ ကိုင်ထားသည့် လက်နက်ချင်းမတူကြသည့် သူနှစ်ဦးကို ယှဉ်ပြိုင်တိုက် ခိုက်စေသည်။ သဏ္ဍာန်လုပ် သရုပ်ပီအောင် ပြန်လည် ရိုက်ကူးတင်ဆက်ထားသည့် ဇာတ်ကားများကို ကြည့်ရှု သည့်အချိန်မှာပင် ကြောက်စရာကောင်းလှသည်။ တစ် ယောက်က တစ်ယောက်ကို လဲကျအောင် တိုက်ခိုက် လိုက်နိုင်ပြီဆိုပါက နိုင်သည့်သူက လဲကျသွားသူ၏ ရင် ဘတ်ပေါ်တွင် ခြေတင်ပြီး ပွဲကြည့်ပရိသတ်ထံမှ သဘော ထားကို တောင်းခံသည့်အနေဖြင့် မော့ကြည့်လေ့ရှိသည်။ ထိုအချိန်တွင် မင်းယောက်ျား မင်းမိန်းမများသာ ပါဝင် သည့် ပရိသတ်ကလည်း များသောအားဖြင့် သူတို့ လက်မကို အောက်စိုက်ပြီး ပြတတ်သည်။ သဘောမှာ ရှုံးသည့်သူကို အသေသတ်လိုက်ဟုဆိုသည့် သဘောပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရောမမြို့တော်တွင် တစ်ပိုင်း တစ်စအားဖြင့် ကျန်ရှိနေသည့် ရောမလူသတ်ကွင်း (Colosseum) ထဲမှ မြေကြီးကို လက်ဖြင့်ဆုပ်ကာ ညှစ်လိုက်ပါက သွေးစက်များ ကျလာတတ်သည်ဟု တင်စားပြောဆိုလေ့ ရှိခဲ့သည်။

ရောမ မကျဆုံးခင်ကတည်းက စပါးတားကပ်စ် ဦးဆောင်သည့်ကျွန်များ ပုန်ကန်သည်နှင့် ဆင်တူသော ပုန်ကန်မှုများနှင့် ကြုံကြရသည်။ နောက်ပိုင်း ဥရောပ တွင် ကျွန်များကို မြေယာများ၌ နေရာချထားပေးပြီး မြေကျွန်များအဖြစ် ဆက်လက်စေခိုင်းခဲ့ကြသည်။ တစ် နည်းဆိုပါက ကျွန်ကို လူနှင့်တန်းတူ မသတ်မှတ်ဘဲ နေခဲ့ကြရာမှ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအားဖြင့် လူဖြစ်သည် ဟု အသိအမှတ် ပြုခဲ့ကြပြီဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ တစ်စ တစ်စနှင့် ခေတ်များပြောင်းလဲလာသည်ဖြစ်ရာ မြေရှင် ပဒေသရာဇ်စနစ်ပင်လျှင် တစ်စတစ်စဖြင့် ကွယ်ပျောက် စပြုလာသည့် ဥရောပနိုင်ငံများတွင် အရင်းရှင်စီးပွားရေး ကဏ္ဍသစ်ကို ဖွင့်လှစ်ဆဲဆဲအချိန်သို့ရောက်မှ ခေတ်သစ် ကျွန်စနစ်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းသည် အလွန်ပင် စိတ် မချမ်းမြေ့စရာ ကောင်းလှသည်။

ခေတ်သစ်ကျွန်စနစ် စတင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း နှင့်ပတ်သက်၍ ပေါ်တူဂီများ၏လုပ်ရပ်မှ စတင်ပြောမှ ဖြစ်မည်။ အာဖရိကကမ်းခြေကို မြှောင်ပြီးရွက်လွှင့်ကာ

တောင်ဘက်စွန်းရှိ မျှော်လင့်ခြင်းအငှက်ကို တွေ့နိုင်ရန် ၁၁ နှစ်ကြာအောင် ကြိုးစားခဲ့ရသည်။ ထို အေဒီ ၁၄၀၀ ခု ဝန်းကျင်တွင် အာဖရိကတိုက် အနောက်ဘက်ကမ်းခြေတွင် ခေါက်တုံ့ခေါက်ပြန် ရွက်လွှင့်နေစဉ် သူတို့ သိလာရသည်မှာ အာဖရိကတိုက်တွင် သူတို့လိုချင်သည့် 'ကုန်ပစ္စည်း' များ ရှိသည်ဆိုသည့်အချက် ဖြစ်သည်။ ထိုပစ္စည်းများမှာ ရွှေနှင့် လူသားများဖြစ်ကြသည်ဟုဆိုသည်။ ခေတ်မီလာပြီ၊ ခေတ်သစ်ဆန်းလာပြီ၊ ကျွန်စနစ်သည် စက်ဆုပ်စရာဖြစ်သည်။ လူလူချင်း မညှဉ်းဆဲသင့်ဟု ထိုအချိန်ကတည်းက ပြောစပြုနေကြပြီဖြစ်သော ဂရိတ်ဗြိတိန်ခေါ် အင်္ဂလန်နိုင်ငံသားများနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသားများသည် ခေတ်သစ်ကျွန်စနစ်ကို ထူထောင်ခဲ့သူများထဲတွင် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ထိုနိုင်ငံကြီးနှစ်နိုင်ငံသည် ကျွန်များ၏ လုပ်အားကိုသုံးပြီး သူတို့၏စီးပွားရေးကို ဖွံ့ဖြိုးအောင် တည်ဆောက်ခဲ့ကြသူများ နေထိုင်ကြီးပွားခဲ့ရာ နိုင်ငံများဖြစ်သည်။

ကျွန်စနစ်ပေါ်လာခြင်းသည် ယခင်ကတည်းက ကျွန်စနစ်ရှိခဲ့သောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ လူမျိုးစွဲကြီးသည့်အကြောင်းကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်။ လောဘကြီးသည့်အကြောင်းလည်း ပါသည်ဟု သမိုင်းပညာရှင်များက ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ (Slave) သည် (Slav) ဆိုသော ဝေါဟာရမှ ဆင်းသက်လာသည်ဟု ဆိုပါသည်။ အကြောင်းမှာ ဥရောပမြောက်ပိုင်းမှ ဗိုက်ကင်း (Vikings) ဟုခေါ်သော ပင်လယ်စားပြုများသည် ဥရောပအရှေ့ပိုင်း နိုင်ငံများကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကာ (Slav) လူမျိုးအများအပြားကိုဖမ်းဆီးသွားတတ်သည်။ ထို့နောက် မြေထဲပင်လယ် အရှေ့ဘက်ကမ်းခြေတွင် တည်ရှိသည့် မူဆလင်နိုင်ငံများသို့ လှေကြီးများနှင့် တင်ဆောင်သွားကာ အခိုင်းအစေများအဖြစ် အသုံးချဖို့ သွားရောက်ရောင်းချခဲ့ကြရာမှ စတင်၍ ထိုဝေါဟာရတွင် လာသည်ဟုဆိုသည်။ မှတ်သားဆင်ခြင်ဖွယ် အချက်တစ်ခုအဖြစ် ဖော်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

အာဖရိကတိုက်တွင် ဘာသာဘာဝ နေထိုင်ကြသည့်သူများကို လူဖြူများက ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ပြီး သင်္ဘောဖြင့် တင်ဆောင်ကာ နိုင်ငံသစ်များဖြစ်ကြသည့်

အမေရိကတိုက်နှစ်တိုက်စလုံးမှ သူတို့ပိုင် ကိုလိုနီအသီးသီးသို့ ရောက်အောင် သယ်ဆောင်သွားကြသည်။ ထို့နောက် ကျွန်ဈေးတွင်တင်ကာ ရောင်းချခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ သင်္ဘောပေါ်တွင် တင်သွားသည်မှာလည်း ထိုခေတ်က သင်္ဘောများဖြစ်သဖြင့် ကျပ်တည်းသည့်အပြင် အစာရေစာလည်း မပြည့်စုံချေ။ သယ်ဆောင်သွားသည့် လူဦးရေကလည်း များသည်။ သင်္ဘောဝမ်းထဲတွင် တိရစ္ဆာန်များကို တုပ်နှောင်သကဲ့သို့ တုပ်နှောင်ပြီး ခေါ်သွားကြသဖြင့် အသေအပျောက်လည်း များသည်။ အသက်မသေဘဲ ကျန်သည့်သူများကို ဈေးကောင်းကောင်းနှင့် ရောင်းစားခဲ့ကြသည်။ လူမဆန်စွာ ရိုက်နှက်ခိုင်းစေကြသည်။ သူတို့သာမက သူတို့၏ သား မြေး မြစ်များအထိ ကျွန်စာရင်းတွင်းသို့ သွတ်သွင်းခြင်းခံကြရသည်။

ခေတ်သစ်ကျွန်စနစ်သည် ခေတ်ဟောင်း ကျွန်စနစ်နှင့် မခြားနားလှပေ။ ထိုကျွန်စနစ်ကို အရင်းရှင်အင်ပါယာ ထူထောင်တော့မည့်ဆဲဆဲ အချိန်မှာပင် ဥရောပနိုင်ငံကြီးများက သူတို့အကျိုးအတွက် ထူထောင်ခဲ့သည်။ အာရှတွင် မည်ကဲ့သို့နယ်ချဲ့ခဲ့ကြသည်ကို တင်ပြမည့်အချိန်တွင် ကျွန်စနစ်အကြောင်း တင်ပြရသည်မှာ တစ်နေရာမဟုတ် တစ်နေရာတွင် ထိုဖြစ်ရပ်ကို သိထားမှသာ ရှင်းလင်းမည့်သမိုင်းဖြစ်ရပ်များ ပါဝင်လာမည် ဖြစ်သောကြောင့် တင်ပြလိုက်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ယခုဆက်လက်၍ အနောက်ဘက်တွင် နယ်ချဲ့ရန် အင်္ဂလိပ်များ မည်ကဲ့သို့ ကြိုးစားခဲ့သည်ဆိုသည့် အချက်ကို တင်ပြလိုသည်။ အေဒီ ၁၄၉၆ ခုတွင် နယူးဖောင်လန် (Newfoundland) ကိုတွေ့ရှိသည့် ဂျွန်ကာဘော့ (John Cabot) ကို သတ္တမမြောက်ဟင်နရီက သူတွေ့ရှိနိုင်သမျှ နိုင်ငံရပ်ခြားရှိ နယ်မြေများကို နှိမ်နင်းရန် အောင်မြင်သိမ်းပိုက်ရန် ရယူပိုင်ဆိုင်ရန် အခွင့်ပြုသည့် ဘုရင့်အမိန့်တော်ကို ပေးအပ်ခဲ့သည်။ နောက်ထပ်တစ်ချက်ကိုလည်း ဘုရင်ကြီးက ဖြည့်စွက်ပြီး ခွင့်ပြုတော်မူခဲ့သေးသည်။ ထိုအချက်မှာ ဘုရင့်အလံတော်ကိုလွှင့်ထူပြီး သင်္ဘောကို ရွက်လွှင့်ခွင့်၊ နယ်မြေသစ်များတွင် ဘုရင့်တံခွန်ကို စိုက်ထူခွင့်ပေးခြင်း ဖြစ်သည်။

အေဒီ ၁၄၉၇ ခုတွင် ဂျွန်ကာဘော့သည် ကိတ်ဘရီတန် ကျွန်းသို့ (Cape Breton Island) ဘုရင့်တံခွန်ကို လွှင့်ထူပြီး ဘုရင့်နာမတော်ကိုယူကာ သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖြင့် ၁၄၉၇ နှင့် ၁၄၉၈ ခုများတွင် ကာဘော့၏ ခရီးစဉ်နှစ်ခုနှင့် သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည့် နယ်မြေများအရ ကာဘော့သည် မြောက်အမေရိကတိုက်ကို တွေ့ရှိခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ကာဘော့၏နောက်မှ အင်္ဂလန် ပြည်သားများသည် ထက်ချပ်လိုက်ပါကာ ကိုလိုနီများ ထူထောင်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။

ထိုအချိန်တွင် ပေါ်တူဂီသည် အရှေ့ဘက် ရေ ကြောင်းကို ရှာ၍တွေ့ပြီ ဖြစ်သည်။ စပိန်ကလည်း အနောက်ဘက်ရေကြောင်းကို တွေ့တော့မည့်ဆဲဆဲ ဖြစ်နေ၍ အင်္ဂလိပ်ဘုရင်ကလည်း ဘရစ်စတိုလ်မြို့ (Bristol) က ကုန်သည်များအား တွေ့ရှိပြီးဖြစ်သော နယ်မြေများ တွင် အခြေချကြပြီး ကိုလိုနီများ ထူထောင်ကြရန် ၁၅၀၁ ခုနှစ်၌ ခွင့်ပြုမိန့်ပေးခဲ့သည်။ ၁၅၀၅ ခုတွင် ထပ်၍ စွန့်စားရေးသမား ကုန်သည်များ၏ကုမ္ပဏီကို ခွင့်ပြုမိန့် စာချွန်လွှာ ပေးခဲ့ပြန်သည်။

၁၅၇၈ ခုနှစ်တွင် ဆာဟမ်ဖရီး ဂီးလ်ဗတ် (Sir Humphrey Gilbert)သည် ဘဟာမားစ် (Bahamas) ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့သိမ်းပိုက်ခြင်းဖြင့် ဥရောပ အပြင်ဘက်ရှိ နယ်မြေတစ်ခုကို အင်္ဂလိပ်တို့အနေဖြင့် ပထမဦးဆုံး သိမ်းပိုက်လိုက်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၁၅၆၂ ခုနှစ်၌ ဂျွန်ဟော့ကင်း (John Hawkins)၏ နယ်မြေ သစ်ရှာဖွေရေးခရီးတွင် ဆီရာလီယွန်း (Sierra Leone) ကို ဖွတ်ဖွတ်ကြေအောင် မွှေနှောက်ပြီး အာဖရိကန်သား များကို ကုန်စည်များအဖြစ် သင်္ဘောတွင် တင်ဆောင် ကာ ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။ ထိုခရီးစဉ်ကို အင်္ဂလိပ်များ ကိုယ်တိုင် ကျွန်ကုန်ကူးသည့် ပထမဆုံးခရီးစဉ်အဖြစ် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၅၇၀ ခုများအတွင်းတွင် ကိုလိုနီချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သည့် အသိသညာများ ကိုလူများလက်ခံလာအောင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၌ ဆောင်ရွက် ခဲ့ကြသည်။ စွန့်စားရေးသမားများက သူတို့သွားရောက် ဖူးသည့် နယ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး သွားရောက်သိမ်းပိုက် လိုသူ စွန့်စားပြီး ကုန်သွယ်လိုသူများ စိတ်ဝင်စားလာ

အောင် စာများရေးသားကြခြင်း၊ သတင်းလွှင့်ကြခြင်း ဖြင့် နယ်မြေများကို အပိုင်သိမ်းခြင်းသည် အင်္ဂလန်၏ အကျိုးစီးပွားကို တိုးတက်စေသည်ဟုယူဆသူများ အရေ အတွက် များလာစေသည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် နယ်သစ်များကို အထူးအလို ရှိသည့်အကြောင်းရင်းကို သူတို့၏ မှတ်တမ်းမှတ်ရာ စာပေများတွင် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ထည့်သွင်းရေးသား ထားသည်ကိုတွေ့ရှိကြရသည်။ သူတို့၏နိုင်ငံတွင် အလုပ် လက်မဲ့များ ထောင်ကျများကို နယ်သစ်များတွင် နေရာ ချပေးလိုက်နိုင်ပါက သူတို့၏နိုင်ငံသည် သာယာအေး ချမ်းသွားမည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ နေရာသစ်ရှာဖွေကာ လူဆိုးသူဆိုးများကို နေရာချထားမပေးနိုင်ပါက နေ့တိုင်း သေဒဏ်ပေးနေသည့်တိုင် မြို့ရွာများ အေးချမ်းခြင်းမရှိ ခဲ့သည့်အကြောင်းကိုလည်း ရေးသားထားသည်။ ကိုလို နီများ ထူထောင်ပြီးပါက အင်္ဂလိပ်များ ထုတ်လုပ်သည့် အဝတ်အစားများကို ရောင်းချရန် ဈေးကွက်များလည်း ရရှိနိုင်ပြီဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ အရှေ့တိုင်းနိုင်ငံများ အတွက် သင့်တော်သည့်ကုန်များ ထုတ်ရမည်ဖြစ်၍ ကုန် ထုတ်လုပ်ငန်းများ ဖွံ့ဖြိုးပြီး အလုပ်လက်မဲ့များကိုလည်း အလုပ်ပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

အစောပိုင်းတွင် အနောက်ဘက်မှာ တွေ့ရှိသည့် နယ်သစ်များ၌ သူတို့နိုင်ငံမှ လူပိုလူလျှံများ (ထောင် ထွက်များ၊ အလုပ်လက်မဲ့များ၊ အိမ်ခြေရာခြေမဲ့ဖြစ်နေ သူများ) ကို နေရာချထားပေးမည်။ ထိုကဲ့သို့ နေရာချ ထားနိုင်ရန် ရှိပြီးသား မူလဌာနေလူမျိုးများကို နှင်ထုတ် သည့်နည်း၊ ပျောက်ကွယ်အောင် လုပ်သည့်နည်းများကို သုံးကြမည်ဟု စီစဉ်စဉ်းစားထား ပြီးဖြစ်သည်။ သို့သော် ဥရောပရှိ နယ်သစ်တွင် သွားရောက်နေထိုင်မည့်သူများ ကို အင်္ဂလန်မှလှမ်း၍ ငြိမ်ဝပ်အောင် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ထား မည့်ကိစ္စမှာ မပြတ်မသားဖြစ်နေခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ကိုလိုနီထူထောင်ရေးမှာ ထင်ရှားလာ သော ဦးတည်ချက်ဖြစ်ခဲ့ပေပြီ။

အေဒီ ၁၅၈၃ ခုတွင် ဆာဂျွန်ဂီးလ်ဘတ်သည် နယူးဖောင်လင်တွင်ရှိသည့် စိန့်ဂျွန်ဆိပ်ကမ်းနှင့် တစ် ဆက်တည်း တည်ရှိသောနယ်များကို သိမ်းယူလိုက်

သည်။ ထို့နောက် အင်္ဂလိပ်ဘုရင်မင်းမြတ်၏ ဩဇာခံ ပိုင်နက်မြေအဖြစ် ကြေညာခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်ဘုရင်၏ ပိုင်ဆိုင်မှုနှင့် တရားဥပဒေအရ စိုးမိုးမှုကိုလည်း ကြေညာ ခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်ကို အခြေပြုပြီး နယူးဖောင်လင် သည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ပထမဆုံးကိုလိုနီဖြစ်သည်ဟု အချို့ သော အင်္ဂလိပ်သမိုင်းဆရာများက မှတ်တမ်းတင် ရေး သားခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ဆိုသည်မှာ အိုင်ယာလန်ကို အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီအဖြစ် ပထမဆုံး သိမ်းပိုက်နိုင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ မေ့လျော့သွားခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်ဟုလည်း ဆိုကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် အိုင်ယာလန်ကို သိမ်း ပြီးမှ နယူးဖောင်လင်ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်ဆိုသည့် အချက်ကို ဖော်ကျူးခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၅၈၅ ခုတွင် ဆာဝေါလ်တာရလေး (Sir Walter Raleigh) က ဗာဂျီးနီးယား (Virginia) တွင် ကိုလိုနီကို ထူထောင်ခဲ့ ပြန်သည်။ ဆာဝေါလ်တာရလေးသည် ပထမမြောက် အယ်လီဇဘက်ဘုရင်မကြီး၏ အချစ်တော်ဖြစ်ရာ သူ သည် သူတွေ့ရှိခဲ့သော နေရာဒေသကို အပျိုစင်ဘုရင် မကြီးကိုရည်ညွှန်းသောအားဖြင့် ဗာဂျီးနီးယားဟု အမည် ပေးခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

စာရေးသူသည် အရှေ့ဘက်တွင် အင်္ဂလိပ်များ ကိုလိုနီထူထောင်ဖို့ ကြိုးစားရင်း ကမ္ဘာ၏အနောက်ဘက် ခြမ်းတွင်လည်း ကိုလိုနီများ ထူထောင်ခဲ့ကြသည်ကို လည်းကောင်း တရားမဝင်ကုန်များဖြစ်သည့် လူကုန်ကူး ခြင်းကို ရဲတင်းစွာ ရက်စက်စွာ ခေါက်တို့ခေါက်ပြန် လုပ်ခဲ့ကြသည့်အကြောင်းတို့ကို တင်ပြမှသာ သူတို့၏ သဘောထားနှင့် လုပ်ရပ်များကို ရေလည်စွာနားလည် နိုင်မည်ဖြစ်သဖြင့် ရှင်းလင်းတင်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

အစောပိုင်းကရေးခဲ့သည့် သမိုင်းစာအုပ်များထဲ တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အာဖရိကလူမည်းများ နေထိုင် သည့် ရွာများသို့ ကိုယ်တိုင်သွားရောက်ပြီး လူများကို ဖမ်းယူရန်ပင် မလိုပါဟုဆိုသည်။ ကြားခံဖြစ်သည့် အဖမ်းခံရသူတို့နှင့် မျိုးတူလူမည်းများက စစ်တိုက်ပွဲ တွင် အနိုင်ရသဖြင့် သူတို့နိုင်သည့်အရပ်မှ လူများကို ဖမ်းဆီးပြီး ရောင်းသည်ကို ဝယ်လိုရသည့်အကြောင်းကို ရေးထားသည့်စာများကိုလည်း ဖတ်ခဲ့ရဖူးသည်။ သို့

သော် ခေတ်သစ်ကျွန်ကုန်ကူးမှုသည် လူလူချင်း တိုက် ခိုက်ခွင့် သိမ်းယူခွင့် ကျွန်ပြုခွင့်စသည့် အခွင့်အရေးများ ကို ပေးအပ်လိုက်ကြသော ရဟန်းမင်းများနှင့် ဘုရင်များ ထိုသူများ၏အမိန့်ကို အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ကြသည့် ဥရောပသားများကသာ အစလုပ်၍ ကျွန်မဖမ်းဘူးဆိုပါ က ကျွန်ကုန်ကူးခြင်းသည် တွင်ကျယ်ခဲ့မည်မဟုတ်ချေ။ ဝယ်လိုအား များလာသောကြောင့်လည်း အသားထဲမှ လောက်များက ထကြွလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပြောနိုင်သည်။ အာဖရိကတွင် အစောပိုင်းကတည်းက နိုင်ငံထူထောင် ပြီး မနေကြသေးသည့်တိုင်အောင် တူညီသည့်လူမျိုးစု ချင်းသာ စုစည်းနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ အာဖရိကတိုက် သားချင်းတွင် လူမျိုးစုချင်း မတူညီဘဲ ကွဲပြားခဲ့သည်မှာ ထင်ရှားသည်။ လူမျိုးမတူသူများ၏အကြားတွင် စစ် မက်ဖြစ်ပွားလေသည်။

အစောပိုင်းက အာဖရိကတိုက် ကမ်းခြေဒေသ များတွင် သင်္ဘောများဆိုက်ကပ်ပြီး လူဖြူများက သူတို့ အလိုရှိသော ကုန်များကို ဝယ်ယူလေ့ရှိသည်။ တော ကြီးထူထပ်စွာပုံးနေသည့် အလယ်ပိုင်းမှ ဒေသခံများက ထုတ်ယူလာကာ ရောင်းချသည့်ကုန်များကို ဝယ်လေ့ရှိ ကြသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံမရှိသေးသည့် ကမ်းရိုးတန်း များကို ကျွန်ကမ်းရိုးတန်း (Slave Coast)၊ ရွှေကမ်း ရိုးတန်း (Gold Coast)၊ ဆင်စွယ်ကမ်းရိုးတန်း (Ivory Coast) စသည်ဖြင့် အမည်ပေးထားခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥရောပသားများသည် သူတို့နှင့် ကြိမ်ဖန် များစွာ ထိတွေ့ခဲ့ကြသည့် ထိုကမ်းခြေဒေသများကို ကိုလိုနီများအဖြစ် အသီးအသီး သိမ်းပိုက်ကြတော့သည်။

ဥရောပသားများ (ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်၊ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်) တို့သည် ခေတ်သစ်ကျွန်စနစ်ကို မည်သည့် ရာစုခန့်မှ စတင်ကာ ထူထောင်ခဲ့ကြသည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးပြီဖြစ်သည်။ စပိန်များက သိမ်းပိုက်မိသည့် တောင်အမေရိကတိုက်ရှိ ဒေသများမှလူများကို ဗရင်ဂျီ ဘာသာတွင်းသို့ ခပ်သုတ်သုတ် သွတ်သွင်းပြီးနောက် ကျွန်လိုခိုင်းစေခဲ့ကြသည်ကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထိုတောင်အမေရိကတိုက်သား ဒေသခံများသည် ပင် ပန်းလွန်းသဖြင့် သေကြကျေကြသည့်အချိန်တွင် အာဖရိ

ကတိုက်သား လူမည်းများကို ဖမ်းဆီးပြီး ကျွန်အဖြစ် ရက်စက်စွာ ခိုင်းစေကြပြန်သည်။ ရွှေတွင်း ငွေတွင်းများ မှာသာမကဘဲ စိုက်ခင်းများမှာလည်း ကျွန်လုပ်အားကို အားထားပြီး ကုန်ထုတ်ကြသည်။

ထိုသို့ဖြင့် ကိုလိုနီထူထောင်ပြီး ကိုလိုနီများတွင် အခြေချနေထိုင်ကြသော ဥရောပသားများကိုလည်း သူတို့၏အမိနိုင်ငံမှ အာဏာပိုင်များက ခေါင်းပုံဖြတ်ခဲ့ပြန်သည်။ ကိုလိုနီတွင် အခြေစိုက်သူများကလည်း ခေါင်းပုံဖြတ်ခံရသည်နှင့် ကာမိအောင် ကျွန်များကို မတရားစေခိုင်းသည့်အပြင် စီးပွားရေးလုပ်ကွက်များကို ထပ်ပြီး ရှာကြသည်။ သူတို့၏ခေါင်းပုံဖြတ်မှု နယ်မြေလုယူမှုများကို ဆန့်ကျင်သော ဒေသခံများကို လူမျိုးတုံးသွားသည်အထိ ရက်စက်စွာ နှိပ်စက်သတ်ဖြတ်ခဲ့ကြပြန်သည်။ ထိုသို့သော နောက်ခံဇာတ်ကြောင်းများကို နားလည်ထားမှသာ သမိုင်းကို မှန်ကန်စွာသုံးသပ် အကဲဖြတ်နိုင်ကြမည်ဖြစ်သည်။ သမိုင်းအချက်အလက်များကို မှတ်မိရန် သမိုင်းပညာတတ်မြောက်ရန် သက်သက်သာ လေ့လာကြရမည် မဟုတ်ချေ။

တစ်ကမ္ဘာလုံးတွင်ရှိသော နိုင်ငံများနှင့် ပတ်သက်ဆက်ဆံကြရသည့်အချိန်တွင် ကိုယ့်ပစ္စည်း သူများထံ

အပါမခံရအောင် နေတတ်ရန်လိုသည်။ ကိုယ့်အားကို ကိုယ်တိုးမြှင့်နိုင်အောင် မည်ကဲ့သို့ ကြိုးစားကြရမည် ဆိုသည့်အဖြေကို ရှာနိုင်သည့်အရည်အချင်းနှင့် ပြည့်ရန် လိုသည်။ ထို့ကြောင့် သမိုင်းကို လေ့လာနေကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Dutt, R. Palme.1953. **The Crisis of Britain and The British Empire.** New York: International Publishers.
2. Nehru, Jawaharlal. 1960. **The Discovery of India.** Fourth Edition, Bombay: Asia Publishing House.
3. Riker, J.W. 1946. **The Story of Modern Europe.** U.S.A.: Houghton Mifflin Co.
4. Wells, H. G. 1963. **The Outline of History.** Fourth Revised Edition. London: Cassell.
5. **“Origins of the European Slave Trade”,** Microsoft (R) Encarta. 99 Encyclopedia.

အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ ပြိုင်ဆိုင်မှု

အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် ဥရောပတိုက်မှတစ်ပါး မည်သည့်အရပ်ဒေသကိုမျှ မသွားရောက်ကြသေးခင် အချိန်ကတည်းကပင် ပြိုင်ဆိုင်နေခဲ့ကြပြီး ဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်သည် ရိုမန်ကက်သလစ်အများစု နေထိုင်သည့် နိုင်ငံဖြစ်ပြီး အင်္ဂလန်သည် အစောပိုင်းက ရိုမန်ကက်သလစ် ဖြစ်ခဲ့သော်လည်း ပထမအယ်လီဘောက်၏ ခမည်းတော် အဋ္ဌမဟင်နရီ လက်ထက်မှ စတင်ကာ ပရိုတက်စတင့်နိုင်ငံ ဖြစ်သွားခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်တွင် အင်္ဂလိက်နိဂိုဏ်းဝင်အများစု နေထိုင်ကြသည်။ ပြင်သစ်တွင် သက်ဦးဆံပိုင် ပဒေသရာဇ်စနစ်ကလည်း သက်တမ်းရှည်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်တွင်မူ ၁၆၈၈ ခုကတည်းက စည်းမျဉ်းခံဘုရင်စနစ်က စတင်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုအရ အုပ်ချုပ်ရေးအရ ဂိုဏ်းချင်း စနစ်ချင်းမတူညီသည့် ဥရောပနိုင်ငံနှစ်နိုင်ငံတွင် တူညီချက်တစ်ခု ရှိနေလေသည်။ ထိုတူညီချက်သည် နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ကာ ဈေးကွက်အပိုင်ရယူလိုသည့် ဇောပြင်းထန်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဥရောပတွင် စတင်သည့်ပြိုင်ဆိုင်မှုသည် ကမ္ဘာ့သစ်ဖြစ်သော အမေရိကသို့ ရောက်လာကြသည်အထိ ဆက်ခဲ့ကြပြန်သည်။ ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ကိုလိုနီ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်သည့် နည်းစနစ်နှင့်ပုံစံများ ကွဲပြားခြားနားကြသည်။ ပြင်သစ်ပရိုတက်စတင့် အုပ်စုများသည် ကာရိုလိုင်းနား (Carolina) တစ်လျှောက်တွင် စတင်ပြီးအခြေချခဲ့ကြသေးသည်။ သို့သော်လည်း မကြာခင် အချိန်အတောအတွင်း သူတို့ပိုင်နယ်သည် စပိန်များ လက်ဝယ်သို့ ရောက်သွားခဲ့သည်။ တစ်ဖန် စပိန်၏ လက်မှတစ်ဆင့် အင်္ဂလိပ်လက်ထဲသို့ ရောက်သွားခဲ့သည်။

မြောက်အမေရိကတွင် အရှေ့ဘက်ကမ်းရိုးတန်း ဆာဗားနားမှစတင်၍ စိန့်လောရင့်မြစ်အထိ အင်္ဂလိပ်တို့ ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည်။ နယူးဖောင်းလင်ကို အင်္ဂလိပ်များ သိမ်းယူခဲ့ကြောင်းကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ အစောပိုင်း

ကတည်းက သိမ်းပိုက်သော်လည်း နောက်ပိုင်းမှသာ တစ်စတစ်စနှင့် အင်္ဂလန်မှ လူသူများရောက်ရှိလာကာ အခြေချနေထိုင်လာကြခြင်း ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အင်္ဂလိပ်များသည် သူတို့ထက်စောကာ အမေရိကတိုက်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည့် နယ်ချဲ့များထံမှ နယ်မြေများကို သိမ်းယူနိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဟဒ်ဆန်ပင်လယ်အော် ကုမ္ပဏီပိုင်မြေများကိုလည်း ပြင်သစ်တို့လက်ထဲမှ အင်္ဂလိပ်တို့က စာချုပ်စာတမ်းများ ချုပ်ဆိုကာ အရယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်များသည် ဘာဘားဒိုးစ် (Barbados)၊ ဂျမေကာ (Jamaica) နှင့် ဘာဟားမား (Bahamas) အပြင် ဟွန်ဒူးရပ်စ် (Honduras) ကိုလည်း စပိန်များထံမှ အရယူလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်များက လက်တွေ့ကျကျ အခြေချသူများနှင့် စစ်အင်အားကိုသုံးပြီး နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်သည့်နောက်သို့ ပြင်သစ်က နည်းတစ်မျိုးကိုသုံးကာ အမီလိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်များ၏နည်းမှာ နယ်မြေများကို မူလပိုင်ရှင်များဖြစ်သည့် ရက်ဒ်အင်ဒီယန်း (Red Indians) များ၏လက်မှ စာချုပ်စာတမ်းများနှင့် ခွင့်ပြုချက်ယူပြီး ပြင်သစ်ပိုင် လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သူတို့ပိုင်သည့် မြောက်ဘက်ပိုင်းမှ ကွီဘက် (Quebec) နှင့် မွန်ထရီယယ် (Montreal) တောင်ဘက်ပိုင်းက နယူးအော်လီယန်း (New Orleans) ဒေသတို့တွင် လူသူအများ အခြေချပြီးနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ ပြင်သစ် နယ်မြေ သစ်ရှာဖွေသူများနှင့် ကိုယ်စားလှယ်များသည် အမေရိကတိုက် မြောက်ပိုင်းမှာရော တောင်ပိုင်းမှာပါ နယ်မြေများကို အမေရိကန်လူနီများနှင့် သဘောတူစာချုပ်များ ချုပ်ဆိုပြီး ပြင်သစ်ပိုင်ဟု သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပိုင်ဆိုင်မှုကို သတ်မှတ်ပြီးသည့်နောက် မြို့ရွာများလည်း မတည်ထောင်ခဲ့ကြချေ။ သူတို့သည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ နောက်မှလိုက်ကာ အမေရိကတိုက် တစ်နံတစ်လျားကို စာချုပ်နှင့် နယ်ချဲ့ခဲ့ကြသည်မှာ ဆန်းကြယ်လှသည်။

အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီများတွင် ထိုခေတ်ကအနေဖြင့် များပြားသည်ဟုဆိုနိုင်သော လူဦးရေတစ်သန်းလောက် ရှိနေခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ ထိုလူများသည် လုပ်ငန်းမျိုးစုံတွင် ကျွမ်းကျင်သည့်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ အမေရိကတွင် အခြေချနေထိုင်သော ပြင်သစ်ဦးရေသည် အင်္ဂလိပ်တို့ ၏ဆယ်ပုံတစ်ပုံပင်မရှိဟု ဆိုသည်။ ထိုအချိန်သည် ၁၇ ရာစုအလယ်မှ ၁၈ ရာစု အလယ်ပိုင်းခန့်အထိ ရောက်ခဲ့ ပြီဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်လူမျိုး နယ်သစ်ရှာဖွေသူများနှင့် သာသနာပြုများသည် ထက်မြက်ကြသည်။ ခရီးရှည် များထွက်ကာ နယ်ပယ်သစ်များရှာခဲ့ကြသည်။ သို့သော် သူတို့၏နောက်တွင် ဖဝါးခြေထပ်လိုက်ပါပြီး အခြေချ နေထိုင်ကြမည့် လူထုမပါရှိခဲ့ချေ။

အမေရိကတိုက်တွင် ၁၇၅၄ ခုနှစ် ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့အကြား နယ်လှည့်စစ်ပွဲ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၇၅၉ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်ဗိုလ်ချုပ်ဂုလ်ဖ် (Wolfe) က ကွီဘက်ကိုသိမ်းယူနိုင်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၇၆၃ ခုတွင် ကနေဒါတစ်နိုင်ငံလုံးသည် အင်္ဂလိပ်တို့၏လက်အောက် သို့ ကျရောက်ခဲ့သည်။ သို့သော် လူစီ ၁၄ ကို ဂုဏ်ပြု သောအားဖြင့် လူစီစီယားနားဟု အမည်ပေးထားသည့် အနောက်ဘက်ပိုင်းမှ (အရှေ့ဘက်ကမ်းခြေကိုသာ ပိုင် ဆိုင်ကြချိန်တွင် လူစီစီယားနားကို အနောက်ဘက်ပိုင်း ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသည်။) လူစီစီယားနားနယ် (Louisiana) ကိုမူ အင်္ဂလိပ်များ သိမ်းပိုက်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ နောက် ပိုင်းတွင် ထိုနယ်ကို စပိန်များက သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၈၀၀ ခုတွင် ပြင်သစ်များက ထိုနယ်ကို ပြန်လည်ရရှိ ခဲ့သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ဖြစ်ပေါ်လာပြီးသည့် နောက် ၁၈၀၃ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံက လူစီစီ ယားနားနယ်ကို ပြင်သစ်တို့ထံမှ ဝယ်ယူခဲ့သည်။

အမေရိကတိုက်တွင်သာ ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ် တို့ အပြိုင်အဆိုင် အနိုင်ကြို၍ နယ်ချဲ့ခဲ့ကြသည်မဟုတ် ချေ။ အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ထိုအချိန်က ဥရောပနယ်ချဲ့များ လွန်စွာစိတ်ဝင်စားသည့် ဒေသဖြစ်ခဲ့သည်။ အထက် တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အိန္ဒိယ၌ အင်္ဂလိပ်များသည် ကုန်သည်များအဖြစ် အတော်အတန် ခြေကုပ်ရထား သည့်အချိန်တွင် ပြင်သစ်များအနေဖြင့် မည်ကဲ့သို့သော အခြေအနေများနှင့် ကြုံခဲ့ရသည်ကို လေ့လာသင့်သည်။

ပြင်သစ်ဘုရင် စတုတ္ထဟင်နရီသည် အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာတွင် ဥရောပနိုင်ငံများမှ သင်္ဘောများ ကျက်စား

နေပြီ။ ကုန်သွယ်ရေး စခန်းများလည်း ဖွင့်ထားပြီဟု သိလာသည့်အချိန်တွင် ပြင်သစ်များအနေဖြင့် နောက် ကျမကျန်စေရန် စီစဉ်ခဲ့သည်။ ၁၆၀၁ ခုနှစ်တွင် ပြင်သစ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့ခြင်း ဖြင့် အခြားနယ်ချဲ့များ အထူးသဖြင့် အင်္ဂလိပ်များကို အမီလိုက်နိုင်မည်ဟု ပြင်သစ်ဘုရင်က ကြံဆခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့လည်း လေ့လာရေးခရီးများ အာရှဘက်သို့ ထွက်ကာ နယ်သစ်များရအောင် ကြံဆောင်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် အစောပိုင်းတွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံမှ ကုန်သည်များ စွန့်စားရေးသမားများအနေဖြင့် ဥရောပတွင် ဖြစ်ပေါ်နေ သော ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲမှုများထဲတွင် ပါနေကြရသော ကြောင့်တစ်ကြောင်း၊ ပြင်သစ်တွင် ပြည်တွင်းရေး မငြိမ် မသက် ဖြစ်နေသောကြောင့်တစ်ကြောင်း အင်္ဂလိပ်တို့ကို အမီလိုက်ရန် မတတ်နိုင်ခဲ့ချေ။

အရှေ့ဘက်ပိုင်းတွင် ကုန်သွယ်ရေးကို စတင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အားပေးသည့်သူ တိုက်ရိုက်ကိုင်တွယ် ခဲ့သူသည် ကိုးလ်ဘတ် (Colbert) ဖြစ်သည်။ သူ သည် ရေကြောင်းတွင် ပြင်သစ်တို့ တိုးတက်ထွန်းကား နိုင်ရန် စိတ်အားထက်သန်ခဲ့သည်။ ကိုးလ်ဘတ်သည် ၁၆၆၄ ခုတွင် ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို စတင် ပြီး တွန်းအားပေးခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် အိန္ဒိယအခြေ စိုက် ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများ စတင်ထွန်းကားချိန် ဖြစ် သည်။ ထို့ကြောင့် ပြင်သစ်တို့လည်း အိန္ဒိယတွင် အခြေ စိုက်စခန်းကလေးများ စတင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ကိုးလ် ဘတ်ကမူ သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ) တွင် ပြင်သစ်ဩဇာ ထွန်းကားစေချင်သည်။ ထို့ကြောင့် အေဒီ ၁၆၇၀ ခု တွင် (Jacob de la Haye) ဦးစီးသည့် ရေတပ်သင်္ဘော များကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သို့သော် သီဟိုဠ် (ယခု သီရိ လင်္ကာ) တွင် ဒပ်ချ်များက အခိုင်အမာ နေရာယူထားပြီး ဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်တို့က ပြင်သစ်များ သီရိလင်္ကာတွင် အခြေမချနိုင်အောင် တားမြစ်ခဲ့ကြသည်။ ပြင်သစ်တို့ အနေဖြင့် ရေတပ်ကြီးကို စေလွှတ်လိုက်ရသော်လည်း သီဟိုဠ်ကိုမရသဖြင့် အလဟဿဖြစ်မသွားချေ။ ပြင်သစ် များသည် နယ်ချဲ့ပီသစွာ တစ်နေရာမရသည်နှင့် နောက် တစ်နေရာသို့ ဝင်ကာ နေရာယူခဲ့ကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် ပြင်သစ်ဩဇာခံဖြစ်သော ပွန်ဒီချယ်ရီ (Pondicherry) နယ်သည် အိန္ဒိယတိုက်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းခြေတွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုစခန်းမြို့ကို စတင်

ကာ အခြေချသူမှာ ဖရန်စစ်မာတင် (Francis Martin) ဆိုသူဖြစ်သည်။ မာတင်နှင့် အဖော် ၆ ယောက်သည် ပွန်ဒီချယ်ရီတွင် နေခဲ့ကြသည်။

အေဒီ ၁၇ ရာစုတွင် အရှေ့ဘက်အိန္ဒိယ သမုဒ္ဒရာတစ်ဝိုက်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အခြေအနေကို သုံးသပ်ရှုမြင်ကြည့်ပါက ပေါ်တူဂီတို့သည် ထိုအချိန် တွင် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာနှင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာတို့တွင် နေရာ မရှိကြတော့ချေ။ ဂိုအာ၊ မကာအို နှင့် တိမော (Goa, Macao, Timor) ဒေသများကိုမူ ပေါ်တူဂီပိုင်နက်များ အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားကြဆဲ ဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်များ သည် ကုမ္ပဏီကိုဖျက်ပြီး ထွက်သွားရပြီဖြစ်သည်။ ၁၇ ရာစု အာရှရောက် အင်္ဂလိပ်များသည် အစောပိုင်း ကတည်းက မှတ်လောက်သားလောက်အောင် ဒပ်ချ် များ၏ သင်ခန်းစာပေးခြင်းကို ခံခဲ့ရသဖြင့် အရှေ့တောင် အာရှတွင် အခြေချရန် ကြိုးစားခြင်း မပြုတော့ချေ။ အိန္ဒိယတွင် ကုန်သွယ်ရေးဩဇာ ကြီးမားလာအောင် အစဉ်တစိုက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံး တွင် ပြင်သစ်တို့၏ အနေအထားကို တင်ပြလိုသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ၁၇ ရာစု ကုန်ဆုံးသည့်အချိန်အထိ ပွန်ဒီချယ်ရီမှလွဲ၍ အခြားဒေသများတွင် ကုန်သွယ်ရေး စခန်း မတည်ထောင်နိုင်သေးချေ။

၁၆၃၃ ခုတွင် ပေါ်တူဂီများ၊ ၁၆၈၉ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်များစသည့် ဥရောပတိုက်သားများသည် အိန္ဒိယ ဘုရင်များနှင့် စစ်မက်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီများရော အင်္ဂလိပ်များပါ စစ်ရှုံးခဲ့ကြသည်။ အခြေခိုင်ပြီးဖြစ်သော မင်းများသည် မည်မျှပင်ကွဲပြားနေသည်ဖြစ်စေ အင်အား လျော့ပါးနေသည်ဖြစ်စေ အလွယ်တကူ အံတုတိုက်ခိုက် ၍ မရနိုင်သည့်အကြောင်းကို နယ်ချဲ့များသိသွားခဲ့ကြ သည်။

၁၅ ရာစုကုန်ခါနီးမှစပြီး အာရှကို အပြိုင်အဆိုင် ဝင်လာခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များသည် ပထမပိုင်းတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်လောက်ကိုသာ သိခဲ့ကြသည်။ ၁၇ ရာစုသို့ ရောက်လာသည့်အချိန်တွင် ကုန်သွယ်ရေး သည် ပိုမိုမြင့်မားလာပြီဖြစ်သည်။ အသွင်လည်း ပြောင်း လာပြီဖြစ်သည်။ အာရှတိုက်တွင် သူ့ဒေသနှင့်သူ ထူးခြား သည့်ထွက်ကုန်များရှိသည် ဆိုသည့်အကြောင်းကို အာရှ တွင် အနေကြာလာသည်နှင့်အမျှ သိလာကြလေသည်။ အထူးသဖြင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဒပ်ချ်တို့က ဟင်း

ခတ်အမွှေးအကြိုင်ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ ကြီးပွားနေ သည့်အချိန်တွင် ကျယ်ပြောသည့်အိန္ဒိယမှ ဒေသဆိုင် ရာထွက်ကုန်များနှင့် ရင်းနှီးခွင့်ရလာသော အင်္ဂလိပ်များ သည် တရုတ်နိုင်ငံ ဆိပ်ကမ်းမြို့တချို့သို့ သွားရောက် ကာ ကုန်သွယ်ခွင့်ရလာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ အခြေအနေ ပြောင်းလာသည်နှင့် အာရှမှ ဥရောပသို့ တင်သွင်းသည့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကုန်များမှာ အမျိုးအမည် ပြောင်းသွားခဲ့ သည်။ အိန္ဒိယမှ ထွက်သည့်ကုန်များထဲတွင် ဝါဂွမ်းက ထုတ်သည့် ချည်ချောထည်အမျိုးမျိုး၊ ပွင့်ရိုက်ထည် အမျိုးမျိုး ပါဝင်သည်။ အဝတ်အစားချုပ်သည့် ချည် ချောထည်များအပြင် အိပ်ရာခင်း အခန်းဆီး စားပွဲခင်း စသည်ဖြင့် နေရာအမျိုးမျိုးတွင် သူ့နေရာနှင့်သူ သုံးရန် အကွက်အဆင်များနှင့်တကွ ရက်လုပ်ထားသည့်အထည် အမျိုးမျိုးနှင့် ပိုးထည်အမျိုးမျိုးတို့ကို အင်္ဂလိပ်ကုန်သည် များအပြင် အခြားဥရောပကုန်သည်များကလည်း ဝယ် ယူလိုအား များလာခဲ့သည်။ ဝယ်ယူသုံးစွဲနိုင်အား များ လာခဲ့သည်။ ထိုဥရောပနိုင်ငံများမှာ အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒ ရာ ကမ်းခြေရှိ နိုင်ငံများ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ လူများစုက ဝယ်ယူသုံးစွဲနိုင်အား များ လာရသည်မှာ တောင်အမေရိကတိုက်ရှိ စပိန်ကိုလိုနီ များတွင်ရှိသော ရွှေတွင်း၊ ငွေတွင်းများက ရွှေငွေများ ကြောင့် ဥရောပနိုင်ငံများ ကြွယ်ဝလာသည်။ အင်္ဂလန် နိုင်ငံနှင့် နယ်သာလန်နိုင်ငံများမှ ပိုင်ဆိုင်သော မြောက် အမေရိကတိုက်မှ ကုန်ပစ္စည်းများကလည်း မိခင်နိုင်ငံ များကို ကြွယ်ဝစေခဲ့သည်။ ထို့အတူ အာရှတိုက်ထွက် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကလည်း ဥရောပနိုင်ငံများ ၏ဈေးကွက်ကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စေခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြွယ်ဝသည့်အခြေအနေသို့ ဥရောပနိုင်ငံများ ရောက် လာခြင်းမှာ နှစ်ပေါင်းရာချီပြီး ကြာသည့်တိုင်အောင် ကိုလိုနီနိုင်ငံများမှ ကြွယ်ဝမှုကို ချွတ်ခြုံကျသည့်တိုင် အောင် အတင်းအကြပ်ယူခဲ့ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

အာရှတိုက်နှင့် ဥရောပသားများ ကုန်သွယ် ရောင်းဝယ်ကြသည်မှာ ဥရောပသားများဘက်က တန်း တူရည်တူထားပြီး ရောင်းဝယ်ကြခြင်း မဟုတ်ပေ။ သူ တို့က အသာစီးရအောင် ယူခဲ့ကြသည်ချည်းဖြစ်သည်။ အချို့သောနယ်များတွင် သဘာဝထွက်ကုန်များ အလျှံ ပယ်ပေါများနေခဲ့သဖြင့်ဥရောပကုန်သည်များက ကလေး ကစားစရာကဲ့သို့သော ပစ္စည်းအထူးအဆန်းများဖြင့်

လဲလှယ်ယူငင်ကြသည်ကိုပင် ဒေသခံများက ကျေကျေ နပ်နပ် ပေးလိုက်ကြသည်။ ထိုသို့သော နည်းမျိုးစုံကို သုံးပြီး ရောင်းဝယ်လိုက်ကြသည်မှာ ဥရောပတိုက်သား များသည် စည်းစိမ်ရှင်များအဖြစ်သို့ ရောက်သွားခဲ့သည် အထိ ကြီးပွားလာကြသည်။ ၁၇ ရာစု အလယ်ပိုင်း လောက်တွင် မူလက ဗင်းနစ်မြို့သားများသာ ခံစား စံစားခဲ့သည့် စည်းစိမ်ချမ်းသာမျိုးကို ဥရောပနိုင်ငံ အများ အပြားတွင် ခံစားတတ်လာခဲ့ကြသည်။

ထိုအချိန်ခန့်တွင် အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်နှင့် စပိန် နိုင်ငံများ၌ အိန္ဒိယတိုက်ထွက် ပိတ်ချောစများ ရောင်စုံ ပွင့်ရိုက်ထည်များ၊ တရုတ်နိုင်ငံထွက် လက်ဖက်ခြောက် နှင့် ပိုးထည်များ၊ ဒပ်ချီတို့၏ အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများမှ ကော်ဖီများကို သုံးတတ် စားတတ်လာကြပြီဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ အင်္ဂလန်မှာရော ပြင်သစ်မှာပါ အရှေ့ တိုင်းကုန်များ တစ်ဟုန်ထိုး ဝင်ရောက်လာမှုကြောင့် ပြည်တွင်းရေး မငြိမ်မသက်ဖြစ်လာသည်။ အင်္ဂလန်တွင် သိုးမွေးထည်များ၏ အသုံးဝင်မှုနှင့်ပတ်သက်သော စာ များ ရေးသားလာကြသည်အထိ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ၁၆၇၇ ခုလောက်မှစတင်ကာ အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်တွင် ဆောင်း တွင်းထည်များအဖြစ် အင်္ဂလန်ပြည်ဖြစ် သိုးမွေးထည် များကိုသာ သုံးစွဲရန် ပြဋ္ဌာန်းပေးပါမည့်အကြောင်းကို အဆိုတင်သွင်းလာကြသည်။ ၁၆၉၅ ခုခန့်တွင် အိန္ဒိယ ချည်ချောထည်များ ဝင်ရောက်လာမှုကို တားမြစ်ပေးရန် အင်္ဂလိပ်လူထုက တောင်းဆိုလာသည့် အခြေအနေအထိ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တွင်လည်း အိန္ဒိယကုန်များနှင့် တရုတ်ကုန်များကို တားဆီးရန် ဥပဒေများကို တစ်ခု ချင်း ပြင်ဆင်ခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ ဥရောပသို့ အာရှတိုက်မှ ကုန်များ တင်သွင်းရောင်းချသဖြင့် ပြည်တွင်းရေး မငြိမ်မသက် ဖြစ်လာသည့်အချိန်တွင် ဥရောပကုန်သည်များ အထူး သဖြင့် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်ကုန်သည်များသည် အာရှ ဈေးကွက်များကို အပိုင်ယူချင်သည့်လောဘ ပို၍တက် လာကြသည်။ အချင်းချင်း ပြိုင်ဆိုင်မှုတွင်လည်း ပိုလာ ကြသည်။

အိန္ဒိယပြည်တွင်းရေးမှာလည်း တစ်နယ်တစ်မင်း ဖြစ်နေသူများ၏ အားပြိုင်မှုများမှာ ပိုမိုများလာသော ကြောင့်လည်း နယ်ချဲ့များသည် သားကောင်ကို ခုန်အုပ်

ရန် ချောင်းသည့်နည်းအတိုင်း ချောင်းနေခဲ့ကြပြီဖြစ် သည်။

၁၇ ရာစုတွင် မဂိုများ သြဇာကျဆင်းလာပြီး နောက် အိန္ဒိယကိုစုစည်းပြီး အင်အားပြန်လည်ပြည့် ဖြိုးအောင် ကြိုးစားလာကြသူများမှာ မာရထာများ (Maratha) ဖြစ်ကြသည်။

မဂိုဘုရင့်တပ်မတော်များနှင့် မာရထာများ စစ် ပြိုင်ကြသည်မှာ ကာလရှည်ကြာလှသည်။ အခြားသော ဒီကန်နယ်များ (Deccan states) တွင်လည်း စစ်ပွဲ များ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ မာရထာများက ဆူရတ်ကို ၁၆၆၄ ခုတွင် တစ်ခါ၊ ၁၆၇၀ ခုတွင် တစ်ခါ ဝင်ရောက်စီးနင်း ခဲ့သည်။ ဘင်္ဂလားတွင်ရှိနေသော မဂိုဘုရင်ခံအနေဖြင့် ရင်ဆိုင်ရသည့် အခက်အခဲများကလည်း များပြားလှ သည်။ သူ့အနေဖြင့် ပြည်တွင်းရေး မတည်ငြိမ်မှုများကို ရင်ဆိုင်နေရသည့်အချိန်တွင် မလဘာကမ်းခြေဘက်မှ ပင်လယ်ဓားပြများ လာရောက်ပြီး ဒုက္ခပေးသည်ကို ခံခဲ့ရ သည်။ မလဘာကမ်းခြေဆိုသည်မှာ ပေါ်တူဂီတို့ စတင် ဆိုက်ရောက်ခဲ့သည့် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အနောက်ဘက် ကမ်းခြေဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မလဘာကမ်းခြေသား များသည် ပေါ်တူဂီတို့၏ ပင်လယ်ဓားပြလုပ်ငန်းကို အတုမြင် အတတ်သင်ခဲ့ကြပုံ ပေါ်သည်။ မီးပေါက် သေနတ်လက်နက်များ သုံးစွဲရာတွင် ကျွမ်းကျင်လာသည့် အခါ မလဘာကမ်းခြေ၌ ခိုးဆိုးထကြွသူများ များပြား လာခြင်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။ ဆူရတ်ကုန်တိုက်၏ ဥက္ကဋ္ဌ လည်းဖြစ်၊ ၁၆၆၉ ခုနှစ်မှစပြီး ဘုံဘောကုန်တိုက်၏ ဘုရင်ခံလည်းဖြစ်သည့် (Gerald Aungier) က အင်္ဂလန်တွင်တည်ရှိသော အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ ဒါရိုက်တာအဖွဲ့ရုံးသို့ စာရေးသားပေးပို့ခဲ့ပုံမှာ “the times now require you to manage your general commerce with the sword in your hands.” ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ လူကြီးမင်းများအနေဖြင့် အထွေထွေကုန်သွယ်ရေးကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲရာတွင် လက်ထဲတွင် ဓားကိုဆုပ်ကိုင်ပြီး ဆောင်ရွက်ရန် အချိန် ကျရောက်လာပါပြီဟူ၍ ဖြစ်သည်။ မကြာမီမှာပင် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ဒါရိုက်တာအဖွဲ့က

ကုမ္ပဏီ၏မူဝါဒကို ပြောင်းလဲခွင့်ပေးရန် သဘောတူ လိုက်သည်။ ထိုသဘောတူချက်ကို ၁၆၈၇ ဒီဇင်ဘာ လတွင် မဒရစ်တွင်ရှိနေသော ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲထံ သို့ ဒါရိုက်တာများက စာရေးပြန်ကြားလိုက်သည်။ အိန္ဒိယတွင် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သည့် အခြေခံခိုင်မာသည့် အင်္ဂလိပ်ပိုင်နက်နယ်မြေ ထူထောင်ရန် သဘောတူ ကြောင်း စာထဲတွင်ပါသည်။

၁၆၈၈ ခု ဒီဇင်ဘာလတွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီမှ ဩဇာကြီးမားသည့် (Sir Josiah Child) ၏ ညီတော်သူ (Sir John Child) သည် ဘုံဘောနှင့် အနောက်ဘက်ကမ်းခြေမှ မဂိုဆိပ်ကမ်းများကို ပိတ်ဆို့ ထားလိုက်သည်။ မဂိုသင်္ဘော အရေအတွက်များစွာကို လည်း သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။ ထို့နောက် သူ၏ကပ္ပတိန် တစ်ယောက်ကိုလည်း ပင်လယ်နီနှင့် ပါရှန်ပင်လယ် ကွေ့သို့ သွားရောက်ပြီး မက္ကာကို ဘုရားဖူးသွားမည့်သူ များကို ဖမ်းဆီးစေလိုက်သည်။ ထိုကိစ္စသည် အင်္ဂလိပ် တို့ဘက်မှ အပြီးတိုင် အနိုင်ရခဲ့သည့် ကိစ္စမဟုတ်ခဲ့ပေ။

မဂိုများသည် အင်အားလျော့ကျနေပြီဖြစ်သော် လည်း အင်္ဂလိပ်များကို အနိုင်ရအောင် တိုက်ခိုက်နိုင်ခဲ့ သည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဆာ ဂျွန်ချိုင်းလ်သည် အောရန် ဇစ်က အင်္ဂလိပ်တို့ကို အခွင့်လွှတ်ပါမည့်အကြောင်း တောင်းပန်ခဲ့ရသည်။ အောရန်ဇစ်ကလည်း ကုန်သွယ် ရေး ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ခွင့်ကို ဖေဖော်ဝါရီ ၁၆၉၀ ခုတွင် ပြန်လည်ပေးခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်၏လက်ထဲမှ မဂို သင်္ဘောများကို ပြန်လွှတ်ပြီး စစ်လျော်ကြေးအဖြစ် ရူပီး ၄၀၀၀၀ သိန်းခွဲ အင်္ဂလိပ်များက ပေးပြီးမှသာ ကုန်သွယ် ခွင့်လိုင်စင် ပြန်ချပေးမည်ဟု အောရန်ဇစ်က မိန့်ဆို သည်။

ဘင်္ဂလားမှ ကုန်တိုက်များကို ကမ်းခြေဒေသ များတွင် ဖွင့်လှစ်ခွင့်မရခဲ့ကြချေ။ ရေကြောင်းနှင့်ဝေး သည့်နေရာတွင် ဖွင့်ရသည်။ ရေလမ်းကလာသည့် ကုန် များကို သယ်ဆောင်လာသည့်အခါ အကောက်ရုံးများ၌ အကောက်ခွန်ပေးကြရသည် နောက်ပိုင်းတွင် ရူပီး ၃၀၀၀ ကို နှစ်စဉ်ကြေးအဖြစ် တစ်ခါတည်းပေးဆောင် ရုံဖြင့် ပြီးသွားခဲ့သည်။ အောရန်ဇစ်သည် အင်္ဂလိပ်များကို

ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး မနှောင့်ယှက်ရန် တားမြစ် သည့်အမိန့် ထုတ်ခဲ့သေးသည်။ သို့သော် ဘုံဘော၊ မဒရစ် နှင့်ဘင်္ဂလားတွင်တည်ရှိသော ကုန်တိုက်များသည် သက် ဆိုင်ရာ နယ်မြေ၏အကြီးအကဲများ အလိုရှိသည့်အတိုင်း တောင်းဆိုကြသော အချက်များကို မငြင်းဆန်နိုင်ကြပေ။ အခွန်များကိုလည်း သူတို့၏စိတ်တိုင်းကျ ကောက်ချင် သလို ကောက်နေသည်ကိုလည်း ပေးနေခဲ့ရသည်။ ကုန် များကို သိမ်းယူသည့်အခါမှာလည်း မတုံ့ပြန်ဘဲ ခံကြရ သည်။

ထိုကဲ့သို့သော မပြေလည်မှုများကို အကြောင်း ပြချက်များအဖြစ်သုံးကာ အင်္ဂလိပ်များသည် ခံတပ်များ အခိုင်အမာ ဆောက်လုပ်ရန် စိုင်းပြင်းခဲ့ကြလေသည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေများနှင့် ကြုံပြီးနောက် များ မကြာခင် ၁၇၀၇ခု၌ ဧကရာဇ်အောရန်ဇစ် ကွယ်လွန်ခဲ့ သည်။ ထိုအချိန်ကစပြီး နှစ်တစ်ရာအတွင်းတွင် အိန္ဒိယ သည် ရှုပ်ထွေးသည့် နိုင်ငံရေးအခြေအနေနှင့် ကြုံခဲ့ရ သည်။ အိန္ဒိယကို စိုးမိုးနိုင်ခွင့်ရအောင် ကြိုးစားသူ အုပ်စု ကွဲများကြောင့် အိန္ဒိယ၏တိုက်ငယ်သည် ဆူပွက်၍နေခဲ့ သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြည်တွင်းရေး ရှုပ်ထွေးလေလေ နယ်ချဲ့ များကလည်း ခြေသွက်လာလေလေ ဆိုသလို ဖြစ်ခဲ့ ကြသည်။

ကျမ်းကိုး

1. Dutt, R. Palme.1953. **The Crisis of Britain and The British Empire.** New York: International Publishers.
2. Majumdar,R.C., H.C. Raychaudhuri, Lalikinlar Datta. 1965. **An Advanced History of India.** New York: St Martin's Press.
3. Nehru, Jawaharlal.1960. **The Discovery of India.** Fourth Edition, Bombay: Asia Publishing House.
4. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance.** Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

ဥရောပသားများအကြိုက် အာဂ္ဂထွက်ကုန်များ

အာရှတိုက်မှ ထွက်ကုန်ဟူသမျှသည် ဥရောပသားများ အနေဖြင့် မရှိမဖြစ်ဆိုသလို လိုအပ်နေသည့် ကုန်များ ဖြစ်ခဲ့သည့်အကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီးပြီဖြစ်သည်။ စာရေး သူသည် ဥရောပသားများ နှစ်ခြိုက်စွာ ဝယ်ယူခဲ့သည့် ချည်ထည်၊ ပိုးထည်၊ ကော်ဖီ၊ လက်ဖက်ခြောက်စသည့် အစားအသောက် အသုံးအဆောင်များအကြောင်းကို နယ်ချဲ့သမိုင်းကိုရေးရာတွင် တစ်ပါတည်းထည့်သွင်း ဖော်ပြလိုက်မည်ဖြစ်သည်။ လူငယ်များသည် အခြား စာအုပ်များတွင် သွားရောက်ရှာဖွေခြင်း မပြုရဘဲ တစ် ဆက်တည်း သိသွားစေချင်သည့် စေတနာဖြင့် တင်ပြ လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဝါဂွမ်းချည်ထည်

ချည်ထည်ဆိုသည်မှာ ဝါဂွမ်းမှထုတ်လုပ်သည့် အထည်ဖြစ်ကြောင်း မြန်မာတိုင်း သိနိုင်သည်။ အလွန် ရှေးကျသည့်အချိန်က ဥရောပတိုက်သားများသည် ဝါ ဂွမ်းကို မသိခဲ့ကြချေ။ ဂရိသမိုင်းဆရာကြီး ဟီရိုဒိုးတပ်စ် က အာရှတိုက်တွင် သစ်ပင်တွေပေါ်၌ သိုးမွေးသီးများ သီးသည်ဟု ရေးခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးပြီဖြစ် သည်။

ယခု ဝါပင်နှင့်ပတ်သက်သည့် အချက်အလက် များကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ ဝါပင်များသည် တစ်နှစ်ခံ အပင်များဖြစ်သောကြောင့် နှစ်စဉ်စိုက်ပျိုးရသည်။ အပွင့် ဝါဝါများ ပွင့်ပြီးသည့်နောက် အသီးများသီးသည်။ အသီး များရင်မှည့်လာချိန်တွင် အက်ကွဲကာ အစေ့နှင့်တွဲလျက် ရှိသော ဝါဂွမ်းဖြူဖြူများ ပေါက်ထွက်လာတတ်ကြ သည်။ ထိုဝါဂွမ်းများကို အာရှတွင် လက်နှင့်ဆွတ်လေ့ ရှိသည်။ ချည်မျှင်များသည် ၂ စင်တီမီတာမှ ၄ စင်တီ မီတာအထိ ရှည်လျားတတ်သည်။ ချည်မျှင်ရှည်ဝါမျိုးမှ အကောင်းဆုံးချည်မျှင်များ ထွက်တတ်သည်။ ဝါဂွမ်း များကို ချည်ငင်ပြီးမှ အထည်ရက်လုပ်ရသည်။ ၁၇ ရာစုလောက်မှစပြီး ဝါဂွမ်းနှင့် ရက်လုပ်ထားသည့် ချည်

ထည်များသည် ဥရောပတွင် ခေတ်စားလာသည်။ ဝတ် ရသည်မှာ အေးသည်။ သက်သောင့်သက်သာရှိသည်။ အကြောင်းမှာ ချည်ထည်သည် ချွေးကိုစုပ်ယူနိုင်ပြီး အဝတ်မှ ချွေးကို လေတွင်သွေ့ခြောက်စေနိုင်သည်။ ချည်ထည်ကို လွယ်ကူစွာ ဆေးဆိုးပန်းရိုက် လုပ်နိုင်သည်။ အခြားဓာတုဗေဒပစ္စည်းများနှင့် ရက် လုပ်ထားသည့် အထည်များမှာ မီးလောင်လွယ်သည်။ ချွေးကို မစုပ်ယူနိုင်ကြချေ။ ဝါဂွမ်းချည်ဖြင့် အဝတ် အစားများကိုသာမက အခြားသော ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးကို လည်း ထုတ်လုပ်နိုင်သည်။

ယခုအချိန်တွင် ချည်ထည်ကို ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ တွင် ရွာနွား ရွာမြက်မစားဆိုသလို ဖြစ်နေသော်လည်း ဝါဂွမ်းဖြင့် ပိုမိုအဆင့်မြင့်အောင် ရက်လုပ်ထားသော အဝတ်အထည်များကို ကြွယ်ဝသည့်နိုင်ငံများတွင် သုံးစွဲ ဝတ်ဆင်နေကြသည်။ ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် ဝါဂွမ်းကို လက်ဖြင့်ဆွတ်ခြင်းသည် ချည်ထည်ရက်လုပ်ရာတွင် ပို၍ကောင်းသော အမျိုးအစားကို ရစေနိုင်သည်ဟု ဆို သည်။ အကြောင်းမှာ စက်သည် ရွေးချယ်နိုင်စွမ်းမရှိ၊ လူသည် ဝါဆွတ်ရာတွင် တကယ်ကောင်းသည့် အသီး ကိုမှ ရွေးချယ်ခူးဆွတ်ကြသောကြောင့် ဝါချည်ကောင်း များကို ရနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဝါစေ့မှ ဆီထွက်သည်။ ဆီထုတ်ထားသော ဝါစေ့များမှ တိရစ္ဆာန်အစားအစာများ ကိုလည်း ထုတ်လုပ်ကြသည်။

၁၇ ရာစုသို့ ရောက်သည့်အချိန်တွင်မှ ချည်ထည် နှင့်စတင်ရင်းနှီးရသည့် အင်္ဂလန်တွင် ၁၈ ရာစုသို့ ရောက် သည့်အချိန်တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံ ဗာဂျီးနီးယားနယ်မှာ စိုက်ပျိုးသည့်ဝါဂွမ်းကိုသုံးကာ ဈေးချိုသည့် ချည်ထည် များကို စတင်ထုတ်လုပ်ပြီဖြစ်သည်။

ယခုအချိန်တွင် ဝါဂွမ်းအများဆုံး ထွက်သည့် နိုင်ငံများမှာ ယူအက်စ်အေ၊ တရုတ်နှင့် ဥဘောက်ကစွ တန်နိုင်ငံတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ပိုးထည်

ဥရောပတိုက်မှ လူများက ချည်ထည်ထက်ပိုပြီး ပိုးထည်ကို စိတ်ဝင်စားခဲ့ကြသည်။ ရောမခေတ်ကတည်းက ကြေးရတတ် ရောမသားတို့သည် ပိုးထည်ကို ဝယ်ယူဆင်မြန်းခဲ့ကြသည်။ ပိုးထည်ပေါ်ပေါက်လာရသည့် အကြောင်းက ပုံပြင်ဆန်လှသည်။ သေချာလှသည်မှာ ပိုးချည်ကို တရုတ်နိုင်ငံတွင် စတင်တွေ့ရှိကာ အသုံးပြုတတ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ လွန်ခဲ့သော နှစ်ပေါင်း ၄၀၀၀ ခန့်က ပိုးစာပင်နှင့် ပိုးစာရွက်ကိုစားပြီး ပိုးအိမ်ဖွဲ့တတ်သည့် ဘောက်ဖတ်ကို တရုတ်နိုင်ငံတွင် စတင်တွေ့ခဲ့သည်။ သမိုင်းပုံပြင်အရ ပြောရမည်ဆိုလျှင် (Sing-li-chi) ဆိုသည့် မိဖုရားတစ်ပါးသည် ပိုးချည်မျှင်များထုတ်ပြီး ပိုးအိမ်ရက်နေသည့် ဘောက်ဖတ် (Caterpillar) တစ်ကောင်ကို သတိထားမိခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ သတိထားမိကာ သေချာစွာလေ့လာပြီးနောက် ဆင်လိချီ မိဖုရားသည် နန်းတွင်းအပျိုတော်များနှင့်အတူ ရစ်လုံးတစ်လုံးကို လုပ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဘောက်ဖတ်များ ရက်ထားသည့် ပိုးအိမ်များမှ လိုအပ်သည့်ပိုးချည်များကို ထုတ်ယူပြီး ဧကရာဇ်မင်းကြီးအတွက် ဝတ်ရုံကြီး တစ်ထည် ပြီးအောင်ရက်လုပ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုအချိန်မှစကာ ပိုးထည်ရက်လုပ်သည့် လုပ်ငန်းသည် တော်ဝင်လုပ်ငန်းအဖြစ်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

မိဖုရားခေါင်ကြီးကို ပိုးကောင်များအား စောင့်ရှောက်သည့် နတ်မိမယ်အဖြစ် သတ်မှတ်ကြသည်။ ထိုနတ်မိမယ်ကြီးအတွက် ရည်စူးကာ နတ်ကွန်းထားကြသည်။ နွေဦးပေါက်တိုင်း ပွဲတော်ရက်တစ်ရက် သတ်မှတ်ပြီး ပွဲတော်ကျင်းပကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ပိုးထည်လုပ်ငန်းသည် တော်ဝင်လက်ဝါးကြီးအုပ် လုပ်ငန်းအဖြစ် နှစ်ပေါင်း ၂၀၀၀ ကျော်လောက် ကြာသည်အထိ နည်းစနစ်ကို လူသူမသိအောင် ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဂျပန်နိုင်ငံသို့ ပိုးလုပ်ငန်းသည် အေဒီ ၂၀၀ ခန့်ကျမှ ရောက်သည်ဟု ဆိုသည်။ ပိုးချည်ထုတ်သည့်သူနှင့် ပိုးထည်ရက်သည့်သူ လေးဦးကို ဂျပန်များက ဖမ်းဆီးသွားပြီး ဂျပန်တွင် ပိုးချည်မျှင်ထုတ်လုပ်သည့် အတတ်ပညာကို သင်ပေးစေခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့နောက် ပိုးချည်များကို ဂျပန်တွင် အမြောက်အမြား ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ကြသည်ဟု ပိုးထည်နှင့်ပတ်သက်သော သမိုင်းများတွင် ဆိုသည်။

ပါရှားနှင့်အိန္ဒိယသို့ တရုတ်နိုင်ငံက ပိုးချည်များ ပိုးထည်ကြမ်းများ တင်သွင်းသည့်လုပ်ငန်းသည် အစောပိုင်းကာလကတည်းက တွင်ကျယ်ခဲ့သည်။ လားဝန်တင်များနှင့် ပစ္စည်းများကို သယ်ယူပို့ဆောင်သည့် လမ်းကို ပိုးလမ်းမဟုတ်ကြောင်း စစ်ပွဲများ ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွားနေသည့် ကာလတွင် ပိုးလမ်းမကုန်သွယ်ရေး ရပ်ဆိုင်းသွားသည်။ ထိုအချိန်တွင် ရောမဧကရာဇ် ဂျပ်စတီးနီးယန်းသည် အေဒီ ၅၃၅ ခုမှစတင်ကာ ပိုးလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်နိုင်ရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ နက်စတိုးရီးယန်း (Nestorian) ဂိုဏ်းဝင် ခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးနှစ်ပါးသည် တရုတ်နိုင်ငံတွင် အနေကြာလာသည့်အခါ ပိုးစာပင်မျိုးစေ့နှင့် ပိုးဥများကို တိတ်တဆိတ် ခိုးယူနိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီး နှစ်ပါးသည် ထိုအချိန်က ရောမဧကရာဇ် နန်းစိုက်ရာ မြို့တော်ဖြစ်သည့် (Byzantium) ဘိုင်ဇမ်တင်သို့ သူတို့၏ ခိုးရာပါပစ္စည်းများကို သယ်ဆောင်လာကြသည်။ ထိုအချိန်မှစကာ ပိုးလုပ်ငန်းကို ဖွံ့ဖြိုးအောင် ဘုရင်ကိုယ်တိုင် အားပေးခဲ့သဖြင့် ဘိုင်ဇမ်တင်မှတစ်ဆင့် ဂရိကျွန်းဆွယ်၊ စစ္စလီ၊ အီတလီ၊ စပိန်နှင့် ပြင်သစ်တို့သို့ ပိုးထည်လုပ်ငန်း ပျံ့နှံ့သွားခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုအချိန်မှစကာ ၁၄ ရာစု၊ ၁၅ ရာစု ဝန်းကျင်တွင် အင်္ဂလန်ကို ပိုးထည်များ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ အီတလီနှင့် ပြင်သစ်တို့သည် သူတို့၏ပိုးထည်များကို ကောင်းသည်ထက် ကောင်းအောင် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပိုးထည်သမိုင်းထဲတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသော်လည်း ၁၇ ရာစုတိုင်အောင် တရုတ်ပိုးထည်သည် ဥရောပသားများ အလှအယက်ဝယ်လိုသော ပစ္စည်းတစ်ခုဖြစ်နေခဲ့သည်မှာ သေချာလှသည်။ ထိုသို့ တရုတ်ပိုးထည် အဝယ်လိုက်လှသည်မှာ ဥရောပမှာထက် တရုတ်နိုင်ငံတွင် ပိုးအမျိုးအစား ပိုပြီးကောင်းသည့်အပြင် အဆင်အသွေးကလည်း ကောင်းသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အားသာချက်များသည်မှာ သဘာဝထုတ်ကုန်တို့၏ အရည်အသွေးသည် ပထဝီဝင်အနေအထားနှင့် ထုတ်လုပ်သူများ၏ ကျွမ်းကျင်မှုပေါ်တွင် များစွာအခြေတည်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

လက်ဖက်ခြောက်

နောက်ထပ်တင်ပြလိုသည်မှာ တရုတ်၊ အိန္ဒိယ

နှင့် သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ) တို့မှ ဥရောပသားများ ကြိုက်နှစ်သက်သည့် ထွက်ကုန်တစ်ခုဖြစ်သော လက်ဖက်ခြောက်၏ အကြောင်းဖြစ်သည်။ လက်ဖက်ခြောက်ကို ဥရောပသားများသည် ၁၆ ရာစုအကုန် ၁၇ ရာစုခန့်တွင်မှ သိကြခြင်းဖြစ်သည်။ တရုတ်သမိုင်းပုံပြင်အရ (Shen Nung) အမည်ရှိသော ဧကရာဇ်သည် ဘီစီ ၂၇၃၇ တွင် လက်ဖက်ခြောက်ကို တွေ့ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ရေခဲအေးသော သောက်သုံးလေ့ရှိကြသည့် တရုတ်နိုင်ငံတွင် ဧကရာဇ်ကြီးတစ်ပါးသည် ကိုယ်တော်တိုင် ရေခဲအေးတည်ခဲ့ရာ အရွက်ခြောက်များ မချွေရသေးသည့် ထင်းစများကို မီးထိုးခဲ့မိသည်။ မီးတောက်များလာကာ မီးစများ စဉ်သည့်အချိန်တွင် အရွက်ခြောက်များသည် ရေခဲအေးထဲသို့ ကျသွားခဲ့သည်။ ထိုရေခဲအေးဆူသည့်အချိန်တွင် ရေခဲအေး၏အရောင်ကလည်း ဝါညိုညိုဖြစ်နေပြီး အနံ့ကလည်း မွှေးနေသည်။ အရသာကလည်း ဖန်ဆိမ့်ဆိမ့်ဖြစ်နေသဖြင့် သောက်၍ကောင်းသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ပြီးသည့်နောက်မှ ဘုရင်ကြီးက ပြောသဖြင့် တစ်ဆင့်စကား တစ်ဆင့်နားဖြင့် ထိုအရွက်များ၏အကြောင်း လူသိများလာသည်။ လူအများက ထင်းအဖြစ်သုံးခဲ့သော ထိုအပင်မှ အရွက်များကို ရေခဲအေးထဲသို့ထည့်ပြီးနောက် သောက်ကြည့်ကြရာမှ လက်ဖက်ရည် သောက်သုံးသည့်လေ့ ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။

လက်ဖက်ခြောက်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ စာပေတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားသည်ကို အေဒီ ၃၁၇ တွင်မှ တွေ့ရသည်ဟုဆိုသည်။ တရုတ်စစ်သူကြီး တစ်ယောက်၏ မှတ်တမ်းထဲတွင် လက်ဖက်ခြောက်အကြောင်း ဖော်ပြထားသည်ကို တွေ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ လက်ဖက်ရည် သောက်သည့်လေ့သည် အနောက်ဘက်ပိုင်းနိုင်ငံများသို့ တစ်စတစ်စနှင့် ပျံ့နှံ့သွားခဲ့သည်ဟု ဆိုသော်လည်း အချိန်ကာလအားဖြင့် လက်ဖက်ရည်သောက်သည့်လေ့သည် ၁၇ ရာစုမတိုင်ခင်က ဥရောပသို့ မရောက်သေးချေ။

ဥရောပသို့ လက်ဖက်ခြောက်ကို ပထမဆုံး ဒပ်ချ်ကုန်သည်များ သယ်လာသည်မှာ ၁၆၁၀ ခုတွင်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်မှစပြီး ဥရောပတစ်ဝှန်းတွင် လက်ဖက်ရည် သောက်သည့်လေ့ လျင်လျင်မြန်မြန် ထွန်းကားခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုနောက်ပိုင်းတွင်မှ အမေရိကတိုက်

ဥရောပကိုလိုနီများရှိသည့် ဒေသများသို့ လက်ဖက်ရည် သောက်သည့် အလေ့အထ ကူးသွားခဲ့သည်။ လက်ဖက်ပင်များကိုမူ တရုတ်နိုင်ငံတွင်သာ နှစ်ထောင်ပေါင်းများစွာ ကြာသည့်တိုင်အောင် စိုက်ပျိုးခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

လက်ဖက်ပင်များကို စိုက်ပျိုးခဲ့သည့် အခြားဒေသများမှာ အိန္ဒိယ၊ သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ)၊ ဂျားဗားနှင့် ဆုမတ်ကြာကျွန်းတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ နိုင်ငံခြားစွယ်စုံကျမ်းများတွင် မှတ်တမ်းတင်ထားခဲ့သဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လက်ဖက်ပင်များ မစိုက်ပျိုးခဲ့ဟု ထင်ပါက မှားမည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လက်ဖက်ပင် စိုက်ပျိုးခြင်းသည် အလောင်းစည်သူမင်း၏ လက်ထက်ကတည်းက စခဲ့သည်ဟု ရာဇဝင်ကျမ်းများတွင် ပါရှိသည်။ အလောင်းစည်သူမင်းကြီးသည် လက်ဖက်ပင်ထဲတွင် လက်ဖက်စေ့များကိုထည့်ပြီး ရှမ်းပြည်နယ်တွင် စိုက်ပျိုးရန် တောင်သူများကို ပေးသနားခဲ့သောကြောင့် ထိုအစေ့များမှပေါက်သည့် အပင်များကို လက်ဖက်ပင်ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့သည်။ ကာလကြာသည့်အခါ ဝေါဟာရ ပြောင်းလဲရွေ့လျောလာပြီး လက်ဖက်ပင်ဟု ခေါ်တွင်လာကြသည်ဟု ဆိုသည်။

လက်ဖက်ခြောက်ကို နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဖော်စပ်သောက်သုံးကြသည်။ လက်ဖက်ရည်အချိုဆိုသည်မှာ သကြား နို့စသည်များ ထည့်ပြီးဖျော်ထားသည့် အရည်ဖြစ်သည်။ လက်ဖက်ခြောက်ကို အချိုသောက်ရန် သီးခြားနည်းဖြင့် စီမံထုတ်လုပ်ကြရသည်။ လက်ဖက်ခြောက်ရပါကလည်း ထိုလက်ဖက်ခြောက်ကို ရေခဲအေးနှင့် နှပ်ရသေးသည်။ ထို့နောက်မှ ကြိုက်သည့်အချိုးအဆဖြင့် ရောစပ်ကာ ဖျော်ရသည်။ ရိုးရာလေ့အရ အရှေ့ဘက်နိုင်ငံများတွင် လက်ဖက်ရည်အဖန်ကို သောက်သုံးသည့် အလေ့ ပို၍ထွန်းကားသည်။ ယခုအချိန်တွင် လက်ဖက်ရည် အဖန်ခြောက်ကိုပင် အနံ့အရသာများ အမျိုးမျိုး ထွက်အောင် ပန်းပွင့်များနှင့်ပေါင်းခြင်း၊ လက်ဖက်ခြောက်ထဲတွင် နှမ်းလှော်ကလေးများ ထည့်ခြင်းစသည့် နည်းများကို အရှေ့နိုင်ငံများတွင် သုံးလေ့ရှိသည်။ စာရေးသူသည် ဆိုဗီယက်ခေတ်ရုရှားတွင် ၅ နှစ်တာ နေထိုင်ခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ရုရှလူမျိုးများ လက်ဖက်ရည် သောက်သည်မှာ ထူးခြားသည်။ လက်ဖက်ခြောက်ကို နှပ်ထားသည့်အရည်ထဲသို့ သစ်သီးယိုများ သကြားများ

နှင့် သံပရိုသီးများထည့်ကာ သောက်သုံးလေ့ရှိသည်။ နွားနို့ထည့်လေ့မရှိပေ။ လက်ဖက်ရည်ထဲသို့ ထည့်သည့် သစ်သီးယိုမှာ အရည်သွက်သွက်ဖြင့် ကျိုထားသည့် သစ်သီးယိုများဖြစ်သည်။ သူတို့လည်း နေ့စဉ်ခွက်ပေါင်းများစွာ သောက်နိုင်သည်။ ဧည့်ဝတ်ပြုသည့် ပစ္စည်းလည်းဖြစ်သည်။ တရုတ်လက်ဖက်ရည်ပန်းကန်များကို သုံးသည့် အလေ့အထမရှိ။ အပူခံသော ဖန်ခွက်ထဲတွင် ထည့်၍သောက်လေ့ရှိသည်။

ရုရှတွင်နေသည့်အချိန်က မွန်ဂိုတို့ သောက်သုံးသည့်လက်ဖက်ရည်ကို သောက်ခဲ့ဖူးသည်။ အခန်းဖော်က သူ၏အိမ်တွင် သောက်သုံးလေ့ရှိသည့် မွန်ဂို လက်ဖက်ခြောက်ကို အိမ်မှတကူးတကမှကာ စာရေးသူကို တိုက်ခွဲခြင်းဖြစ်သည်။ သူ၏လက်ဖက်ခြောက်မှာ အဖတ်များ အမှုန်များမဟုတ်ဘဲ လက်ဖက်ခြောက်အစိုကို အတုံးဖြစ်အောင် ပုံသွင်း၍ အခြောက်ခံထားခြင်း ဖြစ်ဟန်တူသည်။ ထိုအတုံးကို ဓားဖြင့်ခုတ်ကာ နွားနို့စိမ်းဖြင့် အတန်ကြာအောင်ကျိုရသည်။ ထိုသို့ ကျိုထားချိန်တွင် ဆားလိုသလောက် ထည့်သည်။ ပွက်ပွက်ဆူကာ နွားနို့အရောင်ပျောက်ကာ စိမ်းဝါဝါဖြစ်လာသည့် အချိန်တွင် ထိုအရည်ပူထဲသို့ ထောပတ်ခဲများထည့်လေသည်။

စာရေးသူသည် ထိုမွန်ဂိုလက်ဘက်ရည်ကို ကြိုက်လှသည်မဟုတ်သော်လည်း အခန်းဖော်ကမူ အလွန်နှစ်သက်စွာ သောက်သုံးသည်ကို ယခုတိုင် သတိရသေးသည်။ သူက အာသာပြေသွားတာပဲ။ အကြာကြီး အဆာခံတယ်ဟု ပြောကာ စာကြည့်တိုက်သို့ ထွက်သွားသည်။ စာရေးသူသည် ထိုမွန်ဂိုလက်ဖက်ရည်ကြောင့် တစ်နေ့လုံး ရင်ခံကာ မစားနိုင် မသောက်နိုင် ဖြစ်နေခဲ့လေသည်။ လက်ဖက်ခြောက်နှင့်ပတ်သက်သော ဗဟုသုတ ကြွယ်ဝစေရန် ထည့်သွင်းပြောရခြင်းဖြစ်သည်။

အင်္ဂလန်တွင် ၁၇ ရာစုနောက်ပိုင်းမှစပြီး လက်ဖက်ရည် သောက်သည့်အလေ့အထ တစ်နိုင်ငံလုံးသို့ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် အင်္ဂလိပ်စစ်တပ်များတွင် လက်ဖက်ရည်အချိုသောက်သည့် အကျင့်ရှိသည်။ ၁၇ ရာစုနောက်ပိုင်းတွင် လက်ဖက်ခြောက်နှင့် ချမ်းသာသွားသည့် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်ကြီးများ အရေအတွက်များသည်။ လက်ဖက်ရည်သောက်သည့် ဓလေ့ရောက်လာပြီးနောက်ပိုင်းတွင် အင်္ဂလန်တွင် လက်ဖက်ရည်သောက်ချိန် (Tea Time)၊ လက်ဖက်ရည်ပန်းကန်စုံ

(Tea Set) နှင့် (Tea Party) ဆိုသည့် ဝေါဟာရများကို တွင်ကျယ်စွာ သုံးလာကြသည်။ လက်ဖက်ရည်တွင် စိတ်ကို ငြိမ်သက်စေသော ဓာတ်သဘာဝပါသည်ဟုလည်း ယုံကြည်ကြသည်။

ကော်ဖီ

၁၇ ရာစုတွင် ဥရောပသားများ နှစ်ခြိုက်စွာ ဝယ်ယူသည့် ကုန်ပစ္စည်းထဲတွင် ကော်ဖီလည်းပါသည်။ ကော်ဖီကို ပထမဆုံးစတင်တွေ့ရှိသည်မှာ အဘီဆီးနီးယားနိုင်ငံတွင် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ယခုအချိန်တွင် အီသီယိုးပီးယားဟု သိကြသည့်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ကော်ဖီကို တွေ့ရှိပုံကလည်း ပုံပြင်ဆန်လှသည်။ ခရစ်နှစ်အစောပိုင်းတွင် ရောမဘုရင်များသည် ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်များ မဖြစ်ကြသေးသည့်အတွက် ခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးများသည် ကိုယ်ယောင်ဖျောက်ပြီး ဆိတ်ကျောင်းသမားများအသွင်ဖြင့် အဘီဆီးနီးယားတွင် လာရောက် ခိုလှုံနေရသည်ဟု ဆိုသည်။ တစ်နေ့တွင် ဆိတ်ကျောင်းသည့်သူသည် ဘုန်းတော်ကြီးများထံသို့ ထိတ်ထိတ်ပျာပျာနှင့် ရောက်လာပြီး သူ၏ဆိတ်များသည် ညဘက်တွင် အိပ်ရမည်ကို မအိပ်ဘဲ မြူးထူးနေကြသည်ဟု ပြောခဲ့သည် ဆို၏။ ဆရာတော်တစ်ပါးက လိုက်လံကြည့်သည့်အခါတွင် ဆိတ်များမှာ မအိပ်ဘဲ မြူးနေသည်ကို တွေ့ခဲ့ရသည်။

နောက်တစ်နေ့တွင် ဆိတ်များကို ကျောင်းထားသည့်စားကျက်အထိ ဆရာတော်ကိုယ်တိုင် လိုက်သွားခဲ့သည်။ ဆရာတော်သည် အသီးမှည့်များနှင့် ပြည့်နေသည့် ချုံပင်တစ်ပင်မှ ကိုင်းများကို ဆိတ်များ ဆွဲယူစားသောက်နေသည့် မြင်ကွင်းကို တွေ့ရသည်။ ဆရာတော်သည် ထိုအသီးများကို ဆွတ်ခူးခဲ့သည်။ ထို့နောက် စမ်းသပ်သည့်အနေဖြင့် သူကိုယ်တိုင် စားကြည့်လိုက်သည်။ ထိုညတွင် သူလည်းမအိပ်ဘဲနေနိုင်သည့် အတွေ့အကြုံကိုရခဲ့သည်။ ထိုအချိန်ကစပြီး ကော်ဖီစေ့ကို အမှုန်ကြိတ်ကာ အမှုန်ကို ရေနွေးဖြင့်နှပ်ကာ သောက်သုံးနိုင်သည့်အရည်ဖြစ်အောင် လုပ်ခဲ့ကြသည့်သမိုင်းကြောင်းမှာ ရှည်လျားမည်ဖြစ်သည်။ ကော်ဖီပင်သည် အဘီဆီးနီးယားနှင့် အာရေဗီးယားနိုင်ငံများက သဘာဝပေါက်ပင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်သို့ ကော်ဖီ

စေ့များ သယ်ဆောင်သွားပြီး စိုက်ပျိုးကြသည်။ ပူနွေး သည့်ရာသီဥတုတွင် ကော်ဖီစိုက်ပျိုးရေး ဖြစ်ထွန်းသည်။ ကော်ဖီကို ရှေးရှေးက ဂရိများနှင့် ရောမလူမျိုးများ မသိ ခဲ့ကြချေ။ ဒပ်ချ်များက ကော်ဖီစေ့များကို သယ်ဆောင် ပြီး သူတို့ပိုင်သည့် အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းဆွယ်များတွင် စိုက်ပျိုးခဲ့ကြသည်။ ကော်ဖီစိုက်ပျိုးရေး ဖြစ်ထွန်းသည့် အချိန်တွင် ဥရောပသို့ တင်ပို့နိုင်ခဲ့ကြသည်အထိ ဖြစ် ထွန်းသည်။ ကော်ဖီစေ့များကို ဂျားဗားကျွန်းသို့ ယူ ဆောင်သွားခဲ့ကြသည်က အေဒီ ၁၆၉၀ ခုတွင် ဖြစ်ပါ သည်။ ဘရာဇီးလ်နှင့် မြောက်အမေရိကတိုက်သို့ ၁၇၇၄ ခုတွင် သယ်ဆောင်စိုက်ပျိုးခဲ့ကြသည်။

အစောပိုင်းက ကော်ဖီကို ခရစ်ယာန်သာသနာ ပိုင်းတစ်ခု၊ စိတ်ကိုကြံစေသည့် ကာဖင်းဓာတ်ပါသော ကြောင့် မသောက်သုံးသင့်ဟုဆိုကာ တားမြစ်ထားခဲ့ သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ကော်ဖီအသောက်များလာ ကြသည်။ အထူးသဖြင့် ဘရာဇီးလ်တွင်လည်းကောင်း၊ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုရှိ ပြည်နယ်များတွင်လည်း ကောင်း ကော်ဖီအထွက်များသောကြောင့် အမေရိကန် နိုင်ငံတွင် ကော်ဖီသောက်သုံးသည့်ပမာဏသည် လက် ဖက်ရည် သောက်သုံးသည့် ပမာဏထက် များသည်။

ကြွေထည် အိမ်သုံးပစ္စည်းများ

ကြွေထည်ပစ္စည်း အကောင်းစားများကို ၁၇ရာစု ဥရောပကုန်သည်များ လောဘတကြီး ဝယ်ယူကြသည်။ ထိုစဉ်က သူတို့ဒေသတွင် ပန်းကန်ခွက်ယောက်အဖြစ် အသုံးများခဲ့သည်မှာ သစ်သားထည်နှင့် မြေထည်များ ဖြစ်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဥရောပတွင် ကြွေထည် ထုတ်လုပ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသော်လည်း လက်ရာမှာ အဆင့်မြင့်လှသည်ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ ထိုအချိန်က ကြွေ ထည် လက်ရာကောင်းများ၊ အမျိုးအစားကောင်းများ သည် တရုတ်နိုင်ငံမှသာ ထွက်သည်ဖြစ်၍ ကြွေထည် ဟုမပြောဘဲ ချိုင်းနားဟုပြောလိုက်သည်နှင့် တရုတ်နိုင်ငံ တွင်လုပ်သည့် ကြွေထည်ပစ္စည်းများကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ် သည်ဟု တပ်အပ်သိကြသည်။ တရုတ်နိုင်ငံတွင်သာမက အခြားသော နိုင်ငံများမှာလည်း မြေထည်များကို ရေ

ထည့်ရန် စားစရာထည့်ရန် ရှေးရှေးကတည်းက ပြုလုပ် လေ့ရှိသည်။ သို့သော် တရုတ်နိုင်ငံတွင် ထွက်သော ရွှံ့စေးသည် ကြွေထည်ပစ္စည်းကောင်းများ ထွက်စေသော အကြောင်းတရားတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ တရုတ်လက်မှု ပညာသည်များ၏ တီထွင်ဖန်တီးမှုအတတ်၊ ပညာ အဆင့်အတန်း မြင့်မားခြင်း၊ စိတ်ကူးဉာဏ် ထက်မြက် ခြင်းစသည့် အကြောင်းတရားများသည် တရုတ်ကြွေ ထည်ပစ္စည်း၏ အရည်အသွေးကောင်းမှုကို ဖြစ်ထွန်းစေ သည်။ ထို့ကြောင့် ပါးလွှာပြီး အရောင်အသွေးမှအစ လှပသော ဆေးရေးပန်းချီများ ဆန်းကြယ်သော တရုတ် ကြွေထည်များကို ဘီစီ ၁၁၀၀ ခန့်ကတည်းက တောက်လျှောက် ထုတ်လုပ်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ဥရောပနိုင်ငံ များတွင် မြေထည်အိုးခွက်များကို ကြွေရေသုတ်ကာ လှပသည့်အိုးခွက်များအဖြစ် ထုတ်လုပ်ရန် ကြိုးစားလာ သည့်တိုင် တရုတ်နိုင်ငံမှ လက်ရာကိုမမီခဲ့ချေ။ တရုတ် နိုင်ငံမှ လှပသည့်ကြွေထည်ပစ္စည်းများကို တုပနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ကြပေ။ ထို့ပြင် အာရှတိုက်တွင် ကုန်ကူးသန်းရင်း ကြွယ်ဝလာသည့်သူများသည် ကောင်းကောင်းဝတ်လို ကောင်းကောင်းစားလိုသော လောဘဇောများလည်း တက်လာကြပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်ကြွေထည် ပစ္စည်းများသည် ဥရောပသားများအကြိုက် ကုန်ပစ္စည်း များ ဖြစ်လာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ တရုတ်ကြွေထည်များ ကိုတုပပြီးလုပ်သော်လည်း အရည်အသွေးများ မည်သို့မှ မတူသည့်အတွက် တရုတ်ကြွေထည်ပစ္စည်းကို အခြား ဒေသထွက် ကြွေထည်များနှင့် ကွဲပြားစေရန် ချိုင်းနား ဟု ခေါ်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

တင်ပြခဲ့ပြီးသည့် ဆောင်းပါးများထဲတွင် အာရှ တိုက် ဒေသအသီးသီးမှ ဝယ်ယူခဲ့သည့် ပစ္စည်းများနှင့် အခုတင်ပြသည့် ပစ္စည်းများအကြောင်းသည် ပိုမို၍ စိတ်ဝင်စားစရာ ကောင်းသောကြောင့် စာတစ်စောင် ပေတစ်ဖွဲ့အနေဖြင့် တင်ပြလိုက်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ထိုပစ္စည်းများနှင့်ပတ်သက်၍ အာရှတိုက်တွင် မည်ရွှေ့ မည်မျှ နစ်နာခဲ့ရသည်ဆိုသည့် အကြောင်းများကို တင် ပြမည်ဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယကို နည်းမျိုးစုံသုံးပြီး မျှီနိုင်ခဲ့သည့် ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့

အေဒီ ၁၇၀၇ ခု၌ မဂ်ဇကရာဇ် အောရန်ဇစ် ကွယ်လွန်ခဲ့ပြီးသည့်နောက် အနှစ် ၁၀၀ အတောအတွင်းတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ သုံးပုံတစ်ပုံကို အင်္ဂလန်နိုင်ငံက သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းပိုက်နိုင်တော့မည်ဆိုသည့် အချက်ကို ခရစ်နှစ် ၁၇၅၀ ခုသို့ ရောက်သည့်တိုင် ခန့်မှန်း၍ မရနိုင်သေးချေ။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေသို့ ရောက်သွားခဲ့ရသည့် အကြောင်းရင်းမှာ အောရန်ဇစ် ကွယ်လွန်ပြီးသည်နောက် မဂ်အင်ပါယာကြီး အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ကွဲသွားခြင်းမှ စခဲ့သည်။

မဂ်ဇကရာဇ် အောရန်ဇစ် မရှိတော့ပြီဟုဆိုသည့် နှင့် မဂ်နန်းတော်မှ ခန့်အပ်ထားသည့် နယ်မြေများ အပိုင်စားပေးထားသည့် နယ်စားများ ဘုရင်ခံများသည် တစ်နယ်တစ်မင်း မင်းမှုထမ်းခဲ့ကြသည်။ ထိုစဉ်က အိန္ဒိယတိုက်မှ လူထုသည် မဂ်မင်းသွေးပါသည့် သူများကိုသာ တလေးတစားနှင့် ကိုးကွယ်ရှိသေခဲ့ကြသည်။ တစ်နယ်တစ်မင်းဖြစ်နေကြသည့် မင်းမှုထမ်းများသည် အမှန်တကယ် အရည်အချင်းပြည့်မီခြင်း မရှိသဖြင့် သူတို့ကိုယ်တိုင်ဦးဆောင်ကာ နိုင်ငံကိုစည်းရုံးနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ သို့သော် သူတို့သည် နိုင်ငံကို စည်းရုံးနိုင်ခြေရှိသည့်သူများကိုလည်း ဟန့်တားနှောင့်ယှက်သည့် အလုပ်များကို လုပ်ဆောင်နေတတ်သည်။ ဟိုင်ဒရာဘတ်က နစ်ဇမ် (Nizam of Hyderabad) သည် အစောပိုင်းတွင် ဦးစီးဦးဆောင်ပြုနိုင်မည့်ဟန်ဖြင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း၌ အခန့်သားနေခဲ့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် အရှိန်အဝါ လျှော့ကျသွားခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ သူ့အားကိုးအားထားပြုခဲ့သည်မှာ အတွင်းလူများ၏ အားမဟုတ်ဘဲ အပြင်လူများ၏ အားဖြစ်နေသောကြောင့်ပင်။

မာရထာများကလည်း နစ်ဇမ်ကို သူတို့၏ လက်အောက်ခံ ပဏ္ဏာဆက် နယ်စားတစ်ယောက်အဖြစ်သာ သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ နစ်ဇမ်က မာရထာများကို တိုက်

ခိုက်သောအချိန်တွင် မာရထာများက အနိုင်ရခဲ့သည်။ နစ်ဇမ်က အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ အကာအကွယ်ကိုယူခဲ့သည်။ ဟိုင်ဒရာဘတ်နယ်သည် ကုမ္ပဏီ၏ လက်အောက်ခံနယ်အဖြစ်ဖြင့် ဆက်လက်တည်ရှိခဲ့သည်။ ထို့အပြင် အင်္ဂလိပ်များသည် မိုက်ဆိုးနယ်မှ တိပူဆူလ်တန် (Tipu Sultan of Mysore) ကို အနိုင်ရရှိခဲ့သည့်အချိန်တွင် မိုက်ဆိုးနှင့်ပေါင်းပြီး ဟိုင်ဒရာဘတ်နယ်သည် ကျယ်ပြန့်လာသည်ဟုပင် ဆိုကြသည်။

ဝါရင်ဟော့စတင်း (Warren Hasting) သည် ၁၇၁၄ ခုတွင် ဟိုင်ဒရာဘတ်နယ်စားနှင့် ပတ်သက်၍ ပြောသည့်အခါ သူ့တွင် ကိုယ်ပိုင်အရည်အချင်း စိုးစဉ်းမျှမရှိ။ သူ့ပတ်ဝန်းကျင်မှ လူအချင်းချင်း ကွဲပြားစွာ နေအောင် သွေးထိုးပေးတတ်သည်။ သူကိုယ်တိုင်ကမူ ပြဿနာဖြစ်သည်နှင့် လက်ရှောင်နေတတ်သော သူဖြစ်သည်။ မည်မျှပင် သိမ်ငယ်ရသည်ဖြစ်စေ၊ အရှက်ကွဲရသည်ဖြစ်စေ သူကိုယ်တိုင် စစ်ပွဲတွေထဲတွင် မပါအောင် ရှောင်နေတတ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပစ်ပစ်ခါခါ ရှုတ်ချသည့်တိုင်အောင် ထိုကဲ့သို့သူရဲဘောကြောင်သည့် သူများကို အင်္ဂလိပ်တို့က လက်သပ်မွေးခဲ့ကြသည်။

၁၈ ရာစုတွင် အိန္ဒိယဇာတ်ခုံပေါ်၌ ပမာနကျသော ဇာတ်ဆောင်လေးဦးရှိသည်ဟု ရရှိနေရူးက ဆိုသည်။ နှစ်ဦးမှာ အိန္ဒိယသားများဖြစ်ပြီး နောက်နှစ်ဦးသည် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်များဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ အိန္ဒိယသားများသည် မာရထာများ (Marathas) နှင့် အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းမှ တိပူဆူလ်တန်၏ သားဖြစ်သူ ဟိုင်ဒါအလီ (Haidar Ali) တို့ ဖြစ်ကြသည်။ မာရထာများသည် အင်အားကြီးမားခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယကို မဂ်များကဲ့သို့ပင် စုစည်းအုပ်စိုးနိုင်ကြမည့်သူများဟု မှတ်ယူခြင်းကို ခံခဲ့ကြရသည်။ ၁၇၃၇ ခုတွင် ဒေလီမြို့တော်ကို သူတို့ပိုင်းထားနိုင်ခဲ့ကြသည်။ မြို့တော်၏

တံခါးသို့ သူတို့ရောက်သည့်အချိန်တွင် ခုခံမည့်သူပင် မရှိခဲ့ချေ။

ထိုအချိန် ၁၇၃၇ ခုတွင် အိန္ဒိယအနောက်မြောက် ဘက်ရှိ ပါရှားမှ နာဒီရာရှားဘုရင် (Nadir Shah) ဘုရင်သည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင်းသို့ ကျူးကျော် ဝင် ရောက်ပြီး ဒေလီကိုသိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ လူအများအပြား ကို သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်။ လုယက်ခဲ့သည်။ ဖျက်ဆီးခဲ့ သည်။ ထို့နောက် မဂိုမင်းအဆက်ဆက် ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော ဥဒေါင်းပလ္လင်နှင့်တကွ ရတနာများကို သယ်ဆောင်ကာ ပါရှားသို့ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။ နာဒီရာရှား အနေဖြင့် ထိုကဲ့သို့ ဒေလီတွင် လုယက်ရန် မခက်ခဲခဲ့ သည်မှာ ဒေလီတွင် ရှိနေသောသူများသည် စစ်ရေးစွမ်း အင် လုံးဝမရှိကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ မာရထာများ နှင့် ရန်စစ်မဖြစ်အောင် နာဒီရာရှားက ရှောင်ခဲ့သည်။ သူသွားရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သောကြောင့် မာရထာများ သည် ပန်ဂျပ်နယ်သို့ ရောက်သည့်တိုင်အောင် အင်အား များကို ဖြန့်ခဲ့လေသည်။ သူတို့၏သဘောမှာ ပါရှန်းများ အပြင် အခြားလူမျိုးများ ဝင်ရောက်နိုင်သည့်လမ်းကို ပိတ်ဆို့ရန်ဖြစ်သည်။

နာဒီရာရှား ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းကို ခံလိုက် ခြင်းဖြင့် အိန္ဒိယသမိုင်းအတွက် အကျိုးဆက်နှစ်ခု ဖြစ် ပေါ်စေခဲ့သည်။ ပထမတစ်ခုသည် မဂိုမင်းဆက်မှ ကြွင်း ကျန်ခဲ့သည့်သူများသည် သူတို့ကိုယ်သူတို့ အာဏာ လက်ရှိသူများအဖြစ် ဟန်ဆောင်ရန်ပင် အခွင့်အရေးမရ နိုင်တော့ချေ။ သူတစ်ပါးလက်အောက်သို့ ခိုဝင်နေကြ ရသည်အထိ အခြေအနေဆိုးနှင့် ကြုံခဲ့ရသည်။ ထိုသို့ သောအခြေအနေသို့ မဂိုဆက်မင်းသားများ ကျဆင်း ဆိုက်ရောက်သွားသည့်တိုင် မဂိုအင်ပါယာ၏ အရှိန်အဝါ သည် ကျန်ရစ်ခဲ့သေးသည်ဟုဆိုရမည်။ အကြောင်းမှာ အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီကပင် လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများကို ဆက်သမြဲအချိန်တွင် ဆက်သပြီး သူတို့ကိုယ်သူတို့ မဂိုမင်းများ၏ ကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် ပလာဆီစစ်ပွဲ (Battle of Plassey) ဖြစ်ပွားခါနီး အချိန်အထိ လက်ခံနေခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၈၃၅ ခုနှစ်အထိ ဒဂိုးများ ကို ဒေလီဧကရာဇ်များအမည်ဖြင့် သွန်းလုပ်နေခဲ့သည် ဟု ဆိုသည်။

နာဒီရာရှား ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ဒုတိယအကျိုးဆက်မှာ အိန္ဒိယနှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်တို့သည် လုံးဝကွဲပြားသော နိုင်ငံများ ဖြစ်သွားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်သည် ရှေး ပဝေသဏီအချိန်ကတည်းက အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ တစ်စိတ် တစ်ပိုင်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ နာဒီရာရှားသည် ၁၇၃၉ ခုတွင် ဝင်ရောက်ပြီး ပြန်သွားချိန်မှစကာ အာဖဂန်နစ္စတန်ကို သူ၏ပိုင်နယ်ထဲသို့ ဆွဲသွင်းသွားခဲ့သည်။

မာရထာများသည် နာဒီရာရှားကြောင့် အား နည်းသွားခြင်း မရှိပေ။ သို့သော် ၁၇၆၁ ခုတွင် အာဖဂန် နစ္စတန်ဘက်မှ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်ခဲ့သည့် အာမက် ရှား ခူရန်နီ (Ahmed Shah Durrani) ၏ ထိုးနှက် ချက်ကြောင့် မာရထာများ ဦးကျိုးသွားခဲ့ရသည်။ မာ ရထာ အင်အားစုမှာမူ လုံးဝပြိုကွဲသွားခြင်း မရှိပေ။ ဧကရာဇ်နိုင်ငံတော်ကြီး ထူထောင်ရန် ဦးတည်ချက်နှင့်မူ ဝေးကွာသွားခဲ့ရသည်။ မာရထာအင်အားစုထဲတွင် ကိုယ် ပိုင်နယ်မြေများနှင့် သီးခြားခေါင်းဆောင်များ အုပ်ချုပ် သော ပြည်နယ်ကလေးများရှိသည်။ ထိုနယ်ကလေးများ သည် အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်းနှင့် အနောက်ပိုင်းဘက်တွင် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် တည်ရှိခဲ့သည်။ စုပေါင်းပြည်နယ် များအနေဖြင့် စုစည်းကာ နေထိုင်ခဲ့ကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့ ခြေရှုပ် ရာမှ လက်ဦးမှုရယူလိုသည့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီသည် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် အလုပ်ကိုသာမက နယ်မြေစိုးမိုးရေးအတွက် အားထုတ်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ်တစ်ဦးတည်း မဟုတ်တော့ဘဲ ပြင်သစ်ကလည်း ဝင်ရောက်လာကာ အိန္ဒိယကို ဝါးမျို ဖို့ ကြိုးစားလာပြီဖြစ်သောကြောင့် အင်္ဂလိပ်ကပိုပြီး ခြေသွက်လာခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် ဥရောပတိုက်မှ အပြင်သို့မထွက်ခွာမီ တစ်နည်းဆိုသော် နယ်ပယ်သစ် များကို မတွေ့ရှိမီကတည်းက ဥရောပတွင် အပြိုင်အဆိုင် အများဆုံး နိုင်ငံနှစ်နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယတွင် ပြိုင်ဆိုင်ပုံမှာ ကုန်တိုက်အပြိုင်အဆိုင် ဖွင့်ခြင်းမှစသည်။ ကာလကတ္တားတွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်တိုက် ဖွင့်ထားသည်။

ကာလကတ္တားနှင့် ဟူဂလီမြစ်ခြားထားသည့် ချန်ဒါနဂိုရီ (Chandanagore) တွင် ပြင်သစ်များက ကုန်တိုက် စခန်း ဖွင့်ခဲ့သည်။ ထိုစခန်းသည် ဘင်္ဂလားရှီ အင်္ဂလိပ် ကုန်သွယ်ရေးကို အံတုပြိုင်ဆိုင်ရာကျခဲ့ပေသည်။

မဒရပ်စ်မှာရှိသည့် ဖို့တ်စိန်ဂျော့ချ်တွင်လည်း အပြိုင်အဆိုင်လုပ်နေသည့် ပြင်သစ်စခန်း ရှိပြန်သည်။ ထိုစခန်းသည် မဒရပ်စ်၏တောင်ဘက် မိုင် ၁၀၀ ခန့် အကွာတွင် တည်ရှိသော ပွန်ဒီချယ်ရီကုန်တိုက်စခန်း ဖြစ်သည်။ ပွန်ဒီချယ်ရီကုန်တိုက်စခန်းသည် ကိုရိုမန်ဒယ် ကမ်းခြေ တစ်နည်းအားဖြင့် ကာနားတစ် (Carnatic) ဟု ခေါ်ကြသည့်ဒေသမှ အင်္ဂလိပ်ကုန်သွယ်ရေးကို ခြိမ်းခြောက်နေသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

အစောပိုင်းတွင်မူ ကုမ္ပဏီနှစ်ခုစလုံး၏ ဝန်ထမ်း များသည် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် ရန်မဖြစ်အောင် ဆင်ခြင် ထိန်းသိမ်းခဲ့ကြသည်။ ကုမ္ပဏီဝန်ထမ်းများသည် အမြတ်များများရရေးကိုသာ ဦးတည်၍ကြိုးစားကြသော ကြောင့်ဖြစ်သည်။ နှစ်ဖက်ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်ကြမည် ဆိုပါက နှစ်ဖက်စလုံးအဖို့ အရှုံးပေါ်သွားနိုင်သည်။ ထို့ပြင် ကုမ္ပဏီနှစ်ခုလုံးသည် သူတို့ကုန်တိုက်ဖွင့်ထား သည့် ဒေသများမှ ဒေသခံမင်းညီမင်းသားများ၏ ချစ်ကြည်ရေး ခိုင်မြဲမှုနှင့် ထောက်ပံ့ကြည့်ရှုမှုကို အားထား နေခဲ့ရဆဲဖြစ်နေသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့၏ ဒေသ ခံ မင်းညီမင်းသားများအပေါ် ခန့်ညားလေးစားမှုသည် အောရန်ဇစ် မရှိတော့သည့်အချိန်မှစ၍ သိသိသာသာ လျှော့ဆင်းသွားခဲ့သည်။

ထိုအခြေအနေမျိုးတွင် အိန္ဒိယတစ်နိုင်ငံလုံးကို စည်းရုံးနိုင်သော အင်အားစုကလည်း တက်မလာတော့ သည့်အပြင် အင်အားစုများ ထပ်တလဲလဲ ကွဲလာသည်။ လက်အောက်ခံ မင်းသိမ်မင်းငယ်များကို ထိန်းမထားနိုင် တော့သည့် အနေအထားသို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ ပြိုင်ဘက်ကုမ္ပဏီများသည် ပြည်တွင်းအင်အားစုဟူသော နွားများ ကွဲလာသည်နှင့် ကိုက်တတ်သည့် ကျားများ အသွင်ကို ဆောင်လာခဲ့လေသည်။

ထိုအချိန်တွင် ပြင်သစ်ဘက်မှ (Joseph Francois Dupleix) ဆိုသည့် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယ

ကုမ္ပဏီဝန်ထမ်းတစ်ဦးသည် ထင်ရှားလာခဲ့သည်။ မြန်မာ့ သမိုင်းများတွင် ဒူပလေးဟုသိကြသည်။ သူသည် ကာနားတစ်မှ အင်္ဂလိပ်များ ထွက်ခွာသွားအောင် မည်သည့် နည်းကို သုံး၍ ဆောင်ရွက်ရမည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို အကွက်ချပြီး စဉ်းစားခဲ့သည်။ သူသည် ပြင်သစ် သူကောင်းမျိုးမှ ဆင်းသက်လာသူဖြစ်သည်။ သူရသတ္တိ ရှိသည်။ အလွန်ပင် ဉာဏ်သွားသော ဉာဏ်များသော များမတ်အနွယ်တော်လည်းဖြစ်သည်။ သူသည် ပွန်ဒီချယ်ရီကို ခံတပ်အဖြစ် ဆောက်လိုက်သည်။ ဒေသခံ များကို အငှားတပ်သားများအဖြစ် လေ့ကျင့်ပေးပြီး ပြင်သစ်ဗိုလ်များက အုပ်ချုပ်စေခဲ့သည်။ ထိုအချိန် (အေဒီ ၁၇၄၅ ခုနှစ်) မတိုင်မီ ၅ နှစ်ခန့်ကတည်းက ဥရောပ တိုက်တွင် ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ စစ်ဖြစ်နေခဲ့သည်။ ၁၇၄၅ ခုသို့ ရောက်သည်နှင့် ဒူပလေးက အိန္ဒိယတွင် ရှိနေသော အင်္ဂလိပ်တို့ကို လျှပ်တစ်ပြက် တိုက်စစ်ဆင် ခဲ့လေသည်။ ပြင်သစ်ရေတပ်ကလည်း မဒရပ်စ်ကို ဝင် ရောက်တိုက်ခိုက်ပေးသည့်အတွက် တစ်ပတ်အတွင်းတွင် မဒရပ်စ်ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ မဒရပ်စ်တွင် ဖမ်းမိ သော အင်္ဂလိပ်သုံ့ပန်းများကို ပွန်ဒီချယ်ရီသို့ ခေါ်ဆောင် သွားခဲ့သည်။

ထိုသုံ့ပန်းများထဲတွင် ရောဘတ်ကလိုက်စ် (Robert Clive) ဆိုသူ ကုမ္ပဏီစာရေးကလေး တစ် ယောက် ပါဝင်ခဲ့သည်။ သူသည် အရင်ကတည်းက ကြမ်းကြမ်းရမ်းရမ်း နေထိုင်ခဲ့သော စွန့်စားရေးသမား တစ်ယောက်ဖြစ်ခဲ့သည်။ မဒရပ်စ်ကုန်တိုက်တွင် နေရ သည့်ဘဝကို ပျင်းစရာကောင်းသည်ဟု ထင်နေခဲ့သည့် သူလည်း ဖြစ်သည်။ သုံ့ပန်းအဖြစ် ပါသွားသည့်အခါ သူနှင့် သူ၏အဖော်တစ်စုသည် ပြင်သစ်များ ဖွဲ့စည်း ပေးထားသော အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသား စစ်သည်များ အသွင်ကိုဆောင်ကာ ဖို့တ်စိန်ဂျော့ဗစ်ဟု အမည်ပေး ထားသည့် အင်္ဂလိပ်ခံတပ်ကလေးဆီသို့ ထွက်ပြေးလာခဲ့ သည်။

ထိုခံတပ်ကလေးသည် ၁၇၄၈ ခုအထိ ပြင်သစ် တို့က သိမ်းပိုက်ရန် အကြိမ်ကြိမ် ကြိုးစားခဲ့ခြင်းကို အကြိမ်ကြိမ်ပင် တွန်းလှန်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုနှစ်

တွင် ဥရောပ၍ဖြစ်ပွားနေသော အင်္ဂလိပ် ပြင်သစ်စစ်ပွဲ ကလည်း ပြီးဆုံးသွားခဲ့သည်။ စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် လက်မှတ် ရေးထိုးပြီးကြသည်နှင့် အိန္ဒိယတွင် တိုက်နေသည့် ကုမ္ပဏီနှစ်ခုတို့၏ တိုက်ပွဲများကိုလည်း အပြီးသတ်ခဲ့ရသည်။ ဥပဒေအတွက် မခံချိစရာအဖြစ်သည် မဒရပ်စ်အား အင်္ဂလိပ်များလက်သို့ ပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းဖြစ်သည်။ အမေရိကတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က ပြင်သစ်တို့အား (Louisburg) ကို ပြန်လည်ပေးအပ်ခဲ့သည်။

ဥပဒေသည် ဥရောပတိုက်တွင် ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်များကို လိုက်နာရန် စိတ်ကူးမရှိခဲ့ချေ။ ထိုအချိန်တွင် အိန္ဒိယရှိ ကာနားတစ်ဒေသ၌ ထီးနန်းကို သူရထိုက် ငါရထိုက်လုနေသော အိန္ဒိယမင်းသားနှစ်ပါး ရှိနေခဲ့သည်။ ဥပဒေသည် တစ်ယောက်ဘက်က ကူပြီး တိုက်ပေးမည်။ သူကူလိုက်သည့်မင်းသား ထီးနန်းရသွားသည်နှင့် သူသည် ထိုဒေသခံမင်းကို ချုပ်ကိုင်နိုင်ပြီ။ ထိုမင်းမှတစ်ဆင့် အင်္ဂလိပ်များကို ကာနားတစ်က ထွက်သွားအောင် ကြံဆောင်မည်ဟု ဥပဒေက စီမံကိန်းဆွဲသည်။ အင်္ဂလိပ်များကလည်း မြေမြေချင်း ဖြစ်သဖြင့် ခြေမြင်သည်။ သို့ဖြစ်၍ ပြင်သစ်ချုပ်ကိုင်သည့် သူနှင့်စစ်ပြိုင်ဘက်မင်းသားကို အင်္ဂလိပ်တို့က ထောက်ခံကူညီလိုက်သည်။ ထိုအချိန်တွင် ထရီချီနိုပိုလီ (Trichi nopoli) မုလှ၍ ကာနားတစ်ရို့ ကျန်ဒေသများသည် ပြင်သစ်တို့ ကူညီသူ၏လက်ထဲသို့ ကျရောက်သွားခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်တွင် ကလိုက်ဖ်သည် မဒရပ်စ်ကုမ္ပဏီ စားပွဲမှထကာ အရာရှိ ၈ ယောက်နှင့်အတူ အားကော့ဆိုသည့် မြို့ကလေးသို့ သွားရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့လုပ်ခြင်းသည် ထရီချီနိုပိုလီတွင် ရှိနေသော ပြင်သစ်တို့နှင့် သူတို့၏အုပ်စုကို စစ်ရေးမြှူခြင်းဖြစ်သည်။ ကလိုက်ဖ် တွက်ဆထားသည့်အတိုင်း ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ကလိုက်ဖ်တို့အုပ်စု အားကော့ကို သိမ်းမိသည်နှင့် ထရီချီနိုပိုလီကို ပြင်သစ်နှင့်အပေါင်းပါများက လက်လွှတ်ပြီး ကလိုက်ဖ်တို့ကို လာရောက်ပိုင်းရံ တိုက်ခိုက်သည်။ ရက်ပေါင်း ၅၀ ကြာအောင် ပြင်သစ်တို့၏ ပိုင်းရံတိုက်ခိုက်ခြင်းကို ခံထားရသည့်အချိန်တွင် ဒေသခံ အိန္ဒိယ

စစ်သည်တော်များသည် သူတို့ကိုယ်တိုင် ဆန်ပြုတ်ကျဲကျဲကိုသောက်၍ ချွေတာကာ ကလိုက်ဖ်တို့အား အစားကို အဝစားစေခဲ့သည်။ ဒေသခံများသည် သူတို့ကို ကျွန်ပြုကြမည့်သူများ၏ ပရိယာယ်ကြောင့် သခင်များအဖြစ် ချစ်ခင်ရိုသေခဲ့ကြသည်မှာ လွန်စွာသနားဖွယ်ရာကောင်းသည်။

အားကော့ကို ပြင်သစ်တို့ နောက်ဆုံးအကြိမ် ထိုးစစ်ဆင်သည့်အချိန်တွင် အရုံးနှင့် ရင်ဆိုင်သွားရသည်။ သူတို့လက်အောက်တွင် အမှုထမ်းခဲ့သော ဒေသခံ တပ်သားများလည်း ထွက်ပြေးကြသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ထိုပွဲတွင် အဆုံးအရှုံးများခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့က လက်သပ်မွေးထားသော မင်းလောင်းသည်လည်း အိန္ဒိယသားအချင်းချင်း၏ လုပ်ကြံခြင်းကို ခံလိုက်ရသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ထိုအချိန်မှစ၍ ကာနားတစ်တွင် ယှဉ်ပြိုင်ဘက်မရှိသည့် အနေအထားကို ရောက်ရှိခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ဥပဒေကို ပြင်သစ်နိုင်ငံမှ ပြန်လည်ဆင့်ခေါ်သဖြင့် မျက်စိမျက်နှာ မလှစွာဖြင့် ပြန်သွားရသည်။ အသက် ၃၀ ပင် မပြည့်သေးသည့် ကလိုက်ဖ်မှာကား အင်္ဂလန်နိုင်ငံသို့ နိုင်ငံသူရဲကောင်းတစ်ယောက်အဖြစ် ပြန်သွားနိုင်ခဲ့သည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ အရှေ့တောင်ဘက်တွင် ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များ ပြင်းပြင်းထန်ထန် တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ ကာလကတ္တားနှင့် ချန်ဒါနဂိုရ်တို့ ဆက်လက်ပြိုင်ဆိုင်နေသည့် ကိစ္စကိုမူ ဘင်္ဂလားစားက စစ်ပြေငြိမ်းစေခဲ့သည်။ အေဒီ ၁၇၅၆ တွင် ဘင်္ဂလားစား ကွယ်လွန်သည့်အခါ သူ့သားက ခမည်းတော်၏ အရိုက်အရာကို ဆက်ခံခဲ့သည်။ သူ၏အမည်မှာ (Surajah Daulah) ဖြစ်သည်။ သူ့ကို ဆင်ခြင်စိတ် ကင်းမဲ့သည်၊ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည်ဟု အင်္ဂလိပ်တို့က တစ်ဖက်သတ် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည်။

အကြောင်းမှာ ဥရောပတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့ ၇ နှစ်စစ်ပွဲကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည့် အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကာလကတ္တားကို အင်အားဖြည့်

တင်းခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ အင်အား ဖြည့်တင်းခြင်းကို (Surajah Daulah) က သူ့ကိုအံတုသည်ဟု ယူဆသည်။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယတပ်ကြီးတစ်တပ်နှင့် ကာလကတ္တားခံတပ်ကို လာရောက်ဝိုင်းဝန်းကာ အင်္ဂလိပ် ၁၄၆ ယောက်ကို အကျဉ်းချထားခဲ့သည်။ နောက်တစ်နေ့ မနက်တွင် ၂၃ ယောက်သာ အသက်ရှင်လျက် ကျန်ရစ်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ကျဉ်းမြောင်းကျပ်တည်းသည့်နေရာတွင် လူများစွာကို ထည့်သွင်း၍ အကျဉ်းချထားခဲ့သောကြောင့် လေပိတ်ပြီး သေကြသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုသတင်းက မဒရပ်စ်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ ပြင်သစ်ရေတပ်တစ်တပ်လည်း မကြာခင် ရောက်လာတော့မည်ဟူသော ကောလာဟလကိုလည်း ကြားကြရသည်။ အကျဉ်းသားများ သေသည့်အကြောင်းသည်ပင် ကောလာဟလဖြစ်နိုင်သည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ အင်္ဂလန်မှ အိန္ဒိယသို့ပြန်ရောက်လာခါစ ကလိုက်ဖ်အား ဘုရင်ခံက ဘင်္ဂလားစားကို သွားရောက်လက်စားချေရန် တာဝန်ပေးခဲ့သည်။

ကလိုက်ဖ်သည် ဘင်္ဂလားစား၏ တပ်ကြီးထဲမှ တပ်မတစ်ခုကို ဦးစီးရသော (Mir Jaffir) ဆိုသူကို တိတ်တဆိတ် စည်းရုံးခဲ့သည်။ အကယ်၍ (Mir Jaffir) က သူ၏တပ်မကို စစ်ပွဲထဲတွင် ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းမပြုအောင် ထိန်းထားနိုင်မည်ဟုဆိုပါက စစ်ပြီးသည့်အခါ သူ့ကို ဘင်္ဂလားစား (Nawab of Bengal) ခန့်မည်ဆိုသော ဆွဲဆောင်စည်းရုံးမှုဖြင့် သစ္စာဖောက်အောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုတိုက်ပွဲကို (Battle of Plassey) ဟု ခေါ်ဆိုသည်။ ကလိုက်ဖ်အနေဖြင့် ထိုတိုက်ပွဲသည် ကိုယ်တိုင် မတိုက်ခိုက်ရဘဲ နိုင်လိုက်သည့်တိုက်ပွဲဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုတိုက်ပွဲကို သမိုင်းဆရာတချို့က နေမဝင်အင်ပါယာ အိန္ဒိယတွင် စတင်တည်ဆောက်သည့် တိုက်ပွဲဟု သတ်မှတ်သည်။ ထိုတိုက်ပွဲ ဖြစ်ပွားသည့် ခုနှစ်သည် ၁၇၅၇ ခုဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Dutt, R. Palme.1953. **The Crisis of Britain and The British Empire.** New York: International Publishers.
2. Mainwaring, James. 1946. **Man and His World.** Book 11. London: George Philip & Son, Ltd.
3. Majumdar,R.C., H.C. Raychaudhuri, Lalikinlar Datta. 1965. **An Advanced History of India.** New York: St Martin's Press.
4. Nehru, Jawaharlal.1960.**The Discovery of India.** Fourth Edition. Bombay: Asia Publishing House.
5. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance.** Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်များ သိမ်းယူခဲ့သည့်အကြောင်းရင်းများ

နယ်ချဲ့များနှင့် ဆက်ဆံသည့်နေရာတွင် သူတို့ မည်ရွှေ့မည်မျှ ရုပ်ပြောင်းရပ်လွှဲကောင်းသည် ဆိုသည့်အကြောင်းကို သိထားသင့်သည်။ ၁၇၅၀ ခုခန့်တွင် နောင်အနှစ် ၅၀ အတွင်း၌ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ သုံးပုံတစ်ပုံကို ဥရောပနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက သိမ်းယူနိုင်လိမ့်မည်ဟု မည်သူကမျှ မစဉ်းစားသေးသည့် အချိန်ဖြစ်သည်။ အနှစ် ၂၅၀ ခန့်ကြာအောင် ဥရောပသားများနှင့် ဆက်ဆံလာခဲ့ကြရသော်လည်း ဥရောပသားတို့အနေဖြင့် အိန္ဒိယမင်းများနှင့် ဆက်ဆံသည့်ပုံမှာ ၁၅၁၅ ခု၌ အယ်လ်ဘူကတ် ရောက်လာခါစ အချိန်တုန်းက ဆက်ဆံပုံနှင့် များစွာ ကွာခြားခြင်း မရှိခဲ့သေးဟု ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ဆူရတ် မဒရပ်စ် မတ်ဆူလီပတန်နှင့် ကာလကတ္တားတွင် ကုန်တိုက်ကြီးများ ဖွင့်ထားသည်။ ဘုံဘောကို အင်္ဂလိပ်ဘုရင့်ထံမှ မြေငှားခပေးပြီး ရယူထားသည့်တိုင် ဘုံဘော၏အပြင်ဘက်တွင် မည်သည့်နယ်မြေပိုင်ဆိုင်မှုမျှ မရှိခဲ့ချေ။ မဒရပ်စ်တွင် ဖို့တီစိန်၊ ဂျော့ချ်အမည်ဖြင့် ခံတပ်ဆောက်ထားနိုင်သော်လည်း ထိုခံတပ်သည် ကမ်းခြေဒေသတွင် တည်ရှိခဲ့သည်။ ၁၇၀၈ ခုသို့ ရောက်သည်တွင်မှ ဒေလီအာဏာပိုင်များက မဒရပ်စ်ခံတပ်နှင့် ဆက်လျက်ရှိသော ရွာငါးရွာကို ကုမ္ပဏီပိုင်နယ်မြေအဖြစ် သုံးခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ထိုအချိန်ကျမှ ဗြိတိသျှတို့သည် မဒရပ်စ်မြို့၌ မြေယာများ ပိုင်ဆိုင်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဘင်္ဂလားတွင်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့၏အခြေအနေသည် ၁၈ ရာစုသို့ ဝင်လာသည့်အချိန်အထိ နိုင်ငံရေးအရ မထူးခြားခဲ့သေးချေ။ မဂိုဘုရင် ခန့်ထားသည့် ဘင်္ဂလားနယ်စားကို အလွန်ရိုသေစွာ ပြောဆိုဆက်ဆံနေရဆဲ ဖြစ်သည်။

မဂိုဇကရာဇ်ကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ဥက္ကဋ္ဌ တစ်ဦးက မည်သို့လျှောက်ထားခဲ့သည်ကို လေ့လာခဲ့ပါက ၁၈ ရာစု ဝင်စအချိန်က သူတို့၏အခြေအနေကို သိနိုင်လိမ့်မည်ဖြစ်သည်။ ‘အသေးငယ်ဆုံး မြေမှုန့်ကလေး တစ်မှုန့်ပမာသာဖြစ်သည့် ကျွန်တော်မျိုး ဝှန်ရပ်ဆယ်

အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီ၏ ဥက္ကဋ္ဌက နဖူးမြေကျ ကန်တော့ပါသည်’ ဟု လျှောက်ထားခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်လို ပြောခဲ့သည်မှာ ‘the smallest particle of sand, John Russel, President of East India Company with his forehead at command rubbed the ground.’ ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ကာလကတ္တားတွင် ရွာ နှစ်ရွာကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခွင့် ရှိသော်လည်း အုပ်ချုပ်ပိုင် ခွင့် မရှိခဲ့ချေ။ ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် တရားဝင်ခွင့်ပြုထား သည့် ကုန်သွယ်ရေးကိုသာ ဆောင်ရွက်ခွင့်ရခဲ့သည်။ ၁၈ ရာစုအဝင်အထိ မဂိုဇကရာဇ်သာမက ဒေသခံမင်း တစ်ပါးဖြစ်သော ဘုရင်ခံနှင့် မဂိုဘုရင့်အမှုထမ်း အရာထမ်းများကိုပါ လေးစားစွာ ဆက်ဆံခဲ့ကြရသည်။ နယ်မြေသိမ်းနိုင်ရန်မှာ ထိုအချိန်အထိ နီးစပ်ပြီဟု မဆိုနိုင်သေးချေ။

ပြင်သစ်နှင့်အားပြိုင်ပြီး အနိုင်ရလာခဲ့သည့်အချိန်သို့ ရောက်သည့်တိုင်အောင် အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ် သိမ်းတော့မည်ဟု မည်သူကမျှမထင်ခဲ့ချေ။ သို့သော် ဘင်္ဂလားဒေသတွင် အင်္ဂလိပ်တို့၏စစ်အင်အား ကြီးကျယ်သည့် အဖြစ်ကို လူအများ လက်ခံသွားသည်အထိ အခြေခိုင်ခိုင် ချနိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ သူတို့နှင့် ဥရောပတွင် သဲသဲမဲမဲ ယှဉ်ပြိုင်ဘက်ဖြစ်ခဲ့သည့် ပြင်သစ်များလည်း အိန္ဒိယက ဆုတ်ခွာခဲ့ရပြီဖြစ်သည်။ ဘင်္ဂလားတွင်ရှိသော အင်္ဂလိပ်တို့အခြေချထားသည့်နယ်မြေကို စစ်အင်အားသုံးပြီး ကာကွယ်ခွင့်ကိုလည်း အိန္ဒိယအာဏာပိုင်များက အင်္ဂလိပ်တို့ကို ပေးခဲ့ရပြီဖြစ်သည်။ ပလာစီ စစ်ပွဲတွင် ပြတ်ပြတ် သားသား အနိုင်ရရုံမက သစ္စာဖောက်တစ်ယောက်ကိုလည်း လက်သပ်မွေးနိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ သူတို့ကို တင်းမာရက်စက်စွာ ဆက်ဆံခဲ့သော ဘင်္ဂလားစားနှင့် ညှုအား လက်ခံခဲ့သည့်သူများကိုပါ ချေမှုန်းနိုင်ခဲ့သောကြောင့် အင်္ဂလိပ်များက အလွန်ဂုဏ်ယူခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

အိန္ဒိယတစ်နိုင်ငံလုံးအနေဖြင့်မူ ယခင်အတိုင်း အခြေမပျက်ဘဲ ရှိနေသေးသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ သို့

သော် ကာလကတ္တားကိုမူ အင်္ဂလိပ်များ စိုးမိုးခွင့်ရခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်များက လက်သပ်မွေးလိုက်သော ဘင်္ဂလားစား (Mir Jaffar) သည် ရုပ်သေးရုပ် ပီသလှ သည်။ အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ နိုင်ငံရေး ကိုယ်စားလှယ်ရုံးကို ဘင်္ဂလားစား၏နေအိမ်တွင် ထား သည်ဟူသော အချက်ကပင် ဘင်္ဂလားစားတွင် ရုပ်သာ ကိုယ်ပိုင်ကျန်တော့၍ စိတ်မှာမူ အင်္ဂလိပ်များ၏ စိတ် ကြိုက် ဖြစ်သွားခဲ့ပြီဆိုသည့် အကြောင်းကို သဘော ပေါက်နိုင်သည်။ အမှန်အားဖြင့် ဘင်္ဂလားစား၏ဩဇာ အာဏာအစစ်အမှန်ဟူသမျှသည် ကလိုက်ဖ်၏ လက် တွင်းသို့ လုံးဝသက်ဆင်းသွားခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။

ကလိုက်ဖ်၏ အခြေအနေကလည်း တစ်ဖက် စွန်းမှ နောက်တစ်ဖက်စွန်းသို့ ရောက်သွားလောက် အောင် ထူးထူးခြားခြား တိုးတက်သွားခဲ့သည်။ ၁၇၅၇ ခုတွင် ဖြစ်ပွားသည့် ပလာဆီတိုက်ပွဲမတိုင်မီက သူ သည် ဘုရင်ခံနှင့် မဒရပ်စ်ကောင်စီမှ အမှုထမ်းငယ် တစ်ယောက် စာရေးတစ်ယောက်မျှသာ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ပလာဆီတိုက်ပွဲတွင် အောင်မြင်မှုကို ခူးဆွတ်ပြီးသည် နှင့် ကာလကတ္တားကောင်စီမှ ဦးဆောင်ပြီး ကလိုက်ဖ် ကို ၁၇၅၈ ခု ဂျွန်လတွင် ဘင်္ဂလားနယ်၏ ဘုရင်ခံ အဖြစ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်လိုက်သည်။ ကုမ္ပဏီက လည်း ထိုနှစ်အကုန်တွင် အမိန့်ကြော်ငြာစာများ ထုတ် ပြီး တရားဝင် အတည်ပြုပေးလိုက်သည်။

အင်္ဂလိပ်များသည် ပြင်သစ်ကို အိန္ဒိယမှ ထွက် သွားအောင် တိုက်ထုတ်ခဲ့ပြီးသည့်နောက်မှာပင် အိန္ဒိယ ၌ အင်အားစုသုံးခု ကျန်နေသေးသည်။ ထိုအင်အားစု များသည် မာရထာပြည်နယ်များ၊ ဟိုင်ဒါအလီ (Haider Ali) နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ပလာဆီတိုက်ပွဲ တွင် ပြင်သစ်တို့ကို အနိုင်ရခဲ့သော်လည်း အင်္ဂလိပ်များ (ဗြိတိသျှများ) ကို အင်အားကြီးသူများ အိန္ဒိယကိုစိုးမိုး မည့်သူများဟု ထိုအချိန်က အိန္ဒိယမှာပင် ခံယူသူမရှိ သလောက် နည်းပါးလှသေးသည်။

ထိုအချိန်က အိန္ဒိယတွင် အင်အားကြီးသူများဟု မှတ်ယူခြင်းခံရသောသူများမှာ အနောက်ပိုင်းနှင့် အလယ် ပိုင်း၌ ဒေလီအထိဖြန့်ပြီး နေရာယူထားနိုင်သည့် မာရထာ များဖြစ်ကြသည်။ သူတို့သည် တိုက်ရည်ခိုက်ရည် အင် မတန် ကောင်းသူများလည်းဖြစ်ကြသည်။ ဟိုင်ဒါအလီ နှင့် တိပူဆူလ်တန်တို့သည် တောင်ပိုင်းတွင် ဗြိတိသျှတို့

ကိုအံတုနိုင်ခဲ့သူများ ဖြစ်ကြသည်။ သူတို့သည် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို ပြိုကွဲသွားလုဆဲအခြေအနေသို့ ရောက်သည့်တိုင်အောင် ထိုးစစ်ဆင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ သို့ သော် သူတို့သည် ကြီးမားသည့် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တစ်ခု လုံးကို စိုးမိုးနိုင်သောအခြေအနေတွင် မရှိခဲ့ချေ။ တောင် ပိုင်းတွင်သာ အာဏာစက် ဖြန့်ကြက်နိုင်ခဲ့သည့်သူများ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေ၏ အကြောင်းရင်းထဲ မှ အရေးအကြီးဆုံးတစ်ခုမှာ ဟိုင်ဒါအလီကို စည်းရုံး ကာ အင်္ဂလိပ်များကို တိုက်ခိုက်ရမည့်အစား နှစ်ဇမ်နှင့် မာရထာများက ဟိုင်ဒါကို မနာလိုမရှုစိမ့် ဖြစ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ မာရထာများက ဟိုင်ဒါ၏ မိုက်ဆိုးနယ်ကို ၁၇၆၅ ခုတွင် ကျူးကျော်ခဲ့ကြသည်။ နှစ်ဇမ်သည် အင်္ဂလိပ်များနှင့်ပူးပေါင်းပြီး မိုက်ဆိုးကို တိုက်ခိုက်သည်။ ဤသို့ဖြင့် မိုက်ဆိုးသည် ရန်သူသုံးဦး၏ တိုက်ခိုက်မှုကို ခုခံခဲ့ရသည်။ နှစ်ဇမ်သည် အင်္ဂလိပ်များနှင့်လည်း ရေ ရှည် ပူးပေါင်းနိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ တစ်ဖက်မှ တစ်ဖက် သို့ ကူးပြောင်းနေခဲ့လေသည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဟိုင်ဒါ အလီသည် တစ်ယောက်တည်း၏အားဖြင့် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ တပ်များကို အားသွန်ပြီး ရင်ဆိုင် တိုက်ခိုက်ခဲ့ရသည်။ ဘုံဘောတပ်များကို တွန်းလှန်ပြီး သည့်အချိန်တွင် (Mingalore) ကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ သည်။ ၁၇၆၉ ခုတွင် မဒရပ်စ်နှင့် ၅ မိုင်ခန့်သာ ကွာသည်အထိ ဟိုင်ဒါအလီတို့ ခရီးပေါက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုနှစ်တွင်ပင် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် ချုပ်ဆို ခဲ့သည်။ စစ်သုံးပန်းများ အပြန်အလှန် လဲလှယ်ခဲ့ကြ သည်။ သိမ်းပိုက်ထားသည့် နယ်များကိုလည်း နယ် အပိုင်းအခြား ပြန်လည်လဲလှယ် သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုစာချုပ်သည် ကာကွယ်ရေးနှင့်ဆိုင်သည့် စာချုပ်တစ်ခု လည်းဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ဟိုင်ဒါကို အခြားအင်အား စုများက လာရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ပါက အင်္ဂလိပ်များက သူ့ဘက်ကို ကူညီမည်ဆိုသည့်အချက်ကို စာချုပ်ထဲတွင် ထည့်သွင်းချုပ်ဆိုထားသည်။

ထိုကဲ့သို့ စာချုပ်ထားသော်လည်း စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို မဒရပ်စ်အစိုးရက ဖြည့်ဆည်း ပေးခြင်း မရှိခဲ့ကြပေ။ မာရထာများက ဟိုင်ဒါအလီ၏ မိုက်ဆိုးနယ်ကို လာရောက်တိုက်ခိုက်သည့်အချိန်တွင် စာချုပ်ပါ သဘောတူညီချက်အရ အင်္ဂလိပ်များက လာ

ရောက်ကူညီရမည် ဖြစ်သည်။ သို့သော် မကူညီခဲ့ကြချေ။ ထိုအကြောင်းများကြောင့် ဟိုင်ဒါသည် အင်္ဂလိပ်များကို တိုက်ခိုက်ခဲ့ပြန်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဟိုင်ဒါအလီက တိုက်ခိုက်သဖြင့် အင်္ဂလိပ်များသည် သူတို့အကျိုးကို များစွာ ထိခိုက်သော တိုက်ပွဲများနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရလေသည်။

ဟိုင်ဒါအလီသည် ထူးခြားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး အဖြစ် အိန္ဒိယသမိုင်းတွင် ထင်ရှားခဲ့သူဖြစ်သည်။ သူသည် စံထားထိုက်သော အမျိုးသားခေါင်းဆောင်တစ်ဦး အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည့်သူလည်းဖြစ်သည်။ သူသည် ကျန်းမာရေး မကောင်းလှသော်လည်း သူ့ကိုယ် သူ စည်းကမ်းသတ်မှတ်ပြီး နေထိုင်တတ်သူဖြစ်သည်။ အလုပ်ကြိုးစားပြီး လုပ်လေ့ရှိသည်။ အမြင်ကျယ်သည့် ခေါင်းဆောင်တစ်ယောက်လည်း ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သော အရည်အသွေးများကြောင့် သမိုင်းတွင် ထင်ရှားသည့်သူ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ သူသည် အခြားသောသူများ ထက်စောပြီး သမုဒ္ဒရာရေကြောင်းအင်အား၏ အရေးပါမှုကို သတိထားမိခဲ့သည်။ ရေကြောင်းအင်အားကို အခြေပြုထားသည့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ အန္တရာယ်ကိုလည်း သူသည် စောစီးစွာ သတိထားမိခဲ့သည်။ သူသည် အင်္ဂလိပ်များကို တိုက်ထုတ်ရန် အင်အားစုစည်းကြရမည် ဟူသော အသိရှိသဖြင့် မာရထာများ၊ နှစ်ဇမ်နှင့် (Shuja-ud-Dowla of Oudh) တို့ထံသို့ အထောက်အပံ့များ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ မည်သူကမျှ စိတ်ဝင်စားခြင်း မရှိခဲ့ကြချေ။ ထို့ကြောင့် ဟိုင်ဒါအလီသည် သူတစ်ယောက်တည်း အင်အားဖြင့် သင်္ဘောများတည်ဆောက်ရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။

သို့သော် သူသည် ဒုတိယအကြိမ် အင်္ဂလိပ်များနှင့် တိုက်ခိုက်ရင်း တိုက်ပွဲများရပ်ထားသည့် မိုးရာသီတွင် ကင်ဆာရောဂါဖြင့် သေဆုံးခဲ့ရသည်။ သူ့ကိုဆက်ခံသည့် သားတို့သည် သူ့ဖခင်ကဲ့သို့ပင် ထက်မြက်ရဲရင့်ပြီး နယ်ချဲ့များကို လွန်စွာဆန့်ကျင်မုန်းတီးသူဖြစ်သည်။ သူ၏ လက်ထက်တွင်လည်း သူ့ဖခင်၏ လက်ထက်မှာကဲ့သို့ပင် အင်္ဂလိပ်များနှင့်ဆက်လက်၍ စစ်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ၁၇၈၃ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဘုံဘောအစိုးရသည် (Brigadier Mathew) ကို ဦးစီးချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်ပြီး တိပူကို တိုက်ခိုက်စေခဲ့သည်။ ထိုဦးစီးချုပ်နှင့် တကွ သူ၏ လူများကို တိပူတို့က ဖမ်းမိသည်။ (Colonel Fullerton) သည် တိပူ၏ နေပြည်တော်

ကို ပိုင်းဝန်းတိုက်ခိုက်ရန် ချီတက်လာခဲ့သော်လည်း မဒရပ်စ်အာဏာပိုင်များက သူ့ကိုပြန်ခေါ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် တိပူနှင့် စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ထိုစာချုပ်ကို (Treaty of Mangalore) ဟု ခေါ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေများသည် အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်တို့ ဝါးမျိုးခါနီးအချိန်တွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော အခြေအနေများ ဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင် ရန်ဂျစ်ဆင်း (Ranjit Singh) ဦးဆောင်သည့် ဆစ်ခ်အင်အားစုသည် ပန်ဂျပ်ကို အခြေပြု၍ အင်အားကြီးထွားလာသည်။ သူတို့သည် ကက်ရုမီယာနှင့် အနောက်မြောက်ပိုင်း ဒေသများကို စိုးမိုးရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသော်လည်း နယ်ချဲ့ကို တားမြစ်နိုင်သော အင်အားစုတစ်ခုအနေဖြင့် မသတ်မှတ်နိုင်ခဲ့ချေ။ ၁၈ ရာစု ကုန်ဆုံးသည့်အချိန်တွင် အိန္ဒိယ၌ အင်အားစုနှစ်ခုသာ ကျန်ခဲ့သည်။ မာရထာများနှင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုအင်အားစုနှစ်ခုမှအပ အခြားသောနယ်ကလေးများနှင့် ထိုနယ်မြေများတွင် ခေါင်းဆောင်ဖြစ်နေသူများသည် ထိုအင်အားစုနှစ်ခုအကြားတွင် တည်ရှိနေသဖြင့် နီးစပ်ရာဘက်သို့ ခိုင်ခံ့သည်အထိ အင်အားနည်းပါးလာကြသည်။

မိုက်ဆိုးနယ် (Mysore) မှ တိပူဆူလ်တန် (Tipu Sultan) သည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုထားသည်ဆိုသော်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ဆက်ပြီးတိုက်ရဦးမည်ဆိုသည့်အချက်ကို သိနေခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ တိပူရော ကုမ္ပဏီအစိုးရကပါ ဒိကန် (Deccan) နယ်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူရန် ကြံစည်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်နှင့်တိပူတို့ ရန်စောင်နေသည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်များဘက်မှ အကြောင်းပြချက်ရသွားသည်မှာ တိပူသည် (Tranvancore) နယ်ကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်လိုက်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်တွင် မာရထာများနှင့် နှစ်ဇမ်တို့သည် အင်္ဂလိပ်များဘက်သို့ ပါသွားခြင်းသည် အလွန်ဆိုးရွားသော ပြန်လည်တင်ပြရန်ပင် မကောင်းသော သမိုင်းအချက်အလက်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ သုံးကြိမ်တိုင်တိုင် တိုက်ခိုက်ပြီး နှစ်နှစ်ကြာခဲ့သော အင်္ဂလိပ်မိုက်ဆိုး တတိယစစ်ပွဲတွင် တိပူဘက်မှ အစွမ်းအစနှင့် နည်းဗျူဟာတွင် ပို၍ သာသည်ဟု ဆိုကြသည်။ ၁၇၉၉ (၁၇၉၂ ဟု မှုကွဲတွင်ဆိုသည်) ခုတွင်မူ တိပူသည် ဗြိတိသျှတို့၏ တိုက်ခိုက်

အနိုင်ယူခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ တိပုသည်လည်း ဗြိတိသျှ တို့၏ လက်ချက်ဖြင့် ကျဆုံးခဲ့ရသည်။

ထို့နောက် မာရထာများနှင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့ အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတို့၏ အားစမ်းပွဲသည် နောက်ဆုံးအဆင့် သို့ ရောက်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ မာရထာများသည် စစ် တိုက်တော်သည့်တိုင် စည်းလုံးခြင်းမရှိခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် သူတို့သည် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ စစ်တပ်များနှင့် ယှဉ် ပြိုင် တိုက်ခိုက်သည့်အခါတွင် စည်းလုံးသည့်အင်အားစု ကြီးတစ်ခုအနေဖြင့် မတိုက်ခိုက်ဘဲ တကွတပြားစီ တိုက် ခိုက်လေ့ရှိသည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်များသည် သူ တို့ကို တစ်အုပ်စုပြီး တစ်အုပ်စု တိုက်ခိုက်ပြီး အနိုင်ယူ နိုင်ခဲ့သည်။ စစ်တိုက်တော်သော မာရထာများဖြစ်သည် ဆိုသည့်အချက်ကို သက်သေပြခဲ့သည့် တိုက်ပွဲများလည်း ရှိခဲ့သည်။ ဥပမာ ၁၈၀၄ ခုနှစ် အဂ္ဂရာ (Agra) တွင် ဖြစ်ပွားသည့် တိုက်ပွဲဆိုပါက အင်္ဂလိပ်များကို မာရထာ များက အပြတ်အသတ် အနိုင်ယူလိုက်သည့် ပွဲဖြစ်ခဲ့ သည်။ သို့သော် ၁၈၁၈ ခုတွင် မာရထာတို့၏ အင် အားစုသည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ အပြီးတိုင်ချေမှုန်းခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်းတွင် မာရထာအင်အား စုကို ကိုယ်စားပြုနေသော ခေါင်းဆောင်ကြီးများ ကိုယ် တိုင် အညံ့ခံခဲ့ကြကာ အင်္ဂလိပ်တို့၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက် သို့ ရောက်သွားခဲ့ကြသည်။

မာရထာများနှင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ တပ်များ မည်ကဲ့သို့ ယှဉ်ပြိုင်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ အင်္ဂ လိပ်များ မည်ရွေးမည်မျှ အထိနာခဲ့ကြသည်။ နောက်ဆုံး တွင် မာရထာများ မည်ကဲ့သို့စစ်ရှုံးသွားသည် ဆိုသည့် အချက်များကို အရှည်သဖြင့် တင်ပြနေပါက ကျမ်း လေးမည်စိုးသဖြင့် မတင်ပြတော့ပါ။ သူတို့၏စရိုက် များကို အစောပိုင်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် ဖြစ်ရပ်များတွင် မြင်သာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ မာရထာများသည် စစ်တိုက်တော် သော်လည်း အရှည်ကို မျှော်မကြည့်တတ်ကြပေ။ သူတို့ သည် အိန္ဒိယတစ်နိုင်ငံလုံးကိုထား၍ မာရထာအချင်း ချင်းကိုပင် မစုစည်းနိုင်ခဲ့ချေ။ သို့ဖြစ်၍ ခိုင်မာသော အင်အားကို မတည်ဆောက်နိုင်ခဲ့ကြပေ။

ဗြိတိသျှများသည် အိန္ဒိယအလယ်ပိုင်းရှိ ကျယ် ပြန့်သော တစ်ခါက မာရထာပိုင်နယ်များကို ပြိုင်ဘက် မရှိသည့် မင်းဘုရားများအဖြစ် သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးနိုင်ခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ သူတို့သည် အချို့ဒေသများကို တိုက်ရိုက်

အုပ်ချုပ်ခဲ့ကြသည်။ အချို့ကိုမူ သူတို့ကြိုးစားခဲ့သည်ကို ခံသည့်သူများမှတစ်ဆင့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ အချို့ကိုမူ အိန္ဒိယ မင်းသိမ်းမင်းငယ်များမှတစ်ဆင့် အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ပန်ဂျပ်နှင့် ဝန်းကျင်ဒေသများကိုမူ မသိမ်းပိုက်နိုင်ကြ သေးချေ။

ထိုအချိန်သို့ရောက်သည်အထိ အင်္ဂလိပ်အရှေ့ အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ကိုယ်ပိုင်စစ်တပ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ် ရေးနှင့် ကိုယ်ပိုင်အစိုးရအသွင်ကို ကောင်းစွာယူနိုင်ခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယတွင် သိမ်းပိုက်ယူငင်ဖွယ်ရာ ဒေသ အများအပြား ကျန်နေသေးသည်။ ယခုတင်ပြခဲ့သည် အထိ အကြောင်းအရာများအပေါ်မှ ကောက်ချက်ချရ မည်ဆိုပါက အင်္ဂလိပ်များအောင်ပွဲခံနိုင်ခြင်းသည် အိန္ဒိယ တွင် အကွဲကွဲအပြားပြား တည်ရှိနေခဲ့သည့် နယ်အသီး သီးမှ အုပ်ချုပ်သူများသည် ကိုယ့်နိုင်ငံ ကိုယ့်အမျိုးဆို သော အသိသညာ ကင်းမဲ့ခဲ့ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည် ဟု ရဲရဲတင်းတင်း ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Dutt, R. Palme.1953. **The Crisis of Britain and The British Empire.** New York: International Publishers.
2. Mainwaring, James. 1946. **Man and His World. Book 11.** London, George Philip & Son, Ltd.
3. Majumdar, R.C., H.C. Raychaudhuri, Lalikinlar Datta. 1965. **An Advanced History of India.** New York: St Martin's Press.
4. Muir, Ramsay. 1955. **A Short History of the British Commonwealth.** Seventh Edition. London: George Philip & Son.
5. Nehru, Jawaharlal.1960. **The Discovery of India.** Fourth Edition. Bombay: Asia Publishing House.
6. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance.** Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

အိန္ဒိယ၏ ခေတ်နောက်ကျမှုကြောင့် အင်္ဂလိပ်များ အသာစီးရသွားခြင်း

ကုန်သည်များ စုပေါင်းတည်ထောင်ထားသည့် ကုမ္ပဏီ တစ်ခုဖြစ်သော အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ၁၈ ရာစုအကုန်တွင် နိုင်ငံရေး အဖွဲ့အစည်းအသွင်ကို ဆောင်ကာ ကုမ္ပဏီအစိုးရ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ မူလက စာရေးကလေးများ အရာထမ်းအမှုထမ်းများသည် နယ် ချဲ့ရာတွင် အားပါလျှင် ပါသည့်အလျောက် ရာထူးကြီး များကို ရခဲ့ကြသည်။ ကုမ္ပဏီဝန်ထမ်း အင်္ဂလိပ်များ သည် သူတို့၏လက်တွင်းသို့ သက်ဆင်းသွားသော နယ် မြေများကို သူတို့ပိုင်နက်အဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ဖြစ်လာမည်ဟု နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးတွင် ခေတ် နောက်ကျနေသော အိန္ဒိယသားတို့က မမျှော်လင့်ခဲ့ပေ။

အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်တို့ တစ်စစတစ်စစ ဖဲ့၍ ယူသွားနိုင်ခြင်းသည် အိန္ဒိယတွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော နိုင်ငံ ရေး အလှည့်အပြောင်းများကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက အသုံးပြုတတ်အောင် အကွက်မြင်ခဲ့သောကြောင့် ဖြစ် သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ အိန္ဒိယသည် ၁၈ ရာစု ဆန်း သည့်အချိန်မှစ၍ အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်ကာ နိုင်ငံရေး အခြေအနေသည် အပြောင်းအလဲ မြန်နေပေသည်။ အကြောင်းမှာ မဂိုဏ်းကုန် အောရန်ဇစ် ကွယ်လွန်ပြီး သည့်နောက် မဂိုဏ်းပါယာသည် တစ်စစတစ်စစ ပြိုကွဲ သွားသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ စုစည်းထားသော အင်အား တစ်ရပ် ပြိုကွဲသည့်အချိန်တိုင်းတွင် စွန့်စားလိုသူများ နယ်မြေကို လက်ဦးမူယူကာ အပိုင်စီးလိုသူများ ပေါ် ပေါက်လာသည်။ ထိုသို့ နယ်မြေနှင့် နိုင်ငံရေးအာဏာ ကို အရယူနိုင်အောင် ကြိုးပမ်းကြသူများအနက် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အောင်မြင်မှုကို အရယူနိုင် မည့် အရည်အချင်းများနှင့် အပြည့်စုံဆုံးဖြစ်သည်ဟု သုံးသပ်နိုင်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် နိုင်ငံခြားသားများလည်း ဖြစ်

သည်။ ကုန်သည်များလည်း ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော အမြင်ဖြင့် မြင်ထားကြသော အိန္ဒိယမှ အင်အားစုများ သည် အင်္ဂလိပ်တို့ကို နယ်မြေသိမ်းပိုက်မည့်သူများ အဖြစ် ၁၇၅၇ ခု (Plassey) တိုက်ပွဲပြီးသည်အထိ မမြင်နိုင်ဘဲ ဖြစ်နေခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာ အင်္ဂလိပ် များကလည်း ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်သော ကိစ္စ များတွင် မဂိုဏ်းကုန်များက ပေးအပ်ထားသော အခွင့် အရေးများကိုသာ အသုံးပြုလေသယောင် ဟန်ဆောင် ကောင်းခဲ့ကြသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ အင်္ဂလိပ် တို့က စစ်ဖြစ်သည့်အချိန်တွင် ဘင်္ဂလားဒေသ၌ လူယက် ယူငင်ခြင်းများ လုပ်တတ်သည်ကိုလည်း အိန္ဒိယတိုင်း သားများက သိကြသည်။ သူတို့အသာစီးရအောင် ကုန် သွယ်တတ်ကြသည့် အချက်များကိုလည်း သတိထားမိ ကြသည်။ သို့သော် ထိုလုပ်ရပ်တို့သည် တိမူးနှင့် နာဒီ ယာရှားတို့ ဝင်ရောက်မွှေးနှောက်ကာ လိုချင်သမျှကိုယူ၍ ပြန်ထွက်သွားကြသည့်နည်းမျိုးမျှသာဖြစ်သည်ဟု ယူဆ ခဲ့ကြသည်။ တစ်နည်းဆိုသော် ကျယ်ပြန့်သော အိန္ဒိယ တိုက်ငယ်သည် ကာလအပိုင်းအခြားတစ်ခုစီနှင့် ဒေသ တစ်ခုစီတို့တွင် စစ်ပွဲများနှင့် ကြုံဆုံခဲ့ရသည်။ ထိုအချိန် တွင် ဆုံးရှုံးပျက်စီးခြင်းနှင့် ရင်ဆိုင်ရစေခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ရင်ဆိုင်ပြီးနောက် နေမြဲအခြေအနေသို့ ပြန်ရောက်အောင် ကိုယ်ထူကိုယ်ထ ကြိုးစားလာရစေခြင်းမှာ အင်္ဂလိပ်တို့ သည် လိုချင်သည့်အရာများကို ယူ၍ ပြန်လည်ထွက်ခွာ သွားမည့် အာဂန္တုများဟု ထင်ခဲ့ကြသည်။

အစောပိုင်းတွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကုန်သွယ်ရန် သာ လာရောက်ခြင်းဖြစ်၍ စစ်အင်အားကို သူတို့၏ ကုန်တိုက်များနှင့် သူတို့လူများကို ကာကွယ်ရန်သာ ထားရှိခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းကာလများ၌ စစ်အင်အားကို တိုးချဲ့ကာ သူတို့ပိုင်နယ်များကို မသိ

မသာ ချဲ့ထွင်လာကြသည်။ မသိမသာ နယ်ချဲ့ခြင်းဆိုသည်မှာ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင်းရှိ အင်အားစု ခေါင်းဆောင်များ ပြိုင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ခြင်း ပြုကြသည့်အခါတွင် တစ်ဖက်ဖက်က ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းပြုသည့်နည်းကိုဆိုလိုသည်။ ကုမ္ပဏီပိုင်စစ်တပ်များသည် စနစ်တကျ လက်နက်တပ်ဆင်ထားကာ ကောင်းစွာလေ့ကျင့်ထားသော တပ်များဖြစ်သည်။ ကုမ္ပဏီအကျိုးရှိမည်ဆိုလျှင် ဘက်မရွေးဘဲ ပါတတ်သည်။ ကုမ္ပဏီကလည်း အောင်မြင်အောင် တိုက်ခိုက်ပေးရသည့်အတွက် ကြေးကြီးကြီးယူတတ်သည်။ ဤနည်းဖြင့် ကုမ္ပဏီ၏အင်အားတိုးပွားလာကာ စစ်အင်အားလည်း တိုးချဲ့ပြီးဖြစ်သွားလေသည်။ ထိုသို့အစောပိုင်းက လုပ်ဆောင်သည့်နည်းကြောင့် ကုမ္ပဏီတပ်များကို ကြေးစားတပ်များဟု မြင်လာခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က နည်းစနစ်ပြောင်းကာ မည်သူ့အတွက်မှ တိုက်ခိုက်မပေးတော့ဘဲ ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် နယ်ချဲ့ရန်အတွက်သာ ဦးစားပေး၍ တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြလေတော့သည်။

အိန္ဒိယတွင် နိုင်ငံခြားသားများကို ဆန့်ကျင်သည့် စိတ်ထားမျိုးကား ရှိခဲ့ပါ၏။ သို့သော် ကျယ်ပြန့်သော အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်မှာ တိုးတက်လာခြင်း မရှိသေးပေ။ အကြောင်းမှာ ထိုအချိန်အထိ မြေရှင်ပဒေသရာဇ်စနစ်သာ ထွန်းကားခဲ့သဖြင့် သစ္စာရှိခြင်းသည် အရှင်သခင်နှင့်သာ သက်ဆိုင်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဆင်းရဲမွဲတေခြင်းနှင့် မလုံခြုံသော စိတ်ဓာတ်အခြေအနေတို့ကြောင့် လူများစုသည် လစာရိက္ခာမှန်မှန်ပေးသော စစ်ပွဲများအတွင်းတွင် လူယက်တိုက်ခိုက်ခွင့်ပေးသော စစ်ခေါင်းဆောင်များထံသို့ ခိုဝင်ကာ အမှုထမ်းကြသူများ များပြားလာသည်။ ဤနည်းဖြင့် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ တပ်များတွင် အိန္ဒိယဒေသခံ စီပိုင်းများ (Sepoys) ခေါ် ကြေးစားဒေသခံတပ်သား အများအပြား ပါဝင်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။

မာရထာများတွင် အရှင်ဖြစ်သူအပေါ် သစ္စာရှိခြင်းထက်ပိုသော အမျိုးသားစိတ်ရှိသည်ဟု အိန္ဒိယသမိုင်းများတွင် ဖော်ပြထားကြသည်။ သို့သော် သူတို့၏အမျိုးသားစိတ်သည် ကျဉ်းမြောင်းလှသည်။ မျိုးမတူ

သော ရဲရင့်သည့် ရာဇပုတ် (Rajputs) နယ်သားများကို စည်းရုံးကာ အင်အားကြီးမားလာအောင် ကြံဆောင်ရမည့်အစား စိတ်ဝမ်းကွဲအောင် ဆက်ဆံကြသည်။ မာရထာခေါင်းဆောင်များ အကြားတွင်လည်း ပြင်းပြင်းထန်ထန် ပြိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြသဖြင့် အရေးကြီးသည့်အချိန်တွင် မပူးပေါင်းနိုင်ဘဲ နယ်ချဲ့များက တစ်စုချင်း တစ်စုချင်းအား အပြတ်ရှင်းသည်ကို ခံခဲ့ရသည့်အကြောင်းဖော်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

မာရထာများသည် စစ်စည်းကမ်းကို ရိုသေလိုက်နာကြသည်။ အရှုံးနှင့်ရင်ဆိုင်ရသည့်တိုင် ထွက်ပြေးခြင်း မပြုခဲ့ကြပေ။ မိမိတာဝန်ကို ကျေပွန်စွာ ထမ်းဆောင်ရင်း အသေခံသွားတတ်ကြသည်။

သို့သော် မာရထာများ၌ ကမ္ဘာနှင့်ပတ်သက်သော ဗဟုသုတနည်းပါးခြင်းသည် အံ့ဩလောက်စရာပင်ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်နှင့် ပတ်သက်သော ပထဝီဝင်အခြေအနေ အားလုံးကိုပင် မသိကြသူများသည်။ အဆိုးဆုံးချွတ်ယွင်းချက် သို့မဟုတ် မသိနားမလည်မှုမှာ သူတို့၏ပတ်ဝန်းကျင်တွင် မည်သည့်ကိစ္စများ ဖြစ်ပွားနေသည်။ သို့မဟုတ် ရန်သူများ မည်ကဲ့သို့လှုပ်ရှားနေသည်စသည့် သိရမည့်ကိစ္စများကိုပင် လေ့လာမှု နည်းပါးခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ချွတ်ယွင်းချက်များ ရှိသည့်သူများထဲမှ အမြင်ကျယ်သော နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များ ပေါ်ထွက်လာနိုင်ခြင်း မရှိပေ။ ထို့ပြင် ထိရောက်သော မဟာဗျူဟာကိုလည်း ချမှတ်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။

မာရထာများပင်ဖြစ်စေ မိုက်ဆိုးနယ်သားများကဲ့သို့ အခြားသောနယ်သားများပင်ဖြစ်စေ စစ်တိုက်ရာတွင် လျင်လျင်မြန်မြန် လှုပ်ရှားတတ်သည်။ သူတို့၏ လျှင်မြန်မှုမှာ ရန်သူများကို အထိတ်တလန့်ဖြစ်စေနိုင်သည်။ သူတို့သည် ပြောက်ကျားစစ်ဆင်ရေးတွင် အလွန်တော်သောသူများဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ရမည့် တိုက်ပွဲများတွင် စနစ်တကျရှိရန် လိုအပ်သဖြင့် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းကာ လက်နက်များ တပ်ဆင်သည့်အခါတွင် ယခင်ကကဲ့သို့ လျင်မြန်သောအဟုန်ဖြင့် လှုပ်ရှားနိုင်ခြင်း မရှိကြတော့ပေ။

အိန္ဒိယသားတို့သည် သူတို့ကိုယ်သူတို့ သိတတ် နားလည်သည့် အရည်အချင်းနှင့် ပြည့်စုံသည်ဟု ယူဆ ကြသည်။ ရှေးနည်းအတိုင်း ခေတ်မီသည့်အတွေးများ ဖြင့် ဘောင်ခတ်ထားသဖြင့် သိတတ်နားလည်ခြင်းသည် ခေတ်နှင့် အံဝင်ခွင်ကျခြင်း မရှိတော့ပေ။

အိန္ဒိယမြေပေါ်ရှိ နယ်အသီးသီးမှ ခေါင်းဆောင် များသည် နိုင်ငံခြားသားတို့၏တပ်များမှာ စည်းကမ်း သေဝပ်သည်။ နည်းပညာအရလည်း တိုးတက်ခေတ်မီ သည်ဟု အစောပိုင်းကာလကပင် သိနားလည်ခဲ့ကြ သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့၏စစ်တပ်များကို သင်ကြား ပေးရန် ပြင်သစ်နည်းပြများနှင့် အင်္ဂလိပ်နည်းပြများကို ငှားရမ်း၍ သူတို့ပိုင်တပ်များကို သင်တန်းပေးစေသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့မှာလည်း အချင်းချင်းပြိုင်ဆိုင် နေသူများဖြစ်လေရာ အိန္ဒိယတပ်များကို လေ့ကျင့်ပေးရ မည့် တာဝန်ကို စိတ်ပါလက်ပါ ယူခဲ့ကြသည်။

ဟိုင်ဒါလီနှင့် သားဖြစ်သူ တိပူတို့က ရေတပ် အင်အားတစ်ခုကို တည်ထောင်ရန် ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း အချိန်နောက်ကျသွားခဲ့သည်။ အိန္ဒိယတွင် သင်္ဘော တည်ဆောက်ခြင်း အတတ်ပညာကို တတ်ကျွမ်းသူများ ရှိခဲ့သော်လည်း ရေတပ်တစ်တပ်ကို အချိန်တိုအတွင်း ဖွဲ့စည်းနိုင်ရန်မှာ လွယ်ကူသောကိစ္စ မဟုတ်ချေ။ ထို့ ကြောင့် ရေကြောင်းကို စိုးမိုးထားသော အင်္ဂလိပ်တို့ကို ယှဉ်ပြိုင်ရန် ခက်ခဲသည့်အခြေအနေနှင့် ရင်ဆိုင်ရသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့က အသာစီးရသွားပြီးသည့်နောက် ပြင်သစ်များ အိန္ဒိယမှ ထွက်ခွာသွားသည့်အချိန်တွင် အိန္ဒိယတပ်များတွင် အမှုထမ်းနေသော ပြင်သစ်အရာရှိ များလည်း ထွက်ခွာသွားရသည်။ အိန္ဒိယတပ်များတွင် ကျန်ရစ်သည့် နိုင်ငံခြားသား အရာရှိအများစုမှာ အင်္ဂလိပ် များဖြစ်ကြသည်။ သူတို့သည် အနိုင်အရှုံးကို အဆုံး အဖြတ်ပေးရမည့် တိုက်ပွဲများ တိုက်ရတော့မည့်အချိန် တွင် သူတို့အား ငှားရမ်းထားသော အိန္ဒိယဒေသခံ ခေါင်းဆောင်များကို သစ္စာဖောက်၍ မိမိတို့အမှုထမ်း နေသည့်တပ်များကို စွန့်ပစ်ထွက်ခွာသွားတတ်ကြသည်။

တိုက်ပွဲအတွင်းမှာပင် မိမိတို့အမှုထမ်းနေသော တပ်များကိုစွန့်၍ တစ်ဖက်သို့ ခိုဝင်သွားတတ်သည်။

သူတို့နှင့်အတူ လုယက်ထားသော ရွှေငွေရတနာများ လက်နက်များကိုလည်း ယူဆောင်သွားတတ်သည်။ သူ တို့ခိုဝင်သော တစ်ဖက်ဆိုသည်မှာ အင်္ဂလိပ်တပ်များပင် ဖြစ်သည်။ သစ္စာရေသောက်ခြင်းမျှလောက်ဖြင့် မိမိတို့ ကို ပေးကျွေး မြှောက်စားထားသော သခင်ကို သစ္စာမြဲ တတ်ကြသော အရှေ့တိုင်းသားများအနေဖြင့် ဤကဲ့သို့ သစ္စာဖောက်ခြင်းကို နားလည်နိုင်မည်မဟုတ်ချေ။ နိုင်ငံ ခြားသားများသည် အတတ်ပညာဖြင့် ပြည့်စုံသည်မှာ မှန်ပါသည်။ သို့သော် စိတ်ရင်းစေတနာကောင်းများနှင့် ပြည့်စုံသူများ မဟုတ်ကြချေ။ မူလကတည်းက ပစ္စည်း ဥစ္စာများကို မက်မောသဖြင့် ခေတ္တခဏ ကျွန်ခံခဲ့ကြ သောသူများသည် ရသာလျှင် ဘနဖူး သိုက်တူးမည့်သူ များဖြစ်ကြောင်း၊ သစ္စာမြဲရန် မစဉ်းစားဘဲ ဘဏ္ဍာကို သာ သိုက်တူးသူများဖြစ်ကြောင်း ကိုယ်တိုင် နဖူးတွေ့ ခူးတွေ့ တွေ့ကြမှသာ ယုံလိုက်ကြပေတော့သည်။

အိန္ဒိယ တိုင်းရင်းသား ခေါင်းဆောင်များအနေ ဖြင့် နိုင်ငံခြားသားများကို စစ်ရေးတွင် အားကိုးမှုလွန်ကဲ ခြင်းသည် သူတို့၏ခေတ်နောက်ကျသော အမြင်ကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံခြားသား စစ်ပညာသင်ကြားပေးသူ များသည် လိုတာကိုယူ၍ ပြန်သွားရုံသာမက မိမိတို့၏ အားနည်းချက်များ ဟာကွက်များကို ကောင်းစွာသိသွား ကြသူများဖြစ်သဖြင့် မိမိတို့ကို ထိုးနှက်မည့်ဘေးဖြင့် ကြိုနိုင်သည်ကိုလည်း အချိန်နောက်ကျမှ သိကြလေ သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့အတွက် သတင်းစုဆောင်း ပေးမည့် ပဉ္စမတပ်သားများကို အိန္ဒိယခေါင်းဆောင်များ ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းတွင်လည်းကောင်း၊ စစ်တပ်များ တွင်လည်းကောင်း ထည့်သွင်းထားခဲ့ကြလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ ခေတ်နောက်ကျနေသော အတွေး အခေါ်များ ခံယူချက်များကြောင့် နိုင်ငံခြားသားများ၏ လှည့်ကွက်များအတွင်း ကျဆင်းသွားကြရသူများမှာ မာရထာများ မျှသာမဟုတ်။ အခြားသော ဒေသခံ ခေါင်းဆောင်များလည်း ပါဝင်သည်။ ဥပမာ ရာဇပုတ် (Rajaputs) တို့သည် ရဲစွမ်းသတ္တိရှိကြသည်။ သို့သော် ပဒေသရာဇ်အမြင် အတွေးများဖြင့်သာ အရာရာကို ဆုံးဖြတ်တတ်ကြသည်။ လူမျိုးစုခေါင်းဆောင် အချင်း

ချင်း နေရာမပေးနိုင်လောက်အောင်ဖြစ်ကာ အုပ်စုများ ကွဲပြားလျက်ရှိသည်။

ရာဇပုတ်အများစုသည် မူလကတည်းက မဂိုတို့၏ သစ္စာခံများဖြစ်ခဲ့လေရာ ဒေလီဘုရင်များကို ဩဇာခံခဲ့ကြသည်။ ဒေလီရှိ မဂိုသွေးအကြွင်းအကျန်များသည် အရှိန်အဝါ မှေးမှိန်လာခဲ့သည်မှာ ကာလကြာချေပြီ။ ရာဇပုတ်များသည် ဒေလီဘုရင်များ၏ အရှိန်အဝါကို မခံစားရဘဲ မာရထာများ၏ အရိပ်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ကြရသည်။ အချို့သောခေါင်းဆောင်များမှာ သူတို့ကိုယ်သူတို့ ဟန်ချက်ညီအောင် အားထုတ်ကာ ထိန်းထားကြလေသည်။

အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ်များ ဩဇာတက်လာသည့် အချိန်တွင် ဟိန္ဒူများသာမက မူဆလင်များသည်လည်း ပဒေသရာဇ်စနစ်၏ အစဉ်အလာ အတွေးအခေါ် လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများကိုသာ လိုက်စားနေခဲ့ကြသည်ဖြစ်ရာ အားလုံးပင် ခေတ်နောက်ကျနေလေသည်။

ထိုအချက်ကို မကြာခဏဖော်ပြနေသဖြင့် ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများကို လိုက်နာထိန်းသိမ်းခြင်းသည် မှားယွင်းမှုတစ်ခု ဖြစ်သည်ဟု စာရေးသူက ဆိုလိုခြင်းမဟုတ်ကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ ပြောလိုပါသည်။ ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများကို လိုက်နာကျင့်သုံးရင်း ခေတ်တို့၏ အပြောင်းအလဲများ မိမိတို့နှင့် ပတ်သက်လာရသည့်သူများ၏ အကျင့်စရိုက်များ အားသာချက်များ အားနည်းချက်များကိုလည်း လေ့လာနိုင်ရမည်။ မိမိတို့၏ အကျင့်စရိုက်များ မိမိတို့၏ အားနည်းချက်များ အားသာချက်များကိုလည်း သိနားလည်ကာ မိမိတို့ဘာသာ ပြုပြင်နိုင်ဖို့ လိုအပ်သည်ဆိုသည့်အချက်ကို လေးလေးနက်နက် တွေးတောသင့်ကြောင်းသာ ဆွေးနွေးတင်ပြလိုရင်းဖြစ်ပါသည်။ ဥပမာ အနောက်တိုင်းသားတို့၏ သာရာစီးလုပ်ရပ်များ၊ မိမိအကျိုးအတွက်ဆိုလျှင် မည်သည့်လူမျိုးကိုမျှ လေးစားထောက်ထားခြင်း မရှိသည့်အလေ့၊ သက်ညှာခြင်းမရှိသည့် အလေ့များကို အတုယူရန် မလိုချေ။ မိမိတို့ရိုးရာဓလေ့အရ သစ္စာကြီးမားခြင်း ကိုယ်ကျိုးစွန့်ကာ အမျိုးကို စောင့်ရှောက်ခြင်းစသည့် မြင့်မြတ်သည့် အရည်အချင်းများကို ထိန်းသိမ်းရန်လိုပါသည်။

သို့သော် ထိုသို့ထိန်းသိမ်းရာတွင် တစ်မြေတည်းနေ တရေတည်းသောက်ကာ နှစ်ပေါင်းကြာညောင်းစွာ နေထိုင်ခဲ့ကြသည့်သူများ အားလုံး၏ အားကို စုစည်းနိုင်သည်အထိ အမြင်ကျယ်ရန် သဘောထားကြီးရန် ညှိယူနိုင်ရန် လိုအပ်သည်။ အိန္ဒိယတွင် မိမိတို့၏ လူမျိုးစုကိုသာ စုစည်းလေ့ရှိကြခြင်းသည် အင်အားများကို အစိတ်စိတ် ကွဲပြားစေခဲ့သည်။ ထို့ပြင် အပြင်လူသည် အတွင်းသို့ဝင်၍ မိမိတို့ကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ် ကျွန်လုပ်ကြမည်မဟုတ်။ နှစ်ပေါင်းရာချီကာ ကြာလာသည့်တိုင်အောင် ငွေကြေးဥစ္စာကိုသာ စုဆောင်းသူများ ဖြစ်သည်။ ငွေပေး၍ ခိုင်းကြရသည်ဟု တစ်ဖက်သတ်အမြင်ဖြင့် ရှုမြင်ခြင်းသည် အိန္ဒိယသားတို့၏ ခေတ်နောက်ကျသည့် လက္ခဏာဖြစ်ပေသည်။

မာရထာအင်အားစုများ ရာဇပုတ်အင်အားစုများ စသည့် အင်အားစုများ ထွန်းကားလာပြီးသည့်နောက် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင်းတွင် နေထိုင်ကြသော သာမန်လူများစုများ၏ အခြေအနေမှာ တိုးတက်ခြင်းမရှိဘဲ ပိုမိုခက်ခဲပင်ပန်းလာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့သည် နီးရာအုပ်စုသို့ ခိုဝင်ရန် ဝန်မလေးတတ်ကြချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့သည်လည်း နယ်ချဲ့ရာတွင် အသုံးပြုရန် အမှန်တကယ် အပင်ပန်းခံမည့်သူများအဖြစ် အိန္ဒိယတိုက်သား တပ်သားများကို ရွေးချယ်စုဆောင်းကြသည်။ အိန္ဒိယတိုက်သားတို့သည် သူတို့ရင်ဆိုင်နေရသော မသေချာမရေရာ မူများမှ လွတ်မြောက်လိုစေဖြင့် အင်္ဂလိပ်တပ်များသို့ ဝင်ရောက်သူ များပြားသည်။ လူမျိုးကွဲပြား ခြားနားမှု၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ကွဲပြားခြားနားမှု၊ ဇာတ်ကွဲပြားခြားနားမှုစသည်တို့သည် အုပ်စုကွဲပြားမှုနှင့် ပေါင်းလိုက်သောအချိန်တွင် လူများစု၏ စိတ်ရှုပ်ထွေးစေခဲ့လေသည်။

မာရထာများသည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အလယ်ပိုင်းနှင့် မြောက်ပိုင်းတို့တွင် ပျံ့နှံ့နေခဲ့သော်လည်း အတည်တကျ နေထိုင်လေ့မရှိကြပေ။ တစ်နေရာမှ တစ်နေရာသို့ ရွေ့လျား ရွှေ့ပြောင်းနေလေ့ရှိသည်။ သမိုင်းစဉ်တွင် နိုင်ငံဟူ၍ အတည်တကျ ပေါ်ပေါက်လာသည့်အချိန်မှာ လူနှင့် သူတို့အခြေချရာဒေသတို့သည် တသားတည်း

ဖြစ်သွားသည့် အချိန်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်ကျမှသာ အုပ်ချုပ်ရေးကို အတည်တကျဆောင်ရွက်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။ ထို့အချိန်က အင်္ဂလိပ်တို့၏လက်အောက်သို့ ကျရောက်သွားသော နယ်များ၊ အင်္ဂလိပ်တို့၏ လွှမ်းမိုးမှုကို အသိအမှတ်ပြုထားသော နယ်များတွင်လည်း လူများသည် အတည်တကျမရှိကြပေ။ အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း နယ်မြေကိုသာသိမ်း၍ လူယက်ယူငင်စရာ ရှိသည်တို့ကိုသာ ယူငင်လေ့ရှိသည်။ နယ်မြေတွင် နေထိုင်ကြသူများအတွက် လုံးဝစဉ်းစားခြင်း မပြုကြပေ။

ထိုအချိန်က အိန္ဒိယတွင် အခြေချခဲ့သော အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့များမှာ နယ်ချဲ့လုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်၍ အမှန်တကယ် ကျွမ်းကျင်သူများဖြစ်ကြသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ဖွင့်လှစ်ခွင့်ရရှိသော နိုင်ငံရေးကိုယ်စားလှယ်ရုံးမှ အမှုထမ်းများ၏ ပဓာနကျသောအလုပ်မှာ ဝန်ထမ်းများကို အကျင့်ပျက်အောင် လာဘ်ထိုးသည့်အလုပ်နှင့် စုံထောက်သည့်အလုပ်များကို လုပ်ဆောင်ရန်ဖြစ်သည်။ သူ့လူ ငါ့ဘက်သားများကို မွေးရာတွင် နည်းမျိုးစုံကို သုံးတတ်သဖြင့် သူတို့သည် စစ်ပွဲမတိုင်မီကတည်းက အနိုင်ရပြီးဖြစ်ခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုကြသည်။

ကောက်ကျစ်သည့်နည်းကို သုံးရာတွင် ဦးနှောက်ပြေးသော ရန်သူ၏သဘာဝကို ကောင်းစွာမသိဘဲ ရင်ဆိုင်ရခြင်းသည် ရှုံးရန် သေချာသော ရင်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ကောက်ကျစ်သူများနှင့် ရင်ဆိုင်ရာတွင် စစ်ရေးကြိုသည့်အချိန်မှသာ ပဝေသဏီကတည်းက

ကျင့်သုံးခဲ့သော ရဲရင့်ခြင်း ဖြောင့်မတ်ခြင်းစသည်တို့ကို ရင်း၍ တိုက်ခိုက်၍မရနိုင်သည့်အကြောင်းကို အိန္ဒိယသမိုင်းကြောင်းက သက်သေပြလျက်ရှိသည်။ ကောက်ကျစ်စွာ ဆောင်ရွက်နေသည့် ရန်သူတို့၏ လုပ်ရပ်က မိမိတို့ကို မထိခိုက်စေရန် စစ်ရေးမကြံမီအချိန်ကတည်းက အစဉ်သတိရှိရှိဖြင့် မိမိတို့ဘက်က တိုးတက်နေအောင် ဆောင်ရွက်နေသင့်ကြောင်း တင်ပြလိုသည်။

ကျမ်းကိုး

1. Mainwaring, James. 1946. **Man and His World. Book 11.** London: George Philip & Son, Ltd.
2. Majumdar,R.C., H.C. Raychaudhuri, Lalikinlar Datta. 1965. **An Advanced History of India.** New York: St Martin's Press.
3. Muir,Ramsay. 1955. **A Short History of the British Commonwealth.** Seventh Edition. London: George Philip & Son.
4. Nehru, Jawaharlal.1960. **The Discovery of India.** Fourth Edition. Bombay: Asia Publishing House.
5. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance.** Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

အင်္ဂလိပ်များ ရေးခဲ့သည့် အိန္ဒိယသမိုင်းထဲမှ အမှန်တရားကို ရှာဖွေခြင်း

စာရေးသူသည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ကို နယ်ချဲ့များ သိမ်းယူခဲ့သည့် အကြောင်းခြင်းရာများကို ခပ်သုတ်သုတ် တင်ပြလိုစိတ်ထားကာ စတင်ရေးသားခဲ့သည်။ သို့သော် နယ်ချဲ့တို့သည် များသောအားဖြင့် အိန္ဒိယတွင်အခြေချပြီးမှ အခြားသောနယ်များကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ကြသည်ဖြစ်ရာ အိန္ဒိယကို နယ်ချဲ့များမည်ကဲ့သို့ ဖဲ့ကာဖဲ့ကာ ရယူပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို လိုအပ်သည့်အတိုင်းအတာ ရောက်သည့်တိုင်အောင် ရေးရမည်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ရေးနိုင်ရန် စာအုပ်များကိုလည်း အပတ်တကုတ် ဖတ်ရသည်။ စာရေးသူသည် စာဖတ်ရာတွင် စုံလင်စွာဖတ်မိအောင် ကြိုးစားပါသည်။ မိမိရေးသားမည့် ဒေသ၏အကြောင်းကို သမိုင်းစာအုပ်တွင်သာမက ပထဝီဝင်စာအုပ်များအထိ သတိထားကာ ဖတ်ရှုပါသည်။

စာရေးသူ ဖတ်ထားမိသည့် ပထဝီဝင်စာအုပ်တွင် ပါသော အိန္ဒိယတိုက်ငယ်နှင့်ပတ်သက်သည့် အကြောင်းအရာများကို ယခုတစ်ပတ်တွင် ထည့်သွင်းတင်ပြလိုသည်။ ကျမ်းကိုးတွင် ထိုစာအုပ်၏အမည်ကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ ပထမတင်ပြလိုသည်မှာ ပထဝီဝင်စာအုပ်တွင်ပါသော တောင်အာရှဒေသတွင် တည်ရှိသည့်နိုင်ငံများ စာရင်းကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ အချို့သော လူကြီးများအတွက် ထိုတင်ပြချက်သည် အပိုဖြစ်ကောင်းဖြစ်နိုင်သည်။ သို့သော် လေ့လာစရာများနေသောကြောင့် မိမိတို့ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ နိုင်ငံများ၏အကြောင်းကို သိသလိုလိုနှင့် မသိကြသည့်လူငယ်များ၊ သိလိုသော်လည်း စာအုပ်များတွင် ရှာဖွေဖတ်ရှုရန် အချိန်မရသည့် လူငယ်များအတွက်မူ ကောင်းစွာအသုံးဝင်မည်ဖြစ်သည်။ တောင်အာရှရှိနိုင်ငံများကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် အက္ခရာစဉ်အရ

ဖော်ပြထားသည်မှာ Afghanistan, Bangladesh, Bhutan, India, Nepal, Parkistan, Sri Lanka တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသို့ ပထဝီဝင်စာအုပ်တွင် တင်ပြထားသည်ကို ထပ်ဆင့်ရှင်းလိုသေးသည်။

မြန်မာဘာသာအရ ပြောရလျှင် အာဖဂန်နစ္စတန်၊ ဘင်္ဂလားဒက်ရှ်၊ ဘူတန်၊ အိန္ဒိယ၊ နီပေါ၊ ပါကစ္စတန်နှင့် သီရိလင်္ကာတို့ ဖြစ်ကြပေမည်။ အာဖဂန်နစ္စတန်သည် သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ပါဝင်ခဲ့သည့်အတိုင်း ဆိုရသော် မူလက အိန္ဒိယ၏အစိတ်အပိုင်းတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ သီရိလင်္ကာသည် သီးခြားရပ်တည်ခဲ့သော်လည်း အိန္ဒိယမှ ယဉ်ကျေးမှုကို များစွာလက်ခံခဲ့သည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ တချို့သော သမိုင်းဆရာများ၏ အဆိုနှင့်အညီ ပြောရလျှင် The most Indianized state of Asia. ဟု ဆိုရမည်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် သမိုင်းကြောင်းများ နှင့်ဆက်စပ်ကာ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်အတွင်းတွင် မူလက မရှိခဲ့သော နိုင်ငံငယ်ကလေးများ မည်ကဲ့သို့ပေါ်ပေါက်လာသည်ကို တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။

အိန္ဒိယသည် စိန် ရွှေ ငွေများ၊ ပတ္တမြား နီလာ ပုလဲစသည့် ရတနာများဖြင့် ပေါကြွယ်ဝသည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်ဟု ဥရောပတွင် ကျော်ကြားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဥရောပတိုက်သားများသည် အိန္ဒိယသို့သာ ဦးတည်၍ ရေလမ်းခရီး ရှာခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကလည်း အိန္ဒိယတွင် အမျိုးစုံ ဝယ်ယူရရှိနိုင်သည်။ ဥရောပသားတို့နှင့် အများဆုံးရင်းနှီးခဲ့သည်မှာ ငရုတ်ကောင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင်မှ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင် မျိုးစုံကို အိန္ဒိယတွင် အစားအသောက်များ စီမံချက်ပြုတ်ရာ၌လည်းကောင်း၊ ဆေးဖော်စပ်ရာတွင်လည်းကောင်း များစွာအသုံးပြုခဲ့ကြကြောင်း သိလာကြသည်။

အိန္ဒိယတွင် ရှားပါးသည့်ပြင် လှပသော အရောင် အသွေးနှင့် အကွက်အဆင်များရှိသည့် သစ်မျိုးစုံကိုလည်း တွေ့ကြရသည်။ အိန္ဒိယတိုက်ထွက် ဆင်စွယ်များကို ဥရောပသားများက လိုချင်မက်မောလှသည်။ အိန္ဒိယ တွင်လုပ်သော လှပသေသပ်သည့် သံမဏိလက်နက် များ၊ မီးဖိုချောင်သုံးပစ္စည်းများနှင့် ပြောင်လက်တောက်ပ သော ကြေးအိုးကြေးခွက် ကြေးလင်ပန်းစသည်များကို လည်း လူကြိုက်များ၍ ဥရောပတွင် ကျော်ကြားခဲ့သော ပစ္စည်းများဖြစ်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယတိုက်ထွက် ဝါဂွမ်းထည် များ ပိုးထည်များကိုလည်း ဥရောပသားများ ရောက်ရှိ စဉ်က (ယခုလည်း ဝယ်နေကြဆဲဖြစ်သည်) အမြတ် တန်နီး ဝယ်ယူခဲ့ကြသည်။

အိန္ဒိယသို့ရောက်လျှင် သူတို့၏ ကြွယ်ဝမှုကို မြင် သာအောင် ပြသထားသည်ကို တွေ့ရသည်ဟု ထိုပထဝီ ဝင်စာအုပ်တွင် ဆိုပါသည်။ ထိုသို့သော ကြွယ်ဝမှုသည် အိန္ဒိယသားအများစု၏ ဘဝအခြေအနေကို ထင်ဟပ် နိုင်ခြင်းမရှိဟုလည်း ထိုစာအုပ်တွင် ဆိုပါသည်။

အိန္ဒိယတွင် ထွက်ရှိခြင်းမရှိသော အရှေ့တိုင်း ထွက်ကုန်များသည် အိန္ဒိယတွင် အဘယ်ကြောင့် စုမိ ဆောင်းမိ ဖြစ်နေသည်ကို လွယ်ကူစွာနားလည်နိုင်ပါ သည်။ အကြောင်းမှာ အိန္ဒိယသား ကုန်သည်များသည် ရေကြောင်းခရီးဖြင့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်နေသည်မှာ နှစ်ပေါင်းထောင်ချီ၍ ကြာခဲ့ပြီဖြစ်ရာ အရှေ့တောင်အာရှ အရှေ့အာရှတို့မှ ကုန်များကို သုံးစွဲတတ်သလို တစ်ဆင့် လည်း ဖြန့်ဖြူးရောင်းချတတ်နေပြီဖြစ်ရာ ရောမခေတ် ကပင် အိန္ဒိယကုန်သည်များ တင်ပို့ရောင်းချသော အရှေ့ တိုင်းကုန်များ မြေထဲပင်လယ်တွင် တွင်ကျယ်ခဲ့ပြီဖြစ် သည်။

ထိုပထဝီဝင်စာအုပ်တွင် ဘီစီ ၃ ရာစုတွင် ဂေါ တမ ဗုဒ္ဓပေါ်ထွန်းခဲ့သည်ဟု ရေးထားသည်မှာမူ မှား ယွင်းပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားသည် ဘီစီ ၆ ရာစု (၆၂၄ ခု ဘီစီ) တွင် ဖွားမြင်တော်မူခဲ့၍ သက်တော် ၈၀ အရတွင် ပရိနိဗ္ဗာန်စံတော်မူခဲ့သည်။ ပရိနိဗ္ဗာန် စံတော်မူချိန်မှာ ဘီစီ ၄၈၅ (၅၄၄ ခု ဘီစီ) တွင် ဖြစ်သည်။ စာရေးသူက ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်ဖြစ်သဖြင့် သတိ

ထားမိခြင်းဖြစ်နိုင်ပါသည်။ ထိုအချက်တစ်ခုလွဲသဖြင့် အခြားသောအချက်များ လွဲမှားသည်ဟု မဆိုနိုင်ပါ။ အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင် နေထိုင်ကြသူများသည် တိုက် ငယ်၏ ဧရိယာအကျယ်အဝန်းကိုလိုက်၍ ကွဲပြားခြားနား မှုလည်း များလှသည်။ လူမျိုးပေါင်းများစွာ ကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုပေါင်းများစွာ ပြောဆိုသည့်ဘာသာစကား ပေါင်းများစွာ ကွဲပြားလျက်ရှိသည်။

ထိုပထဝီဝင်စာအုပ်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က ကိုလိုနီ အဖြစ် မသိမ်းပိုက်မီကဆိုလျှင် အိန္ဒိယသည် စည်းလုံး သောနိုင်ငံတစ်ခု မဖြစ်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို ဆိုထား သည်။ ထိုအချက်သည်လည်း မှန်ကန်ပါသည်။ အိန္ဒိယ တိုက်ငယ်အတွင်းသို့ ဘီစီ ၁၅၀၀ ခန့်ကတည်းက အာရိယန်များဝင်ခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ဒေသခံများဖြစ်သော ဒြာဗီဒီးဒီးယန်းများသည် တောင်ပိုင်းသို့ ပြောင်းရွှေ့ခဲ့ ကြသည်။ အာရိယန်များ၏ နောက်ပိုင်းမှာလည်း တစ် သုတ်ပြီးတစ်သုတ် ဝင်ရောက်လာသူများ ရှိခဲ့သည်။ တချို့မှာမူ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ပြီးနောက် လိုချင်သည် တို့ကိုယူ၍ ပြန်လည်ဆုတ်ခွာသွားလေ့ရှိသည်။

အိန္ဒိယတွင် အာရိယန်များ ဝင်ရောက်လာပြီး သည့်နောက် အိန္ဒိယမြစ်ဝှမ်းကို အမှီပြုကာ ယဉ်ကျေးမှု တစ်ရပ် ထွန်းကားခဲ့ရာ ထိုဒေသ၏အမည်ကို ယူ၍ ဆင်းဒု (Sindu) သို့မဟုတ် ဟင်းဒုခေါ် ဟိန္ဒူ (Sindhu or Hinduism) အယူဝါဒပေါ်ပေါက်လာခဲ့ သည်။ ထိုအယူဝါဒနှင့်အတူ ဇာတ်ခွဲခြားသည့် ဓလေ့ပါ ပါလာခဲ့သည်။ အိန္ဒိယသမိုင်းကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သော အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံးဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်သူ ရှရီနေရူး၏ အဆိုအရ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်လာသောသူ များသည် အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု၏ လွှမ်းမိုးမှုကို နှစ်ခြိုက် လက်ခံကာ သူတို့ကိုယ်သူတို့ ဟိန္ဒူများ သို့မဟုတ် အိန္ဒိယတိုက်သားများအဖြစ် လက်ခံသွားကြသည်။ ကိုး ကွယ်ယုံကြည်မှု ကွဲပြားခြားနားခဲ့သည့်တိုင်အောင် အိန္ဒိ ယတိုက်သားများဟု အသိသညာမှာမူ စွဲမြဲသွားသည်ဟု ဆိုသည်။

သို့သော် မူဆလင်များသည် အေဒီ ၇၁၁ ခုတွင် ဝင်ရောက်လာသည်မှစ၍ အိန္ဒိယနှင့် တစ်သားတည်း

ပေါင်းစပ်လာခြင်းမရှိဟု ရှိနေရုံက ဆိုထားပြန်သည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာ အိန္ဒိယနှင့် နယ်ချင်းစပ်နေသော ပါရှားနှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်တို့တွင် အစ္စလမ်အယူကို လက်ခံကြသူများ များပြားလာသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် နောက်ထပ်အနှစ် ၈၀၀ လောက်တွင် မူဆလင် မွန်ဂိုလူမျိုးများ ဝင်ရောက်လာပြီးနောက် မဂိုမင်းဆက် (Mogul Dynasty) ကို ထူထောင်ခဲ့ကြသည်။ မဂိုမင်းဆက်သည် ဂင်္ဂါမြစ်ဝကျွန်းပေါ်တွင် ဩဇာအာဏာ ဖြန့်ကြက်နိုင်ခဲ့သည်ဖြစ်ရာ အိန္ဒိယတွင် မူဆလင်ဦးရေ များပြားလာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် မူလကတည်းက စုစည်းရန် ခက်ခဲခဲ့သောနယ်များသည် တသားတည်း မဖြစ်ခဲ့သည့်တိုင် မဂိုဇနာရာဇ်၏ အုပ်စိုးမှုအောက်တွင် အတော်အတန် စုစည်းနိုင်ခဲ့ကြသည်။

ထို့နောက် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက မဂိုဇနာရာဇ်ထံမှ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့် ကုန်တိုက်ဆောက်ခွင့်များကို အရယူနိုင်ခဲ့သည်။ သူတို့သည် အိန္ဒိယမှ အမြတ်များစွာရရှိသဖြင့် နှစ်စဉ် အမြတ်ငွေ ခွဲယူရာတွင် ၂၀၀ ရာခိုင်နှုန်းအထိ ပေးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ အကျိုးစီးပွား တိုးတက်လာပြီးသည့်နောက် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အိန္ဒိယတွင် အချင်းချင်းမသင့်တင့်သည်ကို အခွင့်ကောင်းယူကာ နိုင်ငံရေးအရ စစ်ရေးအရ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ကာ နယ်မြေများကို အပိုင်သိမ်းခဲ့သည်။

နယ်ချဲ့တို့က ဆင်သေကို ဆိတ်နေနှင့်ဖုံးသည့် နယ် မလုံလောက်သောအကြောင်းပြချက် ပေးတတ်သေးသည်။ ထိုအကြောင်းပြချက်မှာ ကုန်သွယ်ရေးကို သာ စိတ်ဝင်စားခဲ့သော်လည်း အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အတွင်းပိုင်းဒေသများတွင် မငြိမ်မသက် ဖြစ်နေသည့် အတွက် ကုန်သွယ်ရေးကို ထိခိုက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရသည်ဟု ဆိုလေသည်။

ထိုအကြောင်းပြချက်သည် လုံးဝ မခိုင်လုံချေ။ အကြောင်းမှာ ဤကဲ့သို့ မငြိမ်မသက်မဖြစ်ဘဲ စည်းလုံးညီညွတ်သော တစ်သွေး တစ်သံ တစ်မိန့်ဖြစ်နေသော ဒေသများကိုလည်း အင်္ဂလိပ်တို့က တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ကြသည်။

အိန္ဒိယကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် ပလာဆီ တိုက်ပွဲဆင်နွှဲနေသည့် ၁၈ ရာစု အလယ်ပိုင်းတွင် အနောက်ကမ္ဘာ၌ အင်္ဂလိပ်များ မည်ကဲ့သို့ စီးပွားရှာခဲ့သည်ကို တင်ပြလိုက်လျှင် မတတ်သာလွန်း၍ အိန္ဒိယကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်လိုက်ရသည်ဟူသော သူတို့၏ အဆိုမှာ လုံးဝမဟုတ်မမှန်ကြောင်း လယ်ပြင် ဆင်သွားသလို ထင်ရှား၍သွားမည်ဖြစ်သည်။

Treaty of Utrecht အရ အင်္ဂလန်သည် ကျွန်ုပ်တို့ဝယ်ရေး လုပ်ငန်းကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ခွင့် ရခဲ့သည်။ ထို့ပြင် တောင်အမေရိကတိုက်ရှိ စပိန်ပိုင် ကိုလိုနီများသို့ တစ်နှစ်လျှင်တစ်ကြိမ် တန်ငါးရာထက် မကြီးသော သင်္ဘောတစ်စီးဖြင့် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့် ရခဲ့သည်။ ပထမတွင် အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုများတွင် ကုန်များကိုထပ်၍တင်ကြကာ မှောင်ခိုသည့်နည်းများကို သုံး၍လည်းကောင်း နောက်ပိုင်းတွင် ပြောင်ပြောင်တင်းတင်းပင် ကန်ထရိုက်စာချုပ် တစ်ခုဖြစ်သော Assiento Treaty ကို အင်္ဂလိပ်များက ချိုးဖောက်ခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် တောင်အတ္တလန္တိတ် ကုန်သွယ်ရေးကို မဟာတြိဂံ (Great Triangle) တွင်စေသည်အထိ တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးအောင် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် အရောင်အသွေးစုံသော အဝတ်အထည်များ ပုတီးစွေများ ဂျင်အရက်များ သေနတ်များနှင့် အခြားသောဈေးပေါပေါဖြင့် ရနိုင်သည့်ပစ္စည်းများကို သယ်ဆောင်ကာ အာဖရိကတိုက် အနောက်ဘက် ကမ်းခြေသို့ သင်္ဘောဖြင့် သွားရောက်ပြီးနောက် အာဖရိက တိုင်းရင်းသားများကို ကျွန်ပြုရန် ဝယ်ယူကြသည်။ တစ်ခါက ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း လူမျိုးစုချင်း မသင့်တင့်သဖြင့် တိုက်ခိုက်ရင်း သုံးပန်းအဖြစ် ဖမ်းထားသည့် သူများကို ဈေးနှုန်းအထူးချိုသာစွာဖြင့် ဝယ်ယူကြလေသည်။ အဝယ်လိုက်လာသော လူကုန်များကိုလည်း များစွာ မဖွံ့ဖြိုးကြသေးသော သူများအနေဖြင့် ထုတ်၍ ရောင်းချလိုက်ရန် ဝန်လေးမည်မဟုတ်ချေ။ ထိုကျွန်အဖြစ် ရောင်းချမည့် သနားဖွယ်ကောင်းသော အာဖရိက တိုင်းရင်းသားများကို ဝက်များ ကျွဲ နွားများသဖွယ် သင်္ဘောဝမ်းတွင်ထည့်၍ ပိတ်လှောင်ကာ ခေါ်ဆောင်

သွားကြသည့်အကြောင်းကို ရေးသားထားသော စာအုပ်များရှိသည်။ ထိုစာအုပ်များကို ဖတ်ရသည်မှာ များစွာကြေကွဲဖွယ် ကောင်းလှပေသည်။

ထိုလူကုန်များကို အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုများတွင်ချ၍ အင်္ဂလိပ်တို့က သူတို့လိုချင်သည့် ပစ္စည်းများနှင့်ဖလှယ်လေသည်။ ထိုသို့ဖလှယ်ရာတွင် သူတို့ရောင်းမည့်ကုန်များကို ဈေးမြှင့်ထားကာ သူတို့ဝယ်မည့်ကုန်များကို ဈေးနှိမ်၍ ဝယ်ယူသည့်နည်းကို သုံးကြပြန်သည်။ ထိုပစ္စည်းများမှာ သကြား၊ ဆေးရွက်ကြီး၊ ဝါဂွမ်းစသည့်ကုန်များဖြစ်ကြသည်။ ထိုပစ္စည်းများကို အင်္ဂလန်သို့ယူဆောင်သွားကာ ဈေးနှုန်းကိုမြှင့်၍ ရောင်းကြပြန်သည်။ ထိုကဲ့သို့ တရားမဝင်လုပ်ဆောင်နေသည်ကို စပိန်က တားမြစ်သည့်အတွက် အင်္ဂလိပ်နှင့်စပိန်တို့အကြား စစ်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။

ထိုဥပမာသာမက ဥပမာများစွာလည်း ရှိသေးသည်။ အင်္ဂလိပ်များသည် မြောက်အမေရိကတိုက်တွင် အခြေချသည့် အခါ အမေရိကန်လူနီများ (American Red Indians) အမျိုးပျောက်သွားအောင် ရက်စက်စွာ နှိမ်နင်းသည့်လုပ်ငန်းကို စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ကနေဒါနိုင်ငံကို ပြင်သစ်ထံမှတိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်သည်။ မူလက ပြင်သစ်ပိုင်ခဲ့ပြီး အင်္ဂလိပ်တို့က တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည့် (Louisburg) ကို အိန္ဒိယရှိ ပြင်သစ်ပိုင်မဒရစ်နှင့်လဲလှယ်၍ ယူခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်များကို ထောက်ချင့်ပါက အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ရှိ နယ်များကို ကိုလိုနီများအဖြစ် သိမ်းပိုက်ခြင်းသည် သူတို့၏ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို အိန္ဒိယရှိ စစ်အုပ်စုများက ထိပါးလာသောကြောင့် မလွဲမရှောင်သာသဖြင့် သိမ်းပိုက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုခြင်းသည် မဟုတ်မမှန် လုပ်ကြံပြောဆိုသောစကားဖြစ်သည့်အကြောင်း သိသာထင်ရှားလှသည်။

၁၈ ရာစုတွင် အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် အနောက်ဥရောပတိုက်သားတို့သည် ငွေကြေးအမြတ်အစွန်း များများရအောင် ကြံဆောင်ခြင်းဖြင့် ကြွယ်ဝနိုင်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို လက်ခံကျင့်သုံးလာကြသည်။ ခရူးဆိတ်စစ်ပွဲပြီးသည့်အချိန်ကစ၍ အာရှတိုက်မှ ကုန်များကို

သုံးစွဲလာတတ်ကြသည်။ စပိန်နိုင်ငံက တောင်အမေရိကကို တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ပြီးသည့်နောက် သကြားဆေးရွက်ကြီးစသည့် ကုန်များကို သုံးတတ်လာသည့် ပြင် ရွှေနှင့် ငွေတို့၏တန်ဖိုးကို သိလာကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဥရောပနိုင်ငံအချင်းချင်းကြားတွင် များများရောင်းကာ နည်းနည်းဝယ်ယူခြင်းဖြင့် အမြတ်အစွန်းများများရအောင် ကြံဆောင်သည့်နည်းဟူသမျှကို သုံးစွဲခဲ့ကြသည်။ ထိုနည်းများအနက် ဈေးကွက်အပိုင် ရှာထားခြင်းသည် အာမခံချက်အရှိဆုံး ဖြစ်သည်ဟု သိလာကြသည်နှင့် သူတို့ဝင်မိသောနိုင်ငံမှစတင်၍ ကိုလိုနီများ ချဲ့ထွင်သည့်လုပ်ငန်းကို အပြိုင်အဆိုင် လုပ်ဆောင်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။

ယခုဆက်၍တင်ပြလိုသောအကြောင်းမှာ အိန္ဒိယတွင် အရှေ့ဘက် ဘင်္ဂလားနှင့် ကာနားတစ်ကမ်းခြေမှစ၍ အနောက်ဘက် မလဘာကမ်းခြေတိုင်အောင် အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းယူသည့် အကြောင်းများဖြစ်သည်။ နီပေါနိုင်ငံမှ ဂေါ်ရခါးများသည် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှလေ့ကျင့်ပေးထားသော ဒေသခံတပ်ရင်းများနှင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်လောက်အောင် စည်းကမ်းသေဝပ်ကြသူများဖြစ်ကြသည်။ ဂေါ်ရခါးများသည် သူတို့၏အမိမြေကိုလည်း အလွန်တွယ်တာသူများ ဖြစ်ကြသည်။ သူတို့သည် အင်္ဂလိပ်များကို ထိတ်လန့်စေနိုင်ခဲ့သော်လည်း အိန္ဒိယတိုက်၏ ကံကြမ္မာနှင့် ခွဲခြား၍မရဘဲ အင်္ဂလိပ်တို့၏ လက်အောက်သို့ ရောက်ခဲ့ကြရသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် လာဘ်ထိုးခြင်း ခြေထိုး၍ သွေးခွဲခြင်းစသည့် အလုပ်များကိုလုပ်ကာ စစ်မတိုက်မီကတည်းက နိုင်ခဲ့ကြပုံကို ဆင်းဒီးယားနယ်ရှိ ဒေသခံအရာရှိတစ်ယောက်ကို ဥပမာပြရမည်ဖြစ်သည်။ သူသည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ လာဘ်ကိုယူ၍ စစ်ပွဲကာလတွင် အင်္ဂလိပ်တို့၏ဘက်သို့ ကူးပြောင်းလာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ကောက်ကျစ်သည့်နည်းကို သုံးကာ လူယုတ်မာတို့ကို လက်သပ်မွေးသည့်အလုပ်မျိုးကို ဆစ်စ်လူမျိုးများနှင့် တိုက်ခိုက်သည့်အချိန်တွင်လည်း သုံးခဲ့ကြသည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကောက်ကျစ်သည့်နည်းကို သုံးသဖြင့် အနိုင်ရရှိသည်ဟု တစ်ဖက်သတ် စွပ်စွဲခြင်းသည်

လည်း လုံးဝမှန်ကန်မည် မဟုတ်ချေ။ သူတို့သည် ကိုလိုနီ ချဲ့ထွင်ရန် လုံးဝတာဝန်ထားသည်ဖြစ်ရာ နိုင်ငံရေးအရ စစ်ရေးအရ ထူးချွန်သူများကို မြှောက်စားထားသဖြင့် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ထက်မြက်သော ခေါင်းဆောင်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီးဖြစ်သည်။ သူတို့သည် သူတို့၏ ပြိုင်ဘက် အိန္ဒိယအင်အားစုများကို ကောင်းစွာ ထောက်လှမ်းလေ့လာထားပြီးဖြစ်ရာ ထိုအင်အားစုများ အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်နေခြင်းကို အခွင့်ကောင်း ယူခဲ့နိုင်လေသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် သမုဒ္ဒရာကို လွှမ်းမိုးထားနိုင် ပြီဖြစ်လေရာ ကျယ်ပြန့်သောအိန္ဒိယကို တိုက်ခိုက်ရာ တွင် အသာစီးများစွာရရှိသည်။ လုံခြုံသော စစ်စခန်းများကိုလည်း တည်ဆောက်နိုင်သည့်ပြင် လိုအပ်သည့် ရိက္ခာနှင့် ခဲယမ်းများကို လျင်မြန်စွာဖြည့်ဆည်းနိုင်ခဲ့ကြသည်။ တိုက်ပွဲတွင် အရှုံးနှင့်ရင်ဆိုင်ရသည့်အချိန်တွင် ပြန်လည်ထိုးစစ်ဆင်ရန် ပြင်ဆင်နိုင်ခွင့် ကောင်းစွာရရှိခဲ့သည်။ ဘင်္ဂလားနယ်သည် နောက်ထပ်တိုက်ပွဲများအတွက် ရိက္ခာဖြည့်တင်းရာတွင် ပင်မဌာနကြီး ဖြစ်လာသည်။ နောက်ထပ် သိမ်းမိသမျှ နယ်များသည်လည်း ရိက္ခာသိုလှောင်ရာဌာနများ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အစောပိုင်းက နယ်ပယ်အများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ သို့သော် နယ်ခံလူထုကို ကောင်းစွာအုပ်ချုပ်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ သိမ်းပိုက်မိသော နယ်

မြေများရှိ လူထုထံမှ အလိုရှိသမျှကို သူတို့ကိုယ်တိုင်လည်း လုယက်ယူငင်သည်။ ထို့နောက် သူတို့က ထွက်ခွာသွားကာ အခြားလုယက်ယူငင်သူများ၏ လက်တွင် လူထုကိုထားခဲ့သဖြင့် အိန္ဒိယနယ်အသီးသီးရှိ လူများ၏ ဘဝမှာ များစွာကြေကွဲဖွယ်ကောင်းခဲ့သည်။

နောက်ပိုင်းတွင်မူ အုပ်ချုပ်ရေးစည်းမျဉ်းများကို ကောင်းစွာရေးဆွဲပြီး အိန္ဒိယတစ်နိုင်ငံလုံးကို ကုမ္ပဏီပိုင်နယ်အဖြစ် သိမ်းခဲ့လေသည်။ ထိုနည်းဖြင့် အာရှတစ်ခွင်တွင် ကိုလိုနီများ ဆက်လက်သိမ်းပိုက်ရန်အတွက် အခြေကောင်းစွာချခဲ့ပေသည်။

ကျမ်းကိုး

1. Dutt, R. Palme.1953. **The Crisis of Britain and The British Empire.** New York: International Publishers.
2. Mainwaring, James. 1946. **Man and His World. Book 11.** London: George Philip & Son, Ltd.
3. Nehru, Jawaharlal.1960. **The Discovery of India.** Fourth Edition. Bombay: Asia Publishing House.
4. Stansfield, Jr., Charles A. & Chester E. Zimolzak, 1990. **Global Perspectives.** Columbus, Ohio: Merrill Publishing Company.

အိန္ဒိယကို အင်္ဂလိပ်များက အပြီးတိုင် နှိမ်နင်းလိုက်ခြင်း

စာရေးသူ၏ သူငယ်ချင်းတွင် နိုင်ငံရပ်ခြား၌ အလုပ်လုပ်ကိုင် နေထိုင်သည့် သမီးတစ်ယောက်ရှိသည်။ စာတော်သည် ထက်မြက်သည်။ အနောက်နိုင်ငံတွင် အဆင့်မြင့်ပညာကို ပြီးမြောက်အောင်မြင်အောင် သင်ယူပြီးသည့်နောက် အလုပ်လည်း ရရှိထားသူဖြစ်သည်။

ထိုမိန်းကလေး၌ အံ့ဩစရာကောင်းသော အရည်အသွေး များစွာရှိသည်။ ယောက်ျားကလေးတစ်ယောက်ကဲ့သို့ လုပ်ဆောင်ရမည့်ကိစ္စများကိုလည်း လုပ်ဆောင်နိုင်သည်။ မိန်းကလေးပီသရမည့် နေရာတွင်လည်း လွန်စွာပီသသည်။ ဗဟုသုတဖြစ်ဖွယ် စာများကိုလည်း ဖတ်ရှုလေ့ရှိသည်။ မြန်မာပြည်သို့ ပြန်လာချိန်တွင် စာရေးသူနှင့် လာရောက်တွေ့ဆုံသည်။ သူနှင့်တွေ့ဆုံသည်နှင့် သတိထားမိသောအချက်မှာ သူ၏ အမူအရာများသည် မြန်မာများကဲ့သို့ သက်သောင့်သက်သာမဟုတ်တော့ချေ။ သူက မြန်မာ့သမိုင်းကို ဖတ်နေသည်ဟုဆိုသဖြင့် ဖတ်နေသည့်စာအုပ်အမည်ကို မေးလိုက်သည်။ သူက မြန်မာများ ရေးသည့်စာအုပ်ကို ဖတ်လျှင် ဘက်လိုက်သည့်အမြင်များ ပါမည်စိုးသဖြင့် ဒီ ဂျီ အီးဟော ရေးသည့် စာအုပ်ကိုဖတ်နေသည်ဟု ပြောပါသည်။ စာရေးသူက သူလည်း ဘက်လိုက်မှာပါပဲဟု ပြန်ပြောလိုက်မိသည်။ ဟုတ်ပါသည်။ နယ်ချဲ့များနှင့် မျိုးတူသော သမိုင်းဆရာတွင် နယ်ချဲ့အမြင် ရှိနေတတ်သည်။ နယ်ချဲ့အမြင်မရှိဟု ဆိုလျှင်လည်း လူမျိုးရေးအမြင်ရှိနေမည်ဖြစ်သည်။ ဖြစ်ရပ်များကို သုံးသပ်ရာတွင်လည်း မျှတမည်မဟုတ်ချေ။ ထိုအချက်ကို ထက်မြက်သော်လည်း မရင့်ကျက်သေးသည့် သူငယ်မသည် သိဟန်မတူချေ။

မကြာမီက စာရေးသူနှင့် အဆက်အသွယ်ရခဲ့သော နိုင်ငံခြားရောက် ကျွန်မ၏ မိတ်ဆွေကလေးများ

က မြန်မာများရေးသော သမိုင်းစာအုပ်များကို ဖတ်လိုသဖြင့် စာရင်းပေးပါ။ သူတို့ဆီမှာ ရနိုင်သော နိုင်ငံခြားသားများ ရေးသည့် မြန်မာ့သမိုင်းစာအုပ်များကို ဖတ်ရသည်မှာ မြန်မာတို့ကို နှိမ်နင်းရာတွင် တစ်ဖက်သတ်ကျ လွန်းသောကြောင့် ငြီးငွေ့လှပြီဟု ဆိုပါသည်။ စာရေးသူက မြန်မာများရေးသော သမိုင်းစာအုပ်များ၏ စာရင်းကို ပေးလိုက်ပါသည်။ တစ်ခုလည်းမှာ လိုက်ပါသည်။ မြန်မာ့သမိုင်းကို မြန်မာများရေးတိုင်းလည်း မယုံပါနှင့်ဦး။ စာအုပ်ရေးများကို တိုက်ဆိုင်ဖတ်ရှုဖို့လိုသည်။ အချို့သောသမိုင်းဆရာများကလည်း လူကသာ မြန်မာဖြစ်နေသည်။ တိုင်းတစ်ပါးသားတို့၏ တပည့်ဖြစ်သဖြင့် မြန်မာကို မြင်သည့်အမြင်သည် တိမ်းစောင်းလျက်ရှိသည်။ မြန်မာဘက်သို့ပင်းသော သမိုင်းဆရာများကလည်း မြန်မာတို့၏ အမှားများကို သုံးသပ်ရာတွင် အားနည်းတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ကောင်းသည့်အကြောင်းကိုဖြစ်စေ ဆိုးသည့်အကြောင်းကိုဖြစ်စေ ဖတ်မိသည်နှင့် ချက်ချင်းမယုံလိုက်ဘဲ ကိုယ်ပိုင်ဉာဏ်ဖြင့် သေသေချာချာ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ၍ စဉ်းစားပြီးမှ ယုံပါဟု မှာလိုက်ပါသည်။

စာရေးသူက ထိုအကြောင်းကို တင်ပြနေသည်မှာ အကြောင်းရှိပါသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် အောင်နိုင်သူများဖြစ်သည့်ပြင် ကမ္ဘာသုံးစာဖြစ်သည့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားသောစာအုပ်များ များစွာရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သည်။ သမိုင်းနှင့်ပတ်သက်သော စာအုပ်များကိုဖြစ်စေ၊ အခြားဘာသာရပ်များစွာနှင့် ပတ်သက်သည့် စာအုပ်များကိုဖြစ်စေ၊ ဝ များကိုဖြစ်စေ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထုတ်ဝေသည်ဆိုလျှင် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်မှ စာဖတ်သူများက အလွယ်တကူ ဖတ်ရှုနိုင်သည်။ ယုံလည်းယုံကြည်လွယ်သည်။ ဘက်မလိုက်ဘဲ ရေးသည့်

သမိုင်းဆိုသည်မှာ မရှိဟုပြောတတ်ကြသော်လည်း လွန်မင်းစွာ ဘက်လိုက်ခြင်းမဟုတ်ပါက သုံးသပ်၍ လက်ခံသင့်သည်ကို လက်ခံနိုင်ပေသေးသည်။ များသောအားဖြင့်မူ လွန်မင်းစွာ ဘက်လိုက်သော စာအုပ်များသာ များပါသည်။

ထိုသို့ ရှည်လျားသော ပဏာမစကားကို ရေးသားပြီးနောက် စာရေးသူတို့ လေ့လာလက်စဖြစ်သော အိန္ဒိယသမိုင်းကို ဆက်လက်တင်ပြဆွေးနွေးမည် ဖြစ်ပါသည်။ ပြီးခဲ့သည့်အပတ်က ဆင်းဒ်နယ်ကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်သည့်အကြောင်းနှင့် ပတ်သက်၍ တင်ပြရင်း ဆောင်းပါးကို အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။ ၁၈၄၃ ခုတွင် ဆင်းဒ်နယ်သားများနှင့် စစ်ဖြစ်အောင် လှုံ့ဆော်ပေးသူ စစ်ပွဲကိုနိုင်အောင် တိုက်သူများအား ကုမ္ပဏီက ဆုလာဘ်များ ပေးသနားခဲ့သည်။ စစ်နိုင်အောင် တိုက်ပေးသူ စစ်ဗိုလ်များအား မည်မျှပေးသည်ကိုမူ မူရင်းမှတ်တမ်းမှတ်ရာများကို မွှေနှောက်နိုင်မှ သိရပေမည်။ ဗြိတိသျှ နိုင်ငံရေးကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်သူ (Sir Charles Napier) ကိုမူ ရူပီးငွေ ၇သိန်း (၁၈၄၃ခု တန်ဖိုးနှင့် ငွေ) ကို ပေးခဲ့သည်။ ထိုမျှလောက် များပြားလှသည့် ငွေများကို အင်္ဂလိပ်တို့ ခွဲဝေယူနိုင်သည်မှာ ဆင်းဒ်နယ်မှ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရရှိသော ရတနာရွှေငွေများကြောင့်သာဖြစ်သည်။ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ အိတ်စိုက်ငွေ မဟုတ်ချေ။ ထို့ကဲ့သို့သော အကျိုးအမြတ်များကို မြင်သဖြင့် စွန့်စားလိုသူ တိုက်ခိုက်နှိပ်စက်လိုသူ အင်္ဂလိပ်များသည် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်ပေမည်။ (Oudh) နယ်ကိုလည်း ၁၈၅၆ ခုတွင် ကုမ္ပဏီပိုင်အဖြစ် သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့သည်။ ဥရောပသားများ အစုလိုက်အပြုံလိုက် အာရှသို့ ရောက်လာကြကာ နယ်ချဲ့ခြင်းမပြုမီက အိန္ဒိယတွင်လည်းကောင်း၊ အရှေ့တောင်အာရှ ဒေသတွင်လည်းကောင်း မြေရှင်ပဒေသရာဇ်စနစ် ထွန်းကားနေဆဲ ဖြစ်သည်။ မိမိတို့နယ်မှ ထွက်ကုန်များကို မိမိတို့ စားသုံးနေထိုင်နိုင်ကြသဖြင့် အခြားသူများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းမပြုဘဲ နေတတ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ခေတ်ကြီးမည်မျှပြောင်းလဲနေပြီဆိုသည့် အကြောင်းကိုလည်း မသိကြချေ။

ထို့ကြောင့် ကျားရှေ့ မှောက်လျက်လဲသကဲ့သို့ သော ဖြစ်ရပ်များနှင့် မကြာခဏကြုံကြရသည်။ အချင်းချင်း ကွဲပြားသဖြင့် ကုမ္ပဏီတပ်များက ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းကို ခံကြရသည်က များသည်။

၁၈၅၇ ခုတွင် ဖြစ်ပွားသော အိန္ဒိယ၏အုံကြွမှုသည် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်မှ အင်္ဂလိပ်တို့ကို တိုက်ထုတ်ရန် ကြိုးစားခဲ့သော နောက်ဆုံးအုံကြွမှု ဖြစ်ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ထိုအချိန်ဝန်းကျင်က အိန္ဒိယတိုက်ငယ် တစ်ခုလုံးရှိ ဒေသသားများတွင် အင်္ဂလိပ်တို့အပေါ်၌ မကျေနပ်မှုများ မပြေလည်မှုများ ခံစားနေကြပြီဖြစ်သည်။ မိမိတို့ဒေသအသီးသီးတွင် ဖြစ်ပွားလေ့ရှိသော စစ်ရေးပြိုင်ဆိုင်မှုနှင့် မတူသောလုပ်ရပ်များကို အင်္ဂလိပ်တို့က လုပ်လာပြီဖြစ်သောကြောင့် သူတို့၏နေမြဲဘဝ အခြေအနေသည် များစွာပြောင်းလဲလာပြီဆိုသည့် အချက်ကို သိနားလည်စပြုလာကြပေပြီ။

အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ မူဝါဒမှာ ငွေများများ ရှာရန်ဖြစ်သည်။ ထိုငွေများများရှာရန်ဟူသော မူဝါဒကို အကောင် အထည်ဖော်သည့် သူတို့ကုမ္ပဏီမှ အရာရှိများ၏ နားမလည်မှုများ ဝိသမလောဘများကြောင့် အိန္ဒိယဒေသအသီးသီးတွင် ကြေကွဲဖွယ်ရာအဖြစ်များနှင့် ကြုံနေရပေသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကြေကွဲနာကြည်းဖွယ်ရာ ဖြစ်ရပ်များနှင့် ကြုံတွေ့ကြရသူများထဲတွင် အင်္ဂလိပ်တို့ ဖွဲ့စည်းပေးထားသော တိုင်းရင်းသားတပ်များ (The British Indian Army) မှ တပ်သားများလည်း ပါဝင်သည်။ ထို့ကြောင့် အုံကြွမှုကလေးများ စတင်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယပဒေသရာဇ် ခေါင်းဆောင်များ၊ သူကောင်းမျိုးများမှ ဆင်းသက်လာကြသူ များသည် လူမျိုးခြားများကို သခင်အဖြစ် ဆက်ဆံနေရသည့်အတွက် မကျေနပ်ဖြစ်နေကြသည်။

ပုန်ကန်ရန်အတွက် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အနယ်နယ်အရပ်ရပ်တွင် ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်နေခဲ့ကြသည်ကို အုပ်ချုပ်သူအင်္ဂလိပ်များ မရိပ်မိကြချေ။ တစ်ပြိုင်နက်တည်း ပုန်ကန်ရန်စီစဉ်ထားသော်လည်း (Meerut) ဒေသရှိ တိုင်းရင်းသားတပ်ရင်းများက သတ်မှတ်ချိန် ထက်စော၍ ၁၈၅၇ ခု မေလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် စတင်

ပုန်ကန်သည်။ ထိုကဲ့သို့ တစ်နယ်ကစ၍ အချိန်မတိုင်မီ တော်လှန်လိုက်ခြင်းဖြင့် ခေါင်းဆောင်များ၏ အစီအစဉ် မှာ ဖရိုဖရဲဖြစ်သွားသည်။ အင်္ဂလိပ်များကို သတိပေး လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်သွားသောကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့က သတိအနေအထားဖြင့် နေခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ပုန်ကန် မှုသည် အင်္ဂလိပ်ပိုင် အိန္ဒိယနယ်အသီးသီးသို့ ပျံ့နှံ့သွား လေသည်။

ဗဟာဒူးရှား (Bahadur Shah) ဆိုသူမှာ မဂို မင်းဆက်တွင် နောက်ဆုံးဘုရင်ဖြစ်သည်။ အားအင် နည်းပါးကာ သက်ကြီးရွယ်အိုဘဝသို့ ရောက်နေသော စာဆိုတစ်ဦးဖြစ်သည်။ ထိုသူ့ကို ပုန်ကန်သူမျိုးချစ်များ က ဧကရာဇ်အဖြစ် တင်မြှောက်ခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ် တို့ ဖွဲ့စည်းထားသည့် အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသားတပ်များက ဦးဆောင်ပုန်ကန်မှုသည် ပုန်ကန်မှုထက် အရှိန်မြင့်လာ ကာ အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသားများ၏ အနှစ်သာရအားဖြင့် လွတ်မြောက်ရေးတိုက်ပွဲအသွင်ကို ဆောင်လာခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုတိုက်ပွဲသည် သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်တစ်ပါးကို ခေါင်းဆောင်တင်မြှောက်ကာ ဆောင်ရွက်ခဲ့သောကြောင့် ပဒေသရာဇ်တော်လှန်ရေး အသွင်ကိုသာဆောင်သည့် တိုက်ပွဲတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုတိုက်ပွဲသည် ဆင်းရဲသား လူထု၏အားကို ထည့်၍တွက်ဆထားသော တိုက်ပွဲ မဟုတ်သည့်တိုင် ဆင်းရဲသားအများအပြားလည်း ပါ ဝင်သည်။ သူတို့သည် သူတို့၏ ဒုက္ခသုက္ခတို့သည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းနှင့် ဆက်စပ် သည်ဟု ရှုမြင်ထားကြသည်။ ထို့ကြောင့် ထိုတိုက်ပွဲ တွင် ဟိန္ဒူဧရာ မူဆလင်ပါ ပါဝင်ဆင်နွှဲခဲ့ကြသည်။

ထိုတိုက်ပွဲကာလအတွင်းတွင် အိန္ဒိယ မြောက် ပိုင်းနှင့် အလယ်ပိုင်းတို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့ အုပ်ချုပ်ထား နိုင်သော်လည်း ကျစ်လျစ်ခိုင်မာခြင်း မရှိလှချေ။ သို့ သော် ထိုအချက်ကို တော်လှန်သူများဘက်မှ အသုံးချ ခွင့် မရလိုက်ကြချေ။ ပုန်ကန်ခြင်းသည် အိန္ဒိယသားတို့ ၏ အတွင်းအားပြိုကွဲမှုကြောင့် အဆုံးသတ်သွားရလေ သည်။ ဆစ်ခ်များနှင့် ဂေါ်ရခါးများသည် အင်္ဂလိပ်တို့ ကို ထောက်ခံကြသည်။ တောင်ဘက်ပိုင်းမှ နစ်ဇမ် (Nizam) မြောက်ပိုင်းမှ ဆင်းဒီးယား (Scindia)

စသော အိန္ဒိယနယ်အများအပြားသည် အင်္ဂလိပ်တို့ဘက် မှ ရပ်တည်ခဲ့ကြလေသည်။ ထိုကဲ့သို့ အချင်းချင်း မညီ မျှသောကြောင့် တပ်တွင်းပုန်ကန်မှုမှစသည့် တော်လှန် ရေး ကျဆုံးရသည် မဟုတ်။ စတင်တိုက်ခိုက်ကတည်း ကပင် ကျဆုံးတော့မည့်ဆဲဆဲဖြစ်နေသည့် မြေရှင်ပဒေ သရာဇ်စနစ် ပြန်လည်တည်တံ့အောင် တိုက်ခိုက်နေ သကဲ့သို့ ဖြစ်နေသောကြောင့် ကျဆုံးခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည် ဟု အိန္ဒိယဝန်ကြီးချုပ်ဟောင်း ရှရီနေရူးက ဆိုလေ သည်။ ထို့ပြင် အိန္ဒိယတော်လှန်ရေးသမားများဘက်မှ ခေါင်းဆောင်မှုအပိုင်းကလည်း မကောင်းချေ။ ဖွဲ့စည်းပုံ ကလည်း စနစ်မကျသည့်ပြင် အချင်းချင်းလည်း တိုက် ပွဲကာလတစ်လျှောက်လုံး ပဋိပက္ခဖြစ်နေခဲ့ကြလေ သည်။

အချို့သော ပုန်ကန်သူများသည် သူတို့ခံစားခဲ့ရ သည့် အကြောင်းကိစ္စများအတွက် လက်စားချေသည့် အနေဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ရက်စက်စွာ အစုလိုက် အပြုံ လိုက် သတ်ဖြတ်ခြင်းဖြင့် ပုန်ကန်မှု၏အသွင်သဏ္ဍာန် ကို အရပ်ဆိုး အကျည်းတန်သွားစေလေသည်။ ထိုကဲ့ သို့ ရက်စက်စွာ သတ်ဖြတ်ခြင်းကို ခံရသဖြင့် အင်္ဂလိပ် များဘက်ကလည်း ပိုမိုပြင်းထန်စွာ တိုက်ပွဲဝင်ကာ အဆပေါင်းများစွာပိုသော တုံ့ပြန်မှုဖြင့် တုံ့ပြန်ရက်စက် ခဲ့လေသည်။ အင်္ဂလိပ်ယောက်ျား မိန်းမ ကလေးသူငယ် များမကျန် လူဦးရေ အမြောက်အမြားကို (Peshwa) မှ ဆင်းသက်သော (Nana Sahab) ဆိုသူက ကောင်း ပူးရ် (Cawnpore) တွင် လွတ်မြောက်သည့်လမ်းသို့ ရောက်အောင် ကူညီမည်ဟု ကတိပေးပြီးမှ အစုလိုက် အပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်သည်ဟုဆိုကာ အင်္ဂလိပ်တို့က လည်း များစွာစိတ်နာကြသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့ သည် ပြင်းပြင်းထန်ထန် တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့ ၏ပတ်ဝန်းကျင်မှ လူတို့သည် သူတို့ကိုကောင်းစွာ ဆက်ဆံသည့် အချိန်များလည်း ရှိပါသည်။ သို့သော် တိုက်ပွဲဝင်သည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း လက် နက် လည်းသာသည်။ တိုက်ခိုက်ပုံလည်း နည်းစနစ်ကျ သည်။ ထို့ပြင် အောင်မြင်အောင် တိုက်ခိုက်ခြင်းမပြု ပါက အိန္ဒိယမှ သူတို့ လုံးဝထွက်ခွာရတော့မည်ကို

လည်း သိနားလည်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အပြင်းအထန် တိုက်ခိုက်ရာ ၁၈၅၇ ခုစက်တင်ဘာလတွင် ဒေလီမြို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုအောင်မြင်မှု သည် တိုက်ပွဲ၏အလှည့်အပြောင်း ဖြစ်သွားလေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်မှ အသာစီးရသွားလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ အသာစီးရသွားပြီးသည့် နောက်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က လပေါင်းများစွာကြာအောင်ပင် ပုန်ကန်မှုကို ဖြိုခွဲသည့်လုပ်ငန်းများကို ရက်ရက်စက်စက် လုပ်ဆောင်လေတော့သည်။ အိန္ဒိယတဝန်းလုံးကို အကြောက်တရားဖြင့် လွှမ်းခြုံသွားအောင် ရက်စက်စွာ နှိမ်နင်းရာတွင် လူစုလူဝေးကြီးထဲသို့ သေနတ်များဖြင့် ပစ်ခတ်ကာ လူများစွာကို သွေးအေးအေးဖြင့် သတ်ဖြတ်သည့် နည်းကိုလည်း သုံးကြသည်။ လူစုလူဝေးကြီးတစ်ခုလုံးကို အစိတ်စိတ်အမွှာမွှာ ကွဲသွားအောင် အမြောက်ဖြင့်လည်း ပစ်ခတ်သည်။ လမ်းဘေးတစ်ဖက်တစ်ချက်ရှိ သစ်ပင်များပေါ်တွင် လူများကိုကြိုးပေး၍ သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်ဗိုလ်ချုပ်ဖြစ်သော နီးလ် (Neill) ဆိုသူသည် (Allahabad) မှ (Cawnpore) သို့ ချီတက်ရာ လမ်းတစ်လျှောက်တွင် တွေ့ရာအိန္ဒိယတိုင်းသားတို့ကို သစ်ပင်များတွင် ကြိုးပေး၍ သတ်ဖြတ်ထားခဲ့သည်မှာ သစ်ပင်လွတ်မကျန်တော့အောင် ဖြစ်သွားသည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဖွံ့ဖြိုးသောကျေးရွာကြီးများကို မြေလှန်ကာ ဖျက်ဆီးပစ်သည်။ ကြောက်ဖွယ်ကောင်းသော ကြမ်းကြုတ်သော ဖြစ်ရပ်များသည် အင်္ဂလိပ်တို့ရေးသော ဗြိတိသျှလက်အောက်ခံ အိန္ဒိယသမိုင်းတွင် မပါချေ။ သို့သော် အိန္ဒိယတိုက်တွင် တစ်ဆင့်စကား တစ်ဆင့်နားဖြင့် သိရှိကာ စာပေထက်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်။ နာနာဆစ်သည် ရက်စက်စွာကျင့်ကြံခဲ့သည်မှာ မငြင်းနိုင်သည့်ကိစ္စဟုဆိုလျှင် နာနာဆစ်ထက် မျက်နှာဖြူသခင်ကြီးများက အဆပေါင်းရာချီကာ ရက်စက်၍ ပြုသလိုက်သည်မှာ ဆိုးရွားလှသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့ လေ့ကျင့်ပေးထားသည့် တိုင်းရင်းသား တပ်သားများက ပုန်ကန်သည့်အချိန်တွင် သူတို့ကို ထိန်းပေးသည့် အမိန့်ပေးစေခိုင်းသည့် ဗိုလ်ဖြစ်သူ

များ မပါခဲ့ချေ။ ပုန်ကန်မှုကို နှိမ်နင်းသည့် အင်္ဂလိပ်တပ်များသည် စနစ်တကျ လေ့ကျင့်သင်ကြားထားသော စစ်တပ်များလည်းဖြစ်သည့်ပြင် ကွပ်ကဲသော တပ်ဗိုလ်များလည်းပါသည်။ သို့ပါလျက် ရက်စက်ရာတွင် စည်းကမ်း ကလေးနားပင် မထားနိုင်ကြသည်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့၏သဘောထားကို ထင်ရှားစွာပြသလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့လိုချင်သော အကျိုးကျေးဇူးကို ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ရာတွင် လူသားဝါဒီများ မဟုတ်ကြပေ။ သတ်ဖြတ်ရမည်ကိုလည်းကောင်း၊ လူယက်ရမည်ကိုလည်းကောင်း၊ ဖျက်ဆီးရမည်ကိုလည်းကောင်း၊ မျိုးရိုးစဉ်ဆက် စိတ်ဆင်းရဲကြေကွဲအောင် လုပ်ရမည်ကိုလည်းကောင်း ဝန်မလေးစတမ်း လုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုနည်းကိုသုံး၍ ဒေသခံလူများ၏ဘဝကို ဖျက်ဆီးကာ ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် နေမဝင် အင်ပါယာဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သည့်တိုင် လက်အောက်ခံကိုလိုနီများကို အင်္ဂလိပ်တို့ တည်ထောင်နိုင်ခဲ့ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

သမိုင်းတင်သည့်အခါတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က များစွာသက်ညှာသော်လည်း ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများက ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသောကြောင့် သူတို့က မလွှဲမရှောင်သာ ပြန်လည်တုံ့ပြန်ရလေဟန် ရေးသားတတ်ကြသည်။ သူတို့သည် ဒေသခံများက သူတို့နိုင်ငံ သူတို့လူမျိုးများ ပျက်သုဉ်းမည်စိုးသည့် စိတ်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ခံစားနေရသည်တို့ကို မခံမရပ်နိုင်သဖြင့်လည်းကောင်း၊ တုံ့ပြန်ခြင်းကို စနစ်တကျ ရက်စက်စွာ နှိမ်နင်းကြသဖြင့် အိန္ဒိယတိုင်းသားတို့၏ စိတ်ဓာတ်သည်လည်းကောင်း၊ အစဉ်အလာသည်လည်းကောင်း များစွာတိမ်ကောသွားခဲ့ရလေသည်။

၁၈၅၇-၅၈ တွင် တပ်တွင်းပုန်ကန်မှုမှ စခဲ့သော အိန္ဒိယသားတို့၏ ပုန်ကန်မှုသည် မဂိုဘုရင်များ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခဲ့သော ဧကရာဇ်နိုင်ငံတော်၏ အသက်ဓာတ်မီးပွားငြိမ်းသွားခါနီးတွင် တစ်ချက်လောက် တောက်ပလာသော မီးပွင့်ကလေးတစ်ခုပမာသာ ဖြစ်သည်ဟု ရှုရီနေရူးက တင်စားခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်သည် အရေးကြီးသော လက္ခဏာရပ်များကို ချုပ်ငြိမ်းစေခဲ့သည်။ မဂိုအင်ပါယာကို နိဂုံးချုပ်စေခဲ့သည်။ ဗဟာဒူးရှား၏

သားနှစ်ယောက်နှင့် မြေးတစ်ယောက်တို့ကို သွေးအေးအေးဖြင့် ပစ်သတ်ခဲ့ကြသည်။ သတ်ဖြတ်သူမှာ (Hodson) ဆိုသူ အင်္ဂလိပ်စစ်ဗိုလ်တစ်ယောက် ဖြစ်သည်။ သူသည် ထိုသို့ပန်းများကို ဒေလီသို့ခေါ်ဆောင်သွားရန် တာဝန်ယူရသူဖြစ်သည်။ သို့ပန်းများဘက်မှ မည်သည့်အပြစ်တစ်စုံတရာကိုမှ ကျူးလွန်ခြင်း မရှိပါဘဲနှင့် သွေးအေးအေးဖြင့် ရက်စက်စွာ ဟောဒ်ဆန်က ပစ်ခတ်သတ်ဖြတ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ခေတ်သစ်ကမ္ဘာတွင်လည်း အာရှနိုင်ငံများသို့ လာရောက်ကာ စစ်ဆင်ရေး လုပ်ခဲ့ကြသော မျက်နှာဖြူများသည် ဤကဲ့သို့သော ရက်စက်မှုများကို ကျူးလွန်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသူတို့တွင် ကျူးလွန်ခဲ့သောပြစ်မှုများကို သေတပန် သက်တဆုံး ဖုံးထားနိုင်ကြသူများလည်း ရှိခဲ့သည်။ မဖုံးနိုင်အောင် ပေါ်ပေါက်သွားသော ရက်စက်မှုများလည်း ရှိသည်။ ၁၉ ရာစုအလယ်ပိုင်း ဖြစ်ရပ်များကို ယခုခေတ်မှာကဲ့သို့ မှတ်တမ်းတင်နိုင်မည့်သူများမှာ မရှိခဲ့ကြချေ။ ထို့ကြောင့် တိမူး ဘာဘာနှင့် အက္ကဘာတို့မှ ဆင်းသက်လာသော မင်းဆက်သည် လူသူလေးပါးများစွာမသိလိုက်ဘဲ ပြတ်သွားခဲ့သည်။

ထို့အတူ အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ၏ အုပ်ချုပ်ရေးသည်လည်း နိဂုံးကမ္မတ် အဆုံးသတ်ခဲ့ရလေသည်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရက အိန္ဒိယတိုက်ငယ်၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို တိုက်ရိုက်တာဝန်ယူခဲ့သည်။ ယခင်က အိန္ဒိယတွင် (Governor-General) ဖြင့် အုပ်ချုပ်ရာမှ (Viceroy) ဖြင့် အုပ်ချုပ်သောအဆင့်သို့ ပြောင်းသွားခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှ ၁၉ နှစ်မျှကြာ သွားပြီးနောက် ၁၈၇၇ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်ဘုရင်မသည် (Kai-

ser-i-Hind) ဟူသောဘွဲ့ကို ယူခဲ့သည်။ ဟိုယခင်ကဘိုင် ဇမ်တင် အင်ပါယာတွင် ဘုရင်များခံယူခဲ့သော ဆီဇာ ဘွဲ့နှင့် တူညီသောဘွဲ့ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယကို Hind ဟုခေါ်ဆိုခဲ့ကြသောကြောင့် ထိုဘွဲ့တွင် ဟင်းဒ်ဟူသော ဝေါဟာရ ပါနေခြင်းဖြစ်သည်။

မဂိုအင်ပါယာ ချုပ်ငြိမ်းသွားခဲ့ပြီ။ ထိုနေရာတွင် အင်ပါယာအသစ် ပေါ်ထွန်းခဲ့ပြီ။ သက်ဦးဆံပိုင် ဘုရင်စနစ် မရှိတော့လင့်ကစား စိတ်ဓာတ်အားဖြင့်လည်း ကောင်း၊ သက်ဦးဆံပိုင်များကဲ့သို့ အုပ်ချုပ်ခြင်းသည်လည်းကောင်း အိန္ဒိယတွင် ဆက်လက်တည်ရှိနေခဲ့သည်။ ထူးခြားသည်မှာ ရေမြေရှင်ဘုရင်သည် အိန္ဒိယတွင် ထီးနန်းမစိုက်ဘဲ အင်္ဂလန်တွင်နန်းစိုက်ပြီး ဘုရင်ခံထားကာ အုပ်ချုပ်ခြင်းဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R. (Editor-In- Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Nehru, Jawaharlal. 1964. **Glimpses of World History**. Bombay: India. Asia Publishing House.
3. Nehru, Jawaharlal. 1960. **The Discovery of India**. Fourth Edition. Bombay: Asia Publishing House.
4. Panikkar, K.M. 1965. **Asia and Western Dominance**. Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

ကြွယ်ဝဖွံ့ဖြိုးလာသော ဗြိတိသျှအင်ပါယာ

အာရှနိုင်ငံများကို ဖွဲ့ယူ သိမ်းယူခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များ အကြောင်းကို ရေးရာတွင် ကမ္ဘာ၏အရှေ့ဘက်ပိုင်းကိုသာ မက အနောက်ဘက်ပိုင်းကိုပါ လွှမ်းမိုးရာတွင် အခြေခံ အဖြစ် ရပ်တည်ခဲ့သော အိန္ဒိယ၏ကျဆုံးခန်းကို တင်ပြ ခဲ့ပြီးပြီဖြစ်သည်။ ယေဘုယျအားဖြင့်ဆိုလျှင် အိန္ဒိယကို အခြေပြုကာ သိမ်းပိုက်ခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံ၏အကြောင်း ကို တင်ပြရန်သာရှိသည်ဟု ထင်စရာရှိသည်။ စာရေး သူအနေဖြင့် အိန္ဒိယကျဆုံးခန်းတွင် ပဓာနကျသော နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်နှင့် ကိုလိုနီအိန္ဒိယတို့၏ ဇာတ်လမ်းကို မတင်ပြဘဲ သမိုင်းဇာတ်ကြောင်းအသစ်ကို တင်ပြလိုက် ပါက အကြောင်းအကျိုး ဆက်စပ်စဉ်းစားရာတွင် အား နည်းသွားမည်ဟု ယူဆပါသဖြင့် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏အခြေ အနေကို တင်ပြဦးမည် ဖြစ်ပါသည်။

အင်္ဂလန်ကျွန်းသည် ဗြိတိသျှကျွန်းစုများ (British Isles) ဟု ခေါ်သောကျွန်းစုတို့တွင် အကြီး ဆုံး အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်။ အကြီးဆုံးကျွန်းဟု မဆို ဘဲ အကြီးဆုံးအစိတ်အပိုင်းဟု ဆိုရသည်မှာ အင်္ဂလန် ကျွန်းတွင် မူလက သီးခြားဖြစ်သော စကော့တလန် နှင့် ဝေလနယ်တို့လည်း တည်ရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလန်မင်းနေပြည်နှင့် စကော့တလန်မင်းနေပြည်တို့ အပြင် ဝေလနယ်တို့ ပူးပေါင်းမိသည့်အခါတွင် အင်္ဂလန် ကို ဂရိတ်ဗြိတိန်ဟု ခေါ်တွင်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အိုင်ယာလန်ကျွန်း၏မြောက်ပိုင်းနှင့် ကျွန်းစုကလေးများ ဗြိတိသျှရေလက်ကြားရှိ ကျွန်းများကို ပိုင်ဆိုင်လာသည့် အခါ (The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland) ဟု ခေါ်တွင်လာသည်။

ထိုအမည်ကို ၁၉၂၂ ခုတွင် တရားဝင်ခေါ်ဆိုခဲ့ သည်။ ယခုအခါတွင် ယူကေဟု အတိုကောက် ခေါ် တတ်ကြသည်။ ထိုနိုင်ငံသည် ဥရောပတိုက် အနောက်

မြောက်ကမ်းခြေနှင့် ရေလက်ကြားတစ်ခုခြားလျက် တည်ရှိသည်။ အချို့သောသူများအတွက်မူ ယခုတင်ပြ ခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများသည် သိပြီးသည်မှာ ကြာ လှပြီဖြစ်၍ တင်ပြရန်မလိုဟု ယူဆနိုင်ပါသည်။ စာ ရေးသူကမူ မသိသေးသော လူငယ်များအတွက် ရည်စူး ကာ တင်ပြထားခြင်းဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယ၏အကြောင်းကို တင်ပြစဉ်ကပင် ဗြိတိန်ဟုလည်းကောင်း၊ ဗြိတိသျှ ဟုလည်းကောင်း ရေးသားသင့်သည့်အချိန်သို့ ရောက် သည့်တိုင်အောင် အင်္ဂလန်နှင့် အင်္ဂလိပ်ဟူသောအမည် ကိုသာ သုံးခဲ့ခြင်းမှာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် စကတည်းက စိတ်ကူးစိတ်သန်းအရ အင်အားအရ ယှဉ် ပြိုင်နေရသည့်ကိစ္စကို အသားပေးနေရသဖြင့် ဝေါဟာရ အသစ်တစ်ခုကို မသုံးလိုသေးသောကြောင့် ဖြစ်ပါ သည်။ ယခုတင်ပြမည့်အကြောင်းတို့မှာ အိန္ဒိယကို ကိုလို နီအဖြစ် အပြီးတိုင် မသိမ်းနိုင်မီကတည်းက အစပြုနေခဲ့ ပြီဖြစ်သော ဗြိတိန်နိုင်ငံ၏ အခြေအနေဖြစ်သည်။ ကာလအပိုင်းအခြားအားဖြင့် ၁၇ ရာစု အလယ်ပိုင်း လောက်မှ ၁၈ ရာစု အစောပိုင်းလောက်တွင် ဖြစ်ပေါ် ခဲ့သော အခြေအနေများဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှသမိုင်းကို ရေးသားကြသူများတွင် ပွင့် လင်း ရိုးသားစွာ ရေးသားသူများလည်း များစွာရှိသည်။ သူတို့က ဗြိတိန်၏ကြွယ်ဝမှုမှာ ပြည်ပနိုင်ငံများနှင့် ကုန်သွယ်ခြင်းပေါ်တွင် တည်မှီနေသည်။ အထူးသဖြင့် ကိုလိုနီများနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခြင်းမှ အမြတ်များစွာ ရသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ဗြိတိသျှအစိုးရက သူပိုင် ကိုလိုနီများမှ ကုန်များကို အခြားနိုင်ငံများသို့ တိုက်ရိုက် တင်ပို့ခွင့် မပြုခဲ့ချေ။ ကိုလိုနီများမှ ကုန်များကို ဗြိတိသျှ သင်္ဘောများဖြင့် သယ်ဆောင်ကြရသဖြင့် ဗြိတိန်၏ ရေကြောင်းကုန်သွယ်မှုသည် ဖွံ့ဖြိုးလာသည်။ ကိုလိုနီ

များမှ အဖိုးတန်ကုန်များ သယ်ဆောင်လာသည့်သင်္ဘောများသည် အင်္ဂလန်ကျွန်းရှိ ပင်လယ်ဆိပ်ကမ်းမြို့ကြီးများတွင် ဆိုက်ကပ်ရသည်။ ထိုပင်လယ်ဆိပ်ကမ်းများမှာလည်း ဤနည်းဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်လာကြသည်။

မူလက ဒပ်ချ်တို့သည် ဥရောပတွင် အကြွယ်ဝဆုံးနှင့် အတွင်ကျယ်ဆုံးသော ကုန်သည်နိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သော်လည်း အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြားကို မသုံးရဟု တားမြစ်ခြင်းအပါအဝင် ပိတ်ဆို့ခြင်း၊ ပိုင်းဝန်းတိုက်ခိုက်ခြင်းတို့ခံရကာ နယ်ချဲ့မျက်နှာစာမှ ထွက်ခွာသွားရကတည်းက ဗြိတိန်၏ ကြွယ်ဝမှုမှာ တရိပ်ရိပ်တက်လာလေသည်။

ဗြိတိန်သည် ဈေးကွက်အဖြစ် အပိုင်ရထားသော ကိုလိုနီများနှင့် တစ်ဖက်သတ် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ပြုနိုင်ရုံမျှမက ဗြိတိသျှပိုင်မဟုတ်သော နိုင်ငံများနှင့်လည်း ရေကြောင်းမှဆက်သွယ်၍ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုနိုင်ခဲ့ရာ အမြတ်အစွန်းများစွာရခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ဗြိတိသျှကိုလိုနီများမှ ရနိုင်သောကုန်များကို ဥရောပနိုင်ငံများက ဝယ်လိုအား များနေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် အင်္ဂလိပ်များသည် ပြည်တွင်းကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများကို အားပေးလာလေသည်။ ထိုသို့ ပြည်တွင်း ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများ တိုးတက်လာသည့်အခါ အခြားနိုင်ငံများမှ လိုအပ်သောကုန်များကို ဝယ်ယူရာတွင် မိမိတို့သိမ်းဆည်းထားသော ရွှေငွေစသည်တို့ကို ထုတ်၍ပေးရန်မလိုတော့ဘဲ ပြည်ပပို့ကုန်များမှ ရရှိသော ငွေများနှင့် သွင်းကုန်များကို ဝယ်ယူနိုင်သည့်ပြင် အမြတ်အစွန်းပင် များစွာရရှိခဲ့သေးသည်။

ပိုးထည်ရက်လုပ်ခြင်း၊ မှန်များထုတ်လုပ်ခြင်း စသည့် ကုန်ပစ္စည်းအသစ်များကို ထုတ်လုပ်ရာတွင် အင်္ဂလန်သည် တိုးတက်ခိုင်မာလာသည်။ အကြောင်းမှာ ရိုမန်ကက်သလစ်နိုင်ငံဖြစ်သော ပြင်သစ်တွင် နေထိုင်ကြသည့် ပရိုတက်စတင့် (Huguenots) များကို ပြင်သစ်တို့က နှိပ်ကွပ်ခြင်း၊ သေဒဏ်ပေးခြင်း၊ ပြည်နှင့်ဒဏ်ပေးခြင်းစသည့် နည်းများကိုသုံးကာ တိုက်ခိုက်နေခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်က ထိုသူများကို နိုင်ငံရေး (ဘာသာရေး) ခိုလှုံခွင့် ပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့အင်္ဂလန်တွင် လာရောက်ခိုလှုံသော ပြင်သစ်ပရိုတက်စတင့်များမှာ ငွေ

ကြေး အရင်းအနှီးများသာမက အတတ်ပညာ အသိပညာ အရင်းအနှီးများ ပါလာသည်ဖြစ်ရာ အင်္ဂလန်တွင် ပြည်တွင်းလုပ်ငန်းများ တိုးတက်လာသည်မှာ အံ့ဩဖွယ်ရာ ကိစ္စမဟုတ်တော့ချေ။

ပြည်တွင်းကုန်များ ထုတ်လုပ်သည့်လုပ်ငန်းကို အရင်းရှင်စီးပွားရေးသမားများက ဦးဆောင်ကာ စည်းရုံး လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသူများမှာ အဘက်ဘက်မှ ပြည့်စုံကြွယ်ဝသောသူများဖြစ်ရာ ကုန်သွယ်ရေးတွင် ပြည်တွင်း၌ လိုအပ်သောကုန် ပြည်ပတွင် အရောင်းလိုက်သော ကုန်များကို စေ့စေ့စပ်စပ်လေ့လာနိုင်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့တွင် ဩဇာတိက္ကမကြီးမားသော အဆက်အသွယ်များရှိသည်။ သူတို့သည် ကုန်စည်များများထုတ်ကာ ပြည်ပသို့တင်ပို့နိုင်ရေးကိုသာ စဉ်းစားသော အရင်းရှင်ကြီး များဖြစ်သည်။ ထိုအရင်းရှင်ကြီးများ ပိုင်ဆိုင်သည့် လုပ်ငန်းကြီးများ ထွန်းကားလာသည်နှင့်အမျှ မူလက ဗြိတိန်တဝန်း၌တည်ရှိခဲ့သော အိမ်တွင်းလက်မှုလုပ်ငန်းများမှာ ပျက်သုဉ်းလာကြလေသည်။ အင်္ဂလန်တွင် ထိုအဖြစ်သည် ၁၇ ရာစု ဆန်းသည့်အချိန်မှစ၍ စတင်ပေါ်ပေါက်လာပြီးဖြစ်သည်။ သိုးမွေးထည် ရက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းသာမက လုပ်ငန်းများစွာကို အိမ်တွင်းလက်မှုလုပ်ငန်းများအသွင်ဖြင့် ဆောင်ရွက်လုပ်ကိုင်လာသည်မှာ အလယ်ခေတ်ကတည်းက ဖြစ်သည်။ ထိုလုပ်ငန်းများတွင် လုပ်ငန်းကို အမှန်တကယ်ကျွမ်းကျင်သော လုပ်ငန်းရှင်ဆရာက ဦးစီးသည်။ ထိုလုပ်ငန်းရှင်ဆရာ၏လက်အောက်တွင် လက်ထောက်ဆရာများ ရှိသည်။ ပညာသင်တပည့်များရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ လက်ထောက်များ ပညာသင်တပည့်များကိုလည်း ထုတ်လုပ်မည့် ပစ္စည်းအရေအတွက် အမျိုးအစား အရည်အသွေး အတိုင်းအထွာစသည်ဖြင့် လုပ်ငန်း၏ ဗာဟီရများလျှင် များသလောက် ခန့်ထားသည်။ ပစ္စည်းများပြီးသည့်အချိန်တွင် မြို့တိုင်းတွင်ရှိသော လုပ်ငန်းတူအဖွဲ့များသို့ တင်ပြကာ အစစ်ဆေးခံရသည်။ ပြီးမှသာ ဈေးသို့ တင်ပို့ရောင်းချကြသည်။ လုပ်ငန်းရှင်ဆရာကိုယ်တိုင်လည်း လုပ်ငန်းတူအဖွဲ့ဝင်ပင်ဖြစ်သည်။ ဤနည်းသည် တကယ်တမ်း တတ်မြောက်သူများကို အလုပ်လုပ်ခွင့်

ပေးခြင်း ကုန်ပစ္စည်းတို့၏ အရည်အသွေးကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ခြင်းတို့ကြောင့် ကောင်းသည်ဟု တစ်ဖက်က ဆိုနိုင်သည်။

ထိုကဲ့သို့ ရှေးဆန်သောလုပ်ငန်းများတွင် ကောင်းမြတ်သောအရည်အချင်းများရှိသကဲ့သို့ အပြစ်များလည်း ရှိသည်။ အလုပ်တွင် ထူးချွန်သူတစ်ယောက်ယောက်က အသစ်တီထွင်လိုသည့်အခါ အများစုက ကန့်ကွက်ကြသည်။ အကြောင်းမှာ အဟောင်းကိုသာ ထုတ်လုပ်သူများ၏ ကုန်များကို ဝယ်ယူမည့်သူ မရှိသည့်အဖြစ်နှင့် ကြုံရမည်ကို ကြောက်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အလယ်ခေတ်က လုပ်ငန်းကို လူများများငှားရမ်း လုပ်ကိုင်ခွင့် မပေးခဲ့သောကြောင့် ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်း တိုးတက်မှု နှေးကွေးခဲ့သည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သော လုပ်ငန်းများမှာ ၁၈ ရာစု ဗြိတိန်တွင် အရင်းရှင်များ၏လက်တွင်းသို့ တစ်ခုပြီးတစ်ခု ကျရောက်သွားခဲ့ကြလေသည်။ လူပေါင်းများစွာကို ခန့်ထား၍ ကုန်ပစ္စည်းများကို လျင်မြန်စွာ ထုတ်လုပ်နေသော လုပ်ငန်းများမှ လုပ်သားများမှာ အလုပ်ရှင်သနားမှသာ သက်သာမည့်အနေအထားနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရလေသည်။ ထိုအချိန်က ဗြိတိန်တွင် စည်းမျဉ်းခံ ဘုရင်စနစ်ဖြင့် အုပ်ချုပ်နေပြီဖြစ်ရာ ပါလီမန်ကသာ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို အမှန်တကယ်ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်ဖြစ်ရာ အလုပ်သမား၏ကံကြမ္မာမှာ ပါလီမန်အစိုးရက ပါဝင်ဆုံးဖြတ်မှသာ သက်သာဖွယ်ရနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ပါလီမန်အဖွဲ့ဝင်များနှင့် အရင်းရှင်များသည် ရင်းချာသောသူများဖြစ်နေသည့်ပြင် အစိုးရအနေဖြင့်လည်း ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်း တိုးတက်အောင်ဆောင်ရွက်သူများကို များစွာအားထားနေသည့်အချိန်ဖြစ်သဖြင့် အလုပ်သမားများ၏ အခြေအနေမှာ ဆိုးဝါးမြဲ ဆိုးဝါးခဲ့လေသည်။ အရင်းရှင်ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများကြောင့် ဗြိတိန်၏စီးပွားရေးမှာ ဒီရေအလား တိုးပွားခဲ့ပေသည်။ စီးပွားရေးတိုးတက်လာသည်နှင့်အမျှ စစ်ရေးအောင်မြင်မှုများ၊ စားဝတ်နေရေး ပြည့်စုံလာမှုများ၊ လူနေမှုစနစ် တိုးတက်လာမှုများစသည်ဖြင့် အခြေအနေအရပ်ရပ်သည် တိုးတက်ပြောင်းလဲလာလေသည်။ ထို

ကဲ့သို့ တိုးတက်ကြီးပွားလာသော အခြေအနေ အရပ်ရပ်တွင် အလုပ်သမားများ၏ ဘဝအခြေအနေ မပါဝင်ပေ။

ထိုအရင်းရှင်ကုန်ထုတ်စနစ်သည် စက်မှုခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးနှင့် နှစ်တစ်ရာခန့်ကွာဝေးသေးသည်။ စက်မှုခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေး ဖြစ်ပွားသည့်အချိန်တွင် အလုပ်သမားများ၏အခြေအနေမှာ ယခုထက်ပင် ဆိုးရွားလာဦးမည် ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလန်သည် သူ၏ပြိုင်ဘက်ဖြစ်သော ပြင်သစ်နှင့် စစ်ပွဲများဆင်နွှဲခဲ့ရသည်။ အကြောင်းမှာ အင်္ဂလန်သည် ကိုလိုနီအများ ပိုင်ဆိုင်လာပြီဖြစ်သဖြင့် ကိုလိုနီများမှ ကုန်များ အပူပိုင်းဒေသမှ ကုန်များကို တင်ပို့ဖြန့်ဖြူးရာ ပင်မဈေးကွက်ကြီးအဖြစ်သို့ တစ်စတစ်စဖြင့် ရောက်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ကုန်စည်များကို သယ်ဆောင်ရာတွင် အင်အားအကြီးမားဆုံး ကုန်သင်္ဘောအုပ်စုများကို ပိုင်ဆိုင်သည့်နိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ပြည်ပပို့မည့် ကုန်ချောအများအပြားကို ထုတ်လုပ်သည့် နိုင်ငံကြီးများတွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်လာလေသည်။ ထိုနည်းဖြင့် ဗြိတိန်၏ဘဏ္ဍာတိုက်တွင်းသို့ အရပ်ဒေသအသီးသီးမှ ရွှေငွေများ ဝင်လာမစဲ ဖြစ်လာလေသည်။

ဤနေရာတွင် ဗြိတိန်နှင့်နှိုင်းယှဉ်စဉ်းစားပါက စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည့်နိုင်ငံမှာ စပိန်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ စပိန်သည် ရွှေရောငွေပါအလွန်ကြွယ်ဝသည့် တောင်အမေရိကတိုက်တွင် ကိုလိုနီများပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့် နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံများကို ဖြူကာပြာကာကျအောင်ပင် ရွှေငွေများကို ထုတ်ယူခဲ့သည်။ လူအားများကိုလည်း သုံးခဲ့သည်။ ထိုသို့ထုတ်ယူသုံးစွဲရာတွင် ထိုဒေသခံများ၏ အကျိုးကို လုံးဝမကြည့်ခဲ့ပေ။ စပိန်တို့သည် ဗြိတိန်နှင့် ယှဉ်ပြိုင်နေရသည့်နိုင်ငံဖြစ်ပေရာ ဗြိတိသျှ ကုန်သည်များကို သူတို့ပိုင်နိုင်ငံများနှင့် တိုက်ရိုက်ကုန်သွယ်ခွင့်ကို ပိတ်ပင်ထားခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုနေရာတွင် စဉ်းလဲစွာ ကျင့်ကြံတတ်သော ဗြိတိသျှကုန်သည်များက မဟာတြိဂံကုန်သွယ်ရေးဟုခေါ်သော မှောင်ခိုကုန်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းကြီးတစ်ခု တည်ထောင်နိုင်သည်အထိ

အောင်မြင်စွာ ရောင်းဝယ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုနည်းဖြင့် သူတို့ ပိုင်ဆိုင်သော ကိုလိုနီများမှ ရွှေနှင့်ငွေများကို ဗြိတိသျှ ကုန်သည်များက ရအောင်ယူနိုင်ခဲ့ပေသည်။

စပိန်နိုင်ငံနှင့် တိုက်ရိုက်ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ် သည့် အချိန်တွင်လည်း အင်္ဂလိပ်သိုးမွေးထည်များကို ဝယ်ယူလိုသော စပိန်သည် ပြည်တွင်းထွက်ကုန် မရှိ သဖြင့် ဖလှယ်ရောင်းဝယ်နိုင်မည့် ကုန်ပစ္စည်း မရှိချေ။ ရွှေနှင့်ငွေများကို ထုတ်၍ပေးရလေသည်။ စပိန်သည် ကိုလိုနီများမှ ရရှိမည့်ရွှေငွေများကို လုံးဝဥသယုံပုံ၍ ကိုးစားသဖြင့် လူသုံးကုန်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်ရေးအတွက် ကြီးပမ်းခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ ရေရှည်တွင် ကြီးပွားတိုးတက်မှု အရာ၌ များစွာသာလွန်သွားသော ဗြိတိသျှတို့၏ နည်း လမ်းကို မှန်ပါပေသည်ဟု ချီးကျူးရမည်ဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် ပြည်တွင်းထွက်ကုန်လုပ်ငန်း များကို လုပ်ဆောင်နေသည့်အချိန်တွင်လည်း ပြည်ပ နိုင်ငံများသို့ သွားရောက်ကာ ကုန်သည်အသွင်ဖြင့် တွင်တွင်နယ်ချဲ့ခဲ့ကြသေးသည်။ မြောက်အမေရိက တိုက်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းရိုးတန်းတွင် ဗြိတိသျှကိုလိုနီ များ ၁၇ ရာစုတွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ များသော အားဖြင့် ဘာသာရေးအရ ရှောင်တိမ်းလိုသူများ၊ ပြစ် ဒဏ်ကြီးများ ကျထားသည့်သူများ၊ မိမိတို့၏နိုင်ငံတွင် မည်သည့်အလုပ်နှင့်မှ အံဝင်ခွင်ကျခြင်းမရှိသဖြင့် စွန့် စားလိုသူများနှင့် စတင်ကာ တည်ထောင်ခဲ့ကြသော ကိုလိုနီများဖြစ်ကြသည်။ သို့သော် ထိုမြောက်အမေရိက အရှေ့ဘက်ကမ်းရိုးတန်း ဆိပ်ကမ်းများသည် သကြား အစရှိသော အနောက်အိန္ဒိယကျွန်းစုထွက် ပစ္စည်းများကို ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားရာ နေရာများအဖြစ် စည်းကား လာသည်။ ထိုကဲ့သို့ ကုန်မျိုးစုံ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကား သော ဆိပ်ကမ်းများမှာ အာရှတိုက် အိန္ဒိယကမ်းခြေများ တွင်လည်း ပေါ်ပေါက်လာသည်။

ဗြိတိန်သည် ကြွယ်ဝခြင်း၏အရသာကို သိလာ လေလေ နယ်မြေသစ်များကို ရှာဖွေသူများလာလေလေ၊ နယ်မြေသစ်များကို သိမ်းယူရန် ကြိုးပမ်းလာလေလေ ဖြစ်သည်။ အသိပညာနယ်ပယ်များမှာလည်း ပြည်တွင်း တွင် ကျယ်ပြန့်လာလေသည်။ ထိုအသိပညာရှင်များထံ

တွင် (Adam Smith) ဆိုသူ စကော့လူမျိုး ဘောဂ ဗေဒပညာရှင်လည်း ပါဝင်သည်။ ထိုသူရေးသားသော (Wealth of Nations) မှာ ရေကြောင်းလမ်းမှ ကုန် သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော အမြင်များ၊ ဇိမ်ခံပစ္စည်း များကို ပိုမိုတောင့်တနေသော ခေတ်ပြိုင်အခြေအနေ များနှင့် ပြောင်းလဲတိုးတက်သင့်ပြီဖြစ်သော ကုန်သွယ် ရေးစနစ်များအကြောင်းကို ရေးသားတင်ပြထားသည်ဟု ဆိုသည်။ ဆာအိုင်ဇက်နယူတန်ကဲ့သို့သော ပညာရှင် ပေါ်ထွန်းလာသည့်အတွက်လည်း ဗြိတိန်တွင် သိပ္ပံနည်း ပညာများ တိုးတက်လာလေသည်။ ထိုကဲ့သို့ ၁၈ ရာစု တွင် ပေါ်ပေါက်တိုးတက်လာသော အသိပညာ အတတ် ပညာများသည် ၁၉ ရာစုတွင် ဖြစ်ပွားမည့် စက်မှုခေတ် ပြောင်းတော်လှန်ရေး၏ အခြေခံအုတ်မြစ် ဖြစ်လာခဲ့ သည်။

ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိန်သည် အမေရိကန်ကိုလိုနီ များနှင့် မသင့်မတင့်ဖြစ်လာသည်။ အင်္ဂလန်ပြည်ရှင်၏ အမည်ဖြင့် အမေရိကန်တို့၏ လွတ်လပ်စွာ ကုန်ကူး သန်း ရောင်းဝယ်ရေး၊ တီထွင်ထုတ်လုပ်ရေးများကို ဥပဒေဖြင့် တားမြစ်ထားသည်ကို မခံမရပ်နိုင်ဖြစ်လာ သော အမေရိကန်ကိုလိုနီများသည် ၁၇၇၆ ခုတွင် တော်လှန်ခဲ့ရာ ကိုလိုနီများမှအနိုင်ရသဖြင့် ကိုလိုနီပေါင်း ၁၃ ခုသည် လွတ်လပ်ရေးကြေညာစာတမ်း ထုတ်ပြန် ကာ (United States of America) အမေရိကန် ပြည်ထောင်စုအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ထိုနည်းဖြင့် အင်္ဂလန်သည် ကိုလိုနီသစ်များကို ရှာဖွေဆံ့မှာပင် လူဖြူ များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသော ကိုလိုနီများကို လက်လွှတ် လိုက်ရလေသည်။

ဗြိတိန်တွင် လူမှုရေးအခြေအနေလည်း ပြောင်း လဲလာလေသည်။ ယခင်က သူကောင်းမျိုးများသည် အထက်လွှာတွင် ကောင်းစွာနေရာယူထားသည်။ နောက် ပိုင်းတွင် သာမန်လူတန်းစားမှ ပေါက်ဖွားခဲ့သော်လည်း ငွေကြေးချမ်းသာသူများ ထက်မြက်ထွန်းကားသူများက လူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင် ရှေ့တန်းသို့ရောက်လာလေသည်။ ထို့ပြင် လူလတ်တန်းစားဟုခေါ်ရမည့် လူတန်းစား တစ်ရပ်လည်း ပီပီပြင်ပြင်ပေါ်လာလေသည်။

ဗြိတိန်၏ နယ်ချဲ့လုပ်ငန်းကိုမူ ကြွယ်ဝလာသူ များက ပိုမိုအားပေးလာခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ငွေကြေးအထောက်အပံ့ပေး၍ နယ်မြေသစ်ရှာဖွေစေသောကြောင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာတွင် ကွတ် (James Cook) က ဗြိတိသျှပိုင်အဖြစ် ကြေညာနိုင်ခဲ့သော နယ်မြေသစ်များကို တွေ့ရှိလာသည်။

ဗြိတိန်နှင့် ပြိုင်ဘက်ဖြစ်သော ပြင်သစ်တွင် ဘူဇ္ဇာတော်လှန်ရေး ၁၇၈၉ တွင် ဖြစ်ပွားခြင်းသည် ဗြိတိန်အတွက် ပင်ပန်းသောစစ်ဆင်ရေးဖြင့် ရင်ဆိုင်ရသည့်တိုင် နောက်ပိုင်းတွင် အကျိုးအမြတ် များစွာရခဲ့ပေသည်။

ယခုအထိ တင်ပြခဲ့သော ဗြိတိန်နိုင်ငံ၏သမိုင်းကြောင်းသည် ကျွန်းငယ်ကလေးတစ်ခုမျှသာ ဖြစ်သော အင်္ဂလန်မှ ကုန်သည်တစ်စုကစ၍ နေမဝင်အင်ပါယာကို မည်သို့ချဲ့ထွင်တော့မည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို ညွှန်ပြနေသည်ဟုဆိုပါက လုံးဝမမှားပေဟု ဆိုရပေမည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook.** London: International Media Corporation Limited.
2. Dutt, R. Palme. 1953. **The Crisis of Britain and The British Empire.** New York: International Publishers.
3. Muir, Ramsay. 1955. **A Short History of British Commonwealth. (in two volumes),** London: George Philip & Son, Ltd.

အင်္ဂလိပ်တွင် စက်မှုခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေး ပေါ်ပေါက်ခြင်း

မနေ့တစ်နေ့က စာရေးသူ၏ခင်မင်သော မိတ်ဆွေ တစ်ဦးနှင့် စကားပြောဖြစ်ကြသည်။ သူသည် စာရေးသူ၏ သားအရွယ်မျှသာ ရှိသည်။ ခေတ်ပညာတတ်မြစ်သဖြင့် စာပေလည်းနဲ့စပ်သည်။ ပွင့်လင်းသော စိတ်ဓာတ်လည်း ရှိသည်။ သို့သော် သမိုင်းနှင့်ပတ်သက်၍ သူ၏ကောက်ချက်များမှာမူ သူ့စာဖတ်ရာတွင် သမိုင်းနှင့်ပတ်သက်သော စာများတွင် မနဲ့စပ်သေးသဖြင့် ဟန်ချက်မညီလှချေ။

သူက အနောက်နှင့်အရှေ့ တွေ့ထိသည့်အချိန်တွင် အနောက်နိုင်ငံသားတို့က (Civilized)ဖြစ်နေပြီ။ ကျွန်တော်တို့က (Civilized) မဖြစ်သေးဆိုသည့် အချက်ကို ထည့်သွင်းရေးသားစေချင်သည်ဟု ပြောပါသည်။ ထိုအချက်ကို ကြားသည့်အချိန်တွင် ကျွန်မက သူသည် ကျွန်မရေးသားနေသော စာများကို ဖတ်ဖူးခြင်း မရှိသည့်အကြောင်းကို သေချာစွာသိသွားပါသည်။ သူ သုံးစွဲသည့်စကားနှင့်ပတ်သက်၍ ကျွန်မသည် အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်ကို ကိုးကား၍ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုလိုပါသည်။

New Student's Dictionary, New Edition. Collins Cobuild Series from The Bank of English. 1997. ဆိုသည့်စာအုပ်တွင် Civilized or civilised ကို ရှင်းထားသည်မှာ 1.(adj) A civilized society has an advanced level of Social Organization. *I belived that in civilized countries, torture had ended long ago.* 2.(adj) *If you describe a person or their behavior as civilized , you mean that they are polite and reasonable.*

အထက်ပါအကြောင်းအရာများသည် ယဉ်ကျေးမှု အဆင့်အတန်းမြင့်သည့်သူများ ယဉ်ကျေးမှုအဆင့်မြင့်ခြင်းဆိုသည့် သဘောကို ဆောင်သည့် Civilized

or Civilisedဆိုသော ဝေါဟာရကို ရှင်းလင်းထား သည့် ရှင်းလင်းချက်ကို အဘိဓာန်ထဲမှ တိုက်ရိုက် ထုတ်နုတ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ ယဉ်ကျေးသည့် လူမှုရေးတွင် အဆင့်မြင့်သော လူမှုရေးအဖွဲ့အစည်း ရှိရမည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုဖွင့်ဆိုချက်တွင် ‘ယဉ်ကျေးသည့် နိုင်ငံများတွင် နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းမှုသည် ကာလကြာမြင့်စွာကတည်းက ပပျောက်ပြီးဖြစ်ရမည်’ ဟု ဥဒါဟရုဏ်အဖြစ် ဆိုထား သည်။

ဥရောပတိုက်သားများသည် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းလုံးသို့ ဝရုန်းသုန်းကား ဖြန့်ကြက်သွားလာကြပြီးလျှင် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ကြစဉ်ကတည်းက သူတို့ရောက်ရှိသော နိုင်ငံများ၊ ဒေသများရှိ လူသူအများကို ဆင်ခြင်တုံတရားမဲ့စွာ ရက်စက်စွာ ရမ်းကားစွာ ဆက်ဆံခဲ့ကြခြင်းကို ငြင်းပယ်ရန် မဖြစ်နိုင်ချေ။ ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်ရှိ လူမျိုးများသည် သူတို့၏ဘာသာဘာဝ သူတို့၏အစဉ်အလာ ယဉ်ကျေးမှုများအတိုင်း နေထိုင်လျက်ရှိကြသည်ကို ဥရောပတိုက်သားများ ဆိုက်ရောက်လာသည့်အချိန်ကတည်းက တွေ့ကြသည်။ ထိုနိုင်ငံအသီးသီးတွင် ယဉ်ကျေးမှုကလည်း အဆင့်အတန်းမြင့်ပြီး ဖြစ်သည်။ သူတို့ဒေသ သူတို့၏ယဉ်ကျေးမှုနှင့် လိုက်လျောသော လူမှုအဖွဲ့အစည်းလည်း ရှိပြီးဖြစ်သည်။ နိုင်ငံထက်စီးနင်းလုပ်ကြသည့်သူများမှာ ဥရောပသားများသာဖြစ်သည်။ အာရှတိုက်သားများ တောင်အမေရိက မြောက်အမေရိကတို့မှ တိုင်းရင်းသားများက ကုန်သွယ်ရေးကို ဗန်းပြ၍ ရောက်လာသောသူတို့ကို စတင်၍ရန်လုပ်ခြင်း မဟုတ်ကြပေ။ ယခင်က ကိုလိုနီများပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့် နိုင်ငံများသည် ယခုအချိန်တိုင် ကြွယ်ဝချမ်းသာပြီး လိုတရဖြစ်နေပါလျက် ကြီးနိုင်ငံငယ်ညှဉ်း လုပ်တတ်သည့်၊ သတ်ဖြတ် ညှဉ်းပန်းတတ်သည့်ကိစ္စများ ထိုနိုင်ငံများ၏ ပြည်

တွင်းရေးမှာရာ ပြည်ပဆက်ဆံရေးတွင်ပါ ပပျောက် ပါပြီလားဟု မေးရန်ရှိသည်။

‘လူတစ်ယောက်ကို ယဉ်ကျေးသည်၊ သူတို့၏ အပြုအမူများကို ယဉ်ကျေးသည်ဟုဆိုလျှင် ထိုသူများ သည် ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာမှ ရှိရမည်၊ ဆင်ခြင်တုံတရားနဲ့ ပြည့်စုံရမည်’ ဟု အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်တွင် ဥဒါဟရဏ ဆောင်ထားသည်။ ထိုအချက်ကိုလည်း နယ်ချဲ့များ၏ အပြုအမူများနှင့် ချိန်ထိုးလိုက်ပါက ယခင်အချိန်တုန်း ကရာ ယခုကဲ့သို့ တိုးတက်နေသည့် အခြေအနေကို ရောက်လာသည့်အချိန်မှာပါ အပေါ်ယံတွင် ယဉ်ကျေး ဖွယ်ရာစွာ နေထိုင်ပြောဆိုတတ်ကြသည်။ သူတို့အတွက် လိုအပ်သည့်အချိန်တိုင်းတွင် ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာ ရှိတတ် ကြသည်။ ဆင်ခြင်တုံတရားကို သူတို့၏အကျိုးအတွက် အသုံးချဖို့ လိုသည့်အချိန်တိုင်းတွင် သုံးတတ်သည်။ သူ တစ်ပါးတို့၏အပေါ်တွင်မူ နိုင်ချင်ကြက်ကဲ့သို့ စိတ်မလို သည့်အခါများတွင် ရိုင်းပျံ့စွာ ကျင့်ကြံတတ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ယဉ်ကျေးသည်ဟူသော ဝေါဟာရ၏ ဖွင့်ဆို ချက်နှင့် ညီညွတ်ပါမည်လောဟု တွေးတောစရာတွေ ဖြစ်နေပေသည်။

ယဉ်ကျေးမှုဆိုသော ဝေါဟာရနှင့် မကိုက်ညီ သည့်သူများသည် ဥရောပနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံနှင့်သာ သက် ဆိုင်သည်ဟု နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအနေဖြင့် ပြောဆိုရန်မဖြစ် နိုင်ပေ။ အကြောင်းမှာ ကုန်သွယ်ရေးကို အကြောင်း ပြကာ ရန်စစ်ဖြစ်အောင် လှုံ့ဆော်၍ နယ်သိမ်းတိုက်ပွဲ များကို ဆင်နွဲခဲ့ကြသူ နယ်ချဲ့နိုင်ငံတိုင်းသည် မိမိတို့ အကျိုးမှတစ်ပါး အခြားသူတို့၏အကျိုးကို မကြည့်ခဲ့ သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

စာရေးသူသည် ဥရောပတိုက်သားများကို တစ် ဖက်သတ် မုန်းတီးသောစိတ်ဖြင့် စွပ်စွဲပြောဆိုနေခြင်း မဟုတ်ပေ။ သူတို့တွင် ကောင်းမြတ်သောအလေ့အကျင့် များစွာရှိသည်ကို လက်ခံပါသည်။ သူတို့၏ စနစ်တကျ လုပ်တတ်သော ရဲဝံ့စွန့်စားသော စူးစမ်းလေ့လာတတ် သော အလေ့အကျင့်များ၊ ထိုသို့ မနေမနား ကြိုးကုတ် အားထုတ်တတ်သော အလေ့အကျင့်များ၊ မှတ်တမ်း မှတ်ရာနှင့် စနစ်တကျထားတတ်သော အလေ့အကျင့်

များကြောင့် တိုးတက်ထွန်းကားလာသည်များကို ယခု ဆက်လက်၍ တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။

ဗြိတိန်သည် ပြင်သစ်နိုင်ငံနှင့် မကြာခဏ ယှဉ် ပြိုင်တိုက်ခိုက်နေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ပြင်သစ်တော်လှန် ရေးဖြစ်ပွားပြီးနောက်ပိုင်းတွင် သမ္မတနိုင်ငံထူထောင် မည့် တော်လှန်သော ပြင်သစ်ကို ဝိုင်းဝန်းတိုက်ခိုက် ကြသည့် ဩစတြီးယား ဦးဆောင်သော ဥရောပနိုင်ငံ များ အုပ်စုတွင် ဗြိတိန်လည်းပါဝင်သည်။ ပြင်သစ်တို့ ကို ဗြိတိသျှတို့က ၁၈၁၅ ခု၌ ဝါတာလူးတိုက်ပွဲတွင် လုံးဝအနိုင်ရလိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗီယင်နာ ကွန် ဂရက်တွင် နယ်မြေများကို ပြန်လည်ခွဲဝေကြရာတွင် ဗြိတိန်ကလည်း ဝေစုရခဲ့ပေသည်။

ထိုစစ်ပွဲမှရသော အကျိုးအမြတ်များထက် ပြင်သစ် တော်လှန်ရေးဖြစ်ပွားသဖြင့် ဗြိတိန်အနေဖြင့် စီးပွားရေး အကျိုးအမြတ်များလည်း ရခဲ့ပေသည်။ အကြောင်းမှာ တော်လှန်ရေးဖြစ်ပွားသည့်နောက်ပိုင်းတွင် ပြင်သစ်မှ ထွက်ပြေးလွတ်မြောက်လာသော သူကောင်းမျိုးများ အတတ်ပညာရှင် အသိပညာရှင်များသည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ တွင် ဖြစ်ပေါ်ပြောင်းလဲနေသော ကုန်ထုတ်လုပ်ရေး စနစ်ကို ပိုမိုတိုးတက်စေခဲ့သည်။ လူဦးရေတိုးတက်လာ သည့်အခါ ထိုလူများ နေထိုင်စားသောက်ရေးအတွက် ကုန်များကို ပိုမိုထုတ်လုပ်ရန် လိုအပ်လာသည်။ ၁၈ ရာစုနှစ်ကတည်းက စက်မှုအတတ်ပညာများ တိုးတက် လာစပြုပြီဖြစ်ပေရာ လူဦးရေတိုးတက်လာသည့် အချိန် တွင် လိုအပ်ချက်တစ်ရပ်အဖြစ် ကုန်ပစ္စည်းများပိုမိုထုတ် ရန် စက်များကို အစားထိုး၍ သုံးဖို့ဖြစ်လာလေသည်။

အင်္ဂလန်၏တည်နေရာသည် ဥရောပ အရေး အခင်းများတွင် ဝင်ရောက်လိုပါက ဝင်ရောက်နိုင်၍ မဝင် ရောက်ချင်သည့်အခါတွင် သီးသန့်နေထိုင်ရန်အတွက် ဖန်တီးထားသကဲ့သို့ ရှိနေပေသည်။ ထိုအင်္ဂါရပ်မှာ အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြား ရှိနေခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ ကြောင့် ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့အတွက် အကျိုးကျေးဇူး ရနိုင်သည့်သူများနှင့် ဆက်သွယ်လက်ခံလေ့ရှိသည်။ မလာရောက်စေလိုပါက ဥပဒေများပြဋ္ဌာန်းကာ ရေ လက်ကြားကို ဖြတ်သန်းခွင့်ကို ပိတ်ပင်ထားသည်။

နယ်သာလန်သည် ဥရောပတွင် အာရှကုန်များကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ ဖြန့်ဖြူးခဲ့သည့်နိုင်ငံအဖြစ်မှ လျှော့ကျသွားသည်မှာ အင်္ဂလန်၏ ရေလက်ကြားကို ဖြတ်သန်းခွင့် ပိတ်ပင်ခြင်းအပါအဝင် နှောင့်ယှက်သည့်နည်းမျိုးစုံကို ခံယူရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလန်က နယ်သာလန်ရှိ အတတ်ပညာသည်များကို ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ နယ်သာလန်တွင် စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်များနှင့်လည်း ကြုံတွေ့နေရသည်ဖြစ်ရာ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများလည်း ပျက်စီးယိုယွင်းနေသဖြင့် ဒပ်ချီများသည် အင်္ဂလန်သို့ အုပ်စုလိုက်သွားရောက်ကာ အလုပ်လုပ်ခဲ့ကြသည်။ စက်မှုခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေး မတိုင်မီကတည်းက ဒပ်ချီ ၃၀၀၀၀ မျှ အင်္ဂလန်တွင် အခြေချခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ သူတို့သည် အင်္ဂလန်တွင် အဝတ်အထည် ရက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်း အောင်မြင်အောင် များစွာအထောက်အပံ့ဖြစ်စေခဲ့သည်။

ထိုသို့ အထည်အလိပ်များ ပိုမိုထုတ်လုပ်လာနိုင်သည့်အခါတွင် နယ်သာလန်မှ အဝတ်အထည်များကို အင်္ဂလန်သို့ တင်သွင်းရောင်းချခွင့်ကို ပိတ်ပင်လိုက်သည်။ အစောပိုင်းက နယ်သာလန်မှ အထည်အလိပ်များ တင်ဆောင်ထားသည့် သင်္ဘောများသည် အင်္ဂလန်သို့ မှန်မှန်ထွက်ခဲ့ကြသော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် အင်္ဂလန်မှ အထည်အလိပ်များသာ နယ်သာလန်သို့ ရောင်းကုန်အဖြစ် ဝင်ခဲ့လေသည်။

ထိုကဲ့သို့ အောင်မြင်သော လက်မှုကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းဖြင့် ကိုလိုနီများသို့ တင်ပို့ရောင်းချရန်နှင့် တစ်စထက်တစ်စ များပြားလာသော ခိုလှုံသူလူများကို ရောင်းချရန်အတွက် များများနှင့် မြန်မြန်ထုတ်လုပ်ရန် လိုအပ်လာလေသည်။ စက်မှုလုပ်ငန်းများ တိုးတက်နိုင်သည့် သယံဇာတ အရင်းအနှီးများလည်း အင်္ဂလန်ကျွန်းတွင် များစွာထွက်ရှိပေသည်။ ထိုအရင်းအနှီးများမှာ သံနှင့် ကျောက်မီးသွေးတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုအရင်းအနှီးများကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကုန်ပစ္စည်းများ ထုတ်လုပ်ရန် လိုအပ်ချက်ကြောင့်လည်းကောင်း စက်ပစ္စည်းများကို အင်္ဂလန်တွင် စတင်ထုတ်လုပ်စပြုလာခဲ့သည်။

၁၇၃၃ ခုတွင် ဂျန်ကေး (John Kay) ဆိုသူ

သည် လွန်းပျံကို တီထွင်ခဲ့သည်။ ထိုသူ၏လွန်းပျံကြောင့် မူလက နှစ်ယောက်ကိုင်မှ ရက်လုပ်၍ရနိုင်သော အထည်ကို တစ်ယောက်တည်းနှင့်ပင် လျင်မြန်စွာ ရက်လုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ရက်လုပ်ရာတွင် မြန်လာသဖြင့် ချည်မျှင်များထုတ်ရာတွင်လည်း မြန်လာရမည်ဖြစ်ရာ (Hargreaves) ဆိုသူ လန်ကက်ရှိုင်းယားရက်ကန်းသမားတစ်ယောက်က သူ၏ဇနီးသည် တစ်ယောက်တည်း ဘီးတစ်ဘီးသာ လှည့်နိုင်သည့်နေရာတွင် ဘီးရစ်ဘီး လှည့်နိုင်ရန် တီထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုစက်ကို (Spinning Jenny) ဟု ခေါ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဟားဂရေသည် တစ်ကြိမ်တွင် ရစ်လုံး ၁၂၀ ကို တစ်ပြိုင်နက်လည်စေနိုင်သောစက်ကို တီထွင်နိုင်ခဲ့သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် (Richard Arkwright) ဆိုသူက ၁၇၆၉ ခုတွင် မြင်းများဖြင့် လှည့်ပတ်ပေးရသော စက်များကို တီထွင်လာခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် လန်ကက်ရှိုင်းယားနယ်နှင့် ယော့ခ်ရှိုင်းယားနယ်များတွင် ရေအားဖြင့် စက်ကိုလည်စေခဲ့ကြသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် ရေအားကိုသုံးရာတွင် ရေအားများများရနိုင်သည့်နေရာကို မရှာနိုင်ကြသဖြင့် ရေနွေးငွေ့သုံးစက်များကို တီထွင်ရန် ကြိုးစားလာကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ တီထွင်သည့်သူများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းမှာ လက်မှုလုပ်ငန်းများကြောင့် ကြီးပွားတိုးတက်လာပြီဖြစ်သည့် အရင်းရှင်များသည် စက်မှုလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်နိုင်ရန်အတွက် စက်များကို မူပိုင်ရယူလိုသဖြင့် တီထွင်နိုင်စွမ်း ရှိမည့်သူများကို ငွေများများထုတ်၍ ထောက်ပံ့ကာ စားဝတ်နေရေးအတွက် မပူပန်စေဘဲ တီထွင်မှုကိုသာ အားစိုက်၍ လုပ်ကိုင်စေခြင်းဖြင့် မူလကတည်းက အကြမ်းဖျင်းအားဖြင့် ရှိနေခဲ့သော နမူနာပုံစံများကို ပိုမိုကောင်းမွန်၍ အစွမ်းထက်သောစက်များ ဖြစ်လာစေရန် တီထွင်သူများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ စက်များတီထွင်ပြီးသောအခါ စက်တီထွင်သူ၏အမည်ဖြင့် မှတ်ပုံတင်နိုင်သော်လည်း ငွေထုတ်ပေးသူကသာ စက်ကိုထုတ်လုပ်သုံးစွဲနိုင်ခွင့် ရရှိသည်။

ဤနေရာတွင် အလုပ်များလာသည်နှင့်အမျှ စာ

များများဖတ်ရန် အချိန်မရတော့သည့် လူငယ်များ အတွက် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည့် အကြောင်းတစ်ခုကို တင်ပြလိုပါသည်။ စာရေးသူတို့သည် ကိုလိုနီခေတ်တွင် မွေးဖွားလာသူများဖြစ်ကာ လွတ်လပ်ရေးရသည့်တိုင် ကိုလိုနီခေတ်က သုံးခဲ့သော ကျောင်းသုံးစာအုပ်များကို ဆက်လက်သုံးစွဲနေရသည့်အချိန်တွင် မူလတန်းပညာကို သင်ယူခဲ့ရသည်။ ထိုမူလတန်းတွင် သင်ရသော သမိုင်းပုံပြင်တစ်ပုဒ်၌ (James Watt) ဆိုသူ လူငယ်ကလေးက ရေနွေးငွေ့သုံးအင်ဂျင်ကို တီထွင်နိုင်ခဲ့သည့်အကြောင်း ပါဝင်သည်။ ပုံပြင်နှင့်တွဲ၍လည်း ဂျိမ်းဝပ်၏ ရုပ်ပုံကလေးလည်း ပါပေးသေးသည်ဖြစ်ရာ စာဖတ်သူ မူလတန်းကလေးများကို များစွာလွှမ်းမိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ပုံပြင်အရ ဂျိမ်းဝပ်ကလေးသည် ရေနွေးအိုးတစ်အိုးကို မီးဖိုတွင်တည်၍ ဆူသည်အထိ ထိုင်စောင့်နေလေရာ ရေနွေးငွေ့များ ထွက်လာသည့်အချိန်တွင် ရေနွေးအိုးအဖုံးကလေးသည် ဖလပ်ဖလပ်ဟူသော အသံမြည်ကာ ကြွတက်လာသည်ကို ကြည့်၍ ရေနွေးငွေ့သုံးအင်ဂျင်ကို တီထွင်နိုင်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ ဤသို့သော ပုံပြင်ကိုဖတ်ကာ ကိုလိုနီများမှ ကလေးများကို အင်ပါယာရှင်များအား ပိုမိုအထင်ကြီးစေရန် စွမ်းဆောင်နိုင်ခဲ့ကြပေသည်။

တကယ့်ဖြစ်ရပ်မှန်မှာ ရေနွေးငွေ့ကို အခြားအရပ်ဒေသများတွင်လည်း စွမ်းအားတစ်ခုအဖြစ် သုံးစွဲရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်ဟု မှတ်တမ်းများအရ သိရပါသည်။ ဂျိမ်းဝပ် မတိုင်မီကတည်းက ကျောက်မီးသွေးတွင်းများတွင် မြေအောက်ရေများ စိမ့်ထွက်နေသည်ကို စုပ်ယူနိုင်ရန် ရေနွေးငွေ့အားသုံး ရေစုပ်စက်ကို စတင်သုံးစွဲနေခဲ့ပြီဟု မှတ်သားရသည်။ ထို့နောက် အင်ဂျင်များကို တီထွင်လာကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ရှိပြီးသားအင်ဂျင်များ တည်ဆောက်ထားပုံကို လေ့လာ၍ ပိုမိုကောင်းမွန်သော အင်ဂျင်ကို ၁၇၆၉ ခုနှစ်တွင် ဂျိမ်းဝပ်က တီထွင်နိုင်ခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ စက်အမျိုးမျိုးတီထွင်ခဲ့ရာတွင် အင်္ဂလန်ရှိ အထည်ရက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် စက်များကို သုံးလာကြလေသည်။ စက်များကိုသုံးရာတွင် လူများ

များ မလိုသဖြင့် အလုပ်လက်မဲ့ဦးရေ များပြားလာသည်။ ထိုအလုပ်လက်မဲ့ ဦးရေများထဲတွင် လယ်သမားများလည်းပါဝင်လာသည်။ အကြောင်းမှာ လယ်ယာမြေများကို ပိုင်ဆိုင်ကြသူများက သိုးမွေးထည် ရက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းများ တိုးမြှင့်နိုင်ရန် သိုးမွေးနိုင်မည့် မြေကွက်အကျယ်ကြီးများကို အလိုရှိသဖြင့် သီးစားလယ်သမားများထံမှ မြေများကို သိမ်းယူလိုကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် လယ်ယာမြေများကိုလည်း ခေတ်မီနည်းများဖြင့် စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်မည်ဖြစ်ရာ ကျယ်ဝန်းသော မြေကွက်များကိုလိုသဖြင့် သီးစားလယ်သမားများ လက်မှ မြေကွက်များကို သိမ်းခဲ့လေသည်။ လယ်ယာကို စွန့်လွှတ်လိုက်ရသော လယ်သမားများတွင် ပိုင်ဆိုင်သည်မှာ သူတို့၏လက်များသာ ဖြစ်သည်။ သူတို့၏ အင်အားကိုထုတ်၍ လက်များကိုသုံးရာတွင်လည်း လုပ်ငန်းသည် စိတ်ပျော်ရွှင်ဖွယ်ရာ ဖန်တီးမှုမပါတော့သည့် လုပ်ငန်းများ ဖြစ်လာလေသည်။ ဥပမာ ယခင်က လှည်းလုပ်သူသည် လှည်းတစ်စီးစာတွင်ပါမည့် အစိတ်အပိုင်းအားလုံးကို သူကိုယ်တိုင်လုပ်ရသည်ဖြစ်ရာ ပိုမိုကောင်းမွန်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရေး၊ သူ၏ဟန် သူ၏ ထူးခြားသည့် အင်္ဂါရပ်များ လှည်းတွင်ပါသွားနိုင်ရန် ကြိုးစားတတ်ကြသည်။ ယခုမူ အတတ်ပညာလည်း မလိုတော့ချေ။ သူက စက်မှတစ်ပုံစံတည်းထွက်လာမည့် ပစ္စည်းတစ်မျိုးတည်းကိုသာ ကောက်ယူသိမ်းဆည်းရန်၊ စက်မှထုတ်ယူရန်စသည့် သာမညလုပ်ငန်းများကိုသာ လုပ်ရတော့သည်။ သို့ဖြစ်၍ စက်မှုခေတ်ပြောင်း တော်လှန်ရေးသည် လူတို့၏စိတ်ကိုလည်းကောင်း၊ လူမှုအဖွဲ့အစည်းကိုလည်းကောင်း များစွာလွှမ်းမိုးခဲ့ပေသည်။ အလုပ်သမားတို့၏ အခြေအနေသည် များစွာဆိုးရွားလာခဲ့သည်။ မည်မျှဆိုးရွားခဲ့သနည်းဆိုသော် ကျောက်မီးသွေးတွင်းလုပ်ငန်း၊ သံရေကျိုလုပ်ငန်း၊ အထည်ရက်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းတို့တွင် လူကြီးများထက်ပို၍ လုပ်အားခ ဈေးချိုသော ကလေးများနှင့် မိန်းမများကိုသာ ခန့်ထားခဲ့ကြသည်။ အကြောင်းမှာ စက်မှထွက်လာသော ကုန်ချောများကို ကောက်ယူသိမ်းဆည်းရန်နှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းများတွင် လက်ဖြင့် လိုအပ်သောနေရာများတွင် ကူညီ

ပေးရန်ကိစ္စများကိုသာ လုပ်ပေးရန်လိုသဖြင့် ယောက်ျားများကို သုံးရန်မလိုတော့ချေ။ ဤနည်းဖြင့် အိမ်ထောင်ဦးစီးသည် သူ၏နေရာမှ ခေတ်သစ်စက်များ၏ တွန်းချခြင်းကို ခံရရှာသည်ဟု ပြောရမည်ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလန်တွင် ထိုအချိန်က ဆင်းရဲသား အလုပ်သမားများ၏ ကြေကွဲဖွယ် ဘဝဇာတ်ကြောင်းများကို ထင်ဟပ်ရေးသားထားသော စာအုပ်များ များစွာရှိခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ထိုစာအုပ်များသည် ခေတ်၏ကြေးမုံများဟုပင် ဆိုရပေမည်။

အင်္ဂလန်တွင် ဖြစ်ပွားနေသည်ကိုရပ်လျက် ယခု တင်ပြနေဆဲဖြစ်သော အိန္ဒိယနှင့်ပတ်သက်၍ တင်ပြရမည်ဆိုပါက ဘင်္ဂလားနယ်တွင် ခေတ်အဆက်ဆက် တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးခဲ့သော အထည်အလိပ်ရက်လုပ်သည့် လုပ်ငန်းများသည် ကိုလိုနီဘဝသို့ လုံးလုံးကျရောက်သွားသည့်အချိန်တွင် ပျက်သုဉ်းသွားခဲ့သည်။ အလွန်ပါးလွှာချောမွတ်သော ပိတ်သားများ၊ ပွင့်ရိုက်ထည်များ၊ ပွင့်ထိုးထည်များသည် အခြားနိုင်ငံများသို့ တင်ပို့ရောင်းချခြင်း မပြုရတော့သည့်ပြင် ပြည်တွင်းမှာပင် အရင်းရှင် ဗြိတိသျှကုန်သည်များကို ယှဉ်၍မရောင်းနိုင်တော့ချေ။ စက်ဖြင့်ရက်သောကုန်များသည် လက်ဖြင့်လုပ်သောကုန်များထက် ဈေးချိုသည်။ အစောပိုင်းတွင် လက်ဖြင့်လုပ်သော ကုန်များ၏အရည်အသွေးကိုပင် မမီချေ။ ထို့ကြောင့် ဆင်းရဲသားလူများစုက ဝယ်ယူကြသည်။ ပြည်ပသို့ ကိုလိုနီများမှ ကုန်များတင်ပို့ခွင့် မရှိခဲ့ချေ။ ဗြိတိန်မှ ကုန်များကိုမူ အိန္ဒိယသို့တင်သွင်းကာ မဝယ်ဝယ်အောင် ရောင်းချခဲ့ကြသဖြင့် လက်မှုလုပ်ငန်း ကျွမ်းကျင်သူများမှာ အလုပ်လက်မဲ့များ ဖြစ်သွားခဲ့ကြရ သည်။

နောက်ပိုင်းတွင် ကိုလိုနီများမှ ကုန်ကြမ်းများကို သူတို့နိုင်ငံတွင် ကုန်ချောအဖြစ် ထုတ်လုပ်ရောင်းချ

သည်ထက် ပိုမိုတွက်ခြေကိုက်သောနည်းကို တွေ့ရှိသွားကြသည်။ ထိုနည်းမှာ အိန္ဒိယမှထွက်သော ကုန်ကြမ်းကို အိန္ဒိယလုပ်သားများအား တစ်ဝက်ချောပစ္စည်းများအဖြစ် ထုတ်လုပ်စေကာ နောက်ဆုံးကုန်ချောအဖြစ် လုပ်ရန်သာ သူတို့နိုင်ငံသို့ သယ်ဆောင်သွားသည်။ ကိုလိုနီလုပ်သားများကို ပေးသောအခကြေးငွေမှာ လွန်စွာနည်းပါးသည်ဖြစ်ရာ အလကားလောက်နီးနီးဖြင့် တစ်ဝက်ချောကုန်များ ထုတ်လုပ်နိုင်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။ နောက်ဆုံးကုန်ချောအဆင့်တွင် အခြားနိုင်ငံများသို့သာ မက အိန္ဒိယသို့ပင် ပြန်လည်တင်သွင်းရောင်းချခဲ့သည်။ ထိုအခွင့်အရေးများကို တင်ကြိုတွက်ချက်၍ ဈေးကွက်အပိုင်ရအောင် အပြိုင်အဆိုင် နယ်ချဲ့ရာတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အခြားဥရောပနိုင်ငံများထက် အသာစီးရခဲ့သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R.(Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Dutt, R. Palme.1953. **The Crisis of Britain and The British Empire**. New York: International Publishers.
3. Mainwaring, James. 1946. **Man and His World. Book 11**. London: George Philip & Son, Ltd.
4. Muir, Ramsay. 1955. **A Short History of British Commonwealth. (in two volumes)**, London: George Philip & Son, Ltd.
5. Nehru, Jawaharlal. 1964. **Glimpses of World History**. Bombay: Asia Publishing House.

တို့တိုင်းဌာနီ မြန်မာပြည်

စာရေးသူသည် သမိုင်းရေးသူတိုင်း အနည်းနှင့်အများ ဘက်လိုက်တတ်ကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ မိမိ ကိုယ်ကိုမိမိ အမှန်ကိုသာဆိုသည်။ တည်ကြည်ဖြောင့်မှန် သည်ဟု ကြွေးကြော်ကြသူများလည်း ဘက်လိုက်တတ် သည်။ ထိုသို့ဘက်လိုက်ရာတွင် သတိဖြင့်ထိန်းနိုင်ပါက အနည်းနှင့်အများ တော်ပေသေးသည်ဟု ဆိုရပေမည်။ မိမိတို့လုပ်သည့်အလုပ်ကသာ အလွန်တိကျမှန်ကန် သည်။ မိမိတို့ပြောသည့်စကားကသာ အမှန်ဆုံးဖြစ် သည်။ မိမိတို့နှင့်အသွေးမတူ အတွေးအခေါ် အယူအဆ မတူသည့်သူများက အလွန်ညံ့သည်ဟူသော အပြောကို ပြောတတ်သူများမှာ သတိလက်လွတ်သူများဖြစ်သဖြင့် မှားမိလျှင် ဆိုးတတ်ပါသည်။ ထိုသို့မဖြစ်အောင် သတိ ထားပြီး အချက်အလက်များကို တိကျအောင် ကျယ် ကျယ်ပြန့်ပြန့် သုံးသပ်ရင်း သမိုင်းကိုပြောလျှင် ရေးလျှင် အမှန်တရားနှင့် နီးစပ်နိုင်ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့သော စကားချီးကိုဆိုရသည်မှာ အိန္ဒိယ ကိုသိမ်းပိုက်၍မှ မပြီးခင် မြန်မာဘက်ကို ဆက်လက် နယ်ချဲ့ခဲ့သော နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်များ၏စကားကို ချေပ တုံ့ပြန်လို၍ ပြောခြင်းဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယကိုသိမ်းပိုက်ရ သည်မှာ စစ်အုပ်စုများက အချင်းချင်း တိုက်ခိုက်နေ ကြသောကြောင့် ကုန်သွယ်ရန်သက်သက်သာ စိတ်ဝင် စားသူများက ကုန်သွယ်ရေးကို ထိခိုက်လာသဖြင့် တိုက်ခိုက်ကြခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုကြသော တရားခံ ရှာတတ်သည့် နယ်ချဲ့များ၏စကားကို ရည်ညွှန်း၍ တုံ့ပြန်ပြောဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ပြောဆိုရာတွင် အိန္ဒိယသာမက မြန်မာနိုင်ငံကလည်း အာသံကို ဝင်၍ တိုက်သည်။ ဘင်္ဂလားကို ကျူးကျော်ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ထို့သို့ စစ်အင်အားကိုသုံးခဲ့သဖြင့် မည်မည်ရရ ဘာ ပစ္စည်းမျှ မရနိုင်သည့်မြန်မာနိုင်ငံကို ဝင်ရောက်တိုက်

ခိုက်သိမ်းပိုက်ရခြင်းဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုခဲ့ကြသေး သည်။

ယခု မြန်မာနိုင်ငံ၏တည်နေရာ အကျယ်အဝန်း နှင့် မြန်မာ၏ ကြွယ်ဝမှုများကို တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်မွေး၍ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကြီးပြင်းကြသည့် တိုင်အောင် ကိုယ့်နိုင်ငံအကြောင်းကိုကိုယ်သေသေချာချာ မလေ့လာဘဲတိုင်းတစ်ပါးသားတို့၏စကားကို သံယောင် လိုက်၍ ပြောဆိုတတ်သောသူများလည်း ရှိပါသည်။ ထိုသူများသည် ယခုတင်ပြမည်ဖြစ်သော မြန်မာနိုင်ငံ၏ အကြောင်းကို ဖတ်ရှုပြီးလျှင် အချက်အလက်များ စုပြီး ဆောင်းပြီးသား သိသွားနိုင်သဖြင့် စိတ်ထားပြောင်းသွား မည်ဟု ယုံကြည်ပါသည်။ မည်သို့ဆိုစေ မိမိနိုင်ငံကို သူများနိုင်ငံထက် မနိမ့်ကျမလျော့ပါးစေချင်ပါက မိမိ တို့ကိုယ်တိုင် အားအင်ထုတ်ကာ ကြိုးစားကြရမည်သာ ဖြစ်ပါသည်။ အမိမြေသည် မိမိကို လူအဖြစ်ပေးပေ သော မိခင်နှင့်တန်းတူထား၍ တင်စားထိုက်သည့်အရာ တစ်ခုဖြစ်သည်။ အမိမြေကြီးမှ ထွက်သောဆန်ကို စား၍ အမိမြေအတွက် ရဲစိတ်ဝင်စေချင်ပါသည်။ ‘သူ့ ဆန်စား ရဲတော့သည်’ ဟူသောစကားကို ပြောခဲ့သည့် ငထင်ငယ်ခေါ် နန္ဒယော်ဓာအမတ် ကဲ့သို့သော စိတ် ထားရှိသူ အရေအတွက်များလာလေလေ အမိမြေသည် ပိုမိုကြွယ်ဝ တိုးတက်လေလေ ဖြစ်လာပါမည်။

ယခုအချိန်တွင် ကမ္ဘာ့အရပ်ရပ်၌ ဖြစ်ပွားနေ သော ဖြစ်ရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ကြားရသည်နှင့်ပင် စိတ်ဆင်းရဲဖွယ်ကောင်းလှသည်။ အကယ်၍ အခြား နိုင်ငံများတွင် သားသမီးများ ဇနီးခင်ပွန်းများ သွားရောက် နေထိုင်ကြသည်ဆိုပါက အမိမြေမှ မိသားစုဝင်များမှာ များစွာစိတ်ပင်ပန်းကြရပေတော့မည်။ ဘုရား တရား သံဃာ ရတနာသုံးပါးကို ဆည်းကပ်ပူဇော်ရင်း မပြတ်

မလပ်တမ်း ဆုတောင်းနေကြရပေတော့မည်။ ထိုအချက် မှဆက်၍ အမိမြေပေါ်တွင် အေးအေးချမ်းချမ်းနေထိုင် ရင်း အမိမြေကို တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးလာအောင် ကြိုးစားနိုင် မည်ဆိုပါက အတိုင်းထက်အလွန် ကောင်းမွန်ပေလိမ့် မည်ဟု စာရေးသူ တွေးမိသည်။ ဤမျှရှည်လျားသော စကားချီးကို ပြောပြီးသည့်နောက် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်သည့် သိမှတ်ဖွယ်ရာ အချက်အလက်များကို တင်ပြပါမည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှဒေသတွင် ပါဝင် သောနိုင်ငံဖြစ်ပြီး အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ်၏အနောက် ဘက်ဆုံးတွင် တည်ရှိသည်။ အရှေ့တောင်ဒေသတွင် မလေးရှား၊ အင်ဒိုနီးရှား၊ စင်ကာပူစသည့်နိုင်ငံများသည် ကျွန်းပိုင်းနိုင်ငံများ ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ နယ်နိမိတ် အတွင်းတွင် ကျွန်းအချို့ပါဝင်သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ သည် ကုန်းပိုင်းတွင်ပါဝင်သော နိုင်ငံဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အကျယ်အဝန်းမှာ ၆၇၈, ၀၃၃ စတုရန်းကီလိုမီတာ (၂၆၁,၇၉၀ စတုရန်းမိုင်) ကျယ် ဝန်းသည်။ အရှေ့တောင်အာရှတွင် အင်ဒိုနီးရှားပြီးလျှင် အကြီးဆုံးနိုင်ငံဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကမ်းရိုးတန်းသည် သုံးဆစ်ချိုး ရှိသော ကမ်းရိုးတန်းဖြစ်သည်။ ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသ တစ်လျှောက် ဆင်းလာသည့်ကမ်းရိုးတန်းက တစ်ချိုး ဖြစ်ကာ၊ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်မှ မုတ္တမပင်လယ်ကွေ့ရှိ စစ် တောင်းမြစ်အထိ နောက်တစ်ဆစ် ချိုးလေသည်။ နောက်ဆုံးတစ်ချိုးမှာမူ ထိုမုတ္တမပင်လယ်ကွေ့မှ တောင် ဘက်သို့ဆင်းသွားသော တနင်္သာရီကမ်းခြေတစ်လျှောက် ဖြစ်လေသည်။ ထိုကမ်းရိုးတန်းအရှည်မှာ ၁၉၃၀ ကီလို မီတာ ရှည်လျားသည်။ မိုင်အားဖြင့် ၁၂၀၀ ရှိသည်။ ရေပြင်နယ်နိမိတ်မှာ ရေမိုင် ၁၂ မိုင် ကျယ်ဝန်းသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တောင်မြောက် အရှည်ဆုံးနေရာ တွင် မိုင်ပေါင်း ၁၃၈၅ မိုင်ခန့်ရှည်သည်။ အရှေ့ အနောက် အကျယ်ဆုံးနေရာတွင် ၅၈၂ မိုင်ခန့်ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် နိုင်ငံပေါင်း ငါးနိုင်ငံနှင့် နယ်နိမိတ် ချင်း ထိစပ်နေသည်။ အနောက်ဘက်တွင် ဘင်္ဂလား

ဒက်ရှိနှင့် အိန္ဒိယ၊ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် တရုတ် ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ၊ အရှေ့ဘက်တွင် လာအိုနိုင်ငံနှင့် အရှေ့တောင်ဘက်တွင် ယခု ထိုင်းဟုအမည်တွင်သော မြန်မာတို့က ယိုးဒယားဟု ခေါ်ကျင့်ရှိသည့် နိုင်ငံရှိ သည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် တောင်ထူထပ်သော နိုင်ငံဖြစ် သည်။ အလယ်ပိုင်းချိုင့်ဝှမ်းဒေသဟု ဆိုနိုင်သည်မှာ ဧရာဝတီမြစ်နှင့် စစ်တောင်းမြစ်ကို သုံးဖက်သုံးတန်းမှ တောင်တန်းများ ကုန်းမြင့်များက ဝိုင်းရံထားသည်။ အလယ်ပိုင်း ချိုင့်ဝှမ်းဒေသတွင်လည်းတောင်တန်းနိမ့် များ၊ ကုန်းနိမ့်များရှိနေလေရာ မြေပြန့်လွင်ပြင်သည် တစ်ဆက်တည်း ရှိမနေပေ။ ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ် ဒေသသည်သာ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော လွင်ပြင်ဖြစ် သည်။

မြန်မာနိုင်ငံမြေပုံတွင် မြောက်ဘက်ထိပ်၌ ထိပ် ချွန်းဖြစ်နေသော နေရာကလေးကို မြင်ရမည်။ ထိုထိပ် ချွန်းပိုင်းသည် တိဗက်ကုန်းပြင်ကြီး၏ အစွန်းပိုင်းဖြစ် သည်။ ထိုအပိုင်းမှ တောင်တန်းများသည် တောင်ဘက် သို့သွယ်၍ ဆင်းလာလေသည်။ အရှေ့ဘက်ပိုင်းတွင် တောင်တန်းများသည် တောင်ဘက်သို့သွယ်၍ ဆင်း လာသည်။ ထိုတောင်တန်းများ ကုန်းမြင့်များသည် တရုတ်နိုင်ငံ ယူနန်ကုန်းပြင်မြင့်ကြီးနှင့် ဆက်စပ်၍နေ သည်။ အနောက်ဘက်ပိုင်းတွင် မြောက်မှတောင်သို့ သွယ်ဆင်းလာသော တောင်တန်းများမှာ အိန္ဒိယတိုက် ငယ်၏ မြောက်ဘက်ရှိ ဟိမဝန္တာတောင်တန်း၏အဆက် ဖြစ်လေသည်။

ကချင်ပြည်နယ် မြောက်ဖျားပိုင်းတွင် တည် ရှိသော ခါကာဘိုရာဇီ (၁၉၃၁၅ ပေ) ဂမ်လန်ရာဇီ (၁၉၁၄၂ ပေ) တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အမြင့်ဆုံး တောင်များ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုတောင်တန်း တောင် ကြောများသည် ဆီးနှင်းများအမြဲဖုံးလွှမ်းနေသည်။ ဧရာ ဝတီမြစ်၏ အဖျားပိုင်းဖြစ်သော မေခမြစ်သည် ထိုတောင် များတွင် မြစ်ဖျားခံသည်။

တောင်တန်းများ ထောင်ထိပ်များနှင့် အမြင့်ပေ များကိုမူ သီးခြားစီ မပြောသာပြီ။ အကြောင်းမှာ သမိုင်း

ကြောင်းသို့ ကူးရဦးမည်ဖြစ်၍ သမိုင်းကြောင်းနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်နေသည့် အကြောင်းအရာများကို တင်ပြရန် လိုသေးသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တောင်တန်းများသည် သဘာဝတံတိုင်းကြီးများသဖွယ် ဖြစ်တည်နေခဲ့သည်။ ထိုတောင်တန်းများ၏အကြားတွင် တောင်ကြားလမ်းများအဖြစ် ဖောက်လုပ်အသုံးပြုနိုင်သော နေရာများရှိသည်။ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများနှင့် ထိုလမ်းပေါက်များကို အသုံးပြုကာ ဆက်သွယ်သွားလာနိုင်ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တောင်တန်းများသည် မြောက်မှ တောင်သို့ သွယ်တန်းနေကြသဖြင့် မြစ်များသည်လည်း မြောက်မှ တောင်သို့ စီးဆင်းနေကြသည်။ အထင်ရှားဆုံးမြစ်မှာ ဧရာဝတီမြစ်၊ ချင်းတွင်းမြစ်၊ စစ်တောင်းမြစ်နှင့် သံလွင်မြစ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဧရာဝတီမြစ်ကဲ့သို့သော မြစ်ကြီးက အလယ်တည့်တည့် လောက်မှ ဖြတ်သန်းစီးဆင်းကာ ထိုမြစ်ကြီးအတွင်းသို့ ချင်းတွင်းကဲ့သို့ ကြီးမားသောမြစ်လက်တက်ကြီးအပြင် ကျောက်ဆည်ဒေသမှ မင်းဘူးဒေသစသည်ဖြင့် မြစ်ငယ်များသည်လည်း မြစ်လက်တက်များအဖြစ် စီးဝင်ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ရေကြည်ရေကောင်းများ တစ်နှစ်ပတ်လုံး စီးဆင်းနေသော ဤဧရာဝတီကို မိမိတို့အပိုင်ရနေခြင်းကြောင့် အလွန်ကံကောင်းသော မြန်မာနိုင်ငံ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်လေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် အာရှတိုက်ကုန်းမကြီးပေါ်တွင် တည်ရှိ၍ မြောက်ပိုင်းတွင် ကြီးမားကျယ်ဝန်းသော အာရှတိုက် အတွင်းပိုင်းဒေသကြီးနှင့်ဆက်စပ်နေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏အနောက်ဘက်နှင့် တောင်ဘက်တို့တွင် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော် မုတ္တမကွေ့နှင့် ကပ္ပလီပင်လယ်တို့ရှိကြသည်။ ထိုသို့ အပူပိုင်းပင်လယ်များနှင့် အာရှတိုက်ကုန်းမကြီးတို့ဆက်စပ်ရာဒေသတွင် တည်ရှိသော မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဥတုအလိုက် ပြောင်းလဲတိုက်ခတ်နေသော မုတ်သုံလေများကိုရရှိ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရာသီဥတုမှာ မုတ်သုံရာသီဥတု အမျိုးအစားဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဆောင်းဥတုတွင် မြောက်ဘက်မှ အေး၍ ခြောက်သွေ့သော ကုန်းလေစိုင်းများဝင်လာသည့်အတွက်

အေးသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းတွင် ပိုမိုအေးမြသည်။ နွေဥတုတွင် တောင်ဘက်မှ နွေး၍ စွတ်စိုသော ပင်လယ်လေစိုင်းများဝင်လာသဖြင့် နွေဥတုတွင် ပူနွေး၍ မိုးရွာသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ကမ်းရိုးတန်းဒေသများတွင် မိုးအလွန်များသည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် အရှေ့ဘက်တွင် ရှိသော အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံတို့ထက် မိုးရေချိန်ပိုမိုရရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် နယ်ချဲ့များအလိုရှိသော ပစ္စည်းများမရှိသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံကိုသိမ်းပိုက်လိုခြင်း မရှိခဲ့ပါဘဲ လျက် မြန်မာတို့က သူတို့၏နယ်များသို့ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်သောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းခဲ့ရသည်ဟု နယ်ချဲ့တို့က ဆိုခဲ့သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင်းတွင် ထိုစဉ်ကတည်းက ထူးထူးခြားခြား အဖိုးထိုက်တန်သော သစ်မျိုးများထွက်ရှိသည့် သစ်တောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေလေသည်။ အထူးသဖြင့် သစ်မာမျိုးဖြစ်သော ကျွန်းသစ်နှင့်ပျဉ်းကတိုးများမှာ နယ်ချဲ့များ အရှေ့ကမ္ဘာသို့ စတင်ရောက်ရှိသည်မှစ၍ ယခုတိုင် လူကြိုက်များသော အဝယ်လိုက်သော သစ်အဖိုးတန်များ ဖြစ်ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် သစ်အဖိုးတန်များကို မည်ရွေ့မည်မျှမက်မောသည်ကို နောက်ပိုင်းတွင် ဖြစ်ပွားသော သမိုင်းဖြစ်ရပ်များက သက်သေခံနေပေသည်။ သစ်နှင့်ပတ်သက်၍လည်း ပထဝီဝင်စာတမ်းတစ်စောင်ကဲ့သို့ ကျယ်ပြန့်စွာမတင်ပြတော့ဘဲ အခြားအဖိုးတန်တွင်းထွက်ပစ္စည်းကို တင်ပြရသော် ရေနံကိုတင်ပြရမည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရေနံထွက်ရှိသည်ကို စစ်ဆေးလေ့လာရန် အဖွဲ့ဖွဲ့ကာ လိုက်ပါလာသောသူများ ပါဝင်သည့် ဖယ်ရာ၏ သံအဖွဲ့နှင့် ပတ်သက်သည့်အကြောင်းကို ကုန်းဘောင်ခေတ် နယ်ချဲ့တို့၏လှုပ်ရှားမှုများနှင့် ပတ်သက်သည့်အကြောင်းများကို ဖော်ပြသည့်အခါမှသာ တင်ပြနိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

ရေနံအပြင် နယ်ချဲ့များ ရောက်လာသည့်အချိန်မှစ၍ ယခုခေတ်တိုင်အောင် နိုင်ငံတကာမှ လူအများစိတ်ဝင်စားနေသည့် တွင်းထွက်ပစ္စည်းများမှာ ကျောက်မျက်ရတနာများ ဖြစ်သည်။ မိုးကုတ်ရတနာမြေသည် ပဒေသရာဇ်ခေတ်ကတည်းက အထူးကျော်ကြားသည်။ အဖိုးအတန်ဆုံး ကျောက်မျက်များမှာ ပတ္တမြားနှင့်နီလာတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ယခုတင်ပြခဲ့သည်မှာ နယ်ချဲ့တို့ရောက်သည့် ခေတ်ကတည်းက ထင်ရှားပြီးသား မြန်မာ့ထွက်ကုန်များ ဖြစ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတူးဖော်တွေ့ရှိလာသော တွင်း ထွက်သတ္တုအမျိုးမျိုးတို့နှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ ရတနာမြေအသစ်များနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း တင်ပြခြင်းမပြုဘဲ အထင်ကရ တွင်းထွက်ပစ္စည်းများ နှင့်ပတ်သက်၍ တိုတိုနှင့်လိုရင်းကိုသာ တင်ပြခြင်းမှာ သမိုင်းကြောင်းကိုလေ့လာခြင်းမှ ဘေးသို့ထွက်သွားမည် စိုးသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုပစ္စည်းများနှင့် ပတ်သက် သော သမိုင်းဖြစ်ရပ်များကလည်း အထင်ကရရှိကြ သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်နေရာနှင့် မြေမျက်နှာသွင် ပြင်များ ရာသီဥတုများ၏အကြောင်းကို ယေဘုယျအား ဖြင့် လေ့လာခဲ့ကြပြီဖြစ်ရာ မြန်မာနိုင်ငံသည် လိုအပ် သော လူသုံးကုန်များ စိုက်ပျိုးဖြစ်ထွန်းသည့် နိုင်ငံဖြစ် ကြောင်း သိနိုင်လေသည်။ ထို့ပြင် ပထဝီဝင်အခြေအနေ အရလည်း မက်မောလောက်စရာ အင်္ဂါရပ်များနှင့် ပြည့် စုံသည်။

အိန္ဒိယသို့ နယ်ချဲ့နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံပြီးတစ်နိုင်ငံမှ ကုန်သည်အမည်ခံအုပ်စုများ တစ်သုတ်ပြီးတစ်သုတ် ဝင်ရောက်လာချိန်က သူတို့၏စိတ်ဝင်စားမှုမှာ အရှေ့ တောင်အာရှမှ ထွက်ကုန်များဖြစ်ကြသည့် ဟင်းခတ် အမွှေးအကြိုင်များပေါ်မှာသာ စူးစိုက်စွာ တည်ရှိသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည်ပင်လျှင် ဒပ်ချ်များကို မယှဉ်နိုင်သဖြင့် အိန္ဒိယမှ ထွက်ကုန်များဘက်သို့ အာရုံစိုက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။

သို့သော် အရှေ့တောင်အာရှကိုမူ လက်လွှတ် ခြင်း မပြုချေ။ အိန္ဒိယမှတစ်ဆင့် သွားလာကူးသန်းမြဲ ကူးသန်းနေခဲ့ကြသည်။ အာရှတိုက်သို့ နယ်ချဲ့များ ရောက်လာကြသည်မှာ ၁၅ ရာစု ကုန်ခါနီးတွင် ဖြစ် သည်။ ၁၆ ရာစုအကုန်တွင် အုပ်စုလိုက် အုပ်စုလိုက် အလုအယက်လာရောက်ကြသည်။ အားလုံးပင် ရေ ကြောင်းခရီးကို အားကိုး၍လာကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုစဉ် က ရွက်သင်္ဘောများကိုသာ အသုံးပြုကြသေးသည်။ မုန်တိုင်းဒဏ်ကိုလည်း မခံနိုင်ကြသေး။ သမုဒ္ဒရာပြင်သို့

ထွက်၍ ရွက်လွှင့်ရမည်ထက် ကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက် ကိုမြှောင်၍ ရွက်လွှင့်လိုကြသည်။ လိုအပ်သော သောက် ရေနှင့် သစ်သီးများ ဟင်းသီးဟင်းရွက်များ အသားငါး အစို့များစသည့် ရိက္ခာများကိုလည်း ထပ်၍ဖြည့်ဆည်း ရန် လိုသည်။ အကြောင်းမှာ ထိုပစ္စည်းများကို ပြည့်စုံ စွာ သိုလှောင်သယ်ဆောင်ရန် သင်္ဘောတွင်လည်း နေရာ မရှိ။ ကြာရှည်ခံရန် အအေးခန်းကိုလည်း မသုံးတတ် သေးချေ။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သုံးဆစ်ချိုး ကမ်းရိုးတန်းသည် အရှေ့တောင်အာရှသို့ အလုအယက် ဥဒဟိုသွားလာနေကြသော ဥရောပသားများအတွက် အထူးစိတ်ဝင်စားဖွယ် ဖြစ်ခဲ့လေသည်။

ထို့ပြင် ဥရောပသားများ အလုအယက် ဝင်ထွက် ကုန်သွယ်နေသော တရုတ်နိုင်ငံကြီးကို သူ့ထက်သူ လက်ဦးအောင် သိမ်းယူလိုကြသည်။ ထိုသို့ သိမ်းယူလို သည်မှာ ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော တရုတ်နိုင်ငံကို အပိုင် ဈေးကွက်အဖြစ် ရလိုက်ပါက သဲ့ယူ၍မကုန်သော အမြတ်များရရှိကြမည်ဟု မျှော်လင့်ကြသည်။ ထိုနယ်ချဲ့ အုပ်စုထဲတွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် တရုတ်နိုင်ငံကို နောက် ဘက်မှဝင်ရန် အထူးစိတ်ကူးခဲ့ကြသည်။ အိန္ဒိယမှ တရုတ်သို့ရောက်ရန် မလတ္တာမှဖြတ်ကာ တောင်တရုတ် ပင်လယ်ကိုကျော်၍ ရွက်လွှင့်ရမည်ထက် အိန္ဒိယမှ မြန်မာသို့ တိုက်ရိုက်ကူးကာ မြန်မာနိုင်ငံ ဧရာဝတီမြစ် ကြောင်းအတိုင်း ဆန်တက်ပြီးနောက် ကုန်းလမ်းသို့ ပြောင်းကာ တရုတ်နိုင်ငံ၏ နောက်ဘေးပေါက်မှ ဝင် ရောက်ကုန်သွယ်ရန်အတွက် အထပ်ထပ်လေ့လာသမှု ပြုခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် ထွက်ကုန်ကိစ္စကို စိတ်မဝင် စားသည့်တိုင် ပထဝီဝင်အနေအထားကို များစွာစိတ်ဝင် စားခဲ့ကြလေသည်။

မြန်မာတို့သည် စား ဝတ် နေရေးအတွက် လိုအပ် သောပစ္စည်းများကို ကိုယ်တိုင်ထုတ်လုပ်ခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည်။ မိမိတို့စားသုံး၍ ပိုလျှံသောပစ္စည်းများကို အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများမှ လာရောက်ရောင်းချသော ကုန် သည်များထံတွင် ပါလာသည့်ကုန်စည်များနှင့် အလဲ အထပ်ပြုလုပ်ကာ ရောင်းဝယ်လေ့ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် မြန်မာတို့သည် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်မှု ပြုရန်အတွက်

စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်ခြင်းထက် ကိုယ်တိုင်စားသုံးဖို့ကိုသာ ရည်ရွယ်၍ စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်လေ့ရှိကြသည်။

မြန်မာတို့သည် ကြီးမားကျယ်ပြန့်သော လူဦးရေ များသော နိုင်ငံကြီးနှစ်နိုင်ငံ၏အကြားတွင် တည်ရှိသော် လည်း ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုအစဉ်အလာကို တည်ထောင် နိုင်ကြသော လူမျိုးများဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အများစု ကိုးကွယ်ကြသည့် ဗုဒ္ဓသာသနာကို အိန္ဒိယမှ ရရှိလက်ခံကာ ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ ဗုဒ္ဓသာသနာ ကို လက်ခံရယူရင်း ဟိန္ဒူအယူမှ အချို့သောနတ်များ နှင့် မဟာယာနအယူမှ အလေ့အထတချို့ကိုပါ လက်ခံ ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ဟိန္ဒူအယူ၏ ထင်ရှား သောလက္ခဏာဖြစ်သည့် ဇာတ်ခွဲခြားမှုနှင့် အမျိုးသမီး များအပေါ် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်မှုတို့ကိုမူ လက်ခံခြင်းမပြုခဲ့ ကြချေ။ မြန်မာတို့သည် မျိုးရိုးအမည်ကိုယူ၍ အမည် မှည့်ခေါ်ခြင်းမပြုဘဲ လူတစ်ယောက်ချင်းတွင် ကိုယ်ပိုင် အမည် ရှိကြသည်။ အရှေ့ဘက်ရှိ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ တွင် အမည်ကို ပါဠိဘာသာဖြင့် မှည့်ခေါ်တတ်သော် လည်း မြန်မာများတွင် ဘွဲ့အမည်အရည်မှတစ်ပါး ကိုယ်ပိုင်အမည်များမှာ မြန်မာဘာသာဖြင့်သာ မှည့်ခေါ် တတ်ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လူမျိုးအနေဖြင့် သွေး နှောသောကြောင့် ပျောက်ကွယ်သွားခဲ့ကြသည့် ပျူ လူမျိုးများတွင်လည်းကောင်း၊ ယခုတိုင် ထင်ရှားသော မွန်လူမျိုးတွင်လည်းကောင်း၊ မြန်မာများတွင်လည်း ကောင်း ကိုယ်ပိုင်စာပေများ ရှိကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းတွင် မှီတင်းနေထိုင်ကြသော တိုင်းရင်းသားတိုင်းတွင် ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကား ကိုယ် ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုများ ရှိကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုး တိုင်းသည် မိမိတို့လူမျိုးစုအနေဖြင့် လွတ်လပ်စွာနေထိုင် ရှင်သန်ခွင့် ရှိသည်။ အခြားနိုင်ငံများမှာကဲ့သို့ ပင်မ လူမျိုးကြီး၏အမည်ဖြင့်သာ နေထိုင်ရသည့် တင်းကျပ် သော သတ်မှတ်ချက် မရှိချေ။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R.(Editor-In- Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Hall, D.G.E. 1964. **A History of South-East Asia**. London: Macmillan & Co. Ltd.
3. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance**. Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Tarling, Nicholas.(Edited) 1999. **The Cambridge History of Southeast Asia**. Volume 1, Part II. Singapore: Craft Print Pte Ltd.
5. Wells, H. G. 1963. **The Outline of History**. Fourth Revised Edition. Reprint. London: Cassell.

မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဦးစွာရောက်လာသော ဥရောပတိုက်သားများ

မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဦးစွာရောက်လာသော ဥရောပတိုက်သားများမှာ စွန့်စားရေးသမားများ၊ ကုန်သည်များနှင့် သာသနာပြုများ ဖြစ်ကြသည်။ အောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရှေးဦးစွာရောက်ခဲ့သည်ဆိုသော လူစာရင်းကို တင်ပြထားပါသည်။

- ၁။ မာကိုပိုလို (Marco Polo) ဗင်းနစ်မြို့သား (၁၃)ရာစုနှစ်၊
- ၂။ နီကိုလို ဒီ ကွန်တီ (Nicolo di Conti) ဗင်းနစ်မြို့သား (၁၄၂၀ ခု မတိုင်မီ)၊
- ၃။ လူဒိုဗီကို ဒီ ဗာသေမာ (Ludovico di Varthema) အီတလီကုန်သည် (၁၄၉၆ မတိုင်မီ)၊
- ၄။ ဟီယေးရီးနီး မို ဒေ ဆန်တို စတော်ဖာနို (Hieronimo de Santo Stefano) အီတလီ ဂျီနိုအာကုန်သည် (၁၄၉၆ မတိုင်မီ)
- ၅။ ဒူရတေး ဘားရ်ဘောဆာ (Duarte Barbosa) ပေါ်တူဂီကုန်သည် (၁၅၁၇-၂၈ ခန့်)၊
- ၆။ ဖာဒီနန် မင်ဒက်စ် ပင်တို (Ferdinand Mendes Pinto) ပေါ်တူဂီကုန်သည် (၁၆ ရာစုခန့်)၊
- ၇။ ဂက်စ်ပါ ဒီ ခရစ်နှင့် ဘွမ်ဖာရပ်စ် (Gaspar de Cruz and Bomferrus) ဒိုမီနီကန် သာသနာပြုများ (၁၅၅၀ ၁၅၆၀)၊
- ၈။ ဆီဇာ ဖရက်ဒရစ်ကေ (Caeser Fredrike) ဗင်းနစ်မြို့သားကုန်သည် (၁၅၆၉ ခုခန့်)၊
- ၉။ ရပ်ဖ် ဖစ်ချ် (Ralph Fitch) အင်္ဂလိပ်စွန့်စားရေးသမား ကုန်သည် (၁၅၈၆)။

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော မြန်မာနိုင်ငံသို့

ဦးစွာရောက်ရှိသည့် ဥရောပသားများအနက် အချို့မှာ အမှန်တကယ်ရောက်ခဲ့ကြောင်း တိကျသော အထောက်အထားများ ရှိသည်။ အချို့မှာမူ ထိုသူတို့ရေးသားထားသော မှတ်တမ်းများထဲတွင် မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်း တစ်စွန်းတစ်စပါဝင်သဖြင့် ထည့်သွင်းထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ဥပမာ မာကိုပိုလိုသည် ဗင်းနစ်မြို့သား လူစွန့်စား တစ်ယောက်ဖြစ်သည်။ တရုတ်ဧကရာဇ်၏အထံတွင် ထဲထဲဝင်ဝင် ကာလကြာမြင့်စွာ ခစားခဲ့သူဖြစ်သည်။ သူက မွန်ဂိုတပ်များ မြန်မာနိုင်ငံသို့ သွားရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည့်အကြောင်းနှင့် ပုဂံတွင် ရွှေစေတီများ ငွေစေတီများ တည်ရှိသည့်အကြောင်းကို ဝေဝေဆာဆာ ရေးသားထားသော်လည်း သူ၏ရေးသားချက်မှာ ကိုယ်တိုင်ရောက်ဖူးသူတစ်ယောက် ရေးသည့်စာများကဲ့သို့ တိကျသေချာသော အရေးအသားမဟုတ်ချေ။

ထို့အတူ ဒူရတေး ဘားရ်ဘောဆာသည်လည်း တကယ်ရောက်မရောက် မသေချာပေ။ သူ၏မှတ်တမ်းတွင်မူ ပဲခူး၊ အင်းဝ၊ ရခိုင်အစရှိသော ဒေသများ အကြောင်း ပါဝင်သည်။

ဥရောပတိုက်မှ စွန့်စားရေးသမားများသည် ဥရောပတိုက်တွင် လိုအပ်နေသော ကုန်ပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူရန် နယ်မြေကိုသိမ်းပိုက်ရန် ဈေးကွက်ရှာရန် အစရှိသည့် ရည်ရွယ်ချက်များဖြင့် စိတ်အားတက်ကြွလျက်ရှိသော ဥရောပမှ ကုန်သည်များ သာသနာပြုများ နယ်ချဲ့များ၏ စိတ်အားထက်သန်မှုကို ပိုမိုစူးရှလာစေသော ပိုမိုတက်ကြွလာစေနိုင်သော အချက်အလက် အသစ်များကို ဝေဝေဆာဆာ ရေးသားမှတ်တမ်းတင်လေ့ရှိသည်။ ထိုသို့ ရေးသားခြင်းဖြင့် သူတို့ကိုယ်တိုင်လည်း နောက်ထပ်ရောက်ရှိလာမည့် သူများနှင့်အတူ လုပ်ငန်းသစ်များတွင် နေရာရနိုင်သည်။ ဦးဆောင်

ခေါင်းရွက်ပြုသောသူများ အဖြစ်သို့လည်း ရောက်နိုင်သည်။ သူတို့၏နိုင်ငံတွင်လည်း ထင်ရှားကျော်ကြား၍ ဘုရင်များ ဘုရင်မများ၏ ချီးမြှင့်မြှောက်စားခြင်းကိုလည်း ခံစားရတတ်သည်။ ထိုမျှသာမကသေးဘဲ သူတို့ရောက်ရှိသောဒေသမှ ဘုရင်မင်းများကလည်း ကောင်းစွာ ချီးမြှင့်မြှောက်စားတတ်သေးသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အင်းဝပဒေသရာဇ်နှင့် ဟံသာဝတီပဒေသရာဇ်တို့အကြား အနှစ် ၄၀ နီးပါး ကြာမြင့်သော စစ်ပွဲဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ၁၃၈၀ ကျော်ကျော်မှ ၁၄၂၀ ကျော်ကျော်ထိ ကြာမြင့်ခဲ့သော ထိုအနှစ် ၄၀ စစ်ပွဲကာလအတွင်းမှာပင် နီကိုလို ဒီ ကွန်တီဆိုသူ ဗင်းနစ်မြို့သား စွန့်စားရေးသမားသည် အင်းဝသို့လည်းကောင်း၊ ဟံသာဝတီသို့လည်းကောင်း၊ ရခိုင်သို့လည်းကောင်း ကူးသန်းသွားလာပြီး ထိုမင်းနိုင်ငံများ၏ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး အခြေအနေနှင့် မြတ်စွန်းနိုင်ခြေရှိမှုတို့ကို မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည်။ သူသည် သူသယ်ဆောင်ခဲ့သော ပစ္စည်းများကို ဘုရင်မကြီးရှင်စောပု၏ မောင်တော်အကြီးဖြစ်သူ ဘုရင်ဗညားဓမ္မရာဇာထံ ဝင်ရောက်ရောင်းချခဲ့သည်။ သူသည် ၁၈ လကြာအောင် ကုန်ဖိုးကို စောင့်ဆိုင်းခဲ့ရသော်လည်း အမြတ်များများ ရရှိခဲ့သဖြင့် အပြန်ကုန်အဖြစ် ပစ္စည်းများ ဝယ်ယူသွားသည်ဟု မှတ်တမ်းတွင် ဆိုသည်။

ဘုရင်မကြီး ရှင်စောပု၏ အရိုက်အရာကို ဆက်ခံသော ဓမ္မစေတီမင်းကြီး၏ သားတော် ဗညားရန်မင်း စိုးစံနေခိုက် ၁၅၀၃ ခုတွင် အီတလီကုန်သည် လူဒိုဗီကို ဒီ ဘာသေမာသည် ဗညားရန်မင်းကြီးထံသို့ ဝင်ရောက်ဖူးမြော်ခွင့် ရခဲ့သည်။ သူသည် ခမ်းနားကြီးကျယ်သောမြို့တော်ကို ရောက်သည့်အချိန်ကတည်းက ရင်သပ်ရှုမောဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ထို့ပြင် ဘုရင်မင်းကြီး ဆင်မြန်းထားသော ပစ္စည်းရတနာများကိုလည်း အံ့ဩခြင်းကြီးစွာဖြင့် ကြည့်ရှုခဲ့ရသည်။ သူက ဘုရင်မင်းမြတ်သည် ချိပ်၊ သစ်မွှေး၊ ပိုးထည်နှင့် ပစ္စည်းများကို တင်ပို့ရောင်းချသူများထံမှ အခွန်အကောက်များစွာ ရရှိသည်။ ကုန်သွယ်ရေးကို စိတ်ဝင်စားသည်ဟု သူ၏ မှတ်တမ်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သည်။

ဆီဇာ ဖရက်ဒရစ်ကေသည် ဘုရင့်နောင်၏ ဟံသာဝတီနိုင်ငံတော်သို့ ရောက်ရှိ၍ ကြီးကျယ်ခမ်းနားသော စစ်ဆင်ရေးများကို ကိုယ်တိုင်မြင်တွေ့ကာ မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သူ ဖြစ်ပေသည်။ သူ၏ မှတ်တမ်းတွင် ဘုရင့်နောင်၏ ပထမအကြိမ် ယိုးဒယားစစ်ဆင်ရေးတွင် စစ်သည် ၅ သိန်း ပါဝင်သည့်အကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။

ဤနေရာတွင် ပဒေသရာဇ်ခေတ်က စစ်နိုင်သူတို့၏ ထုံးစံ၊ အရင်းရှင်ခေတ်က စစ်နိုင်သူတို့၏ ထုံးစံ စသည်ဖြင့် ထုံးစံအရပ်ရပ်ကို လေ့လာပါက တူညီသော အချက်ကို တွေ့တတ်ကြရသည်။ မည်သည့်ခေတ်တွင် စစ်ဖြစ်သည်ဖြစ်စေ မည်သည့်ဒေသတွင် စစ်ဖြစ်သည်ဖြစ်စေ စစ်နိုင်သူတို့က နိုင်ခဲ့သည့်နိုင်ငံမှ ရယူချင်သော သက်ရှိသက်မဲ့တို့ကို ယူတတ်ကြစမြဲဖြစ်သည်။ ယခုခေတ်တွင် ထိုကဲ့သို့သော နိုင်သူယူစမြဲကို ဝမ်းပန်းတသာ မှတ်တမ်းတင်ရန် စာရေးသူက မလိုလားပေ။ သို့သော် ယိုးဒယားတို့သည် ဖြောင့်ကွယ်ကွယ်တတ်ကြသည်ဖြစ်ရာ ရှင်းလင်းအောင် တင်ပြရန်လိုသည်။

ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးသည် အယုဒ္ဓယကို နိုင်လိုက်သည့်အချိန်တွင် ထိုမြို့တွင် နန်းစံနေသည့်မင်းမှ စ၍ မင်းညီမင်းသားအားလုံးကို သက်ညှာစွာဆက်ဆံသည်။ စစ်နိုင်သူနှင့် စစ်ရှုံးသူ တွေ့ဆုံကြသည့်ပွဲတွင် စစ်ရှုံးသူကို နေရာထိုင်ခင်း ကောင်းစွာပေးသည်။ စစ်ရှုံးသူဘုရင်က ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကို ရှိခိုးရန်မလိုချေ။ မှူးကြီးမတ်ရာ သေနာပတိနှင့် မင်းညီမင်းသားများမှာလည်း မြန်မာဘက်နှင့် ယိုးဒယားဘက် နေရာချင်း ယှဉ်၍ အဆင့်တူတူ နေရာယူကြရသည်။ ထိုသို့ ဆက်ဆံသည်ကို အကြောင်းပြုကာ ယိုးဒယားမင်းနှင့် ဟံသာဝတီမင်းဖြစ်သူ ဘုရင့်နောင်တို့သည် တန်းတူစကားပြောဆို၍ ဟံသာဝတီသို့ ပြန်လည်ဆုတ်ခွာသွားသည်။ မည်သည့်ပစ္စည်းကိုမျှ မပေးလိုက်ကြချေဟု ယိုးဒယားသမိုင်းတို့တွင် မှတ်တမ်းတင်ထားခဲ့ကြသည်။

ထိုအချက်ကို မှန်ကန်စွာသိနိုင်ရန် ခေတ်ပြိုင် မှတ်တမ်းဖြစ်သော ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ကေ၏ မှတ်တမ်းကို ကိုးကားနိုင်သည်။ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ကေ၏ မှတ်

တမ်းအရ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး အယုဒ္ဓယမှ ပင့်ဆောင်လာသော ရုပ်ပွားတော်များကို ဝေါတော်များပေါ်တွင် တင်ကာ ပင့်ဆောင်လာသည်။ ရာချီနေသော နွားလှည်းများပေါ်တွင် ရတနာသေတ္တာများကို တင်ဆောင်လာကြသည်။ ထို့နောက်မှ ဆင်ကောင်ရေ ၂၀၀၀ ပါလာသည်။ ထို့နောက်မှ မြင်းတပ်များ ခြေလျင်တပ်များ တစ်တပ်ပြီးတစ်တပ် စနစ်တကျချီတက်လာကြသည်။ ထို့နောက်မှ မင်းတရားကြီးကိုယ်တော်တိုင် စီးနင်းလာသော အမိုးဖွင့်ထားသည့် လှည်းပါလာသည်။ ထိုလှည်းပေါ်တွင် ယိုးဒယားမင်း မိဖုရားများနှင့် မင်းညီမင်းသားများ ပါလာသည်။ လှည်းကို စစ်သုံ့ပန်းများက ကြီးဖြင့်ဆွဲယူလာခြင်းဖြစ်သည်ဟု သိရပေသည်။

ဟံသာဝတီပဲခူးနိုင်ငံတော်ကြီး၏ ခမ်းနားကြီးကျယ်ပုံ စည်ကားသိုက်မြိုက်ပုံတို့ကို အံ့ဩဘာနန်း ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ သိမြင်ခဲ့သူမှာ ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ကေ တစ်ယောက်တည်းသာမကချေ။ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ရပ်ဖစ်ချ်လည်း ပါဝင်သည်။ သူ၏အကြောင်းကို အိန္ဒိယတွင် အခြေတည်၍ အာရှကို ဖွဲ့ယူခဲ့သော အင်္ဂလိပ်များ ဆောင်းပါးတွင် အကြမ်းဖျင်းဖော်ပြထားခဲ့သည်။

သူသည် ၁၅၈၆ ခုခန့်တွင် ပဲခူးသို့ရောက်ရှိခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီးကို မမှီလိုက်သော်လည်း ဟံသာဝတီနိုင်ငံတော်ကြီး၏ ကြီးကျယ်ခမ်းနားပုံကို သူမြင်တွေ့ခဲ့ရသည်။ ရပ်ဖစ်ချ်သည် ဆီဇာဖရက်ဒရစ်ကေကဲ့သို့ပင် ဟံသာဝတီပဲခူး၏ စီးပွားရေးအချက်အချာကျမှုနှင့် ဖွံ့ဖြိုးမှုတို့ကို မှတ်တမ်းတင်နိုင်ခဲ့သည်။ ရပ်ဖစ်ချ်သည် ဥရောပသားတို့၏ စူးစမ်းလေ့လာမှုအင်အားကို စံနမူနာအဖြစ် ပြထိုက်သောသူတစ်ယောက် ဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီမှနေ၍ ကုန်းကြောင်းဖြင့် ဇင်းမယ်သို့သွားရောက်ခဲ့သေးသည်။ ထို့နောက် ကုန်းကြောင်းဖြင့်ပင် ဟံသာဝတီသို့ ပြန်လာခဲ့သည်။ ဟံသာဝတီမှ သင်္ဘောဖြင့် မလက္ကာသို့သွားရောက်ခဲ့သည်။ ဤသို့သော ရှေးဦးရောက်ရှိသူ စွန့်စားရေးသမားများသည် မှတ်တမ်းမှတ်ရာ ရေးသားခြင်းဖြင့် ဥရောပမှ ကုန်သည်များနှင့် သာသနာပြုများကို ကမ္ဘာကြီးတည်နေပုံနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း၊ ဒေသအမျိုးမျိုးနှင့် ထွက်

ကုန်အမျိုးမျိုးတို့၏ အကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ နိုင်ငံအမျိုးမျိုးနှင့် လူအမျိုးမျိုးတို့၏အကြောင်းကိုလည်းကောင်း သိနားလည်မှု ပိုမိုပြည့်ဝစေလေသည်။ အရှေ့တောင်အာရှသို့ အနောက်ဘက်မှ ဦးစွာလာရောက်၍ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် ပြုကြသူများမှာ ဟိန္ဒူအယူကို ယူသူ အိန္ဒိယသားများဖြစ်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အစ္စလာမ်အယူကိုယူသူ အာရပ်များက အင်အားများလာသည်။

ထိုသူများသည် သူတို့ရောက်ရှိသော အရှေ့တောင်အာရှဒေသများတွင် သူတို့ကိုးကွယ်သောအယူကို ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုရင်း ဖြန့်ဖြူးခဲ့ကြသည်။ ထိုခေတ်က ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခြင်းသည် အချိန်ကာလကြာမြင့်စွာ သွားလာရသည်။ ရောင်းချသည့်ကုန်များ မကုန်မချင်း၊ ပြန်သည့်အခါ သယ်ဆောင်သွားမည့်ကုန်များ မပြည့်စုံမချင်း စောင့်နေစောင့်စား စုဆောင်းဝယ်ယူရသည်ဖြစ်ရာ ဒေသခံများနှင့် ရောနှောနေထိုင်သည့်အချိန် ကြာမြင့်လေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ကုန်သည်များသည် သူတို့ရောင်းချသည့် ကုန်များကိုသာမက ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဓလေ့ထုံးစံများကို ရောက်ရာဒေသတွင် ထားရစ်လေ့ရှိကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပျူလူမျိုးများ မြို့ပြနိုင်ငံများ တည်ထောင်ကာ နေထိုင်ကြစဉ်ကတည်းက ဗုဒ္ဓဘာသာ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ တူးဖော်တွေ့ရှိရသော ပျူခေတ် ကျောက်စာများ ကျောက်အရိုးအိုးစာများ ရွှေပေများတွင် ပျူစာသာမက ပါဠိစာနှင့် သက္ကတစာများဖြင့် ရေးထိုးထားသည်များကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ပျူခေတ်ကတည်းက ဗုဒ္ဓဘာသာအပြင် ဟိန္ဒူအယူဝါဒလည်း ရောက်ရှိနေမည်ဟု ခန့်မှန်းရသည်။ သို့သော် ဗုဒ္ဓဘာသာသည် ပျူမြို့ပြနိုင်ငံများတွင်သာမက ပုဂံတွင်လည်း ထွန်းကားခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက်တွင် ကူးသန်းသွားလာခဲ့သော အိန္ဒိယသားများထံမှ ဟိန္ဒူအယူဝါဒသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထူးထူးခြားခြား ပြောစမှတ် ပြုလောက်အောင် အမြစ်မတွယ်ခဲ့ပေ။

အီတလီကုန်သည်များ ရောက်လာပြီးသည့် နောက် မူလကထွန်းကားခဲ့သော အာရှတိုက်၏ ကုန်

သွယ်ရေးစနစ်ကို အပြောင်းအလဲကြီး ပြောင်းလဲသွားစေသော ကုန်သည်အသစ်များ ရောက်ရှိလာလေသည်။ ထိုသူများမှာ ပေါ်တူဂီများဖြစ်ကြသည်။ ပေါ်တူဂီများ၏ အကြောင်းကို နယ်ချဲ့ဆိုသည်မှာ သိမ်းယူ၍မရက ဖဲ့ယူတတ်သည် ဟူသောခေါင်းစဉ်ဖြင့် နယ်ချဲ့အကြောင်း စတင်ရေးသားကတည်းက ရေးသားတင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ယခု မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်သည်တို့ကို ရေးသားမည်ဖြစ်ရာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ထိစပ်ပတ်သက်လာသည့် ပေါ်တူဂီတို့၏အကြောင်းမှ စတင်ကာရေးသားရမည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ထိစပ်ပတ်သက်သည့် အကြောင်းကို ပြောရာတွင် အဆက်အစပ်ရစေရန် ပြောရမည်ဆိုပါက ပေါ်တူဂီတို့သည် ဘာသာရေးတွန်းအားနှင့် အမြတ်အစွန်းကို လက်ဝါးကြီးအုပ် ရယူလိုသော ဇောတို့ကြောင့် အရှေ့ဘက်ရေလမ်းခရီးကို တွေ့ရှိခဲ့သည်။ ၁၄၉၈ ခုတွင် ပေါ်တူဂီတို့သည် အိန္ဒိယအနောက်တောင်ဘက်ကမ်းခြေရှိ ကာလီကတ်မင်းနေပြည်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ထိုအဖြစ်သည် ပေါ်တူဂီတို့၏ အရှေ့ဘက် ရေကြောင်းခရီးသစ် တွေ့ရှိခြင်းကို တံခွန်စိုက်ထူလိုက်သော ဖြစ်ရပ်ဟုဆိုနိုင်သည်။

၁၅၁၀ ခုတွင် အိန္ဒိယအနောက်ဘက်ကမ်းခြေရှိ ဂိုအာကို ပေါ်တူဂီတို့က သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဂိုအာကို ခံတပ်မြို့အသွင်သို့ ပြောင်းလိုက်သည်။ ထိုခံတပ်မြို့သည် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံနှင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအကြားတွင် ရှိသော ဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းကို စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုနိုင်သည့် ခံတပ်အသွင်ကို ဆောင်သည်။ ထို့ပြင် အာရှတွင် သူတို့တည်ထောင်မည့် အင်ပါယာ၏ မြို့တော်ဖြစ်စေရန်လည်း ရည်စူးခဲ့ကြသည်။ ဂိုအာသည် ပေါ်တူဂီနှင့် ဒေသခံများ သွေးနှောပြီးနောက် ဗရင်ဂျီဘာသာသို့သွတ်သွင်းရာတွင် ပဓာနကျသော နေရာတစ်ခုဖြစ်သည်။ ၁၅၁၁ ခုတွင် သူတို့၏ ရေကြောင်းဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဒွန် အယ်ဖွန်ဆီ အယ်လ်ဘူကတ် (Don Alfonse Albuquerque) သည် မလက္ကာမြို့ကို သိမ်းယူခဲ့သည်။ ထိုနည်းဖြင့် မလက္ကာရေလက်ကြားဒေသကို ပေါ်တူဂီတို့ လွှမ်းမိုးထားနိုင်ခဲ့ကြပြန်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် စပိန်တို့နှင့် အိုင်ဘာ

ရီးယားကျွန်းဆွယ်တွင် နယ်ချင်းစပ်ကာ နေခဲ့ကြသူများ ဖြစ်ရာ စပိန်များနည်းတူ မူဆလင်များနှင့် မသင့်တင့်ကြချေ။ ထိုထက်ပို၍ တိကျစွာဆိုရသော် ရန်ဘက်များအသွင် ဆောင်ခဲ့ကြလေသည်။

သို့သော် ပေါ်တူဂီတို့သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များနှင့်မူ သင့်တင့်စွာဆက်ဆံနိုင်သော အနေအထားတွင် ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ယိုးဒယားသို့လည်းကောင်း၊ ဟံသာဝတီ ပဲခူးသို့လည်းကောင်း သံတမန်များစေလွှတ်ကာ မလက္ကာနှင့် ကုန်ကူးသန်းဆက်ဆံရန် ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီသံတမန်များသည် ပဲခူးဘုရင်ဗညားရန်နှင့် တွေ့ဆုံရခဲ့သည်။ ထိုတွေ့ဆုံပွဲသည် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ မျှော်လင့်ချက်ကောင်းများစွာရရှိစေသည်ဟု ပေါ်တူဂီတို့က ယူဆခဲ့ဟန်တူသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၁၅၁၉ ခုတွင် မုတ္တမ၌ ပေါ်တူဂီ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းတစ်ခုကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ တနင်္သာရီတွင်လည်း ပေါ်တူဂီ ကုန်သွယ်ရေးဌာနတစ်ခု ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ နောက်တစ်ဆယ့်ငါးနှစ်တိုင်တိုင် ဟံသာဝတီ၏ စီးပွားရေးသည် အထူးဖွံ့ဖြိုးခဲ့သည်။

ထိုအချိန်က မြန်မာနိုင်ငံမှ ထွက်ကုန်ပစ္စည်းများမှာ မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်းမှထွက်သော ကျောက်သံပတ္တမြားများ တနင်္သာရီအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံတောင်ပိုင်းမှထွက်သော ချိပ်၊ ပျားဖယောင်း၊ ဆင်စွယ်၊ သားကောင် ဦးချိုများ၊ ခဲ၊ သံဖြူ၊ စဉ့်အိုးကြီးများ၊ ပိတ်ချင်း၊ ဓနိရည်စသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ပြင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြည်ပမှ လာရောက်ရောင်းချသော ဆူမတ်ကြားမှ ငရုတ်ကောင်း၊ ဘော်နီယိုမှ ပရုပ်၊ တရုတ်ပြည်မှ သစ်မွှေးများ၊ ကြောအိုး၊ ကြောထည်ပစ္စည်းများကို ပေါ်တူဂီကုန်သည်များ နှစ်သက်စွာဝယ်ယူလေ့ရှိကြသည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် အာရှတိုက်သို့ အစောဆုံးရောက်သော ဥရောပတိုက်သား ကုန်သည်များဖြစ်ကြသော်လည်း သူတို့၏ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးမှာ နောက်ရောက်လာသူများနှင့် ယှဉ်သော် ထွန်းကားသည်ဟု မဆိုသာချေ။ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာ ပေါ်တူဂီနိုင်ငံသည် စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးထွန်းကားနိုင်သော ပထဝီဝင်

အခြေအနေမရှိသဖြင့် ရေလမ်းခရီးသစ် ရှာဖွေစဉ်ကတည်းက နယ်သာလန်နိုင်ငံမှ အကျိုးအမြတ်ရယူလိုသူ ကုန်သည်များ၏ ငွေကြေးအစုရှယ်ယာပါဝင်မှုအပေါ် အားထားခဲ့ကြရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် နယ်သာလန်နိုင်ငံမှ ဒပ်ချ်ကုန်သည်များက သူတို့ကိုယ်တိုင် စီးပွားရေးနယ်ပယ် ချဲ့ထွင်တော့မည်ဖြစ်သဖြင့် ပေါ်တူဂီတို့နှင့် စီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု မပြုခဲ့ကြတော့ချေ။ ထို့ပြင် ပေါ်တူဂီအမိန့်နိုင်ငံတွင် လူဦးရေနည်းပါးသဖြင့် အာရှကုန်သွယ်ရေးတွင် ပေါ်တူဂီတို့နှင့်သွေးစပ်သော ကပြားလူတန်းစားကို အားထားရန် လိုအပ်လာလေသည်။

ထိုနည်းဖြင့် စီးပွားရေး အင်ပါယာကြီး တည်ဆောက်နိုင်မည်မဟုတ်သည်ကို သိလာကြသော ပေါ်တူဂီတို့သည် ကုန်သည်များအသွင်ထက် စွန့်စားရေးသမားများအသွင်ကို ဆောင်လာကြသည်။ ထိုသို့စွန့်စားရေးသမားများအဖြစ် အသွင်ပြောင်းလာသော ပေါ်တူဂီတို့သည် သူတို့ဝင်ခဲ့သော နိုင်ငံတိုင်းတွင် ကပြားလူတန်းစားများ မွေးမြူခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့ကာလအတန်ကြာ အခြေချခဲ့သည့်ဒေသများတွင် ယနေ့ထက်တိုင် လူမှုပြဿနာများ ဘာသာရေးပြဿနာများ အစထောင်၍ ကျန်ရစ်စေခဲ့သည်။ သူတို့သည် အစောပိုင်းတွင် ခေါင်းလျှိုကာ တိုက်ခိုက်ခြင်း သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော အစွမ်းအစများကို ရောင်းချသူများဖြစ်ခဲ့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံကို မသိမ်းနိုင်ခဲ့သည့်တိုင် နှစ်အနည်းငယ်မျှကြာအောင် ဖွဲ့ယူနိုင်ခဲ့သည်အထိ ခရီးပေါက်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို ဆက်လက်တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြုမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- ၂။ ပေါ်တူဂီရာဇဝင်၊ ၁၉၁၈။ ရန်ကုန်မြို့၊ သူရိယသတင်းစာတိုက်လီမိတက်။
- 1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**. London: Macmillan & Co. Ltd.
- 2. 1943. **Europe and Burma**. London: Oxford University Press.
- 3. Harrison, Brian. 1964. **South-East Asia, A Short History**. Second Edition. London: Macmillan & Co. Ltd.
- 4. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 5. Panikkar, K.M.1965. **Asia and Western Dominance**. Sixth Impression. London: George Allen & Unwin Ltd.

သန်လျင်ကို ဆယ်နှစ်ကြာ ဖွဲ့ယူခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီစွန့်စားရေးသမား

ပေါ်တူဂီတို့သည် အာရှတိုက်မှ အမြတ်အစွန်းများများ ရနိုင်သောကုန်များကို ဥရောပသို့ သယ်ယူရောင်းချကြ စဉ်ကတည်းက အာရှသို့ပြန်လည်တင်သွင်းရမည့် ကုန်သည် မည်သည့်ကုန်မျိုးဖြစ်သည်ဟူသော အချက်ကို ကောင်းစွာသိမြင်ခဲ့သည်။ ထိုကုန်မှာ လက်နက်ခဲယမ်း မီးကျောက်များ ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် သူတို့၏ စစ်ဆင် စစ်တိုက်အတတ်ကို လက်နက်နှင့်တစ်ပါတည်း ရောင်း ချခြင်းသည် အမြတ်အစွန်းပိုမိုရရှိကြောင်း သိလာကြ သည်။ သူတို့၏လက်နက်များကို ကျွမ်းကျင်စွာ အသုံး မပြုတတ်ကြသေးသည့် အာရှတိုက်သားများက သူတို့ ကိုပါ တစ်ပါတည်း ငှားရမ်းအသုံးပြုကြသည်။ သူတို့ သည် အခကြေးငွေကိုသာမက ဒေသတစ်ခုခုသို့ စစ်ချီ သွား၍ အနိုင်ရလာသည့်အခါတွင် လုယက်တိုက်ခိုက် ခွင့်ကိုပါ ရခဲ့ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပေါ်တူဂီတို့ကို ကြေးစားများ အဖြစ် ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့သူများထဲတွင် ရခိုင်ပဒေသရာဇ် များက အနည်းငယ်စောခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ရခိုင် ပဒေသရာဇ်တို့သည် ဘင်္ဂလားနယ်ကိုပါ တိုက်ခိုက် သိမ်းယူကာ ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်ခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ပေါ်တူဂီ တို့နှင့် အချိန်စော၍ပတ်သက်ခဲ့ကြရသည်ဟု ယူဆရ သည်။ မင်းဘင်သည် အင်အားကြီးမားသော ရခိုင် ဧကရာဇ်တစ်ပါးဖြစ်သည်။ မင်းဘင်သည် အေဒီ ၁၅၃၁ ခုမှ ၁၅၅၃ ခုအထိ ရခိုင်ထီးနန်းကို စိုးစံခဲ့သူဖြစ်သည်။

မင်းဘင် ထီးနန်းမရမီ ၁၄ နှစ်ကတည်းက ရခိုင်သို့ ပေါ်တူဂီလူမျိုး ဒွန်ဂျော် ဒီ ဆီလ်ဗေးရီးရာ (Don Jao de Silveira) ဆိုသူ ရောက်လာသည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် ပင်လယ်ရေကြောင်းဆိုင်ရာ အတတ် ပညာများကို တတ်မြောက်သည်။ ခေတ်မီလက်နက်များ ပြုလုပ်တတ်သည်။ ခံတပ်များကိုလည်း ဆောက်လုပ် တတ်ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အတတ်ပညာများကို

တတ်မြောက်သည့်အတွက် ရခိုင်ဘုရင်များက သူတို့ကို ရခိုင်တွင် အမှုထမ်းစေလိုသဖြင့် မြေနေရာပေးကာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်စေသည်။ မင်းဘင်လက်ထက်သို့ ရောက်သည့်အချိန်တွင် မြောက်ဦးမြို့ကို တည်ဆောက် ရာ၌ ပေါ်တူဂီများကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့သည်။

ထို့ပြင် မင်းဘင်က ပေါ်တူဂီတို့၏ စစ်ဘက် ဆိုင်ရာ အတတ်ပညာများကို ရယူလိုသဖြင့် သူတို့ကို စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ အရာရှိများအဖြစ်ခန့်အပ်ကာ တိုင်းရင်း သား စစ်သည်များကို စစ်ရေးလေ့ကျင့်ပေးစေသည်။ ကြေးစားစစ်တပ်များကိုလည်း ဖွဲ့စည်းစေခဲ့သည်။ ရေ တပ်ကိုမူ ရခိုင်တိုင်းရင်းသားများဖြင့် ဖွဲ့စည်း၍ ပေါ်တူ ဂီရေတပ်ဗိုလ်များကို ကြီးကြပ်စေသည်။ ထိုနည်းဖြင့် မင်းဘင်သည် ခေတ်မီစစ်လက်နက်များကို ပိုင်ဆိုင် သောဘုရင် ဖြစ်လာသည်။

ပေါ်တူဂီတို့သည် စွန့်စားရေးသမားများအဖြစ် အနယ်နယ်အရပ်ရပ်သို့ ရောက်ရှိနေသူများဖြစ်သည်။ သူတို့ကို စစ်ရေးအတွက် ငှားရမ်းအသုံးပြုနေသော ပဒေသရာဇ်များလည်း များပြားလာသည်။ ရခိုင်ဘုရင် များထက် နှစ်အနည်းငယ် နောက်ကျ၍ ပေါ်တူဂီတို့ ကို ငှားရမ်းအသုံးပြုသူမှာ တပင်ရွှေထီး ဖြစ်သည်။ တပင်ရွှေထီးသည် ခရစ်နှစ် ၁၅၄၀ ခန့်တွင် ဂျီနိုဝါကာ ယေးရိုး အမှူးပြုသော သင်္ဘောသား ၇၀၀ နှင့် သင်္ဘော များကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့သည်။ မုတ္တမမြို့စား စော ဗညားကလည်း ပါအူလို ဆေအီဇာကစ် ဦးဆောင်သော ပေါ်တူဂီတို့ကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့ကြသည်။ တပင် ရွှေထီး လက်ထက်က ငှားရမ်းခဲ့သော ဒီယော်ဂို ဆိုအာ ရက်သ်ဒေမဲလိုး ဆိုသူကို ဘုရင့်နောင်၏လက်ထက် တွင် ဆက်လက်ငှားရမ်း အသုံးပြုခဲ့သည်။

အထက်တစ်နေရာတွင် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပေါ်တူဂီတို့သည် အရှေ့တိုင်းတွင် ဂိုအာကိုသူတို့၏

မြို့တော်အဖြစ်သတ်မှတ်ကာ ထိုမြို့ကိုအခြေပြု၍ အုပ်စု လိုက်သွားလာကာ အခွင့်အလမ်းကိုစောင့်မျှော်၍ အာရှ ပဒေသရာဇ်များထံ ခစားထမ်းရွက်ကာ နေခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပေါ်တူဂီများသည် ကုန်သည်များအဖြစ် အစောပိုင်းကသာ ဝင်ထွက်ခဲ့၍ နောက်ပိုင်းတွင် စွန့်စား ရေးသမားများအဖြစ် အဝင်အထွက်များခဲ့သည်။ ပေါ်တူ ဂီ သာသနာပြုများသည်လည်း ပြောပလောက်အောင် မထင်ရှားခဲ့ပေ။

မြန်မာအပါအဝင် အာရှနိုင်ငံများမှ ပဒေသရာဇ် မင်းများနှင့် လူသူအများတို့သည် မိမိတို့၏စားဝတ်နေ ရေး ဖူလုံမှုကိုအကြောင်းပြုကာ သူတစ်ပါးတို့နှင့် ဆက် ဆံရာတွင် ဖော်ရွေပျူငှာတတ်ကြသည်။ မည်သည့် အလုပ်ကို နိုင်ငံခြားများနှင့် တွဲဖက်လုပ်သည်ဖြစ်စေ အဖြောင့်တွေးတတ်ကြသည်။ ထိုသို့အဖြောင့်တွေးကာ အဖြောင့်လုပ်သည့်အတွက် နစ်နာခဲ့ကြရသည်တို့ကို မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင်သာမက အာရှနိုင်ငံအသီးသီးတို့ ၏သမိုင်းတွင်ပါ သိသာထင်ရှားသော သာဓကများ ရှိခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင် တပင်ရွှေထီးမင်းသည် ထက်မြက်ရဲရင့်သည့် အရည်အချင်းများကြောင့် ကျော် ကြားခဲ့သည်။ ထိုသို့ ထက်မြက်တက်ကြွသော လူငယ် မင်းတစ်ပါးသည် ယစ်ထုပ်ကြီးအဖြစ်ဖြင့် နတ်ရွာစံခဲ့ရ သည်မှာလည်း ပေါ်တူဂီတစ်ယောက်နှင့် အကျွမ်းတဝင် ဖြစ်ရာက စသည်။ မင်းတရားရွှေထီးနှင့် အကျွမ်းဝင် လာခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီမှာ ဂိုအာဘုရင်ခံ၏ တူတော်သည် ဟုဆိုသည်။ သူသည် သူ၏ရေတပ်သင်္ဘောဖြင့် မြန်မာ တို့က အစည်ဟုခေါ်သော အာချင် (Achen) ကို သွားရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ စစ်ရှုံး၍ သင်္ဘောလည်းပျက် ကာ ထွက်ပြေးလွတ်မြောက်လာသည်။ ထိုပေါ်တူဂီ သည် မုတ္တမစားထံသို့ ပထမရောက်ရှိလာသည်။ မုတ္တမ စားက တပင်ရွှေထီးထံသို့ ဆက်သလိုက်သည်။ တပင် ရွှေထီးက ထိုပေါ်တူဂီကို လေးပစ် မြားပစ်တော်သည့် အတွက် နှစ်သက်သဘောကျကာ သူ၏အနီးတွင် ထား ခဲ့သည်။

ထိုပေါ်တူဂီသည် တပင်ရွှေထီးကို သေရည်

သေရက် ကိုယ်တိုင်ချက်၍ တိုက်သည်။ အသားငါးများ ကို နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ချက်ပြုတ်ကြော်လှော်၍ ကျွေး မွေးသည်။ ထိုပေါ်တူဂီ ရောက်လာပြီးသည့်နောက် တပင်ရွှေထီးသည် အမြဲလိုလို မူးယစ်မေ့လျော့လာသည်။ ပြည်တွင်းရေးများတွင် အမှားမှားအယွင်းယွင်း ဆုံးဖြတ် စီရင်လာသည်။ လူသူအများသည် ဘုရင့်နောင်ကို ချဉ်း ကပ်ကာ ထီးနန်းကိုသိမ်းပိုက်ပါမည့်အကြောင်း တိုက် တွန်းသည်။ ဘုရင့်နောင်က ထိုသူများကိုလည်း ဖျောင်း ဖျကာ တပင်ရွှေထီးကိုလည်း မူးယစ်မေ့လျော့ကာ တိုင်း ရေးပြည်ရေးတွင် လစ်ဟင်းသည်မှာ မသင့်တော်ကြောင်း သတိပေးခဲ့သည်။ သူ၏အနီးတွင်ရှိသော ပေါ်တူဂီကို လည်း ငွေကြေးရိက္ခာပေးကာ သင်္ဘောတစ်စင်းပေါ် တင်၍ ပြန်လွှတ်လိုက်ရသည်။

သို့သော် တပင်ရွှေထီးမှာမူ ပြန်၍ကောင်းမွန် လာခြင်း မရှိတော့ပေ။ ပြည်ထဲရေးကို နောင်တော်သာ ကြည့်ရှုစီရင်ပါ။ ငါ့ကိုမူ ပျော်သလိုသာ နေခွင့်ပေးပါဟု နောက်ဆုံးစကားပြောဆိုကာ ဆက်လက်သောက်စားမြဲ သောက်စားနေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၅၅၁ ခုတွင် သူ တစ်ပါးတို့၏ လက်ချက်ဖြင့် ကျဆုံးခဲ့ရလေတော့သည်။

တပင်ရွှေထီးကျဆုံးသည့်အချိန်နှင့် ၂ နှစ်သာ ကွာသော ၁၅၅၃ ခုတွင် ရခိုင်၌ မင်းရာဇာကြီး နန်း တက်လာသည်။ ရခိုင်သည် ထိုစဉ်က သီးခြားမင်းများ အုပ်စိုးသော မင်းနိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သော်လည်း မြန်မာနှင့် လုံးဝအဆက်ပြတ်နေသည် မဟုတ်ချေ။ ရခိုင်မင်းများ အားကောင်းနေသည့်အချိန်မှာ သီးခြားဖြစ်နေတတ် သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအချိန်မှာပင် အချင်းချင်း မသင့် မတင့်ဖြစ်ကာ မြန်မာမင်းတို့ထံက တစ်ဖက်ဖက်က စစ်ကူတောင်းတတ်ကြသည်။ ရခိုင်မင်းများ အင်အား ကောင်းနေသည့်အချိန်တွင် မြန်မာပဒေသရာဇ်အချင်း ချင်း စိတ်ဝမ်းကွဲ၍ တိုက်ခိုက်ကြလျှင် ရခိုင်ဘုရင့်ထံ စစ်ကူတောင်းတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ရခိုင်နှင့် အခြား သော မြန်မာပဒေသရာဇ် မင်းနိုင်ငံများ၏အရေးသည် အသွင်အမျိုးမျိုးနှင့် ဆက်စပ်နေတတ်သည်။

ရခိုင်ဘုရင် မင်းရာဇာကြီးသည်လည်း မင်းဘင် ကဲ့သို့ပင် အင်အားကောင်းသော မင်းတစ်ပါးဖြစ်သည်။

ထိုသို့အင်အားကောင်းသော မင်းရာဇာကြီးနှင့် ပေါ်တူဂီ တို့သည် အသင့်အတင့် အကြည်အသာ ဆက်ဆံနေ ထိုင်ခဲ့ကြသည်။ မင်းဘင်၏လက်ထက်ကတည်း က ပေါ်တူဂီတို့ရောက်ရှိခဲ့သော်လည်း ဘုရင့်တပ်မတော် တွင် ကောင်းစွာနေရာရခဲ့ဟန် မတူသေးပေ။ မင်းရာဇာ ကြီးလက်ထက်တွင် ပေါ်တူဂီတို့သည် ဘုရင့်တပ်မတော် တွင် နေရာကောင်းစွာရခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။

၁၅၉၉ ခုတွင် မင်းရာဇာကြီး၏တပ်တွင် ပေါ်တူ ဂီစစ်ဗိုလ် (Salvador Ribeiro de Sousa) ဝင်ရောက် အမှုထမ်းခဲ့သည်။ သူနှင့်တွဲဖက်အဖြစ် မြန်မာတို့က ငဇင်ကာဟု ခေါ်ကျင့်ရုံသော (Filippe de Brito Nicote) ဝင်ရောက်အမှုထမ်းသည်။ ထိုကဲ့သို့ နိုင်ငံခြား သား စစ်ရေးကျွမ်းကျင်သူများအား သူ၏တပ်မတော်ထဲ တွင် အားဖြည့်သည့်အနေဖြင့် ငှားရမ်းခန့်အပ်သည်မှာ မင်းရာဇာကြီးအနေဖြင့် ဟံသာဝတီပဲခူးကို တောင်ငူ ဘုရင်နှင့်ပေါင်းကာ တိုက်ခိုက်တော့မည်ဟု ဆုံးဖြတ် ပြီးချိန်လောက်တွင် ဖြစ်သည်။

အကြောင်းမှာ ဟံသာဝတီသည် ဘုရင့်နောင် မင်းတရားကြီး မရှိတော့သည့်နောက်ပိုင်းတွင် မိမိ၏ ပြည်တွင်းပြည်ပ လက်အောက်ခံ မင်းနေပြည်များကို ထိန်းထားနိုင်ခြင်း မရှိတော့လောက်အောင် အင်အား ကျဆင်းလာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်က ဟံသာဝတီတွင် စိုးစံနေသူမှာ နန္ဒဘုရင်ဖြစ်သည်။ နန္ဒဘုရင်သည် ဟံသာ ဝတီတွင် နောက်ဆုံးစိုးစံခဲ့သည့် တောင်ငူဆက် မင်း တစ်ပါးဖြစ်သည်။ သူ၏လုပ်ရပ်များနှင့် ပတ်သက်၍ မကျေနပ်သော တောင်ငူဘုရင်က မင်းရာဇာကြီးထံသို့ စစ်ကူတောင်းသည်။ မင်းရာဇာကြီးက ဟံသာဝတီ၏ စစ်အင်အားကား ကြီးမားလှသည်ဟု ဆိုကာ ပထမပိုင်း တွင် ငြင်းပယ်ခဲ့သည်။ တောင်ငူမှ စေလွှတ်လိုက်သူများ က ဟံသာဝတီ၏ အင်အားလျော့ပါးမှုကို ရှင်းလင်း လျှောက်တင်သည်မှ မင်းရာဇာကြီးက တောင်ငူနှင့် ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်ရန် သဘောတူညီသည်။

ဤနေရာတွင် တစ်ခုသတိထားမိသည်မှာ ဟံ သာဝတီ၏ အင်အားလျော့ပါး ကျဆင်းနေသည်ဟု ဆိုကြသည့်တိုင် ဘုရင်တစ်ပါးတည်း မင်းနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ

တည်း၏ အင်အားတစ်ခုတည်းမျှဖြင့် ဝင်ရောက်တိုက် ခိုက်နိုင်ခြင်း မရှိသည့်အဖြစ် ပင်ဖြစ်သည်။ မင်းရာဇာ ကြီးကိုယ်တိုင် ဟံသာဝတီကိုတိုက်ခိုက်ရာတွင် ပါဝင် ခြင်းဖြင့် ရရှိနိုင်သည့်အကျိုးအမြတ်များကို မျှော်ကိုးကာ သူ၏တပ်တွင် ပေါ်တူဂီများကို ထပ်မံခန့်ထားခဲ့သဖြင့် အလွန်အမင်း ဆိုးရွားသောအဖြစ်ဖြင့် ကြုံခဲ့ရသည်ကို လည်းကောင်း၊ တောင်ငူအနေဖြင့်လည်း မင်းဆက်ပြတ် သည်အထိ ခံစားခဲ့ရသည်ကိုလည်းကောင်း ဆက်လက် တင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။

၁၅၉၉ ၁၆၀၀ ခုများတွင် ရခိုင်နှင့် တောင်ငူ ဘုရင်တို့ ပူးပေါင်းကြကာ ဟံသာဝတီကို တိုက်ခိုက် ကြသည့်အကြောင်းကို 'သန်လျင်ကို ခေတ္တဖွဲ့ယူခဲ့သော ပေါ်တူဂီငဇင်ကာ' ဆောင်းပါးတွင် အစအဆုံး ဖော်ပြ ပြီးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤဆောင်းပါးတွင် ပေါ်တူဂီ တို့၏စရိုက်ကို ပေါ်လွင်စေမည့်အကြောင်းတို့ကိုသာ အလေးပေး၍ တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။ မူလက မြန်မာ ပဒေသရာဇ်ခေတ်က အမြင်ဖြင့် ပြောရပါမူ ငဇင်ကာ သည် မင်းရာဇာကြီး၏ ကျွန်တစ်ယောက်မျှသာ ဖြစ် သည်။ သူသည် တိုင်းတစ်ပါးသားဖြစ်၍ ကြေးစား ကျွန်မျှသာ ဖြစ်သည်။ ထိုကြေးစားကျွန်တို့ကို လိုချင် သည့်အချိန်တွင် ငှားမည်။ မလိုတော့လျှင် ထွက်သွား စေမည်ဟုသာ မြန်မာပဒေသရာဇ်များက လုပ်မြဲထုံးစံ အတိုင်း တွေးတောထားခဲ့သည်။ ထိုပေါ်တူဂီ ကျွန်ငယ် များ၏စိတ်တွင် သူတို့ကိုတစ်ဖန်ပြန်၍ အုပ်ချုပ် စိုးမိုးလိုမိမည်ဟု စိုးစဉ်းမျှပင် တွေးခဲ့မည်မဟုတ်ချေ။

မင်းရာဇာကြီးသည် ဟံသာဝတီအပျက်တွင် သူ ရထိုက်သည်ဟု သတ်မှတ်ထားသော အတိုင်းအဆရှိ သည့် အဖိုးတန်ရတနာဟူသမျှကို ယူကာ ရခိုင်သို့ပြန် သည်။ သန်လျင်တွင် မင်းရာဇာကြီးက အကောက်ခွန် ကောက်ခံရန် အကောက်ရုံးတစ်ခု ဆောက်လုပ်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ ထိုအကောက်ရုံးတွင် သူ့ကိုခန့်အပ်ပါရန် ငဇင်ကာက တောင်းပန်သည်တွင် မင်းရာဇာကြီးက တောင်ငူဘုရင်၏ သဘောတူညီချက်ကိုယူကာ ငဇင်ကာ အား အကောက်ရုံးတာဝန်ကို ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ငဇင်ကာ သည် မင်းရာဇာကြီး ပြန်သွားပြီးသည့်နောက်တွင်

ဆောက်လုပ်ဆဲ အကောက်ရုံးကို ဝင်ရောက်စီးနင်းကာ ခံတပ်အသွင် ပြောင်းလိုက်သည်။ သန်လျင်ကို အင်အား ပြည့်တင်းအောင် ဖြည့်ဆဲကာလတွင် မင်းရာဇာကြီးကို လည်းကောင်း၊ တောင်ငူဘုရင်ကိုလည်းကောင်း ဆက် သမြဲ လက်ဆောင်များ ဆက်သကာနေသည်။

သန်လျင်ကို အခိုင်အမာ ဆောက်လုပ်ပြီးစီး သည့်အခါတွင် ငဇင်ကာသည် ဂိုအာသို့သွားရောက်ခဲ့ သည်။ သူသည် သန်လျင်ခံတပ်မြို့ကို ဂိုအာဘုရင်ခံ အား လွှဲပြောင်းပေးအပ်သည်။ ဂိုအာဘုရင်ခံက ငဇင်ကာကို သူ၏တူမ ဒေါင်နာလွီဇာနှင့် လက်ဆက် ပေးသည်။ ထိုအမျိုးသမီးသည် ပေါ်တူဂီဖခင်နှင့် မလေး မိခင်တို့ သင့်ရာမှ မွေးဖွားလာသူဖြစ်သည်။ ဂိုအာဘုရင် ခံသည် ငဇင်ကာကို 'သန်လျင်ကိုအုပ်ချုပ်ရသူ' ဟူသော ဘွဲ့နှင့် 'ပဲခူးနိုင်စစ်သူကြီး' ဟူသော ဘွဲ့များကို ပေးအပ် သည်။ ငဇင်ကာသည် ပဲခူးကိုတိုက်ခိုက်စဉ်က လုယက် ယူငင်ခဲ့သော ပစ္စည်းများကိုထုခွဲကာ သင်္ဘော ၆ စင်း ဝယ်ယူ၍ သန်လျင်သို့ ပြန်ခဲ့လေသည်။

သန်လျင်မှ ဂိုအာသို့ ငဇင်ကာ သွားရောက်နေ စဉ်အတွင်း မင်းရာဇာကြီးနှင့် တောင်ငူဘုရင်တို့ ပူး ပေါင်းကာ သန်လျင်ကိုတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသေးသည်။ ငဇင် ကာ ကောင်းစားလျှင် သူတို့လည်းကောင်းစားမည်ကို သိသော ပေါ်တူဂီကြေးစားတပ်သားများကို လက်နက် အပြည့်အစုံနှင့် အခိုင်အလုံဆောက်ထားသော ခံတပ် တွင် ထားခဲ့သည်ဖြစ်ရာ မင်းရာဇာကြီးနှင့် တောင်ငူ ဘုရင်တို့ သန်လျင်ကို မထိုးဖောက်နိုင်ချေ။

ဤကဲ့သို့ သူတို့အမွှေးတော်ခဲ့သည့် မျောက်က သူတို့ကိုဖြို၍ခြောက်သကဲ့သို့ ပြုမူနေသည်ကို ကြုံရ သည်တွင်မှ မင်းရာဇာကြီးရော တောင်ငူဘုရင်ပါ ၁၆၀၃ ခုတွင် ပူးပေါင်းကာ ငဇင်ကာ၏သန်လျင်ကို တိုက်ခိုက် ကြရသည်။ ထိုတိုက်ပွဲတွင် ငဇင်ကာက ရခိုင်ဘုရင် မင်းရာဇာကြီး၏သား မင်းခမောင်းကို လက်ရဖမ်းမိ သည်။

မင်းခမောင်းကို ပြန်၍လွှတ်ရန် မင်းရာဇာကြီး နှင့်တောင်ငူဘုရင်တို့က တောင်းပန်ကြသည်တွင် ငဇင် ကာက ကရောင်းငွေငါးသောင်းတောင်းသည်။ ဂိုအာ

ဘုရင်ခံကပင် ငွေကိုမယူဘဲ မင်းခမောင်းကို ပြန်၍ လွှတ်လိုက်ပါဟု တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ သို့သော် ငဇင်ကာ က ငွေကိုလည်းယူသည်။ သူ့ကို ပြည်ထောင်ချင်းမင်း ဟု ခေါ်ရမည်။ နောင်ကို သူ့အားမလုပ်ကြံတော့ပါဟု လည်း ကတိပေးရမည်ဟု တောင်းဆိုချက်များ ထပ်မံ ဖြည့်ခဲ့သေးသည်။ ရခိုင်ဘုရင်နှင့် တောင်ငူဘုရင်တို့က သူ၏တောင်းဆိုချက်များအတိုင်း လိုက်နာပါမည်ဟု ကတိပေးသည့်အခါမှ မင်းခမောင်းကို ပြန်၍အပို့လွှတ် လေသည်။

ထို့နောက်တွင် ငဇင်ကာသည် သူ့ကိုယ်သူ သန်လျင်ဘုရင်အမည်ခံ၍ အုပ်ချုပ်လေသည်။ သန်လျင် ကို သူ့အပိုင်စီးမိသည့်နောက်တွင် ငဇင်ကာသည် ရခိုင် ဘုရင်ကိုလည်းကောင်း၊ တောင်ငူဘုရင်ကိုလည်းကောင်း သိသာစွာ ထောင်ထားခြားနားသည်။ ငဇင်ကာကြောင့် ပြည်တွင်းပြည်ပ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးများ ပျက်ပြား ခဲ့ရသည်။ ငဇင်ကာသည် ဂိုအာဘုရင်ခံ ညွှန်ကြားသည့် အတိုင်း မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသ ဆိပ်ကမ်းမြို့များအတွင်း ရောင်းဝယ်ရေးကိုလည်း ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ ထို့ပြင် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသများ အားလုံးသို့ ဝင်ရောက်ရောင်း ဝယ်သည့် ပြည်တွင်းပြည်ပ ကုန်သင်္ဘောများကိုလည်း သန်လျင်သို့ ဝင်ရောက်ကာ အခွန်ပေးစေသည်။ မပေး ဘဲ ဝင်ရောက်ရောင်းဝယ်မိသည့် ပြည်ပမှ သင်္ဘောများ ကိုလည်း ဖမ်းဆီးသည်။

သူသည် မြန်မာများ မွန်များစသည့် တိုင်းရင်း သားများကို ဗရင်ဂျီဘာသာတွင်းသို့ အတင်းအကြပ် သွတ်သွင်းသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များကို သာသနာရေး ကိစ္စများ ဆောင်ရွက်ခွင့်မပြုချေ။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် ဘုန်း တော်ကြီးများကိုလည်း ရန်ပြုသဖြင့် ထွက်ပြေး တိမ်း ရှောင်နိုင်သူတို့ လွတ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ၏ ဘုရားပုထိုးများကို ဖောက်ထွင်း၍ ဌာပနာကို ယူသည်။ ဘုရားစေတီရင်ပြင်တော်ပေါ်တွင် ချိတ်ဆွဲထားရှိလေ့ ရှိသည့် ခေါင်းလောင်းကြီးများကို ယူကာ အမြောက် သွန်းရန် သံရည်ကျိုပစ်ခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ မြန်မာ့မြေကိုဖွဲ့ယူကာ မြန်မာတစ်နိုင်ငံ လုံးကို သိမ်းယူမည်ဟု စိုင်းပြင်းနေသော ပေါ်တူဂီ

ငဇင်ကာနှင့်ပူးပေါင်းသူ မြန်မာပဒေသရာဇ်နှစ်ဦး ရှိသည်။ တစ်ဦးမှာ ငဇင်ကာနှင့် သားပေးသမီးယူ လုပ်ထားသော မုတ္တမစား ဖြစ်သည်။ နောက်တစ်ဦးမှာ တောင်ငူဘုရင်၏သားတော် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စာဆိုတစ်ဦးအဖြစ် ကျော်ကြားသော နတ်ရှင်နောင်ဖြစ်သည်။

နတ်ရှင်နောင်သည် တောင်ငူနန်းတော်၏မှန်ကင်းကိုချကာ သူ့ကိုလက်အောက်ခံမင်းအဖြစ် တောင်ငူတွင် ပြန်လည်ခန့်အပ်ခဲ့သော ဝမ်းကွဲနောင်တော် တော်စပ်သူ အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားကြီးကို မကျေနပ်သဖြင့် ငဇင်ကာကို တောင်ငူသို့ ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ ငဇင်ကာသည် လာသည့်လမ်းတွင်လည်း လုယက်သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်။ တောင်ငူသို့အဝင်တွင်လည်း လုယက်သတ်ဖြတ်သည်။ နတ်ရှင်နောင်၏ ညီတော်ရင်း မင်းရဲကျော်စွာပင် မြို့တော်ကိုကာကွယ်ရင်း ဆင်ဦးကင်းထက်၌ ကျဆုံးခဲ့ရသည်။ နတ်ရှင်နောင်သည် နန်းတော်မှ မှန်ကင်းချသော နောင်တော်ကို မကျေနပ်ခဲ့ပေ။ ငဇင်ကာကမူ ရွှေနန်းတော်ကြီးတစ်ခုလုံးကို မီးတိုက်လေသည်။

သန်လျင်ကို အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားကြီးက ပြန်လည်သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ အစောပိုင်းတွင် ဖော်ပြပြီးဖြစ်၍ တိုတိုနှင့်လိုရင်းကိုပြောရသော် အနောက်ဘက်လွန်မင်းက ငဇင်ကာနှင့် နတ်ရှင်နောင်ကို ကွပ်မျက်ခဲ့သော်လည်း ကျန်သည့်ပေါ်တူဂီတို့ကိုမူ အညာသို့ ပို့၍ မြို့ရွာတည်ထောင်ကာ နေစေသည်။

ဤနည်းဖြင့် ငဇင်ကာက ၁၀ နှစ်ကြာမျှ ဖွဲ့ယူထားခဲ့သောသန်လျင်ကို အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားကြီးက ပြန်လည်သိမ်းပိုက်ပေးခဲ့ပေသည်။ သူ့ခေတ်နှင့်သူ ဖြစ်ပွားခဲ့သော ရန်စရန်ကြွင်းများကို ရှင်းပေးခဲ့သည်။ ဂိုအာမှာမူ အိန္ဒိယဝန်ကြီးချုပ် အင်ဒီရာဂန္ဒီ၏ လက်ထက် ၁၉၆၅ ခုနှစ်တွင် ဝန်ကြီးချုပ်၏အမိန့်ဖြင့် အိန္ဒိယတပ်မတော်က ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ရသည်။

မုတ္တမစားမှာမူ သူ၏အပြစ်ကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ခွင့် ရသည်။ သန်လျင်ကိုသိမ်းပိုက်အပြီး ဟံသာဝတီတွင် နားနေသော အနောက်ဘက်လွန်မင်းကြီးထံသို့ သားသမီး သားမယားများ၊ မုတ္တမ၏အရံမြို့ ၃၂

မြို့ကို စားရသောသူများနှင့်တကွ လာရောက်ကန်တော့ကာ ခွင့်လွှတ်ပါရန် တောင်းပန်သည်။

ပေါ်တူဂီငဇင်ကာက မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ကာ သန်လျင်ကို ၁၀ နှစ်ကြာမျှ ဖွဲ့ယူရုံမျှနှင့်ပင် မြန်မာတို့၏ သာသနာရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့သည် အတော်ပင်ထိခိုက်ပျက်စီးခဲ့ရသည်။ ထိုကဲ့သို့သောအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့ရသည်မှာလည်း ပေါ်တူဂီတို့၏ အစွမ်းအစကောင်းလွန်းလှ၍ မဟုတ်ချေ။ နိုင်ငံတကာတွင် ဖြစ်ပျက်နေသည့် ဖြစ်ရပ်များကို မြန်မာပဒေသရာဇ်များက နားမလည်ခဲ့သဖြင့် သူတို့တွေးနေကျအတိုင်း အဖြောင့်သာ တွေးတောတတ်သောကြောင့် ပေါ်တူဂီတို့၏ ကောက်ကျစ်မှုကွန်ရက်ထဲသို့ ကျရောက်သွားခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် မိမိတို့၏နိုင်ငံကို အရှည်တည်တံ့စေချင်ပါက အကူအညီကို လက်ခံလျှင် နောက်ကပါလာနိုင်သည့် နောင်ကြီးကိုမြင်အောင် ကြည့်တတ်သည့် အစွမ်းကို ဖြည့်ဆည်းထားရန် လိုအပ်သည်ဟု တင်ပြလိုပေသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- ၂။ ပေါ်တူဂီရာဇဝင်၊ ၁၉၁၈။ ရန်ကုန်မြို့၊ သူရိယသတင်းစာတိုက်လီမိတက်။
- 1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**. London: Macmillan & Co. Ltd.
- 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.

သန်လျင်ကို ဖဲယူရန် ကြိုးစားပြန်သော ပြင်သစ်

ပြင်သစ်တို့ကို ဥရောပတွင် ပြိုင်ဘက်အဖြစ် သဘောထားနေသော အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဥရောပတွင်လည်း တစ်ယောက်တစ်ပြန် အသာစီးရယူနိုင်ခဲ့ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အိန္ဒိယ၌ ပြင်သစ်တို့ကို အနိုင်ဖြင့် ပိုင်းလိုက်နိုင်သော်လည်း ပြင်သစ်တို့က အခြားသောနိုင်ငံများသို့ ဆက်လက်သွားရောက်ကာ နယ်ချဲ့ရန် အားထုတ်သည်တို့ကိုမူ တားမြစ်နိုင်ခြင်း မရှိချေ။ သို့သော် ပြင်သစ်တို့သွားလေရာ လိုက်လံပြိုင်ဆိုင်၍ အနိုင်ယူထားရန်ကိုကား သတိထား၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။

ယခု တင်ပြလိုသည်မှာ ယခုတင်ပြနေသော ၁၇-၁၈ ရာစုများ၏ နောက်ပိုင်းကာလများတွင် မြန်မာ့မြေပေါ်၌ ပြင်းပြင်းထန်ထန် ပြိုင်ဆိုင်ကြတော့မည့် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့၏ အကြောင်းကို နားလည်နိုင်ရန် ပြင်သစ်တို့ မည်ကဲ့သို့ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ တိုးဝင်ထိုးဖောက်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ဥရောပသားများ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ထိုးဖောက်နိုင်သော အကြောင်းများတွင် ပြည်တွင်းစည်းလုံးမှု ပြိုကွဲခြင်းလည်း ပါဝင်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကို သန်လျင်တွင် ခြေကုပ်မယူနိုင်အောင် တွန်းလှန်နှိမ်နင်းပြီးနောက် မဟာဓမ္မရာဇာဘွဲ့ခံ အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားသည် ထားဝယ်၊ ဇင်းမယ်၊ ရခိုင်တို့နှင့်ပတ်သက်သည့် အရေးအခင်းများကို နှိမ်နင်းရသည်။ ဟံသာဝတီ ကျဆုံးပြီးသည့်နောက် မြန်မာနိုင်ငံတွင်း၌ စည်းရုံးမှုပြေလျော့သည့်ကာလတွင် ယိုးဒယား၏ ထိပါးနှောင့်ယှက်ခြင်းကြောင့် ဇင်းမယ်တွင် မတည်မငြိမ်ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ထားဝယ်တွင် ယိုးဒယား၏ သွေးထိုးပေးမှုကြောင့် မင်းတစ်ပါးအဖြစ် နေရာယူလိုသူ ထားဝယ်စားက ထကြွပုန်ကန်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ကိစ္စများကို ပြီးပြေအောင် အနောက်ဘက်လွန်မင်းက စစ်ရေးစည်းရုံး

မှုဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။ ထားဝယ်သာမက မြိတ်၊ ရေး၊ တနင်္သာရီစသည့် နယ်များကိုပါ ပြန်လည်စည်းရုံးပေးခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ ရန်စရန်ကြွင်းများကို ရှင်းလင်းပေးတော်မူခဲ့သော အနောက်ဘက်လွန်မင်းတရားကြီးသည် သန်လျင်ကို သိမ်းပိုက်အပြီး ၁၄ နှစ်အကြာ သက်တော် ၅၀ တွင် သားတော်ကလပ်ကြံသဖြင့် ကျဆုံးခဲ့ရလေသည်။ သူ၏အရိုက်အရာကို ညီတော် သာလွန်မင်းက ဆက်ခံသည်။ စာထဲတွင် တစ်ကြောင်းမျှဖြင့် ပြီးစီးအောင် ရေးသားနိုင်ခဲ့သော ထီးနန်းဆက်ခံရေးသည် လက်တွေ့ဘဝတွင် ပင်ပန်းခက်ခဲမှုများနှင့် ရင်းပြီးမှ ပြီးမြောက်ခဲ့သော လုပ်ငန်းဖြစ်သည်။

သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုစသည့်ကဏ္ဍများတွင် ပြေပြစ်အောင် စည်းကမ်းတကျရှိအောင် ဆောင်ရွက်တော်မူနိုင်ခဲ့သဖြင့် တိုင်းကားပြည်ရွာ သာယာသည်။ သို့သော် တောင်ငူမင်းဆက်မှစ၍ ဟံသာဝတီတွင် အခြေချခဲ့သည့် အစဉ်အလာသစ်ကို သာလွန်မင်းက သွေဖည်ကာ ရှေးမင်းများ၏ ထုံးစံကို ပြန်လည်ဆက်ခံ၍ အင်းဝကို နေပြည်တော်အဖြစ် ထားခဲ့ပြန်သည်။ သာလွန်မင်းသည် ဟံသာဝတီတွင် လေးငါးနှစ်မျှနန်းစံပြီးမှ အင်းဝသို့ ပြန်တော်မူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

သာလွန်မင်းလက်ထက်တွင် အင်းဝသို့ လာရောက်၍ သာလွန်မင်းထံ ဝင်ရောက်ခစားကာ ကုန်သွယ်ခွင့်ကို တောင်းခံသူ ဒပ်ချ်များမှာ (Direk Steur & Wiert Jansen Popta) တို့ ဖြစ်ကြသည်။ သာလွန်မင်းက ဒပ်ချ်တို့ကို ဝယ်ယူခွင့်ပြုသော ကုန်များမှာ ပတ္တမြား၊ ရွှေ၊ သံဖြူနှင့် ချိပ်၊ ပိတ်ချင်း၊ ပျားဖယောင်း၊ သမင်ရေစိမ်းနှင့် ကျွဲချိုများဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်တို့နှင့်တန်းတူ

သာလွန်မင်း၏ ကုန်သွယ်ရေးခွင့်ပြုချက်ကို ရခဲ့သူများ ထဲတွင် ပေါ်တူဂီများလည်း ပါရှိနေသည်။

ဒပ်ချ်တို့က ပေါ်တူဂီတို့ကို ရန်ပြုနေသောကြောင့် ကုန်သွယ်ရေး မတည်မငြိမ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ကုန်သွယ်ရေးတွင် အကျိုးအမြတ်ရခဲ့သော်လည်း သူတို့စိတ်တိုင်းကျ ပြုမူခွင့်မရသဖြင့် ကုန်တိုက်ပိတ်ရန် ဒပ်ချ်အာဏာပိုင်များက ၁၆၄၅ ခုတွင် အမိန့်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် အမြတ်အစွန်းများနေသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် လာရောက်ရောင်းဝယ်နေသော ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ၏ လက်အောက်ခံကုန်သည်များက ကုန်တိုက်ကို ၁၆၇၉ ခုအထိ ဆက်လက်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ဒပ်ချ်လူမျိုး ကုန်သည်တချို့မှာ တစ်ဦးချင်းအနေဖြင့် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုလုပ်ရန် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဆက်လက်နေထိုင်ခဲ့သည်။ သူတို့သည် တရားဝင် ရောင်းဝယ်ရေးထက် မှောင်ခိုရောင်းဝယ်ရန် အားသန်ခဲ့ကြသည်။

သာလွန်မင်း၏ လက်ထက်၌ ပြည်တွင်းရေးတွင် လည်းကောင်း၊ ပြည်ပနိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံရေးတွင် လည်းကောင်း တည်ငြိမ်အေးချမ်းခဲ့သော်လည်း သူ့ကို ဆက်ခံခဲ့သော ပင်းတလဲမင်း၊ ပြည်မင်းနှင့် မင်းရဲကျော်ထင်မင်းတို့၏ လက်ထက်တွင် သာလွန်မင်း၏ အစွမ်းအစနှင့် လုပ်ရပ်တို့ကို အမိမလိုက်နိုင်သဖြင့် အဘက်ဘက်က ကျဆင်းလာလေသည်။

ဤနေရာတွင် သက္ကရာဇ်စဉ်အတိုင်း ဖြစ်ပွားသော အင်္ဂလိပ်တို့၏ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်မှုကို တင်ပြခြင်းမပြုသေးဘဲ ပြင်သစ်တို့၏ ထိုးဖောက်မှုကို ဦးစွာ တင်ပြလိုပါသည်။ သို့မှသာ ပြင်သစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံကို အနောက်မှလည်းကောင်း၊ အရှေ့မှလည်းကောင်း သားကောင်ကိုချောင်းနေသည့် သားရဲပမာ ပြုမူခဲ့သည့် အကြောင်းကို နားလည်သဘောပေါက်ရန် လွယ်ကူမည် ဟု ယူဆပါသည်။

အိန္ဒိယတွင် အားပြိုင်နေသော အင်္ဂလိပ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ ပြင်သစ်တို့သည်လည်းကောင်း အိန္ဒိယတွင် အခြေစိုက်ထားသော်လည်း ကမ္ဘာနှင့်အဝန်း ရောက်ရာဒေသတွင် အားပြိုင်နေခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့

အားပြိုင်ရာတွင် သူတို့ရောက်ရှိရာဒေသရှိ အာဏာပိုင်မင်းများနှင့် နိုင်ငံသားများ၏ ရပ်တည်မှုကို လုံးဝ မျက်ကွယ်ပြုကြသည့် အခါပေါင်းမြောက်မြားစွာ ရှိခဲ့လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ကောင်းစွာဝင်ရောက် အခြေချခြင်းမပြုနိုင်မီကတည်းက မြန်မာနိုင်ငံ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်အစွန် ပင်လယ်ကမ်းရိုးတန်းတွင် မေးတင်လျက်ရှိသော ဟိုင်းကြီးကျွန်းအရေးအခင်းကို ဥပမာထား၍ လေ့လာသင့်ပေသည်။

‘တို့တိုင်းဌာနီ မြန်မာပြည်’ ဆောင်းပါးတွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် သုံးဆစ်ချိုးကမ်းရိုးတန်း ရှိသည်ဖြစ်ရာ ထိုကမ်းရိုးတန်းကို ပိုင်စိုးထားနိုင်သော နယ်ချဲ့နိုင်ငံသည် အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းစုနိုင်ငံများနှင့် အခြားသောနယ်ချဲ့နိုင်ငံများ၏ ကုန်သွယ်ရေးအရ နိုင်ငံရေးအရဆက်ဆံမှုကို ထောက်လှမ်းစုံစမ်းနိုင်သည်။ ရွက်သင်္ဘောများကိုသာ သုံးနိုင်သည့်အချိန်ဖြစ်သဖြင့် ကုန်သည်သင်္ဘော စစ်သင်္ဘောစသည့် နယ်ချဲ့တို့၏သင်္ဘောများသည် ကမ်းရိုးတန်းကို မြှောက်ကာ ရွက်လွှင့်ရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံကဲ့သို့ ကမ်းရိုးတန်း ရှည်လျားသောနိုင်ငံသည် ထိုထိုသော နယ်ချဲ့များအတွက် လွန်စွာစိတ်ဝင်စားဖွယ် ကောင်းနေခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အကြိတ်အနယ်ပြိုင်ဆိုင်နေသည့် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံကမ်းရိုးတန်းရှိ ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို လက်ဦးမှုရယူရေးတွင် ထိပ်တိုက်တိုးခဲ့ကြရသည်။

ထိုသို့အင်္ဂလိပ်တို့က ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင် နေရာဦးရန် စီစဉ်နေသည့်အချိန်တွင် ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားတွင် နေရာရသင့်သလောက် ရနေပြီဖြစ်သည်။ အတိုချုပ်တင်ပြရသော် ၁၆၅၈ ခုတွင် ဖရောနာရိုင် (Somdet Phra Narai) သည် ယိုးဒယားထီးနန်းကို ဆက်ခံသိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုဘုရင်သည် ဒပ်ချ်ကုန်သည်များကို မလိုလားသဖြင့် အခြားသော ဥရောပတိုက်သားကုန်သည်များကို ပို၍အရေးပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့အရေးပေးခြင်းခံရသူများတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့ ပါဝင်ခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၆၈၀ ခုတွင် ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကို အယုဒ္ဓယတွင်ဖွင့်လှစ်ပြီးလျှင် ပြင်သစ်နှင့် ယိုးဒယားတို့ သံတမန်အဆက်အသွယ်များ ပြုလုပ်ကြ

သည်။ ပြင်သစ်သို့ ယိုးဒယားဘုရင့်ထံမှ လက်ဆောင် အများအပြားနှင့် သံကြီးတမန်ကြီးများ အဖွဲ့လိုက် စေ လွှတ်ခဲ့ရာ ပြင်သစ်တို့ကလည်း သာသနာရေးနှင့် ကုန် သွယ်ရေးကို ယိုးဒယားတွင် တိုးချဲ့ရန် စိတ်ပါဝင်စား လာကြသည်။

ထိုအချိန်တွင် ကွန်စတင့်ဖောင်လ်ကန်ဆိုသူ ဂရိ စွန့်စားရေးသမားတစ်ယောက်သည် ယိုးဒယားနန်းတွင်း တွင် ဩဇာကြီးမားလာပြီးလျှင် နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ရာထူးကိုပင် ရရှိလာခဲ့သည်။ ထိုသူသည် ဘာသာစကား များကို ကျွမ်းကျင်စွာ ပြောဆိုနိုင်သည့်အစွမ်းလည်း ရှိသည်။ လူမှုဆက်ဆံရေးကိစ္စများတွင် ကျွမ်းကျင်သည်။ အာဏာရှိသူများနှင့် အကျွမ်းတဝင်ရှိသဖြင့် သူတို့၏ စိတ်နေသဘာဝကို ကောင်းစွာသိသူဖြစ်သည်။ သူသည် မူလက ဂရိလူမျိုးဖြစ်သဖြင့် အယူသည်းခရစ်ယာန်ဂိုဏ်း ဝင် (Orthodox Christian) ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောသားဖြစ်လာသဖြင့် ပရိုတက်စတင့် ဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်ပြန်လေသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ပြင်သစ်တို့ နှင့် အကြောင်းအပေါင်းသင့်ကာ ရိုမန်ကက်သလစ် ဂိုဏ်းဝင် ဖြစ်လာပြန်လေသည်။ သူသည် ပြင်သစ်များ ဘက်သို့ လိုက်တတ်သည်ဟု အင်္ဂလိပ်တို့က စွပ်စွဲကြ သည်။

ဖောင်လ်ကန်၏ ဆောင်ရွက်ချက်ကြောင့် ၁၆၈၅ ခုနှစ်ကုန်တွင် ပြင်သစ်နှင့် ယိုးဒယားနှစ်နိုင်ငံတို့သည် သာသနာရေးနှင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး ခွင့်ပြုချက် သဘောတူညီမှု စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုလိုက်ကြသည်။ ထို စာချုပ်မှာ အလွန်အရေးပါ အရာရောက်သော စာချုပ် တစ်ခုဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် လွတ်လပ်စွာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့်ကိုလည်း ရရှိသည်။ သွင်းကုန်ထုတ်ကုန် အကောက်ခွန် လွတ်ငြိမ်းခွင့်ကိုပါ ရရှိလာသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၈၇ ခုတွင် ပြင်သစ် ဗိုလ်ချုပ် (Marshal Desfarges) ဦးဆောင်သော ပြင်သစ် စစ်သင်္ဘောခြောက်စီးနှင့် ပြင်သစ်စစ်သား ၆၃၆ ယောက်၊ ပြင်သစ်သံအမတ်နှစ်ဦးနှင့် ပြင်သစ်သာသနာပြု တချို့ တို့သည် ယိုးဒယားသို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ ထိုအဖွဲ့

တွင်ပါဝင်သူ တာရှတ် (Pere Tachard) ဆိုသူသည် ထိုစဉ်က ယိုးဒယားလက်အောက်သို့ ကျရောက်နေသော မြိတ်မြို့တွင် ဘုရင်ခံထားရှိရေးနှင့် တပ်စွဲထားရေးတို့ကို စီစဉ်ရန် လိုက်ပါလာခြင်းဖြစ်သည်။ မြိတ်မြို့သည် ထို ခေတ်က အိန္ဒိယနိုင်ငံကို ရိုမန်ဒယ်ကမ်းခြေနှင့် ဆက် သွယ်ကုန်သွယ်ရန် အရေးပါသော ဆိပ်ကမ်းမြို့တစ်မြို့ ဖြစ်ပေသည်။

ထိုသို့ ယိုးဒယားတွင် ပြင်သစ်များ ခြေသွက်နေ ကြသည်ကို သိရှိသည့်အခါ ၁၆၈၆ စက်တင်ဘာလနှင့် အောက်တိုဘာလအတွင်းတွင် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို သိမ်း ပိုက်ရန် အင်္ဂလိပ်တို့က စီစဉ်ခဲ့ကြသည်။

ထိုအခါ မြိတ်မြို့တွင် ယိုးဒယားတို့က မြို့ဝန် အဖြစ်ခန့်ထားသော အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ပင်လယ်ဓားပြ ဆယ်မြူယယ် ဝိုက် (Samuel White or Siamese White) သည် အင်္ဂလိပ်တို့ထက် လက်ဦးမှုရယူနိုင်ရန် ယင်းကျွန်းကို စစ်တပ်စေလွှတ်၍ သိမ်းပိုက်လိုက်ကြ သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းမှာ ပြင်သစ်တို့အတွက် ဖြစ်သည်။

ပြင်သစ်တို့အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံကို ဝင်ရာတွင် အရှေ့ဘက်မှလည်း ဝင်ရောက်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်ဆို သည့်အကြောင်းကို သတိထားရန် ထိုဖြစ်ရပ်က သတိ ပေးနေပေသည်။ ဤနေရာတွင် တင်ပြရန်အကြောင်း များစွာရှိသေးသော်လည်း ထိုအချက်အလက်တို့ကို ထားခဲ့ရမည် ဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်တို့၏ ထိုးဖောက် ဝင်ရောက်မှုကို နောက်ထပ်ဖြစ်ရပ်တစ်ခုက ပိုမိုအား ကောင်းစွာ သက်သေပြနိုင်သဖြင့် ဆက်လက်တင်ပြ မည် ဖြစ်သည်။

အထက်တွင် တင်ပြခဲ့သည့်ဖြစ်ရပ်များသည် အင်းဝဧကရာဇ်နိုင်ငံတော် အင်အားလျော့ပါးကျဆင်း လာသည့် မင်းရဲကျော်ထင်၏ လက်ထက်တွင် ဖြစ်ပွား ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုမင်း၏ နောက်တွင် စနေမင်း၊ တနင်္ဂနွေမင်းနှင့် မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိတို့ နန်းစံခဲ့ကြသည်။

မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိသည် နိုင်ငံအုပ်ချုပ် မင်း လုပ်ထိုက်သော အရည်အချင်းနှင့် မပြည့်စုံပေ။ ထို့ ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း၌ ဒေသအလိုက် အင်အားစု

များ အစုစုကွဲပြားလာကြသည်။ မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိသည် သူ၏ဦးရီးတော်စပ်သူ ဦးသာအောင်ကို ဟံသာဝတီ မြို့ဝန်ခန့်အပ်ခဲ့ရာ အင်းဝနန်းတော်၏ အင်အားလျော့ပါးနေမှုကို ကောင်းစွာသိသော ဦးသာအောင်က ပုန်ကန်လေသည်။ ထိုဦးသာအောင်က သူ၏ပုန်ကန်မှုတွင် တပ်သားများအဖြစ်လိုက်ပါရန် အတင်းအကျပ်စည်းကြပ်ခေါ်ဆောင်သဖြင့် ဟံသာဝတီသားတို့က ဦးသာအောင်ကို လုပ်ကြံလိုက်ကြသည်။ ထို့နောက် သန်လျင်မြို့ဝန် မင်းရဲအောင်နိုင်ကိုပါ တစ်ဆက်တည်းလိုလို လုပ်ကြံ၍ အင်းဝဆက် မင်းသားတစ်ပါးဖြစ်သူ ဝမ်းဘဲအင်းရွာတွင် မထင်မရှား နေထိုင်နေသည့် ဦးသာလှကို သမိန်ထောဗုဒ္ဓကိတ္တိအမည်ဖြင့် နန်းတင်ကြသည်။ သူသည်လည်း မင်းတစ်ပါး၏ တာဝန်ကို ကျေပွန်အောင် ထမ်းဆောင်နိုင်ခြင်း မရှိပေ။ ထိုအခါ သမိန်ထောဗုဒ္ဓကိတ္တိ၏ ယောက္ခမဖြစ်သူ ဦးအောင်လှဆိုသူက ဗြမိုင်းဓိရာဇာ နရာဓိပတိအမည်ဖြင့် ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ယခုတင်ပြခဲ့သည့်ဖြစ်စဉ်သည် လူမျိုးရေးမဟုတ်သော ပြည်တွင်းရေးပြဿနာ တစ်ခုမျှသာဖြစ်သည့်အကြောင်း ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြနေသည်။ အကြောင်းမှာ ပုန်ကန်မှု စတင်ရခြင်းသည် သစ္စာမဲ့သော မလိမ္မာသော အင်းဝနန်းတွင်းသားများ၏ လုပ်ရပ်မှ စတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဗြမိုင်းဓိရာဇာဘွဲ့ခံ ဦးအောင်လှသည် မွန်လည်းမဟုတ်၊ မြန်မာလည်း မဟုတ်ချေ။ ဇင်းမယ်မှ သို့ပန်းအဖြစ်ပါလာသောသူများမှ ဆင်းသက်သူဖြစ်၍ အင်းဝတွင် ဆင်ဝန်အဖြစ် အမှုထမ်းဖူးသူဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အတွင်းရေးကို ဝင်ရောက်မွှေနှောက်ကာ သူတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ရယူလိုသောပြင်သစ်တို့က ဗြမိုင်းဓိရာဇာ ဦးဆောင်သော ဟံသာဝတီအင်အားစုနှင့် ဆက်သွယ်ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဆက်သွယ်သောသူမှာ အိန္ဒိယ၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းပေါ်တွင် တည်ရှိသော ပြင်သစ်စခန်းမြို့ ပွန်ဒီချယ်ရီရှိ ခူပလေး ပင်ဖြစ်သည်။ သူသည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ယှဉ်ပြိုင်ရဦးမည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို သိသူဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ရေရှည်တိုက်ပွဲဝင်ရာတွင် သန်လျင်ကဲ့သို့သော ဆိပ်ကမ်းမြို့ကို အပိုင်စီးထားသင့်

သည့်အကြောင်းကိုလည်း တွက်ဟန်တူသည်။ ထို့ကြောင့် ပြင်သစ်ဘက်သို့ပါသော အီတလီဘုန်းတော်ကြီး ဖာသာဗစ်တိုနီကို ကိုယ်စားလှယ်ထား၍ ဟံသာဝတီအင်အားစုနှင့် ဆက်သွယ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ခူပလေးသည် သူ၏ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ဘရူနိုကိုခန့်အပ်သည်။ ဘရူနိုသည် ဟံသာဝတီဘုရင် ဗြမိုင်းဓိရာဇာနှင့်သဘောတူစာချုပ် ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့က ဟံသာဝတီအင်အားစုကို လက်နက်အင်အားဖြင့် ကူညီရမည်ဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီမင်းက ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ပြင်သစ်တို့ကို အထူးအခွင့်အရေးများ ပေးရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော စာချုပ်ပါအချက်အလက်မျှဖြင့် ပြင်သစ်နယ်ချဲ့တို့၏ အတွင်းသဘောရည်ရွယ်ချက်ကို သိမြင်ရန်မလွယ်ကူချေ။ ပြင်သစ်တို့အနေဖြင့် အိန္ဒိယတွင် ပွန်ဒီချယ်ရီကို ပြင်သစ်ပိုင်စခန်းတစ်ခုအဖြစ် သိမ်းပိုက်ထားသကဲ့သို့ သန်လျင်ကိုလည်း သိမ်းပိုက်ထားရန် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။

ဟံသာဝတီမင်းသည် ၁၇၅၂ ခုနှစ်တွင် ပြင်သစ်တို့၏ လက်နက်အကူအညီဖြင့် အင်းဝသို့တက်ရောက်ကာ သူ၏တပ်မကြီးနှစ်တပ်ဖြင့် လုပ်ကြံစေသည်။ ထိုတပ်မကြီးများကို ဦးစီးသွားသူများမှာ ဗြမိုင်းဓိရာဇာ နရာဓိပတိ၏ ညီတော်အကြီး ဥပရာဇာနှင့် ညီတော်အငယ် ဗညားဒလ တို့ဖြစ်ကြသည်။ (ဗညားဒလသည် မူလက သမိန်ထောဗုဒ္ဓကိတ္တိမှ ဦးအောင်လှကို ပေးသောဘွဲ့ဖြစ်သည်။ ထိုဘွဲ့သည် မင်းတစ်ပါးအဖြစ်သို့ရောက်လာသော ဦးအောင်လှအဖို့ ဆက်လက်ခံယူရန် မသင့်သဖြင့် ညီတော်အငယ်ကို ပေးအပ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ သူကိုယ်တိုင်မှာမူ အထက်တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဗြမိုင်းဓိရာဇာဘွဲ့ကို ယူခဲ့သည်။) ထိုညီတော်နှစ်ပါးနှင့်အတူ စစ်သူကြီးတလပန်းလည်း လိုက်ပါသွားသည်။

ဟံသာဝတီသားတို့၏ထိုးစစ်ကို အင်းဝက မခံနိုင်၍ ပြိုခြင်းမဟုတ်ဘဲ မူလကတည်းက အခြေပျက်နေပြီဖြစ်သော အင်းဝသည် ဟံသာဝတီသားများ၏ လက်တွင်းသို့ လဲပြိုကျဆင်းသွားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အင်းဝကျသည့်တိုင် မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းတွင် ကုန်းဘောင်အင်အားစုသည် ခိုင်မာစွာစုစည်းပြီး ဖြစ်နေခဲ့သည်။

ထိုအင်အားစုကို ဟံသာဝတီသားများ ရင်ဆိုင်ရသည်။ သို့သော် ကုန်းဘောင်အင်အားစုသည် ဟံသာဝတီ အင်အားစုကို နှိမ်နင်းနိုင်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်တွင်ရှိသော အင်အားစုများကိုပါ စည်းရုံးကာ ကုန်းဘောင်မင်းဆက်ကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့လေသည်။ ကုန်းဘောင်ဆက်ကို ဦးစီးတည်ထောင်သူ အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်းသို့ စစ်ရေးစည်းရုံးမှုပြုရင်း စုန်ဆင်းလာကာ ဟံသာဝတီဒဂုံမြို့ကို သိမ်းပိုက်၍ ရန်ကုန်ဟု သမုတ်လေသည်။ ထို့နောက် သန်လျင်ကို ဝိုင်းရံတိုက်ခိုက်လေသည်။ အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် အင်္ဂလိပ်တို့က သူဝယ်ယူလိုသော လက်နက်များကို ပြည့်စုံစွာ မရောင်းဘဲ ထားသဖြင့် သန်လျင်တွင်အခြေချထားသော ဟံသာဝတီ အင်အားစုထက် အင်အားနည်းပါးသည်။

ဟံသာဝတီသားတို့သည် ပြင်သစ်တို့ တည်ဆောက်သော ခံတပ်တွင်းမှနေ၍ ၈ လတိုင်တိုင် ခုခံနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ သန်လျင်ကို ဝိုင်းရံလုပ်ကြံနေစဉ် မြင်းရည်တက်ဘွဲ့ရှင် သေနတ်ဝန် ဦးကောင်း ကျဆုံးသည်။ အလောင်းမင်းတရားသည် ပွန်ဒီချယ်ရီမှ လက်နက်နှင့် တပ်ကူများမရောက်မီ သူရဲကောင်းအာမခံ ၉၃ ယောက်ကို အသက်စွန့်ကာ သန်လျင်ကို တက်ရောက်သိမ်းပိုက်စေသည်။ အလောင်းမင်းတရားဘက်မှ နိုင်သဖြင့် သန်လျင်ကိုရရှိ၍ ဘရူနီနှင့် ပြင်သစ် ၂၀ ကို ဖမ်းမိသည်။ ဘရူနီထံသို့ ပွန်ဒီချယ်ရီမှ ပို့လိုက်သော သင်္ဘောသုံးစင်းအနက် နှစ်စင်းကိုလည်း ဖမ်းဆီးသိမ်းယူနိုင်ခဲ့သည်။ အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် မြန်မာ့မြေကို ဖွဲ့ယူရန် အားထုတ်ကြိုးပမ်းသော ဘရူနီကို ကွပ်မျက်ခဲ့သည်။ သို့သော် ကျန်ပြင်သစ်တို့ကိုမူ မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းတွင် မူလကပင် ရွာတည်၍နေစေခဲ့သော ဗရင်ဂျီပေါ်တူဂီရွာများသို့ ပို့စေသည်။ ဤသို့ဖြင့် သန်

လျင်ကို ဖွဲ့ယူရန်ကြံစည်ခဲ့သော ပြင်သစ်တို့၏အကြံပျက်ပြားခဲ့ရလေတော့သည်။

ထိုကဲ့သို့ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အစိတ်အပိုင်းများကို ဖွဲ့ယူရန် ကြိုးစားခဲ့သူများကို သူ့ခေတ်နှင့်သူ ရန်စ ရန်ကြွင်း မကျန်အောင် ရှင်းလင်းပေးနိုင်ခဲ့သော အနောက်ဘက်လွန်မင်းနှင့် အလောင်းမင်းတရားကြီးတို့ ဦးဆောင်သော မြန်မာနိုင်ငံသားတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံကို အစိတ်စိတ်ပိုင်း၍ ယူကြမည့်နယ်ချဲ့တို့၏ ဘေးရန်ကို တွန်းလှန်ခဲ့သူများဖြစ်သည်။

သို့သော် သတိထားကြရမည့်အချက်မှာ နယ်ချဲ့တို့သည် တစ်ခါနှစ်ခါ ရှုံးသော်လည်း နည်းအမျိုးမျိုး ပြောင်းကာ သုံး၍ ချဉ်းကပ်ကာ ကိုယ်ကျိုးရှာတတ်ကြသည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ထိုထက်ပို၍ သတိထားရမည့် အချက်မှာကား ပြည်တွင်းစည်းလုံးမှု ပြိုကွဲလာသည့်အချိန်တိုင်းတွင် အကွက်ချောင်းနေသော နယ်ချဲ့များ၏ ရန်ပြုခြင်းကို ခံကြရတတ်သည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ ရီရီ၊ ဒေါက်တာ။ ၁၉၇၃။ **မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေ**၊ ၁၇၁၄ ၁၇၅၂။ ရန်ကုန်၊ နိုင်ငံသမိုင်းဦးစီးဌာန။

၂။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။

1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia**. London: Macmillan & Co. Ltd.
2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.

မြန်မာနိုင်ငံသို့ အင်္ဂလိပ်များ ဝင်ရောက်လာခြင်း

အင်္ဂလိပ်တို့၏ လက်အောက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ကျရောက် နေစဉ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်ရှိ အစိုးရ စာသင် ကျောင်းများတွင် မြန်မာကလေးများအား အင်္ဂလိပ်တို့ ၏အတွေးအခေါ် အယူအဆ အလေ့အကျင့်များကို စွဲမြဲ စွာ လက်ခံလာစေရန် သင်ကြားပေးခဲ့ကြသည်။ ထိုအဆို ကို စာရေးသူက မလိုတမာစိတ်ထားဖြင့် ပြောဆိုခြင်း မဟုတ်ဘဲ ဖြစ်ရပ်မှန်ကိုသာ တင်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဖြစ်ရပ်မှန်ကို တင်ပြထားမှသာ ဆက်လက်တင်ပြမည့် ဖြစ်ရပ်များကို ပိုမိုနားလည် သဘောပေါက်နိုင်မည်ဖြစ် သည်။

တစ်ခါက အင်္ဂလန်မှ ပါရဂူဘွဲ့ ယူလာခဲ့သူ ဆရာမကြီးတစ်ဦးက သူ၏အတွေ့အကြုံတစ်ခုကို ပြော ပြဖူးပါသည်။ သူသည် မြန်မာနိုင်ငံမှ အင်္ဂလန်နိုင်ငံသို့ ပါရဂူဘွဲ့ဆက်လက်ယူရန် သွားရောက်ခဲ့စဉ်က လန်ဒန် မြို့သို့ ရောက်သည်နှင့် သူခံစားခဲ့ရသည်မှာ အလွန် ရင်းနှီးသော ခံစားချက်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုပါသည်။ ထို အကြောင်းကို ပြောပြသူဆရာမကြီးက ကြားဝါလိုသော သဘောဖြင့် ပြောပြခြင်းမဟုတ်ပေ။ သူသည် ဆရာမ တစ်ဦးဖြစ်သဖြင့် သူ့ကိုယ်တိုင် ကိုလိုနီပညာရေးကို သင်ယူကာ ကြီးပြင်းခဲ့ရသောကြောင့် မိမိတို့ကို စိုးမိုး အုပ်ချုပ်သည့် 'သခင်' နိုင်ငံ၏အကြောင်းကို ပိုမိုသိ နားလည်ခဲ့ရသည့်ဖြစ်ရပ်ကို စာရေးသူတို့အား ပြောပြ ခြင်းသာ ဖြစ်ပါသည်။

မြန်မာဖြစ်သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ၏အကြောင်း ကို ကောင်းစွာမသင်ခဲ့ရသဖြင့် ရန်ကုန်တွင် အနေများ သောသူသည် မြန်မာနိုင်ငံ ကုန်းဘောင်ခေတ်၏ နောက်ဆုံးဘုရင်နှစ်ပါး နန်းစံခဲ့သည့် မန္တလေးမြို့တော် ၏အကြောင်းကို ကောင်းစွာမသိခဲ့ပေ။ အလွန်အလှမ်း ကွာသောအရပ်မှ မြန်မာနိုင်ငံကို ပိုင်စိုးနေသော အင်္ဂလိပ်

ဘုရင်မင်းမြတ် နန်းစံရာ လန်ဒန်မြို့တော်၏အကြောင်း ကို ငယ်စဉ်ကတည်းက ဖတ်စာများတွင် ပုံနှင့်တကွ ကြည့်ရှုလေ့လာခဲ့ရသည့်အတွက် မြင်လည်းမြင်ဖူး ကြား လည်းကြားဖူးကာ ရင်းနှီးနေခဲ့ရသည်ဟု ဆိုပါသည်။

ထိုဖြစ်ရပ်ကို ကိုလိုနီအဖြစ်မှ မလွတ်မြောက် သေးမီကဆိုသော် နာကြည်းသောလေသံဖြင့် ရေးသား ပြောဆိုမိမည် ဖြစ်သည်။ ယခုကဲ့သို့ လွတ်လပ်သော အချုပ်အခြာနိုင်ငံ ဖြစ်လာသည့်အချိန်တွင် ဟန်ချက်ညီ သောစိတ်ထားကို မွေးမြူရန် သင့်ပြီ။ စာရေးသူတို့၏ ပညာရေးသည် မိမိနိုင်ငံ၏အကြောင်းကို ကောင်းစွာ သိအောင် သင်ကြားသော ပညာရေးဖြစ်ရုံမက ကမ္ဘာ တစ်ဝန်းလုံးနှင့် ရင်းရင်းနှီးနှီးဆက်ဆံရာတွင် ခေတ် နောက်ကျမကျန်ရစ်စေရန် အခြားနိုင်ငံများ၏အကြောင်း ကိုလည်း သိသင့်သိထိုက်ရာရာကို သေချာစွာသင်ကြား ပေးသော ပညာရေးဖြစ်သင့်သည်။ ထို့ကြောင့် ယခင်က မြန်မာနိုင်ငံနှင့် နယ်ချဲ့နိုင်ငံတစ်ခုအနေဖြင့် ဆက်စပ် ပတ်သက်ခဲ့ရဖူးသော အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏အကြောင်းကို တင်ပြရေးသားမည် ဖြစ်ပါသည်။ အင်္ဂလန်သည် မြန်မာ ကို ကိုလိုနီဇာတ်သွင်းဖူးသည်။ ထို့ကြောင့် နယ်ချဲ့စနစ် နှင့်ပတ်သက်သည့် သမိုင်းကြောင်းကို ရေးသားရာတွင် အင်္ဂလန်၏အကြောင်းကို မတင်ပြလျှင် မဖြစ်သော ကြောင့်သာ တင်ပြရေးသားခြင်းဖြစ်သည်ဟု အယူအဆ မမှားစေလိုပါ။ ယခုအခါတွင်ကမ္ဘာကြီးသည် ရွာကြီး တစ်ရွာအဖြစ်သို့ ရောက်သွားသည့်ပမာ နိုင်ငံများအချင်း ချင်း လူမျိုးများအချင်းချင်းအကြားတွင် ကူးလူးဆက်ဆံ မှု များလာပြီဖြစ်သဖြင့် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်ရှိ နိုင်ငံများ အကြောင်း လူမျိုးများအကြောင်းကို လူငယ်များ သိ နားလည်ရန် သင့်သောကြောင့် စာရေးသူသည် ခေါင်းစဉ် အမျိုးမျိုးဖြင့် ရေးသားတင်ပြဖူးပြီ ဖြစ်သည်။

ဤမျှ ရှည်လျားသော စကားချီးအပြီးတွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏အကြောင်းကို တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ယခုအချိန်တွင် အင်္ဂလန်ဟု ယခင်က သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ညွှန်းဆိုရေးသားခဲ့သောနိုင်ငံကို ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်း (ယူကေ) United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. (UK) ဟု တရားဝင် ခေါ်ဆိုကြပါသည်။ အကြောင်းမှာ ထိုနိုင်ငံတွင်းတွင် ဗြိတိသျှကျွန်းစုများတွင် တည်ရှိသော နိုင်ငံလေးနိုင်ငံ ပေါင်းစပ်ပါဝင်နေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုနိုင်ငံလေးနိုင်ငံအနက် သုံးနိုင်ငံမှာ ဂရိတ်ဗြိတိန်ဟု ခေါ်ဆိုသော ကျွန်းမကြီးပေါ်တွင်ရှိသည့် အင်္ဂလန်၊ စကော့တလန်နှင့် ဝေလနယ်တို့ဖြစ်ကြသည်။ အိုင်ယာလန်ကျွန်း မြောက်ပိုင်းနယ်ကြီးခြောက်နယ်နှင့် ကျွန်းအချို့တို့ကိုပါ ဂရိတ်ဗြိတိန်နှင့်ပေါင်းစည်း၍ ယူကေဟု အတိုကောက် ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြားရှိ ကျွန်းငယ်ကလေးများမှာ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး ကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတို့ ရှိကြသော်လည်း နိုင်ငံရေးအနေဖြင့် ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းပေါ်တွင် မှီခိုနေသော ကျွန်းများဖြစ်ကြသည်။ ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းနှင့် မြောက်ပိုင်းအိုင်ယာလန်နိုင်ငံတို့သည် ဥရောပတိုက်၏ အနောက်မြောက်ဘက်တွင် ဥရောပတိုက်ကုန်းမြေကြီးနှင့် အင်္ဂလိပ်ရေလက်ကြား ခြားလျက် တည်ရှိသည်။

အင်္ဂလန်မင်းနိုင်ငံနှင့် ဝေလနယ်တို့သည် ခရစ်နှစ် ၁၅၃၆ ခုတွင် တရားဝင်စည်းလုံးမိကြသည်။ စကော့တလန် မင်းနိုင်ငံနှင့် အင်္ဂလန်မင်းနိုင်ငံတို့မှာ ၁၇၀၇ ခုတွင် စုစည်းပေါင်းစပ်မိကြသည်။

ဗြိတိန်သည် ရာစုပေါင်းများစွာကြာအောင် အကွဲကွဲ အပြားပြားဖြစ်နေသော နယ်များတည်ရှိခဲ့သည့် များစွာအရေးမပါခဲ့သော ကျွန်းကြီးတစ်ကျွန်း ဖြစ်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်၊ စကော့တလန်နှင့် ဝေလနယ်တို့ ပူးပေါင်းပြီး သည့်နောက်တွင်မူ နှစ်ပေါင်း ၂၅၀ ခန့် အင်ပါယာကြီးတစ်ခုအဖြစ် အင်အားကြီးမားလာခဲ့သည်။ ထိုအင်ပါယာကြီးသည် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် ဖြန့်၍တည်ရှိခဲ့သောကြောင့် ဗြိတိန်ပိုင်သည့်နိုင်ငံများအနက် တစ်နိုင်ငံတွင် နေဝင်လျှင် တစ်နိုင်ငံတွင် နေထွက်လျက် ရှိနေခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ဗြိတိသျှအင်ပါယာကို နေမဝင်အင်ပါယာဟု ခေါ်သည်ဟု တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

နေမဝင်အင်ပါယာကြီးသည် တစ်စတစ်စဖြင့် ကိုလိုနီများကို လက်လွှတ်ခဲ့ရပြီးနောက် ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်း (စည်းလုံးသော ဗြိတိန်နှင့် အိုင်ယာလန် မြောက်ပိုင်းမင်းနိုင်ငံ) အဖြစ်သို့ ပြန်လည်ရောက်လာခဲ့သည်။ စစ်ဘေးစစ်ဒဏ်ကိုလည်း ခံခဲ့ရသဖြင့် ယူကေသည် အသရေလျော့ကျကာ များစွာစည်ကားခြင်း မရှိတော့သည့်အဖြစ်နှင့် ကြုံခဲ့ရသည့်တိုင် အရှိန်အဝါမှာ ကြီးမြင့်နေခဲ့သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

အကြောင်းမှာ နှစ်ပေါင်း နှစ်ရာကျော်သည့်တိုင် တစ်နိုင်ငံပြီးတစ်နိုင်ငံ သိမ်းပိုက်ပြီးသည့်နောက် အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကားသည် ကမ္ဘာပေါ်ရှိလူများစု ပြောဆိုသော ဘာသာစကားဖြစ်လာခဲ့သည်။ နိုင်ငံတကာ ဘာသာစကားဟုပင် ဆိုရမည်။ နိုင်ငံအများအပြားတွင် ဒုတိယရုံးသုံးဘာသာစကားဖြစ်သည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင်မူ ရုံးသုံး အများသုံးဘာသာစကားအဖြစ် တည်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အချို့သောနိုင်ငံများတွင် ဗြိတိသျှ ပါလီမန်စနစ်အတိုင်း ပါလီမန်ကို ဖွဲ့စည်းနေဆဲဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့ရောက်ရှိရာဒေသတွင် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားများ၏ လုပ်အားကိုသုံး၍ ကောင်းမွန်စွာနေထိုင်ခဲ့ကြသည်။ အာရှနိုင်ငံအများအပြားနှင့် အာဖရိကနိုင်ငံအများအပြားတွင် ဗြိတိသျှတို့ အုပ်ချုပ်ခဲ့စဉ်က ခန့်ညားလေးစားလောက်ဖွယ်ကောင်းသော အထင်ကြီးအံ့ဩလောက်ဖွယ်ကောင်းသော ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်ဖွယ်ကောင်းသော အနေအစား ဓလေ့ထုံးစံ အုပ်ချုပ်ပုံနည်းစနစ်များကြောင့် အနေအစားရိုးသားသော အအုပ်ချုပ်ခံ လူတန်းစားများ၏ လေးစားကြောက်ရွံ့မှုကို များစွာ ထိန်းသိမ်းထားနိုင်ခဲ့လေသည်။

ထိုကဲ့သို့ အရှိန်အဝါကြီးမားစွာကို တည်ဆောက်နိုင်ခဲ့သော ဗြိတိသျှသမိုင်းကို အကျဉ်းအားဖြင့်ပင်ဖြစ်စေ သိထားသင့်သည်ဟု ယူဆသောကြောင့် တင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ ဗြိတိန်ကျွန်းကြီးသည် ခရစ်နှစ် တစ်ရာစုအတွင်းတွင် လူမျိုးစုံ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ ခရစ်နှစ် ၄၅ ခုခန့်တွင် ရောမလူမျိုး

များသည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က သီးခြားတည်နေသော စကော့တလန်နှင့် ဝေလ နယ်များကိုလည်း သိမ်းပိုက်နိုင်ရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်ဟု ဤနေရာတွင် သုံးစွဲရသည်မှာ ဗြိတိန်ကျွန်း တစ်ခုလုံးနှင့် မသက်ဆိုင်သေးသော အင်္ဂလန်၏ သမိုင်း နှင့်ဆိုင်သည်ကိုသာ တင်ပြနေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ခရစ်ယာန်အယူသည် ရောမလူမျိုးများ အုပ်ချုပ် နေသောအချိန်က အင်္ဂလန်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ရောမ လူမျိုးများ၏ နောက်ပိုင်းတွင် အင်္ဂလို-ဆက်ဆွန်လူမျိုး များ ဝင်ရောက်လာကြပြန်သည်။ ထိုအင်္ဂလို ဆက်ဆွန် တို့၏ ဘာသာစကားသည် လက်ရှိအင်္ဂလိပ်ဘာသာ စကား၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ခရစ်နှစ် ၇၉၃ ခု ခန့်တွင် ဗိုက်ကင်းဟုခေါ်သော ရေကြောင်းမှ လှေများ ဖြင့် လှည့်လည်ကာ ဥရောပ အနောက်ခြမ်းနိုင်ငံများသို့ တက်ရောက်တိုက်ခိုက် လုယက်တတ်သော ပင်လယ် ဓားပြများသည် အင်္ဂလန်သို့ လာရောက်တိုက်ခိုက်လေ သည်။ ထိုဗိုက်ကင်းများမှာ ဆွီဒင်၊ နော်ဝေ၊ ဒိန်းမတ် စသောနိုင်ငံများတည်ရှိရာ စကင်ဒီနေးဗီးယား ဒေသ သားများ ဖြစ်ကြသည်။ အင်္ဂလန်တွင် ဗိုက်ကင်းဘုရင် များ အုပ်ချုပ်ခဲ့သေးသည်။ ၁၀၆၆ ခုတွင် နော်မန်လူမျိုး များက အင်္ဂလန်ကို သိမ်းပိုက်ပြန်သည်။

အင်္ဂလန်နိုင်ငံသည် အလယ်ခေတ် (အေဒီ ၄၅၀ မှ ၁၅၀၀) တွင် ပြည်တွင်းစစ်များ ဖြစ်ပွားကာ တည် ငြိမ်ခြင်း ကင်းမဲ့ခဲ့သော နိုင်ငံဖြစ်သည်။ အင်္ဂလန်နှင့် စစ်ဖြစ်ပွားခဲ့သော မင်းနေပြည်များမှာ စကော့တလန်နှင့် ဝေလတို့ဖြစ်ကြသည်။ စစ်တို့သည် မင်းနိုင်ငံအချင်းချင်း ၏အကြားတွင်သာမကဘဲ သူကောင်းမျိုးများ အုပ်ချုပ် သော နယ်အချင်းချင်းလည်း စစ်မက်ဖြစ်ပွားလေ့ရှိကြ သည်။

အလယ်ခေတ်ဗြိတိန်သည် ဥရောပနှင့် ဆက်စပ် မှု ပို၍များသည်။ အကြောင်းမှာ ဥရောပတိုက်တစ်တိုက် လုံးရှိ ခရစ်ယာန်များမှာ ရိုမန်ကက်သလစ်ကျောင်းတော် ၏လက်အောက်တွင်ရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ခရစ်နှစ် ၁၅၀၀ ခန့်တွင် ဗြိတိန်တွင် လူဦးရေတိုးတက်လာသည်။ အင်္ဂလန်ရော စကော့တလန်ပါ ကြွယ်ဝစပြုလာသည်။

အင်္ဂလန်သည် အဋ္ဌမဟင်နရီဘုရင်၏ လက်ထက် တွင် ပရိုတက်စတင့်ခရစ်ယာန်နိုင်ငံ ဖြစ်လာသည်။ မူလ က အလွန်ဩဇာကြီးမားခဲ့သော ရိုမန်ကက်သလစ် ဘုန်း တော်ကြီးကျောင်းများ၏ ဩဇာသည် ကျဆင်းသွား သည်။ ထိုဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းများက ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော ရတနာများ ကျောင်းပိုင်စိုက်ပျိုးမြေများ အဆောက်အဦ များကို သူကောင်းမျိုးများက ဘုရင်များနှင့် ခွဲဝေယူခဲ့ ကြသည်။ ထိုစဉ်က အင်္ဂလန်မင်းနိုင်ငံနှင့် စကော့တလန် မင်းနိုင်ငံတို့ ကွဲပြားလျက်ရှိခဲ့ရာ မြေနှိမ့်လွင်ပြင်ကို စိုးမိုး၍ ပင်လယ်ထွက်ပေါက်နှင့် ဆက်စပ်မှုများသော အင်္ဂလန်က ပို၍ထွန်းကားခဲ့သည်။ ၁၇ ရာစုတွင်မူ အင်္ဂ လန်တွင် ပြည်တွင်းစစ်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ၁၆၄၇ ခုတွင် ပထမမြောက် ချားလ်စ်ဘုရင်ကို ခေါင်းဖြတ်ခဲ့ကြပြီး နောက် ကရွမ်းမဝဲ အာဏာရလာသည်။ သူ၏လက် ထက်တွင် ပါလီမန်ကသာ အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။

ခရစ် ၁၆၈၈ ၈၉ တွင် အေးချမ်းသော (Glorious Revolution) တော်လှန်ရေး ပေါ်ပေါက်လာပြီးနောက် ဗြိတိသျှဘုရင်တို့သည် သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်များအဖြစ်မှ စည်းမျဉ်းခံဘုရင်များအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲသွားကြလေ သည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ အမှန်တကယ် ဩဇာရှိသည်မှာ ပါလီမန်သာဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့ ဗြိတိန်၏သမိုင်းသည် ရှေးထုံးစဉ်လာ ကို ထိန်းသိမ်းသော တစ်နည်းဆိုသော် ရှေးဆန်သော မင်းဆွေမင်းမျိုးတို့၏ အာဏာကို ပါလီမန်က ချုပ်ကိုင် လိုက်နိုင်ခြင်းမှာ အစောပိုင်းကပင် ငွေကြေးခနကြွယ်ဝမှု ပေါ်တွင် အခြေတည်သော ဘူဇာလူတန်းစား၏ အင်အား တောင့်တင်းမှုကြောင့် ဖြစ်သည်။

၁၆၀၀ ခန့်ကစ၍ ငွေကြေးကြွယ်ဝသူများ စုစည်း တည်ထောင်ခဲ့သော အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်သော ကုမ္ပဏီအဖြစ် ဆက်လက် တည်ရှိရုံမျှမက ကိုလိုနီများကိုသိမ်းပိုက်နိုင်သော ကုမ္ပဏီ အစိုးရအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုကုမ္ပဏီအစိုးရ သည် တစ်စထက်တစ်စ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရေးနှင့် ပတ် သက်၍ နည်းမျိုးစုံ ပရိယာယ်မျိုးစုံကို သုံးတတ်လာ သည်။

ထိုအင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် နီးစပ်လာသည်မှာ အိန္ဒိယကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဆိုသဖြင့် အိန္ဒိယကို သိမ်းပိုက်ပြီးမှ အင်္ဂလိပ်တို့က မြန်မာဘက်သို့ လှမ်းသည်မဟုတ်ချေ။ အစောပိုင်းကတည်းကပင် ခြေလှမ်းစထားခဲ့ကြသည်။ ပေါ်တူဂီ၊ ဒပ်ချ်၊ ပြင်သစ်တို့၏ အကြောင်းကို တင်ပြစဉ်က အင်္ဂလိပ်တို့၏အကြောင်းကို အလွန်မလွဲမရှောင်သာသည့်အခါတွင်မှ အနည်းငယ် ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခဲ့သည်ကို စာဖတ်သူများ သတိထားခဲ့ကြမည် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အနည်းငယ်မျှသာ ဖော်ပြခဲ့သည်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့၏အကြောင်းကို ယခုအချိန်မှစ၍ ဆက်တိုက်ဆိုသလို အကျယ်တဝင့်ဖော်ပြသည့်အခါ အကြောင်းအရာများ နီးကပ်စွာထပ်နေမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံကို ကျွန်ပြုခဲ့သူများဖြစ်ရာ သူတို့၏အကြောင်းကို သေသေချာချာ ဂဗနဏ သိရှိအောင် လေ့လာသင့်သည်။ ထိုသို့လေ့လာခြင်းဖြင့် မြန်မာတို့သည် မိမိတို့၏အားသာချက် အားနည်းချက်များကို ကောင်းစွာနားလည် သဘောပေါက်လာနိုင်ပေသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၁၉ ခု (ဒေါက်တာထင်အောင်၏ စာအုပ်တွင် ၁၆၁၇ ခုဟုပါသည်။) တွင် မဟာဓမ္မရာဇာဘွဲ့ခံ အနောက်ဘက်လွန်မင်းသည် ဟံသာဝတီတွင် စံနေတော်မူစဉ် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ (မဒရပ်စ်) တို့မှ သံတမန်များ ရောက်လာသဖြင့် ကောင်းမွန်စွာ လက်ခံတွေ့ဆုံခဲ့သည်။ ထိုအင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှ ကိုယ်စားလှယ်များမှာ ဟင်နရီ ဖောရတ်စ် (Henry Forrest) နှင့် ဂျန်စတေးဗလေ (John Staveley) တို့ဖြစ်ကြသည်။ အနောက်ဘက်လွန်မင်းထံ ထိုသူများ လာရောက်ရခြင်းအကြောင်းရင်းမှာ ဤသို့ဖြစ်သည်။ မဟာဓမ္မရာဇာ (အနောက်ဘက်လွန် မင်းတရား) ဇင်းမယ်ကို တိုက်ခိုက်စဉ်က ဟံသာဝတီပဲခူးသို့ အပြန်တွင် ဇင်းမယ်မှသံပန်းများကို ဖမ်းဆီးခေါ်ဆောင်လာရာ သောမတ်ဆင်မြူရယ် (Thomas Samuel) ဆိုသူ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ အယုဒ္ဓယကုန်တိုက်ကို အုပ်ချုပ်

ရသူတစ်ယောက်လည်း မရောင်းရသေးသော သူ၏ကုန်အချို့နှင့်အတူ သံပန်းတစ်ဦးအဖြစ် ပါလာခဲ့လေသည်။

ထိုသူကို ပဲခူးတွင်ထား၍ ကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံကာ သူ၏ကုန်များကို ရောင်းချခွင့်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် သူသည် မကြာခင်မှာပင် နာမကျန်းဖြစ်ကာ သေဆုံးသွားခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆင်မြူရယ် သေဆုံးပြီးနောက် ဆင်မြူရယ်၏ ကုန်ပစ္စည်းလက်ကျန်များကို ပြန်လည်ရရှိရေးအတွက် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ မတ်ဆူလီပတန်ကိုယ်စားလှယ်က ဟင်နရီ ဖောရတ်စ်နှင့် ဂျန်စတေးဗလေတို့ကို မြန်မာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ အနောက်ဘက်လွန်မင်းက ပစ္စည်းများကို ပြန်လည်ပေးအပ်ကာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကိုလည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် လာရောက်ရောင်းဝယ်နိုင်ကြောင်း ဖိတ်ခေါ်ခဲ့လေသည်။

သို့သော် အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ သူတို့ရောက်ရှိလာသည့် အချိန်တွင် အရှေ့တောင်အာရှတွင် တွင်ကျယ်နေပြီဖြစ်သော ဒပ်ချ်တို့ကို အကြိတ်အနယ်ယှဉ်ပြိုင်နေခဲ့ရသည်။ ကုမ္ပဏီအနေဖြင့်လည်း အရင်းအနှီးပြည့်စုံခြင်း မရှိပေ။ အကြောင်းမှာ အင်္ဂလန်မှ ရွှေချောင်းနှင့် ငွေဒင်္ဂါးများ ထုတ်ယူခွင့်ကို တားမြစ်ခြင်းခံထားရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့တားမြစ်နိုင်သော အာဏာပိုင်များမှာ ရှေးရိုးဆန်၍ ကုန်သွယ်ရေးကို အားမပေးလိုသောသူများ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသို့သော အကြောင်းများကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်မဖွင့်နိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ၁၆၂၇ ခန့်တွင်မူ အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီသည် သူတို့၏လက်ထောက် ကိုယ်စားလှယ်များကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်ခွဲတစ်ခု လာရောက်ဖွင့်လှစ်စေသည်။ ထိုအချိန်တွင် ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတိုက်ခွဲတစ်ခုလည်း လာရောက်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

၁၆၄၇ ခုတွင်မူ သန်လျင်တွင် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ကုန်တိုက်တစ်ခု ဖွင့်လှစ်ကြသည်။ ထိုသို့ ကုန်တိုက်လာရောက်ဖွင့်လှစ်သည်မှာ ဒပ်ချ်တို့၏ မြန်မာကုန်သွယ်ရေးမှ အမြတ်အစွန်းများစွာ ရရှိနေကြောင်း သတင်းကောင်းကို ကြားသိရသောကြောင့်လည်း ဖြစ်

သည်။ ပါရှန်ပင်လယ်ကွေ့ရှိ အင်္ဂလိပ်ကုန်တိုက်စခန်း ပျက်သွားသောကြောင့်လည်း ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ သည် တွေ့ရှိတွေ့စဉ်ဖြစ်သော အခက်အခဲများကိုသာ တွေ့ခဲ့ရသည်။ သို့သော် ၁၆၅၀ ခုတွင် အသားတင် အမြတ်ငွေ ၄၀ ရာနှုန်းရရှိသည်။ ၁၆၅၂ ခုတွင် ဘင်္ဂလား ပင်လယ်အော်အတွင်း ဒင်ချ်တို့နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ စစ်ဖြစ် ခဲ့ကြရာ အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်မှ ရှုံးခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ရှုံးနိမ့်သဖြင့် သူတို့၏အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်သွယ်ရေး လုပ်ငန်းများလည်း ပျက်စီးခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ နိုင်ငံ ကုန်တိုက်အပါအဝင် အရှေ့တောင်အာရှကုန်တိုက် များကို ပိတ်ခဲ့ကြရလေသည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ။ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ် တိုက်။

1. Hall, D.G.E. 1981. **A History of South-East Asia.** London: Macmillan & Co. Ltd.
2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
3. **Philip's Millennium Encyclopedia.** 1999. London: George Philip Ltd.
4. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာခြင်း

အင်္ဂလိပ်တို့ သန်လျင်ရှိ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ကုန်တိုက်ကို ရုပ်သိမ်းသွားခဲ့ကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အင်္ဂလိပ်တို့ ကုန်တိုက်ပိတ်သိမ်းသောခုနှစ်မှာ ၁၆၅၇ ခုဖြစ်သည်။ ၁၆၈၀ ခုတွင်မူ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ကုန်တိုက်များ ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ရန် စီစဉ်လာကြပြန်သည်။ ထိုသို့မြန်မာနိုင်ငံတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က ကုန်တိုက်များ ဖွင့်လိုသည်မှာ ဒပ်ချ်တို့၏ကုန်တိုက်များ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပိတ်သိမ်းသွားပြီဖြစ်၍ ပြိုင်ဘက်မရှိတော့သောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ထွက်သော ချိပ်နှင့် ယမ်းစိမ်းတို့ကို ဝယ်ယူရန် အထူးလိုလားနေသောကြောင့်လည်းဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယပြည်ဒေရပ်စ်မြို့၌ ဖွဲ့စည်းကျော့ ကောင်စီတွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပြန်လည်ဆက်သွယ်ရေးအတွက် ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ဆွေးနွေးသော ခုနှစ်မှာ ၁၆၈၀ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၃ ရက်နေ့ ဖြစ်သည်။

ထိုအစည်းအဝေးတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ သန်လျင်တွင်သာမက အခြားသောမြို့ရွာများတွင်ပါ ကုန်တိုက်စခန်းများ ဖွင့်လှစ်ရန် မြန်မာဘုရင့်အစိုးရနှင့် ကုန်သွယ်ရေးအတွက် စေ့စပ်ဆွေးနွေးရန်ဆိုသည့် အချက်နှစ်ချက်သည် ပဓာနကျသောအချက်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဆုံးဖြတ်ပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ရောက်ဖူးပေါက်ဖူး နေထိုင်ဖူး၍ မြန်မာတို့၏စိတ်နေသဘာဝကို အနည်းနှင့်အများနားလည်သော ပေါ်တူဂီလူမျိုး ဂျိုဝါနီဖရေယာ ဒေဖာရီးယား ဂျူနီယာ (Joao Perera de Faria Junior) ကို ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုရာတွင် သူတို့ဘက်က လိုချင်သော အချက်အလက်ပေါင်း ၁၈ ချက်ကို ပေးအပ် လိုက်ကာ မြန်မာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။

ထိုတောင်းဆိုချက်များကို အတိအကျ ဖော်ပြမှ

သာ အလွန်စောသောအချိန်ကတည်းက အင်္ဂလိပ်တို့ အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံအပေါ် ထားသောသဘောထားသည် မမှန်ကန်သည့်အကြောင်း ပေါ်လွင်မည်ဖြစ်သောကြောင့် အရင်းအတိုင်း တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုအချက် ၁၈ ချက်မှာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကိုယ်စားလှယ် ဘုရင်ခံဖြစ်သူ ဆာစတရင်းရှမ်း မာစတာ (Sir Streynsham Master) ၏ တောင်းဆိုချက်များ ဖြစ်သည်။

၁။ အင်္ဂလိပ်တို့ကို သူတို့၏ကုန်စည်များ၊ သင်္ဘောများနှင့် တိုင်းပြည်အတွင်း လွတ်လပ်စွာ နေထိုင် ခွင့်ပြု၍ ကောင်းမွန်ရှိသောစွာ ဆက်ဆံရန်၊ မိမိတို့၏သဘောကျ ဝင်ထွက်ခွင့် ပေးအပ်ထားရန်၊ အနှောင့်အယှက်မရှိ ကူးသန်းရောင်းဝယ်လဲလှယ်ခွင့်ပြုရန်။

၂။ မြန်မာဘုရင်နှင့်အင်္ဂလိပ်တို့ ရောင်းဝယ်လဲလှယ်သည့် ထုတ်ကုန်၊ သွင်းကုန်များအပေါ်တွင် အခွန်အကောက် လွတ်ငြိမ်းခွင့်ပြုရန်၊ အခြားကုန်သည်များ တိုင်းရင်းသားများနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ရောင်းဝယ်လဲလှယ်ခြင်းဖြစ်မှု သွင်းကုန်ပေါ်တွင် ငါးရာခိုင်နှုန်း အကောက်ယူ၍ ထုတ်ကုန်ပေါ်တွင်မူ အကောက်အစား မရှိစေရန်၊ ငွေ၊ ရွှေ၊ ပတ္တမြား၊ သစ်၊ ဆန်နှင့် အခြားစားသောက်ကုန်များပေါ်တွင် သွင်းသည်ဖြစ်စေ၊ ထုတ်သည်ဖြစ်စေ အကောက်အခွန် လုံးဝမရှိစေရန်။

၃။ တိုင်းပြည်အတွင်း မရောင်းဘဲ ကျန်ရှိနေသည့် ကုန်များပေါ်တွင် အကောက်ခွန်မစည်းကြပ်ရန်၊ မြောက်လကြာသော် အင်္ဂလိပ်တို့အား ယင်းကုန်များကို လွတ်လပ်စွာ ပြန်လည်ထုတ်ယူသွားနိုင်ခွင့်ပြုရန်၊ သို့မဟုတ် ငါးရာခိုင်နှုန်း အကောက်ကို ပေါက်ဈေးပေါ်တွင်တွက်၍ တိုင်းပြည်သုံး

- ငွေနှင့်သာ ပေးဆောင်ရန်၊ ခက်ခဲကြန့်ကြာမှု မရှိစေအောင် အင်္ဂလိပ်ကုန်စည်များကို ၁၀ ထုပ်လျှင် တစ်ထုပ်ကျသာ ဖွင့်လှစ်စစ်ဆေးရန်။
- ၄။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တို့၏ ကုန်ပစ္စည်းဖြစ်စေ၊ အခြားကုန်သည်တို့၏ ကုန်ပစ္စည်းဖြစ်စေ အင်္ဂလိပ်ပိုင်သင်္ဘောဖြင့် တင်ဆောင်လာပါက ထုံးစံရှိရာ အကောက်ခွန်၏ ထက်ဝက်နှုန်းသာ လျှင် ကောက်ခံရန်။
- ၅။ အင်္ဂလိပ်တို့အား သန်လျင် ပဲခူးနှင့် အဝတီ၌ ကုန်တိုက်များဖွင့်လှစ်ခွင့်ပြုရန်၊ ကုန်တိုက်နေရာ အဟောင်းအသစ်ကို အခမဲ့ပေးရန်၊ အိမ်များ၊ ကုန်လှောင်ရုံများကို အုတ်များ ကျောက်များဖြင့် အခိုင်အလုံ တည်ဆောက်ခွင့်ပြုရန်၊ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားချိန်၌ မိမိတို့စိတ်တိုင်းကျ အကျိုးအရှိဆုံး လုပ်ဆောင်နိုင်ခွင့်ပြုရန်၊ မုတ္တမ၌လည်း အလားတူ ကုန်တိုက်ဖွင့်၍ အလိုရှိက သင်္ဘောများ ပို့လွှတ်ခွင့်ပြုရန်။ အင်္ဂလိပ်တို့၏ အိမ်များ၊ ကုန်တိုက်များအတွင်းသို့ လက်နက်ကိုင်၍ အဓမ္မဝင်ရောက်ခြင်း မည်သည့်အခါမျှမပြုရန်။
- ၆။ တိုင်းပြည်အတွင်း မည်သည့်ဒေသတွင်မဆို အင်္ဂလိပ်တို့အား ယမ်းစိမ်းနှင့်မဲနယ်ကို လွတ်လပ်စွာ ဝယ်ခွင့် လုပ်ခွင့်ပေးရန်နှင့် မိမိတို့အလိုရှိသမျှ ထုတ်ယူခွင့်ပေးရန်၊ ချိပ်နှင့် တိုင်းပြည်ထွက် အခြားကုန်ပစ္စည်းများကိုလည်း အလားတူ ထုတ်ခွင့်ပြုရန်။
- ၇။ ထုံးစံအတိုင်း အင်းဝမှ အမိန့်စောင့်ဆိုင်းရယူခြင်းမရှိဘဲ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများကို အချိန်မရွေး ဆိပ်ကမ်းမှ ထွက်နိုင်ခွင့်ပေးထားရန်။
- ၈။ အင်္ဂလိပ်ပိုင်သင်္ဘောများ မြန်မာဘုရင်ပိုင်နက်နယ်မြေအတွင်း ပျက်ပါက သင်္ဘောနှင့်တကွ လူများ၊ ကုန်များကို တစ်စုံတစ်ရာ နှောင့်ယှက်ခြင်း သိမ်းယူခြင်း မပြုရန်။
- ၉။ အင်္ဂလိပ်တစ်ဦးတစ်ယောက် သေဆုံးပါက သူပိုင်ပစ္စည်းများကို ကျန်ရှိသည့်အင်္ဂလိပ်လက်သို့ ပေးအပ်ရန်။

- ၁၀။ အင်္ဂလိပ်တို့ ပြစ်မှုကျူးလွန်သော် အင်္ဂလိပ်တို့ကသာ စစ်ဆေးစီရင်စေရန်၊ အကယ်၍ အင်္ဂလိပ်နှင့်ဘုရင့်တိုင်းသူပြည်သား သို့မဟုတ် အင်္ဂလိပ်အမှုထမ်းမဟုတ်သူ အခြားပုဂ္ဂိုလ်များ အမှုအခင်းရှိခဲ့သော် အင်္ဂလိပ်တို့ မနစ်နာရအောင် တရားစီရင်စေရန်၊ အင်္ဂလိပ်တို့အား မြန်မာဘုရင့်ထံ တိုက်ရိုက်အယူခံခွင့်ပေးရန်နှင့် တရားကွမ်းဖိုး လုံးဝလွတ်ငြိမ်းခွင့်ပြုရန်။
- ၁၁။ အင်္ဂလိပ်တို့ထံ အမှုထမ်းနေရာမှ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်နေသူများကို မြန်မာဝန်ကြီး၊ မှူးကြီးတို့က လက်ခံစောင့်ရှောက်ခြင်း မပြုဘဲ အင်္ဂလိပ်တို့ထံ ပြန်လည်ပေးအပ်ရန်၊ အင်္ဂလိပ်အချင်းချင်း သို့မဟုတ် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် သူတို့၏ လက်အောက်ခံအမှုထမ်းများ အချင်းဖြစ်ပွားပါက မြန်မာဝန်ကြီး မှူးကြီးတို့က အင်္ဂလိပ်တို့၏ သဘောတူညီချက်မရဘဲ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်း လုံးဝမပြုရန်။
- ၁၂။ ဘာသာတရားအရ လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်လုပ်ဆောင်ခွင့်ပြုရန်။
- ၁၃။ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကြွေးမြီကို ပေးဆပ်ရန်ရှိသူ သို့မဟုတ် အင်္ဂလိပ်တို့အပေါ် ကတိပျက်ကွက်သူ တိုင်းရင်းသားတို့ကို ဝန်ကြီး မှူးကြီးတို့က အရေးယူပေးရန်။ ထိုသူများကို အင်္ဂလိပ်တို့က မိမိတို့အိမ်အတွင်း ဖမ်းဆီးထားနိုင်ခွင့်ပေးရန်။ အကယ်၍ အင်္ဂလိပ်နှင့်အခြားသူများထံ ကြွေးမြီ တင်ရှိပါက အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကြွေးကို အရင်ပေးရန်။
- ၁၄။ အင်္ဂလိပ်တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အိမ်၊ ကုန်တိုက်တို့ကို ဘုရင့်အမှုထမ်းတို့က ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်လုယက်ဖမ်းဆီးခြင်းများပြုပါက နစ်နာသမျှကို ဘုရင်က ကျေနပ်အောင် လျော်ပေးရန်။
- ၁၅။ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများ ဝင်သည်ဖြစ်စေ ထွက်သည်ဖြစ်စေ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများ မပေးရစေရန်၊ သန်လျင်နှင့် အဝအကြားတွင် ကုန်သင်္ဘောများပေါ်၌ လိုက်ပါစောင့်ရှောက်ရသည့်

မြန်မာဘုရင့်အမှုထမ်းများသို့ ပေးဆောင်ရသည့် အခကြေးငွေ နှုန်းထားကိုလည်း လျော့ချ ပြင်ဆင်ရန်။

၁၆။ တိုင်းရင်းသူများနှင့် ရရှိသည့် သားသမီးများနှင့် ပတ်သက်၍ တိုင်းပြည်၏ လက်ရှိဥပဒေကို လိုက်နာရန်မလိုဘဲ အင်္ဂလိပ်တို့သည် မိမိတို့ သဘောကျ စီမံခွင့် ခေါ်ယူသွားပိုင်ခွင့်ပြုရန်။

၁၇။ အကယ်၍ မြန်မာဘုရင်သည် အခြားသောနိုင်ငံ သားတို့အား ဤစာချုပ်ပါ အချက်အလက်တို့ ထက်ပိုသော အခွင့်အရေးများကို ပေးအပ်ပါက ယင်းအခွင့်အရေးတို့ကိုလည်း အင်္ဂလိပ်တို့အား ခံစားနိုင်ခွင့် ပေးအပ်ရန်။

၁၈။ မြန်မာဘုရင်က မိမိလက်အောက် အမှုထမ်းများ အား ဤစာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို တိကျစွာ လိုက်နာရန်၊ တင်းကျပ်စွာ အမိန့်ထုတ်ပြန်ထားရန်။

အထက်ပါ တောင်းဆိုချက်များကို အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ကိုယ်စားလှယ်ဘုရင်ခံ ဆာ စထရင်းရှမ်း မာစတာက လက်မှတ်ရေးထိုးထားလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ မဒရပ်စ်တွင် ရုံးစိုက်သော အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ဘုရင်ခံ၏ကြီးပမ်းချက်ကို အင်္ဂလန် ရှိ ဗဟိုရုံးတွင်ရှိသော အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ လူကြီးများက သဘောမတူကြပေ။ အထူးသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏အကြောင်းကို ကောင်းစွာမသိသေးသဖြင့် ရရှိမည့်အကျိုးအမြတ်နှင့် ရင်ဆိုင်ရမည့် အခက်အခဲများ မမျှမတဖြစ်မည်ကို စိုးရိမ်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

စာဖတ်သူများအနေဖြင့် အထက်တွင် တင်ပြခဲ့သော အင်္ဂလိပ်တို့၏ တောင်းဆိုချက်များကို ဖတ်ရှုရသည်နှင့် သူတို့၏ နိုင်ထက်စီးနင်းလုပ်လိုသော သဘောထားကို သိမြင်သဘောပေါက်မည်ဖြစ်သည်။ သူတို့သည် သူတို့ဘက်က အရာရာတွင် အသာစီးရအောင် တောင်းဆိုတတ်ကြသည်။ ၁၇ ရာစုတွင် ကုန်သွယ်ရေးအတွက် စေ့စပ်ပြောဆိုရန် ကိုယ်စားလှယ် စေလွှတ်ကတည်းက နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်သဘော သက်

ရောက်သော တောင်းဆိုချက်များကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ထိုအချက်ကို သိထားသည့်အချိန်တွင် ထိုတောင်းဆိုချက်များပါသည့် ကုန်သွယ်ရေးအတွက် ခွင့်တောင်းလွှာကို မြန်မာများဘက်မှ လိုက်လျောမည်ကိုပင် စာဖတ်ရင်း စိုးရိမ်ခဲ့ရလေသည်။

အထက်ပါစာလွှာကို မြန်မာနိုင်ငံသို့ သွားရောက်ပို့ဆောင်သော ဖရေယာတို့အဖွဲ့သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်လာပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံမှ ပတ္တမြား၊ ကတိုးစသည်များကို သယ်ဆောင်လာကာ မဒရပ်စ်ရှိ ကုန်သည်များအား တွင်ကျယ်စွာ ရောင်းချနေကြသည်ဆို၏။ ထိုသို့ အဖိုးတန်ကုန်များကို တွင်ကျယ်စွာ ရောင်းချနိုင်သည့်အကြောင်းကို သိသွားကြသည့်ကုမ္ပဏီလူကြီးများသည် မြန်မာနိုင်ငံကို ပိုမိုစိတ်ဝင်စားလာကြသည်။ ထို့ပြင် အင်္ဂလန်ရှိ ယော့ခ်မြို့စားကြီး (Duke of York) နှင့် တွေ့ဆုံသော မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဒပ်ချ်ကုန်တိုက်တွင် အကြီးအကဲအဖြစ် ဆောင်ရွက်ဖူးသူ ဒပ်ချ်လူမျိုး စပါးရ် (Spar) ဆိုသူက မြန်မာနိုင်ငံ၏ ထွက်ကုန်များနှင့်ပတ်သက်၍ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းလောက်အောင် ညွှန်းဆိုပြောပြခဲ့သည်။

သို့သော် အင်္ဂလန်ရှိ ကုမ္ပဏီဒါရိုက်တာများက စပါးရ်၏ ပြောဆိုချက်တို့ကို ယုံကြည်ခြင်းမရှိကြချေ။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယရှိ ဖိုးဒ်စိန်ဂျော့ရှိ ကိုယ်စားလှယ်များကို စုံစမ်းကြသည်။ ဤတွင် ဖိုးဒ်စိန်ဂျော့ကောင်စီက ပထမအကြိမ် ဖရေယာတို့ကိုစေလွှတ်စဉ်က မအောင်မြင်ခဲ့သည့် ကုန်သွယ်ရေးမစ်ရှင်အဖွဲ့အစား နောက်တစ်ဖွဲ့ကို ထပ်မံစေလွှတ်၍ အင်းဝဘုရင်နှင့် စေ့စပ်ဆွေးနွေးရန် ခရစ်နှစ် ၁၆၈၄ တွင် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။

၁၆၈၄ တွင် မြန်မာဘုရင်နှင့် ကုန်သွယ်ရေးကိစ္စကို စေ့စပ်ဆွေးနွေးရန် ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ စေလွှတ်ရာတွင် ခေါင်းဆောင်အဖြစ် ကပ္ပတိန် ပီတာဒေါ့ဒ် (Peter Dodd) ကို ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့ကို ယခင် ၁၆၄၀ က ဖရေယာတို့အဖွဲ့ သွားရောက်စဉ်က ယူဆောင်သွားသော တောင်းဆိုချက် ၁၈ ချက်ကိုပင် ထပ်မံတောင်းဆိုရန်နှင့် ဗန်းမော်တွင် ကုန်တိုက်စခန်းတစ်ခု ဖွင့်လှစ်ခွင့်ရရေးအတွက် စုံစမ်းထောက်လှမ်းရန် ဒေါ့ဒ်ကို တာဝန်ပေးလိုက်သည်။

၁၆၈၄ ခု၊ စက်တင်ဘာလတွင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ သွားရောက်ခဲ့သော ကပ္ပတိန် ပီတာဒေါ့ဒ်နှင့်အဖွဲ့သည် ၁၆၈၅ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မဒရပ်စ်သို့ ပြန်လည် ရောက်ရှိလာသည်။ သူတို့၏စေ့စပ်ရေးမှာ မအောင်မြင် ခဲ့ချေ။ ဒေါ့ဒ်သည် သန်လျင်စစ်ကဲထံမှစာကို ယူဆောင် ၍ ပြန်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ရာ အင်းဝသို့ရောက်ခဲ့ဟန် မတူချေ။ သန်လျင်စစ်ကဲ၏ ပြန်စာတွင် ဗန်းမော်တွင် ကုန်တိုက် ဖွင့်လှစ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သော အကြောင်းအရာများ လည်း မပါခဲ့ချေ။

ဖိုးဒ်စိန်ကျော့ ကောင်စီကလည်း စိတ်မပျက်ဘဲ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ နောက်တစ်ဖွဲ့ကို ဒုတိယအကြိမ် စေလွှတ်ရန် စီစဉ်ကြပြန်သည်။ ဤတစ်ကြိမ်တွင် ဒေါ့ဒ် သည် အင်းဝသို့ရောက်ခဲ့သဖြင့် အပြန်တွင် အင်းဝအစိုး ရထံမှ စာကို ယူဆောင်၍ ၁၆၈၆ ခုတွင် မဒရပ်စ်သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိလာခဲ့ကြသည်။ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် စေ့စပ်ရေးကား မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။

အင်းဝဘုရင်က ကုန်သည်များလာရောက်၍ ကူးသန်းရောင်းဝယ်လျှင် ကူညီမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ကုန် တိုက်ဖွင့်လှစ်ခွင့် ပေးမည်ကိုသာ မိန့်ဆိုလိုက်သည်။ အခြားသောတောင်းဆိုချက်တို့ကို ထည့်သွင်းပြောကြား ခြင်းမပြုချေ။ ထို့ပြင် အင်္ဂလိပ်များထင် မြင်ယူဆသ ကဲ့သို့ မြန်မာများသည် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို မသိ ဘဲ သူတစ်ပါးတို့က တောင်းဆိုသည်နှင့် မစစ်ဆေး မမေးမြန်းဘဲ လက်ခံကြလိမ့်မည်ဟုယူဆသည်မှာ မှား ပါသည်။ အကယ်၍ တောင်းဆိုချက်များသည် အကျိုး သင့် အကြောင်းသင့် ဖြစ်မည်ဆိုသည့်တိုင် ဘုရင်မင်း မြတ်နှင့် သာမန်ကပ္ပတိန်တို့သည် အဆင့်တူမဟုတ် သဖြင့် ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုရန် မဖြစ်နိုင်ချေ။

မည်သို့ဆိုစေ သူတို့က လွယ်လွယ်ကူကူ ရနိုင် မည့်အခွင့်အရေးဟု ထင်စားခဲ့သောကိစ္စမှာ ထင်သလို မလွယ်ကူသည့်အခါ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အစိုးရဒါရိုက်တာများသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက် မဖွင့်လှစ်တော့ရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ ထို့ကြောင့် ထိုကိစ္စကို ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုရန် မဒရပ်စ် ရှိ ဖိုးဒ်စိန်ကျော့ကောင်စီသို့ ညွှန်ကြားခဲ့သည်။

စာဖတ်သူများသည် စာရေးသူ ခံစားရသည့် အတိုင်း ခံစားရသည်ဟုဆိုပါက စေ့စပ်ရေးမအောင်မြင် ဟုဆိုသည့်အချိန်တိုင်းတွင် စိတ်သက်သာခြင်းကို ခံစား ရပေလိမ့်မည်။ အကြောင်းမှာ အလွန်စောသောကာလ ကတည်းက နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်နှင့် ကပြားလူတန်း စား မွေးဖွားကာ သူတို့အပိုင်ယူခွင့် စသည်များသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေးကို များစွာထိခိုက်စေနိုင် မည်ဖြစ်သည်။ သူတို့၏တောင်းဆိုချက် ၁၈ ချက်တွင် အချက်တိုင်း အချက်တိုင်းသည် စီးစီးပိုးပိုးနှင့် သူတို့ တစ်ဖို့တည်းသာကြည့်၍ တောင်းဆိုရေးသားထားသော အချက်များ ဖြစ်နေလေသည်။ တောင်းဆိုချက်များကို ဖတ်နေရင်း အင်္ဂလိပ်တို့၏စိတ်နေသဘာဝသည် လွန် စွာ သွေးနားထင်ရောက်နေသော သဘာဝဖြစ်သည်ကို သိနိုင်လေသည်။

ထိုသို့ကုန်သွယ်ရေးအရ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဆက် သွယ်ရာတွင် ငွေကြေးအကျိုးအမြတ်ကိုသာ မျှော်ကိုး သည်မဟုတ်ဘဲ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားစီရင်ရေး၊ ပြည်ပ ကူးသန်းဆက်သွယ်ရေး လူမှုရေးစသည်တို့ကို တစ်ပြိုင် နက်တည်း ချုပ်ကိုင်လိုက်ရန် ရည်ရွယ်ရင်းရှိခဲ့သည်ကို ယခုခေတ်တွင် စာဖတ်သောသူများ လေ့လာသောသူ များသာ သိနားလည်သည်မဟုတ်ဘဲ အင်းဝတွင်ရုံးစိုက် သော မြန်မာနိုင်ငံ၏ဘုရင်မင်းမြတ်သည်လည်း ကောင်း စွာ သိရှိသည်။ ထို့ကြောင့်လည်း သူတို့၏ တောင်းဆို ချက်ကို မပေးဘဲ ငြင်းဆိုခဲ့ခြင်းဖြစ်မည်။

အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် နယ်ချဲ့ကြသူများသည် ဟီရို သြတပ္ပ ကင်းမဲ့ကြသောသူများဖြစ်ရာ ဤနည်းနှင့်မရ က ရသည့်နည်းဖြင့် အခွင့်ကောင်းကိုလက်ဦးရန် ကြိုး စားနေကြသူများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်းဝမင်းနှင့် စေ့စပ်ရေး မအောင်မြင်သည့်အတွက် လုံးဝနောက်ဆုတ် သွားခြင်းမပြုဘဲ သူတို့အလွန်လိုချင်နေသော မြန်မာနိုင်ငံ ကမ်းရိုးတန်းနှင့် မြန်မာ့ပင်လယ်ပြင်ကို ဆက်လက်၍ ကျူးကျော်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသေးသည်။

ဖိုးဒ်စိန်ကျော့ရှိ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ တိုက်ခွဲမှ ဒါရိုက်တာများသည် ၁၆၈၆ ခုတွင် ပုသိမ် မြို့ရှိ ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို သူတို့၏စစ်ရေး စီးပွားရေး

အခြေခံစခန်းအဖြစ် ပြုလုပ်ကာ အခြေချနေထိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြပြန်သည်။ ထိုအချိန်က ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို ပိုင်ဆိုင်နေသော ရခိုင်ဘုရင် ဝရဓမ္မရာဇာ (ခရစ်နှစ် ၁၆၈၅-၁၆၉၂) ထံသို့ အဖိုးတန်ပစ္စည်းများ ပေးပို့ကာ တောင်းယူရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။

လက်တွေ့တွင်မူကား မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ မည်သည့်မင်းထံသို့မှ လက်ဆောင်များပေးပို့ကာ ခွင့်တောင်းခဲ့ခြင်း မရှိချေ။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ။ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- 1. Hall, D.G.E. 1928. **Early English Intercourse with Burma.(1587-1743)** London: Longmans Green and Co.
- 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- 3. **Philip's Millennium Encyclopedia.** 1999. London. George Philip Ltd.
- 4. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ မြန်မာ့မြေပေါ်တွင် တရားမဝင်သောပြုပြင်မှု

ယခုတင်ပြနေသော သမိုင်းကြောင်း ဖြစ်ပွားချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်ရော ပြင်သစ်ပါ မြန်မာ့မြေကို တစ်ဖွဲတစ်ခြမ်းကိုမျှ မရသေးချေ။ ပြင်သစ်က သန်လျင်ကို ဖွဲ့ယူရန် ကြံစည်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့သော်လည်း ထိုဖြစ်ရပ်မှာ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးမှသာ ဖြစ်ခဲ့သော ဖြစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ရန် ကြိုးစားခဲ့ရာတွင်လည်း ပြင်သစ်တို့မှာ အရှုံးနှင့်သာ ရင်ဆိုင်ခဲ့ရလေသည်။ ပြင်သစ်နှင့်ပတ်သက်သည့်အကြောင်းကို အလျင်တင်ပြပြီးသည့်နောက်မှ ယခုဆောင်းပါးတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့်မြန်မာတို့၏ ဆက်ဆံရေးကို တင်ပြသည်ဖြစ်ရာ သက္ကရာဇ်စဉ်အားဖြင့် နောက်ပြန်ဆုတ်ကာ အစမှနေ၍ တင်ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုသို့ အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့သည် မြန်မာ့မြေကို တစ်ဖွဲတစ်ခြမ်းမျှ မရသေးသော်လည်း မြန်မာပိုင် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကိုမူ အပြိုင်အဆိုင်သိမ်းပိုက်ရန် ကြံစည်ခဲ့ကြသည်။

ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို အင်္ဂလိပ်တို့က စိတ်ဝင်စားရသည်မှာ

- ၁။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းသည် ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောများ ဆိုက်ကပ်နိုင်သော ဆိပ်ကမ်းကောင်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး အစားအသောက်နှင့်ရေကိုလည်း ဟိုင်းကြီးကျွန်းမှာ ဖြည့်ဆည်းနိုင်သည်။ ထိုသို့ဆိုသည်ကို ယခုခေတ်လူငယ်များ နားလည်ရန် ခဲယဉ်းလိမ့်မည်။ အကြောင်းမှာ ယခုခေတ်တွင် အသုံးပြုသော သင်္ဘောများတွင် အစားအသောက်ကိုလည်းကောင်း၊ သောက်ရေသုံးရေကိုလည်းကောင်း လုံလောက်အောင်သိုမှီးနိုင်သော နေရာအကျယ်အဝန်းလည်း ရှိသည်။ အအေးခန်းများနှင့် အစားအသောက် အသီးအနှံများကို ကြာ

ရှည်ခံအောင် သိုမှီးသည့်နည်းစနစ်များကိုလည်း တတ်ကျွမ်းသည်။

ဥရောပတိုက်သားများ အုံလိုက်ကျင်းလိုက် အရှေ့တောင်အာရှနှင့် အရှေ့အာရှဝန်းကျင်သို့ လာရောက်ကြသည့်အချိန်တွင် အသုံးပြုသော သင်္ဘောများမှာ သေးငယ်သော ရွက်သင်္ဘောများဖြစ်သည်။ အစားအသောက်မှာလည်း လူများအတွက် အလွန်လိုအပ်သော အသီးအနှံများ ဟင်းသီးဟင်းရွက်များကို တာရှည်ခံအောင် သိုမှီးယူဆောင်လာရန် ခဲယဉ်းသည်။ ထို့ကြောင့် ရွက်လွှင့်နေသည့်လမ်းခုလတ်တွင် သင်္ဘောပျက်ပါက လွန်းတင်ကာ ပြင်ဆင်ရန်အတွက်သော်လည်းကောင်း၊ အစားအသောက် လတ်လတ်ဆတ်ဆတ်များကို ရယူနိုင်ရန်လည်းကောင်း ဆိပ်ကမ်းတစ်ခု လိုလေသည်။ ထို့ကြောင့် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို ဖွဲ့ခံစိန်ကျော့မှ ဒါရိုက်တာများက အလိုရှိခြင်းဖြစ်သည်။

၂။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းသည် အနောက်တောင် မုတ်သုံရာသီချိန်တွင်ပင် မုန်တိုင်းဒဏ်မှလွတ်နိုင်သော မိုးကွယ်အရပ်တွင် ရှိသည်။

၃။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းသည် မြေဩဇာကောင်းသော မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ရှိ ကျွန်းကြီးတစ်ကျွန်းဖြစ်သည်။ ထိုကျွန်းကို အပိုင်ရရှိနိုင်ပါက အိန္ဒိယတွင် ထွက်သော ပိုးမွေးမြူသည့် ပိုးစာပင်များ၊ သကြားထွက် ကြိတ်များ၊ ဝါပင်များ၊ ငရုတ်ကောင်းပင်များကို ကြီးပွားဖြစ်ထွန်းအောင် မွေးနိုင်သော အနေအထားရှိသည်။

၄။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းမှ ဘင်္ဂလား၊ ပဲခူးနှင့် ရခိုင်ဒေသများကို စစ်ရေးအရ ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ခြေလည်း

ရှိသည်။ ဥရောပမှ အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ်ဒေသများသို့ ရွက်လွှင့်သွားလာနေသော အခြားနိုင်ငံမှ သင်္ဘောများကိုလည်း စုံစမ်းထောက်လှမ်းနိုင်သည်။ သူတို့အလိုရှိသည့်အခါတွင် ထွက်၍တိုက်ခိုက်နိုင်သည်။ အင်္ဂလန်သည် တောင်အမေရိကတိုက်မှ ရွှေတုံးများ ငွေဒင်္ဂါးများကို သယ်ဆောင်လာသော စပိန်သင်္ဘောများကို ကြားမှဖြတ်တောက်တိုက်ခိုက်သောနည်းဖြင့် ကြွယ်ဝလာသောနိုင်ငံဖြစ်သဖြင့် ထိုနည်းကိုလည်း သုံးတန်ကသုံးရန် ဖွဲ့ဒ်စိန်ကျော့အကြီးအကဲများက စဉ်းစားထားကြပြီး ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။

ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို အင်္ဂလိပ်များလွန်စွာ အလိုရှိသည့်စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ခိုင်လုံသည့်အကြောင်းတစ်ရပ်ကို ယုတ္တိဗေဒနည်းအရလည်း စဉ်းစားနိုင်သည်။ သူတို့သည် သူတို့နှင့်ပြိုင်ဘက်ဖြစ်သော ဒပ်ချ်များ အရှေ့တောင်အာရှတွင် နေရာဦးထားရာမှ ထွက်ခွာသွားရလေအောင် ကိုလိုနီများကို လက်လွှတ်ရလေအောင် ပရိယာယ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ကြိုးစားပြီးဖြစ်သည်။ အသာစီးလည်း ရပြီဖြစ်သည်။ ၁၆၈၆ ၁၆၈၇ ခုနှစ်ကဲ့သို့သော ကာလတွင် နောက်ထပ်ပြိုင်ဘက်ဖြစ်သော ပြင်သစ်တို့က ယိုးဒယားတွင် နေရာကောင်းများ ရလာသည်ကို အင်္ဂလိပ်များက လွန်စွာမနာလို မရှုဆိတ် ဖြစ်နေကြရသည်။ ထိုသို့ဆိုလျှင် ယိုးဒယားနှင့်အနီးဆုံးဖြစ်သော မြန်မာ့မြေပေါ်သို့ ပြင်သစ်ကို အရှေ့ဘက်မှ အနောက်သို့ ပြန်လှန်ကာ ဝင်ရောက်နယ်ချဲ့လာမည့် အရေးနှင့် မြန်မာ့တစ်ဆင့် ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်ဘက်သို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာမည်ကို စိုးရိမ်ကြသည်။ ထိုအရေးကိစ္စများကို တင်တင်ကြိုကြို ကာကွယ်ထားမှသာ သင့်တော်မည်ဟုလည်း စဉ်းစားမိကြဟန်တူ သည်။ ထို့ကြောင့် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို လက်ဦးမှုယူရန် စဉ်းစားစီစဉ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဖွဲ့ဒ်စိန်ကျော့က ယူဆကာ တင်ကြိုပြင်ဆင်မှုများ ဆောင်ရွက်နေသည်မှာလည်း မြေမြေချင်း ခြေမြင်ဆိုသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်များကလည်း အင်္ဂလိပ်တို့ကို အငိုက်ဖမ်းလိုကြသည်။

နောက်ကျမှ နယ်ချဲ့လုပ်ငန်းထဲသို့ ဝင်ရောက်လာကြရသဖြင့် အရနည်းနေသည်ဟုဆိုကာ ရှေ့မှပြေးနေသော အင်္ဂလိပ်ကို ပြင်သစ်တို့ကလည်း နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ပြိုင်လေသည်။

ပြင်သစ်တို့ မျက်နှာသာရနေသော ယိုးဒယားပြည်တွင် ခရစ်နှစ် ၁၆၅၈ ခုတွင် ဖရာနာရိုင် (Phra Narai) နန်းတက်လာသည်။ နာရိုင်ဘုရင်သည် ဒပ်ချ်တို့၏ အနိုင်ကျင့်ခြင်းကို ခံနေရသဖြင့် ထိုသူတို့နှင့် ဆက်လက်ဆက်ဆံလို စိတ်မရှိချေ။ ယိုးဒယားသည် နိုင်ငံခြားကုန်သွယ်ရေးကို ပဒေသရာဇ်ခေတ်ကပင် အားပေးခဲ့သော နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အားပေးခြင်းသည် ရှေးပဝေသဏီအချိန်ကတည်းက အရှေ့တောင်အာရှသို့ လာရောက်ကာ ကုန်သွယ်ခဲ့ကြသော အိန္ဒိယသားများနှင့် အာရပ်ကုန်သည်များကဲ့သို့ ရိုးရိုးသားသား တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် ညှိနှိုင်းကာ ရောင်းဝယ်ကြလိမ့်မည်ဟု ယိုးဒယားဘုရင်များကလည်း ရိုးသားစွာ မျှော်လင့်ခဲ့ကြမည်ဟု ထင်စားခဲ့ပုံပေါ်သည်။ ဥရောပသားများသည် ကုန်သွယ်ရန်လာသည်ဟု ဆိုသော်လည်း ကုန်သင်္ဘောဟု သူတို့ဆိုသောလှေများပေါ်တွင် လက်နက်များ တပ်ဆင်လာခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ယိုးဒယားတွင် သူတို့ချည်းသာကုန်သွယ်ခွင့်ကို ရလိုသည်ဖြစ်ရာ အခြားသောဥရောပသားများနှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတို့ ကုန်သွယ်ရေးအရ ဆက်ဆံလာသည့်အချိန်တွင် လက်နက်အားကိုးဖြင့် နိုင်စားရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြလေသည်။

ထိုသို့ရိုင်းပျသော ဥရောပသား ဒပ်ချ်များကို ယိုးဒယားဘုရင်အနေဖြင့် ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း ပြန်လည်ဆန့်ကျင်နိုင်ရန်မှာ အခြားဥရောပသားအုပ်စုများနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ထားမှ ဖြစ်နိုင်သည့်အနေအထားသို့ ရောက်နေခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ အာရှသားတို့သည် ဥရောပသားများကဲ့သို့ လက်နက်များကို ဖောဖောသီသီ သုံးစွဲနိုင်ခြင်း မရှိချေ။ လက်နက်များကို မိမိတို့၏ နိုင်ငံကိုကာကွယ်ရန်သာ ဦးစားပေးထုတ်လုပ်ခဲ့ကြသူများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဒပ်ချ်များနှင့် ယှဉ်ပြိုင်နိုင်ရန် အခြားသော ဥရောပသားများကို ဘုရင်နာရိုင်က အရေး

ပေးခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ထိုစဉ်က အားအကြီးမားဆုံး ဖြစ်သော အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့ကို ကုန်တိုက်ဖွင့်ရန် အားပေးခဲ့သည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၆၁ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အယုဒ္ဓယတွင် ကုန်တိုက်တစ်ခု ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ မကြာမီတွင် ပြင်သစ်မှ သာသနာပြုအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့လည်း အယုဒ္ဓယသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် အလွန်စောသော အချိန်ကတည်းက နယ်ချဲ့ရာတွင် ရိုမန်ကက်သလစ် သာသနာပြုလုပ်ငန်းကို ရှေ့တန်းတင်တတ်ကြသည်။ ပြင်သစ်မှသာမဟုတ်ဘဲ အခြားသော ရိုမန်ကက်သလစ် ဘာသာဝင် နိုင်ငံများဖြစ်သည့် ပေါ်တူဂီ စပိန်စသည့် နိုင်ငံများသည်လည်း ထိုနည်းအတိုင်းပင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ ကြသည်။ ယိုးဒယားဘုရင်ကလည်း ပျူငှာစွာ ကြိုဆို နေရာချထားပေးသဖြင့် ရိုမန်ကက်သလစ် ပြင်သစ်များ သည် ယိုးဒယားကို ရိုမန်ကက်သလစ်နိုင်ငံအဖြစ် ပြောင်းလဲနိုင်မည်ဟု မှားယွင်းစွာ ယုံကြည်ခဲ့ကြသည်။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် သိမ်းသွင်းပြီးသည့်နောက် နိုင်ငံ ရေးဩဇာလည်း ဖြန့်ကြက်နိုင်မည်ဟု မှားယွင်းစွာပင် ယုံကြည်ကြသည်။

၁၆၈၀ ခန့်တွင် ယိုးဒယားနှင့် ပြင်သစ်တို့သည် သံတမန်အဆက်အသွယ်များ ပြုကြသည်။ အယုဒ္ဓယ တွင် ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ကုန်တိုက်ကို လည်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုအကြောင်းကို သန်လျင် ကို ဖွဲ့ယူရန်ကြိုးစားပြန်သော ပြင်သစ်တွင် အသေးစိတ် ဖော်ပြထားပြီဖြစ်၍ ဟိုင်းကြီးကျွန်းနှင့် ပတ်သက်သည့် အပိုင်းကိုသာလျှင် ပိုမိုရှင်းလင်းသည်အထိ တင်ပြလိုပါ သည်။

ခရစ်နှစ် ၁၆၈၅ ခုတွင် ပြင်သစ်နှင့် ယိုးဒယား တို့သည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့် သာသနာရေးဆိုင် ရာ သဘောတူညီချက်စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုလိုက်ကြသည်။ ထိုစာချုပ်အရ ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအဖို့ လွတ် လပ်စွာ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့်နှင့် သွင်းကုန်ထုတ်ကုန် အကောက်ခွန် လွတ်ငြိမ်းခွင့်တို့ပါ ရရှိလာသောကြောင့် အကျိုးအမြတ်များစွာ ရရှိနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်လောက် မှာပင် ဖွဲ့စည်းကျော့ကောင်စီမှ ကုန်သွယ်ရေးအဖွဲ့တစ်ခု

အယုဒ္ဓယသို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ သို့သော် ပြင်သစ် တို့သည် လွန်စွာအရေးပါလျက်ရှိသဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့မှာ မျက်နှာပန်းမလှဘဲ ပြန်ခဲ့ကြရသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ယိုးဒယားတွင် ပြင်သစ်တို့ အရေးပါနေခြင်းသည် သူတို့၏အိန္ဒိယရှိ အကျိုးအမြတ် များကို ထိခိုက်နိုင်သည်သာမက အရှေ့တောင်အာရှနှင့် အရှေ့အာရှဒေသတို့တွင်ရှိသော ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်း များကိုပင် ထိခိုက်နိုင်ခြေရှိသည်ဟု တွက်ဆသော ကြောင့် ပြင်သစ်ကိုမျက်နှာသာပေးသော ယိုးဒယားနှင့် အတိုက်အခံပြုရန် ၁၆၈၆ ခုခန့်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့ အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ယိုးဒယားနှင့်အတိုက်အခံပြုရန် ဆုံး ဖြတ်လိုက်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို ၁၆၈၆ ခု၊ စက်တင်ဘာလနှင့် အောက်တိုဘာလတို့တွင် သိမ်းပိုက်ရန် ဖွဲ့စည်းကျော့က အကြီးအကဲများက စီစဉ် သည်။

မြိတ်မြို့သည် ဟံသာဝတီနိုင်ငံတော် ကျဆုံးပြီး သည့်နောက်တွင် ယိုးဒယားတို့၏လက်တွင်းသို့ ကျ ရောက်သွားသည်ဖြစ်ရာ ထိုမြိတ်မြို့တွင် မြို့ဝန်အဖြစ် အမှုထမ်းရသောသူမှာ ယိုးဒယားပိုင်ပိုင်ဟု ကျော်ကြား သော ဆယ်မြူယယ်ဝိုက် (Samual White) ဖြစ် သည်။ ယိုးဒယားပိုင်ပိုင်သည် လူမျိုးအားဖြင့် အင်္ဂလိပ် ဖြစ်သော်လည်း သူ့ကို မြို့ဝန်အဖြစ် ရာထူးပေးအပ်ထား သော ယိုးဒယားတို့၏နည်းတူ ပြင်သစ်ဘက်သို့ ယိမ်း သောသူဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖွဲ့စည်းကျော့ အကြီးအကဲ အင်္ဂလိပ်များက ဟိုင်းကြီးကျွန်းကိုသိမ်းပိုက်ရန် စီစဉ်နေ သည်ဟုဆိုသည်နှင့် သူကလက်ဦးအောင် စစ်တပ် စေလွှတ်၍ ပြင်သစ်အတွက် ထိုကျွန်းကိုသိမ်းပိုက်ထား လိုက်လေသည်။

ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလန်ရှိ အင်္ဂလိပ် အရှေ့ အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲများသည်လည်း ပြင်သစ်တို့ ၏လှုပ်ရှားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ သတင်းများကြားသိလာ ကြသည်။ မူလကတည်းက ယိုးဒယားသို့ စေလွှတ် ထားသော ပြင်သစ်စစ်တပ်များအပြင် နောက်ထပ် စစ်တပ်များပါ စေလွှတ်ပြန်သည်ဆိုသည့်အကြောင်း သည် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲများ

အနေဖြင့် သွေးဆူလာနိုင်သော သတင်းများဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏ ဘုရင်ဧကရာဇ်ဖြစ်သူ ဒုတိယမြောက် ဂျိမ်းစ် (James II) ၏ ရှေ့တော်မှောက်သို့ ဝင်ခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအကြီးအကဲများဆိုသည်မှာ မူလကတည်းက မင်းပေါက်စိုးပေါက် သူကောင်းမျိုးနွယ်များဖြစ်ရာ ဘုရင့်ထံတော်မှောက်သို့ ဝင်ရောက်ရန် မခဲယဉ်းလှပေ။ ထိုကုမ္ပဏီလူကြီးများက ဘုရင်ဧကရာဇ်ကို လျှောက်တင်ရာတွင် မြိတ်မြို့ရှိ အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားများကို ယိုးဒယား၏ အမှုထမ်းအဖြစ်က နုတ်ထွက်ခဲ့ကြရန်နှင့် မြိတ်မြို့ကို အင်္ဂလိပ်ရေတပ်သို့ ပေးအပ်ရန် ရာဇသံထုတ်ပြန်ပေးပါမည့်အကြောင်းကို တိုက်တွန်းသည့်စကားများ ပါဝင်သည်။ အင်္ဂလိပ်ဧကရာဇ်ကလည်း သူ၏အကျိုးအခွင့်နှင့်လည်း မကင်းသောအမှုဖြစ်လေရာ ကုမ္ပဏီလူကြီးများ တိုက်တွန်းသည့်ရာဇသံကို ထုတ်ပြန်ပေးလေသည်။

အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ကပ္ပတိန် အန်ထော်နီ ဝဲလ်ဒင် (Captain Anthony Weltden) ဦးစီးသော အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောနှစ်စင်းသည် ခရစ်နှစ် ၁၆၈၇ ခုတွင် မြိတ်မြို့သို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ သူတို့နှင့်အတူ ယိုးဒယားအမှုထမ်း အင်္ဂလိပ်တို့အား ယိုးဒယားအမှုထမ်းအဖြစ်မှ နုတ်ထွက်ရန်နှင့် မြိတ်မြို့ကို အင်္ဂလိပ်လက်သို့အပ်ရန် မင်းမိန့်ပေးထားသော ဒုတိယ ဂျိမ်းစ်ဘုရင်၏ စာလွှာလည်းပါလာလေသည်။ မြိတ်မြို့တွင်ရှိသော ယိုးဒယားအမှုထမ်း အင်္ဂလိပ်များဖြစ်သည့် ရစ်ချတ်ဘာနာဘီ နှင့် ဆယ်မြူယယ်တို့ကလည်း ထိုအမိန့်ကို နာခံခြင်းမပြုခဲ့ကြချေ။

ကပ္ပတိန် ဝဲလ်ဒင်သည် မြိတ်မြို့တွင် မောက်မာစွာ ဆက်ဆံပြုမူခဲ့သောကြောင့် မြိတ်မြို့ရှိ ယိုးဒယားအရာရှိများသည် အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများကို ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်ကြသည်။ မြို့သူမြို့သားများအားလည်း တွေ့ရှိသမျှ အင်္ဂလိပ်များကို တိုက်ခိုက်ကြရန် တိုက်တွန်းလှုံ့ဆော်ကြသဖြင့် ရစ်ချတ်ဘာနာဘီအပါအဝင် အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ၅၀ ခန့် အသတ်ခံရသည်။ ဆယ်မြူယယ်တို့က မှာမူ ပုန်းခိုတတ်သောကြောင့် လွတ်မြောက်သွားသည်။ ဝဲလ်ဒင်သည် သင်္ဘောတစ်စင်းနှင့် လက်လွတ်ထွက်

ပြေးခဲ့ရသည်။ ကျန်အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောမှာလည်း လွတ်မြောက်သွားခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် အပြန်လမ်းတွင် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ လွန်ခဲ့သောလအနည်းငယ်က ဆင်ဖြူယယ်တို့၏လူများ အခြေစိုက်ခဲ့သည့် တဲများ အမှတ်အသားများကို ဖျက်ဆီး၍ အင်္ဂလိပ်အလံကို လွှင့်တင်ခဲ့ သည်။

ထိုဖြစ်ရပ်ကိုလေ့လာပါက ပထဝီဝင်အနေအထားအရ ထိုစဉ်က များစွာအချက်အချာကျသော ဟိုင်းကြီးကျွန်းနှင့် တနင်္သာရီမှ မြိတ်တို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ပြင်သစ်တို့ သူ့ထက်ငါဦးအောင် ကြိုးစားခဲ့ကြပုံကို နားလည်သဘောပေါက်နိုင်သည်။ ထိုစဉ်က ပြင်သစ်ရေတပ်၏အင်အားမှာ အင်္ဂလိပ်ရေတပ်၏အင်အားထက်သာလွန်သဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့က အရှေ့တောင်အာရှတွင် ပြင်သစ်တို့ ခြေကုပ်ရမည်ကို များစွာစိုးရိမ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ပြင်သစ်တို့က ခြေကုပ်ကောင်းစွာ ယူလိုက်နိုင် ပြီဟုဆိုပါက သူတို့အနေဖြင့် ရှေ့သို့တိုးဖို့နေသောသာရယူပိုင်ဆိုင်ပြီးသော အိန္ဒိယရှိဒေသများကိုပါ လက်လွှတ်ရဖွယ်ရှိသောကြောင့် များစွာစိုးရိမ်ကြောင့်ကြကြလေသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ကုန်သွယ်ရန်လိုလားကြသော်လည်း အချို့သော ဗြိတိသျှသမိုင်းဆရာများ ရေးသားသည့် သမိုင်းစာအုပ်များတွင် သူတို့ကိုယ်တိုင်က မြန်မာနှင့်ဆက်သွယ်၍ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ရေး မလုပ်ချင်သောကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်မဖွင့်နိုင်သည့်အကြောင်းကို ရေးသားထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုသို့ရေးသားသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဝင်ထွက်သွားလာနေသော ကုန်သည်များသည် မြန်မာနိုင်ငံထွက် သဘာဝကုန်ပစ္စည်းများ၏ တန်ဖိုးကြီးမားပုံကို စာဖွဲ့ခဲ့ကြသည်။ တစ်ခုဆိုရန်ရှိသည်မှာ မြန်မာတို့သည် ကိုယ်တိုင်ထုတ်လုပ်စားသုံးသော စီးပွားရေးစနစ်ကို နှစ်သက်လက်ခံသော၊ နိုင်ငံတွင် ထွက်ရှိသော သယံဇာတပစ္စည်းများကိုသာ တွယ်တာမက်မောသော တိုင်းတစ်ပါးသားများနှင့် ရင်းနှီးစွာဆက်ဆံပေါင်းသင်းရန် များစွာလိုလားခြင်းမရှိသော နိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့

ကြောင့် ပဒေသရာဇ်ခေတ်တွင် တိုင်းတစ်ပါးသားတို့နှင့် သွေးနေရာမှု နည်းပါးခဲ့သော နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်ခဲ့သည်။ မင်းနေပြည်သည်လည်း ပင်လယ်ကမ်းစပ်နှင့် နီးသော ပဲခူးဟံသာဝတီတွင် မင်းဆက်နှစ်ဆက် သုံးဆက်မျှသာကြာပြီးနောက် အထက်ဘက်တွင်သာ ထွန်းကားခဲ့ကြသည်။ ထိုစဉ်က ထိုကဲ့သို့ အထက်ဘက်တွင် မင်းနေပြည် တည်ထောင်စိုးစံခဲ့သည်ကို ယခုခေတ်တွင် လူကြီးလူငယ်အချို့တို့က အပေါ်ယံကြောမှသာ ရှုမြင်သုံးသပ်၍ အပြစ်တင်လေ့ရှိကြသည်။ ယခုခေတ်အမြင်ဖြင့် ပင်လယ်ပြင်ကို စိုးမိုးရေးသည် အရေးကြီးသည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း ထိုခေတ်ကမူ ဖွံ့ဖြိုးပြီးသောနယ်မြေဒေသတို့ကို လက်မလွှတ်အောင် စောင့်ရှောက်ရေးသည် ပို၍အရေးကြီးသဖြင့် မင်းနေပြည်ကို အထက်ဘက်တွင် ထားရခြင်းဖြစ်ကြောင်း အဘက်ဘက်မှနေ၍ ဆင်ခြင်သုံးသပ်ကြည့်သင့်ပေသည်။

- ကျမ်းကိုး။
- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
1. Hall, D.G.E. 1928. **Early English Intercourse with Burma.(1587-1743)** London: Longmans Green and Co.
 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
 3. **Philip's Millennium Encyclopedia.** 1999. London: George Philip Ltd.
 4. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

အင်းဝပျက်သုဉ်းခါနီးအချိန်တွင် တည်ရှိသော နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး

မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဥရောပတိုက်သားတို့၏ စီးပွားရေး ဆက်သွယ်မှု များစွာမအောင်မြင်ခဲ့သည့်အကြောင်းရင်း သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ထွက်ကုန်များကို ဥရောပသားတို့ က များစွာမလိုလားကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်သည် မမှန်ကန်သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့ဘက်မှ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ကုန်သွယ် ရန် လိုလားမှုများစွာ မရှိခြင်းမှာလည်း ကုန်သွယ်ရေး အတွက် ပေးပို့သောစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဘုရင်မင်း မြတ်များ ဘုရင့်မှူးကြီးမတ်ရာများသာ ဆုံးဖြတ် လုပ် ကိုင်နိုင်သော ကိစ္စရပ်များကိုပါမချန် သူတို့၏သဘော နှင့် ခြယ်လှယ်နိုင်ရန် တောင်းဆိုသောအချက်များ ပါရှိ နေခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ခေတ်နောက်ကျလွန်းသော ကြောင့် ကုန်သွယ်ရန် နှောင့်နှေးနေခြင်း မဟုတ်ချေ။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ပြင်သစ်တို့နှင့် ပြိုင်ဆိုင်ကာ ဈေးကွက်လုလာရသည့်အခါတွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဆက် သွယ်မှု ယူထားရန် အလေးအနက်ထားကာ စဉ်းစား လာကြပုံပေါ်ပါသည်။ ၁၆၈၀ ပြည့်လွန်နှစ်များတွင် မဒရပ်စ်ရှိ ဖွဲ့ဒ်စိန်ကျောမှ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ကိုယ်စား လှယ်များသည် အင်းဝအထိ လာရောက်ကာ ကုန်သွယ် ရေးကိစ္စများကို ဦးတည်၍ နှစ်ကြိမ်သုံးကြိမ်မျှ ဆွေးနွေး ကြသော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ကြချေ။

ခရစ်နှစ် ၁၆၈၈ ခုတွင် အင်းဝမင်း မင်းရဲကျော် ထင်၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် အင်းဝနေပြည်တော်မှ လွှတ် တော် ဝန်ကြီးနှင့် သန်လျင်ရှိ မြို့ဝန်တို့ထံမှ မဒရပ်စ် တွင် အခြေစိုက်သော အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ လူကြီးများ ထံသို့ စာတစ်စောင်ပါးလိုက်သည်။ ထိုစာတွင် အကယ် ၍ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှ မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာ ရောက်၍ ကုန်တိုက်တစ်ခုဖွင့်လှစ်ပါက မင်းရဲကျော်ထင် က အထူးအခွင့်အရေးများ ပေးမည်ဖြစ်ကြောင်းပါသည်။

ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၌ မဂိုဘုရင်နှင့် စစ်ခင်းပြီးနောက် စစ်ရှုံးပြီးစအချိန် ဖြစ်နေ သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်နိုင် ခြင်း မရှိကြပေ။ ထို့ပြင် မြန်မာနိုင်ငံ၏အကြောင်းကို သော်လည်းကောင်း၊ မြန်မာ့ထွက်ကုန်များနှင့် ပတ်သက် ၍ လည်းကောင်း အင်္ဂလန်ရှိ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတွင် ရုံးထိုင်သည့် ကုမ္ပဏီလူကြီးများက ကောင်းစွာမသိ သဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်လှစ်ခြင်း မပြုရန် လည်း တားမြစ်ထားလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် ကုန်တိုက်ဖွင့်လှစ် ကာ ရောင်းဝယ်ခြင်းမပြုသည့်တိုင်အောင် ကြားကုန် သည်များကိုမူ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြု ရန် အားပေးသည်။ ကြားကုန်သည်များအပေါ်တွင် ထားရှိသော အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ သဘော ထားသည် မမှန်ပေ။ အကြောင်းမှာ ယိုးဒယားတွင် ကြား ကုန်သည်များကို ယိုးဒယားဘုရင်က ခန့်အပ်ထားသော ဖော်လကွန်ဆိုသူ ဂရိလူမျိုး နိုင်ငံခြားရေးဌာနဝန်ကြီးက အားပေးသဖြင့် မပြေမလည်ဖြစ်ခဲ့သည့် အခြေအနေသို့ ပင် ဆိုက်ရောက်ကာ အင်္ဂလိပ်များကို လုပ်ကြံသတ် ဖြတ်ခြင်း ခံခဲ့ရသေးသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်မူ ကုမ္ပဏီ အနေဖြင့် ကုန်တိုက်ဖွင့်နိုင်သောကြောင့် ကြားကုန် သည်များကို အခွင့်အရေးပေးပြန်လေသည်။ ကြား ကုန်သည်ဆိုသည်မှာ ကုမ္ပဏီတွင် အစုစပ်အဖြစ် ပါဝင် ခြင်းမရှိဘဲ မိမိတို့တစ်နိုင်တစ်ပိုင် လိုချင်သည့် ကုန် ပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူရောင်းချကြသည့် ပုဂ္ဂလိက ကုန် သည်များ ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် သန်လျင်တွင် သင်္ဘောကျင်း တစ်ခု တည်ဆောက်ရန် လိုလားနေကြသည်။ ဟိုင်း ကြီးကျွန်းကို သိမ်းပိုက်ရန် ကြိုးစားမှုသည် မအောင်မြင်

ခဲ့သဖြင့် ဆိပ်ကမ်းမြို့တစ်မြို့ဖြစ်သော သန်လျင်တွင် သင်္ဘောကျင်းဆောက်ကာ အရှေ့တောင်အာရှ ကုန် သွယ်ရေးကို အားဖြည့်လိုဟန်တူပေသည်။ ထို့ပြင် ထို ခေတ်က သင်္ဘောတည်ဆောက်ရာတွင် အကောင်းဆုံး ဖြစ်သော ကျွန်းသစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အများအပြား ပေါက်ရောက်သဖြင့် ဖို့ဒ်စိန်ဂျော့ကုမ္ပဏီက မြန်မာ့ ကျွန်းသစ်များကို ၁၆၉၀ ခုတွင် အများအပြား ဝယ်ယူ လေသည်။

ထိုအချိန်အတောအတွင်းတွင် အာရှနိုင်ငံများနှင့် ပတ်သက်ပါက အင်္ဂလိပ်တို့က စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း မလိုက်နာတတ်သော တရားမဝင် ဆောင်ရွက်တတ် သော အလေ့အထတစ်ခုသည် ဘူးပေါ်သလို ပေါ်လာ လေသည်။ အဖြစ်မှာ ဤသို့ဖြစ်၏။ မုတ္တမဆိပ်ကမ်း သို့ မဒရပ်စ်မြို့တွင် အခြေစိုက်ကာ ကုန်သွယ်နေသော အာမေးနီးယန်းလူမျိုး ဘာသိုလိုမြို့ ရော့ဒ်ရစ်ဂူး (Batholomew Rodrigues) ၏ သင်္ဘောသည် အကြောင်းမကြားဘဲ ဝင်ရောက်လာသဖြင့် မြန်မာ့ဆိပ် ကမ်း အာဏာပိုင်များက မြန်မာတို့၏ထုံးတမ်းစဉ်လာ အတိုင်း ဖမ်းဆီးခြင်းကို ခံရလေသည်။

ထိုသင်္ဘောပေါ်တွင် အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီ ကောင်စီ ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ နသန်နီယယ် ဟစ်ဂ်ဆင် (Nathaniel Higginson) က သူ့ကိုယ်ကျိုးအတွက် ရောင်းချရန် တင်ပို့လိုက်သော ပစ္စည်းများ ပါလာလေသည်။ ဟစ် ဂ်ဆင်သည် ကုမ္ပဏီ၏ တရားဝင်ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ဆောင် ရွက်သော ကုန်သွယ်ရေးမဟုတ်သည့်ပြင် သင်္ဘောက လည်း တိတ်တခိုးဝင်ခဲ့သောသင်္ဘောဖြစ်နေသောကြောင့် ဆောင်ရွက်ရန် အခက်အခဲရှိနေလေသည်။

ဟစ်ဂ်ဆင်သည် ကုမ္ပဏီ၏အမည်ကို အလွဲသုံး စားပြုကာ သာမန်ကြားကုန်သည်များဖြစ်သော ဖလီဝုဒ် နှင့်လက်စလီ (Edward Fleetwood & Captain James Lesly) တို့ကို ကုမ္ပဏီ၏ တရားဝင်ကိုယ်စား လှယ်များအဖြစ် ဟန်ဆောင်ကာ အင်းဝသို့သွား၍ သူ၏ ကုန်ပစ္စည်းများကို ပြန်လည်တောင်းဆိုရန် သူ၏စရိတ် နှင့်သူ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ပြန်လည်ရရှိမည့် လက် ဆောင်များကို မျှော်ကိုးကာ သူ့စရိတ်နှင့်သူ အင်းဝမင်း အတွက် လက်ဆောင်များ ပေးလိုက်သေးသည်။

ဟစ်ဂ်ဆင်၏ ဆောင်ရွက်ချက်သည် အထိုက် အလျောက် ထူးခြားသော်လည်း သူ့စေလွှတ်သူများမှာ တရားဝင် ကိုယ်စားလှယ်များ မဟုတ်သည့်အကြောင်း ကို အင်းဝရွှေနန်းတော်မှ သိသွားသဖြင့် အင်္ဂလိပ် ကုမ္ပဏီနှင့် အင်းဝမင်းတို့၏ တရားဝင်ဆက်သွယ်ရေး သည် မည်သို့မှတိုးတက်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။

ဟစ်ဂ်ဆင်သည် ကြားကုန်သည်များ ရရှိသော အမြတ်အစွန်းများကို အားကျသူ ဖြစ်ဟန်တူသည်။ အကြောင်းမှာ ကုမ္ပဏီနှင့်မဆိုင်သော ကုမ္ပဏီအမှုထမ်း များ၏ ကိုယ်ပိုင်ငွေများစုပေါင်းကာ ဖက်စပ်ကုန်သွယ် ရေးလုပ်ငန်းတစ်ခု မြန်မာနိုင်ငံတွင် လုပ်ကိုင်ရန် ကြိုးစား ကြည့်သည်။ ထိုသို့သောကိစ္စကို အထမြောက်သည်အထိ ဆောင်ရွက်ရန် သောမတ်ဘောင်းယား (Thomas Bowyer) ဆိုသူကို စေလွှတ်ရန်လည်း ဟစ်ဂ်ဆင်က စီမံလေသည်။ သို့သော် သောမတ် ဘောင်းယားမှာ ကုမ္ပဏီ၏ တရားဝင်ကိုယ်စားလှယ်မဟုတ်သော ပဲခူးရှိ အင်္ဂလိပ်လူမျိုးတို့၏ အရေးအခင်းများကို ကြီးကြပ်သူ တစ်ယောက်သာဖြစ်သဖြင့် အင်းဝနန်းတော်မှ လက်ခံ ခြင်း မပြုချေ။

ထို့သို့စည်းမျဉ်း စည်းကမ်းဘောင်အတွင်းက စနစ်တကျ ဆက်ဆံရေးကိုသာ တည်ဆောက်လိုသော မြန်မာနန်းတော်နှင့် ငွေကြေးအကျိုးအမြတ်သာ ရမည် ဆိုလျှင် သူ့စည်းကိုယ့်စည်း မည်သူ့စည်းကိုမျှ ချိုးဖောက် ရန် ဝန်မလေးသော အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် တရားဝင်ဆက်ဆံ ရေးမှာ ထမြောက်အောင်မြင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့ သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် သံရုံးဖွင့်ရေး ကုန်တိုက်ဖွင့်ရေး ကိစ္စများကို မဆောင်ရွက်ဘဲ ကြားကုန်သည်များဖြင့်သာ ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်ခဲ့ကြသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့လိုလားသော သန်လျင် သင်္ဘောကျင်းကိုမူ မြန်မာမင်း၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် တည် ဆောက်ခဲ့ကြကာ သင်္ဘောများတည်ဆောက်ခြင်း၊ ပြင် ဆင်ခြင်းစသည့် လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်လုပ်ကိုင်ခဲ့ ကြသည်။ သူတို့အလိုရှိသော ယမ်းစိမ်း၊ ဆန်စပါးနှင့် ကျွန်းသစ်တို့ကို သူတို့စိတ်ကြိုက် ဝယ်ယူခွင့်မရသဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ခြင်း မပြုခဲ့ချေ။

ထိုဖြစ်ရပ်များသည် မင်းရဲကျော်ထင်၏ လက်ထက်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်မှ ထိုသို့မဖြောင့်မမှန် ကျင့်ကြံသော်လည်း မင်းရဲကျော်ထင်ကမူ ကုန်သွယ်ရေးကို သူ၏နန်းသက် ၂၅ နှစ်အတွင်းတွင် တောက်လျှောက်အားပေးခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာရောက်သော ဥရောပတိုက်သားများကို အင်းဝအထိ လာရောက်ခွင့်ပေးခဲ့သည်။

ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကိုလည်း အေဒီ ၁၆၈၈ ခုတွင် သန်လျင်၌ ကုန်တိုက်ခွဲတစ်ခု ဖွင့်လှစ်ခွင့် ပေးခဲ့သည်။

မင်းရဲကျော်ထင် နတ်ရွာစံသည့်အချိန်တွင် သူ၏သားတော် စနေမင်း နန်းတက်လာသည်။ စနေမင်းမှ စ၍ အင်းဝနိုင်ငံတော်သည် ပြည်ထဲရေးပျက်ပြားလာလေသည်။ စနေမင်းသည် ၁၆ နှစ်တာမျှ နန်းစံခဲ့သည်။ သူနန်းစံသည့်အချိန်တွင် ဥရောပတိုက်သားများနှင့် ဆက်လက်၍ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုခဲ့လေသည်။ စနေမင်းသည် ၁၇၁၄ ခုတွင် နတ်ရွာစံခဲ့ရာ သူ၏သားတော် ဖြစ်သူ တနင်္ဂနွေမင်းက ဆက်ခံသည်။ စနေမင်း၏ဘွဲ့မှာ သီရိမဟာသီဟသူရ ဘွဲ့ဖြစ်သည်။ တနင်္ဂနွေမင်း၏ဘွဲ့မှာ သီရိပဝရမဟာဓမ္မရာဇာ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုမင်းနှစ်ပါးသည် ဘွဲ့အမည်အရည်ဖြင့် မထင်ရှားဘဲ မွေးနံဖြင့် လူသိများသော မင်းနှစ်ပါးဖြစ်သည်။

တနင်္ဂနွေမင်းသည် မူလက အိမ်ရှေ့မင်းသားမဟုတ်ချေ။ ခမည်းတော် နန်းတက်ခါစက လူမမယ်ဘဝ၌သာ ရှိနေသေးသဖြင့် မင်းရဲကျော်ထင်ကိုယ်တိုင်ကပင် စနေမင်းနန်းတက်သည့်အချိန်တွင် ဒုတိယ သားတော် ပုဂံမင်းကို အိမ်ရှေ့ထားရန် မှာထားခဲ့သည်။ စနေမင်းသည် နန်းတက်၍အတန်ကြာလာသည့် အချိန်တွင် ပုဂံစားမင်းသားကို ပုဂံသို့ သွားရောက်နေစေပြီး သူ၏သားတော် အသက် ၁၉ နှစ်သာရှိသေးသည့် တနင်္ဂနွေမင်းသားကို အိမ်ရှေ့နှင်းခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် တနင်္ဂနွေမင်း နန်းတက်သည်နှင့် ဘထွေးတော် ပုဂံမင်းက ပုန်ကန်လေတော့သည်။ တနင်္ဂနွေမင်းသည် ဘထွေးတော်၏ ပုန်ကန်မှုကို ဖြိုခွင်းနိုင်ခဲ့လေသည်။

တနင်္ဂနွေမင်းသည် ၁၉ နှစ်မျှ ထီးနန်းစည်းစိမ်

ကို ခံစားပြီးနောက် နတ်ရွာစံခဲ့သည်ဖြစ်ရာ သူ၏ထီးနန်းကို သားတော်ဖြစ်သူ မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိက ဆက်ခံသည်။ ထိုမင်းသည် ထီးနန်းကိုဆက်ခံစဉ်က အသက် ၁၆ နှစ်သာ ရှိသေးသည်။ ထိုမင်း၏လက်ထက်တွင် ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေ များစွာရှုပ်ထွေးသည်။ ဘုရင်ဖြစ်သူသည် အလွန်ငယ်သေးသည့်ပြင် သူ၏ခမည်းတော်ကိုယ်တိုင်ကလည်း ထီးနန်းကိုရစဉ်က လွန်စွာငယ်ရွယ်သေးသည်။ နန်းစံသက်လည်း တိုတောင်းသည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏သားတော် မင်းအဖြစ် ထီးနန်းစိုးစံနိုင်ရန်အတွက်သာ ကြိုးစားနိုင်ခဲ့ဟန်တူသည်။ တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်ရသူတစ်ယောက်၏ တာဝန်ဝတ္တရားများနှင့်ပတ်သက်၍ ကောင်းစွာသွန်သင်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် ထိုမင်းလက်ထက်တွင် နိုင်ငံတော်သည် ဝါးအစည်းပြေသကဲ့သို့ ဖြစ်လာလေသည်။

ဤနေရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ကုန်ကူးသန်းရေးကို အကြောင်းပြကာ ဆက်ဆံနေကြသူများသည် မြန်မာနိုင်ငံ ပြည်တွင်းရေးတွင် မည်ကဲ့သို့ပါဝင်လာကြမည်ကို တင်ပြရတော့မည်ဖြစ်သဖြင့် နောက်ခံသမိုင်းကို သိသာအောင် တင်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ မဟာဓမ္မရာဇာ ဓိပတိ သည် အသက်ငယ်သောကြောင့် သူ့ကို ကြိုးဆွဲသည့် သူများ၏စကားကို ယုံတတ်သည်။ ထိုနေရာတွင် လူနှစ်ဦးကို နှိုင်းယှဉ်တင်ပြရန် လိုသည်။

မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိ နန်းတက်လာနိုင်ရန် အင်တိုက်အားတိုက် ကူညီခဲ့သောသူများအနက် ထင်ရှားသူများမှာ နောင်တွင် နန္ဒမိတ်ကျော်ထင်ဟု တွင်မည့် မင်းဖြစ်သူ၏စာသင်ဆရာ ငမြူးခေါ် ရာဇနန္ဒနှင့် နန်းရင်းဝန်ဖြစ်သူ ဦးပုခေါ် သီရိဇေယျနော်ရထာ တို့ဖြစ်ကြသည်။ ထိုနှစ်ဦးအနက် ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေကို ကောင်းစွာနားလည်သော နန်းရင်းဝန်ဦးပုသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေ အင်အားနည်းပါးနေသဖြင့် ထိပါးလာနိုင်သည့် ရန်သူများကို ခုခံနိုင်ရန် စစ်အင်အားများကို ဖြည့်ဆည်းလေသည်။ ထိုသို့ အားကောင်းမောင်းသန် လူငယ်များကို ရွေးချယ်လေ့ကျင့်ပေးခြင်း၊ ဓားလှံစသည့်လက်နက်များကို သွန်းလုပ်ခြင်း စသည့်အလုပ်များသည် မအားရအောင် ကြီးကြပ်နိုင်မှ

တန်ကာကျသော လုပ်ငန်းများဖြစ်ရာ မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိ၏ ရှေ့တော်မှောက်သို့ဝင်ရန် အချိန်လည်းရဟန် မတူပေ။ ထို့ပြင် သူကိုယ်တိုင်တင်ခဲ့သော မင်းဖြစ်သဖြင့် သူ၏စိတ်ကို မင်းဖြစ်သူက ကောင်းစွာသိပေမည်ဟု ထင်ခဲ့ဟန်တူသည်။

သို့သော် မည်သည့်ဘက်ကမှ အစွမ်းအစရှိလှ သည်မဟုတ်သော စာသင်ဆရာ နန္ဒမိတ်ကျော်ထင် အနေဖြင့်မူ သူ့ထက်အစွမ်းထက်သော ဦးပုအပေါ်သို့ အားကိုးမှု အလေးမသာအောင် မင်းဖြစ်သူအား ကုန်း တိုက်စကား ပြောကြားချိန်ရလေသည်။ ထိုကုန်းတိုက် စကားကြောင့် ဦးပုအပါအဝင် လူငါးဦးသည် အပြစ် မရှိဘဲ မင်းမိန့်ဖြင့် သတ်ဖြတ်ခြင်းကိုခံခဲ့ရသည်။ နိုင်ငံ အလုံး ညှိုးချိုးကြရသည်။ မင်းဖြစ်သူမှာကား ကြောင့် ကြခြင်းမရှိဘဲ အပျော်အပါးနှင့်သာ အချိန်ကုန်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်အောက်ခံဖြစ်သော မဏိပူရကသည်များက ပုန်ကန်သည်။ မဏိပူရသည် တောင်ထူထပ်၍ စိုက်ရေးပျိုးရေးအရ များစွာဖွံ့ဖြိုးခြင်း မရှိလှချေ။ သို့သော် ထိုဒေသကို မြန်မာတို့က စိုးမိုး ထားခြင်းမရှိသည့်အချိန်တွင် မဏိပူရသားတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် လုယက်တတ် သဖြင့် အင်အားကောင်းသော မင်းများလက်ထက်တွင် ထိုဒေသကို သိမ်းပိုက်ထားခြင်းဖြင့် နိုင်ငံတော်၏ အစွန် အဖျားဒေသများကို စိတ်ချရလေသည်။

မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိအနေဖြင့် အင်းဝနန်းတော် နှင့်ဆင်တဲနန်းတော်တို့ကို ကူးသန်း၍ မင်းစည်းစိမ်ကို ခံစားစံစားနေစဉ်တွင်စစ်ကိုင်းရွာသစ်ကြီးအထိ ကသည်း များ ဝင်ရောက်လာနိုင်ခဲ့ကြသည်။ မင်းဖြစ်သူသည် တာဝန်မဲ့စွာနေခဲ့သော်လည်း နှစ်အတန်ကြာသည်အထိ မှူးမတ်များက နိုင်ငံကို ထိန်းသိမ်းထားနိုင်သည်။ မဟာ ဓမ္မရာဇာဓိပတိသည် နိုင်ငံတော်တစ်ရပ်လုံး၏ လုံခြုံရေး ကို တာဝန်မယူနိုင်သည့်အချိန်တွင် မိမိတို့၏ နယ်ကို မိမိတို့ကာကွယ်ရန် ဒေသတွင် ဩဇာရှိသူများအား ပေး ရသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ ထိုအချိန်တွင် မုဆိုးဘို ဒေသကိုဗဟိုပြုသော ဦးအောင်ဇေယျ ဦးဆောင်သော သူရဲကောင်းများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိသည် အင်းဝနှင့် ဝေးလံ သည့်ပြင် အရေးလည်းကြီးသည့် ဟံသာဝတီသို့ သူ၏ ဦးရီးတော် ဦးသာအောင်ကို မြို့ဝန်အဖြစ် စေလွှတ်ရာ မှ ဟံသာဝတီတွင် ပုန်ကန်မှု ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ဦးဆောင်ပုန်ကန်သူမှာ ဦးသာအောင် ဖြစ်သည်။ သူ ပုန်ကန်သည်မှာ သူ့အားမြို့ဝန်အဖြစ်ခန့်ထားသော အင်းဝ မင်းဖြစ်နေသည်မှာ နိုင်ငံရေး၏ရှုပ်ထွေးမှု သရုပ်ကို ဖော်ပြနေသကဲ့သို့ဖြစ်သည်။ သူက ဟံသာဝတီဝန်းကျင် ဒေသများမှ လူသူများကို အတင်းအကြပ် စည်းရုံးကာ သူ၏ဘက်မှ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်စေသည်။ ဦးသာ အောင်သည် အများကတင်မြှောက်သော ခေါင်းဆောင် မဟုတ်သဖြင့် သူ့ဘက်မှ အသက်စွန့်ကာ တိုက်ခိုက် ရန်မှာ မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် နောက်ဆုံးတွင် သူ့ကို ဝိုင်းဝန်းသတ်ဖြတ်လိုက်ကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် အင်းဝ မှ တပ်တစ်တပ်စေလွှတ်လိုက်သည်။ ဟံသာဝတီ၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို သန်လျင်ဝန်က ပူးတွဲတာဝန်ယူစေ သည်။ သို့သော် သန်လျင်ဝန်ကလည်း ဦးသာအောင် အတင်းအကြပ်စည်းရုံးသဖြင့် ပါဝင်တိုက်ခိုက်ရသော အပြစ်မဲ့သူများကို အပြစ်ပေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သူ့ကို လည်း လူသူအများက ဝိုင်းဝန်းလုပ်ကြံလိုက်ကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဒုတိယအကြိမ် အင်းဝနှင့်ပတ်သက်သူ လုပ်ကြံခံရသည့်အချိန်တွင် အင်းဝမှတပ်များ စေလွှတ် နိုင်ခြင်း မရှိတော့အောင် အင်အားလျော့ပါးနေခဲ့သည်။ ထိုသို့ဆိုသော် ဟံသာဝတီတွင် ဝါးအစည်းပြေသကဲ့သို့ ဖြစ်ပြီ။ အုပ်ချုပ်မည့်မင်းတစ်ပါးကို ရှာရပေလိမ့်မည်။ ထိုသို့ဖြင့် အများသဘောတူ မင်းလောင်းအဖြစ် ရှာဖွေခဲ့ သူမှာ ဦးသာလှ ဆိုသူဖြစ်သည်။ ဒေးစွန်ပါအနီးရှိ ဝမ်းဘဲအင်းရွာတွင် သိုသိုသိပ်သိပ်နေထိုင်ခဲ့သော အင်းဝ ဆက် မင်းသားတစ်ပါးဖြစ်သည်။ တိတိကျကျဆိုရပါမူ စနေမင်းက သူ၏သား တနင်္ဂနွေမင်းသား နန်းရရန် ပုဂံသို့ပို့ထားခြင်းခံရသော အင်းဝအိမ်ရှေ့မင်းဖြစ်သူ ပုဂံ မင်းသား၏သားမှာ ဦးသာလှ ပင်ဖြစ်သည်။ တနင်္ဂနွေ မင်း နန်းတက်သည့်အချိန်တွင် ပုဂံမင်းက ပုန်ကန်ခဲ့ သော်လည်း မအောင်မြင်သဖြင့် အောက်အရပ်သို့ မိသားစုလိုက် ထွက်ပြေးပုန်းရှောင်ကာ နေကြရသည်။

ထိုကဲ့သို့ အင်းဝဆက်မင်းသားကို ထီးနန်းတင်ရန် စိတ်ကူးကြံသည်ကိုထောက်၍ ဟံသာဝတီသားတို့၏စိတ်နေသဘာဝမှာ လူမျိုးရေးစိတ်ဖြင့် အင်းဝကို ပုန်ကန်ရန် တင်ကူးကြံစည်ခြင်းမရှိသည့်အပြင် ရရှိလာသည့်အခွင့်အရေးကိုပင် အသုံးပြုကာ မွန်မင်းသားတစ်ပါးကိုနန်းတင်ရန်လည်း စိတ်ကူးခြင်းမရှိခဲ့သည့်အကြောင်းကို နားလည်နိုင်သည်။

ထို့ကြောင့် ဦးသာလှသည် သမိန်ထောဗုဒ္ဓကိတ္တိဟူသောဘွဲ့ကိုယူကာ နန်းတက်လာသည်။ ဦးသာလှသည် မင်းဖြစ်ရန် ကိုယ်တိုင်အားထုတ်ခဲ့သောသူ မဟုတ်ချေ။ မင်းဖြစ်ရန်လည်း မျှော်လင့်ခဲ့ဟန် မတူချေ။ အကြောင်းမှာ ဟံသာဝတီနေပြည်တော်၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို မင်းတစ်ပါးပီပီ တာဝန်ယူရမည့်အစား သူ၏ယောက္ခမဖြစ်သူ ဦးအောင်လှကိုသာ ဗညားဒလဟူသောဘွဲ့ကိုပေး၍ တာဝန်လွှဲထားသည်။ သူကမူ မုတ္တမဘက်မှ တောတွင်းသို့သွားကာ ဆင်ကျော့၍နေသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် အများက ဦးအောင်လှခေါ် ဗညားဒလကို မင်းပြုရန်တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ ဦးအောင်လှကလည်း ဗြမိင်းခိရာဇာ နရာဇိပတိ ဟူသောဘွဲ့ကိုယူကာ ဟံသာဝတီထီးနန်းကို သိမ်းမြန်းစိုးစံခဲ့သည်။ ညီတော်အကြီးကို ဥပရာဇာဘွဲ့ပေး၍ ညီတော်အငယ်ကို သူ၏မူလဘွဲ့ဖြစ်သော ဗညားဒလဘွဲ့ကို ပေးခဲ့သည်။ ဦးအောင်လှသည် မွန်လည်းမဟုတ် မြန်မာလည်းမဟုတ်ဘဲ ဇင်းမယ်မှ စစ်သုံ့ပန်းအဖြစ် ပါလာခဲ့သူဖြစ်သည်။ အင်းဝတွင် ဆင်ဝန်အဖြစ် အမှုထမ်းဖူးသည်။ ထို့ကြောင့် ဦးအောင်လှ၏လုပ်ရပ်သည် ကိုယ်တိုင် မင်းဖြစ်ရန်ဆန္ဒထက် ပိုသည်ဟု မဆိုနိုင်ချေ။

ထိုကဲ့သို့ ဦးအောင်လှ ဟံသာဝတီတွင် နန်းတက်လာသည့်အချိန်၌ ပြင်သစ်တို့သည် ဦးအောင်လှနှင့်ပေါင်းကာ မြန်မာနိုင်ငံရှိ သန်လျင်ကိုဖွဲ့ယူရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည့်အကြောင်းကို ‘သန်လျင်ကိုဖွဲ့ယူရန် ကြိုးစားပြန်သော ပြင်သစ်’ တွင်ဖော်ပြပြီး ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေးတွင် အခြားနိုင်ငံများက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ရန် ကြိုးစားလာပြီဟုဆိုလျှင် ထိုစွက်ဖက်သူတို့သည် သူတို့၏ကိုယ်ကျိုးစီးပွားကိုသာ

ပထမဦးစားပေးအဖြစ် ထားတတ်ကြောင်း သတိရှိကြရန်လိုသည်။ တစ်ခါက ဖက်ဆစ်ဂျပန်များနှင့် မတတ်သာသောကြောင့် ပူးပေါင်းခဲ့ရသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် သူတို့၏ ရက်စက်မှုများကြောင့် ပြန်လည်တော်လှန်ခဲ့ရသည်။ ထိုသို့လုပ်လျှင်ရော မဖြစ်နိုင်ဘူးလားဟု မေးကြသူများကို သတိပေးလိုသည်မှာ နှစ်ပေါင်း ၅၀ ကျော် ကွာခြားသွားသည်နှင့် နိုင်ငံရေးစစ်ရေး အခြေအနေများလည်း များစွာကွာခြားသွားပြီ။ နိုင်ငံကိုဖျက်ပြီးမှ မိမိတို့ကောင်းစားမည်ဟု ယုံကြည်သူများ၏လက်တွင် နိုင်ငံသည် ကောင်းစားလာရန် အကြောင်းမရှိချေ။ ထိုအကြောင်းကို သတိကြီးစွာထားရန် လိုပေသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ ရီရီ၊ ဒေါက်တာ၊ ၁၉၇၃။ မြန်မာနိုင်ငံ အခြေအနေ၊ ၁၇၁၄ ၁၇၅၂။ ရန်ကုန်၊ နိုင်ငံသမိုင်း ဦးစီးဌာန။
- ၂။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ပထမတွဲ၊ ၁၉၇၀။ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်။
- ၃။ Hall, D.G.E. 1928. **Early English Intercourse with Burma.(1587-1743)** London: Longmans Green and Co.
- ၄။ Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- ၅။ Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးတွင် ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ လှုပ်ရှားမှုများ

နယ်ချဲ့တို့သည် ဈေးကွက်အပိုင်ရရှိရေးအတွက် အပြိုင်အဆိုင်ကြိုးစားရာတွင် နည်းအမျိုးမျိုးကို သုံးတတ်သည်။ ဈေးကွက်အဖြစ် နယ်မြေအပိုင်ရရှိရန် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် ကြိုးစားကြသည့်အကြောင်းကို ယခင်အပိုင်းများတွင် တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့အပြိုင်နယ်ချဲ့ရာတွင် နယ်ခံပဒေသရာဇ်အချင်းချင်း စစ်ခင်းသည့်အခါ သူတို့က လက်နက်ရောင်းချတတ်သည်။ ကြေးစားစစ်သားများအဖြစ် အငှားလိုက်တတ်သည်။ ထို့နောက် ရသာသမ္မတစည်းများကို သိမ်းဆည်းယူငင်တတ်ကြသည်။ သူတို့က ကြေးစားအဖြစ် ပါဝင်ကူညီသူတို့၏ ဓလေ့စရိုက်များ အင်အားများကို စုံစမ်းထောက်လှမ်းကြသည်။ သူတို့နှင့်အပြိုင် တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသူများနှင့် ပတ်သက်၍လည်း စုံစမ်းထောက်လှမ်းထားလေသည်။ ထိုနည်းဖြင့် အိန္ဒိယ နယ်ခံပဒေသရာဇ်များ၏ အားသာချက် အားနည်းချက်များကို ကောင်းစွာ သိထားသည့်အခါ သူတို့အတွက် အကွက်ဆိုက်လာသည်နှင့် ထိုအချက်အလက်များကို အခြေပြုကာ သူတို့က အသာစီးရအောင် ကြံဆောင်တတ်လေသည်။

အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အသာစီးရကာ ပြင်သစ်တို့က နောက်ဆုတ်ပေးခဲ့ရသည်။ တစ်နေရာတွင် နောက်ဆုတ်ခဲ့သော်လည်း မြန်မာကိုကျော်ကာ ယိုးဒယားတွင် ပြင်သစ်တို့၏ဩဇာမှာ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဩဇာထက် ကြီးမားသွားအောင် ကြိုးစားနိုင်ခဲ့ကြလေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြင်သစ်တို့က အသာစီးရနိုင်မည်ဟု ယူဆကာ ကုန်းဘောင်ခေတ်ဦးတွင် သန်လျင်ကိုဖွဲ့ယူ၍ ပြင်သစ်ပိုင်ပြုရန် ကြိုးစားခဲ့သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်ရော ပြင်သစ်ပါ နယ်ချဲ့ရာတွင် ဒေသခံပဒေသရာဇ်အချင်းချင်းတို့၏ အားပြိုင်မှုတွင် ဝင်၍ပါ

ကာ သူတို့အတွက် အမြတ်ထုတ်စမြဲဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အမြတ်ထုတ်ရာတွင် အားနည်းသူများဘက်မှ ဝင်ကူသောနည်းကို သုံးလေ့ရှိခဲ့ကြသည်။ ရုတ်တရက်ဆိုသော် ထိုနည်းသည် စိတ်ထားကောင်းသော လူကြီးလူကောင်းများ၏လုပ်ရပ်ဟု ထင်စရာဖြစ်သည်။ အမှန်မှာ ထိုသို့ မဟုတ်ချေ။ အားနည်းပြီးသားလူနှင့် ပူးပေါင်းကာ တစ်နည်းဆိုသော် အားနည်းသူကို ကူညီသလိုလိုဖြင့် အားကြီးသူတို့ကို တိုက်ခိုက်ချေမှုန်းလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့တိုက်ခိုက်ချေမှုန်းပြီးသည့်နောက် အားနည်းသည့်ပဒေသရာဇ်မှာ အလိုအလျောက် နယ်ချဲ့များကို အောက်ကြို့ရသူများ ဖြစ်လာလေသည်။

နယ်ချဲ့တို့သည် တစ်စတစ်စဖြင့် ထိုအင်အားနည်းပါးသော နယ်များကို သိမ်းယူတတ်သည်။ ဖွဲ့ယူတတ်သည်။ တချို့ကို သားယောက်ျား မွေးဖွားသည့်ကာလပတ်လုံး ဖခင်၏အမွေကို ဆက်ခံစေသောအားဖြင့် ထိုပဒေသရာဇ်နယ်ကို လွတ်လပ်သောနယ်မြေအဖြစ်ထားသည်။ သားယောက်ျားမမွေးဘဲ သမီးမွေးပြီဟုဆိုသည်နှင့် နယ်ချဲ့များက ထိုနယ်များကို သိမ်းယူလိုက်တတ်ကြလေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် အင်းဝနှင့်ဟံသာဝတီ အားပြိုင်သည်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ကိုယ်စားလှယ်မှာ သန်လျင်တွင်ရှိနေသေးသည်။ ထိုသူ၏အမည်မှာ ဂျန်နာသန်စမတ် (Jonathan Smart) ဖြစ်သည်။ အင်းဝက ခန့်ထားသောသန်လျင်ဝန်သည် ဦးအောင်လှတို့ သန်လျင်ကို လာရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းမပြုမီ ဂျန်နာသန်စမတ်ကို ခေါ်ယူ၍ အကူအညီတောင်းသေးသည်။ သို့သော် ပြင်သစ်တို့၏ကူညီမှုကို ရထားပြီဖြစ်သော ဟံသာဝတီအင်အားစုသည် အင်္ဂလိပ်တို့ထံမှ အကူအညီကို အင်းဝသားများ မရနိုင်သေးခင် သန်လျင်သို့ လာရောက်တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ခဲ့လေသည်။

ဦးအောင်လှသည်လည်း သန်လျင်ကိုသိမ်းပိုက်ပြီးသည်နှင့် ဂျွန်နာသန်စမတ်ကိုပင်ခေါ်ပြန်သည်။ အင်းဝသားတို့နှင့် မိမိတို့ယှဉ်ပြိုင်သည့်ပွဲတွင် မိမိတို့အားသာကူညီရန်နှင့် နောင်ဖြစ်ပွားလာမည့် စစ်ပွဲများတွင် မိမိတို့ဘက်ကို မကူညီချင်ပါကလည်း မည်သူ့ဘက်ကိုမှ မပါစေချင်သည့်အကြောင်း ပြောဆိုသည်။

ဂျွန်နာသန်စမတ်က အင်းဝနှင့် ဟံသာဝတီသားတို့နှင့်ပတ်သက်သော အလားအလာကို တွက်ချင့်ရာတွင် ဟံသာဝတီသားများက နိုင်ခြေရှိသည်ဟုယူဆကာ ထိုယူဆချက်အတိုင်း ဖို့ဒ်စိန့်ဂျော့သို့ တင်ပြခဲ့သည်။ ဖို့ဒ်စိန့်ဂျော့ချီက မြန်မာနိုင်ငံမှ ယမ်းစိမ်းရရှိရန်သာ အလေးထားသဖြင့် စစ်နိုင်၍ အာဏာရလာသည့်ဘက်နှင့်သာ ဆက်ဆံစေ့စပ်ရန် ညွှန်ကြားလေသည်။

စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့ ကဂျွန်နာသန်စမတ်ထံသို့ လိုသလို အသုံးချနိုင်ရန် စာနှစ်စောင် ပေးပို့ထားခဲ့သည်။ တစ်စောင်မှာ အင်းဝမင်းထံသို့ လိပ်တပ်ထားသည်။ အလားတူ အခြားစာတစ်စောင်ကိုလည်း ဟံသာဝတီမင်းထံသို့ လိပ်တပ်ထားသည်။ သာသည့်ဘက်သို့ စာပေးပို့ကာ ချက်ချင်း ဆက်သွယ်ရန်ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းသည် အိန္ဒိယတွင် ကျင့်သုံးသည့်နည်းနှင့် မတူချေ။ မြန်မာပဒေသရာဇ်တို့သည် စစ်ကူမတောင်းဘဲ လက်နက်သာ ဝယ်ယူသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ စစ်စရိတ်မကုန်ဘဲ အကျိုးအမြတ်ရလိုသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ထိုအချိန်တွင် သန်လျင်တွင် သင်္ဘောကျင်း တည်ဆောက်ကာ သင်္ဘောဆောက်လုပ်မှုကိုသာ လုပ်ဆောင်ရင်း အကဲခတ်နေသောသူများမှာ ပြင်သစ်များဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းတွင် ပြင်သစ်ရော အင်္ဂလိပ်တို့ပါ ဟံသာဝတီသားတို့ဘက်မှ အားသာမည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဂျွန်နာသန်ကလည်း အထက်က မည်သို့ပင်ညွှန်ကြားထားသည်ဖြစ်စေ သမိန်ထောဗုဒ္ဓကိတ္တိ ပေးသော ရေဝန်ရာထူးကိုယူကာ အခြေအနေကို စောင့်ကြည့်နေခဲ့သည်။

ခရစ်နှစ် ၁၇၄၃ ခုတွင် သန်လျင်၌ အင်းဝတပ်များနှင့် ဟံသာဝတီတပ်များ တိုက်ပွဲပြင်းထန်စွာ ဖြစ်

ပွားသည်။ ထိုတိုက်ပွဲအပြီးတွင် သန်လျင်မြို့ပေါ်ရှိ ပြင်သစ်၊ အာမေးနီးယန်းနှင့် ပေါ်တူဂီတို့၏ ဘုရားရှိခိုးကျောင်းများ၊ ကုန်လှောင်ရုံများကို အင်းဝတပ်များက မီးတိုက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ မီးတိုက်ဖျက်ဆီးခဲ့ကြသည့်အထဲတွင် အင်္ဂလိပ်တို့၏ကုန်တိုက် မပါရှိချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့ကို ဤသို့သက်သာခြင်းသည် အင်းဝနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ တစ်နည်းတစ်ဖုံ ဆက်ဆံနေသောကြောင့် ဖြစ်မည်ဟု ဟံသာဝတီသားတို့ဘက်က အထင်ရှိခဲ့သည်။

နောက်တစ်ကြိမ် ဟံသာဝတီသားများက သန်လျင်ကို တိုက်ခိုက်အောင်မြင်သည့်အခါတွင် အင်္ဂလိပ်ကိုယ်စားလှယ် ဂျွန်နာသန်စမတ်၏ လက်နက်များကို ရုပ်သိမ်း၍ အင်္ဂလိပ်တို့၏ကုန်လှောင်ရုံကို ပြာကျအောင် မီးတိုက်လိုက်ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့အတွက် ကံကောင်းသည်မှာ ဂျွန်နာသန်စမတ်နှင့် အပေါင်းပါတို့ကို မဒရပ်စ်သို့ ဟံသာဝတီသားတို့က ပြန်ခွင့်ပေးလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ထိုသို့အင်္ဂလိပ်များ မြန်မာနိုင်ငံအရေးအခင်းတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ရန် ကြိုးပမ်းရာတွင် အရှုံးဖြင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ထို့နောက်တွင်ကား ပြင်သစ်နှင့် ဟံသာဝတီသားတို့၏ စစ်ရေး နိုင်ငံရေးပူးပေါင်းမှုသည် ထင်ရှားသည်ထက် ထင်ရှားလာသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အပြိုင်အဆိုင်နယ်ချဲ့ခဲ့ရာ အရှုံးနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရလေသည်။ သူတို့သည် ဟံသာဝတီသားတို့ဘက်မှ လက်နက်အင်အားဖြင့် အတိအလင်း ကူညီခဲ့ကြသည်။ မူလကတည်းက ပြင်သစ်ကိုယ်စားလှယ် ဘရူနိုက မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ကို တပ်သားအနည်းငယ်ဖြင့် အောင်မြင်စွာသိမ်းပိုက်နိုင်မည်ဟု သူ၏အထက်လူကြီးဖြစ်သူ ဒုပလေးထံသို့ အစီရင်ခံခဲ့ဖူးသည်။ ထိုစဉ်က သူ၏အကြံအစည်ကို ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီဗဟိုမှ ငြင်းပယ်ခဲ့သော်လည်း ယခုကဲ့သို့ ကမ်းရိုးတန်းဒေသနှင့်ဆက်စပ်နေသော ဟံသာဝတီမြို့တော်ကို ဗဟိုပြုသည့် အင်အားစုကို ကူညီလိုက်ခြင်းအားဖြင့် ပြင်သစ်ကိုလိုနီများ မြန်မာကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက်တွင် တစ်ခုပြီးတစ်ခု ပေါ်ပေါက်လာလိမ့်မည်ဟု စိတ်ကူးဖြင့်

ထင်စားကာ ဟံသာဝတီသားတို့ဘက်မှ ကူညီခဲ့ဟန် တူလေသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၇၅၂ ခုတွင် ဟံသာဝတီသားတို့ သည် ပြင်သစ်လက်နက်များဖြင့် အင်းဝကိုတက်ရောက် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ကာ အင်းဝမင်းကို သုံးပန်းအဖြစ် ဟံသာဝတီသို့ ခေါ်ဆောင်လာခဲ့သည်။ သို့သော် ဟံသာ ဝတီသားများ အင်းဝကိုနိုင်လိုက်ခြင်းမှာ ပြင်သစ် စစ် လက်နက်များကြောင့် မဟုတ်ချေ။ အင်းဝ၏ အခြေအနေ သည် နောက်ဆုံးမင်း မဟာဓမ္မရာဇာဓိပတိ မတိုင်မီက ပင် တရွေ့ရွေ့လျှောက်နေသော အခြေအနေဖြစ်သည်။ ဟံသာဝတီတပ်များသည် လဲလဲမတတ်ဖြစ်နေသော အင်းဝကို ပြင်းထန်စွာ ထိုးစစ်မဆင်ရဘဲ ကျောက်ဆည် ကိုသိမ်းပြီးသည်နှင့် အင်းဝလဲပြုခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် ဟံသာဝတီသားများရော ဝင်ရောက်စွက် ဖက်နေသော ပြင်သစ်တို့အနေဖြင့်ပါ သတိမထားမိ သည်မှာ အင်းဝပျက်သုဉ်းသွားကာ မင်းဖြစ်သူကို ဖမ်း ဆီးနိုင်ရုံဖြင့် အင်းဝ ဝန်းကျင်ဒေသများကို သိမ်းပိုက်မိ ပြီဟု မဆိုနိုင်သည့်အချက်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် သာမန် ထန်းလုံးခံတပ်ကလေး တစ်ခုမျှသာဟု ထင်ရသော မုဆိုးဘိုထန်းလုံးတပ်အတွင်းတွင် နေရာယူထားသော ဦးအောင်ဇေယျဦးဆောင်သည့် မုဆိုးဘိုအင်အားစုမှာ ဟံသာဝတီအင်အားစုကိုသာမက သူတို့ကို ကူညီနေ သော နိုင်ငံခြားသားများကိုပါ အံတုနိုင်ခြေ၊ တွန်းလှန် နိုင်ခြေ ရှိသည်ဆိုသည့် အချက်ကိုလည်း သူတို့မသိ ချေ။

ပြပိုင်းခိရာဇာနရာဓိပတိ၏ ညီတော်အကြီး ဥပ ရာဇာနှင့် ညီတော်အငယ် ဗညားဒလတို့ ဦးဆောင်သော ဟံသာဝတီသားတို့သည် အင်းဝမှ မင်းနှင့်တကွ လူသူ အင်အားများ အဖိုးတန်ပစ္စည်းပစ္စယများကို သယ်ဆောင် ကာ ဟံသာဝတီသို့ ပြန်ကြသည်။ အင်းဝမြို့စောင့်အဖြစ် စစ်သူကြီးတလပန်းကို ထားခဲ့သည်။

စစ်သူကြီးတလပန်းသည် အင်းဝ ဝန်းကျင်ဒေသ ရှိ အင်အားစုများကို သစ္စာပေးကာ သိမ်းသွင်းရာတွင် မုဆိုးဘိုအင်အားစုက သစ္စာမခံခဲ့ချေ။ အကြောင်းမှာ တလပန်းတို့နည်းတူ ဒေသအသီးသီးသို့ လိုက်လံကာ

သစ္စာပေးနေသော ကွေ့ဂူဏ္ဏအိန်တို့လည်း ရှိသေးသည် ဟူသော ခိုင်မာသည့်အကြောင်းပြချက် ရှိနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဦးအောင်ဇေယျက သူ့ကိုသစ္စာပေးမည့်သူ များ တစ်ဦးက တစ်ဦးကို အနိုင်တိုက်ပြီးမှသာ အနိုင် ရရှိသူထံ သစ္စာခံရန် စဉ်းစားပါမည်ဟူသော ဦးအောင် ဇေယျ၏ စကားကိုလက်ခံကာ ပြန်သွားပြီးသည့်နောက် တွင် တလပန်းဦးဆောင်သော ဟံသာဝတီသားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ဂူဏ္ဏအိန်ဦးဆောင်သော ကွေ့တို့သည် လည်းကောင်း ဦးအောင်ဇေယျဦးဆောင်သော မုဆိုးဘို သားများ (နောင်သော် ရွှေဘိုသားများ) ၏ နှိမ်နင်းခြင်း ကို အလူးအလဲခံကြရပြီးနောက် ခံတပ်တစ်ခုပြီးတစ်ခု မှ ဆုတ်ခွာနေကြရသည်။ ဦးအောင်ဇေယျသည် အင်းဝ နှင့်ဝန်းကျင်ဒေသကိုလည်းကောင်း၊ ချင်းတွင်းနှင့် ဧရာ ဝတီမြစ်နှစ်သွယ် မြစ်ဝှမ်းဒေသကိုလည်းကောင်း လက် ဝယ်ပိုင်ပိုင်ရရှိအပြီးတွင် ရွှေဘိုကို ရတနာသီခ (ရတနာ သီခံ) ဟု သမုတ်ပြီးနောက် ကိုယ်တော်တိုင်လည်း အလောင်းမင်းတရားကြီးဘွဲ့ကို ယူသည်။ ရဲမက်တော် တို့ကိုလည်း မြင်းရည်တက်ဘွဲ့ ပေးတော်မူသည်။ မြင်း ရည်တက် ဘွဲ့ရှင်များမှာ ၆၈ ဦး ရှိသည်။ သားတော် ညီတော်တို့ကိုလည်း ထိုက်တန်ရာရာ ဘွဲ့အမည်အရည် များနှင့် တာဝန်များကို ပေးအပ်သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် မြန်မာ့နိုင်ငံရေး ဇာတိခုံတွင် အနိုင်ရမည့်သူဖြစ်ကြောင်းကို အမြဲတစေ အကဲခတ်နေသော အင်္ဂလိပ်တို့က သိရှိသဖြင့် ၁၇၅၃ ခုကတည်းက ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင် စခန်းချခွင့်ပေးပါရန် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ် ဒေးဗစ် ဟန့်တားက သံစေလွှတ်ကာ အခွင့်တောင်း၍ စခန်းချ သည်။ ထိုစဉ်အချိန်က သန်လျင်တွင် ပြင်သစ်တို့လည်း သင်္ဘောကျင်းဖွင့်ကာ သင်္ဘောများကို ကျွန်းသစ်ဖြင့် တည်ဆောက်၍ မှန်မှန်ထုတ်ယူနေဆဲဖြစ်သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံ အထက်ပိုင်းတွင် ခိုင်မာတန်သလောက် ခိုင်မာအောင် အခြေချပြီးသည့်နောက် ဧရာဝတီမြစ်စဉ်တစ်လျှောက်ကို စုန်ကာ စစ်ရေးစည်းရုံးမှု ပြုလေတော့သည်။ အလောင်း မင်းတရားကြီး မြန်အောင်သို့ရောက်သည်တွင် ဟိုင်း

ကြီးကျွန်းရှိ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ကိုယ်စားလှယ် မစ္စတာဘရ (Mr.Henry Brooke) ထံသို့ အဆက်အသွယ်ပြုခဲ့သည်။ ၁၇၅၅ တွင် မေလတွင် ရန်ကုန်ကိုသိမ်းပိုက်ပြီးသည့်နောက် ရန်ကုန်ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသများကို ဆက်လက်တိုက်ခိုက်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဟံသာဝတီသားများနှင့် ၁၇၄၃ ခုတွင် မသင့်မတင့်ဖြစ်စဉ်က သူတို့၏ကုန်တိုက်ကို ဖျက်ဆီးခံရပြီးနောက် သန်လျင်တွင် ကျန်ရှိနေသည့် ပစ္စည်းများကို ဟိုင်းကြီးကျွန်းသို့သယ်ယူရန် အားကော့ (Arcot) သင်္ဘောကို စေလွှတ်လိုက်သည်။ ထိုသင်္ဘော၏ကပ္ပတိန်မှာ ဂျက်ဆင် (Capt. Jackson) ဖြစ်သည်။ ထိုသင်္ဘောပေါ်တွင် ကပ္ပတိန်နှင့် အလွမ်းသင့်သူမှာ ဝိုက်ဟီးလ် (Whitehill) ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်တွင် အလောင်းမင်းတရားကြီးမှာ ရန်ကုန်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးနေပြီဖြစ်သည်။ အလောင်းမင်းတရားကြီးက အားကော့ သင်္ဘောပျက်နေသဖြင့် ပြင်ဆင်နေသော ဂျက်ဆင်နှင့်ဝိုက်ဟီးလ်တို့ကို လိုအပ်သောအကူအညီများ ပေးခဲ့သည်။ ကြင်နာစွာပြုစု၍ အလိုရှိသည်တို့ကို ဖြည့်ဆည်းပေးခဲ့သည်။ သို့သော် အားကော့ သင်္ဘောပြင်ဆင်နေချိန် ငါးလခန့်အတောအတွင်းတွင် ဂျက်ဆင်နှင့် ဝိုက်ဟီးလ်တို့သည် သန်လျင်တွင် ခြေကုပ်ယူထားသော ဘရူနီနှင့် ဆက်သွယ်မိကာ ဟံသာဝတီတပ်များကို တိတ်တဆိတ် အကူအညီပေးလေသည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် နေပြည်တော်သို့ ပြန်ရန် ကိစ္စရှိသဖြင့် သူပြန်နေသည့်အချိန် အတောအတွင်းတွင် အဆိုပါ ဂျက်ဆင်နှင့် ဝိုက်ဟီးလ်ကို အရေးတစ်စုံတစ်ရာရှိခဲ့သော် မိမိဘက်မှကူညီရန်၊ သူ၏ရန်သူဖြစ်သော ဦးအောင်လှကို ကူညီခြင်းမပြုရန် ပြောကြားခဲ့သေးသည်။ ထိုသူတို့ကလည်း အလောင်းမင်းတရားကြီး ပြောကြားခဲ့သည့်အတိုင်း လိုက်နာပါမည်ဟု ဖြေကြားခဲ့သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီး နေပြည်တော်သို့ ပြန်လည်ကြွချီနေစဉ် ရန်ကုန်တွင် မြို့စောင့်အဖြစ် ထားခဲ့သော အလောင်းမင်းတရားကြီး၏တပ်များကို ဗြမိုင်းမိရာဇာတို့၏ တပ်များက စုရုံး၍ တိုက်စစ်ဆင်ကြသည်။

ရတ်တရက်ဖြစ်သဖြင့် မြို့စောင့်တပ်များသည် အထိနာ၍ ရန်ကုန်မြို့စွန့်တိုင်အောင် ဆုတ်ခွာပေးရသည်။ ထိုသို့ မြို့စောင့်တပ်များ အခြေပျက်သည်ကို မြင်သည်နှင့် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများဖြစ်ကြသော အားကော့၊ ဟန်တားနှင့် အယ်လီဇဘက်အမည်ရှိ သင်္ဘောသုံးစင်းသည် အလောင်းမင်းတရားကြီးထားခဲ့သော ရေတပ်များဘက်သို့ အမြောက်ပြောင်းများလှည့်ကာ ပစ်ခတ်ကြလေသည်။ ရေတပ်သားများမှာ တိုက်လှေများကို စွန့်၍ နီးစပ်ရာ ချုံနွယ်ပိတ်ပေါင်းများထဲသို့ ခိုဝင်ခဲ့ကြရသည်။ ရက်အနည်းငယ်ကြာမှ ပြန်လည်စုစည်းကာ ဟံသာဝတီတပ်များကို တွန်းလှန်ခဲ့ကြရသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့၏ ပြုမူပုံနှင့်ပတ်သက်၍ ဖမ်းဆီးမိသော တစ်ဖက်ရန်သူများကို မေးမြန်းစစ်မေးရာ ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင်နေသော အင်္ဂလိပ်တို့က ဟံသာဝတီသားတို့ကို မိတ်ဖွဲ့၍ လက်နက်များ ခဲယမ်းမီးကျောက်များ အမြောက်အမြား ထောက်ပံ့ပေးကမ်းကြောင်းကို ထွက်ဆိုကြလေသည်။

ထိုအချိန်တွင် အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ နယ်ပယ်အတွင်း ဝင်ရောက်၍ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားနေသော အင်္ဂလိပ်တို့ကို မင်းတရားကြီးက နှိပ်စက်ညှဉ်းပန်းခြင်း မပြုခဲ့ချေ။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းရှိ မစ္စတာဘရကလည်း အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများ၏ ပြုမူပုံကို မနှစ်သက်သောကြောင့် ပျက်စီးနေသော အားကော့သင်္ဘောမှလွဲ၍ အခြားသင်္ဘောများကို ဟိုင်းကြီးကျွန်းသို့ ပြန်ခေါ်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ဟိုင်းကြီးကျွန်းမှ ကုမ္ပဏီကိုယ်စားလှယ်သည် ကပ္ပတိန်ဘေကော့ဆိုသူကို အလောင်းမင်းတရားကြီး စံနေတော်မူသော ရွှေဘိုမြို့သို့ မဟာမိတ်စာချုပ်တစ်ခု ချုပ်ဆိုရန် ဟိုင်းကြီးကျွန်းသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ လက်ဆောင်အဖြစ် လက်နက် ခဲယမ်းမီးကျောက်များကိုလည်း ပေးလိုက်သည်။ သို့သော် အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင် အခြေစိုက်ကာ ဟိုဘက်သည်ဘက် လိုသလိုဆက်သွယ်နေသော မစ္စတာဘရတို့ လူစုကို ယုံကြည်မှုကင်းမဲ့သွားပြီဖြစ်သဖြင့် သံအဖြစ် ရောက်ရှိလာသော ကပ္ပတိန်ဘေကော့ဆိုသူကို ကောင်း

မွန်စွာ လက်ခံတွေ့ဆုံသော်လည်း စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန် တင်ပြချက်ကို မစဉ်းစားချေ။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင် စခန်း ချနေထိုင်ခြင်းကိုလည်း အသိအမှတ်မပြုတော့ကြောင်း မိန့်ဆိုလိုက်သည်။ ပုသိမ်နှင့် ရန်ကုန်တွင် အခြေစိုက်၍ လွတ်လပ်စွာ ဖောက်ကားရောင်းဝယ်ခွင့်ကိုမူ ပေးမည် ဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုသည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးက မစ္စတာဘရု၏ အပြုအမူသည် လှေနှံနှစ်ဖက်နင်းသော အပြုအမူဖြစ် ကြောင်း သဘောပေါက်ခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ် တို့သည် မည်မျှရိုးသားသည်ကို စောင့်၍ကြည့်လိုသေး ကြောင်း မိန့်ကြားခဲ့လေသည်။ ကုမ္ပဏီက နစ်နာမည် ဆိုလျှင်လည်း ထိုက်သင့်သလို သနားမည်ဖြစ်ကြောင်း ကပ္ပတိန်ဘေကာကို အလောင်းမင်းတရားကြီးက မိန့် ကြားလိုက်လေသည်။

မြန်မာနှင့်အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဆက်ဆံရေးသည် ဤ ကဲ့သို့သော အစောပိုင်းကာလကတည်းက အဆင်မပြေ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ အကြောင်းမှာ သူတို့သည် ပြောသည်က တစ်မျိုး လုပ်သည်ကတစ်ဖုံ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ဖြောင့်ဖြောင့်ပြောတတ်၍ ပြောသည့်အတိုင်း လုပ်တတ် သော မြန်မာများနှင့် သဘာဝချင်း ဖီလာဖြစ်နေသော ကြောင့်ဖြစ်ပေသည်။ အစောပိုင်းက အင်္ဂလိပ်အရှေ့

အိန္ဒိယကုမ္ပဏီလူကြီးများက နိုင်သည့်ဘက်မှသာပါရန် အတိအလင်း ထုတ်ပြန်ထားသော်လည်း လက်နက် ရောင်းရမည်ဆိုလျှင် မည်သူပင်ဖြစ်ဖြစ် ရွှေပါလျှင် ငွေပါလျှင် ပြီးရောဟု သဘောထားတတ်သည့်သူများ ဖြစ်သည်။ ဆက်လက်၍လေ့လာပါက ပိုမိုသိသာပေ မည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ အခြေပြမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ၊ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။

1. Hall, D.G.E. 1928. **Early English Inter- course with Burma. (1587-1743)** London: Longmans Green and Co.
2. Harvey, G.E. 1967. *History of Burma.* London: Frank Cass & Co. Ltd.
3. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia Uni- versity Press.
4. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

အလောင်းမင်းတရားကြီးနှင့် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့များ

အလောင်းမင်းတရားကြီးအနေဖြင့် နိုင်ငံတော်ကို စစ်ရေး ဖြင့်စည်းရုံးရာတွင် သူ၏အထက်က စစ်ရေးဖြင့် နိုင်ငံ တော်ကို စည်းရုံးသူများထက် ပိုမိုခက်ခဲခဲ့မည်ဟု ခန့်မှန်း နိုင်သည်။ သူခေတ်နှင့်သူဆိုသလို ပထမနိုင်ငံတော်နှင့် ဒုတိယနိုင်ငံတော်တို့ကို စည်းရုံးခဲ့သောသူတို့သည်လည်း ပြည်တွင်းရေးတွင် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးများ ပါဝင် ပတ်သက်ခြင်းတို့နှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်ကို ငြင်း၍မရပါ ချေ။ သို့သော် အလောင်းမင်းတရားကြီး ကြုံတွေ့ ရ သည်မှာ ပဒေသရာဇ်နယ်ချဲ့များ မဟုတ်ချေ။ အရင်းရှင် နယ်ချဲ့များ ဖြစ်ကြသည်။

အရင်းရှင်နယ်ချဲ့တို့သည် နိုင်ငံတိုင်းတွင် သူတို့ ကိုယ်ပိုင်ဈေးကွက်ကို တည်ဆောက်လိုကြသည်။ ထို အရင်းရှင်တို့ကဲ့သို့ နိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ကာ ပြည် တွင်းစည်းရုံးမှု ပြိုကွဲအောင် ဆောင်ရွက်နေသူများသည် ခေတ္တခဏလာရောက်တိုက်ခိုက်ကာ ပြန်လည်ထွက်ခွာ သွားတတ်သည့် ပဒေသရာဇ်နယ်ချဲ့များနှင့် မတူချေ။ အရင်းရှင်တို့သည် နယ်မြေကိုအပိုင်သိမ်းယူကာ သူတို့ ၏ယဉ်ကျေးမှု ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုတို့ကို သိမ်းပိုက်မိ သောနိုင်ငံမှ လူအများလက်ခံလာအောင် ဆောင်ရွက် မည်။ ထို့နောက် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးများကို ချုပ်ကိုင်မည်။ နယ်ချဲ့တို့ သိမ်းပိုက်မိသည့်နိုင်ငံများတွင် သယံဇာတများကိုလည်းကောင်း၊ လူအင်အားများကို လည်းကောင်း မတန်တဆဈေးနှိမ်ကာ ဝယ်ယူခြင်းကို ခံကြရမည်။ ထို့နောက် ကိုလိုနီဖြစ်သွားကြမည်။ ထိုသို့ ကိုလိုနီဖြစ်သွားသော နိုင်ငံများတွင် ဈေးကွက်ကို လက် ဝါးကြီးအုပ်ကာ နယ်ချဲ့နိုင်ငံများတွင် ထုတ်လုပ်သော ပစ္စည်းများကို ရောင်းချခြင်း ခံကြရမည်ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့သော အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များနှင့် အလောင်း မင်းတရားကြီးတို့ ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

အကယ်၍သာ အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ နေရာတွင် အင်အားနည်းပါးသော မင်းတစ်ပါးသာဖြစ်ပါက မြန်မာ နိုင်ငံသည် ပြင်သစ်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဖဲ့ယူခြင်းကို တစ်စစီဖြစ်သည်အထိ ခံရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်း ကို ခက်ခဲစွာတွေးတောရန်ပင် မလိုချေ။ ပြင်သစ်တို့ သည်ဟံသာဝတီသားတို့ဘက်တွင် အတိအလင်း နေရာ ယူထားကာ သန်လျင်ကို ပြင်သစ်တို့ အခြေချရာ ခံတပ် အဖြစ်သုံးရန် စီစဉ်ထားပြီးဖြစ်နေသည်။ ဖော်ပြခဲ့ပြီး သော ဆောင်းပါးထဲတွင် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပြင်သစ် တို့သာ သန်လျင်တွင် ခြေကုပ်ရသွားပါက မြန်မာနိုင်ငံ ၏ကမ်းရိုးတန်းတစ်လျှောက်တွင် ပြင်သစ်ဆိပ်ကမ်းများ ပေါ်ပေါက်လာမည် ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် မြန်မာနိုင်ငံ အထက်ပိုင်းကိုလည်း တက်၍ နယ်မြေများကို လက်ဦး မှုယူကာ သိမ်းပိုက်ဖို့ ကြိုးစားဦးမည် ဖြစ်သည်။

ပြင်သစ်တို့က ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်သည့်အချိန် တွင် အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း ကြည့်နေမည်မဟုတ်ဘဲ လက်ဦးမှုယူရန် ကြိုးစားကြမည်မှာ သေချာသည်။ သူ တို့၏နယ်မြေလှပွဲတွင် သမိုင်းစဉ်တစ်လျှောက် သင့်တင့် ကြည်သာစွာ ဆက်ဆံနေထိုင်ခဲ့ကြသော မြန်မာပြည် သားများသည် အစိတ်စိတ်ကွဲသွားမည်ဖြစ်သည်။ သင့် တင့်ကြည်သာစွာ ဆက်ဆံခဲ့ကြသည်ဆိုသော်လည်း စစ် ပွဲများ ဖြစ်ပွားနေသည်မဟုတ်ပါလားဟု မေးသည်ရှိ သော် ဟုတ်ပါသည်။ မိသားစုအငယ်ကလေးတွင်ပင် အကြောင်း အားလျော်စွာ အဆင်မပြေဖြစ်တတ်ကြသေး သည်။ သို့သော် ပြင်ပမှ ပယောဂမပါပါက လျင်မြန်စွာ သင့်တင့်နိုင်သည်။

အရင်းရှင်နယ်ချဲ့တို့ကမူ သွေးကွဲအောင် ခွဲ၍ နယ်မြေများကို သိမ်းတတ်ကြသည်ဖြစ်ရာ အလောင်း မင်းတရားကြီးအနေဖြင့် ထိုကဲ့သို့သော ရန်သူများကို

မိမိ၏ နိုင်ငံတွင် ခြေကုပ်မယူနိုင်အောင် နိုင်ငံသစ်ကို တည်ထောင်သူ မင်းတစ်ပါးပီပီ အမှန်တကယ် ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။

ပြည်တွင်းရေးတွင် အလောင်းမင်းတရားကြီးက ဦးအောင်လှတို့၏ အုပ်စုကို အနိုင်ရကာ ဟံသာဝတီကို ပင် သိမ်းနိုင်ခဲ့သည်။ တိတိကျကျဆိုရပါမူ ဟံသာဝတီ ဒဂုံကို ပထမရရှိ၍ ဟံသာဝတီပဲခူးကို နောက်မှရရှိခြင်း ဖြစ်သည်။ ဒဂုံကို အောင်မြင်ပြီးနောက် ရန်ကင်းကုန်ပြီ ဟူသော အတိတ်နိမိတ်ဖြင့် ရန်ကင်းဟု ခေါ်ဆိုခြင်းဖြစ် သည်။ ရန်ကင်းကိုရပြီဟု ဆိုသည့်တိုင် အလောင်းမင်း တရားကြီးသည် ဘရူနိုကဲ့သို့သော နယ်ချဲ့လက်ပါးစေ တစ်ယောက်ကို သန်လျင်တွင် ခြေကုပ်ယူထားသည်ကို ဖယ်ရှားပစ်ရသေးသည်။ သို့မဟုတ်ပါက နယ်ချဲ့၏ အင်အားလည်း များလာဦးမည်။ ပြည်တွင်း စည်းရုံးရေး သည်လည်း အောင်မြင်ရန် ခက်ခဲကြန့်ကြာဦးမည်ဖြစ် သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ပြင်သစ်နှင့် မသင့်မတင့်ဖြစ်နေသော်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့က မင်း တရားကြီးထံသို့ ထွက်ဝင်ခစားကာနေသဖြင့် အင်္ဂလိပ် တို့ကို အပြန်အလှန် ကျေးဇူးပြုသောအားဖြင့် ဆက်ဆံ နေထိုင်ရန် အလောင်းမင်းတရားကြီးက ဆုံးဖြတ်ထား ဟန်တူသည်။ သို့သော် မင်းတရားကြီး မရှိသည့်အခိုက် တွင် ဟိုင်းကြီးကျွန်းမှ သင်္ဘောများကပင်လျှင် ဟံသာ ဝတီသားတို့ဘက်က ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့သဖြင့် အလောင်း မင်းတရားကြီးအနေဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့ကို မူလကလောက် ယုံကြည်ခြင်း မရှိတော့ချေ။

၁၇၅၆ ခုတွင် အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ရန်ကင်းသို့ ဒုတိယအကြိမ် ပြန်လာသည့်အချိန်တွင် ဟိုင်းကြီးကျွန်းမှ ကိုယ်စားလှယ် ဂျွန်ဒိုင်ရာ (John Dyer)၊ ဒေါက်တာအင်ဒါဆင် (Dr. William An- derson) တို့ အလောင်းမင်းတရားကြီးကို လာရောက် တွေ့ဆုံသည်။ ထိုအချိန်တွင် အလောင်းမင်းတရားကြီး သည် အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီအား ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင်လည်း ကောင်း၊ ပုသိမ်တွင်လည်းကောင်း စခန်းချခွင့် ပေး လိုက်သည်။

ထိုသို့စခန်းချနေထိုင်ခွင့် ပြုလိုက်သည့်အကြောင်း ကို ရွှေချိန်ငါးကျပ်သားရှိ၍ အလျားတစ်တောင် လေးသစ်၊ အနံ ငါးသစ်၊ စာကြောင်းရေ တစ်ဆယ်၊ အရင်းဘက်နှင့်အဖျားဘက်တွင် ပတ္တမြားနှစ်ရစ်စီသည့် ရာဇသံရွှေပေဖြင့် အင်္ဂလန်ပြည်ရှင် ဒုတိယဂျော့ထံသို့ အကြောင်းကြားခဲ့သည်။ ဒိုင်ရာနှင့် အင်ဒါဆင်တို့ အပြန်တွင် ယင်းရာဇသံရွှေပေအပြင် မဒရပ်စ်ဘုရင်ခံ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် ဟိုင်းကြီးကျွန်း စခန်း များ ဂျွန်ဟိုး (John Howes) တို့ထံ ပေးသည့်ရာဇသံ သုံးစောင်တို့ကိုလည်း ပေးလိုက်သည်။

ထို့နောက် အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် သိမ်း ပိုက်ရရှိပြီးသော သန်လျင်၏ပတ်ဝန်းကျင်ဒေသကို နေ သားတကျဖြစ်အောင် စီမံလေသည်။

ထိုသို့ရန်ကင်းသို့ ဒုတိယအကြိမ် ရောက်ပြီးသည့် နောက် ဟံသာဝတီကိုလုပ်ကြံနေစဉ်အတွင်း အင်္ဂလိပ် တို့နှင့် ကတိစကားရှိသည့်အတိုင်း လက်နက်ခဲယမ်း မီးကျောက်များကို ငွေလက်ငင်းပေးချေ၍ ဝယ်ယူလို သည့်အကြောင်း အကြိမ်ကြိမ် အကြောင်းကြားသော် လည်း ဟိုင်းကြီးကျွန်းရှိ အင်္ဂလိပ်များထံမှ အကူအညီ ကို မရခဲ့ချေ။ သို့သော် ၁၇၅၇ ခုတွင် ဟံသာဝတီကို အလောင်းမင်းတရားကြီးက သိမ်းယူနိုင်ခဲ့သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ထိုအချိန်အထိ စိတ်လိုက်မာန်ပါမပြုဘဲ ဟိုင်းကြီးကျွန်းစခန်းမှူးဖြစ်သူ သောမတ်နယူတန် (Thomas Newton) ကို ပြည်မြို့ သို့လာရောက်၍ အလောင်းမင်းတရားကြီးကို တွေ့ဆုံရ မည်ဟု ဆင့်ဆိုလိုက်သည်။ သောမတ်နယူတန်သည် အလောင်းမင်းတရားကြီးကို ကိုယ်တိုင်လာရောက် တွေ့ ဆုံခြင်း မပြုခဲ့ချေ။ သူ၏ကိုယ်စားလှယ် အင်ဆိုင်း လက်စတာကိုသာ သံအဖြစ် စေလွှတ်လိုက်သည်။ လက် ဆောင်အဖြစ် လေးပေါင်ဒါအမြောက်ကိုလည်း ဆက်သ လိုက်သည်။ နယူတန်က လက်စတာကို မင်းတရား ကြီးထံမှ ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင် နေထိုင်ခွင့်အပြင် အခြား ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုရန်လည်း ညွှန်ကြားလိုက်သည်။ အင်ဆိုင်း လက်စတာသည် အလောင်းမင်းတရားကြီးကို ၁၇၅၇ ခု၊

ရှုလိုင်လတွင် တွေ့ဆုံခွင့်ရသည်။ ထိုအချိန်က အင်္ဂလိပ် တို့၏အပြုအမူသည် ကျေနပ်ဖွယ်မကောင်းသည့်အကြောင်းကို ပြောဆိုလိုက်သည်။ အင်ဆိုင်လက်စတာသည် မင်းတရားကြီးနှင့် မြန်အောင်တွင် ဒုတိယအကြိမ် တွေ့ဆုံခွင့်ရခဲ့သည်။ ထိုအကြိမ်တွင်မူ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်စာချုပ် တစ်ခု ချုပ်ဆိုရန် သဘောတူလိုက်သည်။

စာချုပ်ပါ အချက်များမှာ

၁။ မော်တင်စွန်းတွင် အင်္ဂလိပ်တို့အား အစဉ်သဖြင့် နေထိုင်ခွင့်ပြုသည်။

၂။ ပုသိမ်မြို့တွင် တာ ၂၀၀ စတုရန်း ကျယ်ဝန်းသော မြေကွက်၌ အင်္ဂလိပ်လူမျိုးများကို နေထိုင်ခွင့်ပြုသည်။

၃။ ဟိုင်းကြီးကျွန်းနှင့် ပုသိမ်ရှိ မြေကွက်ပေါ်တွင် နေထိုင်ခွင့်ရသည့်အတွက် မြန်မာမင်းအား ယမ်း ၁၂ ပိဿာ ထည့်၍ပစ်နိုင်သော ကျည် ချိန် ၃ပိဿာ ၂၀ ကျပ်သားဝင် အမြောက် တစ်လက်နှင့် ယမ်းမှုန့်အပါအဝင် လက်နက် ခဲယမ်းမီးကျောက်တို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့က မြန်မာ မင်းကို ဆက်သရမည်။

၄။ အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကောက်အစား လွတ်လပ်စွာ ကုန်စည်ကူးသန်း ရောင်းဝယ်နိုင် ရမည်။

၅။ ရန်ကုန်မြို့တွင် အင်္ဂလိပ်တို့အား ကုန်တိုက် တစ်တိုက် ဆောက်ခွင့်ပေးသည်။

၆။ မြန်မာဘုရင်၏ရန်သူကို အင်္ဂလိပ်တို့က ကူညီ တိုက်ခိုက်၍ မြန်မာဘုရင်က စရိတ်အကုန်အကျ ခံရမည်ဟူသော အချက်များဖြစ်ကြသည်။

ထိုစာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက် ၁၇၅၈ ၁၇၅၉ ခုများတွင် အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ဟံသာဝတီမှ နေပြည်တော်သို့ ပြန်ရသည်။ အကြောင်းမှာ အာသံနှင့် မဏိပူရဒေသသားတို့သည် နေပြည်တော်တွင် မင်း တရားကြီး မရှိသည်ကို သိသောကြောင့် ထကြွပုန်ကန် သဖြင့် အလောင်းမင်းတရားကြီးသည် ထိုဒေသများသို့ စစ်ချီခဲ့ကြပြန်သည်။ ထိုကဲ့သို့ စစ်ချီနေခိုက်တွင် ဟံသာ ဝတီသားတချို့ ထကြွပုန်ကန်ကြပြန်သည်။ ပုန်ကန်သူ

များဘက်မှ အင်အားကြီးမားလှသဖြင့် အလောင်းမင်း တရားကြီး၏ တပ်သားများ အထိနာကြသည်။ စစ်ကူ များ ရောက်ရှိလာသည့်အချိန်တွင်မှ ပုန်ကန်သူများကို ထိရောက်စွာ နှိမ်နင်းနိုင်ခဲ့သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီး ပြန်လည်ကြွချီတော် မူလာသည့်အခါ ပုန်ကန်သူများ အားကြီးရခြင်းမှာ ဟိုင်း ကြီးကျွန်းမှ အင်္ဂလိပ်များက လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက် များ ပေးပို့ထောက်ပံ့ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို သိကြရသည်။ ထိုအချက်သည် စာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးသည့်အချိန်အထိ သစ္စာမရှိပါတကားဟု အင်္ဂလိပ်တို့၏အပေါ်တွင် နာကြည်းဖွယ်ရာ ကောင်း သောအချက်အဖြစ် ထင်းခဲပေါ်လာလေသည်။

ထို့ပြင် ၁၇၅၆ ခု ကတည်းက ဂျွန်ဟိုးနှင့် ဒေါက်တာ ဝီလီယံ အန်ဒါဆင်တို့ကို ဟိုင်းကြီးကျွန်းနှင့် ပုသိမ်တွင် စခန်းချခွင့် ပြုလိုက်သည့်အကြောင်းကို အလောင်းမင်းတရားကြီးက အင်္ဂလန်ပြည်ရှင် ဘုရင့် ထံသို့ အနားပတ္တမြားနှစ်ရစ်စီ ရွှေပေရာသေတစ်စောင် ကို ဘွဲ့တံဆိပ်ခတ်နှိပ်၍ ပေးလိုက်လေသည်။

သို့သော် သုံးနှစ်ကြာသည့်အချိန်အထိ မည်သည့် အကြောင်းပြန်ကြားစာမှ မရခဲ့သဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီတို့က သူနှင့်သူ၏နိုင်ငံသားများကို လူ့ အန္တရာယ်ဟု ယူဆထားကြပြီဟု အလောင်းမင်းတရားက မကျေမနပ်ဖြစ်နေခဲ့သည်။ ထို့ပြင် အလောင်းမင်းတရား ကြီးက ပုသိမ်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ကုန်တိုက်ဖွင့်ခွင့် ပေးစဉ်ကလည်း အင်္ဂလိပ်တို့ လွန်စွာလိုလားသည့် ဘုရားကုန်းတော်နေရာကို ခွင့်ပြုခြင်းမရှိခဲ့ချေ။ သို့သော် ဟိုင်းကြီးကျွန်းစခန်းမှူး ဂျွန်ဟိုးသည် ဘုရားကုန်းတော် ပေါ်၌ ကုမ္ပဏီစခန်းကို အခိုင်အလုံတည်ဆောက်ပြီး လျှင် ဖွဲ့ဒ်ဩဂတ်စတတ်ဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။ ထိုကိစ္စ နှင့်ပတ်သက်၍ ပုသိမ်သားတို့ လုံးဝမကျေနပ်ဘဲ စိတ် နာကြည်းလျက်ရှိခဲ့သည်။

ထိုသို့ အလောင်းမင်းတရားကြီးက အင်္ဂလိပ်တို့ ကို မကျေနပ်သည့်အကြောင်းကို သိထားသော မြန်မာ မင်းထံ ခစားထမ်းရွက်သည့် အာမေနီယံဂရက်ဂေါရီ ကလည်း အင်္ဂလိပ်တို့သည် အလွန်အန္တရာယ်ပြုတတ်

သူများ ဖြစ်သည်။ အချိန်မီ မတားဆီးပါက အိန္ဒိယ တွင် ပြုမူသကဲ့သို့ ကုန်တိုက်စခန်းကို အခိုင်အမာတည် ဆောက်ရာမှ တိုင်းပြည်ကို တစ်စတစ်စဝါးမျိုးသွားမည် ဖြစ်ကြောင်း လျှောက်ထားပြန်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း ထိုခေတ်က သူတို့နှင့် ဆက်ဆံရသမျှ နိုင်ငံများအပေါ်တွင် မထိမဲ့မြင်ပြုမူလေ့ရှိ သည်။ သူတို့ကိုယ်တိုင်က အလောင်းမင်းတရားကြီးထံ လာရောက်ကာ ခွင့်တောင်း၍ လိုလိုလားလား စာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သော်လည်း ထိုစာချုပ်ကို အကောင်အထည် မဖော်ခဲ့ချေ။

အကြောင်းမှာ သူတို့သည် ပြင်သစ်တို့ကို ၇ နှစ်စစ်ပွဲတွင် အနိုင်တိုက်၍ ပြီးပြီ။ မဒရစ်ကမ်းခြေရှိ ပြင်သစ်ပိုင် ပွန်ဒီချယ်ရီမှ ဒူပလေးလည်း ပြင်သစ်က ပြန်လည်ဆင့်ခေါ်ခြင်းကို ခံခဲ့ရပြီ။ ဘရုနိုလည်း သန်လျင် တွင် ကွပ်မျက်ခြင်းကို ခံခဲ့ရပြီ။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့ အနေဖြင့် ပြင်သစ်တို့ကို အရေးစိုက်ကာ ပြိုင်စရာမလို တော့ချေ။ ထို့ကြောင့် ဟိုင်းကြီးကျွန်းစခန်းကို ဖျက် သိမ်းပစ်လိုက်မည်ဟု အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ဆုံးဖြတ်ချက်ချလိုက်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဟိုင်း ကြီးကျွန်းနှင့်ပတ်သက်၍ သူတို့လုပ်ချင်သလို လုပ်ခဲ့ သည်မှာ အကြိမ်များလာပြီဖြစ်သည်။ ၁၆၈၆ ၈၇ ခု များတွင်လည်း အင်္ဂလိပ်ကိုယ်စားလှယ်နှင့် ပြင်သစ် ကိုယ်စားလှယ်များသည် ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို ပိုင်ရှင်များ ထံမှ ခွင့်တောင်းခြင်းမပြုဘဲ အလံတိုင် စိုက်ခဲ့ဖူးပြီ။ ၁၇၅၃ ခုတွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်း၌ စစ်ရေး နိုင်ငံရေးများ ရှုပ်ထွေးနေသည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်များ ဟိုင်းကြီးကျွန်း သို့ ဝင်ရောက်စခန်းချခဲ့သည်။ အလောင်းမင်းတရား ကြီးသည် မြန်မာနိုင်ငံတော်ကို အမှန်တကယ် ဦးဆောင် စည်းရုံးမည့်သူဖြစ်မှန်း သေချာသည့်အခါတွင်မှ အလောင်းမင်းတရားကြီးထံ သံစေလွှတ်ကာ ဟိုင်းကြီး ကျွန်းတွင် စခန်းချခွင့် ပေးပါမည့်အကြောင်းကို ခွင့် တောင်းခဲ့သည်။

မြန်မာမင်းနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုခဲ့သည့်တိုင် မြန်မာ မင်းထံသို့ တစ်လုံးတစ်ပါးမျှ အကြောင်းမကြားဘဲ ဟိုင်းကြီးကျွန်း ကုန်တိုက်ဖျက်သိမ်းရေးကို ၁၇၅၉ ခုတွင်

ဟိုင်းကြီးကျွန်းမှ စခန်းကို ပြန်လည်ရုပ်သိမ်းရေး အတွက် စတင်ဆောင်ရွက်ကြသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက် နေစဉ်အချိန်အတွင်းတွင် အလောင်းမင်းတရားကြီးထံ တွင် ခစားထမ်းရွက်နေသော မင်းရဲကောင်းပုံဘွဲ့ခံ ပေါ် တူဂီ အန်တိုနီယိုက ဟိုင်းကြီးကျွန်းကို စီးနင်းတိုက်ခိုက် ကာ ဟိုင်းကြီးကျွန်းကုန်တိုက်မှ အင်္ဂလိပ်အများအပြား ကို သတ်ဖြတ်ခဲ့လေသည်။ အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ထိုကိစ္စကို ပေါ်တူဂီ အန်တိုနီယိုက ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ လက်ထက်တွင် ဖြစ်ပွားသော ဒုတိယဟိုင်းကြီးကျွန်း အရေးအခင်းကို သေချာစွာသဘောပေါက်ရန်မှာ ပထမ ဟိုင်းကြီးကျွန်း အရေးအခင်းမှစတင်၍ နားလည်ရန် လိုအပ်သည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် သူတို့ကိုယ်သူတို့ နိုင်ငံ ကြီးသားများ၊ စည်းစနစ်ကျစွာဖြင့် ပြောဆိုပြုမူနေထိုင် တတ်ကြသူများဟု အစဉ်သဖြင့် ဂုဏ်ယူဝင့်ကြွားခဲ့သည်။ သို့သော် သူတို့၏အပြုအမူများမှာ ယဉ်ကျေးသောနိုင်ငံ ကြီးသားများ၏ အပြုအမူမဟုတ်ပေ။ သူတို့ကိုယ်သူတို့ လူမျိုးကြီးများဟူသော စိတ်ကြီးဝင်ကာ အာရှတိုက်သား များနှင့် ဆက်ဆံရာတွင် မထိမဲ့မြင် ပြုမူလုပ်ဆောင် တတ်သည်။ သူတို့၏ လူမျိုးအချင်းချင်း အချုပ်အခြာ ပိုင် နိုင်ငံချင်းအပေါ် မောက်မာစွာ မထိမဲ့မြင်ပြုခြင်း တည်းဟူသော အကြောင်းရင်းပေါ်တွင် အခြေပြုကာ ဒုတိယဟိုင်းကြီးကျွန်းအရေးအခင်း ပေါ်ပေါက်လာခြင်း ဖြစ်သည်ဟု နားလည်ရန်မှာ မခက်ခဲလှပေ။

အလောင်းမင်းတရားကြီး၏ဘက်တွင် အခွင့် မပြုဘဲ ဝင်ရောက်နေထိုင်ခြင်း၊ ခွင့်ပြုသည်ထက်ပို၍ အခွင့်အရေးယူခြင်း၊ မိမိဘက်ကိုကူညီပါမည်ဟု ကတိ ထားသော်လည်း အရေးကြီး၍ အကူအညီတောင်းသည့် အခါ မသိကျိုးကျွန်ပြု၍ နေခြင်း၊ မိမိ၏ရန်သူဘက် ကိုမူ သင်္ဘောများဖြင့် ကိုယ်တိုင်ပါဝင်တိုက်ခိုက်ကြ ခြင်း၊ လက်နက်များ ပေးကမ်းထောက်ပံ့ ကူညီခြင်း စသည်တို့ကို တစ်ခါမက ပြုခဲ့ကြသည့်ပြင် စာချုပ်ချုပ် ဆိုသည့်အကြောင်းကို ခန့်ညားသော ရာဇသံရွှေပေဖြင့် ပေးပို့အကြောင်းကြားပါသော်လည်း သံခင်းတမန်ခင်း

ကို ကောင်းစွာနားလည်သူများဖြစ်ပါလျက် လုံးဝမပြန်ကြားခြင်း၊ လက်စတာနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုထားပါလျက် ဆက်လက်လုပ်ကိုင်မည်၊ သို့မဟုတ် စခန်းကိုပြန်လည် ရုပ်သိမ်းမည်စသည့် အကြောင်းများကိုလည်း ပြန်ကြားခြင်းမပြုချေ။

ထို့ကြောင့် အလောင်းမင်းတရားကြီးက အင်အားသုံး၍ ဟိုင်းကြီးကျွန်းစခန်းကို ဖျက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်လေသည်။ စစ်ရေးအရ စည်းရုံးနေစဉ်အတွင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံ ပြည်တွင်းရေးကို ရှုပ်ထွေးအောင် ပြုမူနေသည့်သူများကို ရန်သူများအဖြစ် အလောင်းမင်းတရားကြီးက သတ်မှတ်ခဲ့ခြင်းမှာ မှန်ကန်သောလုပ်ရပ်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြုမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့်စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- 1. Hall, D.G.E. 1928. **Early English Intercourse with Burma. (1587-1743)** London: Longmans Green and Co.
- 2. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma.** London: Frank Cass & Co. Ltd.
- 3. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- 4. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

တပယင်းမင်းလက်ထက် နယ်ချဲ့များနှင့် ဆက်ဆံရေး

ဟိုင်းကြီးကျွန်းအရေးအခင်းနှင့် ပတ်သက်သည့်ကိစ္စများကို ဖြေရှင်းရန် ၁၇၆၀ ခု၊ မေလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် မဒရပ်စ် ဘုရင်ခံ မစ္စတာပီဂေါ့ (Mr. Pigot) သည် ကပ္ပတိန် အယ်ဗက်စ် (Capt. Elves) ကို မြန်မာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ အယ်ဗက်စ်၏ တာဝန်မှာ ဟိုင်းကြီးကျွန်းအရေးကို အလောင်းမင်းတရားကြီးထံသို့ တင်ပြရန် ဖြစ်သည်။ သူ့ထံတွင် ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံ မစ္စတာဟိုးဝဲထံမှ စာတစ်စောင်လည်း ပါလာသည်။

ထိုစာများမှာ အလောင်းမင်းတရားထံသို့ တိုက်ရိုက် ဆက်သရမည့်စာများဖြစ်သည်။ မောက်မာခြင်း၊ မကျေချမ်းခြင်းစသည့် လေသံများမပါဘဲ အသနားခံသည့်သဘောမျိုးဖြင့်ရေးသားထားသော စာများဖြစ်သည်။ မစ္စတာဂိုက်ဟီးလ် (John Whitehill) ထံမှ သိမ်းယူလိုက်သော သင်္ဘောနှင့်တကွ ပစ္စည်းပစ္စယအားလုံးကို ပြန်အပ်ပါမည့်အကြောင်း တောင်းပန်ထားသော စာများသာဖြစ်သည်။

မစ္စတာပီဂေါ့၏ စာတွင်မူ ဟိုင်းကြီးကျွန်းရှိ အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားတို့ကို သတ်ဖြတ်ပစ်သူများအား ထိုက်သင့်သော အပြစ်များပေးမည်ဟု မျှော်လင့်ကြောင်း ရေးသားပါရှိလေသည်။

ထိုစာများကို ဆောင်ယူခဲ့သော အယ်ဗက်စ် ရန်ကုန်သို့ရောက်သည့်အချိန်တွင် အလောင်းမင်းတရားကြီး နတ်ရွာစံတော်မူခဲ့ပြီဖြစ်သဖြင့် အလောင်းမင်းတရား၏ သားတော်အကြီးဆုံး နောင်တော်ကြီးဟုတွင်သော တပယင်းစား နန်းတက်လာလေသည်။ ထို့ကြောင့် နောင်တော်ကြီးမင်း နန်းစံနေသော စစ်ကိုင်းမြို့အထိ ကပ္ပတိန် အဲဗက်စ်က လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများဖြင့် ဆန်တက်လာခဲ့ရလေသည်။ တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ၁၇၆၀ ခု၊ မေလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် မဒရပ်စ်မှထွက်ခွာခဲ့သော

အယ်ဗက်စ်သည် ထိုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂၂ ရက်နေ့တွင် စစ်ကိုင်းသို့ ရောက်လာလေသည်။ နောင်တော်ကြီးမင်းက အယ်ဗက်စ်ကို ၂၃ ရက်နေ့တွင် လက်ခံတွေ့ဆုံသည်။ အယ်ဗက်စ်က ဘုရင်ခံကပေးလိုက်သော စာများကို တပယင်းမင်းထံ ဆက်သလေသည်။ နောင်တော်ကြီးမင်းသည် စိတ်နေသဘောထား ပျော့ပျောင်းသူ ဖြစ်လေရာ အယ်ဗက်စ်၏တင်သွင်းချက်များကို ကြားနာ၍ ကောင်းမွန်စွာ ဧည့်ခံခဲ့သည်။ သို့သော် ကပ္ပတိန်ဂိုက်ဟီးလ်သည် ကျူးကျော်သောရန်သူဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူ၏ပစ္စည်းများကို ပြန်လည်ပေးမည်မဟုတ်ကြောင်း မိန့်ဆိုသည်။ သို့သော် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီပိုင် ပစ္စည်းများကိုမူ ပြန်ပေးမည်။ မစ္စတာဂိုက်ဟီးလ်၏ နောက်လိုက်ဖြစ်သော အင်္ဂလိပ်လူမျိုးများကိုလည်း လွှတ်ပေးရန် ချက်ချင်းပင် အမိန့်ထုတ်ပြန်ပေးလေသည်။

ထို့ပြင် နောင်တော်ကြီးမင်းသည် သူ၏လက်ထက်တွင်လည်း ခမည်းတော်လက်ထက်ကတည်းက ပြဋ္ဌာန်းအတည်ပြုခဲ့သည့် စည်းကမ်းများအတိုင်း လိုက်နာကာ ပုသိမ်တွင်လည်းကောင်း၊ ဟိုင်းကြီးကျွန်းတွင်လည်းကောင်း ကုန်တိုက်ဖွင့်ခွင့်ပေးမည်ဟုလည်း မိန့်ဆိုခဲ့သည်။ သို့သော် ကပ္ပတိန်အယ်ဗက်စ်သည် သူ့တာဝန်ယူ တောင်းခံရမည့်ပစ္စည်းများကို ယူဆောင်ကာ ပြန်လွှတ်ပေးလိုက်သည့် အင်္ဂလိပ်သို့ပန်းများနှင့်အတူ ကာလကတ္တားသို့ ပြန်လေသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် အိန္ဒိယကိုပင် အပိုင်သိမ်းယူခြင်း မပြုနိုင်သေးဘဲ အားပြိုင်နေဆဲကာလဖြစ်သဖြင့် အိန္ဒိယကိုကျော်ကာ မြန်မာအစရှိသည့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများကို ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ရန် တပ်များ မပို့နိုင်သေးပေ။ မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် အရှေ့တိုင်းသားတို့ကို အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ၁၈ ရာစု အစော

ပိုင်းနှင့်အလယ်ပိုင်းများတွင် အပေါ်စီးဖြင့် တင်းတင်းမာမာ ဆက်ဆံမှုမပြုသေးချေ။ ကြောင်လက်သည်းဝှက် လုပ်နေကြသည့်အချိန်ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့တို့သည် သူတို့က နိုင်စားရသည့်အခါတွင် ရက်စက်တတ်သည်။ သူတစ်ပါးတို့၏ပစ္စည်းကို လုယက်ယူငင်ရာတွင် လက် တွန်းခြင်းမရှိပေ။ သူတို့ခံရသည့်အခါတွင်ကား မနိုင် သေးလျှင် ပျော့ပျောင်းစွာ ဆက်ဆံတတ်သည်။ သူတို့ ရေးသားသော မှတ်တမ်းများတွင်ကား သူတို့နှင့်ဆုံတွေ့ ရသမျှ ကမ္ဘာအရပ်ရပ်မှ လူများသည် ရက်စက်ကြမ်း ကြုတ်ကြသည်။ ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာခြင်းမရှိ။ ကောင်းစွာ ဆက်ဆံတတ်ခြင်းမရှိဟု ရေးသားတတ်ကြသည်။ အမှန် နှင့်အနီးစပ်ဆုံး အကြောင်းအရာများကို ရေးသား မှတ် တမ်းတင်သူများ ရှိသော်လည်း နည်းပါးလှသည်။

ကပ္ပတိန် အလံဗက်စ်ကမူ နောင်တော်ကြီးကို အင်္ဂလိပ်တို့က ပုသိမ်တွင် ကုန်တိုက်ပြန်လည်ဖွင့်လှစ် မည်ဟု တာဝန်ယူခဲ့ခြင်း မရှိချေ။ နောင်တော်ကြီးက မူ ကပ္ပတိန်အလံဗက်စ်ကို သံတမန်အရာထားကာ သူ အပြန်တွင် ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံထံသို့ စာတစ်စောင် ပေး လိုက်သည်။ ပုသိမ်ဝန်ကြီးကလည်း စာတစ်စောင် ပါး လိုက်သည်။ ယင်းစာများသည် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအနေ ဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို ပြန်လည်ဖြစ်ထွန်းအောင် ကြိုးစားရန် တိုက်တွန်းထား သော စာများဖြစ်သည်။

နောင်တော်ကြီး၏ဆက်ဆံရေးမှာ မိမိတို့ မျှော် လင့်သည်ထက် ပျော့ပျောင်းသဖြင့် ၁၆၇၁ ခုတွင် ကပ္ပတိန် အလံဗက်စ်ကို နောက်တစ်ကြိမ် မြန်မာနိုင်ငံ သို့ စေလွှတ်ပြန်သည်။ ဘင်္ဂလားဘုရင်ခံက ၁၇၆၁ ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၄ ရက်နေ့ နေ့စွဲဖြင့် နောင်တော်ကြီး ထံသို့ ရေးလိုက်သည့်စာတွင် ကပ္ပတိန်အလံဗက်စ်၏ သင်္ဘောသည် သေးငယ်သဖြင့် နောင်တော်ကြီး မှာလိုက် သော မြင်းနှင့် ကုလားအုတ်များကို မပေးပို့နိုင်သေး ကြောင်း၊ အလံဗက်စ် အပြန်တွင် ကုမ္ပဏီ၏သစ်တို့ကို ပါနိုင်သမျှပါအောင် သယ်ယူခွင့်ပြုပါမည့်အကြောင်းတို့ ကို တောင်းပန်ထားသည်။ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်း

သည်မှာ လေးလံ၍ နေရာယူလှသောသစ်များကိုမူ တင် နိုင်သမျှ တင်မည့်သင်္ဘောတွင် မြန်မာဘုရင် မှာထား သော မြင်းနှင့် ကုလားအုတ်တို့ကို နမူနာအနေဖြင့်ပင် တင်ပို့ခြင်းမပြုနိုင်သည်မှာ တွက်ကတ်တတ်သော သူ တို့၏အကျင့်ကို ဖော်ပြနေသကဲ့သို့ပင် ဖြစ်လေသည်။

သူတို့က နောင်တော်ကြီးမင်းက ကုန်သွယ်ရေး နှင့်ပတ်သက်၍ ခွင့်ပြုခဲ့သဖြင့် ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာရှိ သည့်အကြောင်းကို စကားလှလှသုံးကာ ပြောဆိုခဲ့သေး သည်။ သို့သော် အလောင်းမင်းတရားကြီး နတ်ရွာစံပြီး သည်နှင့် တစ်ဆက်တည်းလိုပင် ပေါ်ပေါက်လာသော မင်းခေါင်နော်ရထာ၏ ပုန်ကန်မှုနှင့် တောင်ငူစား သတိုး သင်္ခါသူ၏ ပုန်ကန်မှုတို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် အင်္ဂလိပ် တို့၏ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးမှာလည်း ဖွံ့ဖြိုးလာခွင့် မရခဲ့ပေ။ အင်္ဂလိပ်တို့လည်း ကုန်တိုက်ကိုပိတ်ကာ ပြန် ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြန်သည့်အချိန်မှစ၍ နှစ်ပေါင်း သုံးဆယ်ခန့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် မြန်မာ တို့၏ ဆက်သွယ်ရေးလည်း ပြတ်တောက်ခဲ့လေသည်။

အလောင်းမင်းတရားကြီး၏သားတော် နောင် တော်ကြီးမင်းခေါ် တပယင်းမင်းသည် နန်းစံသက် သုံးနှစ်အတွင်း အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်ဆက်ဆံ၍ ကုန်သွယ် ရေးဖွံ့ဖြိုးအောင် ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင် ခဲ့ပေ။ အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း ထိုအချိန်တွင် ပြင်သစ်တို့ နှင့် ပြိုင်နေရသည်။ တပယင်းမင်းသည် ပုန်ကန်မှုတို့ကို အောင်မြင်စွာ နှိမ်နင်းနိုင်သော်လည်း အသက်မရှည်ချေ။ ဖျားနာ၍ ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။

နောင်တော်ကြီးခေါ် တပယင်းမင်းကို ဆက်ခံ သော ညီတော်ဆင်ဖြူရှင်၏ လက်ထက်တွင်လည်း အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတို့ မဆက် ဆံဖြစ်ခဲ့ပေ။ ဆင်ဖြူရှင်ဘွဲ့ခံ မြေဒူးမင်းသည် နန်းတက် သည်နှင့် မဏိပူရအရေးကို ဖြေရှင်းရသည်။ ယိုးဒယား တို့နှင့် ခမည်းတော်လက်ထက်က ပြီးစီးအောင် မဆောင် ရွက်နိုင်သည့် ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရန် ယိုးဒယားသို့ စစ်ချီရသည်။ ခမည်းတော် အလောင်းမင်းတရားကြီး လက်ထက်က ပြီးစီးအောင် မဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမှာ အလောင်းမင်းတရားကြီး အပြင်းအထန် မကျန်းမာ

သဖြင့် ပြန်လည်ဆုတ်ခွာခဲ့ရသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ဆင်ဖြူရှင်၏တပ်များ အယုဒ္ဓယကို မသိမ်းပိုက်နိုင်ခင် တစ်နည်းဆိုသော် ယိုးဒယားနှင့်စစ်ပြိုင်၍ မပြီးခင် တရုတ်နိုင်ငံဘက်မှ မန်ချူးတပ်များ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ကျူးကျော်လာလေသည်။ မန်ချူးတို့သည် စစ်တိုက် တော်သော လူမျိုးများဖြစ်ကြသည်။ တရုတ်နိုင်ငံကို ၁၆၅၀ ခု ကတည်းက သိမ်းယူပြီးနောက် တရုတ်တို့၏ ယဉ်ကျေးမှုကို လက်ခံကာ တရုတ်နိုင်ငံကို ၁၉၁၁ ခုနှစ် အထိ သိမ်းပိုက်အုပ်စိုးခဲ့သော လူမျိုးဖြစ်သည်။ သူတို့ သည် ပတ်ဝန်းကျင်ရှိနယ်များကို သိမ်းပိုက်၍ နယ်ပယ် ချဲ့လေ့ရှိသည်။ အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းများအထိ ဩဇာ ပျံ့နှံ့ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံသည် တက်သစ်စ ကုန်းဘောင်မင်း များ၏လက်ထက်တွင် အင်အားကြီးမားကာ မူလပိုင် နက်များကိုလည်း ကျစ်လျစ်စွာ စည်းရုံးနိုင်သည်။ ထို့ ကြောင့် နယ်နိမိတ်ချင်းထိစပ်ကာ ထိုသို့ထိစပ်တိုင်း ပေါ် ပေါက်တတ်သော ပြဿနာများနှင့် ကြုံရသည်။ ထိုသို့ အကြောင်းပြချက် သေးသေးကလေးကိုပင် အကြောင်း ပြုကာ မန်ချူးတပ်တို့ လေးကြိမ်တိုင်တိုင် မြန်မာနိုင်ငံ တွင်းသို့ ဝင်ရောက်ကျူးကျော် တိုက်ခိုက်သည်ကို ဆင် ဖြူရှင် မင်းတရားက အောင်မြင်စွာတွန်းလှန်ခဲ့သည်။ မင်းဖြစ်သူကို ဦးတည်၍ပြောသော်လည်း ထိုခေတ်က စစ်သူကြီးများ စစ်သည်တော်များနှင့် လှည်းနေ လေ့ အောင်း မြင်းစောင်းမကျန် ရှိရှိသမျှလူသူများ၏ ညီညာ သောအားဖြင့် တွန်းလှန်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ စစ်ပွဲအလီလီ ဖြစ်ပွားနေသဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံသည် ကူး သန်းရောင်းဝယ်ရေး တိုးတက်အောင် မဆောင်ရွက်နိုင် ခဲ့ပေ။

ဆင်ဖြူရှင်မင်းကို ဆက်ခံသော သူ၏သားတော် စဉ့်ကူးမင်း လက်ထက်တွင် ဘိုးတော်နှင့်ခမည်းတော်တို့ ၏အသရေကို ညှိုးနွမ်းစေလောက်အောင် မှားယွင်း သိမ်ဖျင်းသော အလုပ်များကိုလုပ်ကာ ဖျက်ဆီးနေခဲ့ သည်။ စဉ့်ကူးမင်းသည် သူနန်းစံသည့် ငါးနှစ်အတွင်း မင်းစည်းစိမ်ကိုခံစားရာမှာပင် မင်းတစ်ပါးကဲ့သို့ မကျင့် ဘဲ စည်းမဲ့ကမ်းမဲ့ ခံစားခဲ့သဖြင့် ဖောင်ကားစား

မောင်မောင်က ထီးနန်းကိုလုယူခြင်းခံရသည်။ မောင်မောင် ဆိုသူမှာ တပယင်းမင်းကွယ်လွန်စဉ်က ပုခက်တွင်း အရွယ်ဖြင့် ကျန်ခဲ့သောသားဖြစ်သည်။ ထိုသို့အစွမ်းအစ မရှိသူများ၏ နန်းလုပွဲတွင် ပြည်ရွာချောက်ချား၍ ကျန် ရစ်ခဲ့လေသည်။ ထိုမင်းသိမ်းမင်းငယ်နှစ်ယောက်ကို သုတ်သင်၍ ထီးနန်းသိမ်းပိုက်လိုက်သူမှာ အလောင်း မင်းတရားကြီး၏ ပဉ္စမသားတော် ဗဒုံစား ဖြစ်သည်။ ဗဒုံစားသည် စဉ့်ကူးစားလက်ထက်တွင် သုတ်သင်ခြင်း မခံရအောင် ပါးနပ်စွာရှောင်ရှားနေခဲ့သည်။ အလောင်း မင်းတရားကြီး၏ တတိယသားတော်နှင့် စတုတ္ထသား တော်များမှာ အသက်ဆုံးရှုံးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဗဒုံ သည် ပဉ္စမမြောက် သားတော်ဖြစ်သော်လည်း ထီးနန်း ရခဲ့သည်။

ဗဒုံမင်းနန်းတက်သည့် ခုနှစ်မှာ ခရစ်နှစ် ၁၇၈၂ ခုဖြစ်သည်။ ၁၇၉၅ ခုမတိုင်မီအထိ အင်္ဂလိပ်တို့က ဗဒုံမင်းကို ဆက်သွယ်ခြင်း မပြုခဲ့ကြသေးပေ။

တပယင်းမင်းလက်ထက်မှ ဗဒုံမင်းနန်းတက်ပြီး ၁၃ နှစ်ကြာသည်အထိ နှစ်ပေါင်း ၃၅ နှစ်အတွင်း ဥရောပနိုင်ငံများတွင် ရှေ့မှပြေးနေသော အင်္ဂလန်နိုင်ငံ ၏ တိုးတက်မှုမှာ အလွန်လျင်မြန်တိုးတက်လာလေ သည်။ ထိုသို့လျင်မြန်စွာတိုးတက်လာသည့် အကြောင်း ရင်းမှာ တစ်ခုတည်းမဟုတ်ချေ။ ထိုအကြောင်းများထဲ တွင် သူတို့လုပ်ဆောင်နေသော အရင်းရှင်နယ်ချဲ့လုပ်ငန်း သည်လည်း အရေးကြီးသောအကြောင်းတစ်ချက်အဖြစ် ပါဝင်နေကြောင်းကို 'ကြွယ်ဝဖွံ့ဖြိုးလာသော ဗြိတိသျှ အင်ပါယာ' တွင် တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ အရင်းရှင် နယ်ချဲ့အချင်းချင်းသည် ခြေပြိုင်ရာတွင်

- က။ နယ်မြေသစ်များ အပိုင်သိမ်းပိုက်နိုင်ရေးအတွက် လည်း ပြိုင်ကြသည်။
- ခ။ ဥရောပတွင်လည်း စစ်ဖြစ်ရန် အကြောင်းပြ ချက်များ ရှာဖွေကာ ပြိုင်ကြသည်။
- ဂ။ နယ်မြေသစ်များမှ သယံဇာတများ ဈေးပေါ သော လူအင်အားများကို အရင်းပြုရာတွင် လည်း ပြိုင်ဆိုင်ကြသည်။
- ဃ။ အထူးသဖြင့် သူတို့ရောက်ရှိသော ဒေသများရှိ

ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်း အမျိုးမျိုးကို အင်္ဂလန်တွင် တိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်၍ ပြန်လည်ရောင်း ချရန် ဈေးကွက်ကို ရယူရာတွင်လည်း ပြိုင်ဆိုင် ကြလေသည်။

ထိုသို့ ပြိုင်ဆိုင်ရာတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အခြား ဥရောပနိုင်ငံများကို အလဲထိုးနိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလန်သည် စက်မှုခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးတွင် ဦးဆောင်သောနိုင်ငံအဖြစ်သို့ ရောက်ရှိခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ စက်မှုခေတ်ပြောင်း တော်လှန်ရေးဖြစ်လာသည့် အချိန်တွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံသည် နယ်ချဲ့ရာတွင် ပြိုင် ဘက်ဖြစ်သူ အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များထက် များစွာအားသာ သွားလေတော့သည်။ သူတို့နှင့် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်နေ သော နိုင်ငံများကိုလည်း သူတို့အပိုင်ဈေးကွက်များအဖြစ် ပြောင်းလဲပစ်ရန် အားထည့်ဆောင်ရွက်လာလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ စက်မှုစွမ်းရည် ကုန်ထုတ်စွမ်းရည်နှင့် နိုင်ငံရေးလူမှုရေးအတွေးအခေါ် စနစ်သစ်များ တိုးတက် နေသော အင်္ဂလန်နိုင်ငံ အိန္ဒိယနိုင်ငံဆိုင်ရာ ဗြိတိသျှ ဘုရင်ခံချုပ်၏ စေလွှတ်ချက်အရ ဗဒုံမင်းထံသို့ ၁၇၉၅ ခုတွင် သံတမန်အဖြစ် ကပ္ပတိန် ဆိုင်း (Capt. Symes) ဆိုသူ ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုသံတမန် ဆိုင်းက သူ ရောက်ရှိခဲ့သော ဗဒုံမင်းလက်ထက် မြန်မာနိုင်ငံသည် မြေရှင်ပဒေသရာဇ်စနစ်ကိုသာ ဆက်လက်ကျင့်သုံးနေ သောကြောင့် နိုင်ငံအနေဖြင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ခြင်း မရှိဖြစ် နေကြောင်း၊ လူမျိုးအနေဖြင့် လုံ့လဝီရိယ ကြံ့ရည်ဖန်ရည် အတွေးအခေါ် အသိဉာဏ်အရာမှာ မနိမ့်ကျသော်လည်း မြေရှင်ပဒေသရာဇ်စနစ်ကိုသာ မပြောင်းလဲပါက ဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်သောနိုင်ငံ ဖြစ်လာဖွယ်ရာမရှိကြောင်း သူ၏ မှတ်တမ်းတွင် ရေးသားဖော်ပြခဲ့လေသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၈ ရာစု ကုန်ခါနီးတွင် အမြင် များ ပြောင်းလာသည်။ သူတို့သည် ဥရောပတွင်လည်း တွင်ကျယ်သောနိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့ပြီ။ နယ်ချဲ့သည့်နေရာ နှင့်လုပ်ရပ်တွင်လည်း ပြိုင်ဘက်ကင်းခဲ့ပြီ။ ထို့ကြောင့် သူတို့ရောက်ရှိရာ နိုင်ငံတိုင်းတွင် တည်ရှိနေသော နိုင်ငံ ရေး စီးပွားရေးအခြေအနေများကို အထက်စီးဖြင့်သာ မြင်တတ်ကြလေသည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက်တွင်မှ သံတမန်ဆက်ဆံရေး ပြန်လည်စတင်ခဲ့သည့် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် မြန်မာတို့သည် ထိပ်တိုက်တိုးတော့မည့်အချိန်ကား မဝေးတော့ပြီ။ တင် ပြခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း ရခိုင်သည် မြန်မာနှင့်ကင်းလှသည် မဟုတ်သော်လည်း မြန်မာ၏လက်အောက်ခံ နယ်တစ် နယ် မဟုတ်ချေ။ တစ်ဖက်က ဘင်္ဂလားပင်လယ်အော်၊ တစ်ဖက်က ရခိုင်ရိုးမတောင်တန်းတို့ဖြင့် သဘာဝ နယ် နိမိတ်သတ်လျက်ရှိသော ရခိုင်သည် ၁၇ ရာစု နှောင်း ပိုင်းကစ၍ မဂိုအင်ပါယာလက်တွင်းသို့ ကျရောက်သွား သော စစ်တကောင်းကို လက်လွှတ်လိုက်ရသည်။ မဂို မင်းသား ရှားရှုရှာက ရခိုင်သို့ဝင်ရောက်မွေ့နှောက်ကာ သူတို့စိတ်ကြိုက်လုပ်ဆောင်နေသည်ကို ရခိုင်မင်း စန္ဒ ဝိဇယက တွန်းလှန်နိုင်သော်လည်း ထိုမင်းလွန်သည့် အချိန်တွင် ရခိုင်ဒေသသည် မင်းမဲ့တိုင်းပြည်ကဲ့သို့ ဖြစ် လာပြန်သည်။ ၁၈ ရာစုအလယ်တွင် ရခိုင်တွင် ပြင်းထန် သော ငလျင်လှုပ်ခဲ့ရာ ရခိုင်သည် ဝါးအစည်းပြေသကဲ့ သို့ ဖြစ်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးအစဉ်အလာအတိုင်း အရေးကြီးသော် ဘာသာသာသနာအရ တူညီသော မြန်မာမင်းထံသို့ အကူအညီတောင်းခံခဲ့ကြလေသည်။

ဗဒုံမင်းက သူ၏သား ရွှေတောင်စား ဦးစီးသော တပ်များကိုစေလွှတ်ကာ ၁၇၈၄ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်ကို မြန်မာ ပြည်နှင့် တစ်စည်းတစ်လုံးတည်း ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထိုသို့ ရခိုင်ကို ဗဒုံမင်းက သိမ်းပိုက်လိုက်ခြင်းသည် ကောင်း သည့်အကျိုးဆက်များ ဖြစ်ပေါ်စေသကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ် နယ်ချဲ့တို့အဖို့ အကွက်ကောင်းများဝင်ကာ မြန်မာနိုင်ငံ ကို ကျူးကျော်ရန် အကြောင်းပြချက်ကောင်းများ ရရှိ သွားခဲ့လေသည်။ အကြောင်းမှာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီသည် စစ်တကောင်းအပါအဝင် ဘင်္ဂလားနယ် တစ်နယ်လုံးကို ၁၇၆၅ ခုနှစ်တွင် အပိုင်စီးခဲ့မိပြီ ဖြစ် သည်။ သို့သော် အိန္ဒိယတိုက်ငယ်အတွင်းရှိ နယ်ပယ် များကိုကား လုံးဝသိမ်းပိုက်နိုင်ခြင်း မရှိသေးပေ။ သို့ သော် သူနှင့်ပြိုင်ဘက် ဥရောပသားတို့ကို ပထုတ်ထား နိုင်ရန် သူတို့၏ခြေလှမ်းများကို ကျွဲကျဲလှမ်းလာခဲ့ပြီဖြစ် ပေသည်။

ရခိုင်ဒေသတွင် မငြိမ်မသက်ဖြစ်သည့်အခါတိုင်း

အင်အားပြိုင်နေသော အုပ်စုများမှ မြန်မာဒေသရာဇ်များ ထံမှ အကူအညီကို သူ့ထက်ငါဦးအောင် လာရောက် တောင်းယူလေ့ ရှိခဲ့ကြသည်။ မြန်မာဒေသရာဇ်များကလည်း သူတို့ချင်း အကွဲကွဲအပြားပြားဖြစ်ခဲ့ကြသည့် အချိန်တွင် ရခိုင်မင်းများထံမှ အကူအညီတောင်းခံလေ့ရှိသည်။

ထိုသို့ ရခိုင်ဒေသမှ အကူအညီတောင်းခံတိုင်း ပြဿနာများကို ပြေလည်အောင် ဆောင်ရွက်ပြီးသည့် အခါတိုင်း ရခိုင်မင်းမျိုးမင်းနွယ်များမှ ထက်မြက်သူတို့ကို နန်းတင်၍ မြန်မာတပ်များ ပြန်ခဲ့ကြသည်လည်း ရှိသည်။ တစ်ခါတစ်ရံ မြန်မာနိုင်ငံမှ မင်းလောင်းတောင်းယူသည့်အခါ သင့်တော်သောသူများကို ရခိုင်မှူးမတ်များနှင့် တိုင်ပင်ကာ အုပ်ချုပ်စေခဲ့သည်လည်း ရှိသည်။

ဗဒုံမင်းလက်ထက်မှာမူ ရခိုင်ပဒေသရာဇ်အဆက်အနွယ်များကို ပြန်လည်နန်းတင်မပေးခဲ့ပေ။ နယ် တစ်နယ်မှ တစ်နယ်ကို အပြီးတိုင်သိမ်းယူသကဲ့သို့ ကျင့်ကြံခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၇၈၅ ခုမှစ၍ ရခိုင်ဒေသတွင် ထကြွပုန်ကန်မှုများ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့ပေသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြုမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့်စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- 1. Hall, D.G.E. 1928. **Early English Intercourse with Burma. (1587-1743)** London: Longmans Green and Co.
- 2. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma.** London: Frank Cass & Co. Ltd.
- 3. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- 4. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

အင်္ဂလိပ်ပိုင်နယ်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ နယ်မြေထိစပ်ခြင်းမှ စသောပြဿနာ

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဘင်္ဂလားကို သိမ်းပိုက်ပြီးသည်နှင့် ရခိုင်ဒေသသည် သူတို့ပိုင်နယ်များနှင့် ဆက်စပ်လာသည်။ ထိုအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံကိုထိပါးရန် အကြောင်းရှာခွင့် ရသွားလေသည်။ ရခိုင်အရေးအခင်းနှင့် ပတ်သက်၍ မတင်ပြမီ ရခိုင်ဒေသ၏ ထူးခြားချက်၊ ရခိုင်လူမျိုးတို့၏ ထူးခြားချက်များကို တင်ပြလိုပါသည်။ ရခိုင်တို့သည် ရှေးဆန်ကြသည်၊ ဝံသာနုရက္ခိတ စိတ်ဓာတ်ပြင်းထန်ကြသည်၊ ဗုဒ္ဓသာသနာတွင် ကောင်းစွာသက်ဝင်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာနှင့်ဆက်နွှယ်သော ယဉ်ကျေးမှု ထွန်းကားသည်။ အနိစ္စယနှင့် ရေမြေအားဖြင့် ဆက်စပ်နေသော်လည်း မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့်နီးစပ်သော ယဉ်ကျေးမှု လက္ခဏာများ ပွင့်လန်းကြသည်။

ရခိုင်ဒေသသည် ပထဝီဝင်နိုင်ငံရေးအမြင်ဖြင့် ကြည့်ပါမူ ကမ်းရိုးတန်းဒေသဖြစ်၍ လိုချင်မက်မောသူများမည်။ လူမျိုးရေးအရ ယဉ်ကျေးမှုအရ စိမ့်ဝင်ပျံ့နှံ့မှု အန္တရာယ် အလွန်ကြီးမားသည်။ ထိုအန္တရာယ်ကို ရခိုင်အမျိုးသားတို့သည် ဝံသာနုရက္ခိတတရားဖြင့် သမိုင်းစဉ် တစ်လျှောက်လုံး တွန်းလှန်ခဲ့သည်မှာ လွန်စွာချီးကျူးဖွယ်ကောင်းသည်။ သို့သော် ကမ်းမြောင်ဒေသဖြစ်သဖြင့် ကျူးကျော်လိုသူ လွှမ်းမိုးလိုသူတို့ကို မိမိတို့အင်အားဖြင့်သာ ရင်ဆိုင်ပါက ကြာရှည်စွာ ခံနိုင်ရည်ရှိနိုင် မရှိနိုင်ကို စဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။ သာသနာအဆုံးအမနှင့် အမျိုးအနွယ်အားဖြင့် တူညီသော မြန်မာဘက်သို့ ရခိုင်များက အကြောင်းအားလျော်စွာ သွေးနီရော ချိုတတ်သည်ကိုလည်း ဝမ်းမြောက်ရသည်။

သို့သော် ဗဒုံမင်းတို့၏ ဆောင်ရွက်ချက်များထဲမှ အချို့ကို ဒေသခံအချို့၏စိတ်နှင့် မတွေ့ဘဲ ဖြစ်ကောင်းဖြစ်နေနိုင်သည်။ အကြောင်းမှာ ရခိုင်ဘက်မှ ဗဒုံမင်း၏ သားတော် ရွှေတောင်စားဦးစီးသည့် တပ်များ

ပြန်လည်ချီတက်လာပြီးနောက် ထားခဲ့သည့်သူတချို့၏ မလိမ္မာမှုကြောင့် ဒေသခံများနှင့် ဆက်ဆံရေး မပြေမလည်ဖြစ်လာကြသည်။ ထိုသို့ဆိုရသည်မှာ ရခိုင်တွင် တကွဲတပြားဖြစ်နေသည်ကို ဖြေရှင်းပေးရန် ဗဒုံမင်းကို ဖိတ်ခေါ်သည့် ဦးသံဒီးကိုယ်တိုင် ဦးဆောင်ကာ ၁၇၉၈ ခုတွင် လူသူစုဆောင်း၍ သားတော်ရွှေတောင်စား ထားခဲ့သည့်သူများကို ပြန်လည်ခမ်းသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဦးသံဒီးသည် ၁၇၆၅ ခုထက်စော၍ ပုန်ကန်တော်လှန်ခြင်းဖြစ်ခဲ့ပါမူ ထိုကိစ္စသည် ပြည်ထဲရေးသက်သက်သာဖြစ်ခဲ့ပေမည်။ ယခုမူ စစ်တကောင်းအပါအဝင် ဘင်္ဂလားနယ်ကြီးကို ဗြိတိသျှတို့က ၁၇၆၅ ခုတွင် သိမ်းပိုက်လိုက်ပြီဖြစ်သဖြင့် စစ်တကောင်းနှင့် ရခိုင် နယ်ချင်းစပ်နေသည်ဖြစ်ရာ ရခိုင်သားအချို့ တော်လှန်ပုန်ကန်သည့်ကိစ္စသည် နယ်စပ်ပြဿနာ ဖြစ်ပေါ်လာမည့်အကြောင်း ရင်းတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။

အကယ်၍ ရခိုင်သည် မြန်မာနှင့်တစ်စပ်တည်းသော နိုင်ငံမဖြစ်ဘဲ သီးခြားဆက်လက်ရပ်တည်နေပါကလည်း ရခိုင်ဒေသအတွက် ဖြစ်ပေါ်စရာပြဿနာသည် အလွန်ကြီးမားပေလိမ့်မည်။ အကြောင်းမှာ မူလက ရခိုင်များပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော စစ်တကောင်းကိုလည်း ဗြိတိသျှတို့က သိမ်းပိုက်ပြီးပြီဖြစ်ရာ ထိုသူတို့က အချိန်ပိုင်းအတွင်း ရခိုင်ကိုလည်း ရအောင်ယူမည်ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် စစ်တကောင်းနှင့်အတူ ရခိုင်ကိုလည်း ဘင်္ဂလားနယ်တွင်းသို့ သွင်း၍ အုပ်ချုပ်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ဆိုလျှင် ရခိုင်ဒေသတွင် သာသနာလည်းညှိုးနွမ်းရုံမက ကွယ်သွားနိုင်သည်။ လူမျိုးချင်းလည်း သွေးနှောမှုများမည်။ ဗြိတိသျှတို့လက်ထဲမှ လွတ်မြောက်သည့်အချိန်တွင်လည်း ရခိုင်သည် ဘင်္ဂလား၏ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအဖြစ် ကျန်ရစ်မည် ဖြစ်သည်။

ဗဒုံလက်ထက်တွင် ရခိုင်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသအဖြစ်သို့ရောက်ရှိသွားသော်လည်း သာသနာနှင့် လူမျိုးတို့အနေဖြင့်မူ ရှင်သန်မြိုင်သန်နေခဲ့သည်။ ရခိုင်တို့က ဝံသာနုရက္ခိတတရားထားသဖြင့် မြန်မာများကလည်း လေးစားကြပါသည်။ သို့သော် နိုင်ငံအရေး ပေါက်နှင့်ကျေးဟူသောစကားအတိုင်း နိုင်ငံအရေးမှာကား ရှုပ်ထွေးလှသည်။ ဗဒုံမင်းအနေဖြင့် သူ့ထံမှ စစ်ရေးအကူအညီ တောင်းခံသူကိုယ်တိုင် ပုန်ကန်ပြီဟု ဆိုသည့်အချိန်တွင် ထိုသူများကိုနှိမ်နင်းရန် တပ်များစေလွှတ်ရလေတော့သည်။ မနှိမ်နင်းဘဲ နေ၍လည်း မဖြစ်ချေ။ ထောင်ထားခြားနားသူများ၏ လုပ်ရပ်ကြောင့် ပထမဦးစွာ အထိနာသောသူတို့မှာ ရခိုင်အမျိုးသားများဖြစ်သဖြင့် ထိုသူတို့ကလည်း အကူအညီတောင်းခံသည်။

၁၇၉၄ ခုတွင် အင်အား ၅၀၀၀ မျှရှိသော မြန်မာတပ်များသည် ထောင်ထားခြားနားသူများကို လိုက်လံတိုက်ခိုက်ရင်း ဗြိတိသျှသိမ်းပိုက်ထားသည့်နယ်နှင့် မြန်မာနယ်ခြားမျဉ်းကို ဖြတ်ကျော်မိကြသည်။ ဗြိတိသျှတို့ဘက်က မေဂျာဂျင်နရယ် အားစကင်း (Major General Erskine) ကိုစေလွှတ်၍ မြန်မာတို့နှင့် ဆွေးနွေးစေသည်။ မြန်မာတို့ကလည်း သူတို့အလိုရှိသော ခေါင်းဆောင်သုံးဦးကို ပေးအပ်ရန် တောင်းခံသည်။ မေဂျာဂျင်နရယ် အားစကင်းက အရေးယူဆောင်ရွက်ပေးပါမည်ဟု ကတိပေးသည်နှင့် မြန်မာတို့ ပြန်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာတို့တောင်းဆိုသော ခေါင်းဆောင်သုံးဦးကို ဗြိတိသျှတို့က များမကြာမီ ပို့ပေးလိုက်သည်။

မြန်မာတို့နှင့် ထိပ်တိုက်တိုးရန်ကိစ္စကိုမူ ဗြိတိသျှတို့က ထိုအချိန်က မလိုလားခဲ့ပေ။ အကြောင်းမှာ အိန္ဒိယတွင် သူတို့သိမ်းပိုက်ထားပြီးဖြစ်သော နယ်ပယ်များတွင် မငြိမ်မသက်ဖြစ်စပြုနေသည်။ အိန္ဒိယရှိ မိုက်ဆိုး (Mysore) နယ်စားကဲ့သို့သော နယ်စားများက ပြန်လည်သိမ်းပိုက်နိုင်ရန် ပြင်သစ်တို့က လက်နက်များ ထောက်ပံ့ကာ မြောက်ထိုးပင့်ကော် လုပ်နေလေသည်။ မြန်မာများနှင့် စစ်ရေးအရ ပြိုင်ဆိုင်ရပါက အိန္ဒိယနယ်များကို ပြန်လည်လက်လွှတ်ရဖွယ် ရှိနေလေသည်။

ထို့အပြင် မြန်မာနှင့်ဆက်ဆံရေး မပြေလည်ပါက ပြင်သစ်တို့က မြန်မာကိုလက်ဦးမူရယူကာ သိမ်းပိုက်သွားမည်ကိုလည်းကောင်း၊ မြန်မာဈေးကွက်ကို အပိုင်စီးသွားမည်ကိုလည်းကောင်း အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ လူကြီးများက စိုးရိမ်မကင်း ဖြစ်နေကြသည်။

ထိုသို့သောအကြောင်းများကြောင့် အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော နယ်စပ်ပြဿနာများ မပေါ်ပေါက်စေရန်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြင်သစ်တို့ထက် ရှေးဦးစွာ ဈေးကွက်ရရှိထားရန် ရည်သန်ကာ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် ဆာဂျွန်ရှိုး (Sir John Shore) က ကပ္ပတိန်ဆိုင်ခိုင်းမ်စ် (Captain Symes) အား မြန်မာဘုရင်ထံသို့ သံတမန်အဖြစ် စေလွှတ်လိုက်သည်။ နယ်စပ်ပြဿနာနှင့် ထွက်ပြေးလာသော ရခိုင်တို့ကို မြန်မာတို့ထံ ပြန်လည်ပေးပို့ရေး၊ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်မှုစာချုပ် ချုပ်ဆိုရေးတို့ကို ပြေလည်အောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ကပ္ပတိန်ဆိုင်ခိုင်းမ်စ်သည် ၁၇၉၅ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၁ ရက်နေ့တွင် ကာလကတ္တားမှ ထွက်ခွာလာရာ မတ်လ ၂၀ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်မြို့သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ ထိုနှစ်ဇူလိုင်လ ၁၇ ရက်နေ့တွင် အမရပူရမြို့သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။

ဘုရင်မင်းမြတ် (ဗဒုံမင်း) ၏ ညီလာခံသို့ ဆိုင်းမ်စ် ဝင်ခွင့်ရခဲ့သည်။ ဆိုင်းမ်စ်က လာရင်းကိစ္စကို တင်ပြသော်လည်း မြန်မာဘုရင်အစိုးရက ကပ္ပတိန်ဆိုင်ခိုင်းမ်စ်အား ရန်ကုန်တွင် သံအမတ်အဖြစ်နေလိုကနေရန်၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လာရောက်၍ ကူးသန်းရောင်းဝယ်လိုပါကလည်း ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရန်တို့ကိုသာ ပြန်ကြားခဲ့သည်။ စာချုပ်ဆိုရန် ကိစ္စနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယဘုရင်ခံပေးစာနှင့် ပတ်သက်၍သော်လည်းကောင်း မည်သို့မျှ ပြန်ကြားခြင်း မပြုလိုက်ချေ။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်သည် မြန်မာနှင့် စစ်ဖြစ်ရန် သူတို့ဘက်က အဆင်သင့်မဖြစ်သေးသဖြင့် ၁၇၉၆ ခုတွင် ကပ္ပတိန် ကောက်စ် (Heram Cox) ဆိုသူကို မြန်မာဘုရင်ထံသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ထိုသို့ ရောက်ရှိလာခြင်းမှာ ကပ္ပတိန်ဆိုင်ခိုင်းမ်စ် လာရောက်စဉ်က မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့်နှင့် သံအမတ် ထားရှိခွင့်ကို မြန်မာဘုရင်က ခွင့်ပြုခဲ့ပြီး ဖြစ်

သဖြင့် ကပ္ပတိန်ကောက်စ်သည် အင်္ဂလိပ်ကိုယ်စားလှယ် အဖြစ် ရန်ကုန်တွင် ရုံးဖွင့်ရန် လာရောက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ကပ္ပတိန်ကောက်စ်သည် ရန်ကုန်သို့ရောက်ရှိပြီး မကြာမီတွင် အမရပူရသို့ ဆန်တက်ကာ မြန်မာဘုရင့် ထံ လာရောက်ဖူးမြော်တွေ့ဆုံ၍ ကုန်ကူးသန်းရောင်းဝယ် ရေးနှင့် ရခိုင်စစ်တကောင်း နယ်ခြားပြဿနာများကို ဆွေးနွေးရန် ကြိုးစားသော်လည်း မြန်မာဘုရင့်နှင့် များ မတ်များက ထိုကိစ္စများကို ဆွေးနွေးရန် လက်မခံဘဲ ဧည့်ကောင်းစောင်ကောင်းတစ်ဦးအဖြစ်သာ ကောင်းမွန် စွာဆက်ဆံလိုက်သည်။ မြန်မာတို့က ဗြိတိသျှတို့ လို လားသော အခွင့်အရေးတို့ကို မပေးလိုက်ချေ။

ကပ္ပတိန်ကောက်စ်၏ ပဓာနကျသော တာဝန် များမှာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအပေါ် မြန်မာ ဘုရင်နှင့် မြန်မာတို့က ချစ်ကြည်မှု တိုးတက်လာစေ ရေး၊ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းတွင် ကူးသန်းရောင်းဝယ်လျက် ရှိသည့် ဗြိတိသျှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရေး၊ မြန်မာတို့ ၏အကြောင်းကို ပိုမိုသိနားလည်အောင် စုံစမ်းထောက် လှမ်းရေးနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြင်သစ်တို့ မည်သို့မည်ပုံ လှုပ်ရှားနေသည်ကို မျက်ခြည်မပြတ်အောင် လေ့လာနေ ရေး စသည်တို့ဖြစ်သည်။

ကောက်စ်သည် သူ၏အဆင့်အတန်းဖြစ်သော ဒုတိယသံအမတ်၊ သို့မဟုတ် ဒုတိယဝန်ကြီးတို့ထက်ပို၍ မြင့်မားသယောင် ဟန်ဆောင်ကာ မြန်မာတို့နှင့်ဆက်ဆံ လေရာ မကြာမီမှာပင် သူ၏လိမ်လည်မှုကို မြန်မာများ သိလာကြလေတော့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆက်ဆံရေး အဆင်မပြေဖြစ်လာပြီး ၁၇၉၇ ခုနှစ်တွင် ကပ္ပတိန် ဟီရမ်ကောက်စ်သည် ကာလကတ္တားသို့ ပြန်လည်ထွက် ခွာသွားရသည်။

ထိုအချိန်တွင် ရခိုင်နှင့် ဗြိတိသျှပိုင်ဒေသတို့ အကြား ဖြစ်ပွားနေသောကိစ္စများကား မအေးသေးချေ။ ၁၇၈၄ က ဗဒုံမင်းကို ပင့်ခေါ်သော ဦးသံဒီးသည် ဗဒုံမင်း၏သားတော် ရွှေတောင်စားမင်းသား ပြန်လည် ထွက်ခွာသွားသည့်အခါ မြို့သူကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်ထား ခြင်းကို ခံခဲ့ရသူဖြစ်သည်။ ဩဇာညောင်း၍ နောက်

လိုက်အင်အားကောင်းသူဖြစ်သည်။ သူသည် နောက်ပါ လူ ၁၀၀၀၀ ခန့်ကို ခေါ်ဆောင်၍ ၁၇၉၈ ခုတွင် နတ်မြစ်ကိုဖြတ်ကျော်ကာ ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်းသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့လှသည်။ ဗြိတိသျှတို့ကလည်း သူတစ်ပါး တို့၏ အကျပ်အတည်းကို အခွင့်ကောင်းယူကာ သူ တစ်ပါးတို့၏ပိုင်နက်ကို သိမ်းပိုက်သည့်နည်းကို လွန် စွာ ခံတွင်းတွေ့နေခဲ့ကြသူများဖြစ်သဖြင့် ဦးသံဒီးတို့ကို ခိုလှုံခွင့်ပေးခဲ့သည်။ ထိုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ ဆာဂျွန်ရိုး ကို ဆက်ခံသည့် ဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဝက်လက်စလီ (Lord Welesly) က ၁၇၉၈ ခုနှစ်တွင် ကပ္ပတိန် သောမတ်ဟီး (Captain Thomas Heel) အား ရခိုင် ဝန်ကြီးထံသို့ အခြေအနေကို ရှင်းပြရန် စေလွှတ်လိုက် သည်။ သို့သော် သူတို့ရှင်းပြသော အချက်များမှာ လက် တွေ့အားဖြင့် မမှန်ကန်ချေ။ သူတို့ပိုင်နယ်ထဲသို့ ရခိုင်မှ ပြေးဝင်ခဲ့လှသူများကို လက်ခံမည်မဟုတ်ပါဟူသော အမိန့်ကြော်ငြာစာ ထုတ်ပြန်ပေးပါမည်ဟု ပြောဆို သော်လည်း အမှန်တကယ် ဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုသေးဘဲ လာသမျှကိုသာ လက်ခံနေသည်။ သောမတ်ဟီး ကိုယ် တိုင် ပုန်ကန်သူများ၏လက်ချက်ဖြင့် ပျက်စီးနေသည့် တို့ကို မြင်ကာ ကာလကတ္တားသို့ ပြန်သွားလေသည်။

ခရစ်နှစ် ၁၈၀၂ ခုနှစ်တွင် ရခိုင်နယ်စပ်အရေး နှင့်ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် မြန်မာတို့၏ ဆက်ဆံရေးမှာ မပြေမလည်ဖြစ်လာပြန် သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပထမအကြိမ် ရောက်ဖူးသော ဆိုင်းမစ်ကိုပင် ဒုတိယအကြိမ် ပြန် လည်စေလွှတ်ပြန်သည်။

အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအစိုးရက ဆိုင်းမစ်ကို မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဒုတိယအကြိမ် စေလွှတ်သည့်အခါတွင် ခမ်းခမ်းနားနား စေလွှတ်သည်။ အခြေအရံတပ်ဖွဲ့ဝင် ၂၃၀ ပါဝင်သော နောက်လိုက်နောက်ပါ အဖွဲ့လည်း ပါဝင်သည်။ ဆိုင်းမစ်သည် ရန်ကုန်တွင် ရှိနေစဉ် အတွင်း နံနက်တိုင်း ဆိုင်းမစ်၏တပ်ဖွဲ့ဝင်များက အမြောက်ပစ်ဖောက်ရာ မြန်မာအာဏာပိုင်များက ထိုသို့ ပစ်ဖောက်ခြင်းမပြုရန် တားမြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ရန်ကုန်လူထုမှာ မကြားစဖူး မနက်စောစောအချိန်တွင်

အမြောက်သံကို ကြားကြရသဖြင့် ထိတ်လန့်ကြသည်။ ကိုယ်ဝန်ဆောင်တစ်ယောက်မှာ ထိတ်လန့်၍ သားလျှောသည်အထိပင် ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ရန်ကုန် ရှိအာဏာပိုင်များက နောက်ထပ်အမြောက်ပစ်ဖောက်ခြင်းမပြုရန် တားမြစ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ခမ်းနားရန် ကြိုးစားသော ဆိုင်းမစ်တို့၏အဖွဲ့မှာ မပြေလည်မှုများနှင့် စတင်ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။

အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ ဗြိတိသျှကုမ္ပဏီအစိုးရသည် မည်မျှအင်အားကြီးမားသည်ကို သိစေခြင်းငှာလည်းကောင်း ဆိုင်းမစ်သည် သံအမတ်ကြီးအဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာရောက်ကာ နှစ်နိုင်ငံဆက်ဆံရေးကို ဆွေးနွေးခြင်း ဖြစ်သည့်အကြောင်းတို့ကို ဟိတ်ဟန်ဖြင့်ပြသရန် ဤသို့ စီစဉ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် မြန်မာအစိုးရက ဆိုင်းမစ်ကို ယခင်နည်းအတိုင်းပင် ဆက်ဆံသည်။ မြန်မာတို့က ဆိုင်းမစ်သည် ဗြိတိန်နိုင်ငံမှ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ကိုယ်စားလှယ် အစစ်မဟုတ်သည့်အကြောင်း အိန္ဒိယရှိ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ကိုယ်စားလှယ်သာဖြစ်ကြောင်း ကောင်းစွာ သိနေပြီဖြစ်သည်။

ဆိုင်းမစ်သည် ရောက်ရှိသည်မှ ပြန်လည်ထွက်ခွာသည်အထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် သုံးလကြာမျှ နေထိုင်ခဲ့သည်။ သူသည် ဘုရင်မင်းမြတ်နှင့်လည်းကောင်း၊ အိမ်ရှေ့မင်းနှင့်လည်းကောင်း၊ တောင်ငူမင်းသားနှင့်လည်းကောင်း တွေ့ဆုံခွင့် ရလေသည်။ ဆိုင်းမစ်အား ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲများက မြန်မာများထံ တင်ပြတောင်းဆိုရန် စေခိုင်းလိုက်သည့် အချက်လေးချက်မှာ

- ၁။ ဗြိတိသျှတို့၏ ရန်သူသင်္ဘောမှန်သမျှကို မြန်မာ အစိုးရက အားပေးကူညီသမှု မပြုရန်။
- ၂။ မည်သည့်ဥပဒေပုဒ်မကိုမျှ မြန်မာ့နယ်မြေအတွင်း၌ မြေနေရာရရှိခွင့်၊ ကုန်တိုက်တည်ဆောက်ခွင့် မပြုရန်၊ အကယ်၍ ခွင့်ပြုမည်ဆိုပါက ဗြိတိသျှတို့ကိုသာ ဦးစားပေးပြီး ခွင့်ပြုရန်။
- ၃။ ၁၇၉၅ ခုနှစ်က ပြုလုပ်သော သဘောတူညီမှုကို အတည်ပြုရန်။
- ၄။ ရန်ကုန်မြို့၌ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး ထားရှိ

ခွင့်ပြုပြီး နှစ်နိုင်ငံဆက်သွယ်သောအခါ ယင်းကိုယ်စားလှယ်မှတစ်ဆင့် ဆက်သွယ်မှုပြုရန် စသည့်အချက်များ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုအချက်များအတွက် အဖြေကို စာရွက်စာတမ်းတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသည့် သဘောတူညီချက်မရရှိခဲ့ပေ။ ဟံသာဝတီဝန်ကြီးထံမှာ နှုတ်ပြောစကားကိုသာ ရရှိသည်။ ဟံသာဝတီဝန်ကြီးက ဘုရင်မင်းမြတ်သည် မည်သည့်ဥပဒေပုဒ်မ လက်နက်နိုင်ငံကိုမျှ မြေနေရာပေးသနားမည် မဟုတ်ဟုသာ ပြောကြားခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့အနေဖြင့် သူတစ်ပါးထက်ထူး၍ အခွင့်အရေး ရရှိမည်မဟုတ်ကြောင်းကို မပြောသော်လည်း သိနားလည်နိုင်လောက်သည်။

၁၈၀၃ ခုနှစ်တွင် လက်ဖတင်နင်ကင်းနင်း (Lt. John Canning) သည် ဆိုင်းမစ်၏ တစ်ဦးတည်းသော ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ရန်ကုန်သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ သူ၏တာဝန်မှာ ပြင်သစ်တို့ကို ထောက်လှမ်းရန်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ကင်းနင်းနှင့် ရန်ကုန်မြို့ရှိ ရေဝန်တို့ အဆင်မပြေဖြစ်သဖြင့် ချက်ချင်းဆိုသလိုပင် အိန္ဒိယသို့ ကင်းနင်း ပြန်သွားခဲ့ရသည်။

၁၈၀၉ ခုတွင် ကင်းနင်းကိုပင် ဒုတိယအကြိမ် မြန်မာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်ပြန်သည်။ စေလွှတ်သူမှာ ထိုအချိန်က အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ဘုရင်ခံချုပ်ဖြစ်နေသူ လော့ဒ်မင်တို (Lord Minto) ဆိုသူဖြစ်သည်။

ကင်းနင်းသည် ထိုအချိန်က မြန်မာများနှင့် အဆင်ပြေပြေ ဆက်ဆံနိုင်ခဲ့သည်။ သူသည် သူ၏အထက်က အာဏာပိုင်များထံသို့ အစီရင်ခံသည်မှာ 'ရခိုင်ဒေသမှာ စစ်တကောင်းနယ်နှင့် သဘာဝအနေအထားအရ ရေကြော မြေကြော ဆက်စပ်နေသဖြင့် ဗြိတိသျှအစိုးရအနေဖြင့် သိမ်းပိုက်သင့်လှကြောင်း၊ သိမ်းပိုက်မည်ဆိုပါက အလွယ်တကူ သိမ်းပိုက်နိုင်ကြောင်း' အစီရင်ခံခဲ့သည်။

ယခုအချိန်အထိ တင်ပြခဲ့ပြီးသော အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ၏ လုပ်ရပ်သည် မည်သည့်နိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေးတွင်မဆို ပါဝင်လိုသည်။ ထိုသို့ပါဝင်ခြင်းမှာ အတွင်းသူပုန်များအဖြစ်မွေးကာ သူတို့၏ဩဇာ တည်

ဆောက်ရန်ဖြစ်သည်။ အချို့သော စာဖတ်သူများသည် စာဖတ်ပါသော်လည်း ကျယ်ပြန့်နှံ့စပ်ခြင်း မရှိသေးချေ။ ထို့ကြောင့် ကြွယ်ဝချမ်းသာသော ယခုအချိန်တွင် အသံကောင်းဟစ်နေသောသူများသည် တစ်ချိန်က မည်သို့ပင် နယ်ချဲ့ခဲ့သည်ဖြစ်စေ ယခုအချိန်တွင် ကောင်းမြတ်သည့် မနုဿိကာရဖြင့် နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေးကို တည်ဆောက်နေပြီဖြစ်သည်ဟု မြင်နေကြသည်။

ကမ္ဘာ့သမိုင်းကို သေသေချာချာ ဖတ်ရှုလေ့လာကာ ထိုအသံကောင်းဟစ်နေကြသူများ၏ လုပ်ရပ်ကို သုံးသပ်လိုက်ပါက အသံကောင်းကိုဟစ်နေရင်း လက်တွေ့တွင်မူ ဆန့်ကျင်ဘက်လုပ်ရပ်များကို လုပ်နေကြသည်ကို ပြက်ပြက်ထင်ထင် မြင်လာမည်ဖြစ်ပေသည်။ သမိုင်းစဉ်ကို ကမောက်ကမဖြစ်အောင် လုပ်ဆောင်ကြသည့်နေရာတွင် နယ်ချဲ့အရင်းရှင်များလောက် ရက်စက်ကြသူများ ကောက်ကျစ်ကြသူများ မရှိကြချေ။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့။ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma.** London: Frank Cass & Co. Ltd.
- 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- 3. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.

အင်္ဂလိပ်စစ်ရိပ်များ မြန်မာနိုင်ငံပေါ်သို့ သန်းလာခြင်း

ကင်းနင်းသည် ဆိုင်းမစ်၏ တစ်ဦးတည်းသော ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဒုတိယအကြိမ် လာရောက်စဉ်က ရခိုင်ကို သိမ်းပိုက်ရန် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအစိုးရ တိုက်တွန်းခဲ့ကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ သူသည် ၁၈၀၀ ခုနှစ်တွင် ဘင်္ဂလားသို့ ပြန်သွားခဲ့သည်။

နောက်တစ်နှစ်ဖြစ်သော ၁၈၁၁ ခုနှစ်တွင် ဦးသံဒီး၏သားဖြစ်သော ချင်းပြန်သည် စစ်တကောင်းတွင် ခိုလှုံနေရာမှ လူသူစုဆောင်းကာ ရခိုင်ဒေသကို တိုက်ခိုက်လာသည်။ ထိုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာတို့ဘက်မှ အထင်မလွဲစေရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ကင်းနင်းကို တတိယအကြိမ် စေလွှတ်ပြန်သည်။ သို့သော် ဗြိတိသျှတို့၏အပြောသည် အလုပ်နှင့် မညီညွတ်သောကြောင့် မြန်မာအာဏာပိုင်တို့နှင့် ကင်းနင်းတို့၏ ဆက်ဆံရေးသည် ပြေလည်မှုမရှိကြပေ။

ကင်းနင်းသည် ရန်ကုန်တွင် မြန်မာအာဏာပိုင်များနှင့် ဆွေးနွေးနေစဉ် ရခိုင်တွင် ချင်းပြန်၏တိုက်ခိုက်မှုသည် ပြင်းထန်လျက်ရှိနေသဖြင့် မြန်မာအာဏာပိုင်များက ကင်းနင်းကို ဓားစာခံအဖြစ် ဖမ်းဆီးထားမည်ဟုပင် ဗြိတိသျှတို့က စိုးရိမ်ခဲ့ကြသေးသည်ဟု ဆို၏။ ဟံသာဝတီဝန်ကြီးက ကင်းနင်းကို နေပြည်တော်အထိ သွားရောက်ကာ ရှင်းလင်းတင်ပြရန် ငါးကြိမ်တိုင်တိုင် တိုက်တွန်းခဲ့သေးသည်ဟု ဆိုသည်။ ကင်းနင်းကလည်း ဓားစာခံအဖြစ် အဖမ်းခံရမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် နေပြည်တော်သို့ သွားရောက်ခြင်းမပြုခဲ့ပေ။

ထိုအချိန်အတွင်း အိန္ဒိယမှသင်္ဘောများ ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ကင်းနင်း၏သံအဖွဲ့ လုံခြုံရေးနှင့် လိုအပ်ပါက ရန်ကုန်မြို့တွင် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ကိစ္စဖြင့် ရောက်ရှိနေထိုင်လျက်ရှိသော ဥရောပ

တိုက်သားများကို ကယ်မသွားရန် ဗြိတိသျှအစိုးရက စေလွှတ်လိုက်သော သင်္ဘောများဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့ကမူ မြန်မာနိုင်ငံကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် လာသည့် သင်္ဘောများဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။

ကင်းနင်းကို မြန်မာတို့က မေးသင့်သော မေးခွန်းတစ်ခုကို မေးခဲ့သည်။ ချင်းပြန်ကို ဗြိတိသျှတို့က ဖမ်းမိပါက မြန်မာတို့လက်သို့ ပေးအပ်ပါမည်လောဟု မေးမြန်းခြင်းဖြစ်သည်။ ကင်းနင်းက ဤကိစ္စကို သူ့အနေဖြင့် ဆွေးနွေးပိုင်ခွင့် မရှိပါ။ မြန်မာဘုရင်အနေဖြင့် ဤကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ဖြစ်စေ၊ အခြားကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ဖြစ်စေ အရေးဆိုလိုပါက ဘင်္ဂလားသို့သာ သံတမန်စေလွှတ်၍ အရေးဆိုသင့်ပါသည်ဟု ပြန်လည်ဖြေကြားခဲ့သည်။

ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ယခင်က သောင်းကျန်းသူများကို ဗြိတိသျှနယ်ပယ်အတွင်း၌ လက်ခံမည်မဟုတ်ပါဟု ကတိပြုခဲ့ငြားသော်လည်း ၁၈၁၂ ခု၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၃ ရက်နေ့စွဲဖြင့် ဗြိတိန်ရှိ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ဒါရိုက်တာရုံးသို့ အိန္ဒိယအစိုးရမှ ပေးပို့သည့်စာတွင် 'စစ်တကောင်းတွင် နေရာချထားခဲ့ဖူးသော ချင်းပြန်၏ နောက်လိုက်များကို ကျွန်ုပ်တို့၏ နယ်နိမိတ်များအတွင်း၌ ခိုလှုံခွင့်ပြုရန် သက်ဆိုင်ရာတပ်မှူးများအား မှာကြားထားရေးအတွက် စစ်တကောင်းအရေးပိုင်အား ညွှန်ကြားထားပြီးဖြစ်ကြောင်း' ဟူသည့် အစီရင်ခံစာ ပါရှိသည့်အတွက် ဗြိတိသျှတို့၏ အပြောနှင့်အလုပ် မညီညွတ်မှုကို ထင်လင်းစွာသိနိုင်သည်။

ကင်းနင်းသည် ၁၈၁၂ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် အိန္ဒိယသို့ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားသည်။ အိန္ဒိယသို့ ရောက်ရှိသည်တွင် ရန်ကုန်မြို့ကို ရေကြောင်းမှ ပိတ်ဆို့ရန် သူ၏အစိုးရကို အကြံပေးတင်ပြသည်။

ကင်းနင်း သော်လည်းကောင်း၊ အခြားသူများသော်လည်းကောင်း ဗြိတိသျှမှ သံတမန်အဖြစ် ထိုခေတ်ထိုအချိန်က စေလွှတ်သူများသည် စိတ်နေသဘာဝအားဖြင့် ဟန်ချက်ညီညီထားတတ်သူများ သူ့ဘက်ကိုယ့်ဘက် မျှတသော အမြင်ရှိသူများ မဟုတ်ချေ။ လူများကို မမြင်မှူးခင်က အထင်အမြင်သေးသည့် စိတ်ထားကာ ရောက်ရှိလာသည့်အခါတွင်လည်း သူတို့ဘက်က စိတ်နေမြင့်နေသဖြင့် ပြေလည်အောင် ဆက်ဆံပြောဆိုဖို့ထက် သူတို့ကို ရန်ပြုမည်ထင်ကာ ဝေလည်ကြောင်ပတ်နှင့် ရှောင်ပြေးတတ်ကြသည်။ ထို့နောက် သူတို့ရေးသော မှတ်တမ်းမှတ်ရာများသည် သူတို့၏ အထက်လူကြီးများက သူတို့ကို အပြစ်မတင်စေရန် တစ်ဖက်သားအား အပြစ်ပုံ၍ချထားသော စာများဖြစ်နေလေသည်။ ကင်းနင်းသည် သူ့ကိုယ်စား (Edward de Cruz) ဆိုသူအား ဗဒုံမင်းနှင့်တွေ့ဆုံရန် ထားခဲ့သည်။ ဗဒုံမင်းကလည်း သံတမန်အဖြစ် လာသောသူက သူ့ကိုမတွေ့ဘဲ ပြန်သွားသည့်အတွက် မကျေနပ်ချေ။ ထိုသို့မကျေနပ်ခြင်းသည် မဆန်းလှချေ။ မည်သည့်နိုင်ငံမှ အာဏာပိုင်မင်းမဆို သံအမတ်ဖြစ်သူက သူ့ကို လာရောက်တွေ့ဆုံရမည်ဖြစ်ပါလျက် မတွေ့ဆုံဘဲ ပြန်သွားသည်ကို ကျေနပ်မည်မဟုတ်ချေ။ ဒီကရုဇ်သည်လည်း ၁၈၁၃ ခုနှစ်ဆန်းတွင် အိန္ဒိယသို့ ပြန်သွားခဲ့သည်။

ထို့နောက် ဗြိတိသျှအစိုးရက မြန်မာနိုင်ငံသို့ မည်သည့်သံအဖွဲ့ကိုမျှ မစေလွှတ်တော့ချေ။ ဗဒုံမင်းသည် နယ်စပ်အရေးအခင်း အေးချမ်းအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ၁၈၁၃ ခု၊ ဧပြီလတွင် ကာလကတ္တားသို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို စေလွှတ်လိုက်သည်။ ထိုသံအဖွဲ့က ချင်းပြန်နှင့် အခြားသောင်းကျန်းသူတို့အား မြန်မာတို့၏ လက်သို့ ပြန်လည်ပေးအပ်ပါရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ သူတို့ကို ပြန်လည်ရလိုသည်မှာ အပြစ်ပေးလို၍မဟုတ်၊ ရခိုင်ဒေသကို နောက်ထပ်မနှောင့်ယှက်စေလို၍ ဖြစ်သည်ဟု အကြောင်းပြသည်။ သို့သော် ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာတို့၏တောင်းဆိုချက်ကို ပယ်ချသည်။ မြန်မာတို့သည် တောင်းဆိုချက်မရဘဲ ပြန်လာခဲ့ကြရသည်။

မြန်မာသံအဖွဲ့ပြန်လာပြီးသည့်နောက်တွင်လည်း

ယခင်ကအတိုင်းပင် သောင်းကျန်းသူအဖြစ် မြန်မာအစိုးရက သတ်မှတ်ထားသူများကို အကာအကွယ်ပေးမြဲပေးနေခဲ့သည်။ မည်ကဲ့သို့ပေးသနည်းဟူမူ သူတို့၏ နယ်ပယ်ထဲတွင် အခြေစိုက်နေထိုင်ခွင့်ပေးသည်။ လက်နက်ရိက္ခာ ပေးသည်။ ရခိုင်သို့ သွားရောက်ဖျက်ဆီးပြီး ဗြိတိသျှပိုင်နယ်ထဲသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်သွားခြင်းဖြင့် ဘေးကင်းရန်ကင်းဖြစ်သွားလေသည်။ ထိုသို့ဖြင့် အလွန်စောသောကာလကတည်းက သူတစ်ပါးတို့၏ နိုင်ငံရေးကို မတည်မငြိမ်ဖြစ်စေပြီးမှ မိမိတို့၏အကျိုးစီးပွားတိုးတက်အောင် လုပ်ဆောင်သည့်အလေ့အထ ဗြိတိသျှအပါအဝင် ဥရောပနိုင်ငံသားများတွင် ရှိနေခဲ့သည်။

သမိုင်းဖြစ်စဉ်ကို ဆက်လက်တင်ပြပါက ၁၈၁၄ ခုတွင် ဗြိတိသျှတို့၏ သဘောထားမှာ တစ်မျိုးပြောင်းသွားသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဖြစ်ရပုံမှာ ချင်းပြန်က ရခိုင်ကို နောက်တစ်ကြိမ် သွားရောက်တိုက်ခိုက်ဦးမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ထိုသို့တိုက်ခိုက်ရာတွင် ဗြိတိသျှတို့၏ အကူအညီများကို ရယူလိုကြောင်း၊ ဗြိတိသျှတို့က အကူအညီပေးပါက သူသည် ဗြိတိသျှတို့၏ လက်အောက်ခံအဖြစ် နေမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ အကူအညီမပေးပါက ရန်သူအဖြစ်သို့ ရောက်သွားမည်ဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုလေသည်။

ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့က ချင်းပြန်ကို ပူးပေါင်းနှိမ်နင်းရေးအတွက် မြန်မာတို့အား စကားကမ်းလှမ်းလာသည်။ မြန်မာတို့ကလည်း နယ်စပ်အရေးကို စိတ်မအေးရှိနေသဖြင့် ဗြိတိသျှတို့၏ ကမ်းလှမ်းချက်ကို လက်ခံခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် ၁၈၁၄ ခုတွင် ချင်းပြန်မှာ ပထမဦးဆုံး မရှုမလှ အရေးနိမ့်ခဲ့လေတော့သည်။ နောက်တစ်နှစ်ဖြစ်သော ၁၈၁၅ ခုနှစ်တွင် ချင်းပြန်သည် အလိုအလျောက် ဖျားနာ၍ကွယ်လွန်သည်။

ထိုကဲ့သို့ မြန်မာနှင့်ပူးပေါင်းခြင်း၊ လေးကြိမ်တိုင်တိုင် သံတမန်စေလွှတ်ခြင်းစသည်တို့သည် စိတ်ရင်းစေတနာကောင်းဖြင့် ပူးပေါင်းကာ ပြေပြေလည်လည်ဖြစ်အောင် ဗြိတိသျှတို့ဘက်က ကြိုးစားခြင်းမဟုတ်ချေ။ သူတို့နှင့် နယ်ချင်းစပ်လာသော မည်သည့်အာရှနိုင်ငံများကိုမဆို တိုက်ခွင့်သာလျှင် မဆုတ်မဆိုင်း တိုက်တတ်

သည်။ တိုက်ခွင့်မသာသေးပါက သံတမန်နည်းကို သုံးတတ်သည်။ ထိုသို့သံတမန်နည်းကို သုံးသည့်တိုင်အောင် အကျိုးကျေးဇူးကို ညီညီမျှမျှ ရအောင်ကြိုးစားခြင်းမရှိ။ ကုန်သည်များကဲ့သို့ အကျိုးအခွင့်ကို ဈေးဆစ်ကာ မိမိဘက်က အသာစီးရအောင် ကြိုးစားတတ်သည်။ ထိုအချက်သည်လည်း အံ့ဩဖွယ်ကောင်းလှသည်ဟု မဆိုသာသောအချက်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ မူလက အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကုန်သည်များစုစည်းကာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီဟု ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်ရာ အကျိုးအမြတ် ရနိုင်ရန် ဈေးကစားတတ်သည့် စိတ်ဓာတ်ကလည်း သူတို့တွင် ရှိနေလေသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ကုမ္ပဏီဝန်ထမ်းများသည် အရေးပိုင်များ၊ ဘုရင်ခံများ၊ ဗိုလ်မှူးများ၊ ဗိုလ်ကြီးများစသည်ဖြင့် ရာထူးရာခံများ ခွဲဝေယူကာ သူတို့နှင့်ထိစပ်သည့် နယ်မြေများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်လာကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ မီးစတစ်ဖက် ရေမှုတ်တစ်ဖက် လုပ်တတ်သော ဗြိတိသျှတို့သည် ချင်းပြန်မရှိတော့သည့် နောက်မှာပင် နယ်စပ်ဒေသကို ဟိုဘက်သည်ဘက် ကူးလူးဆိုးသွမ်းနေသူများကို နေရာပေးထားလေသေးသည်။ ထိုသို့ ဝင်ချည်ထွက်ချည်ဖြင့် ဆိုးသွမ်းနေသူများ ရှိနေပါက မိမိတို့ဒေသ၏ တည်ငြိမ်ရေး အေးချမ်းသာယာရေးကို ကောင်းစွာဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်း မရှိနိုင်ပေ။ အကြောင်းမှာ ထိုသူများသည် သူတို့နောက်သို့ မြန်မာတပ်များ လိုက်လာသည်နှင့် သူတို့ခိုကိုးသည့်သူများထံသို့ ပြေးကြလေတော့သည်။

ထိုသို့ ဆိုးသွမ်းသူများ၏ နှိပ်စက်ခြင်းကို ခံရသည်မှာ ကြိမ်ဖန်များလာသည့်အခါ ရမ္မာဝတီမြို့ဝန် (ရမ်းဗြဲ) သည် မခံမရပ်နိုင်ဖြစ်ကာ စစ်တကောင်း အရေးပိုင်ထံသို့ ၁၈၇၁ ခုနှစ်၊ မေလတွင် စာတစ်စောင်ပေးပို့ခဲ့သည်။ ထိုစာထဲတွင် ရေးသားထားသည့်အချက်အလက်များမှာ အမှားမပါပေ။ 'အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် နှစ်နိုင်ငံ ချစ်ကြည်မှုကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ရန် မကြိုးပမ်းခဲ့ကြောင်း၊ ရခိုင်နယ်လေးနယ်မှ ရခိုင်သားတို့ကို အားပေးအားမြှောက်ပြုကာ အင်္ဂလိပ်ပိုင်နက်အတွင်းတွင် ခိုလှုံနေထိုင်ခွင့်ပေးခဲ့ကြောင်း၊ ယခင် ဓညဝတီဝန်ကြီးက

ရခိုင်မှ စစ်တကောင်းသို့ခိုဝင်ကာ ရခိုင်ဒေသကို ပြန်လည်တိုက်ခိုက်နေသူတို့အား ပေးအပ်ရန် ဗြိတိသျှအစိုးရထံ တောင်းဆိုခဲ့စဉ်က ဗြိတိသျှအစိုးရသည် ပြန်လည်ပေးအပ်ပါမည်ဟု ကတိပြုသော်လည်း ကတိမတည်ခဲ့ကြောင်း၊ ရခိုင်သားတို့သည် ဗြိတိသျှနယ်မှ လာရောက်ကာ ရခိုင်ဒေသအား လုယက်တိုက်ခိုက်ပြီး ဗြိတိသျှနယ်တွင်းသို့ ပြန်လည်ပြေးဝင်ကာ ဗြိတိသျှတို့၏ ကာကွယ်စောင့်ရှောက်မှုကို ရယူကြကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် ယခုတစ်ကြိမ်၌ တောင်းဆိုသည့်အတိုင်း ရခိုင်သားတို့အား မပေးအပ်ပါလျှင်၊ သို့မဟုတ် ပေးအပ်ရန် နှောင့်နှေးပါလျှင် ယခုတည်ရှိနေသော နှစ်နိုင်ငံ ချစ်ကြည်မှု ပျက်ပြားလိမ့်မည်ဖြစ်ကြောင်း' ဟု ရေးသားထားသော ရမ္မာဝတီမြို့စား၏ စာမှာ အခြေအနေကိုလိုက်၍ တင်းမာကောင်း တင်းမာနေမည်ဖြစ်သော်လည်း အမှားတစ်ချက်မျှ မပါပေ။

ရမ္မာဝတီမြို့စား၏ စာကို ဗြိတိသျှအစိုးရက မရေမရာ ပြန်ကြားခဲ့လေသည်။ ထိုပြန်ကြားချက်ကို လိုရင်းဖော်ပြရသော် 'ခိုလှုံသူများကို ပြန်လည်ပေးအပ်ပါက တရားမျှတမည် မဟုတ်ကြောင်း၊ သို့သော် ဗြိတိသျှပိုင်နက်မှ ဖယ်ရှားရန် တွန့်ဆုတ်မည်မဟုတ်ကြောင်း' ဟု ရေးသားထားသောစာတွင် တိကျမှုမပါရှိပေ။ ထို့ပြင် ဗြိတိသျှတို့ထံသို့ မူလက ရခိုင်ပိုင်နက်များဖြစ်သော ဒေသများတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အကောက်ခွန် မကောက်သင့်ကြောင်း စာပို့ပြန်သည်' ဟု ဆိုသည်။ ထိုစာအတွက် ပြန်ကြားသည့်စာတွင်မူ စစ်ရိပ်စစ်ငွေများ သန်းစပြုလာပြီဖြစ်သည်။

ထိုသို့ဗြိတိသျှ၏ လေသံပြောင်းလာသည်မှာ အဘယ်ကြောင့်နည်း။ ထိုအချိန်လောက်တွင် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့ အရှေ့ဘက်တွင်လည်းကောင်း၊ အနောက်ဘက်တွင်လည်းကောင်း အပြိုင်အဆိုင် နယ်ချဲ့ရာတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အရေးသာခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဥရောပတွင်လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယတွင်လည်းကောင်း ပြိုင်ဘက်ကင်းသည့် အင်အားကြီးတစ်ရပ်အဖြစ်သို့ ရောက်လာခဲ့ပြီ။ ထိုသို့ တစ်ဖက်က အင်အားတက်ကာ မာန်ဝင့်လာသည့်အချိန်တွင် မြန်မာ

ထီးနန်းတွင်လည်း မင်းပြောင်းမင်းလွှဲနှင့် ကြုံရလေသည်။

ဗဒုံမင်းသည် သူ၏သားတော် ရွှေတောင်စားမင်းသားကို များစွာအားကိုးခဲ့ပေလိမ့်မည်။ ရွှေတောင်စား မင်းသားသည် စစ်ရေးစွမ်းရည်နှင့်လည်း ပြည့်စုံသည်။ ဗဒုံမင်းကြီးအနေဖြင့် ကြီးမားသောစီမံကိန်းကြီးများဖြင့် ဘုရားပုထိုးကြီးများတည် ဆောက်နေချိန်တွင် ရွှေတောင်စားသည် ပြည်တွင်းရေးရာ ပြည်ပဆက်ဆံရေးကိုပါ ပြေလည်အောင် ဆောင်ရွက်ထားခဲ့သည်။ သို့သော် ထက်မြက်သော ရွှေတောင်စားသည် ခမည်းတော်ထက် ၁၁ နှစ် စော၍ ကွယ်လွန်ခဲ့လေသည်။ ဗဒုံမင်းအတွက် အကြီးမားဆုံးသော ဆုံးရှုံးမှုဖြစ်သည့် သားတော်ကြီးအိမ်ရှေ့မင်း ဆုံးရှုံးမှုသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွက်လည်း ထက်မြက်သောမင်းတစ်ပါး ဆုံးရှုံးခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ရွှေတောင်စားကွယ်လွန်ပြီးသည့်နောက် ဗဒုံမင်းသည် ကျန်ရှိနေသောသားတော်များထဲမှ အိမ်ရှေ့စံ မရွေးဘဲ ရွှေတောင်စား၏ သားတော်အကြီးဖြစ်သူ အသက် ၂၃ နှစ်အရွယ်ရှိ စစ်ကိုင်းစားမင်းသားကို အိမ်ရှေ့နှင့်ခဲ့ပေသည်။ စစ်ကိုင်းစားသည် မင်းဖြစ်မည်ကို ၁၁ နှစ်စော၍သိခဲ့ရသူဖြစ်သည့်တိုင် မင်းတစ်ပါးအဖြစ် ထမ်းဆောင်ရမည့် တာဝန်များကို လေ့လာကာ မိမိကိုယ်ကို မိမိထက်မြက်အောင် ကြိုးစားခြင်းမပြုခဲ့ပေ။ မင်းအဖြစ်ကို ရပြီးသည်နှင့် အစဉ်အလာမရှိသော ကိစ္စများကို လုပ်ဆောင်သည်။ အထူးသဖြင့် မင်းပရိသတ်နှင့်ရောပြည်သူနှင့်ပါ အဆင်မပြေနိုင်သည့် မိဖုရားတစ်ပါးကို တင်မြှောက်ကာ မြို့သစ်တည်ခြင်းစသည့် စရိတ်ကြီးကာ ပဓာနမကျလှသည့်ကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်နေခဲ့သည်။

စစ်ကိုင်းမင်း နန်းတက်သည့်အချိန်တွင် မြန်မာနှင့်ဗြိတိသျှတို့၏ ဆက်ဆံရေးကို နားလည်နိုင်ရန် ၁၈၁၅ ခုဝန်းကျင်၌ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော အခြေအနေတချို့ ကို လေ့လာသင့်သည်။ ၁၈၁၅ ခုတွင် နပိုလီယံဦးဆောင်သော ပြင်သစ်ပြည်ကို ဗြိတိသျှတို့က အောင်ပွဲခံလိုက်ပြီဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့် နယ်များကို

လည်း ဩစတြီးယား၊ အင်္ဂလိပ်နှင့် ရုရှတို့သည် ဗီယင်နာ ကွန်ဖရင့်၏ ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် စိတ်ကြိုက်ခွဲဝေကာ ယူကြလေသည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် ပြိုင်ဘက်များကို ကျော်၍ အားကုန်သုတ်ကာ နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ငန်းကို လုပ်လာကြသည်။ ၁၇၉၅ ခုတွင် ဒပ်ချ်တို့ထံမှ သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ) ကို ရခဲ့သည်။ ၁၇၉၉ ခုတွင် အိန္ဒိယရှိ မိုက်ဆိုး (Mysore) နယ်နှင့် မဒရပ်စ် (Madras) တို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ၁၈၀၁ ခုနှစ်တွင် ယခု ဥတာပရာဒက် (Uttar Pradesh) ပြည်နယ်၏ အထက်ပိုင်း ဒေသတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ၁၈၀၂ ခုနှစ်တွင် ဘုံဘောနယ်အတွင်းမှ ဘာရိုဒါ (Baroda) ဒေသကိုလည်းကောင်း၊ ၁၈၀၃ ခုနှစ်တွင် ဩရိဿနယ် (Orissa) နယ်ကိုလည်းကောင်း သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ၁၈၁၈ ခုတွင် ပက်ရှဝါ (Peshwa) နယ်နှင့် ရာဇပုတ္တန (Rajaputana) နယ်တို့ကို ဆက်လက် သိမ်းပိုက်ပြန်သည်။

စစ်ကိုင်းမင်းနန်းတက်သည့်အချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏အနောက်ဘက် နယ်စပ်နှင့်ဆက်စပ်နေသော အိန္ဒိယတိုက်ငယ်မှ နယ်များကို တစ်ခုပြီးတစ်ခု သိမ်းပိုက်နိုင်လိုက်ခြင်းသည် စစ်ကိုင်းမင်းအတွက် ပြဿနာများကို သယ်ဆောင်လာသောအကြောင်းတရားများ ဖြစ်သည်။

စစ်ကိုင်းမင်းသည် မွေးရာပါ အရည်အချင်းအားဖြင့် ညံ့သည်ဟု ယတိပြတ်မပြောနိုင်သော်လည်း မိမိကိုယ်ကို ထက်မြက်အောင် ကြိုးစားနိုင်သည့်အချိန်နှင့်အခွင့်အရေး ကောင်းစွာရခဲ့ပါလျက် အေးဆေးပေါ့တန်စွာ နေတတ်သည်။ မင်းတစ်ပါး၏ သတိတရားနှင့် ထက်မြက်ခြင်းမရှိသည်မှာလည်း သူသည် ခမည်းတော်နှင့်ကြီးရသည်ထက် ဘိုးတော်နှင့် ကြီးရသည့်အချိန်က ပို၍ များသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ထိုသို့သော မင်းသည် နယ်ချဲ့တို့နှင့်နယ်ချင်းစပ်နေသော နယ်ကို ဆက်ခံသိမ်းပိုက်ခဲ့ခြင်းသည် နယ်စပ်ပြဿနာထက် ပိုမိုကြီးမားသောပြဿနာများနှင့် ထိပ်တိုက်တိုးရန် ဖြစ်လာလေသည်။ စစ်ကိုင်းမင်း နန်းတက်သည့်အချိန်မှစ၍ မဏိပူရနှင့်အာသံနယ် အရေးအခင်းများမှစကာ ရခိုင်

နယ်စပ်အရေးအခင်းလည်း ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းမှာလည်း အင်အားပြည့်ဝလာပြီဖြစ်သည့် နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့၏ သွေးထိုးပေးမှုကြောင့်သာ ဖြစ်သည့်အကြောင်း သမိုင်းဖြစ်ရပ်များက သက်သေပြနေပေသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma**. London: Frank Cass & Co. Ltd.
- 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 3. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
- 4. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံကို ပထမအကြိမ် ကျူးကျော်ခြင်း

ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့၌ စစ်ဖြစ်ရန် လုံလောက်သော အင်အားမရှိစဉ်က သံတမန်နည်းဖြင့် ဖြေရှင်းခဲ့သော ပြဿနာများသည် သူတို့တွင် အားပြည့်လာသည်နှင့် စစ်ဖြစ်ရန် လုံလောက်သောအကြောင်း ဖြစ်သည်ဟု သူတို့ဘာသာ တစ်ဖက်သတ် ဆုံးဖြတ်လာကြပြန်သည်။ ထိုအဆိုများကို ဖြစ်ရပ်များနှင့် ထင်ဟပ်တင်ပြမည်ဖြစ် သည်။

က။ မဏိပူရအရေး

မဏိပူရသည် မြန်မာနိုင်ငံ အနောက်မြောက် ထောင့်တွင် တည်ရှိသော နိုင်ငံငယ်တစ်ခုဖြစ်သည်။ ယခုအခါတွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ နယ်တစ်နယ်ဖြစ်နေသော် လည်း ယခင်ကမူ သီးခြားတည်ရှိသော နိုင်ငံငယ်တစ်ခု ဖြစ်သည်။ မဏိပူရသည် တောင်ထူထပ်၍ စိုက်ပျိုးရေး အရလည်း ထွန်းကားခြင်းမရှိသော ဒေသတစ်ခု ဖြစ် သည်။ သို့သော် ဘုရင့်နောင်မင်းတရားကြီး လက်ထက် တွင် မဏိပူရသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဏ္ဍာဆက်နိုင်ငံ တစ်ခုအဖြစ်သို့ ရှိခဲ့သည်။ ထိုသို့လက်အောက်ခံ ပဏ္ဍာ ဆက်နိုင်ငံအဖြစ် သိမ်းပိုက်မထားမီက မဏိပူရတို့သည် အခါအားလျော်စွာ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဝင်ရောက် ထိပါးတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရင့်နောင်မင်းတရား ကြီးက သိမ်းပိုက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ပဏ္ဍာဆက်နိုင်ငံဖြစ်သဖြင့် မြန်မာတို့က သွား ရောက်အုပ်ချုပ်ခြင်း မရှိပေ။ သို့သော် ထိုနိုင်ငံတွင် မင်းပြောင်းမင်းလွဲရှိသည့်အခါတိုင်း မြန်မာဘုရင့်ထံမှ သဘောတူညီချက်ကို ယူရလေ့ရှိသည်။ မြန်မာတို့က လည်း ဖြစ်သင့်ဖြစ်ထိုက်သည်များဖြစ်ရန် တာဝန်ယူရ သည်။ ထို့ကြောင့် မာဂျစ်ဆင်း (Marjitsingh) ကို ၁၈၁၃ ခုနှစ်တွင် မဏိပူရမင်းအဖြစ် ဗဒုံမင်း နန်းတင် ပေးခဲ့သည်။

ဗဒုံမင်း၏ အရိုက်အရာကို ၁၈၁၉ ခုနှစ်တွင် ဆက်ခံသော စစ်ကိုင်းမင်း၏လက်ထက်တွင် မဏိပူရ

စော်ဘွား မာဂျစ်ဆင်းသည် ရှေးအစဉ်အဆက်ကတည်း က လိုက်နာမြဲထုံးစံအတိုင်း လက်ဆောင်ပဏ္ဍာများနှင့် လာရောက်ရမည်ကို မလာရောက်သဖြင့် စစ်ကိုင်းမင်း က နန်းတက်သည့်နှစ်တွင်ပင် မဏိပူရသို့ တပ်များစေလွှတ် သည်။ မာဂျစ်ဆင်းက မြန်မာတပ်များ ရောက်လာ သည်နှင့် မဏိပူရနှင့်ကပ်လျက်တည်ရှိသော ကချာနယ် ထဲသို့ ပြေးဝင်သွားသည်။ ထိုသို့ပြေးဝင်ရာတွင်လည်း သာမန်စစ်ပြေးကဲ့သို့ ပြေးဝင်ခိုလှုံခြင်းမဟုတ်ဘဲ ကချာ နယ်ထဲတွင် သူပိုင်တပ်များက လုယက်တိုက်ခိုက်ကြ သည်။ ထိုအခါ ကချာနယ်နှင့်ကပ်လျက်ရှိသော ဆီ လဟာနယ်ထဲသို့ ကချာစော်ဘွားက ပြေးဝင်ပြန် သည်။ ဆီလဟာနယ်သည် ထိုစဉ်က ဗြိတိသျှပိုင် ဖြစ်ခဲ့ပေပြီ။

ဗြိတိသျှတို့သည် မူလကတည်းက သူတို့နယ် နှင့် နယ်ချင်းစပ်နေသော နယ်များကို စိတ်ဝင်စားနေခဲ့ ကြသည်ဖြစ်ရာ ကချာစော်ဘွား ဂေါဝိန္ဒစန္ဒာ (Govinda Chandra) သူတို့နယ်တွင်းသို့ ပြေးဝင်လာကာ အကူ အညီ တောင်းသည်နှင့် နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်ရာတွင် အသုံး ပြုလေ့ရှိသော နည်းတစ်ခုဖြစ်သည့် လူစွမ်းကောင်း ကယ်တင်ရှင်များအဖြစ်ကို ယူလိုက်ကြသည်။ အိန္ဒိယ ဘုရင်ခံချုပ်သည် စစ်တကောင်းနယ်၏ နောက်ဘေး တံခါးပေါက်သဖွယ်ဖြစ်သော ကချာနယ်ကို သိမ်းပိုက် ရန် မူလကပင် စီစဉ်ပြီးဖြစ်သည်။ ကချာနယ်အတွင်း မညီမညွတ်ဖြစ်နေသည်ကို အခွင့်ကောင်းယူရန် မိမိ မည်သို့စီစဉ်ထားကြောင်း ၁၈၂၃ ခုကပင် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီဒါရိုက်တာအဖွဲ့ကို အကြောင်းကြားထားပြီး ဖြစ် သည်။

မြန်မာတို့ကလည်း အခြေအနေကို ချက်ချင်း ရိပ်စားမိသောကြောင့် ဆီလဟာနယ်နှင့် အာသံနယ် တစ်လျှောက်၌ တပ်အင်အားအခိုင်အလုံ ချထားလိုက် သည်။ ထိုအချိန်တွင် ကချာနယ်ကို မတိုက်ခိုက်ရန် ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာတပ်မှူးကို ချက်ချင်းလာရောက်

ပြောကြားသည်။ သူတို့သည် မြန်မာများ၏လက်တွင်းသို့ ကချာနယ်ကျရောက်သွားမည်ကို စိုးရိမ်ကြသည်။ ကချာနယ် မြန်မာတို့လက်တွင်းသို့ ကျရောက်သွားလျှင် ဘင်္ဂလားနယ်အရှေ့ပိုင်းကို မြန်မာတို့ အလွယ်တကူ တိုက်ခိုက်နိုင်မည်ဟု ယူဆကြသည်။ ထို့ပြင် ကချာစော်ဘွားသည်လည်း သူတို့၏လက်တွင်းသို့ ကျရောက်နေပြီဖြစ်ရာ ကချာနယ်ကို ဗြိတိသျှတို့၏ အစောင့်ရှောက်ခံ နယ်အဖြစ် ချက်ချင်းကြေညာလိုက်လေသည်။

မြန်မာများကလည်း ၁၈၂၃ ခုတွင် ကချာနယ်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်ကာ မဏိပူရစော်ဘွား မာဂျစ်ဆင်း၏ တပ်များကို တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ထိုအချိန်တွင် ကချာနယ်တွင်းသို့ ဗြိတိသျှတပ်များ ရောက်ရှိနေကြပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗြိတိသျှတပ်များနှင့် မြန်မာတပ်များ ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်တွေ့ကြရသည်။ ထိုစဉ်က ဗြိတိသျှတပ်များ အရေးနိမ့်ခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် မဏိပူရမှစကာ အနောက်မြောက်နယ်စပ်တွင် မြန်မာနှင့် ဗြိတိသျှတို့ မသင့်မတင့် ဖြစ်ခဲ့ရပြန်သည်။

ခ။ အာသံနယ်အရေး

အာသံနယ်သည် မဏိပူရနည်းတူ မြန်မာ၏ လက်အောက်ခံနယ်တစ်နယ် ဖြစ်ခဲ့ပေသည်။ ထို့ကြောင့် ဗဒုံမင်းက အာသံနယ်တွင် ညီနောင်နှစ်ပါး နန်းလှသည်တွင် ဝင်ရောက်ဖြေရှင်းပေးကာ နောင်တော်ဖြစ်သူ စန္ဒရကန္တရှိန်ကို နန်းတင်ပေးခဲ့လေသည်။ ထို စန္ဒရကန္တရှိန်သည် စစ်ကိုင်းမင်းနန်းတက်ချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့ထံမှ အကူအညီကိုတောင်းကာ ပုန်ကန်ရန် ကြံစည်နေကြောင်း ၁၈၂၁ ခု တွင် ထိုနယ်နှင့်ပတ်သက်၍ တာဝန်ရှိသော စစ်သူကြီးက လျှောက်ထားလာသည်။ ထို့ကြောင့် စန္ဒရကန္တရှိန်ကို နိမိနင်းရန် မင်းကြီးမဟာဗန္ဓုလ ချီတက်ရသည်။ စန္ဒရကန္တရှိန်သည် မြန်မာတို့ကို မခုခံနိုင်သဖြင့် ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်းသို့ ပြေးဝင်ခဲ့သည်။ အာသံအရေးအခင်းကို ဖန်တီးပေးသူမှာလည်း ဗြိတိသျှတို့ပင်ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် စစ်တကောင်းကို ရပြီးသည့်နောက် အာသံစော်ဘွားကို လက်နက်ခဲယမ်းများ ပေးကာ မြန်မာတို့ကို တော်လှန်ရန် သွေးထိုးပေးခဲ့သည်။ စန္ဒရကန္တရှိန် ပြေးဝင်ခဲ့လျှင်ပြီးနောက် မကြာမီတွင် ဗြိတိသျှတို့က သူ့ကို အာသံစော်ဘွားအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုလိုက်ကြသည်။ လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်

များလည်း ဝယ်ယူခွင့်ပေးခဲ့သည်။ ၁၈၂၂ ခု နှစ်တွင် စန္ဒရကန္တရှိန်သည် ဂေါဟတ္ထမြို့ကို ပြန်လည်သိမ်းပိုက်ခွင့် ရခဲ့သည်။ သို့သော် မကြာမီတွင် မဟာဗန္ဓုလက စန္ဒရကန္တရှိန်ကို တိုက်ခိုက်နှိမ်နင်းလိုက်သည်။

ထိုသို့ဖြင့် အာသံနယ်အရေးအခင်းကို အကြောင်းပြု၍ ဗြိတိသျှတို့နှင့် မြန်မာတို့၏ ဆက်ဆံရေးမှာ ဆိုးသည်ထက် ဆိုးလာသည်။

ဂ။ ရှင်မဖြူကျွန်းအရေး

ရှင်မဖြူကျွန်းသည် နတ်မြစ်ဝတွင် တည်ရှိသည်။ နတ်မြစ်သည် ရခိုင်နယ်များကို ဖြတ်သန်းစီးဆင်းလာသော မြစ်ဖြစ်သည်။ ရခိုင်နှင့်မြန်မာတို့ တစ်စပ်တည်း ဖြစ်သွားပြီးနောက် နတ်မြစ်သည်လည်းကောင်း ရှင်မဖြူကျွန်းသည်လည်းကောင်း မြန်မာပိုင်ဖြစ်သွားသည်။

၁၈၂၇ ခုတွင် ထုတ်ဝေသော အင်္ဂလိပ်စစ်ဗိုလ်ကပ္ပတိန်ဂိုက် (Captain White) ဆိုသူ ရေးသားသော အင်္ဂလိပ်ကျူးကျော်စစ် ဖြစ်ပွားရခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ရေးသားထားသော စာအုပ်ထွက်လာခဲ့သည်။ ထိုစာအုပ်တွင် ရှင်မဖြူကျွန်းမှာ ဗြိတိသျှတို့မရောက်ခင်ကတည်းက မြန်မာပိုင်အဖြစ် တည်ရှိနေခဲ့ကြောင်း ပထဝီဝင်အခြေအနေအရလည်း မူလက ကုန်းမကြီးနှင့် တစ်စပ်တည်း ဖြစ်နေခဲ့ဟန်တူကြောင်း၊ နတ်မြစ်၏ ရေစီးသန်မှုကြောင့် ပဲ့ထွက်လာသောမြေကြီးစုမှ ဖြစ်ပေါ်လာသော ကျွန်းဖြစ်ဟန်တူကြောင်း ရေးသားထားသည်။

ထိုသို့ ပထဝီဝင်အခြေအနေအရလည်း မြန်မာပိုင်ဖြစ်သော လက်တွေ့အားဖြင့်လည်း မြန်မာပိုင်ဖြစ်သော ရှင်မဖြူကျွန်းပေါ်သို့ ၁၈၂၃ ခု နှစ်လယ်လောက်က ဗြိတိသျှတပ်ဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ လာရောက်ကာ တပ်စွဲထားလိုက်သည်။ ရခိုင်မှ ဓညဝတီမြို့ဝန်က ထိုအကြောင်းကို နေပြည်တော်သို့ လျှောက်ထားစာပို့ကာ အကြောင်းကြားထားလိုက်သည်။ စစ်ကိုင်းမင်းက ထိုကဲ့သို့ မိမိပိုင်နယ်တွင်းသို့ ဝင်ရောက်၍တပ်ချသည်ကို ဖယ်ရှားပစ်ရန် အမိန့်ပေးလိုက်သည်။ မြန်မာတပ်များက ရှင်မဖြူကျွန်းတွင် စွဲထားသော ဗြိတိသျှတပ်များကို ချေမှုန်းဖယ်ရှားခဲ့သည်။ သို့သော် ဗြိတိသျှတို့ကလည်း ရန်စကျူးကျော်ရန် လိုလားနေသူများပီပီ မကြာမီမှာပင် ရှင်မဖြူကျွန်းပေါ်သို့ တက်ရောက်တပ်စွဲပြန်သည်။ ဤအကြိမ်တွင် မင်းကြီးမဟာ ဗန္ဓုလ၊ မင်းကြီးမဟာ

သီဟသူရ၊ မင်းကြီးမဟာ မင်းလှရာဇာတို့ကိုယ်တိုင် ချီတက်လုပ်ကြံကာ ရှင်မဖြူကျွန်းကို ပြန်လည် သိမ်းပိုက်လိုက်ပြန်သည်။

မြန်မာများက ရှင်မဖြူကျွန်းအရေးနှင့် ပတ်သက်၍ သာယာချောင်သောစကားဖြင့် ရေးသားထားသော စာကို စစ်တကောင်းမြို့ဝန်ထံသို့ သုံးကြိမ်သုံးခါမျှ ပေးပို့ခဲ့သည်။ စစ်တကောင်းမြို့ဝန်က ဒုတိယစာကို ပြန်ကြားရာတွင် ရှင်မဖြူကျွန်းသည် ဗြိတိသျှပိုင် ဖြစ်ကြောင်း၊ မြန်မာများက နောက်တစ်ခါ လာရောက်သိမ်းပိုက်သည်ရှိသော် သူတို့ကလည်း မဆိုင်းမတွပြန်လည်နှင့်ထုတ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း ဆိုခဲ့သည်။ ၁၈၂၃ ခုတွင် မြန်မာအရာရှိတစ်ယောက် စစ်တကောင်းမြို့သို့ လာရောက်ပြီး ထိုသူနှင့်အတူ စာတစ်စောင်ပါလာသည်။ ထိုစာမှာ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်သို့ လိပ်မူထားသည်။ ဘုရင်ခံချုပ်ကလည်း စစ်တကောင်းမြို့ဝန်နည်းတူ ရှင်မဖြူကျွန်းသည် အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီပိုင်ဖြစ်ကြောင်း ပြန်ကြားခဲ့သည်။

ရှင်မဖြူကျွန်းကို မဟာဗန္ဓုလတို့ ဒုတိယအကြိမ် တက်ရောက်သိမ်းပိုက်ပြီးချိန်တွင် အာသံမဏိပူရနှင့် ကချာနယ်တို့တွင်လည်း ဗြိတိသျှတို့နှင့် မြန်မာတို့၏ ပဋိပက္ခမှာ လွန်စွာကြီးမားလာပြီဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့အင်အား မပြည့်သေးသည့်အချိန်က သုံးခဲ့သော သံတမန်နည်းဖြင့် နယ်စပ်ပြဿနာကို ဖြေရှင်းသည့်နည်းကို ပစ်ပယ်ထားလိုက်ကြပြီ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာများဘက်မှ သံတမန်နည်းဖြင့် ဖြေရှင်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်တို့ကို လက်မခံဘဲ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်အမ်းဟတ်စ် (Lord Amherst) သည် နယ်စပ်အရေးအခင်းများကို ဖန်တီးရင်း စစ်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်ချက်များကို ရေးသားထားပြီးဖြစ်သည်။ သူသည် အာသံမဏိပူရ စစ်မျက်နှာ၊ ရခိုင်စစ်မျက်နှာနှင့် ကမ်းရိုးတန်း စစ်မျက်နှာဟူ၍ စစ်မျက်နှာသုံးခု လျာထားခဲ့သည်။

ထို့နောက် ၁၈၂၄ ခု မတ်လ ၅ ရက်နေ့တွင် လော့ဒ်အမ်းဟတ်စ်က မြန်မာနိုင်ငံကို စစ်ကြေညာသည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် နယ်သိမ်းတိုက်ပွဲများ ဆင်နွှဲရာတွင် နည်းအမျိုးမျိုးကို အသုံးပြုတတ်သည်။ သူတို့သည် နယ်တစ်နယ်ကို သိမ်းပိုက်ပြီး

သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ထိုနယ်နှင့် နယ်ချင်းစပ်နေသော နယ်ကိုသိမ်းပိုက်ရန် နည်းအမျိုးမျိုးနှင့် ကြိုးစားကြသည်။ သူတို့သိမ်းပိုက်လိုသော နယ်အတွင်းတွင် အချင်းချင်း မညီညွတ်ပါက ထိုမညီညွတ်မှုကို အကြောင်းပြုကာ ဝင်မည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ပြည်တွင်းရေးကိစ္စကို အကြောင်းပြု၍မဖြစ်ပါက နယ်စပ်ပြဿနာကိုအကြောင်း ပြမည်သာ ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က ကျူးကျော်ခြင်း မပြုဘဲ သူတို့၏ ဩဇာခံအဖြစ်သို့ ရောက်အောင် ကြံဆောင်ကြိုးစား၍ မရသောနိုင်ငံများကို အရက်ကင်းမဲ့စွာ အကြောင်းရှာ၍ ကျူးကျော်တတ်လေသည်။

ရှင်မဖြူကျွန်းအရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ရေးသားခဲ့သော ကပ္ပတိန်ဂိုက်၏စာအုပ်တွင် ပါဝင်သောအကြောင်း အချက်များမှာ ဗြိတိသျှတို့၏ အကြံအစည်များသည် ဖြောင့်မန်ခြင်းမရှိသည့်အကြောင်းကို ရှင်းလင်းပေါ်လွင်စေသည်။ ၁၈၁၇ ခုနှစ်တွင် ထုတ်ဝေသော သူ၏ စာအုပ်အမည်မှာ မြန်မာစစ်ပွဲကို ဖြစ်ပွားစေသည့် အထူးအရေးအခင်းများဆိုင်ရာ နိုင်ငံရေးသမိုင်း (A Political History of the Extraordinary Events which led to the Burmese War.) ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ထိုစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားချက်များမှာ ဗြိတိသျှတို့၏ အပြောတစ်မျိုး အလုပ်တစ်မျိုးလုပ်တတ်သည့် ကောက်ကျစ်သည့်သဘာဝကို ပေါ်လွင်စေသည်။ ချင်းပြန်အရေးတွင် စစ်တကောင်းအရေးပိုင်က ချင်းပြန်သည် စစ်တကောင်းတွင် လူသူစုဆောင်းခဲ့သည်ကို သူမသိရပါဟု ငြင်းဆိုသည့်တိုင် ချင်းပြန်နောက်သို့ ပါသွားသော လူအုပ်ကြီးကိုမြင်လိုက်ခြင်းဖြင့် စစ်တကောင်းအရေးပိုင် မသိဘဲနှင့်လုပ်၍ မရနိုင်သည့်အကြောင်း ကပ္ပတိန်ဂိုက်က ဆိုသည်။

ချင်းပြန်ကို လက်ခံမည်မဟုတ်ကြောင်း အကြိမ်ကြိမ် ကတိပေးထားသော်လည်း စစ်တကောင်းနယ်ထဲတွင် ချင်းပြန်ကို လက်ခံမြဲလက်ခံထားသည့် ဗြိတိသျှတို့၏လုပ်ရပ်ကိုလည်း ကပ္ပတိန်ဂိုက်က ထုတ်ဖော်ရေးသားထားသည်။

ကပ္ပတိန်ဂိုက်က လက်တွေ့တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ရသည့် စစ်သားတစ်ယောက်အနေဖြင့် ကြုံတွေ့သည်တို့ကို ရိုးစင်းစွာ ဖော်ပြရေးသားခဲ့သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပါမောက္ခများအဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့သော မျက်နှာဖြူများသည် မြန်မာတို့ဘက်က နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး စည်း

မျဉ်း စည်းကမ်းများကို မသိသယောင်၊ စိတ်လိုက်မာန် ပါ တိုက်ခိုက်တတ်သယောင် မြန်မာများကပင် စစ်လို လားသယောင် ရေးသားထားလေသည်။ ထိုသို့သော ရေးသားချက်များသည် မြန်မာများ၏ အမှန်မြင်နိုင် သော စိတ်ဓာတ်ကို ပျက်ပြားစေကာ မိမိတို့၏ ဘိုးဘေး ဘီဘင်များကို အထင်အမြင်လွဲမှားစေခဲ့သည်။ စာဖတ် မနာသောသူများကလည်း ထိုနယ်ချဲ့သမိုင်းဆရာကြီး များ၏အဆိုကို လက်ခံကြကာ မြန်မာတို့ဘက်က မှားသဖြင့် စစ်ဖြစ်ရသယောင် ထင်တတ်ကြသည်။

ဤသို့အမှားကို အမှန်ထင်နေကြသည်ကို ပြင် ဆင်ရန် မခက်ခဲလှပေ။ ယုတ္တိဗေဒနည်းဖြင့် အကျိုး အကြောင်း ဆက်စပ်ကာ ဆင်ခြင်စဉ်းစားလိုက်ရုံဖြင့် အဖြေပေါ်ပေါက်လာနိုင်သည်။ အာရှတိုက်နှင့် ဝေးလံ လှသော အင်္ဂလန်ကျွန်းမှ ကုန်သွယ်ရန် အကြောင်းပြ ချက်ဖြင့် အာရှသို့ အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအမည်ဖြင့် ကုန်သည်တစ်စုရောက်လာသည်။ ထိုကုမ္ပဏီမှ ဌာနေ အကြီးအကဲများ စာရေးစာချိများသည် မိမိတို့နှင့်ဆက် သွယ် ရောင်းဝယ်နေကြသူများကို အချင်းချင်း သွေးခွဲ ခြင်း၊ ခေါင်းပုံဖြတ်ခြင်းစသည်တို့ ပြုလုပ်ကာ အခွင့် သာသည်နှင့် သူတို့နှင့်အတူပါနေသော လက်နက်များ ကို သုံး၍ ထိုသူတို့၏နယ်များကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက် တတ်ကြသည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် မဆက်စပ်မီကတည်း က ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အိန္ဒိယတွင် တစ်နယ်ပြီးတစ်နယ် သိမ်းပိုက်လာခဲ့သောကြောင့်သာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဗြိတိသျှ ပိုင်နယ်များ ထိစပ်လာခြင်းဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံနှင့် မထိစပ်မီ အိန္ဒိယရှိနယ်များကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်စဉ်ကလည်း သူတို့သည် ကုန်သွယ် ရန် လာကြသူများသာဖြစ်သည်။ စစ်မတိုက်လိုဘဲ တိုက် ရသည်မှာ အိန္ဒိယတွင် စစ်အုပ်စုများအချင်းချင်း အပြန် အလှန် တိုက်ခိုက်နေကြသောကြောင့် သူတို့၏ကုန်သွယ် ရေးကို ထိခိုက်လာသဖြင့် အိန္ဒိယနယ်များကို တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆင်သေကောင်ကြီးကို ဆိတ်ရေနှင့် မလုံမလဲ ဖုံးဖိသောစကားမျိုးကို ပြောခဲ့ ကြသေးသည်။

ဥရောပတိုက်သားတို့သည် သူတို့မရောက်မီက ပင် ကိုယ့်ယဉ်ကျေးမှုနှင့်ကိုယ် အဆင့်မြင့်မြင့် နေထိုင် နိုင်ပြီးဖြစ်သော ကိုယ့်နိုင်ငံနှင့်ကိုယ် ပြည်တွင်းစားသုံးမှု ဖူလုံသော အာရှနိုင်ငံများမှ ဒေသခံလူများနှင့် ပတ်သက်

၍ မတော်မတရား အပြစ်ပြောကာ၊ သရော်မော်ကာ လုပ်ကာ ရေးသားမှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည်။ သို့မှသာ သူတို့၏လုပ်ရပ်များ မှန်ကန်သည်ဟု အကြောင်းပြနိုင် မည်ဖြစ်သည်။ သူတို့၏လုပ်ရပ်ကို သေသေချာချာ လေ့လာကြည့်သည့်အခါတွင်မူ ကုန်သွယ်ခြင်းထက် နယ်များကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရင်း ရတနာအမျိုးမျိုးကို လုယက်ခြင်း၊ သိမ်းပိုက်ပြီးသည့်နယ်များကို ဈေးကွက် အဖြစ် အပိုင်သိမ်းပိုက်ခြင်းတို့သည် ပိုမိုအမြတ်ရနိုင် ကြောင်း သိသဖြင့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ရန်မီးပွားအောင် ကြံဆောင်ခြင်းသာဖြစ်ကြောင်း သိနိုင်သည်။

အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များသည် သူတို့ရောက်ရာဒေသ တွင် ကပ်ရောဂါဆိုးကျရောက်သည်နှင့် အလားတူသော ပျက်စီးခြင်းကို သယ်ဆောင်လာသူများဖြစ်သည်။ ကပ် ရောဂါဆိုး ထိပါးသောသူများသည် ပျက်သုဉ်းသေဆုံး ခြင်း၊ ချည်နဲ့အားကုန်ခြင်းတို့ဖြင့် တွေ့ကြုံရသကဲ့သို့ သူတို့နှင့် တွေ့ကြုံရင်ဆိုင်ရသည့် ဒေသများသည်လည်း ကိုလိုနီများအဖြစ်သို့ရောက်ကာ အမျိုးသားရေး ကိုယ် ခံအားများ၊ ယဉ်ကျေးမှု ကိုယ်ခံအားများ ချည်နဲ့သော အဖြစ်ဆိုးနှင့် တိုးရလေသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမ ပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေး ရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်- မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန် မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma.** London: Frank Cass & Co. Ltd.
- 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- 3. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York.: Frederick A. Prager.
- 4. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma.** London: The Cresset Press.

အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ် ပြီးဆုံးခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံကို ပထမအကြိမ်ကျူးကျော်သော အင်္ဂလိပ် တို့သည် ၁၈၂၄ ခုမှ ၁၈၂၆ ခုအထိ နှစ်နှစ်ခန့်ကြာ သောစစ်ပွဲကို ဆင်နွှဲခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့်မြန်မာတို့သည် ရန္တပိုစာချုပ်ဖြင့် စစ်ပြေငြိမ်းလိုက်ကြသည်။ စစ်သမိုင်း ဖြစ်စဉ်များကို ရေးသားတင်ပြလျှင် လွန်စွာရှည်လျား သော ကျမ်းဖြစ်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံ ရေး သမိုင်းကိုသာလျှင် တင်ပြရန် ရည်ရွယ်ထားသည့် အတိုင်း စစ်ပြီးဆုံးသည့်နောက် ဖြစ်ပွားပေါ်ပေါက်ခဲ့ သော နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး အခြေအနေ များကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် စစ်ပြေငြိမ်းရန် စတင်ကမ်းလှမ်း ခဲ့သူများဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို သိသူနည်းပါးမည် ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့မျှော်လင့်ထားသည် ထက် မြန်မာတို့ဘက်မှ ရွပ်ရွပ်ချွံချွံ တွန်းလှန်နေမှုတို့ကို လည်း ခံရသည်။ ရာသီဥတုဒဏ် ရောဂါဘယဒဏ်တို့ ကိုလည်း ခံရသည်။ မြန်မာတို့နှင့် တိုက်ခိုက်နေရသဖြင့် စစ်စရိတ်ကုန်လှသည်ဟု အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အစိုးရကလည်း ယူဆလာပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အာချီဘော ကင်းဘဲက မဟာဗန္ဓုလ ကျဆုံးပြီးနောက် မြန်မာတပ်မတော်၏ စစ်သေနာပတိကြီးအဖြစ် တာဝန် လွှဲပြောင်းယူရသူ မိုးနဲဗိုလ်မှူးထံသို့ စစ်ပြေငြိမ်းရေးကိစ္စ နှင့်ပတ်သက်သည့် စာတစ်စောင် ပေးပို့လိုက်သည်။ ထိုစာကို ၁၈၂၅ ခု ဩဂုတ်လ ၈ ရက်နေ့တွင် ပေးပို့ခြင်း ဖြစ်သည်။

နှစ်ဖက်စုံညီ တွေ့ဆုံ၍ စစ်ပြေငြိမ်းရေးဆွေးနွေး ပွဲကို အောက်တိုဘာလ ၂ ရက်နေ့ နေ့ခင်း ၂ နာရီတွင် ညောင်ပင်ဆိပ်ရွာ ဆွေးနွေးပွဲမဏ္ဍပ်တွင် ကျင်းပကြ သည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲတွင် မြန်မာတို့ဘက်မှ စစ်ရှုံးခြင်း မရှိသေးသော်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့က စစ်ရှုံးသူများနှင့်

စကားပြောသကဲ့သို့ နယ်မြေကိစ္စများ လျော်ကြေးငွေ ပေးရေးကိစ္စများကို တင်ပြလာသည်။ မြန်မာတို့ဘက်မှ ဤကိစ္စများကို ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် အခွင့်အာဏာမှာ လွှတ်တော်မှာသာရှိသည်။ ထို့ကြောင့် နှစ်ဖက်တိုက်ခိုက် နေသည်ကို ရပ်ဆိုင်းထားကာ မြန်မာတို့က လွှတ်တော် မှအမိန့်ကို နာခံဦးမည်ဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က နိုဝင်ဘာလ ၂ ရက်နေ့အထိ စစ်ရပ်ဆိုင်း ထားမည်ဟု ပြန်ကြားသည်။

မြန်မာတို့သည်လည်း ကိစ္စအဝဝနှင့် ပတ်သက် ၍ လွှတ်တော်သို့ လူလွှတ်ကာ အစီရင်ခံသည်။

မြန်မာတို့က လွှတ်တော်သို့ လူလွှတ်ကာ အစီ ရင်ခံနေစဉ်အတွင်း အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဆက်လက်၍ တိုက်ခိုက်ရန် တပ်ကူများခေါ်ကာ စစ်မျက်နှာများကို ပြင်ဆင်လျက်ရှိသည်။ ညောင်ပင်ဆိပ်တွင် အတိုက် အခိုက် ရပ်ဆိုင်းထားမည့်ရက်ကို တိုးရန် ကင်းဘဲက အလွယ်တကူ သဘောတူလိုက်သည်မှာ မှန်ကန်သော စိတ်ထားဖြင့် သဘောတူခြင်းမဟုတ်ပေ။ ထိုဒေသတွင် နိုဝင်ဘာလလယ်အထိ သူ၏တပ်သားများ ချီတက်ရန် ခက်ခဲမည်ဖြစ်သဖြင့် သဘောတူလိုက်သည်ဟု ကင်းဘဲ ကိုယ်တိုင် ဝန်ခံထားသည်။

ထိုအတောအတွင်း ကင်းဘဲသည် ညောင်ပင် ဆိပ်မှ မြေထဲ (ယခုအောင်လံ)ကို တက်ရောက်တိုက်ခိုက် ရန် အသင့်ပြင်ထားသည်။ ပဲခူးရှိတပ်များကို တောင်ငူ သို့ ချီတက်စေသည်။ ပုသိမ်ရှိတပ်များကို ရန်ကုန်သို့ ရွှေ့ထားသည်။ အိန္ဒိယမှလည်း နောက်ထပ်မှာထား သည့် တပ်ကူများရောက်ရှိလာသည်။ ထိုသို့ ကင်းဘဲ လုပ်ဆောင်နေသည်မှာ နယ်ချဲ့တို့၏ လက်တစ်လုံးခြား စိတ်ဓာတ်ကို ဖော်ပြနေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သူ၏ဘက်မှ အသင့်ပြင်ဆင်ပြီးသည့်အချိန်တွင် မြန်မာ

တို့၏လက်သို့ သို့ပန်းအဖြစ်ရောက်နေသော သူ၏လူများကို ပြန်လွှတ်ပေးရန် တောင်းဆိုသည်။

မြန်မာတို့ဘက်ကလည်း ငြိမ်းချမ်းရေးကိစ္စကို လွှတ်တော်တွင် ဆွေးနွေးနေဆဲဖြစ်သည်။ ထိုအတောအတွင်း စစ်ရေးကိစ္စများကို ရပ်ဆိုင်းထားရမည် ဖြစ်ပါလျက် ကင်းဘဲ လုပ်ဆောင်နေသည် စစ်ရေးပြင်ဆင်မှုများသည် မသင့်တော်ကြောင်း ပြန်ကြားသည်။ ထိုစာတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးကိစ္စ ပျက်ပြားသည့် အရိပ်အယောင်အနည်းငယ်မျှပင် မပါပေ။ သို့သော် မြန်မာဘက်မှ ပြန်ကြားသည့်စာကို ရသည်နှင့် ကင်းဘဲက စစ်ပြေငြိမ်းရေး ပျက်ပြားပြီဟုဆိုကာ သူ၏တပ်များကို စစ်ပြေငြိမ်းရေး မျဉ်းကြောင်းကို ကျော်လွန်သည်အထိ ကင်းလှည့်စေသည်။

အင်္ဂလိပ်ဗိုလ်ချုပ်သည် သူကစတင်ကမ်းလှမ်းခဲ့သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးချက်နှင့် ပတ်သက်၍ တိကျစွာ ပြန်ကြားရမည့်ရက်ထက် ၈ ရက်မျှစောကာ သူ၏သဘောအတိုင်း ငြိမ်းချမ်းရေးပျက်ပြားပြီဟု ယူဆခဲ့ခြင်းသည် သူ၏တစ်ဖက်သတ်ယူဆချက်သာဖြစ်သည်။

မြန်မာစစ်သည်တော်များသည် ကင်းဘဲဘက်မှ တစ်ဖက်သတ် ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် စစ်ဆက်လက်တိုက်ခိုက်လာသည့် အချိန်တွင် အသက်ပေးကာ ပြန်လည်ခုခံခဲ့ကြလေသည်။ ထိုသို့ဖြင့် မြန်မာစစ်မျက်နှာတွင် ပြင်းထန်သောတိုက်ပွဲများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အစိုးရကမူ စစ်ပြေငြိမ်းလိုသည့်အတွက် ဘင်္ဂလားပင်္ဂလားဒေ့ရှ် ဝန်ထမ်းတစ်ဦးဖြစ်သူ မစ္စတာ သောမတ်စ် ရောဘတ်ဆန် (Mr. Thomas Robertson) အား အုပ်ချုပ်ရေးမင်းကြီး ရာထူးပေးရန် မြန်မာပြည်သို့ စေလွှတ်ခဲ့ရာ နိုဝင်ဘာလလယ်တွင် ကင်းဘဲ၏စစ်ဌာနချုပ်သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ ရောဘတ်ဆန်သည် မြန်မာစကားတတ်သော ပုဏ္ဏားဆရာတစ်ယောက်ကိုပင် အိန္ဒိယတွင် တွေ့သဖြင့် မြန်မာပြည်အရောက် ခေါ်ခဲ့သေးသည်။ ထိုပုဏ္ဏားဆရာကို ရောဘတ်ဆန်က ဒီဇင်ဘာလ ၂၅ ရက်နေ့တွင် မြန်မာတပ်များဘက်သို့ စေလွှတ်ကာ စစ်ပြေငြိမ်းရေးနှင့် ပတ်သက်သော စာရွက်စာတမ်းများကို ပို့စေသည်။

ဒီဇင်ဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ကင်းဘဲနှင့် သူ၏တပ်များသည် အထက်ဘက်မှ အလံဖြူတင်ကာ စုန်ဆင်းလာသော လှေတစ်စင်းကို တွေ့ရသည်။

ထိုလှေပေါ်တွင် ပုဏ္ဏားဆရာသည် မြန်မာဘက်မှ စစ်ပြေငြိမ်းရန် သဘောတူသောစာများကို သယ်ဆောင်လာကြောင်း တွေ့ရသည်။ ကင်းဘဲသည် သူ၏လက်ထောက်များကို စစ်ပြေငြိမ်းရေးစကား ပြောဆိုရန် မြန်မာတပ်များဘက်သို့ စေလွှတ်လိုက်ပြီးနောက် သူကမူ ဆက်လက်စစ်ချီတက်ကာ မြန်မာမြို့ရွာများကို တိုက်ခိုက်မြဲ တိုက်ခိုက်နေခဲ့သည်။

ဒီဇင်ဘာလ ၂၈ ရက်နေ့ ကင်းဘဲ မိကျောင်းရဲသို့ရောက်သည်တွင် မြန်မာတပ်များထံမှ စာကိုလက်ခံရရှိသည်။ မြန်မာဗိုလ်မှူး တပ်မှူးတို့က နေပြည်တော်သို့ သွားရောက်ကာ အမိန့်ခံရဦးမည်ဖြစ်ပါသဖြင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးရန်ကိစ္စကို ဇန်နဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့အထိ ရွှေ့ဆိုင်းထားပါရန် တောင်းဆိုထားသည်။ ကင်းဘဲက ချီတက်တိုက်ခိုက်ခြင်းကို ရပ်ဆိုင်းမထားနိုင်သည့်ပြင် မည်သည့်နေရာတွင် တွေ့ဆုံစကားပြောမည်ကို သူ့ထံသို့ လာရောက်အကြောင်းပြန်ရမည်။ သူ့ကို ၂၉ ရက်နေ့ညနေ နေဝင်ချိန်တွင် ပတ္တနဂိုရ်သို့လာတွေ့ပါဟု စာပြန်ပေးလိုက်သည်။ ကင်းဘဲသည် ဆက်လက်ချီတက်ခဲ့ရာ သူမှန်းထားသည့်အတိုင်း ပတ္တနဂိုရ်သို့ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ဆိုက်ရောက်လာသည်။ ထိုတပ်စခန်းသို့ မြန်မာဘက်မှ ပြန်ကြားစာ ရောက်ရှိနေလေသည်။

မြန်မာတို့သည် ငြိမ်းချမ်းရေးစကား ပြောရန်အတွက် မြန်မာစစ်စခန်းနှင့် အင်္ဂလိပ်စစ်စခန်းတို့အကြား ကြီးကျယ်သော ဖောင်ကြီးတစ်ခု ပြုလုပ်၍ ကျောက်ချကာ ပြင်ဆင်ထားသည်။ ထိုဖောင်ကြီးပေါ်တွင် စစ်ပြေငြိမ်းရေးအတွက် ဒီဇင်ဘာလ ၃၀ ရက်နေ့မှစ၍ ဆွေးနွေးလိုက်ကြသည်မှာ ဇန်နဝါရီလ ၂ ရက်နေ့တွင် သဘောတူညီချက်ရကြသည်။ ဇန်နဝါရီလ ၃ ရက်နေ့တွင် မြန်မာများက မြန်မာဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော စာချုပ်ပေါ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုး၍ အင်္ဂလိပ်တို့က အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော စာချုပ်ပေါ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။

အဆိုပါ သဘောတူညီချက်စာချုပ်ကို မြန်မာ ဘုရင်မင်းမြတ်ထံသို့ ပို့၍ ဘုရင်မင်းမြတ်၏ သဘော တူညီချက်ကို ယူရဦးမည်ဖြစ်သဖြင့် ဇန်နဝါရီလ ၁၈ ရက်နေ့အထိ စောင့်ပါရန် မြန်မာတို့က ညှိနှိုင်းရာ အင်္ဂလိပ်တို့က သဘောတူသည်။ ဇန်နဝါရီလ ၁၇ ရက် နေ့အထိ နေပြည်တော်မှ အကြောင်းပြန်ကြားချက် မရသေးသဖြင့် ဆိုင်းငံ့သည့်ရက်တိုးပေးပါရန် မြန်မာ အတွင်းဝန်တစ်ဦးက လာရောက်အကြောင်းကြားသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က သူတို့ကိုယ်စားလှယ်များကို စေလွှတ် ကာ စုံစမ်းစေရာ ကျိတ်ကြီးအပါအဝင် မြန်မာအရာရှိ များက ကင်းဘဲအနေဖြင့် ဆိုင်းငံ့ရက်တိုးထားပေးပါရန် ချေချေငံ ဖြောကြားလိုက်လေသည်။

ကင်းဘဲသည် ထိုမေတ္တာရပ်ခံချက်ကို လက်ခံ ခြင်းမပြုဘဲ ၁၈ ရက်နေ့တွင် သူ၏သင်္ဘောပေါ်မှ လက်နက်များကိုချကာ ၁၉ ရက်နေ့သို့ ရောက်သည်နှင့် မြန်မာတပ်များဘက်သို့လှည့်ကာ ပြင်းပြင်းထန်ထန် ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်လေတော့သည်။ ကင်းဘဲ၏တပ်သည် ၁၈၂၆ ခု ဇန်နဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ပတ္တနဂိုရ်စခန်း မှ မြစ်ကြောင်းအတိုင်း ချီတက်သွားရာ ၃၁ ရက်နေ့ တွင် ရေနံချောင်းသို့ ရောက်သည်။ ၃၁ ရက်နေ့တွင် မြန်မာဘုရင့်ထံမှ စစ်ပြေငြိမ်းရန် သဘောတူညီလိုက် သည့်အကြောင်းကို အမေရိကန်သာသနာပြု ဒေါက်တာ ပရိုက် (Dr. Price) လာရောက်အကြောင်းကြားသည်။ မြန်မာတို့က ပြန်လွှတ်ပေးလိုက်သော စစ်သုံးပန်း ဆရာ ဝန် ဒေါက်တာဆင်းဖို့ (Dr. Sandford) လည်း ပြန်ပါ လာသည်။ ဒေါက်တာပရိုက်က နောက်တစ်နေ့ ဖေဖော် ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် နေပြည်တော်သို့ ပြန်လည်ထွက် ခွာသွားသည်။

ကမ္ဘာပေါ်တွင် ဖြစ်ပွားသောစစ်ပွဲများ၌ စစ်ပြေ ငြိမ်းရေးစကား ပြောဆိုစေ့စပ်ပြီဟု ဆိုပါက ရောက်ရှိ သည့်နေရာတွင် စစ်တပ်ကို ရပ်နားထားရရိုး ထုံးစံရှိ သည်။ ယခုအထိ တင်ပြခဲ့သမျှတို့တွင် နောက်ဆုံး မြန်မာဘုရင့်ထံမှ သဘောတူညီချက် ရပြီဖြစ်ပါကြောင်း ကင်းဘဲတို့နှင့် သွေးတူမွေးတူ ဒေါက်တာပရိုက်ကိုယ် တိုင် လာရောက်အကြောင်းကြားပြီဖြစ်သည်။ စစ်တပ်

ကို ရပ်နားထားလိုက်ရုံသာ ရှိသည်။ မြန်မာတို့ဘက်က စတင်၍ စစ်ပြေငြိမ်းရေးတောင်းသည်လည်း မဟုတ်။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအစိုးရ ကိုယ်တိုင်က စစ် ပြေငြိမ်းလိုသည်။ စစ်ပြေငြိမ်းသည့်အခါတွင် သူတို့ ဘက်က အသာစီးရသည်ထက်ရအောင် ဆွေးနွေး တောင်းဆိုလိုသည်။ မြန်မာဘုရင်အနေဖြင့်လည်း ထို အချက်ကို ပြီးလျှင်ပြီးရောဟုဆိုကာ သဘောတူညီ ကြောင်း အလောသုံးဆယ် ပြန်ကြားနိုင်မည် မဟုတ် ချေ။ ငွေရေးကြေးရေးကိစ္စ၊ နယ်မြေများကို ပေးအပ်ရ မည့်ကိစ္စတို့သည် တစ်နိုင်ငံလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သည်။ ငါတစ်ဦးတည်း ရာပေလွင်ပေါ်တွင်မြဲနေလျှင် ပြီးစတမ်း ဟု ဘုရင်တစ်ပါးအနေဖြင့်ရော လွှတ်တော်အနေဖြင့်ပါ ဆုံးဖြတ်လုပ်ကိုင်၍ ရမည်မဟုတ်ချေ။ ထို့ကြောင့် သေ သေချာချာ စဉ်းစားဆွေးနွေးရမည်ဖြစ်ကြောင်း ကင်းဘဲ သိနားလည်သင့်သည်။ ကင်းဘဲသည် နိုင်ငံတကာတွင် လိုက်နာသော စစ်ရေးစည်းကမ်းများကိုလည်း လိုက်နာ ရမှန်း မသိ။ လူယဉ်ကျေးတို့၏ သဘောထားကိုလည်း ထားရကောင်းမှန်းမသိဘဲ စစ်ပြေငြိမ်းရေးသည် ပြီးစီး သလောက် ရှိနေပြီဖြစ်သည့်တိုင် ဆက်လက်ချီတက်မြဲ ချီတက်ကာ လမ်းတစ်လျှောက်တွင် တွေ့ရှိသော မြန်မာ စစ်စခန်းများကို တိုက်ခိုက်သွားလေသည်။ ဖေဖော်ဝါ ရီလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် အင်းဝနှင့် လေးမိုင်သာကွာသော ရန္တပိုရွာသို့ ဆိုက်ရောက်သွားသည်။ ဒေါက်တာ ပရိုက် အပါအဝင် လူကြီးများသည် ကင်းဘဲ စခန်းချနေသော နေရာနှင့် နေပြည်တော်သို့ ရက်ကန်းရှယ်သကဲ့သို့ အပြန်အလှန်သွားရောက်ကြရသည်။ ထိုသို့ဖြင့် မြန်မာ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် ၁၈၂၆ ခု ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ဆိုက်ရောက်ကာ ထိုနေ့မှာပင် လက် မှတ်ရေးထိုးကြသည်။

မြန်မာဘက်က လက်မှတ်ရေးထိုးသူများမှာ လယ်ကိုင်းစားဝန်ကြီး မင်းကြီးမဟာ မင်းလှကျော်ထင်၊ ကျီအတွင်းဝန် မင်းကြီးမဟာမင်းလှသီဟသူ တို့က လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က ဗိုလ်ချုပ် အာချီဘောကင်းဘဲ၊ အုပ်ချုပ်ရေးမင်းကြီး မစ္စတာ သော မတ် ရောဘတ်ဆန်၊ ရေတပ်ဦးစီးအရာရှိကြီး ကပ္ပတိန် ချတ်တို့က လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။

ရန္တပိုစာချုပ်တွင် အောက်ဖော်ပြပါ အချက် အလက်များ ပါဝင်သည်။

- ၁။ ဗြိတိသျှနှင့် မြန်မာတို့ အစဉ်မဟာမိတ်အဖြစ် တည်ရှိရန်။
- ၂။ မြန်မာတို့က အာသံ၊ အက္ကပါတ်၊ ဝေသာလီ နယ် (Assam, Kachar, Manipura) နယ်တို့ကို နောက်ထပ်တိုက်ခိုက်ခြင်း မပြုရန် နှင့် မဏိပူရ၌ ဂမ္ဘီရရှိန် ပြန်လည်အုပ်စိုး သည့် အခါ အနှောင့်အယှက် မပြုရန်။
- ၃။ မြန်မာတို့က ရခိုင်၊ ရမ်းဗြဲ၊ သံတွဲ၊ မာန်အောင် တို့ကို လက်လွှတ်၍ ဗြိတိသျှတို့အား ပေးအပ် လျက်၊ ရိုးမ ဖိုးခေါင်တောင်တန်းကို ဗြိတိသျှ မြန်မာ နယ်စပ်အပိုင်းအခြားအဖြစ် အသိ အမှတ် ပြုရန်၊ အကယ်၍ နောင်တွင် နယ်စပ် ပြဿနာအတွက် အငြင်းပွားမှုပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါ က နှစ်ဦးနှစ်ဖက်မှ ကိုယ်စားလှယ်များ စုံညီစွာ ဖြင့် ဖြေရှင်းရန်။
- ၄။ ရေး၊ မြိတ်၊ ထားဝယ်၊ တနင်္သာရီနယ်တို့အပြင် ယင်းတို့နှင့် ရေမြေတစ်ကြောတည်း စပ်လျက်ရှိ သော ကျွန်းများကိုပါ မြန်မာတို့က ဗြိတိသျှတို့ ကိုပေးအပ်၍ သံလွင်မြစ်ကို နယ်အပိုင်းအခြား အဖြစ် အသိအမှတ်ပြုကာ နောင်တွင် အငြင်း ပွားပါက အပိုဒ်သုံးတွင် ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း ဖြေ ရှင်းကြရန်။
- ၅။ ဗြိတိသျှတို့ကုန်ကျခဲ့သော စစ်စရိတ်များကို ကာ မိစေရန်အတွက် မြန်မာတို့က ဗြိတိသျှအစိုးရ အား စစ်စရိတ်ငွေ တစ်ကုဋေကျပ်တိတိကို ပေးရန်။
- ၆။ ဗြိတိသျှမြန်မာစစ်ပွဲကာလအတွင်း မတည်မငြိမ် ဘက်ကူး၍ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသူများအား နှစ်နိုင်ငံလုံးက အပြစ်မယူဘဲ ခွင့်လွှတ်ကြရန်။
- ၇။ နှစ်နိုင်ငံ ချစ်ကြည်မှုနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကို ရှေ့ရှု လျက် လက်နက်ကိုင်တပ်သားငါးရာ ခြံရံသည့် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးစီကို နှစ်နိုင်ငံ၏ နေပြည် တော်အသီးသီး၌ အပြန်အလှန်စေလွှတ်ထားရှိ

- ရန်၊ ထို့ပြင် ယင်းကိုယ်စားလှယ် အသီးသီးတို့ အနေဖြင့် အိမ်ရာဝယ်ယူလိုသည်ဖြစ်စေ၊ အိမ် ဆောက်လိုသည်ဖြစ်စေ၊ ဝယ်ယူဆောက်လုပ်ခွင့် ရှိစေရန်နှင့် နှစ်ဦးနှစ်ဖက် အကျိုးဖြစ်ထွန်းစေ မည့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး စာချုပ်တစ်ခုကို နောင်အခါအခွင့်သင့်ချိန်၌ သဘောတူစာချုပ် ချုပ်ဆိုကြရန်။
- ၈။ စစ်မဖြစ်မီကာလက တိုင်းသူပြည်သားများနှင့် အစိုးရအပါအဝင် တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် တင်ရှိ ထားကြသော ကြွေးမည်ကိစ္စများကို လျှော်ပစ် ကြရန်နှင့် မိမိနိုင်ငံတွင်း၌ မဟုတ်မူဘဲ တစ်ဖက် နိုင်ငံတွင်း၌ သေဆုံးသော ကျေးတော်မျိုး ကျွန် တော်မျိုးတို့၏ ပစ္စည်းပစ္စယများကို အသီးသီး စေလွှတ်ထားသော ကိုယ်စားလှယ်တို့ထံသို့ စနစ်တကျ လွှဲပြောင်းအပ်နှံရန်။
- ၉။ ဗြိတိသျှသင်္ဘောများကို အမြောက်မချ၊ တက် မချွတ်ဘဲ မြန်မာဆိပ်ကမ်းသို့ ဝင်ခွင့်ပေးရန်၊ ထို့အတူ မြန်မာသင်္ဘောအားလည်း ဗြိတိသျှ တို့က ဝင်ခွင့်ပေးရန်။
- ၁၀။ ဗြိတိသျှတို့၏မဟာမိတ်ဖြစ်သော ယိုးဒယား နိုင်ငံကိုလည်း စာချုပ်တွင်ပါဝင်သည့် နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံအဖြစ် မြန်မာတို့က အသိအမှတ်ပြု ရန်။
- ၁၁။ စာချုပ်ကို မြန်မာဘုရင်က အာဏာလွှဲပေးခံရသူ များက အတည်ပြု လက်မှတ်ရေးထိုးရန်၊ မြန်မာ တို့က ချုပ်နှောင်ထားသော အင်္ဂလိပ်၊ အမေ ရိကန်နှင့် ကုလားနက် (မူရင်းအတိုင်း) တို့ကို ဗြိတိသျှ ကိုယ်စားလှယ်လက်သို့ လွှဲပေးရန်၊ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ကလည်း လေးလအတွင်း အတည်ပြုလက်မှတ်ရေးထိုး၍ မြန်မာဘုရင်ထံ သို့ ပြန်လည်ပေးပို့ရန်၊ ဗြိတိသျှတို့ ရမိထား သည့်မြန်မာသို့ပန်းတို့ကိုလည်း မြန်မာဘုရင် ထံသို့ ပြန်လည်ပေးပို့ရန်စသည့် အချက်များ အပါအဝင် နောက်ဆက်တွဲ အချက်တစ်ချက် ကိုလည်း မြန်မာတို့က ထည့်သွင်းလက်ခံရ

သေးသည်။ ယင်းအချက်မှာ မြန်မာတို့က စစ်စရိတ် ၂၅ သိန်း (စစ်စရိတ်စုစုပေါင်း၏ လေးပုံတစ်ပုံ) ကို ပေးဆပ်လျှင် ဗြိတိသျှတပ်များအနေဖြင့် ချက်ချင်း ရန်ကုန်သို့ ဆုတ်ခွာပေးမည်။ နောက်ထပ် ၂၅ သိန်းကို ထပ်မံ ပေးဆပ်သောကာလ၌ မြန်မာပိုင်ဒေသအားလုံးမှ ဗြိတိသျှတပ်တို့ကို နုတ်သိမ်းပေးမည်။ ကျန်ရှိသည့် ငွေများကို ၁၈၂၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၄ ရက်နေ့မှ အစပြု၍ နှစ်နှစ်အတွင်း မြန်မာတို့က ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်ထံမှတစ်ဆင့် နှစ်ရစ်ခွဲကာ အပြေအလည် ပေးဆပ်ရမည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ထိုစာချုပ်သည် နှစ်ပေါင်းထောင်ချီကာ လွတ်လပ်ခဲ့သော အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်ဆိုင်သော နိုင်ငံအဖြစ် တည်ရှိခဲ့သည့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ မင်းတစ်ပါးအနေဖြင့် ပထမဦးဆုံး စစ်ရှုံးသူအဖြစ် လက်မှတ်ရေးထိုးရသော စာချုပ်ဖြစ်သည်။ ထိုစာချုပ်ကို အကြောင်းပြု၍ မြန်မာတို့နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့၏ အကြားတွင် ဆင့်ကဲဆင့်ကဲပြဿနာများပေါ်ပေါက်ခဲ့ရလေသည်။ လိုရင်းကို ဆိုရသော် ဤရန္တပိုစာချုပ်သည် မြန်မာတို့အဖို့ လွတ်လပ်သော လူမျိုးအဖြစ်မှ ဆင့်ကဲဆင့်ကဲလျှော့ကျအောင် ဆွဲချခဲ့သည့် စာချုပ်ဖြစ်သည်။ နယ်ချဲ့တို့သည် မြန်မာတို့နှင့်သာ ဤသို့တစ်ဖက်သတ် အထက်စီးနှင့် ဆက်ဆံသည်မဟုတ်၊ ကမ္ဘာဒေသအသီးသီးသို့ သွားရောက်ကာ ထိုနည်းတူ ရက်စက်စွာ တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်

သိမ်းပိုက်၍ ရရှိပိုင်ဆိုင်လာသည့် နယ်မြေဒေသများမှ သက်ရှိသက်မဲ့များကို စာချုပ်အမျိုးမျိုးဖြင့် ချည်နှောင်ကာ သူတို့အကျိုးအတွက် အသုံးချခဲ့လေသည်။ ယခုအချိန်တွင် သူတို့ပေးဆပ်ရန် ကျွေးများကား ပြေလည်ရန် ဝေးသေးသည်။ ကျေလည်ရန်လည်း ဝေးနေပေသေးသည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။

၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။

1. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma**. London: Frank Cass & Co. Ltd.
2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
3. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
4. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ်နှင့် ဒုတိယကျူးကျော်စစ် အကြား မြန်မာနိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးအခြေအနေ က

မြန်မာတို့သည် ရန္တပိုစာချုပ်အရ ရခိုင်ပြည်နယ်နှင့် တနင်္သာရီတိုင်းတို့ကို ဗြိတိသျှတို့အား ပေးအပ်ခဲ့ရသည်။ ကြီးလေးသော စစ်လျော်ကြေးငွေကိုလည်း ပေးခဲ့ရသည်။

မြန်မာတို့သည် အခြားသော အာရှတိုက်သား များကဲ့သို့ပင် မိမိတို့အိမ်သို့ လာရောက်သောဧည့်သည် များကို ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်စွာ ဖော်ရွေစွာ ဆက်ဆံလေ့ရှိ သည်။ မိမိတို့နယ် မိမိတို့၏နိုင်ငံသို့ လာရောက်၍ ကုန်သွယ်ကြသောသူများနှင့် အစောပိုင်းကတည်းက ရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံလေ့ရှိခဲ့ကြသည်။ ဖော်ရွေသော စိတ် ထား၊ ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်သော ဓလေ့ဖြင့် ဧည့်သည်များ ကို ဆက်ဆံလေ့ရှိကြသည်။ သို့သော် ထိုဧည့်သည်များ က ဧည့်ကောင်းစောင်ကောင်းများ၏ ကျင့်ဝတ်ကို မလိုက်နာဘဲ အိမ်သည်ကို စော်ကားရန်ပြုကာ ညှဉ်းဆဲ လုယက်လာသည့်အခါတွင် အသက်ကို ပဓာနမထား ဘဲ အံတုတွန်းလှန်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ အံတုပုံပြန်ပါ သော်လည်း အရှုံးနှင့်ရင်ဆိုင်ကာ မိမိတို့၏နယ်များကို ပင် ဖွဲ့ပေးလိုက်ရသည့်အခါ မြန်မာတိုင်းရင်းသားများ၏ ဇာတိမာန်နှင့် ဝိသာနုရက္ခိတတရားတို့သည် နိုးကြား လာခဲ့သည်။

အစဉ်အလာအားဖြင့် ပျော်ရွှင်ရယ်မောကာ ရက် ရောပေးကမ်း၍ နေတတ်သော မြန်မာတိုင်းရင်းသား များသည် ပြင်းထန်သောဇာတိမာန်ဖြင့် ရန်သူတို့ကို ရင်ဆိုင်တတ်သည်ဖြစ်ရာ မနိုင်သည်နိုင်သည်ကို အပ ထား၍ ဗြိတိသျှများကို ဆန့်ကျင်တော်လှန်ခဲ့လေသည်။ စစ်အတွင်းတွင်သာ အသက်ပေး၍ တွန်းလှန်တိုက်ခိုက် ခဲ့ခြင်း မဟုတ်ပေ။ စစ်ပြီးသည့်နောက် ဗြိတိသျှတို့အား ဦးစွာပထမ ပေးအပ်လိုက်ရသော နယ်များမှ တိုင်းရင်း သားတို့သည်လည်း ဗြိတိသျှတို့ကို တော်လှန်ပုန်ကန်ခဲ့ ကြသည်။

ပထမဦးစွာ ထားဝယ်မှ ပုန်ကန်ခဲ့လေသည်။ ၁၈၂၆ ခု စစ်ရှုံးကာ တနင်္သာရီကို ဖွဲ့၍ပေးလိုက်ရစဉ် ကတည်းက ဗြိတိသျှတို့ကို တော်လှန်ရန် စိုင်းပြင်းခဲ့

ကြသည်။ ၁၈၂၉ ခု တွင်မူ ထားဝယ်၌တာဝန်ယူရ သော ကာနယ်ဟင်နရီဘာနေ ခရီးထွက်နေခိုက်တွင် ဗြိတိသျှစစ်စခန်းကို ဝင်ရောက်စီးနင်းသည်။ လက်နက် ချင်း မယှဉ်နိုင်သဖြင့် ထားဝယ်သားများ အရေးနိမ့်ခဲ့ သည့်တိုင် ဗြိတိသျှတို့ဘက်တွင်လည်း ကသောင်းကနင်း ဖြစ်၍ ကျန်ခဲ့လေသည်။

ထားဝယ်သားများ အရေးနိမ့်ခဲ့သော်လည်း မုတ္တမ နယ်သား မွန်မြန်မာတို့သည် ဗြိတိသျှပိုင်လက်တွင်းသို့ ကျရောက်သွားသောနယ်များသို့ သွားရောက်ကာ တိုက် ခိုက်၍ ဗြိတိသျှတို့၏အုပ်ချုပ်ရေး အခြေမချနိုင်အောင် ကြံဆောင်ကြလေသည်။ အကြောင်းမှာ ဗြိတိသျှတို့က သံလွင်မြစ်၏အရှေ့ဘက်ခြမ်းသည် သူတို့ပိုင်ဖြစ်သည် ဟု သတ်မှတ်ခဲ့သော်လည်း မြန်မာများ၏အစဉ်အလာ သတ်မှတ်ချက်အရ မော်လမြိုင်အပါအဝင် သံလွင်အရှေ့ ဘက်ခြမ်းဒေသများသည် မုတ္တမပိုင်နယ်များ ဖြစ်လေ သည်။ ထို့ကြောင့် မုတ္တမသားတို့က သွားရောက်တိုက် ခိုက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤကဲ့သို့ တနင်္သာရီနယ်တစ်ကြောတွင် ၁၄ နှစ် ၁၅ နှစ်မျှ ကြာသည့်တိုင်အောင် ဗြိတိသျှတို့ကို တော် လှန်၍ နေကြလေသည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် တနင်္သာရီ နယ်သားများ ပုန်ကန်နေသည်မှာ အထက်မြန်မာနိုင်ငံရှိ နေပြည်တော်မှ သွေးထိုးမြှောက်ပင့်ပေးသယောင် စွပ်စွဲ ပြောဆိုခြင်း၊ ထိုသို့ တနင်္သာရီနယ်သားများက သူတို့ကို တိုက်ခိုက်နေသည်ကို မထိန်းသိမ်းပါက နောက်တစ်ကြိမ် ဆိုလျှင် အင်းဝသို့ရောက်သည်အထိ ချီတက်တိုက်ခိုက် မည်ဟု ဒြမ်းခြောက်ခြင်းနှင့် မျိုးချစ်တော်လှန်ရေးသမား များကို ဓားပြများလူဆိုးများအဖြစ် ကင်ပွန်းတပ်ခြင်း များ ပြုလုပ်ခဲ့ကြလေသည်။ ဤနေရာတွင် ကျမ်းမဆန် ဟု ဆိုကောင်းဆိုကြမည် ဖြစ်သော်လည်း ရှင်းလင်း အောင် တင်ပြလိုသည့် အချက်တစ်ချက်ရှိသည်။ ထို အချက်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့သည် အာရှသို့လာရောက်ကာ

ကုန်သွယ်မည်ဟု ကုန်သည်ကြီးများစုစည်းကာ တရားဝင် ဆွေးနွေးစဉ်ကတည်းက ကုန်သွယ်ရေးစရိတ် ကာမိစေရန် သမုဒ္ဒရာတွင်းတွင် တွေ့ရှိရမည့် ကုန်တင်ထားသော ပေါ်တူဂီသင်္ဘောများကို ပင်လယ်ဓားပြ တိုက်ကာ ရသမျှကိုယူ၍ ကုန်သွယ်ရေးစရိတ်လုပ်မည်ဟု အတိအလင်း ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့ကို တိုက်ခဲ့ကြသူများကိုလည်း အလွယ်တကူပင် ဓားပြများဟု ကင်ပွန်းတပ်လေ့ရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်း မြန်မာနှင့်အာသံနယ်စပ်တွင် နေထိုင်သော သိန်းဖောတို့သည် အာသံ၊ မဏိပူရနယ်သားများကဲ့သို့ ဗြိတိသျှ၏လက်အောက်သို့ လျှို၍ဝင်သွားခြင်းမပြုဘဲ စစ်ကာလအတွင်းမှ စတင်ကာ ဗြိတိသျှတို့ကို တော်လှန်ခဲ့သည်။ စစ်မပြီးမီ လက်နက်ချခဲ့ရသော်လည်း စစ်ပြီးသည်နှင့် သိန်းဖောတို့သည် မိမိတို့၏အိုးအိမ်များကို စွန့်လွှတ်ကာ ဗြိတိသျှတို့ကို တော်လှန်တိုက်ခိုက်နေခဲ့ကြသည်။ လူနေကျပါးသော အရပ်မှ တော်လှန်သူ ၂၀၀၀ ခန့် ထွက်ပေါ်လာသည်မှာ ထူးခြားသည်။ သိန်းဖောအမျိုးသားတို့သည် လက်နက်ချင်း မမျှသဖြင့် အကြိမ်ကြိမ်ရှုံးနိမ့်ခဲ့သည့်တိုင် ၁၈၄၃ ခုနှစ်အထိ ခုခံတော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ ထိုခုနှစ်နောက်ပိုင်းသို့ရောက်သည့်တိုင် သူတို့သည် ဗြိတိသျှတို့ကို ကောင်းစွာလက်ခံခြင်း မပြုခဲ့ကြချေ။

သိန်းဖောတို့နည်းတူ ဗြိတိသျှတို့ကို ဆန့်ကျင်နေခဲ့ကြသူများမှာ ခန္တီးနယ်သားများ ဖြစ်ကြသည်။ ခန္တီးနယ်သားတို့သည်လည်း သိန်းဖောတို့ကဲ့သို့ပင် အင်္ဂလိပ်တို့ စတင်ကျူးကျော်သည့်အချိန်မှစ၍ တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ခန္တီးတို့၏ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သော ဝက်ကွန်ခွန်ယွန်းသည် မြန်မာဘုရင်၏သစ္စာကို ခံယူထားသူဖြစ်သည်။ ထိုသူ၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် ခန္တီးအမျိုးသားတို့က ဗြိတိသျှတို့ကို နှစ်အတန်ကြာသည့်တိုင် တိုက်ခိုက်နေသည်ဖြစ်ရာ ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာတို့လည်း ပါဝင်ပတ်သက်နေမည်ဟု တွက်ဆကာ အိန္ဒိယအစိုးရအတွင်းဝန် ဆွန်တန်က အင်းဝမြို့ရှိ ဗြိတိသျှသံကိုယ်စားလှယ် မေဂျာဘာနေထံသို့ မြန်မာအစိုးရအား ကန့်ကွက်ရန် ညွှန်ကြားလွှာပေးပို့ခဲ့သည်။

ထိုကဲ့သို့ အနယ်နယ်အရပ်ရပ်တွင် မအောင်မြင်သောစစ်ရေးကိစ္စများ ပေါ်ပေါက်နေသည့်အချိန် အတောအတွင်းမှာပင် စစ်နိုင်သည့်ဗြိတိသျှတို့နှင့် မြန်မာအာဏာ

ပိုင်များ၏အကြားတွင်လည်း နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးအရ မပြေလည်မှုများစွာ ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ထိုဖြစ်စဉ်များကို သံတမန်ဆက်သွယ်ရေးနှင့် ပတ်သက်သောဖြစ်စဉ်များအရ အစီအစဉ်အလိုက် ဖော်ပြမည်ဖြစ်သည်။

ကရောဖွတ်သံအဖွဲ့ (၁၈၂၆ ခု)

စစ်ပြီးသည့်အချိန်တွင် ပထမဆုံးလာသော ဗြိတိသျှသံအဖွဲ့မှာ ကရောဖွတ်ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ထိုသံအဖွဲ့သည် ၁၈၂၆ ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် အင်းဝနေပြည်တော်သို့ ရောက်ရှိလာခဲ့သည်။ အောက်တိုဘာလ ၁၂ ရက်နေ့မှသည် နိုဝင်ဘာလ ၂၄ ရက်နေ့အထိ တစ်လကျော်ကြာသည့်တိုင် အောင် ကရောဖွတ်နှင့် ဆောမြို့စားအတွင်းဝန် မင်းကြီးသီရိမဟာ နန္ဒသင်္ကြံ၊ ကျီအတွင်းဝန် မင်းကြီးမဟာမင်းလှသီဟသူတို့ ဦးဆောင်သည့် မြန်မာမှူးမတ်တို့သည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုနိုင်ရန် အကြိမ်ကြိမ်ဆွေးနွေးကြသည်။

ဆွေးနွေးပွဲတစ်ပွဲတွင် မြန်မာဝန်ကြီးများက ရန္တပိုစာချုပ်အပိုဒ် (၄) ၌ သံလွင်မြစ်သည် မြန်မာဗြိတိသျှနယ်ခြားဖြစ်သည်ဟု ဆိုသော်လည်း မော်လမြိုင်မြို့နှင့် သံလွင်မြစ်အရှေ့ဘက်ရှိ နယ်တချို့မှာ မုတ္တမပိုင် ဖြစ်သောကြောင့် ဗြိတိသျှတို့သည် ထိုနယ်များကို ပိုင်ခွင့်မရှိကြောင်း၊ ထို့ပြင် စစ်လျော်ကြေးတစ်ဝက် ပေးပြီးဖြစ်သဖြင့် ဗြိတိသျှတို့အနေဖြင့် မိတ်စစ် မိတ်ကောင်းဖြစ်သည်ဆိုပါက ရခိုင်၊ ရမ်းဗြဲ၊ သံတွဲ၊ မာန်အောင်၊ ရေး၊ မြိတ်၊ ထားဝယ်၊ တနင်္သာရီဒေသတို့သည် ယခင်ကပင် မြန်မာပိုင်ဖြစ်ခဲ့သဖြင့် ထိုနယ်တို့ကို မြန်မာအား ပြန်ပေးသင့်ကြောင်း၊ ရန္တပိုစာချုပ်အပိုဒ် (၂) အရ မဏိပူရစော်ဘွား ဂမ္ဘီရရှိန်သည် မဏိပူရသို့ အေးဆေးစွာပြန်သွားခွင့်ရပြီးသည့်နောက်မှ ချင်းတွင်းမြစ်ညာဘက်ကမ်းရှိ မြန်မာပိုင်နက်ကို လာရောက်ထိပါးလျက်ရှိကြောင်း၊ ဂမ္ဘီရရှိန်သည် လွတ်လပ်သော မင်းတစ်ပါးဖြစ်နေသည့် အားလျော်စွာ မဏိပူရတွင် ဗြိတိသျှအရာရှိများ ရှိနေခြင်းမှာ မသင့်လျော်သဖြင့် မိမိတို့ကန့်ကွက်ကြောင်း၊ ထိုနယ်တွင် မြန်မာဖြစ်စေ ဗြိတိသျှဖြစ်စေ မည်သူမျှမရှိသင့်ကြောင်း၊ တတိယနှင့်စတုတ္ထအရစ် စစ်လျော်ကြေး ကျန်ရှိသည်ကို တိုင်းပြည်ကျပ်တည်းမှုကြောင့် ရွှေဆိုင်းပေးစေလိုကြောင်း အရေးဆိုကြသည်။

ကရောဗွတ်မှာ မိမိသည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး အတွက်သာ ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အခြားကိစ္စများကို နောင်မှညှိနှိုင်းစေလိုသည်ဟု ပြန်ကြားခဲ့သည်။

နောက်ဆက်လက်၍ ဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပခဲ့ရာတွင် ရန္တပိုစာချုပ် အပိုဒ် (၁၁) တွင်ပါသည့်အတိုင်း အာသံနှင့် မဏိပူရအမျိုးသား သုံးပန်းများကို လွှတ်ပေးရန် ကရောဗွတ်က နှစ်ကြိမ်မျှတောင်းဆိုသည်။ ထိုအချိန်တွင် မြန်မာမှူးမတ်များက ကရောဗွတ်သည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုရန်သာ လာသူဖြစ်သဖြင့် ဤသုံးပန်းအရေးကို မဆွေးနွေးသင့်ကြောင်း ပြန်လည်ဟန့်တားလိုက်ကြပေသည်။

ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ကရောဗွတ် တင်ပြသည်မှာ ၂၂ ချက်ရှိသည်။ သို့သော် အချက်တော်တော်များများကို မြန်မာတို့က လက်မခံသဖြင့် လျှော့ရင်းဖြတ်ရင်းနှင့် နောက်ဆုံးတွင် အချက်လေးချက်သာ အသားတင်ကျန်တော့သည်။ ဤအချက်လေးချက်ကိုပင် ကရောဗွတ်က ရသမျှအမြတ်ချည်းသာ ဟု ယူဆသောကြောင့် ၁၈၂၆ ခု နိုဝင်ဘာလ ၂၃ ရက်နေ့တွင် စာချုပ်ချုပ်ဆိုလိုက်သည်။

ယင်းစာချုပ်ပါ အချက်လေးချက်မှာ

- ၁။ နှစ်နိုင်ငံမှ ကုန်သည်များ တစ်နိုင်ငံမှ တစ်နိုင်ငံသို့ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ကိစ္စဖြင့် ဝင်ထွက်သည့်အခါ နောင်ယက်ညှဉ်းပန်းခြင်း မခံရအောင်၊ ထို့ပြင် ထုံးစံရှိရာ အခွန်အကောက်ထက် ပို၍ မပေးဆောင်ရအောင် ဆိုင်ရာနိုင်ငံမှ အရာရှိတို့က စောင့်ကြပ်ကြည့်ရှုရန်။
- ၂။ နှစ်နိုင်ငံမှ ဝမ်းဝရစ်တောင်နှင့် ရှစ်တောင်အောက်ရှိ သင်္ဘောများအနေဖြင့် ဆိုင်ရာနိုင်ငံအလံလွှင့်ထူ၍ နိုင်ငံတစ်ခုခု၏ ဆိပ်ကမ်းများသို့ ဆိုက်ကပ်သည့်အခါ အကောက်ပေးဆောင်ကြရန်၊ ထွက်သွားသည့်အခါ၌လည်း ဆိုင်ရာနိုင်ငံက ငွေတစ်ဆယ်ကျပ်ထက်ပို၍ မကောက်ခံရန်၊ ရေကြောင်းပြကို ခေါ်ယူအသုံးမပြုသည့် သင်္ဘောများမှ ရေကြောင်းပြခကို မတောင်းခံရန်၊ သင်္ဘောများရောက်ရှိတိုင်း ဆိုင်ရာအရာရှိတို့ထံသို့ သတင်းပို့တိုင်ကြားရန်၊ နှစ်နိုင်ငံစလုံးမှ ဝမ်းဝရစ်တောင်နှင့် ရှစ်တောင်အထက်ရှိ လှေ သင်္ဘောများ တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံ ဝင်

ထွက်သည့်အခါ တက်မ မချွတ်ဘဲ အမြောက်မချဘဲ နေခွင့်ပြုရန်။

၃။ နှစ်နိုင်ငံမှ ကုန်သည်တို့သည် မိမိတို့တိုင်းပြည်သို့ ပြန်လိုသည့်အခါ စီးလိုရာလှေ၊ သင်္ဘောများတွင် အတားအဆီးမရှိ စီးနင်းလိုက်ပါခွင့်ပြုရန်၊ ရောင်းချလိုသည့်ကုန်များကို ရောင်းချ၍ ရောင်းချမကုန်သည့်ကုန်များကို ငွေကြေး မကုန်ကျစေဘဲ ပြန်လည်သယ်ဆောင်ခွင့်ပြုရန်။

၄။ နှစ်နိုင်ငံမှ သင်္ဘောများ လေဒဏ် ရေဒဏ်ကြောင့်ဖြစ်စေ ရွက်ကြိုးတန်ဆာ ချွတ်ယွင်း၍ ဖြစ်စေ နိုင်ငံတစ်ခုခု၏ မြို့ရွာအနီးအပါး၌ ပျက်စီးကာ ဆိုက်ကပ်ခိုဝင်လာပြီး မြို့ခံတို့၏ အကူအညီကို ရယူပါက ထိုက်သင့်သော ပြင်ဆင်ခကို ဆိုင်ရာနိုင်ငံမှ ကူညီပြင်ဆင်သူများကို ပေးရန် စသည်တို့ဖြစ်သည်။

စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက် ကရောဗွတ်သည် ကြာရှည်မနေတော့ဘဲ ၁၈၂၆ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင် အင်းဝမှ ပြန်လည်ထွက်ခွာသည်။

၁၈၂၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် ဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ ကရောဗွတ်က အစီရင်ခံစာ တင်သွင်းသည်။ ထိုစဉ်က လော့ဒ်အမ်းဟတ် (Lord Amharst) မရှိသဖြင့် အစိုးရအဖွဲ့၏ ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌဖြစ်သူ လော့ဒ်ကွမ်ဘာမီရာ (Lord Combermere) က ကရောဗွတ်၏ အစီရင်ခံစာကို လက်ခံရသည်။ ထိုသူက ကရောဗွတ်၏ဆောင်ရွက်ချက်များကို အားရကျေနပ်ခြင်း လုံးဝမရှိသဖြင့် ဧပြီလ ၂၆ ရက်နေ့စွဲပါ အစည်းအဝေးဆုံးဖြတ်ချက်တွင် ကရောဗွတ်အား များစွာပြစ်တင်ဝေဖန်ခဲ့သည်။ ကရောဗွတ်သည် သုံးပန်းကိစ္စ၊ ရွှေငွေတို့ကို ထုတ်ယူခွင့်ကိစ္စ၊ တတိယအရစ်စစ်လျော်ကြေးကိစ္စတို့ကို ပြီးစီးအောင်မဆောင်ရွက်ဘဲ ပြန်လာခဲ့သည်မှာ မသင့်တင့်ကြောင်း၊ စာချုပ်ကို မချုပ်ဆိုဘဲ ပြန်ခဲ့သည်ကမှ ပို၍ကောင်းဦးမည်ဟု လော့ဒ်ကွမ်ဘာမီယာက ဆိုလေသည်။

လော့ဒ်အမ်းဟတ်ကမူ ကရောဗွတ်၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို အရူးနှင့်အမြတ် မျှတသည်ဟု မြင်ခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ အင်းဝဆွေးနွေးပွဲတွင် မြန်မာမှူးမတ်များကိုယ်တိုင်က ဂမ္ဘီရရှိန်ကို အမှန်တကယ်လွတ်လပ်

သည့်မင်းဟု အသိအမှတ်ပြုရာရောက်သော စကားကို ဆိုခဲ့သဖြင့် သူတို့က အမြတ်ရသည်ဟု အမ်းဟတ်က ယူဆသည်။ သံလွင်မြစ်တစ်ဖက်ကမ်းနှင့် သံလွင်မြစ်ဝ ရှိ ဘီလူးကျွန်းကို ဗြိတိသျှတို့က တရားဝင်ပိုင်ဆိုင်သည် ဟု ကရောဖွတ်က ပြောဆိုခဲ့သည့်စကားအတွက်လည်း အမ်းဟတ်က ကျေနပ်သည်ဟုဆိုသည်။

ကရောဖွတ်သံအဖွဲ့သည် ရုတ်တရက်အားဖြင့် နှစ်နိုင်ငံ ကောင်းရောင်းကောင်းဝယ် ကိစ္စများအတွက် လိုအပ်သောစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုရန် ဗြိတိသျှအာဏာပိုင် တို့က စေလွှတ်သောသံအဖွဲ့ဖြစ်သည်ဟု ယူဆဖွယ်ဖြစ် သည်။ အမှန်အားဖြင့်ဆိုသော် စစ်ပြေငြိမ်းရေးစာချုပ် တွင် နယ်မြေများဖွဲ့ယူရန်ကိစ္စ စစ်လျော်ကြေးကိစ္စများ ကို အသားပေးနေရသဖြင့် စစ်နိုင်သူတို့က စစ်ရှုံးသူတို့ ထံမှ အခွင့်အရေးများကို ထပ်၍ညှစ်ယူနိုင်ရန် စေလွှတ် လိုက်သော သံအဖွဲ့သာလျှင်ဖြစ်သည်။ ကရောဖွတ်တို့ ဘက်မှ ဦးစွာတင်သွင်းသော အချက် (၂၂) ချက်ကိုသာ သဘောတူညီလိုက်ပါက မြန်မာဘက်မှ မည်ရွေ့မည်မျှ နှစ်နာခဲသည်ကို မှန်းဆကြည့်ရုံဖြင့် သိနိုင်သည်။

အကြောင်းမှာ အချက်လေးချက်မျှသာ ကျန်သော စာချုပ်ပါအချက်အလက်များတွင်လည်း မြန်မာဘက်မှ အမြတ်ရစရာ အကြောင်းတရား မရှိပေ။ အကြောင်းမှာ မြန်မာတို့သည် ထိုစဉ်က ပြည်တွင်းပြည်ပ နှစ်ဌာနတွင် ကုန်သွယ်ရေးကိစ္စကို ကျယ်ပြန့်စွာ မလုပ်ဆောင်သေး ချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့မှာကား မြန်မာနိုင်ငံကိုသာမက အာရှ တစ်ခွင်ကို ဝင်ထွက်သွားလာကာ တစ်နေရာမှ ကုန်ကို တစ်နေရာသို့ သယ်ယူရောင်းချခြင်း၊ သူတို့၏နိုင်ငံ အရောက် သယ်ယူရောင်းချခြင်းစသည်ဖြင့် ကျယ်ပြန့် သော ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းကို တည်ဆောက်ပြီး ဖြစ် နေပေသည်။

ထို့ကြောင့် စာချုပ်ပါ အချက်လေးချက်တွင် နှစ်နိုင်ငံအကျိုးဟု မည်မျှပင်ဆိုစေ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည် ၎င်းတို့၏အကျိုးကိုသာ တစ်ဖက်သတ် ကာကွယ်သော အချက်အလက်များသာ ဖြစ်နေပေသည်။ မြန်မာတို့မှ ကောင်းကျိုးမရနိုင်သည့်ပြင် တာဝန်ပိုလာကာ ဆိုးကျိုး များကို လမ်းဖွင့်ပေးလိုက်ရသည့် စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုရ ခြင်းသာဖြစ်သည်။ တာဝန်ပို၍ကြီးသော အချက်များမှာ

အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တို့အား လွတ်လပ်စွာဝင်ထွက် ရောင်း ဝယ်ခွင့်ပြုခြင်း၊ အနှောင့်အယှက်တစ်စုံတစ်ရာ မတွေ့ စေရန် အာမခံချက်ပေးခြင်းတို့သည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ရှေ့ရေးကိုမျှော်တွေးကာ တောင်းဆိုထားချက်များကို လိုက်လျောရခြင်းသာ ဖြစ်လေသည်။

စာချုပ်ရန် စကားပြောရသည့်အချိန်တွင် ဂမ္ဘီရ ရှိန်၏ အကြောင်းပါနေရသည်မှာလည်း သူတို့ကြီးဆွဲ သည့်အတိုင်း ကရသည့် ရုပ်သေးမင်းတစ်ပါးကို အစွမ်း ကုန် ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ရင်း ကျွန်ဇာတ်သွင်းရန် မဏိပူရသို့ရောက်နေသော အင်္ဂလိပ်အရာရှိများနှင့် ပတ် သက်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့ ၏ခါးပိုက်ထောင်ထဲမှ မင်းတစ်ပါးက အခြားဒေသများ သို့ သွားရောက်တိုက်ခိုက်သည်ကို အေးဆေးစွာကြည့် နေနိုင်သည်။ သို့သော် ထိုနိုင်ငံသား သုံ့ပန်းများအတွက် ကိုမူ တောင်းဆိုချက်များ ပြုခဲ့ပေသေးသည်။ ထိုကဲ့သို့ လက်ဝေခံ ရုပ်သေးမင်းများကို မွေးတတ်သည့်အလေ့ သည် နယ်ချဲ့များတွင် ယခုထက်တိုင်အောင် မပျောက် ဘဲ ရှိနေသေးသည်။

ကျမ်းကိုးများ

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမ ပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်- မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန် မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Harvey, G.E. 1967. **History of Burma.** London: Frank Cass & Co. Ltd.
- 2. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York: Columbia University Press.
- 3. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York.: Frederick A. Prager.
- 4. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma.** London: The Cresset Press.

အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ်နှင့် ဒုတိယကျူးကျော်စစ် အကြား မြန်မာ့နိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးအခြေအနေ ၁

မြန်မာနိုင်ငံကို ပထမအကြိမ် ကျူးကျော်စစ်ပြုခြင်းသည် ၁၈၂၆ ခုတွင် ပြီးဆုံးသွားသော်လည်း ဖြေရှင်းရမည့် ပြဿနာများကား နှစ်ဖက်အကြားတွင် မပြီးပြတ်ဘဲ ကျန်နေသေးသည်။ မြန်မာတို့သည် လက်လွတ်ဆုံးရှုံးရသော နယ်များကို ပြန်၍မရသည့်တိုင် စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ်တွင် မပါသည့်ကိစ္စများတွင် ဆုံးရှုံးနစ်နာခြင်းများ ထပ်၍မဖြစ်ပေါ်ရလေအောင် ကန့်ကွက်ခြင်း ဆွေးနွေးခြင်း ငြင်းဆန်ခြင်းများ ပြုလုပ်နေရလေသည်။

မင်းလှရာဇာဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့

၁၈၂၇ ခုနှစ်ဦးပိုင်းတွင် စစ်ကိုင်းမင်းက မင်းကြီးမင်းလှရာဇာ ဦးဆောင်သောသံအဖွဲ့ကို ကာလကတ္တားသို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုမြန်မာသံအဖွဲ့က အောက်ပါအချက်များကို တင်ပြဆွေးနွေးသည်။

- ၁။ မြန်မာပြည်သူပြည်သားများ နွမ်းပါးလျက်ရှိခြင်း၊ ဟံသာဝတီသားတို့ ပုန်ကန်ထကြွခြင်းတို့ကြောင့် စစ်စရိတ်ငွေများ ထပ်မံကုန်ကျခဲ့သဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့အား ပေးဆပ်ရမည့်စစ်လျော်ကြေး တတိယအရစ်ကို နှစ်နှစ် သုံးနှစ်ကြာ ဆိုင်းငံ့စေလိုကြောင်း၊ စတုတ္ထအရစ်ကို တတိယအရစ် ပေးချေပြီး နောက်ထပ်တစ်နှစ် ဆိုင်းငံ့စေလိုကြောင်း။
- ၂။ ဂန္တီရရှိန်ပြန်ရောက်ပြီးနောက် ဗြိတိသျှအရာရှိတို့သည် မြန်မာပိုင် ရှမ်းအမျိုးသားများ နေထိုင်လျက်ရှိသည့် တမူးနယ်အောက်ပိုင်းသို့ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်သည်ကို ကန့်ကွက်ကြောင်း။
- ၃။ ပုသိမ်အပိုင် ဝှေ့ချောင်းသည် ရခိုင်တိုင်းတွင် မပါဝင်သဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့သိမ်းထားသည်မှာ မှား

ယွင်းလျက်ရှိကြောင်း၊ နယ်ခြားသတ်မှတ်ရေး အဖွဲ့ကိုဖွဲ့ကာ ရှင်းလင်းသင့်ကြောင်း စသည်တို့ကို မြန်မာဘက်မှ တင်ပြသည်။

ထိုဆွေးနွေးချက်များနှင့် ပတ်သက်၍ ဧပြီလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်တို့က စာဖြင့် ပြန်ကြားသည်။ သူတို့၏စာတွင် ပါဝင်သည့်အချက်တို့မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

- ၁။ သို့ပန်းများကို လွှတ်ပေးလိုသည့်အကြောင်း။
- ၂။ စစ်လျော်ကြေး ရွှေဆိုင်းမှုကို စဉ်းစားပေးမည် ဖြစ်ကြောင်း။
- ၃။ ရန္တပိုစာချုပ်တွင် သတ်မှတ်ပြီးသည့်အတိုင်း ချင်းတွင်းမြစ်ကို မဏိပူရ မြန်မာမြောက်ပိုင်း နယ်ခြားအဖြစ် သတ်မှတ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ တောင်ပိုင်းနယ်ခြားကို နှစ်ဦးနှစ်ဖက် ဆွေးနွေး သတ်မှတ်စေလိုကြောင်း။
- ၄။ ဝှေ့ချောင်းကိစ္စမှာ ရန္တပိုစာချုပ်အပိုဒ် ၃ အရ ရခိုင်တိုင်းတွင်ပါဝင်ပြီးဖြစ်၍ ထပ်မံရှင်းရန် မလိုဘဲ အငြင်းပွားပါက ကော်မရှင်ဖွဲ့၍ ဆုံးဖြတ်ရမည်ဖြစ်ကြောင်းတို့ ပါဝင်သည်။

စစ်လျော်ကြေးနှင့် ပတ်သက်၍ တတိယအရစ် ၂၅ သိန်းအနက် ၁၀ သိန်းကို ငွေသား၊ သို့မဟုတ် ကျောက်မျက်ရတနာ၊ သို့မဟုတ် ကျွန်းသစ်ဖြင့် ၁၈၂၇ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် အပြေပေးချေရန်၊ ကျန် ၁၅ သိန်းကို ၁၈၂၈ စက်တင်ဘာလအထိ၊ စတုတ္ထအရစ်ကို ၁၈၂၉ ခု စက်တင်ဘာလအထိ ရွှေဆိုင်းပေးမည်ဟု လော့ဒ်အမ်းဟတ်က သဘောတူ ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။

ထိုသို့လိုက်လျောသည့်အတွက် အောက်ပါအချက်များကို မြန်မာများက လိုက်လျောပေးရန် တင်ပြဆွေးနွေး

သည့်တာဝန်ကို မော်လမြိုင်၌ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး အဖြစ် ထမ်းဆောင်နေသော ဗိုလ်ချုပ်ကင်းဘဲကို ပေး အပ်လိုက်သည်။ ထိုအချက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- ၁။ ကျောက်မျက်ရတနာများကို ပြည်ပသို့ ထုတ်ယူ ခွင့်ပြုရန်။
- ၂။ ကုန်သည်များသည် မိမိ၏သားမယားများကို ပြည်ပသို့ ခေါ်ဆောင်သွားခွင့်ပြုရန်။
- ၃။ ရန္တပိုတွင် မဏိပူရနယ်ခြားသည် ရှေးနယ်ခြား အတိုင်း ဖြစ်ရမည်ဟု ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သဖြင့် ဂမ္ဘီရရှိန် သည် သူပိုင်နယ်များကို သိမ်းယူခြင်းသည် ပြဿနာမဟုတ်။ မဏိပူရသည် လွတ်လပ် သော ပြည်နယ်ဖြစ်သဖြင့် မြန်မာဖြစ်စေ ဗြိတိ သူဖြစ်စေ ကြိုက်ရာကို လက်ခံနိုင်ခွင့်ရှိသည်ကို မြန်မာများ လက်ခံရန်။
- ၄။ ကရောဖွတ် လက်လျှော့ခဲ့သည့် သို့ပန်းများကိစ္စ မြန်မာများက လက်ခံရန်။
- ၅။ ဝှေချောင်းကိစ္စကို ကော်မရှင်ဖွဲ့ပြီး စစ်ဆေးရန် စသည်တို့ကို မြန်မာများက လက်ခံရမည်ဟု ကင်းဘဲက ဆိုသည်။

မြန်မာသံအဖွဲ့သည် ကာလကတ္တားမှအပြန် ကင်းဘဲကို မော်လမြိုင်တွင် ဝင်ရောက်တွေ့ဆုံရသည်။ ကင်းဘဲသည် အထက်ပါအချက်များကို တင်ပြ၍ အရေးဆိုခဲ့သော်လည်း ဘုရင်ခံချုပ်ကိုယ်တိုင် လိုက် လျော့ခဲ့သည့် စစ်လျော်ကြေးကိစ္စကိုမူ စတုတ္ထအရစ်ကို ၁၈၂၉ အထိ မဆိုင်းဘဲ ၁၈၂၈ ခု စက်တင်ဘာလတွင် အပြေပေးချေရမည်ဟု အတင်းအကြပ် တောင်းဆိုခဲ့ သည်။ ဤအချက်ကို မြန်မာသံအဖွဲ့ဝင်များက လက် မှတ် ရေးထိုးခဲ့ရသည်။ သို့ပန်းများကိစ္စနှင့် ပတ်သက် ၍မူ လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း မပြုချေ။ ကင်းဘဲက မြန်မာ တို့သည် သို့ပန်းကိစ္စကို မလိုက်လျောပါက မိုက်ဆိုး နယ်မှ စုလ်တန်ကဲ့သို့ အဖြစ်ဆိုးနှင့် မြန်မာဘုရင် ကြိုရလိမ့်မည်ဟု ကင်းဘဲက ခြိမ်းခြောက်သော်လည်း မြန်မာတို့က လက်မှတ်မထိုးချေ။ ဝှေချောင်းကိစ္စ ကော် မရှင်ဖွဲ့၍ စစ်ဆေးရန်ကိုမူ လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။

မေဂျာဘာနေ၏ သံကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့

၁၈၃၀ ခုတွင် မေဂျာဘာနေ ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့သည် မြန်မာမင်း၏နေပြည်တော်သို့ ရောက် လာသည်။ ထိုသံအဖွဲ့သည် ကရောဖွတ် သံအဖွဲ့ကဲ့သို့ ခေတ္တလာရောက်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ရန္တပိုစာချုပ်ကို အလေး အနက်ပြုသောအားဖြင့် အမြဲတမ်း ရုံးဖွင့်နေထိုင်ရန်ဖြစ် သည်။

မြန်မာဘုရင်ကရော တိုင်းသူပြည်သားများကပါ သံအဖွဲ့ထားရှိခြင်းနှင့် စစ်ရှုံးခြင်းကို ဆက်စပ်မြင်ကြ သဖြင့် သံအဖွဲ့ကို လက်မခံလိုပေ။ စစ်ကိုင်းမင်းကလည်း သံအဖွဲ့ကို သူလျှိုအဖွဲ့ (အမှန်အတိုင်းမြင်သည်) ဟု ယူဆသောကြောင့် အမြဲတမ်းလက်ခံမထားလိုပေ။ သို့သော် ကဘော်တောင်ကြားကိစ္စ ဖြေရှင်းရန် ရှိနေသေး သဖြင့် လက်ခံရသည်။

ကဘော်တောင်ကြားဒေသကိစ္စဆိုသည်မှာ ရန္တပို စာချုပ်ချုပ်ဆိုစဉ်က မဏိပူရနှင့် မြန်မာနယ်စပ် သတ် မှတ်ရာတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က ဂမ္ဘီရရှိန်၏ဘက်သို့ပင်းကာ မြန်မာပိုင်နယ်ဖြစ်သော ကဘော်တောင်ကြားဒေသကို မဏိပူရပိုင်အဖြစ် ထည့်သွင်းသတ်မှတ်ထားသည်ကို ပြင်ဆင်ရန်ကိစ္စ ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်တို့သည် ထိုကိစ္စကို ဆွေးနွေးရန် မဏိပူရဘက်မှ ကိုယ်စားလှယ် အဖြစ် မေဂျာဂရန့် (Major Grant) နှင့် လက်ဖိတင် နင် ပင်ဘာတန် (Lieut. R.B. Pemberton) တို့ကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့နှင့် မြန်မာမှူးကြီးမတ်ရာတို့ သည် နှစ်ကြိမ်တိုင်တိုင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးသော်လည်း မေဂျာဂရန့်ဆိုသူက မြန်မာဘက်မှ အထောက်အထား အပြည့်အစုံဖြင့် တင်ပြသည်ကိုပင် လက်မခံသောကြောင့် ထိုဆွေးနွေးပွဲများ မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။

မင်းကြီးမဟာမင်းလှစည်သူ သံအဖွဲ့

ထိုကဘော်တောင်ကြားဒေသအရေးကို ဖြေရှင်း ရန် စစ်ကိုင်းမင်းသည် မြန်မာသံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို အိန္ဒိယ သို့ စေလွှတ်ခဲ့ရပြန်သည်။ ထိုသို့ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ စေလွှတ်ရန် ဘာနေက အကြံပေးခဲ့သည်။ စစ်ကိုင်းမင်း

သည် မင်းကြီးမဟာစည်သူ၏ အတိုင်ပင်ခံအရာရှိအဖြစ် အရေးပိုင်စာရေးကြီး မင်းလှနန္ဒကျော်ထင်ကို ခန့်အပ်ပြီး ၁၈၃၀ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၉ ရက်နေ့တွင် မြန်မာအမှု ထမ်း နောက်လိုက်နောက်ပါတို့နှင့်အတူ ရခိုင်ဒေသ အမ်းတောင်ကြားလမ်းကို ဖြတ်၍ သွားကြရသည်။ သံ ကိုယ်စားလှယ် မေဂျာဘာနေ၏ ညီတော်သူ ကပ္ပတိန် ဂျော့ဘာနေသည် ဆက်သွယ်ရေးအရာရှိအဖြစ် လိုက်ပါ သွားသည်။ မေဂျာဘာနေသည် သူ၏ ညီတော်သူကို ဆက်သွယ်ရေးအရာရှိအဖြစ် ထည့်လိုက်ခြင်းသည် သူ လျှို့အဖြစ် ထည့်လိုက်ခြင်းသာဖြစ်သည်။ သူ၏ သဘော ထားကို အထောက်အထားမဲ့ ပြောဆိုခြင်း မဟုတ်ပေ။ သူ၏ အစီရင်ခံစာ တွင် အတိအလင်းဖော်ပြထားသည်။ ဘာနေက 'မြန်မာသံအရာရှိများကို ကာလကတ္တားတွင် ယဉ်ကျေးစွာလက်ခံသော်လည်း မောက်မောက်မာမာ အထက်စီးနှင့် ဆက်ဆံစေလိုကြောင်း၊ ၁၈၂၇ ခုနှစ်က ကာလကတ္တားသို့ လာရောက်ခဲ့သော မြန်မာသံအဖွဲ့ကို ဆက်ဆံသကဲ့သို့ ကောင်းမွန်စွာ မဆက်ဆံစေလိုကြောင်း၊ မြန်မာတို့ကို ကောင်းမွန်စွာဆက်ဆံခြင်းသည် အဆိပ်ပင် ရေလောင်းခြင်း၊ ရန်သူအားပေးခြင်းတို့နှင့်တူကြောင်း၊ ထို့ကြောင့် ယခုလာသောသံအဖွဲ့ကို ဘုရင်ခံချုပ်နှင့် တွေ့ဆုံခွင့်မပေးဘဲ အချိန်ဆွဲနိုင်သမျှ ဆွဲထားစေလို ကြောင်း' ဟု သူ၏ အစီရင်ခံစာတွင် ရေးသား၍ အိန္ဒိယ အစိုးရထံသို့ ပေးပို့လိုက်သည်။ ထိုသို့မေဂျာဘာနေ၏ ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲသော သဘောထားကိုလည်း အိန္ဒိယ ရှိ ကုမ္ပဏီအစိုးရက လိုက်နာကျင့်ကြံခဲ့သောကြောင့် မြန်မာသံအဖွဲ့မှာ တစ်နေရာမှတစ်နေရာသို့ ခရီးထွက်နေ သော ဘုရင်ခံချုပ်ကိုတွေ့ရန် ခရီးအတန်တန် သွားခဲ့ရ သည်။ အချိန်အားဖြင့်လည်း နှစ်နှစ်နီးပါးမျှ စောင့်ခဲ့ရ သည်။ စိတ်၏ဆင်းရဲခြင်း ကိုယ်၏ဆင်းရဲ ခြင်းတို့နှင့် ကြုံခဲ့ရသည်။

ထိုသို့ ဘုရင်ခံချုပ်နှင့် တွေ့ဆုံရန် အခက်အခဲ များနှင့် တွေ့ကြုံနေရခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ရန်ကုန်ဝန် ကြီးက မေဂျာဘာနေကို မေးမြန်းရာ မေဂျာဘာနေက သံအဖွဲ့၏ အပြစ်ဖြစ်သည်ဟု ပြန်ကြားသည်။ ကာလ ကတ္တားတွင် ဘုရင်ခံချုပ် မရှိသည်ကို သိလျက်နှင့်

၇ လကျော် စောင့်နေခြင်း၊ ဘုရင်ခံချုပ်နှင့်တွေ့ဆုံရန် လိုက်သွားသည့်အခါတွင်လည်း ခရီးကို လျင်လျင်မြန် မြန် မသွားဘဲ ဖင့်နွံနေသဖြင့် ဘုရင်ခံချုပ်နှင့် လွဲရခြင်း ဖြစ်သည်ဟု အပြစ်တင်ထားလေသည်။

မြန်မာသံအဖွဲ့သည် ၁၈၃၂ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၃ ရက်နေ့တွင် အာဂရမြို့ (Agra) မြို့၌ ဘုရင်ခံချုပ်နှင့် တွေ့ကြုံရသည်။ သို့သော် လော့ဒ်ဘင်တစ် (Lord Bentinck) အမည်ရှိ ဘုရင်ခံချုပ်ကို အနီးကပ်မြင်ဖူးရုံ သာရှိသည်။ စကားပြောခွင့် မကြုံခဲ့ရပေ။

မြန်မာသံအဖွဲ့နှင့်အတူပါသော ကပ္ပတိန် ဂျော့ ဘာနေက ဘုရင်ခံချုပ်နှင့်တွေ့ဆုံသည့်အချိန်တွင် တိုင်း ရေးပြည်မှုတို့ကို မြန်မာတို့မျှော်လင့်ထားသကဲ့သို့ ဆွေး နွေးလိမ့်မည်မဟုတ်ကြောင်း တင်ကြိုသတိပေးထားခဲ့ သည်။ ထိုသို့ ကြိုတင်သတိပေးသောကြောင့် မြန်မာ များက သူတို့လာရောက်ရသည့် ကိစ္စများကို အစီအစဉ် တကျ ရေးသားထားသော စာတစ်စောင်ကို ဘုရင်ခံချုပ် ရှေ့သို့ ဝင်ရောက်သည့်အချိန်တွင် ဘုရင်ခံချုပ်၏ လက် အရောက် မင်းကြီးမဟာစည်သူက ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ထိုစာကို နှစ်ရက်အကြာတွင် အတွင်းဝန်မက်နော်တင် (W.H.Macnaughton) က မြန်မာသံအဖွဲ့ကို ပြန် ပေးသည်။ မက်နော်တင်က ဤကဲ့သို့သော စာမျိုးကို ဘုရင်ခံချုပ်သို့ တိုက်ရိုက်မပေးနိုင်ကြောင်း၊ အတွင်းဝန် များနှင့်သာ ဆက်ဆံရမည်ဖြစ်ကြောင်းတို့ကို ရှင်းလင်း ပြောပြသည်။ မြန်မာသံတော်များသည် မိမိတို့ကို ကိုယ် စိတ်နှစ်ပါး ဆင်းရဲအောင် ညှဉ်းဆဲသည့်လုပ်ရပ်များနှင့် အကြိမ်ကြိမ်တွေ့ကြုံပြီးသည့်နောက် လာရောက်ရခြင်း ၏ ပဓာနကိစ္စများကို ပြီးပြေအောင် ဆောင်ရွက်ပေးခြင်း မရှိသည့်အတွက် မခံမရပ်နိုင်ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် မက်နော်တင်၏ စကားကို ကြားရသည်တွင် အဘယ် ကြောင့် ဘုရင်ခံချုပ်သာလျှင် ဤသို့သော ကိစ္စများကို ပြီးပြေအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်သည်ဟု ပြောရသနည်းဟု မေးလေတော့သည်။

မြန်မာသံအဖွဲ့သည် ၁၈၃၃ ခု၊ မတ်လ ၆ ရက် နေ့တွင် ကာလကတ္တားသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိသည်။ ထိုသို့သံအဖွဲ့ ပြန်ရောက်သည့်အချိန်တွင် ကာလ

ကတ္တားသို့ စော၍ရောက်နေသော ဘုရင်ခံချုပ်သည် အင်းဝတွင် သံကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ရောက်နေသော ဟင်နရီဘာနေ၊ တနင်္သာရီတိုင်း ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး မိန်ဂီး (A.D.Maingy)နှင့် မဏိပူရရှိ ဗြိတိသျှဝန်ရှင် တော်မင်းကြီး ရောဘတ်ဆန် (T.C. Robertson) တို့ကို ကာလကတ္တားသို့ ခေါ်ယူကာဆွေးနွေးသည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲမှ ကဘော်တောင်ကြားဒေသကို မြန်မာသို့ ပြန်ပေးရေးကိစ္စကို အများသဘောတူ ဆုံးဖြတ်လိုက် သည်။

ထိုကဲ့သို့သော သမာသမတ်မရှိသည့် ဆက်ဆံ ရေးတို့ကြောင့် မြန်မာတို့သည် ကာလကတ္တားတွင် သံကိုယ်စားလှယ်ရုံး စိုက်ထူဖွင့်လှစ်ခြင်းမပြုဘဲ မြန်မာ နိုင်ငံသို့ ပြန်လာခဲ့ကြသည်။

၁၈၃၁ ခုနှစ်တွင် မြန်မာတို့သည် ကဘော်တောင် ကြားကို ပြန်လည်ရရှိမည်ဟူသော အဖြေအတိအကျ ကို ရခဲ့ကြသည်။ ၁၈၃၄ ခုတွင် မေဂျာ ဂရန့် (Major Grant) ဗိုလ်ပင်ဘာတန် (Lieut. Pemberton) မြန်မာဘုရင့်ကိုယ်စားလှယ် မဟာမင်းကျော်ရာဇာ နှင့် စာရေးကြီး နေမျိုးကျော်သူတို့ နတ်ကျွန်းအောင်မြေကင်း တပ်တွင် တွေ့ဆုံကြပြီး ကဘော်တောင်ကြားဒေသကို မြန်မာအစိုးရက တရားဝင်ပြန်လည်လက်ခံရရှိခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကဘော်တောင်ကြားကို မဏိ ပူရလက်ထဲမှ ပြန်၍ယူကာ မြန်မာတို့လက်ထဲသို့ ပြန် ထည့်ပေးခဲ့သော်လည်း တနင်္သာရီတိုင်းနှင့် ရခိုင်တိုင်းတို့ ကိုလည်းကောင်း၊ သံလွင်အရှေ့ဘက်ရှိ မုတ္တမပိုင်နယ် များနှင့် ပတ်သက်သည့်ကိစ္စများကိုလည်းကောင်း ရန္တပို စာချုပ်ပါ အချက်များဖြစ်၍ ပြင်ဆင်ပေးခြင်း မပြုနိုင် ဟု ယတိပြတ်ငြင်းပယ်ခဲ့သည်။

ဘာနေသည် တနင်္သာရီဒေသနှင့် ပတ်သက်၍ မြန်မာမှူးမတ်များနှင့် ဆွေးနွေးသော်လည်း အောင်မြင် ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ တနင်္သာရီနယ်သည် အင်္ဂလိပ်တို့ အုပ် ချုပ်ရသည့်အချိန်က ဖွံ့ဖြိုးမှု နည်းပါးသေးသည်ဖြစ်ရာ သူတို့၏အုပ်ချုပ်ရေးစရိတ်သည် တနင်္သာရီနယ်မှ ရရှိ သည့်စရိတ်နှင့် မကားမီဟုဆိုသည်။

ထို့ကြောင့် ဗြိတိသျှတို့က အမျိုးမျိုးစဉ်းစားခဲ့

ကြသည်။ ထိုနယ်ကို ယိုးဒယားသို့ရောင်းပစ်သင့်သည် ဟုလည်းကောင်း၊ လွတ်လပ်သောနယ်အဖြစ် ထူထောင် ပေးသင့်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မြန်မာဘုရင့်လက်သို့ ပြန်ပေးသင့်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း အမျိုးမျိုးကြံဆခဲ့ ကြသည်။ ဘာနေသည် ဗြိတိသျှသံကိုယ်စားလှယ်ဖြစ် ရာ မြန်မာတို့ဘက်မှ မည်သို့သဘောထားသည်ကို စုံစမ်းရန်တာဝန်မှာ ဘာနေ၏တာဝန်တစ်ခု ဖြစ်လာ သည်။

ဘာနေသည် သံတမန်တို့၏ကျင့်ဝတ်ကို လိုက် နာ ရိုသေခြင်းမပြုဘဲ စစ်ရှုံးထားသည့်အချက်ကို အကွက်တစ်ခုအဖြစ်သုံးကာ မကြာခဏ ခြိမ်းခြောက် တတ်သည်။ သူသည် မြဝတီဝန်ကြီးဦးစ၊ ဦးရိတ်၊ ဦးရောက်တို့ဦးဆောင်သော မြန်မာမှူးမတ်များနှင့် ဆွေး နွေးရာတွင် ဘာနေက မြန်မာအစိုးရသည် တနင်္သာရီကို ငွေဖြင့်ပြန်၍ဝယ်သည့်နည်းဖြင့် ဖြစ်စေ၊ အခြားသော နယ်တစ်နယ်ကို အစားပေး၍ဖြစ်စေ တနင်္သာရီကို ပြန် ယူနိုင်သည့်အကြောင်း တင်ပြသည်။ မြန်မာတို့သည် ပဒေသရာဇ်စနစ်ကို လိုက်နာကျင့်သုံးနေကြသော်လည်း သူတို့ဘုရင်များကဲ့သို့ လူများနေထိုင်သည့်နယ်များကို တစ်ဦးလက်မှတစ်ဦးသို့ ငွေကြေးဖြင့် ရောင်းခြင်း ဝယ် ခြင်း လဲလှယ်ခြင်းစသည်တို့ လုပ်လေ့မရှိကြချေ။ တနင်္သာရီကို မိမိပိုင်နယ်ဖြစ်၍ ပြန်လိုချင်သော်ငြား တခြားနယ်တစ်နယ်ကို အစားထိုးပေးရမည်ဆိုသည်ကို လက်မခံနိုင်ကြပေ။ ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိသျှသံကိုယ်စား လှယ် ဘာနေသည် အိန္ဒိယအစိုးရက တနင်္သာရီကို ယိုးဒယားနိုင်ငံမှ နယ်တစ်နယ်နှင့် လဲလှယ်ရန် အစီ အစဉ် လုပ်ထားသယောင် ခြောက်လှန့်နေသေးသည်။

ဘာနေသည် သံကြီးတမန်ကြီးကဲ့သို့ စကား မဆိုဘဲ ဈေးကစားနေသော ပွဲစားတစ်ယောက်ကဲ့သို့ မဖွယ်မရာစကားဖြင့် ခြိမ်းခြောက်နေသည်ကို မခံနိုင် သော ဦးရိတ်က တနင်္သာရီနယ်ကို ယိုးဒယားသို့ ပေး လိုက် ပေးနိုင်ပါသည်။ မြန်မာတို့က နောက်တစ်နေ့ တွင် ပြန်တိုက်၍ယူနိုင်ပါသည်ဟု စကားတုံ့ပြန်လိုက် သည်။

ဤသမိုင်းကြောင်းကိုဖတ်ရင်း အသက်စွန့်ကာ

မိမိနိုင်ငံကို ကျွန်မဖြစ်အောင် ကာကွယ်ခဲ့ရသော ဘိုးဘေးတို့၏ လုပ်ရပ်များကိုလည်း သိနားလည်စေချင်သည်။ အကြောင်းကြောင်းကြောင့် စစ်ရှုံးခြင်းကို နှင့်နှင့်နဲနဲ ခံစားရပြီးသည့်နောက်တွင်လည်း ခက်ခဲပင်ပန်းသော သံခင်းတမန်ခင်းများကို ဆောင်ရွက်ကာ မိမိနိုင်ငံသည် ရှုံးသည်ထက် မရှုံးရလေအောင် ကြိုးစားခဲ့ကြသော ဘိုးဘေးတို့၏ ကာယိကဝေဒနာ၊ စေတသိကဝေဒနာတို့ကိုလည်း နားလည်ကြစေလိုသည်။ မိမိတို့လက်ဝယ်ရှိသော လွတ်လပ်သည့်အမိနိုင်ငံကို တန်ဖိုးထားကြစေလိုသည်။ မိမိတို့နိုင်ငံကို မိမိတို့ထက်ပို၍ ချစ်သောသူ မရှိနိုင်ကြောင်း သိနားလည်ကြစေချင်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ ကြန်၊ ဒေါ်၊ (တည်းဖြတ်သူ)၊ ၁၉၆၃၊ ဘင်္ဂလား သွားစာတမ်း၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းကော်မီရှင်။
- ၃။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York:Columbia University Press.
- 2. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic.** New York: Frederick A. Prager.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma.** London: The Cresset Press.

အင်္ဂလိပ် ပထမကျူးကျော်စစ်နှင့် ဒုတိယကျူးကျော်စစ် အကြား

မြန်မာနိုင်ငံရေးနှင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးအခြေအနေ ၈

ပထမကျူးကျော်စစ်အပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးအခြေအနေ

ပထမစစ် ဖြစ်ပွားခြင်း၊ မြန်မာများ စစ်ရှုံးခြင်း၊ စစ်နိုင်သူ တိုင်းတစ်ပါးသားတို့၏ ဖိနှိပ်ခြင်းကိုခံရခြင်းဆိုသည့် ဖိစီးမှုများသည် မူလကတည်းက ပျော့ညံ့သော စစ်ကိုင်းမင်း၏ အပေါ်သို့ စုပြုံကျရောက်လာခဲ့သည်။ စစ်ကိုင်းမင်းသည် မူလကတည်းက တာဝန်များ၏ ဖိစီးမှုကို ရှောင်တတ်သူဖြစ်ရာ သူ့ကိုယ်တိုင် ချုပ်ကိုင်စီမံရမည့်ကိစ္စများကို မချုပ်ကိုင် မစီမံနိုင်သဖြင့် မိဖုရားရှင်မင်းနု၏ မောင်ဖြစ်သူ စလင်းစား ‘မင်းသားကြီး’ မောင်အိုက အုပ်ချုပ်စီမံလာသည်။ ထိုအချိန်တွင် စစ်ကိုင်းမင်း နန်းတက်စအချိန်မှစ၍ ရှင်မင်းနု၏ သြဇာ ကြီးမားလာမှုကို မကျေနပ်သော မင်းညီမင်းသား အုပ်စုများနှင့် စစ်လင်းစားဦးအိုဘက်သားများဟူ၍ အုပ်စုနှစ်စုကွဲလာခဲ့သည်။ စလင်းစားဦးအိုကလည်း ယောက်ဖတော်သူ စစ်ကိုင်းမင်း အားကိုးဖြင့် စစ်ပန်းနေသော ပြည်သူပြည်သားများကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ရာကျသော အမှုကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့လေသည်။

စလင်းစားက ထီးနန်းကို လက်ဦးမှုယူရန် မင်းညီမင်းသားများကို ဦးဆောင်ခေါင်းရွက်ပြုသူ သာယာဝတီမင်းသားကို အကွက်ဆင်ကာ ထောင်၍ဖမ်းရန် ကြံစည်ခဲ့သည်။ သာယာဝတီမင်းသားကလည်း မူလကပင် စလင်းစားကို မလိုလားသောသူဖြစ်သဖြင့် သတိနှင့် စောင့်စားကာနေသည်ဖြစ်ရာ စလင်းစား၏ အကောက်ကြံမှုကို သိသည်နှင့် အင်အားအနည်းငယ်ကို စုရုံးကာ ကုန်းဘောင်ဆက်မင်းများက အောင်မြေဟု အမြတ်တနိုးပြုအပ်သော ရွှေဘိုသို့ ထွက်ခဲ့သည်။ ထိုမင်းသားသည် ရွှေဘိုမှနေ၍ တော်လှန်ပုန်ကန်ရာ ထိုစဉ်က ကျွန်အဖြစ်

သို့ကျရောက်ရသည်ကို မင်း၏ ပျော့ညံ့မှုကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု မကျေမနပ်ဖြစ်နေသောသူများက သာယာဝတီမင်းသားထံသို့ ဝင်ရောက်ရာ သာယာဝတီမင်းသားတွင် အင်အားခိုင်မာစ ပြုလာသည်။

၁၈၃၆ ခုတွင် သာယာဝတီမင်းသားထံသို့ မေဂျာဘာနေနှင့် စကားပြန်အက်ဒွပ်တို့ကို စစ်ကိုင်းမင်းက စေစပ်ပြောဆိုရန် စေလွှတ်လိုက်သည်။ သာယာဝတီမင်းသားက စေစပ်ပြောဆိုခြင်းကို လက်မခံချေ။ မေဂျာဘာနေသည် ရွှေဘိုမှ ပြန်သွားပြီးနောက် မင်းဆရာတော်ကြီးနှင့်အတူ ဒုတိယအကြိမ် ပြန်လာကာ စေစပ်ပြန်သည်။ တတိယအကြိမ်တွင်မူ သာယာဝတီမင်းသားနှင့်ကျွမ်းဝင်သော မလွန်မင်းသား၊ သဲအင်းဆရာတော်၊ သက်ကယ်ကျင်းဆရာတော်တို့ လာရောက်စေစပ်ပြန်သည်။ သာယာဝတီမင်းသားက တိုင်းသူပြည်သားများကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်သည့် စလင်းစား၊ ပင်းတလဲမင်းသားနှင့် အပေါင်းပါဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန်တချို့ကို သူ၏ ထံသို့ ပထမဦးစွာ ပေးအပ်စေလိုကြောင်း မှာထားလိုက်သည်။ မလွန်မင်းသားလည်း စကားစုံကို မှတ်သား၍ ပြန်ခဲ့သည်။ စစ်ကိုင်းမင်းလည်း ဖြစ်ရပ်မှန်များကို ထောက်ရှု၍ သာယာဝတီမင်းသား၏ တောင်းဆိုချက်ကို လိုက်လျောကာ သူတောင်းသောသူများကို ရွှေဘိုသို့ အပို့လွှတ်လိုက်သည်။

သာယာဝတီမင်းသည် အပို့လွှတ်သောသူများထံမှ ကွပ်မျက်ထိုက်သူများကို ကွပ်မျက်၍ စလင်းစားနှင့် အပေါင်းပါဝန်ကြီးတို့ကို အကျဉ်းချထားလေသည်။ စစ်ကိုင်းမင်းသည် ညီတော်သာယာဝတီမင်းအား အသာတကြည်ပင် ထီးနန်းလွှဲပေးခဲ့သည်။ သူ့ကို သာယာဝတီမင်းက အထိန်းအယများအပြင် မိဖုရားခေါင်ကြီးနှင့် အတူ စံနန်းတော်တစ်ခုတွင် နေစေသည်။

သာယာဝတီမင်းလက်ထက် မပြေလည်သော နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးများ

သာယာဝတီမင်း နန်းတက်သော နှစ်မှာပင် မော်လမြိုင်ဘက်မှ ဒေါက်တာရစ်ချတ်ဆင်ဆိုသူသည် မြောက်ဘက်သို့ ဆန်တက်ကာ မောက်မယ်၊ မိုးနဲနှင့် ညောင်ရွှေမြို့များသို့ ရောက်လာလေသည်။ ထိုသို့မြန်မာ ပိုင်နယ်များအတွင်းသို့ ရောက်လာခြင်းမှာ မြန်မာ အာဏာပိုင်များထံမှ ခွင့်ပြုချက်တောင်း၍ ရောက်လာခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်တို့က မော်လမြိုင်၏ ကုန်သွယ်ရေးဖွံ့ဖြိုးစေရန် နည်းလမ်းအရှာလွှတ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဒေါက်တာရစ်ချတ်ဆင်က ညောင်ရွှေမှ အင်းဝရှိ သံကိုယ်စားလှယ် ဘာနေထံသို့ စာတစ်စောင် ပေးပို့လိုက်လေသည်။ ထိုစာတွင် သူသည် ညောင်ရွှေမှအပြန် အင်းဝသို့ဝင်လာလိုသဖြင့် မြန်မာမင်းထံမှ ခွင့်ပြုချက် တောင်းပေးရန်ဖြစ်သည်။ သာယာဝတီမင်းက ရစ်ချတ်ဆင်သည် သွားရိုးသွားစဉ် လာရိုးလာစဉ်လမ်းများမှ သွားလာခြင်းမပြုဘဲ သူ့ကို အင်းဝသို့ လာခွင့်မပြုနိုင်ကြောင်း၊ ယခင်ကလည်း ဗြိတိသျှတို့ကို ထိုလမ်းမှ လာခွင့်မပြုခဲ့ကြောင်း ပြောဆိုလေသည်။

မေဂျာဘာနေကလည်း စစ်နိုင်သူတို့ ပြောနေကျ အတိုင်း ကရောဖွတ်နှင့်ချုပ်ဆိုသော ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး စာချုပ်တွင် ဗြိတိသျှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးတို့သည် သူတို့၏အစိုးရမှ ထုတ်ပေးသောလက်မှတ်ပါ ခွဲလျှင် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း မည်သည့်နေရာသို့မဆို လွတ်လပ်စွာသွားလာနိုင်ကြောင်း ပြန်လည်လျှောက်တင်သည်။

သာယာဝတီမင်းက စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက်က ချုပ်ဆိုသောစာချုပ်များ၏အကြောင်းကို ပြန်လည်ညွှန်းဆိုရန် မလိုကြောင်း ပြောခဲ့လေသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်သည် စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက်က ချုပ်ဆိုသောစာချုပ်ကို သာယာဝတီမင်းက လက်ခံရန် ပထမဆုံး ငြင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

၁၈၃၇ ခုနှစ်၊ မေလ ၁၇ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပသောညီလာခံ၌ စစ်ကိုင်းမင်းလက်ထက်က ချုပ်ဆိုခဲ့

သော စာချုပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ သူ့တွင် ဘာမျှ ပြောစရာမရှိကြောင်း ထုတ်ဖော်ကြေညာသည်။ ထိုလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် မြန်မာအာဏာပိုင်များ၏ အကောက်ခွန် စည်းကြပ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးရာတွင် ရန္တပိုစာချုပ်နှင့် ကရောဖွတ် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး စာချုပ်တို့ကို အလေးအနက်ညွှန်းဆိုကာ ဘာနေက အတင်းအကြပ် ပြောဆိုလာပြန်သည်။ ထိုအချိန်တွင် သာယာဝတီမင်းက ထိုစာချုပ်များကို ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန်မလို။ မြန်မာအမျိုးသားတို့အတွက် ထိုစာချုပ်များကို ချုပ်ဆိုခြင်းသည် ရှက်ဖွယ်ကောင်းသော ကိစ္စများသာ ဖြစ်သည်။ မြန်မာဘုရင်ကို ခြောက်လှန့်ကာ စာချုပ်များကို လက်မှတ်ထိုးစေပြီးနောက် မြန်မာတို့ကို ထိုစာချုပ်ပါ အချက်များကို လိုက်လျောနေရလေအောင် ထိုစာချုပ်များကို အမြဲရည်ညွှန်းပြောဆိုလေ့ရှိသည်ဟု ပြန်လည်ပြောဆိုသည်။

ထိုနှစ် ဇွန်လ ၆ ရက်နေ့တွင် သာယာဝတီမင်း၏ညီလာခံသို့ သံကိုယ်စားလှယ် ဘာနေ၊ ဘေးဖီးနှင့် ရစ်ချတ်ဆင်တို့တက်ရောက်ကာ ဘာနေက အာသံနယ်နှင့်ပတ်သက်၍ တင်ပြသည့်အခါတွင်လည်း သာယာဝတီမင်းက မြန်မာ့နယ်မြေများကို သိမ်းယူခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ခါးသီးစွာ ငြင်းဆန်ပြောဆိုလေသည်။ ဘာနေက စာချုပ်တစ်ခုကို ချုပ်ဆိုပြီးသည်နှင့် ဖျက်ပစ်ရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်း၊ မကျေနပ်ချက်များရှိပါက သံအဖွဲ့စေလွှတ်၍ အရေးဆိုသင့်ကြောင်း ပြောဆိုလေသည်။ သာယာဝတီမင်းကလည်း သူသည် သံစေလွှတ်မည်ဆိုပါက အင်္ဂလန်ပြည်ရှင်ထံသို့သာ စေလွှတ်မည် ဖြစ်ကြောင်း၊ ကုမ္ပဏီဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ စေလွှတ်မည် မဟုတ်ကြောင်း၊ သူသည် လခစားအရာရှိမျှသာဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုလေသည်။ ဘုရင်ခံချုပ်သည် သူ့ဘက်က ဆက်သွယ်လိုပါက ရန်ကုန်မြို့ဝန်နှင့်သာ ဆက်သွယ်စေလိုကြောင်း စသည့်စကားတို့ကို ဆိုခဲ့လေသည်။

ဘာနေက ရန္တပိုစာချုပ်အရသာ သူသည် သံကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် လာရောက်နေထိုင်ခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပြောဆိုရာ သာယာဝတီမင်းက သူသည် ဘာနေတို့ကို

ရန္တပိုစာချုပ်အရ လက်ခံထားခြင်းမဟုတ်ကြောင်းသင်တို့ ဆက်လက်နေရေး မနေရေးမှာ ငါ၏အလိုဆန္ဒ ပေါ်တွင် မူတည်သည်ဟု ပြောဆိုသည်။

သာယာဝတီမင်း၏လက်ထက်တွင် အခြားစာချုပ် များ ထပ်မံချုပ်ဆိုခြင်း မပြုခဲ့ချေ။ ရန္တပိုစာချုပ်ပါ အချက်အလက်များမှာ လက်မခံပါက ရန်စစ်ဖြစ်မည်။ လက်ခံပါကလည်း မြန်မာများနစ်နာမည်ဖြစ်၍ မည် သည့်ကိစ္စကိုမဆို စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို မညွှန်းဆိုဘဲ စာချုပ်ကို လျစ်လျူရှုထားရေးသည် သာ ယာဝတီမင်း၏ သဘောထားပင်ဖြစ်သည်။

သံကိုယ်စားလှယ်ဘာနေက သာယာဝတီမင်း ၏လက်ထက် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သမျှ အငြင်းပွားမှုများနှင့် ပတ်သက်၍ စဉ်ဆက်မပြတ် အိန္ဒိယရှိ ဘုရင်ခံချုပ်ထံ အစီရင်ခံခဲ့သည်။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ကမူ စာချုပ်များကို ရေးကြီးခွင့်ကျယ်လုပ်ကာ ဘာနေက ညွှန်းဆိုနေခြင်းကို မလိုအပ်သောအပြုအမူဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့သည်။

ဘာနေသည် သာယာဝတီမင်းနှင့် အကြိမ်ကြိမ် မကျေမလည်ဖြစ်လာသည့်အခါ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံကို ထပ်မံ၍ကျူးကျော်ရန် တိုက် တွန်းခဲ့ပေသေးသည်။ ဘာနေသည် သံကြီးတမန်ကြီး ပီသစွာဖြင့် လွတ်လပ်သောနိုင်ငံအချင်းချင်း ပြေပြစ် သောဆက်ဆံရေး တည်ဆောက်ရန် ကြိုးစားခြင်းမပြု ဘဲ တစ်ခါကစစ်ရှုံးထားသောနိုင်ငံအဖြစ် ဖိနှိပ်၍ သူတို့ လိုသလို ကျင့်ကြံလုပ်ဆောင်နိုင်ရေးကိုသာ ရှေးရှု၍ စဉ်းစားခဲ့သည်။

ဘာနေသည် သာယာဝတီမင်းနှင့် ဆက်ဆံရေး မပြေပြစ်သဖြင့် သံကိုယ်စားလှယ်အဖြစ်မှ နုတ်ထွက် ကာ မြန်မာနိုင်ငံမှ အပြီးပြန်သွားခဲ့သည်။ သာယာဝတီ မင်း၏ နန်းသက် ၉ နှစ်အတွင်း ပထမ ၃ နှစ်အရမှာ ပင် မြန်မာမင်းနှင့် သံကိုယ်စားလှယ်များ ဆက်ဆံရေး မပြေပြစ်သည့်အကြောင်းကြောင့် သံအရာရှိ ၄ ဦးအထိ လဲထားပေးခဲ့ရသည်။

ထိုသို့ရန္တပိုစာချုပ်ကို သာယာဝတီမင်း ငြင်းဆို နေသည့်အချိန်တွင် ပိုမိုဆိုးရွားသော ဖြစ်စဉ်တစ်ခု ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ မြန်မာပိုင်ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ မြို့သုံးမြို့

သို့ ဇင်းမယ်မှ ယိုးဒယားများ ဝင်ရောက်ကာ လူသူများ ကို အသားလွတ် ဝင်ရောက်ဖမ်းဆီးသွားခဲ့လေသည်။ ရန္တပိုစာချုပ်ပါ အပိုဒ် ၁၀ တွင် ယိုးဒယားတို့သည် ဗြိတိ သျှတို့၏ မဟာမိတ်များဖြစ်သဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ဗြိတိသျှတို့နည်းတူ ဝင်ရောက်သွားလာခွင့် ပေးပါရန်ဟု ပါရှိသည်။ ထိုအချက်ကို အခွင့်ကောင်းယူကာ ယိုးဒယား များက မြန်မာ့နယ်မြေသို့ ဝင်ရောက်လာပြီးနောက် ထိုကဲ့သို့ မသင့်သောအပြုအမူများကို ပြုလုပ်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ မြန်မာများ ကျေနပ်သည်အထိ ဖြေရှင်း ပေးပါရန် သံမှူးမက်ကလွိုက်ထံသို့ မြန်မာအာဏာပိုင် များက စာပေးပို့ခဲ့သည်။

မက်ကလွိုက်က ပြန်ကြားရာတွင် စာချုပ်တွင် ယိုးဒယားနှင့်ပတ်သက်၍ ထည့်သွင်းထားသည်မှာ ယိုး ဒယားတို့သည် စစ်အတွင်းက ဗြိတိသျှဘက်မှ ပါဝင်ခဲ့ သောကြောင့်ဖြစ်ကြောင်း၊ ယခုကဲ့သို့ မြန်မာနယ်နိမိတ် တွင် ဖြစ်ပွားသောကိစ္စမှာ ဗြိတိသျှတို့တွင် ဖြေရှင်းရန် တာဝန်မရှိကြောင်း ပြန်ကြားသည်။

သာယာဝတီမင်းအနေဖြင့် သံမှူးများကို နေပြည် တော်တွင် မနေစေချင်သည်မှာ မထူးဆန်းပေ။ သူတို့ တွင် အကျိုးရှိမည်ဟုဆိုပါက ရန္တပိုစာချုပ်ပါအချက်များ ကို တစ်ချိုးတစ်ခု ညွှန်းကြသော်လည်း တာဝန်ယူရ မည့်ကိစ္စတွင်မူ စာချုပ်နှင့်မဆိုင်ဟု ဆိုပြန်သည်။ ယိုးဒယားသမိုင်းတွင် လိုအပ်ပါက စစ်ကူတောင်းပါ မည်ဟု ဆိုသဖြင့် စစ်ပြင်ထားသော်လည်း ဗြိတိသျှ တို့က ယိုးဒယားတပ်များမှ အကူအညီကို တောင်းဆို ခြင်းမပြုဟု ဆိုသည်။ ထိုအချက်ကို ထောက်ရှုပါက ယိုးဒယားကို ရန္တပိုစာချုပ်တွင် ထည့်သွင်းချုပ်ဆိုထား သည်မှာ ယိုးဒယားသည် စစ်အတွင်းက မဟာမိတ်ဖြစ် သောကြောင့်မဟုတ်၊ မြန်မာတို့၏ ဇာတိမာန်ကို ချိုးနှိမ် လိုသောကြောင့်သာဖြစ်သည်ဟု ရဲဝံ့စွာဆိုနိုင်ပါသည်။

သာယာဝတီမင်း၏ ဇာတိမာန်နှင့် အမျိုးကိုချစ် သည့်စိတ်ကို နားလည်သဘောပေါက်နိုင်သည်။ ထို့ပြင် သာယာဝတီမင်းသည် ပဒေသရာဇ်စနစ်နယ်ပယ်တွင်း တွင်သာ ကျင်လည်ခဲ့သည့်ပြင် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးကို လည်း သဘောမပေါက်၊ သဘောပေါက်ရန် ကြိုးစားရ

မည်ကိုပင် နစ်နာသည်ဟုယူဆခဲ့သဖြင့် တင်းမာမှုများ တစ်နေ့တခြား ပိုလာရခြင်းဖြစ်သည်။ သာယာဝတီမင်းသည် ရာဇမာန်ပြင်းထန်သူဖြစ်ရာ စစ်ရှုံးသည်ကို ခံပြင်းနေခဲ့သဖြင့် စစ်ရေးပြင်ဆင်မှုများ ပြုသည်ကိုပင် သိုသိပ်ခြင်းမရှိပေ။ သာယာဝတီမင်းအနေဖြင့် နားလည်နိုင်ခြင်း မရှိသည့်အချက်မှာ ဗြိတိသျှတို့သည် ထပ်မံ၍ စစ်မပြုဘဲ နေသေးသည်မှာ အိန္ဒိယနှင့် အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် သူတို့ရင်ဆိုင်နေရသော စစ်ရေး နိုင်ငံရေး ပြဿနာများက ကြီးမားလှသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ၁၈၄၂ ခုတွင် လူအင်အား ၁၆၀၀၀ ပါသော ဗြိတိသျှတပ်ကြီးသည် အာဖဂန်နစ္စတန်သို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ရာ ဒေါက်တာဘရိုင်ဒွန်တစ်ဦးသာ အသက်ရှင်လျက် ပြန်ရောက်ခဲ့သည်။

ထို့နောက် အိန္ဒိယနိုင်ငံ ဆင်းဒ်နယ်တွင် ၁၈၄၃ ခုတွင် စစ်ခင်းခဲ့ရသည်။ ၁၈၄၅ ခုနှင့် ၁၈၄၈ ခုတွင် ပန်ဂျပ်နယ်တွင်း၌ စစ်ခင်းခဲ့ရသေးသည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေများကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံဘက်သို့ စစ်ရေး ကျူးကျော်မှု ထပ်၍မပြုနိုင်ကြောင်းကို သာယာဝတီမင်းအနေဖြင့် ကောင်းစွာသိနားလည်ဟန် မတူချေ။

သာယာဝတီမင်း၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ

သာယာဝတီမင်းတွင် ချို့ယွင်းချက်များ ရှိသော်လည်း သူသည် အမျိုးကိုချစ်၍ မိမိ၏အမျိုးကို စောင့်ရှောက်ရာတွင်မူ လွန်စွာအကွက်စေ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ သူသည် ရန်ကုန်မြို့တွင် ရန္တပိုစာချုပ်ပါ အချက်အလက်များ အခွင့်အရေးများကို အကိုးစားလွန်သော နိုင်ငံခြားသားကုန်သည်များ ဝင်ထွက်သွားလာနေသဖြင့် စီးပွားရေးမှာသာမက လူမှုရေးမှာပါ ထိခိုက်ပျက်ပြားမည့် အရေးတို့ကို မြင်သဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို မင်းမိန့်ဖြင့် ဆောင်ရွက်စေခဲ့သည်။

သာယာဝတီမင်း၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသဘောဆောင်သည့် အမိန့်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။

နိုင်ငံခြားသားများသည် ဘုရင့်အမိန့်မရဘဲ မည် သည့်အဆောက်အဦကိုမျှ မဆောက်ရ။

ကုန် သွယ်ရေးအတွက် အသုံးပြုရန်လည်း မြေဝယ် ယူခွင့် မရှိစေရ။

နိုင်ငံခြားသားများထံတွင် မည်သည့်မြန်မာအမျိုးသားမျှ နေခွင့်မရှိစေရ။ အကယ်၍ ရောင်းထားပေါင်ထားခြင်းကြောင့် နေရသည်ဆိုပါက ထိုကဲ့သို့ ရောင်းသော ပေါင်သောသူ အရှင်ဟောင်းများက ပြန်လည်ရွေးယူစေရမည်။

အကယ်၍ မရွေးနိုင်ပါက ဘုရင့်ဘဏ္ဍာတော်မှ စိုက်ထုတ်ရွေးယူပေးရမည်။

နိုင်ငံခြားသားတို့နှင့် အတူနေသော မြန်မာအမျိုးသမီး အရေအတွက်ကိုလည်း သီးသန့်စာရင်းကောက်စေသည်။ မဂိုကုလားများ ပိုင်သော မြန်မာမများကို ဘုရင့်အမိန့်အရ ရန်ကုန်မြို့ဝန်က ပြန်လည်ရွေးယူပေးရမည်။

နိုင်ငံခြားသားပိုင် ခြံပိုင်းအိမ်ပိုင်းများတွင် မိမိတို့၏ခင်ပွန်းသည်နှင့် နေထိုင်လျက်ရှိသည့် အမျိုးသမီးများကိုလည်း ဆက်လက်နေထိုင်ခွင့် မပေးချေ။

ထိုကိစ္စများကိုဆောင်ရွက်မည်ဟု သာယာဝတီမင်းက အမိန့်ထုတ်ပြန်လိုက်စဉ်က သံမှူးမက်ကလျှိုက်က ကန့်ကွက်စာတစ်စောင် ပေးပို့လိုက်သည်။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က ထိုကိစ္စတွင် ဝင်မပါရန် သံမှူးကို တားမြစ်ခဲ့သည်။

သာယာဝတီမင်းသည် နိုင်ငံခြားသားများထံတွင် အလုပ်လုပ်နေသော မြန်မာအလုပ်သမားများထံမှ ဝင်ငွေခွန် ၁၀ ရာနှုန်း ကောက်ခံသည်ကို လုံးဝဖျက်သိမ်းပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖျက်သိမ်းပေးခဲ့သည်မှာ နိုင်ငံခြားသားများထံတွင် အလုပ်လုပ်နေသော လွတ်လပ်သော အလုပ်သမားအဖြစ် အလုပ်လုပ်ပါက ဝင်ငွေခွန်ပေးရမည် စိုးသဖြင့် အချို့သောသူများက နိုင်ငံခြားသားများ၏ ကိုယ်ပိုင်ကျွန်အဖြစ်ခံယူကာ အလုပ်လုပ်တတ်ကြသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုနည်းဖြင့် အခွန်ကိုမရှောင်ရလေအောင် မင်းမိန့်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ပေးလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံခြားသားများအားလည်း မြန်မာနိုင်ငံသားများကို ကိုယ်ပိုင်ကျွန်များ ကူလီများ လက်သမားများ

အဖြစ် ထားရှိအသုံးပြုခြင်း မရှိစေရအောင် မင်းမိန့်ဖြင့် တားမြစ်ခဲ့သည်။

ဤသို့သော သာယာသတိမင်း၏ လုပ်ဆောင်ချက်များမှာ ပြင်းထန်သော ဝံသာနုရက္ခိတ တရားမှ ထွက်ပေါ်လာသော စေတနာ၏ တွန်းအားဖြင့် လုပ်ဆောင်ချက်များဖြစ်သည်။ ရိုးရိုးသားသား လုပ်ကိုင်စားသောက်လိုသော မြန်မာနိုင်ငံသားများအတွက် အလွန်ကောင်းမွန်သော အကာအကွယ်ကို ဖြစ်စေခဲ့သည်။ သို့သော် သာယာသတိမင်းနှင့်ပတ်သက်၍ နိုင်ငံခြားသားများ ရေးသားသောသမိုင်းများတွင် ထိုသို့သော အချက်များကို မဖော်ပြဘဲ သာယာသတိမင်း၏ ကိုယ်စိတ်နှစ်ပါးနှင့်ပတ်သက်၍ ဖျက်ဆီးရေးသားထားကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုအချက်များကို ဆက်လက်တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

စစ်ရေးပြဿနာနှင့် ထိပ်တိုက်တိုးရသည့်မင်း

သာယာဝတီမင်းသည် သက်ဦးဆံပိုင် ဘုရင်စနစ် ထွန်းကားသောခေတ်တွင် မင်းသားတစ်ပါးအဖြစ် မွေးဖွားကျင်လည်လာရသူ ဖြစ်သဖြင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးကို နားမလည်နိုင်ချေ။ သို့သော် ပြင်းထန်သော မျိုးချစ်စိတ်ဖြင့် မိမိအမျိုး၏ လုံခြုံရေးကို ဂရုစမ္မပြုခဲ့ရာသော မင်းတစ်ပါးဖြစ်သည်။ သို့သော် သူသည် စစ်ရေးပြင်ဆင်မှုများ ပြုရာတွင်လည်းကောင်း၊ သံတမန်များနှင့် ဆက်ဆံရာတွင်လည်းကောင်း ရာဇပရိယာယ် မကြွယ်ဝသည့် အတွက် ပြုသမျှမှာ အကျိုးထက် အပြစ်ဖြစ်စေခဲ့သည်။

ထိုအချက်ကို သမိုင်းလေ့လာသူများသည် အပြန်အလှန်အားဖြင့် စေ့စေ့စပ်စပ်လေ့လာရန် သင့်ပေသည်။ သာယာဝတီမင်းသည် ဗဟုသုတနည်းပါးသော မင်းဖြစ်သည်ဟု နယ်ချဲ့သမိုင်းဆရာများ ရေးသားသည့်အထဲမှ ကွက်၍ဖတ်ရှုကာ မိမိတို့၏မင်းမှာသာ အပြစ်ရှိသည်ဟု နားလည်မှု မလွဲမှားသင့်ကြပေ။ အိန္ဒိယတွင် ရုံးစိုက်သော အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအစိုးရက သံကိုယ်စားလှယ်များအဖြစ် စေလွှတ်လိုက်သောသူများသည်လည်း သံကြီးတမန်ကြီးတို့၏ စိတ်နေသဘာဝဖြင့် ဆက်ဆံရေးပြေပြစ်အောင် ကြိုးစားရမည့်အစား မြန်မာတို့ စစ်ရှုံးသဖြင့် ချုပ်ဆိုရသောရန္တပိုစာချုပ်ကို သူတို့၏ ပညတ်တော် ကျမ်းအဖြစ် ဦးထိပ်ရွက်လွန်းခဲ့သည်။ သူတို့ဘက်ကလည်း မောက်မာလွန်းသည်။ နိုင်စားလွန်းသည်ဆိုသည့်အချက်ကို ငြင်းဆို၍မရနိုင်ချေ။

သာယာဝတီမင်းနှင့် များကြီးမတ်ရာများသည် လည်းကောင်း၊ တိုင်းသူပြည်သားများသည်လည်းကောင်း သံကိုယ်စားလှယ်များ မြန်မာနိုင်ငံတွင် လာရောက်ရုံးစိုက်သည်ကို စစ်ရှုံးခြင်း၏ အကျိုးဆက်ဟု မှတ်ယူခဲ့သည်။ ထိုသံကိုယ်စားလှယ်တို့သည် သူတို့ရရန်ကိစ္စတို့ကို ရအောင်ယူတတ်သည်။ သူတို့က ပေးရ

မည်ကိုမူ ရန္တပိုစာချုပ်ကိုညွှန်းဆိုကာ ငြင်းတတ်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၄၀ ခုတွင် ဗြိတိသျှသံရုံး မြန်မာနိုင်ငံမှ ပိတ်သိမ်းသွားရသည့်အခြေသို့ ဆိုက်ရောက်ခဲ့သည်။ ၁၈၄၀ ခုတွင် မက္ကလွိုက် ထွက်ခွာသည်မှ ၁၈၅၂ ခု ကိုမိုဒိုလင်းဘတ် လာရောက်သည်အထိ ဗြိတိသျှနှင့် မြန်မာအာဏာပိုင်တို့၏ အကြားတွင် တစ်ဆယ့်နှစ်နှစ်တိုင်တိုင် သံတမန်ဆက်သွယ်ရေး လုံးဝပြတ်တောက်ခဲ့လေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံ ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေ

သာယာဝတီမင်းသည် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးကို နားမလည်သည့်အလျောက် သံတမန်များ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားချိန်တွင် သူ၏စိတ်သည် လွတ်လပ်ပျော်ပါးသွားဟန်တူသည်။ စိတ်အားလည်း တက်လာဟန်တူသည်။ ထို့ကြောင့် တစ်ချိန်က ရန်သူ့လက်သို့ အချိန်ပိုင်းမျှ ကျရောက်ခဲ့ဖူးသော ရန်ကုန်မြို့ရှိ ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကို ဖူးမြော်ရန် ၁၈၄၁ ခုတွင် ခမ်းခမ်းနားနား စုန်ဆင်းလာခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တွင် သာယာဝတီမင်းသည် မင်းပရိသတ်နှင့်အတူ ငါးလမျှကြာအောင် စံစားနေတော်မူသည်။ သူသည် ရွှေတိဂုံစေတီတော်ကို ရွှေမျက်ပါးခတ် ကိုယ်လုံးပြည့်ထည့်တော်မူသည်။ သံသေဆွဲလွဲကြီးတစ်လုံးနှင့် ခေါင်းလောင်းတော်ကြီးတစ်လုံးကို လှူဒါန်းတော်မူသည်။ စေတီတော်ကြီးပေါ်တွင် သံဃာတော်များအား ဆွမ်းလုပ်ကျွေးတော်မူသည်။ ဘုရားကြီးဝန်းကျင်တွင် ပွဲခံတော်မူသည်။ များမတ်များနှင့် မိဖုရားများအပါအဝင် မင်းပရိသတ်များက ပြန်ချင်လွန်းသဖြင့် ၅ လအကြာ ၁၈၄၂ ခု ဇန်နဝါရီလတွင် နေပြည်တော်သို့ ပြန်တော်မူခဲ့သည်။

ထိုအပြန်လမ်းမှာပင် သူက အိမ်ရှေ့အရာပေး

မည်ဟု ရည်ရွယ်သောပြည်မင်းသားကို မကျေနပ်စရာ အကြောင်းပေါ်ခဲ့သည်။ ပြည်မင်းသားသည် တပ်ဦးမှ လိုက်ရသူဖြစ်သည်။ မင်းဘူးသို့ရောက်သည်တွင် နောက်မှပါလာသည့် ခမည်းတော်၏ဖောင်ကို မစောင့်ဘဲ ရွှေစက်တော်သို့ ဘုရားဖူးသွားခဲ့သဖြင့် တာဝန်ကို မထိမဲ့မြင်ပြုမှုဖြင့် လမ်းတွင်ပင် အရာချထားခြင်းခံရသည်။

နေပြည်တော်သို့ရောက်သည်တွင် ပြည်မင်းသားက ပုန်ကန်ထွက်သည်အထိ ကိစ္စများရှုပ်ထွေးခဲ့သည်။ ပြည်မင်းသား၏ အပေါင်းပါများကို သာယာဝတီမင်းက ကွပ်မျက်ခဲ့သည်။ ထိုလူစုထဲတွင် စာဆိုတော် မမြကလေးလည်း ပါဝင်ခဲ့သည်။ သာယာဝတီမင်းသည် သူက အားအထားရဆုံးဟု မှတ်ယူသော ပြည်မင်းသားကို လက်လွှတ်ရသည်။ သူ့အချစ်ဆုံးသားတော် ပခန်းမင်းသားလည်း သူ၏ရင်ခွင်မှာပင် လေနာရောဂါဖြင့် ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးအခြေအနေများကလည်း သူ၏စိတ်တိုင်းကျ ဖြစ်မလာခဲ့သဖြင့် စိတ်ဖိစီးမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်ရကာစိတ်ရောဂါသည်ဟု သတ်မှတ်ခံရသည့်အခြေသို့ ရောက်သွားလေရာ မည်သည့်တာဝန်ကိုမျှ မယူနိုင်တော့ချေ။

သူသည် နန်းစံသက် ၉ နှစ်အရတွင် သူ့အနေဖြင့် အောင်မြင်အောင် ဖြေရှင်းမပေးနိုင်ခဲ့သည့် ပြဿနာများကို ချန်ထားခဲ့ကာ ကွယ်လွန်သွားသဖြင့် ပုဂံမင်းသားက ထီးနန်းဆက်ခံရသည်။

ပုဂံမင်းသည် နန်းတက်စကသော် ပြည်တွင်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သောကြောင့် မင်းအဖြစ် လျော်ကန်သည်ဟု ဆိုရမယောင်ရှိခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် သူဆက်ခံရသောတာဝန်မှာ သူထင်ထားသည်ထက် များစွာကြီးလေးကြောင်း သိလာရသည့်အချိန်တွင် ပုဂံမင်းသည် မင်းသားဘဝကတည်းက သူမက်မောခဲ့သော အပျော်အပါးများဘက်သို့ ဦးလှည့်သွားခဲ့လေတော့သည်။ မင်းဖြစ်သူက လေလွင့်ပျံတန်စွာ နေထိုင်သည့်အခါ မင်းလိုလိုက် မင်းကြိုက်ပြော၍ ကိုယ်ကျိုးရှာသောသူများမှာလည်း လေလွင့်ပျံတန်သူများ ဖြစ်လာခဲ့လေသည်။ ထို့ပြင် အမှန်တကယ် ထက်

မြက်သူများကိုလည်း မင်းဖြစ်သူက သူ၏အနီးတွင်ထားရန် ဝန်လေးတတ်သည်ဖြစ်ရာ တကယ်တမ်း တာဝန်ကို လေးနက်စွာ သစ္စာရှိစွာ ထမ်းဆောင်မည့်သူများမှာ နောက်တန်းသို့ ရောက်သွားလေတော့သည်။

မင်းမြှောင်ကပ်ပါးများဖြစ်ကြသည့် ဝန်ကြီးဦးပွားနှင့် မင်း၏ယောက်ဖတော်သူ ဝန်ကြီးဦးကျောက်လုံးတို့သည် မင်းဖြစ်သူအား စိတ်ကြိုက်ပျော်ပျော်ပါးပါး နေနိုင်အောင် စီမံပေးထားကြသည်။ တစ်ဖက်တွင်မူ သူတို့စိတ်ကြိုက် အာဏာသုံးကာ ကိုယ်ကျိုးရှာခဲ့ကြလေသည်။ မင်းဖြစ်သူ မျက်နှာသာပေးသည့်အထဲတွင် ဘိုင်ဆပ်ဆိုသူနှင့် မောင်ပိန်ဆိုသူ နှစ်ယောက်သည် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မြန်မာများ၏ စိတ်ဆင်းရဲ ကိုယ်ဆင်းရဲဖြစ်စေမည့် အမှုဟူသမျှကို စိတ်ထင်တိုင်း လုပ်ခဲ့ကြရာ ပုဂံမင်း၏ အသရေသည် ညှိုးနွမ်းသည်ထက် ညှိုးနွမ်းလာခဲ့လေသည်။ နောက်ဆုံးတွင် သူ၏လူများ မည်မျှရက်စက်ယုတ်မာသည်ကို ပုဂံမင်း မကြားအောင် ထားသည့်ကြားမှ ကြားလာရလောက်အောင် လူသူအများ၏ ပရိဒေဝသောကများသည် ပြင်းထန်လာခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ပုဂံမင်းက သူ၏လူများကို ကွပ်မျက်ရန် အမိန့်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော် အခြေအနေဆိုးကို ထိန်းသိမ်းဖာထေးရန် နောက်ကျသွားပြီဖြစ်၏။

ဝန်ကြီးတာဝန်ယူရသော ဦးပွားသည်လည်း မင်းအာဏာကို လက်ကိုင်ပြုကာ သူ၏အိမ်မှာပင် လွှတ်တော်ဆန်ဆန် အစည်းအဝေးများကို ကျင်းပစပြုလာသည်။

ထိုသို့သော ပြိုကွဲယိမ်းယိုင်နေသည့် နန်းတွင်းရေး အခြေအနေနှင့် ကျစ်လျစ်ခိုင်မာခြင်း နည်းပါးသော ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အာဏာပိုင်များထံသို့ သတင်းပို့နေသူများလည်း ရှိခဲ့လေသည်။ ထိုသူတို့မှာ ကုန်သည်အဖြစ် အသက်မွေးနေသော အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဘရောင်း (Brown) နှင့် ဗြိတိသျှပိုင် တနင်္သာရီကမ်းမြောင်ဒေသမှ ဗြိတိသျှဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး ဘလန်ဒယ် (Blunde) တို့ဖြစ်ကြသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထဝီဝင်အနေ

အထားကြောင့် မည်သည့်နည်းဖြင့်မဆို မြန်မာနိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံလုံးကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်မည်ဟု သန္နိဋ္ဌာန် ချထားပြီးဖြစ်သည်။ သို့သော် ၁၈၂၄ ၌ စစ်ပွဲအတွင်း က သူတို့သိခဲ့ရသော အချက်တစ်ချက်မှာ မြန်မာတို့ သည် အတည်တည်အမည်မည်ကဲ့သို့သော မဟာရာဇာ များအုပ်စိုးသည့် အိန္ဒိယနှင့်မတူဘဲ ကျစ်လျစ်သောအား ဖြင့် ခုခံခဲ့သည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ထိုအချက် သည်လည်း သူတို့သတိထားရမည့် အချက်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် သူတို့သည် အိန္ဒိယနယ်အတွင်းရှိ ခုခံတော်လှန် နေသော လူမျိုးစုများ နယ်ပယ်များနှင့် စစ်ထိုးနေရသော ကြောင့်သာလျှင် ၁၈၂၆ ပထမစစ်ပြီးချိန်မှ ၁၈၅၂ အထိ ၂၆ နှစ်မျှကြာအောင် မြန်မာနိုင်ငံကို စစ်ရေး ကျူးကျော်မှုမပြုသေးဘဲ စောင့်နေစောင့်စား လုပ်နေခဲ့ ခြင်းဖြစ်သည်။

၁၈၅၂ ခု ဝန်းကျင်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အိန္ဒိယကို အနိုင်ဖြင့်ပိုင်းနိုင်ပြီဟု ပြောနိုင်သည့်အနေ အထားသို့ ရောက်ပြီ ဟု ဆိုနိုင်ပေပြီ။ ထိုအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း နန်းတွင်းရေး ရှုပ်ထွေး၍ ပြည် တွင်းရေးအင်အားများစွာ လျော့ပါးနေကြောင်းကို သိရှိရ သည်။ ထို့ကြောင့် စစ်ဖြစ်ရန် အကြောင်းရှာကာ အခြေ အနေပေးသည့်ကာလတွင် သိမ်းပိုက်ထားရန် စီစဉ်လေ တော့သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့ ဒုတိယအကြိမ် ကျူးကျော်ရန် အကြောင်းပြချက်ရှာသည့်သူမှာ အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ ၁၈၄၈ ခုတွင် ဘုရင်ခံချုပ်အဖြစ် ရောက်လာသော လော့ဒ်ဒါလ် ဟိုဇီ (Lord Dalhousie) ဖြစ်သည်။ သူသည် သူ ကောင်းမျိုးမှ ဆင်းသက်လာသူဖြစ်သည်။ အသက်အား ဖြင့် ၃၆ နှစ်သာရှိသေးသည့်ပြင် ဗြိတိသျှတို့၏ နယ်ချဲ့ ဝါဒကို တရားမျှတသည်ဟု မျက်စိမှိတ်ကာ ယုံကြည် ထားသူဖြစ်သည်။ သူသည် ဗြိတိသျှတို့အနေဖြင့် သိက္ခာ ရှိရှိ ဂုဏ်ရှိရှိဖြင့် ကျူးကျော်ခွင့်ရရေးအတွက် အကြောင်း ရှာရင်း စောင့်နေသောကြောင့်သာ အိန္ဒိယသို့ သူရောက် သည့်အချိန်မှ လေးနှစ်ကြာသည်အထိ မြန်မာနိုင်ငံကို ကျူးကျော်ခြင်းမပြုဘဲ စောင့်ဆိုင်းနေခြင်းဖြစ်ပေသည်။

မြန်မာဘက်မှ မြင်ကွင်းကို ကြည့်လိုက်ပါက

၁၈၅၀ ခုတွင် အမရပူရနေပြည်တော်မှ ခန့်အပ်လိုက် သော ဝန်ကြီးအသစ်တစ်ဦးသည် ရန်ကုန်သို့ တာဝန် ထမ်းဆောင်ရန် ရောက်ရှိလာသည်။ ထိုအချိန်တွင် နိုင်ငံခြားသားကုန်သည်များသည် နေပြည်တော်နှင့် ကွာ ဝေးနေသော ရန်ကုန်မြို့တွင် စည်းလွတ်ဝါးလွတ် စီးပွား ရှာနေကြသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ ထို့ကြောင့် ဝန် ကြီးသည် စည်းကမ်းတကျ ချုပ်ကိုင်၍ အခွန်စည်းကြပ် သင့်သည်တို့ကိုလည်း စည်းကြပ်သည်။ သွင်းကုန် ထုတ် ကုန်များကိုလည်း စစ်ဆေးကာ စနစ်တကျ ထုတ်စေ သွင်းစေသည်။ စည်းမဲ့ကမ်းမဲ့ စီးပွားရှာနေခဲ့ကြသော အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် နိုင်ငံခြားကုန်သည်များသည် ဝန် ကြီးအသစ်၏ တာဝန်ထမ်းဆောင်မှုကို မကျေနပ်ကြ ပေ။ ထို့ကြောင့် ဆက်ဆံရေး ညံ့ဖျင်းသည်။ မတရား ညှဉ်းပန်းသည်ဟူသော စွပ်စွဲချက်များဖြင့် တနင်္သာရီ တိုင်း ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးထံ တိုင်ကြားစာ ပို့ကြသည်။ ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးကလည်း အကွက်ချောင်းနေသော ဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ တိုင်ကြားစာများကို ဆက်လက်ပေးပို့ သည်။

အမှန်အားဖြင့် ဆိုပါက ပုဂံမင်းသည် သူ၏ အားနည်းချက်ကို သိသောကြောင့် ဤဗြိတိသျှတို့နှင့် အယှက်အတင်မရှိအောင် နေထိုင်ဆောင်ရွက်ကြရန် အမိန့်ပေးထားပြီဖြစ်သည်။ သို့သော် အရာရာကို ခေါင်းငုံ့ ခံနေ၍လည်း မဖြစ်နိုင်ပေ။ မြန်မာ့မြေပြင်ပိုင်နက် ရေပြင်ပိုင်နက်များတွင် ရာဇဝတ်မှုများ ကျူးလွန်နေ ကြသည့် အင်္ဂလိပ်တို့အား များစွာသက်သာသည့် ပြစ် ဒဏ်များကိုမူ မရှောင်သာက ချမှတ်ရသည်။ ၁၈၅၁ ခုတွင် မိုးနတ် (Monarch) သင်္ဘော၏ ကပ္ပတိန်ဖြစ် သူ ရောဘတ် ရှက်ပတ် (Robert Sheppard) ဆိုသူ သည် ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ သူ၏သင်္ဘောကို ဆိုက်ကပ် ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ရေကြောင်းပြဖြစ်သူ စစ် တကောင်းသားက သူ၏အစ်ကိုကို ရှက်ပတ်က ရေထဲ သို့ပစ်ချ၍ သတ်ဖြတ်ပါသည်ဟု တိုင်ကြားသဖြင့် မြို့ ဝန်က ရှက်ပတ်ကို ဖမ်းဆီးစစ်ဆေးကာ ဒဏ်ငွေ ၄၆ ပေါင် ရိုက်ကာ ပြန်၍လွှတ်လိုက်သည်။ ထိုကိစ္စကို ရှက်ပတ်က မကျေနပ်သဖြင့် တနင်္သာရီဝန်ရှင်တော်

မင်းကြီးထံသို့လည်းကောင်း၊ ဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့လည်းကောင်း တိုင်ကြားစာပေးပို့လိုက်သည်။

နောက်နှစ်လခန့်အကြာတွင် အလားတူကိစ္စတစ်ရပ် ဖြစ်ပွားပြန်သည်။ ချန်ပီယံ (Champion) အမည်ရှိ သင်္ဘောတစ်စင်းသည် ရန်ကုန်မြို့သို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ ထိုသင်္ဘောပေါ်မှ သင်္ဘောသားများက ကပ္ပတိန် ဟာရီးလူးဝစ် (Herold Lewis) သည် သင်္ဘောသားတစ်ယောက်ကို သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်ဟု တိုင်ကြားကြပြန်သည်။ မြို့ဝန်က ဟာရီးလူးဝစ်ကို ဖမ်းဆီးကာ စစ်ဆေး၍ ငွေ ၇ ပေါင် ဒဏ်ရိုက်လိုက်လေသည်။

ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ဟံသာဝတီဝန်ကြီး (မြို့ဝန်) ဦးအုပ်အနေဖြင့် လွတ်လပ်သောနိုင်ငံမှ တာဝန်ရှိသူ တစ်ဦးအနေဖြင့် ဆောင်ရွက်ဖွယ်ရှိသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ မျက်နှာဖြူများသည် လူမျိုးရေးခွဲခြားသောစိတ်ကို တရားလွန်ထားတတ်သည်။ ကပ္ပတိန်သည် သင်္ဘောတွင် ဘုရင်ဖြစ်သည်။ မူလကတည်းက ကြမ်းတမ်းသော စွန့်စားသောသူတို့သည် လက်မရွံ့တမ်း သတ်ဖြတ်တတ်သူများဖြစ်ရာ အိန္ဒိယနိုင်ငံသား သင်္ဘောသားများသည် သူတို့၏ လက်တွင် များစွာဒုက္ခရောက်ခဲ့ရမည်မှာ သေချာသည်။ သူတို့တိုင်တန်းခြင်းသည် အမှုပေါင်းများစွာထဲမှ နှစ်မှုမျှသာ ဖြစ်ဟန်တူသည်။ ဟံသာဝတီမြို့ဝန်ကလည်း နှစ်ယောက်ပေါင်းမှ ၅၃ ပေါင်မျှသော ဒဏ်ငွေကို ချမှတ်လိုက်ခြင်းသည် များစွာသက်ညှာသောသင်္ဘောကို ဆောင်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။

လူးဝစ်ကလည်း ရှက်ပတ်ကဲ့သို့ပင် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ တိုင်ကြားစာပေးပို့ခဲ့သည်။ သူတို့၏ တိုင်ကြားစာတွင် သူတို့၏ နှစ်နာကြေးအတွက် မြန်မာအစိုးရထံမှ လျော်ကြေးငွေ ၁၉၂၀၀ ကျပ် ရလိုကြောင်း ထည့်သွင်းလျှောက်ထားခဲ့သည်။ ဒါလ်ဟိုဇီက ထိုသူနှစ်ဦး တောင်းဆိုသော လျော်ကြေးငွေသည် များလွန်းသည်ဟု ဆုံးဖြတ်ကာ လျော်ကြေးငွေ ၉၂၀၀ ကျပ်ကို တောင်းစေခဲ့သည်။

လူးဝစ်နှင့် ရှက်ပတ်တို့၏ တိုင်ကြားစာသည် ဒါလ်ဟိုဇီ၏ စစ်ဆင်ရေးအတွက် များစွာပဓာနကျသော

အကြောင်းပြချက်များ ဖြစ်လာသည်။ ဒါလ်ဟိုဇီသည် ဟံသာဝတီဝန်ကြီး (မြို့ဝန်) က သင်္ဘောကပ္ပတိန်နှစ်ဦးအပေါ် ဒဏ်ငွေတပ်ရိုက်ခြင်းကို ကန့်ကွက်စာတစ်စောင် ရေးသား၍ ပုဂံမင်းထံသို့ ပေးပို့လိုက်သည်။ ထိုသို့ပေးပို့ရာတွင် ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်ဦးစီးသည့် (H.M.S Fox) အမည်ရှိ စစ်သင်္ဘောတစ်စင်းကို အရံသင်္ဘော ငါးစင်း ခြံရံစေကာ မြန်မာနိုင်ငံသို့စေလွှတ်လိုက်သည်။

ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်သည် တိုင်းရင်းသား (Natives) ဟု မျက်နှာဖြူများက နှိမ့်ချလိုသည့်သဘောနှင့် ခေါ်ဆိုသော နိုင်ငံအသီးသီး ဒေသအသီးသီးမှ လူမျိုးများကို အထင်အမြင်သေးကာ နှိမ့်ချတတ်သူဖြစ်သည်။ အထက်စီးနှင့် ဆက်ဆံကာ စစ်သွေးကြွနေသူလည်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ စစ်သွေးကြွနေသူကို စစ်သင်္ဘောခြောက်စီး၏ အကြီးအကဲအရာတွင်ထားကာ စာပေးလွှတ်လိုက်သည့် အချက်သည် ဒါလ်ဟိုဇီက စစ်ဖြစ်စေလိုသောကြောင့် စီမံဖန်တီးလိုက်သော အချက်ဖြစ်သည်။

ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်ကို မစေလွှတ်မီကပင် ဒါလ်ဟိုဇီ၏ မှတ်တမ်းတွင် 'အကယ်၍ ရန်ကုန်မြို့ဝန်၏ အပြုအမူကို ဘုရင်မင်းမြတ်ကိုယ်တိုင်က ထောက်ခံအားပေးခြင်း ဖြစ်နေပါလျှင် အိန္ဒိယအစိုးရသည် ထိုလျော်ကြေးငွေကို လက်နက်အားကိုးဖြင့် တောင်းဆိုယူထိုက်ကြောင်း အထူးငြင်းခုန် သံသယဖြစ်နေဖွယ်ရာ မမြင်ပေ' ဟု ရေးသားထားသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် မျက်နှာဖြူအသိုင်းအဝိုင်း၌ လောင်စာလမ်းဘတ်ဟု အမည်တွင်လာသည်အထိ စစ်သွေးကြွနေသော လမ်းဘတ်ကို ဒါလ်ဟိုဇီက ညွှန်ကြားချက် လေးချက် ပေးလိုက်သည်။ ထိုလေးချက်မှာ

- ၁။ အိန္ဒိယအစိုးရက လူးဝစ်နှင့်ရှက်ပတ် တောင်းဆိုသော လျော်ကြေးငွေကို တရားမျှတစေရန် ထက်ဝက်နီးပါး လျှော့ချခဲ့၏။ ထိုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ နှစ်ဦးနှစ်ဖက်စကားကို နားထောင်၍ စုံစမ်းခဲ့ရန်။
- ၂။ အင်းဝဘုရင်မင်းမြတ်ထံ စာမပေးပို့မီ မြို့ဝန်ထံသို့ သတ်မှတ်ထားသော လျော်ကြေးကို တောင်းဆိုရမည်။ ထိုတောင်းဆိုချက်ကို မြို့ဝန်က

မလိုက်လျောသည့်အခါကျမှ လမ်းဘတ်ထံ ပေးအပ်ထားသောစာကို အင်းဝဘုရင်မင်းမြတ်ထံ ပေးပို့ရမည်။

၃။ စာပေးရန်လိုအပ်၍ ဘုရင့်ထံသို့ ပေးရန်စာကို ပေးပို့ပြီးပါက လမ်းဘတ်သည် ၎င်း၏တပ်များ နှင့်အတူ ပင်လယ်ကွေ့သို့ သွားရောက်တပ်ချ နေရမည်။

၄။ အိန္ဒိယအစိုးရထံမှ တိကျသော ညွှန်ကြားချက်များ မရရှိဘဲနှင့် မည်သည့်စစ်ဆင်မှု တိုက်ခိုက်မှုကိုမျှ မပြုလုပ်ရဟူသော အချက်များဖြစ်သည်။

ထိုတောင်းဆိုချက်၏ အကျဉ်းသဘောမှာ ဟံသာဝတီရန်ကုန်မြို့ဝန်ကို ရာထူးမှဖယ်ရှားပြီး မြို့ဝန်သစ် ခန့်ရန်နှင့် လူးဝစ်နှင့်ရှက်ပတ်တို့အတွက် ဘုရင်ခံချုပ် သတ်မှတ်တောင်းဆိုထားသော လျော်ကြေးငွေများကို ပေးရန်သာဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
- 4. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

မြန်မာနိုင်ငံကို ကျူးကျော်လိုသော လောင်စာလမ်းဘတ်၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ

ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်ကို လူဖြူအချင်းချင်းကပင် လောင်စာလမ်းဘတ်ဟု ခေါ်ဆိုကြသည့်အကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ် ဒါလ်ဟိုဇီ၏ ညွှန်ကြားချက်များကို နာခံပြီးနောက် လမ်းဘတ်သည် သူ၏ စစ်သင်္ဘောများနှင့်အတူ ၁၈၅၁ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ကာလကတ္တားမှ ထွက်ခွာလာခဲ့သည်။ နိုဝင်ဘာလ ၂၅ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ လမ်းဘတ်တို့ စစ်သင်္ဘောအုပ်စု ဆိုက်ရောက်ခဲ့ကြသည်။ ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ မဆိုက်ရောက်မီ တစ်နေ့အလိုတွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တစ်ဦးဖြစ်သူ မစ္စတာ ကရစ် (Mr. Crisp) ဆိုသူသည် ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်၏ သင်္ဘောပေါ်သို့ လာရောက်၍ သူ့ကို မြန်မာမြို့ဝန်က စေလွှတ်လိုက်ပါသည်။ မြန်မာ့ရေပြင်သို့ ခွင့်လည်းမတောင်း အကြောင်းလည်းမကြားဘဲနှင့် ဘာကြောင့်စစ်သင်္ဘောများဖြင့် ဝင်ရောက်လာသနည်းဟု မေးမြန်းရန် စေလွှတ်လိုက်ခြင်းဖြစ်ပါသည်ဟု ပြောကြားခဲ့သည်။

ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်က အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က စာပေးခိုင်းလိုက်သဖြင့် လာရောက်ရခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုစာကို ရန်ကုန်မြို့ဝန်က လက်ခံမည့်နေ့ရက် အချိန်နှင့်နေရာတို့ကို သတ်မှတ်ပေးပါရန် ပြန်ကြားလိုက်သည်။ မြန်မာမြို့ဝန်က မြစ်ဆိပ်အနီးရှိ မြန်မာအကောက်ရုံးတွင် မိမိကိုယ်တိုင် လက်ခံယူမည် ဖြစ်ပါကြောင်း အကြောင်းပြန်ကြားရန် မစ္စတာကရစ်ကိုပင် ပြန်လည်စေလွှတ်ကာ အကြောင်းကြားလိုက်လေသည်။

ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းသို့ လမ်းဘတ်တို့ သင်္ဘောအုပ်စု ရောက်သည်နှင့် အမှန်တကယ်လုပ်ရမည့် စာပေးသည့်အလုပ်ကို ဦးစွာဆောင်ရွက်ခြင်း မပြုကြပေ။ လမ်းဘတ်၏ စကားပြန်တစ်ဦးဖြစ်သူ ကပ္ပတိန်လတ်တား (Capt. Latter) ဆိုသူသည် သင်္ဘောမှ

ဆင်းကာ ကမ်းသို့ကူး၍ ရန်ကုန်မြို့တွင် နေထိုင်လျက်ရှိကြသော အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တချို့ထံသို့ သွားရောက်လည်ပတ်ခဲ့သည်။ ထိုအင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် လတ်တား၏ အကူအညီဖြင့် သင်္ဘောပေါ်ရှိ လမ်းဘတ်ကို သွားရောက်တွေ့ဆုံကာ ရန်ကုန်မြို့ဝန်က မိမိတို့ကို မတရားသဖြင့် ဖိနှိပ်သည်ကို အရေးယူပေးပါရန် တိုင်ကြားကြသည်။

ဤနေရာတွင် ပထမဆုံး တင်ပြဆွေးနွေးလိုသည်မှာ ရန်ကုန်မြို့သည် မြန်မာပိုင်ဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်မြို့တွင် လာရောက်အခြေစိုက်ကာ ရောင်းဝယ်နေကြသူ အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် နိုင်ငံခြားသားများသည် သူတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်ချက်ဖြင့် သူတို့လာရောက်နေထိုင်ကာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားနေကြခြင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာအာဏာပိုင်များက ဥပဒေဘောင်ကိုကျော်၍ စီးပွားရှာခြင်းကိုသာ တားမြစ်ပိတ်ပင်ခြင်းများ ပြုလုပ်သည်။ မည်သူ့အကျိုးစီးပွားကိုမှ မတရားဖျက်ဆီးခြင်း မပြုခဲ့ချေ။ သို့သော် လမ်းဘတ်တို့လာသည်နှင့် သူခိုးများက လူလူဟစ်သကဲ့သို့ လမ်းဘတ်ကို သွားရောက်တိုင်တန်းခြင်းဖြစ်သည်။

လမ်းဘတ်က ကုန်သည်တို့ကို သူတို့၏နစ်နာချက်များကို စာဖြင့်ရေး၍ တင်သွင်းရန် ပြောလိုက်သဖြင့် အင်္ဂလိပ်များက နစ်နာချက် ၃၈ ချက်ကို အမှုလုပ်ကာ လမ်းဘတ်ထံသို့ နိုဝင်ဘာလ ၂၈ ရက်နေ့ နေ့စွဲဖြင့် တင်သွင်းလိုက်သည်။

သို့သော် ထိုတိုင်ကြားစာမရောက်မီ တစ်ရက်အလို နိုဝင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့ကပင် လမ်းဘတ်က မြို့ဝန်ထံသို့ ရိုင်းပျဇော်ကားသော အသုံးအနှုန်းများပါသော စာတစ်စောင်ကို ရေးသားပေးပို့လိုက်ပြီးဖြစ်သည်။ စာထဲတွင် သူသည် မြို့ဝန်၏မတရားပြုမှုတို့

ကို ပြန်လည်ပြုပြင်ပေးရန် တောင်းဆိုချက်ဖြင့် ရောက် လာသူဖြစ်ကြောင်း၊ မြို့ဝန်၏ မတရားပြုမူချက်များကို ဘုရင်ခံချုပ်မင်းကြီးထံသို့ ပြန်လည်တင်ပြရမည်ဖြစ် ကောင်း စသည်တို့ပါဝင်သည်။ ထိုသို့ သူ့အားညွှန် ကားမှုတွင် မပါဝင်သော စာရေးလိုက်သည့်အပြုအမူ သည် လမ်းဘတ်၏ နိုင်ငံကြီးသားမပီသသော စည်း ကမ်း နည်းလမ်းများကို လိုက်နာလေ့မရှိသော အပြု အမူများထဲမှ တစ်ခုဖြစ်သည်။

နိုဝင်ဘာလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည် တို့တင်သွင်းသော အမှုပေါင်း ၃၈ ခု ပါသည့်စာမှာလည်း သေချာရောသော အကြောင်းတစ်စုံတစ်ရာ မပါရှိဟု ဆိုသည်။ ထိုကဲ့သို့ တိုင်ကြားသူများထဲတွင် မြို့ဝန်က လမ်းဘတ်ထံသို့ စုံစမ်းရန်စေလွှတ်လိုက်သော မစ္စတာ ကရစ်ဆိုသူက ပထမဆုံးဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထို အကြောင်းကို ၁၈၅၂ ခု ဧပြီလ ၅ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပ သော ဗြိတိသျှအထက်လွှတ်တော်စည်းဝေးပွဲတွင် လော့ဒ် အဲလင်ဘိုရော့ (Lord Ellenborough) ဆိုသူက ထုတ် ဖော်ပြောဆိုသည်။ သူသည် အရှေ့အိန္ဒိယအစိုးရ၏ အုပ်ထိန်းရေးအဖွဲ့တွင် သဘာပတိဖြစ်သည်။ သူ၏ စကားမှာ ရန်ကုန်မြို့မှာ ရှိနေကြသော အင်္ဂလိပ်အမျိုး သား ကုန်သည်များထဲမှ အရေးယူသင့်သည့်သူမှာ မေ ဖလားဝါးကရစ် ဆိုသူဖြစ်သည်။ သူသည် အင်္ဂလိပ်- မြန်မာ စစ်ဖြစ်တော့မည့်အကြောင်းကို ရိပ်စားမိသည်နှင့် အိန္ဒိယမှ လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များကို နှစ်ပင်တိုင် ရွက်သင်္ဘောတစ်စင်းနှင့် သယ်ဆောင်သွားပြီး ရန်ကုန် မြို့ဝန်ထံသို့ သွားရောက်ရောင်းချခဲ့သည်။ ရန်ကုန်မြို့ဝန် က ငွေပေးချေခြင်းမပြုနိုင်ဟု ငြင်းဆိုသည့်အချိန်တွင် သူနစ်နာပါသည်ဟုဆိုကာ ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်ထံသို့ သွား ရောက်တိုင်တန်းခဲ့သည်။ စစ်ဖြစ်ရသည့်ကိစ္စတွင် မေ ဖလားဝါးကရစ်သည်လည်း တာဝန်မကင်းသူတစ်ယောက် ဖြစ်သည်ဟု ပွင့်လင်းစွာ ဖွင့်ဟပြောဆိုလေသည်။

ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်ထံသို့ နိုဝင်ဘာလ ၂၈ ရက် နေ့စွဲဖြင့် တိုင်တန်းကြသည့် ကုန်သည်တို့၏ စာတွင် အောက်အမည်ပါ လက်မှတ်ရေးထိုးထားသူ ရန်ကုန်မြို့ နေ ကုန်သည်တစ်စုကဟု ဖော်ပြထားသော်လည်း တိုင်

တန်းချက်များ၏အောက်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးထား ခြင်း မရှိပေ။ တိုင်တန်းချက်များမှာလည်း စီးပွားရေး နိုင်ငံရေးအရ ဖိနှိပ်ခြင်းများလည်း မပါဝင်ချေ။ ကိုယ်ရေး ကိုယ်တာမကျေနပ်ချက်များသာဖြစ်၍ ထိုမကျေနပ်ချက် များသည် သူတို့၏အပြစ်အလျောက် မြို့ဝန်က စီရင် ခြင်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

ထိုတိုင်ကြားစာမှ အချက်သုံးချက်ကို အင်္ဂလိပ် မြန်မာစစ်သမိုင်းတွင် ကျမ်းကိုးအပြည့်အစုံဖြင့် ဖော်ပြ ထားသည်ကို ကောက်နုတ်တင်ပြလိုပါသည်။ ထိုအချက် များသည် မြန်မာအမျိုးသမီးများအပေါ်တွင် နိုင်ငံခြား သားကုန်သည်များ ထားရှိသောသဘောထားကို ပေါ် လွင်စေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

- ၁။ လွန်ခဲ့သော မကြာမီနှစ်များအတွင်းက အဂါ ဆက်ဒေါက် (Aga Sadduck) ဆိုသူ ကုန် သည်တစ်ဦးအား ထိုသူ၏ဇနီးက မိမိအား ၁၅ နှစ်ကြာမျှ ခွဲခွာထားပြီး စားစရိတ်မပေးပါ။ ထို့ကြောင့် စားစရိတ်ရလိုကြောင်း မြို့ဝန်ထံသို့ တိုင်ကြားသဖြင့် မြို့ဝန်က ထိုကုန်သည်အား ငွေ ၅၅၀၀ ပေးစေရန် အမိန့်ချမှတ်ခြင်း ခံရပါ သည်။ (ကုန်သည်က ပေး မပေး မသိပါ)
- ၂။ ဂိုလန်ဟူစိန်ဆိုသူ ကုန်သည်တစ်ဦးသည် သူ၏ ဇနီးကို မယုံကြည်၍ ကွာရှင်းရာ ထိုမိန်းမက မြို့ဝန်ကိုတိုင်၍ မြို့ဝန်က အဆိုပါ ဂိုလန်ဟူစိန် ကို ဒဏ်ငွေ ၁၅၀၀ အတင်းအကြပ် ပေးဆောင် စေပါသည်။
- ၃။ နစ်ကိုလားစ် ဂျိုဟန်နက်ဆိုသူ အာမေးနီးယန်း ကုန်သည်တစ်ဦးသည် မြေကွက်တစ်ကွက်ကို ဝယ်ယူ၏။ နောင်သောအခါ သူသည် သူ၏ ငွေများကို အိုးတစ်လုံးတွင်ထည့်၍ မြေကြီးတွင် မြှုပ်နှံထား၏။ ထိုအကြောင်းကို မြို့ဝန်၏ အမှု ထမ်းများ သိရှိကာ တူးဖော်ယူသွားသဖြင့် မြို့ ဝန်ထံ တိုင်ကြားရာ ဤငွေများကို မြေကြီးတွင် မြှုပ်ထားသည်မှာ အပြစ်ရှိလေဟန်ပြောပြီး သူ၏ အမှုထမ်းများကို (စွပ်စွဲပြောဆိုသဖြင့်) ငွေကျပ် တစ်ထောင်ပေးစေဟု ဆုံးဖြတ်ခံရပါသည်။

ထိုကဲ့သို့သော လူမှုရေး စီးပွားရေး နိုင်ငံရေး နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးတို့နှင့် လုံးဝပတ်သက်ခြင်းမရှိ သည့်တိုင် ကြားစာများကို လမ်းဘတ်က အရေးလုပ်နေ သည်မှာ လမ်းဘတ်၏အဆင့်သည် မည်မျှသာရှိကြောင်း သိနိုင်ပေသည်။

ထိုတိုင်ကြားစာကို မရမီ တစ်ရက်အလိုက လမ်းဘတ်၏ပေးစာကို မြို့ဝန်ထံသို့ ကပ္ပတိန်လတ်တား ဦးဆောင်သော အင်္ဂလိပ်အရာရှိများက သွားရောက် ပေးအပ်ကြသည်။ လတ်တားသည် ကပ္ပတိန် တာလီ တန် (Capt. Tarlitan) ဆိုသူနှင့် ရန်ကုန်မြို့တွင် ရှိနေသော ကုန်သည်များကိုလည်း ခေါ်ဆောင်သွား သည်။

မြို့ဝန်၏အိမ်ရှေ့သို့ ရောက်သောအခါ လတ်တား သည် လမ်းဘတ်၏ပေးစာကို ပထမ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ဖြင့် ကျယ်လောင်စွာဖတ်ကြားသည်။ ထို့နောက် မြန်မာ ဘာသာဖြင့် ဒုတိယအကြိမ် ကျယ်လောင်စွာဖတ်ပြခြင်း ဖြင့် အားလုံးသော ပရိသတ်၏ရှေ့မှောက်တွင် မြန်မာ ဘုရင် ခန့်ထားသောမြို့ဝန်ကို အရှက်ခွဲလေသည်။ ထို့နောက် တာလီတန်က လမ်းဘတ်၏စာကို မြို့ဝန် ၏လက်သို့ ပေးအပ်ပြီး ပြန်သွားကြသည်။ မြို့ဝန်ကို ကြိုတင်အကြောင်းကြားထားခြင်းမရှိသဖြင့် မြို့ဝန်သည် သာမန်အဝတ်အစားဖြင့် စာကိုလက်ခံခဲ့ရသည်။ သာမန် စကားပြန်တစ်ဦးဖြစ်သူ လတ်တားက လမ်းဘတ်ကို မြို့ဝန်သည် လွှတ်တော်ထုံးစံအတိုင်း အခမ်းအနားဖြင့် ဝတ်မြဲအဆောင်အယောင်များဖြင့် လက်မခံခြင်းသည် သူတို့ကို ဂုဏ်သိက္ခာကင်းခဲ့စေပါသည်ဟု မိန်းမလို မိန်းမရ တိုင်တန်းခဲ့လေသေးသည်။

နောက်တစ်နေ့တွင် ရန်ကုန်မြို့ဝန်သည် ကိုမိုဒို လမ်းဘတ်ထံသို့ သူ၏အရာရှိများကို စေလွှတ်ကာ စာ တစ်စောင် ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ထိုစာထဲတွင် လမ်းဘတ် စွပ်စွဲသကဲ့သို့ မည်သည့်ကုန်သည်ကိုမှ မတရားမညှဉ်း ဆဲခဲ့ချေဟု ပါရှိသည်။

လမ်းဘတ်က မြို့ဝန်စေလွှတ်ခဲ့သော မြန်မာ အရာရှိများလက်သို့ စာနှစ်စောင် ပေးအပ်လိုက်သည်။ တစ်စောင်မှာ အိန္ဒိယအစိုးရထံမှ အင်းဝဘုရင်မင်းမြတ်

ထံသို့ ပေးပို့သောစာဖြစ်သည်။ ကျန်တစ်စောင်မှာ လမ်းဘတ်က မြန်မာဘုရင့် အစိုးရအဖွဲ့ နန်းရင်းဝန် ကြီးထံသို့ ပေးသောစာဖြစ်သည်။ ထိုစာများနှင့်အတူ သီးခြားစာတစ်စောင်ကို လမ်းဘတ်က မြန်မာမြို့ဝန်ထံ သို့ ပေးပို့လိုက်သေးသည်။

ဤမျှအထိ လမ်းဘတ် လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်တို့မှာ လော့ဒ်ဒေါ့လ်ဟိုဇီ၏ ညွှန်ကြားချက်နှင့် မကိုက်ညီချေ။ လမ်းဘတ်ကို အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က စေလွှတ်လိုက် သောကိစ္စမှာ လူးဝစ်နှင့်ရှက်ပတ်ကိစ္စကို သူတို့၏အမြင် အရ တရားသဖြင့်ဖြစ်အောင် မြို့ဝန်က ဆောင်ရွက်ပေး အောင် ဆောင်ရွက်ရန်သာဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ လူးဝစ် နှင့်ရှက်ပတ်ကိစ္စကို ပြန်လည်လျော်ကြေးပေးရန်ကိစ္စ မအောင်မြင်မှသာ (မြို့ဝန်က ငြင်းပယ်ခြင်းပြုမှသာ) အင်းဝဘုရင်မင်းမြတ်ထံသို့ ပေးရန်ရှိသောစာကို ဆက် လက်ပေးပို့ရမည်ဟု ညွှန်ကြားခဲ့သည်။

လမ်းဘတ်သည် ညွှန်ကြားချက်တွင် မပါဝင် သော ကုန်သည်များနှင့်ဆက်သွယ်ကာ တိုင်ကြားစာ ပေးပို့စေသည့်ကိစ္စ၊ ရန်ကုန်မြို့ဝန်ထံ စာတစ်တန် ပေ တစ်တန် ပေးပို့သည့်ကိစ္စ၊ ဘုရင်မင်းမြတ်ထံသို့ ပေးရန် စာကို နိုဝင်ဘာလ ၂၈ ရက်နေ့မှပင် ပေးပို့ခဲ့သည့်ကိစ္စ၊ ထို့အပြင် သူ့အား လုံးဝညွှန်ကြားခြင်းမရှိသော မြန်မာ နန်းရင်းဝန်ထံသို့လည်း ကိုယ်တိုင် စာရေးလိုက်သေး သည်။ ရန်ကုန်မြို့ဝန်ထံသို့လည်း စာရေးသားပေးပို့ကာ ၃၅ ရက်အတွင်း အကြောင်းပြန်ရမည်ဟု တောင်းဆို လိုက်သေးသည်။ ထိုထိုသော လမ်းဘတ်၏လုပ်ရပ်တို့ သည် စည်းနှင့်ကမ်းနှင့် ဆောင်ရွက်တတ်သည့် နိုင်ငံ ကြီးသားများအဖြစ် လွန်စွာဂုဏ်ယူသော ‘အင်္ဂလိပ် လူကြီးလူကောင်းများ’ သည် သူတို့၏ ကိုယ်ကျိုးစီးပွား ကို ကာကွယ်သည့်အခါတွင်သာ လူကြီးလူကောင်း ပီသတတ်ကြသည်။ သူတစ်ပါးတို့ထံမှ လိုချင်သည့် အရာကို အရယူရန်အတွက်ဆိုပါက စည်းကမ်းလည်း မရှိ၊ ကလနားလည်း မရှိကြသောသူများ ဖြစ်သည်ဟူ သောအချက်ကို ထင်ရှားစေသည့်အကြောင်းကို ထင်ရှား စေလေသည်။

ထိုကဲ့သို့သော လမ်းဘတ်၏ အပြုအမူတို့ကို

မြန်မာတို့ဘက်မှ အပြစ်မယူဘဲ လိုက်လျောသည်ဆိုပါက မြန်မာတို့ကို ထပ်မံအကျပ်ကိုင်ရန် အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့က ရည်ရွယ်ထားပြီးဖြစ်သည်။ ရန္တပိုစာချုပ်အပိုဒ် ၇ အရ အင်္ဂလိပ် ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးကို နောက်ပါ လက်နက်ကိုင် ၅၀ နှင့်တကွ ရန်ကုန်မြို့တွင် နေထိုင်ခွင့် ပြုရန်၊ အင်္ဂလိပ်ကိုယ်စားလှယ်၏ လုံခြုံရေးနှင့် ရန်ကုန်မြို့ရှိ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များ၏အကျိုးကို ကာကွယ်ရန်အတွက် လက်နက်အပြည့်အစုံ တပ်ဆင်ထားသော စစ်သင်္ဘောတစ်စင်းကိုပါ ရန်ကုန်မြစ်အတွင်း ထားရှိခွင့် ပြုရန် အစရှိသော အချက်တို့ကိုလည်း အကျပ်ကိုင် တောင်းဆိုရန် ရည်ရွယ်ထားလေသေးသည်။ ထို့ပြင် အိန္ဒိယရှိ အင်္ဂလိပ်အစိုးရအဖွဲ့က အကယ်၍ မြန်မာဘုရင့်ထံမှ သူတို့အနေဖြင့် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သည်ဟု ယူဆသောအခြေကို မရရှိပါက ရေကြောင်းသွားလာမှုတွင် အချက်အချာကျသော ရန်ကုန်နှင့် မော်လမြိုင်မြို့များတွင် မြစ်ကြောင်းမှပိတ်ဆို့ထားရန် လမ်းဘတ်ကို အမိန့်ပေးထားပြီးဖြစ်သည်။

ထိုညွှန်ကြားပေးပြီးသည်နှင့် လမ်းဘတ်၏ တောင်းဆိုချက်အရ ရန်ကုန်မြို့တွင် ခေတ္တဆိုက်ကပ်ထားသော တပင်တိုင် တိုက်သင်္ဘော ဆားပင့် (Serpent) တွင် ၁၂ ပေါင် ကျည်ပစ်အမြောက် လေးလက်နှင့် ခဲယမ်းမီးကျောက်များ တပ်ဆင်ထားရန် ခွင့်ပြုလိုက်ပြန်သည်။ လမ်းဘတ်ကလည်း ထိုသို့တပ်ဆင်လိုက်ခြင်းမှာ မြန်မာတို့ကို တိုက်ခိုက်ရန်ဟု ဆိုလေသည်။

ထိုသို့ အင်္ဂလိပ်တို့က စစ်လိုလားလွန်းလှသဖြင့် တော်၏မတော်၏ အချိန်အခါ အခြေအနေကို မစောင့်ဆိုင်းနိုင်ဘဲ စစ်ရေးကိစ္စများကို တွန်းတွန်းထိုးထိုး ဆောင်ရွက်နေချိန်တွင် အင်းဝရှိ မြန်မာဘုရင့်ထံမှာ ပြန်ကြားစာများ ရောက်လာလေသည်။

မြန်မာဘုရင့်အစိုးရသည် အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့ထံမှ ပေးစာကို ပြန်ကြားသော စာနှစ်စောင်နှင့် ကိုမိုဒို လမ်းဘတ်ကို ပြန်ကြားသောစာတစ်စောင်ကို ကျောက်မော်မြို့ဝန် မဟာမင်းကျော်ရာဇာ၊ အဝေးရောက်စာရေးမဟာမင်းကျော် မင်းထင်ရာဇာ တို့အား ပေးအပ်လျက် လမ်းဘတ်ထံသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ထိုသူတို့သည်

ရန်ကုန်မြို့သို့ရောက်ရှိလာကြပြီး ၁၈၅၂ ခု ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် ပေးအပ်ရန်ရှိသောစာများကို လမ်းဘတ်ထံသို့ သွားရောက်ပေးအပ်လိုက်သည်။

မြန်မာတို့ထံမှာ အင်္ဂလိပ်အစိုးရထံသို့ ပြန်ကြားစာတွင်

အင်္ဂလိပ်မင်းတို့က ပို့ရောက်သည့်စာကိုထောက်၍ ဟံသာဝတီ (ရန်ကုန်) မြို့ဝန်ကို ရွှေဖဝါးတော်အောက်သို့ ပြန်ခေါ်ပြီးလျှင် ဟံသာဝတီမြို့မှ သင့်ရာမြို့ဝန်အသစ်ကို ခန့်ထားရန်နေစေမည်။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်အမျိုးသားတို့ကို ဟံသာဝတီမြို့ဝန်က မတရားသဖြင့် နှိပ်စက်သည်ဆိုရာမှာလည်း မှန်ရာစစ်မေး၍ ထုံးစံရှိရာ စီရင်မည့်အကြောင်း ပြန်ကြားလိုက်သည်။

ထို့ပြင် လမ်းဘတ်ထံသို့လည်း စာတစ်စောင် ပြန်လိုက်ပေးသေးရာ လမ်းဘတ်၏ ပေးစာမှာ စာရေးရိုးထုံးစံနှင့်မညီဘဲ ခြိမ်းခြောက်သောစကားများ ပါရှိသော်လည်း မိတ်သဟာယမပျက်ရန် အခွင့်ကိုမျှော်၍ စာပြန်ကြောင်း ပါရှိလေသည်။

လမ်းဘတ်သည် အင်းဝရွှေနန်းတော်မှ ပြန်စာများကို ရရှိသည်နှင့် အိန္ဒိယရှိ အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီအစိုးရအဖွဲ့သို့ အစီရင်ခံစာတစ်စောင် ရေးသားပေးပို့လိုက်လေသည်။ ရန်ကုန်မြို့ဝန်ဟောင်းကို ရာထူးမှနှုတ်ကာ မြို့ဝန် အသစ်ကို ခန့်ထားလိုက်သည့်အကြောင်းကိုလည်း တင်ပြထားသည်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရတောင်းဆိုသော လျော်ကြေးငွေကိုလည်း လိုက်လျောမည်ဟူသော မြန်မာအစိုးရက ထုတ်ပြန်သည့်အမိန့်စာ မိတ္တူကိုလည်း ပူးတွဲတင်ပြထားသောစာ ဖြစ်လေသည်။ လမ်းဘတ်က ထိုအချိန်အထိ မြန်မာဘုရင့်အစိုးရက ရိုးသားစွာဆောင်ရွက်နေသည်ဟု ယုံကြည်သည့်အကြောင်းနှင့် မြို့ဝန်အသစ်သည် အခွင့်အာဏာ အပြည့်အစုံ အပ်နှင်းခြင်းခံရသူဖြစ်သဖြင့် ထိုသူစုန်ဆင်းလာမည်ကို နေ့စဉ်စောင့်မျှော်နေသည့်အကြောင်းများကို တင်ပြထားသည်။

လမ်းဘတ်သည် သူ့ထံသို့ပေးသောစာကို အိန္ဒိယသို့ပို့သောအစီရင်ခံစာတွင် ထည့်သွင်းရေးသားထားခြင်း မရှိချေ။ မြန်မာဘုရင့်အစိုးရသည် လမ်းဘတ်ကို စာပေးလာသူတစ်ယောက်အဖြစ်သာ (အမှန်အတိုင်း) ယုံကြည်

ထားသည်ဖြစ်၍ အထင်လည်းမကြီးချေ။ မြန်မာဘုရင့် အစိုးရထံမှ လမ်းဘတ်ထံသို့ပေးပို့သောစာတွင် “ကျွန်ုပ် တို့မေတ္တာရပ်ခံလိုသည်မှာ လမ်းဘတ်သည် မိတ်သဟာ ယ သဘောထား ရှိရိုးမှန်ပါက အိန္ဒိယအစိုးရထံသို့ ကျွန်ုပ်တို့စာ ပြန်ကြားပြီးဖြစ်၍ ထိုစာနှင့်အတူ မည် သည့်နေ့တွင် ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းမှ ထွက်ခွာသွားမည်ကို ကျွန်ုပ်တို့ထံသို့ အကြောင်းကြားရန် ဖြစ်၏” ဟု ရေး သားပါရှိသည်။

အမှန်အတိုင်း ဆိုပါကလည်း ထိုအချိန်တွင် လမ်းဘတ်သည် ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားရန် ပြင်ဆင်ရ တော့မည်ဖြစ်သည်။ သူ့ကိုယ်တိုင် ရေးသားပေးပို့သော အစီရင်ခံစာတွင် မြန်မာဘုရင့်အစိုးရက အိန္ဒိယရှိ ကုမ္ပဏီအစိုးရ တောင်းဆိုသည့်အချက်များကို ဖြည့် ဆည်းပေးမည်ဟု ယုံကြည်ကြောင်း ပါရှိပြီးဖြစ်သည်။ သို့သော် ဒါလ်ဟိုဇီက လောင်စာလမ်းဘတ်ဟု အမည် တွင်သော ဤသူကို စာပေးပို့ရန် စေလွှတ်ကတည်းက ပင် နယ်ချဲ့အချင်းချင်းကြား၌ မပြောသည့်တိုင် နား လည်ထားပြီးဖြစ်သော မီးမွှေးသည့်အလုပ် မွှေးသည့် အလုပ်ကို လုပ်ရန်ကျန်နေသေးသဖြင့် လမ်းဘတ်၏ လုပ်ဆောင်ချက်များအကြောင်းကို ပြောရန်ကျန်နေပေ သေးသည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း။ ဒုတိယတွဲ ပထမ ပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။

၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်- မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန် မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။

1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
2. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

မြန်မာတို့ဘက်မှ ပြေပြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် လမ်းဘတ်၏ ကျူးကျော်ရန်စွမ်းရည်များ

ယခုအချိန်အထိ လေ့လာတင်ပြခဲ့သည့် အကြောင်းအရာများကို သုံးသပ်ပါက မြန်မာဘုရင့်အစိုးရသည် ပြည်တွင်းရေး၊ နန်းတွင်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍ များစွာ မတည်ငြိမ်လှသည့်တိုင်အောင် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးနှင့် ပတ်သက်၍မူ မိမိဘက်မှ စည်းကမ်းများကို မချိုးဖောက်ဘဲ သမာသမတ်ရှိအောင် အထူးသတိထား၍ ဆောင်ရွက်နေသည်ကို တွေ့ရမည်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ မိမိဘက်မှ သံတမန်နည်းဖြင့် ထုံးနည်းမဖျက်ဘဲ အဆင်ပြေအောင် ဆောင်ရွက်နိုင်ရန်လည်း ဘုရင်ဖြစ်သူကို ကောင်းစွာအကြံပေးနိုင်သည့် များကြီးမတ်ရာများလည်း ရှိနေမည်ဟု ခန့်မှန်းနိုင်သည်။

မြန်မာတို့သည် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အစိုးရအနေဖြင့် မည်မျှပင် စည်းကမ်းကိုချိုးဖောက်ကာ မတောင်းအပ် မတောင်းရာသည်တို့ကို တောင်းဆိုသည် ဖြစ်စေ စစ်ကိုရောင်လွှဲနိုင်ရန် တောင်းသည့်အချက်များကို လိုက်လျောခဲ့လေသည်။ အင်္ဂလိပ်အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အစိုးရက စစ်ပြုရန်အကြောင်းရှာနေသူများ ဖြစ်လေရာ သူတို့ဘက်မှ တောင်းဆိုချက်ကို မလိုက်လျောပါက အာဏာဖြင့် ပြုသင့်ရာကို ပြုပါမည်ဟု ပေးစာတွင် ခြိမ်းခြောက်သည့်သဘောပါသော စာသားကို ထည့်ထားသည့်တိုင် မြန်မာတို့က ပြေပြစ်စွာ တုံ့ပြန်ခဲ့လေသည်။

မြန်မာဘုရင့်အစိုးရက ရန်ကုန်မြို့ဝန် မဟာမင်းလှမင်းခေါင်ကျော် ဘွဲ့ခံ ဦးအုပ်ကို နေပြည်တော်သို့ ပြန်လည်ဆင့်ခေါ်လေသည်။ ထိုနေရာသို့ ပြည်ရွှေတောင်မြို့ဝန် သတိုးမင်းကြီး မဟာမင်းလှမင်းခေါင်ကျော် ဘွဲ့ခံ ဦးမှုန်ကို အစားထိုး ခန့်ထားစေလွှတ်လိုက်သည်။

ဦးမှုန်သည် ခရစ်နှစ် ၁၈၅၂ ခု ဇန်နဝါရီလ

၄ ရက်နေ့တွင် တပ်ဝင်းအခင်းအကျင်းနှင့်တကွ ရန်ကုန်မြို့သို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ ထိုအချိန်က ရန်ကုန်မြို့တွင် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ကိစ္စဖြင့် နေထိုင်လျက်ရှိကြသည့် အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း ကိုမိုခိုလမ်းဘတ်ဦးစီးသော မြစ်လယ်တွင် အဆင်သင့်ရှိသဖြင့် မြန်မာမြို့ဝန်ကို လေးစားခြင်းမရှိဘဲ မခန့်လေးစား နေထိုင်ကြသည်။ သူတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏အချုပ်အခြာအာဏာ တည်ရှိဆဲဖြစ်သည်ကို ပမာမပြုဘဲ သူတို့၏ အိမ်ဝင်းအတွင်း၌ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ယူနီယံဂျက်အလံကို လွှင့်ထူထားလေသည်။

ဇန်နဝါရီလ ၅ ရက်နေ့တွင် လမ်းဘတ်သည် သူ၏စကားပြန် အက်ဒဝပ်အား ရန်ကုန်မြို့ တစ်ဖက်ကမ်းရှိ ဒလမြို့ဝန်ထံသို့ စေလွှတ်၍ မြို့ဝန်အသစ် ရောက်ရှိလာပြီလားဟု မေးမြန်းစေလေသည်။ ဒလမြို့ဝန်က မြို့ဝန်မင်းကြီးသည် အခမ်းအနားဖြင့် ရောက်ရှိလာသည်ကို အားလုံးမြင်ပြီး မဟုတ်လော၊ မြို့ဝန်မင်းအသစ် ရောက်လာသည်မှာ မှန်၏ဟု ဖြေဆိုလိုက်လေသည်။

လမ်းဘတ်သည် အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအစိုးရက မြန်မာအစိုးရသို့ စာပေးရန်စေလွှတ်သဖြင့် စာအပေးလာသူ ဖြစ်သည်။ သူယူဆောင်လာသောစာတွင် တောင်းဆိုသမျှကို မြန်မာအစိုးရက လိုက်လျောဆောင်ရွက်ပြီးပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူဆောင်ရွက်ရန် ကိစ္စမရှိတော့ပြီ။ သူလုပ်ရန်မှာကား သူ၏သင်္ဘောများကို ရွက်လွှင့်၍ ပြန်ရန်သာဖြစ်သည်။ သို့သော် သူ့ကိုစေလွှတ်လိုက်သော ဒါလ်ဟိုဇီသည်လည်းကောင်း၊ လမ်းဘတ် ကိုယ်တိုင်သည်လည်းကောင်း စစ်ဖြစ်လိုစေဖြင့် စီမံထားသမျှ ပျက်ပြယ်ရတော့မည့် အခြေအနေကို မခံရနိုင်

ကြပေ။ ထို့ကြောင့် လမ်းဘတ်က တစ်လှမ်းတက်ပြန်လေသည်။ သူသည် ဇန်နဝါရီလ ၆ ရက်တွင် စကားပြန် အက်ဒဝပ်ကို စေလွှတ်ကာ စာပေးလာလိုကြောင်း အကြောင်းကြားပြန်သည်။ အက်ဒဝပ်က မြို့ဝန်မင်းဦးမှန်နှင့်တွေ့ကာ မြန်မာအစိုးရက ပြန်ကြားသောစာနှင့် ပတ်သက်၍ ပေးပို့ရန်စာတစ်စောင်ကို ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်က လာပေးမည့်အကြောင်းကို ပြောကြားသည်။ အချိန်အတိအကျ မဆိုခဲ့ချေ။

ထိုနေ့ နေ့လယ်ခင်းတွင် လမ်းဘတ်ထံမှစာကို ယူဆောင်ခဲ့၍ ကပ္ပတိန် ဖစ်ဘာနီး (Capt. Fishbourne) စကားပြန် လတ်တား၊ အက်ဒဝပ်နှင့် အခြားအရာရှိများသည် မြို့ဝန်မင်း၏ အိမ်ပိုင်းအတွင်းသို့ မြင်းစီး၍ ဇွတ်အတင်း ဝင်ရောက်လာကြသည်။ အရက်များလည်း မူးလာကြသေးသည်။ ထိုအချိန်မျိုးတွင် သူတို့ကို မြို့ဝန်မင်းက တွေ့ဆုံပါက သူတို့သည် မြို့ဝန်မင်းကို မခန့်လေးစား ပြောဆိုကြမည်မှာ သေချာသည်။ မြို့ဝန်မင်းဦးမှန်သည် ထိုအချိန်တွင် သာမန်ဦးမှန် မဟုတ်ချေ။ ရွှေနန်းတော်မှ ပေးအပ်သောတာဝန်ကို ဦးထိပ်ရွက်ကာ ဘုရင့်ကိုယ်စားလှယ်တော်အဖြစ် မြန်မာပိုင် ရန်ကုန်မြို့တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသူ ဖြစ်သည်။ သူ့ကို စော်ကားမော်ကားပြုခြင်းသည် မြန်မာဘုရင်နှင့် မြန်မာအစိုးရကို စော်ကားမော်ကား ပြုခြင်းပင်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သံကြီးတမန်ကြီးတို့၏ ထုံးနည်းကိုမသိဘဲ အရက်မူးကာ ဝင်လာကြသော သာမန်စကားပြန်များကို တွေ့ဆုံရန် မသင့်ပေ။ ထို့ကြောင့် အိမ်တော်သားများက အရက်မူးနေသော အက်ဒဝပ်တို့လူစုက မြို့ဝန်မင်းကို တွေ့ချင်သည်ဟု တောင်းဆိုလာသောအခါတွင် မြို့ဝန်မင်းမှာ နေ့လယ်နေ့ခင်း၌ အနားယူအိပ်စက်နေပါသည်။ သင်တို့တွေ့ဆုံလိုပါက လက်ထောက်မြို့ဝန်မင်းနှင့် တွေ့ဆုံနိုင်ပါသည်ဟု သာယာချေငံစွာ ပြောဆိုသော်လည်း အက်ဒဝပ်တို့လူစုက မချေမငံပြောဆိုကြကာ မြင်းစိုင်း၍ ပြန်ကြလေသည်။

ထို့နောက် ကပ္ပတိန်ဖစ်ဘာနီးသည် လမ်းဘတ်ထံသို့ သူတို့ကို စာလက်ခံသောအခမ်းအနားပင် ကျင်းပခြင်းမရှိဘဲ နေပူထဲတွင် ရပ်ဆိုင်းနေခဲ့ရသဖြင့် သူတို့၏

သိက္ခာကို ထိခိုက်ပါသည်ဟူသော စာသားပါသည့် အစီရင်ခံစာကို ရေးသားတင်သွင်းသည်။ လမ်းဘတ်ကလည်း မြို့ဝန်နှင့် အဆက်အသွယ်ဖြတ်ထားရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်သည်။ လမ်းဘတ်သည် သူ၏အခွင့်အာဏာဟူသမျှထက် ကျော်ကာ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဆောင်ရွက်နေဆဲလည်းဖြစ်သည်။ နိုင်ငံကြီးသားများသည် စည်းနှင့်ကမ်းနှင့် နေထိုင်ဆောင်ရွက်တတ်ကြသည်ဟု အင်္ဂလိပ်များသည် သူတို့ကိုယ်ကို သူတို့မြှင့်တင်ပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်။ ယခုကဲ့သို့ လမ်းဘတ်က အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် နိုင်ငံကို ထိပါးပြောဆို လုပ်ကိုင်နေသည်ကို သူ့ကိုစေလွှတ်ခဲ့သော မျိုးကြီးရိုးကြီးမှ ဆင်းသက်သည့် ဒါလ်ဟိုဇီကလည်း ပြန်လည်ဆင့်ခေါ်ခြင်းမပြု။ သူကိုယ်တိုင်ကလည်း ပင်လယ်စားပြကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ကျင့်ကြံနေသည်ကို မြန်မာလူငယ်များ သတိထားကာ လေ့လာသင့်ကြပေသည်။

လမ်းဘတ်သည် မြေခွေးကဲ့သို့ ကောက်ကျစ်စဉ်းလဲစွာ ကြံစည်တွက်ဆပြီးနောက် ထိုနေ့ည ၈ နာရီတွင် ရန်ကုန်မြို့ရှိ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များနှင့် နိုင်ငံခြားသားများကို သူတို့၏စစ်သင်္ဘောများသို့ ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်စေသည်။ ထို့နောက် ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းတွင် ဆိုက်ကပ်ထားသော မြန်မာဘုရင်ပိုင်ဆိုင်သည့် ရေနန်းယာဉ်သာ သင်္ဘောတော်ကို သူ၏တိုက်သင်္ဘော ဟာမီး (Hermes) နှင့်တွဲ၍ သန်းခေါင်ကျော်တွင် လမ်းဘတ်တို့အုပ်စုသည် ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်းမှ ထွက်ခွာသွားလေသည်။ ထို့နောက် ရန်ကုန်ဆိပ်ကမ်း၏အောက်ဘက် ၅ မိုင်ခန့်အကွာတွင် ကျောက်ချရပ်နားထားလိုက်ကြပြန်သည်။ ထို့ပြင် လမ်းဘတ်သည် ၁၈၅၂ ခု ဇန်နဝါရီလ ၆ ရက်နေ့စွဲဖြင့် ရေးသား၍ ၇ ရက်နေ့စွဲဖြင့် ကြေညာချက် တစ်ခုကို ထုတ်ပြန်လိုက်သည်။ ထိုကြေညာချက်ကို မြန်မာလွှတ်တော်ဝန်ကြီးများထံသို့ ပေးပို့လိုက်သည်။ ထိုစာတွင် သူသည် မြန်မာမြို့ဝန်၏ စော်ကားမှုကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဆက်သွယ်မှုကို ရပ်ဆိုင်းထားလိုက်ကာ ရန်ကုန်နှင့် ပုသိမ်မြစ်ဝများကို ပိတ်ဆို့ထားလိုက်ပြီဖြစ်ကြောင်း ရေးသားထားသည်။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ထံမှ ညွှန်ကြားချက် တစ်စုံတစ်ရာ

မရသေးမီအတောအတွင်း မြန်မာနိုင်ငံကမ်းရိုးတန်း ဒေသများကိုလည်း ပိတ်ဆို့ထားမည်ဖြစ်ကြောင်းလည်း ပါဝင်သည်။

ထို့နောက် မြို့ဝန်မင်းဦးမှုန်က လမ်းဘတ်ထံ သို့ ရေဝန်ကိုစေလွှတ်၍ ရေနန်းယာဉ်သာသင်တော်ကို ပြန်လည်ပေးအပ်ပါမည့် အကြောင်းနှင့် သူ့ထံသို့ အက်ဒဝပ်တစ်ယောက်တည်းသာ လာရောက်၍ စာရေးရန် ပြောထားပြီးဖြစ်ပါလျက် အရက်သေစာ မူးယစ်သောက်စားထားသော လူတစ်စု လာရောက်သည့်အချိန်တွင် သူသည်လည်း အိပ်ပျော်လျက်ရှိနေသည်။ လက်ထောက်မြို့ဝန် လာရောက်၍နိုးသည့်အချိန်တွင် လာရောက်ကြသူများ ပြန်လှည့်သွားပြီဖြစ်သဖြင့် သူနှင့် မတွေ့လိုက်ရသည့်အကြောင်းကိုလည်း ရှင်းလင်းထားလေသည်။

လမ်းဘတ်က ရေနန်းယာဉ်သာ သင်္ဘောတော်ကိုလည်း ပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း မပြုချေ။ သူ့ထံသို့ လာရောက်သော ရေဝန်နှင့် ဒလမြို့ဝန်တို့ကို မှာလိုက်သည်မှာ သူ၏စာကို အပေးသွားသည့် အရာရှိငယ်များကို မြို့ဝန်မင်းဦးမှုန်ကိုယ်တိုင် သူ၏သင်္ဘောသို့ လာရောက်ကာ တောင်းပန်ရမည်ဟု မှာထားလိုက်သည်။

အထက်တွင်တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ရန်ကုန်မြို့ဝန် (ယခင်အခေါ်အရ ရန်ကုန်ဝန်ကြီး) သတိုးမင်းကြီး မဟာမင်းလှမင်းခေါင်ကျော်ဘွဲ့ခံ ဦးမှုန်သည် ဘုရင်မင်းမြတ်၏ အမိန့်တော်အရ တာဝန်ထမ်းဆောင်နေရသော အရာရှိကြီးဖြစ်သည်။ သူသည် လမ်းဘတ်၏သင်္ဘောသို့သွားရောက်၍ မြန်မာတို့ကို ရိုင်းပျစွာဆက်ဆံခဲ့သော အရာရှိငယ်များကို တောင်းပန်သည်ဖြစ်အံ့။ ဘုရင်မင်းမြတ်ကိုယ်တိုင် တောင်းပန်ရာသို့ ရောက်ချေတော့မည်။ ထို့ပြင် ထိုမျှထိပါးရန်စထားသည့် လမ်းဘတ်သည် ထပ်မံ၍ ရန်စထိပါးနိုင်သေးသည်။ ရန်ကုန်မြို့ဝန်မင်း တောင်းပန်သော်လည်း မည်သည့်အမှုမှ ပြီးပြေမည်မဟုတ်ချေ။ ထို့ကြောင့် ရန်ကုန်မြို့ဝန်မင်းသည် လမ်းဘတ် တောင်းဆိုသည့်အတိုင်း မလိုက်လျောတော့ဟု ဆုံးဖြတ်ကာ ရေနန်းယာဉ်သာကို ပြန်လည်မပေးဘဲ ပင်လယ်ဘက်သို့ ဆက်လက်ဆွဲယူသွားလျှင် မိမိတို့က ပစ်ခတ်ကြ

ရပါလိမ့်မည်ဟုသာ အကြောင်းကြားလိုက်လေသည်။ လမ်းဘတ်ကလည်း မြန်မာတို့က ပစ်ခတ်ပါက သူတို့ကလည်း ပြန်လည်ပစ်ခတ်မည်ဟု ပြန်လည်ပြောကြားလိုက်သည်။

ဇန်နဝါရီလ ၉ ရက်နေ့တွင် ပရောဆာပိုင်း (Proserpine) သင်္ဘောနှင့် ဖလေဂျေသွန် (Phlegthom) သင်္ဘောတို့သည် တိုက်သင်္ဘော ဆားပင့် (Serpent) နှင့် ပူးပေါင်း၍ ကုန်သည်အချို့ကို မော်လမြိုင်သို့ သွားရောက်ပို့ထားခဲ့လေသည်။ ပရောဆာပိုင်းသည် ဖြစ်သမျှကို အစီရင်ခံရန် မော်လမြိုင်မှ ကာလကတ္တားသို့ ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။ ဖလေဂျေသွန် သင်္ဘောသည် မော်လမြိုင်မှ ရန်ကုန်သို့ ပြန်လည်ရွက်လွှင့်လာရာ ရန်ကုန်မြစ်ကြောင်းရှိ ခံတပ်များတွင် မြန်မာတပ်သားများ စုရုံးနေသည်ကိုတွေ့ရသည်ဟု သူတို့၏မှတ်တမ်းများတွင် ဆိုသည်။

ဇန်နဝါရီလ ၁၀ရက်နေ့နံနက်တွင် အင်္ဂလိပ်တိုက်သင်္ဘော ဟာမီးနှင့်ဖောက်တို့သည် ရန်ကုန်မြစ်ဝမှ ဓနတ်ကွင်းခံတပ်သို့ ရောက်သည်အထိ စုန်ဆင်းလာခဲ့သည်။ ထိုနေရာသို့ရောက်ရှိသောအခါ လမ်းဘတ်ကိုယ်တိုင် ဦးစီးလိုက်ပါလာသော ဖောက်သင်္ဘောသည် မြန်မာခံတပ်နှင့် မလှမ်းမကမ်းတွင် ကျောက်ချစွဲရပ်နေခဲ့သည်။ ဖောက်စစ်သင်္ဘော ကျောက်ချပြီးသည့်အချိန်တွင် ဟာမီးစစ်သင်္ဘောသည် မြစ်၏အထက်ပိုင်းသို့ ဆန်တက်လာပြီး မြန်မာဘုရင်ပိုင် ရေနန်းယာဉ်သာ သင်္ဘောတော်ကို တွဲဆောင်ယူငင်လျက် စုန်ဆင်းလာသည်။ ထိုသင်္ဘောနောက်မှ အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများလည်း လိုက်ပါကာ အုပ်စုလိုက် စုန်ဆင်းလာကြသည်။

ထိုကဲ့သို့ မိမိတို့ဘုရင်ပိုင်ဆိုင်သည့် သင်္ဘောကို အကြောင်းမရှိ အကြောင်းရှာကာ ရန်စသည့်အနေဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့က တွဲဆောင်ယူငင်လာသည်ကို တွေ့ရသည့်အခါ ဓနတ်ကွင်းခံတပ်ရှိ လှိုင်မြို့သူကြီး ဦးစီးသော ကင်းတပ်၊ သီလဝါကင်းခံတပ်တွင် တပ်စွဲနေသည့် သုံးခွပွဲနင်းကြီး၏တပ်စသည့် မြန်မာတပ်များက အမြောက်နှင့်ပစ်ခတ် တားဆီးကြလေသည်။

ထိုသို့ မြန်မာတပ်က တားဆီးသည့်အခါတွင်

လမ်းဘတ်ဦးစီးသော အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများက ပြန်လည်ပစ်ခတ်ကြသည်။ အမြဲတစေ ရန်လိုလျက်ရှိသော လမ်းဘတ်သည် သူ၏စစ်သင်္ဘောများကို ကမ်းသို့ကပ်စေကာ ခံတပ်များကို ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်ကြပြန်သည်။ ကမ်းခြေတွင် ကပ်ထားသော မြန်မာတို့၏ စစ်လှေစစ်ဖောင်တို့ကိုလည်း ဖျက်ဆီးနှစ်မြုပ်ပစ်ကြသည်။ ထို့နောက် လမ်းဘတ်တို့ သင်္ဘောအုပ်စုသည် သီလဝါခံတပ်အလွန် ရန်ကုန်မြစ်ဝတွင် ကျောက်ချစ်ရပ်၍ နေလေသည်။ နောက်နှစ်ရက်ကြာသောအခါ လမ်းဘတ်သည် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်၏ နောက်ထပ်ညွှန်ကြားချက်များကို ခံယူရန် ကာလကတ္တားသို့ ထွက်ခွာသွားလေသည်။

နောက်ငါးရက်အကြာ လမ်းဘတ်သည် ကာလကတ္တားသို့ ဆိုက်ရောက်လာပြီးနောက် သူ၏အထက်အရာရှိများနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးသည်။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်သည် ရန်လိုသောလမ်းဘတ်ကို စစ်မဖြစ် ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်စေလိုသောသဘောဖြင့် မြန်မာတို့နှင့် ဆက်သွယ် တောင်းဆိုရန် ညွှန်ကြားချက်အသစ်များပေးကာ ပြန်လွှတ်လိုက်သည်။ လမ်းဘတ်သည် ဒါလ်ပိုဒီ၏ ညွှန်ကြားချက်အသစ်များကို နာခံယူဆောင်ပြီး ဇန်နဝါရီလ ၂၁ ရက်နေ့တွင် ကာလကတ္တားမှ ပြန်လည်ထွက်ခွာလာရာ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်မြစ်ဝသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိသည်။ ထို ၂၆ ရက်နေ့နေ့စွဲဖြင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က (Fire Queen) ဟူသောသင်္ဘောဖြင့် ရန်ကုန်မြို့ဝန်ထံသို့ပေးရန် စာတစ်စောင်ကို လမ်းဘတ်သို့ ပေးပို့ခဲ့ရာ ထိုစာကို ဇန်နဝါရီလ ၃၁ ရက်နေ့တွင် လမ်းဘတ်က စစ်သင်္ဘောဖောက်ဖြင့် ပူးတွဲလိုက်ပါလာပြီး ရန်ကုန်မြစ်ကြောင်းအတိုင်း ဆန်တက်လာကာ ရန်ကုန်မြို့ဝန်ထံသို့ စာကိုပေးအပ်လိုက်သည်။ ထိုသို့ ဆန်တက်လာရာတွင် လမ်းဘတ်တို့သည် ရေကြောင်းသွားလာရေးဥပဒေအရ တင်ရမြဲဖြစ်သော ဆက်သွယ်ရေးအလံကို မတင်ဘဲ ဆန်တက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် သီလဝါခံတပ်မှ အမြောက်များဖြင့် ဆီး၍ပစ်ခတ်ရာ လမ်းဘတ်တို့ကလည်း ပြန်လည်ပစ်ခတ်လေသည်။

ထိုအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ လမ်းဘတ်က

မြို့ဝန်ထံသို့ စာရေးကာ ခြိမ်းခြောက်ပြန်သေးသည်။ မြို့ဝန်ကလည်း ‘ယခုအချိန်မှစ၍ နောက်နောင်အခါများတွင် မြစ်ကြောင်းအတိုင်း ဆန်တက်လာသည်ဖြစ်စေ စုန်ဆင်းသွားသည်ဖြစ်စေ ခံတပ်တွင်ရှိသော မြန်မာအရာရှိများ၏ ခွင့်ပြုချက်ကို ရယူရမည်ဖြစ်ကြောင်း’ ကို ထုံးစံရှိသည့်အတိုင်း ပြန်ကြားလိုက်သည်။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က ဇန်နဝါရီလ ၈ ရက်နေ့စွဲဖြင့် ရန်ကုန်မြို့ဝန်က လမ်းဘတ်နှင့် ပေးလိုက်သောစာကို အောက်ပါအတိုင်း ပြန်ကြားလိုက်သည်။ စာတွင်ပါသော အချက်အလက်များမှာ

- ၁။ ဇန်နဝါရီလ ၆ ရက်နေ့က မြို့ဝန်ထံသို့ စာလာပေးသော ကပ္ပတိန်ဖစ်ဘာနီးနှင့် အရာရှိများကို မခံမညား အရှက်ရစေအောင် ပြုမူခြင်းအတွက် ဝမ်းနည်းတောင်းပန်ကြောင်း စာတစ်စောင်ကို မြို့ဝန်ကိုယ်တိုင်ရေးသား၍ ဝန်ချတောင်းပန်ရမည်။
 - ၂။ လူးဝစ်နှင့်ရှက်ပတ်တို့ကို နစ်နာအောင်ပြုမူမိသည့်အတွက် တောင်းဆိုသော လျော်ကြေးငွေ ၉၉၄၈ ကျပ်ကို ပေးဆောင်ရမည်။ (မူလက ၉၂၀၀ ကျပ်သာ တောင်းခဲ့သည်)
 - ၃။ ရန္တပိုစာချုပ်သတ္တမအချက်တွင် သတ်မှတ်ထားသည့်အတိုင်း အင်္ဂလိပ်အစိုးရ၏ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးကို ရန်ကုန်မြို့တွင် လက်ခံ အသိအမှတ်ပြုရမည်။
- အထက်ပါအချက်များကို ခွင့်ပြုလိုက်လျော့ပါက အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် အောက်ပါအချက်များကို လိုက်လျော့ပေးရန် လက်ခံသဘောတူသည်။
- ၁။ အထက်ပါကိစ္စများကို သဘောတူလိုက်လျော့လျှင် အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့က အရာရှိတစ်ဦးကို စေလွှတ်ပေးမည့်ပြင် နှစ်ဦးနှစ်ဖက် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးဆောင်ရွက်သွားမည်။
 - ၂။ လျော်ကြေးငွေများကို ပေးအပ်ပြီးသောအခါ ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ် သိမ်းယူသွားသော ရေနန်းယာဉ်သာသင်္ဘောကို မြန်မာတို့လက်သို့ ပြန်လည် ပေးအပ်မည်။

၃။ ဆိပ်ကမ်းပိတ်ဆို့မှုများကို ဖယ်ရှားပေးမည့်ပြင် မိတ်သဟာယမပျက် ညီညွတ်စွာ ပြန်၍ဆက် သွယ်မည်။ ကို ခေတ်ပြိုင်မြို့တီသျှနိုင်ငံသားများကပင် ဝေဖန်ရှုတ်ချ ခဲ့ကြလေသည်။

အထက်ပါတောင်းဆိုချက်များ ပေါ်ပေါက်လာ ရခြင်း အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောကပွတိန်နှစ်ဦး၏ ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်ခြင်းကို ရန်ကုန်မြို့ဝန် ဦးအုပ်က တာဝန်ရှိ သည့်အတိုင်း စစ်ဆေး၍ ကပွတိန်နှစ်ဦးပေါင်း ကျူး လွန်သည့် ရာဇဝတ်ပြစ်မှုအတွက် ဒဏ်ငွေစုစုပေါင်း ၅၃ ပေါင်ကို တပ်ရိုက်လိုက်ခြင်းမှ စတင်သည်။ အင်္ဂလိပ် တို့သည် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဥရောပတွင်လည်းကောင်း၊ အာရှတွင်လည်းကောင်း သူတို့၏ပြိုင်ဘက်များကို နိုင် လိုက်ပြီဖြစ်သည့်ပြင် အိန္ဒိယကိုလည်း သိမ်းပိုက်ယူငင် နိုင်ပြီဖြစ်သဖြင့် မြန်မာဘက်သို့ စစ်ဦးလှည့်နိုင်ပြီဖြစ် သည်။ ထို့ကြောင့် ဆီလိုအပေါက်ရှာကာ လောင်စာ လမ်းဘတ်ကို စေလွှတ်၍ စစ်မဖြစ်အောင် စော်ကား ရန်စသည့်အပြုအမူများကို ဆင့်ကဲဆင့်ကဲ ပြုမူဆောင် ရွက်နေခြင်း ဖြစ်သည်။ ထိုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ သူတို့

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း။ ဒုတိယတွဲ ပထမ ပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်- မြန်မာစစ်သမိုင်း (တတိယအကြိမ်)၊ ရန်ကုန် မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

စစ်ဖြစ်လျှင် ရှေ့သို့တစ်လှမ်းတိုးလာသော အင်္ဂလိပ်များ

ကျူးကျော်ရန်စလိုစိတ်ရှိသော လမ်းဘတ်ကို မြန်မာ နိုင်ငံသို့ စာပို့ရန် စေလွှတ်သော အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် ဒါလ်ဟိုဇီ၏ သဘောထား မမှန်ကန်သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထို့အတူ ရန်ကုန်မြို့ဝန်အဖြစ် အမှုထမ်းခဲ့ရသော ဦးအုပ်၏အပေါ်တွင်လည်းကောင်း၊ ဦးမူန်၏အပေါ်တွင်လည်းကောင်း ရိုင်းပျဏ်ကားစွာ ဆက်ဆံသည့်ပြင် သူခိုးဓားပြများကဲ့သို့ လွတ်လပ်သော မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံနယ်နိမိတ်သို့ဝင်ကာ မြန်မာ ဘုရင်ပိုင်သင်္ဘောကို လုယူသွားသည့် လမ်းဘတ်၏ လုပ်ရပ်များကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ယခု ဆက်လက်၍ ထိုသူနှစ်ဦးတို့အပေါ် အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားများနှင့် အမေရိကန်အမျိုးသားတို့၏ ပြစ်တင်ဝေဖန်ချက်ကို တင်ပြလိုသည်။ ထိုသို့ဝေဖန် ကြသူများအနက် အင်္ဂလိပ်အမျိုးသားဖြစ်သူ ရစ်ချတ် ကော့ဘ်ဒင်း (Richard Cobden) ဆိုသူမှာ ပါလီမန် အမတ်တစ်ဦး ဖြစ်သည်။ ထိုသူက ၁၈၅၂ ခု၊ ဇွန်လ ၄ ရက်နေ့နှင့် ၁၈၅၃ ခု၊ မတ်လ ၁၅ ရက်နေ့များတွင် ကျင်းပသော ဗြိတိသျှပါလီမန် အစည်းအဝေးတွင် အကျယ်တဝင့် တင်ပြဝေဖန်သွားသည်။ ထိုသူ၏ဝေဖန် ချက်မှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်ပါသည်။

... ဇန်နဝါရီလ ၆ ရက်နေ့ သန်းခေါင်အချိန် တွင် ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်သည် မြန်မာဘုရင့်သင်္ဘောတော် ကို ဇွတ်အတင်းလုယူလာခဲ့ကြောင်း၊ ဤသို့ ဇွတ်ယူ ဆောင်လာပြီး မြစ်၏အခြားဘက်ကမ်းတွင် သုံးရက် လုံးလုံး ကျောက်ချထိန်းသိမ်းထားကြောင်း၊ ဤရက်များ အတွင်း၌ မြန်မာတို့ဘက်မှ ထိုသင်္ဘောကို ပြန်လည် သိမ်းယူရန် အားထုတ်မှုမပြုခဲ့သည့်အပြင် လမ်းဘတ် စိတ်ကျေအေးစေရန် ရန်ကုန်မြို့အနီးရှိ အထက်တန်း အရာရှိကြီးတစ်ဦးဖြစ်သည့် ဒလမြို့ဝန်မင်းကိုပင် ကိုမိုဒို လမ်းဘတ် ထံသို့ စေလွှတ်ကာ စကားပြောဆိုစေခဲ့သေး

ကြောင်း၊ ရန်ကုန်မြို့ဝန်ကိုယ်တိုင် မိတ်သဟာယ သဘော သက်ဝင်သော အကျိုးအကြောင်း ရှင်းလင်း တင်ပြချက်များကို လမ်းဘတ်နှင့်ဘုရင်ခံချုပ်ထံ စာရေး သားပေးပို့ခဲ့သေးကြောင်း၊ မြန်မာသင်္ဘောအား အင်္ဂလိပ် တို့က ဆိပ်ကမ်းတွင် ထိန်းသိမ်းထားရုံမျှနှင့် မြန်မာတို့ တိုက်ခိုက်မည် မဟုတ်ကြောင်းကို စဉ်းစားတွေးတော စရာပင်မလိုကြောင်း။

မြန်မာခံတပ်များ၏ ရှေ့မှောက်မှ ကျော်ဖြတ်ပြီး မြန်မာသင်္ဘောအား နိုင်ငံခြားသင်္ဘောများက တွဲယူသွား သည့်အချိန်တွင် အတားအဆီး အခုအခံမရှိခဲ့ဘူးဆိုပါ က တာဝန်ရှိသော မြန်မာတို့၏ဂုဏ်သိက္ခာမှ ကျဆင်း ပျက်စီးစရာ ဖြစ်ပေတော့မည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာတို့ သည် သူတို့၏ပစ္စည်းအတွက် ခုခံကာကွယ်ရမည်သာ ဖြစ်၏။ ဤနေရာတွင် မြန်မာမြို့ဝန်မင်းက သင်္ဘောကို ဇွတ်အတင်းယူဆောင်သွားပါက ပစ်ခတ်တားဆီးရပါ လိမ့်မည်ဟု ကြိုတင်သတိပေးထားပါလျက်နှင့် ကိုမိုဒို လမ်းဘတ်သည် မြန်မာသင်္ဘောကို ဇွတ်အတင်း ယူ ဆောင်ဖြစ်အောင် ယူဆောင်ခဲ့၏။ ဤသို့ မြန်မာဘုရင့် သင်္ဘောကို ယူဆောင်လာသဖြင့် မြန်မာတို့ကလည်း သူတို့၏ဂုဏ်သိက္ခာကို ဆယ်တင်ရန်အတွက် ပစ်ခတ် တားဆီးခဲ့၏။ လမ်းဘတ်တို့ကလည်း ပြန်လည်ပစ်ခတ် ပြီး ခံတပ်များကို ဖျက်ဆီးခဲ့သည်။ ထို့နောက် လမ်း ဘတ်တို့က မြန်မာများဘက်တွင် အကြီးအကျယ် ပျက် စီးသွားသည်ဟု ပြောဆိုခဲ့ကြောင်း။ ထိုပစ်ခတ်မှုကြောင့် မြန်မာတပ်သားအများအပြား သေဆုံးခဲ့ရာ ဘုရားသခင် ၏အမြင်တော်အရပြောရလျှင် ထိုကိစ္စသည် လူသတ်မှု သာ ဖြစ်ကြောင်းဟူ၍ ရစ်ချတ် ကော့ဘ်ဒင်းက ဝေဖန် ပြောဆိုခဲ့ပါသည်။

ဂျွန်လော့ရင့် (John Lawrence) ဆိုသူ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးကမူ ဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီ၏ ကိုယ် ရေးအတွင်းဝန် မစ္စတာ ကုတ္တီနေး (Mr. Courtney)

ထံသို့ “မြန်မာတို့နှင့်သင့်မြတ်အောင် ဆက်ဆံလိုသည် ဆိုပါက အဘယ့်ကြောင့် ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်အား မြန်မာ ပြည်သို့ လွှတ်ရသနည်း” ဟု မေးမြန်းခဲ့သည်ဟု ဆိုပါ သည်။

လော့ဒ်ဒါဟိုဇီကိုယ်တိုင် သူ၏အမိန့်ကို ကိုမိုဒို လင်းဘတ်က နာခံခြင်းမရှိဘဲ ထင်ရာလုပ်ခဲ့ကြောင်း ညည်းတွားခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုညည်းတွားခြင်းသည် သူ၏ လုပ်ရပ်ကို သူ့အဖတ်ဆယ်လီ ဤလည်း ညည်းတွား ဟန်ဆောင်ခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ လော့ဒ် ဒါဟိုဇီသည် ၁၈၅၂ ခု၊ ဇန်နဝါရီလ ၂၃ ရက် နေ့စွဲဖြင့် သူ၏မိတ် ဆွေ မစ္စတာဘရောက်တန် (Mr. Broughton) ဆိုသူထံ ရေးသားသောစာတွင် ‘စေ့စပ်ရေးအတွက်ဆို ပြီး ဒီကိုမိုဒိုကို လွှတ်မိတယ်။ တကယ့် လောင်စာပါပဲ’ ဟု ရေးခဲ့သည် ဟုဆိုသည်။

ထို့ပြင် ဆာဟင်နရီအီလီရော (Sir Henery Elliot) ဆိုသူ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးက အိန္ဒိယအစိုးရ၏ အတွင်း ဝန် မစ္စတာ ဖရက်ဒရစ်ဂျိမ်းဟာလီဒေး (Mr. Frederick James Halliday) ထံ ၁၈၅၂၊ ခု အောက်တိုဘာလ ၃၁ ရက်နေ့စွဲဖြင့် ရေးသားပေးပို့လိုက်သော စာတွင် ...ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်သည် အိန္ဒိယအစိုးရထံမှ တိတိကျကျ ညွှန်ကြားချက်မရှိဘဲလျက် တစ်စုံတစ်ရာ စစ်မက်ဖြစ်ပွားတိုက်ခိုက်ရန် အခွင့်အရေး အပ်နှင်းခံ ရခြင်း မရှိကြောင်းထင်ရှား၏ ဟု ရေးသားထားခဲ့ သည်။

ယခင်ကဖော်ပြခဲ့သော ရစ်ချတ်ကော့ဘ်ဒင်း က လည်း ရန်ကုန်မြို့ဝန်ထံသို့ ကိုယ်စားလှယ်စေလွှတ်ရာ တွင် လမ်းဘတ်ကို စေလွှတ်ခြင်းမပြုဘဲ ထိုတိုင်းပြည် အကြောင်းနှင့် ဓလေ့ထုံးစံများကို သိနားလည်သော အရပ်သားအရာရှိဖြစ်စေ ကုမ္ပဏီ၏ အရာရှိတစ်ဦးကို ဖြစ်စေ စေလွှတ်သင့်သည်ဟု စစ်သင်္ဘောအုပ်စုဖြင့် စာပေးလွှတ်လိုက်သော ဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ် ဒါဟိုဇီ ကို ဝေဖန်လိုက်သည်။ အမေရိကန်လွှတ်တော်အမတ် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး (General Lewis Cass) ကလည်း ဗြိတိသျှတို့၏ လုပ်နည်းကိုဟန်မှာ တကယ့်လှယက်မှု ပုံပြင်တစ်ခုကဲ့သို့ဖြစ်၏ဟု ဝေဖန်လေသည်။ များစွာ သော သမိုင်းဆရာတို့ကလည်း ဒါဟိုဇီကို ဝေဖန် ပြစ်တင်ခဲ့ကြသည်။

ထိုသို့ အပြစ်တင်ဝေဖန်ချက်များ ရှိခဲ့သည်ဆို သော်လည်း ဒါဟိုဇီနှင့် သူ၏ရောင်းရင်းနယ်ချဲ့များ သည် မြန်မာတို့ဘက်က မည်မျှပင်ရှောင်သည်ဖြစ်စေ စစ်ရေးအရ ထိပ်တိုက်တိုးရန် အမျိုးမျိုးကြိုးစားခဲ့လေ သည်။

တင်ပြခဲ့ပြီးသည့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က ပေးပို့ သော စာကို ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက် နေ့နံနက်တွင် ဗိုလ်စပရက် (Lt. Spratt) နှင့် စကားပြန်လတ်တား တို့က မြို့ဝန်မင်းထံသို့ လာရောက်ပေးအပ်သွားကြလေ သည်။ ထိုစာကို ရန်ကုန်မြို့ဝန်သည် ချက်ချင်းပင် ကြိုခင်းမြို့သူကြီး ဦးမြတ်သာထွန်းအောင်အား နေပြည် တော်သို့ စေလွှတ်လျှောက်ထားစေလေသည်။

ရန်ကုန်မြို့ဝန်သည် နောက်တစ်နေ့ဖြစ်သော ဖေဖော်ဝါရီလ ၂ ရက်နေ့တွင် အိန္ဒိယအစိုးရအဖွဲ့ အတွင်းဝန် မစ္စတာ ဖရက်ဒရစ် ဂျိမ်း ဟာလီဒေးထံသို့ ပြန်ကြားစာတစ်စောင် ရေးသားပေးပို့လိုက်လေသည်။

ထိုပြန်ကြားစာတွင် အချက်သုံးချက်ပါသော သင်တို့အစိုးရအဖွဲ့မှ စာကို ရရှိသဖြင့် ယင်းတို့ကို ဂရုပြုဆင်ခြင်လျက် အောက်ပါအတိုင်း ပြန်ကြားလိုက် ပေသည်။

- ၁။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ထုံးစံဥပဒေများနှင့် ဆန့် ကျင်ပြီး ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ် မတရားခိုးယူ လု ယက်သွားသော မြန်မာပိုင် သင်္ဘောတော်ကို ပြန်ပေးရန်။
- ၂။ အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်မှ တာဝန်ခံအရာရှိရောက်ရှိ လာသောအခါ လူးဝစ်နှင့် ရှက်ပတ်တို့အတွက် တောင်းဆိုသော လျော်ကြေးငွေ ၉၉၄၈ ကျပ်ကို ပေးမည်။
- ၃။ လမ်းဘတ်စေလွှတ်လိုက်သော အရာရှိငယ်များ ကို အတွေ့မခံ အရှက်ရစေသဖြင့် မြို့ဝန်က ဝန်ချတောင်းပန်ပေးရန် ကိစ္စမှာ မဖြစ်နိုင်။ စာပေးလာသူများမှာ မူးယစ်နေပြီး မြန်မာအမှု ထမ်းများက တားဆီးသည်ကိုလည်း မနာခံ။ သူတို့၏အပြစ်ကို ကာကွယ်ဖုံးဖိထားလျက် တစ်ဖက်သတ် အပြစ်တင်နေခြင်းသာဖြစ်သည်။
- ၄။ အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများကို မြန်မာခံတပ်များက ပစ်ခတ်ရသည်မှာလည်း ထုံးစံဓလေ့ရှိသည့်

အတိုင်း သီလဝါခံတပ်ရှိ မြန်မာရေးကြောင်း အရာရှိများထံ ခွင့်ပန်ပြောကြားခြင်းမရှိဘဲ လမ်းဘတ်သည် မြန်မာ့ရေပြင်ပိုင်နက်သို့ ဇွတ်ဝင်လာသောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု စာတွင်ပါသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့က မြန်မာတို့နှင့် ထိုကဲ့သို့ စာအပေးအယူ လုပ်နေသည့်အချိန် ဇန်နဝါရီလမှစ၍ အချို့သော တပ်များကို မြန်မာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်၍ နေရာယူထားစေပြီးဖြစ်သည်။ ဇန်နဝါရီလ ၂၆ ရက်နေ့ နေ့စွဲဖြင့် မြို့ဝန်မင်းထံသို့ စာမပေးအပ်မီ ဇန်နဝါရီလ ၁၈ ရက်ကပင် ဘုရင်ခံချုပ်၏ အမှုဆောင်ကောင်စီ အစည်းအဝေး ကျင်းပပြီးနောက် ထိုအစည်းအဝေးမှ သဘောတူညီချက်အရ အမှတ် ၁၈ ရှိုင်ရယ်အိုင်းရစ်တပ်မဟာနှင့် ဥရောပတိုက်သား အမြောက်တပ်ခွဲ တစ်တပ်ကို လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက် အစုံအလင်ဖြင့် မော်လမြိုင်မြို့သို့ စေလွှတ်ထားလေသည်။

လက်နက်အပြည့်အစုံ တပ်ဆင်ထားပြီးဖြစ်သော အမြောက်တပ် စစ်သင်္ဘောငယ်တစ်စင်းကိုလည်း ရန်ကုန်မြို့အနီးရှိ ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်၏ ရေယာဉ်အုပ်စုသို့ စစ်ကူလွှတ် ပူးပေါင်းထားလိုက်ပြန်သည်။

ဇန်နဝါရီလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် အမှတ် ၆၇ အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသား ခြေလျင်တပ်မဟာတစ်တပ်နှင့် တိုင်းရင်းသား အမြောက်တပ်တစ်တပ်တို့ကို ပုသိမ်မြစ်ဝှမ်းသို့ ကြိုတင်စေလွှတ်ထားပြန်သည်။

ဖေဖော်ဝါရီလ ၇ ရက်နေ့တွင် မြန်မာတို့သည် တနင်္သာရီတိုင်း တိုင်းမင်းကြီး မိုလ်မှူးကြီးဘောဂလဲ (Colonel Bogle) ထံမှတစ်ဆင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်သို့ စာတစ်စောင်ပေးပို့လေသည်။ ထိုမြန်မာအစိုးရ၏ ပြန်ကြားစာတွင် ‘ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်ရာ၌ အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ ထင်ရှားသိသာလာသည်။ အင်္ဂလိပ်အမျိုးသား ကုန်သည်များကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်ကိုသာ စေ့စပ်ဆောင်ရွက်ရန် စေလွှတ်ခိုင်းစေခြင်းမပြုလျှင် သို့မဟုတ် သူသည် မြန်မာတို့ကို စတင်ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ခြင်း မပြုလျှင် မိတ်သဟာယဖြစ်သော တိုင်းပြည်နှစ်ပြည်ကြားတွင် ဤသို့ ဆူပူတိုက်ခိုက်ခြင်းများ ရှိမည်မဟုတ်’ဟု ရေးသားထားသည်။

၁၈၅၂ ခု၊ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၈ ရက်နေ့တွင်

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က မြန်မာအစိုးရအဖွဲ့ထံသို့ ပြင်းထန်သော တောင်းဆိုချက်များနှင့် ရာဇသံကို ပေးပြန်လေသည်။ ထိုတောင်းဆိုချက်များမှာ ယခင်တောင်းဆိုထားသော အချက်သုံးချက်အပြင် အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်မှ စစ်တိုက်ရန် ပြင်ဆင်ရသည့်အတွက် စစ်စရိတ်ငွေ ရွှေဒင်္ဂါးတစ်သန်းကိုလည်း တစ်ပါတည်း ပေးအပ်ရမည်ဟု တောင်းဆိုထားလေသည်။ ထိုတောင်းဆိုချက်ကို လိုက်လျောမည် မလိုက်လျောမည်ကို ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့ မတိုင်မီ အကြောင်းပြန်ရန်လည်း တောင်းဆိုထားသည်။ အမရပူရမြို့တော်တွင် ထိုစာကို မတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် လက်ခံရရှိခဲ့ သည်။

ထိုစာသည် သာမန်ပေးစာ မဟုတ်တော့ချေ။ ရာဇသံဖြစ်သည်။ ထိုရာဇသံ၏ နိဂုံးတွင် “မြန်မာတို့ အနေဖြင့် ယခင်အတွေ့အကြုံကြောင့် သင်ခန်းစာ မရရှိသေးဘဲ ဗြိတိသျှတို့နှင့် မယှဉ်သာသော လက်နက်အင်အားကို မေ့လျော့ကာ ဗြိတိသျှတို့က တရားမျှတစွာ တောင်းဆိုလိုက်သည့်အချက်များကို မြန်မာတို့ဘက်မှ အမြော်အမြင်နည်းပါးစွာ ငြင်းပယ်လိုက်မည်ဆိုပါက ဗြိတိသျှအစိုးရအဖို့ ချက်ချင်းစစ်ပြုရမည့် အရေးမှလွဲ၍ အခြားနည်းလမ်းမရှိ” ဟု ရေးသားထားသည်။

မြန်မာတို့ဘက်မှ မည်သည့်ပြန်ကြားစာကိုမှ မရသေးမီ အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့၏တပ်များကို တစ်သုတ်ပြီးတစ်သုတ် မြန်မာပြည်တွင်းသို့ ပို့နေခဲ့လေသည်။ မြန်မာတို့ဘက်မှလည်း စာပြန်ကြားခြင်း မပြုတော့ချေ။ ထိုကဲ့သို့သော တောင်းဆိုချက်ကို မလိုက်လျောပါကလည်း စစ်တိုက်မည်။ လိုက်လျောပါကလည်း စစ်မတိုက်ဘဲ သူတစ်ပါး၏ လက်အောက်ခံဘဝကို ကျရောက်တော့မည် ဆိုသည့်အကြောင်းမှာ ထင်ရှားလွန်းလှသည်။

လမ်းဘတ်ကစ၍ အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီအစိုးရ အရာရှိများက စစ်ဖြစ်ရန် တာရှုနေသည်ကို သိနေသော ရန်ကုန်မြို့ရှိ အာမေနီယန်၊ မဂို၊ စူရတီ၊ ဖာရစ်၊ အစ္စလမ်ကုန်သည်များနှင့် အခြားလူမျိုးကုန်သည်များက ဇန်နဝါရီလ ၁၁ ရက်နေ့က လမ်းဘတ်ထံသို့ အကြမ်းဖက်မှုများ မပြုလုပ်ပါရန် မေတ္တာရပ်ခံစာတစ်စောင် ပေးပို့ခဲ့သည်။

ထိုစာတွင် ရေးသားထားသည်မှာ “ဟံသာဝတီ

ဝန်ကြီးသည် ရန္တပိုစာချုပ်ပါ အချက်အလက်များအတိုင်း လိုက်နာရန် အလိုဆန္ဒရှိပါသည်။ ဗြိတိသျှအရေးပိုင် ခန့်ထားရန်ကိုလည်းကောင်း၊ ကျပ်ဒင်္ဂါး ၉၀၀၀ ကျော် ပေးလျှော်ရန်ကိုလည်းကောင်း၊ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ် ၏ နေအိမ် ဆောက်လုပ်ပေးရန်ကိုသော်လည်းကောင်း လိုလားလျက်ရှိပါသည်။ ဘုရင်မင်းမြတ်၏ အမိန့်တော် အတိုင်း အထက်ပါအကြောင်းခြင်းရာများကို ရေကြောင်း ဗိုလ်မင်းနှင့် ဟံသာဝတီမြို့ဝန်တို့ ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးနှစ်ဦး ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစွာ ဆုံတွေ့၍ ဆွေးနွေးရန်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော် ရေကြောင်းဗိုလ်မင်းက ဟံသာဝတီဝန်ကြီးအား တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရန် ငြင်းပယ်ခဲ့ပါသည်။

ရေကြောင်းဗိုလ်မင်းထံသို့ မေတ္တာရပ်ခံလွှာ တင် သွင်းသည့် ကုန်သည်ကြီးငယ်တို့မှာ ရန်ကုန်နှင့် မြန်မာ့ နေပြည်တော်၌ ၆၀၀ ကျော်မျှ အရေအတွက်ရှိပါသည်။ ယခုဤပုဂ္ဂိုလ်များမှာ ရေတိမ်တွင်နစ်ရတော့မည့် အခြေ အနေသို့ ရောက်ရှိနေပါသည်။

ထို့ကြောင့် အသင်ရေကြောင်းဗိုလ်မင်းက ကျွန်ုပ် တို့အား ညှာတာရန်၊ ကယ်တင်စောင့်ရှောက်ရန် တောင်း ပန်ပါသည်ဟု ပါရှိလေသည်။ ထိုသို့သော သနားစဖွယ် တောင်းပန်မေတ္တာရပ်ခံခြင်းသည် အချည်းနှီးသာ ဖြစ် သည်။ မြန်မာတို့ဘက်မှ ပြန်ကြားစာကို မရတော့သည့် ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည်လည်း အဘက် ဘက်မှ စစ်တပ်များ အပြည့်နေရာယူထားပြီး ဖြစ်နေ လေသည်။

ထိုကဲ့သို့ အဘက်ဘက်စစ်ပြင်ထားပြီးဖြစ်သည့် ဗြိတိသျှတို့သည် ၁၈၅၂ ခု၊ ဧပြီလ ၅ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်၊ မုတ္တမ၊ ပုသိမ်မြို့များကို လုံးဝစစ်ကြေညာ ခြင်းမရှိဘဲ အလစ်ဝင်ရောက် တိုက်ခိုက်ခဲ့လေသည်။ မြန်မာတို့သည်လည်း သိက္ခာရှိသည့်လူမျိုးပီပီ မိမိတို့၏ ဇာတိမြေကို ခုခံသည့်တာဝန်ကို ကျေပွန်စွာထမ်းဆောင် ကြလေသည်။ အင်္ဂလိပ် ဒုတိယ ကျူးကျော်စစ်သည်

လည်း ထိုကဲ့သို့ မြန်မာနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှတို့က အနိုင် ကျင့်ရင်း ကျင့်ရင်းဖြင့် မဖြစ်ဖြစ်အောင် ကြိဆောင်ကာ တိုက်ခိုက်သောကြောင့် ဖြစ်ပွားခဲ့ရလေသည်။

မြန်မာတို့သည် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးကို မကျွမ်း သောကြောင့် ဤကဲ့သို့ စစ်ဖြစ်ခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဗြိတိသျှ တို့အနေဖြင့် တစ်နိုင်ငံပြီးတစ်နိုင်ငံ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက် ရန် စီစဉ်ထားသည့်အတိုင်း မြန်မာကို လာရောက်ရန်စ တိုက်ခိုက်ခြင်းသာဖြစ်သည်။ နယ်ချဲ့တို့သည် ထိုကဲ့သို့ စစ်ပြုရန် စီမံပြီးနောက် တစ်ဖက်က မခံမရပ်နိုင်သော အခြေအနေသို့ရောက်အောင် စီမံဖန်တီး၍ ကျူးကျော် သော စစ်ပွဲများသည်လည်း အခြားနိုင်ငံများတွင် ဖြစ် ပွားခဲ့ပေသည်။ ထိုအကြောင်းများကို နောက်ဆက်လက် ရေးသားမည့် ဆောင်းပါးများတွင် ဖတ်ရှုရမည်ဖြစ် သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမ ပိုင်း၊ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်၊ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်- မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန် မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Trager, Frank N. 1966. **Burma, From Kingdom to Republic**. New York: Frederick A. Prager.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

မြန်မာ့နန်းတွင်းရေးအခြေအနေနှင့် အင်္ဂလိပ် ဒုတိယကျူးကျော်စစ်

အင်အားကြီးသည့်နိုင်ငံက စစ်ပြုတော့မည်ဟု ယတိ ပြတ် ဆုံးဖြတ်လုပ်ကိုင်လာသည့်အချိန်တွင် ထိုအချိန်က နန်းစံမင်းဖြစ်သည့် ပုဂံမင်းသည် စစ်ကိုရင်ဆိုင်ရန် စစ်ကြောင်းကြီးလေးကြောင်းခွဲ၍ ခုခံရန် အမိန့်ပေးခဲ့ လေသည်။ ထိုကဲ့သို့ အမိန့်ပေးသော ပုဂံမင်းသည် စစ်ဘုရင်တစ်ပါး မဟုတ်ချေ။ ထို့ပြင် သူသည် တိုင်းသူ ပြည်သားလူအများ၏ နှစ်လိုကြည်ညိုခြင်းကို ခံရသော မင်းမဟုတ်ချေ။ နန်းစံသက်ကို အပျော်အပါးဖြင့် အချိန် ဖြုန်းနေခဲ့သူဖြစ်သည်။ ပုဂံမင်းက အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကျူး ကျော်စစ်ကို စစ်ရေးဖြင့်တုံ့ပြန်မည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခြင်း သည် သူ့ခေတ်နှင့်သူ သူ့အဖြစ်နှင့်သူ မှားသည်ဟု ဆိုရန် ခက်လှသည်။ အကြောင်းမှာ အင်္ဂလိပ်တို့သည် မြန်မာတို့နှင့် အပြေအပြစ် စကားပြောနေစဉ်မှာပင် သူတို့၏တပ်များကို မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ သွင်းထားပြီး ပြီးဖြစ်သောကြောင့်ပင်။

ထိုသို့ စစ်ရေးအခြေအနေ အလွန်တင်းမာနေ သည့်အချိန်မှာပင် ပုဂံမင်းနှင့်ညီတော်မင်းတုန်းမင်းသား၊ ကနောင်မင်းသားတို့သည် စိတ်သဘောထား ညှိယူ၍ မရအောင် ကွဲကြလေတော့သည်။ ထိုသို့သဘောထားကွဲ ရသည်မှာလည်း မင်းတုန်းမင်းနှင့် ကနောင်မင်းတို့၏ အမှားကြောင့် မဟုတ်သည့်ပြင် ပုဂံမင်းကြောင့်လည်း မဟုတ်ချေ။ မည်သို့ဆိုစေ နိုင်ငံအုပ်ချုပ် မင်းလုပ်နေ သော ပုဂံမင်းက ထိုကဲ့သို့မဖြစ်ပွားအောင် ထိန်းသိမ်း ထားနိုင်ခြင်းမရှိသည်မှာမူ ဆိုးရွားလှသည်။

မူလကပင် ပုဂံမင်း၏ယောက်ဖတော်သူ ဦးပွား တို့တစ်သိုက်က မင်းဖြစ်သူကို ပျော်ပျော်နေစေ၍ နိုင်ငံ အရေးကို ချုပ်ကိုင်ကာ ကိုယ်ကျိုးရှာနေကြသူများဖြစ် သည်။ သူတို့သည် စစ်ဖြစ်ပွားခြင်း၏ ဆိုးကျိုးကိုမမြင် ဘဲ သူတို့ထက်ပို၍ လူသူအများ၏ ကြည်ညိုနှစ်လိုခြင်း

ကိုခံနေရသော မင်းတုန်းမင်းသားနှင့် ကနောင်မင်းသား တို့အုပ်စုကို အပြတ်ရှင်းရန် ကြံစည်နေကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် စစ်ကာလအတွင်းမှာပင် မင်းတုန်းမင်းသား နှင့် ကနောင်မင်းသားတို့ကို ရန်ရှာခဲ့ကြသည်။ ရန်ရှာ ရန် အကြောင်းကိုလည်း ရှာ၍တွေ့ကြလေသည်။ ပုဂံ မင်း၏အထိန်းတော်ဖြစ်ခဲ့သူ မဖဲကို ပုဂံမင်းက အဆောင် အယောင်နှင့် ချီးမြှောက်ထားရာ မျက်နှာကြီးစာရင်းဝင် ဖြစ်နေလေသည်။ ထိုမဖဲ၏ညီမဖြစ်သူ မရွဲ၏အိမ်ကို စားပြများ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရာ ထိုစားပြများသည် မင်းတုန်းမင်းနှင့် ကနောင်မင်းသားတို့၏ အိမ်တော် သားများ ပါသည်ဟူ၍ ဦးပွားတို့လူသိုက်က ဖမ်းဆီး စစ်ဆေးကြသည်။ ဖမ်းဆီး၍စစ်ဆေးသည့်နေရာသည် လည်း တရားဝင်စစ်ဆေးလေ့ရှိသည့် နေရာမဟုတ် သည့်အကြောင်းကို မင်းတုန်း ကနောင်ညီနောင်နှစ်ပါး တို့ သိကြလေသည်။

မင်းတုန်းမင်းသည် စိတ်နေသဘာဝ အေးချမ်း သောသူ ဖြစ်သည်။ ဆင်ခြင်တုံတရားလည်း လွန်စွာ ကြီးမားသည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂံမင်းသည် သူတို့၏နောင် တော်ဖြစ်သဖြင့် နောင်တော်ပြုလိုရာပြုစေ သည်းခံတော့ မည်ဟု စိတ်ပိုင်းဖြတ်ထားသည်ဟု ဆိုလေသည်။ ထို အချိန်တွင် အကြီးတော်ဦးရန်ဝေးအပါအဝင် ပညာရှိ များက ရွှေဘိုသို့ထွက်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုသို့ပြုခြင်းသည် မိမိတို့ညီနောင်၏ အရေး ကိစ္စအတွက်သက်သက် မဟုတ်မူဘဲ နောက်လိုက် နောက်ပါများအတွက်ပါ အသက်ဘေးမှလွတ်စေရန် ဖြစ်သည်ဟု အကြီးတော်ဦးရန်ဝေးက ဖျောင်းဖျာသည်ကို မူ မင်းတုန်းမင်းသားက မငြင်းဆန်တော့ပေ။

မင်းတုန်းမင်းသား၏ဘက်မှလည်း ပုဂံမင်း၏ နှမတော်အရင်း စကြာဒေဝီက ပါခဲ့သည်။ ထီးနန်းကို

သိမ်းပိုက်ပြီးသည့်အချိန်တွင် ပုဂံမင်းကို အသက်လွှတ်ရန် စကြာဒေဝီက တောင်းဆိုသည်ဟုဆိုသည်။ မင်းတုန်းမင်းသားနှင့် ကနောင်မင်းသားတို့သည် နောက်လိုက်နောက်ပါများနှင့်တကွ စကြာဒေဝီ အခါပေးသည့် ၁၈၅၂ ခု၊ စက်တင်ဘာလ ၁၇ ရက်နေ့တွင် ရွှေဘိုသို့ ထွက်ခဲ့ကြလေသည်။ ထိုသို့ ရွှေဘိုသို့ထွက်ခဲ့ကြသည့် အချိန်တွင် မင်းတုန်းမင်းသား၏ အသက်မှာ ၃၈ နှစ်ရှိပြီဖြစ်၍ ကနောင်မင်းသား၏အသက်မှာ ၃၆ နှစ်ရှိပြီဖြစ်သည်။

ပုဂံမင်းသည် မူလကပင် တိုင်းသူပြည်သား လူအများက ကြည်ညိုလေးစား အားထားခြင်းကို ခံယူခဲ့ရသော မင်းမဟုတ်ချေ။ မင်းတုန်းမင်းသားသည် မင်းသားတစ်ယောက်မျှသာဖြစ်သော်လည်း ဘုရင်ကိုယ်တော်တိုင် မှန်မှန်မတက်ခဲ့သည့် လွှတ်တော်သို့ မှန်မှန်တက်ရောက်ခဲ့သူဖြစ်သည်။ စိတ်နေသဘာဝ အေးချမ်းကာ ရတနာသုံးပါးကိုလည်း ကိုင်းရှိုင်းသူဖြစ်သည်။ စာလည်းကောင်းစွာသင်ကြားတတ်မြောက်ခဲ့သူ ဖြစ်သည်။ ညီတော် ကနောင်မင်းသားမှာလည်း ထက်မြက်တက်ကြွကာ လက်ရုံးရည်ရော နှလုံးရည်ပါပြည့်ဝသူဟု လူသိများသည်။

ထို့ကြောင့် ညီနောင်နှစ်ပါး အမရပူရမှ ရွှေဘိုသို့ ထွက်ကြသည်မှာ ၆ ရက်သာကြာသည်။ သူတို့၏ နောက်သို့ လူသူအများအပြား လိုက်သွားကြပြီး ရွှေဘိုကိုလည်း ၆ ရက်အတွင်း သိမ်းပိုက်လိုက်နိုင်လေသည်။ ထိုသို့ မြန်မာမင်းနေပြည်တော်တွင် နန်းတွင်းရေးမှစသည့် နိုင်ငံရေးအပြောင်းအလဲ ဖြစ်ပွားသည့်အချိန်သည် မြန်မာနိုင်ငံကို အင်္ဂလိပ်များ ပြင်းထန်စွာ ထိုးစစ်ဆင်နေသည့်အချိန်ဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့ဘက်မှလည်း အရေးနိမ့်နေသည့်အချိန် ဖြစ်လေသည်။

ရွှေဘိုသို့ မင်းတုန်းမင်းသားတို့အုပ်စု ရောက်လာပြီးသည့်နောက် မင်းတုန်းမင်း၏စိတ်တွင် အရေးအကြီးဆုံး အလုပ်နှစ်ခုကို သတ်မှတ်ထားပြီးဖြစ်သည်။ ထိုအလုပ်မှာ အမရပူရနေပြည်တော်ကို သိမ်းရန်နှင့် ပြည်မြို့နှင့်မြေထဲသို့ပင် ရောက်ရှိလာပြီးဖြစ်သည့် ဗြိတိသျှတပ်တို့ကို ဆက်လက်ချီတက်လာခြင်း မပြုအောင်

စစ်ပြေငြိမ်းရေးပဏာမစကားကို ပြောဆိုရန် သင့်လျော်သောအဖွဲ့ကို စေလွှတ်ရေးဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ညီတော်ကနောင်မင်းသားကို အိမ်ရှေ့အရာပေး၍ ချီးမြှင့်ကာ အမရပူရသို့ သွားရောက်သိမ်းပိုက်စေသည်။

ကနောင်မင်းသားသည် အမရပူရကို လုပ်ကြံရန် စစ်ကိုင်းတွင် တပ်စွဲခဲ့သည်။ ကနောင်မင်းသား၏ တိုက်ခိုက်ရေး စွမ်းရည်ကလည်း ထက်မြက်သည်။ အောက်မြစ်စဉ်အရပ်များတွင် ဗြိတိသျှတို့နှင့်တိုက်ခိုက်ခဲ့သော မြန်မာတပ်များသည် နေပြည်တော်တွင် မင်းပြောင်းမင်းလွှဲဖြစ်သည်ဟု ကြားကြသဖြင့် တပ်ခေါက်ပြန်ခဲ့ကြသည်။ ထိုတပ်များသည် ကနောင်မင်းသားဘက်သို့ ဝင်ရောက်ခဲ့ရာ ကနောင်မင်း၏တပ်မှာ အင်အားတောင့်တင်းလာသည်။

အမရပူရမြို့တော်တွင်းရှိ အင်အားစုများကလည်း ပုဂံမင်းကို နန်းချချင်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် နန်းမြို့တွင်းကလည်း ကူညီသဖြင့် ၁၈၅၃ ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် အမရပူရမြို့တော်သည် မင်းတုန်းမင်းသားနှင့် ကနောင်မင်းသားတို့၏လက်သို့ ကျဆင်းခဲ့သည်။ ပုဂံမင်းကိုမူ မူလကပင် စကြာဒေဝီကို ကတိထားခဲ့သည့်အတိုင်း လုပ်ကြံခြင်းမပြု။ အစောင့်အရှောက်နှင့်ထားသည်ဆိုသော်လည်း ချမ်းသာစွာ စံမြန်းနေစေသည်။

အမရပူရကို သိမ်းပိုက်ပြီးသည့်နှင့် ပုဂံမင်းက အကျဉ်းချထားသော ဗရင်ဂျီခင်ကြီး အဘိုးနာနှင့် ဒိုမိန်ဂိုတို့ကို မင်းတုန်းမင်း၏အမိန့်ဖြင့် အကျဉ်းမှလွှတ်ကာ ကုလားဝန်မက္ကားတစ်နှင့်အတူ ဗြိတိသျှတပ်ရှိရာသို့ အမြန်သွားစေသည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် အမရပူရကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် မိမိကိုယ်တိုင် ဘိသိက်မခံမီမှာပင် ဗြိတိသျှစစ်အာဏာပိုင်တို့ထံသို့ သံအဖွဲ့ကို အလျင်အမြန်စေလွှတ်ခဲ့သည်မှာ ဗြိတိသျှတို့၏ စစ်တပ်များ ဆက်လက်ချီတက်လာမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှစစ်အာဏာပိုင်တို့ထံသို့ မင်းတုန်းမင်းက ပေးပို့လိုက်သောစာ၏ လိုရင်းအချက်မှာ တိုင်းသူပြည်သား လူအများ၏ အကျိုးငှာ နောင်တော်မင်းတရား

ကို ဖယ်ရှားပြီးဖြစ်ပါကြောင်း။ နှစ်တိုင်းနှစ်ပြည် မဟာမိတ် ဖြစ်လိုပါကြောင်း၊ ယခုအခါတွင် စီစဉ်ဖွယ်များ မပြီးပြတ်သေးသဖြင့် ယခုအဖွဲ့ကို ရှေ့ပြေးအဖြစ် စေလွှတ်ပါကြောင်းစသည့် အချက်များပါရှိသည်။ ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည် အမရပူရမြို့တော်ကို မင်းတုန်းမင်းသား၏ မြို့တွင်းရှိ ဘက်တော်သားများက ကူညီ၍ သိမ်းပိုက်ပေးနိုင်ပြီဖြစ်သည့်အကြောင်းကို သေသေချာချာ မသိသေးပေ။ သူတို့သည်မှာ ပဲခူးစစ်မျက်နှာမှ စစ်မက်အင်အား တစ်သောင်းခန့်ရှိသော တပ်သည် အမရပူရနေပြည်တော်သို့ ပြန်လည်ဆိုက်ရောက်ပါက ပုဂံမင်းက အရေးသာကောင်းသာမည်ဟု တွက်ချက်၍ နိုင်ငံအလုံးကို အုပ်ချုပ်သောဘုရင်နှင့်သာ ဆက်ဆံမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ ယင်းဘုရင်က စေလွှတ်သော ဝန်ကြီးအဆင့်ရှိသူများနှင့် စာချုပ်ပြုလုပ်၍ ရှေးအထက်ကကဲ့သို့ မဟာမိတ်အဖြစ်ကို ပြန်လည်ရယူမည် ဖြစ်ကြောင်း မင်းတုန်းမင်းသားထံ ပြန်ကြားလိုက်လေသည်။

ထိုသို့သောစကားများဖြင့် ဗြိတိသျှတို့က အချိန်မကြာမီတွင် သင့်လျော်သောသံအဖွဲ့ကို ထပ်မံစေလွှတ်ရန် ပြောဆိုမှာကြားကာ မြန်မာသံအဖွဲ့ကို ပြန်လည်စေလွှတ်လိုက်သည်။ မင်းတုန်းမင်း စေလွှတ်လိုက်သော ဗရင်ဂျီခင်ကြီးမှတစ်ဆင့် ဒါလ်ဟိုဇီ၏ ကြေညာချက်ကိုလည်း ဗြိတိသျှစစ်အာဏာပိုင်တို့က ပါးလိုက်လေသေးသည်။ ထိုကြေညာချက်တွင် မြန်မာတို့က စစ်ရှုံးသဖြင့် ပဲခူးနယ်ကို ဗြိတိသျှတို့က သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။ ထိုကဲ့သို့ သိမ်းပိုက်ပြီးသော အင်္ဂလိပ်မင်းပိုင်နယ်များကို မြန်မာများက ထိပါးပါက မြန်မာဘုရင်ကို နိုင်ငံမှနှင်ထုတ်ပစ်မည်ဟု ပါရှိသည်။

မင်းတုန်းမင်းသည် ဘုရင်အဖြစ်သို့ ရောက်ရှိပြီးသည့်အချိန်တွင် ကုလားဝန် မဟာမင်းခေါင်သီဟသူ အမြောက်ဝန် မင်းလှသီရိမင်းထင်တို့နှင့်အတူ အီတာလျံဘုန်းတော်ကြီး တာရီလီနှင့် အဘိုနာတို့ကို အင်္ဂလိပ်တို့ထံသို့ ထပ်မံစေလွှတ်ပြန်သည်။ ၁၈၅၃ ခု၊ မတ်လ ၂ ရက်နေ့တွင် ထိုအဖွဲ့သည် ဗြိတိသျှတို့ထံသို့ ထပ်မံရောက်ရှိလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည်

ပြည်မှတစ်ဆင့်တက်၍ မြေထဲမြို့ကိုပင် သိမ်းပိုက်ပြီး နေပေပြီ။

၁၈၅၃ ခု၊ မတ်လ ၃၁ ရက်နေ့တွင် မင်းတုန်းမင်းက ကျောက်မော်မြို့စား ဝန်ကြီးသတိုးမင်းကြီးမဟာမင်းလှသီဟသူ ခေါင်းဆောင်သော မြန်မာမှူးမတ်အဖွဲ့ကို စကားအပြောပြောဆိုရန် ဗြိတိသျှတို့ထံသို့ ထပ်မံစေလွှတ်လိုက်လေသည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ယင်းခဲမြို့စားမင်းသား၊ ဝန်ထောက်မင်းကြီးမဟာမင်းထင်ကျော်၊ နှမတော်ဝန် ဒလဝန်ကြီး မဟာမင်းခေါင်ရာဇာ၊ စာရေးကြီး မင်းကျော်ရာဇာ၊ မင်းလှသီရိဇေယျကျော်၊ စကားပြန်သင်္ဘောသူကြီး သာရကျစ်သား၊ ဂရိတ်ကွတ်မာနွတ်တို့နှင့် မြို့ရွာအစု အမှုထမ်းလက်နက်ကိုင်လူသုံးထောင်ပေးအပ်၍ ပြည်မြို့သို့ မင်းတစ်ပါး၏ သံအဖွဲ့ အင်္ဂါရပ်များနှင့်အညီ ခမ်းနားစွာ စေလွှတ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်း ပြောဆိုလိုသည့် စကားမှာ ဗြိတိသျှတို့နှင့် စစ်ပြေငြိမ်းရေးနှင့် အောက်မြန်မာပြည် ပြန်လည်ရရှိရေးတို့ ဖြစ်ကြလေသည်။

မြန်မာမှူးမတ်တို့ ရောက်ရှိချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က သူတို့၏သဘောအတိုင်း အင်္ဂလိပ်မြန်မာနယ်ခြားကို သတ်မှတ်ပြီးဖြစ်နေလေပြီ။ နယ်နိမိတ်ပိုင်းခြားပုံမှာ ရခိုင်ဖိုးခေါင်တောင်ထိပ်ကသည် အရှေ့တည့်တည့် မြေထဲမြို့တပ်အလံတိုင်၏မြောက် အင်္ဂလိပ်မိုင်ခြောက် မိုင်အကွာကသည် အဖြောင့်အတိုင်းစိုက်၍ စစ်တောင်းမြို့နှင့် ကရင်နီနယ်နိမိတ်အထိ အပိုင်းအခြားကို သူတို့က တစ်ဖက်သတ်သတ်မှတ်ကာ အသိအမှတ်ပြုပြီးပြီဖြစ်၏။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေနှင့် တွေ့ကြုံရသော သံတမန်များအဖြစ် လာခဲ့ရသည့် မှူးမတ်များက ပထမအင်္ဂလိပ် မြန်မာ စစ်ဖြစ်ပွားစဉ်ကကဲ့သို့ စစ်လျော်ကြေးပေး၍ အောက်မြန်မာပြည်ကို ပြန်လည်ရယူလိုပါကြောင်း အကြိမ်ကြိမ်ပြောဆိုကြသည်။ ဗြိတိသျှတို့က သူတို့အလိုကျ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ထားသည်ကို ၂၄ နာရီအတွင်း လက်မှတ်ရေးထိုးရမည်ဟု အင်္ဂလိပ်မင်းထံမှ အမိန့်ရောက်လာသည်ဟု မြန်မာမှူးမတ်များအား ပြောဆိုသောကြောင့် မြန်မာမှူးမတ်များလည်း မင်းတုန်းဘုရင်ထံသို့ ပြန်လာခဲ့ကြရလေသည်။

ဤနေရာတွင် တစ်ခုသတိထားရမည်မှာ ဗြိတိ သူတို့သည် ပထမအကြိမ်ကလည်း ကမ်းရိုးတန်းဒေသ နှစ်ခုကိုသာ အပိုင်ရခဲ့သည်။ ယခု ဒုတိယစစ်ပွဲဖြစ်ပွား သည့်အချိန်တွင်လည်း ပြည်အထက် မြေထဲမြို့၏ မြောက်ဘက် ၆ မိုင်အကွာအထိသာ မျဉ်းဖြောင့်တန်း၍ နေရာယူထားသည်။ ထို့ထက်ပို၍ တက်ရောက်သိမ်း ပိုက်ခြင်း မပြုဘဲနေသည်။ ထိုအချက်သည် ဗြိတိသူတို့ ဘက်က မြန်မာများကို သက်ညှာသောကြောင့်ဟု ယူဆ ပါက တက်တက်စင် မှားမည်ဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်း တို့ကို နားလည်သဘောပေါက်ရန် စစ်ပွဲ၏ပထမ ပိုင်းအခြေအနေကို အနည်းငယ်ပြန်၍ တင်ပြလိုသည်။

၁၈၅၂ ခုနှစ် မိုးဥတုမတိုင်မီ ဗြိတိသူတပ်များက မုတ္တမ ရန်ကုန်တို့ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းယူရာတွင် စစ်မြေ ပြင်၌ ဗြိတိသူအရာရှိများ အရေအတွက်များစွာ နေပူရှိန် ကြောင့် သေဆုံးခဲ့ကြသည်။ ထို့ပြင် မြန်မာတို့သည် ပြည်တွင်းရေး နန်းတွင်းရေး အရှုပ်အထွေးကြောင့် အောက်မြစ်စင်တစ်လျှောက်မှ အထက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ပြန်လည်ချီတက်ခြင်း မပြုရခင်က အင်္ဂလိပ်တပ်များ ကြိုတင်မျှော်မှန်းထားသည်ထက် ပိုမိုရင့်စွာ ပိုမိုစွန့်စား စွာဗြိတိသူတို့ကို တော်လှန်တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာ နိုင်ငံစစ်မျက်နှာပြင်ကို ဦးစီးနေရသော ဗိုလ်ချုပ်ဂေါ်ဒွင် သည် သူ၏တပ်များကို ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းအတိုင်း ဆန်တက်ကာ မြန်မာမင်းနေပြည်သို့ ရောက်အောင် တိုက်ခိုက်နိုင်မည်မဟုတ်ဟု ယူဆလာလေသည်။

စစ်လိုလားလှသော ဒါလ်ဟိုဇီသည် မြန်မာနိုင်ငံ စစ်မြေပြင်သို့ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှ စစ်သင်္ဘောဖာရိုဗီး ဖြင့် ကာလကတ္တားမှ ထွက်ခွာလာပြီးနောက် ဇူလိုင်လ ၂ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်သို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ လော့ဒ် ဒါလ်ဟိုဇီက ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဂေါ်ဒွင်နှင့် ရေတပ်မှ ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်တို့ကို သူ၏သင်္ဘောပေါ်သို့ ခေါ်ယူ တွေ့ဆုံကာ ဆွေးနွေးလေသည်။ ဗိုလ်ချုပ်ဂေါ်ဒွင်က အမရပူရအထိ ချီတက်သိမ်းပိုက်ရမည်ဆိုပါက စစ်နယ် မြေသည် အလွန်ကျယ်ဝန်းမည်ဖြစ်သည်။ မိမိတွင်ရှိနေ သော တပ်များနှင့် မနိုင်မနင်းဖြစ်မည်ကို စိုးရိမ်နေသည် ဆိုသည့်အကြောင်းကို အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်အား သိစေ

သည်။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ် ဒါလ်ဟို ဇီက မိမိ၏စစ်ဆင်ရေးအစီအမံမှာ ပြည်မြို့၏အထက် ကို လွန်စေမည်မဟုတ်ကြောင်းနှင့် နောက်ထပ်တပ်ကူ များ ပေးပို့ဦးမည်ဖြစ်ကြောင်း။ ထို့ကြောင့် ပြည်မြို့သို့ ချီတက်သိမ်းယူရန် စီစဉ်ထားစေလိုကြောင်း ဗိုလ်ချုပ် ဂေါ်ဒွင် နားလည်အောင် ရှင်းပြရသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုသို့သော အခြေအနေများသည် ဗိုလ်ချုပ် ဂေါ်ဒွင်နှင့် သူ၏တပ်များကို ပြည်မြို့ကိုသိမ်းပိုက်လိုက် သည်နှင့် တစ်ပြိုင်နက် ပြောင်းလဲသွားပြန်လေသည်။ စစ်ပွဲစတင်ဖြစ်ပွားစဉ်က လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီအား ဗြိတိသူ အာဏာပိုင်များနှင့် ဗြိတိသူသတင်းစာများက သတိ ကြီးစွာထား၍ ဆောင်ရွက်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့လေသည်။ စစ်ပွဲစတင်တိုက်ခိုက်၍ အောင်မြင်မှု အနည်းငယ်ရရှိ လာသောအခါတွင်မူ ထိုဗြိတိသူတို့၏ သဘောထားမှာ မူလကသဘောထားနှင့် ပြောင်းပြန် ဖြစ်သွားပြန်လေ သည်။ အစောပိုင်းက မယုတ်မလွန်ပြုကျင့်ရန် ပေးထား သော အကြံပေးညွှန်ကြားချက်များကို အကြောင်းညီ ညွတ်စွာ မေ့လျော့ပစ်ရန်လို၏။ ထို့နောက် မြန်မာအစိုး ရအဖွဲ့ ကိုယ်တိုင်ကပင် စစ်ပြေငြိမ်းရေး စေ့စပ်ရေးကို ဟစ်အော်လာသည်အထိ တိုက်ခိုက်ရမည်ဟု ဗြိတိသူ သတင်းစာကြီးများကပင် ရေးသားလာကြသည်။ ဗြိတိ သူတို့၏ နိုင်ငံရေးလျှို့ဝှက် ကော်မတီကလည်း အမရ ပူရအထိ ချီတက်တိုက်ခိုက်စေလိုသော်လည်း စစ်လို လားသော လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီကိုယ်တိုင်ကမူ နိုင်ငံရေး စစ်ရေးနှင့် ကုန်ကျမည့်စစ်စရိတ်ကြေးငွေများ အခြေ အနေများကို သုံးသပ်ပြီးလျှင် လျှို့ဝှက်ကော်မတီ၏ စီမံကိန်းအတိုင်း ဆောင်ရွက်ရန် ငြင်းပယ်လိုက်လေ သည်။

ထိုသို့ ပြည်မြို့အထိသာသိမ်းယူ၍ ပဲခူးနယ်ကို အခိုင်အမာတပ်စွဲကာ စစ်ရေးကိစ္စများကို ဖိဖိစီးစီး လုပ် ထားရန် စီမံထားပါလျက် ပြည်မြို့အထက်ဘက် ယခု အောင်လံမြို့၏အထက် နှစ်မိုင်ကွာခန့်တွင်ရှိသော မြေထဲ မြို့အထိ တပ်စွဲထားလိုက်သည်မှာ မြန်မာနန်းတွင်းရေး အားပြိုင်မှုကြောင့်ဖြစ်သည်။ ပုဂံမင်းသည် သူ၏ညီ တော်များက ပုန်ကန်သောကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့အား

စစ်မျက်နှာအသီးသီးမှ တိုက်ခိုက်နေသော မြန်မာတပ်မကြီးများကို ပြန်လည်ဆင့်ခေါ်ရလေသည်။ ထို့ကြောင့် ခုခံသူမရှိသည့်ဒေသတွင် ဆက်၍နေရာယူထားလိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ သူတို့၏စိတ်ကြိုက် နေရာယူထားသည့် နေရာမှ ဆုတ်ခွာပေးမည်ဆိုပါက မည်မျှများပြားသည့် စစ်လျော်ကြေးငွေကိုမဆို အရစ်ကျပေးဆောင်ပါမည်။ ပြန်လည်ဆုတ်ခွာပေးပါဟု မင်းတုန်းမင်းက မည်မျှပင် သံတမန်များ စေလွှတ်တောင်းဆိုသော်လည်း ဗြိတိသျှတို့ကမူ ပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း မပြုကြချေ။ ဗြိတိသျှတို့က တပ်များရပ်သိမ်းပေးဖို့နေနေသာသာ ပဲခူးကို သူတို့အပိုင်ဖြစ်ကြောင်း လက်မှတ်ရေးထိုးရန်သာ အတင်းအကြပ် စေခိုင်းနေခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းကလည်း လက်မှတ်မထိုးချေ။

သို့သော် မင်းတုန်းမင်းက နယ်စပ်များတွင် အယုက်အတင်မရှိရလေအောင် အစောင့်အကြပ် ချထားပေးသည်။ ဗြိတိသျှအကျဉ်းသားများကိုလည်း လွှတ်ပေးလေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း နှစ်နိုင်ငံ စစ်ပြေငြိမ်းကြောင်း ကြေညာလိုက်လေသည်။ အင်္ဂလိပ် ဒုတိယ ကျူးကျော်စစ်သည် ထူးခြားချက်နှစ်ရပ် ရှိလေသည်။

ပထမထူးခြားချက်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့က တစ်ဖက်သတ် စစ်ရေးလှုံ့ဆော်မှုများပြုကာ စစ်မကြေညာဘဲ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယထူးခြားချက်မှာ စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်းမရှိဘဲ ကျူးကျော်သူများက စစ်ပြေငြိမ်းကြောင်း တစ်ဖက်သတ်ကြေညာခြင်း ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း။ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the Family of Nations**. Amsterdam: Djarabatam.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

မင်းတုန်းမင်း၏ သံတမန်ရေးဆွဲရာ လုပ်ဆောင်ချက်များ

မြန်မာတို့ဘက်က စစ်ပြေငြိမ်းသည့်စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းမပြုဘဲ ရန်သူဖြစ်သူတို့ဘက်က စစ်ရပ်စဲကြောင်း တစ်ဖက်သတ်ကြေညာလိုက်သည်ကို တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထိုသို့ကြေညာလိုက်သဖြင့် မြန်မာတို့သည် ဗြိတိသျှတို့နှင့် စစ်ရေးအရ ရင်ဆိုင်ရန်မလိုတော့သော်လည်း အသိမ်းပိုက်ခံနယ်မြေကို ပြန်ရရန်လမ်းစမှာကား ဝေးကွာသွားပေပြီ။ မင်းတုန်းမင်း၏ နန်းစံသက်အတွင်းတွင် မိမိတို့ပိုင်မြေကို သံတမန်နည်းကိုသုံး၍ ပြန်လည်ရရှိအောင် အခါခါကြိုးစားခဲ့သည်။ သို့သော် မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။

သူ့ခေတ်နှင့်သူ စစ်စိတ်စစ်သွေး ပူနွေးလှသော သူများ (သူ၏ညီတော်အပါအဝင်) ကလည်း လက်နက်ခြင်း ယှဉ်ကာ စစ်တိုက်သည့်နည်းကိုသုံး၍ မိမိမြေကို ပြန်လည်ရယူခြင်း မပြုရကောင်းလားဟု များစွာဝေဖန်ခဲ့ပေလိမ့်မည်။ အနည်းနည်းဖြင့် ပျော့လှည့်လှသည်ဟု ဝေဖန်ခဲ့ကြပေလိမ့်မည်။ နောက်ပိုင်းခေတ်တွင်လည်း သမိုင်းကို ရှုထောင့်စုံမှနေကာ ဖတ်ရှုလေ့လာခြင်းမပြုဘဲ မင်းတုန်းမင်းကို ပျော့ညံ့သည်၊ စစ်ရေးနည်းကို မသုံးခဲ့သည်မှာ မှားယွင်းသည်ဟု ဝေဖန်ခဲ့ကြသူများလည်း ရှိခဲ့ပါသည်။

မင်းတုန်းမင်းသည် ဗြိတိသျှတို့၏ စစ်အင်အား တိုးတက်လာသောခေတ်နှင့် ခေတ်ပြိုင်အခြေအနေတွင် မွေးဖွားကြီးပြင်းလာသောသူဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် တစ်နိုင်ငံလုံးအတွက် တာဝန်ရှိသူလည်းဖြစ်သောကြောင့် စစ်ရေးဖြင့် ဗြိတိသျှတို့ကို ယှဉ်ပြိုင်ပါက ကျန်ရှိနေသေးသည့် မင်းနိုင်ငံသည် လွတ်လပ်ရေးဆုံးရှုံးသွားနိုင်သည်ဟု စဉ်းစားတွေးတောခဲ့ဟန်တူပါသည်။ ထို့ကြောင့် သံတမန်နည်းကိုသုံးကာ မိမိတို့လက်လွှတ်ခဲ့ရသောမြေကို ပြန်လည်တောင်းယူရန် အားသန်ခဲ့ပုံပေါ်ပါသည်။ ၁၈၅၄ ခုတွင် နယ်စပ်၌ချထားသော မြန်မာတပ်က ရန်သူ့နယ်

မြေတွင်းသို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရန် ခွင့်တောင်းသော်လည်း မင်းတုန်းမင်းကြီးက ခွင့်မပြုခဲ့ပေ။ သူ၏လက်ထက်တွင် ကျူးကျော်သည့်အမှုကို မပြုဟု မိန့်ဆိုခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှပိုင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးရင်းနှီးမှုကို ယူထားလေသည်။ ကုန်သွယ်ရေးကိုလည်း ဆက်လက်လုပ်ကိုင်သည်။ သို့သော် မြန်မာနိုင်ငံကို ပိုင်း၍ယူထားသည်ကိုမူ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ လက်ခံခြင်း မပြုချေ။ ပျော့ပျောင်းသော်လည်း မပြောင်းမလဲ တည်ကြည်သောစိတ်ထားဖြင့် ငြင်းဆန်မြဲငြင်းဆန်နေလေသည်။

မင်းတုန်းမင်းနှင့်သူ၏ ညီတော်တို့သည် အပျော်အပါး လိုက်စားကာ စည်းစိမ်ခံခြင်းထက် နိုင်ငံအရေးကို များစွာစိတ်ဝင်စားကြသူများဖြစ်ကြောင်း သူတို့၏ လုပ်ရပ်များက သက်သေပြနေလေသည်။ သူတို့သည် သူတို့နှင့်ဆက်ဆံနေရသည့် နိုင်ငံများအကြောင်းကို သိနားလည်ရန် နိုင်ငံခြားဘာသာဖြင့် ထုတ်ဝေသည့် သတင်းစာများကို ဝယ်ယူကာ ဘာသာပြန်စေ၍ လေ့လာသောအလုပ်များကို အားကြီးမာန်တက် လုပ်ဆောင်နေခြင်းမှာ မိမိတို့နိုင်ငံ ခေတ်နောက်ကျမကျန်ရစ်စေရန် ဆောင်ရွက်ခြင်းတစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ထိုသို့ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးများကို လေ့လာရင်း ဗြိတိသျှတို့၏ သဘောထား ပြောင်းလဲကောင်းပြောင်းလဲလေမည်လားဟု တွေးတောစဉ်းစားကြကာ ၁၈၅၄ ခု၊ ဒီဇင်ဘာလ ၂၃ ရက်နေ့တွင် နန်းမတော်ဝန် ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့ကို ကာလကတ္တားရှိ ဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ နန်းမတော်ဝန်သည် မူလက ၃လဝန်အဖြစ် တာဝန်ထမ်းဆောင်ဖူးရာ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အထိအတွေ့များခဲ့ဖူးသူဖြစ်သည်။

မြန်မာသံအဖွဲ့က အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်၏ ရှေ့မှောက်၌ ရိုးသားစွာတင်ပြကြသည်မှာ ပုဂံမင်း၏

လက်ထက်တွင် အသေးအဖွဲ့ကိစ္စတစ်ခုကြောင့် စစ်မက် ဖြစ်ပွားကာ ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်းကို သိမ်းထားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့ စစ်မက်ဖြစ်ပွား စဉ်က ထီးနန်းစိုးစံနေခဲ့သော ပုဂံမင်းလည်း မရှိတော့ သည့်ပြင် လက်ရှိထီးနန်းစိုးစံနေသူ မင်းတုန်းမင်းသည် လည်း ဗြိတိသျှတို့နှင့် အပြေအပြစ် ဆက်ဆံနေသူဖြစ် သည်။ ထို့ကြောင့် အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို မြန်မာတို့ အား ပြန်လည်ပေးအပ်စေလိုပါသည်ဟု တင်ပြတောင်း ဆိုလေသည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံအောက်ပိုင်းကို မရ မီ ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီတို့ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုနယ် များသည် မဖွံ့ဖြိုးသောကြောင့် သူတို့အတွက် အုပ်ချုပ် ရေးစရိတ်ပင် မကာမိသည့်အကြောင်းကို ဗြိတိသျှတို့ များစွာညည်းညူခဲ့ကြဖူးသည်။ သို့သော် အရှေ့တောင် အာရှရှိ ဈေးကွက်များသို့ သွားရောက်ရာ ဆက်သွယ်ရာ တွင် ကိုယ်ပိုင်ကမ်းရိုးတန်း ရှိထားသူများအတွက် များ စွာ တပန်းသာသည်။ ကုန်သွယ်ရေးအတွက်သာမက ပြိုင်ဘက်နိုင်ငံများနှင့် ယှဉ်ပြိုင်ရာတွင်လည်း လက်ဦးမှု ရစေနိုင်သည်။ ကာကွယ်ရေးအတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှု များ ပြုလုပ်နိုင်သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ သုံးဆစ်ချိုး ကမ်းရိုးတန်းတွင် ကမ်းမြောင်ဒေသများ၏ ကမ်းရိုး တန်းများကို ရထားသည်ထက်ပို၍ အကျိုးရှိစေနိုင်သည် မှာ ဧရာဝတီမြစ်ဝကျွန်းပေါ်တည်ရှိသော အလယ်ပိုင်း ကမ်းရိုးတန်းဖြစ်သည်ဟု ကောင်းစွာနားလည်ပေသည်။ ယခင်က ထိုနေရာကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်း မပြုခဲ့ သည်မှာ ထိုဒေသကိုတိုက်ခိုက်လျှင် ရင်းနှီးရမည့် လူ အင်အား လက်နက်အင်အားနှင့် သူတို့ရင်ဆိုင်ရမည့် ဥရောပတိုက်သားအချင်းချင်း ပြိုင်ဆိုင်မှုအခြေအနေတို့ ကို တွက်ဆနေရဆဲဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

၁၈၅၂ ခုဝန်းကျင်တွင် ဗြိတိသျှတို့သည် တင်ပြ ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း အရာရာကို စိုးမိုးထားနိုင်ခဲ့ပြီဖြစ် သည်။ ထို့ကြောင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီ ကိုယ်တိုင်ပုဂံမင်းလက်ထက်တွင် စစ်ဖြစ်လောက်သော အကြောင်းမည်မည်ရရ မရှိသည့်အခြေအနေမှ နည်း

အမျိုးမျိုးဖြင့် စစ်မက်ဖြစ်ပွားအောင် ဖန်တီး၍ မြန်မာ နိုင်ငံအောက်ပိုင်းကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့သောသူဖြစ် သည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက်တွင် သူတို့မျှော်လင့်ထားသည့်အတိုင်း ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ရေ ကြောင်းသွားလာရေးစသည့် ကိစ္စများနှင့် ပတ်သက်လာ လျှင် အခြားဥရောပနိုင်ငံများအပေါ် အသာစီးများစွာ ရခဲ့လေသည်။ အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်လိုက် ခြင်းဖြင့် သူတို့အစောပိုင်းကတည်းက ပိုင်ဆိုင်ထား သော အိန္ဒိယနှင့် စင်္ကာပူအထိ တောက်လျှောက်ဖြစ် သော ပင်လယ်ရေကြောင်းကို ဗြိတိသျှတို့ပိုင်ဆိုင်လာ သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော အခြေအနေတွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ သူတို့က လက်လွှတ်တော့မည် မဟုတ်ချေ။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီသည် မြန်မာသံအဖွဲ့ဝင်များအား ‘ကောင်းကင်တွင် နေသွား နေလာ ရှိနေသမျှ အောက်မြန်မာနိုင်ငံသည်လည်း ဗြိတိသျှတို့၏လက်ထဲတွင် ရှိနေမည်ဖြစ်သည်’ဟု ပြန် ကြားလိုက်သည်။ မည်မျှမောက်မာ ဝါကြွားလိုက်သည့် စကားပါနည်း။ နိုင်ငံကြီးသားဟူသောအမည်ကို ခံယူ ထားကြသော်လည်း လက်နက်ကောင်းသဖြင့် စစ်နိုင် အောင် တိုက်တတ်ကြသည့် ထိုသူတို့သည် ပင်လယ် ဓားပြဇာတိရုပ်များကို ထင်ရှားစွာပြသသည့် အပြော အဆို အပြုအမူများ ရှိကြလေသည်။ ထိုသို့သောစကား ကို ၁၈၅၄ ခုတွင် လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီက ပြောဆိုခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဗြိတိသျှတို့၏ လက်အောက်မှ ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် လွတ်မြောက်ခဲ့သည်။ နှစ်ပေါင်း ၉၄ နှစ်သာ ဗြိတိသျှတို့၏ နေမင်းသည် ကောင်းကင်တွင် သွားလာ နေခဲ့ဟန်တူပေသည်။

သူ့ထံသို့ဦးတည်၍ လာရောက်ကြသော သံ တမန်တို့အား နောက်ဆုံးစကားအဖြစ် ဒါလ်ဟိုဇီက ပြောလိုက်သည်မှာ မြန်မာနိုင်ငံသို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေ လွှတ်ပေးမည်ဟူသော စကားဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့ လည်း ပြန်ခဲ့ရသည်။ လော့ဒ်ဒါလ်ဟိုဇီသည် မြန်မာ နိုင်ငံပိုင် ပဲခူးနယ်ကိုသိမ်းပိုက်ပြီးသည်နှင့် သူတို့ပိုင် ပဲခူးကို မြန်မာဘုရင်များက ထိပါးပါက မြန်မာဘုရင်ကို

တိုင်းပြည်မှ နှင်ထုတ်ပစ်မည်ဟူသောစကားကို ပြောဆိုခြင်းခြောက်ဖူးသည်။ ယခုအခါတွင်လည်း ကောင်းကင်တွင် နေသွားနေလာ ရှိနေသမျှ အောက်မြန်မာနိုင်ငံသည် ဗြိတိသျှတို့၏လက်ထဲမှာပင် ရှိနေမည်ဟူသောစကားကို ပြောပြန်ချေပြီ။ လူတစ်ယောက်က တစ်ယောက်ကိုသာ ဤကဲ့သို့ပြောဆိုပါက ချက်ချင်းလက်တုံ့ပြန်နိုင်သည်။ နှုတ်တုံ့ပြန်နိုင်သည်။ သို့သော် မင်းတုန်းမင်းကြီးကား မင်းတစ်ပါးဖြစ်သည်။ စစ်မကြေညာဘဲ တစ်ဖက်က ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သောစစ်ကို စစ်ရေးဖြင့် တုံ့ပြန်ခြင်းမပြုလိုက်ရဘဲ စစ်ရှုံးဘုရင်တစ်ပါးအဖြစ်သို့ ရောက်သွားသောမင်းဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် လူတစ်ဦးအဖြစ် ဝမ်းနည်းဝမ်းပါးဖြစ်နေစရာအချိန်မရှိချေ။ သူသည် မင်းတစ်ပါးအဖြစ် နိုင်ငံသားအများအတွက် သူ၏ကိုယ်ကို ဆောက်တည်ရဦးမည်ဖြစ်၏။

ဒါလ်ဟိုဇီသည် ဖယ်ရာဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့ကို ၁၈၅၅ ခု၊ ဩဂုတ်လတွင် အမရပူရနေပြည်တော်သို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ဖယ်ရာဦးဆောင် သောသံအဖွဲ့ကို ခမ်းခမ်းနားနား ထောင့်စေ့အောင် ကြိုဆိုဧည့်ခံလိုက်သည်မှာ ထိုထက်တိုး၍ ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်စရာမရှိတော့သော ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်နည်းမျိုးဖြင့် ကြိုဆိုဧည့်ခံခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုသံအဖွဲ့သည် သာမန်လာရိုးလာစဉ်လာသော သံအဖွဲ့မဟုတ်ချေ။ မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်း၏ ပထဝီဝင် အခြေအနေများ၊ တရုတ်နိုင်ငံသို့ မြန်မာနိုင်ငံမှ ဝင်ထွက်သွားလာရန် လမ်းပေါက်များ၊ မြန်မာသဘာဝထွက်ကုန်များကို လေ့လာရန် ကျွမ်းကျင်သူအပြည့်အစုံကို ခေါ်၍လာသော သံအဖွဲ့ဖြစ်ပေသည်။

ပါဝင်သော သံအဖွဲ့ဝင်များကို သူတို့လေ့လာမည့် နေရာဒေသများ ပစ္စည်းဝ များနှင့် ယှဉ်တွဲပြသပါက

၁။ ဒေါက်တာဂျွန်ဖောဆိုက် (Dr. John Forsyth) မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရာသီဥတုနှင့် သဘာဝထွက်ကုန်များကို လေ့လာရန်။

၂။ မေဂျာဂရန်အာလံ (Major Grant Allen)

မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ပတ်သက်သည့် စစ်ရေးစစ်ရာများ၊ မြန်မာ့နေပြည်တော်သို့ ပေါက်ရောက်သည့်လမ်းများကို လေ့လာရန်။

၃။ ကပ္ပတိန် ရင်နီ (Capt. Rennie) မြေထဲမြို့အထက်ပိုင်း မြန်မာနိုင်ငံမြစ်ရိုးတစ်လျှောက်ကို လေ့လာရန်။

၄။ ဘူမိဗေဒပါမောက္ခအိုဒ်ဟင် (Prof. Odham) မြန်မာ့သယံဇာတ ရေနံကျောက်မီးသွေးစသည်တို့၏ ထွက်နှုန်းများ အမျိုးအစားများကို လေ့လာရန်စသည်ဖြင့် သံခင်းတမန်ခင်းတွင် ပါဝင်ရမည့်သူများထက်ပိုသော သူများသည် ဖယ်ရာ၏သံအဖွဲ့တွင် ပါဝင်နေခဲ့ပေသည်။

ထိုကဲ့သို့သော ပါရဂူများအပြင် ဓာတ်ပုံကျွမ်းကျင်သူ၊ ပန်းချီဆရာ၊ စကားပြန်နှင့် ဆရာဝန်စသော လူမျိုးစုံလည်း ပါဝင်ခဲ့ပေသေးသည်။ သူတို့သည် ရေနံချောင်း ရေနံမြေသို့လည်း တက်ရောက်လေ့လာခဲ့သေးသည်။ ထိုသို့လေ့လာသည့်အခါ အဆင်ပြေစေရအောင် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ အစိုးရအဖွဲ့က လမ်းပြများ စားသောက်ဖွယ်တည်ခင်းမှုများစသည်ဖြင့် လိုလေသေးမရှိရအောင် ဆောင်ရွက်ပေးပြီး ပြည့်စုံစေခဲ့သည်။

သံတမန်တစ်ဦးအနေဖြင့် တရားဝင် စကားပြောသည့်အချိန်တွင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံအား ဗြိတိသျှတို့သိမ်းပိုက်သည်ကို မင်းတုန်းမင်းကြီးက သဘောတူသည့်အကြောင်း လက်မှတ်ရေးထိုးရန်သာ ဖယ်ရာက စတင်ပြောဆိုသည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် နူးညံ့ပျော့ပျောင်းသူဖြစ်သည်ကား မှန်ပါ၏။ ထိုအရည်အသွေးသည် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ယောက်၏ အရည်အသွေး ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ မင်းတစ်ပါးအဖြစ်မူ မင်းတုန်းမင်းသည် စိတ်ဓာတ်ခိုင်မာတည်ကြည်ခြင်းတွင် အံ့ဩလောက်စရာဖြစ်သည်။ မည်သည့်နည်းဖြင့်မှ စစ်ရှုံးသည်ကို သဘောတူကြောင်း လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းမပြုခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် ဖယ်ရာလည်း အလိုမပြည့်ခဲ့ချေ။

ဖယ်ရာသည် မြန်မာစကားကိုတတ်ကျွမ်းသည်။ သို့သော် ထီးသုံးနန်းသုံးစကားများကိုမူ မပြောတတ်ချေ။ မင်းတုန်းမင်းက ပြောတတ်သလိုပြောရန် ခွင့်ပြု

သည်။ သူတို့နှစ်ဦး ပြောဆိုသည့်စကားများကို ဟင်နရီ ယူးလ်က မှတ်တမ်းတင်ထားသည်။ ဖယ်ရာက နှစ် တိုင်းနှစ်ပြည်အကြား ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ချစ်ကြည်ရေး တည်ရှိနေပြီဖြစ်သဖြင့် ယင်းအရေးတို့ကို ခိုင်မြဲစေရန် အလို့ငှာ စစ်ပြေငြိမ်းရေး စာချုပ်တစ်ခု ချုပ်ဆိုရန် လိုအပ်ကြောင်း မင်းတုန်းမင်းအား အကြံပေးတိုက်တွန်း သည်။ မင်းတုန်းမင်းကမူ စာချုပ်ချုပ်ဆိုပါက နှစ်ဦး နှစ်ဖက် အကျိုးရှိရန်လိုအပ်ကြောင်းသာ ပြန်ကြားလျက် စာချုပ်တကယ် ချုပ်ဆိုရေးကိုကား လုံးဝဦးတည်ခြင်း မပြုခဲ့ပေ။ ဖယ်ရာ တင်ပြသမျှကို ဆင်တော်ရန်ရှောင် သဘောမျိုးဖြင့်သာ ဖြေကြားခဲ့သည်။

ဖယ်ရာကလည်း မြန်မာတို့၏ လိုအပ်ချက်ကို သိထားသူတစ်ယောက်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် စာချုပ် ချုပ်ဆိုထားခြင်းမရှိပါက ဗြိတိသျှပိုင်နက်ကို ဖြတ်သန်း ၍ လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များ တင်သွင်းခွင့်ပြုမည် မဟုတ်ကြောင်းကို ပြောကာ မင်းတုန်းမင်းကို အကဲစမ်း ကြည့်သေးသည်။ သို့ရာတွင် မင်းတုန်းမင်းသည် စာချုပ် ချုပ်ဆိုရေးကို ခေါင်းမာစွာဖြင့် ဆက်လက်ငြင်းဆို ရှောင်ရှားနေခဲ့ပေသည်။

ဖယ်ရာသာမက သူနှင့်အတူပါလာသူ ဗြိတိသျှ အရာရှိအားလုံးသည် မင်းတုန်းမင်း၏ စိတ်နေသဘော ထား တည်ကြည်ဖြောင့်မတ်ပုံ၊ စစ်ကိုမလိုလားပုံ၊ မိမိ နိုင်ငံကို အလွန်ချစ်မြတ်နိုးပုံ၊ အမြော်အမြင်ရှိပုံတို့ကို မြင်တွေ့ခဲ့ရကြောင်း မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြပေသည်။

ဖယ်ရာသည် နန်းတော်တွင် သြဇာအရှိဆုံး လွှတ်တော်ဝန်ကြီးဖြစ်သော မကွေးမင်းကြီးနှင့်လည်း စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန် ဆွေးနွေးသေးသည်။ သို့သော် မကွေး မင်းကြီးက စာချုပ် မချုပ်ဆိုနိုင်သော အချက်အလက် များကို ရေလည်စွာ ရှင်းလင်းပြောပြလိုက်သည့်အခါ ဖယ်ရာသည် စာချုပ်ချုပ်ဆိုရေးအတွက် လက်လျှော့ရ ပေတော့သည်။

ဖယ်ရာ၏သံအဖွဲ့မှာ စာချုပ်ချုပ်ဆိုရေးတွင် မအောင်မြင်သော်လည်း မင်းတုန်းမင်းနှင့် ရင်းနှီး ပွင့် လင်းစွာ ဆက်ဆံခွင့်ရခြင်းကြောင့် သူတို့အဖို့ အကျိုး ရှိပါသည်။ မြန်မာတို့ဘက်မှလည်း နောင်တွင် ကြိုလာ

နိုင်သည့် နိုင်ငံရေးအခြေအနေကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းနိုင် သဖြင့် အကျိုးမယုတ်ဟု ဆိုရပေတော့မည်။ ထိုသံအဖွဲ့ လာရောက်ပြီးနောက် ဗြိတိသျှနှင့် မြန်မာတို့၏ ဆက် ဆံရေးသည်လည်း ကောင်းမွန်ပြေပြစ်လာခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် မင်းတုန်းမင်းသည် ဗြိတိသျှတို့ နှင့် မသင့်တင့်သော ပြင်သစ်ပြည်သို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ပါသေးသည်။ ကောင်းမွန်စွာ ကျွေးမွေးဧည့်ခံ သော်လည်း မည်သည့်မျှော်လင့်ချက်မျှ ဖြည့်ဆည်းပေး ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ အကြောင်းမှာ ပြင်သစ်ရော ဗြိတိသျှတို့ ပါ နယ်ချဲ့အချင်းချင်းဖြစ်သဖြင့် တစ်ဦးကိုတစ်ဦး အနိုင် ကိုင်ရသည့်ကိစ္စများမှအပ အခြားသောကိစ္စများတွင် ထိပ်တိုက်မဝင်စတမ်း လက်ရှောင်လေ့ရှိကြသည်။

၁၈၆၂ ခု မန္တလေးနန်းတော် တည်ဆောက်ပြီးစ ၂ နှစ်ခန့်အကြာတွင် မင်းတုန်းမင်းသည် ဗြိတိသျှဝန်ရှင် တော်မင်းကြီး ဖယ်ရာနှင့် မန္တလေးတွင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေး ကြသည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲအပြီးတွင် မန္တလေးနေပြည် တော်၌ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ် ထားရှိရန်နှင့် မြန်မာ မင်းပိုင်နက်အတွင်းရှိ မည်သည့်နေရာတွင်မဆို ဗြိတိသျှ လက်အောက်ခံ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများ သွား လာဝင်ထွက်ကာ ဖောက်ကားရောင်းဝယ်ဖို့ မင်းတုန်း မင်းကြီးက သဘောတူ ခွင့်ပြုခဲ့လေသည်။

၁၈၆၇ ခုတွင် မင်းတုန်းမင်းနှင့် အောက်မြန်မာ နိုင်ငံတွင် မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးအဖြစ် အမှုထမ်း သော ဖိုက် (Fytche) တို့ ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ် ချုပ် ဆိုကြသည်။ ဖိုက်မှာ ဖယ်ရာ၏နေရာကို ဦးဆောင်ရသူ ဖြစ်သည်။ သူသည် ရခိုင် တနင်္သာရီနှင့် ပဲခူးတို့ ပူး ပေါင်းထားသောနယ်ကို ဦးဆောင်ရသဖြင့် မဟာဝန်ရှင် တော်မင်းကြီးဘွဲ့ကို ခံယူလေသည်။

ထိုမဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့က အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် ဆာလောရင့်၏ အလို ကျ ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ စာချုပ်သစ်ချုပ်ဆိုရန် မန္တလေးမြို့တော်သို့ ရောက်လာကြခြင်းဖြစ်သည်။ မင်း တုန်းမင်းက အလွန်ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်စွာ ကြိုဆိုသည့်ပြင် ရေနံ၊ သစ်နှင့် ကျောက်မျက်ရတနာများကိုသာ တော်

ဝင်ကုန်တော် (Royal Monopoly) ချန်ထား၍ ကျန် ကုန်များကို လွတ်လပ်စွာ ရောင်းဝယ်ခွင့်ပေးခဲ့သည်။ ဗန်းမော်တွင် ဗြိတိသျှ လက်ထောက်ကိုယ်စားလှယ် ထားခွင့်ပေးခဲ့သေးသည်။ အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီသင်္ဘောကို ဗန်းမော်သို့ တစ်ပတ်တစ်ခါ သွားခွင့်ပေးထားသေးသည်။

မြန်မာတို့ဘက်က စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ် မချုပ်ဆိုခြင်းသည် မိမိတို့ဆုံးရှုံးပြီးနယ်များကို တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုကာ လက်မှတ်ရေးထိုးပေးကာမျှနှင့် ပြီးမည် မဟုတ်တော့ဘဲ ဘိန်းရောင်းဝယ်ခွင့် နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့် ရွှေငွေကျောက်သံပတ္တမြားများကို တရားဝင် ထုတ်ယူခွင့်စသော နယ်ချဲ့များတွင်သာ ရှိနိုင်သည့် ဝိသမလောဘဇောများနှင့် တောင်းဆိုသည်တို့ကို ဖြည့်ဆည်းပေးရမည်ဆိုသည့်အချက်တို့ကို မင်းတုန်းမင်းကြီးက ကြိုတင်တွက်ဆထားပြီးဖြစ်သောကြောင့် ငြင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအချက်တို့ကို မငြင်းဆိုပါက မြန်မာနိုင်ငံသားအများအပြား၏ဘဝသည် များစွာပျက်စီးသွားကြမည်ကို မင်းတုန်းမင်း သိတော်မူခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံအုပ်ချုပ် မင်းလုပ်သူတစ်ယောက်အနေဖြင့် စိတ်ထား တည်ကြည်ခိုင်မာစွာဖြင့် စာချုပ်ရန် ငြင်းဆိုခဲ့ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

ကျမ်းကိုး

၁။ အခြေပြုမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း။ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။

၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။

1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the Family of Nations**. Amsterdam: Djarabatam.
3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ဗြိတိသျှတို့နှင့် ချုပ်ဆိုသောစာချုပ်များ

မန္တလေးမြို့တော်တွင် ဖယ်ရာနှင့်လည်းကောင်း၊ ဖိုက်နှင့်လည်းကောင်း ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုခဲ့သည့်အကြောင်းများကို အတိုချုံး၍ တင်ပြခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ ထိုစာချုပ်များကို အကျယ်ချဲ့၍မတင်ပြမီ မင်းတုန်းမင်းသည် ယခင်မင်းများနှင့်မတူ တစ်မူထူး၍ အသိအမြင်ပွင့်လင်းသည့် အမြင်ကျယ်သည့်အကြောင်း များကို တင်ပြလိုပါသေးသည်။ သူ့သိထားသည်မှာ ဗြိတိသျှတို့သည် သာမန်အဆင်မပြေသည့်အချက်များ ကိုပင် စစ်ကြီးဖြစ်အောင် ဖန်တီးဆောင်ရွက်တတ်သည့် လူမျိုးများဖြစ်သဖြင့် သူတို့နှင့်အဆင်ပြေအောင် ချောမွေ့အောင် မိမိတို့ဘက်မှ အမှားမရှိအောင် ဆက်ဆံရန် သတိထားခဲ့ပေသည်။ ထိုသို့ မိမိတို့ဘက်မှ အဆင်ချောအောင် ဆက်ဆံသော်လည်း နယ်ချဲ့တို့လာသည်နှင့် လူကိုပင် မမြင်ရသေးခင် ကြိုတင်မျက်နှာချိုသွေးတတ်ကြသော အချို့နိုင်ငံမှမင်းများနှင့်လည်း မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် လားလားမျှမတူချေ။ မိမိအမျိုးနှင့် ပြည်သူပြည်သားများ အရှည်သဖြင့် ပျက်စီးရာပျက်စီးကြောင်းကို မြင်သည်ဆိုပါက ပြတ်သားစွာငြင်းဆိုတတ်ကြောင်း တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ပထမအကြိမ် ဖယ်ရာလာစဉ်က ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်စွာ စကားပြောကြားရာတွင် အကျိုးမဲ့အနစ်မဲ့စကားများ မပါရှိဘဲ နယ်စပ်ပြဿနာများ မဖြစ်ပွားလေအောင် ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း ဆွေးနွေးပြောကြားလေသည်။ ထိုစကားမှာ လေးစားလောက်ဖွယ်ကောင်းလှသဖြင့် အရင်းအတိုင်း တင်ပြလိုက်ပါသည်။

‘ယခုအခါ ကုလားဝန်မက္ကားတစ် (Makertich) အုပ်ချုပ်ရသောနယ်ပယ်မှာ အောက်သို့စုန်သော် သရက်ခရိုင်နှင့်ပင်လျှင် ထိစပ်လျက်ရှိတော့မည်ဖြစ်ကြောင်း အာလံအား အသိပေးထားစေလိုပါသည်။ သူတို့နှစ်ဦး

မှာ အိမ်နီးချင်းသဖွယ် ဖြစ်လာကြသည့် အားလျော်စွာ မိတ်ကောင်းဆွေကောင်းများ ဖြစ်ကြရပါမည်။ အာလံနှင့်ကုလားဝန်တို့သည် ရံဖန်ရံခါ သွားရောက်လည်ပတ်ကြရန် လိုအပ်ပါသည်။ ယခုအခါ နိုင်ငံကြီးနှစ်ခု မိတ်သဟာယအဖြစ် တည်ရှိပြီဖြစ်သောကြောင့် ဆက်လက်၍ မိတ်အဖြစ်တည်ရှိရန်အလို့ငှာ အတတ်နိုင်ဆုံး ဆောင်ရွက်ကြရပါမည်။ အောက်လက်အမှုထမ်းတို့၏ စီမံအုပ်ချုပ်ရေးညံ့ဖျင်းမှုနှင့် မိုက်မဲမှုကြောင့် မကြာမကြာ ချစ်ကြည်မှုပျက်ပြားတတ်ပါသည်။ အထက်ခေါင်းဆောင်အချင်းချင်း အထင်အမြင်လွဲမှုကြောင့် မဟုတ်ဘဲ အောက်လက်အမှုထမ်းများ ညံ့ဖျင်းမှုကြောင့် သာလျှင် ရန်မီးပွားတို့သည် အများဆုံး ပေါ်ပေါက်လာတတ်ပါသည်။ ဝေဖန်ပိုင်းဖြတ်နိုင်စွမ်းရှိပြီး မယုတ်မလွန် ကျင့်ကြံတတ်သော သဘောရှိသူများကိုသာလျှင် နယ်ခြား၌ ခန့်ထားသင့်ပါသည်။ ရန်ဟူသည်မှာ ဖြစ်ပွားစေရန် လွယ်ကူသော်လည်း ငြိမ်းအေးအောင်လုပ်ဖို့ ကား ခက်ခဲပါသည်။ စကားတစ်ခွန်းအတွက်ကြောင့် လည်း မုန်းတီးသွားတတ်ကြပါသည်။ သို့သော် ရန်မီးပွားစဉ် သတိနှင့်ထိန်းသိမ်း တားဆီးနိုင်ပါသည်။ ယာယီအားဖြင့် ချစ်ကြည်မှုရှိစေရန် လွယ်ကူသော်လည်း ထာဝရချစ်ကြည်မှုရှိအောင်လုပ်ဖို့ကား မလွယ်ပါ။ ချစ်ကြည်ရေး ထာဝရခိုင်မြဲအောင် လုံ့လပြုသင့်ကြပါသည်။’

ဖယ်ရာသည် မင်းတုန်းမင်းက သူတို့အလွန်ချုပ်ဆိုချင်သော စာချုပ်ကို မချုပ်ဆိုသော်လည်း အထက်ပါကဲ့သို့ အရှည်ကိုမျှော်သောစကားကို ပြောလိုက်သည့် မင်းတုန်းမင်း၏ ပြည့်ဝသောစိတ်ထား အမြင်ကျယ်သောသဘာဝနှင့် ပွင့်လင်းသောဉာဏ်ရည်ကို ကောင်းစွာစိတ်ချသွားသည်။ သူသည် မင်းတုန်းမင်းကို လေးစားသောစိတ်ဖြင့် အမရပူရမှ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။

ဤနေရာတွင် အနည်းငယ်ရှင်းလိုပါသည်။ ပြည်မြို့၏အထက်ဘက် အင်္ဂလိပ်မိုင် နှစ်မိုင်ခန့်အကွာ တွင် မြေထဲစီရင်စုဟူ၍ ရှိပါသည်။ ထိုမြေထဲသည် ကား ဟုတ်သည်မဟုတ်သည် အပထား၍ မိုးကားအဖုံး မြေကားအထဲဟူသော စကားမှ ဆင်းသက်လာသည်ဟု ယူဆကြသဖြင့် မဟာသမ္ဘဝ ဂူဠာသမ္ဘဝ တို့နှင့်ဆက်နေ သည်ဟု ယူဆကြပါသည်။ သို့သော် ဒုတိယ အင်္ဂလိပ် ကျူးကျော်စစ်ပြီးစအချိန်တွင် သရက်မြို့၌ ဗြိတိသျှနယ် ခြား အရေးပိုင်အဖြစ်ထားရှိသူ (Maj. Allan) မေဂျာ အာလံက ဈေးမြို့သဘောမျိုးဖြင့် မူလက အထက်နှင့် အောက် သွားလာကူးသန်းကာ နေခဲ့ကြသည့်အတိုင်း နေရန် မြို့ငယ်ကလေးတစ်မြို့ တည်ထောင်ပေးသည်မှ စ၍ အာလံမြို့ဟု တွင်ခဲ့လေသည်။ ထိုအာလံမြို့ကို လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် အတန်ကြာတွင် အောင်လံ ဟူသော အမည်သို့ပြောင်းခဲ့သည်။

ကုလားဝန် မက္ကားတစ်ဆိုသူမှာ မဟာမင်းခေါင် သီဟသူရဘွဲ့ရ အာမေးနီးယန်းအမျိုးသားဖြစ်သည်။ နေပြည်တော်အတွင်း နေထိုင်သော အနောက်တိုင်းသား နှင့် အိန္ဒိယတိုင်းသားတို့ကို အုပ်ချုပ်ရသောဝန်ဖြစ် သည်။ ထိုစဉ်က မြေထဲမြို့ကို အပိုင်စားပေးထားသော သူဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်းက သူတို့နှစ်ဦး အနေနီးပြီး မသင့်မတင့်ဖြစ်ကာ ရန်စရည်မည်ကိုစိုးသဖြင့် လူကြီး စကားပြောကာ သတိပေးထားလိုက်ခြင်းဖြစ်လေသည်။

ပထမအကြိမ် ဖယ်ရာလာရောက်ပြီးသည့်နောက် ဗြိတိသျှတို့သည် သိမ်းပိုက်ထားပြီးနယ်မြေမှ အကျိုးထူး ပိုမိုရရှိရန် အာသီသလွန်စွာထားခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ ထားရှိသော အာသီသများ ပြည့်စုံသည်ထက် ပြည့်စုံစေ ရန် အထက်မြန်မာပြည်သို့ သံအဖွဲ့ ထပ်မံစေလွှတ်ရန် စီစဉ်ကြပြန်သည်။

ဖယ်ရာတို့ဒုတိယအကြိမ်ရောက်ရှိလာခြင်း

လော့ဒ် ဒါလ်ဟိုဇီသည် ၁၈၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် တင်ပယ် (Mr. Richard Temple) နှင့် ကာနယ် ဘရူတ် (Col. H. Bruce) တို့အား မြန်မာနိုင်ငံသို့ စေလွှတ်၍ အုပ်ချုပ်ရေး ကုန်သွယ်ရေးတို့နှင့် ပတ်သက်

သော ပြဿနာများကို ဖယ်ရာနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးစေခဲ့ သည်။ ထိုသူတို့သည် ဖယ်ရာနှင့် ဆွေးနွေးပြီးသည့် နောက် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ အစီရင်ခံစာ တင်သွင်း ခဲ့ရာတွင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ကုန်သွယ်ရေး တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုအတွက် စာချုပ်တစ်ခု လိုအပ်ကြောင်း ထည့်သွင်းအကြံပေးခဲ့လေသည်။ ထို့ပြင် အထက် မြန်မာနိုင်ငံကိုဖြတ်၍ တရုတ်ပြည်ကို ကုန်လမ်းမှ ဝင်ရောက်ကုန်သွယ်ရန်ကိုလည်း အကြံပေးခဲ့လေသေး သည်။

၁၈၆၂ ခုနှစ်သို့ ရောက်သည်တွင် ဖယ်ရာက မိမိသည် မန္တလေးသို့တက်ကာ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ပတ် သက်သည့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုရေးအတွက် ဧပေဆွေးနွေး လိုပါသည်ဟု အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့တင်ပြကာ အခွင့် တောင်းလေသည်။ တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မန္တလေးမြို့ တော်တွင် မင်းတုန်းမင်းကြီးနှင့် ဖယ်ရာတို့ ကုန်သွယ် ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုရန် ဆွေးနွေးကြသည်။ ထိုအကြိမ် တွင်မူ မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် နိုင်ငံ၏ အချုပ်အခြာ အာဏာကိုလည်း မထိခိုက် အကျိုးစီးပွားကိုလည်း မလျော့ပါးစေဘဲ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး စာချုပ်တစ်ခု ကိုချုပ်ဆိုရန် သဘောတူလိုက်လေသည်။ ၁၈၆၂ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၀ ရက်နေ့တွင် စာချုပ်ကို နှစ်ဦးနှစ်ဖက် လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။ စာချုပ်ပါ အချက်အလက် တို့မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- (၁) မြန်မာနှင့် ဗြိတိသျှအစိုးရတို့ မိတ်သဟာယ အဖြစ် ဆက်လက်တည်ရှိကြရန်။
- (၂) ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်း သွားလာရောင်းဝယ် ကြသည့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံမှ ကုန်သည်များ နှင့် မြန်မာဘုရင်၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော် မျိုးကို ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန် တော်မျိုးများကဲ့သို့ပင် သဘောထား၍ ဗြိတိသျှ အစိုးရက စောင့်ရှောက်ရန်။
- (၃) မြန်မာမင်းပိုင်နက်အတွင်း သွားလာရောင်းဝယ် ကြသည့် ဗြိတိသျှပိုင်နက်မှ ကုန်သည်များ၊ ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုး များကို မြန်မာအစိုးရ၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်

တော်မျိုးများကဲ့သို့ သဘောထား၍ မြန်မာအစိုးရက စောင့်ရှောက်ရန်။

- (၄) မည်သည့် ဗြိတိသျှပိုင်နက်ကဖြစ်စေ၊ သို့မဟုတ် တခြားမည်သည့်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံကဖြစ်စေ ရန်ကုန်မြို့သို့ သယ်ယူတင်သွင်းလာပြီးနောက် ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းခရီးဖြင့် မြန်မာပိုင်နက်အတွင်းသို့ ပို့ဆောင်မည့် ကုန်စည်များ အပေါ် အင်္ဂလိပ်အစိုးရက ယင်းတို့၏တန်ဖိုးအပေါ် မူတည်၍ တစ်ရာခိုင်နှုန်းသာ အကောက်ကောက်ခံရန်၊ ယင်းကုန်စည်တို့ကို မြန်မာပိုင်နက်မှ ဖြတ်သန်း၍ အခြားနိုင်ငံများသို့ သယ်ယူသွားမည်ဆိုလျှင် မြန်မာအစိုးရက အကောက်ခွန်ကင်းလွတ် ခွင့်ပြုရန်။
- (၅) မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ အခြားနိုင်ငံမှ သယ်ယူတင်သွင်းလာပြီးနောက် ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းခရီးဖြင့် ရန်ကုန်သို့ ပို့ဆောင်မည့် ကုန်စည်များ အပေါ်တွင်လည်း မြန်မာအစိုးရက တန်ဖိုးအလျောက် တစ်ရာခိုင်နှုန်းသာ ကောက်ခံရန်၊ ယင်းကုန်စည်များမှာ ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်း ရောင်းချရန်မဟုတ်မူဘဲ အခြားနိုင်ငံများသို့ တင်ပို့မည့် ကုန်စည်များဖြစ်ခဲ့လျှင် အင်္ဂလိပ်အစိုးရက အကောက်ကင်းလွတ်ခွင့်ပြုရန်။
- (၆) ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်းတွင် ကူးသန်းသွားလာလိုသည့် မြန်မာနိုင်ငံဘက်မှ ကုန်သည်များကို ဗြိတိသျှအစိုးရက အတားအဆီး အနှောင့်အယှက် မပြုဘဲ ယင်းတို့နှစ်သက်သလို သွားလာခွင့်၊ ယင်းတို့အလိုရှိရာကို ဝယ်ယူခွင့်ပြုရန်၊ ထို့ပြင် ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်း မည်သည့်နေရာတွင်မဆို မြန်မာကုန်သည်များအား မြေယာဝယ်၍ အိမ်ဆောက်လုပ် နေထိုင်ခွင့်ပြုရန်။ (မြန်မာနိုင်ငံဘက်မှဟုဆိုရာတွင် မင်းတုန်းမင်း၏ပိုင်နက်တွင် ကျန်ရှိနေသော မြန်မာနိုင်ငံကိုဆိုလိုသည်)
- (၇) ဖော်ပြပါ ဓမ္မမအချက်တွင် ပါသည့်အတိုင်း ဗြိတိသျှကုန်သည်တို့အားလည်း မြန်မာအစိုးရ

က ခွင့်ပြုရန်။

- (၈) စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးနောက် တစ်နှစ်အတွင်း ဗြိတိသျှအစိုးရက နယ်စပ်အကောက်ခွန်များကို ဖျက်သိမ်းပေးခဲ့လျှင် မြန်မာအစိုးရကလည်း ဖျက်သိမ်းပေးလိုသည့် ဆန္ဒရှိခဲ့သော် တစ်နှစ်၊ နှစ်နှစ်၊ သုံးနှစ်၊ သို့မဟုတ် လေးနှစ်လွန်ပြီးနောက် နယ်စပ်အကောက်ခွန်များကို ဖျက်သိမ်းပေးရန်။
- (၉) မြန်မာပိုင်နက်မှ ဗြိတိသျှပိုင်နက်ဘက်သို့ ထို့အတူ ဗြိတိသျှပိုင်နက်မှ မြန်မာပိုင်နက်ဘက်သို့ ကူးသန်းသွားလာလိုသူများကို နှစ်ဦးနှစ်ဖက်သော အစိုးရများက အနှောင့်အယှက် အတားအဆီးမပြုဘဲ ကူးသန်းသွားလာခွင့်ပြုရန်။ ထိုစာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို လေ့လာလိုက်ပါက ဗြိတိသျှတို့သည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေး စီးပွားရေးတို့ကို သဘောကျခြယ်လှယ်ရန် အခွင့်အလမ်း စတင်ရရှိသွားသည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ အကြောင်းမှာ ဗြိတိသျှတို့သည်သာ နယ်သိမ်းတိုက်ပွဲများ ဆင်နွှဲ၍ စီးပွားကုန်သွယ်ရေးကို နည်းလမ်းစုံသုံးကာ ချဲ့ထွင်နေနိုင်ကြသည့် လူမျိုးဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့နှင့် ဗြိတိသျှတို့သည် စာချုပ်တွင် အခွင့်အရေး တန်းတူရရှိထားသော်လည်း ထိုအခွင့်အရေးကို အသုံးပြုမည့်သူမှာ ဗြိတိသျှကုန်သည်ကြီးများသာ ဖြစ်လေသည်။

ကာနယ်ဖိုက်သံအဖွဲ့

၁၈၆၂ ခုနှစ်တွင် ဖယ်ရာနှင့်ချုပ်ဆိုခဲ့သော စာချုပ်ပါ နယ်စပ်အကောက်ခွန် ဖျက်သိမ်းရေးကစ၍ စာချုပ်ပါနှစ်နိုင်ငံအကြားတွင် အဆင်မပြေဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာတို့က နယ်စပ်အကောက်ခွန်ကို ဖျက်သိမ်းပေးနိုင်ခြင်းသည် ဗြိတိသျှတို့ဘက်မှသာ တစ်ဖက်စောင်းနင်း အကျိုးခံစားရမည့်ကိစ္စဖြစ်သဖြင့် ဖျက်သိမ်းပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဖျက်သိမ်းပေးခြင်းသည် မြန်မာတို့ဘက်က ပျက်ကွက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဗြိတိသျှတို့က စွပ်စွဲကြသည်။

စာချုပ်အရ သံကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် မန္တလေး

သို့ရောက်လာသော ဆလေဒင်သည် ထိုနယ်စပ် အကောက်ခွန် ဖျက်သိမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍ လွှတ်တော်ဝန်ကြီးများထံ ထပ်တလဲလဲတင်ပြဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှကုန်သည်များက အထူးသဖြင့် မကျေနပ်သည့်ကိစ္စမှာ မင်းတုန်းမင်းကြီးက လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ဖယ်ရာသည် အငြိမ်းစားယူ၍ သူ၏ဇာတိမြေသို့ ပြန်အံ့ဆဲဆဲ ၁၈၆၆ ခုတွင် ထိုကိစ္စကို ဆွေးနွေးရန် မန္တလေးသို့ တက်လာခဲ့သေးသည်ဟုဆိုသည်။ မင်းတုန်းမင်းက မလိုက်လျောသဖြင့် ဖယ်ရာမှ လက်လျှော့၍ ပြန်ခဲ့ရလေသည်။

မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ထံသို့ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ကိုယ်တိုင် စာတစ်စောင်ရေးခဲ့သေးသည်။ မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ လက်ဝါးကြီးအုပ်မှုကို ပထမတွင် လျှော့ပေးပြီး နောက်ဆုံးတွင် လုံးဝဖျက်သိမ်းပေးရန် တိုက်တွန်းသော စာဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ များမကြာမီတွင် မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် ထွက်ကုန်ဝင်ကုန်နှစ်ရပ်လုံးပေါ်တွင် ကောက်ခံသော နယ်စပ်အကောက်ခွန်ကို လျှော့ချပေးပြီး အချို့သောကုန်များကို လက်ဝါးကြီးအုပ်မှုမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပြုခဲ့လေသည်။

ထိုသို့ ကုန်သွယ်ရေး မပြေလည်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ မြန်မာတို့ဘက်ကိုသာ ဗြိတိသျှတို့က အပြစ်ပုံချနေသည်မှာ မတရားပေ။ ဗြိတိသျှတို့ဘက်က နယ်စပ်အကောက်ခွန်ကို တစ်နှစ်အတွင်းဖျက်သိမ်းပေးပါမည်ဟု စာချုပ်တွင် ထည့်သွင်းချုပ်ဆိုထားသော်လည်း တစ်နှစ်သာကုန်ဆုံး၍ နောက်နှစ်များစွာကူးသွားသည် ဗြိတိသျှတို့က နယ်စပ်အကောက်ခွန်ကို ဖျက်သိမ်းမပေးခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် ၁၈၆၇ ခုနှစ်အထိ အကောက်ခွန်ကို ဖျက်သိမ်းမပေးဘဲ နေနိုင်ခွင့် ရှိခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဖယ်ရာကိုယ်တိုင်က ထုတ်ဖော်ရေးသားခဲ့ဖူးသည်။

ဗြိတိသျှတို့နှင့် ၁၈၆၂ ခုနှစ်က ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်၏အပိုဒ် ၆ တွင် ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်း၌ မြန်မာကုန်သည်တို့သည် အနှောင့်အယှက် အတားအဆီးမရှိဘဲ သွားလာခွင့်ရှိပြီး မိမိတို့ဝယ်ယူလိုရာ ဝယ်

ယူနိုင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဆိုထားသော်လည်း လက်တွေ့တွင်မူ ဗြိတိသျှတို့က စာချုပ်ပါအကြောင်းအရာများကို စောင့်ထိန်းခြင်း မရှိကြပေ။

၁၈၆၄ ခုတွင် မြန်မာအစိုးရက စက်ရုံများ တည်ဆောက်ရာ၌ လိုအပ်သော စက်ပစ္စည်းများ ဝယ်ယူရန် အိန္ဒိယသို့ စေလွှတ်လိုက်သည့် ဦးရွှေဘင် အမှူးပြုသော အဝယ်တော်အဖွဲ့ကို အိန္ဒိယပြည်ဗြိတိသျှ အစိုးရက ဟန့်တားပိတ်ပင်ခဲ့သဖြင့် ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံ (British Burma) မှ မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးထံသို့ မကွေးမင်းကြီးက အကြိမ်ကြိမ်အရေးဆိုခဲ့ပေသည်။

ထိုမျှသာမက ၁၈၆၇ ခုတွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံသို့ စက်ကိရိယာများဝယ်ယူရန် သွားရောက်မည့် မြန်မာအဝယ်တော်အဖွဲ့မှာလည်း ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်တို့၏ နှောင့်ယှက်တားဆီးမှုကြောင့် ပြင်သစ်သို့မသွားနိုင်ကြတော့ဘဲ ရန်ကုန်မှလှည့်၍ မန္တလေးသို့ပြန်လာခဲ့ရပေသည်။

ထိုကဲ့သို့ သူတို့ဘက်မှ တားဆီးပိတ်ပင်မှုများ ရှိနေသည့်ကြားမှ မြန်မာတို့ထံမှ သူတို့လိုချင်သည့် အခွင့်အရေးများကိုမူ အရယူနိုင်ရန် အလို့ငှာ ၁၈၆၇ ခုတွင် အိန္ဒိယပြည်မှ ဗြိတိသျှအစိုးရသည် မြန်မာနေပြည်တော်သို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ထပ်မံစေလွှတ်ခဲ့သည်။ ဤတစ်ကြိမ်သည် ဘုရင်ခံချုပ်ဆာလောရင့်သည် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဓလေ့ထုံးတမ်းစရိုက်ဘာသာကို အတော်ပင် အကျွမ်းဝင်နုံ့စပ်သည်ဟု ထင်ပေါ်သော ကာနယ်ဖိုက်ကို သံအဖွဲ့ခေါင်းဆောင်အဖြစ် စေလွှတ်လိုက်သည်။ ထိုစဉ်က ကာနယ်ဖိုက်မှာ ဗြိတိသျှမြန်မာနိုင်ငံသို့မဟုတ် အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး (Chief Commissioner of British Burma) အဖြစ် ဖယ်ရာထံမှတစ်ဆင့် လွှဲပြောင်းယူခါစဖြစ်သည်။

ဖိုက်၏သံအဖွဲ့သည် မန္တလေးသို့ အောက်တိုဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် ရောက်ရှိသည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် ဖိုက်၏သံအဖွဲ့ကို တခမ်းတနား ကြိုဆိုနေရာချထားပေးသည်။ ဘုရင်နှင့်မှူးမတ်များပါ သူနှင့်ဆက်ဆံရာ၌ ပြေပြစ်စွာဆက်ဆံကြပုံ ဥယျာဉ်တော်အတွင်း၌

လွတ်လပ်စွာတွေ့ဆုံချိန်များ၌ မင်းတုန်းမင်းက တိုင်း
ရေးပြည်ရာများကို ကွယ်ဝှက်မှုမရှိဘဲ အခြေအနေမှန်
အတိုင်းပင် သူ့အားပြောပြပုံတို့ကို ဖိုက်သည် အလွန်
ကျေနပ်စွာ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ပေသည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် စာချုပ်စာတမ်းနှင့် ဆောင်ရွက်
တတ်ကြသည့် ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ တစ်နေရာတွင် စာ
ရေးသူက တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ စာချုပ်စာတမ်းများသည်
စနစ်တကျအုပ်ချုပ်ရေး မဟာမိတ်အချင်းချင်း ဆက်ဆံ
ရေးတို့တွင် အလွန်လိုအပ်သည်။ သို့သော် ထိုစာချုပ်
များကို ချုပ်ဆိုပြီး လက်မှတ်ရေးထိုးကာ အတည်ပြုပြီး
သည့်နောက် လေးစားလိုက်နာရန် တာဝန်မှာ လက်မှတ်
ရေးထိုးသည့် နှစ်ဦးနှစ်ဖက်စလုံးတွင် တာဝန်ရှိသည်။
ယခုတင်ပြခဲ့ပြီးသည့် သမိုင်းဖြစ်ရပ်များတွင် စာချုပ်
ချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက် ဗြိတိသျှတို့ဘက်က မည်သည့်
အခါမျှ ကတိမတည်ဘဲ ဖောက်ဖျက်ခဲ့ကြသည်ကို တွေ့
ရမည်ဖြစ်သည်။ သူတို့ပေးရန်ဆိုပါက မပေးဘဲ တားဆီး
ပိတ်ပင်တတ်သည်။ အရယူရန်ဆိုပါက တောင်း၍မပြီး
သည့်ပြင် နောက်ထပ်ရစ်ပတ်နှောင်ဖွဲ့မည့် စာချုပ်သစ်
များကို ချုပ်ဆိုရန် ကြိုးပမ်းကြတတ်သည်။ အကျပ်ကိုင်
တတ်ကြသည်။

ထိုအကျပ်ကိုင်မှုကို မလိုက်လျောသည့်အခါတွင်

စစ်ရေးကျူးကျော်မှု ပြုတတ်ပြန်သည်။ နယ်ချဲ့တို့သည်
နှစ်ပေါင်းများစွာ ပြောင်းလာသည့်အချိန်တွင် လုပ်ထုံး
လုပ်နည်းများ ပြောင်းလာခဲ့သော်လည်း သူတစ်ထူးတို့
၏ထံမှ မတန်တဆ အခွင့်အရေးတောင်းသည့် အကျင့်
ကိုမူ မပျောက်တတ်ကြကြောင်း သမိုင်းသက်သေ
အမြောက်အမြားရှိခဲ့သည်။ ရှိနေဆဲလည်းဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း။ ဒုတိယတွဲ ပထမ
ပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့်
စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-
မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်
မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of
Burma**. New York: Columbia Uni-
versity Press.
- 2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the
Family of Nations**. Amsterdam:
Djarabatam.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Mak-
ing of Burma**. London: The Cresset
Press.

ဖယ်ရာနှင့် ချုပ်ဆိုခဲ့သောစာချုပ်ကို ထပ်မံဖြည့်စွက်ပြင်ဆင်သည့်စာချုပ် ၁၈၆၇

မြန်မာတို့ဘက်က ဗြိတိသျှတို့နှင့်စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုရာ တွင် သတိကြီးစွာထား၍ ချုပ်ဆိုကြသော်လည်း စာချုပ် အတည်ပြုပြီးသည်နှင့် တစ်ကြောင်းမဟုတ်တစ်ကြောင်း ဆိုသလို အကြောင်းပြချက်များထပ်မံပြကာ အခွင့်အရေး များ ထပ်မံတောင်းဆိုတတ်ကြောင်းကို သာဓကအမျိုး မျိုးဖြင့် တင်ပြခဲ့ပြီးပြီဖြစ်သည်။

မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး ရတနာပုံ မန္တလေးမြို့ တော်သို့ စတင်ရောက်ရှိကာ နန်းသိမ်းပွဲခံပြီးစကပင် ယခင်က ဖယ်ရာနှင့်ချုပ်ဆိုထားသည့် စာချုပ်ကို ပြင် ဆင်သည့်စာချုပ်အသစ်ကို ထပ်မံချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။

စာချုပ်ပါအချက်အလက်များမှာ

- ၁။ ၁၈၆၇ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၅ ရက်နေ့မှစ၍ နှစ် နိုင်ငံ၏ သွင်းကုန် ထုတ်ကုန်များအပေါ်တွင် တပြေးညီတည်း ငါးရာနှုန်းထား၍ ၁၀ နှစ်တိုင် အကောက်ကောက်ရန်။ ကျွန်း၊ ရေနံနှင့် ကျောက်မျက်ရတနာကိုသာ မြန်မာဘုရင်က ကုန်တော် (Royal monopolies) ဘုရင် လက်ဝါးကြီးအုပ်ရောင်းဝယ်သည့် ကုန်စည်များ အဖြစ် ထား၍ ကျန်ကုန်စည်များကို လွတ်လပ် စွာ ရောင်းဝယ်ခွင့်ပြုရန်။
- ၂။ ၁၀ နှစ်လွန်ပြီးနောက် အကောက်နှုန်းကို နှစ် နိုင်ငံ အစိုးရတို့က ညှိနှိုင်း၍ ပြင်ဆင်လိုက ပြင်ဆင်ရန်။
- ၃။ ၁၈၆၂ ခုနှစ် စာချုပ် ဆဋ္ဌမအချက်တွင်ပါသည့် အတိုင်း ဗြိတိသျှအစိုးရက နယ်စပ်အကောက် ခွန်ကို ဖျက်သိမ်းပေးရန်။ ယင်းသို့ ဗြိတိသျှ အစိုးရက ဖျက်သိမ်းပေးလျက်ရှိစဉ် ကာလ အတွင်း မြန်မာအစိုးရကလည်း ငါးရာနှုန်း သို့မဟုတ် ငါးရာနှုန်းထက်လျော့နည်း၍ဖြစ်စေ ကောက်ခံရန်။

- ၄။ တစ်နိုင်ငံမှ တစ်နိုင်ငံသို့ တင်ပို့ရောင်းချမည့် ကုန်စည်များ၏ ဈေးနှုန်းစာရင်းများကို နှစ် မကူးမီ နှစ်လကြိုတင်၍ တစ်ဖက်မှတစ်ဖက်သို့ နှစ်စဉ်ပေးပို့ပေးရန်။ ကုန်ဈေးနှုန်း ပြင်ဆင် သတ်မှတ်လိုလျှင်လည်း နှစ်ဖက်သော အရေး ပိုင် ကိုယ်စားလှယ်တို့ ညှိနှိုင်း၍ပြင်ဆင်ရန်။
- ၅။ မြန်မာ့နေပြည်တော်၌ ဗြိတိသျှအရေးပိုင် ကိုယ် စားလှယ်တစ်ဦး ထားရှိခွင့်ပြုရန်။ အဆိုပါ ကိုယ်စားလှယ်မှာ မြန်မာ့နေပြည်တော်၌ စာ ရင်းပေါက်ပြီးသော ဗြိတိသျှ ကျွန်တော်မျိုး အချင်းချင်း ဖြစ်ပွားသည့်တရားမမှုများကို စစ် ကြောစီရင်နိုင်ခွင့်ရှိရန်။ မြန်မာဘုရင် ကျွန်တော် မျိုးတို့နှင့် မြန်မာ့နေပြည်တော်ရှိ ဗြိတိသျှ ကျွန် တော်မျိုးတို့၏အကြား၌ ဖြစ်ပွားသော တရားမ မှုများကို မြန်မာဘုရင်က ခန့်ထားသော အရာရှိ တစ်ဦးနှင့် ဗြိတိသျှအရေးပိုင် ကိုယ်စားလှယ်တို့ က ပူးတွဲစစ်ဆေးစီရင်ရန်။ မြန်မာဘုရင်က လည်း ဗြိတိသျှအရေးပိုင် ကိုယ်စားလှယ်ရုံး ဖွင့်လှစ်လိုသည့်ကာလတွင် ဖွင့်လှစ်ရန်။
- ၆။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကုန်စည်များအပေါ်၌ အခွန် အကောက် ကောက်ခံသည့်ဒေသတိုင်းတွင် ဗြိတိသျှအရာရှိများကို နေထိုင်ခွင့်ပြုရန်။ ယင်း အရာရှိများအနေဖြင့် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး၊ အကောက် ကောက်ခံရေးနှင့်ပတ်သက်သော ကိစ္စများကို စုံစမ်းခွင့်ရှိပြီး ယင်းတို့ရုံးစိုက်ရာ ဒေသများ၌ မြေယာဝယ်ကာ အိမ်ရာဆောက် လုပ်ခွင့်ရှိရန်။
- ၇။ မြန်မာအစိုးရကလည်း အထက်ဆဋ္ဌမအချက် တွင် ဖော်ပြသည့်အတိုင်း ဗြိတိသျှအစိုးရနည်း

တူ ဆောင်ရွက်ခွင့်ရှိရန်။

- ၈။ ရွှေ၊ ငွေများကို နှစ်နိုင်ငံမှ ကုန်သည်များ လွတ်လပ်စွာ ရောင်းဝယ်ခွင့်ရှိရန်။ မြန်မာအစိုးရသည် ဗြိတိသျှမဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး၏ သဘောတူညီချက်ရရှိလျှင် ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်း၌ လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များနှင့် မီးသင်္ဘော၊ တိုက်သင်္ဘော၊ ကုန်သင်္ဘောများကို ဝယ်ယူခွင့်ရှိရန်။
- ၉။ မြန်မာ့ပိုင်နက်အတွင်း၌ ရာဇဝတ်မှုများ ကျူးလွန်ပြီးနောက် ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်းသို့ ခိုဝင်သွားသော မြန်မာကျွန်တော်မျိုးတို့ကို မြန်မာအစိုးရက နေပြည်တော်ရှိ ဗြိတိသျှအရေးပိုင်ကိုယ်စားလှယ်နှင့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ပြီးနောက် တောင်းဆိုသည့်အခါ၌ ဗြိတိသျှအစိုးရက ပေးအပ်ရန်။
- ၁၀။ အထက် နဝမအချက်တွင် ပါသည့်အတိုင်း ဗြိတိသျှအစိုးရကလည်း ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်ရှိရန်။
- ၁၁။ ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်း ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်ပြီးနောက် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ပြန်လည်ခိုဝင်လာသော မြန်မာကျွန်တော်မျိုးများကို မြန်မာအစိုးရက စစ်ကြောစီရင်ခွင့်ရှိရန်။ ယင်းသို့ စီရင်သည့်ကာလ အမှုကိုနားထောင်ရန် ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးကို စေလွှတ်လိုလျှင် စေလွှတ်နိုင်ခွင့်ရှိရန်။
- ၁၂။ မြန်မာပိုင်နက်အတွင်း ရာဇဝတ်မှု ကျူးလွန်ပြီးနောက် ဗြိတိသျှပိုင်နက်အတွင်းသို့ ပြန်လည်ခိုဝင်လာသော ဗြိတိသျှကျွန်တော်မျိုးများကို ဗြိတိသျှအစိုးရက စစ်ကြောစီရင်ခွင့် ရှိရန်။ ယင်းသို့ စီရင်သည့်ကာလ အမှုကို နားထောင်ရန် မြန်မာအစိုးရ၏ ကိုယ်စားလှယ်အရာရှိတစ်ဦး စေလွှတ်လိုလျှင် စေလွှတ်နိုင်ခွင့်ရှိရန်။
- ၁၃။ ယခုစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုသော်လည်း ၁၈၆၂ ခုနှစ်က ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်ကိုမယ်ဖျက်ဘဲ ဆက်လက် အသိအမှတ်ပြုကြရန်။

ထိုစာချုပ်ပါအချက်အလက်များကို ကြည့်လျှင် နှစ်နိုင်ငံ သာတူညီမျှ အခွင့်အရေးပေးထားသော စာချုပ်တစ်စောင်ဟု ယူဆဖွယ်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအခြေအနေနှင့် ဗြိတိသျှတို့၏အခြေအနေကို ကောင်းစွာနားလည်ထားသော သူများအဖို့မှာ ဤစာချုပ်အတွက် မြန်မာတို့ဘက်က များစွာပေးခဲ့ကြောင်း သိသာလှသည်။

- က။ ပူးတွဲတရားစီရင်ခွင့်ရခြင်း။
- ခ။ ကျွန်းသစ်၊ ရေနံနှင့် ကျောက်မျက်ရတနာတို့မှလွဲ၍ ရွှေငွေအပါအဝင် အခြားသော ပစ္စည်းများကို ဗြိတိသျှတို့က လွတ်လပ်စွာ ရောင်းဝယ်ခွင့် ရခဲ့ခြင်းတို့သည် ဗြိတိသျှတို့ဘက်မှ တိုးတက်ရရှိသော အခွင့်အရေးများ ဖြစ်သည်။
- ဂ။ အထူးသဖြင့် ရရှိလိုက်သောအခွင့်အရေးမှာ မြန်မာ့နေပြည်တော်၌ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်ရုံး ဖွင့်လှစ်ထားရှိကာ မြန်မာနိုင်ငံရေးကို အနီးကပ်ထောက်လှမ်းခွင့် ရရှိခြင်းဖြစ်သည်။
- ဃ။ မြန်မာတို့နှင့်ဗြိတိသျှတို့သည် ပြည်ပနယ်မြေဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို အပြန်အလှန် ပေးကြရန် သဘောတူညီမှု ထားရှိခြင်းသည်လည်း မြန်မာတို့အတွက်ကား အကျိုးမထင်ချေ။ အကြောင်းမှာ ထိုကာလသည် မြန်မာတို့အနေဖြင့် ဗြိတိသျှနိုင်ငံပိုင်ဒေသများသို့ သွားရောက်နေထိုင်ရန်၊ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုရန် အကြောင်းမရှိသည့် ကာလဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြည်ပနယ်မြေ ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးအားလုံး (Extra-territorial rights) များကို ဗြိတိသျှတို့သာ ရရှိခဲ့ပေသည်။
- င။ အထက်မြန်မာနိုင်ငံအတွက် လိုအပ်သော လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များ တိုက်သင်္ဘောများ စစ်သင်္ဘောများ ဝယ်ယူရန်ကိစ္စမှာလည်း ဗြိတိသျှအစိုးရက သဘောတူညီ

ချက် ရမှသာလျှင် ဝယ်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သဖြင့် စာချုပ်မှာ မြန်မာတို့အတွက် အကျိုးနည်းပါးလှသော စာချုပ်တစ်ခုဟု ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။

ထိုထက်ကဲသော အချက်တစ်ချက် ရှိပေသေးသည်။ ဖိုက်သည် စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန် မန္တလေးသို့ ထွက်မလာမီက ဘုရင်ခံချုပ်က မှာကြားလိုက်သော အချက်တစ်ချက်ရှိသည်။ ထိုအချက်မှာ စာချုပ်တွင် အချက်တစ်ချက် ထည့်သွင်းခွင့်ရရန် ကြိုးစားရေးဖြစ်သည်။ ထိုအချက်မှာ 'မြန်မာဘုရင်သည် မည်သည့်လက်နက်နိုင်ငံနှင့်မဆို ဆက်ဆံလိုလျှင် သို့တည်းမဟုတ် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးမှုပြုလုပ်လိုလျှင် ဗြိတိသျှအစိုးရ၏ ကြိုတင်သဘောတူညီချက်ကို ရယူပြီးမှသာ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရမည်ဟူသော အချက်ဖြစ်သည်။'

ဖိုက်သည် မြန်မာတို့၏စိတ်ဓာတ်ကို အတော်အတန် နားလည်သိရှိသောသူဖြစ်သည်။ ထိုအချက်ကို တောင်းဆိုလိုက်ပါက မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ စာချုပ်ချုပ်ဆိုကြမည်မဟုတ်သည့်ပြင် ဗြိတိသျှမြန်မာတို့၏ ဆက်ဆံရေးသည် ပိုမိုတင်းမာသွားနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖိုက်သည် ထိုအကြောင်းကို မြန်မာဘုရင်နှင့် မှူးကြီးမတ်ရာများ၏ ရှေ့မှောက်တွင် လေသံမျှ မဟာခဲ့ပေ။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်သည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို စစ်ရေးအရ တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်း မပြုဘဲနှင့် ပြည်တွင်းရေးကို တတ်နိုင်သမျှ ဝင်ရောက်စွက်ဖက်သည့်နည်းကို အသုံးပြုရန် လိုလားနေကြသည်။ ဗြိတိသျှကုန်သည်များသည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံ ဆက်လက်တည်ရှိနေသည်ကိုပင် မလိုလားကြပေ။ အခြားနယ်ချဲ့နိုင်ငံများက အထက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဝင်ရောက်၍ ခြေမရှုပ်မီကပင် စောစောစီးစီးသိမ်းပိုက်ထားရန် တိုက်တွန်းခဲ့ကြသည်ဟု မှတ်တမ်းမှတ်ရာများတွင် ပါသည်။ သို့ဖြစ်သဖြင့် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က ရလိုရငြား စာချုပ်တွင် ထိုအချက်ကိုထည့်သွင်းရန် ကြိုးစားရမည်ဟု ဖိုက်အား မှာကြားလိုက်ဟန်တူသည်။

အထက်ပါစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးသည့်တိုင် ၁၈၆၂ ခု စာချုပ်ကိုလည်း ပယ်ဖျက်ခြင်းမပြုခဲ့သဖြင့် ဗြိတိသျှ

တို့အနေဖြင့် စာချုပ်နှစ်ခုပေါ်မှ ရနိုင်သမျှအကျိုးအမြတ်ကို ယူနိုင်ပေသည်။ စေ့စေ့စပ်စပ်လေ့လာပါက အထက်ပါစာချုပ်သည် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ်ဟု အမည်တပ်ထားသော်လည်း ဗြိတိသျှတို့အနေဖြင့် နိုင်ငံရေးအကျိုးအမြတ်များကို များစွာထုတ်ယူနိုင်သော စာချုပ်တစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်ပေသည်။

မင်းတုန်းမင်းကြီးသည် မိမိတို့၏ပြည်တွင်းရေးကို တိုးတက်အောင် များစွာကြိုးစားခဲ့သည်။ ထိုသို့ကြိုးစားရာတွင် အားသွန်ခွန်စိုက် ကြိုးပမ်းအားထုတ်သူမှာ ကနောင်မင်းသားကြီးဖြစ်သည်။ ဖယ်ရာနှင့် ပထမအကြိမ်စာချုပ်ချုပ်ဆိုစဉ်က ဗြိတိသျှတို့ဘက်မှ မျှော်လင့်သည်မှာ လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များကို ဝယ်ယူတင်သွင်းလိုကြောင်း မြန်မာတို့က ပြောလာလိမ့်မည်ဟူသောကိစ္စဖြစ်သည်။ သို့သော် မြန်မာတို့က မပြောခဲ့ချေ။

ထိုကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ ဖယ်ရာ၏မှတ်တမ်းတွင် ထိုသို့မြန်မာများက လက်နက်ဝယ်ယူရေးနှင့် ပတ်သက်၍ စကားမစဘဲနေကြသည်မှာ လက်နက်ငယ်များ ထုတ်လုပ်သည့် စက်ရုံတစ်ခု မန္တလေးတွင်ရှိသောကြောင့်ဖြစ်၏။ ထိုစက်ရုံကို လက်တွေ့တတ်ကျွမ်းသည့် ပြင်သစ်အင်ဂျင်နီယာများက စီမံညွှန်ကြားလျက်ရှိသည်။ ကျွန်ုပ်ကိုယ်တိုင် စက်ရုံသို့ သွားရောက်ကြည့်ရှုခဲ့ရာ အတော်ကောင်းမွန်သည့် ရိုင်ဖယ်များ၊ မီးကူးယမ်းခွက်များ၊ ယမ်းမှုန့်များ ထုတ်လုပ်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာတို့သည် စက်ကိရိယာပစ္စည်းနှင့် ပတ်သက်၍ စိုးရိမ်ကြောင့်ကြမှု မရှိကြခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဖယ်ရာက ရေးသားခဲ့သည်။

မင်းတုန်းမင်းသည် ညီတော်ကနောင်မင်းသားနှင့် ညှိနှိုင်းတိုင်ပင်ပြီးနောက် ပညာတော်သင်များ ရွေးချယ်ကာ အင်္ဂလန်၊ အီတလီ၊ ပြင်သစ် အစရှိသော ဥရောပနိုင်ငံများသို့လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယသို့လည်းကောင်း မြန်မာလူငယ်ပေါင်း ၉၀ ကျော်ကို စေလွှတ်၍ စက်မှုလက်မှုပညာများ၊ စစ်အတတ်ပညာများ၊ နိုင်ငံအုပ်ချုပ်ရေးပညာများကို သွားရောက်သင်ကြားစေလေသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပညာတော်သင်စေလွှတ်ခြင်းကိစ္စကို

ကနောင်မင်းသားကြီး မကျဆုံးမိကသာမက ကျဆုံးပြီး သည့်နောက်တွင်လည်း ဆက်လက်စေလွှတ်ကြောင်း သိရှိရသည်။

မင်းတုန်းမင်းနန်းတက်ပြီး ၈ နှစ်မျှကြာသော အချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတော်တွင် ကနောင်မင်းသား ကြီးနှင့် အပေါင်းပါထက်မြက်သူလူငယ်များ၏ ကြီးစားမှုကြောင့် စက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းများ ဖြစ်ထွန်းလျက် ရှိလေပြီ။

နိုင်ငံခြားမှ ငွေဒင်္ဂါးသွန်းလုပ်သောစက်၊ ရက်ကန်းစက်များ၊ ဆန်ကြိတ်စက်များ၊ အမြောက်၊ သေနတ်၊ ဗုံးစသော လက်နက်များ ပြုလုပ်သည့်စက်များ၊ သစ်စက်၊ သကြားစက်၊ မဲနယ်စက်၊ ဖန်ချက်စက်မှစ၍ များပြားလှစွာသော စက်ကိရိယာအစုံပေါင်း ၅၀ ကျော်ကို ဝယ်ယူပြီးလျှင် စက်မှုလက်မှုနိုင်ငံ ထူထောင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။

ထိုစက်များအပြင် ရွှေဘော်စက်၊ ဝန်လေးချီမောင်းစက်များ၊ ပွတ်စက်၊ ဖောက်စူးစက်၊ သံပြားကြိတ်စက်၊ ဓာတ်အားပေးမီးစက်များကို အဖိုးငွေများစွာ ပေး၍ ဝယ်ယူပြီးလျှင် စက်ရုံများ ထပ်မံတည်ဆောက်လေသည်။

သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍လည်း တိုးတက်စပြုလာလေသည်။ မြစ်ကြောင်းတွင် လှေအမျိုးမျိုးတို့အပြင် သင်္ဘောများ မော်တော်ဘုတ်များ စတင်အသုံးပြုလာပြီဖြစ်သည်။ စက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်း အမျိုးမျိုးကို ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပြင်သစ်နှင့်အီတလီ ကျွမ်းကျင်သူများကို ငှားရမ်းအသုံးပြုခဲ့သည်။ ထိုနည်းတူစစ်လက်နက်ပစ္စည်းများ ထုတ်လုပ်ရာတွင်လည်း ကောင်း၊ အသုံးပြုရာတွင်လည်းကောင်း ပြင်သစ်များ အီတလီအမျိုးသားများကိုပင် ငှားရမ်းကာ ကနောင်မင်းက ဦးဆောင်ကာ အမြဲတမ်းစစ်တပ်ကြီးတစ်ခု ထူထောင်လေသည်။ ထိုသို့ မြန်မာ့တပ်မတော်၏ အခြေအနေကောင်းမွန်လာသည်မှာ မင်းတုန်းမင်း နန်းတက်စလောက်ကပင် ဖြစ်ဟန်တူသည်။ အကြောင်းမှာ အမရပူရမြို့တော်တွင် မင်းတုန်းမင်း နန်းစံနေဆဲတွင် ရောက်ရှိလာသော အင်္ဂလိပ်သံအဖွဲ့ဝင် ယူးလ်၏

မှတ်တမ်းတွင် မြန်မာတို့ကိုယ်တိုင် လက်နက်များကို စနစ်တကျထုတ်လုပ်နေသည့်အကြောင်း ပါဝင်လေသည်။ ကနောင်မင်းနှင့် ယောအတွင်းဝန်မင်းတို့ကဲ့သို့ ဇာတိမာန်ထက်သူများသည် ကျွန်းသားမီးသွေးနှင့် လင်းနို့ချေးတို့မှ သေနတ်ယမ်းကို ရအောင်ချက်လုပ်ယူကြလေသည်။ ဗြိတိသျှတို့က အစောပိုင်းကပင် မြန်မာနိုင်ငံမှယမ်းစိမ်းကို ဝယ်ယူလိုခဲ့သည်။ မြန်မာတို့က မရောင်းခဲ့ကြချေ။ ကနောင်မင်းသားတို့ လက်ထက်တွင် အောင်ပင်လယ်တစ်ဝိုက်၌ ယမ်းစိမ်းများချက်လုပ်နေကြပြီဟု သိရလေသည်။

ကနောင်မင်းသားသည် ပြည်တွင်းရေးကိစ္စကို တူတော်မလွန်မင်းသားနှင့် လွဲအပ်ထားပြီး သူကိုယ်တိုင် မှာမူ စက်မှုလက်မှုတိုးတက်ရေးကိစ္စ အင်အားကြီး တပ်မတော် တည်ထောင်ရေးကိစ္စများကို အားသွန်ကြိုးပမ်းနေလေသည်။ ထိုအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံအရပ်ရပ်သို့ ကြေးနန်းကြီးများ သွယ်တန်းလျက် မြန်မာဘာသာအက္ခရာတို့ဖြင့် ကြေးနန်းရိုက်ကာ ဆက်သွယ်နိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

ထိုသို့ပြည်တွင်းရေးများကို အားသွန်ဆောင်ရွက်နေစဉ်တွင် နိုင်ငံခြားဆက်သွယ်ရေးကိစ္စများ၌လည်း မလစ်ဟင်းစေရအောင် ကင်းဝန်မင်းကြီး ဦးကောင်း ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို အင်္ဂလန်သို့ချစ်ကြည်ရေးတိုးတက်စေရန် ရာဇသံများ လက်ဆောင်များနှင့် တကွ ၁၈၇၂ ခုနှစ်တွင် စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ၁၈၇၅ ခုတွင် ကင်းဝန်မင်းကြီးကိုပင် ဦးဆောင်စေလျက် အိန္ဒိယနိုင်ငံသို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ မြန်မာတို့ကလည်း မိမိတို့နိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေးကို တိုးတက်စေရန်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံခြားတိုင်းပြည်များနှင့် ဆက်ဆံရေးပြေပြစ်စေရန်လည်းကောင်း ကြိုးစားနေခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့ကလည်း သဘာဝကျစွာပင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် တစ်မြေတည်းနေ တစ်ရေတည်းသောက သွေးသားရင်းချာများအဖြစ် နေခဲ့သူများကို သွေးခွဲရန် အမြဲတစေကြိုးစားနေခဲ့လေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်းတွင် ကုန်းဘောင်မင်းဆက် ဒုတိယ နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သူ မင်းတုန်းမင်းကြီး၏

အကြောင်းကို ဖတ်ရှုသည့်အခါတိုင်း အသက်ရှူကျပ်
လောက်အောင် စိတ်ကျဉ်းကျပ်သည့်ဝေဒနာကို ခံစားရ
တတ်သည်။ အကြောင်းမှာ သုံးဆစ်ချိုးကမ်းရိုးတန်းနှင့်
ကျယ်ပြောသောနိုင်ငံသည် တစ်စတစ်စဖြင့် ကုန်းတွင်း
ပိတ်နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့ရပြီ။ အကောက်ကြိုသည့်နေရာတွင်
ဉာဏ်များလှသော ဗြိတိသျှတို့သည် ကုန်းတွင်းပိတ်ဖြစ်
နေသော နိုင်ငံငယ်ကလေးကို အသက်ရှင်သန်ခွင့် မပေး
ရန် ယတိပြတ်ဆုံးဖြတ်ထားပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း ပြင်ပမှ
လှည့်ကာ ထိပါးလိုက် ပြည်တွင်းသို့ဝင်ကာထိပါးလိုက်
ဖြင့် အမျိုးမျိုးသောနည်းဖြင့် ဒုက္ခပေးနေသည်ကလည်း
သိသာလှသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့အမျိုးမျိုးသော အဖျက်တရားများကို ရင်
ဆိုင်ရင်း တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့သော်လည်း နောက်ဆုံးတွင် ဗြိတိ
သျှတို့၏ လက်အောက်သို့ ရောက်ခဲ့ရသည်မဟုတ်ပါ
လားဟု မေးမြန်းလိုသူများ ရှိပါက ဖြေဆိုရန် အသင့်ရှိ
ပါသည်။ မင်းတုန်းမင်းသာ ထိန်းမထားပါက မြန်မာ
တို့သည် အချိန်စော၍ ကျွန်ုပ်တို့ကြမည်။ အနည်းနှင့်
အများထိန်းသိမ်းကာ လွတ်လပ်သူများအဖြစ် လူးလွန်
ရုန်းကန်ခြင်းဖြင့် အကျိုးမနည်းနိုင်ပေ။ ကျွန်ုပ်သက်
တိုမည်။ ကျွန်ုပ်စိတ်ပေါက်ချိန်နည်းမည်။ ထိုအကျိုး
များကား မြတ်သောအကျိုးများဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြုမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း။ ဒုတိယတွဲ ပထမ
ပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့်
စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-
မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်
မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- ၃။ ထိပ်တင်ထွေး (နဂါးဗိုလ်) ၁၈၆၇။ ရတနာသီခ
ကုန်းဘောင်ရာဇဝင်အကျဉ်း ဒုတိယနှိပ်ခြင်း။
ရန်ကုန်၊ အေးစာပေတိုက်။
1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of
Burma**. New York: Columbia Uni-
versity Press.
2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in
the Family of Nations**. Amsterdam:
Djarabatam.
3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Mak-
ing of Burma**. London: The Cresset
Press.

ကနောင်မင်းသား မကျဆုံးမိနှင့် ကျဆုံးပြီး နိုင်ငံရေးအခြေအနေ

တင်ပြခဲ့သည့် ကုန်းဘောင်ခေတ်ကုန်ဆုံးခါနီး မြန်မာ့ နိုင်ငံရေး အခြေအနေများအကြောင်းတွင် နယ်ချဲ့များက ဉာဏ်နိဉာဏ်နက်အမျိုးမျိုးသုံးကာ အပြင်ဘက်မှနေ၍ ပိတ်ဆို့ခြင်း၊ အတွင်းဘက်သို့လှည့်စား၍ ဝင်ရောက် ကာ တိုင်းရင်းသားများကို သွေးခွဲခြင်းစသောလုပ်ရပ် များနှင့်ပတ်သက်သည့် စိတ်မချမ်းသာဖွယ်အကြောင်း များလည်း ပါသည်။ ထိုတိုက်ခိုက်မှုအမျိုးမျိုးတို့၏ အကြားအကြားတွင် မြန်မာလူငယ်များ၏ ထက်မြက် သော ရှင်သန်သော စိတ်နေသဘာဝများ ကြိုးပမ်းမှု များကိုလည်း မြင်သာနေပြန်သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို မသိမ်း သေးဘဲ ရပ်တန့်နေခြင်းမှာ မသိမ်းတော့ပြီဟု စိတ်ပိုင်း ဖြတ်၍ ရပ်တန့်နေခြင်း မဟုတ်ပေ။ မြန်မာတို့သည် ပြည်တွင်းရေးရှုပ်ထွေးနေချိန်၊ အရည်အချင်းနည်းပါး သောမင်း နန်းစံနေချိန်မှာပင် စစ်ရေးနှင့်ရင်ဆိုင်လာရ သည့်အခါ၌ စွမ်းစွမ်းတမံ ခုခံတိုက်ခိုက်တတ်ကြသော လူမျိုးဖြစ်သည်။ နယ်ချဲ့တို့သည် သူတို့သိမ်းပိုက်ခဲ့သော တချို့နိုင်ငံများတွင် မြေကိုဝယ်ယူ၍လည်းကောင်း၊ အား နည်းသူများဘက်မှလိုက်ကာ တိုက်ခိုက်ပေးခြင်းဖြင့် လည်းကောင်း စစ်အကြီးအကျယ်မတိုက်ရဘဲနှင့် နယ် မြေများကို သိမ်းပိုက်၍ နယ်ချဲ့နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ သောနည်းမျိုးကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် ကျင့်သုံး၍ မရခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံကို အဆစ်အပိုင်းအလိုက် တိုက် ယူရခြင်းဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံကို ဒုတိယအကြိမ် တိုက်ခိုက်၍ ရခိုင် ဘိုးခေါင်တောင်ထိပ်မှ မြေထဲကိုဖြတ်ကာ အနောက် ကရင်နီနယ်သို့ရောက်အောင် နယ်ခြားမှတ်တိုင် စိုက်ခဲ့ ကြသည်။ သို့သော် အရှေ့ကရင်နီနယ်နှင့် အနောက် ကရင်နီနယ် စော်ဘွားနှစ်ဦးတို့သည် မကြာခဏ အချင်းများ

ကြသည်။ ထိုသို့အချင်းများရခြင်းမှာလည်း အနောက် ကရင်နီနယ်တွင် ဗြိတိသျှလူမျိုးများပိုင် သစ်ကုမ္ပဏီများ က သစ်များကို မတရားထုတ်ယူခြင်းနှင့် ပတ်သက်လေ သည်။

ထိုသို့ အချင်းများသည့်အခါများတွင် အရှေ့ ကရင်နီနယ် စော်ဘွားစောလဘော်နှင့် အနောက်ကရင် နီနယ်စော်ဘွား ခွန်တီတို့သည် မင်းတုန်းမင်းကြီးထံသို့ ဝင်ရောက်ကာ မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ ဖျန်ဖြေမှုကို လက်ခံ ကြသည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် ထိုအဖြစ်ကို ရမယ်ရှာကာ ကရင်နီနယ်စော်ဘွားများကို သူတို့လက်အောက်သို့ ခိုဝင်ရန် သွေးဆောင်ဖြားယောင်းသည့် အလုပ်များကို လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် နှစ်နိုင်ငံဆက်ဆံ ရေး တင်းမာလာခဲ့၍ စကားအခြေအတင်ပြောကာ စာချုပ်တစ်စောင် ချုပ်ဆိုရသည်။ ထိုစာချုပ်အရ ဗြိတိ သျှတို့က နိုင်ငံရေးအမြတ်ထွက်ခဲ့သည်ဟု ဆိုလေသည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် ကျယ်ပြန့်လှသော တရုတ် နိုင်ငံနှင့် ကုန်သွယ်ရာတွင် အမြတ်အစွန်းများစွာ ရရှိခဲ့ သည်။ ထိုသို့ အမြတ်အစွန်းများလေလေ ပိုမိုကျယ်ပြန့် စွာ ကုန်သွယ်လိုလေလေဖြစ်လာခဲ့သည်။ တရုတ်နိုင်ငံ တွင် ထိုစဉ်က စိုးမိုးအုပ်ချုပ် မင်းလုပ်နေသော မန်ချူး ဘုရင့်အစိုးရကလည်း အနောက်နိုင်ငံသားများနှင့် ဆက် ဆံရာတွင် ကန့်သတ်ချက်များ များစွာထားရှိခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံဘက်မှလှည့်ကာ တရုတ်နိုင်ငံ၏ ကုန်းတွင်းပိုင်းသို့ နောက်ဘက်မှဝင်ရန် များစွာကြိုးစား ခဲ့ကြသည်။

လန်ဒန်မှ ကုန်သည်များသည် သူတို့၏ကုန် သွယ်ရေးတွင် အတားအဆီးဖြစ်နေသော ဘုရင်ကိုပင် ဖြစ်စေ လူမျိုးစုကလေးများကိုပင်ဖြစ်စေ အကြမ်းပတမ်း ဖယ်ရှားသုတ်သင်ပစ်ရန် အသင့်ရှိနေကြသည်။ အာရှ

နိုင်ငံများကို ဖွဲ့ယူ သိမ်းယူခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များကို ရေးလာသည်မှာ အနည်းငယ်ကြာသွားသဖြင့် အစောပိုင်ကာလက ပေါ်တူဂီများ၊ ဒပ်ချ်များက အာရှတိုက်ရှိ ဒေသခံအုပ်ချုပ်သူများ ဒေသသားများကို မည်ကဲ့သို့ ရက်စက်စွာ နှိမ်နင်းခဲ့သည်ဆိုသည့်အကြောင်းကို မေ့ကောင်းမေ့သွားနိုင်ပါသည်။ ထိုအချက်ကို ထပ်မံ၍ တင်ပြရသော် မည်သည့်ဥရောပတိုက်သားပင်ဖြစ်စေ ကမ္ဘာအရပ်ရပ်ရှိ ဒေသအသီးသီးသို့ သွားရောက်သည့် အခါတိုင်း လူလူချင်းဟူသောအမြင်ဖြင့် ဒေသခံများကို ရှုမြင်လေ့ မရှိချေ။ သူတို့၏အမြင်မှာ ထိုဒေသအသီးသီးရှိ ပထဝီဝင်အခြေအနေ သယံဇာတများ ထွက်ကုန်များကို သူတို့၏အကျိုးအတွက် မည်သို့အသုံးပြုရမည်။ ထိုသို့ အသုံးပြုရာတွင် သာယာညှင်းပျောင်းစွာဖြင့် ကလိမ်စေ့ငြိမ်းဆင်ကာ ဆောင်ရွက်၍ အောင်မြင်ပါကလည်း ဒေသခံများမှာ စစ်မတိုက်ရဘဲနှင့် ကျွန်အဖြစ်သို့ သက်ဆင်းလျော့ကျသွားကြရလေသည်။ သို့မဟုတ်ပါကလည်း စစ်မက်ဖြစ်ပွားကာ အနိုင်အထက် ချေမှုန်းခြင်းကို ခံကြရလေသည်။ ထို့ကြောင့် လန်ဒန်မှ ကုန်သည်များက မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကြမ်းနည်းကိုသုံးရန် တွန်းအားပေးခဲ့သည်။ ဥရောပနိုင်ငံများ၏ အစိုးရများသည် ငွေကြေးကြွယ်ဝသူများ၏ ထောက်ခံအားပေးမှုကို များစွာအားထား မှီခိုရသည်ဖြစ်ရာ ကုန်သည်များက ဖိအားပေးသည့်အခါတိုင်း မဆိုင်းမတွလုပ်ကြရသည်။ ယခုခေတ်တွင် ပို၍ဆိုးသည်မှာ စစ်လက်နက်များကဲ့သို့ အရင်းအနှီးကြီးမားသော ကုန်ပစ္စည်းများကိုလည်း ရောင်းရစေ၊ နိုင်ငံရေးအကျိုးအမြတ်ကိုလည်း ရစေဟူသောသဘောဖြင့် စစ်ပွဲများမဖြစ်ဖြစ်အောင် ကြံဆောင်နေကြသည်ကို မျက်စိဖွင့် နားစွင့်ထားသူတိုင်း သိနိုင်လေသည်။

လန်ဒန်ကုန်သည်များ၏ အလောတကြီးဖြစ်နေမှုကို ဖယ်ရာအနေဖြင့် လိုက်လျောရန် အခက်တွေ့နေလေသည်။ အကြောင်းမှာ သူသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် အနေကြာလာသဖြင့် မြန်မာတိုင်းရင်းသားများ၏ စိတ်နေသဘာဝနှင့် ဓလေ့ထုံးစံများကို ကောင်းစွာနားလည်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်တွင် မြန်မာ့နေပြည်တော်တွင် နေထိုင်လျက်ရှိပြီး မင်းတုန်းမင်းနှင့်ရော မြန်မာ့ရေမြေသဘာဝနှင့်ပါ ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်ပြီးဖြစ်သည့် သောမတ်စပီးယား (Thomas Spears) ကလည်း ဗန်းမော်မှတစ်ဆင့် ယူနန်ပြည်နယ်နှင့် ဆက်သွယ်၍ ကုန်သွယ်မှုပြုရန် အကြံပေးသည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် ဧရာဝတီမြစ်ကို တရုတ်ပြည်သို့သွားရာ လမ်းကြောင်းအဖြစ် အသုံးပြုရန် လေ့လာရေးအဖွဲ့ဝင်များက အကြံပေးသောကြောင့် ကုန်သွယ်ရေးကို တိုးချဲ့မည့် ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီကို တည်ထောင်လိုကြသည်။ ဖယ်ရာကိုယ်တိုင်ကလည်း ယင်းအဆိုကို ထောက်ခံလိုက်သဖြင့် ဧရာဝတီ ဖလိုတီလာ ကုမ္ပဏီ (Irrawaddy Flotilla Co.) ပေါ်ပေါက်လာခဲ့တော့သည်။

ဤအချိန်မှာပင် မင်းတုန်းမင်းနှင့်ရင်းနှီးသူ မန္တလေး၌ ဗြိတိသျှ နိုင်ငံရေးကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ဆောင်ရွက်နေရသူ ဒေါက်တာကလိမ်ဖိုလ်လျံ (Clement William) ကလည်း မင်းတုန်းမင်း၏ ခွင့်ပြုချက်ဖြင့် ဗန်းမော်သို့တက်ကာတရုတ်နိုင်ငံသို့ ဝင်ရလမ်းကြောင်းများကို စုံစမ်းလျက်ရှိလေသည်။ ထိုသို့ ဝီလျံက စုံစမ်းနေစဉ်မှာပင် ဗြိတိသျှပိုင် မြန်မာနိုင်ငံမှ သံလွင်မြစ်ကို အသုံးပြုကာ တရုတ်နိုင်ငံသို့ဝင်ရန် ၁၈၆၃ ခု၊ နိုဝင်ဘာလတွင် စစ်ဗိုလ်နှစ်ဦးပါသော လေ့လာရေးအဖွဲ့ တစ်ဖွဲ့စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့နှင့် တနင်္သာရီတိုင်း ဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး ဖိုက် ထံမှ မိတ်ဆက်စာအမျိုးမျိုး ပါသွားလေသည်။ ထိုစာများထဲတွင် မိုးမြစ်စော်ဘွားကြီးအား ပေးရမည့်စာထဲတွင် စော်ဘွားကြီးသည် ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် မဟာမိတ်ဖွဲ့ထားခြင်းအားဖြင့် အကျိုးဖြစ်ထွန်းမည့်အကြောင်း၊ အကယ်၍ စော်ဘွားကြီးက စာများပေးမည်ဆိုပါက အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်ထံသို့ ပို့ပေးမည်ဖြစ်ကြောင်း ဖော်ပြပါရှိသည်။ ထိုအဖွဲ့သည် သူတို့၏ ခရီးပန်းတိုင်သို့ရောက်အောင် မသွားနိုင်ခဲ့ချေ။ သူတို့သည် အခွင့်မရှိဘဲ မြန်မာပိုင်မြေကိုဖြတ်ကျော်ကြသည်ဖြစ်ရာ မြန်မာတပ်သားများနှင့်တွေ့ကာ အင်းလေးကြောင်းဖြင့် ပြန်ခဲ့ရလေသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာ ဖိုက်၏ စာသည် ပဓာနအကြောင်းဖြစ်ပေသည်။ ရိုးရိုးသားသား လေ့လာ

ရန် နယ်မြေကိုဖြတ်ကျော်သည်ဟု ဆိုပါက ဆက်လက် သွားခွင့် ရနိုင်သေးသည်။ သပ်လျှိုသောစာများကို သယ် ဆောင်ကာ သွားလာနေခြင်းသည် ရန်သူများမှသာ လုပ်ဆောင်မည့်အလုပ်ဖြစ်သည်။ မည်သည့်အစိုးရကမှ ခွင့်ပြုမည် မဟုတ်ချေ။

မင်းတုန်းမင်းသည် တရုတ်နိုင်ငံသို့ ဝင်ရောက် နိုင်သည့်လမ်းအား ရှာဖွေကြသည်ကို ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ သို့သော် ဗြိတိသျှတို့က သူတို့၏သင်္ဘောများဖြင့် ဧရာ ဝတီကြောင်းမှ တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ကုန်သွယ်မည့်ကိစ္စကိုမူ ခွင့်မပြုခဲ့ပေ။ မင်းတုန်းမင်းသည် ပျော့ပျောင်းသူဖြစ် သည်။ လိုက်လျောတတ်သည်။ သို့သော် ရှေ့ရေးကို လည်း မြင်တော်မူနိုင်သည့် အစွမ်းအစရှိသည်။

ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာအမျိုးသား တစ်ယောက်မျှ မပါသော ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို တရုတ်ပြည်သို့ စေလွှတ်ရာ မင်းတုန်းမင်းကြီးက မိမိ၏နိုင်ငံမှလွန်သော် လုံခြုံရေးအတွက် မိမိတာဝန်မဟုတ်ကြောင်း တင်းကူး၍ မိန့်တော်မူခဲ့သည်။ ထိုဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့သည် မင်းတုန်းမင်း၏စကားကို အလေးမထားဘဲ ဆက်လက် သွားလာရာ တရုတ်တို့၏ တိုက်ခိုက်ခြင်းကိုခံရကာ အင်္ဂလိပ်တစ်ယောက်သေ၍ ကျန်လူများသည်လည်း တိုက်ခိုက်ခြင်းကိုခံရသဖြင့် ပြန်လည်ဆုတ်ခွာခဲ့ကြရ သည်။ မင်းတုန်းမင်းက ထိုကိစ္စသည် သူ၏ပယောဂ မပါကြောင်း ဗြိတိသျှသံအမတ်ထံသို့ ချက်ခြင်းဖြေရှင်း သည့်စာ ပေးပို့ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှအစိုးရက တရုတ် အာဏာပိုင်များထံ ဗြိတိသျှသံအမတ်မှတစ်ဆင့် အရေး ဆိုသော်လည်း သူတို့သာ အရှုံးပေးခဲ့ရလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဗြိတိသျှတို့က မိမိတို့၏နိုင်ငံကို သူ တစ်ပါးတို့နှင့် အဆက်အသွယ် ပြတ်တောက်အောင် ဆောင်ရွက်ကာ မသိမသာ သိမ်းပိုက်ယူငင်ခြင်း ခံရ တော့မည့်အန္တရာယ်ကို သံတမန်နည်းဖြင့် ရှောင်ရှားရန် မင်းတုန်းမင်းက ကြံဆောင်လေသည်။ ထိုသို့ဆောင် ရွက်ခြင်းမှာ ဥရောပနိုင်ငံများအပါအဝင် နိုင်ငံအများ အပြားသို့ သံအဖွဲ့များ စေလွှတ်ခြင်းပင်တည်း။

မင်းတုန်းမင်းသည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် သင့်တင့် ခြင်းမရှိသော ပြင်သစ်တို့နှင့်ဆက်ဆံပါက အနည်းနှင့်

အများ ကောင်းသောအဖြေရလာနိုင်သည်ဟု ယူဆဟန် တူသည်။ ၁၈၅၆ ခုတွင် ပြင်သစ်သို့လည်း သံအဖွဲ့ တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့ကလည်း မြန်မာ နိုင်ငံသို့ သံအဖွဲ့များစေလွှတ်ခဲ့သည်။ သို့သော် တချို့ သောသံအဖွဲ့မှာ တရားဝင်ကြေညာ၍ ပြောင်ပြောင် တင်းတင်း စေလွှတ်သော သံအဖွဲ့မဟုတ်ချေ။ ပြင်သစ် တို့က သံအဖွဲ့စေလွှတ်ခြင်းမှာ မြန်မာဘုရင်၏သဘော ထားကို တီးခေါက်ကြည့်ရန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အနေ အထားကို အကဲခတ်ရန်နှင့် မြန်မာတို့နှင့်ဆက်ဆံမှု ကြောင့် ဖြစ်ထွန်းလာနိုင်သော အနေအထားကို လေ့ လာရန်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ထိုသို့ မြန်မာနိုင်ငံသို့ လာ ရောက်သောသံအဖွဲ့သည် မြန်မာနိုင်ငံကို စိတ်ဝင်စားပါ သည်။ မင်းတုန်းမင်းနှင့်လည်းကောင်း၊ ကနောင်မင်း သားကြီးနှင့် ပတ်သက်၍လည်းကောင်း သူတို့၏အမြင် မှာ အပြုသဘောဆောင်ပါသည်။

မင်းတုန်းမင်း၏ လက်ထက်တွင် သံအဆက် အသွယ် ရရှိရန် ကြိုးစားခဲ့သည့် နိုင်ငံများရှိသည်။ သံတမန် မဆက်သွယ်နိုင်သည့်တိုင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဝင်ရောက်နေထိုင်ခဲ့သော အီတလီလူမျိုးများ၊ ဂျာမန် လူမျိုးများလည်းရှိသည်။ အမေရိကန်နိုင်ငံနှင့်လည်း ၁၈၅၇ ခုခန့်ကတည်းက သံတမန်ဆက်သွယ်ရန် ကြိုး စားကြဖူးသည်။ အမေရိကန်သမ္မတဘူကနန် (James Buchanan)ထံသို့ အမေရိကန်လူမျိုး ဆရာကင်ကိတ် ကို မြန်မာ့ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် စေလွှတ်ခဲ့သည်။ အမေ ရိကန်သမ္မတကြီးထံမှ သဝဏ်လွှာကို ယူဆောင်လာ သော သံများသည် ၁၈၅၈ ခု၊ မတ်လ ၁၄ ရက်နေ့တွင် မန္တလေးနေပြည်တော်သို့ ရောက်လာကြသည်။ အမေရိ ကန်သမ္မတ၏သဝဏ်လွှာမှာ မြန်မာမင်းနှင့် အရှည် သဖြင့် မဟာမိတ်ဖြစ်လိုကြောင်း ပြန်ကြားသောစာ ဖြစ်သည်။

မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ လွတ်လပ်သော မြန်မာ မင်းနိုင်ငံသည် မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းတွင် တည်ရှိနေ ကြောင်း ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးက သိအောင်ကြိုးစားရာတွင် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများဖြစ်သော တရုတ်နိုင်ငံ၊ သီဟိုဠ် (ယခုသီရိလင်္ကာ) နိုင်ငံ၊ ယိုးဒယားနိုင်ငံစသည်တို့နှင့်

လည်း အပြေအပြစ်ဆက်ဆံခဲ့လေသည်။ တရုတ်နိုင်ငံ နှင့်ဆက်ဆံရာတွင် အုပ်ချုပ်ရေး စီးပွားရေးကိစ္စများ ပါသော်လည်း သီဟိုဠ် (သီရိလင်္ကာ) နိုင်ငံ ယိုးဒယား နိုင်ငံတို့နှင့် ဆက်ဆံရာတွင် သာသနာရေးသက်သက် သာ ဖြစ်သည်။

ထိုနိုင်ငံများအပြင် ပါရှား၊ တူရကီ၊ အာမေးနီးယား၊ ရုရှားစသည်ဖြင့် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးတွင် ကျယ်ပြန့်နိုင်သမျှ ကျယ်ပြန့်စေရန် ကြိုးစားဆောင်ရွက် တော်မူခဲ့သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းမှာ အထက်တွင် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကမ္ဘာအရပ်ရပ်က နိုင်ငံများအနေ ဖြင့် မိမိ၏နိုင်ငံသည် လွတ်လပ်သော အချုပ်အခြာ အာဏာ နိုင်ငံတစ်ခုဖြစ်သည်ကို လက်ခံထားမှသာ မိမိနိုင်ငံကို ဗြိတိသျှတို့က စိတ်ကြိုက်ချယ်လှယ်ခြင်း မပြုနိုင်ရန်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်လည်းပါသည်။ ထို့ပြင် ထိုထိုသောနိုင်ငံများနှင့်ဆက်သွယ်ကာ လက်နက်ခဲယမ်း မီးကျောက်များ ဝယ်ယူရန်ကိုလည်း စိတ်အားထက်သန် တော်မူခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ အင်္ဂလိပ်တို့သည် စာချုပ် များ တစ်ခုပြီးတစ်ခု ချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက် စာချုပ်တွင် သူတို့အတွက် အကျိုးရှိမည်ကိုသာ လက်တွေ့လုပ် ဆောင်ရာတွင် အသိအမှတ်ပြုလျက် မြန်မာများက ဝယ်ယူလိုသော လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များနှင့် ပတ်သက်သည့်ကိစ္စမျိုးကို ကန့်ကွက်တားဆီးခြင်းများ ပြုနေသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

စိတ်ကျဉ်းကျပ်ဖွယ်ကောင်းသော ရုန်းကန်လှုပ် ရှားမှုများကို လုပ်ဆောင်နေရသော်လည်း စိတ်အား ထက်သန်နေသောကြောင့် အပန်းကြီးလှသည်ဟု မထင် သာသောအချိန်တွင် ကနောင်မင်းသားကြီးသည် အပေါင်း ပါ ခေါင်းဆောင်တစ်စုနှင့်အတူ လုပ်ကြံခြင်းကို ခံရ သည်။ ထိုခေတ်က ထိုလုပ်ကြံမှုသည် လုံးဝအစားထိုး ဖွယ်မရှိသောသူများကို ဆုံးရှုံးလိုက်ရသော လုပ်ကြံမှု ဖြစ်သည်။ ကနောင်မင်းသားကြီးကို လုပ်ကြံကြသူများ သည် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ သားတော်နှစ်ပါးဖြစ်သော မြင်းကွန်းမင်းသားနှင့် မြင်းခုန်တိုင်မင်းသား နှစ်ပါးတို့ ဖြစ်ကြသည်။ သူတို့၏လုပ်ကြံမှုတွင် မင်းတုန်းမင်း တရားကြီးသည် ကံကြီးလှသောကြောင့် လွတ်မြောက်

သွားသော်လည်း ကနောင်မင်းကို လုပ်ကြံရန် သွေးထိုး ပေးသည်ဟု ယခုတိုင်စွပ်စွဲသူများရှိ နေလေသည်။

မင်းတုန်းမင်း ဆက်လက်ရင်ဆိုင်ရသော ပြဿနာများမှာ ကြီးကျယ်သောပြဿနာများဖြစ်သည်။ အနည်းနှင့်အများ တည်ငြိမ်၍ တိုးတက်ရန် အရှိန်ရစ ပြုနေသော နိုင်ငံတော်သည် အတော်ပင်ဖရိုဖရဲ ဖြစ် သွားသည်။ သူပုန်မင်းသားများသည် အထက်မြစ်ရိုး တစ်လျှောက်ရှိ မြို့ရွာများကိုလည်း တိုက်ခိုက်လုယက် သောကြောင့် ထိုဒေသရှိ ပြည်သူအများ ဒုက္ခရောက်ရ သည်။ မြို့ရွာ မတည်မငြိမ် ချောက်ချားသည်။ နောက် ပိုင်းတွင် သူပုန်မင်းသားတို့သည် ကြာရှည်တိုက်ခိုက် နိုင်ရန် သူတို့တွင် အင်အားလည်းမရှိ။ လူချစ်လူခင် လည်း မများသောကြောင့် အောက်အရပ်သို့ စုန်သွား လေသည်။ မြန်မာတို့ကို တစ်ချိန်ချိန်တွင် ဒုက္ခပေးနိုင် သောအကြောင်းဟူသမျှကို လိုအပ်သည့်အခါ ကောင်း စွာအသုံးပြုနိုင်ရန် သိုမှီးတတ်သော ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့တို့က သူပုန်မင်းသားနှစ်ပါးကို လက်ခံခဲ့ကြသည်။ ကနောင် မင်းသားကို ဗြိတိသျှတို့က စစ်မင်းသား (War-Prince) ဟုခေါ်သည်ဖြစ်ရာ သူတို့သည် ကနောင်မင်းသားကို ဂရုထားဆက်ဆံရမည့်သူတစ်ဦးဟု သတ်မှတ်ထား သည်မှာ သိသာလှသည်။

လုပ်ကြံမှုကြီးတွင် ဆိုးကျိုးများမှာကား များလှ ပေသည်။ မြင်းခုန်တိုင်မင်းသားသည် ဘထွေးတော်သူ ၏ဦးခေါင်းကို ဖြတ်ကာ ထိုခေါင်းကို မြှောက်၍ ‘အောင် တော်မူပြီ၊ အောင်တော်မူပြီ’ ဟု အော်ဟစ်ကြွေးကြော် သည်ဟု မှတ်သားရသည်။ သူသည် ဘထွေးတော်၏ ခေါင်းကိုသာ မဟုတ် လွတ်လပ်သော မြန်မာမင်းနိုင်ငံ ၏ အညွန့်ကိုပါ ဖြတ်လိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ လူများ၏ ထင်ရာမြင်ရာ ပြောသောစကားများသည် ဆိုးရွားသောဖြစ်ရပ်များကို ဖြစ်ပွားစေတတ်သည်ဖြစ်ရာ ကနောင်မင်းသား၏ သားတော် ပန်းတိမ်းစားမင်းသား နှင့် ညီတော်များသည် ဘကြီးတော်မင်းတုန်းမင်းတရား ကြီးကို အထင်အမြင်လွဲခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မင်းတုန်း မင်းကြီးအတွက် တစ်ပူပေါ်နှစ်ပူဆင့်ဆိုသလို ပန်းတိမ်း စား၏ ပုန်ကန်မှုကို ရင်ဆိုင်ရလေသည်။ နောက်ဆုံး

တွင် ပန်းတိမ်းမင်းသားနှင့်အပေါင်းအပါတို့ကို ဖမ်းမိကာ ပုန်ကန်မှုကို နှိမ်နင်းလိုက်နိုင်သည်။

ကနောင်မင်းသား ကျဆုံးခြင်းကြောင့် ပြည်တွင်းရေးအခြေအနေများ ရှုပ်ထွေးလာသည့်ပြင် ပြည်ပသို့ ထွက်ပြေးသော မြင်ကွန်း မြင်းခုန်တိုင်မင်းသားများ၏ ထီးနန်းရရေး ကြိုးပမ်းချက်များ၊ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်နယ်ချဲ့တို့၏ ခြေရှုပ်မှုများ ခြေထိုးမှုများသည် မင်းတုန်းမင်းကြီး၏ နောက်ဆုံးအချိန်ကို များစွာဆိုးရွားသွားစေခဲ့သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း။ ၁၉၇၅။ ရန်ကုန်မြို့။ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်းကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့။ စွန်ရဲစာပေ။
- ၃။ ထိပ်တင်ထွေး (နဂါးဗိုလ်) ၁၈၆၅။ ရတနာသီခကုန်းဘောင်ရာဇဝင်အကျဉ်း။ ဒုတိယနှိပ်ခြင်း။ ရန်ကုန်၊ အေးစာပေတိုက်။

1. HtinAung, Maung. 1967. **A History of Burma.** New York; Columbia University Press.
2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the Family of Nations.** Amsterdam: Djarabatam.
3. Woodman, Dorothy, 1962. **The Making of Burma.** London: The Cresset Press.

မင်းတုန်းမင်း၏ အပျိုအရာ ဆက်ခံသော သီပေါမင်းလက်ထက်

ပြည်တွင်းရေးနှင့် ပြည်ပဆက်ဆံရေး အခြေအနေ

မင်းတုန်းမင်းသည် ၁၈၇၈ ခုတွင် စတင်၍ နာမကျန်း ဖြစ်လေသည်။ စတင်မကျန်းမာသည့် အချိန်မှစ၍ သက်သာသည်မရှိဘဲ တစ်စတစ်စ အခြေအနေဆိုးရွား လာခဲ့သည်။ မင်းတုန်းမင်းသော်လည်းကောင်း၊ အခြား သော မင်းတစ်ပါးသော်လည်းကောင်း အသက်အရွယ် ကလည်း ထောက်လာပြီ။ မမာမကျန်းလည်း ဖြစ်လာပြီ ဟုဆိုပါက နောက်တက်မည့် မင်းအနေဖြင့် အဘက် ဘက်တွင် အသင့်ပြင်ဆင်ထားရတော့မည်။ အိမ်ရှေ့ မင်းသားရှိပြီဖြစ်ခဲ့သော် အခြေအနေကို ထိန်းသိမ်းရ လွယ်ကူနိုင်ခြေရှိပါသေးသည်။ ယခုမူ အိမ်ရှေ့မင်းသား ကြီး လုပ်ကြံခံခဲ့ရပြီးသည့်နောက် မင်းတုန်းမင်းသည် မည်သည့် မင်းသားကိုမှ အိမ်ရှေ့အရာကို ပေးခဲ့ခြင်းမရှိ ချေ။

မင်းတုန်းမင်းသားကြီးတွင် ထက်မြက်သော သားတော် မင်းသားကြီးများ ရှိသည်မှန်သော်လည်း ထီး နန်းစည်းစိမ်ကို မျိုးနှင့်ရိုးနှင့်မက်မောခဲ့သော ဆင်ဖြူမ ရှင်မိဖုရားကြီးသည် ကင်းဝန်မင်းကြီး ဦးကောင်းကဲ့သို့ သော ဩဇာကြီးမားသည့်သူများနှင့် ပူပေါင်းကြံစည် ကာ သီပေါမင်း ထီးနန်းရအောင် ကြံဆောင်ခဲ့သည်။ အစောပိုင်းတွင် မင်းသားအားလုံးကို ဖမ်းဆီးထားလိုက် သည်။ ထို့နောက်မှ သီပေါမင်းကို အကျဉ်းမှထုတ်ယူ သည်။ သီပေါမင်းသားအား အိမ်ရှေ့နှင့်သည့်အမိန့်ကို မင်တုန်းမင်းတရားကြီး၏ အမည်ကိုသုံးကာ ထုတ် ပြန်သည်။ မင်းတုန်းမင်းသည် သူ၏အခြားသော သား တော်များ အဖမ်းခံရနေသည်ကို ရောဂါအနည်းငယ် သက်သာနေသည့်အချိန်တွင် သိတော်မူသဖြင့် မင်းသား များကို အကျဉ်းမှလွှတ်ရန် အမိန့်ပေးခဲ့သည်။ အကျဉ်း

မှ လွတ်လာသူများကို မင်းတုန်းမင်းကြီးက အဝေးမြို့ ဘုရင်ခံများအဖြစ်ခန့်၍ ထွက်သွားကြရန် စီစဉ်နေစဉ်မှာ ပင် ထိုမင်းသားများကို ဆင်ဖြူမရှင်မိဖုရားကြီး၏ အမိန့်ဖြင့် ဖမ်းဆီးလိုက်ကြပြန်သည်။

မင်းတုန်းမင်းတရားကြီးသည် ၁၈၇၈ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် နတ်ရွာစံတော်မူ သည်။ သီပေါမင်းသားသည် နောက်တစ်နေ့မှာပင် ထီးနန်းသိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ သီပေါမင်း ထီးနန်းဆက်ခံ ခြင်း၊ သီပေါမင်းသားအား အိမ်ရှေ့နှင့်ခြင်းစသည့် အရေး ကြီးသောဖြစ်ရပ်များနှင့် ပတ်သက်၍ အဆိုအမိန့်များ ကွဲပြားနေသည်မှာ ယခုထက်တိုင်ဖြစ်သည်။ ခေတ်ပြိုင် အထောက်အထားများကို ရှာဖွေသည့်အခါတွင်လည်း တစ်ဦး၏အဆိုအမိန့်နှင့် တစ်ဦး၏အဆိုအမိန့်တို့မှာ မတူကြချေ။ သီပေါမင်းသားမှာလည်း ဆင်ဖြူမရှင်၏ သမီးတော်အလတ်ဖြစ်သူ စုဖုရားလတ်နှင့် မူလက စုံမက်ရင်းရှိသောကြောင့် မင်းအဖြစ်ကိုရသည်ဟု ဆို သော်လည်း သူကိုယ်တိုင်သိသည်ဖြစ်စေ မသိသည် ဖြစ်စေ သူ၏အမည်နာမကိုသုံး၍ ဆောင်ရွက်ကြသော အမှုကိစ္စများကြောင့် သမိုင်းတွင် ပျော့ညံ့သော မင်း တစ်ပါးအဖြစ် နာမည်ဆိုးခဲ့သည်။ မည်သူ၏အမိန့်နှင့် ဆောင်ရွက်ကြသည်ဟု ယခုထက်တိုင် မရှင်းလင်းသော် လည်း အမှန်တကယ် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့်ကိစ္စမှာ မင်းညီ မင်းသား မင်းသွေးများ အစုလိုက်အပြုံလိုက် အသတ်ခံ ရခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်သည် ၁၉ ရာစု ကုန်ခါနီး အချိန်ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ဖြစ်ရပ်သည် ပြည်တွင်း ပြည်ပမှ လူအများ မသိအောင် ဖုံးထား၍ရစကောင်း သော ဖြစ်ရပ်မဟုတ်ပေ။

သို့သော် ထိုကဲ့သို့ ထီးနန်းစည်းစိမ်ကို မှန်းမျှော် နိုင်ခွင့်ရှိသူ ထီးနန်းလုနိုင်မည့်သူများကို ရှင်းလင်းရန်

အမိန့်ချမှတ်သူအနေဖြင့် မှတ်တမ်းမှတ်ရာ သေချာစွာ ထားရှိရန် လိုလားမည် မဟုတ်ပေ။ ထိုသို့ မင်းညီ မင်းသားများကို သတ်ဖြတ်ရန် အမိန့်ပေးသူသည် မည် သူများအား သတ်ဖြတ်ခဲ့သည်ဆိုသည့်အချက်ကို မှတ် တမ်းထားခြင်းမရှိသည်မှာ သေချာလှသည်။ ထို့ကြောင့် အစုလိုက်အပြုံလိုက် သတ်ဖြတ်ခြင်းခံရသော မင်းသား အရေအတွက်မှာ အချို့က ၃၀ ကျော်၊ အချို့က ၆၀ ကျော်၊ အချို့က ၄၀ ကျော်၊ အချို့ကမူ ၈၀ ကျော် ထိပင် ရှိသည်ဟု အရေအတွက်အမျိုးမျိုးဖြင့် ရေးသား မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ အစုလိုက်အပြုံ လိုက် သတ်ဖြတ်ရာတွင် မပါဝင်ဘဲ လွတ်မြောက်သွား သည့်မင်းသားမှာ ညောင်ရမ်းမင်းသားနှင့် ညောင်အုပ် မင်းသား ညီနောင်နှစ်ပါးတို့ ဖြစ်ကြသည်။ ထိုမင်းသား နှစ်ပါးမှာ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်ထံတွင် ခိုလှုံခဲ့သော ကြောင့် လွတ်မြောက်သွားခြင်းဖြစ်သည်။

အခြားသော ပြည်တွင်းရေး အရှုပ်အထွေးများ နန်းတွင်းရေးအရှုပ်အထွေးများကလည်း ဆက်တိုက်ဆို သလို ဖြစ်ပွားနေသည်ဖြစ်ရာ သီပေါမင်းသည် ထိုအဖြစ် တို့ကို သူ၏အပြစ်ဟုခံယူသောကြောင့် နောက်ပိုင်းတွင် စိတ်ဆင်းရဲကာ ပြင်ပလူများနှင့် တွေ့ဆုံခြင်းပင် မရှိ တော့သလောက် ဖြစ်သွားသည်ဟုဆိုသည်။

သီပေါမင်းသားသည် မင်းသားဘဝကတည်းက လူသူအများ၏ မျှော်လင့်ချက် ကြီးကြီးမားမားထားခြင်း ကို ခံယူခဲ့ရသောသူ မဟုတ်ကြောင်း ဖတ်ရှုမှတ်သား ရသော စာများတွင် ရောင်ပြန်ဟပ်လျက်ရှိသည်။ မင်း တုန်းမင်းအနေဖြင့် မည်သည့်မင်းသားကိုမှ အိမ်ရှေ့ အရာကို နှင်းအပ်ခြင်းမရှိသည့်တိုင် အများသူငါက အရွယ်အားဖြင့်လည်း ကြီးသည့်ပြင် အစွမ်းအစအားဖြင့် လည်း ထက်မြက်သော မကွာရာမင်းသား၊ သုံးဆယ် မင်းသားကြီးတို့ကိုသာ မင်းဖြစ်ကြမည့်သူများအဖြစ် မျှော်ကိုးခဲ့ကြသည်။ သီပေါမင်းသားသည် မူလသဘော ထားမှာ ပျော့ပျောင်း၍ သာသနာရေးဘက်တွင် စိတ် ညွတ်မှုရှိသည်။ သူသည် ခမည်းတော်ဘုရား၏ နှစ် ခြိုက်သဘောကျမှုကို သာသနာရေးစာပေများတွင် ထူး ချွန်ခြင်းဖြင့်သာ ခံယူရရှိခဲ့သည်။ ထိုမင်းသားနှင့် ထီး

နန်းကို ဆက်စပ်စဉ်းစားမိသူများ လွန်စွာနည်းပါးခဲ့ သည်။

ထိုမင်းသားသည် အသက်၂၀ အရွယ်တွင် သူ ကိုယ်တိုင် မျှော်လင့်ထားခြင်းမရှိသော ထီးနန်းကို လက်ခံရရှိခဲ့သည်။ နန်းစံသက်မှာလည်း ၇ နှစ်သာရှိ သည်။ မြန်မာရာဇဝင်တွင် တစ်နိုင်ငံလုံး စစ်ရှုံးသဖြင့် တိုင်းတစ်ပါးသို့ အပို့ခံရသောဘုရင်မှာ သီပေါဘုရင် တစ်ပါးသာ ရှိသည်။ မင်းသားငယ်တစ်ပါးအဖြစ် မွေး ဖွားကာ နောင်တော်ကြီးများကိုကျော်၍ မင်းဖြစ်လာရ ခြင်းသည် သူ၏အတွက်ရော နိုင်ငံအတွက်ပါ ကံဆိုးလှ သည်။ နိုင်ငံတွင်း၌ ဖြစ်ပွားခဲ့သမျှသော ဆိုးရွားသည့် ဖြစ်ရပ်များနှင့်ပတ်သက်၍ သူ့အပေါ်သို့ အပြစ်များ စုပုံကျရောက်ရသည်မှာလည်း သူသည် ထိုခေတ် ထို နိုင်ငံတွင် တာဝန်အကြီးမားဆုံးသောသူ ဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

သီပေါမင်းသည် သူနန်းတက်ရသည်မှာ သူ၏ ကိုယ်ပိုင်အရည်အချင်းကြောင့် မဟုတ်သည်ကို ကောင်း စွာ သိထားလေသည်။ ထို့ကြောင့် သူသည် ထီးရေး နန်းရေးကိစ္စများကို စိတ်တိုင်းကျခြယ်လှယ်သော စု ဖုရားလတ်၏ လုပ်ရပ်များကိုလည်းကောင်း၊ မယ်တော် ဆင်ဖြူမရှင်၏ လုပ်ရပ်များကိုလည်းကောင်း တားဆီး နိုင်စွမ်း မရှိခဲ့ချေ။

ထို့ပြင် သူတွင် ကျေးဇူးတင်စရာလူများ ရှိနေ သေးသည်။ သူ၏အိမ်တော်ပါ ရနောင်မောင်တုတ်ကဲ့သို့ သော အိမ်တော်ပါလူညံ့များကို နန်းတော်သို့ခေါ်ယူ၍ ရာထူးများပေးထားသဖြင့် နန်းတွင်းတွင် လူဆိုးများကို မွေးထားသကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။

သီပေါမင်းနှင့် ဗြိတိသျှနယ်ချဲ့များ

သီပေါမင်း နန်းတက်လာပြီ ဆိုသည့်အကြောင်း နှင့် မည်သည့်နည်းဖြင့် နန်းတက်လာသည်တို့ကို နယ် ချဲ့များက ကောင်းစွာသိခဲ့ပေသည်။ နယ်ချဲ့များပီပီ သူတို့စိတ်ဝင်စားလျက်ရှိသောနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေး အဖြစ်အပျက်များကို အခွင့်ကောင်းအဖြစ် အသုံးချကာ

သူတို့အတွက် အကျိုးအမြတ်ရနိုင်သမျှ ရရှိအောင် ကြိုးပမ်းရန် စိတ်ဝင်စားလျက်ရှိကြသည်။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်လစ်တန် (Lord Lytton)ကသီပေါမင်းနန်းတက်ကြောင်း ကြားသိသည်နှင့် သီပေါမင်းထံသို့ သဝဏ်လွှာတစ်စောင် ပေးပို့လိုက်သည်။ ထို့ပြင် မန္တလေးတွင် ရုံးစိုက်နေသည့် ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်ထံသို့လည်း ဗြိတိသျှတို့၏သဘောထားကို မြန်မာဘုရင်သစ်အား အသိပေးရန် သံကြိုးရိုက်၍ အကြောင်းကြားခဲ့သည်။ ထိုသံကြိုးစာပါ အကြောင်းအရာမှာ “ဘုရင်သစ်အနေဖြင့် ဗြိတိသျှအစိုးရအပေါ် မူသစ်ချမှတ်ကျင့်သုံးမှု အထူးသဖြင့်ဆိုသော် ဘုရင့်ထံသို့ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ် လွတ်လပ်စွာဝင်ထွက်ခွင့် ပြုခြင်း၊ ကိုယ်စားလှယ် ရာထူးအဆင့်အတန်းနှင့် ဩဇာအာဏာတို့ကို ရှေးကထက်ပို၍ လေးစားခြင်း စသည့်ကိစ္စတို့၌ ပြေပြစ်လျှင် ပြေပြစ်သည့်အလျောက် အိန္ဒိယအစိုးရက ဘုရင်သစ်ကို အသိအမှတ်ပြု ထောက်ခံသွားမည်ဖြစ်ကြောင်း မြန်မာမှူးမတ်တို့အား အသိပေး အကြောင်းကြားထားစေလိုသည်” ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ထိုစာအသွားအလာသည် အထက်စီးဖြင့် ခြိမ်းခြောက်သည့်လေသံ ပါနေလေသည်။

မကြာမီတွင် မင်းညီမင်းသားများ အသတ်ခံကြရသည့်သတင်းကို အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်လစ်တန်သည် မန္တလေးတွင် ရုံးစိုက်သည့် ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ် မစ္စတာရှောထံမှ ကြားသိရလေသည်။ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က မစ္စတာရှောထံသို့ ကြေးနန်းတစ်စောင် ပေးပို့လိုက်သည်။ ထိုကြေးနန်းတွင် ဘုရင်သစ်၏ ရက်စက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က ပြင်းပြင်းထန်ထန် ကန့်ကွက်စေလိုကြောင်း၊ ထိုရက်စက်မှုကြောင့် ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်သည် မြန်မာ့နေပြည်တော်တွင် နေသင့်မနေသင့် စဉ်းစားရန်ပင် လိုလာကြောင်းကို မြန်မာဘုရင်အား အသိပေးစေလိုကြောင်း စသည့်အချက်များ ပါရှိသည်။

ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်မစ္စတာရှောသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဆက်လက်မနေထိုင်လိုတော့သဖြင့် အထက်သို့ အစီရင်ခံကာ သံကိုယ်စားလှယ်ရုံး ရုပ်သိမ်းရေး

ကိုသာ ကြိုးပမ်းနေခဲ့သည်။ ထိုအတောအတွင်းတွင် မစ္စတာရှောသည် ဖျားနာ၍ ကွယ်လွန်သွားခဲ့လေသည်။ မစ္စတာရှော၏ နေရာတွင် အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိသျှအစိုးရရုံးမှ မည်သူ့ကိုမှ ထပ်မံခန့်ထားခြင်းမပြုခဲ့ချေ။ သံမှူးတစ်ဦးကိုသာ ထားခဲ့လေသည်။ ၁၈၇၉ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ ၄ ရက်တွင် အာဖဂန်နစ္စတန်နိုင်ငံ ကာဗူးမြို့တွင် ဗြိတိသျှသံကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခြင်း ခံရသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်တို့သည် မန္တလေးတွင် ဗြိတိသျှသံရုံး ဆက်လက်ထားရှိရန် ဝန်လေးလာသောကြောင့် ၁၈၇၉ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် မန္တလေးရှိ သံကိုယ်စားလှယ်ရုံးကို ရုပ်သိမ်း၍ မန္တလေးမှ ထွက်ခွာသွားကြလေသည်။ ထိုအချိန်မှစ၍ မြန်မာဘုရင်အစိုးရနှင့် ဗြိတိသျှ အစိုးရတို့သည် အဆက်အသွယ် ပြတ်တောက်သွားကြလေသည်။

သီပေါမင်းလက်ထက် ပြည်တွင်းရေးမှာလည်း အခြေအနေ မကောင်းလှချေ။ မိဖုရားစုဖုရားလတ်၏ ပြည်တွင်းရေးတွင် ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုများ၊ ဓားထက်မှုများ၊ အိမ်တော်ပါလူများ၏ စည်းကမ်းမဲ့မှုများ၊ ဘုရင်နှင့်မိဖုရားတို့၏ အသုံးအစွဲကြီးမှုများကြောင့် များကြီးမတ်ရာများကိုယ်တိုင်သည်ပင်လျှင် ဘုရင်နှင့်မိဖုရားတို့ကို ဆန့်ကျင်လာကြသည်။

ထိုသို့ အခြေအနေအရပ်ရပ်ကို မကျေနပ်သူများလာခြင်းကြောင့် များမတ်များအကြားတွင်လည်း တိုင်တားမင်းကြီးဂိုဏ်း၊ လှေသင်းအတွင်းဝန်ဂိုဏ်းနှင့် ကင်းဝန်မင်းကြီးဂိုဏ်းစသည်ဖြင့် ဂိုဏ်းကွဲသူများ၊ အယူအဆ ကွဲပြားသူများ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ သာမန်ပြည်သူများအနေဖြင့်ကား အခြေအနေကို ကောင်းစွာနားလည်နိုင်သော အနေအထားမရှိပေ။ သီပေါမင်းကို မကြိုက်သည့်တိုင် ပဒေသရာဇ်စနစ်ကို ဖြိုဖျက်ရန်အထိ မစဉ်းစားဘဲ မည်သည့်မင်းသား နန်းတက်လျှင်ဖြင့် တော်မလိုလိုဟူသော ရော်ရမ်းမှန်းဆမှုများသာ ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိလေသည်။

ထိုသို့သောအခြေအနေတွင် မန္တလေးနန်းတွင်း၌ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့်

ချည်းကပ်ဝင်ရောက်ကာ သတင်းများကို ရယူလျက်ရှိ လေသည်။ သူလျှို့များကား နေရာအမျိုးမျိုးတွင် အသွင် အမျိုးမျိုးဖြင့် ရှိနေလေသည်။ အီတလီအမျိုးသားတစ်ဦး ဖြစ်သူ ချီဗားလီးယားအင်ဒရီနို (Chevalier Andreino) သည် ထိုအချိန်က မန္တလေးမြို့တွင် နေထိုင်လျက် အင်္ဂလိပ်ပိုင် ဧရာဝတီမီးသင်္ဘောကုမ္ပဏီ၏ ကိုယ်စား လှယ်အဖြစ်လည်းကောင်း၊ အီတလီအစိုးရ၏ ကောင် စစ်ဝန် သံမှူးအဖြစ်လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ် ဘုံဘေ ဘားမား ကုမ္ပဏီ၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ်လည်းကောင်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။

သူသည် အီတလီကောင်စစ်ဝန်အဖြစ် ထမ်း ဆောင်ရင်း အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ်လည်း ထမ်းဆောင်ရသည်ဖြစ်၍ နန်းတော်တွင်းမှ ရရှိသော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ လျှို့ဝှက်သတင်းများကို အောက်မြန်မာ နိုင်ငံတွင် ရုံးစိုက်သော ကော်မရှင်နာမင်းကြီးထံသို့ သတင်းပေးပို့နေရလေသည်။ ထို့ကြောင့် သီပေါမင်း လက်ထက်တွင် ဗြိတိသျှတို့အနေဖြင့် သံရုံးထားရန်ပင် မလိုအပ်တော့ဘဲ အထက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ သတင်းများကို ရရှိနေလေသည်။

စာဖတ်သူများသည် ပြင်သစ်တို့၏ အကြောင်း ကို မျက်ခြည်ပြတ်မည်မဟုတ်ဟု ယူဆပါသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် ဗြိတိသျှတို့နှင့် ယှဉ်ပြိုင်၍ နိုင်ငံရေးအရ စစ်ရေးအရ နယ်ချဲ့နေခဲ့ရာ အဘက်ဘက်တွင် ဗြိတိသျှတို့က ခြေသာနေသည်ဟု ဆိုနိုင်သည့်တိုင် ပြင်သစ်တို့က လက်လျှော့သွားခြင်း မရှိချေ။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့ သံရုံးပိတ်သိမ်းသွား သည့်အချိန်တွင် မန္တလေးနေပြည်တော်၌ ပြင်သစ် အစိုးရက ခန့်ထားသော တွဲဖက်သံငယ်ဖြစ်လာမည့် ပြင်သစ်လူမျိုး ဗွန်ဗီလိန်း (Mr. Bonvillein) သည် မန္တလေးနန်းတော်တွင်း၌ ခစားနေခဲ့လေသည်။ သူသည် သီပေါမင်း၏ ညီလာခံသဘင်တွင် မကြာခဏ တက် ရောက် ခစားရသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုသို့ အင်္ဂလိပ်တို့အဆုတ်တွင် ပြင်သစ်က တစ်လှမ်းသာသယောင် ဖြစ်သည်မှာ အပေါ်ယံကိစ္စ ဖြစ်သည်။ မင်းတုန်းမင်း လက်ထက်ကတည်းကပါ

အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ချင်သည့် ဗြိတိသျှတို့ ၏ဧရာမှာ ပြင်းထန်လှကြောင်း တင်ပြပြီးဖြစ်သည်။ မင်း ညီမင်းသားများ အသတ်ခံရမှုကို ဗြိတိသျှတို့ အကြောင်း ရှာကာ အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ရန် ကြံစည်ခဲ့ ပြီးဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်ရုံး မရပ်သိမ်းမီ ကတည်းက သူတို့၏ တပ်များကို မြန်မာနယ်ခြားအထိ စေလွှတ်အားဖြည့်ထားပြီဖြစ်သည်။ သို့သော် မြန်မာကို ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ခြင်းမပြုသည်မှာ သူတို့၏သံအမတ် သည် အာဖဂန်နစ္စတန်တွင် လုပ်ကြံသတ်ဖြတ်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ အာဖဂန်တွင် ဇူးလူးတို့နှင့် စစ်ခင်းနေရ သည်။ တောင်အာဖဂန်တွင် ဘိုးဝါးများနှင့်လည်း စစ်ဖြစ်တော့မည့်ဆဲဆဲ အခြေအနေနှင့် ကြုံနေရလေ သည်။ ထို့ကြောင့် ဗြိတိသျှတို့ကလည်း စစ်မျက်နှာသစ် မဖွင့်လှစ်ဘဲ နေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

မြန်မာဘုရင့်အစိုးရအနေဖြင့်လည်း မန္တလေးမှ ဗြိတိသျှသံရုံး ရပ်သိမ်းသွားသည်မှာ ကောင်းသည့် လက္ခဏာ မဟုတ်ကြောင်းကို သိနားလည်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာတို့ဘက်က ၁၈၇၉ ခုနှင့်၊ နိုဝင်ဘာ လတွင် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်နှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်၍ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးရန် အိန္ဒိယသို့ မြန်မာသံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သံအဖွဲ့၏ ခေါင်းဆောင်မှာ မြောင်လှ မြို့စား မင်းကြီး သီရိမဟာဇေယျသူ ဖြစ်သည်။ သံအဖွဲ့ ၏အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဗြိတိသျှအစိုးရနှင့် ညှိနှိုင်း၍ မဟာမိတ်စာချုပ်အသစ်တစ်ခု ထပ်မံချုပ်ဆိုရန် ဖြစ်လေ သည်။

ထိုသံအဖွဲ့နှင့်အတူ သီပေါမင်း၏ သဝဏ်လွှာ တစ်စောင်ပါသွားသည်။ ထိုစာတွင် ဘိုးဘေးစဉ်ဆက် ကတည်းက ဗြိတိသျှနှင့်ခိုင်မြဲသော မဟာမိတ်အဖြစ် တည်ရှိခဲ့သဖြင့် ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားမှု စည်ပင် သာယာခဲ့သည်။ ယခုကဲ့သို့ မပြောမဆိုဘဲ သံအဖွဲ့ ရပ်သိမ်းသွားသဖြင့် ရောင်းဝယ်တာများ ပျက်စီး သွားခဲ့ကြောင်း၊ ဗြိတိသျှနှင့်မြန်မာတို့ မဟာမိတ်အဖြစ် ဆက်လက်တည်ရှိစေလိုသော အာသီသဖြင့် ဤသံအဖွဲ့ ကို စေလွှတ်လိုက်ပါကြောင်း၊ ဘုရင်ခံချုပ်က သံအဖွဲ့ ကို လက်ခံစေလိုကြောင်း ရေးသားပါရှိသည်။

ထိုသံအဖွဲ့သည် ၁၈၈၀ ပြည့်နှစ်၊ မေလအထိ သရက်မြို့တွင် ရပ်နားနေခဲ့ရလေသည်။ သရက်မြို့သည် ဗြိတိသျှပိုင် အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ နယ်စပ်မြို့ဖြစ်နေလေပြီ။ ထို့ကြောင့် ဗြိတိသျှတို့နှင့် မဟာမိတ်ဖြစ်လိုသောကြောင့် အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိသျှတို့နှင့် မဟာမိတ်ဖြစ်လိုသောကြောင့် အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိသျှဘုရင်ခံချုပ်နှင့် တွေ့ဆုံရန်သွားမည့်သံအဖွဲ့သည် သရက်မြို့အရေးပိုင်၏ တားမြစ်ခြင်းကို ခံနေခဲ့ရသည်။ ထို့နောက် ဗြိတိသျှအရာရှိ အရာခံအချင်းချင်း အဆင့်ဆင့် အစီရင်ခံကြပြီးသည့်အဆုံး၌ အိန္ဒိယရှိဗြိတိသျှဘုရင်ခံချုပ်သည် အိန္ဒိယသို့ မြန်မာသံအဖွဲ့အား လာရောက်ခွင့် မပေးခဲ့ချေ။

မြန်မာတို့သည် ပင်လယ်ထွက်ပေါက် ပိတ်သွားသည့်အခြေအနေဖြင့် ကြုံရပြီးသည့်နောက် မဟာမိတ်အဖြစ် သွားရောက်ရန် အခွင့်အရေးကိုပင် ပိတ်ဆို့ခြင်းခံခဲ့ရပေတော့သည်။ ထိုအခြေအနေဆိုးသည် ပို၍ဆိုးသော အခြေအနေများ၏ အစပျိုးခြင်းသာဖြစ်ပေသေးသည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- ၃။ ထိပ်တင်ထွေး(နဂါးဗိုလ်) ၁၈၆၇။ ရတနာသီခကုန်းဘောင်ရာဇဝင်အကျဉ်း။ ဒုတိယနှိပ်ခြင်း။ ရန်ကုန်၊ အေးစာပေတိုက်။

1. HtinAung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the Family of Nations**. Amsterdam: Djarabatam.
3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

သီပေါမင်း၏ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး ကြိုးပမ်းမှုများ

သမိုင်းဖြစ်ရပ်များသည် ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် စေ့စေ့စပ်စပ် ဖတ်ရှုလေ့လာခြင်းမရှိဘဲ ကောက်ချက်ချပါက အမှန်တကယ်ဖြစ်သည့် ဖြစ်ရပ်များနှင့် အနည်းနှင့် အများ ကွာဟနေတတ်သည်။ သီပေါမင်းသည် မင်းတစ်ပါးဖြစ်ရန် ရင့်ကျက်ချိန်မရဘဲ သူတစ်ပါးတို့၏ အမအစ အကူအညီဖြင့် ထီးနန်းကို ရလာသူဖြစ်သည် ဟူသောအချက်ကိုသာ စွဲမှတ်ထားမိသောသူများသည် သီပေါမင်းလက်ထက် ၇ နှစ်တာကာလအတွင်းတွင် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးနှင့်ပတ်သက်၍ မည်သည့်ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုမျှ မလုပ်ဘဲ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် စစ်ပြိုင်၍ ရှုံးသွားသောမင်းအဖြစ် မြင်မည်ဆိုပါက မှန်ကန်မည် မဟုတ်ချေ။

ပဒေသရာဇ်ခေတ်တွင် မင်းတစ်ပါးအနေဖြင့် သူကိုယ်တိုင် စဉ်းစားဆုံးဖြတ်ခြင်းမပြုနိုင်သည့် ပြဿနာများကို တိုင်ပင်နှီးနှောရန် မှူးကြီးမတ်ရာများလည်း ရှိကြသည်။ ထိုမှူးကြီးမတ်ရာများကိုလည်း ခေတ်မမီ တော့သည့်သူများအဖြစ် တစ်ဖက်သတ် အထင်အမြင် သေးစကား ပြောကြားမည့်သူများလည်း ရှိနိုင်ပေသည်။ သို့သော် သီပေါမင်းနန်းမတက်မီကပင် တရုတ်နိုင်ငံသို့ နောက်ဖေးဘက်မှဝင်ရောက်၍ ကုန်ကူးသန်းရန် ကြံစည်ထားသော ဗြိတိသျှကုန်သည်များသည် သူတို့၏အစိုးရအား မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းရှိ မင်းနိုင်ငံကို ဖြစ်သည့် နည်းဖြင့် သိမ်းပိုက်ရန် တွန်းအားပေးနေခဲ့သည်။ ထိုသို့ တွန်းအားပေးခြင်းသည် မြန်မာမင်းဘက်မှ ချို့ယွင်းချက်များကြောင့်မဟုတ်ဘဲ သူတို့၏ နယ်ချဲ့စိတ်ဓာတ် ပိုမိုပြင်းထန်လာသောကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။

သီပေါမင်းသည် ဗြိတိသျှတို့နှင့် ပထမအကြိမ်က ဆွေးနွေးရန်စေလွှတ်ခဲ့သော မင်းကြီးသီရိမဟာဇေယျသူ ဦးဆောင်သော သံအဖွဲ့ပြန်၍လာခဲ့ရသည်ကို

အတေးအမှတ်မထားခဲ့ပေ။ သူသည် နှစ်နိုင်ငံဆက်ဆံရေး ပြေပြစ်မှ အဘက်ဘက်က အဆင်ပြေနိုင်မည်ကို ကောင်းစွာသဘောပေါက်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၈၂ ခု နှစ်ဦးပိုင်းတွင် ဒုတိယသံအဖွဲ့ ကိုစေလွှတ်ခဲ့လေသည်။ ထိုဒုတိယသံအဖွဲ့ကို ဦးဆောင်သူမှာ အတွင်းဝန်ကျောက်မြောင်းမြို့စား မင်းကြီးသီရိမဟာဇေယျနန္ဒကျော်ထင် ဖြစ်သည်။ ထိုသံအဖွဲ့၏ ဦးတည်ချက်မှာ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်နှင့်သာမက အင်္ဂလန်နိုင်ငံပြည့်ရှင် ဝိတိုရိယဘုရင်မနှင့် တိုက်ရိုက်တွေ့ဆုံဆွေးနွေးကာ စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန်ဖြစ်သည်။ သရက်အရေးပိုင်နှင့် မဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီး မစ္စတာဘားနတ်တို့သည် သံအဖွဲ့ကို ကောင်းစွာကြိုဆို၍ ကာလကတ္တားသို့ အရောက်ပို့ပေးလေသည်။

ဆင်းမလားမြို့တွင် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ရစ်ပွန် (Lord Ripon) နှင့် မြန်မာသံအဖွဲ့တို့ တွေ့ဆုံကြသည်။ မြန်မာသံအဖွဲ့က သီပေါဘုရင်၏ ရာဇသံသဝဏ်လွှာနှင့် လက်ဆောင်တော်များကို ပေးအပ်ပြီး ဆွေးနွေးဖွယ်ရှိသည်တို့ကို ဆွေးနွေးသည်။ ဧကရီဘုရင်မနှင့် တိုက်ရိုက်စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန်၊ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်နှင့် ချုပ်ဆိုရန် နှစ်ရပ်သော မဟာမိတ်စာချုပ်လက်ခံများကို ပြသပြောဆိုသည်။ ဗြိတိသျှတို့ တင်ပြသည့်အချက်အလက်နှင့်မြန်မာတို့တင်ပြသည့်အချက်အလက်များ မတူညီကြသဖြင့် မဟာမိတ်စာချုပ် ချုပ်ဆိုနိုင်ခြင်း မရှိကြပေ။

အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က မင်းတုန်းမင်းလက်ထက်က ချုပ်ဆိုထားသည့် စာချုပ်များနှင့် လုံလောက်နေပြီ ဖြစ်သဖြင့် စာချုပ်များ ထပ်မံချုပ်ဆိုရန် မလိုတော့ဟု ဆိုသည်။ ဤသို့ဖြင့် မြန်မာသံအဖွဲ့သည် အိန္ဒိယမှ လှည့်ကာ ပြန်ခဲ့ရလေသည်။

The Making of Burma စာအုပ်ကို ရေးသားသူ ဒေါ်ရာသီ ဝုဒ်မင်းကထိုသို့ မြန်မာသံအဖွဲ့အနေဖြင့် ဗြိတိန်အထိ သွားရန်ရည်ရွယ်ထားပါလျက် အိန္ဒိယမှလှည့်၍ ပြန်လာခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ သူ၏ စာအုပ်တွင် အောက်ပါအတိုင်း တင်ပြထားသည်။

“မြန်မာ့စာချုပ်မူကြမ်းတွင် အင်္ဂလန်ပြည် စိန့်ဂျိမ်းနန်းတော်၌ မြန်မာသံကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး ထားရှိရန်ဟူသော အချက်တစ်ချက်ပါလေသည်။ လွတ်လပ်သော အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံမှ တောင်းဆိုချက်ဖြစ်သဖြင့် အလွန်ပင် သင့်လျော်လျောက်ပတ်သော တောင်းဆိုချက်ဖြစ်သည်။ အခြားသော ဆွေးနွေးရန် အချက်တို့မှာ ဗြိတိသျှ ကျွန်တော်မျိုး (Subjects) တို့အား နိုင်ငံကူးလက်မှတ် ထုတ်ပေးရေးကိစ္စ၊ အထက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ ဆန်တက်ဝင်ရောက်လာသည့် ဗြိတိသျှသင်္ဘောများအား အကောက်ခွန် ကောက်ယူရေးကိစ္စ၊ ဗြိတိသျှသင်္ဘောများပေါ်တွင် လက်နက်တပ်ဆင်မှုကို ကန့်သတ်ရေးကိစ္စ၊ အထက်မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဗြိတိသျှကျွန်တော်မျိုးတို့ကို မှတ်ပုံတင်ရေးကိစ္စ၊ နိုင်ငံရေးပြစ်မှုကျူးလွန်သူတို့အား ပင်ရင်းနိုင်ငံသို့ ပြန်လည်အပ်နှံရေးကိစ္စ၊ အသစ်တိုးချဲ့၍ ချုပ်ကိုင်မည့်ပစ္စည်းများကိစ္စ၊ လက်ရှိ ငါးရာခိုင်နှုန်းဖြင့် ကောက်လျက်ရှိသည့် အကောက်ခွန်နှုန်းကို တစ်ဆယ်ရာခိုင်နှုန်းသို့ တိုးမြှင့်မည့်ကိစ္စ စသည်တို့ ဖြစ်လေသည်။ ရန်ကုန်ရှိ ဗြိတိသျှအရာရှိတို့သည် ဤအချက်များအနက် တစ်ခုတလေကိုသာ ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။ ကျန်သည့်အချက်အများအပြားကို ပယ်ချခဲ့ကြပေသည်။

လက်နက်ခဲယမ်း ဝယ်ယူခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍မူ မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် တကယ်ပင်ဝယ်ယူရန် လိုအပ်သည်ဟု ဗြိတိသျှအစိုးရက သဘောပိုက် ကျေနပ်ပြီး ခွင့်ပြုပါမှ လွတ်လပ်စွာဝယ်ယူခွင့်ပြုမည်ဟု သဘောတူကြသည်။ (ထိုအချက်သည် အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင် နိုင်ငံ၏ ဂုဏ်သရေကို ထိပါးခြင်းဖြစ်သည်)

မြန်မာတို့က စာချုပ်ကို ဘုရင်မအမည်ဖြင့်သာ ချုပ်ဆိုမည်ဟု မလျော့တမ်း အတင်းအကြပ် အရေးဆိုသည်။ ထိုသို့အရေးဆိုရသည်မှာ မြန်မာတို့၏ အမျိုးသား

ဂုဏ်သိက္ခာနှင့် ဆက်စပ်နေသည်ကတစ်ကြောင်း၊ မိမိတို့နိုင်ငံအား အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့်လည်း သက်ဆိုင်နေသော ကြောင့်တစ်ကြောင်း ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် တစ်ဖက်နှင့် တစ်ဖက် ညှိနှိုင်းကာ အလျော့အတင်းများ လုပ်လာကြသည်။ ထိုအချက်များမှာ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်ကို မြန်မာဘုရင်က ထုံးစံရှိသည့်အတိုင်း အခမ်းအနားဖြင့် လက်ခံမည်။ စာချုပ်မှာ နှစ်မျိုးနှစ်စားရှိမည်။ ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ်ကို အိန္ဒိယအစိုးရနှင့်ချုပ်မည်။ ဘုရင်မနှင့် ချုပ်ဆိုမည့် စာချုပ်မှာမူ ချစ်ကြည်ရေးစာချုပ် ဖြစ်မည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးနေဆဲမှာပင် မြန်မာသံအဖွဲ့သည် နေပြည်တော်က ပြန်လည်ဆင့်ခေါ်သဖြင့် ပြန်သွားရသည်” ဟု ဆိုသည်။

ထိုသို့မြန်မာသံအဖွဲ့ကို သီပေါမင်းက ပြန်လည်ခေါ်ယူသည်မှာ ပြင်သစ်တို့က ဘုရင်နှင့်မှူးမတ်တို့ကို ချဉ်းကပ်ထားနိုင်ပြီဖြစ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ဗြိတိသျှတို့ဘက်မှ စွပ်စွဲသည်။

များမကြာမီတွင် မြန်မာတို့က ဗြိတိသျှမဟာဝန်ရှင်တော်မင်းကြီးထံသို့ စာချုပ်မူကြမ်းနှစ်စောင် ပေးပို့လိုက်လေသည်။ ထိုစာချုပ်များတွင်ပါသော အချက်များမှာ ယခင်စာချုပ်မူကြမ်းများတွင်ပါသော အချက်များနှင့် မတူသော အချက်အလက်သစ်များ ပါရှိသည်။ ဥပမာ ဤစာချုပ်တို့တွင် ရန္တပိုစာချုပ်ကို ဖျက်သိမ်းမည့် ဗြိတိသျှသံကိုယ်စားလှယ်၏ အဆင့်အတန်း အနေအထားကို ပြောင်းလဲသတ်မှတ်မည်။ ဗြိတိသျှကျွန်တော်မျိုးတို့ အထက်မြန်မာနိုင်ငံတွင် လွတ်လပ်စွာ သွားလာမှုကို အကန့်အသတ်ဖြင့် လက်ခံမည်။ လက်ဖက်ကို ဘုရင်၏ ကုန်တော်အဖြစ် ချုပ်ကိုင်ထားရှိမှုကို ဆက်လက်တည်ရှိစေမည်ဟူသော အချက်များ ပါရှိလာခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤသို့သော အချက်အလက်များသည် အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင် နိုင်ငံတစ်ခုက မိမိ၏နိုင်ငံအကျိုးကို ကာကွယ်သော အချက်အလက်များသာ ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုစာချုပ်ကို လော့ဒ်ရစ်ပွန်၏ အစိုးရက ချက်ချင်းပင် ပယ်ချလိုက်သည်။ သူတို့၏ ပြန်ကြားချက်မှာ

လည်း ရင့်သီးသည်။ “မြန်မာအစိုးရအနေဖြင့် လက်ရှိ အနေအထားအတိုင်း ဆက်လက်ရပ်တည်နေပါက ကျွန်ုပ် တို့၏ ဆက်ဆံရေးများကို တိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက် ရန် အလားအလာ အလွန်နည်းပါးသွားမည်ကို စိုးရိမ် ပူပန်မိသည်။ ယခုလောလောဆယ် ကျွန်ုပ်တို့၏ တာဝန် မှာ တည်ဆဲစာချုပ်များကို မြန်မာများ လိုက်နာကျင့်သုံး တတ်အောင်နှင့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံသို့ သွားရောက် သည့် ဗြိတိသျှကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများကို အကာအကွယ်ပေးနိုင်အောင် အားထုတ်ရန်ပင် ဖြစ် သည်” ဟု ဆိုသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ပြင်သစ်များ အဝင်အထွက် များလာသည်မှာလည်း အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ပြင်သစ်တို့ ရောက်လာသည်မှာလည်း ကောင်းလှသည် ဟု မဆိုနိုင်ချေ။ ပြင်သစ်တို့သည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် ဥရောပတွင်လည်းကောင်း၊ အမေရိကတိုက်တွင်လည်း ကောင်း၊ အာဖရိကတွင်လည်းကောင်း အပြိုင်အဆိုင် အနိုင်ကြိုကာ နယ်ချဲ့နေခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ် တို့က ၁၉ ရာစု ကုန်ခါနီးတွင် ပြင်သစ်ထက်ပို၍ နယ်ချဲ့နိုင်ငံပြုဖြစ်သော်လည်း ပြင်သစ်နယ်ချဲ့များက လည်း လက်လျှော့သွားခြင်းမရှိဘဲ ရနိုင်သမျှနယ်ပယ် များကို ဝင်ရောက်သိမ်းပိုက်လျက်နေဆဲဖြစ်သည်။

မြန်မာဘုရင့်နိုင်ငံသည် ဗြိတိသျှတို့၏ အကျပ် ကိုင်မှုကြောင့် အဘက်ဘက်က အကျဉ်းအကျပ်ထဲသို့ ကျရောက်နေလေသည်။ ယခင်ကလည်း နှစ်ကြိမ်တိုင် တိုင် အကျပ်ကိုင်ကာ နိုင်ငံကိုစစ်ပြု၍ ခွဲစိတ်ကာ သိမ်းပိုက်ယူငင်ပြီးဖြစ်သည်။ နောက်တစ်ကြိမ်လည်း အကြောင်းမရှိ အကြောင်းရှာမည်ဖြစ်သည်ဟု မြန်မာတို့ က သဘောပေါက်ကြလေသည်။ ထိုသို့ သဘောပေါက် သဖြင့် ဗြိတိသျှတို့၏ ရန်ကို ခုခံကာကွယ်ရန် ဥရောပရှိ အင်အားကြီးနိုင်ငံများနှင့် ဆက်သွယ်၍ မဟာမိတ် ဖွဲ့စည်းထားရမည်ဟု နားလည်ထားကြသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာဘုရင့်အစိုးရအဖွဲ့သည် ခရစ် နှစ် ၁၈၈၃ ခု၊ မေလအတွင်းတွင် အနောက်ဥရောပသို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ သံအဖွဲ့၏ ရည်ရွယ် ချက်ကို အတိအလင်းဖော်ပြထားသည်မှာ လောက

ဓာတ်ပညာနှင့် စက်မှုလုပ်ငန်းများကို ကြည့်ရှုလေ့လာ ရန် ဟူ၍ဖြစ်သည်။ ထိုသံအဖွဲ့ကို ဦးဆောင်သူမှာ မြို့သစ်မြို့စားမင်းကြီး မင်းလှမဟာဇေယျသင်္ကြန် ဖြစ် သည်။ သံအဖွဲ့တွင် အနောက်နိုင်ငံများ၌ ပညာသင်ဖူး ပြီးလျှင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြင်သစ်ဘာသာများကို တတ် ကျွမ်းနားလည်သော ဝန်ထောက်တော် သံချက်ဝန်မင်း ကြီး မင်းလှမဟာစည်သူကျော်၊ အင်္ဂလိပ်ဘာသာကို တတ်ကျွမ်းနားလည်သော စာရေးကြီး မဟာမင်းလှသင်္ခံ ယာ၊ အီတလီဘာသာကို သိနားလည်သူ စာရေးကြီး မဟာမင်းလှရာဇာ၊ ဗြိတိန်သံတော်ဆင့် နေမျိုးမင်းလှ ရာဇာ၊ လက်ဖက်ရည်တော်သား မောင်ဘိုးအံ့ စသည် တို့ ပါဝင်သည်။ ထိုအဖွဲ့တွင် သံချက်ဝန်ထောက်နှင့် စာရေးကြီးနှစ်ဦးတို့မှာ ပြင်သစ်ပြည်၊ အင်္ဂလန်ပြည်၊ အီတလီပြည်စသည်တို့၌ မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ပညာတော်သင်များအဖြစ် သွားရောက်သင်ကြား တတ် မြောက်ခဲ့ကြသူများ ဖြစ်သည်။ ထိုသံအဖွဲ့ကို လမ်းပြရန် အတွက် ပြင်သစ်လူမျိုး အဘိဓမ္မဆရာ အမ် ဒီ ထရီပယ်လီး (M.D. Trevelee) ဆိုသူလည်း ပါရှိ သွားလေသည်။

ထိုသံအဖွဲ့သည် ပေါ်တူဂီ၊ စပိန်၊ အီတလီ၊ ပြင်သစ်နိုင်ငံများသို့ လှည့်လည်ကြည့်ရှုခဲ့သည်။ မြန်မာ သံအဖွဲ့၏ လှုပ်ရှားမှုကို ဗြိတိသျှတို့က မျက်ခြည်မပြတ် အကဲခတ်၍နေလေသည်။ ပြင်သစ်သို့ ရောက်သော အခါ မြို့သစ်မြို့စားမင်းကြီးသည် ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေး ဝန်ကြီး ယူးလ်ဖယ်ရီ (Jules Ferry) နှင့် တွေ့ဆုံ ဆွေးနွေးကာ စာချုပ်တစ်ခုကို ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။

ထိုသို့ ပြင်သစ်နှင့်မြန်မာတို့ စာချုပ်ချုပ်ဆိုမည် ဟူသောသတင်းကို ရထားကတည်းကပင် ဗြိတိသျှတို့မှာ ကနာမငြိမ်ဖြစ်လာကြသည်။ ပြင်သစ်နိုင်ငံဆိုင်ရာ သံ အမတ်ကြီး လော့ဒ်လိုင်ယွန်းစ် (Lord Lyons) ကို ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ဖယ်ရီနှင့် ဆွေးနွေးရန် တာဝန်ပေးလိုက်သည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပြင်သစ် အစိုးရအနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံနှင့် စာချုပ်သည်ရှိသော် ကူသန်းရောင်းဝယ်ရေးသက်သက်သာ ဖြစ်စေလိုကြောင်း၊ ပြင်သစ်နိုင်ငံက မြန်မာတို့အား လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်

များ ဝယ်ယူခွင့်မပြုစေလိုကြောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံ ပထဝီဝင် အနေအထားအရ ဗြိတိသျှအစိုးရက မြန်မာနိုင်ငံအရေးနှင့် ပတ်သက်သမျှတွင် အထူးစိတ်ဝင်စားမှုရှိကြောင်း၊ ပြင်သစ် နိုင်ငံအဖို့မူ မြန်မာနိုင်ငံကို သာမန်မျှသာ စိတ်ဝင်စား ဖွယ်ရှိနိုင်ကြောင်း ဗြိတိသျှသံအမတ်က အတိအလင်း ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသည်။

နောက်တစ်နှစ်ဖြစ်သော ၁၈၈၃ ခု၊ မေလတွင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံနှင့် မည်သည့်ပြင်ပလက်နက်နိုင်ငံ ကမဆို နိုင်ငံရေးအရ နားလည်မှုရယူထားခြင်းကိုသော် လည်းကောင်း၊ အထူးမဟာမိတ် ဖွဲ့စည်းခြင်းကိုသော် လည်းကောင်း ပြုလုပ်ခဲ့လျှင် ဗြိတိသျှအစိုးရက ပြင်း ထန်စွာ ကန့်ကွက်ရလိမ့်မည် ဖယ်ရီအား အကြောင်း ကြားခဲ့သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် ထိုမျှနှင့် မကျေနပ်သေးပေ။ နောက်ထပ်တစ်လှမ်း တိုးလိုက်ပြန်သည်။ ၁၈၈၄ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် လော့ဒ်လိုင်ယွန်းစ်က ဖယ်ရီနှင့် ကိုယ် တိုင်တွေ့ဆုံကာ သတိပေးကန့်ကွက်စာတစ်စောင် ပေး အပ်ပြန်သည်။ ဖယ်ရီက မြန်မာသံအဖွဲ့သည် ပြင်သစ် နိုင်ငံနှင့် နိုင်ငံရေးမဟာမိတ်အဖြစ် ဖွဲ့စည်းရန် လိုလား ကြောင်း၊ ထို့ပြင် လက်နက်များကိုလည်း ဝယ်ယူခွင့် ရလိုကြောင်း၊ သို့သော် ပြင်သစ်တို့ဘက်ကမူ မြန်မာ နိုင်ငံနှင့် မည်သည့်မဟာမိတ်မျိုးမှ ဖွဲ့စည်းရန်ရည်ရွယ် ချက် မရှိပါကြောင်း ပထမအကြိမ်က ဖြေကြားခဲ့သည်။ သို့သော် နောက်တစ်ကြိမ် ဖြေကြားချက်တွင် ကူသန်း ရောင်းဝယ်ရေးသဘောဖြင့် ချုပ်ဆိုသောစာချုပ် ဖြစ်စေ ကာမူ နိုင်ငံရေးသဘောလည်း မလွဲသာ မရှောင်သာ ပါဝင်လာရပါကြောင်း ဖြေဆိုခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် နိုင်ငံကြီးသားများအဖြစ် သူ တို့ကိုယ်သူတို့ အလွန်ဂုဏ်ယူခဲ့ကြသောသူများဖြစ် သည်။ သို့သော် သံအမတ်သည် သံတမန်ထုံးစံကို လွန်ကာ ခြိမ်းခြောက်မောင်းမဲသောစကားမျိုးကို ဆိုရန် လည်း ဝန်မလေးခဲ့ချေ။ မြန်မာပြည်ကို အတိအလင်း ပင် စားမာန်ခုတ်လျက်ရှိနေပြီဖြစ်သည်။

သမိုင်းကြောင်းများသည် များပြားရှုပ်ထွေးလှ သဖြင့် ရှေ့သို့ဆက်လက်လေ့လာရင်း နောက်ပိုင်းတွင်

ဖြစ်ပျက်ပြီးသည်တို့ကို မေ့သွားမည်စိုးသဖြင့် ပြန်လည် တင်ပြရသော် မင်းတုန်းမင်းလက်ထက် ၁၈၇၃ ခုနှစ်က ပင် ပြင်သစ်သို့ ကင်းဝန်မင်းကြီးဦးဆောင်သော သံ အဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့ဖူးသည်။ ထိုစဉ်က မြန်မာနှင့်ပြင်သစ် တို့ မဟာမိတ်စာချုပ်၊ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ် များ ချုပ်ဆိုရန် စီစဉ်ခဲ့သော်လည်း ကျောက်တွင်း ပတ္တမြားတွင်းများ တူးဖော်ခွင့်ကို ပြင်သစ်တို့က တောင်းဆိုသည်ကို မြန်မာတို့က အခွင့်မပေးသဖြင့် စာချုပ်မချုပ်ဆိုဖြစ်ခဲ့ပေ။ ထိုစဉ်ကလည်း ပြင်သစ်ပြည် တွင်းရှိ အင်္ဂလိပ်သံအမတ်ဖြစ်သူ လော့ဒ်လိုင်ယွန်းစ်က ပြင်သစ်အစိုးရအဖွဲ့ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဖြစ်သူ အမ် ဝက်ဒင်တန် (M Waddington)အား မြန်မာတို့အား လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များ ရောင်းချခြင်းမပြုရန် ကန့်ကွက်ခဲ့ဖူးသေးသည်။

ယခုတင်ပြနေသော သီပေါမင်း၏လက်ထက် တွင် စေလွှတ်သော မြန်မာသံအဖွဲ့သည် ပြင်သစ်ပြည် တွင် နှစ်နှစ်ကြာအောင် နေထိုင်လျက် ပြင်သစ် မြန်မာ စာချုပ်မူကြမ်းတစ်စောင်ကို ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့လေသည်။ ဗြိတိသျှတို့က မည်မျှပင် ပြင်းပြင်းထန်ထန် ကန့်ကွက် စေကာမူ ပြင်သစ် မြန်မာစာချုပ်ကို ၁၈၈၅ ခု၊ ဇန်နဝါ ရီလ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ပြင်သစ် မြန်မာ မဟာမိတ် စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုး ချုပ်ဆိုပြီးစီးသွားလေ သည်။

ယင်းစာချုပ် လက်မှတ်ရေးထိုးသည့်နေ့တွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ယူးလ်ဖယ်ရီသည် ပြင်သစ် ဝန်ကြီးချုပ်က မြန်မာနိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးထံသို့ ၁၅၊ ၁၆၊ ၁၇ ရက်စွဲတပ်လျက် ရေးသားထားသော လျှို့ဝှက် စာတစ်စောင်ကို မြန်မာသံအဖွဲ့၏လက်ထံသို့ ပေးအပ် လိုက်သည်။ ထိုစာတွင်

တုံကင်းတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် ငြိမ်းချမ်းမှု ရသောအချိန် ယင်းနယ်တွင် တပ်စွဲသော ပြင်သစ်အရာ ရှိများက အန္တရာယ်ကင်းပြီ၊ သင့်တင့်လျောက်ပတ်ပြီဟု ယူဆသောအချိန်တွင် မြန်မာအရာရှိများကိုယ်တိုင် စစ် နှင့်ပတ်သက်သော အထွေထွေပစ္စည်းများ၊ ကျည်ဆန် များ၊ လက်နက်များကို လွှဲပြောင်းယူရန် စီစဉ်ကြမည်ဟု သော အချက်များပါရှိသည်။

ထိုစာသည် ဗြိတိသျှတို့၏ လက်သို့ ရောက်သွားကာ လျှို့ဝှက်ချက်ပေါက်ကြားသဖြင့် ဗြိတိသျှတို့က မြန်မာနိုင်ငံအထက်ပိုင်းသို့ ချီတက်တိုက်ခိုက်ကြသည် ဟူသောအဆိုသည် ယခုတိုင် အများလက်ခံနေကြသော အဆိုဖြစ်သည်။ သို့သော် မင်းတုန်းမင်း လက်ထက် ကတည်းကပင် ဗြိတိသျှတို့၏ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ပုံများကို ကြည့်ပါက ပြင်သစ်ဟူသော ဇာတ်ကောင် တစ်ကောင် ဝင်လာသည်ဖြစ်စေ မဝင်လာသည်ဖြစ်စေ ဗြိတိသျှတို့က အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို ဝါးမျိုရန် အသင့် ပြင်နေခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာ့နိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- ၃။ ထိပ်တင်ထွေး (နဂါးဗိုလ်) ၁၈၆၇။ ရတနာသီခ ကုန်းဘောင်ရာဇဝင်အကျဉ်း။ ဒုတိယနှိပ်ခြင်း။ ရန်ကုန်၊ အေးစာပေတိုက်။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the Family of Nations**. Amsterdam: Djarabatam.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

ဗြိတိသျှတို့က အနိုင်အထက်ပြုမှု မြန်မာဘုရင့်နိုင်ငံကို သိမ်းယူခြင်း

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ပြင်သစ်နှင့် မြန်မာ တို့၏ ဆက်ဆံရေးသည် ပြေပြစ်သောအသွင်ကို ဆောင် နေပေသည်။ မြန်မာတို့သည် အဘက်ဘက်က မိမိတို့ ကို ချည်နှောင်လာပြီဖြစ်သော ဗြိတိသျှတို့၏ လက်တွင် မိမိတို့၏ နိုင်ငံ လုံခြုံရေး စီးပွားရေး ဖွံ့ဖြိုးရေးတို့နှင့် ပတ်သက်၍ မည်သို့မျှ လုပ်ဆောင်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ လူသူ မသိဘဲ ကျွန်ုပ်တို့သို့ ရောက်ရမည်ကို မခံရပ်နိုင်သဖြင့် ပြင်သစ်တို့နှင့် ပူးပေါင်းရန် ကြံစည်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှတို့၏ စီးပွားရေးအရ လွှမ်းမိုးခြယ်လှယ် ရန် ကြိုးစားနေမှုကို တွန်းလှန်သောအားဖြင့် ရုန်းကန် သောအားဖြင့် ပြင်သစ်တို့နှင့် နှစ်နိုင်ငံပူးတွဲ စီမံကိန်း များ ချမှတ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုပူးတွဲစီမံကိန်းများ သည် ရေရှည်တွင် မြန်မာတို့အဖို့ အကျိုးစီးပွား ယုတ် လျော့စေမည့် ထိခိုက်စေမည့် စီမံကိန်းများသာ ဖြစ် သည်။ အကြောင်းမှာ ဗြိတိသျှတို့နှင့် ပြိုင်ဘက်ဖြစ်သော ပြင်သစ်တို့၏ ဦးတည်ချက်များ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်များ သည် ဗြိတိသျှတို့နှင့် အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ ၏ အခက်အခဲကို အခွင့်ကောင်းယူကာ ချဉ်းကပ်ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။ တစ်နည်းဆိုသော် ပြင်သစ်နှင့် ဗြိတိသျှ တို့သည် မြန်မာ့မြေပေါ်တွင် လာရောက်ယှဉ်ပြိုင်ခြင်း ပင် ဖြစ်သည်။

တုံ့ကင်း (ဗီယက်နမ်) မှတစ်ဆင့် လက်နက် ခဲယမ်းမီးကျောက်များကို သယ်ဆောင်တော့မည်ဆိုပါ က မြန်မာတို့သည် ပြင်သစ်တို့ထံမှ စစ်ပညာကိုလည်း သင်ယူကြတော့မည်။ ထိုသို့ဆိုပါက မြန်မာတို့က အင်္ဂလိပ်တို့ကို အလွယ်တကူ တိုက်ခိုက်တွန်းလှန်နိုင်ပေ တော့မည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် လက်တွေ့အားဖြင့် ဝင် ရောက်သိမ်းပိုက်ခြင်း မရှိသေးသည့်တိုင် မြန်မာနိုင်ငံ တွင်းသို့ သူတို့မှတစ်ပါး အခြားမည်သည့်နိုင်ငံသားများ

ကိုမှ ဝင်ရောက်ခွင့် မပေးလိုကြပေ။ ထို့ကြောင့် ပြင်သစ် အစိုးရအဖွဲ့ကို ဗြိတိသျှအစိုးရအဖွဲ့က ပြင်းပြင်းထန်ထန် ကန့်ကွက်နေခဲ့လေသည်။

သူတို့၏ ကန့်ကွက်ချက်မှာ အရာမထင်ဘဲ ပြင်သစ် မြန်မာစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးသွားသည့်အချိန်တွင် တစ်ဖန် ကြံစည်ကြပြန်သည်။ ပြင်သစ် မြန်မာစာချုပ်ကို ပြင်သစ် ပါလီမန်လွှတ်တော်မှ အတည်ပြုပြီးမှသာ ရှေ့သို့ ဆက် လက်ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်ရာ ပြင်သစ်ပါလီမန် မကျင်းပ မီ ဗြိတိသျှတို့က အကြောင်းရှာကာ မြန်မာနိုင်ငံကို တိုက် ခိုက်သိမ်းပိုက်လာကြရန် စီစဉ်စိုင်းပြင်းလာကြသည်။

ပြင်သစ် မြန်မာစာချုပ်ကို ပါလီမန်မှ အတည် ပြု၍ ပြင်သစ်သမ္မတက လက်မှတ်ရေးထိုးရန် ကိစ္စမှာ ၁၈၈၅ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၄ ရက်ကျမှသာ ပြီးစီးမည် ဖြစ်ရာ ထိုစာချုပ်အတည်မပြုမီ အချိန်အတောအတွင်း မြန်မာတို့ကို အကြောင်းရှာကာ ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ရန် ဗြိတိသျှအစိုးရက စီစဉ်ခဲ့ကြသည်။

အောက်မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဗြိတိသျှကော်မရှင်နာ မင်းကြီး၏ နိုင်ငံရေးအရာရှိဖြစ်သူ ကာနယ်စလေဒင်က အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် အစိုးရအဖွဲ့ထံသို့ စက်တင်ဘာလ အတွင်း တင်ပြသော အစီရင်ခံစာတွင် “သီပေါမင်းကို ဆန့်ကျင်ဘက် ပြုမူဆောင်ရွက်နေသော ကျွန်ုပ်တို့၏ ပြုမူချက်တွင် လိုအပ်လာပါက အနိုင်အထက် လက် နက်အားကိုးဖြင့် နှောင့်ယှက်ခြင်း ပြုလုပ်မည်လော။ ဤမေးခွန်းမှာ အောက်ပါအချက်များပေါ်တွင် တည်မှီ နေပေသည်” ဟု ပဏာမစကားဆိုကာ အချက် ရ ချက်ကို ဆက်လက်ဖော်ပြလေသည်။ ထိုအချက် ရ ချက်တွင် ၅ ချက်မြောက်၌ “ကျွန်ုပ်တို့က အထက် မြန်မာပြည်ကို လက်နက်အားကိုးပြုရန် စီစဉ်နေကြ သော ယခုအချိန်တွင် ပြင်သစ်တို့က သူတို့၏ ကိုယ်စား

လှယ်တစ်ဦးကို မန္တလေးတွင် ထားရှိရန် အားလုံးစီစဉ်ပြီး နေပြီဖြစ်သည်။ ယင်းပြင်သစ်အရာရှိသည် ပြင်သစ် မြန်မာစာချုပ်အရ ပြင်သစ်တို့ ပြုလုပ်ခွင့်ရှိသော စီးပွား ရေးလုပ်ငန်းများကို ကိုယ်စားပြု၍ ကြီးကြပ်မည်ဖြစ်၏။ ဤသည်ကို ထောက်၍ အခြားမည်သူ တစ်ဦး တစ် ယောက်မျှ အထက်မြန်မာပြည်တွင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်း လုပ်ခွင့်ရတော့မည် မဟုတ်ချေ” ဟု ပါရှိသည်။

စလေဒင်က နောက်ဆုံးနည်းလမ်းသုံးခုကို အကြံပေးလိုက်၏။ ထိုအချက်တို့မှာ

- ၁။ သီပေါမင်းနှင့် ပြန်လည်သင့်မြတ်အောင် ဆက် ဆံလျက် မန္တလေးတွင် ယခင်ကကဲ့သို့အင်္ဂလိပ် သံရုံး ပြန်လည်ဖွင့်လှစ်ထားရှိရန်။
- ၂။ သီပေါမင်းကို နန်းချ၍ အင်္ဂလိပ်တို့ရွေးချယ် ထားသော အခြားမင်းသားတစ်ပါးကို နန်း တင်ရန်။

၃။ အင်္ဂလိပ်တို့ရွေးချယ်ထားသောမင်းသားကို နန်း တင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပါက နောက်ဆုံးနည်းအားဖြင့် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို လျင်မြန်စွာ တိုက်ခိုက် သိမ်းယူရန်စသော အချက်များဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းယူပြီးပါက မည်သို့ အုပ်ချုပ်ရန်သင့်ကြောင်း အုပ်ချုပ်ရေးအစီအစဉ်များကိုပါ အကျယ်တဝင့် ရေးဆွဲတင်ပြထား၏။

ပြင်သစ် မြန်မာစာချုပ်ကို ၁၈၈၅ ခု၊ ဇန်နဝါရီ လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် မြန်မာသံအဖွဲ့ခေါင်းဆောင် အတွင်းဝန် မြို့သစ်မြို့စားမင်းကြီး မင်းလှမဟာဇေယျ သင်္ကြန်နှင့် ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးတို့ ပါရှိတွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို စာချုပ်တွင် ပါဝင်သော အချက်များမှာ

ပြင်သစ် မြန်မာပူးတွဲ ဘဏ်ဖွင့်လှစ်ရေးကိစ္စ၊ သစ်တော၊ ကျောက်မီးသွေး၊ ရေနံ၊ မိုးကုတ်ကျောက် တွင်းများ တူးဖော်လုပ်ကိုင်ရေးဒေသ၊ တုံကင်းနယ်ကို ဖြတ်၍ မန္တလေးအထိလည်းကောင်း၊ မန္တလေးမှ တောင်ငူသို့လည်းကောင်း မီးရထားလမ်း ဖောက်လုပ် သွားလာရေးကိစ္စ၊ ဧရာဝတီနှင့် သံလွင်မြစ်များအတွင်း မီးသင်္ဘောများ ကူးသန်းသွားလာရေးကိစ္စ၊ ကြေးနန်း

တိုင်များ အထက်မြန်မာပြည် နေရာအနှံ့အပြားတွင် စိုက်ထူဆက်သွယ်ရန်ကိစ္စ၊ စက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းများ တိုးချဲ့ဆောင်ရွက်ရန် ကိစ္စတည်းဟူသော အရေးကြီး သည့် လုပ်ငန်းကိစ္စများဆိုင်ရာ များဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ထိုစာချုပ်ကို မြန်မာဘုရင် လက် မှတ်ရေးထိုးရန် လိုအပ်သဖြင့် ခရစ်နှစ် ၁၈၈၅ ခု၊ ဇူလိုင်လတွင် သီပေါမင်းကိုယ်တိုင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ သည်။ မြန်မာဘုရင် လက်မှတ်ရေးထိုးပြီးသော်လည်း ပြင်သစ်သမ္မတက လက်မှတ်ရေးထိုးရန် ကျန်နေသေး ရာ ဗြိတိသျှတို့က ထိုကြားကာလတိုအတွင်းမှာပင် မြန်မာနိုင်ငံကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ရန် ကြံလေတော့ သည်။

စစ်ပွဲများဖြစ်ပွားခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ကျောင်း သင်ခန်းစာများတွင် ပဓာနအကြောင်းရင်းနှင့် လတ် တလော အကြောင်းရင်းဟူ၍ နှစ်မျိုးခွဲခြားသင်ကြား ကြသည်။ အရေးကြီးသည်မှာ ပဓာနအကြောင်းရင်းသာ လျှင်ဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့ဘက်မှ မြန်မာနိုင်ငံကို အခြားနယ်ချဲ့များနှင့် ခွဲဝေ၍မယူလိုဘဲ သူတို့ချည်းသာ အပိုင်ယူလိုခြင်းသည် ပဓာနအကြောင်းရင်း ရှိနေပြီဖြစ် သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ပဓာနအကြောင်းရင်း ရှိနေပြီဖြစ် ၍ လတ်တလောအကြောင်းရင်းဟု ကျောင်းများတွင် ခေါ်ဆိုသင့်ပြသော အကြောင်းရင်းမှာ အမှန်တကယ် အားဖြင့် အကြောင်းပြချက်မျှသာ ဖြစ်သည်။

အကယ်၍ စစ်မပြုလိုသေးပါကကြိုလာရသည့် ထိုအကြောင်းရင်းမျိုးကို သံတမန်နည်းအရ နိုင်ငံရေး နည်းအရ ဖြေရှင်းမည်ဖြစ်သည်။ စစ်ပြုရန်ဇောသန်နေ ပါကလည်း များစွာအရေးမကြီးလှသည့် အချက်များကို အကြောင်းပြကာ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်တတ်လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံကို ပထမအကြိမ်ဝင်ရောက် ကျူးကျော်ရာ တွင်လည်းကောင်း၊ ဒုတိယအကြိမ် ဝင်ရောက်ကျူးကျော် ရာတွင် လည်းကောင်း ထိုကဲ့သို့ အကြောင်းပြချက်မရ ရအောင် ရှာဖွေကာ လတ်တလောအကြောင်းရင်းအဖြစ် ပြု၍ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ခြင်းကို သတိရကြမည်ဖြစ် ပါသည်။

ထိုကဲ့သို့ ဗြိတိသျှတို့က စစ်ပြုရန် အကြောင်းပြ

ချက်ကို ချောင်းနေစဉ် ၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ ဧပြီလအတွင်း၌ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဘုံဘေးဘေးမားသစ်ကုမ္ပဏီကို မြန်မာ အစိုးရ ဒဏ်တပ်ရိုက်လိုက်သည်။ အကြောင်းမှာ ဘုံဘေးဘေးမားသစ်ကုမ္ပဏီသည် တောင်ငူနယ် နင်းဂျမ်းဒေသ သစ်ရိပ်ကြီးကြီးဝိုင်းအတွင်းမှ သစ်လုံးများကို ပိုမိုထုတ်ယူခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုဖြစ်ရပ်ကို သေချာစွာရှင်းပြမှသာလျှင် ဗြိတိသျှတို့၏ အရှက်မဲ့သော အကြောင်းရှာ၍ မြန်မာတို့ကို စစ်တိုက်ရန် ကြံစည်သည့်အဖြစ်မှာ ရှင်းလင်းသွားမည်ဖြစ်သည်။

ဘုံဘေးဘေးမားသစ်ကုမ္ပဏီသည် မြန်မာဘုရင်ထံမှ လိုင်စင်ခံ၍ မြန်မာ့သစ်တောများမှ သစ်ထုတ်ယူနေသည်မှာ တတိယကျူးကျော်စစ် ဖြစ်ပွားသည့်ကာလ အထိဆိုပါက အနှစ် ၂၀ ခန့်ရှိနေပြီဖြစ်သည်။ ၁၈၈၄ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် သီပေါဘုရင်၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် လိုင်စင်သစ် ထပ်မံလဲလှယ်ခွင့် ရခဲ့၏။ ယင်းလိုင်စင်အရ ဘုံဘေးဘေးမား ကုမ္ပဏီက မြန်မာဘုရင်အား တစ်နှစ်လျှင် ငွေလေးသိန်းခွဲ ကြိုတင်ပေးသွင်းရမည်ဖြစ်သည်။

သို့သော် ဘုံဘေးဘေးမားသစ်ကုမ္ပဏီသည် အချိန်မကြာမီ မမှန်မကန်ကျင့်ကြံလာလေသည်။ သစ်လုံးရေများကို အမှန်တကယ်ထုတ်ယူသည်ထက် လျော့၍ စာရင်းပြကာ အကောက်ခွန်ကို ရှောင်ရှားလေသည်။ မြန်မာတို့ဘက်ကလည်း အမြဲသဖြင့် စုံစမ်းထောက်လှမ်းနေသည်ဖြစ်ရာ မကြာမီပင် အဖြစ်မှန်ပေါ်ပေါက်လာလေသည်။

အကောက်ခွန်ကို ရှောင်ရှား၍ ခိုးထုတ်ခဲ့သည့် သစ်လုံးရေမှာ ၅၆၈၀၂ လုံးဖြစ်သည်။ ထိုကာလတန်ဖိုးဖြင့် အဘိုးငွေ ၁၀ သိန်းကျော်သည်။ ထိုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ကုန်းဘောင်ဆက် မဟာရာဇဝင်ကြီးတွင် ဖော်ပြထားသည်ကို ဖတ်ရှုလိုက်ပါက မြန်မာဘက်မှ တရားသဖြင့် စနစ်တကျစစ်ကြောင်း သိမြင်နိုင်သည်။

“တောင်ငူမြို့နေ သစ်ခေါင်းကြီး ကိုးဦးနှင့် အပေါင်းပါသစ်ခေါင်းတို့က တောင်ငူမြို့တွင် သစ်တော အလုပ်အဆောင်များကို အခွန်တော်နှင့် ချထားလုပ်ဆောင်စေသူ အခွန်ထမ်း အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်ကြီး

ဘုံဘိုင်ဘရမာမြိုက်စစ် (Bombay-Burma Bryce), Maxwell တို့ သစ်တောများကို သင်းသတ်ခုတ်လုပ်ချဆောင်ရာ ၁၂၄၅ ခုနှစ်က ၁၂၄၈ ခုတိုင် နှစ်နှစ်အတွက် ကျောက်တိုင်တော်တောင်ဘက်သို့ သစ်လုံးရေ ၈၀၀၀၀ ကျော် ထုတ်ယူစုန်မျောသည်ကို အခွန်တော်ရုံးတွင် သစ်လုံးရေ ၃၀၀၀၀ ကျော်သာ ထုတ်ယူထွက်ရှိကြောင်း စာရင်းတင်ပေး၍ သစ်လုံးရေ ၅၀၀၀၀ ကျော် ထိန်ချန်ကဲ့သို့သောကြောင့် အကျိုးတော်များ ယုတ်လျော့သည့်ပြင် သင်းသတ်ခုတ်လုပ်ချဆောင်ခဲ့သည့် ငွေများကိုလည်း ပြေကုန်အောင် မပေးရ။ မှန်မမှန် လွှတ်တော်က ကုမ္ပဏီအား စေလွှတ်စစ်မေးရာ ဝန်မခံ။ ကျောက်တိုင်တောင်ဘက် တောင်ငူမြို့သစ်တောရုံးက မှတ်သားသည့်စာရင်းအထွက်အရ လိုက်နာထိုက်သည့်အတိုင်း တောင်ငူမြို့ သစ်တော်ရုံးရှိ သစ်ထုတ်စာရင်းကို ကူးယူကြစေ၍ ကူးယူစာရင်းကို ကြည့်ရှုပြီးမှ ထိုက်သက်ရာကို ရွေးချယ်စီရင်ရမည်”ဟု မြန်မာလွှတ်တော်က စီရင်ချက်ချသည်။

“ရန်ကုန်မြို့ရှိ မဟာမင်းကြီးထံ အကြောင်းအရာစာ ပေးပို့စေလွှတ်ရာ မဟာမင်းကြီးက တောင်ငူမြို့ရှိ သစ်တောရုံးသို့ ဆင့်ဆိုသည့်စာနှင့် တောင်ငူမြို့ သစ်တောရုံးက သစ်ထုတ်စာရင်းကို စုံညီကူးယူကြရလေသည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။

၁၈၈၅ ခုနှစ်၊ ဩဂုတ်လ ၁၂ ရက်နေ့တွင် တောင်ငူသစ်တောရုံးမှ ကူးယူစာရင်းကို ကြည့်သောအခါ၌ သစ်လုံးရေ ၅၆၀၀၀ ကျော်ကွာနေသည်ကို ထင်းထင်းကြီး တွေ့မြင်ကြရလေသည်။

ထို့ကြောင့် မြန်မာလွှတ်တော်က ဘုံဘေးဘေးမား သစ်ကုမ္ပဏီသည် ငွေ နှစ်သန်းသုံးသိန်းကျော်ကို ဒဏ်အဖြစ် ပေးဆောင်ရန် စီရင်ချက်ချမှတ်လိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ထိုကိစ္စသည် အစိုးရအဖွဲ့၏ တာဝန်ဝတ္တရား တစ်ရပ်အနေဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းသာဖြစ်သည်။ သာမန်အချိန်မျိုးတွင် ထိုကိစ္စသည် အရေးကြီးသည်ဟု မှတ်ယူလောက်သည့်ကိစ္စ မဟုတ်ချေ။ သို့သော် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် နိုင်ငံအမျိုးမျိုးကို ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် သိမ်း

ပိုက်ကာ နိုင်ငံရေး စီးပွားရေးနယ်ပယ် ချဲ့ထွင်လိုသော ဗြိတိသျှတို့သည် အကြောင်းမဟုတ်သည်ကို အကြောင်း လုပ်ကာ ကျူးကျော်ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရန် ဝန်လေး သည့်လူမျိုးမဟုတ်ချေ။ မြန်မာနိုင်ငံကို ဒုတိယအကြိမ် ကျူးကျော်စဉ်ကလည်း သာမန်သဘောကပွတ်နံနံစဉ်း ကျူးလွန်သည့် ရာဇဝတ်မှုနှင့်ပတ်သက်၍ ငွေအနည်း ငယ် ဒဏ်ရိုက်သည်ကို ဗာရာဏသီချဲ့ကာ ကျူးကျော် ခဲ့ဖူးပြီဖြစ်သည်။

ယခုအချိန်မှာ ပြင်သစ်နှင့်ပါ ယှဉ်ပြိုင်ရသည့် သဘောပါနေသဖြင့် ဗြိတိသျှတို့က အဆအရာအထောင် မက ပုံကြီးချဲ့လိုက်လေသည်။ ၁၈၈၅ ခု၊ ဩဂုတ်လ အတွင်းတွင် ဘုံဘောဘားမားသစ်မှုနှင့် ပတ်သက်သည့် အစီရင်ခံစာသည် ဗြိတိန်အစိုးရအဖွဲ့သို့ ရောက်သွားခဲ့ သည်။

ဘုံဘောဘားမားသစ်ကုမ္ပဏီ ကိစ္စနှင့် ပတ်သက် ၍ အောက်မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဗြိတိသျှကော်မရှင်နာမင်းကြီး နှင့် မြန်မာအစိုးရတို့ အကြိမ်ကြိမ် စကားပြောဆိုပြီး နောက် ၁၈၈၅ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် ဗြိတိသျှတို့က ရာဇသံပေးပို့လေသည်။ ရာဇသံပါ အချက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်သည်။

- ၁။ ဘုံဘောဘားမား သစ်ကုမ္ပဏီနှင့် ဖြစ်ပွားသော သစ်မှုကို ပူးတွဲစစ်ဆေးရန် ဘုရင်ခံချုပ်ထံမှ စေလွှတ်သော ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ ရောက်ရှိ သည့်တိုင် စောင့်ဆိုင်းထားရန်။
- ၂။ ယင်းကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့မရောက်မီ အမှုကိစ္စကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းမပြုဘဲ ဆိုင်းငံ့ထားရန်။
- ၃။ မန္တလေးမြို့တွင် အင်္ဂလိပ်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး ခန့်ထားနေထိုင်ခွင့် ပြုရန်။ ထိုကိုယ်စားလှယ် အား အစောင့်စစ်သား တစ်ထောင် (၁၀၀၀)နှင့် တိုက်သင်္ဘောတစ်စီး ထားရှိခွင့်ပြုရန်။
- ၄။ အင်္ဂလိပ်ကိုယ်စားလှယ်များ မြန်မာဘုရင်၏ ရှေ့တော်သို့ ဝင်ရောက်ရာတွင် ဖိနပ်စီးနင်း၍ ဆောင်စားကိုင်စွဲခွင့်ပြုရန်။
- ၅။ အင်္ဂလိပ်မင်းတို့၏ သဘောတူခွင့်ပြုချက် မရ ရှိဘဲ မြန်မာအစိုးရသည် မည်သည့်နိုင်ငံနှင့်မျှ ဆက်ဆံခြင်း မပြုလုပ်ရန်။

အစရှိသော အချက်များပါသည်။ ထိုအချက်များအပြင် အထက်ပါတောင်းဆိုချက်များအတွက် မြန်မာအစိုးရက အပြန်အလှန် ဆွေးနွေးခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းများ တင်သွင်း နေခြင်း၊ ထိုအချက်များကို ပြောဆိုစေ့စပ်ရန် ကိုယ်စား လှယ်သံအဖွဲ့စေလွှတ်ခြင်းတို့ကို အိန္ဒိယအစိုးရက လုံးဝ မလိုလားပါဟု တင်းမာစွာ ရေးသားထားသော အချက် များလည်း ပါပေးသေးသည်။

မြန်မာတို့က သစ်နှင့်ပတ်သက်သော ဒဏ်ငွေ များကိုလျှော့ပစ်မည်ဖြစ်ကြောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံခြား ဆက် ဆံရေးနှင့် ပတ်သက်၍မူကား တခြားသောကြားနိုင်ငံက ဝင်ရောက်ဆုံးဖြတ်ပေးသည်ကို မလိုလားပါကြောင်း ပြန်ကြားသည်။ ထိုပြန်ကြားစာသည် နိုဝင်ဘာလ ၉ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်သို့ရောက်ရှိသည်။ နိုဝင်ဘာလ ၁၀ရက်နေ့တွင် အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ်က လန်ဒန်ရှိ အတွင်းဝန်ထံသို့ သံကြိုးရိုက်ကာ အထက်မြန်မာပြည် ကို ချီတက်သိမ်းယူရေးကို အတည်ပြုပေးပါရန် ပန် ကြားသည်။ နိုဝင်ဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် အတွင်းဝန် ချုပ်ထံမှ ဗိုလ်ချုပ် ပရင်ဒါဂတ် (General H.N.D. Prendergast) မန္တလေးသို့ ယခုချက်ချင်း ချီတက်ရန် ညွှန်ကြားလိုက်ပါဟူသော ပြန်ကြားချက်ကို ရရှိလေ သည်။ မူလကပင် မြန်မာနိုင်ငံကို ကျူးကျော်သိမ်းပိုက် ရန် အသင့်ပြင်ပြီးဖြစ်နေသော နယ်ခြားမြို့ဖြစ်သည့် သရက်တွင် စုရုံးထားသည့် ဗြိတိသျှတပ်များသည် အလွယ်တကူပင် မြန်မာဘုရင့်ပိုင်နက်အတွင်းသို့ ဝင် ရောက်ကျူးကျော်ကြလေတော့သည်။

မြန်မာဘုရင်က ဗြိတိသျှတို့၏ ရာဇသံပါ တောင်းဆိုချက်ကို လက်ခံလိုက်ပါကလည်း မြန်မာတို့ သည် စစ်တိုက်ရဘဲနှင့် သူ့ကျွန်အဖြစ်သို့ သက်ဆင်းရ မည်သာဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သီပေါမင်းက နိုဝင်ဘာ လ ၇ ရက်နေ့မှာပင် ဤသို့အနိုင်အထက် ရန်စကျူး ကျော်ခြင်းကို ခေါင်းငုံ့၍မခံသင့်။ ဘုရင်တစ်ပါး၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို ပြသရန် စစ်တိုက်ခြင်းမှတစ်ပါး ပြသ ရန် အခြားမရှိပြီ။ တပ်များချီတက်ကြရန်သာ စီစဉ် ကြလော့ဟု အမိန့်ချမှတ်ခြင်းသည် ကုန်းဘောင်ဆက် နောက်ဆုံးမင်း၏ ကုန်းဘောင်ဆက်ပီသသော ဆုံးဖြတ် ချက်ကို ဖော်ကျူးသည့်အမိန့် ဖြစ်ပေသည်။

အထက်မြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၈၈၅ ခု၊ နိုဝင်ဘာလ ၂၉ ရက်နေ့ကတည်းက ဗိုလ်ချုပ်ပရင်ဒါဂတ်၏ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးအောက်သို့ ကျဆင်းသွားလေသည်။ ၁၈၈၆ ခု၊ ဇန်နဝါလ ၁ ရက်နေ့တွင် ဗြိတိန်ပြည့်ရှင် ဧကရီဘုရင်မကြီး၏ လက်သို့ မြန်မာနိုင်ငံအလုံးအား နှစ်သစ်ကူး လက်ဆောင်အဖြစ် အပ်နှင်းကာ ဗြိတိသျှအင်ပါယာအတွင်းသို့ တရားဝင်သွတ်သွင်းလိုက်လေတော့သည်။

နေမဝင်အင်ပါယာ ဟူသော အသုံးအနှုန်းမှာ ထိုခေတ်က ကမ္ဘာကိုပတ်၍ ကောက်ကျစ်ခြင်း စဉ်းလဲခြင်း ခိုးဝှက်တိုက်ခိုက်လုယူခြင်းစသည့် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် နိုင်ငံအများအပြားကို တစ်ခုပြီးတစ်ခု သိမ်းခဲ့ရာ ကမ္ဘာပတ်လည်တွင် ဗြိတိသျှပိုင် ကိုလိုနီနိုင်ငံများ အများအပြားရှိလာလေသည်။ သူတို့ပိုင်နိုင်ငံတစ်ခုတွင် နေထွက်နေပါက တစ်နေရာတွင် နေဝင်နေမည်။ သို့သော် သူတို့၏အင်ပါယာတွင်းတွင် တစ်ပြိုင်နက်တည်း နေဝင်သည်ဟု မရှိလောက်အောင် ကမ္ဘာပတ်လည်တွင် ကိုလိုနီရှိနေသည်ကို တင်စားကြွားဝါသောအားဖြင့် နေမဝင်အင်ပါယာဟု ဗြိတိသျှတို့က တင်စားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှတို့၏ နေမဝင်အင်ပါယာသည် ၂၀ ရာစု အလယ်ပိုင်းလောက်ကစ၍ ပြိုကွဲသွားခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

နယ်ချဲ့တို့နှင့်ပတ်သက်၍ ရေးရန် ကျန်နေသေးသည်ဖြစ်ရာ ခေါင်းစဉ်ပြောင်း၍ ရေးပါဦးမည်။

ကျမ်းကိုး

- ၁။ အခြေပြမြန်မာနိုင်ငံရေးသမိုင်း၊ ဒုတိယတွဲ ပထမပိုင်း။ ၁၉၇၇။ ရန်ကုန်မြို့၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးလုပ်ငန်း ကော်ပိုရေးရှင်း။
- ၂။ နတ်မောက်ဘုန်းကျော်။ ၂၀၀၁။ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်သမိုင်း။ တတိယအကြိမ်။ ရန်ကုန်မြို့၊ စွန်ရဲစာပေ။
- ၃။ ထိပ်တင်ထွေး(နဂါးဗိုလ်) ၁၈၆၇။ ရတနာသီခကုန်းဘောင် ရာဇဝင် အကျဉ်း။ ဒုတိယနှိပ်ခြင်း။ ရန်ကုန်၊ အေးစာပေတိုက်။
- 1. Htin Aung, Maung. 1967. **A History of Burma**. New York: Columbia University Press.
- 2. Maung Maung, Dr., 1958. **Burma in the Family of Nations**.Amsterdam: Djarabatam.
- 3. Woodman, Dorothy. 1962. **The Making of Burma**. London: The Cresset Press.

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၁

အင်ဒိုချိုင်းနားဟုတွင်ခဲ့သော

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများ

ယခုအချိန်တွင် အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ်ဟူသော ဝေါဟာရသည် သမိုင်းထဲတွင် ကျန်ရစ်ခဲ့ပေပြီ။ ယခင်က အင်ဒိုချိုင်းနားဟု တွင်ခဲ့သောဒေသတွင် အနောက်ဘက်မှ အရှေ့ဘက်သို့ဖော်ပြသော် မြန်မာ၊ ယိုးဒယား၊ ကမ္ဘောဒီးယား၊ ဗီယက်နမ်၊ မလေးရှားအနောက်ပိုင်းနှင့် လာအို တို့ပါဝင်သည်။

အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ် ဟူသော အမည်ဖြင့် အထူးသဖြင့် သတ်မှတ်ခံရသောဒေသတွင် ဗီယက်နမ်၊ လာအိုနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့ပါဝင်သည်။ ထိုဝေါဟာရဖြင့် ခေါ်ဆိုခြင်းကို ခံရသည်မှာလည်း ပြင်သစ်တို့က ထိုနိုင်ငံများကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ပြင်သစ်လက်အောက်ခံ အင်ဒိုချိုင်းနားဟု ခေါ်ဆိုရာမှ စတင်တွင်ကျယ်လာခြင်းဖြစ်သည်။

ပြင်သစ်အပါအဝင် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များသည် ထိုဒေသများကို ၁၆ ရာစုမှ စတင်၍ ထိုးဖောက်လာခဲ့သည်။ ၁၆ ရာစု မကုန်မီအချိန်တွင် ပေါ်တူဂီတို့သည် အာနမ်နှင့်လည်းကောင်း၊ တိုကင်းနှင့်လည်းကောင်း ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးကို ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်နေခဲ့သည်။ ဗီယက်နမ်တွင် ပေါ်တူဂီတို့သည် ကုန်တိုက်များ မတည်ဆောက်ခဲ့ပေ။ တရုတ်နိုင်ငံ မကာအိုတွင်ရှိသော အခြေခံစခန်းကိုသာ အသုံးပြု၍ ဗီယက်နမ် ကုန်သွယ်ရေးကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် တိုကင်းမှ ပိုးချည်များကို ဝယ်ယူ၍ ဂျပန်နိုင်ငံသို့ သွားရောက်ရောင်းဝယ်သည်။ ထိုပိုးချိုင်းချည်များသည် အရောင်းရအတွင်ကျယ်ဆုံးကုန် ဖြစ်သောကြောင့် ထိုကုန်ကိုသာ ပဓာနထား၍ သယ်ဆောင် ရောင်းဝယ်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုနိုင်ငံများတွင် မူလကတည်းက တောင်တရုတ် ပင်လယ်တွင်းတွင် လှည့်လည်ရောင်းဝယ်နေသောကုန်သည်များ ဝင်ထွက်သွားလာနေခဲ့ကြသည်။ ဥရောပတိုက်သားတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှ ကျွန်းဆွယ် နိုင်ငံများမှတစ်ဆင့် ဂျပန်နိုင်ငံ တရုတ်နိုင်ငံများသို့ သွားရောက်၍ ကုန်သွယ်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ ဂျပန်နှင့်တရုတ်တို့သို့ သွားရောက်ကုန်သွယ်ရင်း အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများဖြစ်သော ဗီယက်နမ်နှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့၏ ကမ်းရိုးတန်းများ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်များကို ဖြတ်သန်းသွားလာခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ ဖြတ်သန်းသွားလာရင်း ထိုနိုင်ငံများ၏ အတွင်းဘက်သို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်နိုင်ရန် ကြိုးစားခဲ့ကြသည်။

ပေါ်တူဂီများ၏ နောက်မှ ဒပ်ချ်များ ဗြိတိသျှများလည်း လိုက်လာကာ အင်ဒိုချိုင်းနားဟု တွင်လာမည့် နိုင်ငံများတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ရန် ကြိုးစားကြသေးသည်။ သို့သော် ဒေသခံမင်းများက ကောင်းစွာ လက်သင့်မခံ၍ ကုန်တိုက်ပိတ်ကာ ထွက်ခွာသွားခဲ့ကြရသည်။

ထို့ကြောင့် ပြင်သစ်တို့သည် အင်ဒိုချိုင်းနားဟု ထိုစဉ်က သူတို့ခေါ်ဆိုသမုတ်ခဲ့သည့် အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်၏ အရှေ့ဘက်အစွန်းရှိ နိုင်ငံများကို သိမ်းပိုက်ယူငင်နိုင်အောင် သာသနာပြုအဖွဲ့များကို အသုံးပြုခြင်း၊ လှည့်ပတ်ဖြားယောင်းခြင်း၊ အင်အားကို အသုံးပြုခြင်း၊ စသည့်နည်းများကို သုံးခဲ့သည်။ ထိုသို့သော နည်းများကို အသုံးပြုရာတွင်လည်း ၁၆၄၇ ခုနှစ်မှ ၁၈၅၀ ခု အထိ နှစ်ပေါင်းတစ်ရာခန့်ကြာအောင် အဆင့်ဆင့် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ဗီယက်နမ်သည် အင်္ဂလိပ်စာလုံး အက်စ်ပုံသဏ္ဍာန်ဖြင့် ရှည်လျားသော အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်ဒေသ၏ အရှေ့ဘက်ဆုံး ပင်လယ်ကမ်းခြေတွင် တည်ရှိသည့် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။

ဗီယက်နမ်၏ မြောက်ပိုင်းသည် တရုတ်ပြည်သူ့ သမ္မတနိုင်ငံနှင့် ထိစပ်လျက်ရှိသည်။ အနောက်ဘက် တွင် လာအိုနိုင်ငံနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ တည်ရှိသည်။ အရှေ့ဘက်တွင် တောင်တရုတ်ပင်လယ် တည်ရှိသည်။ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ အနောက်မြောက်ပိုင်းတွင် မြောက်ပိုင်းကုန်းမြင့်ဒေသ တည်ရှိသည်။ ထိုမြောက်ပိုင်း ကုန်းမြင့်ဒေသသည် လာအိုနိုင်ငံနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတွင်းသို့ ထိုးဝင်လျက်တည်ရှိသည်။ ထိုကုန်းမြင့်ဒေသ၏တောင်ကုန်းများတွင် သစ်တောများနှင့် တောအုပ်များ ဖုံးလွှမ်းလျက် လူနေကျပါးသည်။ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ အမြင့်ဆုံးတောင်ထိပ်မှာ ဖန် ဆီ ပန် (Fan Pan) တောင်ဖြစ်၍ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်ထက် ၁၀၃၁၇ ပေ (၃၁၄၃ မီတာ) မြင့်မားသည်။ ထိုအမြင့်ဆုံးတောင်ထိပ်မှာ မြောက်ပိုင်းကုန်းမြင့်ဒေသတွင် တည်ရှိသည်။

တောင်ကုန်းများ ဆက်လျက်ရှိသော အာနမ်တောင်ကုန်းဒေသသည် မြောက်ပိုင်း ကုန်းမြင့်ဒေသမှ ဗီယက်နမ် အနောက်ပိုင်းတစ်လျှောက်တွင် တည်ရှိသည်။ ဟိုချီမင်းမြို့တော်၏မြောက်ဘက် မိုင် ၅၀ ခန့်အကွာခန့်အထိ ရှည်လျားသော တောင်ကြောဖြစ်သည်။ သစ်တောများဖုံးလွှမ်းကာ လူနေကျပါးသော ဒေသ ဖြစ်သည်။

ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ အရှေ့အလယ်ပိုင်းတွင် ကမ်းခြေမြေခိုဒေသရှိသည်။ ထိုမြေခိုဒေသသည် တောင်ကုန်းများမှ တောင်တရုတ်ပင်လယ်အထိ ပြေလျော့နိမ့်ဆင်းသွားသော မြေပြင်ဒေသဖြစ်သည်။ ထိုဒေသတွင် ဆန်စပါးစိုက်ပျိုးခြင်းနှင့် ငါးဖမ်းလုပ်ငန်းတို့ ဖွံ့ဖြိုးသည်။ လူနေထူထပ်သည်။

ဗီယက်နမ်တွင် လူနေထူထပ်သော မြစ်ဝကျွန်းပေါ် နှစ်ခုရှိသည်။ မြောက်ပိုင်းတွင် မြစ်နီမြစ်၏ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသ ရှိသည်။ မြစ်နီမြစ်သည် မြောက်ပိုင်းကုန်းမြင့်ဒေသတွင် မြစ်ဖျားခံ၍ တရုတ်နိုင်ငံ တောင်ပိုင်းနှင့် ဗီယက်နမ် မြောက်ပိုင်းဒေသများကို ဖြတ်ကာ တိုက်င်း (Gulf of Tonkin) ပင်လယ်ကွေ့တွင်းသို့ စီးဝင်သည်။ တိုက်င်းပင်လယ်ကွေ့မှာ မြစ်နီမြစ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုမြစ်ဝကျွန်းပေါ်တွင် ဟနိုင်းမြို့ (Hanoi) နှင့် ဟိုင်ဖောင်မြို့ (Haiphong)

များ တည်ရှိသည်။ ဟနိုင်းသည် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ မြို့တော်ဖြစ်သည်။ မြစ်နီမြစ်၏ မြစ်ဝကျွန်းပေါ်သည် နှစ်စဉ်ရေလွှမ်းမိုးကာ နုံးတင်မြေဒေသဖြစ်သဖြင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ အရေးအပါဆုံးသော စိုက်ပျိုးရေး ဒေသဖြစ်သည်။

ဗီယက်နမ်တောင်ပိုင်းတွင် မဲခေါင်မြစ်၏ မြစ်ဝကျွန်းပေါ် တည်ရှိသည်။ ထိုမြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသတွင် အာနမ်တောင်ကုန်းဒေသ တောင်ပိုင်းမှ တောင်ဘက် မြေခိုဒေသအားလုံး ပါဝင်သည်။ မဲခေါင်မြစ်သည် တရုတ်နိုင်ငံတွင် မြစ်ဖျားခံသည်။ ထို့နောက် အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းဆွယ်ကို ဖြတ်၍စီးကာ တောင်တရုတ်ပင်လယ်သို့ စီးဝင်သည်။ ထိုမဲခေါင်မြစ်ဝကျွန်းပေါ်တွင် ဟိုချီမင်းမြို့တော် (Ho Chi Minh City) တည်ရှိသည်။ ဟိုချီမင်းမြို့တော်ကို တစ်ချိန်က ဆိုင်းဂုံ (Saigon) ဟု ခေါ်ခဲ့ကြသည်။ ဟိုချီမင်းမြို့တော်သည် လူနေအထူထပ်ဆုံးဖြစ်သည်။

ရာသီဥတုမှာ အပူပိုင်းဒေသရာသီဥတု ရှိသည်။ နွေကာလများတွင် ပူနွေးစိုစွတ်သော ရာသီဥတုရှိသည်။ မုတ်သုန်ရာသီလေရရှိသည်။ ဇန်နဝါရီလမှ မတ်လအထိ ခြောက်သွေ့၍ အေးမြသောရာသီဥတုရှိသည်။ ဗီယက်နမ်နိုင်ငံတွင် စိုစွတ်ပူနွေးသောရာသီဥတုနှင့် စိုစွတ်မှုနည်းပါးသော အေးမြသည့်ရာသီဥတုဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိသည်။

ဗီယက်နမ်နိုင်ငံ၏ ၃၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့်တွင် သစ်တောများ ဖုံးလွှမ်းလျက်ရှိသည်။ လယ်ယာစိုက်ပျိုးသော မြေမှာ ၁၇ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ရှိသည်။ အချို့သောဒေသများတွင် ကနစိုးပင်များပေါက်နေသော ရေဝပ်သည့်ရွှံ့တောများရှိသည်။ တောင်ပိုင်းကို အာနမ်ဟုခေါ်၍ မြောက်ပိုင်းကို တိုက်င်းဟုခေါ်ဆိုသည်။ အာနမ်နှင့် တိုက်င်းသည် ပဒေသရာဇ်ခေတ်က အကြောင်းအားလျော်စွာ မသင့်မတင့်ဖြစ်တတ်သည်။ အချင်းချင်းတိုက်ခိုက်တတ်သည်။ သို့သော် ပြင်သစ်တို့၏ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်မှုကိုကား အာနမ်ရော တိုက်င်းပါ ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသည်။

ပြင်သစ်တို့သည် ဗီယက်နမ်တွင် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုအရလည်းကောင်း၊ လူမှုရေးအရလည်းကောင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုအရလည်းကောင်း လွှမ်းမိုးကာ အသွင်

ပြောင်းလဲယူရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။

သို့သော် အခြေခိုင်မာပြီးဖြစ်သည့် ကိုယ်ပိုင်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု လူမှုရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ခေလေ့ထုံးစံများ အခိုင်အမာရှိပြီးသည့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံအပါအဝင် အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံများကိုပြင်သစ်စိတ်ကြိုက်အသွင် ပြောင်းယူ၍ မရခဲ့ပေ။ သူတို့ လာရောက်စိုးမိုးသည်မှစ၍ ဗီယက်နမ်တို့တွင် ပြင်သစ်ဆန့်ကျင်ရေးစိတ်ဓာတ်များ ပိုမိုထက်သန်လာခဲ့လေသည်။

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသည် အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ်၏ အရှေ့တောင်ဘက်ယွန်းယွန်းတွင် တည်ရှိ၍ ဗီယက်နမ်နှင့်လည်းကောင်း၊ ယိုးဒယားနှင့်လည်းကောင်း နယ်နိမိတ်ချင်း ဆက်စပ်နေသည်။ ကမ္ဘောဒီးယားသည် မြစ်ရေလျှံသောမဲခေါင်မြစ်၏ မြေဩဇာကောင်းမွန်သော မြစ်ဝကျွန်းပေါ်နှင့် တွန်လယ်ဆက် (Tonle Sap) ကန်တော်ကြီးကို အမှီပြုကာတည် ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်။ တည်နေရာနှင့် သဟဇာတကျစွာ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးဖြင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသူများပြားသည့် ကမ္ဘောဒီးယားသည် ခမာယဉ်ကျေးမှုထွန်းကား၍ အများစုကိုးကွယ်သည့် ဘာသာရေးတရားမှာ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓသာသနာဖြစ်သည်။ ခမာတို့သည် ခရစ်နှစ်အစောပိုင်းကပင် ဧကရာဇ်နိုင်ငံထူထောင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ ခရစ်နှစ် ၈၈၉ ခုတွင် နိုင်ငံကို ပြန်လည်စည်းရုံးကာ အန်ကော (Angkor) ကို မြို့တော်ပြုသည်။ ထိုအန်ကောနိုင်ငံတော်သည် ၈၈၉ မှ ၁၄၃၄ အထိ အင်အားအမြင့်မားဆုံး နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်ခဲ့သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် မြို့တော်ကို ဖနွမ်းပင် (Phnom Penh) သို့ပြောင်းရွှေ့သည်။ ဖနွမ်းပင်သည် ယခုထက်တိုင် ကမ္ဘောဒီးယား၏ မြို့တော်ဖြစ်သည်။

၁၇ ရာစုဆန်းစုအချိန်တွင် ကမ္ဘောဒီးယားသည် ယိုးဒယားတို့၏ တိုက်ခိုက်ခြင်းကိုခံရကာ ယိုးဒယား၏ ပဏ္ဍာဆက်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့ရသည့်အတွက် မကျေနပ်ကြသည့် ခမာများက တော်လှန်သည်။ ထိုသို့ ပြည်တွင်းရေးရှုပ်ထွေးနေသည့်

အချိန်တွင် ကမ္ဘောဒီးယား၏ တစ်စိတ်တစ်ဒေသသည် အာနမ်၏ လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့ပြန်သည်။ ထိုသို့ကမ္ဘောဒီးယား၏ ပြည်တွင်းအင်အားစု ပြိုကွဲနေချိန်တွင် ဗီယက်နမ်သို့ ပြင်သစ်တို့ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ရာမှ ကမ္ဘောဒီးယားပါ ပြင်သစ်တို့၏ အစောင့်ရှောက်ခံ နိုင်ငံအဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့သည်။ ၁၈၈၇ ခုနှစ်တွင် ပြင်သစ်ပိုင် အင်ဒိုချိုင်းနားတွင် ပါဝင်လာခဲ့လေသည်။

ပြင်သစ်ပိုင် အင်ဒိုချိုင်းနားပြည်ထောင်စုအတွင်း သို့ သွတ်သွင်းခံရသည့် နောက်ဆုံးနိုင်ငံမှာ လာအို (Laos) ဖြစ်သည်။ လာအိုသည် ကုန်းတွင်းပိတ်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ တောင်ထူထပ်သည့်ပြင် သစ်တောများဖြင့် ဖုံးလွှမ်းနေသော အပူပိုင်းဒေသတွင် တည်ရှိသည်။ မိုးများသည့် ရာသီဥတုရှိသည်။ မြေဩဇာကောင်းမွန်၍ သယံဇာတများလည်း ထွက်ရှိသည်။ အာနမ်တောင်တန်းများနှင့် မဲခေါင်မြစ်တို့၏ အကြားတွင် တည်ရှိသော မဲခေါင်မြစ်ဝှမ်းတွင် လာအိုနိုင်ငံတည်ရှိသည်။ လာအိုနိုင်ငံ၏ မြို့တော်မှာ ဗီယင်ကျန်း (Vientiane) ဖြစ်သည်။

ထိုနိုင်ငံ၏အစသည် ၁၃၅၃ ခုတွင် တည်ထောင်သော Lan Xang ဆင်တစ်သန်းရှိသည့်မြေဟု အဓိပ္ပါယ်ရသည့်နိုင်ငံမှစသည်။ အများစုသည် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်သည်။ ၁၇၀၇ ခုတွင် မြောက်ပိုင်းမင်းနေပြည် လွမ်ပရာဘွမ် (Louang Phrabang) နှင့် တောင်ပိုင်းမင်းနေပြည် ဗီယင်ကျန်းဟူ၍ ကွဲပြားသွားသည်။ ၁၉ ရာစုအစပိုင်းတွင် ယိုးဒယားက လာရောက်သိမ်းပိုက်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ ၁၈၉၃ ခုတွင် ယိုးဒယားက လာအိုနိုင်ငံကို ပြင်သစ်လက်သို့ အပ်ခဲ့ရသည်။

ပြင်သစ်တို့သည် ဗီယက်နမ်၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် လာအိုနိုင်ငံတို့ကို တသီးတခြားစီ လက်ခံသတ်မှတ်ခြင်း မပြုဘဲ ပြင်သစ်ပိုင် အင်ဒိုချိုင်းနားဟု သတ်မှတ်ပြီးသည့် နောက် အုပ်ချုပ်ရာတွင် မူလက (Assimilation) ဟု ခေါ်ဆိုရမည့် လွှမ်းမိုးဝါးမျိုးသောနည်းကို သုံးခဲ့ကြသည်။ အထက်ဆုံးမှ အောက်ဆုံးအထိ ပြင်သစ်များကသာ

ဦးစီး၍ အုပ်ချုပ်သည့်နည်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ အုပ်ချုပ်ရာ တွင်လည်း လူမျိုးကြီးဝါဒကို သုံးကာ ဟိတ်ဟန်ထုတ်၍ တိုင်းရင်းသားများကို မတူမတန်သည့်ဟန်ဖြင့် ဖိနှိပ်ချုပ်ချယ်၍ ဆက်ဆံသည့်နည်းဖြစ်သည်။ အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းတွင်းနိုင်ငံသားတို့သည် သူ့နိုင်ငံနှင့်သူ သူ့အစဉ်အလာနှင့်သူ နေထိုင်ခဲ့ကြသူများဖြစ်ရာ ပြင်သစ်တို့၏ လူမျိုးကြီးဝါဒနှင့် လုပ်နည်းလုပ်ဟန်တို့ကြောင့် ကြောက်ရွံ့အောက်ကျိုးသွားကြခြင်း မရှိပေ။ ပိုမို၍ပင် ခက်ထန်လာကြကာ တော်လှန်လာကြသည်။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၏ နယ်ချဲ့တော်လှန်ရေးသည် သူတို့ရင်ဆိုင်ရသော နယ်ချဲ့အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်အတူ မွေးဖွားလာခဲ့သည်ဟု ဆိုရပေမည်။

စာရေးသူသည် ရှည်လျားလှသော နယ်ချဲ့သမိုင်းကို ရေးသားရာတွင် ၁၉ ရာစုအဆုံးအထိသာ နယ်နမိတ် သတ်မှတ်ထားခဲ့သဖြင့် ထိုနိုင်ငံအသီးသီး၏ နယ်ချဲ့တော်လှန်ရေးသမိုင်းကို ဤဆောင်းပါးများတွင် ထည့်သွင်းရေးသားနိုင်ခြင်းမရှိပေ။ သို့သော် အတိုချုံး၍ ဆိုရသော် နယ်ချဲ့စနစ်ကို ရင်ဆိုင်ရသည်နှင့် ပိုမိုထက်သန်လာသော မျိုးချစ်စိတ်သည် နယ်ချဲ့တို့၏ ဖိနှိပ်ဆက်ဆံခြင်းနှင့် ကြုံရသည့်အချိန်တွင်လည်း လွတ်လပ်ရေး ကြိုးပမ်းမှု၏ တွန်းအားအဖြစ် သုံးနိုင်ခဲ့ကြသည်။ (Associative)နည်းဟုဆိုရမည့် တိုင်းရင်း

သားများကို လက်ဝေခံများအဖြစ် အသုံးပြုသော ဗြိတိသျှတို့၏ နည်းကို ပြင်သစ်တို့က အသုံးပြုလာကြသည့်တိုင် မိမိတို့ကိုယ်ပိုင် အမျိုး ဘာသာ သာသနာကို စောင့်ရှောက်သော ဝံသာနုရက္ခိတစိတ်ဖြင့် မိမိတို့၏ ဇာတိနှင့် အစဉ်အလာကို အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံသားများက စောင့်ရှောက်ခဲ့ကြပေသည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R.(Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. **The Cambridge History of Southeast Asia**. Volume 1, Part II. *From early times to c.1500*. 1999. Singapore: Craft Print Pte Ltd.
3. Hall, D.G.E., 1994. **A History of South-East Asia**. Fourth Edition. London: The Macmillan.Ltd.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: George Allen & Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**. Volume 20. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၂

အရှေ့တောင်အာရှမှ ကုန်သည်နိုင်ငံ

ယိုးဒယားနိုင်ငံသည် မြန်မာအပါအဝင် အခြားသော အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် မတူချေ။ ထိုနိုင်ငံသည် မိမိတို့နိုင်ငံမှ ထွက်ကုန်များကို ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားလိုသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ၁၆ ရာစု အစောပိုင်းမှစ၍ ဥရောပနိုင်ငံများမှ ကုန်သည်များနှင့် တွင်ကျယ်စွာ ဆက်ဆံခဲ့ပေသည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ပေါ်တူဂီများနှင့် မရှေးမနှောင်းအချိန်မှာပင် ယိုးဒယားနှင့် တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် ဆက်ဆံလာခဲ့သည်။

ယိုးဒယားတွင် ရှိနေပြီးဖြစ်သော ပေါ်တူဂီတို့သည်လည်းကောင်း၊ သာသနာပြုများကို ဂျပန်က နှင်ထုတ်လိုက်သည့်အချိန်တွင် သာသနာပြုများနှင့်အတူ ကုန်သည်များ စွန့်စားရေးသမားများအဖြစ် လိုက်ပါလာသော ဂျပန်တို့သည်လည်းကောင်း ဒပ်ချ်တို့ကိုဆန့်ကျင်ကြသည်။ သို့သော် ယိုးဒယားမင်း (Ecat' otsarat) ကိုယ်တိုင်က လက်ခံသောကြောင့် ဒပ်ချ်တို့ နေရာရခဲ့သည်။ ထိုဘုရင်သည် မြန်မာတို့အနေဖြင့် ဘုရင့်နောင်ကျော်ထင်နေရိတ်၏ မွေးစားသားအဖြစ် လွန်စွာ ရင်းနှီးသော နရဲစွမ်း၏ ညီတော်ဖြစ်သူ မင်းသားဖြူ ဖြစ်ပေသည်။

၁၆၀၅ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်ခဲ့သော (Ecat'-otsarat)ဘုရင်သည် ၁၆၁၀ ခုတွင် နတ်ရွာစံခဲ့သည်။ သူ၏သားတော် ဆောင်တမ် (Songtom)၏ လက်ထက်တွင် ဂျပန်များက ပုန်ကန်ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ သူတို့ကို ချီးမြှောက်ကာကွယ်ထားသော ဘုရင့်ဦးရီးတော်ကို ရာဇဝတ်ပြစ်မှု ကျူးလွန်သည့်အတွက် ဘုရင့်အမိန့်ဖြင့် ကွပ်မျက်လိုက်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ပြည်တွင်းရေး ရှုပ်ထွေးသွားသည့်တိုင် ဘုရင်က အနိုင်ရခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် ဂျပန်များနှင့် ဘုရင်ဖြစ်သူတို့

သည် ပြေလည်အောင် ညှိနှိုင်းနိုင်ခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုရမည်။ အကြောင်းမှာ ဂျပန်အုပ်စုသည် ဘုရင့်ကိုယ်ရံတော် တပ်ဖွဲ့တွင် နေရာပြန်ရသည်အထိ ဆက်လက်တွင်ကျယ်ခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

၁၆၁၂ ခုတွင် အင်္ဂလန်ဘုရင် ပထမဂျိမ်းစ်ထံမှ ချစ်ကြည်ရေး သဝဏ်လွှာသည် ဂလုပ် (Globe) သင်္ဘောဖြင့် အယုဒ္ဓယသို့ဆိုက်ရောက်လာသည်။ နေရာအပိုင်ယူထားလိုသော ဒပ်ချ်တို့၏ ကန့်ကွက်မှုကို ဆန့်ကျင်ကာ ဆောင်တမ်ဘုရင်က အင်္ဂလိပ်အရှေ့အနွယ်ကုမ္ပဏီကို သူ၏မြို့တော်တွင် နေရာပေးခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကို ကုန်တိုက်ဆောက်ရန် ပေးသည့်နေရာမှာလည်း ချောင်ဖရာမြစ်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းပေါ်ရှိ ဂျပန်များ၏ မြေကွက်နှင့် ဒပ်ချ်များ၏ မြေကွက်ကြားမှ မြေကွက်လပ်တွင် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။

ဟံသာဝတီပြည်ကြီး ပျက်သုဉ်းသည့် ၁၆၀၀ ပြည့်တွင် တနင်္သာရီတိုင်း၌ ယိုးဒယားတို့ သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သော မြို့များကို အနောက်ဘက်လွန်မင်း နန်းတက်သည့်အချိန်တွင် ယိုးဒယားတို့ စတင်လက်လွှတ်ရလေသည်။ တနင်္သာရီမြို့ကိုမူ ယိုးဒယားဘုရင်၏ လက်အောက်တွင် အမှုထမ်းနေသော ပေါ်တူဂီကြေးစားများက ကာကွယ်ထား၍ လက်လွှတ်ခြင်းမပြုရဟု ဆိုသည်။

ယိုးဒယားတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ထားကြသော ဒပ်ချ်နှင့်အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဆက်ဆံရေးမှာ တဖြည်းဖြည်းဆိုးရွားလာခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်တို့က ၁၆၁၇ ခုနှစ်ကပင် တိရစ္ဆာန်သားရေများကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ဝယ်ယူခွင့် ဘုရင့်ထံမှ ရထားသည်ဖြစ်ရာ အင်္ဂလိပ်တို့ထက် ကုန်သွယ်ရေးတွင် အသာစီးရခဲ့သည်။ ၁၆၂၂ ခုနှစ်တွင် အယုဒ္ဓယ၌ ဖွင့်လှစ်ထားခဲ့သော အင်္ဂလိပ်ကုန်တိုက်ကို ပိတ်သိမ်းခဲ့လေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကုန်တိုက် ပိတ်သိမ်းခြင်း

တွင် အကြောင်းရင်းအမျိုးမျိုးရှိသည်။ ပထမအကြောင်းရင်းမှာ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများသည် ယိုးဒယားသို့ အချိန်မှန်မှန် မဆိုက်ရောက်နိုင်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အခြားသော အကြောင်းရင်းတစ်ခုမှာ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ယိုးဒယားတွင် ကုန်ရောင်းရာတွင် သူတို့၏ ကုန်များကို ငွေအပြေချေသည့်နည်းဖြင့် ချက်ချင်းရောင်းချနိုင်ခြင်း မရှိပေ။ ကြွေးထားသည့်အခါတွင်လည်း ကုန်ချင်းဖလှယ်သည့်နည်းဖြင့် ကြွေးထားရသည်ဖြစ်ရာ အမြတ်အစွန်းမရှိဖြစ်လာသည်ဟု ဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ် ကုမ္ပဏီများတွင် တာဝန်ထမ်းဆောင်နေသူများကလည်း မှန်ကန်ခြင်းမရှိဘဲ ကုမ္ပဏီငွေများဖြင့် ကြေးကြီးသော လောင်းကစားမှုများကို ပြုကြသည်ဟုဆိုသည်။ ထို့အပြင် ပေါ်တူဂီများနှင့် ဒပ်ချ်များကလည်း အင်္ဂလိပ်ကုန်သွယ်ရေးကို နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် နှောင့်ယှက်နေခဲ့ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီဝန်ထမ်းတစ်ဦးဖြစ်သူ (Benjamin Fairlie) ဆိုသူ သည် ပေါ်တူဂီ တစ်ဦး၏ လက်ချက်ဖြင့် အဆိပ်မိကာ သေဆုံးခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။

ဒပ်ချ်တို့ကလည်း ပက်တာနီတွင် ဖွင့်ထားသော သူတို့၏ ကုန်တိုက်ကို ပိတ်သိမ်းခဲ့သည်။ သို့သော် အယုဒ္ဓယတွင် ဒပ်ချ်တို့ကို ပြိုင်နိုင်မည့် ကုန်သည်များ ထိုအချိန်အတောအတွင်းတွင် မရှိတော့ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ဒပ်ချ်တို့နှင့် ယိုးဒယားဘုရင်တို့သည် ၁၆၀၁ ခုနှစ်ကစ၍ ရင်းနှီးလာခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ဂျားဗားကျွန်းပေါ်တွင် ဘာတေးဗီးယား (Batavia) အမည်ဖြင့် ဒပ်ချ်တို့၏ အဦးအစကိုလိုနီကို တည်ထောင်ပြီးသည့်နောက် ယိုးဒယားဘုရင် နရဲစွမ်ကိုယ်တိုင်က အယုဒ္ဓယတွင် ကုန်တိုက်ဖွင့်ရန် အပြန်အလှန် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ရန် ၁၆၀၄ ခုတွင် အခွင့်ပေးခဲ့သည်။ ယိုးဒယားတို့က ဒပ်ချ်တို့နှင့်ပါလာသော ချည်ထည်များကို သားရေချပ်များ ငရုပ်ကောင်းများနှင့် အလဲအထပ်လုပ်ရန် အားသန်နေကြသည်။ ယိုးဒယားတို့သည် နယ်သာလန်နိုင်ငံနိုင်ငံသို့ ၁၆၀၈ ခုတွင် သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ကို စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထိုသံအဖွဲ့သည် ဥရောပသို့ စေလွှတ်သော ပထမဆုံး ယိုးဒယားသံအဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ယိုးဒယားနှင့် ဒပ်ချ်တို့၏ အကြားတွင် သံတမန်ဆက်သွယ်ရေး တည်

ဆောက်ပြီးကြပြီဟုဆိုသည်နှင့် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပေါ်တူဂီတို့သည် သူတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်း ထိခိုက်လာမည်ကို စိုးရိမ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောတို့က ဒပ်ချ်သင်္ဘောများကို ပင်လယ်ပြင်တွင် လိုက်လံနှောင့်ယှက်လေသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကလည်း ဒပ်ချ်သင်္ဘောတစ်စင်းကို သိမ်းပိုက်လိုက်သဖြင့် ပြန်လည်ပေးအပ်ရန် ယိုးဒယားဘုရင်က အတင်းအကြပ် အမိန့်ပေးခဲ့ရသည်။

ဤနေရာတွင် တစ်ခဏမျှရပ်နား၍ စဉ်းစားကြည့်လိုက်ပါက မြန်မာတို့နှင့် သဘာဝမတူသော ယိုးဒယားတို့၏ သဘာဝကို တွေ့ကြရမည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့သည် မိမိတို့ထုတ်လုပ်သည်ကို မိမိတို့စားသုံးကြ၍ သူစိမ်းများနှင့် ထွေးရောယှက်တင် ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားနေလေ့ မရှိချေ။ ဧည့်သည်များကို ကောင်းစွာ ဧည့်ခံတတ်သော်လည်း ကုန်သည်များကဲ့သို့ ကိုယ်ရနိုင်သည့်အမြတ်အစွန်းအတွက် ကိုယ့်ပြည်တွင်းရေးကို စွက်ဖက်ခြင်းကို သည်းခံလေ့မရှိချေ။

ယခုလေ့လာခဲ့ရသည့်အကြောင်းမှာ အရင်းရှင် နယ်ချဲ့များ၏ သရုပ်သကန်ကို ပေါ်လွင်ရုံမျှသာ ရှင်းလင်းတင်ပြထားသည်ဖြစ်၍ ယိုးဒယားမင်းများ၏ နန်းတွင်းရေးများ အာဏာအပြောင်းအလွှဲများအကြောင်းကို ဖော်ပြမထားပေ။ မည်သို့ပင် အတိုချုပ်သည်ဖြစ်စေ သိသာသောအကြောင်းမှာ ယိုးဒယားမင်းများသည် အမြတ်အစွန်းကိုမျှော်ကိုး၍ နိုင်ငံခြားသားများနှင့် ရင်းနှီးခင်မင်စွာ ပေါင်းလေ့ရှိသည့်အကြောင်းမှာ သိမြင်သာလှသည်။ ထိုကဲ့သို့ ယိုးဒယားဘုရင်ကိုယ်တိုင်က ချစ်ကြည်လေးမြတ်စွာ ဆက်ဆံ၍ နေရာထိုင်ခင်း ပေးထားသည့်တိုင် ထိုအချက်ကို ချစ်ခင်သောစိတ်ဖြင့် လက်ခံခြင်းမပြုဘဲ အားနည်းသည့်လက္ခဏာအဖြစ်သာ တွက်ဆတတ်သော နိုင်ငံခြားသား စွန့်စားရေးသမားများ ကုန်သည်များကြောင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတွင် အရှုပ်အထွေးများ ပဋိပက္ခများဖြစ်ပေါ်နေသည်ကို မြင်တွေ့နေရမည်ဖြစ်သည်။

ယခုတင်ပြခဲ့သော နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးမှာ နရဲစွမ်မင်းနှင့် ညီတော်မင်းဖြူခေါ် (Ecat' otsarot) ၏ လက်ထက်တွင် ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သော အခြေအနေကောင်းများ ဖြစ်ပေသည်။

၁၆၂၈ ခုမှ ၁၆၂၉ ခုအထိသာ စိုးစံရသော Jettatirat ဘုရင်၏လက်ထက်တွင် နန်းတွင်းရေး ရှုပ်ထွေးနေသဖြင့် ကုန်သွယ်ရေးကိစ္စများ ဖွံ့ဖြိုးအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ ၁၆၂၉ ခုတွင် အသက် ၁၀ နှစ်သာရှိသေးသော ဘုရင်ကလေး (Atityawong) ကို တစ်နှစ်မျှ ရုပ်ပြအဖြစ် နန်းတင်သည်။ ထို့နောက် နန်းရင်းဝန်ကြီးဖြစ်သူက ထီးနန်းကို သူလိုချင်သည့် အတိုင်း ရအောင်ကြံဆောင်ပြီးသောအခါ ၁၆၃၀ ခုမှ ၁၆၅၅ ခုအထိ (Prasatong) ဟူသော ဘွဲ့ကိုယူကာ ဘုရင်အဖြစ် စိုးစံခဲ့လေသည်။ ထိုမင်း၏လက်ထက်တွင် ဒပ်ချ်တို့သည် ယိုးဒယားနန်းတွင်းရေးတွင် ပါဝင်ပတ်သက်လာကြသည်။ ဒပ်ချ်တို့နှင့်မပတ်သက်ခင် နန်းတက်လာသည့် ပရာဆတ်တောင်းဘုရင်သည် ယိုးဒယားတွင် လက်ရုံးရည်ကြောင့် နေရာကောင်းစွာရနေသော ဂျပန်လူမျိုး ယာမာဒါကို နန်းတော်နှင့်ဝေးရာသို့ မြို့ဝန်ရာထူးပေးကာ အသာအယာပြောဆို၍ ပို့လိုက်သည်။ ထို့နောက်မှ အဆိပ်ဖြင့်ရှင်းလင်းလိုက်သည်ဟုဆိုသည်။ အိယေရာစုနှင့် ယိုးဒယားတို့ အဆက်အသွယ် ပြတ်တောက်သွားခဲ့ကြသည်။ အဆိပ်ကိုသုံး၍ ရှင်းလင်းခြင်းဆိုသည့်နည်းကို နိုင်ငံခြားသားဖြစ်၍ သုံးခြင်းမဟုတ်ပေ။ ယိုးဒယားတွင် ပဒေသရာဇ်ခေတ်တစ်လျှောက်လုံး အဆိပ်သုံးသောအလေ့ တွင်ကျယ်သည်။

ထိုသို့ ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေးတွင်ပါဝင်ပတ်သက်လာသော ဒပ်ချ်တို့သည် အုပ်ချုပ်သော ဘုရင်များနှင့် ၁၆၃၂ ခု ဝန်းကျင်တွင် မပြေမလည်ဖြစ်လာကြရသည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ဘာတေးဗီးယား (ဂျပကာတာ) ကိုလည်းကောင်း၊ မလက္ကာရေးလက်ကြားကို ၁၆၄၁ ခုတွင်လည်းကောင်း ပိုင်ဆိုင်သည်အထိ အင်အားကြီးမားလာခဲ့သည်။ ဒပ်ချ်များသည် အင်အားကြီးမားလာသည်နှင့် မောက်မာလာခဲ့သည်။ သူတို့၏ တောင်းဆိုချက်များကို အပြည့်အဝမပေးသည့် ယိုးဒယားဘုရင်၏လက်ထက် ၁၆၄၉ ခုတွင် ဒပ်ချ်ရေတပ်က အယုဒ္ဓယကို တိုက်ခိုက်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခဲ့သည်။ နောက်တစ်ကြိမ် မပြေမလည်ဖြစ်သည့်အချိန်တွင်မူ ယိုးဒယား

ပင်လယ်ကွေ့တွင်းသို့ ဒပ်ချ်ရေတပ်သင်္ဘော ဝင်ရောက်လာသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ ခြိမ်းခြောက်လိုက်သည်နှင့် ဘုရင်က အလျှောက်ပေးခဲ့သည်။ ထိုပရာဆတ်တောင်းဘုရင်၏ နန်းစံသက် ကုန်ဆုံးခါနီးတွင် ဒပ်ချ်တို့သည် နေရာရမြဲ ပြန်လည်ရရှိသည်။ နန်းတော်အသိုက်အဝန်းတွင်လည်း ဩဇာကြီးမားမြဲ ကြီးမားကြသည်။

၁၆၅၇ ခုတွင် နန်းတက်လာသော ဘုရင်နာရိုင်(Narai) ၏လက်ထက်တွင် ဒပ်ချ်တို့၏ စွက်ဖက်မှုများကို ဖယ်ရှားရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ ထိုသို့ကြိုးစားရာတွင် အရှေ့ဘက်ရှိ ကမ္ဘောဒီးယားမှ ပြေးလာသော အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များကို လက်ခံခြင်း၊ မျက်နှာသာပေးခြင်း၊ အနောက်ဘက်မှဝင်လာသော ပြင်သစ် ဘာသာသနာပြုများကို လက်ခံခြင်း၊ မျက်နှာသာပေးခြင်း စသည့်အပြုအမူများသည် ဘုရင့်အတွက် အင်အားဖြစ်မလာခင် ဒပ်ချ်တို့အဖို့ များစွာမကျေမနပ်ဖြစ်လာစေသော အကြောင်းများ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ ထို့ကြောင့် ယိုးဒယားဘုရင်ထံမှ ဒပ်ချ်တို့က သူတို့အတွက် ကုန်သွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်သော အခွင့်အရေးများကို တိုးချဲ့ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့လေတော့သည်။ ထိုသို့သော တောင်းဆိုချက်များကို ဘုရင်နာရိုင်က ငြင်းဆိုသောအခါ ဒပ်ချ်တို့က မဲနမ်မြစ်ဝကို သူတို့၏သင်္ဘောများဖြင့် ပိတ်ဆို့ထားလိုက်လေသည်။ ဘုရင်နာရိုင်မှာ ထိုကဲ့သို့သော အကျပ်ကိုင်ခြင်းကို မဆန့်ကျင်နိုင်သဖြင့် အလျှော့ပေးခဲ့ရလေသည်။

၁၆၆၄ ခုတွင် ဘုရင်နာရိုင်နှင့် ဒပ်ချ်တို့ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုကြသည်။ ထိုစာချုပ်သည် ဒုတိယစာချုပ်ဟု ဆိုရပေမည်။ ၁၆၁၇ ခုတွင် စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးဖြစ်သည်။ စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များမှာ

- ၁။ ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် ဒပ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတို့သည် ချစ်ကြည်ရေး ပိုမိုတိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် သဘောတူကြသည်။
- ၂။ ဒပ်ချ်တို့သည် ယိုးဒယားတွင် ချုပ်ချယ်ခြင်းမရှိ ကုန်သွယ်ခွင့်ရစေရမည်။ ထိုသို့ ကုန်သွယ်ရာ

တွင် ဒပ်ချ်တို့က ပေးဆောင်ရန် လိုအပ်မည့် အခွန်အတုတ်များကို သူ့အချိန်အခါအလိုက် သတ်မှတ်ထားသည့်အတိုင်း ပေးဆောင်ကြရမည်။

၃။ ယိုးဒယားတို့သည် မည်သည့်တရုတ်လူမျိုးကိုမှ ယိုးဒယားသင်္ဘောများပေါ်တွင် အလုပ်လုပ်ခွင့် မပေးစေရ။ တရုတ်လူမျိုးတစ်ယောက်ယောက် ပါသည့် ယိုးဒယားလှေသင်္ဘောများကို တွေ့ပါက ဒပ်ချ်တို့က ထိုလှေကို သိမ်းယူခွင့်ရှိသည်။

၄။ ယိုးဒယားမှ သမင်သားရေနှင့် နွားသားရေ ရောင်းကုန်ဟူသမျှကို ဒပ်ချ်တို့ကသာ လက်ဝါးကြီးအုပ် ဝယ်ယူခွင့် ရှိစေရမည်။

၅။ အကယ်၍ ကုမ္ပဏီ၏ဌာနကိုယ်စားလှယ် အမှုထမ်းတစ်ဦးဦးသည် ယိုးဒယားနိုင်ငံတွင် ရာဇဝတ်မှုကြီး တစ်ခုခုကို ကျူးလွန်ခဲ့သည်ရှိသော် ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် များကြီးမတ်ရာများက ထိုသူကို တရားစီရင်ပိုင်ခွင့် မရှိစေရ။ ထိုသူကို ကုမ္ပဏီ၏အကြီးအကဲထံသို့ လွှဲပြောင်းပေးအပ်ရမည်။ ထိုသူကို နယ်သာလန်နိုင်ငံ၏ တရားဥပဒေများအတိုင်း စီရင်ရမည် ဟူသော အချက်များဖြစ်ကြသည်။

ထိုစာချုပ်သည် အလွန်အကျွံ တစ်ဖက်သတ်ကျသောစာချုပ်ဖြစ်သည်ကို စာဖတ်သူများ အလွယ်တကူ မြင်နိုင်သည်။ ထိုစာချုပ်အရ ဒပ်ချ်တို့သည် တိရစ္ဆာန်သားရေများကို လက်ဝါးကြီးအုပ်၍ ဝယ်ယူခွင့် ရသည်။ အယုဒ္ဓယနှင့်တရုတ်နိုင်ငံကြီးတို့၏ ရေကြောင်းမှ ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်သော လုပ်ငန်းကိုလည်း ဒပ်ချ်တို့က ရရှိသည်။ စာချုပ်ပါဝေါဟာရအရ တရုတ်လူမျိုး ဟု ဖော်ပြထားသော်လည်း၊ ဂျပန်လူမျိုး၊ ကိုချင်ချိုင်းနား ဒေသသား စသည်တို့လည်း အကျုံးဝင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် ယိုးဒယားကုန်တင်လှေနှင့် သင်္ဘောများ အနေဖြင့် ဒပ်ချ်နှင့်ယှဉ်ပြိုင်ကာ ကုန်တင်ခွင့် လူတင်ခွင့်မရှိသဖြင့် လုပ်ငန်းများ ဆုတ်ယုတ်လေသည်။ စာချုပ်ပါ ပဉ္စမအချက်အရ နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်၏ အဦးဆုံးသောအခွင့်အရေးကို ပေးရခြင်းဖြစ်သည်။ စာချုပ်တွင် ကုမ္ပဏီမှ ဒပ်ချ်လူမျိုးဟုဖော်ပြ၍ သီးသန့် သတ်မှတ်ထားသဖြင့်သာ တော်တော့သည်။

အပြင်ပန်းအားဖြင့် ဒပ်ချ်တို့က အောင်ပွဲရလိုက်သည်ဟု ဆိုနိုင်သော်လည်း ယိုးဒယားဘုရင်သည် အင်အားချင်း မမျှသဖြင့် ပေးလိုက်ရသော အခွင့်အရေးများကြောင့် ဒပ်ချ်တို့ကို ဖယ်ရှားပစ်ရန် ပိုမိုစိတ်အားထက်သန်လာလေသည်။

ယိုးဒယားရှိ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ ဌာနကိုယ်စားလှယ်များကလည်း လန်ဒန်သို့ ဘုရင်နာရီင်၏ မျှော်လင့်ချက်နှင့်ပတ်သက်၍ အကျိုးအကြောင်းကို စာရေးကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က ယိုးဒယားပြည်တွင်း ရေးကိစ္စတွင် ပါဝင်စွက်ဖက်ရန်လည်းကောင်း၊ ကုန်က စိတ်ပါဝင်စားခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ အကြောင်းမှာ ကြားကုန်သည်များကို ထိန်းချုပ်နိုင်ခြင်းမရှိသဖြင့် ယိုးဒယားမှ လူကြီးများက ယူဆကြသည်။ ကြားကုန်သည်များ (Interlopers) ဆိုသည်မှာ ကုမ္ပဏီ၏အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် မရှိဘဲ တစ်ဦးချင်းတစ်ယောက်ချင်းဖြစ်စေ အုပ်စုလိုက်ဖြစ်စေ အာရှနိုင်ငံများသို့ ဝင်ရောက်ကာ လိုချင်သည့်ကုန်များကို ကြားဖြတ်ဝယ်ယူရောင်းဝယ်နေသောသူများဖြစ်သည်။ သူတို့ကြောင့် လက်ဝါးကြီးအုပ်ပိုင်ခွင့် ရယူထားသော ကုမ္ပဏီများ၏ အကျိုးစီးပွား ထိခိုက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ကြားကုန်သည်များကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အမှုထမ်းများက ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်တတ်ကြသည်။

ယိုးဒယားရောက် ပြင်သစ်သားသနာပြုများကမူ ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်သော ယိုးဒယားမင်းများ၏ လက်ခံမှုကို သူတို့၏ အယူအား လိုလားနှစ်သက်သောကြောင့် ဟု မှားယွင်းစွာ အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူခဲ့ကြသည်။ ထို့နောက် ထိုကဲ့သို့ ဆက်ဆံရေးအဆင်ပြေသည်ကို သူတို့၏အောင်မြင်မှုအဖြစ် ဖော်ပြ၍ အမိနိုင်ငံရှိ လူဝီ ၁၄ ထံသို့ စာရေးသားပေးပို့ကြသည်။ သားသနာပြုများမှ တစ်ဆင့် လူဝီ ၁၄ ကလည်း ဘုရင်နာရီင်ထံသို့ စာရေး၍ ဆက်သွယ်လေသည်။ ဘုရင်နာရီင်သည် လူဝီ ၁၄ ၏ ဆက်သွယ်မှုကို လက်မခံမီအချိန်ထက်စော၍ ဒပ်ချ်တို့၏ လွှမ်းမိုးမှု အနိုင်အထက်ပြုမှုတို့ကို ကလနား

သတ်နိုင်ရန် ပြင်သစ်၏အကူအညီကို ယူရမည်ဟု စဉ်းစားမိခြင်း မရှိခဲ့ဟု အချို့သောသမိုင်းဆရာများက ဆိုသည်။

နောက်ပိုင်းတွင် ထိုလမ်းကြောင်းကိုလိုက်ရန် အကြောင်းဖန်လာလေသည်။ ထိုသို့သော အကြောင်းကို ဘုရင်နာရိုင် လက်ခံလာရသည်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ရောက်လာသော ကွန်စတင့်ဖော်လ်ကွန်နှင့် ပတ်သက်သည်။ ကွန်စတင့်ဖော်လ်ကွန်ကို ယိုးဒယားဘုရင်ထံတွင် ခစားရန် တိုက်တွန်းသူမှာ ယိုးဒယားပုဂ္ဂိုလ်ဟု အမည်တွင်သော အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ဆင်ဖြူယယ်ပုဂ္ဂိုလ်၏အစ်ကို ဂျော့ချ်ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သည်။ အစောပိုင်းကမူ ကွန်စတင့်ဖော်လ်ကွန်ကို အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် အသုံးချရန်အတွက် ဂျော့ချ်ပုဂ္ဂိုလ်က စိတ်ဝင်စားခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ကွန်စတင့်ဖော်လ်ကွန်သည်လည်း အစွမ်းအစရှိသူ လူငယ်တစ်ယောက် အခွင့်အရေးကို ခုန်ဖမ်းရန် အသင့်ပြင်ထားသူတစ်ယောက်ဖြစ်လေရာ မကြာမီပင် ယိုးဒယားဘုရင်က ခန့်ထားသော စကားပြန်အဖြစ်မှ နိုင်ငံခြားကုန်သွယ်ရေးကိုကြီး ကြပ်သူအဖြစ်သို့ ရောက်လာခဲ့သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Hall, D.G.E., 1994. **A History of South-East Asia**, Fourth Edition. London: The Macmillan. Ltd.
3. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananada, Rong. 1993. **A History of Thailand**. Eighth edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
5. **The Cambridge History of Southeast Asia**. Volume 1, Part II. *From early times to c. 1500*. 1999. Singapore: Craft Print Pte Ltd.'
6. **The World Book Encyclopedia**. Volume 20. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နှယ်ချဲ့များ ၃

ဒပ်ချ်အရင်းရှင်နှင့် ပြင်သစ်အရင်းရှင် အတူတူပင်ဖြစ်သည်

ယိုးဒယားဘုရင် နာရိုင်သည် ဒပ်ချ်တို့ကို ကောင်းမွန်စွာ ဆက်ဆံခြင်း၊ တောင်းဆိုခြင်းတို့ကို အလျှော့ပေးခြင်း စသည့် လိုက်လျောမှုများကို လုပ်နေသည့်ကြားကာ အကျပ်ကိုင်ကာ တစ်ဖက်စောင်းနင်းနိုင်လှသော စာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုစေသည့် ဒပ်ချ်များကို လွန်စွာမကျေမနပ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ တစ်ဖက်ကလည်း လက်နက်အင်အား မမျှသောကြောင့် အတိအလင်းမဆန့်ကျင်နိုင်ဘဲ တောင်းသမျှကို ပေးခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် ဟန်ချက်ညီစေခြင်းငှာ အခြားသောဥရောပတိုက်သားများကို အားကိုးလိုသည့်စိတ် ဖြစ်ပေါ်လာလေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကမ္ဘောဒီးယားတွင် အာနမ်တို့နှင့် စစ်ဖြစ်နေသောကြောင့် သူတို့၏ ကုန်တိုက်ကို အယုဒ္ဓသို့ရွှေ့ခဲ့ရသည်။ ကုမ္ပဏီတွင် အမှုထမ်းသူအချင်းချင်းလည်း မပြေလည်သည့်ပြင် ဗြိတိန်ရှိ သူတို့၏ ကုမ္ပဏီကလည်း အားမပေးသဖြင့် အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီ၏ အကူအညီကို ယူလိုသော ဘုရင်နာရိုင်မှာ အလိုမပြည့် ဖြစ်နေခဲ့သည်။

ထိုအချိန်တွင် မူလက အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ၏ အမှုထမ်းများသည် အကွဲကွဲအပြားပြား ဖြစ်ကာ သူတို့၏ အမိန့်ငံသို့ ပြန်သွားကြသည်။ ထို့နောက် ထိုကုမ္ပဏီဝန်ထမ်းဟောင်းများသည် ကြားကုန်သည်များအဖြစ် ယိုးဒယားသို့ ပြန်လာခဲ့ကြသည်။ ၁၆၅၅ ခုတွင် ပြန်လာကြသော ထိုသူတို့နှင့် ကွန်စတင့်ဖော်လ်ကွန် ဆိုသူတစ်ဦး ပါလာလေသည်။ ဖော်လ်ကွန်၏ အကြောင်းကို တိုတိုနှင့်လိုရင်းကိုဆိုရသော် သူသည် ဂရိလူမျိုး အယူသည်းခရစ်ယာန်ဝါဒီ မိသားစုတွင် မွေးဖွားလာသူတစ်ဦးဖြစ်သည်။ အသက် ၁၀ နှစ်ခန့်

တွင် ဗြိတိသျှသင်္ဘောပေါ်တွင် လက်တိုလက်တောင်း အလုပ်များကို လုပ်ပေးသူအဖြစ် လိုက်ပါခဲ့သည်။ သူသည် သင်္ဘောမလိုက်သည့်အချိန်အတောအတွင်း ၁၆၆၉ ခုအထိ လန်ဒန်တွင် ကျပန်းလုပ်ကိုင်စားသောက်ရင်း နေထိုင်ခဲ့သည်။

နောက်တစ်ကြိမ် ယိုးဒယားသို့ ရွက်လွှင့်သည့် သင်္ဘောပေါ်တွင် ပါလာသည်မှာ ကပ္ပတိန်ဂိုက်၏ လက်ပါးစေ တစ်ယောက်အဖြစ် ပါလာခြင်းဖြစ်သည်။ သူသည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အနေကြာသောအခါ အင်္ဂလီကန်ကျောင်းတော်ဂိုဏ်းသို့ ဝင်ခဲ့သည်။ သူ၏အမည်သည်လည်း ဖော်လ်ကန် (Falcon) ဟူသော အမည်သို့ပြောင်းခဲ့လေသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အမည်စာလုံးပေါင်းကို သူ၏ သူငယ်ချင်းများက (Phaulkon) ဟု လက်တင်ပီသအောင် ပြောင်း၍ပေးခဲ့သည်။

ပထမပိုင်းတွင် အယုဒ္ဓယတွင် ဂျော့ချ်ဂိုက်နှင့် အပေါင်းပါဖြစ်သော ရစ်ချက်ဘာနာဘီတို့၌ အလုပ်များကို ဝိုင်းကူ၍ လုပ်ကိုင်ပေးနေခဲ့သည်။ သူသည် ဘာသာစကားမျိုးစုံကို ကျွမ်းကျင်စွာ ပြောတတ်သူဖြစ်သဖြင့် ယိုးဒယားတွင် နှစ်နှစ်မျှ နေထိုင်ရုံဖြင့် ယိုးဒယားစကားကို ရေရေလည်လည် ပြောနိုင်လာသည်။ သူသည် အင်္ဂလိပ်၊ ပေါ်တူဂီ၊ မလေးနှင့် ယိုးဒယားစကားများကို ကျွမ်းကျင်စွာပြောတတ်လာသည်။ သူ၏ မိခင်သာသာစကားဖြစ်သော ဂရိဘာသာကိုလည်း ပြောတတ်သည့်ကိုလည်း မေ့ထား၍မဖြစ်ပေ။

ထိုသို့ဘာသာစကားမျိုးစုံကို ကျွမ်းကျင်သောကြောင့် ယိုးဒယား နိုင်ငံခြားကုန်သွယ်ရေးဌာနတွင် စကားပြန်အဖြစ် ၁၆၅၉ ခုတွင် ခန့်ထားခြင်းခံရလေသည်။ သူသည် အလွန်တက်ကြွသော အင်အားကြီးမားသော သူတစ်ယောက်ဖြစ်သည်။ ဉာဏ်လည်းကောင်း

သည်။ကုန်သည်များ၏ လှည့်ပတ်တတ်သောအကျင့်ကိုသိနားလည်ထားသဖြင့် အခွန်ကောက်ရာတွင် အကျအပေါက်မရှိအောင် ကောက်ယူနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် သူသည် ရာထူးအဆင့်ဆင့်တက်လာကာ ယိုးဒယားမင်းဘုရားတစ်ပါးအဖြစ် ဖရာ ဖယောရာ စောဖျားစသည့် ဝိသေသဖြင့် (Laung Wijayen) ဘွဲ့ကို ရရှိသည်။ သူ့ကို အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှ အမှုထမ်းများက မကြိုက်ပေ။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် အာရှတိုက်မှ ဘုရင်များ၏ လက်ဝါးကြီးအုပ်ဝါဒကို တိုက်ခိုက်နေသည့်တိုင် သူတို့ကိုယ်တိုင်မှာမူ ကြားကုန်သည်များကို မုန်းတီးကြသည်။ ဖော်လ်ကွန်သည် သူ့ကိုယ်တိုင် ကြားကုန်သည်ဖြစ်သည့်ပြင် သူကဲ့သို့သော ကြားကုန်သည်များကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့်အပြိုင်အဆိုင် ရောင်းဝယ်နိုင်ရန် ကူညီနေသဖြင့် ကုမ္ပဏီမှလူများက မကြိုက်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ကုမ္ပဏီဝန်ထမ်းတစ်ဦးဖြစ်သူ ဆယ်မြူယာယ် ပေါ့တစ်ဆိုသူက ကုမ္ပဏီကို ကိုယ်တိုင်မီးရှို့ပြီးလျှင် ဖော်လ်ကွန်ကို မီးရှို့ပါသည်။ စွပ်စွဲခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဖော်လ်ကွန်နှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ မပြေလည်ဖြစ်နေချိန်တွင် ဘုရင်နာရိုင်ကလည်း အင်္ဂလိပ်တို့ကို အားမကိုးသော သော်ကြောင့် အားပြုရမည့်နိုင်ငံခြားသားများကို ရှာရန် တာရှုနေခိုက်ဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်တွင် ယိုးဒယားအရာရှိကြီးဖြစ်နေသူ ဖော်လ်ကွန်သည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့် အဆင်ပြေအောင် မည်သို့ပင်ကြိုးစားပါသော်လည်း မပြေလည်တော့သဖြင့် ပရိတက်စတင့်ဘာသာဝင်အဖြစ်မှ ဗရင်ဂျီဘာသာဝင်အဖြစ်သို့ ကူးပြောင်းခဲ့သည်။ ဖော်လ်ကွန်သည် ရာထူးကြီးကို လက်ကိုင်ထားသူဖြစ်လာသဖြင့် သူ၏ မူလက ဆရာများကိုပင် ယိုးဒယားသို့ပြန်ခေါ်ကာ ရာထူးများ ပေးထားနိုင်သည်။ သို့သော် သူတို့သည် ကြားကုန်သည်များအဖြစ်သာ ရောင်းဝယ်နေကြဆဲဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်တွင် ဖော်လ်ကွန်အမှူးပြုသော ဝှိုက်ညီနောင်နှင့် ဘာနဘီတို့သည် ပြင်သစ်တို့နှင့် ဆက်မိပြီဖြစ်သည်။

ထိုအချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့် ဘုရင်နာရိုင်တို့၏ ကြားတွင် မပြေမလည်ဖြစ်ကာ စစ်

ကြေညာသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ သို့သော် ကြားကုန်သည်များနှင့် ယိုးဒယားဘုရင်၏ လက်အောက်ခံ အမှုထမ်းများဖြစ်သော အင်္ဂလိပ်တို့မှာမူ ယိုးဒယားတွင် ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။

ဘုရင်နာရိုင်သည် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီနှင့်ရော အင်္ဂလန်အစိုးရနှင့်ပါ ဆက်သွယ်၍မရ၊ အားထား၍မရဖြစ်နေချိန်တွင် ဒပ်ချ်တို့၏ စိုးမိုးခြယ်လှယ်မှုမှ လွတ်မြောက်ရန် ပြင်သစ်တို့ကို မျှော်လင့်စပြုလာလေသည်။ ထိုကဲ့သို့ မျှော်လင့်သည်မှာလည်း အစောပိုင်းကာလအနေဖြင့် ကြည့်ပါမူ မှန်ကန်သည်ဟု ကောက်ချက်ချနိုင်လေသည်။ ပြင်သစ်နှင့် ဒပ်ချ်တို့သည် ရန်သူများဖြစ်ကြသည့်ပြင် ဥရောပတိုက်၌ စစ်ပွဲများဆင်နွှဲနေခဲ့ကြသည်။ ပြင်သစ် ဒပ်ချ်စစ်ပွဲ (၁၆၇၂ ၁၆၇၈)၊ ဩစဘတ်ဂ်စစ်ပွဲ (၁၇၀၁ ၁၇၁၃) စသည်တို့သည် ဒပ်ချ်နှင့်မသင့်သူများကို ပြင်သစ်က လက်တွဲစေသော အကြောင်းများဖြစ်ခဲ့သည်။

ထိုအချိန်တွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး၏ လက်အောက်ရှိ ပြင်သစ်သာသနာပြုများသည် ယိုးဒယားသို့ သွားရောက်ကာ သာသနာပြုရန် စိတ်အားအလွန်ထက်သန်နေကြသည်။ ပြင်သစ် ရိုမန်ကက်သလစ်များသည် အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများကို ရိုမန်ကက်သလစ်ခေါ် ဗရင်ဂျီသာသနာပြုရန် ကြိုးစားနေကြသူများဖြစ်သည်။ မူလကပင် ဘုရင်နာရိုင်သည် ယိုးဒယားသို့ရောက်လာသော သာသနာပြုများကို ကောင်းစွာနေရာချထားပေးခဲ့သည်။ ကောင်းစွာဆက်ဆံခဲ့သည်။ ပြင်သစ်သာသနာပြုများက ဘုရင်နာရိုင်၏ စိတ်ကောင်းစေတနာကို အယူအဆတစ်မျိုးဖြင့် လက်ခံကြသည်။ ဘုရင်နာရိုင်ကို ဗရင်ဂျီသာသနာတွင်းသို့ သွတ်သွင်းရန် စိတ်အားထက်သန်နေကြလေသည်။

ပြင်သစ်သာသနာပြုများက ယိုးဒယားဘုရင်၏ ကောင်းမွန်စွာဆက်ဆံမှုကို ပြင်သစ်သို့ အစီရင်ခံကြသည်။ သူတို့၏ ယိုးဒယားဘုရင်ကို သာသနာတွင်း သွတ်သွင်းရန် ကိစ္စကိုလည်း တင်ပြကြသည်။ ၁၆၈၀ ခုတွင် ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ သင်္ဘောဖြစ်

သည့် Vautourသည် အယုဒ္ဓယသို့ ဆိုက်ရောက်ခဲ့သည်။ ဘုရင်နာရိုင်ကလည်း ကောင်းမွန်စွာ ကြိုဆိုခဲ့သည်။ ဤ သို့ဖြင့် ပြင်သစ်နှင့်ယိုးဒယားတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးစတင် ခဲ့သည်။ ဘုရင်နာရိုင်သည် ပြင်သစ်တို့နှင့် ပိုမိုရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံရန် သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ၁၆၈၀ ခု တွင် ပြင်သစ်သို့သွားသော ယိုးဒယားသံအဖွဲ့ စီးနင်း လိုက်ပါသွားသည့်သင်္ဘောသည် ပြင်သစ်သို့ မရောက် ဘဲ ပျောက်ဆုံးသွားခဲ့သည်။ ၁၆၈၄ ခုတွင် ဒုတိယ စေလွှတ်သောသံအဖွဲ့၌ ဖော်လကွန်သည် အရာရှိတစ်ဦး အဖြစ် ပါဝင်ခဲ့သည်။ ထိုသံအဖွဲ့ကို ပြင်သစ်က ကောင်း မွန်စွာလက်ခံခဲ့သည်။ ဖော်လကွန်၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ ကိုယ်တိုင်က ဗရင်ဂျီဘာသာဝင်ဖြစ်နေခြင်းနှင့် ယိုးဒယား ရှိ ဗရင်ဂျီသာသနာပြုများနှင့် ရင်းနှီးခြင်းတို့ကြောင့် ပြင်သစ်တွင် ပို၍တွင်ကျယ်သည်။

၁၆၈၅ ခုတွင် လူဝီ ၁၄ က ယိုးဒယားသို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ပြင်သစ်သံအဖွဲ့ ကို ဘုရင်နာရိုင်က အထူးခမ်းနားစွာ ကြိုဆိုသည်။ ဖော်လ ကွန်သည် စကားပြန်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ရလေသည်။ ပြင်သစ်သံအမတ်သည် ဘုရင်နာရိုင်ကို ရိုမန်ကက် သလစ် (ဗရင်ဂျီ) ဘာသာဝင်ဖြစ်လာစေရန် အစွမ်းကုန် ကြိုးစားပျောင်းဖျသော်လည်း ဘုရင်နာရိုင်က လက်မခံ ခဲ့ပေ။ ထိုအဖြစ်သည် သာသနာပြုများ၏ နားလည်မှု နှင့် တကယ့်အဖြစ်တို့ ကွာဟသည့်အချက်ကို ဖော်ပြနေ လေသည်။

ဘုရင်နာရိုင်သည် ပြင်သစ်နှင့် သဘောတူညီ ချက်တစ်ခုကို လက်မှတ်ရေးထိုးပေးလေသည်။ ထို သဘောတူညီချက်တွင်

- ၁။ ပြင်သစ်တို့အား ဘုရင်ကုန်တော်တိုက်နှင့် ဆက် သွယ်ရောင်းဝယ်နိုင်ရန် အထောက်အပံ့များ ပေး မည်။ ပြင်သစ်တို့က အခွန်အတုတ်များကို ပေး သွင်းရမည်။
- ၂။ ပြင်သစ်တို့သည် ပုခက်ကျွန်းတွင် သံဖြူကို လက်ဝါးကြီးအုပ် ဝယ်ယူခွင့်ရှိသည်။
- ၃။ ဆောင်ကလား (Songkhla) ကို ပြင်သစ်တို့ အား ခံတပ်ဆောက်လုပ်ခွင့်နှင့်တကွ ပေးမည်။

၄။ အယုဒ္ဓယတွင် အခြေစိုက်သော ပြင်သစ်အရှေ့ အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ အုပ်ချုပ်သူသည် သူ၏လူများ အပေါ် နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့် ရစေရမည်ဟု သော အချက်များပါဝင်သည်။

ထိုသဘောတူညီချက်သည် လုပ်ဆောင်ရာတွင် လွယ်ကူစေရန် လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော်လည်း စာချုပ်တစ်ခု ချုပ်ဆို၍ အတည်ပြုရန်လိုပေးသည်။

ဘုရင်နာရိုင်သည် ပြင်သစ်သို့ သံအမတ်ကြီး တစ်ဦးနှင့် သံအဖွဲ့ကိုစေလွှတ်၍ လူဝီ ၁၄ နှင့် မိတ်ဆွေ အဖြစ် ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံခွင့်ရခြင်းကို ဝမ်း မြောက်ပါကြောင်း သဝဏ်လွှာပါးစေ၍ ကုန်သွယ်ရေး စာချုပ်ချုပ်ဆိုဖြစ်စေရန် တိုက်တွန်းထားသည်။ ထိုသံ အဖွဲ့သည် ၁၆၈၅ ခုတွင် ပြင်သစ်သို့ဆိုက်ရောက်သည်။ ယိုးဒယားသံအမတ်ကြီးကို လူဝီ ၁၄ က ဗာဆိုင်း နန်းတော် မှန်နန်းဆောင်တွင် လက်ခံတွေ့ဆုံသည်။ သံအမတ်ကြီးသည် အရည်အချင်းပြည့်ဝသော သူ တစ်ယောက်ဖြစ်သည့်အလျောက် ပြင်သစ်များ တောင်း ဆိုသည့်အချက်များကို ယဉ်ကျေးစွာ ငြင်းပယ်နိုင်ခဲ့ သည်။

ထိုသံအမတ်ကြီးခေါင်းဆောင်သော ယိုးဒယား သံအဖွဲ့သည် ဒုတိယ ပြင်သစ်သံအဖွဲ့နှင့်အတူ ယိုး ဒယားသို့ပြန်လာခဲ့ရာ ၁၆၈၇ ခုတွင် ပြန်လည်ဆိုက် ရောက်သည်။ ပြင်သစ်သံအဖွဲ့တွင် သံမှူးနှစ်ဦးပါသည့် ပြင် ပြင်သစ်စစ်သား ၆၃၆ ယောက်ပါ ပါရှိသည်။ ယိုးဒယားသို့ စစ်သား ၄၉၂ သာ ပါလာခဲ့သည်။

ထိုသံအဖွဲ့က ပြင်သစ်နှင့်ယိုးဒယား ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ်ကို ဖြစ်မြောက်အောင် ကူညီသူ အဖြစ် ဖော်လကွန်ကို သူရဲကောင်းဘွဲ့ပေးအပ်သည်။ နှစ်နိုင်ငံ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးစာချုပ်ကို ၁၆၈၇ ခု ဒီဇင်ဘာလတွင် ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။

ထိုစာချုပ်အရ ပြင်သစ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ သည် အယုဒ္ဓယတွင် အကောက်ခွန်လွတ် ကူးသန်း ရောင်းဝယ်ခွင့်ရသည်။ ခြွင်းချက်အရ တားမြစ်ကုန် များကိုရောင်းဝယ်သည့်အခါတွင်မူ ယိုးဒယားဘုရင့် အစိုးရထံမှ ခွင့်ပြုချက် တောင်းခံရမည်ဖြစ်သည်။ ပြင်

သစ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် ပုခက်ကျွန်းတွင် သံဖြူ ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ဝယ်ယူခွင့်ရသည်။ မြိတ်မြို့အနီး အနားတွင် ရှိသောကျွန်းများတွင် ပြင်သစ်စခန်းများ တည်ဆောက်ခွင့်ပေးခဲ့သည်။

ပြင်သစ်ကုမ္ပဏီအမှုထမ်းများ ကျူးလွန်သော ပြစ်မှုအတွက် ပြင်သစ်ကုမ္ပဏီအကြီးအကဲက စီရင် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ ကုမ္ပဏီမှ အမှုထမ်းအရာထမ်း များနှင့် အပြင်လူများ ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားကြပါက ပြင်သစ် နှင့်ယိုးဒယား ပူးတွဲထိုင်သောရုံးမှ ဆုံးဖြတ်မည်ဖြစ် သည်။

ဘုရင်နာရိုင်သည် ၁၆၈၈ တွင် ကံကုန်ခဲ့သည်။ စတုတ္ထမြောက် ယိုးဒယားသံအဖွဲ့သည် ပြင်သစ်သို့ သွားရောက်ပြီး အပြန်တွင် တိတ်တိတ်ဆိတ်ဆိတ်ပင် ပြန်ခဲ့ရလေသည်။ အကြောင်းမှာ ယိုးဒယားတွင် မင်း ပြောင်းမင်းလွှဲ ဖြစ်သွားသောကြောင့် နောက်တက်သည့် မင်းအနေဖြင့် ပြင်သစ်တို့အပေါ်ထားသော သဘော ထား ပြောင်းသွားသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

အမှန်အားဖြင့် နောက်တက်သည့်မင်းသာမက ယိုးဒယားပြည်သူများကလည်း ဘုရင်၏မျက်နှာသာ ပေးမှုကို ခံယူကာ ပြင်သစ်တို့နှင့် ဘုရင်တို့၏ ဆက်ဆံ ရေး ကောင်းမွန်အောင် ကြိုးပမ်းသော ဖော်လံကွန်ကို လည်း မလိုလားနိုင်ကြပေ။ ထိုသို့ မလိုလားသည်မှာ မိမိတို့ရထိုက်သည့် အခွင့်အရေးကို ဖော်လံကွန်က ရယူထားသောကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ အမှန်အား ဖြင့်လည်း ဘုရင်နာရိုင်က ဒပ်ချ်အုပ်စုကို မကျေနပ် သဖြင့် ပေါင်းခဲ့သောပြင်သစ်သည်လည်း သူတို့၏ အကျိုးဖြစ်ထွန်းမှုများကိုသာ မျှော်ကိုး၍ ယိုးဒယားနှင့်

ပေါင်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ စာချုပ်ရာတွင်လည်း သူတို့၏ အကျိုးကို လိုသလောက် ရအောင်ကြိုးစားခဲ့သည်။

အထူးသဖြင့် ပြင်သစ်စစ်သားများကို ယိုးဒယား ခံတပ်အများအပြားတွင် အစောင့်အနေအဖြစ် ထားရ သည်မှာ လွန်စွာအန္တရာယ်များပေသည်။ အရင်းရှင် နယ်ချဲ့တို့သည် နိုင်ငံ၊ လူမျိုး၊ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာ ကွဲပြားကောင်း ကွဲပြားမည်ဖြစ်သော်လည်း သူတို့နှင့် ဆက်ဆံသည့်နိုင်ငံတိုင်းမှ ရနိုင်သမျှ အကျိုးကျေးဇူး များကို နှိုက်ယူရန်ကြိုးပမ်းကြရာတွင် (လုပ်နည်းကိုင် ဟန် အနည်းနှင့်အများကွဲပြားသည့်တိုင်) အတူတူပင် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Hall, D.G.E., 1994. **A History of South-East Asia**. Fourth Edition. London: The Macmillan.Ltd.
3. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananda, Rong. 1993. **A History of Thailand**. Eighth edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
5. **The Cambridge History of Southeast Asia**. Volume 1, Part II. *From early times to c.1500*. 1999. Singapore: Craft Print Pte Ltd.

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၄

ဘန်ကောက်ခေတ်မတိုင်မီ ယိုးဒယားနိုင်ငံနှင့် နယ်ချဲ့တို့၏ ဆက်ဆံရေး

၁၆၈၈ မှ ၁၇၆၇ ခုအတွင်း ယိုးဒယားတို့နှင့် အရင်းရှင် နယ်ချဲ့တို့၏ ဆက်ဆံရေးမှာ ထူခြားလှသည်မဟုတ်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ဘုရင်နာရိုင်ကို ဆက်ခံသူသည် မင်းမျိုးမှ ဆင်းသက်လာသူမဟုတ်သော ငတပါးမင်းတစ်ပါး ဖြစ်သည်။ သူ၏လက်ထက်တွင် ဘုရင်နာရိုင်၏ မျက်နှာ သာပေးမှုကို ခံယူ၍ ကြီးပွားနေသော ဖော်လံကွန်ကို ကွပ်မျက်၍ ယိုးဒယားရှိ ခံတပ်များတွင် နေရာယူထား သော ပြင်သစ်တပ်ဖွဲ့များကို နှင်ထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထိုမှ အပ အသစ်ဖြစ်သော နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေး မရှိ သလောက်ပင် ဖြစ်သည်။

သို့သော် ဒပ်ချ်တို့သည် ဖော်လံကွန်ကို ဖယ်ရှား ရာတွင်လည်းကောင်း၊ ပြင်သစ်တပ်ဖွဲ့များကို ဖယ်ရှား ရာတွင်လည်းကောင်း၊ အကူအညီပေးသဖြင့် ထိုငတပါး မင်းဖြစ်သူ ဘုရင်ပက်ထရာဂျာ (Petraja ၁၆၈၈-၁၇၀၃) က ဒပ်ချ်များကို မျက်နှာသာပေးခဲ့သည်။ ဂျားဗားကျွန်းတွင်ရှိသော ဒပ်ချ်ကိုလိုနီ၏ မြို့တော်ဖြစ် သော ဘာတေးဗီးယားသို့ ပက်ထရာဂျာက ယိုးဒယား အရာရှိတစ်ယောက်ကို ချစ်ကြည်ရေး ကိုယ်စားလှယ် အဖြစ် စေလွှတ်ခဲ့သည်။

ထို့နောက် ဘုရင်နာရိုင်လက်ထက်က ချုပ်ဆိုခဲ့ သော ၁၆၆၄ ခု စာချုပ်ကို ပြန်လည်အတည်ပြုခဲ့ သည်။ ထိုသို့အတည်ပြုရာတွင် ထပ်မံထည့်သွင်းသော အကြောင်းအချက်များ ရှိခဲ့သည်။ ဂုဏ်သရေရှိသော အမိန့်ရ ဒပ်ချ်ကုမ္ပဏီသည် ယခုမှစ၍ အစဉ်သဖြင့် အခြားနိုင်ငံများအား မပေးသည့်အခွင့်အရေးကို ရရှိစေ ရမည်။ ထိုအခွင့်အရေးမှာ သူ၏ ကိုယ်စားလှယ်များ မှ တစ်ဆင့် သံဖြူများကို ဝယ်ယူခွင့်ရစေရမည်။ ထိုသို့

ဝယ်ယူရာတွင် ဘုရင်မင်းမြတ်က သူကိုယ်တိုင် အသုံး ပြုမည့် အတိုင်းအဆကိုသာ ချန်ထားခွင့်ရှိစေရမည်ဟု သောအချက်ဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်များသည် အရှေ့တောင် အာရှကျွန်းနိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံစဉ်ကတည်းက သူတို့ ကသာ အသာစီးရအောင် ဆက်ဆံတတ်သည်ကို သတိ ရစေလိုသည်။ ယခုလည်း ယိုးဒယားနှင့် အခြားနိုင်ငံများ ဆက်ဆံသည့်အချိန်တိုင်း ဒပ်ချ်တို့က ခြိမ်းခြောက် အနိုင်ကျင့်ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့်ပင်လျှင် ဘုရင်နာရိုင် က ပြင်သစ်တို့နှင့်ဆက်ဆံရသည်အထိ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ယခု နောက်တက်သောမင်းနှင့် တစ်ခါဆက်ဆံလျှင် တစ်ခါဆိုသလို ပို၍တောင်းကြပြန်သည်ကို သတိထား မိကြစေလိုသည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် ၁၇၆၇ ခု အယုဒ္ဓယ ပျက်သုဉ်း သည်အထိ ယိုးဒယားတွင် ကုမ္ပဏီဖွင့်ထားခဲ့သော် လည်းသူတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းမှာ ကျဆင်းလာ ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် ဥရောပ တွင် စစ်ပွဲများ ဆက်တိုက်ဆိုသလို ဆင်နွှဲနေရသဖြင့် နယ်သာလန်သည် အရှေ့တိုင်းကုန်သွယ်ရေးတွင် ဒုတိ ယတန်းစား နိုင်ငံအဖြစ်သို့ ကျဆင်းသွားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ပက်ထရာဂျာ၏ နောက် မင်းတစ်ဆက်ခြားတွင် နန်းတက်သော ထိုင်ဆရာ (Taisra 1709-1733)၏ လက်ထက် ၁၇၁၇ ခုတွင် စပိန်များနှင့် ကူသန်းရောင်း ဝယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။

စပိန်ဘုရင် ပဉ္စမမြောက်ဖိလစ်၏ အမိန့်အရ ဖိလစ်ပိုင်တွင် ဘုရင်ခံအဖြစ် အမှုထမ်းဆောင်နေသူက သင်္ဘောနှစ်စင်းနှင့် အယုဒ္ဓယသို့ လာရောက်ခဲ့သည်။ ဘုရင်ထိုင်ဆရာကလည်း ကောင်းမွန်စွာလက်ခံခဲ့သည်။ ထို့နောက် စပိန်တို့အား အောက်ပါအခွင့်အရေးများကို ပေးခဲ့သည်။

၁။ ချောင်ဖရောမြစ်ကမ်းတွင် ကုန်သွယ်ရေးစခန်း တစ်ခု ဖွင့်လှစ်ခွင့်ရသည်။ ထိုကုန်သွယ်ရေး စခန်းတွင် စပိန်အလံကို လွှင့်ထူနိုင်ခွင့်ရသည်။

၂။ ယိုးဒယားတွင် သင်္ဘောများ တည်ဆောက်ခွင့်ရ သည်။ ယိုးဒယားတို့က ကျွန်းသစ်ကို ဈေးနှုန်း များကို ယိုးဒယားဘုရင်က ပေးသည်။

ထိုကဲ့သို့ စပိန်နှင့်ကုန်သွယ်ရေးမှာ မျှော်လင့် ထားသည့် အတိုင်းအတာအထိ မဖွံ့ဖြိုးခဲ့ဟုဆိုသည်။ မနီလာသို့ သင်္ဘောများရောင်းရန်သွားသော ယိုးဒယား ကုန်သည်များကို စပိန်တို့က ကောင်းမွန်စွာမဆက်ဆံ သဖြင့် ကုန်သည်များက ဖိလစ်ပိုင်နှင့် ဆက်သွယ် ရောင်းဝယ်ခြင်း မပြုရန် ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ ၁၇၂၅ ခုနှစ်အထိ စပိန်တို့သည် ချောင်ဖရောမြစ်ကမ်းတွင် သင်္ဘောများတည်ဆောက်ဆဲဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

၁၇၆၇ ခုတွင် အယုဒ္ဓယ ကျဆုံးသွားသည့်အချိန် တွင် စပိန်များလည်း ယိုးဒယားမှ ထွက်ခွာသွားကြလေ သည်။

အထက်ဖော်ပြပါ ဒပ်ချ်နှင့်ဆက်ဆံရေး၊ စပိန် နှင့်ဆက်ဆံရေးတို့မှအပ အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များနှင့် ဆက် ဆံရေးသည် အယုဒ္ဓယခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် မပေါ် ပေါက်ခဲ့တော့ပေ။ ထိုသို့ဖြစ်ရသည်မှာလည်း အရင်းရှင် နိုင်ငံအချင်းချင်း ပြိုင်ဆိုင် တိုက်ခိုက်နေကြခြင်းနှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတွင်းတွင် မင်းဆက်အပြောင်းအလဲများ ခြင်းစသည့် အကြောင်းများကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။

ဘန်ကောက်ခေတ် ယိုးဒယားနှင့် အရင်းရှင်နိုင်ငံများ၏ ဆက်ဆံရေး

ဘန်ကောက်ခေတ်တွင် စိုးစံသော ဒုတိယရာမ မင်း၏လက်ထက်တွင် အရင်းရှင်နိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံ ရေးများ ပြန်လည်စတင်လာကြပြန်သည်။ ဒုတိယရာမ မင်း မတက်မီအချိန်က အရင်းရှင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် ကိုလိုနီချဲ့ထွင်သည့် အရင်းရှင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် ကိုလိုနီချဲ့ထွင်သည့် လုပ်ငန်းများဖြင့် မအားမလပ်နိုင် အောင် ဖြစ်နေခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် အိန္ဒိယတိုက် တွင် နယ်ချဲ့နေရသဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဥရောပနှင့်

အာဖရိကတို့တွင် ပြင်သစ်တို့နှင့် စစ်ပြိုင်နေရသဖြင့် လည်းကောင်း အခြားသောနိုင်ငံများသို့ အာရုံစိုက်နိုင် ခြင်း မရှိခဲ့ပေ။ ထို့ပြင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် သိမ်းပိုက်ပြီးစ အမေရိကန်ကိုလိုနီများကို လက်လွှတ်ခဲ့ရသည့် အမေရိ ကန် လွတ်လပ်ရေးတိုက်ပွဲများကို ဆင်နွှဲခဲ့ရသေးသည်။ ပြင်သစ်သည်လည်း ပြင်သစ်တော်လှန်ရေးနှင့် ရင်ဆိုင် ခဲ့ရပြန်သည်။

ဗြိတိန်သည် ၁၈၁၅ နပိုလီယံ စစ်ပွဲများတွင် အောင်နိုင်သူ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ထိုကြောင့် ထိုအောင်ပွဲ၏ နောက်ပိုင်းတွင် အရှေ့တောင်အာရှတွင် နယ်ပယ်ချဲ့ထွင် ခြင်းကို ခပ်သုတ်သုတ် ဆောင်ရွက်လာခဲ့သည်။ ၁၈၁၉ ခုတွင် စင်ကာပူကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ မလက္ကာကို ၁၈၂၄ ခုတွင် သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။

ယိုးဒယားသို့ ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်များထက် စော၍ ရောက်လာသူမှာ ပေါ်တူဂီကိုယ်စားလှယ် ဖြစ် သည်။ သူ့ကို မကာအိုဘုရင်ခံက စေလွှတ်လိုက်သည် ဟု ဆိုသော်လည်း ထိုအချိန်တွင် မကာအိုသည် ပေါ် တူဂီတို့ မြေငှားခွင့်ဖြင့် နေထိုင်ရာဖြစ်သည်။ မည်သို့ ဆိုစေ ပေါ်တူဂီ (Carlos Manoel de Silveira) သည်ယိုးဒယားဘုရင်က နိုင်ငံခြားကုန်သည်အဖြစ် လက်ခံခြင်းကို ရရှိခဲ့သည်။ ထိုသူ့ကို ဒုတိယမြောက် ရာမဘုရင်သည် ယိုးဒယားမှူးမတ်များ ခံယူရလေ့ရှိ သော ဘွဲ့ဖြင့် ချီးမြှင့်ကာ ချောင်ဖရောမြစ်၏ အရှေ့ဘက် ကမ်းရှိ မြေကွက်တွင်ရှိသောအိမ်တွင် နေစေသည်။

ထိုပေါ်တူဂီသည် ယိုးဒယားအစိုးရအား လက် နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များ ရောင်းချခဲ့သဖြင့် ထင်ရှား သောသူတစ်ဦးအဖြစ်သို့ ရောက်လာလေသည်။ ထိုသူ ကို ပေါ်တူဂီသံမှူးတစ်ယောက်အဖြစ် လက်ခံသည်ဟု အချို့သော ယိုးဒယားသမိုင်းများတွင် ဆိုသော်လည်း ထိုကဲ့သို့သော အသိအမှတ်ပြုမှုမျိုးသည် မောင်းကွတ် ဘုရင်၏လက်ထက်သို့ ရောက်သည့်အချိန်မှသာ ဖြစ် ပေါ်လာသည်ဟုလည်း ဆိုကြသေးသည်။

၁၈၂၁ ခုနှစ်တွင် ဂျွန်မော်ဂင်ဆိုသူ အင်္ဂလိပ် လူမျိုးတစ်ဦးသည် စင်ကာပူမှ ယိုးဒယားသို့လာရောက် ကာ ကုန်သွယ်ရေးအတွက် စုံစမ်းသည်။ သူသည်

ဗြိတိသျှအစိုးရ ကိုယ်စားလှယ်မဟုတ်သကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ကိုယ်စားလှယ်လည်း မဟုတ် ချေ။ ဗြိတိသျှကိုလိုနီတွင် သူကိုယ်တိုင် ဆောင်ရွက်လို သော ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းအတွက် စုံစမ်းရန် လာသူ သာဖြစ်သည်။ ထိုသူ့ကို ယိုးဒယားကုန်သွယ်ရေးဝန် ကြီးက လက်ခံတွေ့ဆုံသည်။ သူသည် စင်ကာပူသို့ အပြန်တွင် ယိုးဒယားနှင့် ကုန်သွယ်ခွင့်ရရှိရန်အတွက် စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန် လိုသည့်အကြောင်းကို ပြောဆိုခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ၁၈၂၂ ခုတွင် အိန္ဒိယမှ ယိုးဒယား သို့ အိန္ဒိယဘုရင်ခံချုပ် လော့ဒ်ဟော့စတင်း (Marquess of Hastings) ဗြိတိသျှကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ဆောင် ရွက်ရန် ဒေါက်တာဂျွန်ကရော့ဖတ်ကို ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ ဒေါက်တာ ကရော့ဖတ်သည် အာရှနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသို့ စေလွှတ်သောသံအဖွဲ့ကို ဦးဆောင်နိုင်သည့် အရည် အချင်းနှင့် ပြည့်စုံသူဖြစ်ကြောင်းကို ဗြိတိသျှအရာရှိ အရာခံများ၏ အသိုင်းအဝိုင်းတွင် လက်ခံခဲ့ကြသည်။

ကရော့ဖတ်သည် ယိုးဒယားသို့ လာရောက်ရာ တွင် ကုန်သွယ်ရေးအတွက် လိုအပ်သောအချက်အလက် များ သတင်းများ စုဆောင်းရန်ဖြစ်သည်။ သူ့ကို ညွှန် ကြားလိုက်သည်မှာလည်း ယိုးဒယားတို့ဘက်က အကောက် ခွန်နှုန်းထားကို လျှော့ချရန် ဗြိတိသျှသင်္ဘောများနှင့် ပတ်သက်သည့် ယခင်က သတ်မှတ်ချက် စည်းကမ်း များကို ပြင်ဆင်ပေးရန်နှင့် ယိုးဒယားဘုရင်များ၏ ကုန်တော်သတ်မှတ်ချက်များကို ပြောင်းလဲပေးရန်ဟူ သော အချက်များပါဝင်သည်။

ထို့ပြင် ယိုးဒယားနှင့် ဒီးဒါးနယ်မှ ဆူလ်တန် (Sultan of Kedah) တို့ မပြေမလည်ဖြစ်ကြသဖြင့် ဆူလ်တန်က ပီနန်းသို့ ပြေးဝင်ခဲ့လို့လာသဖြင့် ပြေလည် အောင် စေ့စပ်လိုသည့်အကြောင်းတစ်ခုလည်း ကရော ဖတ်၏ ခရီးစဉ်တွင် ပါဝင်သည်။ ကရော့ဖတ်ခရီးစဉ်၏ အရေးအကြီးဆုံးအချက်မှာ ယိုးဒယားနိုင်ငံနှင့်ပတ်သက် ၍ ဗြိတိသျှတို့က လေ့လာလိုခြင်းဖြစ်သည်။

ဤနေရာတွင် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ယှဉ်၍ စဉ်းစားရန် လိုပေသည်။ မြန်မာကို ဗြိတိသျှတို့က ၁၈၂၄ ခုတွင် ပထမဆုံးအကြိမ် ဝင်ရောက်ကျူးကျော်ခဲ့ကြသည်။ ၁၈၂၂

ခု ယိုးဒယားသို့ သွားသောအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံကို တိုက်ခိုက်ရန် ဗြိတိသျှတို့က ပြင်ဆင်ပြီးဖြစ်နေလေပြီ။ ရုတ်တရက်မတိုက်သေးသည်မှာ အိန္ဒိယတွင် တွေ့ကြုံ နေရသော အခက်အခဲများ မရှင်းလင်းသေးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ အကယ်၍သာ ယိုးဒယားကိုတိုက်ခိုက်လိုပါ က ကီးဒါးနယ်မှ ဆူလ်တန် ထွက်ပြေးလာစဉ်ကပင် သူတို့က စစ်ဖြစ်ရန်အကြောင်းတစ်ခုအဖြစ် သုံးမည်ဖြစ် သည်။

ဖယ်ရာသည် မင်းတုန်းမင်း၏လက်ထက်က မြန်မာနိုင်ငံသို့လာသည့်အခါတွင် မြန်မာ့ရေနံမြေကစ၍ လေ့လာရန် ကျွမ်းကျင်သူများကိုပါခေါ်၍ လာခဲ့သူဖြစ် သည်။ ယခုလည်း ကရော့ဖတ်က Dr. Finlason, Lieutenant Dangerfield ဆိုသူတို့ကိုပါ ခေါ်၍ လာ ခြင်းဖြစ်သည်။ ဒေါက်တာဖင်လေးဆွန်က ခွဲစိတ်ဆရာ ဝန်ဖြစ်သည့်အပြင် ရုက္ခဗေဒကိုပါ ကျွမ်းကျင်သူဖြစ်သော ကြောင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏ သဘာဝပေါက်ပင်များ ပန်း မန်များ၏အကြောင်းကို လေ့လာသည်။ လက်ဖက်နှင့် ဒန်ဂါဖီးလ်သည် မြေတိုင်းကျွမ်းသူဖြစ်၍ ယိုးဒယား၏ မြေမျက်နှာပြင်နှင့် ပတ်သက်၍ လေ့လာသည်။

ကရော့ဖတ်၏သံအဖွဲ့မှာ ကြီးမားသော အခက် အခဲ နှစ်ခုနှင့် ကြုံရသည်။ အင်္ဂလိပ်လိုနားလည်သူ ကျွမ်းကျင်သူမရှိသဖြင့် အင်္ဂလိပ်စကားမှ မလေးစကား၊ မလေးစကားမှ ယိုးဒယားစကားစသည်ဖြင့် အဆင့်ဆင့် ဘာသာပြန်၍ ဆက်သွယ်ရသည်။ ထို့ပြင် ကရော့ဖတ် ထံမှ ယိုးဒယားအာဏာပိုင်များက ဝယ်ယူလိုသော လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များကို ကရော့ဖတ်က ရောင်းပါမည်ဟု ကတိမပေးနိုင်သည့်ပြင် ယိုးဒယားတို့ က မဝယ်ယူနိုင်ပေ။ ဤသို့ဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်ယိုးဒယား တို့၏အကြားတွင် ပြေလည်ခြင်းမရှိဘဲ ဆွေးနွေးပွဲ အဆုံး သတ်ရလေသည်။ ကရော့ဖတ်အတွက် ကျေနပ်ဖွယ် ကိစ္စမှာ ဒုတိယမြောက် ရာမဘုရင်က ကရော့ဖတ်တို့ကို လက်ခံတွေ့ဆုံကာ အကယ်၍ ယိုးဒယားသို့ အင်္ဂလိပ် များ လာရောက်ကုန်ကူးသန်းလိုပါက အကောက်ခွန် များကို တိုးမြှင့်ယူမည်မဟုတ်ကြောင်း စာဖြင့် ရေးသား ကာ ကတိပေးလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကျူးကျော်ခါစ အချိန်တွင် ကပ္ပတိန် ဟင်နရီဘာနေကို ယိုးဒယားသို့ သံအဖြစ် စေလွှတ်လိုက်သည်။ ဗြိတိသျှတို့အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံကို သူတို့တိုက်ခိုက်နေစဉ်အတွင်း ဟံသာဝတီ ပျက်သည့်အချိန်က ယိုးဒယားတို့ အချိန်ကာလ အတိုင်းအတာတစ်ခုအဖြစ် ပိုင်ဆိုင်ခဲ့ဖူးသော တနင်္သာရီဒေသကို ယိုးဒယားတို့က ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်မည်ကို စိုးရိမ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဟင်နရီဘာနေက ထိုအချိန်တွင် ဒုတိယမြောက်ရာမ လွန်ခဲ့ပြီဖြစ်ရာ တတိယမြောက်ရာမမင်းထံသို့ ဝင်ရောက်၍ အင်္ဂလိပ် မြန်မာစစ်တွင် အင်္ဂလိပ်ဘက်မှ တရားဝင် ဝင်ရောက်ကူညီရန် ဖိတ်ခေါ်ရန် စိုင်းပြင်းခဲ့သည်။ သို့သော် တတိယရာမမင်းက မလေးနယ်နှင့် ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်တို့ကို မကြည်သာသည့်အချိန်ဖြစ်နေသဖြင့် ထိုကဲ့သို့ မဖိတ်ခေါ်တော့ဘဲ လိုအပ်သည့်အခါတွင် အကူအညီတောင်းပါမည်ဟု လျှောက်တင်၍ ပြန်ခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံကို ၁၈၂၄ တွင် စတင်ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ပြီးနောက် ၁၈၂၆တွင် ရန္တပိုစာချုပ်ဖြင့် စစ်ပြေငြိမ်းခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်အထိ ယိုးဒယားတို့က တပ်များပြင်ဆင်၍ စောင့်နေသော်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့က အကူအညီမတောင်းခဲ့ချေ။

၁၈၂၆ ခုတွင် ဟင်နရီဘာနေသည် ပီနန်မှ ယိုးဒယားသို့ သွားရောက်ခဲ့ပြန်သည်။ ထိုအချိန်တွင် တတိယရာမဘုရင်သည် ဟင်နရီဘာနေကို ကောင်းစွာ လက်ခံခဲ့သည်။ စစ်ရေးတွင် ကြံ့ခိုင်မာကျောသော မြန်မာနိုင်ငံကို အနိုင်တိုက်ကာ ရခိုင်ကမ်းမြောင်ဒေသ

နှင့်တနင်္သာရီကမ်းမြောင်ဒေသကို အရယူခဲ့ခြင်းကြောင့် ယိုးဒယားတို့၏ စိတ်အထာသည် ကောင်းစွာပြောင်းလဲသွားခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။ ဟင်နရီဘာနေသည် ပီနန်တွင် အရာရှိတစ်ယောက်အဖြစ် အမှုထမ်းသက်ကြာသောကြောင့် မလေးကျွန်းဆွယ်နှင့် ပတ်သက်သည့်ကိစ္စများကို ကျွမ်းကျင်သည်။ မလေးစကား၊ ယိုးဒယားစကားတို့ကိုလည်း ပြောတတ်သည်။ ထိုသို့သောအကြောင်းကြောင့် ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် ပြေပြစ်အောင် ပြောဆိုနိုင်ခြင်းကြောင့် အဆင်ပြေသွားခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ဖြစ်နိုင်ခြေအရှိဆုံးမှာ မြန်မာကို အနိုင်တိုက်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ယိုးဒယားဘုရင် စိတ်ပြောင်းသွားခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ ထိုသို့ပင် ယိုးဒယားသမိုင်းကို ရေးသူများကလည်း ဝေဖန်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Copley, Gregory R. (Editor-In- Chief). 1996. Defence & Foreign Affairs Handbook. London: International Media Corporation Limited.
2. Hall, D.G.E., 1994. A History of South East Asia. Fourth Edition. London: The Macmillan Ltd.
3. Panikar, K.M. 1965. Asia and Western Dominance, London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananda, Rong. 1993. A History of Thailand. Eighth edition. Bangkok: Chulalongkorn University.

အကျွန်ုပ်တို့အတွက် ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၅

၁၈၂၆ ခုတွင် ချုပ်ဆိုသော ယိုးဒယားနှင့် ဗြိတိန်တို့၏ ချစ်ကြည်ရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ်

နယ်ချဲ့များသည် ရိုးရာဓလေ့ထုံးစံများအတိုင်း နေထိုင်ခဲ့သော အာရှကို တစ်ဖက်က စစ်လက်နက်ပစ္စည်း အသစ်အဆန်းများဖြင့် လှုပ်နှိုးကာ တစ်ဖက်က စာချုပ်များကို လက်မှတ်ထိုးစေသောနည်းဖြင့် လန့်ဖျပ်နှိုးထစေခဲ့သည်။ အာရှသည် ၁၉ ရာစု စတင်သည်နှင့် သဘာဝကျကျ နိုးထလာခြင်းမဟုတ်ဘဲ အိပ်မက်ဆိုးမက်ကာ နိုးလာရသည့်သူနှင့်တူနေလေသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၁၈၂၄ ခုက စသောစစ်ပွဲသည် ၁၈၂၆ ခုတွင်ပြီးဆုံးသည်။ မြန်မာဘက်က ရခိုင်နှင့် တနင်္သာရီကို ဗြိတိန်တို့အားပေးလိုက်ရသည်။ ထိုသို့ဖြင့် ယိုးဒယားနှင့်ဗြိတိန်တို့သည် တနင်္သာရီတွင် နယ်ချင်းစပ်လာလေသည်။ ထိုအချိန်တွင်အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိန်တို့ ဘုရင်ခံချုပ် စေလွှတ်သော ဟင်နရီဘာနေသည် ယိုးဒယားသို့ ဒုတိယအကြိမ်ရောက်ရှိလာကာ ချစ်ကြည်ရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ်တစ်စောင်ကို ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။

တတိယမြောက်ရာမဘုရင်သည် တိုင်းတစ်ပါး သားတို့နှင့် ဆက်ဆံရာတွင် များစွာနှိုးလိုခြင်းမရှိသည့်ဘုရင်တစ်ပါးဟု နာမည်ကြီးသော်လည်း အခြေအနေ အရပ်ရပ်ကို ထောက်ထားကာ ဟင်နရီဘာနေကို လက်ခံရသည်။ ဘုရင်ကိုယ်တိုင်က လက်မခံလိုသည့်တိုင် အနည်းနှင့်အများ လူထုနှင့်လည်ကောင်း၊ နိုင်ငံခြားသားများနှင့်လည်ကောင်း ပိုမိုကျွမ်းဝင်စွာ တွေ့ဆုံဖူးသည့် မင်းညီမင်းသားများသည် မြန်မာကဲ့သို့ မာကျောခက်ထန်ခဲ့သောနိုင်ငံကိုပင် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည့်ဗြိတိန်တို့နှင့် နယ်ချင်းစပ်လာပြီဖြစ်သည့် အလျောက် သူတို့နှင့်အဆင်ပြေအောင် ဆက်ဆံရန်

လိုအပ်သည့်အကြောင်း သတိပေးခဲ့သည်ဟု ယိုးဒယား သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဆိုသည်။ စာချုပ်မူကြမ်းကို ၁၈၂၆ ခု၊ မတ်လတွင် ဘာနေ၏ဘက်က တင်သွင်း၍ ဇွန်လတွင် စာချုပ်ကို တရားဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။ ထိုစာချုပ်သည် ချက်ကွပ်ရိုမင်းဆက်မှ မင်းတစ်ပါးနှင့်ဥရောပအင်အားကြီးနိုင်ငံတစ်ခုအကြားတွင် ချုပ်ဆိုသော ပထမဆုံးစာချုပ်ဖြစ်သည်။ စာချုပ်သည် ကုန်သွယ်ရေး စာချုပ်ဟုဆိုသော်လည်း နိုင်ငံရေးစာချုပ်တစ်ခုဖြစ်လေသည်။

ထိုစာချုပ်တွင်ပါသော အချက်များတွင်

- ၁။ ယိုးဒယားတို့က ကီးဒါးကို ဆက်လက်အုပ်စိုးခွင့် ရသည်။ ထိုဒေသမှ ဗြိတိန်ပိုင် ပီနန်ဘက်သို့ထွက်ပြေးလာသော ဆူလ်တန်အာမက်တပ်ဂျီအုဒင် (Sultan Ahmad Taju' Bd-din) ကို ဗြိတိန်ပိုင် ပီနန်တွင်လည်းကောင်း နေခွင့် ပြုမည်မဟုတ်။ ထိုသို့ထွက်ပြေးခဲ့သော ကီးဒါးဆူလ်တန်ဟောင်းကိုလည်း ကီးဒါးကိုလည်းကောင်း၊ အခြားယိုးဒယားနယ်များကိုလည်း ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်း မရှိအောင် ဗြိတိန်အာဏာပိုင်တို့က တာဝန်ယူရမည်။
 - ၂။ ယိုးဒယားတို့ကလည်း ပီရပ် (Perak) နှင့် ဆီလန်ဂါ (Selangor) ကို တိုက်ခိုက်ခြင်း၊ ညှဉ်းပန်းခြင်း၊ နှောင့်ယှက်ခြင်းစသည့်အမှုများ မပြုစေရ။ (ဗြိတိန်တို့က ပီရပ်နှင့် ဆီလန်ဂါကိစ္စကို ကြိုတင်၍ တားမြစ်ထားခြင်းမှာ ယိုးဒယားတို့အနေဖြင့် သူတို့ပိုင်ဆိုင်ထားသော ပီနန်အနီးသို့ ချဉ်းကပ်လာခွင့်မရှိစေရန် ကာထားခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။)
- သို့သော် ယိုးဒယားတို့က လူလေးငါးဆယ်ပါဝင်သော သံတမန်အဖွဲ့ကို ပီရပ်သို့စေလွှတ်လိုပါက စေလွှတ်နိုင်သည်။ ထို့ပြင် ပီရပ်ဆူလ်တန်က ယိုးဒယား

သို့ ရွှေပန်းခိုင် ငွေပန်းခိုင်ကို သူ့အလိုအလျောက် ဆက်သလိုသည်ဆိုပါက ဗြိတိသျှတို့က ကန့်ကွက်မည် မဟုတ်ပေ။ (ဗြိတိသျှတို့သည် ရွှေပန်းခိုင် ငွေပန်းခိုင် ဆက်သခြင်းသည် လက်အောက်ခံ ပဏ္ဏာဆက်နိုင်ငံ ဖြစ်ပါသည်ဟု ဝန်ခံခြင်းဖြစ်သည်ဟူသော အချက်ကို နားလည်သဘောပေါက်ခြင်း မရှိခဲ့ချေ။ နားလည် သဘောပေါက်သည့်တိုင်အောင် ထိုအပြုအမူကို လက် အောက်ခံအဖြစ် ဝန်ခံခြင်းဟု အသိအမှတ်ပြုမည် မဟုတ်ချေ။)

ထိုသို့ဖြင့် ဗြိတိသျှတို့သည် ချစ်ကြည်ရေး စာချုပ်အမည်ဖြင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုကာ ပီရပ်မှ ယိုးဒယား တို့၏ ဩဇာကို ပယ်ရန်လည်းကောင်း၊ ဆီလန်ဂါကို ယိုးဒယားလက်အောက်မှ ဖွဲ့ယူရန်လည်းကောင်း စီစဉ် ခဲ့လေသည်။ ထို့နောက် တာရင်ဂန်နူ (Trengganu) နှင့် ကီလန်တန် (Kelantan) နယ်များနှင့်ပတ်သက်၍ ယိုးဒယားက သူတို့၏လက်အောက်ခံ ပဏ္ဏာဆက်နိုင်ငံ များဖြစ်သည့်အကြောင်းကို ထိုနယ်နှစ်ခုတွင် အင်္ဂလိပ် ကုန်သည်များကို ကူးသန်းရောင်းဝယ်ခွင့် ပေးမည် ဖြစ်ကြောင်း တင်ပြလိုခဲ့သည်။ သို့သော် စာချုပ်၏ အပိုဒ် ၁၂ တွင် ဗြိတိသျှတို့က ကောက်ပင်ရိတ်လှီး သည့်နည်းဖြင့် သူတို့အလိုရှိသည့်အတိုင်း ဆောင်ရွက် နိုင်အောင် ရေးသားသွားလေသည်။ ထိုအပိုဒ်တွင် ရေး သားထားသည်မှာ ယိုးဒယားတို့သည် တာရင်ဂန်နူနှင့် ကီလန်တန်နယ်များသို့ ဝင်ရောက်ကာ ထိုနယ်နှစ်နယ် ၏ ကုန်သွယ်ရေးကို နှောင့်ယှက်ခြင်း၊ ဖြတ်တောက်ခြင်း မပြုစေရ။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များ၊ လက်အောက်ခံ နယ် သားများသည် ထိုနယ်သို့ဝင်ရောက်ကာ ယခင်ရရှိထား သည့် အခွင့်အရေးများအတိုင်း လွတ်လပ်စွာ ဖောက် ကားရောင်းဝယ်ခွင့် ရှိစေရမည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ထိုနယ်များကို မည်သည့်အကြောင်းပြချက်ဖြင့်ဖြစ်စေ တိုက်ခိုက်ခြင်း နှောင့်ယှက်ခြင်းနှင့် ညှဉ်းဆဲခြင်းမပြုစေ ရဟူ၍ဖြစ်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ချစ်ကြည်ရေးစာချုပ် အမည်ခံသော စာချုပ်အရ ယိုးဒယားတို့သည် မူလပိုင် မလေးနယ် များကို လက်လွှတ်ခဲ့ရသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့မှာမူ ၁၉၀၉ ခုတွင် ထိုမလေးနယ်များကို သူ၏ပိုင်နက်တွင်းသို့ မသွင်းခင်ကတည်းက စိတ်ကြိုက်ခေါင်းပုံဖြတ်နေခဲ့လေ သည်။

ထိုစာချုပ်တွင် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးနှင့် ပတ် သက်၍လည်း သဘောတူညီလိုက်ရသည့်အချက်များ ပါဝင်သည်ဖြစ်ရာ ယိုးဒယားဘက်တွင် နစ်နာခဲ့ရသည် ချည်း ဖြစ်လေသည်။ ယိုးဒယားတို့သည် အင်္ဂလိပ် ကုန်သည်များကို သဘောတူ အတိုင်းအတာအလိုက် အကောက်ခွန်နှုန်းကို အတိအကျ သတ်မှတ်ပေးလိုက်ရ သည်။ သွင်းလာသည့် ကုန်အမျိုးအစားကို လိုက်၍ ကောက်ယူနိုင်ခြင်း မရှိတော့ချေ။ ယိုးဒယားများအဖို့ မိမိတို့၏ နယ်နိမိတ်ကို မထိပါးစေရန် နိုင်ငံရေးအရ လည်းကောင်း၊ စီးပွားကုန်သွယ်ရေးအရလည်းကောင်း အထိခိုက်ခံကာ စာချုပ်ခဲ့ရခြင်းဖြစ်သည်။

ဘာနေသည် ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာရှိသည်။ ယခင် လာရောက်ခဲ့ကြသော နိုင်ငံခြားသားများကဲ့သို့ ထိုင်း ဓလေ့ထုံးစံများကို ဝေဖန်ခြင်းများစွာမလုပ်ဘဲ ချီးကျူး သည့်စကားများကိုပင် ပြောသွားခဲ့သေးသည်။ ထို့ကြောင့် ပင် စာချုပ်ရာ၌ ပိုမိုလွယ်ကူခြင်းဖြစ်သည်ဟု ယိုးဒယား ဘက်မှ ဆိုကြလေသည်။

အမှန်မှာ ဘာနေသည် အခြားသော သူများနှင့် မတူဘဲ နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ငန်းစဉ် ချောမွေ့အောင်မြင်စေ ရန် ကောင်းစွာသင်ကြားလေ့ကျင့်ထားသော နယ်ချဲ့တို့ ၏ အမှုထမ်းဖြစ်နေသည်ကို သိထားပါက သူ၏အပြော အဆို အပြုအမူများသည် နယ်ချဲ့လုပ်ငန်း အဆင်ပြေ စေရေးအတွက် အောင်မြင်ရေးအတွက် အပေါ်ယံ ပြကွက်များဖြစ်ကြောင်း သိကြမည်ဖြစ်သည်။

ဘာနေနှင့်ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်သည် နှစ်ပေါင်း အစိတ်မျှ တရားဝင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဗြိတိသျှ အာဏာပိုင်တို့က သူတို့၏အကျိုးကျေးဇူး ပိုမိုရရှိစေရန် ပြင်ဆင်လိုသည့်စိတ် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ပြန်သည်။ ထိုသို့ စာချုပ်ကိုပြင်ဆင်ရန် တိုက်တွန်းသူမှာ မစ္စတာဟန်တား ဆိုသူဖြစ်သည်။ သူသည် ဘုရင်နှင့် များမတ်များ မင်းဆွေ မင်းမျိုးများ သူကောင်းမျိုးများ၏ လက်ဝါးကြီးအုပ်ပိုင် ခွင့်ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့အဖို့ နစ်နာရသည်ဟု ယူဆခဲ့ သည်။ သူက ပီနန်ရှိ ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်များထံသို့ လည်းကောင်း၊ အိန္ဒိယရှိ ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်များထံသို့ လည်းကောင်း အစီရင်ခံစာများ ရေးသားပေးပို့သည်။ ထိုအစီရင်ခံစာများတွင် ယိုးဒယားရောက် အင်္ဂလိပ် ကုန်သည်များမှာ မထိမဲ့မြင်ပြုခြင်းကို ခံနေရပါကြောင်း၊

သင်္ဘောအတိုင်းအတာအရ ပေးရသည့်အကောက်ခွန်မှာ မြင့်မားနေပါကြောင်း၊ ပြည်တွင်း၌ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် ရာတွင်လည်း အကောက်ခွန်များ ကြီးလေးပါကြောင်း စသည့်အချက်များ ပါဝင်သည်။ ထိုအချက်က သင်္ဘော ကို ယိုးဒယားဘုရင်က လက်ဝါးကြီးအုပ်ကုန်အဖြစ် ရောင်းချသည်ဖြစ်ရာ မစစ္စတာဟန်တားက ဈေးကြီးပေး ရသည်ဟု ယူဆသည်။ ထုတ်လုပ်သူများထံမှ ဝယ်ယူ ပါက ဈေးချိုးမည်မှာ သဘာဝဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့သော မစစ္စတာဟန်တား၏ တင်ပြချက် များကို စင်စစ်ပုံရိပ် ဗြိတိသျှအာဏာပိုင်များက ဆက် လက်တင်ပို့ကာ ဗြိတိသျှအစိုးရထံသို့ စာချုပ်ကို ပြင် ဆင်ချိန်တန်ပြီဖြစ်ကြောင်း ထောက်ခံခဲ့သည်။ သူတို့ ပို့လိုက်သော ထောက်ခံချက် အစီရင်ခံစာထဲတွင် ယိုး ဒယား၌ ဌာနေကိုယ်စာလှယ်တစ်ဦးထာရှိကာ ဗြိတိန် နိုင်ငံသာတို့၏ အကျိုးအခွင့်ကို ကာကွယ်ရန်သင့်ပါ ကြောင်း၊ ဗြိတိသျှတို့သည် ယိုးဒယားတွင် မြေအပိုင် ဝယ်ယူကာ ကုန်လှောင်ရုံများဆောက်၍ ဝယ်ယူရရှိ သောကုန်များကို ထည့်သွင်းထားခွင့် ရှိသင့်ပါကြောင်း၊ ယိုးဒယားအစိုးရထံမှ ကုန်လှောင်ရုံများကို ငှားရမ်း အသုံးပြုနေရသဖြင့် သူတို့စိတ်အလိုမကျသည့်အချိန် တွင် ယိုးဒယားမှ အမြန်ထွက်ခွာရမည်ဖြစ်ရာ နစ်နာပါ ကြောင်း၊ ယိုးဒယားသို့ ဝင်ထွက်သွားလာကာ ရောင်း ဝယ်ဖောက်ကားနေသော တရုတ်ကုန်သည်များသည် ကုန်ပစ္စည်းအမျိုးမျိုးကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ ဝယ်ယူ ခွင့်နှင့် သူတို့ပိုင်လှေများကို သူတို့ကိုယ်တိုင် ဆောက် လုပ်ခွင့် ရနေကြောင်း၊ ဗြိတိသျှကုန်သည်များမှာမူ အခွန်အကောက် များစွာပေးရသည့်ပြင် ကိုယ်ပိုင် သင်္ဘောတည်ဆောက်ခွင့်မရဘဲ ဘုရင်မင်းမြတ်ပိုင် လှေ များကို ငှားရမ်းအသုံးပြုရကြောင်း၊ တရုတ်လူမျိုး အခွန် ကောက်သူများထံသို့ တောင်းခံသည့်အခွန်များကို ပေး သွင်းနေရကြောင်းစသည် စသည်ဖြင့် မကျေနပ်သည့် အချက်ပေါင်းများစွာကို ထည့်သွင်းရေးသားတင်သွင်းခဲ့ သည်ဖြစ်ရာ ဗြိတိသျှအစိုးရက ၁၈၅၀ ခုတွင် ဆာ ဂျိမ်းစ်ဘရုတ် (Sir James Brook) ကို ဗြိတိသျှ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ထိုမကျေနပ်ချက်များကို စုံစမ်း စစ်ဆေး ဖြေရှင်းပေးရန် စေလွှတ်လိုက်လေသည်။ ထို သို့စေလွှတ်သည်မှာ ဆာဂျိမ်းစ်သည် အာရှတိုက်နှင့်

ပက်သက်၍ ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်မှုရှိသည်။ မလေးကျွန်း ဆွယ်တွင်ရှိသော ဆာရာဝပ်နယ်က ဆာဂျိမ်းစ်ကို သူ တို့၏ မဟာရာဇာအဖြစ်ပင် လက်ခံထားသည်ဟူသော ထောက်ထားဖွယ် အရည်အချင်းမကြောင့် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ယိုးဒယားများအပေါ်တွင် ဆာဂျိမ်းစ် ထားရှိ သောအယူအဆမှာ စီးစီးပိုးပိုးရှိလှသည်။ သူသည် စင်ကာပူမှ ယိုးဒယားသို့ စဖင့်(Sphinx&Nemsis) နှင့် နီးမဆစ်အမည်ရှိသော သင်္ဘောနှစ်စင်းဖြင့် ခမ်းခမ်း နားနားလာရောက်ကာ ယိုးဒယားတို့ကို သူနှင့်ရင်မဆိုင် ခင်ကတည် သိမ်ငယ်စိတ်ဝင်အောင် ဖန်တီးခဲ့သည်။

သို့သော် ယိုးဒယားဘုရင်ကိုယ်စား နန်းရင်းဝန် နှင့် ဆက်ဆံပြောဆိုရာတွင် ဆာဂျိမ်းစ်ဘက်က မည် သည့်ပြောစရာမျှ မကျန်ရလေအောင် နန်းရင်းဝန်က ဖြေဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ ယိုးဒယားနန်းရင်းဝန်က စာချုပ် တစ်စောင်သည် ယခုတိုင်တရားဝင်ကာ အသုံးကျနေဆဲ ဖြစ်သဖြင့် ထပ်၍စာချုပ်ရန်မလိုကြောင်း ပြောဆိုသည်။ ထိုအခါ ဆာဂျိမ်းစ်က ယခင်က ဗြိတိသျှကုမ္ပဏီတစ်ခု နှင့် ဘုရင်အစိုးရတို့ ချုပ်ဆိုခဲ့သည့်အကြောင်း ပြော ဆိုသည်။ ထိုအချက်ကို နန်းရင်းဝန်က လက်မခံခဲ့ပေ။ အကြောင်းမှာ ယခင်ကတည်က အစိုးရအချင်းချင်းသာ စာချုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း၊ အိန္ဒိယရှိ ဘုရင်ခံချုပ်အား ဗြိတိန်အစိုးရက အာဏာကုန်လွှဲအပ်ကာ စာချုပ်စေခဲ့ ခြင်းဖြစ်ကြောင်း ပြန်ကြားသည်။

ထိုအခါ ယိုးဒယားနန်းရင်းဝန်က ဆာဂျိမ်းစ် ထံမှ ယိုးဒယားဘုရင်ထံသို့ ဗြိတိန်ဘုရင်ထံမှ ရေးသား လိုက်သည့်စာကို တောင်းခဲ့သည်။ ထိုအခါ ဆာဂျိမ်းစ် က သူ့တွင် နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး လော့ဒ်ပါလ်မာစတန် ရေးသားလိုက်သော စာပါရှိသည်။ ယိုးဒယားနှင့် စာ ချုပ်ပြီးသည့်အချိန်တွင် ဗြိတိန်ဘုရင်က စာရေးသားမည် ဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုပြန်သည်။

ထိုသို့ပြောဆိုပြီးလျှင် အသင့်ရေးသားလာသော စာချုပ်မူကြမ်းကို ယိုးဒယားနန်းရင်းဝန်အား ပေးအပ်ခဲ့ သည်။ သို့သော် စာချုပ်ပါ အချက်အလက်တစ်ခုချင်း ကို နန်းရင်းဝန်က ပြန်လည်ငြင်းဆိုနိုင်သည်။ ထိုစာချုပ် မူကြမ်းတွင် ပါသောအချက်များမှာ သင်္ဘောအတိုင်း

အတာနှင့် ကောက်သော အခွန်များကို လျှော့ချပေးရန်၊ ဘိန်းတင်သွင်းရာတွင် ကောက်သည့်အခွန်ကို ပြန်လည် ပြင်ဆင်ပေးရန်၊ ဘုရင့်ကုန်တော်မဟုတ်သော ကုန်များ ပေါ်မှ ကောက်ခံသောအခွန်များကို လျှော့ချပေးရန်၊ ဆန်ကို ရောင်းချပေးရန်၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု လွတ် လပ်ရေး ပေးရန်စသည့် အချက်များဖြစ်သည်။

ထိုအချက်များကို ထပ်မံပြင်ဆင်လိုက်လျှော့ရန် မလိုလောက်အောင် ဘာနေနှင့် ချုပ်ဆိုသောစာချုပ်တွင် ထည့်သွင်းခဲ့ပြီဖြစ်သည်ဟု ယိုးဒယားနန်းရင်းဝန်ကြီးက ဖြေဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့အနေဖြင့် ယိုးဒယားတွင် လာရောက်နေထိုင်ခွင့် ရရှိထားပြီးဖြစ်ကြောင်း၊ ယိုး ဒယားတို့သည် မည်သည့်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကိုမျှ နှောင့်ယှက်ရန် စိတ်ကူးမရှိသည့် အကြောင်းကိုလည်း ရှင်းပြသည်။ ဆန်ကို ထုတ်ကုန်အဖြစ် ရောင်းချရန် မလိုလောက်သောကြောင့် ရောင်းချခြင်းမပြုနိုင်သော် လည်း ယိုးဒယားသို့ ဝင်ရောက်သောသင်္ဘောများ အတွက် နောက်ဆိပ်ကမ်းတစ်သို့ မရောက်မီအတွင်း စားသောက်နိုင်သည့် အတိုင်းအတာအပြည့် ရောင်းချ ပေးသည့်အကြောင်းစသည့်တို့ကို ရှင်းလင်းပြရာ ဆာ ဂျိမ်းစ်သည် မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ စာချုပ်နိုင်တော့မည် မဟုတ်သည့်အကြောင်းကို သိနားလည်သွားလေသည်။ ထို့ကြောင့် လက်လျှော့၍ ပြန်သွားခဲ့ရသည်။ ထိုသို့ အပြစ်မတင်သာအောင် ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် ယိုးဒယား လူမျိုးများကို အပြစ်တင်ကာ အစီရင်ခံစာ ရေးသား ပေးပို့ခဲ့သည်။

အာရှတိုက်သားများ အုပ်ချုပ်သူများနှင့် ပတ် သက်သော အစီရင်ခံစာများကို ဥရောပနိုင်ငံများတွင် သိမ်းဆည်းထားသည့်ပြင် ပြန်လည်ရိုက်နှိပ်ထုတ်ဝေခဲ့ ကြသည်လည်း ရှိသည်။ ထိုစာများတွင် ပါသမျှကို အပြည့်အဝ မှန်ကန်သည့်အချက်များဖြစ်သည်ဟု ယူဆ ပါက မှားပေလိမ့်မည်။ အာရှသို့ လာရောက်ကြသူများ ၏ ဓာတ်ခံနှင့် အပြုမူများသည် အာရှတိုက်သားများ ၏ အပေါ်တွင်လည်း ရောင်ပြန်ဟပ်သည်ဖြစ်ရာ ပထမ တစ်ယောက်က အာရှမင်းတစ်ပါးကို အရိုင်းအစိုင်း တစ်ယောက်အဖြစ် ပုံဖော်သော်လည်း သူ့နေ့ကမှ အချိန်များစွာမကွာခြားဘဲ ရောက်လာသော လူမျိုးတူ

ကိုယ်စားလှယ်တစ်ယောက်က အသိပညာနှင့်ပြည့်ဝ၍ နားလည်မှုရှိသော ဘုရင်ဖြစ်သည်ဟူသော အဆိုကို ရေးသားမှတ်တမ်းတင်သွားသည်လည်း ရှိသည်။

ဆာဂျိမ်းစ်နှင့်ပတ်သက်၍မူ သူ၏ မူလဓာတ်ခံ ကပင် နှိမ်နင်းလိုက်မည်၊ စီးစီးနင်းနင်း အရေးဆိုလိုက် မည်ဟူသော စိတ်ကူးကြောင့် သံတမန်တစ်ဦးအနေဖြင့် အရည်အချင်းမပြည့်ဝဟု ဆိုရမည်။ သူတို့တောင်းဆိုလို သည့်အချက်တို့နှင့် ပတ်သက်၍ အပြေအပြစ်ပြောရ မည်ကို မေ့လျော့ကာ တစ်ဖက်သားကိုသာ ဖိစဖိပြောဆို နေခဲ့သောကြောင့် မအောင်မြင်ဘဲ ပြန်လည်ဆုတ်ခွာရ ခြင်းဖြစ်သည်ဟုလည်း ကောက်ချက်ချနိုင်သည်။ ဆာ ဂျိမ်းစ်က နောက်တက်မည့်မင်းလင်ထက်ကုမူ စာချုပ် ပြင်ဆင်ရေး အောင်မြင်မည်ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။

ဆာဂျိမ်းစ်နှင့် ခေတ်ပြိုင်ပြင်သစ်များကမူ ဆာ ဂျိမ်းစ်၏ ဟိတ်ဟန်များ၊ အထက်စီးလေသံဖြင့် ပြောဆို ခြင်းများကြောင့် စာချုပ်ကိုပြင်ဆင်ချုပ်ဆိုရာတွင် အရာ မရောက် မအောင်မြင်ဖြစ်ရသည်ဟု ဆိုသည်။ နောက် တက်မည့်မင်း၏ လက်ထက်တွင်မှ စာချုပ်အသစ် ချုပ် ဆိုနိုင်မည်ဟုဆိုခြင်းသည် ဗြိတိသျှများ လုပ်ဆောင် ရမည့် လမ်းစဉ်ကို ညွှန်ပြလိုက်ခြင်းပင်ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Hall, D.G.E., 1994. **A History of South-East Asia**. fourth Edition. London: The Macmillan.Ltd.
2. Jumsai, M.L. Manish. 2000. **History of Anglo-Thai Relations**. 6th Edition. Bangkok: Chalermnit.
3. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananda, Rong. 1993. **A History of Thailand**. Eighth edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
5. Wyatt, David K. 2001. **Thailand A Short History**. Bangkok: Silkworm Book.

အဂ္ဂေတောင်အာဂ္ဂ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၆

ခေတ်မီလိုသော ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ (က)

ခေတ်မီလိုသော တစ်နည်းဆိုပါက မိမိတို့၏နိုင်ငံကို ခေတ်မီအောင်ပြုပြင်လိုသော ဘုရင်များသည် ၁၉ ရာစု အာရှတစ်ခွင်၌ အလျှိုအလျှိုပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အရှင်ဘုရင်များမှာ နယ်ချဲ့များနှင့်ဆက်ဆံရာတွင် အနိုင် ကျင့်ခံရခြင်း၊ လှည့်စားခံရခြင်းတို့ကို ထပ်ကြိမ်များစွာ ခံစားလာသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကုန်သွယ်ရေး တွင် သယံဇာတများ ပေါများသည့် မိမိတို့နိုင်ငံများကို ကုန်ထုတ်လုပ်ရေးအတတ်ပညာနှင့်စစ်လက်နက်ပစ္စည်း ထုတ်လုပ်သည့်အတတ်ပညာများတွင် မိမိတို့ထက်သာ သောနိုင်ငံများက မိမိတို့ကို ခြိမ်းခြောက်လာကြပြီဖြစ် သောကြောင့်လည်းကောင်း အာရှဘုရင်များသည် မိမိ တို့၏နိုင်ငံကို မိမိတို့ဘာသာတိုးတက်အောင် ပြုပြင်ရန် စိတ်အားထက်သန်လာကြလေသည်။

ယိုးဒယားနိုင်ငံတွင် ယိုးဒယားကို ခေတ်မီအောင် ကြိုးစားခဲ့ကြသည့် မင်းနှစ်ပါးရှိသည်။ စတုတ္ထမြောက် ရာမဖြစ်သော မောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီးနှင့် သူ၏သား တော် ပဉ္စမမြောက်ရာမမင်း ချူလာလောင်ကွန် တို့ဖြစ် ကြသည်။

စတုတ္ထမြောက် ရာမမင်းဖြစ်သူသည် မဟာ မောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီး ဟုလည်းထင်ရှားသည်။ သူသည် အမှန်အားဖြင့်ဆိုသော် တတိယမြောက်ရာမဘွဲ့ကို ခံယူ ကာ ၂၇ နှစ်ခန့်စော၍ ဘုရင်ဖြစ်ခဲ့ရမည့်သူဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ သူသည် ဒုတိယမြောက် ရာမမင်း၏ မိဖုရားခေါင်ကြီးမှ မွေးဖွားသော သားတော်ကြီးဖြစ် သည်။ သူ၏ခမည်းတော်က မင်းသွေးစစ်သည့်သူ့ကို စောဖျအဖြစ်အပြင် အခြားသောဘွဲ့ထူး ဂုဏ်ထူးများဖြင့်

ချီးမြှင့်သော်လည်း အမ်ရေအရာကို သူ့ကိုသာမက မည့်သူ့ကိုမျှ သတ်မှတ်ပေးခဲ့ခြင်းမရှိပေ။

ဒုတိယရာမမင်းသည် သူနတ်ရွာမစံမီ တစ်နှစ် အလိုကတည်းက စိတ်အားဖြင့် များစွာထိခိုက်ဖွယ်ကိစ္စ များနှင့် ကြုံရသည်။ ပထမ သောကပရိဒေဝမှာ သူ၏ မယ်တော်မှမွေးဖွားသော နှမတော်ရောင်းသည် ထိုနှစ် ၁၈၂၃ ခုတွင် ကွယ်လွန်ခဲ့သည်။ ထိုနှမတော် ကွယ်လွန် သဖြင့် သူနှင့်တစ်မိတည်းမှ မွေးဖွားသူ မရှိတော့ချေ။ သူသည် ဝမ်းနည်းစွာဖြင့် နှမတော်၏ ရုပ်ကလာပ်ကို သဂြိုဟ်ခဲ့သည်။ ထိုကိစ္စပြီးသည့်အခါ နန်းတော်သို့ ပြန်ကြမည့်အချိန်တွင် သူ၏မှူးမတ်နှစ်ဦး ခိုက်ရန်ဖြစ် ပွားကြသည်။ ထိုသို့ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားပြီးနောက် တစ်ဦးပြီး တစ်ဦးသေဆုံးသွားကြသည်။ ဒုတိယရာမမင်းသည် ထိုသို့ဖြစ်ရသည့်အတွက် စိတ်ဆင်းရဲကိုယ်ဆင်းရဲ ဖြစ်ခဲ့ ရသည်။ မကြာမီမှာပင် နန်းတော်ရှိ ဆင်ဖြူတော်နှစ်ပါး မှာ ရှေ့ဆင့်နောက်ဆင့် မှား(သေဆုံး) ခဲ့ကြပြန်သည်။ (ဆင်ဖြူတော်သေဆုံးသည်ကို မှားသည်ဟု ရှေးမြန်မာ စကားနှင့် ပြောလေ့ရှိသည်)။

ထိုအချိန်သို့ရောက်သည်တွင် ဒုတိယမြောက် ရာမသည် အလွန်မှန်ကန်သော ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ခုကို ချလိုက်သည်။ မိဖုရားခေါင်ကြီးမှမွေးသော သားအကြီး ဖြစ်သူ မောင်းကွတ်ဘုရင်ဖြစ်လာမည့် မင်းသားကို သာသနာ့ဘောင်သို့ သွတ်သွင်းလိုက်ခြင်းဖြစ်ပေသည်။ ထိုသို့သာသနာ့ဘောင်ကို သွတ်သွင်းသည့် အခမ်းအနား ကိုလည်း အခါတိုင်းမင်းသားများရဟန်းပြုချေ။ အေးဆေး တိတ်ဆိတ်စွာပင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုအဖြစ်ကို နားလည်ရန်မှာ ယိုးဒယားသမိုင်းကို အနည်းငယ်ဖြစ်စေ ဖတ်ဖူးရန် လိုအပ်သည်။ယိုးဒယားဘုရင်များသည်

အခြားသောအာရှဘုရင်များကဲ့သို့ မိဖုရားနှင့် မောင်းမ မိသံများ များတတ်သည်ဖြစ်ရာ သားသမီးလည်း များ တတ်ကြသည်။

မင်းတစ်ပါးနတ်ရွာစံသည့်အချိန်တွင် အမ်ရှေ့ မင်း ရွေးချယ်ပြီးသည့်တိုင် သွေးစွန်းသည့်အဖြစ်များ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့တတ်ကြသည်။ မောင်းကွတ်ဘုရင်လောင်း မင်းသားသည်လည်း မိဖုရားခေါင်ကမ္မေးသည့်တိုင် သူ့ ထက်ကြီးသော နောင်တော်များ ရှိနေကြသည်။ ထိုသူ များမှာ မောင်းမများ၏သားများဖြစ်သဖြင့် မျိုးကြီးမတ် ရာများက နန်းတင်လိုခြင်းမရှိတတ်ကြချေ။ သို့သော် လက်ဦးမူရယူရန် အသိုင်းအဝိုင်းနှင့်ကြီးစားတတ်ကြ သူများလည်း ထိုသို့သော မင်းသားများအလယ်တွင် ရှိတတ်ကြသည်။ ထို့ကြောင့် အချို့နန်းလျာများ သည် အန္တရာယ်များလာသည့်အချိန်များတွင် သာသနာ ဘောင်သို့ ဝင်တတ်ကြသည်။ သာသနာဘောင်တွင် ရှိနေသည့်အချိန်တွင် အသက်အန္တရာယ်ကင်းနေတတ် ကြသည်။ အချို့မှမူ ရဟန်းဘောင်မှ မထွက်တော့ဘဲ တစ်သက်လုံး သာသနာဘောင်တွင်နေသွားကာ သမိုင်း စဉ်တွင် စာတင်ခြင်းမခံရတော့ချေ။ ယခုလည်း ဒုတိယ ရာမမင်းသည် သူ၏ထီးသွေးနန်းသွေး အပြည့်အဝပါ သော သူ၏သာတော်အတွက် စိတ်ချရအောင် စီမံသွား ခြင်းဖြစ်သည်။

နောက်တစ်နှစ် ၁၈၂၄ ခုတွင် ဒုတိယရာမမင်း လွန်ခဲ့လေသည်။ မောင်းကွတ်ဘုရင်လောင်းလျာ မင်း သားသည် သာသနာဘောင်သို့ ဝင်ခါစဖြစ်သည်။ သူ့ တွင် ခမည်းတော်၏ အထူးမှာထားချက် ရှိကောင်းရှိ မည်။ အကြောင်းမှာ ထီးနန်းဘက်သို့ မလာတော့ဘဲ သူ၏နောင်တော်နန်းစံသက် ၂၇ နှစ်ကာလပတ်လုံး ရဟန်းတစ်ပါးအဖြစ် လွတ်လပ်ပျော်ရွှင်စွာ နေခဲ့လေ သည်။

သူသည် သူ၏အချိန်များကို ကောင်းစွာအသုံးချ နိုင်ခဲ့သည်။ ပါဠိစာပေနှင့်သက္ကတစာပေများကို ကျွမ်း ကျင်စွာ တက်မြောက်အောင် သင်ယူသည်။ ဗုဒ္ဓတရား တော်များကို ကောင်းစွာနားလည်ရန်မှာလည်း ပါဠိ စာပေကို ကျွမ်းကျင်စွာတတ်မြောက်ရန် လိုလေသည်။

သူသည် နေရာအနှံ့အပြားသို့ခရီးသွားသည်။ ယိုးဒယား သို့ ဗုဒ္ဓသာသနာ ဦးစွာရောက်သောဒေသတွင် တည်ရှိ သော နာခွန်ပထွန်စေတီတော်ကြီးသည် တောထဲတွင် ပျက်စီးတိမမြဲပနေသည်ကို ပြန်လည်ဖော်ထုတ်ပြုပြင် နိုင်ခဲ့သည်မှာလည်း ထိုကဲ့သို့ ခရီးများစွာသွားခဲ့သည့် အတွက် ရရှိလာသည့်အကျိုးကျေးဇူးဖြစ်သည်။ ထိုပြင် မင်းသားဘဝဖြင့် ဤရွှေဤမျှ လွတ်လပ်စွာခရီးထွက် ရန်လည်း မဖြစ်နိုင်သဖြင့်လူထု၏အနေအစား၊ ဘဝ အခြေအနေစသည်တို့ကို သိနိုင်မည်မဟုတ်ချေ။ မင်း သားက ရဟန်းတော်ဖြစ်လာချိန် အသွင်အပြင်အားဖြင့် အခြားသောရဟန်းတော်များနှင့်အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ကျင့်စဉ်အားဖြင့်လည်း မကွဲပြား၊ ဘွဲ့တော်အားဖြင့် လည်းဝဇီရယာန(Vajirayana)ဟူ၍ ရဟန်းတစ်ပါး ၏ဘွဲ့တော်ကိုသာ ယူထားသဖြင့် မည်သည့်နေရာသို့ ကြွ၍ မည်သို့သောသူများနှင့် ပေါင်းသင်းသည်ဖြစ်စေ နဘယံဘေးမရှိသည့်အဖြစ်ကို ရခဲ့သောကြောင့် အလွန် ပင် ဟန်ကျလှသည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ထို့နောက် မင်းသားရဟန်းတော်သည် ဘာသာ ဗေဒကိုလည်း စိတ်ဝင်စားဟန်တူသည်။ ထိုစဉ်ကယိုး ဒယားနိုင်ငံ၏ နေရာအနှံ့သို့ ရောက်နေပြီဖြစ်သော သာသနာပြုများထံမှ အင်္ဂလိပ်စာနှင့် ဘာသာစကား၊ ပြင်သစ်စာနှင့် ဘာသာစကားအပြင် ဗဟုသုတဖြစ်ဖွယ် ဘာသာရပ်များကို ရေးသားထားသည့် စာအုပ်များကို လည်း ဖတ်ရှုနေခဲ့လေသည်။ သာသနာပြုများအပြင် အခြားသောနိုင်ငံခြားသားများနှင့်လည်း တွေ့ကြုံခဲ့ရ သောကြောင့် ဆာဂျိမ်းစ်ဘရွတ်ကိုလည်း သိသည်။ အကြောင်းမှာ ဆာဂျိမ်းစ် လာရောက်၍ ဘာနေစာချုပ် ကို ပြင်ဆင်ခွင့်တောင်းသည်အချိန်တွင် ယိုးဒယား နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးက အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသား ထားသော စာဟူသမျှကို မင်းသားရဟန်းထံသို့ ပို့ကာ ဘာသာပြန်ပေးရန် အကူအညီ တောင်းခံခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်သံရုံးမှ လူများနှင့်ဆက်သွယ်ခြင်းမပြုရန် ဘုရင် ဖြစ်သူက တားမြစ်ထားသောကြောင့် ဤသို့ဆောင်ရွက် ရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဆာဂျိမ်းစ်က သူ့ကိုရည် ညွှန်းကာ နောက်မင်းတစ်ပါး တက်လာသည့်အချိန်တွင်

စာချုပ်ကိုပြင်နိုင်မည်ဟု နိမိတ်ဖတ်သွားခဲ့ခြင်း ဖြစ်ပေသည်။မင်းသားရဟန်းသည် သူ့ကိုယ်တိုင်ပင် ဆာဂျိမ်းစကို စာရေး၍ဆက်သွယ်ကောင်း ဆက်သွယ်နိုင်သည်။ အကြောင်းမှာ သူမင်းမဖြစ်မီအချိန်ကတည်းက စင်ကာပူမှ အင်္ဂလိပ်ဘုရင်ခံထံသို့ အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် စာရေး၍ ဆက်သွယ်ဖူးသည်။

တစ်ခုစဉ်စားထားရန်လိုသည်မှာ အသက် ၂၁ နှစ်အရွယ်တွင် မင်းဖြစ်လာရမည့်အစား ခမည်းတော်၏ စိတ်တိုင်းကျ ရဟန်းဘောင်းသို့ ဝင်ကာ မိမိ၏ကိုယ်နှုတ် နှလုံး သုံးပါးစလုံးကို အနားမပေးဘဲ မိမိကိုယ်ကို တိုးတက်အောင် ကြိုးစားခဲ့သော မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်လောင်းသည် သာသနာ့ဝန်ထမ်းပီပီ လူတို့၏သဘောကို ကောင်းစွာနားလည်မည် မဟုတ်ချေ။ ထိုကဲ့သို့သော ကောက်ချက်ကိုစာရေးသူသည် မည်သူ့ထံမှ ထပ်ဆင့်ကူးယူစရာမလိုအောင် ချနိုင်ပါသည်။ အကြောင်းမှာ သူလုပ်ဆောင်နေသည့်အလုပ်များသည် ယိုးဒယားဘုရင်များ၊ ယိုးဒယားလူမျိုးများ၏လုပ်ရပ်နှင့်သာ မတူသည်မဟုတ်။ သူအထင်ကြီးလေးစားသော ဥရောပတိုက် သားများပင် မလုပ်သောအလုပ် အလုပ်များ ဖြစ်နေကြသည်။ ကြောင်းမှာဥရောပတိုက်သားများသည်ပင်လျှင် လွတ်လပ်စွာပြောဆိုတတ်ကြသည့်တိုင် အလုပ်ကိစ္စနှင့် ပတ်သက်လာပါက ထို့ထက်ပို၍ နိုင်ငံရေးကိစ္စများနှင့် ပတ်သက်လာပါက စည်းစနစ်အတိုင်း လိုက်နာတတ်ကြသည်။ထိုအချက်ကိုမင်းသားရဟန်းအနေဖြင့် သိကောင်းမှ သိခဲ့မည်ဖြစ်သည်။

မင်းသားရဟန်းသည် အပြင်လူများနှင့် တွေ့သည့်တိုင် လူမျိုးစုံနှင့်တွေ့ဖူးမည် မဟုတ်ချေ။ထို့ကြောင့် မင်းသားရဟန်းသည် သူနှင့် ဘာသာစကားသင်ကြားရင်း ကြုံနေကျဖြစ်သော ဥရောပသား သာသနာပြုများ၏ စကားများကို နားဝင်ကောင်း ဝင်ခဲ့မည်ဖြစ်သည်။ ဥရောပတိုက်သားများနှင့်ဆက်သွယ်၍ သူတို့၏အကူအညီကို ယူခဲ့ပါက ယိုးဒယားနိုင်ငံသည် တစ်မဟုတ်ချင်း တိုးတက်သွားမည်ဟု စိတ်ကူးခဲ့မည်ဟုယူဆရသည်။ သူပတ်သက်၍ ရိုးလွန်းသောကြောင့် မိတ်ဆွေများ၏ စကားကို ယုံတတ်သူဖြစ်သည် ဟူသော

ကောက်ချက်ကို အခြားသော ယိုးဒယားသမိုင်းဆရာများကလည်း ရေးသားခဲ့သည်။ သူသည် မင်းဖြစ်ရန် နောက်ကျသည့်အတွက် ကံကောင်းသည်ဟုပင် သူ့ဘာသာသူ တွေးမိကောင်းတွေးမိနိုင်သည်။ အကြောင်းမှာ အသိအမြင်ပွင့်လင်းသော မင်းတစ်ပါးဖြစ်လာရန် သူ့ကိုယ်သူပြင်ဆင်ခွင့်ရခဲ့သည်ဟု ယူဆခဲ့မည်ဖြစ်သော ကြောင့်ပင်။

လိုရင်းကိုဆိုရသော် တတိယရာမ မကျန်မမာ ဖြစ်သည့်အချိန်တွင် မင်းလောင်းရွေးချယ်သည့် မှူးကြီးမတ်ရာများက မင်းသားရဟန်းသည် ထီးနန်းကိုဆက်ခံသင့်သည်ဟုဆုံးဖြတ်ကာ လာရောက်ပင့်ဆောင်ကြသည်။ မင်းအဖြစ်ကိုယူပါက အန္တရာယ်ကြီးသည့်အကြောင်းကိုလည်း လျှောက်ထားကြသူများရှိသည်။ သို့သော် မင်းသားရဟန်းတော်သည် သူ၏ဆရာ နိုင်ငံခြားသားများကိုလည်း သူသည် နောက်တက်ရန် ရွေးချယ်ခြင်း ခံရမည့် မင်းလောင်းဖြစ်ကြောင်း ပြောထားခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ သူသည် ထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်ရန် စိတ်ပိုင်း ဖြတ်ပြီး ဖြစ်နေလေသည်။

တတိယရာမမင်းနတ်ရွာစံသည့်အချိန်မှာ မနက်လင်းအချိန်တွင် ဖြစ်သည်။ မွန်းမတည့်မီအချိန်တွင် မင်းသားရဟန်းသည် သူ့ကိုနန်းတော်သို့အရောက် ပင့်ဆောင်ကြမည့်သူများ၏ အလယ်မှနေ၍ လိုက်ပါလာခဲ့လေသည်။ ထိုသို့သောနည်းဖြင့် ယိုးဒယား၏ သမိုင်းတွင် အသွအမြင်ပွင့်လင်းလှသော မဟာမောင်းကွတ်ခေါ် စတုတ္ထရာမသည် ထီးနန်းကို ၁၈၅၁ ခု၌ အောင်မြင်စွာ သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့လေသည်။

စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းလှသော ထီးနန်းဆက်ခံရေးနှင့်ပတ်သက်၍ စာရေးသူအနေဖြင့် ပြည့်စုံတိကျစွာ တင်ပြနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ အကြောင်းမှာ ယိုးဒယားမင်းစဉ်မင်းဆက်ထက် အာရှနိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ၏ဆက်ဆံရေးကိုသာ အထူးပြု၍တင်ပြလိုသောကြောင့် မဟာမောင်းကွတ်၏ ရဟန်းတော်ဘဝကို တင်ပြရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ ထိုရဟန်းတော်အဖြစ် နေထိုင်ရင်း၊ အင်္ဂလိပ်စာနှင့် ဘာသာစကားများကိုလည်းကောင်း၊

ပထဝီ သမိုင်း သိပ္ပံပညာစသည်ဖြင့် လူအများသိသင့်သည့် ဘာသာရပ်များကိုလည်းကောင်း လေ့လာခဲ့သည့် မကြောင်းကို တင်ပြချင်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

မဟာမောင်းကွတ် လက်ခံထားသောအယူအဆ အတွေးအခေါ်တို့နှင့် သူ၏လုပ်ဆောင်မှုတို့သည် သူ၏ နိုင်ငံကို ယခုထက်တိုင် များစွာလွှမ်းမိုးနေခဲ့သောကြောင့် တင်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ သူသည် များစွာတတ်သိခဲ့မည်ကို ယုံမှားသံသယဖြစ်စရာ မလိုချေ။ ရဟန်းသံဃာများ၏အလယ်တွင်လည်း မြတ်စွာဘုရား၏အဆုံးအမနှင့်အညီ နေထိုင်ကျင့်ကြံ ကံဆောင်တတ်အောင် စည်းကမ်းတင်းကျပ်စွာ ချထားပေးခဲ့သည်ဖြစ်ရာ နန်းတော်တွင်လည်း ဝတ်ပုံဆင်ပုံကအစ ပြုပြင်ပြောင်းလဲပေးခဲ့လေသည်။ သူ၏အလိုကျ သူ၏အတုကိုယူ၍ မင်းသားများ အင်္ဂလိပ်စာ အင်္ဂလိပ်စကားကို သင်ယူကြသည်။

ထိုမောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီးသည် အနောက်နိုင်ငံများတွင် ပို၍ကျော်ကြားသည်မှာ မင်းတရားနှင့်ကျွန်မ (The King and I) ဟူသောကာလပေါ်အချစ် ဇာတ်လမ်းတစ်ပုဒ်ကို အခြေခံသည့် ပြဇာတ်များ၊ ရုပ်ရှင်များကြောင့်ဖြစ်သည်။ စာရေးသူကမူ ထိုကဲ့သို့သောဝတ္ထုထက် အခြေခိုင်မာကာ ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏အပေါ်တွင် များစွာလွှမ်းမိုး၍ ကောင်းကျိုးပါမက ဆိုးကျိုးပါ များစွာသက်ရောက်ခဲ့သော စာချုပ်များနှင့် ပတ်သက်၍သာ တင်ပြလိုပါသည်။

စတုတ္ထရာမမင်းနှင့် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းတို့၏စာချုပ်
ထိုသို့ မဟာမောင်းကွတ် ထီးနန်းသိမ်းပိုက်လိုက်သည့်အချိန်မှ လေးနှစ်အကွာ (၁၈၅၅ ခု၊ ဧပြီလ) တွင် ဟောင်ကောင်ကျွန်း၏ ဘုရင်ခံလည်းဖြစ်၍ ဗြိတိန်မှ တရုတ်နိုင်ငံသို့ သံအမတ်အဖြစ်လည်း ခန့်အပ်စေလွှတ်ထားသော ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း (Sir John Bowing) ကို ဘာနေနှင့် ချုပ်ဆိုခဲ့သောစာချုပ် ပြင်ဆင်ရန် ယိုးဒယားသို့ စေလွှတ်လိုက်သည်။ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် ဆာဂျိမ်းစ်ဘရွတ်နှင့် လားလားမျှမတူ

သော သူတစ်ယောက်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ သူသည်လည်း မင်းဘုရားတစ်ပါးဖြစ်၍ ခန့်ညားထည်ဝါစွာ နေတတ်သည်။ သို့သော် ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာရှိသည့် ကိုယ်အမူအရာနှင့် အပြောအဆိုရှိသည်။ ထိုပြင် မင်းတစ်ပါးက ယုံကြည်လာအောင် မည်ကဲ့သို့ဆောင်ရွက်ရမည်ကိုလည်း သိနားလည်သူဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ အထူးသဖြင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့တို့သည် နယ်ချဲ့သည့်လုပ်ငန်းကို ဦးစီးခေါင်းဆောင် ပြုမည့်သူများကို မိမိတို့ရင်ဆိုင်ရမည့် နိုင်ငံများနှင့်ပတ်သက်၍ ကောင်းစွာလေ့လာထားစေသည်။ မိမိတို့ ဆက်ဆံရမည့်သူများ၏အကြောင်းကိုလည်း ကောင်းစွာလေ့လာထားစေသည်။ ထိုကဲ့သို့လေ့ကျင့်သင်ကြားပေးထားသော သူများအတွက် ဘုရင်တစ်ပါး ဖြစ်လာသည့်တိုင် လျှို့ဝှက်သို့သိပ်ခြင်းမရှိဘဲ၊ လူသူများ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံခြားသားများနှင့်ဆက်ဆံမှသာ ယိုးဒယားနိုင်ငံကို အမြန်ခေတ်မီတိုးတက်စေနိုင်မည်ဟု ယူဆနေသော မဟာမောင်းကွတ်ကို နားလည်ရန်မှာ များစွာခက်လှသည်မဟုတ်ပါ။ ထို့ကြောင့် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် မဟာမောင်းကွတ်ထံသို့ လာရာတွင် ပူပင်သောက ရှိမည်မဟုတ်ချေ။

ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် မွိုင်တွင် သံမှူးအဖြစ် တာဝန်ယူနေရသော မစ္စတာ ဟာရီပတ်ခ်စ် (Mr. Harry Parkes) ကိုလည်း ခေါ်ဆောင်ခဲ့သည်။ သူသား ဂျေစီဘောင်းရင်းကိုလည်း သူ၏ကိုယ်ရေးအရာရှိအဖြစ် ခေါ်ဆောင်သည်။

မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်ကလည်း သူသည် ရှေးဆန်သော အာရှမင်းတစ်ပါးမဟုတ်ဘဲ ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် ပတ်သက်သည့် ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် ကျွမ်းဝင်ရင်းနှီးသော မင်းတစ်ပါးဖြစ်ကြောင်း သိအောင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းအတွက် သူ၏တာဝန်ကို အောင်မြင်အောင်ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် လွယ်ကူနေလေသည်။ မဟာမောင်းကွတ်က သူ၏နိုင်ငံသို့ နိုင်ငံခြားသားများ လာရောက်စေချင်သည်။ အခြေချစေချင်သည်။ သူသည် ဥရောပတိုက်သားများ၏အင်အားကို နားလည်ထားသည်ဟု သူ့ကိုယ်သူယူဆသည်။ တစ်နိုင်ငံက သူ့ကို လာရောက်အနိုင်မကျင့်စေခြင်းငှာ အား

ကိုးအားထားပြုလောက်သည့် နိုင်ငံနှင့် သူ့ဆက်သွယ် လိုသည်။

မဟာမောင်းကွတ်၏ အမူအရာ အပြောအဆို နှင့်အတွေးခေါ်တို့မှာ အခြားသောနန်းတွင်းသား များ ကြီးမတ်ရာများနှင့် မတူတော့ချေ။ သူက မကွယ်ဝှက် ဘဲ ပြောဆိုတတ်သဖြင့် အင်အားကြီးနိုင်ငံက မြန်မာကို အပိုင်သိမ်းလိုက်သကဲ့သို့ အသိမ်းမခံရအောင် လိုက် လျောသင့်သည်တို့ကို လိုက်လျောမည်ဟု ဆိုထားသဖြင့် များကြီးမတ်ရာ အချို့ကလည်း သူ၏အမြင်များကို သဘောမကျဖြစ်နေသည်။ သူသည် မည်သူ၏အကြံ ကိုမျှ လက်မခံတော့ပေ။ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းကိုလည်း သူနှစ်ခြိုက်နေပြီဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ သူကိုယ်တိုင် စာရေးသားကာ မိတ်ဆက်ထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Hall,D.G.E.,1994.A History of South-East Asia. Fourth Edition.London: The Macmillan.Ltd.
2. Jumsai,M.L.Manish,2000.History of Anglo-Thai Relations. 6th Edition. Bangkok:Chalermnit.
3. Panikar,K.M.,1965. Asia and Western Dominance. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamamnanda,Rong. 1993.AHistory of Thailand.Eighth edition. Bangkok:

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်းနယ်ချဲ့များ ၇

ခေတ်မီလိုသော ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ (ခ)

မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်အနေဖြင့် သူ၏နိုင်ငံကို တိုးတက် ခေတ်မီစေခြင်းငှာ ပထမဆုံး ဆက်ဆံရမည့် သံကြီး တမန်ကြီးများကို မည်သို့ကြိုဆိုသည်ကို ဆက်လက် တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ ဆက်လက်တင်ပြခြင်း မပြုမီ လာရောက်သည့်သံကြီးတမန်ကြီးဖြစ်သူ ဆာဂျွန် ဘောင်းရင်းဘက်မှလည်း အဘက်ဘက်မှပြင်ဆင်လာ ခဲ့သည်ကို တင်ပြမှသာ ရနိုင်သမျှကိုကျိုး၍ယူတတ် သော အရင်းရှင်နယ်ချဲ့တို့၏ ဓလေ့စရိုက်ကိုလည်း ကောင်း၊ ဟိတ်ဟန်ထုတ်ကာ တစ်ဖက်သားများ သိမ် ငယ်စိတ်ပေါ်လာအောင် ရိုကျိုးလာအောင် လုပ်ဆောင် တတ်သည့် သူတို့၏ဗီဇများကိုလည်းကောင်း ပိုမို၍ သိန်းလည်မည် ဖြစ်သည်။

ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် အခြားသောသံတမန် များနှင့် မတူသည့်အချက်မှာ အင်္ဂလန်ပြည်ရှင် ဝိတိုရိယ ဘုရင်မကြီး၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဘာနေလာခဲ့သည်မှာ ကိုလိုနီတစ်ခု၏ ကိုယ်စားလှယ် ဖြစ်သည်။ ဆာဂျွန်သည် ထိုကဲ့သို့သော အားသာချက် များကို ပိုင်ဆိုင်သူဖြစ်သည့်တိုင် သူသည် သူများတကာ လျှောက်လှမ်းခဲ့သည့် လမ်းရိုးဟောင်းတွင် လမ်းသစ် ထွင်၍ လျှောက်ရမည်သူဖြစ်နေသည်။ သူသည် ဆာ ဂျိမ်းစ်ဘရစ်၏မှတ်တမ်းဖိုင်များကို သေချာစွာလေ့လာ နိုင်ခဲ့သည်။ စင်ကာပူမှ ကုန်သည်များ၏ တောင်းဆို ချက်များကိုလည်း တင်သွင်းလွှာများမှတစ်ဆင့် သိရ သည်။

စင်ကာပူကုန်သည်များက ယိုးဒယား အာဏာ ပိုင်များ၏ အကောက်ခွန်နှုန်းထားများကို မြင့်မားသည် ဟု စွပ်စွဲထားချက်များ၊ တောင်းသူလယ်သမားများအနေ ဖြင့် နိုင်ငံခြားသားများကို ဈေးတင်၍ရောင်းချရန် အာ

ဏာပိုင်များက တိုက်တွန်းထားသည်ဟူသော စွပ်စွဲချက် များ၊ယိုးဒယားတွင် အမြဲတမ်းနေထိုင်ကာ ရုံးစိုက်မည့် သံမှူးထားရန် လိုသည့်အကြောင်း တောင်းဆိုချက်များ၊ သို့မှသာ ကုန်သည်များသည် မြေဝယ်၍ အဆောက် အအုံများ ဆောက်လုပ်နိုင်မည်ဖြစ်ကြောင်း တင်ပြချက် များ၊ ကိုယ်ပိုင်သင်္ဘောများ ဆောက်လုပ်နိုင်မှသာ အကျိုးများမည်ဖြစ်ကြောင်း တင်ပြချက်များ၊ ကုန်များ ကို ထုပ်လုပ်သူများမှ တိုက်ရိုက်ဝယ်ယူနိုင်မှသာ အကျိုးများမည်ဖြစ်ကြောင်း တင်ပြချက်များကို ဆာဂျွန် ဘောင်းရင်းသည် ယိုးဒယားသို့ မလာရောက်မီကတည်း က ဖတ်ရှုလေ့လာထားသော အချက်များဖြစ်ပေရာ စာချုပ်တွင် မည့်သည့်အချက်အလက်များ ထည့်သွင်းရ မည်ကို ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း သိနားလည်ပြီးဖြစ်သည်။

ဆာဂျွန်ဘရစ်၏ဖိုင်တွင်သူတွေ့ရသည့်အချက် များကိုလည်း သေချာစွာလေ့လာ၍ လက်ခံလိုက်သည့် အချက်တစ်ခုရှိသည်။ ထိုအချက်မှာ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း သည် စစ်သင်္ဘောများနှင့် ဘန်ကောက်မြို့အထိ တက် သွားသင့်သည်ဆိုသည့်အချက်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ မင်း ဖြစ်သူနှင့်တကွ မှူးမတ်ရာများ၊ ယိုးဒယားနိုင်ငံသား များသည် အံ့ဩထိတ်လန့်သွားမည်ဖြစ်ကြောင်း ဆို သည့်အချက်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် စင်ကာပူမှ စစ်သင်္ဘောနှစ်စင်းနှင့် ယိုးဒယားသို့ လာခဲ့ခြင်းဖြစ် သည်။ တစ်စင်းမှာ H.M.S.Rattler ဖြစ်သည်။ နောက်တစ်စင်းမှာ H.M.S. Grecian ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဘုရင်မကြီး၏ သံကြီးတမန်ကြီးဖြစ်သည့် သူ့ကို မဟာမောင်းကွတ်က လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်းသုံးရာ လောက်က ဘုရင်နာရီင်က ပြင်သစ်သံကြီးတမန်ကြီး ကို ကြိုဆိုသည့်နည်းအတိုင်း ကြိုဆိုရမည်ဟု တောင်း ဆိုချက် ပေးပို့ထားသည်။ သို့မှသာ ဗြိတိသျှတို့၏ သိက္ခာ နှင့်ဂုဏ်ကို လေးစားရာကျမည်ဟုဆိုသည်။ ထို့ပြင် သူနှင့်ဆွေးနွေးနေစဉ် ဘန်ကောက်မြို့သို့ ရောက်သည်

အထိ သူစီးနင်းလာသည့် စစ်သင်္ဘောသည် ဆိပ်ကမ်း၌ ရပ်နားကာ သူ့ကိုစောင့်နေရမည်ဟုလည်း တောင်းဆိုသည်။ သူ၏တောင်းဆိုချက်များသည် သူတို့၏ဘက်မှ အနည်းငယ်မျှပင် ပျော့ပျောင်းတော့မည်မဟုတ်ဟူသော စာသားမပါရုံတမယ်သာ ကျန်တော့သည့်တစ်နည်းဆိုလျှင် ထိုအချက်ကို နားလည်နိုင်လောက်သည့် တောင်းဆိုချက်များ ဖြစ်လေသည်။

ထို့ပြင် ဘုရင်မင်းမြတ်၏ရှေ့ တော်မှောက်တွင် အားလုံးသော ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများ ခူးထောက်ကာ သွားရသကဲ့သို့လည်း သူ့သွားနိုင်သည့် ပြင် မှူးကြီးမတ်ရာများ၏ရှေ့တွင် သူ့အတွက် နေရာသီးခြား ထားရှိပေးရမည်ဟုလည်း တောင်းဆိုသည်။

နန်းရင်းပြင်သို့ အဝင်တွင် သူ၏ဖိနပ်များကိုလည်း ချွတ်မည်မဟုတ်ကြောင်းနှင့် ညီလာခံသဘင်ဝင်ရောက်ရာတွင်ထုံးစံရှိသည်နှင့်အညီ သူ၏ဆောင်စားကို အဝင်ဝတွင် ပေးအပ်ခဲ့ရမည့် ထုံးတမ်းစဉ်လာကိုလည်း မလိုက်နာနိုင်ပါဟုဆိုသည်။ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် သူ၏ရှေ့မှ လာရောက်ခဲ့ကြသူများနှင့်မတူဘဲ ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာရှိသူဖြစ်သည်ဟူသော သူတို့သမိုင်းဝင်မှတ်တမ်းများက ဆိုသည်မှာ ဤသို့သောအချက်များကိုပြတ်သားတင်းမာစွာ တောင်းဆိုတတ်ခြင်းကိုပင် ယဉ်ကျေးမှုဟု ညွှန်းဆိုလေသလောဟု တွေးတော၍မရဖြစ်ရသည်။

မဟာမောင်းကွတ်သည် သူ၏ဘိုးလောင်းတော်ဘေးလောင်းတော်များနှင့် မတူသည့်သဘာဝရှိသူ ဖြစ်သဖြင့် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း တင်းသည်တွင် သူက ပို၍တင်းရမည့်အစား သူ့ကိုယ်တိုင် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း၏လက်ကိုဆွဲကာ ညီလာခံသဘင်ကျင်ပရာ ခန်းမဆောင်တွင်းသို့ ခေါ်ဆောင်သွားသည်။ မှူးကြီးမတ်ရာများထဲမှ အမြင့်မြတ်ဆုံး မှူးမတ်များ၏ နေရာများထဲမှ ကြိုက်နှစ်သက်သည့်နေရာကို ရွေးချယ်စေသည်။ ထို့အကြောင်းများကို ဘောင်းရင်းကိုယ်တိုင် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သဖြင့် သိရှိရခြင်းဖြစ်သည်။ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် ထိုကဲ့သို့ အာရှဘုရင်တစ်ပါးက သူ့ကိုများစွာအလိုလိုက်၍ အကြိုက်ကိုဆောင်ခဲ့ခြင်းအတွက် ဝမ်းမြောက်ဂုဏ်ယူစွာ မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။

ဤဆောင်းပါးတွင် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းနှင့် သူ၏အဖွဲ့ကို မည်ကဲ့သို့ကြိုဆို၍ မည်ကဲ့သို့ပြုစုသည်ကို

မဖော်ပြသာတော့ပြီ။ အကြောင်းမှာ အကြောင်းများသည်စာအုပ်တစ်အုပ်စာလောက် ဖြစ်နေသောကြောင့် ထားခဲ့ရတော့မည်။ ယိုးဒယားသမိုင်းတလျှောက်လုံးတွင် မကြုံဖူးအောင် ထူးကဲစွာကြိုဆိုသည်ဟူသောဝါကျ တစ်ခုဖြင့် ပြီးပြည့်စုံလောက်ပြီ ဖြစ်သည်။ မည်သည့်အာရှနိုင်ငံကမှ သာယာချိုမြစွာ ပြောဆို၍ မိမိတို့ကို ခေါင်းပုံဖြတ်မည့်သံအဖွဲ့ကို ထိုကဲ့သို့ ကြိုဆိုခြင်းမပြုခဲ့သည်ကိုလည်း အထူးပြု၍ ပြောစရာမလိုတော့ပြီ။ သိသာလှသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ဘန်ကောက်မရောက်မီကတည်းက လှေလျင်ဖြင့် မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်က သံကြီးတမန်ကြီးဖြစ်သူ ဘောင်းရင်း၏သင်္ဘောသို့ ကိုယ်တိုင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားသောစာကို ပို့ခဲ့သည်။ ယိုးဒယားဆိပ်ကမ်းသို့ မရောက်မီကတည်းက ဘောင်းရင်းသည် ဘုရင်ကြီးထံမှ စာနှစ်စောင်နှင့် ပန်းများ၊ သစ်သီးများ၊ ချိုချဉ်ခဲဖွယ်များကို လက်ဆောင်အဖြစ် လက်ခံရရှိသည်။

ဘန်ကောက်တွင်လည်း မည်သည့်အာရှနိုင်ငံသမိုင်းတွင်မှ မပါဘူးသည့်နည်းဖြင့် လက်ခံသည်။ ဘောင်းရင်းသည် ဧပြီလ ၈ ရက်မှ ၁၅ ရက်နေ့အတွင်း ဘုရင့်ကိုယ်စား မင်းညီမင်းသား မှူးမတ်များနှင့် သုံးကြိမ်မျှ အစည်းအဝေးထိုင်ပြီးသည့်နောက် စာချုပ်သည့် လက်မှတ်ရေးထိုးရန် အသင့်ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဘုရင်မင်းမြတ်သည် ၁၆ ရက်နေ့တွင် လက်ခံရရှိသော စာချုပ်ကို ၁၈ ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးပေးခဲ့လေသည်။ မည်သည့်နိုင်ငံသမိုင်းတွင်မှ ဘောင်းရင်းကဲ့သို့ တောင်းတိုင်း ရ၍ ဘာကိုမျှပြန်လည်မပေးဘဲ စာချုပ်အတည်ပြုခြင်းကို လက်ခံရရှိသော သံကြီးတမန်ကြီးမရှိဟု ယိုးဒယားသမိုင်းကို ရေးသားသူ သမိုင်းဆရာများက ဆိုလေသည်။

ထိုကဲ့သို့ လျင်မြန်စွာ စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုး၍ အတည်ပြုပေးသော ဘုရင်လည်းမရှိခဲ့ချေ။ ထိုအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ စာရေးသူက ဆောင်းပါးတစ်စောင် ရေးသားခဲ့ဖူးသည်။ ယိုးဒယားမှ တက္ကသိုလ်ဆရာတချို့က စာချုပ်မူကြမ်းမှာ မူလကပင် ရေးဆွဲပြီးနောက် ဘုရင်မြတ်ထံသို့ ပို့ထားပြီးဖြစ်ကာ ဘုရင်မင်းမြတ်က ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း ရောက်လာမျှ လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းဖြစ်၍ လျင်မြန်စွာ လက်မှတ်ရေးထိုးသည်ဟု မဆိုနိုင်ကြောင်း တုံ့ပြန်ရေးသားဖူးသည်။

သမိုင်းကြောင်းကိုသေချာစွာပြန်လည်ဖတ်ကြည့်သည့်အခါ ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းသည် သူ့လာစဉ်က အသင့်ရေးထား သောစာချုပ်ပင် ပါမလာခဲ့ချေ။ ယိုးဒယားသို့ရောက်၍ ဧပြီလ ၈ ရက်မှ ၁၅ ရက်အတွင်း သုံးကြိမ် ဆွေးနွေးပြီသည့်နောက်သူတောင်းလိုသည့် အချက်များကို စာချုပ်မူကြမ်းအဖြစ် ရေးဆွဲနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုမူကြမ်းကို ၁၆ ရက်နေ့တွင်ဘုရင်မင်းမြတ်၏လက်သို့ အရောက်ဆက်သ၍ ၁၈ ရက်နေ့တွင် အတည်ပြုသည့် လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်က စာရေးသူကို နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေး ဘာသာရပ်ကို မကျွမ်းသဖြင့် စာချုပ်ကို အလောတကြီး လက်မှတ်ရေးထိုးသည် ဟု ပြောခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ဘောင်းရင်းစာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ အသေးစိတ်ဖတ်ထားသဖြင့် သိရသည်မှာ ထိုအချိန်က ဘောင်းရင်းနှင့် ယိုးဒယားဘုရင်တို့၏ ဆက်ဆံရေးသည်လည်းကောင်း၊ စာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်းသည်လည်းကောင်း နိုင်ငံတကာ ဆက်ဆံရေး စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့် မညီညွတ်သည်အထိ ချစ်ကြည်ရေးအတွက် ယိုးဒယားဘုရင်ဘက်က အားထည့်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည့်အကြောင်း တင်ပြလိုပါသည်။

ယိုးဒယား သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းနှင့် ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်မူရင်းကို မပြချေ။ ထို့ကြောင့် ရန္တပိုစာချုပ်ကို မြန်မာသမိုင်းစာအုပ်များ၏ နောက်ဆက်တွဲတွင် ဖော်ပြသကဲ့သို့ ဖော်ပြပေးရန် မဖြစ်နိုင်တော့ချေ။ စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို သိပ်သည်းစွာ ဖော်ပြထားသည်ကိုမူ တင်ပြနိုင်ပါသည်။

- ၁။ ဂရိတ်ဗြိတိန်နိုင်ငံနှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတို့သည် အစဉ်သဖြင့် ငြိမ်းချမ်းစွာ မိတ်ဆွေများအဖြစ် နေထိုင်သွားကြမည်။
- ၂။ ဗြိတိသျှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများ (British subjects)သည် ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏ မည့်သည့်ဆိပ်ကမ်းသို့မဆို ဝင်ထွက်သွားလာ ရောင်းဝယ်နိုင်သည်။
- ၃။ ဗြိတိသျှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများသည် ဘန်ကောက်တွင်အခြေချနေခွင့်ရှိသည်။ ကြိုက်နှစ်သက်ရာ နယ်များတွင်လည်း နေထိုင်နိုင်

သည်။ ထိုနယ်များသည် ဘန်ကောက်မှ လှေဖြင့် ၂၄ နာရီအတွင်း အရောက်သွားနိုင်သည့် နေရာတွင် ရှိရမည်။

- ၄။ ထိုသူတို့သည် မည်သည့်ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုကိုမဆို လွတ်လပ်စွာ ကိုးကွယ်ခွင့်ရှိသည်။
- ၅။ ထိုသူတို့သည် ဗြိတိသျှသံကိုယ်စားလှယ်ရုံးတွင် မိမိတို့ဘာသာ မှတ်ပုံတင်ကြ၍ ဘန်ကောက်မြို့တော် မြို့ရိုးမှ လေးမိုင်အတွင်း မြေကွက်များ အကြားတွင် ဖြစ်ပွားသော အမှုကြီးငယ်တို့ကို ပူးတွဲစီရင်စေရမည်။
- ၆။ ဗြိတိသျှသံမှူးနှင့် ယိုးဒယားအရာရှိများသည် ဗြိတိသျှလူမျိုးများနှင့် ယိုးဒယားလူမျိုးများ အကြားတွင် ဖြစ်ပွားသော အမှုကြီးငယ်တို့ကို ပူးတွဲစီရင်စေရမည်။
- ၇။ ဘိန်း၊ ရွှေချောင်းနှင့် ကိုယ်ပိုင်အသုံးအဆောင်များကို အကောက်ခွန်မဲ့ ယိုးဒယားနိုင်ငံတွင်းသို့ သွင်းယူနိုင်ခွင့် ရှိသည်။ အခြားသောပစ္စည်းများကိုလည်း သုံးရာနှုန်းသာ ကောက်ခံရမည်။
- ၈။ ထုတ်ကုန်များကို စာချုပ်တွင် ပါသည့် အတိုင်းသာ အကောက်ခွန်ကောက်ခံရမည်။
- ၉။ ဂရိတ်ဗြိတိန်နိုင်ငံသည် ယိုးဒယား၏ အထူးအခွင့်အရေးရ နိုင်ငံဖြစ်စေရမည်။
- ၁၀။ စာချုပ်ကို ပယ်ဖျက်ခြင်းမပြုစေရ။ ပြင်ဆင်ချက်များကို နှစ်ဖက်ညှိနှိုင်း၍ ဆောင်ရွက်ရမည်။

ဤစာချုပ်ပါအချက်များတွင် ဒုတိယအချက်သည် ဘုရင်နှင့်မှူးကြီးမတ်ရာများ သူတို့၏ကိုယ်စားလှယ်များ ပိုင်ဆိုင်သော လက်ဝါးကြီးအုပ်စနစ်ကို အပြီးတိုင် ဖျက်သိမ်းလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆဋ္ဌမအချက်သည် နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်ကို ပေးရခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘုရင့်ကုန်တော်တိုက်များကို ဖျက်သိမ်းခဲ့ရသည်။

ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်းက “ကျွန်ုပ်၏အောင်မြင်မှုမှာ(ယိုးဒယား)အစိုးရ၏ စီးပွားကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်း တစ်ဆင့် အခွန်ကောက်ခံခြင်းကိုလည်း ပြောင်းလဲပစ်လိုက်နိုင်သည်။ ယခုစာချုပ် မချုပ်ဆိုမီအထိ ယိုးဒယားဘုရင့်အစိုးရသည် ထိုခွန်အတုတ်များမှ ဘဏ္ဍာတော်

ငွေ အမြောက်အမြားရရှိခဲ့သည်။ ယိုးဒယားဘုရင်နှင့် မျိုးကြီးမတ်ရာများ သူကောင်းမျိုးများ၏ လက်ဝယ်တွင် ရှိသော လက်ဝါးကြီးအုပ်ပိုင်ခွင့်နှင့် အခွင့်အရေးအမျိုးမျိုးတို့ကို ကျွန်ုပ်တို့သည် အမြစ်မှလှန်လိုက်နိုင်ပြီဖြစ်သည်။” ဟု ဗြိတိသျှအစိုးရထံသို့ တင်သွင်းသည့် အစီရင်ခွင်နှင့် ငွေကြေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်အာဏာများ ဤသို့သောနည်းဖြင့် ဆုံးပါးခဲ့ကြောင်း ယိုးဒယား သမိုင်းများတွင် ရေးသားထားကြသည်။

ထိုသို့ အခွင့်အရေးအမျိုးမျိုးကိုပေးလိုက်သည့် စာချုပ်ကို ဗြိတိန်ဘုရင်မကြီး၏ အစိုးရထံသို့ တင်ပြသည့်အချိန်တွင် သံမှူးဖြစ်သူ မစ္စတာဟာရီပတ်စ်မှာ များစွာပြစ်တင်ပေးခံရခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။ ထို့ပြင် တစ်နှစ်ကြာသည့်အခါတွင် စာချုပ်ကို ပြန်လည်ဖြည့်စွက်ခွင့် ရှိသည်ဟု မူလကပင် ထည့်သွင်းရေးဆွဲထားသည့် အတိုင်း ပိုမိုပြတ်သားတိကျသော အချက်များကို ထည့်သွင်းရန် မစ္စတာပတ်စ်စ်က ယိုးဒယားသို့ ပြန်လာခဲ့ရလေသည်။

ထိုစာချုပ်ပြင်ဆင်ချက်တွင် အောက်ပါအချက်များကို ပြန်လည်ဖြည့်စွက် ပြင်ဆင်သည်။

- ၁။ ကပ္ပတိန်ဘာနေနှင့် ချုပ်ဆိုခဲ့သော စာချုပ်ဟောင်းမှ မည့်သည့်အချက်များကို ဆက်လက်လက်ခံ၍ မည်သည့်အချက်အလက်များကို ပယ်ဖျက်မည်ဖြစ်ကြောင်း စာချုပ်သစ်တွင် ဖြည့်စွက်ရန်၊
- ၂။ သံမှူး၏ တရားစီရင်ပိုင်ခွင့်နှင့် ပတ်သက်၍ ပိုမိုတိကျသော ရှင်းလင်းသတ်မှတ်ချက်များ ထည့်သွင်းရန်။
- ၃။ မပြောင်းရွှေ့ နိုင်သောပစ္စည်းများကို လွတ်လပ်စွာ လက်ပြောင်းနိုင်ခွင့်ရရှိရန်၊
- ၄။ ပြောင်းရွှေ့နိုင်သောပစ္စည်းများနှင့် မပြောင်းရွှေ့နိုင်သောပစ္စည်းများကို အမွေဆက်ခံနိုင်ခွင့်နှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိရန်၊
- ၅။ ဗြိတိသျှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများကို အများပြည်သူများအား ပေးအပ်ထမ်းဆောင်စေသည့်တာဝန်များမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပြုရန်၊ စာချုပ်ပါ အခွန်များမှတစ်ပါး အခြားအခွန်အကောက်များမှ ကင်းလွတ်ခွင့်ပြုရန်၊

၆။ သင်္ဘောပျက်ပါက ယိုးဒယားက အကူအညီပေးရန်၊

၇။ ပင်လယ်ဓားမြဲများမှ အကာအကွယ်ပေးရန်၊

၈။ ကြွေးများပြန်လည်ရရှိရန် စသည်တို့ဖြစ်ကြသည်။

ပထမအကြိမ်က ဆာဂျွန်ဘောင်းရင်း၏ လက်ထောက်အဖြစ် ပါလာဖူးသည့် မစ္စတာ ဟာရီပတ်စ်စ်ကိုလည်း မဟာမောင်းကွတ်က စိတ်လှုပ်ရှားစွာ ဝမ်းသာအားရ ကြိုဆိုသည့်အကြောင်းကို ဘုရင်ကြီးကိုယ်တိုင် လန်ဒန်သို့စာရေး၍ တင်ပြသည်မှာ စာမျက်နှာပေါင်း ၂ရ မျက်နှာပင် ရှိသည်ဟုဆိုသည်။ ဤဆောင်းပါးတွင် အထူးပြုလိုသည်မှာ မဟာမောင်းကွတ်သည် ယိုးဒယားနိုင်ငံကို တိုးတက်စေလိုသောကြောင့် ဗြိတိသျှတို့နှင့်မဟာမိတ်ပြုရန် အားတက်သရောကြိုးပမ်းခဲ့ရာ ဗြိတိသျှတို့အနေဖြင့် မည်သည့်နိုင်ငံကမှ မရဖူးသည့် အခွင့်အရေးများကို လက်ခံရရှိခဲ့သည်။ အရင်းရှင်နယ်ချဲ့တို့သည် အသာစီးဖြင့် အရယူပြီးနောက် မဟာမိတ်ပီသစွာ မကျင့်ကြံခဲ့သဖြင့် ယိုးဒယားမှာ များစွာနစ်နာခဲ့ရသည်ကို ဆက်လက်တင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုး

1. Hall, D.G.E., 1994. A History of South-East Asia. fourth Edition. London: The Macmillan Ltd.
2. Jumsai, M.L. Manish, 2000. History of Anglo-Thai Relation. 6th Edition. Bangkok: Chalermnit.
3. Panikar, K.M., 1965. Asia and Western Dominance. London: George Allen & Unein Ltd.
4. Syamananda, Rong. 1993. A History of Thailand. Eighth edition. Bangkok: Chulalongkorn Univesity.
5. Wyatt, David K., 2001. Thailand A Short History. Bangkok: Silk worm Books.

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နှယ်ချဲ့များ ၈

ယိုးဒယားနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုသော အရင်းရှင်နှယ်ချဲ့များ၏ လုပ်ရပ်များ

၁၈၅၆ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ဗြိတိ သူတို့၏အတုကိုယူကာ ယိုးဒယားနှင့် စာချုပ်အသစ် ချုပ်ဆိုရန် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ စတင်လုပ်ဆောင် သည်။ အမေရိကန်သမ္မတ ဖရန်ကလင်ပီးယားစ် (Franklin Pierce)သည် တောင်ဆင်းဟားရစ်စ်ကို စေလွှတ်ကာ ဆွေးနွေးစေသည်။ တောင်ဆင်းဟားရစ်စ် (Townsend Harris)ဆိုသူမှာ အမေရိကန်သံအမတ် အဖြစ် ဂျပန်တွင် အမှုထမ်းဆောင်နေသူတစ်ဦး ဖြစ် သည်။

အမေရိကန်သံအမတ်သည် San Jasinto သင်္ဘောဖြင့် ယိုးဒယားသို့သွားရောက်ခဲ့သည်။ ၁၈၅၆ ခု၊ ဧပြီလ ၁၅ ရက်နေ့တွင် ချောင်ဖရာမြစ်ဝသို့ သူ၏ သင်္ဘောဆိုက်ရောက်ခဲ့သည်။ ၁၈၅၆ ခု၊ မေလတွင် တောင်ဆင်းဟားရစ်စ်သည် ဂျပန်တွင် သူ၏တာဝန် များကို ထမ်းဆောင်ရန် ပြန်လည်ထွက်ခွာသည်။ အမေ ရိကန်နိုင်ငံအပေါ် ယိုးဒယားများ၏အမြင်နှင့် ပတ်သက် ၍ ဗြိတိသျှလူမျိုး မစ္စတာပတစ်စ်က ကျွန်ုပ်ကို ပြောခဲ့ သည်မှာ ယိုးဒယားနိုင်ငံသားများကဧည့်ဝတ်အလွန် ကျေပွန်စွာဖြင့် လက်ခံတွေ့ဆုံလိမ့်မည်ဖြစ်ကြောင်း၊ သို့သော် ကျွန်ုပ်အနေဖြင့် ပြင်ဆင်ထားရမည့်အချက်မှာ အဓိပ္ပာယ်မဲ့သော နှောင့်နှေးကြန့်ကြာမှုများစွာကိုသည်းခံ စိတ်ထားနိုင်ရန်ဖြစ်ကြောင်း ဆိုသည့်အချက်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ယိုးဒယားနှင့်ပတ်သက်၍ အမေရိကန် ကိုယ်စား လှယ်က ပြောသည်မှာ သူတို့တွင် ယိုးဒယားနှင့် ပတ် သက်၍ ဆိုရိုးစကားဟောင်းတစ်ခု ရှိကြောင်း၊ ထိုဆိုရိုး

မှာ ယိုးဒယားကို ကုန်သွယ်ရန်သွားသူသည် သင်္ဘော သုံးစင်းနှင့် သွားရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ တစ်စင်းတွင် သည်းခံမှုအပြည့်တင်၍ နောက်တစ်စင်းတွင် လက် ဆောင်အပြည့် တင်သွားရမည်ဖြစ်ကြောင်း၊ သို့မှသာ တတိယသင်္ဘောတွင် ကုန်စည်များအပြည့်တင်ကာ ပြန် လည်ထွက်ခွာလာနိုင်မည် ဖြစ်ကြောင်းဟု ဆိုသည်။

ထိုအဆိုများကို အမေရိကန်သံမှူးက ပြောသည် မှာသူ့ကိုလက်ခံသည့်အချိန်တွင် ဗြိတိသျှတို့ကိုဆက်ဆံ သည့်အချိန်ကလောက် ယိုးဒယားတို့ဘက်က အားတက် သရော မဖြစ်သည့်အတွက်ဟု ဆိုနိုင်သည်။ ထိုအချက် သည်လည်း နားလည်နိုင်ဖွယ်ရှိသော အချက်ဖြစ်သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုသည် ထိုစဉ်က တက်သစ်စ နိုင်ငံတစ်ခုသာဖြစ်သည်။ ဗြိတိန်ကဲ့သို့ အင်အားကြီး နိုင်ငံတစ်ခု မဟုတ်သေးချေ။ ထိုအချက်သည်လည်း ယိုးဒယားဘုရင်အပေါ်တွင် လွှမ်းမိုးနိုင်ခြေရှိသော အချက် ဖြစ်ပေသည်။ မည်သို့ပင်ဆိုစေ တောင်ဆင်း ဟားရစ်စ်သည် မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီးနှင့် ပထမဦး စွာ တွေ့ဆုံခွင့်ရရှိပြီးသည့်နောက် ဒုတိယဘုရင်(အိမ် ရှေ့မင်း) နှင့် တွေ့ဆုံခွင့်ရခဲ့သည်။ အိမ်ရှေ့မင်းနှင့် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းခြင်း အောင်မြင်သဖြင့် ၁၈၅၆ ခု၊ မေလ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ကုန်သွယ်ရေးနှင့် ရေ ကြောင်းသွားလာရေးဆိုင်ရာ စာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေး ထိုးနိုင်ခဲ့သည်။ ထိုစာချုပ်သစ်သည် ၁၈၃၃ ခုတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သော စာချုပ်အဟောင်းကို ပယ်ဖျက်ပြီး ဖြစ်စေ သည်။

အမေရိကန် သာသန်ပြု တစ်ဦးဖြစ်သော စတီဖင်မတ်တွန်ဆိုသူသည် ဘန်ကောက်တွင် အခြေချ သော အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ ပထမဆုံး သံမှူး ဖြစ်လာသည်။ တောင်ဆင်းဟားရစ်စ်က မတ်တွန်သည်

ယိုးဒယားစကားကိုလည်း ကောင်းစွာပြောဆိုရေးသား တတ်သည်။ ယိုးဒယားတို့၏ အပြုအမူ ဓလေ့ထုံးစံများ ကိုလည်း နားလည်သည်။ တရားဥပဒေများ တားမြစ် ချက်များစသည်ဖြင့် ဆောင်ရန် ရှောင်ရန်ဟူသမျှကို ကောင်းစွာနားလည်ဖြင့် သံမှူးတစ်ဦးအဖြစ် ကောင်း စွာ ထမ်းဆောင်နိုင်မည်ဟု ကောက်ချက်ချသည်။

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ နောက်တွင် လာ ရောက်၍ စာချုပ်ချုပ်ဆိုကြသော နိုင်ငံများအနက် အစဉ်အလိုက် ပြောရမည်ဆိုပါက ပြင်သစ်ကို ပြောရ မည်။ ပြင်သစ်ဘုရင် တတိယမြောက် နပိုလီယံသည် ၁၈၅၆ ခုတွင် ယိုးဒယားနှင့် စာချုပ်ချုပ်ရန် သံကိုယ် စားလှယ်တစ်ဦးကို စေလွှတ်လိုက်သည်။ ထိုသူမှာ အမ် ဒယ် မွန်တစ်ဂနီ(M.de Montigny)ဆိုသူဖြစ် သည်။ သူသည် မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီးအတွက် လက်ဆောင်တော်များအဖြစ် ယူခဲ့သည်မှာ ပြင်သစ် ဧကရာဇ်နှင့် ဧကရီတို့၏ ကြေးဖြင်းသွန်းထားသော ကိုယ်တစ်ပိုင်းရုပ်ထုများ၊မြင်းများပါပါသော ထီးသုံး နန်းသုံး မြင်းရထားတစ်စီး၊ ရေနွေးငွေ့ဖြင့် မောင်းနှင် သော မော်တော်ဘုတ်တစ်စီး စသည်တို့ဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်အတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ အထူး အခွင့်အရေးရ နိုင်ဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်အထိ ပါဝင်ပေသည်။

ထို့နောက် ယိုးဒယားနှင့်လာရောက်၍စာချုပ် ချုပ်ဆိုသောနိုင်ငံများမှာ ၁၈၅၈ ခုတွင် ဒိန်းမတ်နှင့် ပေါ်တူဂီ တို့ဖြစ်ကြသည်။ နယ်သာလန်နိုင်ငံနှင့် ၁၈၆၀ ခုတွင် စာချုပ်သည်။ ပရပ်ရှားနှင့် ၁၈၆၂ တွင် စာချုပ် သည်။ ဆွီဒင်နှင့်နော်ဝေနိုင်ငံတို့နှင့် စာချုပ်သောခုနှစ်မှာ ၁၈၆၈ ခုဖြစ်သည်။ ၁၈၆၈ ခုတွင် ဘယ်လ်ဂျီယန်နှင့် နော်ဝေနိုင်ငံတို့သည် ယိုးဒယားနှင့် စာချုပ်ကြလေသည်။

ထိုသို့ နောက်ထပ်စာချုပ်ချုပ်ဆိုသောနိုင်ငံများ များလာလေလေ ယိုးဒယားသို့ လာရောက်ကုန်သွယ် ကြသော လှေသင်္ဘောစင်းရေများ တိုးပွားလာလေလေ ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် ဖွံ့ဖြိုးခြင်းသည် နိုင်ငံ၏ကြွယ်ဝခြင်း တိုးတက်စည်ပင်ခြင်း၏အကြောင်း

ရင်း ဖြစ်ပေမည်။ သို့သော် ယိုးဒယားနိုင်ငံသည် ဘောင်းရင်းနှင့် စတင်၍စာချုပ်စဉ်ကတည်းက လိုက် လျော့မှု များသွားသောကြောင့် သွင်းကုန် ထုတ်ကုန်များ ပေါ်မှ အကောက်ခွန်များ လျော့ပါးလာခြင်း၊ရွှေတုံး များကို အကောက်ခွန်မဲ့ သွင်းခွင့်ပေးရသောကြောင့် နိုင်ငံ၏ငွေကြေးစနစ်မှာ ကမောက်ကမဖြစ်လာခြင်းနှင့် နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့် ပေးခြင်းတို့ကြောင့် ပိုမိုနစ်နာ လာရလေသည်။

မဟာမောင်းကွတ်သည် ဆာဇွန်ဘောင်းရင်း၏ ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာရှိမှုကို များစွာအထင်ကြီးခဲ့သည်။ သာ သနာပြုများထံကကြားသိရသောအကြောင်းများကြောင့် အနောက်နိုင်ငံများ၏ တိုးတက်မှုကို အားကျသည်။ ထိုသို့သောအကြောင်းများကြောင့် အင်္ဂလိပ်များကို လွန် စွာအားထားခဲ့သည်။ သို့သော် သူနတ်ရွာမစ်မီကတည်း က မိတ်ဆွေတို့သည် သူ၏အပေါ်တွင် အမှန်တယ် လေးစားခင်မင်မှု မရှိသည့်အကြောင်းကို သိတော်မူခဲ့ သည်။ သူနတ်ရွာစံပြီးသည့်နောက် ဖြစ်ပျက်သည့်ကိစ္စ တို့သည် ပိုမိုဆိုးရွားလေသည်။ ထိုပြဿနာကိုသက္ကရာဇ် ၁၈၆၈ အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်သည့်အချိန်သို့ရောက်မှ တင်ပြမည် ဖြစ်သည်။

ဤနေရာတွင် မြန်မာမင်းများကို ခေတ်နောက် ကျသူများ ဖြစ်သည့်အကြောင်း၊ နိုင်ငံခြားသားများနှင့် ဆက်ဆံရန်၊ အင်္ဂလိပ်စကားသင်ရန် တွန့်ဆုတ်သည့် အကြောင်း၊ နိုင်ငံခြားသားများကို သံသယဖြစ်တတ် သည့်အကြောင်းတို့ကို ကိုလိုနီ သမိုင်းဆရာများက လည်း ရေးသားခဲ့သည်။ ယိုးဒယားသမိုင်းဆရာများက လည်း မင်းတုန်းမင်း၏အမည်ကိုပင် ညွှန်းကာ ပြစ် တင်ဝေဖန်ခဲ့ပေသေးသည်။ မြန်မာ့သမိုင်းကို ဖတ်ရှု ကြည့်ပါက အဘယ်ကြောင့် မြန်မာမင်းများသည် နိုင်ငံ ခြားသားများနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုရန် မလိုလားသည်ကို နားလည်နိုင်သည်။

ယိုးဒယားဘုရင် မဟာမောင်းကွတ်သည် အာရှ တိုက် ထီးနန်းဓလေ့ထုံးစံများကိုမှ မထောက်ထားဘဲ

တိုင်းတစ်ပါးသား သံကြီးတမန်ကြီး ဖြစ်သည်ဟူ၍ ဘောင်းရင်းကို မိတ်ဆွေရင်းချာတစ်ဦးအဖြစ် ပွင့်လင်း ရင်းနှီးစွာ ပေါင်းသင်းဆက်ဆံ၍ သူတောင်းသမျှကို ပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့သောစာချုပ်မျိုးကို ချုပ်ခဲ့သဖြင့် ယိုးဒယားသည် လွတ်လပ်သောနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ အခွင့်အာဏာ အတော်များများကို စွန့်လွှတ်ခဲ့ရသည်။ ငွေကြေးကိစ္စ တရားစီရင်ရေးကိစ္စများကို ယိုးဒယားအာဏာပိုင်များ ကိုယ်တိုင်စီရင်ပိုင်ခွင့်မရှိခြင်းသည် ဆိုးရွားသော အခြေအနေဖြစ်သည်။ ဘောင်းရင်းနှင့် ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်တွင်လည်းကောင်း ဘောင်းရင်းစာချုပ်ကို အတုယူ၍ ချုပ်ဆိုသော အခြားစာချုပ်များတွင်လည်းကောင်း ဥရောပနိုင်ငံများက ရရှိမည့်အခွင့်အရေးများသာ ပါရှိသည်။ အပြန်အလှန်အားဖြင့် ယိုးဒယားကရရှိမည့် အခွင့်အရေး မပါရှိပေ။ ယိုးဒယားသမိုင်းကို လေ့လာလေလေ စာချုပ်များချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက် ယိုးဒယားဘုရင်သည် မင်းတစ်ပါးအနေဖြင့် သူ၏နိုင်ငံတွင်းမှာပင် နေရာအတော်များများတွင် အခွင့်အာဏာ မပိုင်သည့်အဖြစ်ကို သိမြင်ရလေလေဟု ယိုးဒယားသမိုင်း ရေးသားသူများက မှတ်တမ်းတင်ကြသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ယိုးဒယားမြောက်ပိုင်းတွင် ရှိသော ကျွန်းတောမှ သစ်များထုတ်ယူခွင့်ကို လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ လုပ်ကိုင်ခွင့်ကို ရယူခဲ့သည်။ ချန်တာဘူရီ နှင့်ပိုင်လင် (Chantaburi & Pailin) မှ ပတ္တမြားတွင်းများကိုလည်း အင်္ဂလိပ်တို့ပင် အပိုင်စီးကာ ထုတ်လုပ်ကြသည်။ မူလက ယိုးဒယားဘုရင်များသည် အများပြည်သူ စားသောက်ရန် ဆန်မလုံလောက်မည်စိုးသောကြောင့် ဆန်ကို ထုတ်ကုန်အဖြစ် မရောင်းချခဲ့ချေ။ အင်္ဂလိပ်များက စာချုပ်တွင် ပေးထားသောလွတ်လပ်ခွင့်အရ ဆန်များကို စိတ်ကြိုက်ဝယ်ယူက ထုတ်ကုန်အဖြစ် ပြည်ပသို့ တင်သွင်းရောင်းချသည်။ နန္ဒန်ချိုင်ဆရီ (Nakorn Chaisri) ဒေသတွင်ရှိသော သကြားထုပ်လုပ်ရေးလုပ်ငန်းကိုလည်း အင်္ဂလိပ်တို့က ကုန်တိုက် ဖွင့်ကာ အုပ်စိုးလုပ်ကိုင်ခဲ့ကြသည်။ ယိုးဒယားသည် ပြည်ပသို့ သားရေချုပ်များကို ထုပ်လုပ်ရောင်းချသော နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ဘောင်းရင်းနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆို

ပြီးသည့်အချိန်တွင်မူ အရှေ့မြောက်ဒေသရှိ နွားမွေးမြူရေးလုပ်ငန်းကို အင်္ဂလိပ်တို့ပင် အပိုင်စီးခဲ့ပေသည်။ စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးနောက် ယိုးဒယား၏ ကုန်တော်များမှ စ၍ ရှိရှိသမျှကုန်များကို အင်္ဂလိပ်တို့သာ လက်ဝါးကြီးအုပ်၍ ရောင်းချခဲ့ကြသည်။

ဘောင်းရင်းစာချုပ် မချုပ်ဆိုမီက ဆန်စပါးရှားလာသည့်အချိန်တွင် ဆန်စပါးကို ပြည်ပသို့မထုတ်ရဟုတားမြစ်လေ့ရှိသည်။ ယခုမူ အင်္ဂလိပ်တို့က အတားမြစ် မခံပေ။ ယိုးဒယားတွင် လယ်ကွင်းများလက်ညှိုးထိုးမလွဲဖြစ်နေသဖြင့် ဆန်စပါးရှားပါးသည်ဆိုသည့်အချက် မမှန်ကန်ကြောင်းပြောဆိုကာ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များကို ဆက်လက်၍ ပြည်ပသို့ ဆန်ပို့စေသည်။

အဆိုးရွားဆုံးအဖြစ်မှာကား တရားစီရင်ရေးဖြစ်သည်။ ယခင်က ဗြိတိသျှကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးတို့နှင့် ယိုးဒယားတို့အကြားတွင် အမှန်ဖြစ်ပွားပါက ယိုးဒယားနှင့်ဗြိတိသျှ တရားသူကြီးများ ပူးတွဲစီရင်နိုင်ပေးသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဗြိတိသျှတို့က သူတို့ဘာသာ တရားစီရင်လေတော့သည်။ ယိုးဒယား တရားသူကြီးကို တရားစီရင်သည့်ကိစ္စတွင် ထည့်သွင်းခြင်း မပြုတော့ချေ။ ဗြိတိသျှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးဆိုသည့် ဝေါဟာရသည်လည်း အတောမသတ်အောင်ပင် ကျယ်ပြန့်လာသည်။ စာချုပ်ချုပ်ဆိုစဉ်က အင်္ဂလိပ်လူမျိုးတို့ကိုသာ ညွှန်းဆိုလိုရင်းဖြစ်သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင်မူ ဗြိတိသျှပိုင်နယ် ကျယ်ပြန့်သရွေ့ ဗြိတိသျှကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများသည် အတောမသတ်အောင် များပြားလာသည်။ ထိုသို့များပြားလာရသည်မှာ အင်္ဂလိပ်တို့က တစ်နိုင်ငံပြီးတစ်နိုင်ငံ တိုက်ခိုက်သွမ်းပိုက်ပြီးနောက် ထိုနိုင်ငံများမှ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုး (British Subjects) များကို ယိုးဒယားသို့ ခေါ်ဆောင်ကာ သူတို့ပိုင်လုပ်ငန်းများတွင် အလုပ်သမားများအဖြစ် ခန့်အပ်ခိုင်းစေခဲ့ကြသည်။

ထိုသို့သော ဗြိတိသျှကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများတွင် အာဖဂန်နစ္စတန်မှ ကာဘူးလီဟု ခေါ်ဆိုသည့်သူများ၊ အိန္ဒိယလူမျိုးများ၊ မြန်မာများ၊ မွန်များ၊ မလေးများစသည်ဖြင့် လူမျိုးစုံပါဝင်သည်။ ထိုသူတို့ထံမှ

မည်သည့်လူမျိုးနှင့်ပင်ဖြစ်စေ ယိုးဒယားတို့နှင့် ခိုက်ရန် ဖြစ်ပွားပါက နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့် ပေးရသည်။ ယိုးဒယားတရားရုံးများက အမိန့်ချမှတ်နိုင်ခြင်း မရှိချေ။ ပူးတွဲ၍ တရားစီရင်သည်ဆိုသည်မှာလည်း အမည်ခံမျှသာဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့၏လူသည် တရားခံဖြစ်ပါက ဗြိတိသျှသံမှူး၏ အဆုံးအဖြတ်ကိုသာ လက်ခံရသည်။

ထို့ပြင် ထိုကဲ့သို့ ဗြိတိသျှတို့၏အလုပ်သမားများအဖြစ် လိုက်ပါကာ အလုပ်လုပ်ကိုင်ကြသူများသည် ယိုးဒယားအမျိုးသမီးများနှင့် တရားဝင်ပင်ဖြစ်စေ တရားမဝင်ဖြစ်စေ အိမ်ထောင်ကျတတ်ကြသည်။ ထို့နောက် မွေးဖွားလာသော ကလေးများသည်လည်း ဗြိတိသျှတို့၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးစာရင်းဝင် ဖြစ်သွားလေတော့သည်။

ယိုးဒယားတို့မှာ လွတ်လပ်ရေး ဆုံးရှုံးသည်ဟု ဆိုရလောက်အောင်လည်း စစ်မတိုက်ခဲ့ရပေ။ သို့သော် ဘောင်းရင်းသည် စာချုပ်တစ်ခုတည်းဖြင့် ယိုးဒယားအာဏာပိုင်များကစ၍ ယိုးဒယားနိုင်ငံသားများကို မိမိတို့နိုင်ငံတွင် မိမိတို့လွတ်လပ်စွာနေရင်း အခွင့်အရေးများ တစ်ခုပြီးတစ်ခု လက်လွတ်သွားကာ ဒုတိယတန်းစား နိုင်ငံသားများဘဝသို့ ရောက်ရှိသွားခဲ့စေသည်။ ကိုလိုနီဘဝသို့ ရောက်သည့်နိုင်ငံများထက်ပင် အခွင့်အရေးများ နစ်နာဆုံးရှုံးရသည်ဟု သမိုင်းပညာရှင်များက ဆိုသည်။

ယိုးဒယားတို့၏ အကောက်ရုံးကို လူနေထူထပ်လွန်းသော မူလနေရာမှ တခြားသို့ပြောင်းရန်ကိစ္စမှာပင် အခက်အခဲ တွေ့ရလေသည်။ အကြောင်းမှာ မူလနေရာအနီးတွင် ဗြိတိသျှသံရုံးရှိသည်။ ထိုသံရုံးတွင် ရုံးထိုင်သော သံအမတ်က အကယ်၍ ဝေးလံသည့်နေရာသို့ အကောက်ရုံးပြောင်းသွားလျှင် ဗြိတိသျှကုန်သည်များကို အကောက်ခွန် ပေးသွင်းစေတော့မည် မဟုတ်ကြောင်း၊ သံရုံးနှင့်ဝေးရာသို့မသွားရန် ဗြိတိသျှကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးတို့ကို တားမြစ်ထားကြောင်းဖြင့် သူပြုချင်သည့်အကြောင်းကိုပြကာ အကောက်ရုံးကို ပြောင်းရွှေ့ခွင့် မပြုခဲ့ချေ။ ယိုးဒယားတို့အနေဖြင့် ကုန်ဈေးနှုန်းများကို တိုးမြှင့်သတ်မှတ်နိုင်ခြင်းမရှိ။အဘယ်

ကြောင့်ဆိုသော် စာမချုပ်တွင် ထိုလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ရေးမထားသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ယိုးဒယားတို့သည် စာချုပ်တွင်မပါက ဘာမှလုပ်ကိုင်နိုင်တော့သည့် အနေသို့ ရောက်သွားလေသည်။

မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီး မျှော်လင့်ခဲ့သည့် အကျိုးမှာ ထိုကဲ့သို့မဟုတ်ချေ။ နှစ်ပြည့်တစ်ပြည် ငြိမ်းချမ်းသာယာစွာ ဆက်ဆံသည်ဟုဆိုရာတွင် တစ်ပြည်နှင့်တစ်ပြည် အပြန်အလှန်လေးစား၍ အကျိုးပြုရန်သာ ဖြစ်သည်။ တစ်ပြည်သည် တစ်ပြည်ထက် နိမ့်ပါးလျှာကျသွားရန် အကြောင်းမရှိချေ။

ထို့ပြင် နောက်ထပ်ရောက်လာသော နိုင်ငံများနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆိုရာတွင်လည်း အထူးအခွင့်အရေးရသော နိုင်ငံဟုဆိုသည့်စာကြောင်းကိုပါ ထည့်သွင်းပေးကာ ဗြိတိသျှတို့နှင့် အတူတူပင် အခွင့်အရေးပေးရတော့မည်ဟုလည်း မဟာမောင်းကွတ် မစဉ်းစားမိခဲ့ချေ။ ထိုသို့ မစဉ်းစားမိသည့်အတွက် မဟာမောင်းကွတ်ကို အပြစ်တင်ရန်လည်း ခက်လှသည်။ အကြောင်းမှာ စာတွေ့ထဲက နောက်နိုင်ငံသားများ၏ ယဉ်ကျေးဖွယ်ရာရှိမှုသည် အခြားသော နိုင်ငံသားများနှင့်မသက်ဆိုင်ကြောင်း၊ သူတို့၏နိုင်ငံများမှာပင် လူတန်းစားတိုင်းနှင့် မသက်ဆိုင်သည့်အကြောင်းကို သူ့ခေတ်တွင် သူ၏နေရာမှ နေ၍ သိနားလည်ရန်ခက်လှပေသည်။

ထိုသို့ နားလည်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့သဖြင့် ဗြိတိသျှအရင်းရှင်နယ်ချဲ့များနှင့် စာချုပ်ပြီးနောက် တိုးတက်လာမည့် နိုင်ငံ၏အခြေအနေ၊ ကာကွယ်ရေးအခြေအနေများကို ဘုရင်မင်းမြတ်နှင့်တကွ ယိုးဒယားပြည်သူလူထုသည် ရိုးသားစွာ မျှော်လင့်နေခဲ့ကြမည် ဖြစ်သည်။ သို့သော် စာမချုပ်မီမချိန် လုပ်ရပ်များနှင့် စာချုပ်ပြီးလုပ်ရပ်များကို ယိုးဒယားအာဏာပိုင်များနှင့်တကွ ယိုးဒယား ပြည်သူပြည်သားများအနေဖြင့် လက်တွေ့ တွေ့ကြုံခံစားပြီးသည့်နောက်မှ ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့အကျိုးအတွက်သာ တစ်ဖက်သတ်လုပ်ဆောင်သွားကြသည်ကို ထိတ်လန့်တကြား သိလာခဲ့ရမည်ဖြစ်သည်။

ဤနေရာတွင် အကြောင်းအဆက်အစပ်ရှိသဖြင့် တင်ပြလိုသော အချက်အလက်တချို့ကို တင်ပြလိုသည်။

ဘောင်းရင်းသည် အစောပိုင်းကတည်းက မဟာမောင်းကွတ်က စာဖြင့်ရေးသားကာ ဆက်သွယ်သောကြောင့် ယိုးဒယားတို့သည် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ဖော်ရွေစွာ ဆက်ဆံလိုသည်ကို သိခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖော်ရွေစွာ ဆက်ဆံလိုသည်မှာ ပထမအင်္ဂလိပ်ကျူးကျော်စစ် အပြီးတွင် မြန်မာတို့စစ်ရုံးခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့သည်။ ထိုသို့သောယူဆချက်ကို ယိုးဒယားသမိုင်းကို ရေးသားသမိုင်းဆရာတိုင်းကလည်း ရေးသားဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ မြန်မာတို့ကဲ့သို့ စစ်တိုက်တော်သော လူမျိုးများကိုပင် အနိုင်တိုက်နိုင်သော သူတို့ကို ယိုးဒယားတို့က အလိုလို ခန့်ညားလေးစားပြီးဖြစ်ရမည်ဟု ယူဆကြသည်။

ထို့ကြောင့် ဘောင်းရင်းက မဟာမောင်းကွတ်ကို ဗြိတိသျှတို့သည် သူတို့၏စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အကျိုးအခွင့်များကို အနုနည်းဖြင့်မရလျှင် အကြမ်းနည်းဖြင့်ယူရန် ဝန်မလေးသည့်အကြောင်း ပြောခဲ့သည်။ ယိုးဒယားသို့ ရောက်သည့်အချိန်တွင်လည်း မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်၏ လိုက်လျောမှုများကို လိုသည်ထက်ပို၍ တောင်းခံခဲ့သည်။ စစ်သင်္ဘော ရက်တလောကို ဘန်ကောက်အထိ ဆန်တက်သွားစေခြင်းသည် အင်အားပြခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ချောင်ဖရာမြစ်ဝတွင် ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောများ ဝင်ရောက်ခြင်းမပြုနိုင်အောင် တားဆီးထားသည်များကို ဖယ်ရှားပေး၍ စစ်သင်္ဘောကို ဘန်ကောက်အထိ ဝင်ခွင့်ပေးရသည်။ စစ်သင်္ဘော ရောက်ရှိလာသည့်အချိန်တွင် ဘောင်းရင်းက အမြောက် ၂၁ ချက် ဖောက်လိုသည်ဟု ဆိုသဖြင့် မဟာမောင်းကွတ်က မြို့သူမြို့သားများကို မကြောက်ရွံ့အောင် ကြေညာချက်ထုတ်ပြန်ကာ အမြန်အသိပေးပြီးမှ အမြောက်များ ပစ်ဖောက်စေရသည်။

ဤကဲ့သို့သော အကြောင်းများသည် သာမန်အကြောင်းအချက်များ မဟုတ်ချေ။ ဧည့်ဝတ်ကျေပွန်လိုသော ဖော်ရွေသော အာရုံတစ်ပါး၏ လိုက်လျောမှုတို့ကို ကမ်းကုန်အောင် အသုံးချသွားခြင်းဖြစ်သည်။

ဘောင်းရင်း စာချုပ်သည် ယိုးဒယားသို့မရောက်မီက ရေးသားလာသည့်စာချုပ် မဟုတ်ချေ။ ယိုးဒယားသို့ ရောက်ပြီးမှ ဧပြီလ ၈ ရက်မှ ၁၅ ရက်အတွင်း သုံးကြိမ်မျှ နှစ်ဖက်ကိုယ်စားလှယ်များ စည်းဝေးကာ ရေးဆွဲသောစာချုပ်ဖြစ်သည်။ ထိုစာချုပ်ကို ရေးဆွဲသည့် အချိန်ကျမှ ဘောင်းရင်းက သူတို့ဘက်မှလိုချင်သော အချက်များကို တစ်ချက်ချင်းတောင်းဆို၍ အတည်ပြုစေခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ကျမ်းကိုး

1. Hall,D.G.E.,1994.**A History of South-East Asia**. Fourth Edition. London: The Macmillan.Ltd.
2. Jumsai, M.L.Manish.,2000.**History of Anglo-Thai Relations**. 6th Edition. Bangkok: Chalrrmmit.
3. Panikar,K.M.,1965.**Asia and Western Dominance**. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananda,Rong.1993. **A History of Thailand**. Eighth edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
5. Wyatt,David K., 2001. **Thailand A Short History**. Bangkok: Silkworm Books.

အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၉

ပြင်သစ်နယ်ချဲ့တို့က ယိုးဒယားနိုင်ငံကို အသာစီးဖြင့် ဆက်ဆံလာခြင်း (က)

မဟာမောင်းကွတ် မတိုင်မီကစ၍ ယိုးဒယားမင်းများသည် နယ်ချင်းစပ်နေသော လောနှင့်ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံကို မကြာခဏသွားရောက်တိုက်ခိုက်ကာ ပဏ္ဍာဆက်နိုင်ငံများမဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်ခဲ့ကြပါ။ ထိုနိုင်ငံများကလည်း အင်အားပြည့်လာသည့်အချိန်များတွင် ပဏ္ဍာဆက်သခြင်းကို ရပ်ဆိုင်းကာ လွတ်လပ်သောနိုင်ငံငယ်များအဖြစ် နေထိုင်တတ်ကြသည်။ ပဏ္ဍာဆက်နိုင်ငံငယ်များအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းကို ခံရတတ်သည်ဆိုသော်လည်း ယခုခေတ်အတိုင်းအတာဖြင့် မဟုတ်ချေ။ ပဒေရာဇ်ခေတ်က အင်အားကြီးမားသော မြို့တစ်မြို့က ဦးဆောင်ကာ တည်ထောင်ထားသောနိုင်ငံများ ဖြစ်တက်သည်။

ကမ္ဘောဒီးယားသည် ပြင်သစ်၏လက်အောက်ခံဘဝသို့ မရောက်ခင်က နန်းတွင်ရေး ရှုပ်ထွေးမှုများကြောင့် ယိုးဒယား၏အကူအညီကို ယူခဲ့ဖူးသည်။ ယိုးဒယား၏အကူအညီဖြင့် မင်းတစ်ပါးနန်းတက်သည်တွင် နန်းလုဘက်ဖြစ်သော မခြားမင်းတစ်ပါးက ကိုချင်ချိုင်းနားဘက်သို့ကူးကာ ပြင်သစ်ထံတွင် နိုင်ငံရေး ခုံလှုံခွင့်တောင်းခဲ့သည်။

အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် ပတ်သက်သော ဆောင်းပါး(၁၀)တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း တတိယ နပိုလီယံ၏လက်ထက် ၁၈၅၉ ခုတွင် ပြင်သစ်သည် ဗီယက်နမ်နှင့် ကိုချင်ချိုင်းနားကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ဆိုင်းဂုံမြို့ကို မြို့တော်အဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ဗီယက်နမ်ကိုမသိမ်းပိုက်မီ လာသုံးနှစ်အလို ၁၈၅၆ ခုတွင် ယိုးဒယားနှင့်ပြင်သစ်တို့ ချစ်ကြည်ရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်ကို သတိရကြမည်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ ဗီယက်နမ်ကို သိမ်းပိုက်လိုက်ပြီးသည့်နောက် ကိုချင်ချိုင်းနား၏ ဘုရင်ခံဖြစ်သူ ပြင်သစ်ရေတပ်ဗိုလ်ချုပ်(Admiral de la Grandier'e) က ယိုးဒယားဘုရင်၏ ဩဇာခံဖြစ်သော ကမ္ဘောဒီးယားဘုရင် နိုရိုဒုံ (King Norodom) ကို ပြင်သစ်၏ အစောင့်ရှောက်ခံဘုရင်အဖြစ် ၁၈၆၃ ခု၊ ဩဂုတ်လ ၁၁ ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ထိုးစေခဲ့သည်။ ထိုသို့ဖြင့် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသည် ပြင်သစ်၏အကာကွယ်အစောင့်ရှောက်ခံနယ်အဖြစ်သို့ ရောက်ခဲ့ရသည်။ ထိုနှစ် ဒီဇင်ဘာ ၁ ရက်နေ့တွင် ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်တွင် ကမ္ဘောဒီးယားကို ယိုးဒယား၏ပဏ္ဍာဆက်နိုင်ငံအဖြစ် ပြင်သစ်က ဆက်လက်အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ဤသို့ ထူးခြားသောအခြေအနေဖြင့် ရင်ဆိုင်နေရသော ကမ္ဘောဒီးယားဘုရင်က သူသည် ပြင်သစ်က အတင်းအကြပ်လက်မှတ်ရေးထိုးခိုင်းသဖြင့်သာ အစောင့်ရှောက်ခံအဖြစ် လက်မှတ်ရေးထိုးလိုက်ရပါသည်ဟု မဟာမောင်းကွတ်ထံသို့ အတွင်းစာ ရေးသားပေးပို့ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ပြင်သစ်ကမူ ကမ္ဘောဒီးယားမဘုရင်သည် သူ့အလိုအလျောက် လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်းဖြစ်သည်ဟု ကြေညာသည်။

၁၈၆၇ ခုတွင် ပြင်သစ်နှင့် ယိုးဒယားတို့ စာချုပ်တစ်စောင်ချုပ်ဆိုရာတွင်ယိုးဒယားက ကမ္ဘောဒီးယားကို ပြင်သစ်၏လက်အောက်ခံ စောင့်ရှောက်ခံနိုင်ငံအဖြစ် လက်မှတ်ရေးထိုး၍အသိအမှတ်ပြုလိုက်ရသည်။ ယခင်က ယိုးဒယားနှင့်ကမ္ဘောဒီးယားတို့မကြား လက်မှတ်ရေးထိုးထားခဲ့သော စာချုပ်ကိုပယ်ဖျက်ကြောင်း ကြေညာရသည်။ ထို့ကြောင့် ယိုးဒယားသည် ကမ္ဘောဒီးယားမှ အကောက်ခွန်များနှင့် ပဏ္ဍာဆက်သခြင်းများကို ဆက်လက်မရှိတော့ချေ။ ထိုစာချုပ်အရ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ယိုးဒယားတို့ ဆက်လက်ကုန်သွယ် ရောင်းဝယ်ခွင့် ရှိသည်။ သို့သော် ယခင်ကကဲ့သို့ ကမ္ဘောဒီးယားကို ကိုယ်ပိုင်နယ်တစ်ခုအဖြစ် လက်ခံ၍မရတော့လောက်

အောင် အခြေမနေကွာခြားခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ယိုးဒယားလူမျိုး တစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ပြစ်မှုကျူးလွန်ခဲ့သော် ကမ္ဘောဒီးယား တရားရုံးတွင် တရားစီရင်ခြင်း ခံရမည်ဖြစ်သည်။ ဤနေရာတွင် ကမ္ဘောဒီးယားတရားရုံးဟုဆိုသော်လည်း ပြင်သစ်တို့ကြီးစိုးသော တရားရုံးဖြစ်သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသားတစ်ဦးတစ်ယောက်သည် ယိုးဒယားတွင် ပြစ်မှု ကျူးလွန်ခဲ့သော် ယိုးဒယားတွင် တရားစီရင်ခြင်း ခံရမည်။

ပြင်သစ်တို့သည် မဲခေါင်မြစ်အတွင်းတွင်း လှေသင်္ဘောများဖြင့် သွားလာခွင့်ရသကဲ့သို့ ကန်တော်ကြီး (Tonle Sap) တွင်လည်း သွားလာခွင့်ရရှိသည်။ ထိုဒေသများသည် မူလက ယိုးဒယား၏ပိုင်နက်တွင် ပါခဲ့သည့်ပြင် နိုင်ငံရပ်ခြားသင်္ဘောများကို ရွက်လွှင့်သွားလာခွင့် မပေးခဲ့ဖူးချေ။ ပြင်သစ်တို့တွင် တစ်စုံတစ်ရာသော အခက်အခဲတွေ့ခဲ့သော် ယိုးဒယားတို့က အကူအညီပေးရမည်။ ပြင်သစ်တို့သည် စာချုပ်အတိုင်း လိုက်နာအောင် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသားများကို ဖိအားပေးမည်ဖြစ်သည်။ ထိုစာချုပ်ကို ပြင်သစ်ဘာသာဖြင့်ရော ယိုးဒယားဘာသာဖြင့်ပါ ရေးသား၍ ဘန်ကောက်တွင် ငါးလအတွင်း အတည်ပြုပေးရမည်ဖြစ်သည်။ မဟာမောင်းကွတ်ဘုရင်ကြီးအတွက် ထိုစာချုပ်သည် နောက်ဆုံးစာချုပ်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ၁၈၆၈ ခု၊ အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် နတ်ရွာစံတော်မူခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ပြင်သစ်တို့သည် ၁၈၈၃ ခုတွင် ဗီယက်နမ်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ၁၈၈၇ ခုတွင် ကမ္ဘောဒီးယားကိုပါ သိမ်းသွင်းနိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်သဖြင့် မဟာမောင်းကွတ်၏ အရိုက်အရာကို ဆက်ခံလာသော ချူလာလောင်ကွန်ဘုရင်သည် ဗြိတိသျှပိုင်နယ်များနှင့် ပြင်သစ်ပိုင်နယ်များကြားတွင် ညပ်လာသည့် အခြေအနေနှင့် ကြုံရပြန်သည်။ ပြည်တွင်းတွင်လည်း ယိုးဒယားဘုရင် မဟာမောင်းကွတ်နှင့် စာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သော နိုင်ငံများမှ ကုန်သည်များသည် စာချုပ်ပါအခွင့်အရေးများကို ရသမျှ ယူနေကြသည် ဖြစ်ရာ ချူလာလောင်ကွန်မဘုရင်အနေဖြင့် နိုင်ငံတော်ကို တိုးတက်အောင် ကြိုးစားရာတွင် အခက်အခဲများစွာနှင့် ကြုံခဲ့ရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံကိုသိမ်းပိုက်ထားသော အင်္ဂလိပ်တို့

သည်လည်းကောင်း၊ ဗီယက်နမ်ကိုသိမ်းပိုက်ထားသော ပြင်သစ်တို့သည်လည်းကောင်း ၁၉ ရာစု အလယ်ပိုင်းမှ စ၍ ကိုလိုနီချင်း မျက်နှာချင်းဆိုင် ဖြစ်လာကြသည်။ သူတို့သည် သူတို့ရောက်နေသည့်နေရာတွင် ရပ်နေကြသည်မဟုတ်ဘဲ သူတို့ပိုင်ထားသည့်နယ်များမှ ရှေ့သို့ တရွေ့ရွေ့တိုးနေကြသော နယ်ချဲ့များ ဖြစ်ကြသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားနှင့်ပတ်သက်သော ပုစ္ဆာ (Siamese Question) ကို မည်သို့ဖြေရှင်းရမည်ကို စဉ်းစားလာကြသည်။

ယိုးဒယားသည် ပြင်သစ်နှင့်ရင်းနှီးခဲ့သော်လည်း ထိုကဲ့သို့ရင်းနှီးမှုနှင့် နှစ်ပေါင်းသုံးရာခန့် ကွာခြားခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားသို့ အနောက်ဘက်မှ ဝင်ရောက်ရန် ကြိုးစားသော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ချေ။ ထို့ကြောင့် အာရှတိုက် ကုန်းပြင်နိုင်ငံများ၏ အရှေ့ဘက်စွန်းမှ ပြန်လည်ဝင်ရောက်သည့်အကြောင်းကို တင်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ဗီယက်နမ်နှင့်ကမ္ဘောဒီးယားကို သြဇာလွှမ်းမိုးနိုင်သည့် အချိန်တွင် ကုန်းတွင်းပိုင်းသို့ ဝင်ရောက်ရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ ၁၈၉၃ ခုတွင် ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားတို့က ထိုအချိန်က သူတို့၏ပဏ္ဏာဆက်နိုင်ငံဖြစ်သော လာအိုကို ပြင်သစ်၏လက်သို့ လွှဲပြောင်းပေးရန်တောင်းဆိုသည်။

ယိုးဒယားက ထိုအချိန်တွင် ဗြိတိန်ရှိ နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးဝန်ကြီး လော့ဒ်ရိုက်ဘယ်ရီထံသို့ အကျိုးအကြောင်းတင်ပြကာ ပြင်သစ်နှင့်ယိုးဒယားတို့၏ကြားတွင်ဝင်၍ ထိုပြဿနာကို ဖြေရှင်းပေးပါမည့်အကြောင်း အကူအညီတောင်းခဲ့သည်။ လော့ဒ်ရိုက်ဘယ်ရီက ယိုးဒယားအတွက် ပြင်သစ်နိုင်ငံနှင့် ရင်ဆိုင်ရမည့်အလုပ်ကို သူတာဝန်မယူနိုင်ပါဟု အဖြေပေးခဲ့လေသည်။ ဗြိတိသျှ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးက ဘန်ကောက်တွင်ရှိနေသော ဗြိတိသျှသံအမတ်ကိုပင် ပြင်သစ်နှင့် ယိုးဒယားနိုင်ငံတို့၏အကြားတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသော အငြင်းပွားမှုတွင် ဝင်၍မပါရန်၊ ယိုးဒယားက အကူအညီတောင်းလာပါကလည်း ငြင်းဆိုရန် ညွှန်းကြားခဲ့လေသည်။ ညွှန်ကြားချက်တွင် ပါသောစကားမှာ ယိုးဒယားနိုင်ငံအတွက် ဗြိတိန်သည် ပြင်သစ်နှင့်ထိပ်တိုက် တိုးလောက်အောင် မလိုအပ်သည့်အကြောင်းကို သတိကြီးစွာထားရမည်ဟု သော သဘောပါသည်။

ထို့ပြင် ယိုးဒယားက သံတစ်မန်စေလွှတ်မည်ကို

လည်း လက်ခံမည်မဟုတ်ကြောင်း ပြောခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ယိုးဒယားသံမတ် ဗြိတိန်သို့ ရောက်နေသည်ဆိုပါက ပြင်သစ်က ဗြိတိန်ကို သံသယပွားနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

ဗြိတိသျှတို့သည် ပြင်သစ်တို့နှင့် အကြိမ်ကြိမ် ထိပ်တိုက်တိုးခဲ့သော သူများဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယတွင်လည်းကောင်း၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်းကောင်း နယ်ချဲ့သည့်ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍လည်း ပြင်းပြင်းထန်ထန်ပင် ပြိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြဖူးသည်။ ပါရီသို့ မြန်မာသံကြီးတမန်ကြီးများ လာရောက်သည်ကို လက်ခံသည့်ကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍လည်း ကန့်ကွက်ခဲ့ဖူးသည်။ မြန်မာဘုရင်အစိုးရဝယ်ယူလိုသော လက်နက်ခဲယမ်းမီးကျောက်များကို ရောင်းချခြင်းမပြုရန်လည်း ပြောင်ပြောင်တင်းတင်းပင် တားမြစ်ခဲ့ဖူးသည်။ ဤသို့သောသူများသည် ယိုးဒယားပြဿနာနှင့် ကြုံသည့်အချိန်ကျမှ အဘယ်ကြောင့် ဝင်ရောက်စွတ်ဖက်ခြင်းမပြုဘဲ ဘေးသို့ဖယ်နေချင်ပါသနည်း။ ထိုအချက်ကို သုံးသပ်ပါက အချိန်အခါနှင့် အခြေအနေပြောင်း၍သွားခဲ့ပြီဖြစ်သောကြောင့် ဤသို့ လက်ရှောင်ခြင်းဖြစ်သည်ဟူသော အဖြေကို လွယ်ကူစွာ ရရှိသည်။

၁၈၉၃ ခုတွင် ဗြိတိသျှတို့သည် အိန္ဒိယကိုလည်း ပိုင်ဆိုင်သွားခဲ့ပြီ။ မြန်မာနိုင်ငံကိုလည်း သိမ်းပိုက်ထားပြီးပြီ။ သို့သော် မြန်မာတို့က အာခံကာ တွန်းလှန်နေသောကြောင့် ဗြိတိသျှအုပ်ချုပ်ရေးသည် ထိုအချိန်အထိ ကောင်းစွာအခြေမချနိုင်သေးချေ။ ဗြိတိသျှတို့သည် မလေးကျွန်းဆွယ်တွင် ကိုလိုနီများ ထူထောင်ပြီးပြီဖြစ်သည်။ ထိုကိုလိုနီများကိုလည်း ပြင်သစ်တို့ ထိပါးလာခြင်းမရှိအောင် ကာကွယ်ရမည်။ ဤသို့သော အခြေအနေတွင် ပြင်သစ်နှင့် ထိပ်တိုက်ဝင်ခြင်းအားဖြင့် ဗြိတိသျှတို့ ခံစားနေရသော နိုင်ငံရေး စီးပွားရေး အကျိုးကျေးဇူးများ ယုတ်လျော့သွားနိုင်သည်။ ထိပါးယုတ်လျော့သွားနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြင်သစ်အရေးအခင်းတွင် ဝင်၍မပါခြင်းဖြစ်သည်။

ထို့ပြင် ပြင်သစ်သည် အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ်ရှိ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများကို သိမ်းပိုက်မိပြီဖြစ်ရာ ကြားခံနယ်မြေတစ်ခုအဖြစ် ယိုးဒယားကိုထားရန်လည်း ဗြိတိသျှတို့၏စိတ်တွင် ရှိနေခဲ့သည်။ တစ်နည်းဆိုသော် ရှိပြီးသား နယ်မြေများကို ခိုင်ခိုင်မာမာ အုပ်ချုပ်၍ သွေးစုပ်နိုင်

ရန်မှာ အင်အားချင်းပြိုင်ရမည့် ဥရောပနိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ ကိုလိုနီများနှင့် ဗြိတိသျှပိုင် ကိုလိုနီများ နယ်မြေချင်း ထိစပ်မနေရန်ကိစ္စမှာ အရေးကြီးသည်ဟု ဗြိတိသျှတို့က တွက်ဆကြသည်။ ထို့ကြောင့် ယိုးဒယားကို သူတို့က ကိုလိုနီအဖြစ် သိမ်းပိုက်ခြင်းမပြုရန်လည်း တားဆီးမည် ဖြစ်သည်။ သို့သော် ထိုသို့တားဆီးရန်မှာ ပြင်သစ်တို့နှင့် စစ်ပြိုင်ရန်မဟုတ်ဘဲ ပြင်သစ်တို့အနေဖြင့် ယိုးဒယားပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည့်နယ်များကို စိတ်ကြိုက်ဖွဲ့ယူစေပြီးသည့် နောက်မှ သံတမန်နည်းကိုသုံးကာ ဆောင်ရွက်မည်ဖြစ်သည်။ ထိုနောက် ယိုးဒယားကို ပြင်သစ်ပိုင်နယ်များနှင့် အင်္ဂလိပ်ပိုင်နယ်များ၏ အကြားတွင် ကြားခံနယ်မြေ (Buffer state) အဖြစ်ထားမည်ဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားနှင့်ပြင်သစ်တို့သည် နယ်စပ်ပြဿနာများနှင့်ပတ်သက်၍ တိကျသောသတ်မှတ်ချက်များ ရရှိရန် ၁၈၈၆ ၁၈၈၇ ခုနှစ်များတွင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားဘက်မှ တိကျသော အာနမ်-ယိုးဒယား နယ်နိမိတ်မြေပုံကို မတင်ပြနိုင်ကြောင်းသိထားခဲ့ကြသည်။ ဘန်ကောက်ရှိ ပြင်သစ်သံအမတ်သည် ကိုချင်းချိုင်းနားရှိ ဘုရင်ခံကို အသာစီးရနိုင်သော အကြံဉာဏ်တစ်ခုပေးခဲ့သည်။ ထိုအကြံမှာ အာနမ်သားများနှင့် ပူးပေါင်းကာ ပြင်သစ်တို့ ရေးဆွဲထားသော မြေပုံကိုတင်ပြ၍ နယ်နိမိတ်သတ်မှတ်ရန်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သတ်မှတ်သော နယ်နိမိတ်တွင် ခံတပ်များနှင့် အချက်အချာကျသောနေရာများကို ထည့်သွင်းထားမည်ဖြစ်သည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲတွင် ပြင်သစ်တို့ အစောပိုင်ကတည်းက ဝင်ရောက်နေရာယူပြီးသော Sibsong Chuthai, Huapan Tangha Tanghok စသည့်ဒေသများကို ပြင်သစ်သို့ ပေးအပ်ရသည်။ ထိုစဉ်ကတည်းက ပြင်သစ်တို့သည် ထိုဒေသလောက်ဖြင့်ကျေနပ်ကြလိမ့်မည်မဟုတ်သည့် အကြောင်းကို ယိုးဒယားတို့က သိခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် မဲခေါင်မြစ်၏ အရှေ့ဘက်ပိုင်းကို လာအိုနိုင်ငံမှ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံအထိ တောက်လျှောက်ပိုင်ဆိုင်လိုသော ဆန္ဒရှိခဲ့ကြသည်။

၁၈၉၃ ခုနှစ်တွင် ယိုးဒယားနယ်စပ်ပြဿနာများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထိုစဉ်က အာရှနိုင်ငံများသည် နယ်စပ်မျဉ်းကို တိတိကျကျရေးဆွဲကာ အစောင့်အနေ

ချထားလေ့မရှိသဖြင့် ဆိုးသွမ်းတိုက်ခိုက်သောသူများသည် ဟိုဘက်သည်ဘက်ကို အလွယ်တကူ ကူးသန်းနေတက်ကြသည်။ ယိုးဒယားတပ်များက ထုသူများကို သွားရောက်နှိမ်နင်းသည်တွင် ပြင်သစ်တို့က သူတို့ပိုင်သည့်နယ်မြေများသို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်သည်ဟု စွပ်စွဲကာ သူပိုင်နယ်မြေ သတ်မှတ်ချက်များကို တိုး၍ တောင်းဆိုသည့်ပြင် သူတို့ပိုင်နယ်များသို့ ဝင်ရောက်သည်ဟု သူတို့ကစွပ်စွဲထားသော ယိုးဒယားတပ်မတော်မှ တာဝန်ရှိသူများကို အပြစ်ပေးရန်လည်း တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ထိုသို့တိုက်ခိုက်မှုဖြစ်ပွားသည့်အချိန်မှာ ဧပြီလ ၆ ရက်နေ့ ဖြစ်သည်။

ပြင်သစ်တို့က ရာဇသံပေးကာ ချောင်းဖျော့မြစ်ဝတွင် ပြင်သစ်အမြောက်တင်သင်္ဘောနှစ်စင်း နေရာယူထားလိုက်သည်မှာ ဇူလိုင်လ ၁၃ ရက်နေ့ ဖြစ်ပေသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ချောင်ဖျော့မြစ်ကိုဆန်တက်ကာ သူတို့၏သံရုံးတည်ရှိရာ မြစ်ကမ်းတွင် ဆိုက်ကပ်၍ သူတို့၏အလံကို ဇူလိုင်လ ၁၄ ရက်နေ့တွင် ပြရန် (တစ်နည်းဆိုသော် ပြင်သစ်၏အင်အားကိုပြရန်) ဆုံးဖြတ်၍ ချောင်ဖျော့မြစ်ဝတွင် ထားရှိသော အတားအဆီးများကို ဖြတ်ကျော်ကာ ဆန်တက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့တားဆီးမြစ်သည့်နေရာအထက်သို့ ဆန်တက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့တားမြစ်သည့်နေရာအထက်သို့ ဆန်တက်သော ပြင်သစ်သင်္ဘောများကို ယိုးဒယားခံတပ်များမှ ပစ်ခတ်တားဆီးကြသည်။ ပြင်သစ်တို့ကလည်း ပြန်လည်ပစ်ခတ်သဖြင့် နှစ်ဖက်စလုံးတွင် အကျအဆုံးများရှိခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် ပြင်သစ်သင်္ဘောတို့သည် သူတို့၏သံရုံးရှိရာကမ်းခြေသို့ အရောက်ဆန်တက်နိုင်ခဲ့သည်။

ထိုသို့ အခြေအနေတင်းမာနေသည်ကို စောင့်ကြည့်ရန် ဗြိတိသျှတို့ကလည်း စစ်သင်္ဘောနှစ်စင်းကို ချောင်ဖျော့မြစ်၏အပြင်မှ ရပ်နားထားစေသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ပြင်သစ်ဘက်က အလျှော့မပေးလိုသည့်အကြောင်းကိုသိလာသည့်နှင့် ဗြိတိသျှစစ်သင်္ဘော တစ်စင်းဖြစ်သော လင်းနက် (Linnet) သည် ဘန်ကောက်သို့ အရောက်ဆန်တက်လာကာ ဗြိတိသျှသံရုံးရှိသည့်ဆိပ်ကမ်းတွင် ဆိုက်ကပ်ထားသည်။ အင်္ဂလိပ် အမျိုးသား အမျိုးသမီး၏ အသက်အိုးအိမ်စည်းစိမ်ကို

ကာကွယ်ရန်ဟု အကြောင်းပြသည်။ ထို့နောက် ဗြိတိသျှတို့က ယိုးဒယားတို့ကို ချင့်ချင်ချိန်ချိန် စဉ်းစားလုပ်ဆောင်ရန် သတိပေးထားပြီးဖြစ်သည်ဟုသောအကြောင်း ပြင်သစ်တို့ထံသို့ အကြောင်းကြားခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှတို့သည် ယိုးဒယားကိုလည်း ပြင်သစ်က အပြီးတိုင် မသိမ်းပိုက်စေရအောင် ဤကဲ့သို့ မယုတ်မလွန် ကြားဝင်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဗြိတိသျှတို့ကို ပြင်သစ်တို့ကလည်း သူတို့လုပ်ဆောင်သမျှကို အသိပေးပါမည်ဟု ပြန်ကြားခဲ့သည်။

ပြင်သစ်သံအမတ် (M.Pavie) က ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးထံသို့ ကျွန်ုပ်တို့သည် အင်အားကို အသုံးပြုရန် လိုသည်ဟု အစီရင်ခံစာကို သံကြိုးရိုက်၍ ပေးပို့ခဲ့သည်။ ထိုအစီရင်ခံစာကို ပြန်ကြားသောအားဖြင့် ပြင်သစ်နိုင်ငံရေးဝန်ကြီးက ကျွန်ုပ်တို့ ဆုပ်ကိုင်ထားနိုင်သော အသာစီးရနေမှုကို အသုံးချ၍ ယိုးဒယားက အလျှော့မပေးပါက ရေတပ်သင်္ဘောအုပ်စု တစ်စုကို ပို့ကာ တပ်သားများကို ယိုးဒယားမြေသို့ ဆင်းသက်စေမည်ဟု ပြန်ကြားသည်။

ကျမ်းကိုး

1. His Roya Highness Prince Chula Chakrabongse of Thailand. 1959. Lords of Life, London: Alvin Redman Limited.
2. Jumsai, M.L. Manish. 2000. **History of Anglo-Thai Relation**. 6th Edition. Bangkok: Chalermnit.
3. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananda. Rong. 1993. **A History of Thailand**. English edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
5. Wyatt, David K. 2001. **Thailand A Short History**. Bangkok: Silkworm Books.

အဂ္ဂေတောင်အာဂ္ဂ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများနှင့် အရင်းရှင်နယ်ချဲ့များ ၁၀

ပြင်သစ်နယ်ချဲ့တို့က ယိုးဒယားနိုင်ငံကို အသာစီးဖြင့် ဆက်ဆံလာခြင်း (ခ)

၁၈၉၃ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၂၀ ရက်နေ့တွင် ပြင်သစ်နိုင်ငံ၏ ယိုးဒယားသံမှူးဖြစ်သူ အမ် ပေဗီးက မင်းသားကြီး ဒေဝဝေါင်ဆီ (Dewawongse) ထံသို့ ရာဇသံပေးပို့သည်။ ထိုရာဇသံကို ၄ ရက်အတွင်း အကြောင်းပြန်ရမည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ ရာဇသံကို လက်မခံပါက ယိုးဒယားပင်လယ်ကွေ့ကို ပိတ်ဆို့လိုက်မည်ဟုဆိုသည်။ ယိုးဒယားအစိုးရက ရာဇသံကိုလက်ခံ၍ ပြန်ကြားသည့် အချက်တို့ကို ပြင်သစ်က လက်မခံဟုဆိုကာ ဘန်ကောက်မှ သံမှူး ပေဗီး ထွက်ခွာသွားသည်။ ထို့နောက် ယိုးဒယားပင်လယ်ကွေ့ကို ပိတ်ဆို့ထားလိုက်လေသည်။

ပြင်သစ်နိုင်ငံထုတ် သတင်းစာများက ထိုကဲ့သို့ တင်းတင်းရင်းရင်းဆက်ဆံသည်ကို ထောက်ခံကြောင်းနှင့် ဘတ္တဘောင် (Battabong) နှင့် အန်ကော (Angkor) ဒေသတို့ကိုလည်း ယိုးဒယားထံမှ သိမ်းယူရန်လိုကြောင်း ရေးသားကြသည်။ ထိုသို့ဖြင့် ပြင်သစ်သည် အသာစီးရသောအခြေအနေဖြင့် ကြိုရကာ ၁၈၉၃ ခု၊ ဇူလိုင်လ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ယိုးဒယားထံမှ အောက်ပါ သဘောတူညီချက်များနှင့် အခွင့်အရေးများကို ရရှိသည်။

- ၁။ မဲခေါင်မြစ်၏ လက်ဝဲဘက်ကမ်းမှ ယိုးဒယားစခန်းများကို ရုပ်သိမ်းနေစဉ် ချန်တာဘန်တွင် ယိုးဒယားများသည် ခဏစခန်းချထားခွင့် ရှိသည်။
- ၂။ ဘတ္တဘောင်နှင့် ဆီရမ်ရက်ပ် (Battabong & Siemrap) တို့တွင် ယိုးဒယားတပ်စခန်းများ မရှိစေရ။ မဲခေါင်မြစ်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်းတွင်

၂၅ ကီလိုမီတာအတွင်းဒေသသည် စစ်မဲ့ခုံဖြစ်စေရမည်။ ထိုဒေသသည် ကမ္ဘောဒီးယား နယ်စစ်မှ စတင်သည်။

- ၃။ ထိုဒေသသို့ ရဲတပ်သားများကိုပို့ကာ နယ်မြေလုံခြုံရေးကို ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ သို့သော် ယိုးဒယားရေယာဉ်များသည် မဲခေါင်နှင့်တွန်လဲ ဆက်ပ်ကန်တော်ကြီးအတွင်း လှည့်လည်သွားလာခွင့် မရှိစေရ။
- ၄။ ကိုရတ်နှင့်နန် (Korat & Nan) ဒေသများတွင် ပြင်သစ်သံအရာရှိများ ထားခွင့်ပေးရန်။ ထိုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၃ ရက်နေ့တွင် ယိုးဒယားနိုင်ငံသည် လွတ်လပ်သောနိုင်ငံဟူသော အမည်ကို ဆက်လက်ခံယူရန်အတွက် အောက်ပါအချက်များကို ပြင်သစ်အားပေးရသည်။
 - ၁။ ယိုးဒယားအစိုးရသည် မဲခေါင်မြစ်၏ လက်ဝဲဘက် ကမ်းပေါ်ရှိ နယ်အားလုံးကို ပိုင်ဆိုင်ခွင့်အား စွန့်လွှတ်သည့်ပြင် မဲခေါင်မြစ်နှင့်တကွ မြစ်အတွင်းရှိ ကျွန်းများကိုပါ စွန့်လွှတ်ပါသည်။
 - ၂။ ယိုးဒယားအစိုးရသည် မဲခေါင်မြစ်နှင့် တွန်လဲ ဆက်ပ် ကန်တော်ကြီးအတွင်းသို့ စစ်သင်္ဘောများဖြင့် ကမ်းကပ်ခြင်း လှည့်လည်ခြင်းတို့ကို မပြုလုပ်ရ။ အမှတ် ၃ တွင် ဖော်ပြမည့် ဒေသများအတွင်းရှိ မြစ်လက်တက်များအတွင်းတွင်လည်း လှည့်လည်သွားလာခြင်း မရှိစေရ။
 - ၃။ ယိုးဒယားအစိုးရသည် မဲခေါင်မြစ်၏ လက်ဝဲဘက် ကမ်းပေါ်ရှိ ဘတ္တဘောင်နှင့် ဆီရမ်ရက်ပ် ဒေသများအတွင်း ၂၅ ကီလိုမီတာဝန်းကျင်ဒေသတွင် ခံတပ်စခန်းများနှင့်စစ်စခန်းများ တည်ဆောက်ခွင့်မရှိစေရ။

- ၄။ အမှတ် ၃တွင် ဖော်ပြခဲ့သော ဒေသများတွင် ရဲတပ်ဖွဲ့များကိုစေလွှတ်ကာ လုံခြုံရေးအတွက် တာဝန်ယူရမည်။ မည်သည့်လက်နက်ကိုင် စစ် တပ်များကိုမှ ထိုဒေသတွင်းသို့ မပို့ရ။
- ၅။ အထက်ဖော်ပြပါဒေသများတွင် ကုန်သွယ်ရေး နှင့်အကောက်ခွန်ကိစ္စများကို ပြန်လည်ပြင်ဆင် ရန်နှင့် ၁၈၅၆ခုတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သော ယိုးဒယား ပြင်သစ်စာချုပ်ကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရန် ယိုး ဒယားအစိုးရသည် နောက် ၆လအတွင်း ပြင်သစ် အစိုးရနှင့် ကုန်သွယ်ရေးကိစ္စများတွင် ပြန်လည် ဆွေးနွေးရမည်။ ထိုဆွေးနွေးပွဲ မပြီးမချင်း အထက်ဖော်ပြပါဒေသများတွင် အကောက်ခွန် များ မကောက်စေရ။ ပြင်သစ်အစိုးရသည် ထို ဒေသထွက်ကုန်များကို ကုန်စည်ချင်း ဖလှယ်၍ ရောင်းဝယ်မည်။
- ၆။ ပြင်သစ်အစိုးရ တောင်းဆိုချက်အရ ယိုးဒယား အစိုးရက မဲခေါင်မြစ် ရေစီးရေလာ ကောင်းမွန် စေရေးအတွက် လိုအပ်ချက်မှန်သမျှကို ဖြည့် ဆည်းပေးရမည်။ လက်ျာဘက်ကမ်းပေါ်ရှိ လှေများ သစ်များ မီးသွေးတင်ပို့သော ဆိပ်များ ကို ရှင်းလင်းပေးရမည်။
- ၇။ ပြင်သစ်လူမျိုးနှင့် လက်အောက်ခံလူမျိုးများ သည် စာချုပ်၏ အပိုဒ် ၃တွင် ဖော်ပြထားသည့် ဒေသများအတွင်းတွင် ပြင်သစ်အစိုးရထံမှ ထုတ် ပေးသော လက်မှတ်ပါပါက လွတ်လက်စွာ လှည့်လည်သွားလာခွင့်နှင့် ရောင်းဝယ်ခွင့်ရှိ သည်။ ကုန်ပစ္စည်း အလဲအထပ်ပြုခွင့်ကို ထို ဒေသအတွင်းတွင် နေထိုင်သူများအား ပြင်သစ် အစိုးရက ပေးမည်။
- ၈။ ပြင်သစ်အစိုးရသည် သူ၏နိုင်ငံသားများနှင့် လက်အောက်ခံများအတွက် အဆင်ပြေမည့် မည်သည့်ဒေသတွင်မဆို သံကိုယ်စားလှယ်ရုံး များ ဖွင့်လှစ်မည်။ အထူးသဖြင့် ကိုရတ်နှင့် နန်တွင် ဖွင့်လှစ်မည်။
- ၉။ စာချုပ်ပါအချက်အလက်များကို ဘာသာပြန်ဆို

- ရန် အခက်အခဲရှိလာပါက စာချုပ်၏ ပြင်သစ် မူရင်းပေါ်တွင် အခြေပြု၍ ဆုံးဖြတ်မည်။
 - ၁၀။ ဤစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးသည့်နေ့မှ လေးလအတွင်း အတည်ပြုရမည်။
- အထက်ပါစာချုပ်ကို ယိုးဒယားဘက်မှ မင်းသား ကြီး ဒေဝဝေါင်ဆီက ယိုးဒယားအစိုးရကိုယ်စား လက် မှတ်ရေးထိုးသည်။ (M. Le Myre Vilers)က ပြင်သစ် အစိုးရကိုယ်စား လက်မှတ်ရေးထိုးသည်။ ထိုနေ့မှာပင် ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခု ကျင်းပ၍ စာချုပ်နောက်ဆက်တွဲ အချက်များကို ရေးဆွဲသည်။
- ထိုအချက်များမှာ
- ၁။ မဲခေါင်မြစ်၏ လက်ဝဲဘက်ကမ်းရှိ နောက်ဆုံး ယိုးဒယားစစ်စခန်းများကို စက်တင်ဘာလ ၅ ရက်နေ့မှ တစ်လအတွင်း အပြီးရုပ်သိမ်းပြီးဖြစ် ရမည်။ (အောက်တိုဘာ ၃ရက်နေ့တွင် ရေးထိုး သော စာချုပ်၏ နောက်ဆက်တွဲ ဖြစ်သည်ကို သတိပြုရန်)။
 - ၂။ ယနေ့လက်မှတ်ရေးထိုးသော စာချုပ်အပိုဒ် ၃ တွင် ဖော်ပြထားသော ဒေသများ၌ရှိသည့် ခံတပ် များကို တွန်းလှဲဖြိုဖျက်ပစ်ရမည်။
 - ၃။ ပြင်သစ်များကို ထိခိုက်စေသည့် ပြစ်မှုများကို ကျူးလွန်ခဲ့သည့် တရားခံများကို ယိုးဒယား တရားရုံးမှစစ်ဆေးရန်။ ပြင်သစ်ကိုယ်စားလှယ် တစ်ယောက်သည် တရားစီရင်ရာတွင် တက် ရောက်၍ မည်ကဲ့သို့ဖြစ်ဒဏ်ချမည်ကို စောင့် ဆိုင်း၍ ကြည့်ရှုနားထောင်မည်။ ပြင်သစ်တို့ အနေဖြင့် တရားစီရင်သည်ကို ပြည့်စုံသည်ဟု မယူဆပါက ကန့်ကွက်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ နှစ်ဦး နှစ်ဖက် ကိုယ်စားလှယ်များပါသော တရားခွင် ကို တောင်းဆိုနိုင်ခွင့်ရှိသည်။
 - ၄။ ယိုးဒယားအစိုးရသည် မဲခေါင်မြစ်လက်ဝဲဘက် ကမ်းမှ မည်သည့်အမျိုးသားများကိုမဆို မည် သည့်ပြစ်ချက် မည်သည့်ပုဒ်မဖြင့် ဖမ်းဆီးထား သည့်ဖြစ်စေ ပြင်သစ်အာဏာပိုင်များထံသို့ ပြန်

လည်အပ်နှံရမည်။ ထိုလက်ဝဲဘက်ကမ်းဒေသမှ ဌာနေသို့ ပြန်ကြမည့်သူများကို လမ်းခရီးတွင် အခက်အခဲမရှိအောင် တာဝန်ယူရမည်။

၅။ Tung Xieng Kham မှ ယိုးဒယားများ ထိန်းထားသောလူများ လက်နက်များနှင့် ပြင်သစ် အလံတို့ကို ယိုးဒယားနိုင်ငံခြားရေးဌာနမှ ကိုယ်စားလှယ် လိုက်ပါ၍ ပြင်သစ်သံရုံးတွင် အပ်နှံရမည်။

၆။ ပြင်သစ်တို့သည် ချန်တဘန်ဒေသတွင် ဤစာချုပ်နောက်ဆက်တွဲတွင်ပါသော တောင်းဆိုချက်များ ပြီးစီးအောင် ဆောင်ရွက်ပြီးသည်အထိ အထူးသဖြင့် လက်ဝဲဘက်ကမ်းကို လက်ဝဲဘက်ကမ်းမှ ယိုးဒယားတို့ဆုတ်ခွာ၍ ဒေသအေးချမ်းသာယာမှုရသည်အထိ တပ်စွဲထားမည်ဖြစ်သည်။

ထိုစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီးသည်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ တောင်းဆိုချက်ကို ပြည့်စုံအောင် ယိုးဒယားအစိုးရက ချက်ချင်းစီစဉ်ရမည်။ ပြင်သစ်တို့သည် စာချုပ်တွင် စစ်လျော်ကြေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဖော်ပြထားသော်လည်း စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးသည်နှင့် စစ်လျော်ကြေးအဖြစ် ယိုးဒယားမှ ပြင်သစ်သို့ ပြင်သစ်ဖရန့်ငွေ ရွှေဒင်္ဂါးနှစ်သန်း (၂၀၀၀၀၀၀)ကို ပေးလျော်ရမည်။ ထို့ပြင် နောက်ဆက်တွဲ စာချုပ်ပါအချက်များကို ဆောင်ရွက်နေစဉ် အာမခံငွေအဖြစ် ပြင်သစ်ဖရန့်ငွေ ရွှေဒင်္ဂါး သုံးသန်း (၃၀၀၀၀၀) ကို ပေးအပ်ခဲ့ရမည်။

ဤသို့သော ပြင်သစ်တို့၏ နယ်မြေကို အနိုင်အထက် သိမ်းယူမှုသည် အထက်ပါ ၁၈၉၃ခုနှစ်တွင် ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်ပါအချက်အလက်များကို ဖြည့်ဆည်းပြီးသည့်နောက်တွင်လည်း ရပ်စဲသွားခြင်းမရှိပေ။

ပြင်သစ်တို့သည် သူတို့၏ တင်းမာစွာဆက်ဆံမှုကို ယိုးဒယားတို့ဘက်မှ အလျော့ပေးလိုက်သည့်အခါ စာချုပ်သည့်အခါတွင်လည်း တောင်းဆိုမှုများမှာ များပြားသည့်ပြင် အနည်းငယ်မျှပင် သက်ညှာခြင်းမရှိသည်ကို စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များအရ သိရပေသည်။

စာချုပ်ပြီးသည့်နောက်တွင်လည်း နယ်လွန်

တရားစီရင်ခွင့်ကို ကျယ်ပြန့်စွာ အသုံးချခဲ့ပေသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် သူတို့၏ လက်အောက်ခံ ဥရောပတိုက်သားများ၊ အာရှတိုက်သားများ၊ ပြင်သစ်ပိုင်နယ်များမှ စစ်ပြေးများနှင့် ထိုသူတို့မှ ဆင်းသက်လာသော ယိုးဒယားတွင် နေထိုင်ကြသူများအားလုံးကို ပြင်သစ်တို့၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများဟု သတ်မှတ်ကာ ပြင်သစ်သံရုံးမှ လက်မှတ်ထုတ်ပေးထားသည်။ ဤလုပ်ရပ်မှာ အနိုင်ကျင့်ခြင်းတစ်မျိုးဟု ဆိုနိုင်သည်။ ၁၈၈၀ခုနှစ်တွင် ပြင်သစ်သံရုံးမှ လက်မှတ်ဖြင့် နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်ကို ခံစားခွင့်ရှိသူများမှာ ဦးရေမများလှပေ။ ပြင်သစ် ၂၉ယောက်၊ အာနမ်လူမျိုးနှင့် အိန္ဒိယလူမျိုး ၂၁ယောက်၊ တရုတ်လူမျိုး ၈၆ယောက်တို့ ဖြစ်သည်။ တရုတ်တို့မှာ ပြင်သစ်တို့၏ လက်အောက်ခံမဟုတ်သော်လည်း ပြင်သစ်တို့သည် သူတို့၏ အလုပ်သမားကိုလည်း နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့် ခံစားရလေအောင် လက်မှတ်ထုတ်ပေးထားသည်။ ထိုအချက်မှာ ယိုးဒယားနှင့် ချုပ်ဆိုသော စာချုပ်များအပေါ် တစ်ဖက်သတ်ကျစွာ ကောက်ချက်ဆွဲ၍ အခွင့်အရေး ယူနေခြင်းဖြစ်သည်။

စာချုပ်ချုပ်ဆိုပြီးသည့်နောက်တွင် ပိုမိုဆိုးရွားလာသည်။ ၁၈၉၃ခုတွင် ပြင်သစ်သံရုံးမှ သူတို့၏ ကျေးတော်မျိုး ကျွန်တော်မျိုးများအဖြစ် လက်မှတ်ထုတ်ပေးထားသူများမှာ စုစုပေါင်း ၂၀၀ ရှိသည်။ ၁၈၉၆ခုတွင် ၃၀၀၀၀ (သုံးသောင်း)အထိ တိုးတက်လာလေသည်။ ထိုသို့ ပြင်သစ်လက်အောက်ခံ လက်မှတ်ကိုင်စွဲထားသူများ ဦးရေများပြားလာခြင်းသည် ဘန်ကောက်မြို့တော်မှာလည်းကောင်း၊ နယ်များမှာလည်းကောင်း အုပ်ချုပ်ရေးဘက်တွင် အခက်အခဲတွေ့လာခဲ့သည်။ မူလက ယိုးဒယား၏ လက်အောက်ခံဖြစ်ခဲ့သော ကမ္ဘောဒီးယားလူမျိုးများ၏ အဆင့်အတန်းမှာလည်း ပြောင်းလဲသွားသည်။ ဘတ္တာဘောင်နှင့် ဆီရမ်ရက်ပ် တို့သည် ကမ္ဘောဒီးယား၏ မူလပိုင်နက်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုထားသဖြင့် ပြင်သစ်တို့၏လက်သို့ ရောက်နေသော တရားစီရင်ရေးကို ယိုးဒယားများက မတော်လှန်နိုင်ပေ။

ယိုးဒယားတို့သည် ဗြိတိန်နိုင်ငံသားများကို များစွာ အထင်ကြီးလေးစားခဲ့ခြင်းသည် ၁၈၂၄ ၂၆ မြန်မာ

နိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပွားသော အင်အားကြီးကျော်စစ်၏ အရှိန် ရိုက်ခတ်မှုကြောင့်လည်း ပါသည်။ ၁၉၂၆တွင် ယိုးဒယားနှင့် ဗြိတိန်တို့ စာချုပ်ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ဘာနေစာချုပ်ဟုတွင်သည်။ သူတို့ကို အမြဲလိုပင် နိုင်ခဲ့သော လူမျိုးသည်ပင် ဤသို့သော အင်အားကြီးနိုင်ငံက နိုင်ခဲ့ပေသည်ဟု တွေးခဲ့သည့်အတွေး၊ တစ်ဖက်ကလည်း ဟိတ်လုံးဟန်လုံးဖြင့် လှန့်ခဲ့သည့် အလှန့်တို့ကြောင့် များစွာအလျော့ပေးကာ ဆက်ဆံခဲ့သည်ကို မငြင်းနိုင်ပေ။ ဘာနေစာချုပ်သည်ပင် အင်အား မြန်မာ ဒုတိယစစ်ပွဲ၏အရှိန်ကြောင့် ဤမျှလွယ်ကူစွာ ချုပ်ဆိုနိုင်သော စာချုပ်တစ်ခုဖြစ်သည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ပြင်သစ်တို့သည် ဗြိတိန်တို့လောက်ပင် ညက်ညောခြင်းမရှိဘဲ ဗိန်းဗောင်းတီးကာ ယိုးဒယားသို့ ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ဝင်ရောက်နိုင်ခြင်းမှာလည်း ယိုးဒယားနှင့် မကြာခဏစစ်ထိုးကာ တစ်ခါတစ်ရံ ယိုးဒယားဘုရင်တို့ထံ ပဏ္ဏာဆက်သရသော အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံသုံးခုသည် ပြင်သစ်ပိုင် အင်ဒိုချိုင်းနားဖြစ်သွားခဲ့ပြီ။ ထိုနိုင်ငံများကို ခြေကုပ်ထားကာ ယိုးဒယားသို့ဝင်သည့်အခါတွင်လည်း စာချုပ်ဝင်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ဟူသော စကားကိုဆို၍ ဝင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားတို့သည် ပထမဦးစွာ အထူးအခွင့်ရေးရ နိုင်ငံဖြစ်သော မဟာမိတ်ဗြိတိန်ကို အားမကိုးသောကြောင့် ချောင်ဖရော့မြစ်ဝမှ အတားအဆီးများကို ဇွတ်ဖြတ်ကျော်ကာ ဝင်ရောက်လာသော ပြင်သစ်သင်္ဘောများကို မင်းသားကြီး ဒေဝဝေါင်ဆီ ကိုယ်တိုင် သူတို့ဆိုက်ကပ်ရာ ပြင်သစ်သံရုံးရေဆိပ်သို့ သွားရောက်ကြိုဆိုသေးသည်။ ထိုသို့ကြိုဆိုခြင်းသည်လည်း နယ်ချဲ့ရန် မောင်းတင်၍ဝင်လာသော ပြင်သစ်တို့ကို မတားဆီးနိုင်ခဲ့ချေ။ သူတို့သင်္ဘောဝင်ရောက်လာသည်ကို ပတ်ခံနမ်ခံတပ်မှ ပစ်ခတ်တားဆီးခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။

ပြင်သစ်တို့သည် ဗြိတိသျှတို့နှင့် မသင့်တင့်သော်လည်း အကျင့်တူသူများ ဖြစ်သည်။ အင်အားမြန်မာ ဒုတိယစစ်ပွဲ ဖြစ်ရသည်မှာ မြန်မာဘုရင်ပိုင် ရေနန်း

ယာဉ်သင်္ဘောကို ဆွဲယူသွားသည့် ကိုမိုဒိုလမ်းဘတ်တို့၏ လုပ်ရပ်ကို မခံမရပ်နိုင်သဖြင့် ပစ်ခတ်တားဆီးသည်ကို အကြောင်းပြ၍ စစ်ဖြစ်ရလေသည်။ ယခုလည်း ယိုးဒယားသို့ ပြင်သစ်တို့သည် ဆီးဆိုထားသည့် အတားအဆီးများကို ကျော်ဖြတ်ကာ ဝင်ရောက်လာသည့် သူတို့၏သင်္ဘောများကို ယိုးဒယားကင်းစခန်းများမှ ပစ်ခတ်သည်ဟူသောအကြောင်းကြောင့် မင်းသားကြီးက မည်မျှပင် မဟာမိတ်ပြုချင်သည်ဖြစ်စေ အပြုမခံတော့ဘဲ သူတို့၏ အမြောက်တင်သင်္ဘောများမှ အမြောက်များကို ဘန်ကောက်မြို့ဘက်သို့ ချိန်ထားကာ ရာဇသံကို ပေးခဲ့သည်။ နှစ်ကြိမ်တိုင် ရာဇသံပေးသည့်အခါ ယိုးဒယားတို့လက်လျှော့၍ အထက်တွင် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း သူတို့အလိုရှိသမျှကို တောင်းခံကာ စာချုပ်အသစ်တစ်စောင်ကို ချုပ်ဆို၍ ယိုးဒယား၏ လက်မှ မြေဟူသမျှကို သိမ်းယူလေတော့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ပြင်သစ် သိမ်းယူသွားသောမြစ်များ မြစ်လက်တက်များ မြေများသည် ယိုးဒယားတို့၏ သမိုင်းစဉ်နှင့် ဆက်နွယ်နေသော မြေနှင့်ရေတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ထိုသို့မြေများကို သိမ်းယူသွားသူများသည် သူတို့ ပိုင်ဆိုင်သွားသော မြေများပေါ်တွင်သာ ကြီးစိုးသည် မဟုတ်ဘဲ ယိုးဒယားပြည်တွင်းတွင်လည်း စာချုပ်တွင် ပါသော လွတ်လပ်စွာရောင်းဝယ်ခွင့်၊ အကောက်ခွန်နှုန်းထား လျှော့ပါးခွင့်၊ နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်များကို လက်ကိုင်ပြုကာ ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏ ရိုးရာသဘာဝများဖြင့် တည်ငြိမ်သောဘဝကို များစွာနှောင့်ယှက်ဖျက်ဆီးခဲ့ပေသည်။ တိုက်ဆိုင်သည်မှာ ပြင်သစ်တို့ ယိုးဒယားကို အနိုင်ကျင့်နေချိန်သည် မြန်မာတို့ တတိယအကြိမ် စစ်ရှုံးသည့်အချိန်နှင့် လွန်စွာနီးကပ်နေခြင်းဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားကို ကြားခံနယ်မြေဟု သတ်မှတ်ကြခြင်း

ယိုးဒယားတို့သည် ၁၉ ရာစု ကုန်ခါနီးတွင် နိုင်ငံခြားဆက်ဆံရေးနှင့်ပတ်သက်၍ များစွာကံခေသော နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ ဖြစ်လာသည်။ ဘောင်းရင်း စာချုပ်အပြီးတွင် နိုင်ငံများစွာက လာရောက်ကာ စာချုပ်ခွဲကြပြီးနောက် ရရှိသောအခွင့်အရေးများကို သုံးကာ ကြွယ်ဝ

သွားကြသည်။ ယိုးဒယားမင်းနေပြည်မှာကား ကုန်တော်များကို ပယ်ဖျက်ပေးရကာ ကုန်တော်တိုက်များ မရှိသည့်ပြင် ပြည်တွင်းပြည်ပ အခွန်အတုတ်များကို လည်း လျှော့တန်တာလျှော့၍ ဖျက်တန်တာကို ဖျက်လိုက်ကြရသည်မှာ နောက်ဆုံးတွင် သူကောင်းမျိုးတို့မှာ မြေအောက်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများဖြစ်သော ဘိန်းခန်း အခွန်အတုတ်၊ ယစ်မျိုးအခွန်အတုတ်၊ လောင်းကစား အခွန်အတုတ်များပေါ်တွင် ရပ်တည်နေခဲ့ရသည်ဟု ယိုးဒယား သမိုင်းဆရာများက ရေးသားခဲ့ကြသည်။

ယိုးဒယားနှင့် ပင်တိုင်ဆက်ဆံနေခဲ့ရသော အင်အားကြီးနိုင်ငံများမှာ ဗြိတိန်နှင့်ပြင်သစ်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ဗြိတိန်သည် ယိုးဒယားတို့နှင့် ဆက်ဆံရေးကောင်းမွန်သဖြင့် ယိုးဒယားတို့သည် စိန့်ဂျိမ်းစ်နန်းတော်သို့ပင် သံအမတ် စေလွှတ်ထားသည့်အထိ ရင်းနှီးကျွမ်းဝင်ခဲ့ကြသည်။ ပြင်သစ်တို့အနိုင်ကျင့်သည့်အခါ ဗြိတိန်သည် ပြင်သစ်တို့ ရှေ့သို့တိုးမလာခင် ယိုးဒယားက ခပ်သုတ်သုတ် အလျှော့ပေးလိုက်လျှင် သင့်မြတ်မည်ဖြစ်ကြောင်း အကြံဉာဏ်မှတစ်ပါး အခြားမည်သည့်အကူအညီမျှ မပေးခဲ့ချေ။

ထိုသို့ ပြင်သစ်ကို အလျှော့ပေးလိုက်ပါဟု ပြောသည်မှာလည်း ပြင်သစ်ဘက်မှလိုက်၍ ပြောခြင်းမဟုတ်ချေ။ အကယ်၍ ယိုးဒယားက လိုက်လျောရန် ငြင်းဆန်ပါက ပြင်သစ်တို့က အားထည့်ကာ ယိုးဒယားတစ်နိုင်ငံလုံးကို သိမ်းပိုက်သည့်အခြေအနေသို့ ရောက်သွားပါက ဗြိတိန်အနေဖြင့် စီးပွားရေးအရ နယ်မြေပိုင်ဆိုင်မှုအရ ရေရှည်ပြင်သစ်နှင့် ဆက်ဆံရေးအရ ဆုံးရှုံးမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ တစ်ဖက်ကလည်း ယိုးဒယားကို သက်ညှာပေးပါရန် ပြင်သစ်အား မေတ္တာရပ်ခံခဲ့သေးသည်။ ထိုသို့မေတ္တာရပ်ခံခြင်းသည်လည်း ယိုးဒယားကို သက်ညှာချင်သည့် စေတနာကြောင့် မဟုတ်ချေ။ ပြင်သစ်က အားထည့်ကာ ယိုးဒယားကိုသိမ်းပါက သူ့အကျိုးစီးပွားများပါ ပါသွားမည်စိုးသောကြောင့် ဖြစ်သည်။

ယိုးဒယားဘက်က အလွန်နစ်နာသော ဘောင်းရင်းစာချုပ်၏ နောက်တွင် ထိုထက်ပို၍နစ်နာရန် မကျန်

တော့လောက်အောင် အကွက်စေ့စေ့ အထက်စီးနှင့် တောင်းယူတက်သော ပြင်သစ်တို့နှင့် ၁၈၉၃ ခုတွင် စာချုပ်ရသည်။ ထိုစာချုပ် ချုပ်ဆိုပြီး ၃ နှစ်အကြာတွင် ဗြိတိန်နှင့်ပြင်သစ်တို့သည် အာဖရိကတိုက်နှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ကိုလိုနီချဲ့ထွင်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သော သဘောတူညီမှု စာချုပ်တစ်စောင် ချုပ်ဆိုသည်။

ပြင်သစ်ပိုင် လာအိုနှင့် ဗြိတိန်ပိုင် မြန်မာတို့၏ အကြားတွင် တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ယိုးဒယားတို့ဆက်စပ်နေသော လမ်းပေါက်ကလေးတစ်ခု ကျန်နေသည်ကို ဆွဲ၍ စေ့လိုက်သည့်သဘောဖြင့် မဲခေါင်မြစ်ကို လာအိုနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ ရှမ်းပြည်နယ်အကြားတွင် နယ်နိမိတ်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်။ ယိုးဒယားသည် ဤနည်းဖြင့် သူမပါရသော သဘောတူညီမှု စာချုပ်ချုပ်ဆိုပွဲတွင် သူ၏ ကံကြမ္မာကို ဆုံးဖြတ်လိုက်ကြသည်ကို ခံခဲ့ရသည်။ ယိုးဒယားနှင့်ပတ်သက်သော ဗြိတိန်နှင့် ပြင်သစ်တို့၏ သဘောတူညီချက် နောက်တစ်ခုမှာ ဗြိတိန်သည် လည်းကောင်း၊ ပြင်သစ်သည်လည်းကောင်း မဲခေါင်မြစ်နှင့် တနင်္သာရီတောင်တန်းတို့အကြား ဒေသတွင်းသို့ တစ်ဦး၏သဘောတူညီမှု မရဘဲ နောက်တစ်ဦးက စစ်တပ်များ စေလွှတ်ခြင်းမပြုရန်။ ထို့ပြင် ယိုးဒယားထံမှ တစ်နိုင်ငံက နောက်တစ်နိုင်ငံထက်ပို၍ အခွင့်အရေးများ ပိုမိုတောင်းယူခြင်း မပြုရန်။ ထိုသဘောတူညီမှုသည် ယိုးဒယား၏ လွတ်လပ်ရေးဆုံးရှုံးမှုကို ကာကွယ်ရန် အတွက် ဆောင်ရွက်ရန်လို၍ နှစ်နိုင်ငံစလုံးက သဘောတူဆောင်ရွက်သည့် လုပ်ငန်းများကို အတားအဆီးမဖြစ်စေရ။ ယိုးဒယားသည် တတိယမြောက် အင်အားကြီးနိုင်ငံနှင့် မိမိတို့ မယူဘဲထားသည့် အခွင့်အရေးများ လုပ်ဆောင်ခွင့်များကိုပေးသည့် စာချုပ်များ ချုပ်ဆိုခြင်း မပြုရ။ ယိုးဒယားသည် ဤ ၁၈၉၆ခု အင်္ဂလိပ်ပြင်သစ် စာချုပ်ကို ရေးထိုးရာတွင် မည်သည့်နေရာကမှ ပါဝင်ခြင်း မပြုရချေ။

ဤသဘောတူစာချုပ်သည် ယိုးဒယားနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ အာမခံခြင်းမရှိသော်လည်း ဂရိဗြိတိန်နှင့် ပြင်သစ်တို့ကမူ ယိုးဒယား၏ အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်ဆိုင်မှုကို ထိပါးမည်မဟုတ်ဟု

ဆိုသည်။ ဤသို့ဖြင့် အလွန်ပါးနပ်သော ဗြိတိန်နှင့် ပြင်သစ်တို့သည် ယိုးဒယားနိုင်ငံကို သူတို့၏ ကိုလိုနီ နိုင်ငံများအကြားတွင် ကြားခံနယ်မြေအဖြစ် ထားနိုင်ခဲ့ သည်။ မလေးကျွန်းဆွယ်တွင် ယိုးဒယားပိုင်ဆိုင်ခဲ့သော နယ်များကိုလည်း ဗြိတိန်က သူ၏ကိုလိုနီများနှင့် တစ် စပ်တည်းဖြစ်၍ သိမ်းယူလိုက်လေသည်။

ယိုးဒယားနိုင်ငံသားတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှ ကုန်းပြင်နိုင်ငံများအနက် လွတ်လပ်ရေး မဆုံးရှုံးဖူးသော နိုင်ငံအဖြစ် ဝင့်ဝင့်ကြွားကြွားစကားဆို၍ နေတတ်ကြ သည်။ လွတ်လပ်ရေးဆုံးရှုံးခဲ့သော နိုင်ငံများ၏ နယ်ချဲ့ ဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုများကြောင့် ၂၀ ရာစုအလယ် ပိုင်းတွင် နိုင်ငံအသီးသီး လွတ်လပ်ရေးရလာကြသည်။ ထိုသို့လွတ်လပ်ရေးရလာသော နိုင်ငံများသည် လွတ် လပ်ရေး ဆုံးရှုံးစဉ်က ထိုနိုင်ငံများနှင့် တစ်စပ်တည်းရှိခဲ့ သော နယ်မြေများကိုပါ ရခဲ့သည်ဖြစ်ရာ ယိုးဒယား သည် ဗြိတိန်လက်သို့ပါသွားသော သူ၏ မြေများကို လည်းကောင်း၊ ပြင်သစ်ပိုင် အင်ဒိုချိုင်းနားဟု အမည် တွင်ခဲ့သော နိုင်ငံများနှင့် ရောနှော၍ပါသွားသော သူ၏ မြေများကိုလည်း အပြီးတိုင် ဆုံးရှုံးလိုက်ရလေတော့ သည်။ ထိုမြေ၏ ပမာဏမှာ စတုရန်းမိုင်ပေါင်း တစ်သိန်း

နှစ်သောင်းကျော်ရှိသည်ဟု ယိုးဒယားသမိုင်းစာအုပ်များ တွင်ပါသည်။ သို့သော် ယိုးဒယားကျောင်းများတွင် ပြဋ္ဌာန်းထားသော ယိုးဒယားသမိုင်းစာအုပ်များတွင် မပါ ချေ။

ကျမ်းကိုး

1. **His Roya Highness Prince Chula Chakrabongse of Thiland.** 1959. Lords of Life, London: Alvin Redman Limited.
2. Jumsai, M.L. Manish. 2000. **History of Anglo-Thai Relation.** 6th Edition. Bangkok: Chalermnit.
3. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance.** London: George Allen & Unwin Ltd.
4. Syamananda. Rong. 1993. **A History of Thailand.** English edition. Bangkok: Chulalongkorn University.
5. Wyatt, David K. 2001. **Thailand A Short History .** Bangkok: Silkworm Books.

နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖဲ့ယူခဲ့သည့် အရှေ့ဗျားဒေသ ၁

အာရှတိုက် အရှေ့ဗျားမှ
တရုတ်နိုင်ငံနှင့် နယ်ချဲ့များ

အာရှတိုက်သို့ ဥရောပမှ လာရောက်နိုင်သော ပင်လယ် ရေကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီတို့မှစ၍ စပိန်များ၊ ဒင်္ဂါများ၊ အင်္ဂလိပ်များ၊ ပြင်သစ်များတို့သည် အာရှတိုက်တစ်ခွင်ကို ကုန်သွယ်ရေး၊ သာသနာရေးနှင့် စစ်ရေးအစရှိသည့် နည်းအသွယ်သွယ်ဖြင့် တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ကာ အမျိုးမျိုးခြယ်လှယ်ခဲ့ကြသည်ကို တင်ပြ ခဲ့ပြီး ဖြစ်သည်။

ယခုတင်ပြမည့်အကြောင်းမှာ အရှေ့ဗျားဒေသမှ တရုတ်နိုင်ငံကို နယ်ချဲ့များက အင်အားဖြင့် ထိုးဖောက် ကာ အရောင်းအဝယ်ပြုရင်း မည်ကဲ့သို့ ဖဲ့ယူခဲ့သည် ဆိုသည့်အကြောင်းဖြစ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒုတိယ နောက်ဆုံးမင်းဖြစ်သော မင်းတုန်းမင်းတရားကြီး၏ လက်ထက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အရှေ့မြောက်ဘက်မှ တရုတ်နိုင်ငံ၏ အတွင်းဘက်သို့ ကုန်းကြောင်းဖြင့် ဝင် ရောက်ရန် လမ်းစရာခွဲကြသည့် အကြောင်းကိုလည်း တင်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် မြေ ချင်းဆက် ရေချင်းဆက်နေသော တရုတ်နိုင်ငံကို နယ် ချဲ့တို့ မည်သို့ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်ခဲ့ကြသည်ကို လေ့လာ ရန် ကိစ္စမှာ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းလှသည်။

တရုတ်နိုင်ငံသည် အာရှတိုက်တွင် အကြီးမားဆုံး နိုင်ငံဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာပေါ်တွင် ရုရှနှင့် ကနေဒါနိုင်ငံတို့ ထက် ငယ်သော်လည်း တတိယမြောက် အကျယ်ဝန်း ဆုံး နိုင်ငံဖြစ်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံသည် မြောက်ဘက် တွင် ရုရှား၊ အနောက်မြောက်ဘက်တွင် မွန်ဂိုးလီးယား၊ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် ပြည်သူ့ဒီမိုကရက်တစ် သမ္မတ နိုင်ငံ (မြောက်ကိုရီးယား)၊ အနောက်ဘက်တွင် ကီရဂီ စတန် (Kyrgyzstan)၊ တာဂျစ်ကစ္စတန် (Tajikistan)၊ အာဖန်နစ္စတန်နှင့် ပါကစ္စတန်၊ အရှေ့ဘက်တွင် အရှေ့ တရုတ်ပင်လယ်၊ တောင်တရုတ်ပင်လယ်နှင့် ပစိဖိတ်

သမုဒ္ဒရာ၊ တောင်ဘက်တွင် ဗီယက်နမ်၊ မြန်မာ၊ အိန္ဒိယ၊ ဘူတန်နှင့် နီပေါနိုင်ငံများ တည်ရှိလေသည်။

တရုတ်နိုင်ငံသည် ကမ္ဘာပေါ်တွင် လူဦးရေ အများဆုံးနိုင်ငံဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့လူဦးရေ၏ ငါးပုံတစ်ပုံ သည် တရုတ်နိုင်ငံတွင် နေထိုင်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံ၏ အကျယ်အဝန်းမှာလည်း အာရှတိုက်၏ ငါးပုံတစ်ပုံ သာသာ ကျယ်ဝန်းသည်။ တရုတ်နိုင်ငံတွင် အခြောက် သွေဆုံးသော သဲကန္တာရများ၊ အမြင့်မားဆုံးသော တောင် များနှင့် မြေကြောကောင်းသော စိုက်ပျိုးမြေများ တည် ရှိသည်။

တရုတ်နိုင်ငံ၏ မြေဧရိယာအကျယ်အဝန်းမှာ ၃,၆၉၆,၀၃၂ စတုရန်းမိုင် (၉,၅၇၂,၆၅၈ ကီလိုမီတာ) ကျယ်ဝန်းသည်။ တောင်နှင့်မြောက် အလျားမှာ ၂၅၀၀ မိုင် (၄၀၂၃) ရှည်သည်။ အရှေ့နှင့်အနောက် အလျားမှာ မိုင် ၃၀၀၀ (၄,၈၂၈ ကီလိုမီတာ) ရှည်လျားသည်။

မြေမျက်နှာပြင်အရ အမြင့်ဆုံးမှာ ဧဝရက် တောင် ၂၉,၀၂၈ ပေ (၈,၈၄၈ ကီလိုမီတာ) မြင့်သည်။ မြေမျက်နှာပြင် အနိမ့်ဆုံးမှာ တာပန်မြေခုံးဒေသဖြစ်၍ ပင်လယ်ရေမျက်နှာပြင်အောက် ၅၀၅ ပေ (၁၅၄ မီတာ) နိမ့်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံတွင် ထင်ရှားသော မြစ်ကြီးနှစ် စင်းမှာ ဟွန်ဟိုခေါ် မြစ်ဝါမြစ်နှင့် ယန်ဆီမြစ်တို့ဖြစ်ကြ သည်။ ပုလဲမြစ်ဟုခေါ်တွင်သော မြစ်လည်းရှိသေးသည်။

တရုတ်နိုင်ငံသည် အီဂျစ်နိုင်ငံမှအပ ရှေးအကျ ဆုံးနှင့် အဆင့်မြင့်မားသော ယဉ်ကျေးမှုရှိသည့် နိုင်ငံ ဖြစ်ပေသည်။ တရုတ်တို့သည် သူတို့၏နိုင်ငံကို (Zhongguo) ဟု ခေါ်ကြသည်။ အလယ်ပိုင်းနိုင်ငံ ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ တရုတ်တို့၏ ယဉ်ကျေးမှုမြင့် မားခြင်းကို သာဓကစုံလင်စွာဖြင့် တင်ပြရပါမူ ကျမ်း အစောင် စောင်ရေးမှသာ ဖြစ်ပေမည်။ ထို့ကြောင့် ဤ အခန်းဆက် ဆောင်းပါးများနှင့် ဆီလျော်သော သာဓက ကိုသာ အကျဉ်းမျှ တင်ပြလိုပါသည်။

တရုတ်နိုင်ငံ၏ အတိတ်သမိုင်းကြောင်းမှ ထူးခြားသော အမှတ်အသားမှာ မဟာတံတိုင်းကြီး ဖြစ်သည်။ ကျောက်တုံးများ အုတ်များဖြင့်စီကာ ဆောက်လုပ်ထားသော တံတိုင်းကြီးမှာ အမြင့်အားဖြင့် ၂၅ ပေမျှမြင့်၍ တံတိုင်းကြီး၏ အရှည်မှာ မိုင်ပေါင်း ၁၅၀၀ ရှိသည်။ တံတိုင်းကြီး၏ အနောက်ဘက်အစွန်းအဖျားသည် ယခုခေတ် ကန်စု (Gansu) ပြည်နယ်တွင် တည်ရှိသည်။ အရှေ့ဘက်အစွန်းအဖျားသည် ဘေဂျင်းအနီးရှိ ရှန်ဟိုင်ကွမ် (Shanhaiguan) တွင် ရှိသည်။ ကျူးကျော်သူများကို ဖော်ပြသည့်ရန် တည်ဆောက်ထားသော တံတိုင်းကြီးဖြစ်သဖြင့် အဝေးကြည့်မျှော်စင်များပါ ထည့်သွင်းဆောက်လုပ်ထားသည်။

ထိုမဟာတံတိုင်းကြီးကို ချင်မင်းဆက် လက်ထက်တွင် ရန်သူများလာရောက်ကျူးကျော်သည်ကို တားဆီးရန် ဆောက်လုပ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ဦးဆောင်ကာ ဆောက်လုပ်သည့်ဘုရင်မှာ ရှီးဟောင်တီးဖြစ်သည်။ ထိုမင်းသည် ချင်မင်းဆက်၏ နောက်ဆုံးဘုရင် ဖြစ်ပေသည်။ ချင်မင်းဆက်၏ နောက် တက်လာသော ဟန်မင်းဆက် (ဘီစီ ၂၀၈ အေဒီ ၂၂၀) တွင် ရောမနိုင်ငံနှင့် ဆက်သွယ်၍ ကုန်သွယ်ခဲ့ခြင်းဖြစ်လေသည်။

အေဒီ ၁၂၇၉ ခုတွင် တရုတ်နိုင်ငံအလုံးကို မွန်ဂိုဘုရင် ဂျင်ဂစ်ခန်က သိမ်းယူခဲ့သည်။ ဂျင်ဂစ်ခန်၏ မြေး ကူဗလိင်ခန်မှအစပြုသော မင်းဆက်သည် ယွန်မင်းဆက်အမည်ဖြင့် ၁၂၇၉ ခုမှ ၁၃၆၈ အထိ စိုးစံခဲ့သည်။ ထိုမင်းဆက်သည် ၁၃၆၈ တွင် မင်းဆက်ပြတ်ခဲ့၍ မင်မင်းဆက်သည် ၁၃၆၈ မှ ၁၆၄၄ ခုအထိ စိုးစံခဲ့သည်။

မင်မင်းဆက်၏ ဒုတိယပိုင်းကာလသည် ဥရောပတိုက်သားတို့၏ ရေကြောင်းခရီးရှာဖွေခြင်းနှင့် နယ်ချဲ့ခြင်းတို့၏ ပထမပိုင်းနှင့် တိုက်ဆိုင်ခဲ့လေသည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှသို့ ပထမဦးဆုံး ရောက်ရှိလာကြသူများဖြစ်သည်။ သူတို့သည် မလေးရှားကျွန်းဆွယ်ဒေသတွင် ပထမဦးစွာ ကုန်တိုက်များ ဆောက်လုပ်ခွင့်တောင်း၍ ဒေသခံများထံမှ ကုန်စည်များကို ဝယ်ယူကာ သိုလှောင်ကြသည်။ ထိုကုန်တိုက်များ၏ လုံခြုံရေးကိုအကြောင်းပြကာ ဒေသခံရာဇာများ ထံမှ ကုန်တိုက်ရှိရာ နေရာတွင် အမြောက်လက်နက်များ တပ်ဆင်ကာ ခံတပ်များအသွင်ကို ယူသည်။ ထို့နောက်

သူတို့၏လက်နက်များဖြင့် ဒေသခံများကို အနိုင်အထက်ပြုကြလေသည်။ ထိုအဖြစ်ကို မလေးရှားဒေသရှိ မဟာရာဇာများက တရုတ်ဧကရာဇ်တို့ထံသို့ အကြောင်းကြားခဲ့လေသည်။ အချို့သော မဟာရာဇာများမှာ မင်မင်းဆက်ဧကရာဇ်များ၏ ပဏ္ဏာဆက် မဟာရာဇာများဖြစ်ကြသည်။ ထို့ပြင် တရုတ်ကုန်သည်များသည် တောင်တရုတ် ပင်လယ်တကြောတွင် ရွက်လွှင့်သွားလာကာ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ် ပြုနေကြသဖြင့် ဥရောပသားတို့၏ အကြောင်းနှင့်ပတ်သက်သော သတင်းစကားများ ရလာခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ၁၅၁၆ ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံး ရောက်ရှိလာသော ပေါ်တူဂီတို့ကို မင်မင်းဆက်ဧကရာဇ်က ကောင်းစွာလက်ခံတွေ့ဆုံမည်ဟု သဘောတူကာ ဘေဂျင်းသို့ခေါ်ယူခဲ့သည်။ ဘေဂျင်းသို့ ပေါ်တူဂီ သံအမတ်ဖြစ်သူ ဆိုက်ရောက်သည့်အချိန်တွင် ထိုသူနှင့်ပါ လာသော သူတို့က အခွင့်မတောင်းဘဲ တရုတ်မြေပေါ်တွင် ခံတပ်ဆောက်လုပ်ခဲ့ကြသည့် သတင်းကလည်း တစ်ပါတည်းရောက်ရှိလာသည်။ ထိုသူတို့၏ အပြုအမူသည် သူတို့နှင့်ပတ်သက်၍ ကြားထားသော မကောင်းသတင်းသည် အမှန်ပင်ဖြစ်ကြောင်း ထောက်ခံနေသကဲ့သို့ဖြစ်လေသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ ဆောက်လုပ်သော ခံတပ်ကို တရုတ်စစ်သင်္ဘောက ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက် ဖျက်ဆီးလိုက်သည်။ သူတို့၏ သံအမတ်ကိုလည်း ဧကရာဇ်က အတွေ့မခံတော့ဘဲ ဘေဂျင်းမှ ဝှမ်းခုံးသို့ နှင်ထုတ်လိုက်သည်။ ထိုဒေသမှာပင် ပေါ်တူဂီသံအမတ်သည် အကျဉ်းကျခံရင်း သေဆုံးခဲ့သည်။

တရုတ်ဧကရာဇ်အနေဖြင့် နိုင်ငံရေးနှင့်သံတမန်ဆက်ဆံရေးတို့ကို ခွင့်မပြုခဲ့သော်လည်း ပေါ်တူဂီတို့သည် တရုတ်နိုင်ငံတောင်ပိုင်းမှ ဘုရင်ခံများ၏ ခွင့်ပြုချက်ကိုယူကာ တောင်ပိုင်းဆိပ်ကမ်းများတွင်လည်း ကောင်း၊ ကျွန်းငယ်ကလေးများတွင်လည်းကောင်း သင်္ဘောဆိုက်ကပ်ကာ ရောင်းဝယ်နေခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ ရောင်းဝယ်နေရင်း ပေါ်တူဂီတို့က အရှေ့တိုင်းမှ အုပ်ချုပ်သူများအပေါ် လိုအပ်သည်ထက်ပို၍ တောင်းဆိုလာကြပြန်သည့်အခါ တရုတ်အရာရှိများက သူတို့ကို နှင်ထုတ်ကြပြန်သည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် တရုတ်တို့အပေါ်တွင် အကဲစမ်း၍မရမှန်းသိသည့်အခါ အကျိုးအမြတ်ကောင်းစွာရသော ကုန်သွယ်ရေးကို အဆုံးရှုံးမခံ

နိုင်သဖြင့် အထပ်ထပ်အခါခါ တောင်းပန်ပြန်သည်။ ဤသို့ဖြင့် ဆိပ်ကမ်းငယ်များတွင် ပေါ်တူဂီတို့ ဆက်လက်၍ ကုန်သွယ်ခွင့်ရခဲ့ကြပြန်သည်။

ထိုသို့နေရင်း တရုတ်ရေတပ်ဗိုလ်ချုပ်တစ်ဦးသည် ပင်လယ်ဓားပြတို့ကို လိုက်လံဖမ်းဆီးရာ ပေါ်တူဂီတို့က ကူညီခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ ပေါ်တူဂီအပါအဝင် ဥရောပတိုက်သားများသည် သူတို့၏ ကုန်သွယ်ရေးတွင် လက်နက်တပ်ဆင်ထားသောကြောင့် လိုအပ်သည့်အခါ တိုက်သင်္ဘောအဖြစ် အသုံးပြုနိုင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်ရေတပ်ဗိုလ်ချုပ်ထံမှ မျက်နှာသာရလိုသော စိတ်ကူးဖြင့် ချက်ချင်းဝင်ရောက် ကူညီခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအကူအညီကြောင့် တောင်ပိုင်းမှ ဘုရင်ခံသည် အမာကူခေါ် မကာအို (Amakau or Macao) ကို ပေါ်တူဂီတို့အား ကုန်သွယ်ရေးစခန်းအဖြစ် အသုံးပြုခွင့်ပေးခဲ့သည်။ မကာအိုသည် ကျွန်းဆွယ်ကလေးတစ်ခုဖြစ်ကာ တရုတ်ပြည်မ ကုန်းမြေကြီးနှင့် ကျွန်းဆက်ကလေးတစ်ခုဖြင့် ဆက်သွယ်နေသည့် ဒေသဖြစ်သည်။

ဤနေရာတွင် ရှင်းအောင်ပြောရမည့် အချက်တစ်ခုရှိသည်။ တရုတ်တို့သည် မကာအိုကို ပေါ်တူဂီတို့အား အပိုင်ပေးအပ်ခဲ့ခြင်း မဟုတ်ချေ။ မြေအငှားချကာ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းအဖြစ် သုံးခွင့်ပေးခဲ့ခြင်းသာဖြစ်သည်။ ၁၈၄၉ ခုအထိ ပေါ်တူဂီတို့သည် တရုတ်အစိုးရအား နှစ်စဉ်မြေငှားခ မှန်မှန်ပေးခဲ့ရသည်။ မကာအိုတွင် တရုတ်တို့သည် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး အခွင့်အာဏာများကိုလည်းကောင်း၊ ငွေကြေးဆိုင်ရာ လုပ်ပိုင်ခွင့်များကိုလည်းကောင်း ဆုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ တရုတ်တရားရုံးသည် ၁၆၉၀ခုအထိ မကာအိုတွင် ရုံးစိုက်ကာ တရားသူကြီးတစ်ယောက်သည် မကာအိုတွင် အခြေစိုက်၍ တရားတပေါင်ကိစ္စများကို စစ်ဆေးဆုံးဖြတ်သည်။ လူသတ်မှုကဲ့သို့သော အမှုကြီးများ ပေါ်ပေါက်ပါက Guangzhou ရုံးတော်အထိ တက်ကြရသည်။ ပေါ်တူဂီစခန်းမြို့ဖြစ်သော မကာအိုတွင် ၁၈၄၃ခုအထိ အိမ်ဆောက်ရာ၌ တရုတ်အစိုးရထံ အခွန်ပေး၍ အခွင့်တောင်းကြရသည်။

မကာအိုကို အခြားသော ဥရောပတိုက်သားများ မလာမီကတည်းက ပေါ်တူဂီတို့ပိုင်ဆိုင်ခဲ့သည်ဟု ယူဆပါက မှားပါသည်။ တရုတ်နိုင်ငံကို အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်

တို့က အနိုင်အထက် တိုက်ခိုက်ကြသည့်အချိန်အထိ ပေါ်တူဂီတို့သည် (Guangzhou) ယခင်က ကန်တုံဟု ခေါ်ခဲ့သော ပြည်နယ်ဘုရင်ခံထံသို့ အခွန်ဆက်၍ နေခဲ့ကြရသူများသာဖြစ်သည်။

ပေါ်တူဂီတို့၏ နောက်တွင် စပိန်တို့လိုက်ပါလာသည်။ သူတို့သည် ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းများမှတစ်ဆင့် တရုတ်နိုင်ငံနှင့်လည်းကောင်း၊ ဂျပန်နိုင်ငံနှင့်လည်းကောင်း ကုန်သွယ်ရေးဝယ်သည်။ စိတ်ဝင်စားဖွယ်ကောင်းသည်မှာ စပိန်နိုင်ငံသည် အရှေ့ဖျားနိုင်ငံများနှင့် ကုန်သွယ် ရောင်းဝယ်ရာတွင် တောင်အမေရိကတိုက်မှတစ်ဆင့် ဖိလစ်ပိုင်ကိုဖြတ်ကာ ရောင်းဝယ်ကြခြင်းဖြစ်သည်။

စပိန်တို့၏ နောက်တွင် ဒပ်ချ်တို့လိုက်ပါလာသည်။ ပေါ်တူဂီတို့ကို အိမ်ချိုင်းနားကျွန်းမှ တိုက်ထုတ်လိုက်ပြီးနောက် ဒပ်ချ်တို့သည် သူတို့အတွက် အကျိုးအမြတ်ရှိမည့် ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများကို ချဲ့ထွင်လုပ်ကိုင်လာသည်။ ဤအခန်းဆက် ဆောင်းပါးများတွင် ဒပ်ချ်တို့၏ ကုန်သွယ်ရေးစနစ်ဆန်း တစ်ခုအကြောင်းကို ဖော်ပြပြီးဖြစ်သည်။ အာရှတိုက်မှ နိုင်ငံများအကြားတွင် သင်္ဘောဖြင့် ကုန်တင်ကုန်ချလုပ်ငန်းများကို လုပ်သည့် ပြင် တစ်နိုင်ငံမှ တစ်နိုင်ငံသို့ ကုန်များသယ်ယူရောင်းချသည့်လုပ်ငန်းကိုလည်း လုပ်ကိုင်ခဲ့သည့်အကြောင်းဖြစ်သည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ယခုအချိန်တွင် ထိုင်ဝမ်ဟုတွင်သည့် ကျွန်းကို ဝင်ရောက်ကာ အပိုင်စီး၍ ဖော်မိုဆာဟု အမည်ပေးခဲ့သည်။ ဖော်မိုဆာမှာ ဒပ်ချ်စကားဖြစ်၍ လှပသောဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်ဟု ဆိုသည်။ ဒပ်ချ်တို့သည် ဖော်မိုဆာကျွန်းကို အပိုင်စီးကာ ကုန်တိုက်များဆောက်၍ သူတို့စိတ်ကြိုက် ကုန်သွယ်ရေးစခန်း တည်ဆောက်ကာ အကျိုးအမြတ်ရနေကြသည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် ဖော်မိုဆာတွင် အခြေချရခြင်းမှာ ဘောဂျင်းသို့ကုန်သွယ်ခွင့်ရရှိရန် သံတမန်များ စေလွှတ်ခဲ့သည့်တိုင်အောင် ဘောဂျင်းဧကရာဇ်က ဒပ်ချ်တို့ကို ရည်တူတန်းတူများအဖြစ် မဆက်ဆံခဲ့ကြဘဲ ပဏ္ဍာဆက်အဖွဲ့အဖြစ်သာ လက်ခံခဲ့ကြသည်။ ကုန်သွယ်ခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ တင်သွင်းပြောဆိုခွင့်မရခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ဒပ်ချ်တို့သည် ပြည်မကြီးနှင့်ဆက်သွယ်ကာ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုရန် အခွင့်မသာခဲ့ချေ။ ဥရောပတိုက်သားများသည် မည်မျှပင် ပိတ်ဆို့ထားသည့်နိုင်ငံဖြစ်စေ သူတို့

အတွက် အကျိုးကျေးဇူးရနိုင်သည်ဟု ယူဆပါက အနားမှ မခွာဘဲ ရသာသလောက် ရယူရန် ကြိုးစားတတ်ကြသည်။ ဒပ်ချ်တို့လည်း ဤနည်းဖြင့် ကြိုးစားရန် ဖော်မိုဆာတွင် နေရာယူခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ဒပ်ချ်တို့သည် တရုတ်တို့၏ အာဏာစက်ကောင်းစွာမပျံ့နှံ့သော ဖော်မိုဆာကို သိမ်းပိုက်ခြင်းမပြုဘဲ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းအဖြစ်သာ အသုံးပြုခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော် ဒပ်ချ်တို့သည် ဖော်မိုဆာကို လက်လွှတ်ရမည့် အခြေအနေနှင့် ကြံ့ခိုင်ကြံ့ခိုင်ရသည်။ မင်မင်းဆက်ပြုတ်ကျပြီးနောက် မန်ချူးမင်းဆက် တက်လာသည့်အခါ မင်စစ်သူကြီးတစ်ဦးဖြစ်သူ ကောက်ဇင်းဂါးသည် ဖော်မိုဆာဟာ ဒပ်ချ်တို့အမည်ပေးထားသော ထိုင်ဝမ်ကျွန်းကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် ထိုကျွန်းပေါ်တွင် မင်းပြုနေလေသည်။ မန်ချူးတို့သည် သူ၏တစ်သက်နှင့် သူ၏သားတစ်သက်မျှ ကြာအောင် ထိုင်ဝမ်ကို မသိမ်းပိုက်နိုင်ဘဲနေခဲ့သည်။

၁၆၄၄ ခုမှစ၍ တရုတ်နိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းမှ မန်ချူးနယ်သားတို့သည် တရုတ်နိုင်ငံကို ကျူးကျော်ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ကာ သိမ်းပိုက်ခြင်းသည် အာရှတိုက်၏ သမိုင်းစဉ်တွင် အရေးပါခဲ့လေသည်။ သူတို့သည် စစ်တိုက်တော်သောသူများဖြစ်ကာ တရုတ်နိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်မိသည်နှင့် တရုတ်တို့၏ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် တရားစီရင်ရေးစနစ်၊ ငွေကြေးစနစ်တို့ကို လက်ခံလိုက်ကာ တရုတ်နိုင်ငံကို ၁၉၁၁ ခုနှစ်အထိ စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခဲ့လေသည်။ မန်ချူးတို့ တရုတ်နိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်လိုက်ပြီးနောက် နှစ်ပေါင်း ၂၅၀ခန့် စိုးမိုးအုပ်ချုပ်ခြင်းသည် ဥရောပသားတို့ အာရှသို့လာရောက် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်းနှင့် တစ်ချိန်တည်းဖြစ်နေသဖြင့် နိုင်ငံရေးဇာတ်ခုံတွင် အလွန်တွင်ကျယ်စွာ နေရာရယူနိုင်ခဲ့သည်။

မန်ချူးဇကရာဇ်တို့သည် တရုတ်နိုင်ငံထီးနန်းကို သိမ်းပိုက်ပြီးခါစက ဥရောပမှ သာသနာပြုရန် ရောက်လာသည့် ခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးများကို ကောင်းစွာ လက်ခံ၍ ခေတ်သစ်ပညာများနှင့် ပတ်သက်သည်တို့ကို တရုတ်ဘာသာသို့ ပြန်ဆိုရေးသားနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ထိုခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးများကိုလည်း သာသနာပြုခွင့်ပေးခဲ့သည်။ သို့သော်များ မကြာမီအချိန်မှာပင် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများကို တရုတ်နိုင်ငံမှ နှင်ထုတ်ခဲ့ရလေသည်။ အကြောင်းမှာ မူလက ရိုးရာ

ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု ရိုးရာဓလေ့များအတိုင်း နေထိုင်စဉ်က တစ်ရွာနှင့် တစ်ရွာ ကြည်ကြည်သာသာ သင့်တင့်စွာ ပေါင်းသင်းနေထိုင်ခဲ့ကြရာ ခရစ်ယာန်အယူဝါဒကွဲများကို လက်ခံလာကြသည့်နောက်ပိုင်း နိုင်ငံအတွင်းတွင် နေထိုင်သူအချင်းချင်း စိတ်ဝမ်းကွဲစပြုလာကြသည်ကို မန်ချူးဇကရာဇ်က လက်မခံလိုပေ။ ထိုထက်ဆိုးရွားသည်မှာကား သာသနာပြုများသည် သာသနာကိုသာ ပြုသည်မဟုတ်ဘဲ ရိုမန်ကက်သလစ်ဘုန်းတော်ကြီးများက သူတို့လာခဲ့သည့်နိုင်ငံမှ ရိုမန်ကက်သလစ်ဘုရင်သည် ရိုမန်ကက်သလစ်ဘာသာသို့ ဝင်ရောက်လာသော တရုတ်များ၏ နောင်တော်ကြီးဖြစ်သည်။ အရေးအကြောင်း ရှိပါက သူကကူညီလိမ့်မည်ဟုသော သွေးခွဲစကားကို ပြောကြားခဲ့ခြင်းဖြင့် မန်ချူးဇကရာဇ်၏ အမျက်ရှခြင်းကိုခံရကာ တရုတ်နိုင်ငံမှ နှင်ထုတ်ခြင်းကို ခံခဲ့ရသည်။

ထိုသို့တရုတ်နိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိခဲ့သော ရိုမန်ကက်သလစ် ခရစ်ယာန်ဘုန်းတော်ကြီးများသည် အစောပိုင်းတွင် တရုတ်နိုင်ငံ၏ ကောင်းကြောင်းကို ရေးသားကာ ဇာတိမြေသို့ ပေးပို့ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့သော စာများကို ပေးပို့သည်မှာ ဇာတိမြေမှ သာသနာအတွက် ထောက်ပံ့သူများ စိတ်အားမလျော့ဘဲ ဆက်လက်ထောက်ပံ့စေရန်ဖြစ်သည်ဟု ထိုခေတ်နှင့်ပတ်သက်၍ ရေးသားသော သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဆိုသည်။

မှီငြမ်းစာအုပ်များ

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Ebrey, Patricia Buckley. 2000. **The Cambridge Illustrated History of China**. Melbourne: Cambridge University Press.
3. Huang, Ray. 1997. **China A Macro History**. U.S.A. An East Gate Book.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: Geroge Allen & Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**, Volume 3. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖဲယူခဲ့သည့် အရှေ့ဗျားဒေသ ၂

နယ်ချဲ့တို့၏ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်မှုနှင့် တရုတ်နိုင်ငံ

တရုတ်နိုင်ငံကို ဥရောပတိုက်သားများ အလွန်စိတ်ဝင်စားကာ တရုတ်ပြည်မကြီးနှင့် တိုက်ရိုက်ကုန်သွယ်ခွင့်ရ အောင်များစွာကြိုးစားခဲ့ကြသည်။ ယခင်ဆောင်းပါးများတွင် တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဥရောပတိုက်သားများ လာရောက်ခါစက သူတို့နိုင်ငံတွင် မရှိသေးသော ကုန်ပစ္စည်းများ၊ ကုန်ထုတ်လုပ်နည်းများစသည်တို့ကို တွေ့ရှိကာ လောကရမ္မက်များစွာ တက်ခဲ့ကြသည်။ သူတို့သည် အရှေ့တိုင်းသို့ ရောက်လာစကတည်းက စစ်လက်နက်ပစ္စည်းများကို ကောင်းစွာထုတ်လုပ်တတ်၍ ကောင်းစွာ တိုက်ခိုက်တတ်ကြသူများဖြစ်သည်။ ဥရောပတွင် တစ်နယ်နှင့်တစ်နယ် တစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံ တိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည့် စစ်ရေးအတွေ့အကြုံကလည်း များပြားသည်။ ထို့ပြင် အရှေ့တိုင်းသို့လာရောက်၍ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုမည်ဟု ရေကြောင်းခရီးရှာဖွေရန် ကြိုးစားစဉ်ကပင် သူတို့၏ ဦးတည်ချက်များထဲတွင် သိမ်းပိုက်ရန် ကျွန်ပြုရန်နှင့် ခေါင်းပုံဖြတ် အမြတ်ထုတ်ရန်ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်များကို အတိအလင်း ချမှတ်ထားပြီးသား ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် အရှေ့တိုင်းသို့ရောက်သည်ဆိုကတည်းက ဒေသခံမင်းများကို အားစမ်းခဲ့ကြသည်။ သမုဒ္ဒရာပြင်တွင် ကျက်စားနေသော အရှေ့အလယ်ပိုင်းသား အာရပ်များ၏ ကုန်သင်္ဘောများ၊ အိန္ဒိယတိုက်သားများ၏ ကုန်သင်္ဘောများနှင့် သူတို့ဥရောပတိုက်သား အချင်းချင်း၏ ကုန်သင်္ဘောများကို ပင်လယ်စားပြတိုက်တတ်ကြသည်။ ထိုနည်းဖြင့် ဥရောပတိုက်သားများသည် သူ့ထက်သူ လူ့စွမ်းကောင်းများအဖြစ် စီးပွားရှာတတ်ကြသည်။

တရုတ်နိုင်ငံအပါအဝင် အာရှနိုင်ငံများသည် ကိုယ်တိုင်စားသုံးဖို့အတွက် ကိုယ်တိုင်ထုတ်လုပ်တတ်

ကြသည်။ ပိုလျှံသည့်အခါ အချင်းချင်း ကုန်စည်ဖလှယ်ရောင်းဝယ်ကြသည်။ တရုတ်နိုင်ငံသည် အဆင့်မြင့်သော ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများ ရှိသည့်နိုင်ငံဖြစ်သည်။ သူတို့သည် ဥရောပတိုက်သားများရောက်လိုသော ပစ္စည်းများကိုလည်း ဝယ်ယူလိုခြင်းမရှိချေ။ ဥရောပတိုက်သားများ၏ အကြောင်းကိုလည်း တင်တင်ကြိုကြို ကြားသိထားသည်ဖြစ်၍ သူတို့နှင့် မဆက်ဆံလိုခဲ့ချေ။ သို့သော် ဥရောပတိုက်သားများသည် တရုတ်ပြည်မနှင့် တိုက်ရိုက်မဆက်ဆံရလျှင် ကျွန်းကလေးများနှင့် နေပြည်တော်နှင့်ဝေးလံသည့် ကမ်းခြေဒေသများသို့ ဝင်ထွက်သွားလာကာ ရောင်းဝယ်၍ နေခဲ့ကြလေသည်။

၁၇၅၉ခုတွင် ထိုကဲ့သို့ ဝင်ရောက်၍ရသည့် နေရာတွင် ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်လုပ်နေသော ဥရောပတိုက်သားများကို ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုရန် သတ်မှတ်ထားသော ဆိပ်ကမ်းတစ်နေရာပေးခဲ့သည်။ ထိုဆိပ်ကမ်းမှာ Guangzhou (Canton) ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဥရောပတိုက်သားများနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ရာတွင် ကုန်သည်အချင်းချင်း ဆက်ဆံရောင်းဝယ်ခြင်းထက် အစိုးရအချင်းချင်း ဆက်ဆံရောင်းဝယ်သည့်စနစ်ကို အသုံးပြုကြသည်။ တရုတ်အစိုးရ၏ ကိုယ်စားလှယ်အဖြစ် ကိုဟောင်း (Cohong) ဟု ထိုစဉ်က အင်္ဂလိပ်တို့၏ အသံထွက်ဖြင့်ခေါ်သော တရုတ်ကုန်သည်ကြီးများအဖွဲ့က ဆောင်ရွက်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်ကမူ အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ဦးဆောင်သည်။

တရုတ်အစိုးရက ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခွင့်ပေးထားသော (Guangzhou) ဆိပ်ကမ်းမြို့တွင် သင်္ဘောဆိုက်ကပ်ကာ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုခွင့် ပေးသည်ဆိုသော်လည်း သတ်မှတ်ချက်များစွာကို လိုက်နာရသည်။ ထိုသတ်မှတ်ချက်များမှာ နိုင်ငံခြားကုန်သည်များအတွက် ဝင်ထွက်ခွင့်ပေးသော အပိုင်းမှအပ အပြင်သို့ ထွက်ခွင့်မပေးချေ။ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ရသည့် ကာလ

ကုန်သည့်အချိန်တွင်လည်း ဆက်လက်နေထိုင်ရန်အခွင့် မပေးချေ။ ဥရောပတိုက်သား ကုန်သည်များအားလုံး မကာအိုသို့ သွားရောက်နေထိုင်ကြရသည်။ အချို့သော ဥရောပတိုက်သားများမှာ မကာအိုတွင် အခြေချ၍ နေ ကြသည်။ များသောအားဖြင့် သင်္ဘောရွက်လွှင့်ရန် အဆင်ပြေသည့်အချိန်တွင် နေရပ်သို့ပြန်ကြလေသည်။

တရုတ်နိုင်ငံဆိပ်ကမ်းသို့ သင်္ဘောများကပ်ကာ လာရောက်ရောင်းဝယ်ကြသော နိုင်ငံခြားသားများအနေ ဖြင့် မိမိတို့၏ အိမ်သားဟုတ်သည်ဖြစ်စေ မဟုတ်သည် ဖြစ်စေ အမျိုးသမီးများကို တရုတ်နိုင်ငံအတွင်းသို့ ခေါ်လာ ခွင့်မရှိချေ။ အစောပိုင်းက တားမြစ်ချက်ကို လက်မခံဘဲ ခေါ်ယူလာကြသည့်သူများကို ဆိပ်ကမ်းမှထွက်ခွာသွား စေကာ အမျိုးသမီးများကို မကာအိုသို့ ပို့စေသည်။ တရုတ်နိုင်ငံတွင် တရုတ်အမျိုးသားများ စီးနင်းလာသော ဝေါယာဉ်များကို စီးနင်းခွင့်မရှိချေ။ ပန်းခြံစသည့်နေရာ များသို့ သွားခွင့်မရှိချေ။ တရုတ်ဘာသာစကားကိုလည်း သင်ကြားခွင့်မရှိချေ။

တရုတ်နိုင်ငံမှ ဝယ်ယူလိုသောပစ္စည်းများကို လည်း မိမိတို့ဘာသာ ကြိုက်နှစ်သက်ရာလူများနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်း ဝယ်ယူနိုင်ခွင့်မရှိချေ။ တရုတ်အာဏာ ပိုင်များက ခန့်အပ်ထားသော သွင်းကုန်ထုတ်ကုန် ကိုယ် စားလှယ်အဖွဲ့ဖြစ်သည့် ထိုခေတ်အင်္ဂလိပ်တို့၏ အသံ ထွက်ဖြင့်ခေါ်ဆိုသည့် ကိုဟောင်းအဖွဲ့မှ ကုန်သည်ကြီး များနှင့်ဆက်သွယ်ကာ ဝယ်လိုသည့်ပစ္စည်း ဝယ်လိုသည့် ကုန်ချိန်တို့ကို စာရင်းဖြင့် တင်ပြရသည်။ ရောင်းလို သည့်ပစ္စည်းများကို တင်ပြရသည်။ ကိုဟောင်းအဖွဲ့မှ ရောင်းမည့်ပစ္စည်းကို အရေအတွက် အချိန်အတွယ်နှင့် သတ်မှတ်ပေးသည်။ ဥရောပသားများအနေဖြင့် ကြိုက် နှစ်သက်ပါက ဝယ်ယူနိုင်ပေသည်။

ထို့အပြင် သွင်းကုန်ထုတ်ကုန်များအပေါ်တွင် တရုတ်အစိုးရက ခန့်အပ်ထားသော အကောက်ခွန်အဖွဲ့ သတ်မှတ်သည့်နှုန်းထားအတိုင်း အခွန်ကို ပေးသွင်းကြ ရသည်။ ထိုအကောက်ခွန်အဖွဲ့ကို ဟော့ပို (Hoppos) ဟု အင်္ဂလိပ်တို့က ခေါ်ဆိုကြသည်။ အကောက်ခွန်များ ကုန်ဖိုးငွေများကို အင်္ဂလိပ်တို့သုံးနေသော ငွေစက္ကူများ နှင့်တရုတ်နိုင်ငံတွင် ပေးချေ၍မရချေ။ ရွှေတုံး သို့မဟုတ် ငွေတုံးများဖြင့် ပေးချေရသည်။ စပိန်တို့ထံမှ ရရှိသော ရွှေနှင့်ငွေမှာ တရုတ်နိုင်ငံတွင် ကုန်ဝယ်ရသဖြင့် များစွာ

လျော့ပါးလာခဲ့သည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့ သည် တရုတ်တို့ထံမှ ကုန်များကို မဝယ်ယူဘဲ မနေနိုင် ကြပေ။

အကြောင်းမှာ တရုတ်နိုင်ငံမှ ထွက်သော ကုန် များမှာ လက်အောက်ခံကိုလိုနီများ ပိုင်ဆိုင်လာကြ သဖြင့် ရောင်းရေးဝယ်တာ ကောင်းမွန်၍ ဖွံ့ဖြိုးလာသော ဥရော ပနိုင်ငံများတွင် အလွန်ပင်အရောင်းရ တွင်ကျယ်ခဲ့လေ သည်။ ယခင်က အင်္ဂလန်အပါအဝင် ဥရောပနိုင်ငံများ တွင် လက်ဖက်ရည်အချိုကိုပင် သောက်သုံးဖွယ်အဖြစ် အသုံးမပြုတတ်သေးချေ။ အကြောင်းမှာ အရှေ့တိုင်းသို့ မရောက်သေးခင်က လက်ဖက်ခြောက်ကို ဥရောပသား များ သိပင်မသိကြသေးချေ။ ယမကာ သောက်လိုက သောက်၊ မသောက်လိုက နွားနို့ ရေနွေးစသည်တို့ကို သာ သောက်သုံးစရာဖြစ်ခဲ့သည်။ တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ကုန် သွယ်လာသည့်အချိန်တွင် လက်ဖက်ရည်အချို သောက် တတ်လာကြသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် တရုတ်ကြွ ထည်များနှင့် တရုတ်ပြည်ထွက် လက်ဖက်ခြောက်ဖြင့် ဖျော်သောလက်ဖက်ရည်ကို ထည့်၍ သောက်ရခြင်းကို များစွာဂုဏ်ယူခဲ့ကြသည်။ ထိုစဉ်က ထိုကဲ့သို့သော အသုံးအဆောင်များကို ငွေကြေးကြွယ်ဝချမ်းသာသော အထက်တန်းစားများသာ သုံးနိုင်စွဲနိုင်ခဲ့ကြမည်ဖြစ်သည်။ လက်ဖက်ရည်ပွဲ၊ လက်ဖက်ရည်သောက်ချိန်၊ လက်ဖက် ရည်ပန်းကန်စသည် အသုံးအနှုန်းများလည်း အင်္ဂလိပ် တို့ ဝေါဟာရများတွင် ပါဝင်လာခဲ့လေသည်။

အင်္ဂလန်တွင် လက်ဖက်ခြောက် အဝယ်လိုက် သည်ကို ကိန်းဂဏန်းများဖြင့် တင်ပြလိုက်ပါက ပို၍ ထင်ရှားမည်ဖြစ်သည်။ ၁၆၈၄ ခုတွင် လက်ဖက်ခြောက် သေတ္တာငါးလုံးမျှသာ အင်္ဂလန်တွင် ရောင်းချခဲ့ရသည်။ ၁၇၄၀ခုတွင် လက်ဖက်ခြောက် ပေါင်ချိန်လေးသိန်း (ပေါင်ချိန် ၄၀၀,၀၀၀) ရောင်းချရသည်။ ၁၈၀၀ ပြည့် နှစ်တွင် ပေါင်ချိန် ၂၃သန်းမျှ ရောင်းချရသည်အထိ အဝယ်လိုက်လာလေသည်။ တရုတ်နိုင်ငံမှ ရောင်းချ သော လက်ဖက်ခြောက်၏ ၇ ပုံတစ်ပုံကို အင်္ဂလိပ်တို့ က ဝယ်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် ဥရောပနိုင်ငံသားများသည် သူတို့၏ အလိုဆန္ဒအလျောက် တရုတ်နိုင်ငံသို့ဝင်ရောက် ကာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားကြခြင်းဖြစ်ရာ တရုတ်နိုင်ငံ

သားတို့က အသာစီးအနေအထားဖြင့် ဆက်ဆံခဲ့သည်။ ထိုသို့အသာစီးအနေအထားကို မည်သည့်ဥရောပသားကမျှ မနှစ်သက်ကြချေ။ သူတို့က မနိုင်သေးသည့်အချိန်တွင် အမြတ်အစွန်းကလည်း ကြီးမားနေသောကြောင့် သည်းခံနေရလေသည်။

ကုန်သည်များကို တရုတ်အာဏာပိုင်များက တိုက်ရိုက်ဆက်ဆံလေ့မရှိချေ။ တစ်စုံတစ်ခုသောအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ တိုင်ကြားလိုပါက သို့မဟုတ် ပြင်ဆင်လိုပါက မြို့တံခါးအထိ သွားရောက်ပြီး တံခါးစောင့်ထံ စာဖြင့်ရေးသားထားသည်ကို ရိုသေစွာ ပေးအပ်ခဲ့ရသည့် ထုံးစံကို လိုက်နာရသည်။

ထိုသို့ နေထိုင်လာကြရင်း အင်္ဂလိပ်တို့သည် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် စစ်ရေးအရ အသာစီးရလာပြီးသည့် နောက် စိတ်နေလည်းမြင့်လာကြသည်။ တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ကုန်သွယ်လိုသူများမှာ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမျှသာမကတော့ချေ။ ၁၈၃၃ ခုနှစ်ကပိုင်းတွင် ကုမ္ပဏီသည် လက်ဝါးကြီးအုပ်ကာ ရောင်းချပိုင်ခွင့်ကို လက်လွှတ်ရလေရာ အမြတ်အစွန်းများသာ တရုတ်ဈေးကွက်နှင့်ဆက်သွယ်ကာ ရောင်းဝယ်လိုသော ကုန်သည်အများအပြား ပေါ်ပေါက်လာသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့၏အခြေအနေ မြင့်မားလာသည်နှင့်အမျှ တရုတ်တို့နှင့်ဆက်ဆံရာတွင် အောက်ကျနောက်ကျနိုင်လွန်းသည် ဟူသောအမြင်ကို ရှေ့တန်းသို့တင်လာကြသည်။ ထိုသို့သောအမြင်ဖြင့် ကုန်သွယ်နေရသည်ကို မကျေနပ်နိုင်သည့် တိုင်းတစ်ပါးသားကုန်သည်များအတွက် ရွေးစရာလမ်းသုံးသွယ် ရှိသည်။ ပထမလမ်းမှာ တရုတ်တို့၏အလိုကျအတိုင်း ဆက်ဆံရောင်းဝယ်နေရသည်မှာ အမြတ်အစွန်းများလှသဖြင့် ထိုအတိုင်း ဆက်လက်ဆက်ဆံနေရန်။ ဒုတိယလမ်းမှာ အောက်ကျနောက်ကျခံရလွန်းသဖြင့် တရုတ်ဈေးကွက်ကို လက်လွှတ်ပြီး ထွက်ခွာသွားကြရန်တို့ဖြစ်သည်။ တတိယလမ်းကို မတင်ပြမီ ထိုလမ်းနှစ်လမ်းထဲမှ ဒုတိယလမ်းကို အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့ မလိုက်နိုင်ကြချေ။ အကြောင်းမှာ အမြတ်အစွန်းများသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ သို့ဖြစ်လျှင် ပထမလမ်းအတိုင်း တရုတ်တို့အလိုကျ ဆက်ဆံရန်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အင်္ဂလန်နှင့် ပြင်သစ်တို့က ထိုလမ်းကိုလည်း ဆက်လက်၍ မသုံးလိုတော့ချေ။ အကြောင်းမှာ တရုတ်တို့၏အလိုကျ ဆက်ဆံရ

သဖြင့် သူတို့ဘက်မှ ရွေးနှင့်ငွေများ တစ်ဖက်သတ်ကုန်ရသည်။ တရုတ်တို့၏ စည်းကြပ်မှုများကြောင့် ကုန်သွယ်ရေးအရ အကျိုးအမြတ် ရသင့်သလောက်မရဟု ယူဆကြသည်။ ထိုသို့ အမြတ်ရသင့်သလောက်မရဟုဆိုသည့်တိုင် တရုတ်နှင့် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်သော အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် တရုတ်ကုန်များပေါ်မှ အမြတ်ငွေ ၃၀၀ ရာနှုန်း ရရှိသည်ဟု သမိုင်းများတွင် ဖော်ပြသည်ကို မှတ်သားရသည်။

ထိုသို့ နည်းလမ်းနှစ်သွယ်ကို ဆက်လက်မသုံးချင်တော့ဟုဆိုပါက သုံးချင်သောနည်း ရှိပေလိမ့်မည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့၏ကုန်များကို လွတ်လပ်စွာ ရောင်းချလိုသည်။ သူတို့အများဆုံးဝယ်ယူနေသော လက်ဖက်ခြောက်ကိုလည်း ဟိုဟောင်းအဖွဲ့မှတစ်ဆင့် မဝယ်ယူလိုတော့ချေ။ လက်ဖက်ခြောက်ထွက်သော ယန်ဖီမြစ်ဝှမ်းဒေသများသို့ ကိုယ်တိုင်ကိုယ်ကျ သွားရောက်ပြီး ဝယ်ယူလိုကြသည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ပဏ္ဏာဆက်ရသည့်စနစ်ကို လက်မခံလိုတော့ဘဲ အင်္ဂလန်နှင့် အခြားသောနိုင်ငံများအကြားဆက်ဆံသကဲ့သို့ သံမှူးများ သံအမတ်များထားရှိကာ ဆက်ဆံလိုသည်။ ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုလိုသည်။ ထုတ်ပြန်ထားသော အကောက်ခွန်စနစ်ကို ထားရှိစေလိုသည်။ ထိုနည်းလမ်းကို အသုံးပြုခွင့်ရရန်အတွက် အင်္ဂလိပ်တို့သည် အနိုင်အထက် လက်နက်အားကိုးသည့် နည်းကိုသုံးရန် ပြင်ဆင်ခဲ့ကြသည်။

၁၇၉၃ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က တရုတ်နိုင်ငံသို့ သံအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့စေလွှတ်ခဲ့သည်။ သံအဖွဲ့ကို ဦးဆောင်သူမှာ ဂျော့ချ် မက်ကာတနေ (George Macartney) ဆိုသူဖြစ်သည်။ ထိုသူသည် အင်္ဂလိပ်ဘုရင်မင်းမြတ်နှင့် ညီအစ်ကိုဝမ်းကွဲတော်စပ်၍ ရုရှတွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏ သံအမတ်အဖြစ်လည်း တာဝန်ထမ်းဆောင်ဖူးသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ မဒရပ်စ်နယ်၏ ဘုရင်ခံလည်းဖြစ်သည်။ သူသည် တရုတ်နိုင်ငံသို့သွားရာတွင် တရုတ်နိုင်ငံ၏ ဘုရင်မင်းမြတ် Qianlong ထံသို့ သံမှူးအဖြစ် ဝင်ရောက်၍ အထက်တွင်တင်ပြခဲ့သော ကုန်သွယ်ရေးအခြေအနေများကို ပြောင်းလဲပစ်ရန် ကြိုးစားရမည်ဖြစ်သည်။

ဂျော့ချ်မက်ကာတနေသည် နောက်လိုက်နောက်ပါ အခြံအရံ ၈၄ ယောက်ပါသော အဖွဲ့ကို ဦးဆောင်၍

သွားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသူများတွင် သိပ္ပံပညာရှင်များ၊ ဂီတပညာရှင်များ၊ အနုပညာသည်များ၊ တရုတ်ဘာသာ စကားသင်သော ဆရာများလည်းပါဝင်သည်။ သိပ္ပံပစ္စည်းများ၊ ကော်ဇောများ၊ သိုးမွေးထည်များ၊ စားပွဲတွင်သုံးသော ဓားများ၊ ဖန်ပန်းကန်များကို ထည့်ထားသော သေတ္တာ ၆၀၀တို့ကိုလည်း တရုတ်ဧကရာဇ်အတွက် လက်ဆောင်များအဖြစ် သယ်ယူသွားသည်။ ထိုပစ္စည်းများကို မြင်တွေ့သော် တရုတ်တို့က အင်္ဂလိပ်တို့၏ ထုတ်ကုန်များကို နှစ်ခြိုက်သဘောကျလာမည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။

မက်ကာတနေသည် တရုတ်ဧကရာဇ်နှင့်တွေ့ဆုံရန် အခက်တွေ့ခဲ့သည်။ အကြောင်းမှာ တရုတ်ဧကရာဇ်၏ ရှေ့တော်မှောက်တွင် ရှိခိုးခြင်းမပြုနိုင်သော ကြောင့်ဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် ဥရောပတိုက်သားများသည် အစောပိုင်းက သူတို့လိုချင်သည့် အခွင့်အရေးရမည်ဆိုပါက မည်သည့်အလုပ်ကိုမဆို လုပ်နိုင်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင်မူ ကိုလိုနီများကို သိမ်းပိုက်နိုင်သည့် လက်နက်အင်အား စစ်အင်အားရှိလာပြီဖြစ်ရာ သူတို့မလုပ်ချင်သောကိစ္စများကို ငြင်းဆန်လာကြပြီဖြစ်သည်။

မက်ကာတနေကို တရုတ်ဧကရာဇ်က နွေရာသီနန်းတော်တွင် လက်ခံတွေ့ဆုံခဲ့သည်။ ဘုရင်ကလည်း မက်ကာတနေကို အကဲဖြတ်သည်။ မက်ကာတနေကလည်း တရုတ်ဧကရာဇ်မှတစ်ဆင့် တရုတ်နိုင်ငံကို အကဲဖြတ်ခဲ့သည်ဟု ဥရောပသမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဆိုသည်။ မက်ကာတနေ၏ အမြင်အရ တရုတ်တို့သည် စစ်တိုက်ရန် အဆင်သင့်အနေအထားတွင် မရှိဟုဆိုသည်။ တရုတ်ပညာရှင်များကလည်း ရုတ်တရက် ပစ္စည်းများကို စိတ်မဝင်စားချေ။ စစ်သည်တော်များမှာလည်း လေးနှင့်မြားကို အသုံးပြုဗန်ကြဆဲဖြစ်သည်။ တရုတ်ဧကရာဇ်ကလည်း သံတမန်များကို လက်ခံထားလိုသော ဆန္ဒမရှိချေ။ ဥရောပတွင် နိုင်ငံအများအပြားရှိရာ အမြဲတမ်း သံအမတ်များကို လက်ခံရမည်မှာ မလွယ်ချေဟု ဆိုသည်။ ပင်လယ်ရေကြောင်းကုန်သွယ်ရေးမှ အခွန်အတုတ်များ ရမည်ဆိုသည့်တိုင် တရုတ်ဧကရာဇ်က စိတ်မဝင်စားချေ။

တရုတ်ဧကရာဇ်က အင်္ဂလန်ပြည်ရှင်ထံသို့ စာဖြင့်ရေးသားပြန်ကြားရာတွင် “ကျွန်ုပ်တို့တွင် အားလုံးပြည့်

စုံသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် ထူးခြားဆန်းပြားသော သင်တို့၏ ထုတ်ကုန်များကို စိတ်မဝင်စားပါ။ သင်တို့၏ ထုတ်ကုန်များကို ကျွန်ုပ်တို့ အသုံးမပြုလိုပါ” ဟု အတိအလင်းပင် ဆိုထားလေသည်။

ထိုသို့သောအဖြေသည် အင်္ဂလန်ရှိ အုပ်ချုပ်သူများ ကုန်သည်များအတွက် တိုက်ပွဲခေါ်သံဖြစ်ခဲ့လေသည်။ နယ်ချဲ့တို့သည် စစ်အင်အားတိုးပွားလာသည်နှင့်အမျှ သူတို့မနှစ်သက်သော အခြေအနေများကို သူတို့စတိကြိုက်ဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ရာတွင် စစ်တိုက်ခိုက်ခြင်းဟူသောနည်းကို သုံးလေ့ရှိကြသည်။

ပထမနည်းဖြစ်သော တရုတ်တို့ အလိုရှိသည့် အတိုင်း ဆက်ဆံရေးဝယ်ခြင်းကိုလည်း လက်မခံနိုင်။ တရုတ်တို့နှင့် အဆက်အသွယ်ဖြတ်ခြင်းဖြင့်လည်း အကျိုးအမြတ်များကို ဆုံးရှုံးမခံနိုင်သည့်အခါတွင် သူတို့အလိုကျဖြစ်အောင် စစ်မက်ဖြစ်ပွားအောင် လှုံ့ဆော်၍ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခြင်းဖြင့် ဖြေရှင်းရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချလိုက်ကြသည်။

ဝေးလံသောဒေသမှ သူတို့ဘာသာသူတို့ နေထိုင်နေကြသော တရုတ်လူမျိုးတို့နှင့် စစ်တိုက်ခိုက်ရန် အကြောင်းကို စောင့်စားရင်း တစ်ဖက်ကလည်း ဆက်လက်၍ကုန်သွယ်နေခဲ့ကြသည်။

မှီငြမ်း

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Ebrey, Patricia Buckley. 2000. **The Cambridge Illustrated History of China**. Melbourne: Cambridge University Press.
3. Huang, Ray. 1997. **China A Macro History**. U.S.A. An East Gate Book.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: Geroge Allen & Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**, Volume 3. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖဲယူခဲ့သည့် အရှေ့ဗျားဒေသ ၃

ဘိန်းကို လက်နက်အဖြစ်သုံးသော နယ်ချဲ့များ (က)

ဥရောပတိုက်သားများ အာရှသို့ ရေကြောင်းခရီးဖြင့် လာရောက်ခြင်းမှာ ပထမ၌ ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်များကို တစ်ဆင့်ခံမဟုတ်ဘဲ ထုတ်လုပ်သည့်နေရာများမှ တိုက်ရိုက်ဝယ်ယူရန်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့သော ဦးတည်ချက်ဖြင့် လာခဲ့ကြသော ဥရောပနိုင်ငံများမှ ကုန်သည်များသည် အာရှတွင် ဟင်းခတ်အမွှေးအကြိုင်မှအပ သူတို့အတွက် များစွာအသုံးဝင်သော သဘာဝထွက်ကုန်များ ထုတ်ကုန်များရှိနေသည်ကို တွေ့ကြရသည်။ ထိုပစ္စည်းများကို ဥရောပသို့ သယ်ယူရောင်းချရာတွင်လည်း ပြောပလောက်သော အမြတ်အစွန်းများ ရခဲ့ကြသည်။ ၁၇၈၄ခု မတိုင်မီအစောပိုင်းက ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုရန်သာ စိတ်ဝင်စား၍ အပြိုင်အဆိုင်ပြုခြင်းသည် ကုန်ဝယ်ရန် အာရှသို့ရောက်ရှိနေသော ဥရောပနိုင်ငံအချင်းချင်းအကြားမှာသာ ဖြစ်သည်။ ပထမပိုင်းတွင် ဥရောပကုန်သည်များသည် အိန္ဒိယသို့ ရောက်ကြသည်။ အိန္ဒိယတွင်လည်း ကမ်းခြေဒေသတွင်သာ ကုန်သွယ်ရေးစခန်း တစ်ခုနှင့်မျှသာ ဖွင့်လှစ်၍ ရောင်းဝယ်ကြသည်။ အတွင်းဘက်သို့ ထိုးဖောက်ဝင်ရောက်ရန် စိတ်မကူးခဲ့ကြသေးချေ။

ထိုသို့ အိန္ဒိယတွင် ဥရောပတိုက်သားများ၏ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခြင်းနှင့် တရုတ်နိုင်ငံတွင် ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခြင်းတို့တွင် ခြားနားချက်နှစ်ခုရှိသည်။ အိန္ဒိယတွင် ကုန်သွယ်ရေးကို အုပ်ချုပ်သူ အာဏာပိုင်များက အားပေးခဲ့သည်။ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုကို လိုလားသော ကမ်းခြေဒေသတစ်လျှောက်ကို မြို့ရွာများမှ အာဏာပိုင်များသည် ပြည်တွင်းပြည်ပ ကုန်သွယ်ရေးကို အားပေးခဲ့

သည်။ မိုင်ဆိုးနယ်(Mysore)မှ ဟိုင်ဒါအလီ (Hyder Ali)သည် မဟီ (Mahe)ရှိ ပြင်သစ်ကုန်သွယ်ရေးစခန်းကို သူ၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် အားပေးခဲ့သည်။

ကာနားတစ် (Canatic) မှ ဘုရင်ခံဖြစ်သူ (Raja of Tanjore) နှင့် အိန္ဒိယအရှေ့ဘက်ကမ်းခြေမှ နယ်များ၏ အရှင်သခင်များကလည်း မဒရပ်စ်နှင့် ပွန်ဒီချယ်ရီတို့ကို သူတို့၏ စီးပွားရေးထွက်ပေါက်များအဖြစ် မှတ်ယူကြသည်။ မြို့ရွာပြောရသော် အိန္ဒိယသားတို့သည် ပင်လယ်ရေကြောင်းခရီးသွားကာ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုလာသည်မှာ ကြာပြီဖြစ်သဖြင့် တိုင်းတစ်ပါးသားတို့ လာရောက်၍ ကုန်ရောင်းကုန်ဝယ်ပြုသည်ကို တားမြစ်လိုစိတ် မရှိခဲ့ကြချေ။

တရုတ်နိုင်ငံနှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ထိုအယူအဆတွင် အဓိကအားဖြင့် ကွဲပြားခြားနားသည်။ တရုတ်ဧကရာဇ်များနှင့် အာဏာပိုင်များသည် ရေကြောင်းမှ ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခြင်းကို စိတ်မဝင်စားခဲ့ကြချေ။ တရုတ်ဧကရာဇ် Qianlong က George III ထံသို့ တရုတ်နိုင်ငံအနေဖြင့် မည်သည့်ပစ္စည်းကိုမဆို ရနိုင်သဖြင့် တိုင်းတစ်ပါးသားများနှင့် ကုန်သွယ်ရန် မလိုဟု စာရေးသားခဲ့ခြင်းသည် ကုန်သွယ်ရေးကို စိတ်မဝင်စားသည်သာမက တရုတ်တို့၏ သိက္ခာကိုပါ စောင့်ရှောက်လိုသောသဘောဖြင့် ရေးသားခဲ့ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်နိုင်ငံကြီးနှစ်ခု၏ ဒုတိယကွာခြားချက်မှာ နိုင်ငံရေးစည်းလုံးမှုဖြစ်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံသည် အင်အားနည်းပါးကာ စည်းရုံးမှုလျော့နည်းနေသည်ဟု ဆိုသည့်အချိန်မှာပင် နိုင်ငံရေးအရ စည်းလုံးမှုရှိသည်။ ဧကရာဇ်ဘုရင်သည် သူ၏ဩဇာကို အဝေးမြို့နယ်များရှိ ဘုရင်ခံများ အုပ်ချုပ်ရေးအရာရှိများကို ချုပ်ကိုင်ထားနိုင်သည်။ ဧကရာဇ်၏ အမိန့်ကို ဦးထိပ်ရွက် ပန်ဆင်ထားကြရသည်။

အိန္ဒိယတိုက်ငယ်တွင် ဧကရာဇ်နိုင်ငံတော်မှာ ၁၇၄၀ခုတွင် ကျဆုံးသွားခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ ပင်လယ်ကမ်းခြေဒေသရှိ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းပတ်ဝန်းကျင်ရှိ နယ်ကြီးများကို စိုးမိုးအုပ်ချုပ်နေသော ဒေသခံအာဏာပိုင်များသည် ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများရှိ လက်နက်တပ်ဆင်ထားသော ခံတပ်များ၏အားကိုးဖြင့် တစ်နယ်တစ်မင်းစနစ်ကို ထူထောင်ခဲ့ကြသည်။ မူလက ဧကရာဇ်၏ဩဇာကို ခံယူခဲ့သူများဖြစ်သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် နယ်ရှင်ပယ်ရှင်များအဖြစ် မိမိတို့၏ မိသားစုဩဇာကို ထူထောင်ခဲ့ကြလေသည်။

အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ် ပြင်သစ်အစရှိသည့် ကုမ္ပဏီများသည် ဗဟိုအာဏာပိုင်များနှင့် ဆက်သွယ်ရန် မလိုဘဲ သူတို့ခံတပ်များ ကုန်သွယ်ရေးစခန်းများ၏ ပတ်ဝန်းကျင်ရှိ နယ်ပယ်များမှ ဘုရင်ခံများ ရာဇာများ မင်းသားများနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်နိုင်သည်။ သူတို့ကိုလည်း ဖိနှိပ်ကာ ဆက်ဆံနိုင်ခဲ့ကြသည်။

ထိုသို့သော အနေအထားမှ အင်္ဂလိပ်တို့သည် အိန္ဒိယနိုင်ငံအလုံးကို နိုင်ငံရေးအရ စီးပွားရေးအရ စိုးမိုးနိုင်လာကြသည်။ ထိုမှတစ်ပါး ဥရောပတွင် နပိုလီယံနှင့် ယှဉ်ပြိုင်ရသည့် စစ်ပွဲတွင် အင်္ဂလိပ်တို့က အနိုင်ရခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္ဘာပေါ်တွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် နိုင်ငံရေးစစ်ရေး စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးတို့၌ ယှဉ်ပြိုင်သူကင်းသည့် အင်အားကြီးနိုင်ငံကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ကြသည်။

အင်္ဂလန်သည် အခြားသောဥရောပများနိုင်ငံများလိုက်၍ မမီတော့လောက်အောင် နယ်ချဲ့လုပ်ငန်းတွင်လည်း တွင်ကျယ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၈၁၅ ၁၈၄၈ခု အတောအတွင်းကာလများတွင် အင်္ဂလန်သည် ဥရောပတိုက်သားအားလုံးကို ကိုယ်စားပြုသော နိုင်ငံကြီး တစ်နိုင်ငံဖြစ်လာခဲ့သည်။ စီးပွားရေးနှင့် ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် အင်္ဂလန်က အခြားသော ဥရောပနိုင်ငံများကို ဦးဆောင်နေခဲ့လေသည်။ အင်္ဂလန်တွင် စက်မှု ခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးလည်း အောင်မြင်ခဲ့ပြီဖြစ်ရာ ကုန်ထုတ်လုပ်ငန်းများ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းများနှင့် ရေကြောင်းသွားလာရေးအတွက် မီးသင်္ဘောများ ဆောက်လုပ်ခြင်းလုပ်ငန်းများကို အောင်မြင်စွာနှင့် တွင်ကျယ်စွာ

ဆောင်ရွက်နိုင်လာသည်။ အင်္ဂလန်နိုင်ငံ၏ တိုးတက်မှုနှင့် လိုက်လျောညီထွေသော စိတ်ထားများလည်း အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များတွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

ထို့ကြောင့် ကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများကို တွင်ကျယ်စွာ လုပ်ဆောင်ခွင့်မပေးသော တရုတ်နိုင်ငံကို အင်္ဂလန်နိုင်ငံက ပြေပြစ်စွာ ဆက်ဆံခြင်းမပြုလိုတော့ဘဲ လက်နက်အားကိုးနှင့် ဆက်ဆံရန် အားသန်လာကြသည်။ ၁၈၃၃ ခုတွင် အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏လက်ဝါးကြီးအုပ် လုပ်ပိုင်ခွင့်ကို အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်က ရုပ်သိမ်းလိုက်ရာ ကုမ္ပဏီနှင့်ကင်းလွတ်သော ကုန်သည်များ အများအပြားပေါ်ပေါက်လာသည်။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် ရောက်လေရာရာ ကမ္ဘာတစ်လွှားတွင် သူတို့အလိုကျ ကုန်သွယ်ရေးကို လုပ်ဆောင်၍မရသော နိုင်ငံများ၏ ပြည်တွင်းရေးကို စွက်ဖက်ရန် တောင်းဆိုခဲ့သည့် ဖိအားပေးခဲ့ကြသည့်အတိုင်း တရုတ်ဈေးကွက်ကို အကြမ်းဖက်တိုက်ခိုက်၍ ဖွင့်လှစ်ရန် သူတို့အစိုးရကို တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ ဖိအားပေးခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း ထိုသို့ပင် ကျင့်ကြံခဲ့ကြကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ပြီဖြစ်သည်။

တရုတ်နိုင်ငံနှင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ဆက်သွယ်၍ ကုန်သွယ်ခြင်းသည် တစ်ဖက်သတ်လုပ်ဆောင်နေရသော ကိစ္စဖြစ်နေခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ပိုးထည်များ၊ ကြွေထည်များ၊ လက်ဖက်ခြောက်များနှင့် အခြားသော စားသောက်ကုန် လူသုံးကုန်များကို အများအပြား ဝယ်ယူခဲ့ကြသည်။ ထိုပစ္စည်းများအတွက် ပေးချေရာတွင် ရွှေတုံးငွေတုံးများနှင့် ပေးချေရသည်။ ထိုသို့ တစ်ဖက်သတ်ဖြစ်နေသော ကုန်သွယ်ရေးကို အင်္ဂလိပ်တို့၏ အကျိုးအတွက် ပြောင်းလဲပစ်ရန်ကိစ္စကို အင်္ဂလိပ်များ တွေ့ရှိသွားခဲ့သည်။ တွေ့ရှိချက်မှာ တရုတ်နိုင်ငံသို့ ဘိန်းတင်သွင်း ရောင်းချရန်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ဘိန်းကို တင်သွင်းရောင်းချခြင်းသည် ၁၈၃၃ ခုနှစ်၌ လက်ဝါးကြီးအုပ်စနစ်ကို မဖျက်သိမ်းမီကတည်းက စတင်နေပြီဖြစ်ကြောင်း သတိပြုအပ်သည်။

ဘိန်းကိုနယ်ချဲ့များက တရုတ်နိုင်ငံကို အနိုင်အထက်ပြုရာတွင် လက်နက်အဖြစ်သုံးခဲ့သည်ကို သမိုင်း

ကြောင်းအရ မတင်ပြမီ ဘိန်းနှင့်ပတ်သက်သည်တို့ကို တင်ပြလိုပါသည်။ ရှေးကျသောကာလမှစ၍ ဘိန်းမှ ဆေးအမယ်များစွာ ထုတ်ယူ၍ သုံးစွဲခဲ့ကြသည်။ ဘိန်းကို ပေါ်ပင်၏အသီးမှ ထွက်သောအစေးမှ ထုတ်ယူခြင်း ဖြစ်သည်။ ဘိန်းမှထုတ်သော ဆေးများအနက် နဒ်ကို ဒင်းနှင့် မော်ဖင်းများသည် လူသိများသည်။ တရားဝင် ထုတ်လုပ်၍ အသုံးပြုသောဆေးများကိုပင် တရားဥပဒေ ဖြင့် ထိန်းချုပ်ထားရသည်။ အကြောင်းမှာ ဘိန်းကို အခြေခံထား၍ ထုတ်လုပ်ထားသော ဆေးများသည် စွဲတတ်သောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ရှေးခေတ်ကတည်းက ဘိန်းကို အနာသက်သာ စေသော ဆေးအဖြစ် အသုံးပြုခဲ့ရာမှာ ၁၈၀၀ခုတွင် မော်ဖင်းပေါ်လာသည့်အခါ ဘိန်းစိမ်းကို အသုံးပြုမှု နည်းပါးလာသည်။ ဘိန်းမှထုတ်သောဆေးများသည် ချောင်းဆိုးခြင်းနှင့် ဝမ်းဖောဝမ်းရောင်ရောဂါကို သက်သာ စေသည်။ စိတ်သောကကို သက်သာစေသည်။ အိပ်ချင် ၍ ငိုက်မျဉ်းစေသည်။ သို့သော် ဘိန်းပါသော ဆေးများ သည်လည်း စွဲတတ်သောသဘောရှိသည်။ တရားမဝင် သောဘိန်းဖြူသည် ပိုမိုဆိုးရွားသည်။ ဘိန်းအပါအဝင် မူးယစ်ဆေးဝါးများသည် စိတ်ကိုပြောင်းလဲစေတတ် သည်။ ထိုမူးယစ်ဆေးဝါးများသည် ထူးခြားစွာ ငြိမ် သက်ခြင်းကို အစောပိုင်းတွင် ခံစားရသည်ဟုဆိုသည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် ဆေးအစွဲလွန်၍ ဆေးကိုမရ ရသည့်နည်းဖြင့် ရှာတတ်ကြကာ ဆေးမရလျှင် ပေါက် ကွဲတတ်ကြသည်။ မိဘဆွေမျိုးနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်ကို လွန် စွာဒုက္ခပေးတတ်သည်။

ဘိန်းသည် အာရှ၏သဘာဝပေါက်ပင် မဟုတ် ပါ။ မြေထဲပင်လယ်၏ အရှေ့ဘက်ကမ်း အထူးသဖြင့် တူရကီတွင် ပေါက်ရောက်တတ်သော အပင်ဖြစ်သည်။ ထိုဘိန်းကို လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်း ၆၀၀၀ ကျော်ကပင် ဂရိနှင့် ရောမ ဆေးဆရာများက ဆေးမယ်များတွင် ထည့်သွင်း၍ အသုံးပြုခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

ထိုဘိန်းသည် အာရပ်ကုန်သည်များမှတစ်ဆင့် တရုတ်အပါအဝင် အရှေ့တောင်အာရှ အရှေ့အာရှနိုင်ငံ များသို့ ရောက်ရှိသွားခဲ့သည်ဟု ယူဆကြသည်။ အစော ပိုင်းတွင် တရုတ်လူမျိုးတို့သည် ဘိန်းကို ဆေးမယ်တစ်ခု အဖြစ်သာ သုံးစွဲခဲ့ကြသည်ဟုဆိုသည်။

၁၆၀၀ ခု ဝန်းကျင်တွင် အာရှတိုက်အနှံ့အပြား သို့ သွားရောက်ကုန်သွယ်ကြသော ဥရောပကုန်သည် များသည် ဘိန်းကို မူးယစ်ဆေးဝါးအဖြစ် ရှုရန် စားရန် သယ်ဆောင်ရောင်းဝယ်ကြသည်။ အစောပိုင်းက ဒပ်ချ် တို့သည် ဖော်မိုဆာတွင် အခြေချရင်း လှေငယ်တက်စင်း ဖြင့်သွားလာရောင်းဝယ်နေကြသော တရုတ်တို့ကို ဘိန်း နှင့် စတင်ရင်းနှီးစေခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ဘိန်းသည် စွဲတတ်သော သဘာဝရှိသည်ဖြစ်ရာ တရုတ်နိုင်ငံသည် မှောင်ခိုကုန်အဖြစ် အဝယ်လိုက်လာလေသည်။ တရုတ် အာဏာပိုင်တို့သည် ဘိန်းကို ၁၇၂၉တွင် ဥပဒေထုတ် ကာ တားမြစ်ပိတ်ပင်ခဲ့သည်။ သို့သော် တရားမဝင် သောနည်းဖြင့် ဘိန်းကို ပိုးထည်များ ကြွေထည်များနှင့် အခြားသောတရုတ်နိုင်ငံထွက် ပစ္စည်းများနှင့် ဖလှယ်ကာ ရောင်းဝယ်ကြသည်။

တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အစောပိုင်းက ကုန်စည် ဖြင့် ဖလှယ်သောပစ္စည်းအဖြစ် အသုံးပြုခဲ့သော ဘိန်း သည် တရုတ်နိုင်ငံတွင် အဝယ်လိုက်လာသည်ကို အင်္ဂလိပ် တို့သိလာကြသည်တွင် ကြီးကျယ်သောလုပ်ငန်းကြီး တစ်ရပ်အဖြစ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက အသွင်ပြောင်း လိုက်လေသည်။

၁၇၇၃တွင် ဝါရင်ဟော့စတင်း (Warren Hastings) သည် ဘိန်းကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ လက်ဝါးကြီးအုပ်ကုန်အဖြစ် သတ်မှတ်လိုက်သည်။ ၁၇၉၇ ခုတွင် ဘိန်းကိုရောင်းချရုံသာမက ထုတ်လုပ်ရန် ကိုပါ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက လက်ဝါးကြီးအုပ်ပိုင်ခွင့် ရခဲ့သည်။

ထိုသို့ထုတ်လုပ်ရန်ကိစ္စအတွက် အင်္ဂလိပ်အရှေ့ အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ကောင်းစွာအားထုတ်ခဲ့သည်။ ဘိန်း မျိုးစေ့များအနက်မှ အထွက်ကောင်းသော မျိုးစေ့များကို တူရကီမှ ရွေးချယ်မှာယူခဲ့သည်။ ထို့နောက် ကျယ်ပြန့် သောအိန္ဒိယရှိ နယ်မြေများကို အိန္ဒိယမဟာရာဇာများ ထံမှာ ငှားရမ်းကာ ဈေးပေါသောအိန္ဒိယအလုပ်သမား များ၏လုပ်အားဖြင့် ဘိန်းစိုက်ပျိုးခဲ့လေသည်။ အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီသည် တရုတ်နိုင်ငံတွင်သာမက အင်္ဂလန်နိုင်ငံတွင်ပါ တရားမဝင်သော တားမြစ်ကုန်ဖြစ် သည့် ဘိန်းကို တရုတ်နိုင်ငံသို့ တင်ပို့ရောင်းချရာတွင်

ကုမ္ပဏီပိုင်သင်္ဘောများနှင့်မတင်ဘဲ ကြားသင်္ဘောများကို ငှားရမ်း၍တင်ပို့လေသည်။ ကုမ္ပဏီသည် ထုတ်လုပ်သမျှ ဘိန်းများကို နောက်ပိုင်းတွင် ကိုယ်တိုင်ရောင်းချရုံမကဘဲ ကြားကုန်သည်များကိုလည်း လေလံစနစ်ဖြင့် ရောင်းချ ပေးလေသည်။

ထိုသို့ ဘိန်းရောင်းချရာတွင် တရုတ်တို့ထံမှ ဘိန်းဖိုးအဖြစ် ရွှေတုံး၊ သို့မဟုတ် ငွေတုံးနှင့်ပေးချေမှ သာရောင်းချလေသည်။ ထိုသို့ရောင်းချခြင်းအားဖြင့် သူတို့၏လျော့ပါးနေသော ဘဏ္ဍာတိုက်သည်လည်း ပြန်လည်ပြည့်ဖြိုးလာလေသည်။ ထို့ပြင် တရုတ်တို့ထံမှ ကုန်များဝယ်ရာတွင် ပေးချေရသော ရွှေတုံးနှင့်ငွေတုံး များလည်း ပြန်လည်ရရှိသည်။

၁၈၇၅ ပထမနှစ်အစိတ်အတွင်းတွင် တရုတ် ပြည်သို့တင်ပို့သည့် အရောင်းရဆုံးကုန်မှာ ဘိန်းဖြစ်လေ သည်။ တရုတ်အာဏာပိုင်များသည် ဘိန်းကုန်များ တရုတ်နိုင်ငံတွင်းသို့ တရားမဝင် ဝင်ရောက်နေကြောင်း သိသဖြင့် ၁၇၂၉ခုတွင် တစ်ကြိမ်ဥပဒေထုတ်ပြန်ကာ တားမြစ်ခဲ့သည်။ သို့ပါလျက် အခွန်ကောက်ချိန်တွင် နိုင်ငံတွင်း၌ ရွှေနှင့်ငွေတို့ များစွာလျော့ပါးနေကြောင်း၊ လျော့ပါးသည်မှာလည်း ဘိန်းကုန်ကို ရွှေငွေတို့နှင့် ဝယ် ရနေသောကြောင့်ဖြစ်ကြောင်း သိရှိသဖြင့် ၁၈၀၀ ခု တွင် ဘိန်းပိတ်ပင်သည့်အမိန့်ကို ဥပဒေထုတ်ပြန်ကာ ဒုတိယအကြိမ် တားမြစ်သည်။ သို့ရာတွင် တရုတ်ပြည် သို့ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ၁၈၁၈ မှ ၁၈၃၃ ခုအတွင်း တင်သွင်းသည့်ဘိန်းကုန်မှာ ၁၇ ရာနှုန်းမှ ၅၀ ရာနှုန်းအထိ တိုးတက်သွားခဲ့သည်ဟုဆိုသည်။

၁၈၀၀ ခုတွင် ဘိန်းပိတ်ပင်ပြီးသည့်နောက် တရုတ်အာဏာပိုင်တို့ဘက်ကလည်း ကောင်းစွာကြီးကြပ် ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီကလည်း ကုမ္ပဏီပိုင်သင်္ဘောများနှင့် ဘိန်းများကို တင်ပို့ခြင်းမပြု ဘဲ ကုမ္ပဏီပိုင်စင်ဖြင့် ပြေးဆွဲသော ကြားသင်္ဘောများ နှင့်ဘိန်းများကို တင်ပို့လေသည်။ ကိုဟောင်းကုန်သည် ကြီးများအဖွဲ့ကလည်း ကုမ္ပဏီပိုင်သင်္ဘောတွင် ပါလာ သည့်ကုန်များကိုသာ စစ်ဆေးနိုင်လေသည်။ အကြောင်း

မှာ အင်္ဂလိပ်တို့က ဘိန်းများပါသည့် သင်္ဘောများကို လည်း ဆိုက်ကပ်ရန်ခွင့်ပြုထားသည့် ဆိပ်ကမ်းအရောက် ရွက်လွှင့်လာခြင်းမပြုတော့ဘဲ ကျွန်းငယ်များ လူသူမနီး သော ကမ်းခြေများတွင် ဆိုက်ကပ်ကာ မှောင်ခိုကုန်သည် များ၏လက်သို့ တိုက်ရိုက်ရောင်းချကြလေသည်။

၁၈၃၃ခုတွင် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက လက် ဝါးကြီးအုပ်ပိုင်ခွင့် မရှိသောသဖြင့် သူတို့နှင့်မျိုးတူရိုးတူ ဖြစ်သော ပုဂ္ဂလိကကုန်သည်များကို ထိန်းချုပ်ရန် ခက် ခဲသွားခဲ့လေသည်။ တရုတ်အာဏာပိုင်များဘက်က လည်း ကုန်သည်များစွာ ဝင်ထွက်သွားလာမည့်အချိန် တွင် ကိုဟောင်းအဖွဲ့အနေဖြင့် ကြီးကြပ်ရန် ခက်ခဲသွား မည့်အရေးကို မြင်လေသည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တစ်ဦး ကို ကုန်သွယ်ရေးပြုပြစ်စေရန် ဆလွှတ်ပေးရန် အကြောင်း ကြားခဲ့လေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ဘက်ကလည်း ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ရန် သင့်မြတ်သည်ဟု မြင်သဖြင့် လော့ဒ် နေပီယာ (Lord Napier) ကို တရုတ်နိုင်ငံတွင် ကုန် သွယ်ရောင်းဝယ်မည့် အင်္ဂလန်နိုင်ငံသားများကို ကြီးကြပ် ရန် တာဝန်ပေးခဲ့သည်။

မှီငြမ်း

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Ebrey, Patricia Buckley. 2000. **The Cambridge Illustrated History of China**. Melbourne: Cambridge University Press.
3. Huang, Ray. 1997. **China A Macro History**. U.S.A. An East Gate Book.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: Geroge Allen & Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**, Volume 3. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖဲယူခဲ့သည့် အရှေ့ဗျားဒေသ ၄

ဘိန်းကို လက်နက်အဖြစ်သုံးသော နယ်ချဲ့များ (ခ)

လော့ဒ်နေပီယာသည် ၁၈၃၄ ခုနှစ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံ တွင် ကုန်သွယ်နေသော အင်္ဂလိပ်လူမျိုး ကြားကုန်သည် များကို ကြီးကြပ်ရန် (Superintendent of Trade) အဖြစ် တရုတ်နိုင်ငံသို့ ရောက်ရှိလာသည်။ သူသည် သံတမန်အဖြစ်ဖြင့် တရုတ်နိုင်ငံသို့ လာရခြင်းမဟုတ် ချေ။ သို့သော် သူသည် အင်္ဂလန်မှ ထွက်ခွာခြင်းမပြုမီ ကတည်းက မဟုတ်တာလုပ်ရင် မခံဘူးဟု ကြိမ်းဝါးခဲ့ သည်။ တရုတ်နိုင်ငံသားတို့က ကုန်သွယ်ရောင်းဝယ်ခြင်း မပြုချင်ပါဘဲလျက် တစ်ဖက်သတ် မခမ္မာထွက်ရောင်း ဝယ်နေသည့်သူတို့က မဟုတ်လျှင် မခံဟုပြောဆိုခြင်း သည် သူတို့ဘက်မှ မည်မျှစိတ်ကြီးဝင်နေပြီဖြစ်ကြောင်း ပြဆိုထားသော အချက်တစ်ချက်ဖြစ်ပေသည်။

သူ့ကို ကုန်သွယ်ရေးကြီးကြပ်သူအဖြစ် အင်္ဂလန် မှ ပို့လွှတ်မည်ဖြစ်သည့်အကြောင်းကို တရုတ်နိုင်ငံသို့ အကြောင်းကြားရဦးမည်။ တရုတ်အာဏာပိုင်များက အသိအမှတ်ပြုရဦးမည်။ ထို့နောက်မှသာ လော့ဒ်နေပီ ယာသည် တရုတ်နိုင်ငံသို့ သွားရောက်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်တို့သည် ဥရောပသားအချင်းချင်း ဆက်ဆံသည့်အခါမှသာလျှင် နိုင်ငံကြီးသားများ၏ ထုံး ဓလေ့များကို သုံးရန်လိုသည်။ အရှေ့တိုင်းသားများနှင့် ဆက်ဆံသည့်အခါတွင် မလိုအပ်ဟု အခါပေါင်းများစွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုဖူးသည့်အတိုင်း ကျင့်ကြံတတ်သည်။ ယခုလည်း လော့ဒ်နေပီယာသည် တရုတ်အာဏာပိုင် များ၏ခွင့်ပြုချက်ကို ရယူခြင်းမပြုဘဲ Guangzhou သို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။ ရောက်လျှင်ရောက်ချင်း ဘုရင်ခံနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်ခွင့်ကို တောင်းခံလေ

သည်။ သူ၏ ဘွဲ့ထူးဂုဏ်ထူးများ မည်မျှပင်မြင့်မားသည် ဖြစ်စေ တရုတ်နိုင်ငံသို့ သူလာရောက်ခြင်းမှာ ကုန်သွယ် ရေး ကြီးကြပ်သူအဖြစ် လာရောက်ခြင်းသာဖြစ်သဖြင့် သူ၏တောင်းဆိုချက်မှာ မသင့်လျော်သော ထောင်းလွှာ သော တောင်းဆိုချက်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီကို ထိုကဲ့သို့သော တောင်းဆိုချက်ပြုပါကလည်း လက်ခံကြမည်မဟုတ်ချေ။ လော့ဒ်နေပီယာဆိုသူသည် လူမျိုးကြီးစိတ်ဝင်နေသော နယ်ချဲ့တစ်ဦးဖြစ်ကြောင်း အပြုအမူနှင့် သက်သေပြနေလေသည်။

သူသည် ကိုဟောင်းအဖွဲ့မှတစ်ဆင့် ကုန်သွယ် ရန်ကိစ္စကို ငြင်းဆိုလေသည်။ ကိုဟောင်းအဖွဲ့သည် တရုတ်နိုင်ငံ ကုန်သွယ်ရေးတွင် အရေးပါသော တစ်ခု တည်းသော ဆက်သွယ်ရေး ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ဖြစ် သည်။ တရုတ်ဘုရင်ခံသည် ကိုဟောင်းအဖွဲ့၏ တာဝန် များနှင့်အရေးပါပုံများကို လော့ဒ်နေပီယာအား ရှင်းလင်း ပြဆို၍ ဆက်ဆံရေးပြေပြစ်အောင် ကြံဆောင်သည်။ တရုတ်ဧကရာဇ်၏ အမိန့်ကို သွေဖည်ရာမကျသည့် မိတ်ဆွေဖြစ်ကိစ္စများကို လိုက်လျောရန်ပင် စီစဉ်ခဲ့ သည်။ သို့သော် လော့ဒ်နေပီယာက သူ၏တောင်းဆို ချက်များကို မရပ်သိမ်းသည့်ပြင် တင်းတင်းကျပ်ကျပ် တောင်းဆိုလာသဖြင့် တရုတ်ဘုရင်ခံက ပယ်ချခဲ့သည်။

လော့ဒ်နေပီယာ၏ မသင့်လျော်သော တောင်း ဆိုချက်များကို ကြေညာပြီးသည့်နောက် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ကုန်တိုက်များတွင် အလုပ်လုပ်နေသော တိုင်းရင်းသား အလုပ်သမားများကို ကုန်တိုက်များမှ ထွက်ခွာစေလေ သည်။ ထို့နောက် အစားအသောက်များကို အင်္ဂလိပ် ကုန်တိုက်များသို့ သွားရောက်ရောင်းဝယ်ခြင်း မပြုရဟု တိုင်းရင်းသားများကို တားမြစ်သည့်ပြင် အင်္ဂလိပ် ကုန် တိုက်အနီးရှိ အခြားကုန်တိုက်များမှလည်း အင်္ဂလိပ်တို့

ကို စားသောက်ဖွယ်များ ထောက်ပံ့ခြင်းမပြုရဟု အမိန့် ထုတ်ခဲ့လေသည်။

လော့ဒ်နေပီယာသည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ စစ်ရေး အင်အားကြီးမားမှုနှင့် ကိုလိုနီများ ပိုင်ဆိုင်မှုတို့ကြောင့် သူ၏တောင်းဆိုချက်များကို တရုတ်တို့က ပယ်ချရန် ဝံ့စားမည်မဟုတ်ဟု မိမိတို့ကိုယ်ကိုမိမိတို့ လွန်စွာအထင်ကြီးသောစိတ် ရှိခဲ့လေသည်။ သူကသာ တင်းတင်းကျပ်ကျပ် ပြတ်ပြတ်သားသား တောင်းဆိုခဲ့ပါက တရုတ် အာဏာပိုင်များက အလျော့ပေးရမည်ဟု ယူဆခဲ့ပြန်သည်။ ထိုသို့ထင်သည့်အတိုင်း ဖြစ်မလာသည့်အခါ သူ့ဂုဏ်သိက္ခာကို ကာကွယ်ရန်အလို့ငှာ အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘောများကို ရေလက်ကြားအတွင်းသို့ ဝင်စေ၍ အင်္ဂလိပ်ကမ်းတက်တပ်သားများကို သူတို့၏ ကုန်တိုက်အား စောင့်ကြပ်ထားရန် အမိန့်ပေးခဲ့လေသည်။ ထိုသို့ တရုတ်နယ်မြေနှင့် တရုတ်နိုင်ငံ၏ အချုပ်အခြာအာဏာကို ထိပါးလာသည့်အခါ ဘုရင်ခံမှတစ်ဆင့်တရုတ် အာဏာပိုင်များက ပြင်းထန်စွာ သတိပေးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် တရုတ်တပ်များကို စုဝေးကာ အင်္ဂလိပ်ကုန်တိုက်ကို ပိတ်ဆို့ရန် စီမံခဲ့လေတော့သည်။ လော့ဒ်နေပီယာမှာ ထိုအချိန်သို့ရောက်သည်တွင်မှ သူ၏လုပ်ရပ်မှာ လွန်သွားပေပြီဟု သိဟန်တူသည်။ သူ၏တပ်များကို မကာအိုသို့ ဆုတ်ခွာရန်အမိန့်ပေး၍ သူ၏သင်္ဘောတပ်စုကို ရပ်သိမ်းခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ တရုတ်ပြည်မမှ လျင်လျင်မြန်မြန်နှင့် သိမ်ငယ်စွာပြန်လာပြီးနောက် နှစ်ပတ်အကြာတွင် လော့ဒ်နေပီယာသည် မကာအိုတွင် သေဆုံးသွားခဲ့သည်။

သူမသေဆုံးမီ လော့ဒ်ပါလ်မာစတန် (Lord Palmerston) ထံသို့ စာရေးသား ပေးပို့ခဲ့သေးသည်။ သေသည့်တိုင်အောင် အစွယ်ကို ထုတ်ပြသွားခဲ့သည့် စာတစ်စောင်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရမည်။ အကြောင်းမှာ တရုတ်တို့နှင့် ညှိနှိုင်းသည့်အခါများတွင် စစ်အင်အားကို ပြုကာ ညှိနှိုင်းသင့်သည်ဟု ရေးသားထားသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အာရှနိုင်ငံတိုင်းတွင် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် သူတို့လိုသလို ဆောင်ရွက်နိုင်အောင် ထိုနည်းကိုပင် သုံးလာကြသည်လေသည်။ ၁၈၃၃တွင်

လက်ဝါးကြီးအုပ် ကုန်သွယ်ခြင်းကို ဖျက်သိမ်းသည့် ဥပဒေကို အင်္ဂလန်တွင် ထုတ်ပြန်၍ ၁၈၃၄မှစ၍ အင်္ဂလိပ် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ လက်ဝါးကြီးအုပ်ခြင်းမှာ ကင်းလွတ်သွားသော အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များသည် အမြတ်အစွန်းများသော တရုတ်နိုင်ငံ၏ ကုန်သွယ်ရန် ဖွင့်ပေးထားသော တစ်ခုတည်းသော ဆိပ်ကမ်းသည် သူတို့အတွက် ကုန်သွယ်ရန် မလောက်မငြစ်လာသည်။

တရုတ်နိုင်ငံက ကုန်သည်ကြီးများအဖွဲ့ (ကိုဟောင်း) အကောက်ခွန်အဖွဲ့ (ဟော့ပို)နှင့် ကုန်သွယ်ရေးစည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို သူတို့က မလိုက်နာလိုကြတော့ချေ။ သူတို့နိုင်ငံနှင့်သူတို့၏ ကိုလိုနီဖြစ်သော အိန္ဒိယမှထုတ်ကုန်များကိုလည်း တရုတ်နိုင်ငံသို့ တင်သွင်းလိုကြသည်။ ထိုကဲ့သို့သော လိုအပ်ချက်ကို ပြည့်ဝစေရန် စစ်အင်အားကို သုံးသင့်သည်ဟု ပြောင်ပြောင်တင်းတင်းပင် ဆောင်းပါးများ ရေးသားလာကြသည်။

ထိုသို့တစ်ဖက်က ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း စိန်ခေါ်သံပေးနေသည့်အချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့၏ မှောင်ခိုကုန်ရောင်းဝယ်ခြင်းသည် သုံးလေးနှစ်ပင် ကြာမြင့်ခဲ့ပြီဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောတို့သည် Guangzhou (Canton) သို့ မဝင်တော့ဘဲ Guangzhou မြစ်ဝတွင်ရှိသော Lintin ကျွန်းသို့ ဆိုက်ကပ်ကြသည်။ နိုင်ငံတိုင်းတွင် ပေါ့တန်သော ကိုယ်ကျိုးရှာတတ်သော သူများရှိတတ်ရာ ထိုသို့သော တရုတ်အရာရှိများနှင့် နားလည်မှုယူကာ တရားမဝင်ကုန်ရောင်းခြင်းကို ပြုလုပ်ကြသည်။

၁၈၃၁ ခုတွင် တရားဝင်ရောင်းဝယ်သော ကုန်ပစ္စည်းမှာ ဒေါ်လာ ၇ သန်းဖိုးသာရှိသော်လည်း လင်တင်ကျွန်းတွင် မှောင်ခိုရောင်းချကြသည့် ကုန်ပစ္စည်းများ၏ တန်ဖိုးမှာ ၁၇သန်းဖိုးရှိသည်။ ထို ၁၇သန်းအနက် ၁၁သန်းမှာ ဘိန်းရောင်းရငွေဖြစ်သည်ဟုဆိုသည်။ ဘိန်းကုန်ကူးခြင်းသည် တစ်နေ့တခြား မြင့်မားလာသည်။

ဘိန်းကို တစ်နေ့တခြား ပိုမိုရောင်းဝယ်လာခြင်းကို အကြောင်းအားလျော်စွာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုလာကြသည်။ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ဘိန်းကို တရုတ်နိုင်ငံ

သို့ တိုက်ရိုက်တင်ပို့ရောင်းချခြင်း မပြုသော်လည်း ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကုမ္ပဏီလိုဏ်စင် ထုတ်ပေးထားသော ကြားကုန်သည်များ၏ ကြားသင်္ဘောများဖြင့် ဘိန်းများကို တင်ပို့ခဲ့သည်။ တရုတ်နိုင်ငံသို့ တင်ပို့ရောင်းချသမျှ ဘိန်းသည် ကာလကတ္တားတွင် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက လေလံစနစ်ဖြင့် ရောင်းချလိုက်သော ဘိန်းများသာဖြစ်သည်။ ဘိန်းကို တရုတ်နိုင်ငံတွင် ဖြန့်ဖြူးရောင်းချပုံမှာ လင်တင်ကျွန်းသို့ သယ်ဆောင်ရောင်းချခြင်းသာမက ကမ်းခြေဒေသတစ်ဝိုက်တွင် လှေငယ်တက်စင်းဖြင့် လာရောက်ဝယ်ယူသူများအား တိုက်ရိုက်ရောင်းချသော နည်းကိုလည်း အသုံးပြုသည်။

ထိုသို့ ကမ်းခြေဒေသတစ်လျှောက်တွင် ဘိန်းရောင်းသော သင်္ဘောများတွင် လက်နက်တပ်ဆင်ထားကြသည်။ ထိုနည်းဖြင့် တရားဥပဒေအရ အရေးယူမည့်သူများကို အနီးသို့မကပ်နိုင်အောင် ပြောင်ပြောင်တင်းတင်း ဆန့်ကျင်ကြသည်။ တရုတ်တရားဥပဒေအရ လည်းကောင်း၊ အင်္ဂလိပ်တရားဥပဒေအရလည်းကောင်း၊ လက်နက်များကို လိုင်စင်ချပေးသည့်တိုင်အောင် လျှောက်ထား၍သာ ကိုင်ဆောင်ရသည်။ တပ်ဆင်ရသည်။ ယခုမူ အင်္ဂလိပ်တို့သည် လက်နက်များကို တရားမဝင် တပ်ဆင်ကာ တားမြစ်ကုန်ဖြစ်သည့် ဘိန်းကို တရုတ်ပြည်သူလူထုအား အတားအဆီးမရှိ ရောင်းချနေခြင်းသည် ပင်လယ်ဓားပြအလုပ်ကို လုပ်ဆောင်နေခြင်းသာ ဖြစ်သည်။ စပိန်သင်္ဘောများသည် တောင်အမေရိကမှ ရွှေတုံးငွေတုံးများကို သယ်ဆောင်လာစဉ် အင်္ဂလိပ်က ကြားဖြတ်၍ တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်မှာ ၁၆ရာစုခန့်ကတည်းက ဖြစ်သည်။ ထိုသူတို့မှ ဆင်းသက်လာသော သူများသည် ၁၈ရာစု ၁၉ရာစုများတွင် တရုတ်နိုင်ငံသို့လာ ရောက်ကာ ပင်လယ်ဓားပြအလုပ်များကို လုပ်နေသည်မှာ ဘမျိုးဘိုးတူ ချိုနှင့်ဟုသာ ပြောရပေတော့မည်။

တရုတ်ဧကရာဇ်အစိုးရသည်လည်း တရုတ်ပြည်သူ လူထုအား ဘိန်းရောင်းချနေသည့် ဖြစ်ရပ်ကို သိလာသည်။ ဘိန်းသည် စွဲစေတတ်သည်။ စိတ်အားကိုယ်အား ကျဆင်းစေတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဘိန်း

စားသူ ရှူသူများလာလေလေ တရုတ်တို့၏ ပင်ကိုသဘာဝဖြစ်သော အလုပ်ကြီးစားခြင်း ကျန်းမာသန်စွမ်းခြင်းတို့သည်လည်း ယုတ်လျော့လာသည်။ ပုံမှန်စိတ်ပျောက်ကာ စိတ်ကိုပြောင်းလဲစေသော ဘိန်း၏နောက်သို့လိုက်ရင်း နိုင်ငံသို့ သစ္စာရှိနိုင်စွမ်း နည်းပါးလျော့ရဲလာသည်။ ထို့ကြောင့် ဘိန်းကို ဖြစ်သည့်နည်းဖြင့် ပိတ်ပင်ရန်လိုသည်ဟု ဧကရာဇ်အစိုးရက သဘောပေါက်လာသည်။

ထိုသို့ တရုတ်ဧကရာဇ်က ဘိန်းပိတ်ပင်ခြင်းသည် နိုင်ငံကိုချစ်၍မဟုတ်၊ အခွန်ကောက်ခံသည့်အခါ ဘိန်းကို ရွှေတုံး ငွေတုံးများဖြင့် ဝယ်ရသဖြင့် ရွှေတုံးငွေတုံးများ အရနည်းသောကြောင့် ဘိန်းကိုပိတ်ပင်ရသည်ဟု အနောက်နိုင်ငံသားများ ရေးသားထားသော တရုတ်နိုင်ငံသမိုင်းများတွင် မတရားသဖြင့် ရေးသားထားသည်ကို ဖတ်ရှုရသည်။ အနောက်နိုင်ငံသားများသည် သူတို့ဝင်ရောက်၍ ဖွဲ့ယူသိမ်းယူခဲ့သောနိုင်ငံများမှ နိုင်ငံသားများသည် ညံ့ဖျင်းသော နံ့ချာသောသူများဖြစ်သည်ဟု သော အရေးအသားများဖြင့် အသရေလည်း ဖျက်တတ်သေးသည်ကို စာဖတ်သူများ သတိပြုရပေမည်။

တရုတ်ဧကရာဇ်သည် ဘိန်းကုန်ရောင်းဝယ်မှုကို တားမြစ်ရန် ပညာတတ်သော သိက္ခာရှိသော မျိုးချစ်စိတ်ပြင်းထန်သော ယုံကြည်အားထားလောက်သော လင်ဇီဇူး (Lin-Zexu) ခေါ် ပညာရှင်တစ်ယောက်ကို ဘိန်းမင်းကြီးအဖြစ် ခန့်အပ်လိုက်သည်။ လင်ဇီဇူးသည် သူ့ကို ဘုရင်မင်းမြတ်က ထိုကဲ့သို့သောရာထူးကို ပေးအပ်လိုက်သည်ဟုသော သတင်းကိုကြားသည်နှင့် မူးမေ့သွားသည်ဟု ဆိုစမှတ်ပြုသည်။ ထိုကဲ့သို့ မူးမေ့မသွားသည့်တိုင်အောင် ရာထူးနှင့်အတူ ပါလာသောတာဝန်ကြီးကြောင့် ပြီးပျော်ရွှင်ပျခြင်း ပြုနိုင်မည်မဟုတ်သည်မှာ သေချာသည်။

လင်ဇီဇူးသည် ဟူးကောင်းဒေသမှ ဘုရင်ခံဖြစ်သည်။ ဘုရင်မင်းမြတ်က သူတို့ အာဏာအပြည့်အဝသုံးခွင့်ပေးထားသည်။ သူ၏လက်အောက်တွင် ဘုရင်ခံနှစ်ယောက် ထားပေးသေးသည်။ လင်ဇီဇူးသည် နိုင်ငံခြားသားတို့နှင့် ဆက်သွယ်ရောင်းဝယ်ဆဲဖြစ်သော တရား

ဝင်ကုန်များကို ပိတ်ပင်လိုခြင်းမရှိပေ။ ဆက်လက်ရောင်းဝယ်လိုသည်။ သို့သော် ဘိန်းကုန်ကိုမူ မည်သည့်နည်းကို သုံးရသည်ဖြစ်စေ အပြီးတိုင်ပယ်ဖျက်ပစ်ရန်အား ထုတ်ခဲ့သည်။ သူသည် နိုင်ငံခြားသားများနှင့် ဆက်ဆံရာတွင်ရိုင်းယုသည်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အထက်စီးနိုင်သည်ဟူ၍လည်းကောင်း မည်သည့်နိုင်ငံခြားသား မှတ်တမ်းတွင်မှ ရေးသားထားခြင်း မရှိချေ။ သို့သော် သူသည် ဥပဒေကို လွန်စွာလေးစားသူဖြစ်သည်။

လင်ဇီဇူးသည် အင်္ဂလိပ် ပြင်သစ်စသည့် ကုန်တိုက်များတွင် အလုပ်လုပ်နေသော တရုတ်တိုင်းရင်းသားများကို ကုန်တိုက်များမှ ထွက်ခွာစေသည်။ ထို့နောက် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ်တို့ကို မိမိတို့၏ ကုန်တိုက်များမှ ဘိန်းသေတ္တာများကို ရက်သတ္တတစ်ပတ်အတွင်း မိမိတို့၏ သင်္ဘောများပေါ်သို့တင်ကာ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားရန် တောင်းဆိုသည်။ ထိုသို့ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွားသူများကို အပြစ်မယူဘဲ နောက်နောင်တွင် တရားဝင်ကုန်များကို ပြန်လည်ရောင်းဝယ်ခွင့် ပြုမည်ဟုလည်းဆိုသည်။ သို့သော် အင်္ဂလိပ်တို့သည် စစ်ဖြစ်ရန် အကြောင်းရှာနေကြသူများဖြစ်ပေရာ လင်ဇီဇူး၏ အမိန့်ကို မနာခံဘဲ ကုန်တိုက်တွင်းမှာပင် ရက်သတ္တတစ်ပတ် ပြည့်အောင် နေလေသည်။

အချိန်စေ့သည့်အခါ လင်ဇီဇူးသည် အင်္ဂလိပ်ကုန်တိုက်များတွင် သိုလှောင်ထားသော ဘိန်းသတ္တာနှစ်သောင်း (၂၀,၀၀၀)ကို ပေးအပ်ရန် တောင်းဆိုသည်။ ထိုသို့ လင်ဇီဇူးတောင်းဆိုသော ဘိန်းသေတ္တာများကို ချားလ်စ်အဲလီယော့ (Charles Elliot) ဆိုသူ အင်္ဂလိပ်တို့က ခန့်ထားသော ကုန်သွယ်ရေးကြီးကြပ်သူက သူ့ထံသို့ အပ်ရန် အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်များကို အမိန့်ပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့အမိန့်ပေးခဲ့သည်မှာ သူတို့၏ ဘုရင်မအစိုးရပိုင်ဆိုင်သော ဘိန်းကုန်များကို သိမ်းယူသည့် အတွက်နှင့် လင်ဇီဇူးက ဖျက်ဆီးသည့်အတွက် လင်ဇီဇူးသည် ဘုရင်မ၏အစိုးရနှင့် တိုက်ရိုက်ဆက်ဆံဖြေရှင်းရန်တာဝန်ကိုယူရမည် ဖြစ်သောကြောင့်ပင်။ လင်ဇီဇူးကလည်း ဘိန်းများကို သိမ်းပိုက်ပြီးသည်နှင့် အားလုံး၏ ရှေ့မှောက်တွင် ဘိန်းများကို ဖျက်ဆီးခဲ့သည်။ ထိုသို့

ဖျက်ဆီးရာတွင် အချို့သောစာအုပ်များတွင် မီးရှို့ဖျက်ဆီးသည်ဟုဆို၍ အချို့သောစာအုပ်များတွင် သဲများကျောက်စရစ်များဖြင့်ဖျော်ကာ ပင်လယ်တွင်းသို့ သွန်ချသည်ဟုဆိုသည်။ အဆိုနှစ်ခုစလုံး ဖြစ်နိုင်ပါသည်။ များပြားလှသော ဘိန်းများကို မီးရှို့ခြင်းဖြင့် အနံ့များမခံမရပ်နိုင်ဖြစ်လာသည့်အခါ အရည်ဖျော်၍ ပင်လယ်တွင်းသို့ သွန်ရမည်ဖြစ်သည်။

လင်ဇီဇူး၏ ဘိန်းဖျက်ဆီးခြင်းသည် သိုဝှက်၍ မထားနိုင်သဖြင့် အနောက်နိုင်ငံသားတို့၏ သမိုင်းတွင် ထည့်သွင်းရေးသားသည်။ ဘိန်းကို သူတို့က အလျှော့ပေးကာ အပ်နှံခြင်းမဟုတ်ဘဲ လင်ဇီဇူးထံမှ လျော်ကြေးရသဖြင့် ပေးအပ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု အချို့သောစာအုပ်များတွင်ဆိုသည်။

လင်ဇီဇူးက အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် ဥရောပကုန်သည်များကို နောက်နောင် တရုတ်ဧကရာဇ်နိုင်ငံတွင် တားမြစ်ထားသော ကုန်များကို တင်သွင်းရောင်းဝယ်ခြင်း မပြုပါဟု လက်မှတ်ရေးထိုးစေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်းလက်မှတ်ရေးထိုးသည်။ အကြောင်းမှာ လက်နက်တင်သင်္ဘောများဖြင့် ကမ်းခြေတစ်လျှောက်တွင် ဘိန်းဆက်လက်ရောင်းရန် သူတို့စီစဉ်ထားပြီးဖြစ်နေသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်အထိ ကိစ္စများမှာ အေးအေးချမ်းချမ်းရှိနေလေသည်။ သို့သော် မကြာမီမှာပင် ပြဿနာကြီးတစ်ခုပေါ်ပေါက်လာသည်။ တရုတ်ပြည်မကြီးပေါ်တွင် အရက်မူးနေသော အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောသားတစ်စုက တရုတ်လူမျိုးတစ်ဦးကို သတ်ဖြတ်လိုက်သည်။ တရုတ်အာဏာပိုင်များက တရားခံကို တောင်းဆိုသည့်အခါ အင်္ဂလိပ်ကုန်သွယ်ရေး ကြီးကြပ်သူက ငြင်းဆိုလိုက်သည်။ လင်ဇီဇူးက တရားခံကို ပေးအပ်ရန်၊ မြစ်ဝတွင်ရှိသော အင်္ဂလိပ်သင်္ဘောများကို ထွက်ခွာလိုက်ထွက်ခွာရန် သို့မဟုတ် ဝင်လိုကဝင်ရန် ထပ်မံ၍ အမိန့်ပေးလေသည်။

တရုတ်တို့ဘက်မှလည်း စစ်လှေများကို ပြင်ဆင်ထားလေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် နိုင်ငံတကာတွင် လက်နက်ဖြင့် အနိုင်ယူနေခဲ့သည်မှာ ကြာခဲ့ပြီ။ လက်နက်သာသောကြောင့် နိုင်ပေါင်းလည်းများခဲ့ပြီ။

ထို့ကြောင့် ချားလ်စ် အဲလီယော့က စစ်ကြေညာ
ကာ တရုတ်စစ်လေ့များကို ပစ်ခတ်နှစ်မြှုပ်လေသည်။
ဤသို့ဖြင့် တရုတ်နိုင်ငံတွင် ပထမဘိန်းစစ်မှာ အမည်
တွင်သော စစ်ဖြစ်ခဲ့လေသည်။ အကြောင်းပြချက်မှာ
တရားမဝင်ကုန်ဖြစ်သော ဘိန်းဖြစ်ခြင်းနှင့် အသုံးပြု
သောနည်းမှာ ပင်လယ်ဓားပြတိုက်သောနည်း ဖြစ်ခြင်း
တို့ကြောင့် သိက္ခာရှိသူများအဖို့ ရက်ဖွယ်ကောင်းလှ
သော်လည်း အင်္ဂလိပ်တို့မှာ သိက္ခာကို စကားအနေဖြင့်
သာ သိသူများဖြစ်ခြင်းကြောင့် အကြောက်လည်း မရှိ။
အရှက်လည်းမရှိချေ။ ယခုတိုင်လည်း ဤသို့ပင်ဖြစ်
သည်။

ပထမဘိန်းစစ်ဖြစ်ပွားသည့် ၁၈၄၁ခု ဆောင်း
ဦးရာသီတွင် အင်္ဂလိပ်တို့သည် Ningboကို သိမ်းပိုက်
နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၈၄၂ခုတွင် Shanghai နှင့် Zhenjian
ကို အင်္ဂလိပ်တို့ သိမ်းပိုက်မိကြသည်။ Zhenjianမှာ
ဘေဂျင်းသို့သွားသည့် လမ်းပေါ်တွင်ရှိ၍ အရေးပါလေ
သည်။ နောက်တစ်လအကြာတွင် Nanjing စာချုပ်ချုပ်
ဆို၍ စစ်ပြေငြိမ်းကြသည်။

စစ်အပြီးတွင် တရုတ်တို့က

- ၁။ အင်္ဂလိပ်တို့အား ဒေါ်လာ ၂၁သန်း စစ်လျော်
ကြေး ပေးခဲ့ရသည်။ ထိုငွေထဲတွင် လင်ဇီးရူး
သိမ်းယူ၍ဖျက်ဆီးခဲ့သော ဘိန်းတန်ဖိုး ၆သန်း
ကို ထည့်သွင်းရေတွက်ထားသည်။
- ၂။ အင်္ဂလိပ်တို့အား ၉၉ နှစ်တာ စာချုပ်ဖြင့် ဟောင်
ကောင်ကျွန်းကို ပေးအပ်ရသည်။
ဒုတိယဘိန်းစစ်ဖြစ်ပွားသေးသည်ဖြစ်ရာ ၁၈၉၈
ခုမှ ၉၉ နှစ်ကြာသည့် ၁၉၉၇ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်
တို့ ဟောင်ကောင်ကျွန်းကို လက်လွှတ်ရသည်။
- ၃။ ထို့ပြင် ဆိပ်ကမ်းမြို့ ၅မြို့ကို ဖွင့်ပေးခဲ့ရသည်။
ထိုမြို့များမှာ Shanghai, Ningbo,
Guangzhou, Amoy, Fuzhou တို့ဖြစ်ကြ
သည်။
- ၄။ သွင်းကုန် ထုတ်ကုန်များအပေါ် အခွန်အတုတ်

ကို ပုံသေသတ်မှတ်ပေးရသည်။ နှစ်ဖက်စလုံး
က စာဖြင့် ရေးသား ဆက်သွယ်ခွင့်ရသည်။
၅။ နောက်တစ်နှစ်တွင် သင်္ဘောအတိုင်းအတာကို
လိုက်၍ အခွန်သတ်မှတ်ပေးရသည့်ပြင်
အင်္ဂလိပ်သံမှူးအား နယ်လွန်တရားစီရင်ခွင့်
ပေးရသည်။ ထို့ပြင် အင်္ဂလိပ်လို အထူးအခွင့်
အရေးရ နိုင်ငံအဖြစ် သတ်မှတ်ပေးရလေသည်။
ထိုကဲ့သို့ အထူးအခွင့်အရေး နိုင်ငံအဆင့်ရ
ထားသဖြင့် တရုတ်နှင့် အခြားနိုင်ငံများ စာချုပ်သည့်
အခါတိုင်း အခွင့်အရေးအသစ် တစ်ခုခုရခဲ့သော် အင်္ဂလိပ်
တို့က အလိုအလျောက်ထပ်မံ၍ ထိုအခွင့်အရေးကို ရရှိ
သည်။

ဘိန်းကိစ္စကိုမူ နှစ်ဖက်စလုံးက ထည့်၍မပြော
ကြချေ။ အင်္ဂလိပ်တို့က ဘိန်းကို စိတ်ကြိုက်မှောင်ခို
ကုန်ကူးခွင့်ကို လက်မလွှတ်လိုကြချေ။ တရားဝင် တင်
သွင်းခွင့်ရသော် အခွန်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။

တရုတ်တို့ဘက်ကလည်း ဘိန်းကိစ္စကို တင်
သွင်းဆွေးနွေးလိုက်ပါက တရားဝင်ကုန်ဖြစ်သွားမည်
ကို စိုးရိမ်သဖြင့် မပြောခဲ့ချေ။

မှီငြမ်းစာအုပ်များ

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief).
1996. **Defence & Foreign Affairs
Handbook**. London: International
Media Corporation Limited.
2. Ebrey, Patricia Buckley. 2000. **The
Cambridge Illustrated History of
China**. Melbourne: Cambridge
University Press.
3. Huang, Ray. 1997. **China A Macro
History**. U.S.A. An East Gate Book.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western
Dominance**. London: Geroge Allen &
Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**,
Volume 3. 1994. U.S.A., World Book,
Inc.

နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖဲယူခဲ့သည့် အရှေ့ဗျားဒေသ ၅

လင်ဇီဇူး၏ စာသဝဏ်

လင်ဇီဇူးသည် ကိုယ်ကျင့်တရားကို အလေးထားသော အရှေ့တိုင်းမှ အစိုးရအရာရှိကြီး တစ်ဦးဖြစ်သည့် အား လျော်စွာ တရုတ်နိုင်ငံသို့ ဘိန်းကို မှောင်ခိုတင်သွင်း ရောင်းချသည့် ကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ အင်္ဂလိပ်အစိုးရ (ဗြိတိသျှဘုရင်မှ ဝိတိုရိယ၏အစိုးရ) သိနိုင်မည်မဟုတ် ဟု ထင်မြင်ယူဆခဲ့သည်။ သူသည် ဘိန်းကို မှောင်ခို တင်သွင်းရောင်းချသူများမှာ ပင်လယ်ဓားပြများ၊ စည်း ကမ်းမူဘောင်များ ကင်းမဲ့သည့် ဝိသမလောကသမား ကုန်သည်များ၏အလုပ်သာ ဖြစ်သည်ဟု ယူဆခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သူသည် ဝိတိုရိယဘုရင်မကြီးထံသို့ သဝဏ် လွှာတစ်စောင် ရေးခဲ့သည်။

ထိုသဝဏ်လွှာတွင်

ကျွန်တော်မျိုးတို့သည် ဤကဲ့သို့သော အပြစ် ကြီးသည့် မူးယစ်ထုံထိုင်းစေတတ်သော ဘိန်း ကို စိုက်ပျိုးရောင်းချခြင်းကို အရှင်ဘုရင်မကြီး သိတော်မူမည်မဟုတ်ဟု တွေးဆဆင်ခြင်မိပါ သည်။ အရှင်ဘုရင်မကြီး၏ နိုင်ငံသားများထဲ မှအကြိပတ်စက်သူများသာ ဤအလုပ်မျိုးကို လုပ်နိုင်ပါလိမ့်မည်။ အရှင်ဘုရင်မကြီးအနေ ဖြင့် ထိုကဲ့သို့သော ဘိန်းများထွက်သည့် အပင် ကို စိုက်ပျိုးရန် ရောင်းချရန် အမိန့်ပေးမည် ခွင့်ပေးမည်မဟုတ်ဟု ကျွန်တော်မျိုးတို့ယုံကြည် ပါသည်။

ဗြိတိန်တွင်လည်း ဘိန်ရှူရန် ခွင့်မပြု၊ ဘိန်း သည်ပိတ်ပင်ထားသော ကုန်ဖြစ်ပါသည်။ ထို ကဲ့သို့ ဘေးဖြစ်စေမှန်း အရှင်တို့သိသည့် ဘိန်း ကို အခြားသူများအား အမြတ်အစွန်းများစွာ

ရရှိစေလိုသောလောဘဖြင့် ရောင်းချခြင်းအား ဖြင့် ကောင်းကင်ဘုံကို ဖီလာဖြစ်စေမည်ဟု အရှင်တို့သိမည်ဟု ကျွန်တော်မျိုးတို့ ယုံကြည် ပါသည်ဟု စာရေးသားခဲ့သည်။

ထိုစာကိုရေးသားသော လင်ဇီဇူးသည် အရှေ့ တိုင်း ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု အရှေ့တိုင်းစံ အရှေ့တိုင်း ကိုယ်ကျင့်တရားနှင့်အညီ ရေးသားခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ သော် သူယူဆသကဲ့သို့ ဘိန်းရောင်းချခြင်းကို လူမသမာ များက လုပ်နေသည်မဟုတ်ဘဲ လူကြီးလူကောင်း ပညာ တတ် မြင့်မြတ်သည်ဟု ခံယူထားသော မျိုးရိုးမှ လူများ က လုပ်ဆောင်နေခြင်းဖြစ်ပြီး ဘုရင်မကြီး၏ အစိုးရက လည်း ကောင်းစွာသိရှိထားပါသည်။

အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ လန်ဒန်အခြေစိုက် ဗဟိုကော်မတီသည် ဘုရင်မကြီး၏အစိုးရက ဘိန်းကုန် ကူးမှုကို သိကြောင်း ထုတ်ပြန်ဖူးပါသည်။ ပိုမိုရှင်းလင်း အောင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသော သမိုင်း ပညာရှင် K.M. Pannikar ၏ စာအုပ်ထဲမှ ထုတ် နုတ်တင်ပြပါမည်။ "When we find the growth of opium within the territories of the East India Company is a strict monopoly, that the drug is sold by the government of India at the public sale, and that its destination is so well known that in 1837 the East India Company's Government actually directed by public notice a large sum of money to be given as a bonus to ship- pers to China of the season; when we observe that the Committees of the Houses of Lords and Commons have inquired minutely into the subject of the growth of opium, the amount it contributed to the Indian Revenue and with

the full knowledge of the place of its ultimate destination have arrived without hesitation at the conclusion that it did not appear advisable to abandon so important a source of revenue.

မြန်မာလိုပြန်ဆိုရပါမူ ကျွန်ုပ်တို့သည် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီပိုင် နယ်မြေများတွင် ဘိန်းစိုက်ပျိုးခြင်းသည် ကုမ္ပဏီ၏တင်းကျပ်သော လက်ဝါးကြီးအုပ်လုပ်ငန်းဖြစ်သည်ကို သိကြသည့်ပြင် အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအစိုးရသည် အများပြည်သူတို့အား ဖြန့်ချိရောင်းချကြောင်းကိုလည်း သိကြသည်။ မည်သည့်နေရာသို့ သွားရောက်ရောင်းချကြောင်းကိုလည်း အများကပင် သိကြသဖြင့် ၁၈၃၇ ခုနှစ်တွင် အိန္ဒိယကုမ္ပဏီအစိုးရသည် တရုတ်နိုင်ငံသို့ ဘိန်းရောင်းချရန် သွားသော သင်္ဘောသားများကို အများပြည်သူတို့သိရှိစေ၍ ဘိန်းရောင်းသည့် ရာသီအတွက် ဆုကြေးငွေများပေးခဲ့သည်။

အထက်လွှတ်တော်နှင့် အောက်လွှတ်တော်အမတ်များသည် ဘိန်းစိုက်ပျိုးခြင်း၊ ဘိန်းမှရရှိသော အခွန်အတုတ်စသည်တို့ကို စေ့စေ့စပ်စပ် လေ့လာခဲ့သဖြင့် ကောင်းစွာနားလည် သိရှိပြီးသည့်နောက် သွားရောက်ရောင်းချသည့် နိုင်ငံကိုလည်း သိကြသည်။ သို့သော် ထိုကဲ့သို့ အကျိုးအမြတ်များစွာရရှိသော လုပ်ငန်းကို တားမြစ်ရန်မလိုဟု နှောင့်နှေးကြောင့်ကြခြင်းမရှိဘဲ ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်ဟု ဆိုသည်။

အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ ဘုတ်အဖွဲ့တွင် အစိုးရအဖွဲ့ဝင် ကက်ဘိနက်ဝန်ကြီးတစ်ပါးကိုယ်တိုင် သဘာပတိ မူသဖြင့် အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ၏ လုပ်ရပ်များကို ကောင်းစွာသိရှိသည်။ ကောင်းစွာလည်း ချုပ်ကိုင်နိုင်ခွင့် ရှိသည်ဖြစ်ရာ အကယ်၍ အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီက ဘိန်းစိုက်ပျိုးခြင်းကို အစိုးရအဖွဲ့က သဘောမတူပါက တားမြစ်နိုင်ပေသည်။ ဘိန်းစိုက်ပျိုး ရောင်းချခြင်းကို အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီမှ ကုန်သည်များ၏ အပေါ်သို့ အပြစ်များစုပုံပစ်ချလိုက်ပါက မတရားရာ ရောက်မည်ဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ကုမ္ပဏီမှကုန်သည်များ လုပ်ဆောင်သည့် အလုပ်ဟူသမျှသည် အစိုးရအဖွဲ့မှ တိုက်ရိုက်သော်လည်းကောင်း၊ သွယ်ဝိုက်၍သော်လည်းကောင်း သဘောတူ

ချက်ရပြီးသော လုပ်ငန်းများဖြစ်နေသောကြောင့်ပင်။

လင်ဇီဇူးအနေဖြင့် ဗြိတိသျှအစိုးရ၊ သို့မဟုတ် ဝိတိုရိယဘုရင်မကြီး၏ အစိုးရအဖွဲ့သည် ဘိန်းကုန်ရောင်းချသည့်လုပ်ငန်း ထိုလုပ်ငန်းနှင့် ဆက်သွယ်နေသော ပင်လယ်ဓားပြလုပ်ငန်းများတွင် ထဲထဲဝင်ဝင် ပါဝင်ပတ်သက်နေကြောင်း မည်သည့်နည်းနှင့်မျှ ရိပ်စားနိုင်ခြင်းမရှိချေ။ ဘုရင်မင်းမြတ်ဆိုသည်မှာ ကောင်းကင်ဘုံ၏ စောင်မစောင့်ရှောက်မှုကြောင့်သာလျှင် ဤသို့သောနေရာသို့ ရောက်လာခြင်းဖြစ်သည်ဟု ကွန်မြူးရှပ်ဝါဒီပီပီ လက်ခံထားသူဖြစ်သည်။ မည်သည့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုမဆို ကုသိုလ်တရားနှင့် ယှဉ်၍သာလျှင် တိုင်းပြည်အုပ်ချုပ် မင်းလုပ်ရမည့်အဖြစ်သို့ ရောက်နိုင်သည်ဖြစ်ရာ ဤကဲ့သို့ ဆိုးရွားလှသည့် အကုသိုလ်မှုကို အခွန်အတုန်ရခြင်းဟူသော လောကကြောင်းမျှ လောက်ဖြင့် ခွင့်ပြုလိမ့်မည်ဟု မမျှော်လင့်ခဲ့ချေ။ ထို့ပြင် လင်ဇီဇူး၏ အယူအဆတစ်ခုမှာလည်း အနောက်တိုင်းသားများနှင့် စံလွဲလျက်ရှိလေသည်။

မှောင်ခိုကုန်သည်များ၊ ပင်လယ်ဓားပြများနှင့် ပတ်သက်သည့် အမှုကိစ္စတို့တွင် ဗြိတိသျှရေတပ်က ထိုမသမာသူတို့ဘက်မှ ပါဝင်ကူညီလိမ့်မည်မဟုတ်ဟု ယူဆခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ပင်လယ်ဓားပြကြီးများကို ဆာဘွဲပေးကာ နိုင်ငံသူရဲကောင်းကြီးများ၏ အဆင့်သို့ တင်ခဲ့သောသူများဖြစ်ပေရာ အင်အားသည် သူတို့အတွက် အမှန်တရားဖြစ်သည်။ သူတို့အတွက် ရုပ်ဝ ပြစည်းအကျိုးအမြတ်ရပါက ကိုယ်ကျင့်တရားဆိုသည်ကို မသိကျိုးကျွန်ပြုတတ်သူများဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် သူတို့၏အစိုးရ သူတို့၏ ရေတပ် သူတို့၏ တိုင်းသူပြည်သားများသည် အကျိုးအမြတ်ဟူသော ဦးတည်ချက်ဖြင့်သာ လှုပ်ရှားဆောင်ရွက်ကာ တစ်ဖက်သားများသည်လည်း လူသားများဖြစ်သည်ဆိုသည့် အချက်ကို မေ့ထားတတ်ကြလေသည်။

ဘိန်းစစ်ဖြစ်ပွားပြီးသည့်နောက် အနောက်နိုင်ငံသားတို့၏ စိတ်နေသဘာဝနှင့်အပြုအမူတို့ကို တရုတ်များ ကောင်းစွာသိလာကြပေသည်။ ၁၈၄၂ ခု စက်တင်

ဘာလ ၃ရက်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်စစ်ဗိုလ်များပါဝင်သော လူတစ်စုသည် ကြွေးသားဖြင့် ဆောက်လုပ်ထားသော မျှော်စင်ကို အလောတကြီးလာရောက်ကြသည်။ သူတို့တွင် တူ ဆောက် ရွှေဘော်စသည် များပါလာကြသည်။ ထို့နောက် မျှော်စင်၏ ကြိုက်ရာနေရာမှ အရုပ်များ ပန်းများစသည်ဖြင့် စီခြယ်ထားသည့်အရာများကို သူတို့၏ စိတ်ကြိုက်ရွေးချယ်ကာ ထုကာ ဖွဲ့ကာ ကော်ကာ ယူဆောင်သွားကြလေသည်။

တရုတ်လူမျိုးတစ်ဦးက ပြောသည်မှာ တရုတ်စေတီတော်တစ်ဆူသို့ အင်္ဂလိပ်များ မကြာခဏ လာရောက်ကြကာ ကြိုက်သည့်အစိတ်အပိုင်းမှ စဉ်းရေသုတ်ရုပ်ကြွများကို ယူဆောင်သွားတတ်ကြသည်။ အလွန်ပင်စက်ဆုပ်စရာ စိတ်နာစရာကောင်းလှသည်ဟူ၍ ဖြစ်သည်။

ထိုကဲ့သို့သော အပြုအမူမျိုးသည် အင်္ဂလိပ်အပါအဝင် ဥရောပတိုက်သားများ လုပ်တတ်သည့် အလုပ်များဖြစ်လေသည်။ အင်္ဂလိပ်လူမျိုး တာဝန်ရှိသူများက ထိုကဲ့သို့ သူတစ်ပါးတို့၏ ပစ္စည်းကို ဖျက်ဆီးယူငင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဒီကိစ္စကို သဘာဝမကျဘူးလို့ မပြောနိုင်ပါဘူး။ အမှတ်တရပစ္စည်းကလေးများအနေနဲ့ ယူချင်ကြမှာပေါ့ဟု သူတစ်ပါးတို့၏ ခံစားမှုနှင့် ပတ်သက်၍ ပေါ့ပေါ့တန်တန်စိတ်ထားဖြင့် ပြောကြားခဲ့သေးသည်။

တရုတ်နိုင်ငံတွင် ထိုကဲ့သို့ မထီမဲ့မြင်ဖြင့် ယဉ်ကျေးမှုပစ္စည်းများကို ဖျက်ဆီးခြင်းသည် ဤတစ်ကြိမ်သာမဟုတ်ချေ။ ဘေဂျင်းရှိ နွေရာသီနန်းတော်ကို ၁၈၆၀ ခုတွင်လည်းကောင်း၊ Tianjin တွင် ၁၈၇၀ ခုတွင်လည်းကောင်း၊ ဘေဂျင်း၌ ၁၉၀၀ ခုတွင်လည်းကောင်း နန်းတော်များကို ဖျက်ဆီး၍ အမှတ်တရအဖြစ် ရှေးဟောင်းပစ္စည်းများကို ယူခဲ့ကြသေးသည်။

စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ်တွင် ဟောင်ကောင်ကျွန်းကို ပေးရသည့်ပြင် ကုန်သွယ်ရန် ဖွင့်လှစ်ပေးသော ဆိပ်ကမ်းမြို့များတွင် ကုန်သည်များသည် မိသားစုများကို ခေါ်ဆောင်လာကာ အခြေချနေထိုင်ခွင့်ကိုပါ ပေးရမည်၊ ချုပ်ချယ်ခြင်း ရန်ပြုခြင်းများ မလုပ်ရဟု ပါသေးသည်။

သံအရာရှိများနှင့် ကုန်သွယ်ရေး ကြီးကြပ်သူများသည် ဆိပ်ကမ်းမြို့များတွင် နေထိုင်၍ ကုန်များပေါ်မှ စည်းကြပ်သော အကောက်ခွန်များကို သူတို့သတ်မှတ်မည်ဟုလည်း စာချုပ်တွင်ပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော စာချုပ်များသည် အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်သာ ချုပ်ဆိုရသည်မဟုတ်။ ၁၈၄၄ ဂျူလိုင်တွင် အမေရိကန်တို့နှင့်လည်းကောင်း၊ ၁၈၄၄ အောက်တိုဘာတွင် ပြင်သစ်တို့နှင့်လည်းကောင်း ချုပ်ဆိုရသည်။ ပေါ်တူဂီတို့သည် သူတို့၏ ဩဇာအမြင့်မားဆုံးအချိန်မှာပင် မရခဲ့သော အခွင့်အရေးတစ်ခုဖြစ်သည့် မကာအိုကို ပိုင်ဆိုင်မှုကို ပထမဘိန်းစစ်အပြီးတွင် ရရှိသွားခဲ့သည်။

ထူးခြားသောအချက်တစ်ချက်ကို ချန်မထားသင့်သဖြင့် တင်ပြလိုပါသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့နှင့်စစ်ပြေငြိမ်းစာချုပ်ချုပ်ဆိုရာတွင် တရုတ်တို့ဘက်မှ စစ်လျော်ကြေးပေးရသည်။ ထိုကိစ္စသည် ထုံးစံဖြစ်၍ မဆန်းပေ။ သို့သော် အနောက်တိုင်း သမိုင်းပညာရှင်များ ဖော်ပြရေးသားခြင်းမပြုသည့် အကြောင်းတစ်ခုကို အိန္ဒိယ သမိုင်းပညာရှင် ပန်နီကာက ဖော်ပြရေးသားထားသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် သူတို့ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်လုယက်ခြင်း မပြုရသည့် မြို့များမှ Ransom ရွေးငွေအဖြစ် တစ်မြို့လျှင် ငွေ ၅၀၀၀၀၀ (ငါးသိန်း) မျှပေးရသည်။ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးလျှင် အင်္ဂလိပ်စစ်သားများ ရရှိနိုင်မည့် ငွေကြေးပမာဏကို တောင်းခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။

လွတ်လပ်စွာရောင်းဝယ်ရန် ဖွင့်လှစ်ပေးလိုက်သော ဆိပ်ကမ်းများတွင် တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ကုန်သွယ်ရေး စာချုပ်ချုပ်ဆိုသော နိုင်ငံတိုင်းမှ စစ်သင်္ဘောများ ဆိုက်ကပ်ထားသည်။ ပြင်သစ်နှင့်အမေရိကန်တို့ကမူ စာချုပ်တွင် မပါဝင်သည့် ကမ်းရိုးတန်းဒေသများတွင်လည်း စစ်သင်္ဘောများ လှည့်လည်ရန် တောင်းဆိုထားသေးသည်။ တရုတ်တို့ကလည်း သဘောတူရသည်။

ဥရောပကုန်သည်များသည် ဆိပ်ကမ်းမြို့များတွင် ကုန်တိုက်များဆောက်ကာ ကုန်သွယ်ရေး အကျိုးအမြတ်များနှင့်ပတ်သက်၍ မျှော်လင့်ချက်ကြီးစွာဖြင့် ကုန်သွယ်ရေးအကျိုးအမြတ်များကို တွက်ဆကာနေခဲ့

သည်။ သို့သော် သူတို့မျှော်မှန်းသကဲ့သို့ကား ဖြစ်မလာ ခဲ့ချေ။ ၁၈၅၀ ခုတွင် ဆိပ်ကမ်းသစ်များဖွင့်လှစ်၍ ကုန်သွယ်ရေး အကျိုးအမြတ်များ ပိုမိုရရှိရမည့်အစား ၁၈၄၃ ခုတွင် ရောင်းချရသည့်ကုန်များပေါ်မှ အမြတ်ငွေ ထက်ပို၍လာခြင်းမရှိချေ။ ၁၈၅၄ ခုတွင် ရောင်းရငွေ မှာ ပို၍ပင်ကျဆင်းသွားချေသေးသည်။

ဘိန်းဈေးကွက်မှာကား ဆက်လက်ရှိနေသေး သည်။ အခြားပစ္စည်းများအတွက်ကား ဈေးကွက်မရှိ ချေ။ အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်ကြီးများတွင် ဩဇာကြီးမား သော Jardine & Matheson ကုမ္ပဏီကမူ တရုတ် ကုန်သွယ်ရေး ပြန်လည်တိုးတက်လာအောင် အချိန် စောင့်ရှုဦးမည်ဟု ဆိုလေသည်။

တရုတ်ကုန်သွယ်ရေး မအောင်မြင်ခြင်းမှာ ဆိပ်ကမ်းမြို့များတွင်သာ ဈေးကွက်ရှိနေ၍ ကျယ်ပြန့် သော တရုတ်နိုင်ငံ၏ အတွင်းပိုင်းသို့ မဝင်ရောက်နိုင် သောကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဥရောပကုန်သည်များက ယူဆ ကြပြန်သည်။ စစ်မဖြစ်ခင်က တရုတ်နိုင်ငံမှ ကုန်များ ကိုသာ ဝယ်ယူလိုသော်လည်း စစ်ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တရုတ်ဈေးကွက်တစ်ခုလုံးကို ဥရောပသားတို့က သူတို့ ကုန်များဖြင့် ပြည့်နှက်နေစေလိုသည်။ သူတို့က ထိုသို့ တရုတ်များ၏ ဝယ်အားနည်းပါးနေခြင်းမှာ တရုတ် အာဏာပိုင်များက တားမြစ်ထားသောကြောင့် ဖြစ် သယောင် ပြောဆိုရေးသားခဲ့ကြသည်။ သူတို့မသိ နား မလည်သည့်အချက်မှာ တရုတ်တို့သည် မိမိတို့ စား သောက်မည့် ဝတ်ဆင်မည့်ပစ္စည်းများကို ကိုယ်တိုင် စိုက်ပျိုးထုတ်လုပ်လေ့ရှိသည်ဆိုသည့် အချက်ဖြစ်သည်။

ထိုသို့ အရောင်းအဝယ် မကောင်းသည့်အချိန် တွင် ဥရောပသားတို့၏ စိတ်သည် အချဉ်ပေါက်လာ ဟန်တူသည်။ တရုတ်နိုင်ငံတွင် ကုန်ပစ္စည်းများကို ဈေးဗန်းများ ဆိုင်းထမ်းများတွင်ထည့်ကာ လှည့်လည် ဟစ်အော်ရောင်းချလေ့ရှိကြသည်။ ၁၈၄၆ ခု ဂျူလိုင်တွင် ထိုသို့အော်ဟစ်ကာ ဈေးရောင်းရင်း ဖြတ်သွားသော တရုတ်ဈေးသည်ကို အင်္ဂလိပ်ကုန်သည်တစ်ယောက် ဖြစ်သူ Comptom ဆိုသူက ရိုက်နှက်လိုက်သည်။ များမကြာခင် အခြားဈေးသည်တစ်ယောက်ကိုလည်း

အခြား အင်္ဂလိပ်တစ်ယောက်က ရိုက်နှက်လိုက်ပြန် သည်။ လူကိုသာရိုက်သည်မဟုတ် ဈေးရောင်းရမည့် ကုန်ပစ္စည်းများကိုပါ ဖျက်ဆီးပစ်လိုက်လေသည်။ ဖြစ် ရပုံမှာ ထိုအင်္ဂလိပ်တို့ကို အပြစ်မပေးဘဲ ဈေးသည်များ ကိုသာ အပြစ်ပေးခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။

တရုတ်အစိုးရသည် ဥရောပသားတို့နှင့် နောက် ထပ် အဆင်မပြေမဖြစ်လိုတော့သောကြောင့် စာချုပ်ပါ အချက်အလက်များကို အပြည့်အစုံလိုက်လျောရန် ကြိုး စားနေခြင်းဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကလည်း တရားရုံး များတွင် တရုတ်တရားဥပဒေများကို အမှုမထားသည့် အပြင် တရုတ်လူထုသည် နိုင်ငံခြားသားများကို လွန်စွာ မုန်းတီးလာကြသည်။ စစ်သင်္ဘောများ အရံသင့်ရပ် ထားသဖြင့် တရုတ်အစိုးရကလည်း ဥရောပသားများနှင့် အယှက်အတင်မရှိစေလိုကြချေ။ အခြေအနေသည် လိပ်ခဲတည်းလည်းဖြစ်ကာ ပေါက်ကွဲတော့မည့် အခြေ အနေသို့ ဆိုက်ရောက်လာသည်။

မှီငြမ်းစာအုပ်များ

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Ebrey, Patricia Buckley. 2000. **The Cambridge Illustrated History of China**. Melbourne: Cambridge University Press.
3. Huang, Ray. 1997. **China A Macro History**. U.S.A. An East Gate Book.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: Geroge Allen & Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**, Volume 3. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

နယ်ချဲ့တို့ အနိုင်အထက်ပြုကာ ဖဲယူခဲ့သည့် အရှေ့ဗျားဒေသ ၆

ဒုတိယ ဘိန်းစစ်ဖြစ်ခြင်း

ပထမဘိန်းစစ် ဖြစ်ပွားပြီးသည့်နောက် တရုတ်တို့က များစွာအလျှော့ပေးခဲ့ရသည့်တိုင် အင်္ဂလိပ်တို့၏ အလို ရမ္မက်ကြီးမားမှုကလည်း ပို၍ဖောင်းပွလာသောကြောင့် သူတို့စိတ်ကျေနပ်အောင် ဆောင်ရွက်၍မဆုံး ဖြစ်နေ သည်။ တရုတ်ဈေးကွက်တွင် ကုန်စည်များကို ရောင်း လိုက်မည်ဟု အားခဲထားသည့်တိုင် မရောင်းရသည့်အခါ အင်္ဂလိပ်တို့က နည်းလမ်းသစ်များ ရှာကြပြန်သည်။ ထိုနည်းလမ်းသစ်များတွင် အထက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်း ပိုက်ကာ ထို့နောက် ဘေးပေါက်မှတစ်ဆင့်အပြောကျယ် သော တရုတ်ပြည်မကြီးသို့ဝင်ရန်ပင် စိတ်ကူးကြသေး သည်။

၁၈၅၄ ခုတွင် အင်္ဂလိပ် ပြင်သစ် အမေရိကန် တို့သည် Nanjing စာချုပ်ကို ပြင်ဆင်ရန် အရေးဆို ကြပြန်သည်။ သူတို့ဘက်မှ ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တရုတ်အာဏာပိုင်များ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးကြရာတွင် တောင်းဆိုသောအချက်များမှာ

- ၁။ တရုတ်ဧကရာဇ်နိုင်ငံတစ်ဝန်းတွင် စိတ်ကြိုက် သွားလာကာ ရောင်းဝယ်ဖောက်ကားနိုင်ရန်။
 - ၂။ ယန်ဇီမြစ်ကို အစုန်အဆန် လွတ်လပ်စွာ သင်္ဘောခုတ်မောင်းခွင့်ပြုရန်။
 - ၃။ ဘိန်းကုန်ကို တရားဝင်ကုန်အဖြစ် အသိအမှတ် ပြုရန်။ တရုတ်အလုပ်သမားကို လွတ်လပ်စွာ နိုင်ငံခြားသို့ တင်ပို့ခွင့်ပြုရန် (သူတို့ကို အလွန် နှိမ့်ချစွာ ဝက်ကုန်ဟုခေါ်ခဲ့ကြသည်)
 - ၄။ ဘေဂျင်းနှင့် တိုက်ရိုက်သံတမန်ဆက်သွယ်ခွင့် ပြုရန်။
- အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်နှင့် အမေရိကန်တို့က ထို

အချက်များကို တောင်းဆိုသော်လည်း မည်သည့်နည်း နှင့်မျှ ခွင့်ပြုမည်မဟုတ်။ အထူးသဖြင့် ၂ အချက်နှင့် ၃ အချက်ကို ခွင့်ပြုမည်မဟုတ်သည်ကို သိထားကြ သည်ဟုဆိုသည်။ ထိုသို့ဆိုလျှင် အဘယ်ကြောင့် တောင်းဆိုသနည်း။ ရှင်းပါသည်။ ရန်စရန်အတွက် တောင်းဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

တရုတ်တို့က စစ်အင်အားကြီးမားသော သူတို့ နှင့် အယှက်အတင်မရှိစေရန် နေထိုင်နေသဖြင့် စစ်ပြု ရန် အကြောင်းပြချက်ရှာနေခဲ့ကြသည်။ စစ်ပြုလိုသော စိတ်ရှိနေသည်ဆိုလျှင် တစ်နည်းမဟုတ် တစ်နည်းဖြင့် အကြောင်းပြချက် ရရှိစေမိဖြစ်သည်။

၁၈၅၆ ခုတွင် တရုတ်လူမျိုး Ssu Ah-cheng ပိုင်သော အဲရီးသင်္ဘောသည် တရုတ်ဆိပ်ကမ်း Guangzhou သို့ ဝင်ရောက်ဆိုက်ကပ်သည်။ ထို သင်္ဘောသည် ဟောင်ကောင်တွင် ရေကြောင်းသွားလာ ရေးလိုင်စင် ယူထားသည်ဖြစ်၍ အင်္ဂလိပ်ယူနီယံဂျက် အလံကို လွှင့်ထူထားသည်။ ထိုသို့လွှင့်ထူထားသည့် အချိန်တွင် လိုင်စင်မှာ သက်တမ်းကုန်နေပြီဖြစ်ရာ အလံလွှင့်ထူထားခြင်းမှာ တရားမဝင်ချေ။

ထိုသင်္ဘောပေါ်တွင် လီမင်းတိုင်ဆိုသူ တရုတ် လူမျိုး ပင်လယ်ဓားပြတစ်ယောက် လိုက်ပါလာသည်။ သူသည် ပင်လယ်ဓားပြတစ်ယောက်အဖြစ် ရက်စက် ကြမ်းကြုတ်သော ရာဇဝင်မူပေါင်းများစွာကို ကျူးလွန် ထားသည်။ ထို့ကြောင့် တရုတ်အာဏာပိုင်များက ဆိပ် ကမ်းသို့ရောက်သည်နှင့် သင်္ဘောပေါ်သို့ တက်ရောက် ကာ လီမင်းတိုင်နှင့် အပေါင်းပါများကို ဖမ်းဆီးလိုက် သည်။ တရုတ်ဆိပ်ကမ်းတွင် တရုတ်လူမျိုးပိုင်သင်္ဘော ပေါ်မှ တရုတ်ပင်လယ်ဓားပြကို ဖမ်းဆီးသည့်အမှုသည် မည်သို့မျှ အင်္ဂလိပ်များနှင့် ပတ်သက်စရာအကြောင်း မမြင်ချေ။

သို့သော် ယူနိုက်တက်အလံ လွှင့်ထားသည့် သင်္ဘောပေါ်တွင် ပါလာသည့်လူကို ဖမ်းဆီးလိုက်ခြင်း သည် အင်္ဂလိပ်တို့၏ ဂုဏ်သိက္ခာကို စော်ကားခြင်းဖြစ် သည် ဟုဆိုကာ ဘုရင်ခံဖြစ်သူ Ye Minchen က သင်္ဘောပေါ်သို့တက်ကာ တောင်းပန်ရမည်ဟု တောင်း ဆိုသည်။ ဘုရင်ခံယီက တောင်းပန်ခြင်းမပြုချေ။ ဖမ်း ထားသောသူများကိုသာ လွှတ်လိုက်ပါ၏။ အင်္ဂလိပ် တို့က ဘုရင်ခံကိုယ်တိုင် သင်္ဘောပေါ်သို့တက်ကာ တောင်းပန်စေခြင်းမှာကား ဘုရင်မင်းမြတ်၏ကိုယ်စား ပြည်နယ်တစ်ခုကို အုပ်ချုပ်နေရသူတစ်ယောက်အဖို့ မလုပ်နိုင်သည့်အရာ ဖြစ်သည်။

ဤသို့မလုပ်နိုင်သည့်အကြောင်းကို ရာဇသံပေး ကာ တောင်းဆိုခြင်းဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့က စစ်ဖြစ်ရန် အကြောင်းရသွားလေသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က တရုတ် နိုင်ငံနှင့်ပတ်သက်၍ လောဘတတ်လိုက်သည်မှာ ပထမ အကြိမ်တွင် ဘိန်းကိုအကြောင်းပြု၍ စစ်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယစစ်မှာမူ ပင်လယ်ဓားပြများကို တရားဥပဒေ ထိန်းသိမ်းရန် သူ၏ဆိပ်ကမ်းတွင် သူ့လုပ်ထုံးလုပ်နည်း အတိုင်း ဖမ်းဆီးသည်ကို အကြောင်းပြကာ စစ်ပြု သည်။ ဘိန်းနှင့်ပင်လယ်ဓားပြသည် အင်္ဂလိပ်တို့အဖို့ တရားနည်းလမ်းကျသော စစ်ပွဲတစ်ပွဲ စတင်နိုင်ရန် အကြောင်းပြချက်များ ဖြစ်နေသည်ကိုထောက်၍ သူတို့ ၏စိတ်စေတနာနှင့် ကိုယ်ကျင့်တရားတို့ကို ချင့်ထောက် ကာ ကြည့်နိုင်ပေသည်။ ပြင်သစ်တို့ကလည်း ခါတော်မီ သဘောဖြင့် သူတို့၏သာသနာပြု ရိုမန်ကက်သလစ် ဘုန်းတော်ကြီးများကို တရုတ်များက သတ်ဖြတ်ထား သည်ဟူသောအကြောင်းပြချက်ဖြင့် စစ်တွင်းသို့ ဝင်ခဲ့ လေသည်။

စစ်ပွဲစတင်ပြီး များမကြာမီ Guangzhou ကို သိမ်းပိုက်နိုင်သည်။ ထို့နောက် ထိုနယ်၏ဘုရင်ခံချုပ် ဖြစ်သူ Ye Minchen ကို ဖမ်းဆီးခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ် တို့က သူတို့နှင့်ဆွေးနွေးရာတွင် သူတို့၏ တောင်းဆို ချက်များကို အလျှော့မပေးသူ သူတို့ကိုတောင်းပန်ရန် ငြင်းဆန်သူအဖြစ် ယီမင်ချင်းကို ရန်ငြိုးဆိုထားကြ သည်။ ထိုသူကို ကာလကတ္တားသို့ပို့၍ အကျဉ်းချထား

သည်။ ထိုဒေသ အကျဉ်းထောင်ထဲတွင်ပင် မျိုးချစ် ဘုရင်ခံချုပ် ယီမင်ချင်း ကွယ်လွန်ရှာသည်။

၁၈၅၈ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်စစ်သင်္ဘော၊ ပြင်သစ် စစ်သင်္ဘော၊ အမေရိကန်စစ်သင်္ဘောနှင့် ရုရှစစ်သင်္ဘော တို့သည် Tianjin ကမ်းခြေတစ်လျှောက်ကို ဆန်တက် ကာ နယ်မြေများကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခဲ့ကြသည်။ ဒါဂူး Dagu ခံတပ်ကိုလည်း သိမ်းပိုက်သည်။ မြို့တော် ကိုလည်း သိမ်းပိုက်လိုက်သည်။ ထို့နောက် Tianjin စာချုပ်လေးစောင် ချုပ်ဆိုရသည်။ အထက်ပါနိုင်ငံ လေးနိုင်ငံစလုံးနှင့် ချုပ်ဆိုရသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

ထိုစာချုပ်တွင်ပါသော နိုင်ငံများမှ သံကိုယ်စား လှယ်များကို ဘေဂျင်းတွင်လက်ခံရန် တရုတ်တို့က သဘောတူရသည်။ အခွန်အတုတ်များကို ပြင်ဆင်ပေးရ သည်။ နောက်ထပ်ကုန်သွယ်ရန် ဆိပ်ကမ်းမြို့ ၁၀ မြို့ကိုလည်း ဖွင့်လှစ်ပေးရသည်။ ထိုဆိပ်ကမ်းများမှ တရုတ်နိုင်ငံအတွင်းပိုင်းဒေသများသို့ သွားလာနိုင်သည်။ ထိုင်ဝမ်နှင့် ဟိုင်နန်ကျွန်းများသို့လည်း သွားနိုင်သည်။ ကုန်းတွင်းဒေသရှိ မြစ်ကြောင်းများတွင် နိုင်ငံခြား သင်္ဘောများ သွားလာခွင့်ကိုလည်း တရုတ်တို့က ခွင့်ပေး ရသည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကို ဘိန်းတင်သွင်းခွင့်ပေးရသည်။ စစ်လျော်ကြေးကို အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့အား ပေးရ သည်။

ထိုစာချုပ်ကို အတည်ပြုရန်မှာ အတည်ပြုထား သော စာချုပ်များကို လဲလှယ်ပြီးမှသာဖြစ်မည်။ နောက် တစ်နှစ်တွင် စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ နိုင်ငံခြားရေးဝန် ကြီးများ တရုတ်နိုင်ငံသို့ လာရောက်သည့်အချိန်တွင် ဒါဂူးခံတပ်ကို ပြင်ဆင်နေသည်ကို တွေ့ကြရသည်။ တီယန်ဂျင်မြို့သို့သွားသော ရေကြောင်းလမ်းမှာ အတား အဆီးများဖြင့် ပြည့်နှက်နေသည်။ အမေရိကန် ကိုယ်စား လှယ်သည် တရုတ်တို့က ညွှန်ပြသည့်အတိုင်း မြောက် ပိုင်းမှပတ်ကာ ဘေဂျင်းသို့အရောက်သွား၍ စာချုပ်ချင်း လဲလှယ်နိုင်ခဲ့သည်။ ရုရှကိုယ်စားလှယ်ကလည်း ကုန်း ကြောင်းဖြင့် ဘေဂျင်းကိုအရောက်သွားကာ စာချုပ်ကို အတည်ပြုချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။

သို့သော် အင်္ဂလိပ်နှင့်ပြင်သစ် သံကိုယ်စားလှယ်

များသည် စစ်သင်္ဘော ၁၈ စင်းပါဝင်သည့် ရေတပ်ဖြင့် အတားအဆီးများကို ဖယ်ရှားခဲ့သည်။ ထို့နောက် မြစ်ကို ဆက်လက်ဆန်တက်ခဲ့သည်။ တရုတ်တပ်များက ပစ်ခတ်တားဆီးသောအခါ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့ကလည်း ပြန်လည်ပစ်ခတ်ကြသည်။ ထိုတိုက်ပွဲတွင် တရုတ်တို့ဘက်မှဦးစီးသော တရုတ်တပ်များက အရေးသာသည်။ အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တို့ဘက်မှ တပ်သား ၄၀၀ခန့်ကျဆုံးသည်။ ထိုဖြစ်ရပ်အတွက် အင်္ဂလိပ်တို့က ပြင်းထန်စွာ လက်စားချေခဲ့သည်။ တစ်ခုသတိထားရန်မှာ တတိယနဂိုလီယံ၏ လက်ထက်မှစ၍ ပြင်သစ်သည် အင်္ဂလိပ်တို့ကို အလွန်မျက်နှာလုပ်နေခဲ့ကြသည့် အချက်ဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့၏ စစ်ရေးအောင်မြင်မှုများတွင် ပူးပေါင်းပါဝင်ကာ အကျိုးအမြတ်ကို လိုချင်တတ်ကြသည်။

၁၈၆၀ ခုတွင် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်အပါအဝင် မဟာမိတ်တပ်များတွင် အင်္ဂလိပ်တပ်သား ၁၈၀၀၀၊ ပြင်သစ်တပ်သား ၇၀၀၀ တို့ပါဝင်ကြသည်။ တောင်ပိုင်းမှ တရုတ်လူမျိုး ၂၅၀၀ ကိုလည်း လိုအပ်သည့်ကိစ္စများကို ခိုင်းစေရန် ခေါ်ဆောင်ခဲ့သေးသည်။ ထိုတပ်တို့သည် ဒါဂူးခံတပ်ကို ကုန်းပေါ်သို့တက်ကာ ဝိုင်းရံတိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်သည်။ ထို့နောက်မှ တီယန်ဂျင်မြို့ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ထိုမြို့တွင် ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲ ကျင်းပနေသဖြင့် ဘေဂျင်းသို့ တိုက်ရိုက်တက်ရောက်သိမ်းပိုက်ရန်ကိစ္စ နှောင့်နှေးခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုနှစ်အောက်တိုဘာလတွင် မဟာမိတ်တပ်များသည် ဘေဂျင်းသို့ရောက်လာသည်။ ဧကရာဇ် Xianfengသည် ရာဟီအရပ်သို့ ထွက်ပြေးတိမ်းရှောင်သွားရာ နေပြည်တော်သို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိမလာတော့ပေ။

ထိုဧကရာဇ်ဘုရင်၏ နွေရာသီနန်းတော်သည် ယခုပီကင်းတက္ကသိုလ်အနီးတွင် တည်ရှိသည်။ ထိုနန်းတော်ကို မဟာမိတ်တပ်သားများက ဝင်ရောက်လုယက်ဖျက်ဆီးကြသည်။ ကျန်ရှိသည့်အပျက်အစီးကို လော့ဒ်အယ်လ်ဂျင် (Lord Elgin)၏ အမိန့်ဖြင့် မီးရှို့ဖျက်ဆီးလိုက်ကြသည်။ လော့ဒ်အယ်ဂျင်မှာ ပထမအဆင့် အင်္ဂလိပ် သံကိုယ်စားလှယ်ဖြစ်သည်။ တရုတ်တို့အပေါ် အငြိုးကြီးစွာထားသူအဖြစ် ကျော်ကြားသည်။

၁၈၆၀ ခုတွင် ဧကရာဇ်ဘုရင်၏ ညီတော် မင်းသားကြီးဂေါင်း (Prince Gong) သည် မူလကတည်းက အတည်ပြုထားသော စာချုပ်များကိုလက်ခံအတည်ပြုပေးလေသည်။ ကောင်းလွန်း (Kowloon) ကို အင်္ဂလိပ်တို့အား ထပ်မံပေးရသည့်ပြင် စစ်လျော်ကြေးငွေများကိုလည်း ထပ်၍ပေးရပြန်သည်။ ပြင်သစ်သာသနာပြုများကိုလည်း တရုတ်နိုင်ငံအတွင်းဘက်သို့ ဝင်ရောက်ကာ မြေများ အိမ်များကို ဝယ်ယူခွင့်ပေးရသည်။ ထိုအချက်မှာ ပြင်သစ်တို့၏ စာချုပ်တွင်သာ ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သဖြင့် ဘာသာစကား နားမလည်မှုကို အခွင့်အရေးအဖြစ် အသုံးချလိုက်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဆိုနိုင်သည်။

ဥရောပတိုက်သားများသည် အာရှနိုင်ငံများသို့ ဝင်ရောက်ရာတွင် ပုံစံတူ အချိုးတူတတ်ကြသည်။ အစောပိုင်း အင်အားမကြီးခင်က လိုချင်သည့်အရာကို ရဖို့ဆိုလျှင် မျက်နှာချိုသွေးသလောက် လိုချင်သည့် အရာကို အရယူနိုင်သည့် အင်အားရှိလာပြီဆိုလျှင် မည်သည့်သိက္ခာကိုမှမစောင့်။ မည်သည့်လူမှုရေးကိုမှ နားမလည်ဘဲ လိုချင်သည်ကို မရရအောင် ယူတတ်လေသည်။ သူတို့သာလျှင် မြင့်မြတ်ကြီးကျယ်သည်ဟူသော ပုံကိုဆောင်တတ်ကြလေသည်။

အင်္ဂလိပ်များရေးသားသော သမိုင်းစာအုပ်များတွင် ဇာဘုရင်ခေတ် ရုရှားများက သီးခြားနေသယောက်ဖြင့် တရုတ်နိုင်ငံအပေါ်မှ အမြတ်ထုတ်ယူပုံကို ဖတ်ရှုကြရသည်။ ရုရှသံအမတ်သည် အင်္ဂလိပ်နှင့် ပြင်သစ်တပ်များကို ဘေဂျင်းမှပြန်လည်ဆုတ်ခွာရန် တစ်ဖက်က ညှိနှိုင်းပေး၍ တရုတ်တို့၏ ယုံကြည်မှုကို ယူခဲ့သည်။ ထို့နောက် သူ၏နိုင်ငံအတွက် တရုတ်ပိုင် အာမူး (Amur) မြစ်၏ မြောက်ပိုင်းနယ်များကို ရုရှတို့ ရရှိအောင်ယူခဲ့သည်။ Ussuri မြစ်၏ အရှေ့ဘက်မှ ပင်လယ်ထိ ကျယ်ဝန်းသောနယ်များကိုလည်း ရုရှနယ်တွင်းသို့ သွတ်သွင်းခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ယနေ့ခေတ်တွင် Khabarovsk & Vladivostok ခါဗာရော့ဗ်စ်နှင့် ဗလာဒီဗော့စတော့ခ် အမည်တွင်သော မြို့များမှာ ရုရှပိုင်များ ဖြစ်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ရုရှ ရသွားသည့်

နယ်မြေအကျယ်အဝန်းမှာ ၃၀၀,၀၀၀ စတုရန်းမိုင် သုံးသိန်းခန့် ရှိသည်ဟုဆိုသည်။

တရုတ်နိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပွားသော ဒုတိယဘိန်းစစ် အမည်တွင်သည့် ပင်လယ်ဓားပြကို အကြောင်းပြုကာ ဖြစ်ပွားသောစစ်သည် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဖြစ်ပွားသော ဒုတိယ အင်္ဂလိပ်ကျူးကျော်စစ်နှင့် အသွင်တူလှသည်။ သတ်ဖြတ်ခြင်း၊ လုယက်ခြင်း၊ ဖျက်ဆီးခြင်းတို့ကိုလည်း ထပ်ထပ်ကြမ်းအောင် လုပ်တတ်ကြသည်။

အင်္ဂလိပ်၊ ပြင်သစ်အပါအဝင် ဥရောပတိုက် သားများသည် အာရှနိုင်ငံများနှင့် ဆက်ဆံရာတွင် လုယက် သတ်ဖြတ်ခြင်းနှင့် အစဉ်အလာအရ အလေးထားခဲ့ သော ယဉ်ကျေးမှုအဆောက်အဦများကို ဖျက်ဆီးပစ် လိုက်ခြင်းအားဖြင့် လူထုက ကြောက်ရွံ့သွားလိမ့်မည်။ နောက်တွန့်သွားလိမ့်မည်ဟု ယူဆခဲ့ကြသည်။ အာရှ တိုက်သားတို့သည် မိမိတို့၏ယဉ်ကျေးမှု အစဉ်အလာ ကို လွန်စွာမြတ်နိုးလေးစားသူများဖြစ်ရာ ထိုသို့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များအတွက် ပို၍ပင် စိတ်နာကြည်းလာခဲ့လေတော့သည်။

တရုတ်နိုင်ငံတွင်းသို့ စစ်ရေး ကုန်သွယ်ရေး သာသနာရေးများတွင် ခြယ်လှယ်ချင်တိုင်း ခြယ်လှယ် နေခဲ့ကြသော အနောက်နိုင်ငံသားများသည် လိုအပ် သည့်အခါတိုင်း အကျိုးတူပူးပေါင်းမှုများ ပြုလုပ်တတ် သဖြင့် သူတို့နှင့်ရင်ဆိုင်ရသော တရုတ်နိုင်ငံသားများမှာ အမြဲပင် အရှုံးနှင့်ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ တရုတ်တို့မှာ ထို အချိန်က စစ်ရှုံးခြင်း၊ စီးပွားရေးကျဆင်းလာခြင်း နိုင်ငံ ခြားသားများကို မကျေနပ်မှုများကြောင့် ဖြစ်ပွားသော အရေးအခင်းတိုင်းတွင် ရှေ့တွင်ရင်ဆိုင်ရမည့် စစ်ရေးကို မျှော်တွေးကာ ကိုယ့်လူများကိုသာ ကိုယ်နှိပ်ကွပ်ခြင်း စသည့်လုပ်ရပ်များကြောင့် ထိုစဉ်က အုပ်စိုးနေသော မန်ချူးဧကရာဇ်ဘုရင့်အစိုးရကို ပြည်သူလူထုက မကျေနပ်ဖြစ်လာသည်။ မန်ချူးတို့သည် ဟန်များကို လာ ရောက်အုပ်ချုပ်နေသူများဖြစ်ရာ သူတို့ထက် စစ်ရေးတွင် အားသာသူများနှင့် ရင်ဆိုင်ရသောအခါ အဘက်ဘက် တွင် အခက်အခဲများနှင့် ကြုံလာလေသည်။ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် မန်ချူးအစိုးရ ပြုတ်ကျလေတော့သည်။

ယခုအချိန်တွင် တရုတ်ပြည်မကြီးနှင့် သူပိုင်

ဟောင်ကောင်၊ မကာအိုအစရှိသည့် နယ်မြေများ ပြန် လည်ပေါင်းစည်း မိပြီဖြစ်သည်။ တရုတ်နိုင်ငံတော် ကြီးသည် အရှိန်အဟုန်ဖြင့် တိုးတက်နေပြီဖြစ်ရာ တစ် ချိန်က နိုင်စားခဲ့သည့်နိုင်ငံများကပင် မျက်နှာချိုသွေးနေ ကြပြီဖြစ်သည်။

တစ်ခုသတိထားရမည်မှာ ထိုသို့သော အခြေ အနေသို့ရောက်အောင် ကြိုးစားရာတွင် မိမိတို့ဘာသာ မိမိတို့ စွန့်လွှတ်ခြင်း စွန့်စားခြင်း အနစ်နာခံခြင်းစသည် တို့ကို ရင်းနှီးကာ လုံ့လဝီရိယအားကိုထုတ်၍ မိမိတို့၏ အစဉ် အလာကို မိမိတို့ပြန်လည် ထိန်းသိမ်းရမည်ဖြစ် ကြောင်း အဘက်ဘက်က သတိကြီးစွာ ထားသင့်ပေ သည်။

မည်သူ့ထံမှာဖြစ်စေ မည်သည့်နိုင်ငံမှဖြစ်စေ မိမိ တို့ကို သူတို့နိုင်ငံထက်ပို၍ ချစ်မည်မဟုတ်။ မိမိတို့ကို အသုံးချလို၍သာ ချစ်ကြောင်းခင်ကြောင်း ပြသနေကြ ခြင်းဖြစ်သည်။ ခေတ်များပြောင်းလာပြီဖြစ်သဖြင့် အငြိုး အတေးများကို ဖျောက်ပစ်ကာ ရှေ့သို့သာ ချီတက်ရမည်မှာ မှန်ပေသည်။ သို့သော် မိမိတို့အကျိုးကို မိမိတို့အားဖြင့် သာ တိုးတက်အောင် မြင့်မားအောင် လုပ်ရမည်ဆိုသည့် အကြောင်းကို ခိုင်မြဲစွာသိနားလည်ထားသင့်ပေသည်။

မှီငြမ်းစာအုပ်များ

1. Copley, Gregory R. (Editor-In-Chief). 1996. **Defence & Foreign Affairs Handbook**. London: International Media Corporation Limited.
2. Ebrey, Patricia Buckley. 2000. **The Cambridge Illustrated History of China**. Melbourne: Cambridge University Press.
3. Huang, Ray. 1997. **China A Macro History**. U.S.A. An East Gate Book.
4. Panikar, K.M., 1965. **Asia and Western Dominance**. London: Geroge Allen & Unwin Ltd.
5. **The World Book Encyclopedia**, Volume 3. 1994. U.S.A., World Book, Inc.

နိဂုံးချုပ် ကောက်ချက်ချခြင်း

ဤစာအုပ်ပါအကြောင်းအရာများကို နိဂုံးချုပ်ပြီးနောက် ကောက်ချက်ချခြင်းမပြုမီ တင်ပြလိုသော အကြောင်းတစ်ခု ရှိပါသည်။ တက္ကသိုလ်များ ပေါ်ဦးစကစ၍ အဆင့်မြင့်ပညာတွင် မဟာအဆင့်ဘွဲ့များကို ရရှိရန် ကျမ်းပြုစု တင်သွင်းရပါသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ကျမ်းများရေးသားရာတွင် စု တု ပြု သည့်နည်းများကို သုံးရပါသည်။ စု သည့်အပိုင်းတွင် အထောက်အထား စုဆောင်းရသည်။ ထိုသို့အထောက်အထား စုဆောင်းရာတွင်လည်း စာအုပ်ပေါင်းစုံကို ဘက်မလိုက်ဘဲ ဖတ်ရှုလေ့လာရပါသည်။ မိမိတို့ဒေသ မိမိတို့လူမျိုးများကို ခက်ခက်ကျိတ်ကျိတ် နှိပ်နှိပ်စက်စက် နှိမ်နင်းရေးသားထားသည့် စာများကိုလည်း စိတ်ပင်ပန်းသည့်တိုင် ကျေညက်စွာ ဖတ်ရပါသည်။ မိမိတို့ဘက်မှ ရေးသားသောစာများကိုလည်း ဟုတ်လောက်၏၊ မဟုတ်လောက်၏ဆိုသည့် အချက်များကို မှတ်ကျောက်တင်ကာ လေ့လာရပါသည်။

ထို့နောက် တု ဆိုသည့်အပိုင်းတွင် မိမိလေ့လာခဲ့သော ပညာရှင်များ၏ အကြောင်းအကျိုးဆက်စပ်တင်ပြပုံ အဆစ်အပိုင်းအလိုက် ကောက်ချက်ချပုံစသည်တို့ကို အတုယူကြရသည်။ စာရေးသူတို့သည် ကျမ်းမတင်သွင်းမီ ကတည်းက စာတမ်းများ တင်သွင်းခဲ့ရသည်။ ထိုအချိန်က စာတမ်းတင်သွင်းခြင်းမပြုသော အတန်းများမှ သူငယ်ချင်းများက မင်းတို့ရေးနေသည်မှာ Term paper မဟုတ်၊ ကူးနေကြလို့ ကူးပေပါများသာဖြစ်သည်ဟု စာရေးသူတို့ကို ကျီစယ်ကြပါသည်။ စာရေးသူတို့က ကျမ်းအစောင်စောင်မှ ကောက်နုတ်ကိုးကားနေကြသည်ကို သူတို့က အစအဆုံး ကူးယူရေးသားနေကြသည်ဟု ယူဆကောင်း ယူဆနိုင်ပါသည်။ စာရေးသူတို့ကလည်း သူတို့ကို ခွန်းတုံ့ပြန်ခဲ့ပါသည်။ ကူးချင်တိုင်း ကူးလို့မရ၊ ကူးသည့်နေရာတွင် နည်းမှန်ပါမှ ကိုယ်လည်းပညာရ သည် ဟူသောစကားဖြင့် ခွန်းတုံ့ပြန်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ပြု ဆိုသည့်စကားအတိုင်း စုရင်း တုရင်း ပြုစုကာ ကျမ်းတစ်စောင်ဖြစ်လာသည့်အချိန်တွင် မိမိတို့၏ အသိပညာသည် ရင့်ကျက်သင့်သလောက် ရင့်ကျက်ခဲ့ပြီဆိုသည့်အကြောင်းကို သိလာရလေသည်။ ရှိပြီးသားစာကို နှုတ်တိုက်ကျတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ရှိပြီးသားစာကို မှောက်လှန်ရှာဖွေ သိသိကျေအောင် ကြိုးစား၍ မိမိ၏အတွေး မိမိ၏သုံးသပ်ချက်တို့ဖြင့် ချောမွေ့ပြေပြစ်အောင် ကျမ်းတစ်စောင်ရေးပြီးသည့်အချိန်တွင် မိမိတွင်လည်း အသိပညာ ပြည့်ဝမှု တင်ပြလိုသည့်အချက်များကို အများလက်ခံလာသည့်တိုင်အောင် တင်ပြနိုင်မှုစသည့် အစွမ်းအစများ ရလာနိုင်လေသည်။

ဤစာအုပ်ကို မရေးသားမီ နှစ်ပေါင်းများစွာကတည်းက နယ်ချဲ့စနစ်၊ နယ်ချဲ့လုပ်ရပ်တို့ကို လေ့လာဖတ်ရှု ခဲ့ပါသည်။ ပညာရေးတက္ကသိုလ်တွင် သမိုင်းသင်ပြနည်းပညာကို ပို့ချရာတွင်လည်း နယ်ချဲ့စနစ်၏ဒဏ်ကို ခံရသည့်နိုင်ငံများ၊ ရင်ဆိုင်ရသည့် ဒုက္ခများ၊ နယ်ချဲ့များကို တွန်းလှန်ခဲ့ကြသည့်မျိုးချစ်များတို့နှင့် ပတ်သက်၍ အားကြီးမာန်တက် သင်ခဲ့ပါသည်။ သို့သော် ကျမ်းတစ်စောင်တစ်ဖွဲ့အဖြစ်သို့ ရောင်အောင် မရေးသားဖြစ်ခဲ့ပါ။ ယခုအချိန်တွင်မူ အကျိုးပေးချိန်တွင် အကြောင်းထင်သည့်သဘောဖြင့် ကျမ်းဟုခေါ်နိုင်သည့် စာအုပ်တစ်အုပ်ကို ရေးသားပြီးစီးခဲ့ပါသည်။

သမိုင်းကိုပြည့်စုံအောင် သဘောသဘာဝပေါ်လွင်အောင် သင်ယူနိုင်ခြင်းမရှိခဲ့သည့် လူငယ် လူကြီးများ

အတွက် အာရှသို့ နယ်ချဲ့များ ခြေချခဲ့သည့်အချိန်မှစ၍ အာရှနိုင်ငံများအလိုက် နယ်ချဲ့များကို မည်သို့ဆက်ဆံခဲ့ကြသည်။ နယ်ချဲ့တို့က မည်ကဲ့သို့ အခွင့်အရေးယူခဲ့ကြသည်ဆိုသည့် အချက်များကို တင်ပြခဲ့ပါသည်။

လိုအပ်ချက်သည် တီထွင်မှု၏ မိခင်ဖြစ်သည် Necessity is mother of invention. ဆိုသောစကားနှင့် အညီ ဥရောပနိုင်ငံများသည် တစ်နိုင်ငံပြီးတစ်နိုင်ငံဆိုသလို အာရှဘက်သို့ ရေကြောင်းခရီးဖြင့်လာရောက်နိုင်ရန် ပင်လယ်ကူးသင်္ဘောများကို တီထွင်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသင်္ဘောများဖြင့် အရှေ့သို့လည်းကောင်း၊ အနောက်ဘက်သို့လည်းကောင်း ရွက်လွှင့်၍ခရီးထွက်ကာ ကုန်ကူးသန်းနိုင်ရန် သာသနာပြုနိုင်ရန်နှင့် လူယက်ယူငင်နိုင်ရန် ရည်သန်၍ ခရီးထွက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့ရေကြောင်းခရီးသစ်များ ရှာဖွေခြင်း၊ ရေကြောင်းမှ သင်္ဘောဖြင့်သွားရောက်နိုင်ရန် ကြိုးစားခြင်းတို့သည် ဥရောပနိုင်ငံသားများက သူတို့အတွက် လိုအပ်သောကုန်များကို အာရှမှ တင်သွင်းရန်အတွက်ကြိုးပမ်းကြခြင်းဖြစ်သည်။ အကြောင်းမှာ ရိုမန်ကက်သလစ်ကျောင်တော်နှင့် မူဆလင်များ အကြားတွင် ပြင်းထန်သော ရန်ကြွင်းရန်စများကြောင့် ကုန်းလမ်းမှသွားလာရန် အခက်အခဲနှင့် ကြုံခဲ့ရသည်။ ထို့ကြောင့် အာရှတိုက်မှ မရမဖြစ်သော ကုန်ပစ္စည်းများရယူရန် ရေကြောင်းခရီးသစ်ကို ရှာဖွေခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။

ရေကြောင်းခရီးစဉ်သစ်များကို စတင်ခဲ့သည့် ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့သည် ခရီးစဉ်သစ်များကို မသွားရသေးမီ အချိန်ကတည်းက ကမ္ဘာ၏ အနောက်ခြမ်းနှင့် အရှေ့ခြမ်းတို့ကို စိတ်ကူးဖြင့်ရေးဆွဲထားသော မြေပုံပေါ်တွင် ခွဲခြမ်းယူငင်ခဲ့ကြသည့်အကြောင်းကိုလည်း ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားသည်။ ထို့ပြင် ထိုပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ ကိုးကွယ်သော ရိုမန်ကက်သလစ်ဘာသာ၏ အကြီးအကဲဖြစ်သူ ပုပ်ရဟန်းမင်းကလည်း ပေါ်တူဂီနှင့်စပိန်တို့အား ရောက်ရှိသည့်ဒေသများကို ကျူးကျော်ခွင့်၊ သိမ်းပိုက်ခွင့်၊ ကျွန်ပြုခွင့် အပ်နှင်းခဲ့သည်ဆိုသည့် အထောက်အထားများက ထိုဥရောပတိုက်သားများ အာရှသို့လာရောက်ခြင်း၏ ဦးတည်ချက်များကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။

အာရှနှင့် တောင်အမေရိကသို့ရောက်သော ပေါ်တူဂီများနှင့် စပိန်များသည် ရောက်လေရာဒေသများတွင် ရှိသော ဒေသခံများကို ခပ်သုတ်သုတ်ပင် ဗရင်ဂျီဘာသာတွင်းသို့ သွတ်သွင်းကာ ကျွန်ပြုခဲ့ကြသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုဒေသမှ ကြွယ်ဝမှုကို သူတို့၏နိုင်ငံသို့ သယ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်ကိုလည်းကောင်း၊ ဒေသခံများနှင့် သွေးနှောကာ ကြားခံလူများအဖြစ် မွေးတတ်ကြသည်ကိုလည်းကောင်း ဤစာအုပ်တွင် အထောက်အထားဖြင့် ဖော်ပြထားပြီး ဖြစ်သည်။

အာရှရေပြင်သို့ ဝင်ရောက်လာကတည်းက အာရှတိုက်ရေပြင်တွင် ပင်လယ်ဓားပြများအဖြစ် တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့တိုက်ခိုက်သတ်ဖြတ်ကြသည်ကိုလည်း ပြောင်ပြောင်တင်းတင်းပင် ဝန်ခံ၍ တရားဥပဒေဆိုသည်မှာ ဥရောပသားအချင်းချင်းအတွက်သာ သက်ဆိုင်သောအရာဟုပင် ဆိုကြသေးသည့်အကြောင်းကိုလည်း ဤစာအုပ်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့၏နောက်တွင် လိုက်ပါလာသော ဒင်္ဂါများ၊ အင်္ဂလိပ်များ၊ ပြင်သစ်များ၏ လုပ်နည်းကိုင်ဟန်များမှာ လူယက်ခြင်း သွေးနှောခြင်းစသည့်နည်းများထက် ပို၍ဆိုးရွားလာသည်။ သူတို့သည် ကုန်သွယ်ရန်၊ သာသနာပြုရန်၊ စစ်ပြုရန်ဟူသော နည်းသုံးနည်းကို တစ်ပြိုင်နက်တည်းလိုလို အသုံးပြု၍ ယဉ်ကျေးမှုကြွယ်ဝပြီးသား နိုင်ငံများကို ပြာပုံအထိ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ထို့နောက် သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားဖြစ်နိုင်သည့်အပိုင်းများတွင် ဖွံ့ဖြိုးအောင်ကြံဆောင်ကာ သူတို့အတွက် စီးပွားဖြစ်စေခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် အထည်ရက်လုပ်ခြင်းလုပ်ငန်း ရပ်ဆိုင်းသွားကာ အင်္ဂလန်ထွက် ချည်ထည်များကို မဝယ်မနေရ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း စစ်ပြုကတည်းက ယဉ်ကျေးမှုအမွေအနှစ်များကို ဖျက်ဆီးကာ တိုင်းရင်းသားများကိုလည်း သွေးခွဲ၍ စည်းရုံးခဲ့သည်။

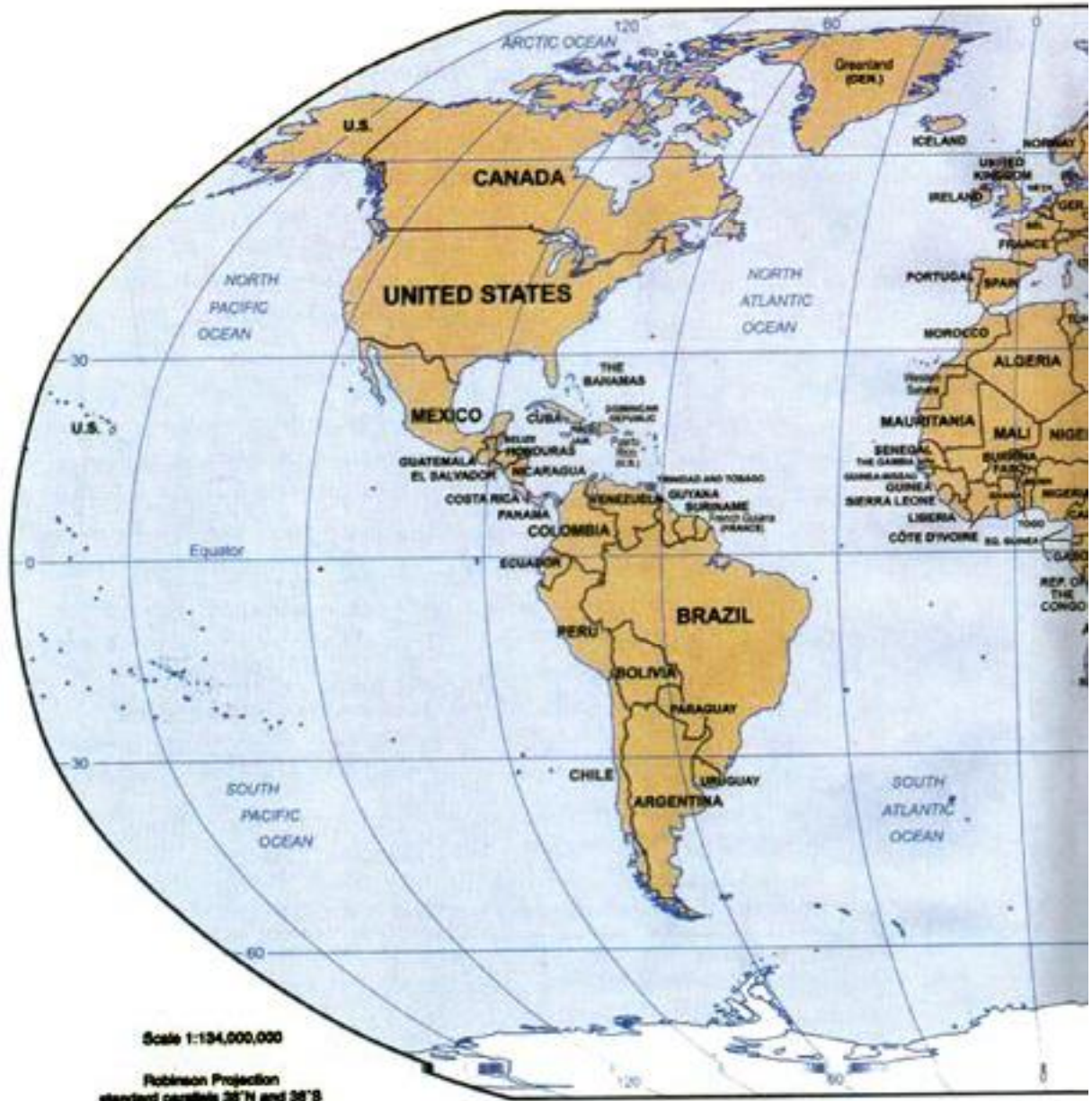
မြန်မာနိုင်ငံကိုလည်း ဖွဲ့ယူရန် နှစ်ကြိမ်ကြိုးစားဖူးသည်။ သန်လျင်တွင် ပေါ်တူဂီ ငဇင်ကာက တစ်

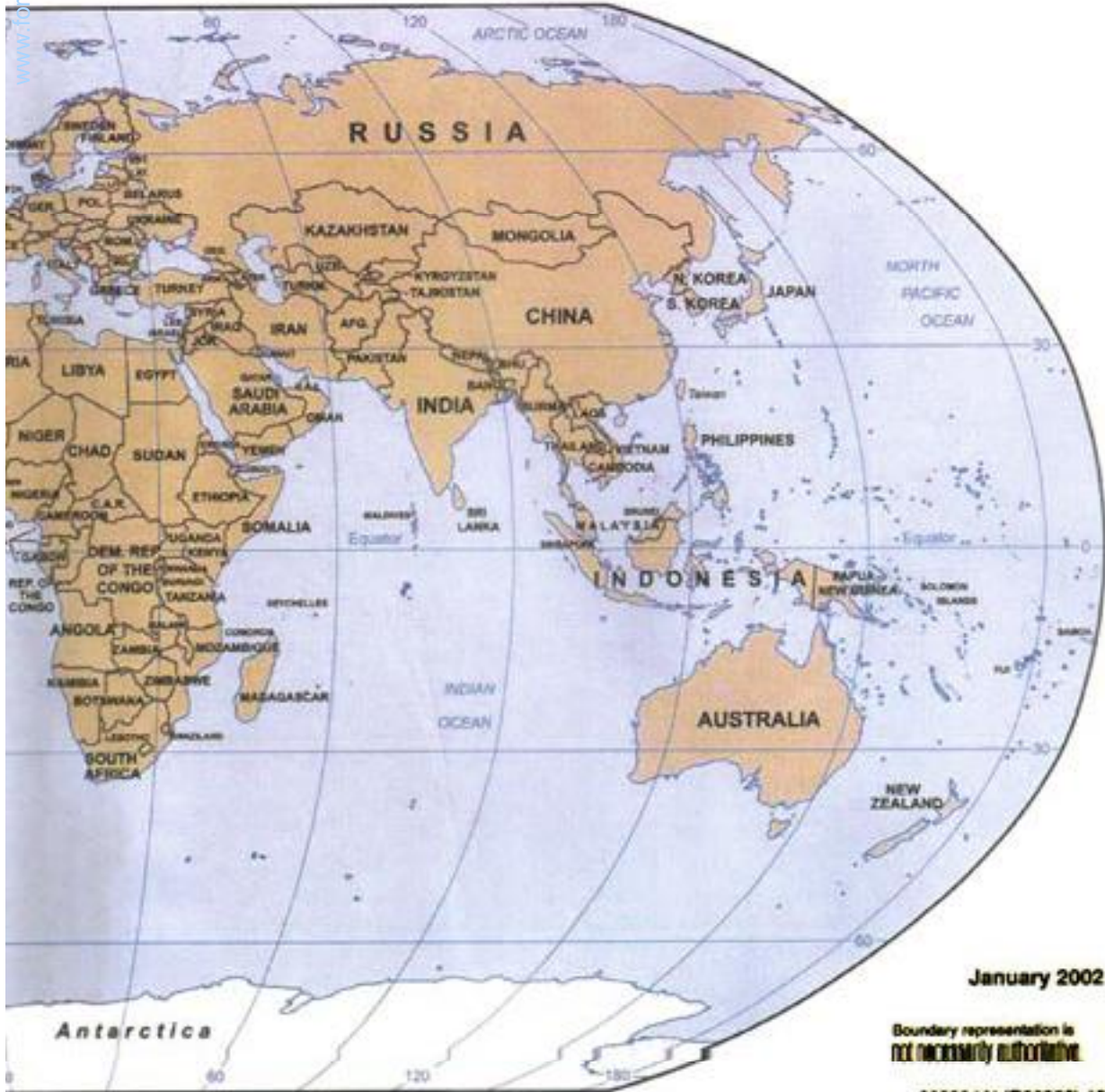
ကြိမ်၊ ပြင်သစ်ဘူရီက တစ်ကြိမ် သိမ်းယူရန်ကြိုးစားသော်လည်း အနောက်ဘက်လွန်မင်း ဦးဆောင်သော မြန်မာမျိုးချစ်များ၊ အလောင်းမင်းတရားကြီး ဦးဆောင်သော မြန်မာမျိုးချစ်များက ပြန်လည်တွန်းလှန်နိုင်လိုက် ကြသည်။ အရှေ့တောင်အာရှကုန်းပြင်နိုင်ငံများသို့လည်း နယ်ချဲ့တို့က ဝင်ရောက်ခဲ့သည်။ အရှေ့ဖျားအာရှ တရုတ်နိုင်ငံသို့လည်း နယ်ချဲ့တို့က ဝင်ခဲ့သည်။ သူတို့ဝင်သမျှဒေသများတွင် ဝင်ရောက်ခါစက အချိုးတစ်မျိုး၊ သူတို့ဘက်က အားသာလာသည့်အခါတွင် အချိုးတစ်မျိုးဖြင့် ဆက်ဆံကြပုံကို ဤစာအုပ်တွင် တင်ပြထားပါသည်။

တင်ပြချက်များကို သေသေချာချာဖတ်ရှုပါက နယ်ချဲ့တို့၏သရုပ်မှန်ကို မြင်သာထင်သာရှိပါသည်။ ထူး၍ပင် စဉ်းစားတွေးတောနေရန် မလိုပါ။ ထိုသို့သော အတိတ်ဇာတ်ကြောင်းများကို လေ့လာခြင်းဖြင့် ယခု ခေတ်တွင် ကိုလိုနီဖြစ်ခဲ့သောနိုင်ငံများ ရင်ဆိုင်နေရသည့်ပြဿနာများကို လေ့လာရာတွင် များစွာအထောက်အကူ ဖြစ်စေနိုင်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသား စည်းလုံးညီညွတ်ရေး ခိုင်မာတောင့်တင်းမှု ရှိစေရန်မှာ နယ်ချဲ့တို့က ရည်ရွယ် ချက်ဖြင့် လုပ်ကြံခဲ့သည့် အထင်အမြင်မှားစေသော အချက်အလက်များကို ပယ်ဖျက်ပစ်ရန်ဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ပယ်ဖျက်နိုင်ရန် အနာသိမှ ဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ အနာသိမှ ဆေးချက်မိမည့်ကိစ္စများသည် အတိတ်သမိုင်း ကြောင်းကို လေ့လာမှသာ သဘောပေါက်နိုင်မည် ဖြစ်ပါသည်။

နယ်ချဲ့များသည် ကိုလိုနီများအဖြစ် သိမ်းယူမည့်နိုင်ငံများကို ချဉ်းကပ်ရာတွင် သုံးလေ့ရှိသော ပရိယာယ် ဝေဝုန်များမှာ မည်ကဲ့သို့ ပရိယာယ်ဝေဝုန်များ ဖြစ်သနည်း။ တစ်နိုင်ငံတွင် သုံးသည့်နည်းကို နောက်တစ်နိုင်ငံ သို့အရောက်တွင် မည်ကဲ့သို့ ပြောင်း၍သုံးသနည်းစသည့် တူညီသည်ကို နှိုင်းယှဉ်သည့်နည်း၊ မတူညီသည်ကို နှိုင်းယှဉ်သည့်နည်းတို့ကိုလည်း ဤစာအုပ်တွင် လေ့လာ၍ရနိုင်သည်။ တချို့သောသူတို့က ကိုလိုနီစနစ် ပျက်သုဉ်း ခဲ့ပြီဖြစ်သဖြင့် မိမိတို့နိုင်ငံသည် နောက်ထပ်ကိုလိုနီစနစ်ဆိုးနှင့် တိုးမည်မဟုတ်ဟု စာမန့်သေးသောသူများက ထင်မြင်ယူဆနေကြသည်။ ယခင်ကကိုလိုနီစနစ်ထက်ဆိုးသည့် နည်းစနစ်များကို အင်အားကြီးနိုင်ငံများက သုံးစွဲနေကြသည်ကို ယနေ့ခေတ်ကမ္ဘာတိုင် မြင်သာထင်သာရှိနေသော ဖြစ်ရပ်များစွာသည် ဆက်တိုက်ဖြစ်ပွား နေသည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံရေးအသိ နိုင်ငံရေးသတိရှိကြရန် လိုအပ်သဖြင့် စာမျိုးစုံကိုဖတ်သင့်ပါသည်။

ဤစာအုပ်ကို ရေးသည့်အချိန်တွင် စာရေးသူကိုယ်တိုင် စာသင်သားတစ်ဦးအဖြစ် စာအုပ်များစွာကို သေချာစွာ ဖတ်ရှုလေ့လာခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဤစာအုပ်အပြီးတွင်စာပို၍ တတ်လာသည်ဟု မိမိကိုယ်ကို ယုံကြည်မှုရှိခဲ့ပါသည်။ စာဖတ်သူများလည်း ဤစာအုပ်ကိုဖတ်၍ အသစ်အသစ် သော အချက်အလက်များကို သိစေနိုင်သည်။ နယ်ချဲ့သောအတွေးများ ပေါ်ပေါက်စေနိုင်မည်ဖြစ်သည်ဟု အာမခံချက် ပေးလိုပါသည်။ ။

January 2002

Boundary representation is not necessarily authoritative.

802804AJ (R00352) 12-01

အာရှနှင့်များကို ပုံဖော်သိမ်းယူခဲ့ကြသည့် နယ်ချဲ့များ

ဒေါက်တာမတင်ဝင်း
(ပညာရေးတက္ကသိုလ်)

ASIA.
SCALE OF MILES.

